[Biblia. N.T. Griego y latín]

Novum Testamentum graece : cum vulgata interpretatione latina graeci contextus lineis inserta / ... Ben. Ariae Montani Hispalensis opera è verbo reddita.... -- Editio postrema, multò quàm ante hac emendatior / cum praefatione eiusdem Ben. Ariae Montani.... -- Genevae : Apud Petrum de la Roviere, 1619

[16], 1083 p., @8, A-Z8, 2A-2Z8, 3A-3X8, 3Y6 ; 8° marquilla

Marca de imp. en port. -- Apostillas marginales

I. Arias Montano, Benito, ed. lit. II. Título

R-5040 Ejemp. falto de 6 p. pertenecientes al cuaderno de 16 p. -- Enc. perg. R. 100.092

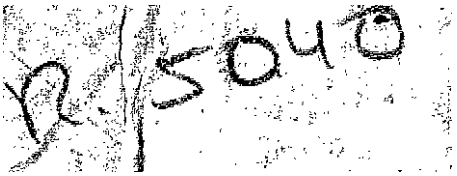

N. 456.

NOVVM TESTAMENTVM GRÆCE,

CVM VVLGATA INTERPRETATIONE Latina Græci contextus lineis inserta. Quæ quidem interpretatio, quum à Græcarum dictionum interpretatione discedit, sensum, videlicet, magis quàm verba exprimens, in margine libri est collocata: atq; alia, BEN. ARIÆ MONTANI HISPALENSIS operâ è verbo reddita, ac diuerso characterum genere distincta, in eius est substituta locum.

Editio postrema, multò quàm antehac emendatior.

In præfatione eiusdem BEN. ARIÆ MONTANI, qua sui huius operis rationem reddit, docétque quis ex eo fructus à sacræ paginæ studiosis percipi possit.

GENEVAE,
Apud Petrum de la Rouiere.

M. DC. XIX.

R_100092

BENEDICTI ARIAE MONTANI HISPALENSIS, IN NOVI TESTAMENTI Græci Latinam interpretationem è verbo expreſſam, ad Chriſtianum Lectorem Præfatio.

QVVM nihil in nobis ſit, quod Chriſtianę Reip. iamdiu non conſecrauerimus: meritò omnẽ ſtudiorum, actionúmq; noſtrarum rationem, ad publicam vtilitatem ſemper referẽdam eſſe duximus. Cuius quidem rei præter officij noſtri conſcientiam, qua fruimur, Deum etiam ipſum teſtem appellamus: quem nihil omnino, quantumuis mentis humanæ tenebris obuolutum, & in deprauati hominum ingenij latebris delitẽſcens, vnquam latere poteſt, & qui, non ſolùm eorum quæ aut dicta, aut facta ſunt, verùm etiam eorum quæ in mentẽ hominib. veniunt, teſtis eſt & iudex. Quum verò ex ſacroſancta eius doctrina di-

dicerimus, nihil lucis nobis ineſſe, quod eius beneficio acceptũ referre non debeamus: atq; adeò, quum eius etiam præceptis moneamur, vt qua in re fratribus prodeſſe poſſumus, iiſdẽ noſtra ope & auxilio numquam deſimus: vtique elaborandum eſt nobis, vt quod quiſque donum à ſummo illo rerum omnium opifice acceperit, id & diligenter & fideliter cũ cęteris communicet. Quod quidem in primis nobis ſemper fuit propoſitum. Pro ea enim, ſi qua in nobis eſt, doctrina (quæ quidem quàm ſit exigua ingenuè agnoſcimus) Chriſtianæ Reip. vtilitati, propenſo animo, ac totis, quod aiunt, viribus, noſtris laboribus ſemper conſultũ eſſe voluimus. Qua in re non proprię exiſtimationis & honoris, verùm communis Chriſtianorum vtilitatis rationem habuimus. Atque hac de cauſa non multum laborauimus ad quot & quã magnos viros noſtri labores peruenturi eſſent, ſed an ex iis aliquod emolumẽtũ Chriſtiani homines percipere poſſent. Hac enim in parte, neq; huius neq; illius gratię aut dignitati inſeruientes, humilioribus æquè ac potentioribus, & tam iis qui indigẽt vt nutricum more manſum eis in os inſeratur, quàm iis quibus ſolidior cibus præbẽdus eſt, nos deuinctos eſſe agnoſcimus, ſiquidem omni ho-

minum

minum generi abundè à nobis satis fieri cupimus. quocumq; enim tempore, aut quacumq; in re aliquid Christianis vtile à nobis præstari posse intelligemus, nullis neq; laboribus neq; vigiliis vnquam parcemus. Quum igitur nostram illam diligentiam (patere, Lector, & cõcede, vt hoc vocabulo nostram illam operam nominemus) in veteri Testamẽto ex Hebraica veritate in Latinam linguam conuertendo (quæ interpretatio in illo sacrorũ Bibliorum regio apparatu cõspicitur) omnium eruditorum suffragio probatam esse conspiceremus: doctissimorum Theologorum sentẽtia idem à nobis in Nouo Testamento prẽstandum esse intellexímus, nempe vt omnia ad Græci cõtextus phrasim expenderentur. Hac enim ratione pariter adiuuari possunt ij qui ex Grẽcis thesauris noua, atque ij qui ex Hebræis vetera proferre parãt. Quamuis enim hac tempestate multò plures Theologos Græcè quàm Hebraicè doctos in Europa passim reperias: attamen nec etiam eorũ exiguus est numerus qui neutram linguã tenent: qui quum videant harum linguarum cognitionem nõ sine magna difficultate acquiri posse, ne earum fructu omnino careant, vtriusq; idiotismis (quos vocant) id est, loquendi proprietatibus libentes

assuescere, eásq; sibi familiares reddere percupiunt: vt hoc modo vtriusque idiomatis vim multò minori negotio consequantur. Sed vt tandem ad rem veniamus, vulgatam illã Noui Testamẽti interpretationem, qua iam multis seculis, & etiamnum vtitur Romana Ecclesia, cæteris quæ hodierno die extant omnib. semper anteponendam duximus. Hæc enim, sine dubio, & grauissima & tutissima omnium est. Quum verò interdũ orationis difficultas postulabat, vt ab ea recederetur: id ita à nobis est præstitum, vt non eam corrigamus, cæterísve postponamus, sed potiùs aliarum adiumento eam explicemus. Idque cùm in veteri Testamẽto faciendum esse duximus, tum verò maximè in nouo, in quo Græca in Latinam linguam maiori cum proprietate, quàm è cęteris linguis, conuerti potuerũt. Nam hæc duo linguarum genera cognatione quadam & affinitate quodammodo inter se cõiunguntur. Accidit tamen interdum vt Græca phrasis nimiũ à Latini sermonis proprietate discedat. Tunc ita sententiæ rationem habuimus, vt Græca molliori & faciliori loquutione, prout res postulare videbatur, reddiderimus. Atq; hac de causa multò facilius forę putauimus, vulgatã editionem in nouo Testamento ad verbum

Græco

similia; non quidem quòd ea sint dilucidiora iis quæ leguntur in veteri editione; sed vt doceam indoctos & imperitos calumniatores, huiusmodi voces à sacrosancta Romana Ecclesia non temere, vt ipsi volunt, fuisse vsurpatas, nimirum quæ in sacris libris frequentes occurrant. Interdum etiam quædam mutauimus, non quòd ea meliùs à nobis reddi posse existimaremus, sed vt nobis semper similes essemus in reddendis vbique ad verbum Græcis dictionibus. Ex qua vertendi similitudine & constantia, explicatio Lectoribus ex multorũ locorum collatione facilior erit. Verbi gratia, licet hæc dictio προσευχὴ *orationem* etiã significet, & ideò vetus interpres, cui satis est textus Græci sententiam reddere, interdum *preces*, interdũ *orationem* reddat: nos, nostri instituti seruandi gratia, vbiq; *preces* vertimus. Quod quidem obseruauimus etiã in verbis *Auctoritas* & *Potestas*, atque in aliis compluribus. Nonnunquam etiam, vt quędam dilucidiùs distinguerentur & explicarentur, nõnulla mutauimus, quæ alioqui non ita aptè & commodè explicari posse videbantur: exẽpli causa δύναμις Latinè reddi solet, *virtus*: nos *efficacitatem* vertimus: non quòd *virtus* significet aliquid distinctum aut diuersum ab *efficacitate*: sed quia dictio hæc

virtus Latinè enunciata, respondet duabus his vocibus Græcis δυνάμις & ἀρετή, quarū dictionum significationes nihil habēt inter se commune, sed earum altera planè quid diuersum ab altera sonat. quoties igitur δύναμιν reperimus, *efficacitatem* vel *efficientiam* vertimus. *Potentia* enim Latinè aliud est. Illud etiam quem quam latere nolumus, nos, vt verbi Græci veram & germanam significationem ac ἐνεργείαν redderemus, coactos interdum fuisse nouis & fictis vocabulis vti (quæ licentia nobis, vt opinor, concēdenda est) vt illud ad Philipp. 3. 4. πεποίθησιν, quod *confisibilitatem* vertimus, id est, arrogantiæ & cōfidentiæ materiam, vt discrimen constitueremus inter πεποίθησιν, & confidentiam: hęc enim vitium est, & apud Latinos plerumq; in malam partem sumitur: & ab hac Apostolus erat omnino alienus. Articulos Græcos Latinis pronominibus aliquando expressimus, nempe quum aliquid significanter indicant. Atq; hac etiam in parte, vt in cæteris quas commemorauimus, veterem interprete sequuti sumus. Is enim, prout res postulare videbatur, eodem modo articulos reddidit; vt 2. Petr. 2. 22. ὃ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας, habet, *Illud veri prouerbij*. In iis verò locis, in quibus sentētia erat alioqui per se clara & euidens, articuli

inter-

interpretationem omisimus. Illud autẽ omni-
bus Græcæ linguæ peritis notum nos etiã con-
fiter asserimus, nempe articulorum vsum v-
tiam ex potissimis & significantissimis linguæ
Græcæ partib⁹ esse: adeò vt Latinus sermo eo-
rum proprietatem non dicam imitari, sed ne
vix quidem vllis verbis assequi queat. Ac mul-
to etiam minus illam temporum in coniuga-
tionibus verborum vbertatem, & præsertim
illum participiorum leporem, & admirabilẽ
quãdam vim Aoristorum & Futurorum. Fa-
cti enim alicuius præteriti Participia propriè
reddi nequeunt, nisi cum verborum ambage,
& impropria quadã translatione, quæ plerum-
que Græcam phrasim labefactat. Quod quum
sæpiùs animaduerteret vetus interpres; ea tem-
pora, si modò id per Latini sermonis rationẽ
licebat, aliis Latinis verbis reddidit, sin minùs,
omissis verbis Græcæ loquutionis, eius sentẽ-
tiam Latinè expressit: ita vt sæpius eius inter-
pretatio, non ad verbum, sed ad sentẽtiam ac-
cipienda sit. At verò quum à nobis id negotij
susceptũ esset, vt & Latinè, & quàm aptissimè
omnia ad Græcæ loquutionis proprietatẽ ex-
penderentur, Græca Participia Latinis expres-
simus, vt hac ratione verbum verbo, & mo-
dus modo responderet. Cuius verò temporis

illa Participia sint, satis admonuimus, quum vulgatæ editionis verba, quæ id demonstrãt, in margine collocauimus. Pleraq; sunt alia, ac penè infinita, quæ ex lingua Græca minùs feliciter in Latinam cõuerti possunt, si quidem pondus ac vis Græcæ dictionis reddenda sit. Quam ob rem quod sacræ Scripturæ studiosis de discenda Hebraica lingua, saltem quod ad intelligendas temporum ac modorũ varietates ac proprietates satis sit, consilium damus, idem in Græcis quoq; capiendũ admonemus, & studiosos omnes vt id faciant, quantũ possumus, hortamur. Certò enim affirmamus nũquã fore, vt ipsos huius laboris pæniteat. Neq; ad eam rem nostros labores inutiles fore credimus. Nec dubitamus quin piis viris, ac veræ disciplinæ cupidis, quorũ consilio nos & hortatu tot & tantos in hoc opere labores cõsumpsimus, nostrum hoc consilium valdè probetur. Quòd si ea quæ in re tam ardua & difficili præstitimus, lõgè inferiora sunt iis quæ Christianæ Reip. exhibere cuperemus, tuum erit, Lector, tuis studiis & diligentia ea quę à nobis requiri poterunt, duplici ratione compensare: quarũ altera est, vt huius linguæ cognitionem ita tibi compares, vt nostra diligẽtia amplius non egeas. Altera, vt veterem editionem

cum

S. IESV CHRISTI EVANGELII INTERPRETATIO LATINA,

Quam ad Græci idiomatis rationem expendebat BEN. ARIAS MONTANVS Hiſpalenſis.

Euangelium ſecundùm Matthæum.

CAPVT PRIMVM. Κεφ. α'.

LIBER generationis Ieſu Chriſti filij Dauid, filij Abraham. Abraham genuit Iſaac, Iſaac autem genuit Iacob: Iacob autem genuit Iudam &

ΒΙΒΛΟΣ γενέσεως ἰησοῦ χριστοῦ, υἱοῦ δαβὶδ, υἱοῦ ἀβραάμ. ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν ἰσαάκ. ἰσαὰκ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰακώβ. ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰούδαν &

fratres eius. Iudas autem genuit
τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ. ἰούδας δὲ ἐγέννησε
Phares, & Zaram de Thamar. Phares
φαρὲς καὶ τὸν ζαρὰ ἐκ τῆς θαμάρ. φαρὲς
autem genuit Esron. Esron autem genuit A-
δὲ ἐγέννησε τὸν ἑσρώμ. ἑσρὼμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀ-
ram. Aram autem genuit Aminadab. A-
ραμ. ἀραμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀμιναδάβ. ἀ-
minadab autem genuit Naasson. Naasson
μιναδὰβ δὲ ἐγέννησε τὸν ναασσών. ναασσὼν
autem genuit Salmon. Salmon autem ge-
δὲ ἐγέννησε τὸν σαλμών. σαλμὼν δὲ ἐγέν-
nuit Booz de Rachab. Booz autem ge-
νησε τὸν βοὸζ ἐκ τῆς ῥαχάβ. βοὸζ δὲ ἐγέν-
nuit Obed ex Ruth. Obed autem genuit
νησε τὸν ὼβὴδ ἐκ τῆς ῥούθ. ὼβὴδ δὲ ἐγέννησε
Iesse. Iesse autem genuit Dauid
ἰεσσαί. ἰεσσαὶ δὲ ἐγέννησε τὸν δαβὶδ
regem. Dauid autem rex genuit
βασιλέα. δαβὶδ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐγέννησε
Salomonem ex ℔ Uriæ. ℔ ea quæ fiat
σολομῶνα ἐκ τῆς τοῦ οὐρίου.
Salomon autem genuit Roboam. Roboam
σολομὼν δὲ ἐγέννησε τὸν ῥοβοάμ. ῥοβοὰμ
autem genuit Abiam. Abia autem genuit Asa.
δὲ ἐγέννησε τὸν ἀβιά. ἀβιὰ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀσά.
Asa autem genuit Iosaphat. Iosaphat
ἀσὰ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσαφάτ. ἰωσαφὰτ
autem genuit Ioram. Ioram autem genuit
δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωράμ. ἰωρὰμ δὲ ἐγέννησε τὸν
Oziam. Ozias autem genuit Ioatham.
ὀζίαν. ὀζίας δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωάθαμ.
Ioatham autem genuit Achaz. Achaz autem ge-
ἰωάθαμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀχάζ. ἀχὰζ δὲ ἐγέν-
nuit Ezeciam. Ezecias autem genuit
νησε τὸν ἐζεκίαν. ἐζεκίας δὲ ἐγέννησε τὸν

μανασ-

Manassen. Manasses autem genuit Amon. A-
μανασσῆ. μανασσῆς δὲ ἐγέννησε τὸν ἀμών. ἀ-
mon autem genuit Iosiam. Iosias autem
μὼν δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσίαν. ἰωσίας δὲ
genuit Iechoniam & fratres eius,
ἐγέννησε τὸν ἰεχονίαν καὶ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ,
in transmigratione Babylonis.
ἐπὶ τῆς μετοικεσίας βαβυλῶνος.
† *Post autem* transmigrationem Babylonis, Iecho- † Et post
μετὰ δὲ τὴν μετοικεσίαν βαβυλῶνος ἰεχο-
nias genuit Salathiel. Salathiel autem ge-
νίας ἐγέννησε τὸν σαλαθιήλ. σαλαθιὴλ δὲ ἐγέν-
nuit Zorobabel. Zorobabel autem ge-
νησε τὸν ζοροβάβελ. ζοροβάβελ δὲ ἐγέν-
nuit Abiud. Abiud autem genuit Elia-
νησε τὸν ἀβιούδ. ἀβιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλια-
kim. Eliacim autem genuit Azor.
κείμ. ἐλιακεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἀζώρ.
Azor autem genuit Sadoc. Sadoc autem ge-
ἀζὼρ δὲ ἐγέννησε τὸν σαδώκ. σαδὼκ δὲ ἐγέν-
nuit Achim. Achim autem genuit Eliud.
νησε τὸν ἀχείμ. ἀχεὶμ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλιούδ.
Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autem
ἐλιοὺδ δὲ ἐγέννησε τὸν ἐλεάζαρ. ἐλεάζαρ δὲ
genuit Matthan. Matthan autem genuit Ia-
ἐγέννησε τὸν ματθάν. ματθὰν δὲ ἐγέννησε τὸν ἰα-
cob. Iacob autem genuit Ioseph virum
κώβ. ἰακὼβ δὲ ἐγέννησε τὸν ἰωσὴφ τὸν ἄνδρα
Marias, de qua natus est Iesus, qui dicitur Chri- † qui vo-
μαρίας, ἐξ ἧς ἐγεννήθη ἰησοῦς, ὁ λεγόμενος χρι- catur
stus. Omnes itaque generationes ab Abraham vsque ad
στός. πᾶσαι οὖν αἱ γενεαὶ ἀπὸ ἀβραὰμ ἕως
Dauid, generationes quatuordecim: & a Dauid
δαβὶδ, γενεαὶ δεκατέσσαρες· καὶ ἀπὸ δαβὶδ
vsque ad transmigrationem Babylonis, generationes qua-
ἕως τῆς μετοικεσίας βαβυλῶνος, γενεαὶ δεκα-

tuordecim: & à transmigratione Babylonis
τέσσαρες· καὶ ἀπὸ τῆς μετοικεσίας Βαβυλῶνος
* Christi autem vsque ad Christum, generationes quatuordecim. * Ad
ἕως τοῦ χριστοῦ, γενεαὶ δεκατέσσαρες. τοῦ δὲ
‡ Quũ esset desponsata mater eius Maria ‡ antequã conuenirent,
Iesu Christi generatio sic erat: ‡ Desponsata enim matre eius Maria Ioseph, ‡ ante
Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γένεσις οὕτως ἦν· μνηστευθείσης γὰρ † τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῷ Ἰωσὴφ, πρὶν ἢ
conuenire ipsos, inuenta est in vtero habens de
συνελθεῖν αὐτοὺς, εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ
* quam esset ipsius, Spiritu sancto. Ioseph autem vir eius, * iu-
πνεύματος ἁγίου. Ἰωσὴφ δὲ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς, δί-
¶ nollet eã traducere, stus existens & ¶ non volens eam exemplum fa-
καιος ὢν, καὶ μὴ θέλων αὐτὴν δειγματί-
cere, voluit occultè dimittere eam.
σαι, ἐβουλήθη λάθρᾳ ἀπολῦσαι αὐτήν.
Hæc autem eo cogitante, ecce angelus
Ταῦτα δὲ αὐτοῦ ἐνθυμηθέντος, ἰδοὺ ἄγγελος
† in somniis Domini † per somnium apparuit ei, dicens, Ioseph fili
κυρίου κατ' ὄναρ ἐφάνη αὐτῷ, λέγων, Ἰωσὴφ υἱὸς
* nol timere Dauid, * ne timeas accipere Mariam
Δαβὶδ, μὴ φοβηθῇς παραλαβεῖν Μαρίαμ τὴν
‡ quod enim * natum est, coniugem tuam. ‡ nam in ea † genitum, de Spi-
γυναῖκά σου. τὸ γὰρ ἐν αὐτῇ γεννηθὲν, ἐκ πνεύ-
ritu est sancto. Pariet autem filium, & vocabis
ματός ἐστιν ἁγίου. τέξεται δὲ υἱὸν, καὶ καλέσεις
* saluum faciet nomen eius, Iesum: Ipse enim * saluabit populum
τὸ ὄνομα αὐτοῦ, Ἰησοῦν· αὐτὸς γὰρ σώσει τὸν λαὸν
suum à peccatis eorum. (Hoc autem to-
αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν. τοῦτο δὲ ὁ-
¶ quod † est tum factum est vt adimpleretur ¶ dictum † à Domino
λον γέγονεν ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ κυρίου
per Prophetam, dicentem. Ecce virgo
διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος. ἰδοὺ ἡ παρθένος
in vtero habebit, & pariet filium, & vocabunt nomen
ἐν γαστρὶ ἕξει, καὶ τέξεται υἱὸν, καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα
αὐτοῦ

eius Emmanuel, quod est interpretatum, Nobiscum Deus. † *Excitatus autem* Ioseph à somno, fecit sicut præcepit ei angelus Domini: & accepit coniugem suam. Et non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitũ, & vocauit nomen eius Iesum.

αὐτὸ Ἐμμανουήλ, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον μεθ' ἡμῶν ὁ θεός. διεγερθεὶς δὲ ὁ Ἰωσὴφ ἀπὸ τοῦ ὕπνου, ἐποίησεν ὡς προσέταξεν αὐτῷ ὁ ἄγγελος κυρίου· καὶ παρέλαβε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν ἕως οὗ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν πρωτότοκον, καὶ ἐκάλεσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἰησοῦν.

† Exurgés

CAP. II. β'.

† *At Iesu nato* in Bethlehem Iudæ, in diebus Herodis regis, ecce Magi ab * *Orientibus accesserunt* in Hierosolymam, Dicentes, Vbi est ‡ nãtus ¶ rex Iudæorum; vidimus enim eius stellam in Oriente, & venimus adorare eum. Audiens autẽ Herodes rex, turbatus est, & omnis Hierosolyma cum illo. Et cõgregans omnes principes Sacerdotum & Scribas populi, sciscitabatur ab eis vbi Christus nasceretur. At illi dixerunt ei: In Bethlehem Iudæ. sic enim scriptum est per prophetam:

Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γεννηθέντος ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας, ἐν ἡμέραις Ἡρῴδου τοῦ βασιλέως, ἰδοὺ μάγοι ἀπ' ἀνατολῶν παρεγένοντο εἰς Ἱεροσόλυμα. λέγοντες, Ποῦ ἐστὶν ὁ τεχθεὶς βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; εἴδομεν γὰρ αὐτοῦ τὸν ἀστέρα ἐν τῇ ἀνατολῇ, καὶ ἤλθομεν προσκυνῆσαι αὐτῷ. ἀκούσας δὲ Ἡρῴδης ὁ βασιλεὺς, ἐταράχθη, καὶ πᾶσα Ἱεροσόλυμα μετ' αὐτοῦ. καὶ συναγαγὼν πάντας τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ γραμματεῖς τοῦ λαοῦ, ἐπυνθάνετο παρ' αὐτῶν ποῦ ὁ Χριστὸς γεννᾶται. οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, ἐν Βηθλεὲμ τῆς Ἰουδαίας· οὕτω γὰρ γέ-

† Quũ ergo natus esset Iesus

* Oriente venerunt

‡ est

¶ est

ptum est per Prophetam: Et tu Bethlehem
γραπται διὰ τοῦ προφήτου. καὶ σὺ Βηθλεὲμ
*ptincipibus terra Iuda, nequaquam minima es in *duobus
γῆ Ἰούδα, οὐδαμῶς ἐλαχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν
Iuda: ex te enim exibit dux, qui
Ἰούδα· ἐκ σοῦ γὰρ ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ὅστις
regat populum meum Israël. Tunc Hero-
ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ. Τότε Ἡρῴ-
‖vocatis des clàm ‖*vocans Magos, perquisiuit* ab
δης λάθρα καλέσας τοὺς μάγους, ἠκρίβωσε παρ'
diligenter didicit eis tempus *apparentis* stellæ †.
†quæ apparuit eis
αὐτῶν τὸν χρόνον τοῦ φαινομένου ἀστέρος. καὶ
*Ite,& interrogate mittens eos in Bethlehem, dixit, *Euntes
πέμψας αὐτοὺς εἰς Βηθλεέμ, εἶπε, πορευθέντες
‖& diligenter *explorate* de puero: ‖Quum *autem*
ἀκριβῶς ἐξετάσατε περὶ τοῦ παιδίου· ἐπὰν δὲ
inueneritis, renunciate mihi, vt & ego veniens
εὕρητε, ἀπαγγείλατέ μοι, ὅπως κἀγὼ ἐλθὼν
‖Qui quū audissent adorem eum. ‖*Illi autem audientes* re-
προσκυνήσω αὐτῷ. οἱ δὲ ἀκούσαντες τοῦ βα-
*abierũt. gem *profecti sunt.* & ecce stella quam viderãt in
σιλέως, ἐπορεύθησαν· καὶ ἰδοὺ ὁ ἀστὴρ ὃν εἶδον ἐν
Oriente antecedebat eos, vsque dum veniens staret su-
*προάγω ἀνατολῇ. *προῆγεν αὐτοὺς, ἕως ἐλθὼν ἐστὴ ἐπά-
pra vbi erat puer. Videntes autem stellam, ga-
νω οὗ ἦν τὸ παιδίον. ἰδόντες δὲ τὸν ἀστέρα, ἐ-
‖gaudio magno intrantes nisi sunt ‖*gaudium magnum* valde. Et †*venientes*
χάρησαν χαρὰν μεγάλην σφόδρα. καὶ ἐλθόντες
in domum, inuenerunt puerum cum Maria
εἰς τὴν οἰκίαν, εὗρον τὸ παιδίον μετὰ Μαρίας
matre eius. Et procidentes adorauerunt eum.
*πίπτω καὶ πεσόντες προσεκύνησαν αὐτῷ. καὶ
*aperris thesauris suis, *aperientes thesauros suos*, obtule-
ἀνοίξαντες τοὺς θησαυροὺς αὐτῶν, προσήνε-
*προσφέρω runt ei munera, aurum & thus, & myrrham.
γκαν αὐτῷ δῶρα, χρυσὸν, καὶ λίβανον, καὶ σμύρναν.

καὶ χρη-

Et ‡ *responsi* *secundùm somnium, non reflecte-* ‡ responso
χρηματισθέντες κατ' ὄναρ, μὴ ἀνακαμ- acceptoin
re ad Herodem, per aliam viam ‡ *recesserunt* in somnis ne
ψαι πρὸς Ἡρῴδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς redirent
regionem suam. * *Recessis autem ipsis*, ecce ‡ reuersi
τὴν χώραν αὐτῶν. ἀναχωρησάντων δὲ αὐτῶν, ἰδοὺ sunt
angelus Domini ‖ *apparet per somnium* Ioseph, * Qui quū
ἄγγελος κυρίου φαίνεται κατ' ὄναρ τῷ Ἰωσὴφ, recessissēt
dicens: † *Exurgens* accipe puerum & ‖ apparuit
λέγων, * ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν in somnis
matrem eius, & fuge in Ægyptum: & esto † Surge, &
μητέρα αὐτοῦ, καὶ φεῦγε εἰς Αἴγυπτον, καὶ * ἴσθι * ἐγείρου
ibi vsquedum dicam tibi. † *Futurus* est enim ‡ Herodes * *quærere* * εἰμὶ
ἐκεῖ ἕως ἂν εἴπω σοί· μέλλει γὰρ Ἡρῴδης ζητεῖν † futurum
puerum ad perdendum eum. * *Is autem excitatus* ac- ‡ vt
τὸ παιδίον, τοῦ ἀπολέσαι αὐτό. ὁ δὲ ἐγερθεὶς παρ- ‡ quærat
cepit puerum & matrem eius, nocte, & * Qui con-
ἔλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ νυκτὸς, καὶ surgens
secessit in Ægyptum. Et erat ibi vsque ad
ἀνεχώρησεν εἰς Αἴγυπτον. καὶ ἦν ἐκεῖ ἕως τῆς
obitum Herodis: vt adimpleretur ‖ dictum † à ‖ quod
τελευτῆς Ἡρῴδου· ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν ὑπὸ τοῦ † est
Domino per Prophetam dicentem, Ex Ægypto
κυρίου διὰ τοῦ προφήτου, λέγοντος, Ἐξ Αἰγύπτου
vocaui filium meum. Tunc Herodes videns quoniã
ἐκάλεσα τὸν υἱόν μου. τότε Ἡρῴδης ἰδὼν ὅτι
illusus esset à Magis, iratus est valdè: & ‡ exqui-
ἐνεπαίχθη ὑπὸ τῶν μάγων, ἐθυμώθη λίαν, καὶ sierat
mittens occidit omnes pueros qui * erant
ἀποστείλας ἀνεῖλε πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν
Bethlehem, & in omnibus finibus eius, à bima-
Βηθλεὲμ, καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς, ἀπὸ διε-
tu & infrà, secundùm tempus quod ‡ *perquisierat* ‡ exqui-
τοῦς, καὶ κατώτερω, κατὰ τὸν χρόνον ὃν ἠκρίβωσε sierat
à Magis. Tunc adimpletum est ‡ dictum ‡ quod
παρὰ τῶν μάγων. τότε ἐπληρώθη τὸ ῥηθὲν

* est per Ieremiam Prophetam, dicentem. Vox in
ὑπὸ ἱερεμίου τοῦ προφήτου, λέγοντος· φωνὴ ἐν
Rama audita est, ploratus, & vlulatus & *ululatus*
ῥαμᾶ ἠκούσθη, θρῆνος, καὶ κλαυθμὸς καὶ ὀδυρμὸς
‖ filios multus, Rachel plorans ‖ *natos* suos, &
πολύς, ῥαχὴλ κλαίουσα τὰ τέκνα αὐτῆς, καὶ οὐκ
† Defuncto noluit consolari, quia non sunt. † *Defuncto*
ἠθέλησε παρακληθῆναι, ὅτι οὐκ εἰσί. τελευτή-
* in somnis apparuit te autem Herode, ecce angelus Domini * *secundum somnium* *apparet*
σαντος δὲ τοῦ ἡρῴδου, ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου κατ' ὄ-
Ioseph in Ægypto, dicens:
ναρ φαίνεται τῷ ἰωσὴφ ἐν αἰγύπτῳ, λέγων.
§ Surge, & ‡ *Excitatus* accipe puerum, & matrem
ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον, καὶ τὴν μητέρα
§ defuncti eius, & vade in terram Israël. § *mortui* sunt enim
αὐτοῦ, καὶ πορεύου εἰς γῆν ἰσραήλ· τεθνήκασι γὰρ
* qui quærebant ‖ Qui consurgens * *quærentes* animam pueri. ‖ *Ille autem exci-*
οἱ ζητοῦντες τὴν ψυχὴν τοῦ παιδίου. ὁ δὲ ἐγερ-
tatus accepit puerum & matrem eius, &
θεὶς παρέλαβε τὸ παιδίον καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ
venit in terram Israël. Audiens autem quòd Ar-
ἦλθεν εἰς γῆν ἰσραήλ. ἀκούσας δὲ ὅτι ἄρ-
chelaus regnaret in Iudæa pro Herode
χέλαος βασιλεύει τῆς ἰουδαίας ἀντὶ ἡρῴδου τοῦ
† Et admonitus in somnis, patre suo, timuit illò ire. † *Respon-*
πατρὸς αὐτοῦ, ἐφοβήθη ἐκεῖ ἀπελθεῖν. χρηματι-
sus autem secundum somnium, secessit in partes
σθεὶς δὲ κατ' ὄναρ, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τῆς
* habitauit ‡ ciuitate quæ vocatur § adimpleretur quod * est ‖ Quoniam Galilææ. Et veniens * *commigrauit* in ‡ *ciuitatem dictam* Nazareth: vt § *impleretur*
γαλιλαίας. καὶ ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς πό-
λιν λεγομένην ναζαρέτ· ὅπως πληρωθῇ τὸ
dictum * per Prophetas. ‖ *Quòd* Nazaræus
ῥηθὲν διὰ τῶν προφητῶν, ὅτι ναζωραῖος
vocabitur.
κληθήσεται.

CAP. III. γ'.

EN δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις παραγίνεται Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς, κηρύσσων ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας, λέγων, μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. οὗτος γάρ ἐστιν ὁ ῥηθεὶς διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος· φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν Κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ. αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωάννης εἶχε τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ ἀπὸ τριχῶν καμήλου, καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ· ἡ δὲ βρῶσις αὐτοῦ ἦν ἀκρίδες καὶ μέλι ἄγριον. Τότε ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν Ἱεροσόλυμα, καὶ πᾶσα ἡ Ἰουδαία, καὶ πᾶσα ἡ περίχωρος τοῦ Ἰορδάνου. καὶ ἐβαπτίζοντο ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν. ἰδὼν δὲ πολλοὺς τῶν Φαρισαίων καὶ Σαδδουκαίων ἐρχομένους ἐπὶ τὸ βάπτισμα αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, γεννήματα ἐχιδνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν

† venit

* Pœnitentiã agite: appropinquabit enim de quo dictum est per Esaiam Prophetam dicentem

‡ Parate

* vestimẽtum de camelorum, † lumbos suos:

* regio circa Iordanem.

‡ Progenies * ira

§ ventura à §futura ira? Facite ergo fructum
ἀπὸ τῆς μελλούσης ὀργῆς; ποιήσατε οὖν καρπὸν
*velitis dignum pœnitentiæ. Et ne *arbitremini dicere ‖in
‖intra vos ἄξιον τῆς μετανοίας. καὶ μὴ δόξητε λέγειν ἐν
vobismetipsis: Patrem habemus Abraham. dico enim
ἑαυτοῖς, πατέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ. λέγω γὰρ
†potēs est vobis quoniam †potest Deus de lapidibus istis su-
ὑμῖν, ὅτι δύναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεί-
*filios ‖enim scitare *natos Abrahæ. Iam †verò & securis
ραι τέκνα τῷ Ἀβραάμ. ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη
§ posita est. ad radicem arborum §adiacet. Omnis ergo
πρὸς τὴν ῥίζαν τῶν δένδρων κεῖται. πᾶν οὖν
*quę non facit ‖excidetur, arbor *non faciens fructum bonum, ‖excidituꝛ,
δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν, ἐκκόπτεται,
& in ignem †mittetur. Ego quidem baptizo vos
καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. ἐγὼ μὲν βαπτίζω ὑμᾶς
*venturus est, in aqua in pœnitentiam. qui autē post me *veniens,
ἐν ὕδατι εἰς μετάνοιαν. ὁ δὲ ὀπίσω μου ἐρχόμενος,
‖dignus fortior me est cuius non sum ‖idoneus cal-
ἰσχυρότερός μου ἐστὶν, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς τὰ ὑπο-
ciamenta portare, ipse vos baptizabit in Spi-
δήματα βαστάσαι, αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύ-
ritu sancto & igni. Cuius ventilabrū in manu
ματι ἁγίῳ καὶ πυρί. οὗ τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ
sua, & permundabit aream suam, & congre-
αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὴν ἅλωνα αὐτοῦ, καὶ συνά-
§ paleas gabit triticum suum in horreum: §at pa-
ξει τὸν σῖτον αὐτοῦ εἰς τὴν ἀποθήκην· τὸ δὲ ἄ-
*venit leam comburet igni inextinguibili. Tunc *ac-
*συνάγει μ. χυρον κατακαύσει πυρὶ *ἀσβέστῳ. Τότε παρα-
sedit Iesus à Galilæa in Iordanem
γίνεται ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην
‖vt baptizaretur ad Ioannem, ‖baptizari ab eo.
πρὸς τὸν Ἰωάννην, τοῦ βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ.
†Ioannes autem †At Ioannes prohibebat eum, dicens: *Ego
*Ego à te debeo ὁ δὲ Ἰωάννης διεκώλυεν αὐτὸν, λέγων· ἐγὼ
χρείαν

vsum habeo à te baptizari, & tu venis ad
χρείαν ἔχω ὑπὸ σοῦ βαπτισθῆναι, καὶ σὺ ἔρχῃ πρός
me? Respondens autem Iesus dixit ‡ *ad eum*, ‡ ei:
με; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐτόν,
Sine ‡ *interim*: sic enim * *decens est nobis* implere ‡ modò:
ἄφες ἄρτι· οὕτω γὰρ πρέπον ἐστὶν ἡμῖν πληρῶσαι *decet nos
omnem ‖ *iustificationem*. Tunc † *dimittit* eum. Et ba- ‖ iustitiã.
πᾶσαν δικαιοσύνην. τότε ἀφίησιν αὐτόν. Καὶ βα- † dimisit
ptizatus * Iesus, ascendit ‡ *statim* de aqua: Et * autem
πτισθεὶς ὁ Ἰησοῦς, ἀνέβη εὐθὺς ἀπὸ τοῦ ὕδατος, καὶ ‡ confe-
ecce aperti sunt ei cæli, & vidit spiri- stim
ἰδοὺ ἀνεῴχθησαν αὐτῷ οἱ οὐρανοί, καὶ εἶδε τὸ πνεῦ-
tum Dei descendentem sicut columbam, & venien-
μα τοῦ θεοῦ καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν, καὶ ἐρχό-
tem super ‡ *eum*. Et ecce vox de cæ- ‡ se.
μενον ἐπ' αὐτόν. καὶ ἰδοὺ φωνὴ ἐκ τῶν οὐρα-
lis, dicens: Hic est Filius meus dilectus,
νῶν, λέγουσα· Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός,
in quo * complacui. * mihi.
ἐν ᾧ εὐδόκησα.

CAP. IIII. Δ'.

Tunc Iesus ‖*actus est* in desertum à ‖ ductus est
Τότε ὁ Ἰησοῦς ἀνήχθη εἰς τὴν ἔρημον ὑπὸ τοῦ
Spiritu, † *tentari* à diabolo. † vt tentaretur
πνεύματος, πειρασθῆναι ὑπὸ τοῦ διαβόλου.
Et * *ieiunans dies quadraginta*, & ‡ *noctes* * quũ ieiu-
Καὶ νηστεύσας ἡμέρας τεσσαράκοντα, καὶ νύκτας nasset qua-
quadraginta, *postremum* esurijt. Et acce- draginta diebus
τεσσαράκοντα, ὕστερον ἐπείνασε. Καὶ προσελ- ‡ quadra-
dens *ei* tentator, dixit ‡: Si Filius es Dei, ginta noctibus, po-
θὼν αὐτῷ ὁ πειράζων, εἶπεν, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, stea
dic vt lapides isti panes fiant. * *Ille autem re-* ‡ ei: * Qui
εἰπὲ ἵνα οἱ λίθοι οὗτοι ἄρτοι γένωνται. ὁ δὲ ἀπο-
spondens, dixit: Scriptum est, Non in pane solo
κριθεὶς, εἶπε· Γέγραπται, Οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ

‖ quod procedit de ore

viuet homo, sed in omni verbo ‖ *exeunte* per os Dei. Tunc † *assumit* eum diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eum super pinnaculum templi. Et dicit ei: Si filius es Dei, * *dejice teipsum* deorsum. Scriptum est enim, Quia angelis suis mandabit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ‡ *impingas* ad lapidem pedem tuum. Ait illi Iesus: Rursum scriptum est: Non tentabis Dominum Deum tuum. Iterum § *assumit* eum diabolus in montem excelsum valde; & ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum: & * *dixit* ei. Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. Tunc

ζήσεται ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος θεοῦ. Τότε παραλαμβάνει αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἔστησεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ. καὶ λέγει αὐτῷ, Εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν κάτω. γέγραπται γάρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐντελεῖται περὶ σοῦ, καὶ ἐπὶ χειρῶν ἀροῦσί σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λίθον τὸν πόδα σου. ἔφη 7 αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, πάλιν γέγραπται· Οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τὸν θεόν σου. Πάλιν παραλαμβάνει 8 αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν, καὶ δείκνυσιν αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τοῦ κόσμου, καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν· καὶ λέγει αὐτῷ· Ταῦτά σοι πάντα 9 δώσω, ἐὰν πεσὼν προσκυνήσῃς μοι. Τότε 10 λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ. γέγραπται γάρ, κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. Τότε ἀφίησιν αὐτὸν 11 ὁ διάβολος. καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλθον, καὶ διηκό-

‖ Vade

dicit ei Iesus, ‖ *Abi post me* Satana. scriptum est enim, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies. Tunc † *dimittit* eum diabolus. & ecce angeli accesserunt, & ministra-

ὑπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ. γέγραπται γάρ, κύριον τὸν θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. Τότε ἀφίησιν αὐτὸν 11 ὁ διάβολος. καὶ ἰδοὺ ἄγγελοι προσῆλθον, καὶ διηκό-

bant ei. † *Audiens* autem Iesus quòd Ioannes tradi- † Quũ audisset
νθν αὐτῷ. ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς ὅτι Ἰωάννης * παρε- * παραδόθη
12 tus esset, secessit in Galilæam: Et * re- * relicta ci-
δόθη, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. καὶ κα- uitate Na-
13 linquens Nazareth, veniens commigrauit in Ca- zareth, ve-
ταλιπὼν τὴν Ναζαρέτ, ἐλθὼν κατῴκησεν εἰς κα- nit & ha-
pernaum maritimam, in finibus Zabu- bitauit
φαρναοὺμ τὴν παραθαλασσίαν, ἐν ὁρίοις Ζαβου-
lon & Nephthalim: Vt adimpleretur † *pronunciatum* † quod dictum est
λὼν καὶ Νεφθαλείμ· ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν
14 per Esaiam Prophetam, dicentem: Terra Za-
διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος· γῆ Ζα-
15 bulon & terra Nephthali, viam maris, ‖ *ultra* ‖ trans
βουλὼν καὶ γῆ Νεφθαλείμ, ὁδὸν θαλάσσης, πέραν
Iordanem, Galilæa gentium: Populus
τοῦ Ἰορδάνου, Γαλιλαία τῶν ἐθνῶν. ὁ λαὸς ὁ
16 * *sedens* in tenebris, vidit lucem magnam: & * qui sedebat
καθήμενος ἐν σκότει, εἶδε φῶς μέγα· καὶ τοῖς
sedentibus in regione ‖ *& vmbra* mortis, lux or- ‖ vmbræ
καθημένοις ἐν χώρᾳ καὶ σκιᾷ θανάτου, φῶς ἀνέ-
ta est eis. Ex † *tunc* cœpit Iesus prædica- † indè
τειλεν αὐτοῖς. Ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς κηρύσ-
17 re, & dicere: * *pœnitemini: appropinquauit* enim re- * pœnitẽtiã agite: appropinquabit
σειν, καὶ λέγειν, μετανοεῖτε· ἤγγικε γὰρ ἡ βασι-
gnum cælorum. Circumambulans autẽ Iesus iuxta
λεία τῶν οὐρανῶν. Περιπατῶν δὲ ὁ Ἰησοῦς παρὰ
18 mare Galilææ, vidit duos fra-
τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, εἶδε δύο ἀδελ-
tres, Simonem ‖ *dictum Petrum*, & Andream ‖ qui vocatur Petrus
φοὺς, Σίμωνα τὸν λεγόμενον Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν
fratrem eius, mittentes ‖ *verriculum* in ‖ rete
τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, βαλόντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν
mare: (erant enim piscatores.) Et ait illis: Veni-
θάλασσαν· ἦσαν γὰρ ἁλιεῖς. καὶ λέγει αὐτοῖς, δεῦ-
19 te post me, & faciam vos * piscatores hominum. * fieri
τε ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων.

‖ At † relictis retibus

‖ Illi *autem* cõtinuo † *dimittentes retia*, sequuti
οἱ δὲ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα, ἠκολούθη-
sunt eum. * Et procedens indè, vidit alios
σαν αὐτῷ. Καὶ προβὰς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄλλους
duos fratres, Iacobum Zebedæi, & Ioan-
δύο ἀδελφούς, ἰάκωβον τὸν τοῦ ζεβεδαίου, καὶ ἰωάν-
nem fratrem eius in naui cum Zebe-
νην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐν τῷ πλοίῳ μετὰ ζεβε-
dæo patre eorum, * *reficientes* retia
δαίου τοῦ πατρὸς αὐτῶν, καταρτίζοντας τὰ δίκτυα
sua: & vocauit eos. Illi autē statim ‡ *dimittentes*
αὐτῶν. Καὶ ἐκάλεσεν αὐτούς. οἱ δὲ εὐθέως ἀφέν-
tes nauiculam & patrem suum, sequuti sunt
τες τὸ πλοῖον καὶ τὸν πατέρα αὐτῶν, ἠκολούθη-
eum. Et circuibat totam Galilæam
σαν αὐτῷ. Καὶ * περιῆγεν ὅλην τὴν γαλιλαίαν ὁ
Iesus, docens in synagogis eorum, &
Ἰησοῦς, διδάσκων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ
prædicans Euangelium regni: & sa-
κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θερα-
nans omnem ¶ *morbum*, & omnem infirmitatem in

* reficientes

‡ relictis retibus & patre,

* περιάγω

¶ languorem,

* opinio

πεύων πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ
populo. Et abiit * *auditio* eius in totam
λαῷ. καὶ ἀπῆλθεν ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν
Syriam. & obtulerunt ei omnes
συρίαν. καὶ προσήνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς
malè habentes, variis ‖ *morbis*, & *terminibus*
κακῶς ἔχοντας, ποικίλαις νόσοις, καὶ βασάνοις
comprehensos, & *dæmoniacos*, & luna-
συνεχομένους, καὶ δαιμονιζομένους, καὶ σελήνια-
ticos, & paralyticos: & curauit
ζομένους, καὶ παραλυτικούς. καὶ ἐθεράπευσεν
eos. Et secutæ sunt eum turbæ multæ de
αὐτούς. Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ ἀπὸ

‖ languoribus, & tormentis cõprehẽsos, & qui dæmonia habebant

† de

Galilæa, & Decapoli, & † Hierosо-
τῆς γαλιλαίας, καὶ δεκαπόλεως, καὶ ἱεροσο-
λύμων,

lymis, & *Iudæa, & ‡ trans Iordanem.

λύμων, & ἰουδαίας, & πέραν τ̃ ἰορδάνου.

CAP. V. ε.

1 Videns autem turbas, ascendit in montem: & † se-

Δὼν δὲ τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος· καὶ κα-

dente eo, accesserunt illi discipuli eius.

θίσαντος αὐτ̃, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτ̃.

2 Et aperiens os suum, docebat eos,

& ἀνοίξας τὸ στόμα αὐτ̃, ἐδίδασκεν αὐτοὺς,

3 dicens: Beati pauperes spiritu, quo-

λέγων· μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅ-

niã ipsorum est regnum cælorum. Bea-

τι αὐτῶν ἐστιν ἡ βασιλεία τ̃ οὐρανῶν. μακά-

4 ti *lugentes, quia ipsi consolabuntur.

ριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ *παρακληθήσονται).

Beati mites, quoniam ipsi ‡ hæreda-

5 μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομή-

bunt terram. Beati § esurientes & si-

6 σουσι τὴν γῆν. μακάριοι οἱ πεινῶντες, & δι-

tientes iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.

ψῶντες τὴν δικαιοσύνην, ὅτι αὐτοὶ χορτασθήσονται).

Beati misericordes, quoniam ipsi * misericordia

7 μακάριοι οἱ ἐλεήμονες, ὅτι αὐτοὶ ἐλεηθή-

afficientur. Beati mundi corde, quo-

8 σονται. μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, ὅ-

niam ipsi Deum videbunt. Beati pacifi-

9 τι αὐτοὶ τὸν θεὸν ὄψονται. μακάριοι οἱ εἰρηνο-

ci, quoniã ipsi filij Dei vocabuntur. Bea-

10 ποιοὶ, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ θεοῦ κληθήσονται. μακά-

ti ‖ persequutione affecti propter iustitiam, quoniam ipsorũ

ριοι οἱ * δεδιωγμένοι ἕνεκεν δικαιοσύνης, ὅτι αὐτῶν

est regnum cælorum. Beati estis,

11 ἐστὶν ἡ βασιλεία τ̃ οὐρανῶν. μακάριοί ἐστε,

quum maledixerint † vos, & persequuti fuerint, & dixerint

ὅταν ὀνειδίσωσιν ὑμᾶς, & διώξωσι, καὶ εἴπωσι

† quũ sedisset, accesserunt ad eum

* qui lugẽt, παρακαλέομαι

‡ possidebunt

§ qui esuriunt & sitiunt

* misericordiã cõsequentur

‖ qui persequutionem patiuntur

* διώκομαι

† vobis, * vos.

omne malum *verbum* aduersum vos mentientes, propter
πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι, ἕνεκεν
me. Gaudete & exultate, quoniam merces
ἐμοῦ. χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς
vestra ‡ *multa* in cælis. sic enim persequuti sunt
ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς. οὕτω γὰρ ἐδίωξαν τοὺς
Prophetas ‡ *illos* ante vos. Vos estis sal
προφήτας τοὺς πρὸ ὑμῶν. ὑμεῖς ἐστε τὸ ἅλας
terræ. * *si autem sal infatuatum fit*, in quo salie-
τῆς γῆς. ἐὰν δὲ τὸ ἅλας * μωρανθῇ, ἐν τίνι ἁλισθή-
tur? ad nihilum valet vltrà, ‖ *si non* ejici foras,
σεται; εἰς οὐδὲν ἰσχύει ἔτι, εἰ μὴ βληθῆναι ἔξω,
& *conculcari* ab hominibus. Vos
καὶ καταπατεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων. ὑμεῖς
estis lux mundi: non potest ciuitas abscondi
ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. οὐ δύναται πόλις κρυβῆναι
supra montem posita. Neque accendunt lucernam, &
ἐπάνω ὄρους κειμένη. οὐδὲ καίουσι λύχνον, καὶ
ponunt eam sub modio, sed super candela-
τιθέασιν αὐτὸν ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ' ἐπὶ τὴν λυ-
† vt luceat labrum, † & *luceat* omnibus * in domo. Sic
* qui sunt
χνίαν, καὶ λάμπει πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ. οὕτω
luceat lux vestra coram homini-
* λάμψατω * λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώ-
‡ bona.
πων, ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα, καὶ δοξά-
ficent Patrem vestrum qui in cælis ‡ *Ne*
‡ est. Noli ne putare
σωσι τὸν πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς. μὴ
putetis quoniam veni * *dissoluere* Legem aut
νομίσητε ὅτι ἦλθον καταλῦσαι τὸν νόμον ἢ τοὺς
Prophetas. non veni ‖ *dissoluere*, sed ad-
προφήτας· οὐκ ἦλθον καταλῦσαι, ἀλλὰ πλη-
* soluere
‖ transeat
implere. Amen quippe dico vobis, Donec † *praeteeat*
ρῶσαι. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ἕως ἂν παρέλθῃ
cælum & terra, iota vnũ, aut vnus apex non
ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, ἰῶτα ἕν, ἢ μία κεραία οὐ μὴ
παρέλθῃ

præteribit à Lege, donec omnia fiant.
παρέλθη ἀπὸ τοῦ νόμου, ἕως ἂν πάντα γένηται.
Qui ergo soluerit vnum † *mandatorum – istorum* † de mandatis istis
ὃς ἐὰν οὖν * λύσῃ μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν minimis,
minimorum, & docuerit sic homines, mini- * λύω
ἐλαχίστων, καὶ διδάξῃ οὕτω τοὺς ἀνθρώπους, ἐλά-
mus vocabitur in regno cælorum.
χιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.
qui autem fecerit & docuerit, hic magnus voca-
ὃς δ' ἂν ποιήσῃ καὶ διδάξῃ, οὗτος μέγας κληθή-
bitur in regno cælorum. Dico enim
σεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. λέγω γὰρ
vobis, * *quòd si non* abundauerit iustitia vestra * quia nisi
ὑμῖν, ὅτι ἐὰν μὴ περισσεύσῃ ἡ δικαιοσύνη ὑμῶν
plus † Scribarum & Pharisæorum, non † quàm
πλεῖον τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων, οὐ μὴ
intrabitis in regnum cælorum.
εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.
Audistis quia *pronunciatum* est antiquis, Non occi- ¶ dictum
ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις, Οὐ φονεύ-
des. qui autem occiderit, * *obnoxius* erit iudicio. * vlcus
σεις. ὃς δ' ἂν φονεύσῃ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει.
Ego autem dico vobis, quia omnis ‖ *irascens* ‖ qui irascitur
ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ
fratri suo *immeritò* †*obnoxius* erit iudicio. qui autē † reus
ἀδελφῷ αὐτοῦ εἰκῇ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει. ὃς δ'
dixerit fratri suo Raca, * *obnoxius* erit * reus
ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακά, ἔνοχος ἔσται τῷ
† *consessui.* qui autem dixerit Fatue, † *obnoxius* erit * *in* ‡ concilio. ¶ reus * gehennæ
συνεδρίῳ. ὃς δ' ἂν εἴπῃ μωρέ, ἔνοχος ἔσται εἰς τὴν
gehennam ignis. Si ergo offers mu-
γέενναν τοῦ πυρός. ἐὰν οὖν προσφέρῃς τὸ δῶ-
nus tuum ad altare, & ibi recordat* fueris, quia
ρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, κἀκεῖ μνησθῇς ὅτι
frater tuus habet aliquid aduersum te, Relinque ibi
ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἐκεῖ

munus tuum ante altare, & vade,
δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὑπαγε,
priùs reconciliare fratri tuo, & tunc
πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε
‖ offeres veniens ‖ offer munus tuum. Esto † beneconsentiens
ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. ἴσθι εὐνοῶν τῷ
aduersario tuo citò, dum es in via cum
ἀντιδίκῳ σου ταχύ, ἕως ὅτου εἶ μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ ὁδῷ μὴ
eo: ne fortè te tradat aduersarius iudici,
ποτέ σε παραδῷ ὁ ἀντίδικος τῷ κριτῇ,
*carcerem mittaris. & iudex te tradat ministro, & in *carcerem
καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ ὑπηρέτῃ, καὶ εἰς φυ-
‡ dictum Hodiam coniiciaris. Amen dico tibi, non
λακὴν βληθήσῃ. ἀμὴν λέγω σοι, οὐ μὴ
exeas indè, donec reddas nouissimum qua-
ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως ἂν ἀποδῷς τὸν ἔσχατον κο-
drantem. Audistis quia ‡pronunciatum est antiquis,
δράντην. ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις,
§ qui viderit Non mœchaberis. Ego autem dico vobis, quia omnis § consbi-
οὐ μοιχεύσεις. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ βλέ-
ciens mulierem ad concupiscendum eam, iam
πων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῆς, ἤδη
* Quòd si mœchatus est eam in corde suo. * Si autem
ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ. εἰ δὲ ὁ
oculus tuus dexter scandalizat te, erue
ὀφθαλμός σου ὁ δεξιὸς σκανδαλίζει σε, ἔξελε
‖ expedit eum, & proiice abs te. ‖ confert enim tibi vt
αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. συμφέρει γάρ σοι ἵνα
† quàm pereat vnum membrorũ tuorum, † & non totum cor-
ἀπόληται ἓν τῶν μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶ-
* mittatur * βάλλω pus tuum coniiciatur in gehennam. Et si dextera tua
μά σου βληθῇ εἰς γέενναν. καὶ εἰ ἡ δεξιά σου
manus scandalizat te, abscinde eam, & proiice
χεὶρ σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὴν, καὶ βάλε
‡ expedit abs te: ‡ confert enim tibi vt pereat vnum
ἀπὸ σοῦ. συμφέρει γάρ σοι ἵνα ἀπόληται ἓν τῶν
μελῶν

membrorũ tuorũ, ‡ *non* totum corpus tuum *conijciatur in* ‡ quàm
μελῶν σου, καὶ μὴ ὅλον τὸ σῶμά σου βληθῆ εἰς * eat
gehennam. |*Pronunciatum* est autẽ, quod quicũque † *absolue-* ‖ Dictum
γέενναν. ἐρρέθη δὲ ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν † dimiserit
vxorem suam, det ei *repudium.* Ego autẽ *libellum*
γυναῖκα αὐτοῦ, δότω αὐτῇ ἀποστάσιον. ἐγὼ δὲ repudij.
dico vobis, quia ‡ *quicumque absoluerit* vxorem suam, ‡ omnis
λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, dimiserit
excepta § *ratione* fornicationis, facit eam mœchari: § causſa
παρεκτὸς λόγου πορνείας, ποιεῖ αὐτὴν μοιχᾶσθαι·
& qui * *absolutam* duxerit, adulterat. * dimiſſã
καὶ ὃς ἐὰν ἀπολελυμένην γαμήσῃ, μοιχᾶται.
Iterum auditis quia |*pronunciatum* est antiquis: Non ‖ dictum
πάλιν ἠκούσατε, ὅτι ἐρρέθη τοῖς ἀρχαίοις· οὐκ
periurabis: reddes autem Domino iuramenta
ἐπιορκήσεις· ἀποδώσεις δὲ τῷ κυρίῳ τοὺς ὅρκους
tua. Ego autem dico vobis, non iurare omninò, neque
σου. ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, μὴ ὀμόσαι ὅλως, μήτε
† *in cœlo*, quia thronus est Dei: Neque † per cœ-
ἐν τῷ οὐρανῷ, ὅτι θρόνος ἐστὶ τοῦ θεοῦ· μήτε lum,
* *in terra*, quia scabellum est pedum eius: * per terrã,
ἐν τῇ γῇ, ὅτι ὑποπόδιόν ἐστι τῶν ποδῶν αὐτοῦ·
neque ‡ *in Hierosolyma*, quia ciuitas est magni ‡ per Hie-
μήτε εἰς Ἱεροσόλυμα, ὅτι πόλις ἐστὶ τοῦ μεγάλου rosolymã
regis: Neque § *in capite tuo* iuraueris, § per caput
βασιλέως. μήτε ἐν τῇ κεφαλῇ σου ὀμόσῃς, tuum
quia non potes vnum capillum album aut nigrum
ὅτι οὐ δύνασαι μίαν τρίχα λευκὴν ἢ * μέλαιναν * μέλας
facere. Sit autem sermo vester, * *Etiam, etiam*, nõ, non: * Eſt, eſt,
ποιῆσαι. ἔστω δὲ ὁ λόγος ὑμῶν, ναί, ναί· οὒ, οὔ.
quod autẽ ‖ *abundans his*, à malo est. ‖ his abun-
τὸ δὲ περισσὸν τούτων, ἐκ τοῦ πονηροῦ ἐστιν. dãtius eſt,
Audistis quia † *pronunciatum* est, Oculum pro o- † dictum
* ἠκούσατε ὅτι ἐρρέθη, ὀφθαλμὸν ἀντὶ ὀ * ἀκηκόατε
culo & dentem pro dente. Ego autem dico
φθαλμοῦ, καὶ ὀδόντα ἀντὶ ὀδόντος. ἐγὼ δὲ λέγω

* resistere vobis, non * *obsistere* malo: sed ‡ *quicumq;* te per-
‡ si quis ὑμῖν, μὴ ἀντιστῆναι τῷ πονηρῷ· ἀλλ' ὅστις σε ῥα-

§ præbe cusserit in dexteram tuam maxillam, § *verte* illi
πίσῃ ἐπὶ τὴν δεξιάν σου σιαγόνα, στρέψον αὐτῷ

* alteram. & * *aliam.* Et ‖ *volenti tibi iudicium parari,* &
‖ ei qui vult tecũ in iudicio contendere, τὴν ἄλλην. καὶ τῷ θέλοντί σοι κριθῆναι, καὶ 40
tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.
τὸν χιτῶνά σου λαβεῖν, ἄφες αὐτῷ καὶ τὸ ἱμάτιον.
† milliare vnum, Et quicumq; te angariauerit † *milliare vnum,* vade cum
† mille passus, καὶ ὅστις σε ἀγγαρεύσει μίλιον ἕν, ὕπαγε μετ' 41
illo * duo. ‡ *Petenti te, da:* * & *volentem*
* alia ‡ Qui petit à te, da ei: & volenti αὐτοῦ δύο. τῷ αἰτοῦντί σε, δίδου· καὶ τὸν θέλοντα 42
à te mutuare, ne auertaris. Audi-
ἀπὸ σοῦ δανεῖσασθαι, μὴ ἀποστραφῇς. ἠκού- 43
§ dictum stis quia § *pronunciatum* est, Diliges proximum tuum, &
§ dictum σατε ὅτι ἐρρέθη, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου, καὶ
odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis,
* μισέω * μισήσεις τὸν ἐχθρόν σου· ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν, 44
Diligite inimicos vestros, *benedicite* ma-
ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς κα-
* his qui oderunt *ledentes vos:* bene facite * *odientibus*
λῶς ποιεῖτε τοῖς μισοῦσιν
‖ persequẽtibus & calumniantibus vos, & orate pro ‖ *infestantibus*
ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων
vos, & infectantibus vos. Vt sitis filij
ὑμᾶς, καὶ διωκόντων ὑμᾶς. ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ 45
† est, qui Patris vestri qui in cælis †, *quia* solem suum
πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ
* oriri facit * *producit* super malos & bonos, & pluit super
ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ
‡ diligitis eos qui diligunt § habebitis? iustos & iniustos. Si enim ‡ *dilexeritis*
δικαίους καὶ ἀδίκους. ἐὰν γὰρ ἀγαπήσητε τοὺς 46
diligentes vos, quam mercedem § *habebitis?* nonne &
ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ἵνα μισθὸν ἔχετε; οὐχὶ καὶ
* hoc publicani * *idem* faciunt? Et si saluta ueritis
οἱ τελῶναι τὸ αὐτὸ ποιοῦσι; καὶ ἐὰν ἀσπάσησθε 47
τοὺς

† *amicos* veſtros tantùm, quid * *abundans* facitis? non- † fratres
τοὺς * φίλους ὑμῶν μόνον, τί περισσὸν ποιεῖτε; οὐ- * amplius
ne & ethnici ‡ *ſic* faciunt? * Eſtote ergo * ἀδελ-
48 χὶ ⓒ ⓔ τελῶναι οὕτω ποιοῦσιν; ἔσεσθε οὖν φοὶ
vos perfecti, ſicut § Pater veſter, *qui in ca- ‡ hoc
ὑμεῖς τέλειοι, ὡσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν, ὁ ἐν τοῖς οὐρα- § & * cæleſtis
lis perfectus eſt.
νοῖς, τέλειός ἐστι.

CAP. VI. ς'.

Attendite ‖ *miſericordiam veſtram non facere* ‖ ne iuſti-
1 ΠΡοσέχετε τὴν ἐλεημοσύνην ὑμῶν μὴ ποιεῖν tiã veſtrã
ante homines, ad ſpectari faciatis coꝝ hominibus, vt
ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, πρὸς τὸ θεαθῆναι videamini
eis. ſi autem non, mercedem non † *habebu* apud * Pa- ab eis: alioquin
αὐτοῖς· εἰ δὲ μήγε, μισθὸν οὐκ ἔχετε παρὰ τῷ πα- † habebitis
trem veſtrum qui in cælis *. Quum ergo facis * eſt
2 τρὶ ὑμῶν τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. ὅταν οὖν ποιῇς
eleemoſynam, ‡ *ne tuba clanxeris*, ante te; ‡ noli tu-
ἐλεημοσύνην, μὴ σαλπίσῃς ἔμπροσθέν σου, ba canere
ſicut hypocritæ faciunt in ſynago-
ὥσπερ ⓒ ὑποκριταὶ ποιοῦσιν ἐν ταῖς συναγω-
gis & in vicis, vt § *glorificentur* ab § honori-
γαῖς καὶ ἐν ταῖς ῥύμαις, ὅπως δοξασθῶσιν ὑπὸ τῶν ficentur
hominibus. amen dico vobis, * *excipiunt* mer- * recepe-
ἀνθρώπων. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἀπέχουσι τὸν μι- runt
cedem ſuam. Te autem faciente eleemoſynam, ne-
σθὸν αὐτῶν. σοῦ δὲ ποιοῦντος ἐλεημοσύνην, μὴ
ſciat ſiniſtra tua quid faciat dextra tua:
* γνώτω ἡ ἀριστερά σου τί ποιεῖ ἡ δεξιά σου· * γινώσκω
Vt ſit tua eleemoſyna in ‖ *ſecreto*: & ‖ abſcon-
4 ὅπως ᾖ σου ἡ ἐλεημοσύνη ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ dito:
Pater tuus † *videns in ſecreto, ipſe* red- † qui vide
πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, αὐτὸς ἀπο- in abſcon-
det tibi *in manifeſto.* Et quum * *adores.* dito,
5 δώσει σοι ἐν τῷ φανερῷ. καὶ ὅταν προσεύχῃ, * oratis, non
eritis

‡ qui non erùt sicut hypocritæ, ‡ *quia* amant in
οὐκ ἔσῃ ὡσεὶ οἱ ὑποκριταί, ὅτι φιλοῦσιν ἐν
synagogis, & in angulis pla-
ταῖς συναγωγαῖς, καὶ ἐν ταῖς γωνίαις τῶν πλα-
‡ videãtur tearum stantes orare, vt ‡ *appareant*
τειῶν ἑστῶτες προσεύχεσθαι, ὅπως ἂν φανῶσι
*receperunt hominibus. amen dico vobis, *quòd excipiunt*
τοῖς ἀνθρώποις. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν
‖ oraueris, mercedem suam. Tu autem quum ‖ *adores*, intra
μισθὸν αὐτῶν. σὺ δὲ ὅταν προσεύχῃ, εἴσελθε εἰς
†clausõ o- in cubiculum tuum, & †*claudens* ostium tuum, ad-
στio; ora τὸ ταμεῖόν σου, καὶ κλείσας τὴν θύραν σου, πρόσ-
*in abscõ- ora Patrem tuum qui *in secreto*: & Pater
dito: εύξαι τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ
‡ nolite tuus ‡ *conspiciens in secreto* reddet tibi *in*
multum σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ
loqui, ‡ putant *apparenti* Orantes autem ‡*ne inania loqua-*
φανερῷ. προσευχόμενοι δὲ μὴ βατταλογή-
Nolite mini, sicut ethnici: *arbitrantur enim quòd in
ergo assi- σητε, ὥσπερ οἱ ἐθνικοί· δοκοῦσι γὰρ ὅτι ἐν τῇ
milari eis: scit multiloquio suo exaudientur. ‡ *Ne igitur*
*εἰσακού- πολυλογίᾳ αὐτῶν *εἰσακουσθήσονται. μὴ οὖν
μομαι *assimilemini eis: nouit* enim Pater vester †*quorũ*
†quid op- ὁμοιωθῆτε αὐτοῖς· οἶδε γὰρ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὧν
fit vobis, antequam petatis *vsum habetis, ante vos petere* eum.
χρείαν ἔχετε, πρὸ τοῦ ὑμᾶς αἰτῆσαι αὐτόν.
*vos orabitis: Sic ergo *adorate vos*: Pater noster
οὕτως οὖν προσεύχεσθε ὑμεῖς· πάτερ ἡμῶν
‡ es qui ‡ *in* cælis, sanctificetur nomen tuum.
ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω τὸ ὄνομά σου.
Adueniat regnum tuum. Fiat voluntas
ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γενηθήτω τὸ θέλημά σου
‡ *post præ-* tua sicut in cælo, & in terra. Panem nostrum
senterem, ad σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς
verbũ ver- ‡ supersubstantialẽ da nobis hodie. Et dimitte nobis
tendum sen- τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον. καὶ ἄφες ἡμῖν
su, non sine Ⓦ ἄρτον ἡμῶν
magna my- Ⓐ
steria.

τὰ ὀ-

debita nostra, sicut & nos dimittimus
τὰ ὀφλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς
debitoribus nostris. Et ne *inferas nos in
ὀφλέταις ἡμῶν. καὶ μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς
tentationem, sed libera nos à malo.
πειρασμόν, ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.
*Quoniam tuum est regnum, & potentia, & glo-
ὅτι σοῦ ἐστιν ἡ βασιλεία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δό-
ria, in secula, amen.
ξα, εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

Si enim dimiseritis hominibus la-
14 ἐὰν γὰρ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ παραπτώ-
psus eorum, dimittet & vobis Pater vester cæ-
ματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐ-
lestis †. Si autem non dimiseritis hominibus
15 ράνιος. ἐὰν δὲ μὴ ἀφῆτε τοῖς ἀνθρώποις τὰ
lapsus ipsorum, nec Pater vester dimit-
παραπτώματα αὐτῶν, οὐδὲ ὁ πατὴρ ὑμῶν ἀφή-
tet *lapsus vestros. Quum autem ieiuna-
16 σει τὰ παραπτώματα ὑμῶν. ὅταν δὲ νηστεύ-
tis, *ne fiatis sicut hypocritæ, ‡ obtristati.
τε, μὴ γίνεσθε ὡσπερ οἱ ὑποκριταὶ, σκυθρωποί.
obscurant enim facies suas, vt ap-
ἀφανίζουσι γὰρ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, ὅπως φα-
pareant hominibus ieiunantes. amen dico vo-
νῶσι τοῖς ἀνθρώποις νηστεύοντες. ἀμὴν λέγω ὑ-
bis, quia ‡ recipiunt mercedem suam. Tu autē * ie-
17 μῖν, ὅτι ἀπέχουσι τὸν μισθὸν αὐτῶν. σὺ δὲ νη-
iunans, unge tuum caput, & fa-
στεύων, ἄλειψαί σου τὴν κεφαλὴν, καὶ τὸ πρό-
ciem tuam lauà: ‖ Vt ne appareas homini-
18 σωπόν σου νίψαι· ὅπως μὴ φανῇς τοῖς ἀνθρώ-
bus ieiunans, sed Patri tuo qui in
ποις νηστεύων, ἀλλὰ τῷ πατρί σου τῷ ἐν τῷ
† secreto: & Pater tuus *videns in secre-
κρυπτῷ· καὶ ὁ πατήρ σου ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυ-

*inducas
*Animadvertere, lector, hanc clausulā non esse de textu, quamvis in Græcis exemplaribus reperiatur, & à Chrysostomo super Matthæum hom. 20. exponatur. Ab nonnullis enim eam textui infertam vel ex eo probatur, quòd Græci etiam hodierna die dicūt Sacerdoti tantùm licere hæc verba proferre. Ita enim, inquiūt, respondere solitus est in missa, quādo chor⁹ dixit, Sed libera nos à malo. Huc accedit quòd nullus veterū Latinorū interpretum hanc clausulā meminit.
‖ peccata
† delicta vestra.
"vobis peccata vestra
* nolite fieri
‡ tristes. Exterminant
‡ receperūt
* quum ieiunas,
‖ Ne videaris
† abscondito:
"q videt in abscōdito,

‡ Nolite thesaurizare

to, reddet tibi *in manifesto.* ‡ *Ne thesaurizate* πῶ, ἀποδώσῃ σοι ἐν φανερῷ. μὴ θησαυ-

rizate vobis thesauros in terra, vbi ærugo ριζετε ὑμῖν θησαυρους ἐπὶ τῆς γῆς, ὅπου σὴς

‡ demolitur, * effodiũt,

& tinea ‡ *exterminat*, & vbi fures * *perfodiunt*, & furantur. βρῶσις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται διορύσσουσι

Thesaurizate autem vobis θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν

thesauros in cælo, vbi neque ærugo, neque ti- σους, καὶ κλέπτουσι· θησαυρίζετε δὲ ὑμῖν

‖ demolitur,

nea ‖ *exterminat*, & vbi fures non effodiunt, nec σις ἀφανίζει, καὶ ὅπου κλέπται οὐ διορύσσουσιν, οὐδὲ

† tuus, * est ‡ tuum.

furantur. Vbi enim est thesaurus † *tuus*, κλέπτουσιν. ὅπου γάρ ἐστιν ὁ * θησαυρός σου

ster, ibi * *est* & cor ‡ *vestrum*. Lucerna μου, ἐκεῖ ἔσται καὶ ἡ καρδία ὑμῶν. ὁ λύχνος

‡ tui * tuus.

corporis ‡ est oculus *. * si igitur ocu- τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλμός· ἐὰν οὖν ὁ ὀφθαλ-

lus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum μός σου ἁπλοῦς, ᾖ, ὅλον τὸ σῶμά σου φωτεινὸν

‖ nequam

erit. Si autem oculus tuus ‖ *malus* fuerit, to- ἔσται. ἐὰν δὲ ὁ ὀφθαλμός σου πονηρὸς ᾖ, ὅ-

tum corpus tuum tenebrosum erit. si ergo lumen λον τὸ σῶμά σου σκοτεινὸν ἔσται. εἰ οὖν τὸ φῶς

† est * ipsæ

quod in te † tenebræ sunt, * tenebræ quantæ ‡? Nemo τὸ ἐν σοι, σκότος ἐστί, τὸ σκότος πόσον; οὐδεὶς

‡ erunt?

poterit duobus dominis seruire: aut enim vnum ‡ o- δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα μι-

‡ odio habebit,

* sustinebit,

derit, & alterum diliget: aut vnum * *amplexabitur*, σήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει· ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται,

‖ contemnet

& alterum ‖ *despiciet*. non potestis Deo καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ

† Ideo

seruire & mammonæ. † *Propter hoc* dico vobis, δουλεύειν καὶ μαμμωνᾷ. διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν,

* solliciti sitis

ne * *anxemini* animæ vestræ, quid manducetis, & μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν, τί φάγητε, καὶ

τί πίητε

quid bibatis: neque corpori vestro, quid induamini.
ποτε· μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν, τί ἐνδύσησθε·
nonne anima plus est *esca, & corpus
οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ
*indumento? Inspicite in volatilia
ἐνδύματος; ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ
cæli, quoniam non *seminant, neque metunt, neque
οὐρανοῦ, ὅτι οὐ σπείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ
congregant in horrea, & Pater vester cæ-
συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας, καὶ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐ-
lestis pascit illa. nonne vos magis *excelli-
ράνιος τρέφει αὐτά. οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρε-
tis illis? Quis autem *ex vobis anxians potest
τε αὐτῶν; τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται
adjicere ad staturam suam cubitum unum?
προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα;
Et *circa vestimentum quid anxiamini? Obser-
καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε; καταμά-
te lilia agri quomodo *augescunt: non *labo-
θετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει· οὐ κο-
rant, neque nent. Dico autem vobis, quoniam nec Sa-
πιᾷ, οὐδὲ νήθει. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ ὁ Σο-
lomon in omni gloria sua *amictus est sicut
λομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς
unum †istorum. Si autem fœnum agri *hodie
ἓν τούτων. εἰ δὲ τὸν χόρτον τοῦ ἀγροῦ σήμερον
*existens, & cras in clibanum *injectum. Deus
ὄντα, καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον, ὁ θεὸς
sic *circumornat, non multò magis vos, *exi-
οὕτως ἀμφιέννυσιν, οὐ πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλι-
guæ fidei? †Ne igitur anxemini, dicentes: Quid
γόπιστοι; μὴ οὖν μεριμνήσητε, λέγοντες, τί
manducabimus, aut quid bibemus, aut *quid circumamiciemur?
φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περιβαλώμεθα;
Omnia enim hæc gentes inquirunt. †Novit enim
πάντα γὰρ ταῦτα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ· οἶδε γὰρ

* ἐνδύσησθε
† quàm esca, * plus quã vestimẽtũ? Respicite † serunt,
‡ pluris es stis
‖ vestrum cogitans
* προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆχυν ἕνα
* de vestimẽtis quid soliciti estis? Considerate ‖ crescunt ‡ laborant
‖ cooperatus
* περιεβάλετο
† ex istis. * enim ‡ quod § est, * mittitur, ‖ vestit, quanto * ἀμφιέννυσιν
¶ modicæ † Nolite ergo soliciti esse * quo operiemur? ‡ Scit

§ quia his omnibus indigetis. * ergo

Pater vester *cæleſtis* § *quòd opus habetis horum*
ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος ὅτι χρῄζετε τούτων ἁ-
omnium. Quærite * *autem* primum regnum
πάντων. ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν

‖ iustitiam

Dei, & ‖ *iuſtificationem* eius, & hæc omnia
τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα
¶ adiicientur

¶ *adponentur* vobis. † *Ne igitur anxiemini in*
προστεθήσεται ὑμῖν. μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς
† Nolite ergo soliciti esse in crastinum: crastinus enim dies soliciti erit sibiipsi: sufficit

crastinum: crastinus enim dies soliciti erit sibiipsi: sufficit *crastinum: crastinus enim dies soliciti erit sibiipsi: sufficit* *turabit* *sua-ipsius, sufficiens*
τὴν αὔριον· ἡ γὰρ αὔριον μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς. ἀρκετὸν
diei malitia sua.
τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς.

CAP. VII. ζ.

§ Nolite iudicare, & nō iudicabimini:

§ *Ne iudicate, vt non iudicemini.* In quo
ΜΗ κρίνετε, ἵνα μὴ κριθῆτε. ἐν ᾧ
enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini: & in qua men-
γὰρ κρίματι κρίνετε, κριθήσεσθε· καὶ ἐν ᾧ με-
sura mensi fueritis, remetietur vobis. Quid autē
τρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. τί δὲ

* vides

* *intueris* festucam *quæ* in oculo fra-
βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ τοῦ ἀδελ-
tris tui, ‡ *ac in tuo oculo trabem non ani-*

‡ & trabē in oculo tuo non vides?

maduertis? Aut quomodo § *dices* fratri tuo: Sine
φοῦ σου, τὴν δὲ ἐν τῷ σῷ ὀφθαλμῷ δοκὸν οὐ κα-
τανοεῖς; ἢ πῶς ἐρεῖς τῷ ἀδελφῷ σου, ἄφες
§ dicis

eiiciam festucam de oculo tuo, &
ἐκβάλω τὸ κάρφος ἀπὸ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ

* est

ecce trabs * in oculo tuo? Hypocri-
ἰδοὺ ἡ δοκὸς ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου; ὑπόκρι-
ta, eiice primùm trabem de ocu-
τα, ἔκβαλε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλ-

‖ videbis

lo tuo, & tunc ‖ *intuebere* eiicere festu-
μοῦ σου, καὶ τότε διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρ-
cam de oculo fratris tui.
φος ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ τοῦ ἀδελφοῦ σου.

*Ne deris sanctum canibus, neque mittatis
μὴ δῶτε τὸ ἅγιον τοῖς κυσὶ, μηδὲ βάλητε
margaritas vestras ante porcos,
τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων,
ne forte conculcent eas in pedibus suis,
μήποτε καταπατήσουσιν αὐτοὺς ἐν τοῖς ποσὶν αὐτῶν,
& †conuersi dirumpant vos. Petite, & da-
καὶ στραφέντες ῥήξωσιν ὑμᾶς. αἰτεῖτε, καὶ δο-
bitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, &
θήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ εὑρήσετε· κρούετε καὶ
aperietur vobis. Omnis enim *petens acci-
ἀνοιγήσεται ὑμῖν. πᾶς γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβά-
pit: & ‡quærens, inuenit: & pulsanti aperietur.
νει· καὶ ὁ ζητῶν, εὑρίσκει· καὶ τῷ κρούοντι ἀνοιγήσε-
Aut quis est ex vobis homo, quem si pe-
ται. ἢ τίς ἐστιν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃν ἐὰν αἰτήσῃ
rit filius suus panem, nunquid lapidem ‡*indet* ei?
ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ;
Aut & si piscem petierit, nunquid serpentem *indet
ἢ καὶ ἐὰν ἰχθὺν αἰτήσῃ, μὴ ὄφιν ἐπιδώσει
ei? Si ergo vos ‖*mali existentes*, nostis
αὐτῷ; εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὄντες, οἴδατε
data bona dare filiis vestris, quanto
δόματα ἀγαθὰ διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ
magis Pater vester qui in cælis", dabit
μᾶλλον ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, δώσει
bona petentibus se. Omnia ergo quæ-
ἀγαθὰ τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; πάντα οὖν ὅσα
cumque vultis vt faciant vobis homines,
ἂν θέλητε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι,
ita & vos facite illis. †Sic enim est
οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς. οὗτος γάρ ἐστιν ὁ
Lex & Prophetæ. Intrate per angu-
νόμος καὶ οἱ προφῆται. εἰσέλθετε διὰ τῆς στε-
stam portam: quia lata porta & spatiosa
νῆς πύλης, ὅτι πλατεῖα ἡ πύλη καὶ εὐρύχωρος ἡ

*"Nolite dare

†canes

*qui petit,

‡qui quærit,

‡ porriget

‖ quum sitis mali

" est

† Hæc

* est quæ ducit
via * *ducens* ad perditionem, & multi
ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν, καὶ πολλοί
‡ qui intrant
sunt ‡ *ingredientes* per eam. Quàm angusta porta
εἰσὶν οἱ εἰσερχόμενοι δι' αὐτῆς. Τί στενὴ ἡ πύλη
§ arcta & * est quæ ducit
§ *stricta* via * *ducens* ad
καὶ * τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν
* θλίβουσα
vitam, & pauci sunt qui ‖ *inuenientes* eam.
ζωὴν, καὶ ὀλίγοι εἰσὶν οἱ εὑρίσκοντες αὐτήν.
‖ inueniũt
Attendite *vero* à falsis prophetis,
Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν
¶ vestimentis
qui veniunt ad vos in ¶ *indumentis* o-
οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προ-
uium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. A
βάτων, ἔσωθεν δέ εἰσι λύκοι ἅρπαγες. Ἀπ
† cognoscetis
fructibus eorum † *agnoscetis* eos. Nunquid
τῶν καρπῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. μήτι
° de ° uuas,
colligunt ° *à* spinis ‡ *uuam*, aut de tri-
συλλέγουσιν ἀπὸ ἀκανθῶν σταφυλήν, ἢ ἀπὸ τριβό-
bulis ficus? Sic omnis arbor bona, fru-
λων σῦκα; οὕτω πᾶν δένδρον ἀγαθὸν, καρ-
§ mala autem
ctus bonos facit. § *at* cariosa arbor, fru-
πους καλοὺς ποιεῖ· τὸ δὲ σαπρὸν δένδρον, καρ-
* autem
ctus malos facit. Non potest * arbor
πους πονηροὺς ποιεῖ. οὐ δύναται δένδρον
bona, fructus malos facere, neque ar-
ἀγαθὸν καρποὺς πονηροὺς ποιεῖν, οὐδὲ δένδ-
¶ mala, bonos fructus
bor ¶ *cariosa fructus pulchros* facere. Omnis
ρον σαπρὸν καρποὺς καλοὺς ποιεῖν. πᾶν
* quæ non facit † bonum, excidetur & ‡ mittetur. Igitur
arbor * *non faciens* fructum † *pulchrum excinditur*,
δένδρον μὴ ποιοῦν καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται,
& in ignem ‡ *injicitur*. Itaque ex fructi-
καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. ἄρα γε ἀπὸ τῶν καρ-
§ cognoscetis
bus eorum § *agnoscetis* eos. Non omnis * di-
πῶν αὐτῶν ἐπιγνώσεσθε αὐτούς. οὐ πᾶς ὁ λέ-
* qui dicit
cens mihi, Domine, Domine, intrabit in
γων μοι, κύριε, κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν
βασι-

regnum cælorum: sed † *faciens* voluntatem † qui facit
Patris mei qui in cælis *. Multi dicent * est, ipse intrabit in
mihi in illa die: Domine, Domine, nonne ‡ tuo regnum cælorum.
nomine prophetauimus, & ‡ tuo nomine ‡ in
dæmonia eiecimus, & * tuo nomine (efficien- § virtutes
multas fecimus? Et tunc confitebor tes
illis, *Quòd nunquam noui vos: † *abscedi-* *Quia
te à me omnes * *operantes* iniqui- † discedite
tatem. Omnis ergo *quicumque* audit mea verba * γινώσκω
hæc, & facit ea, ‡ *assimilabo illum* viro § *pru-* * qui operamini
denti, qui ædificauit domum suam super ‡ qui
petram: Et descendit pluuia, & venerunt flu- ‡ assimilabitur
mina, & flauerunt venti, & * *procubuerunt* § sapienti,
domui illi, & non cecidit. fundata enim * οἰκοδομέω
erat super petram. Et omnis ‖ *audiens* mea * irruerũt in domum illam,
verba hæc, & non *facient* ea, † *assimi-* * προσπίπτω
labitur viro stulto, qui ædificauit do- * δεμελιόω
mum suam super arenam: Et descendit plu- ‖ qui audit
uia, & venerunt flumina, & flauerunt ventí, & * facit
† similis erit
* ὁμοιόω

uia, & venerunt flumina, & flauerunt ven-
χὴ, χὴ ἦλθον οἱ ποταμοὶ, καὶ ἔπνευσαν οἱ ἄνε-
*irruerũt in domum illam, *προσκόπτω ‡ ruina eius magna. ‖ verba hæc, admirabatur *ἐκπλήσσομαι * sicut potestatem ‖ eorum & Pharisæi.
ti, & *prorueruerunt domus illi, & ce-
μοι, χὴ *προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ, χὴ ἔ-
cidit. & fuit ‡ casus illius magnus. Et fa-
πεσε· χὴ ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη. χὴ ἐγέ-
ctũ est, quum consummasset Iesus ‡ sermones hos,
νετο, ὅτε συνετέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους τούτους,
stupebant turbæ super doctrina eius.
* ἐξεπλήσσοντο οἱ ὄχλοι ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ.
Erat enim docens eos *ut auctoritatem habens, &
ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, χὴ
non sicut Scribæ ‖.
οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

CAP. VIII. η'.

*Quũ autẽ descendisset
*Descendente autem eo de monte, secutæ
ΚΑΤΑΒΑΝΤΙ δὲ αὐτῷ ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἠκολούθη-
sunt eum turbæ multæ. Et ecce leprosus ve-
σαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί. χὴ ἰδοὺ λεπρὸς ἐλ-
*vis, potes niens adorabat eum, dicens: Domine, si *vo-
θὼν, προσεκύνει αὐτῷ, λέγων, κύριε, ἐὰν θέ-
lis, efficax es me mundare. Et extendens
λῃς, δύνασαί με καθαρίσαι· χὴ ἐκτείνας τὴν
manum, tetigit eum Iesus, dicens: Volo:
*ἀποκαθαρίζομαι
χεῖρα, *ἥψατο αὐτοῦ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, θέλω·
mundare. Et confestim mundata est eius le-
καθαρίσθητι. χὴ εὐθέως ἐκαθαρίσθη αὐτοῦ ἡ λέ-
pra. Et ait illi Iesus: Vide nemini di-
†vade, ostende te
πρα. χὴ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅρα μηδενὶ εἰ-
xeris: sed † abi, teipsum ostende Sacerdoti, &
*præcepit
πῃς· ἀλλ' ὑπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ
offer munus, quod *attribuit Moyses, in
*προσφέρω
‡Quũ autẽ introisset Capernaum,
*προσένεγκε τὸ δῶρον, ὃ προσέταξε Μωσῆς, εἰς
testimonium illis. ‡ Introeunte autem ipso in Ca-
μαρτύριον αὐτοῖς. εἰσελθόντι δὲ αὐτῷ εἰς Καπερ-
ναούμ,

pernam, accessit ad eum Centurio, ‡ap- ‡ rogans
σναθμ, πεθσηλθεν αὐτῷ ἑκατόνταρχος, πα-
pellans eum, & dicens: Domine, puer meus ia-
κεται ἐν τῇ οἰκίᾳ παραλυτικὸς, δεινῶς βασανι-
cet in domo paralyticus, * vehementer diser- * & malè
ζόμενος. καὶ λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἐγὼ ἐλθὼν θε-
ciatus. Et ait illi Iesus: Ego ‖ veniens cu- ‖ veniam, &
ραπεύσω αὐτόν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἑκατόνταρ-
rabo eum. Et respondens Centu-
χος ἔφη, κύριε; οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς ἵνα μου ὑπὸ
rio, ait: Domine, non sum * idoneus vt meum sub * dignus
τὴν στέγην εἰσέλθῃς· ἀλλὰ μόνον εἰπὲ λόγῳ, καὶ
tectum intres: sed tantùm dic verbo, &
ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. † καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός
sanabitur puer meus. † Etenim ego homo † Nam &
εἰμὶ ὑπὸ ἐξουσίαν ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν στρατιώ-
* sum sub * auctoritatem habens sub meipsum mili- * potestate
τας· καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι, καὶ πορεύεται· καὶ
tes: & dico huic, Vade, & vadit: &
‡ ἄλλῳ, ἔρχου, καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου, ποίησον
‡ alij. Veni, & venit. & seruo meo, fac
τοῦτο, καὶ ποιεῖ. ἀκούσας δὲ ὁ ἰησοῦς, ἐθαύμα-
hoc, & facit. Audiens autem Iesus, miratus
σε· καὶ εἶπε τοῖς ἀκολουθοῦσιν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
est: & ait sequentibus ‡: Amen dico vobis, ‡ se dixit:
* οὐδὲ ἐν τῷ ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν * εὗρον.
* neque in Israël tantam fidem inueni. * non
* εὕρισκω
Dico autem vobis, quòd multi ab ‖ orientibus & ‖ oriēte & occidente
λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ ἀπ' ἀνατολῶν καὶ
occidentibus venient, & recumbent cum A-
δυσμῶν * ἥξουσι, καὶ * ἀνακλιθήσονται μετὰ Ἀ- * ἥκω,
braham, & Isaac, & Iacob in regno * ἀνακλίνω
βραὰμ, καὶ ἰσαὰκ, καὶ ἰακὼβ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν νομαι
cælorum. Filij autem regni eiicien-
οὐρανῶν. οἱ δὲ υἱοὶ τῆς βασιλείας ἐκβληθή-

tur in tenebras exteriores: ibi erit
σονται εἰς τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ
*stridor, fletus & *fremitus dentium. Et dixit
κλαυθμὸς, καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. καὶ εἶπεν
†Vade, Iesus Centurioni: †Abi: & sicut credidisti
ὁ Ἰησοῦς τῷ ἑκατοντάρχῳ, ὕπαγε· καὶ ὡς ἐπίστευσας
*exilla fiat tibi. Et sanatus est puer eius *in
*ἰδόμαι σας, γενηθήτω σοι· καὶ *ἰάθη ὁ παῖς αὐτοῦ ἐν τῇ
†quũ ve- hora illa. Et †ingressus Iesus in do-
niisset ὥρᾳ ἐκείνῃ. καὶ εἰσελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰ-
mum Petri, vidit socrum eius iacen-
κίαν Πέτρου, εἶδε τὴν πενθερὰν αὐτοῦ βεβλη-
tem & febricitantem. Et tetigit manum e-
μένην καὶ πυρέσσουσαν. καὶ ἥψατο τῆς χειρὸς αὐ-
ius, & dimisit eam febris: & surrexit, &
*ἐγείρω τῆς, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός· καὶ *ἠγέρθη, καὶ
ministrabat ei. Vespere autem facto, obtule-
διηκόνει αὐτῷ. ὀψίας δὲ γενομένης, προσήνε-
‡dæmonia habentes, runt ei *dæmoniacos* multos‡, & eiiciebat
καν αὐτῷ δαιμονιζομένους πολλούς, καὶ ἐξέβαλ-
spiritus verbo: & omnes male haben-
λε τὰ πνεύματα λόγῳ, καὶ πάντας τοὺς κακῶς ἔχον-
*curauit: tes *sanabat*: Vt adimpleretur dictum
§quod τας ἐθεράπευσεν· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν
*est "per Isaiam Prophetam, dicentem: Ipse in-
διὰ Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος, αὐτὸς τὰς ἀ-
†nostras firmitates nostras accepit, & ægrotationes †portauit.
σθενείας ἡμῶν ἔλαβε, καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν.
Videns autem Iesus multas turbas circum se,
ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς πολλοὺς ὄχλους περὶ αὐτὸν
*discipu- iussit *abire in vlteriora. Et acce-
los ire trãs ἐκέλευσεν ἀπελθεῖν εἰς τὸ πέραν. καὶ προσ-
fretum dens vnus Scriba, ait illi: Magister,
ἐλθὼν εἷς γραμματεὺς, εἶπεν αὐτῷ, διδάσκαλε,
sequar te quocumque ieueris.
ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἐὰν ἀπέρχῃ.

Et dicit ei Iesus: Vulpes foueas
καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, αἱ ἀλώπεκες φωλεοὺς
habent, & volucres cæli † *vmbracula:* † nidos:
ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσεις
filius autem hominis non habet vbi ca-
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει ποῦ τὴν κεφα-
put * reclinet. Alius autem ‡ *discipulorum* eius ait * suum
λὴν κλίνῃ. Ἕτερος δὲ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν ‡ de discipulis
illi: Domine, permitte § *mihi* primùm * *abire* & § me
αὐτῷ, κύριε, ἐπίτρεψόν μοι πρῶτον ἀπελθεῖν, καὶ * ire
sepelire patrem meum. ‖ *At Iesus* ait il- ‖ Iesus autem
θάψαι τὸν πατέρα μου. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐ-
li: Sequere me, & dimitte mortuos sepelire
τῷ, ἀκολούθει μοι, καὶ ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι
suos mortuos. Et ascendente eo in
τοὺς ἑαυτῶν νεκρούς. καὶ ἐμβαντι αὐτῷ εἰς τὸ
nauiculam, sequuti sunt eum discipuli eius.
πλοῖον, ἠκολούθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.
Et ecce motus magnus factus est in ma-
καὶ ἰδοὺ σεισμὸς μέγας ἐγένετο ἐν τῇ θαλάσ-
ri, ita vt † *nauiculam operiret sub* fluctibus: † nauicula
σῃ, ὥστε τὸ πλοῖον καλύπτεσθαι ὑπὸ τῶν κυμά- operiretur
των. αὐτὸς δὲ ἐκάθευδε. καὶ προσελθόντες οἱ * accesse-
runt ad
μαθηταὶ αὐτοῦ, ἤγειραν αὐτὸν, λέγοντες, κύ- eum
ριε, σῶσον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα. καὶ λέγει αὐτοῖς, ‡ & § Iesus
Quid timidi estis * *exiguæ* fidei; Tunc surgens imperauit * modicæ
τί δειλοί ἐστε ὀλιγόπιστοι; τότε ἐγερθεὶς ἐπετίμησε
ventis & mari, & facta est tranquillitas
τοῖς ἀνέμοις καὶ τῇ θαλάσσῃ, καὶ ἐγένετο γαλήνη
magna. ‡ *At* homines mirati sunt, dicen- ‖ Porrò
μεγάλη. οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐθαύμασαν, λέγον-
tes: Qualis est hi, quia & venti & ma-
τες, ποταπός ἐστιν οὗτος, ὅτι καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θά-

re obediunt ei? Et † venienti ipse
λαοὶ ὑπακούσουσιν αὐτῷ; καὶ ἦλθεν αὐτὸς
in vlterius in regionem Gergesenorum.
εἰς τὸ πέραν εἰς τὴν χώραν τῶν Γεργεσηνῶν.
occurrerunt ei duo ‡ damoniaci de
* ὑπήντησαν αὐτῷ δύο δαιμονιζόμενοι ἐκ τῶν
monumentis exeuntes, fæui nimis, ita vt §non
μνημείων ἐξερχόμενοι, χαλεποὶ λίαν, ὥστε μὴ
valere quenquam tranire per viam illam.
ἰσχύειν τινὰ παρελθεῖν διὰ τῆς ὁδοῦ ἐκείνης.
Et ecce clamauerunt, dicentes: Quid nobis & tibi Ie-
καὶ ἰδοὺ ἔκραξαν, λέγοντες, Τί ἡμῖν καὶ σοί Ἰη-
su fili Dei? Venisti huc ante tempus tor-
σοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ; ἦλθες ὧδε πρὸ καιροῦ βα-
* non quere nos? Erat autem * longè ab illis
σανίσαι ἡμᾶς; ἦν δὲ μακρὰν ἀπ' αὐτῶν
‖ Dæmones grex porcorum multorum pascens. ‖ Verùm dæmo-
ἀγέλη χοίρων πολλῶν βοσκομένη. οἱ δὲ δαίμο-
nes appellabant eum, dicentes: Si eiicis
νες παρεκάλουν αὐτὸν, λέγοντες, Εἰ ἐκβάλλεις
† hinc, mit- nos †; permitte nobis abire in gregem
ἡμᾶς, ἐπίτρεψον ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τὴν ἀγέλην
* Ite. * At porcorum. Et ait illis, * Abite: Illi * autem
τῶν χοίρων. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Ὑπάγετε· οἱ δὲ
‡ porcos. exeuntes, abierunt in ‡ gregem porcorum.
ἐξελθόντες ἀπῆλθον εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων·
¶ magno & ecce ¶ irruit totus grex porcorum per
καὶ ἰδοὺ ὥρμησε πᾶσα ἡ ἀγέλη τῶν χοίρων κατὰ τοῦ
impetu abiit præceps in mare, & mortui sunt in
ὁρμητοῦ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἀπέθανον ἐν
aquis. Pastores autem fugerunt, & ve-
τοῖς ὕδασιν. οἱ δὲ βόσκοντες ἔφυγον, καὶ ἀ-
* hæc nientes in ciuitatem, nunciauerunt * omnia,
πελθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγγειλαν πάντα,
‖ de his q dæmonia habuerãt. & ‖ illa quæ dæmoniacorum. Et ecce tota
καὶ τὰ τῶν δαιμονιζομένων. καὶ ἰδοὺ πᾶσα ἡ
πόλις

ciuitas exiit [a] *in occursum* Iesu. Et [b] *vi-* [a] obuiam
πόλις ἐξῆλθεν εἰς συναντησιν τῷ ἰησοῦ· καὶ ἰ- [b] viso eo, rogabant
dimitteret eum, appellabant vt transiret à
δόντες αὐτὸν, παρακαλέσ ὅπως [*] μεταβῆ ἀπὸ [*] μεταβαίνω
finibus eorum.
τῶν ὁρίων αὐτῶν.

CAP. IX. θ'.

Et ascendens [a] *in* nauiculam, [§] *traiecit*, & ve- [a] Iesus
1 ΚΑὶ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον, διεπέρασε, καὶ ἦλ- [§] transfre-
nit in *propriam* ciuitatem [†]. Et ecce offerebant tauit
2 θεν εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. καὶ ἰδοὺ προσέφερον [†] uam.
ei paralyticum in lecto iacentem. & vi-
αὐτῷ παραλυτικὸν ἐπὶ κλίνης βεβλημένον. καὶ ἰ-
dens Iesus fidem illorum, dixit Paraly-
δὼν ὁ ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπε τῷ παραλυ-
tico: Confide fili, remittuntur tibi pecca-
τικῷ, [*] θάρσει τέκνον, [*] ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρ- [*] θαρσεῖ
ta tua. Et ecce quidam [§] *Scribarum* dixerunt [*] ἀφίημι
3 τίαι σου. καὶ ἰδοὺ τινες τῶν γραμματέων εἶπον [§] de Scri-
[*] *in seipsis*: Hic blasphemat. Et [†] *videns* Iesus [*] intrà se:
ἐν ἑαυτοῖς, οὗτος βλασφημεῖ. καὶ ἰδὼν ὁ ἰησοῦς [†] quum vi-
cogitationes eorum, dixit, Vt quid vos cogi-
4 τὰς ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν, ἵνα τί ὑμεῖς ἐνθυ-
tatis mala in cordibus vestris? Quid *enim*
μεῖσθε πονηρὰ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν; τί γάρ
5 est facilius, dicere: Dimittuntur [†]tua pecca- [†] tibi
ἐστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν, ἀφέωνταί σου αἱ ἁμαρ-
ta: an dicere: [*] *Erigere*, & ambula? Vt autem [*] Surge
τίαι· ἢ εἰπεῖν, ἔγειραι, καὶ περιπάτει; ἵνα δὲ
6 sciatis [§] *quod auctoritatem habet* Filius hominis in [§] quia hà-
εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ bet potestatem
terra [§] *remittere* peccata: tunc ait para- [§] dimit-
τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας· τότε λέγει τῷ παρα- tendi
lytico: [*] *Erectus* tolle tuum lectum, & [†] *abi* [*] Surge
λυτικῷ, ἐγερθεὶς [*] ἆρόν σου τὴν κλίνην, καὶ ὕπαγε [†] vade
[*] vide

† surrexit, &

in domum tuam. Et † *erectus* abiit in
εἰς (τὸν) οἶκόν σου. καὶ ἐγερθεὶς ἀπῆλθεν εἰς (τὸν)
domum suam. Videntes autem turbæ, timue-
οἶκον αὐτοῦ. ἰδόντες δὲ οἱ ὄχλοι, ἐφοβήθη-

* qui dedit potestatem

runt, & glorificauerunt Deum, * *dantem auctoritatem ta-*
σαν, καὶ ἐδόξασαν (τὸν) θεὸν, (τὸν) δόντα ἐξουσίαν τοι-

‡ quum transiret inde

lem hominibus. Et ‡ *præteriens* Ie-
αύτην τοῖς ἀνθρώποις. Καὶ παράγων ὁ Ἰη-
sus *illinc*, vidit hominem sedentem in
σοῦς ἐκεῖθεν, εἶδεν ἄνθρωπον καθήμενον ἐπὶ

§ nomine

telonio, Matthæum § *dictum*: & ait il-
τὸ τελώνιον, ματθαῖον λεγόμενον, καὶ λέγει αὐ-
li: Sequere me. & surgens secutus est
τῷ, ἀκολούθει μοι· καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν
eum. Et factum est eo discumbente in do-
αὐτῷ. καὶ ἐγένετο αὐτοῦ ἀνακειμένου ἐν τῇ οἰ-
mo, & ecce multi publicani & peccatores ve-
κίᾳ, καὶ ἰδοὺ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐλ-
nientes, discumbebant cum Iesu, & Disci-

* σύγκει-μαι

pulis eius. Et videntes Pharisæi, dicebant
θόντες, * συνανέκειντο τῷ Ἰησοῦ, καὶ τοῖς μα-
discipulis eius: Quare cum publicanis & pec-
θηταῖς αὐτοῦ, διατί μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἁ-
catoribus manducat Magister vester? At Ie-
μαρτωλῶν ἐσθίει ὁ διδάσκαλος ὑμῶν; ὁ δὲ Ἰη-

* est opus valentibus. † habentibus.

sus audiens, ait *illis*: Non * *usum habent va-*
σοῦς ἀκούσας, εἶπεν αὐτοῖς, οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ἰ-
lentes medico, sed malè † *habentes*. Eun-
σχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. πορευ-
tes autem discite quid est Misericordiã volo, & nõ sacri-
θέντες δὲ μάθετε τί ἐστιν, ἔλεον θέλω, καὶ οὐ θυ-
ficium. Nõ enim veni vocare iustos, sed pecca-
σίαν. οὐ γὰρ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλ' ἁμαρ-

† accesserunt ad

tores *ad pœnitentiam*. Tunc † *adeunt* eum
τωλοὺς εἰς μετάνοιαν. Τότε προσέρχονται αὐτῷ

οἱ

discipuli Ioannis, dicentes: Quare nos &
μαθηταὶ ἰωάννου, λέγοντες, διατί ἡμεῖς καὶ
Pharisæi ieiunamus frequenter, discipuli autem tui non
φαρισαῖοι νηστεύομεν πολλά, οἱ δὲ μαθηταί σου οὐ
ieiunant? Et ait illis Iesus: Nunquid possunt
νηστεύουσι; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, μὴ δύνανται
filii sponsi lugere quamdiu cum illis
οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος πενθεῖν ἐφ' ὅσον μετ' αὐτῶν
est sponsus? Venient autem dies, quum
ἐστὶν ὁ νυμφίος; * ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, ὅταν
* ἐλεύθω
auferetur ab eis sponsus, & tunc ie-
* ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ τότε νη-
* ἀπαίρω
iunabunt. Nemo autem † *inijcit* *injectionem*, pan-
† immittit
num rudis in vestimentum vetus: * *aufert* enim
* tollit
πλήρωμα αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ἱματίου, καὶ χεῖρον σχί-
plenitudinem eius à vestimento, & peior scissu-
σμα γίνεται. οὐδὲ βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀ-
ra fit. Neque mittunt vinum nouum in v-
σκοὺς παλαιούς· εἰ δὲ μήγε, ῥήγνυνται οἱ ἀσκοί,
tres veteres: ‡ *si autem minus*, rumpuntur vtres,
‡ alioquin
καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦν-
& vinum § *effluit*, & vtres pereunt. sed
§ effundi-
tur,
ται· ἀλλὰ
mittunt vinum nouum in vtres nouos, & am-
βάλλουσιν οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινούς, καὶ ἀμφό-
bo conseruantur. Hæc illo loquen-
τεροι * συντηροῦνται. Ταῦτα αὐτοῦ λαλοῦν-
te * *eis*, ecce princeps vnus ‖ *veniens*, adorabat
* συντη-
ρίμαι
τος αὐτοῖς, ἰδοὺ ἄρχων εἷς ἐλθὼν, προσεκύνει
* adeos,
eum, dicens: † *Quòd* filia mea modò defuncta
† Domine,
αὐτῷ, λέγων, ὅτι ἡ θυγάτηρ μου ἄρτι ἐτελεύτη-
est: sed ‖ *veniens* impone manum tuam super eam,
‖ veni,
σεν· ἀλλὰ ἐλθὼν ἐπίθες τὴν χεῖρά σου ἐπ' αὐτὴν,
& viuet. Et surgens Iesus, sequebatur
καὶ ζήσεται. καὶ ἐγερθεὶς ὁ ἰησοῦς, ἠκολούθησεν

‡ quæ sanguinis fluxū patiebatur
‡ accessit
* &
‖ intra se:
† salua ero.
* te saluam fecit.
‡ salua facta est
‡ ex illa hora.
* quū veniſſet
‖ vidiſſet
* κλαίω
† Et quum
* intrauit
& tenuit
* ἐκβάλλομαι
‡ Et dixit, Puella ſurge,
‡ Quū autē veniſſet

eum, & diſcipuli eius. Et ecce mulier ‡ *ſanguiſlua* duodecim annis, ‡ *accedens* retrò, * *tetigit* fimbriam veſtimenti eius. Dicebat enim ‖ *in ſeipſa*: Si tantùm tetigero veſtimentum eius, † *ſeruabor*. At Iesus conuerſus, & videns eam, dixit: Confide filia, fides tua * *ſeruauit te*. Et ‡ *ſeruata eſt* mulier ‡ *ab hora illa*.

Et * *veniens* Iesus in domum Principis, & ‖ *videns* tibicines, & turbam tumultuantem, dicit illis: Recedite: non enim mortua eſt puella, ſed dormit. Et deridebant eum. † *Quum verò* electa eſſet turba, * *ingreſſus* apprehendit manum eius ‡, & ſurrexit puella. Et exiit fama hæc in vniuerſam terram *illam*. Et tranſeunte inde Iesu, ſequuti ſunt eum duo cæci, clamantes, & dicentes: Miſerere noſtri fili Dauid. ‡ *Venientes autem in* domum, acceſſerunt ad eum cæ-

αὐτῶ, καὶ ⓐ μαθηταὶ αὐτοῦ. καὶ ἰδοὺ γυνὴ αἱ- 20
αἱμορροοῦσα δώδεκα ἔτη, προσελθοῦσα ὀπίσθεν, ἥ-
ψατο τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ. ἔλεγε 21
γὰρ ἐν ἑαυτῇ, ἐὰν μόνον ἅψωμαι τοῦ ἱματίου αὐ-
τοῦ, σωθήσομαι. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπιστραφεὶς, καὶ ἰ- 22
δὼν αὐτὴν, εἶπε, θάρσει θύγατερ, ἡ πίστις σου σε-
σωκέ σε. καὶ ἐσώθη ἡ γυνὴ ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης.
Et veniens Iesus in domum Principis,
καὶ ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἄρχοντος, 23
καὶ ἰδὼν τοὺς αὐλητὰς, καὶ τὸν ὄχλον θορυβούμε-
νον, λέγει ἀναχωρεῖτε· οὐ γὰρ ἀπέθανε 24
τὸ κοράσιον, ἀλλὰ καθεύδει. καὶ κατεγέλων
αὐτοῦ. ὅτε δὲ ἐξεβλήθη ὁ ὄχλος, εἰσελθὼν, 25
ἐκράτησε τῆς χειρὸς αὐτῆς· καὶ ἠγέρθη τὸ κορά-
σιον. καὶ ἐξῆλθεν ἡ φήμη αὕτη εἰς ὅλην τὴν 26
γῆν ἐκείνην. Καὶ παράγοντι ἐκεῖθεν τῷ Ἰη- 27
σοῦ, ἠκολούθησαν αὐτῷ δύο τυφλοὶ, κράζοντες,
καὶ λέγοντες, ἐλέησον ἡμᾶς υἱὲ Δαβίδ. ἐλθόν- 28
τι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ τυφ-
λοί.

ei. Et dicit eis Iesus, Creditis * quòd posλοί. καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, πιστεύετε ὅτι δύνα- * quia hoc
sum hoc facere? Dicunt ei: Vtique Domine. ‖ vobis
μαι τοῦτο ποιῆσαι; λέγουσιν αὐτῷ, ναὶ κύριε.
Tunc tetigit oculos eorum, dicens:
29 Τότε ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, λέγων,
Secundùm fidem vestram fiat vobis. Et aper-
30 κατὰ τὴν πίστιν ὑμῶν γενηθήτω ὑμῖν. καὶ * ἀνεῴ- * ἀνοίγω
ti sunt eorum oculi: & comminatus est
χθησαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλμοί· καὶ ἐνεβριμήσατο
illis Iesus, dicens: Videte ne quis sciat.
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων· ὁρᾶτε μηδεὶς γινωσκέτω.
Illi autem exeuntes diffamauerunt eum in tota
31 οἱ δὲ ἐξελθόντες διεφήμισαν αὐτὸν ἐν ὅλῃ
terra illa. Illis autem egressis, ecce
32 τῇ γῇ ἐκείνῃ. αὐτῶν δὲ ἐξερχομένων, ἰδοὺ
obtulerunt ei hominem mutum † dæmo- † dæmoniã
προσήνεγκαν αὐτῷ ἄνθρωπον κωφὸν δαιμο- habentem.
niosum. Et ejecto dæmonio, lo-
33 νιζόμενον. καὶ ἐκβληθέντος τοῦ δαιμονίου, ἐλά-
quutus est mutus: & mirate sunt turbæ, di-
λησεν ὁ κωφός· καὶ ἐθαύμασαν οἱ ὄχλοι, λέ-
centes, nunquam apparuit sic in Israël.
γοντες, οὐδέποτε ἐφάνη οὕτως ἐν τῷ Ἰσραήλ.
Phatisæi autem dicebant, In principe dæ-
34 οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἔλεγον, ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαι-
monjorum ejicit dæmones. Et circumibat
35 μονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. καὶ περιῆγεν ὁ
Iesus ciuitates omnes & castella, do-
Ἰησοῦς τὰς πόλεις πάσας καὶ τὰς κώμας, διδάσ-
cens in synagogis eorum, & prædicans
κων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, καὶ κηρύσσων
Euangelium regni, & curans om-
τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας, καὶ θεραπεύων πᾶ-
nem languorem, & omnem infirmitatem in popu-
σαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ.

Videns autem turbas, misertus est de

* ἀπλαγχνίζομαι jacentes * σκύλλω

ἰδὼν δὲ τοὺς ὄχλους, * ἐσπλαγχνίσθη περὶ 36
eis, quia erant vexati, & * dispersi sicut
αὐτῶν, ὅτι ἦσαν * ἐσκυλμένοι, καὶ ἐρριμμένοι ὡσεὶ
oues non habentes pastorem. Tunc dicit
πρόβατα μὴ ἔχοντα ποιμένα. Τότε λέγει τοῖς 37
discipulis suis: Messis quidem multa,
μαθηταῖς αὐτοῦ, ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ
operarij autem pauci. ‡ Supplicate ergo ¶ domino
ἐργάται ὀλίγοι. * δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου 38
messis, vt * emittat operarios in
τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλῃ ἐργάτας εἰς
messem suam.
θερισμὸν αὐτοῦ.

¶ dominū * δέομαι * mittat

CAP. X. 1.

* cōuocatis ‡ discipulis suis,

Et * aduocans duodecim ‡ discipu-
Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς δώδεκα μαθη- 1
los suos, dedit illis potestatem spiritum
τὰς αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν πνευμάτων
immundorum, vt ¶ eicere eos, & † cu-
ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν αὐτὰ, καὶ θερα-
rare omnem languorem, & omnem infirmitatem.
πεύειν πᾶσαν νόσον, καὶ πᾶσαν μαλακίαν.
Duodecim autem Apostolorum nomina sunt
τῶν δὲ δώδεκα ἀποστόλων τὰ ὀνόματά ἐστι 2
hæc: Primus, Simon * dictus Petrus, & An-
ταῦτα· πρῶτος σίμων ὁ λεγόμενος πέτρος, καὶ ἀν-
dreas frater eius; Iacobus Zebedæi,
δρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ· ἰάκωβος ὁ τοῦ ζεβεδαίου,
& Ioannes frater eius. Philippus &
καὶ ἰωάννης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. φίλιππος καὶ
Bartholomæus: Thomas & Matthæus publicanus,
βαρθολομαῖος. θωμᾶς καὶ ματθαῖος ὁ τελώνης·
‡ Iacobus Alphæi, & *Lebbæus super vocatus*
ἰάκωβος ὁ τοῦ ἀλφαίου, καὶ λεββαῖος ὁ ἐπικληθεὶς

* qui dicitur

Tha-

Thaddæus: Simon †*Cananites*, & Iudas Iſca- †Chana-
4 θαδδαῖος· σίμων ὁ χαναίτης, καὶ ἰούδας ἰσκα- næus,
riotes, qui & **tradens* eum. Hos duo- *tradidit
5 ριώτης, ὁ καὶ παραδοὺς αὐτόν. τούτους τοὺς δώ- decim **legauit* Iesus, †*denuncians* eis di- †misit
δεκα ἀπέστειλεν ὁ ἰησοῦς, παραγγείλας αὐτοῖς, λέ- ‡præci-
cens, In viam gentium ne abieritis, & in *ciuitatem* *ciuitates
γων, εἰς ὁδὸν ἐθνῶν μὴ ἀπέλθητε, καὶ εἰς πόλιν
Samaritanorum ne intraueritis. ‖Ite *autem* ‖sed po-
6 σαμαρειτῶν μὴ εἰσέλθητε. πορεύεσθε δὲ μᾶλ- tius
gu ad oues †*perditas* Israel. † quæ pe-
λον πρὸς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου tierunt
Israël. Euntes autem prædicate, dicentes,
7 ἰσραήλ. πορευόμενοι δὲ κηρύσσετε, λέγοντες,
Quia appropinquauit regnum cælorum. In-
8 ὅτι *ἤγγικεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. ἀσθε- *ἐγγίζω
firmos curate: leprosos mundate,
νοῦντας θεραπεύετε, λεπροὺς καθαρίζετε,
mortuos ſuſcitate, dæmones eiicite. gratis
νεκροὺς ἐγείρετε, δαιμόνια ἐκβάλλετε· δωρεὰν
accepiſtis, gratis date. *Ne *poſſideatis* au- *Nolite
9 ἐλάβετε, δωρεὰν δότε. μὴ κτήσησθε χρυ- poſſidere
rum, neque argentum, neque †*aes in* zonis †pecuniã
σὸν, μηδὲ ἄργυρον, μηδὲ χαλκὸν εἰς τὰς ζώνας
veſtris: Non peram in †*viam*, neque duas tunicas, †via,
10 ὑμῶν. μὴ πήραν εἰς ὁδὸν, μηδὲ δύο χιτῶνας,
neque calceamenta, neque virgam: dignus enim
μηδὲ ὑποδήματα, μηδὲ ῥάβδον· ἄξιος γὰρ ὁ
**operarius* ‖*alimento* ſuo *eſt*. In quãcumq; autẽ *eſt
11 ἐργάτης τῆς τροφῆς αὐτοῦ ἐστιν. εἰς ἣν δ' ἂν ‖cibo
ciuitatẽ aut caſtellum intraueritis, interrogate quis in
πόλιν ἢ κώμην εἰσέλθητε, ἐξετάσατε τίς ἐν
ea dignus ſit: & ibi manete donec exea-
αὐτῇ ἄξιός ἐστι· κἀκεῖ μείνατε ἕως ἂν ἐξέλ-
tis. Intrantes autem in domum, ſalu-
12 θητε. εἰσερχόμενοι δὲ εἰς τὴν οἰκίαν, ἀσπά-

tate eam, dicentes: Pax domui huic.
σαὶ δὲ αὐτὴν, λέγοντες, εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ.
Et si quidem fuerit domus digna, † *ingrediatur* pax
καὶ ἐὰν μὲν ᾖ ἡ οἰκία ἀξία, ἐλθέτω ἡ εἰρήνη
vestra super eam: si autem nō fuerit digna, pax ve-
ὑμῶν ἐπ' αὐτήν· ἐὰν δὲ μὴ ᾖ ἀξία, ἡ εἰρήνη ὑ-
stra *ad vos* * *conuertatur* Et ‡*qui* non
μῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιστραφήτω. καὶ ὃς ἐὰν μὴ
receperit vos, neque audierit sermones vestros,
δέξηται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσῃ τοὺς λόγους ὑμῶν,
exeuntes ‡ domo vel ciuitate *illa*, ex-
ἐξερχόμενοι ἔξω τῆς οἰκίας ἢ τῆς πόλεως ἐκείνης, * ἐκ-
cutite puluerem * *pedum vestrorum.* Amen
τινάξατε τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν ὑμῶν. ἀμὴν
dico vobis, tolerabilius erit terræ Sodomorū & Go-
λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται γῇ Σοδόμων καὶ Γο-
morrhæorū in die iudicij, quàm ciuitati illi.
μόρρων ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.
Ecce ego mitto vos sicut oues in
ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς ὡς πρόβατα ἐν
medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, &
μέσῳ λύκων. γίνεσθε οὖν φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ
simplices sicut columbæ. Cauete autem ab
ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί. προσέχετε δὲ ἀπὸ
‖ conciliis hominibus. Tradent enim vos in ‖ *consessu*
τῶν ἀνθρώπων· παραδώσουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνε-
sui, & in synagogis suis flagella-
δρια, καὶ ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσου-
† ducemi- bunt vos. Et ad præsides *autem* & reges † *a-*
ni * ἀχθή- σιν ὑμᾶς. καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δὲ καὶ βασιλεῖς * ἀ-
gemini propter me, in testimonium illis &
χθήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς καὶ
‡ nolite co- gentibus. Quum autem tradent vos, ‡ *ne*
τοῖς ἔθνεσιν. ὅταν δὲ παραδιδῶσιν ὑμᾶς, μὴ
anxiemini quomodo, aut quid loquamini: dabitur enim
μεριμνήσητε πῶς, ἢ τί λαλήσητε· δοθήσε(ται) γὰρ
ὑμῖν

vobis in illa hora quid ‡ *loquemini*. Nõ enim ‡ loquamini
ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ τί λαλήσετε. οὐ γὰρ
vos eſtis ‡ *loquentes*; ſed ſpiritus Pa- ‡ qui loquimini.
ὑμεῖς ἐστε ⓐ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πα-
tris veſtri * *loquens* in vobis. Tradet autem * qui loquitur
τρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. παραδώσει δὲ
frater fratrem in mortem, & pater filium:
ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκνον·
& inſurgent ‖ nati in parentes, & morte ‖ filij
καὶ * ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ θανα- * ἐπανί-
afficient eos. Et eritis † *inuiſi ab omni-* στησι
τώσουσιν αὐτούς. καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάν- † odio omnib' hominibus
bus propter nomen meum. * *Verùm permanens* in fi- * qui autẽ
των διὰ τὸ ὄνομά μου· ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέ- perſeuerauerit vſque
nem, hic ‡ *ſeruabitur*. Quum autem ‡ *inſequentur* vos ‡ ſaluus erit.
λος, οὗτος σωθήσεται. ὅταν δὲ * διώκωσιν ὑμᾶς ‡ perſequẽtur
in ciuitate iſta, fugite in aliam. A- * διώκω
ἐν τῇ πόλει ταύτῃ, φεύγετε εἰς τὴν ἄλλην. ἀ- * conſummabitis
men *enim* dico vobis, non * *finietis* ciuitates
μὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ τελέσητε τὰς πόλεις
Iſraël, donec veniat Filius hominis.
τοῦ Ἰσραὴλ, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.
Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, nec
Οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ ⓑ διδάσκαλον, οὐδὲ
ſeruus ſuper dominum ſuum: Sufficit
δοῦλος ὑπὲρ ⓒ κύριον αὐτοῦ. ἀρκετὸν τῷ
diſcipulo vt ſit ſicut magiſter eius, &
μαθητῇ ἵνα γένηται ὡς ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ, καὶ ὁ
‖ *ſeruus* ſicut dominus eius. Si patremfamilias ‖ ſeruo
δοῦλος ὡς ὁ κύριος αὐτοῦ. εἰ ⓓ τὸν οἰκοδεσπότην
Beelzebub vocauerunt, quanto magis * do-
Βεελζεβοὺλ ἐκάλεσαν, πόσῳ μᾶλλον τοὺς οἰ- * topertum,
meſticos eius? Ne ergo timueritis eos. Ni- * reueletur:
κιακοὺς αὐτοῦ; μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐτούς. οὐ- * καλύ-
hil enim eſt † *occultum*, quod non * *reue-* πτομαι
δὲν γάρ ἐστι * κεκαλυμμένον, ὃ οὐκ ἀποκα-

‡ occultũ, ‡ sciatur.

labitur: & ‡ abditum, quod non ‡ scietur.

λυφθήσεται· καὶ κρυπτὸν, ὃ οὐ γνωσθήσεται.

Quod dico vobis in tenebris, dicite in

ὃ λέγω ὑμῖν ἐν τῇ σκοτίᾳ, εἴπατε ἐν τῷ

* aure

lumine: & quod in *aurem auditis, prædicate super

φωτὶ· καὶ ὃ εἰς τὸ οὖς ἀκούετε, κηρύξατε ἐπὶ τῶν

‖ tecta.

‖ domos.

Et † ne timeatis ab occiden-

δωμάτων. Καὶ μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεν-

† nolite timere eos qui occidunt

tibus corpus: ar animam non ‡ valentium

νόντων τὸ σῶμα, τὴν δὲ ψυχὴν μὴ δυναμένων

* autem

occidere: ‡ timete autem magis potentem

ἀποκτεῖναι· φοβήθητε δὲ μᾶλλον τὸν δυνά-

§ possunt § sed potius timete eũ qui potest

rem & animam & corpus perdere in * gehenna.

μενον καὶ ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἀπολέσαι ἐν γεέννῃ.

* gehennam.

Nonne duo passeres asse væneunt? & vnus ex

οὐχὶ δύο στρουθία ἀσσαρίου πωλεῖται; καὶ ἓν ἐξ

illis non cadet super terram sine Pa-

* πίπτω

αὐτῶν οὐ * πεσεῖται ἄνευ τοῦ πατρὸς ὑμῶν. ὑμῶν δὲ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφαλῆς

tre vestro. Vestri autem & capilli capitis

‖ Nolite ergo timere:

† meliores estis

πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσί. μὴ οὖν φοβηθῆτε· πολλῶν στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς. πᾶς οὖν

omnes numerati sunt. ‖ Ne ergo timeatis: multis passeribus † præstatis vos. Omnis ergo

* eum

ὅστις ὁμολογήσει ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώ-

qui confitebitur in me coram homini-

bus, confitebor & ego * in eo coram

‡ est.

* ἀρνέω

πων, ὁμολογήσω κἀγὼ ἐν αὐτῷ ἔμπροσθεν τοῦ

Patre meo qui in cælis ‡. Qui autem ne-

πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. ὅστις δ' ἂν * ἀρ-

gauerit me coram hominibus, negabo

νήσηταί με ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ἀρνήσομαι

‡ est.

* Nolite arbitrari quia pacẽ venerim mittere

eum & ego coram Patre meo qui in cæ-

αὐτὸν κἀγὼ ἔμπροσθεν τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρα-

lis ‡. * Ne arbitremini quòd veni iacere pacem

νοῖς. μὴ νομίσητε ὅτι ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην

ὅτι

in terram: non veni † *iacere* pacem, sed † mittere
ἐπὶ τὴν γῆν· οὐκ ἦλθον βαλεῖν εἰρήνην, ἀλλὰ
gladium. Veni enim * *diuidere* hominem aduersus * separare
μάχαιραν. ἦλθον γὰρ διχάσαι ἄνθρωπον κατὰ
patrem suum, & filiam aduersus matrem suam,
τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, καὶ θυγατέρα κατὰ τῆς μητρὸς αὐτῆς,
& nurum aduersus socrum suam: Et inimici
καὶ νύμφην κατὰ τῆς πενθερᾶς αὐτῆς. καὶ ἐχθροὶ
hominis, domestici eius. ‡ *Diligens* pa- ‡ Qui amat
τοῦ ἀνθρώπου, οἱ οἰκιακοὶ αὐτοῦ. ὁ φιλῶν πα-
trem aut matrem § *super* me, non est me dignus: & § plꝰ quàm
τέρα ἢ μητέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου ἄξιος· καὶ
* *amans* filium aut filiam super me, non est me * qui amat
ὁ φιλῶν υἱὸν ἢ θυγατέρα ὑπὲρ ἐμέ, οὐκ ἔστι μου
dignus. Et qui non ‖ *capit* crucem suam, & ‖ accipit
ἄξιος. καὶ ὃς οὐ λαμβάνει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ
sequitur *post* me, non est me dignus. † *Inue-* † Qui in-
ἀκολουθεῖ ὀπίσω μου, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. ὁ εὑ- *niens* uenit
ρὼν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπολέσει αὐτήν· καὶ ὁ * *perdens* * qui per-
ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρή- animam suam propter me, inue- diderit
niet eam. ‡ *Suscipiens* vos, me § *suscipit*: ‡ Qui recipit
σει αὐτήν. ὁ δεχόμενος ὑμᾶς, ἐμὲ δέχεται· § recipit:
& qui me * *suscipiens*, *suscipit* *mittentem* me. * recipit,
καὶ ὁ ἐμὲ δεχόμενος, δέχεται τὸν ἀποστείλαντά με. recipit eũ
‖ *Recipiens* Prophetam in † *nomen* Prophe- qui misit
ὁ δεχόμενος προφήτην εἰς ὄνομα προφή- ‖ Qui recipit
tæ, mercedem Prophetæ * *capiet*: & ‖ *recipiens* † nomine
του, μισθὸν προφήτου λήψεται. καὶ ὁ δεχόμενος * accipiet:
iustum in † *nomen* iusti, mercedem iusti * *ca-* ‡ qui recipit
δίκαιον εἰς ὄνομα δικαίου, μισθὸν δικαίου * λή- § nomine
piet. Et quicumq; ‖ *potauerit* *vnum* *minimorum* *istorum* * accipiet:
ψεται. καὶ ὃς ἐὰν ποτίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τού- * λαμβάνω
rum *poculum* frigidæ tantùm, in † *nomen* discipuli, ‖ potũ de-
των ποτήριον ψυχροῦ μόνον, εἰς ὄνομα μαθητοῦ, derit vni
ex minimis istis
calicem aquæ
† nomine

Amen dico vobis, non perdet mercedem suam.
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ τὸν μισθὸν αὐτοῦ.

Cap. XI.

Et factum est quum *finiisset Iesus †constituens duodecim discipulis suis, transiit inde vt docaret & prædicaret in ciuitatibus eorum.
Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς διατάσσων τοῖς δώδεκα μαθηταῖς αὐτοῦ, μετέβη ἐκεῖθεν τοῦ διδάσκειν καὶ κηρύσσειν ἐν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν.

‡ Ioannes autē quum audisset in vinculis §de discipulis suis, *qui venturus es, an alium expectamus? Et respondens Iesus, ait illis: Euntes renunciate Ioanni quæ ‖audistis & vidistis: cæci vident, & †ambulāt, claudi †circumambulant, leprosi mundantur, & surdi audiunt, mortui resurgunt, & pauperes euangelizantur. Et beatus est qui non fuerit *illis autē abeuntibus, ‡ad turbas cœpit Iesus dicere §videres? *ἐξέρχομαι
‡ Ὁ δὲ Ἰωάννης ἀκούσας ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τὰ ἔργα τοῦ Χριστοῦ, πέμψας δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπεν αὐτῷ· σὺ εἶ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν; § Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς· πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ἃ ‖ἀκούετε καὶ βλέπετε· τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, καὶ χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται, καὶ κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγείρονται, καὶ πτωχοὶ εὐαγγελίζονται. καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκανδαλισθῇ ἐν ἐμοί. * Τούτων δὲ πορευομένων, ‡ ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς λέγειν τοῖς ὄχλοις περὶ Ἰωάννου, § Τί ἐξήλθατε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι κάλαμον * ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; ἀλλὰ τί ἐξήλθατε ἰδεῖν;

videre? hominem in mollibus *vestimentis* vestitũ? * ἀμφιεσμένον
ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς ἱματίοις * ἠμ-
sumamictum? Ecce ‖ *mollia ferentes* in vvμε
φιεσμένον; ἰδοὺ οἱ τὰ μαλακὰ φορεῶντες, ἐν ‖ qui mollibus vestiuntur
domibus regum sunt. Sed quid exi-
τοῖς οἴκοις τῶν βασιλέων εἰσίν. ἀλλὰ τί ἐξήλ-
stis videre? Prophetam? † *Vtique*, dico vobis, & * *abun-* † Etiam
θατε ἰδεῖν; προφήτην; ναί, λέγω ὑμῖν, καὶ περισ- *dantius Propheta.* * pluſquam Prophetã.
σότερον προφήτου. Hic enim est de quo
scriptum est: Ecce ego mitto angelum meum
γέγραπται. ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου
ante faciem tuam, qui præparabit viam
πρὸ προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν
tuam ante te. Amen dico vobis, non
σου ἔμπροσθέν σου. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ
† *excitatus est in natis* mulierum maior Ioanne ‡ surrexit inter natos
* ἐγήγερται ἐν γεννητοῖς γυναικῶν μείζων Ἰωάννου
Baptista. ‡ *Verùm* minor * in regno * ἐγέρθη
τοῦ βαπτιστοῦ. ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ μαι
cælorum, maior illo est. ‖ *A vero* ‡ qui autẽ * est
τῶν οὐρανῶν, μείζων αὐτοῦ ἐστιν. ἀπὸ δὲ τῶν ‖ A diebus autem
diebus Ioannis Baptistæ vsque nunc, re-
ἡμερῶν Ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ ἕως ἄρτι, ἡ βασι-
gnum cælorum vim patitur, & violenti ra-
λεία τῶν οὐρανῶν βιάζεται, καὶ βιασταὶ ἁρπά-
piunt illud. Omnes enim Prophetæ &
ζουσιν αὐτήν. πάντες γὰρ οἱ προφῆται καὶ ὁ
lex vsque ad Ioannem prophetauerunt. Et si vul-
νόμος ἕως Ἰωάννου προεφήτευσε. καὶ εἰ θέλε-
tis recipere, ipse est Elias † *futurus venire.* † qui venturus est.
τε δέξασθαι, αὐτός ἐστιν Ἠλίας ὁ μέλλων ἔρχεσθαι.
* *Habens* aures ‡ *audire*, audiat. Cui autẽ ‡ *assi-* * Qui habet ‡ audiẽdi,
ὁ ἔχων ὦτα ἀκουέτω, ἀκουέτω. τίνι δὲ ὁ- ‡ similem
similabo generationem istam? Similis est pueris æstimabo
μοιώσω τὴν γενεὰν ταύτην; ὁμοία ἐστὶ παιδίοις

in foro sedentibus, * & acclamantibus so-
ἐν ἀγορᾷ καθημένοις, καὶ προσφωνοῦσι τοῖς ἑταί-
eius suis, Et dicentibus, Tibia cecinimus vobis, &
οις αὐτῶν, καὶ λέγουσιν, ηὐλήσαμεν ὑμῖν, καὶ
non saltastis: lamentauimus vobis, & non plan-
οὐκ ὠρχήσασθε· ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκό-
xistis. Venit enim Ioannes neque manducans, neque
ψασθε. ἦλθε γὰρ ἰωάννης μήτε ἐσθίων, μήτε
bibens: & dicunt, Dæmonium habet. Venit Filius
πίνων· καὶ λέγουσι, δαιμόνιον ἔχει. ἦλθεν ὁ υἱὸς
hominis manducans & bibens, & dicunt, Ecce
τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πίνων, καὶ λέγουσιν, ἰδοὺ
‖ vorax homo ‖ edax & vinipotator, publicanorum amicus &
ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης, τελωνῶν φίλος καὶ
peccatorum. & iustificata est sapientia à fi-
ἁμαρτωλῶν. καὶ ἐδικαιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέ-
† suis. lijs † ipsius. Tunc cœpit exprobrare * ciuitates,
κνων αὐτῆς. Τότε ἤρξατο ὀνειδίζειν τὰς πόλεις,
‡ virtutes in quibus factæ sunt plurimæ ‡ efficacitates eius, quia
ἐν αἷς ἐγένοντο αἱ πλεῖσται δυνάμεις αὐτοῦ, ὅτι
§ egissent pœnitentiam. non * pœnituissent. Væ tibi * Chorazin, Væ tibi Beth-
οὐ μετενόησαν. Οὐαί σοι χωραζίν, οὐαί σοι βηθ-
* Corozaim, ‖ virtutes quæ factæ sunt † cilicio * pœnitentiã egissẽt, Verumtamen ‡ nunquid ‡ in * exaltaberis? ‖ in † descẽdes. * καταβιβάζω * virtutes quæ factæ sunt in te, fortè
σαϊδά, ὅτι εἰ ἐν τύρῳ καὶ σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυ-
cacitates factæ in vobis, olim in † sacco
νάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ
& cinere * pœnituissent. Cæterùm dico vobis, Ty-
καὶ σποδῷ μετενόησαν. πλὴν λέγω ὑμῖν, τύ-
ro & Sidoni rem ‖ius erit in die iudi-
ρῳ καὶ σιδῶνι ἀνεκτότερον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρί-
cij, quàm vobis. Et tu Capharnaum, ‡ quæ vsque ‡ cæ-
σεως, ἢ ὑμῖν. καὶ σὺ καφαρναούμ, μὴ ἕως τοῦ οὐ-
lum * altepositæ, vsque ‖ infernum † demitteris.
ρανοῦ ὑψωθήσῃ, ἕως ἅδου καταβιβασθήσῃ·
quia si in Sodomis factæ fuissent * efficacitates fa-
ὅτι εἰ ἐν σοδόμοις ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενο-
μεναι

Ea in te, manssissent vsque † *hodie*.
ρδυναι ἐν σοὶ, ἐμειναν ἂν μέχρι τ σήμερον.
† in hanc diem.

Cæterùm dico vobis, *quòd* ter æ Sodomorum remis-
πλὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι γῆ σοδόμων ἀνεκτότε-
Verumtamen *quia*

sius erit in die iudicij, quàm tibi. In illo
ρον ἔσται ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ σοί. ἐν ἐκείνῳ
tempore * respondens Iesus, dixit: Confi-
τῷ καιρῷ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν, ἐξομολο-
teor tibi, Pater, Domine cæli & terræ, quia
γοῦμαί σοι, πάτερ, κύριε τ οὐρανοῦ κ τ γῆς, ὅτι
abscondisti hæc à sapientibus & *intelligentibus*, † *prudentibus*;
* ἀπεκρύ-ψας ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, * ἀποκρύπτω
& revelasti ea † *imbecillis*. Ita Pater,
κ ἀπεκάλυ-ψας αὐτὰ νηπίοις. ναὶ ὁ πατὴρ, † *paruulis*,
quoniam sic fuit placitum ante te.
ὅτι οὕτως εὐδοκία ἐγένετο ἔμπροσθέν σου.

Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Et
πάντα μοι * παρεδόθη ὑπὸ τ πατρός μου. κ * παρα-
nemo * *agnoscit* Filium, nisi Pater: neque
δίδωμι
οὐδεὶς ἐπιγινώσκει τ υἱον, εἰ μὴ ὁ πατὴρ· οὐδὲ τ * nouit
Patrem quis † *agnoscit*, nisi Filius, & cui vo-
πατέρα τις ἐπιγινώσκει, εἰ μὴ ὁ υἱος, καὶ ᾧ ἐὰν βού- ‖ nouit,
luerit Filius † *revelare*. Venite ad me
ληται ὁ υἱος ἀποκαλύ-ψαι. δεῦτε πρός με
omnes † *laborantes*, & onerati ", & ego
πάντες κοπιῶντες, καὶ * πεφορτισμένοι, κἀγὼ † qui laborastis,
* *reficiebo* vos. Tollite iugum meum super
ἀναπαύσω ὑμᾶς. ἄρατε τὸν ζυγόν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ ὅτι πραΰς εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ· καὶ εὑρήσετε ἀνάπαυσιν τ ψυχαῖς ὑμῶν. ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστὸς, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν ἐστιν.
" estis, * φορτίζομαι * reficiam
‡ *Nam iugum meum blandum*, & onus meum leue *est*.
‡ Iugum enim meũ suaue est,

Cap. XII. 16.

In illo tempore abiit Iesus

ΕΝ ἐκείνῳ τῷ καιρῷ, ἐπορεύθη ὁ Ἰησοῦς τοῖς

§ Sabbato
*Discipuli autem eius esurientes,

§ *Sabbatis* per sata: *ac discipuli eius* σάββασι διὰ τῶν σπορίμων· οἱ δὲ μαθηταὶ αὐτοῦ *esurierunt*, & cœperunt vellere spicas, & manducare.

ἐπείνασαν, καὶ ἤρξαντο τίλλειν στάχυας, καὶ ἐσθίειν.

‖ Pharisæi autem
† Sabbatis. At ille

‖ *Videntes autem Pharisæi* videntes, dixerunt ei: Ecce discipuli οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἰδόντες, εἶπον αὐτῷ, ἰδοὺ οἱ μαθηταί puli tui faciunt quod non licet facere † *in Sabbato*. σου ποιοῦσιν ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν σαββάτῳ. *Ille vero* dixit eis: Non legistis quid fecerit

* ἀναγινώσκω
*erant?

ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ * ἀνέγνωτε τί ἐποίησε Dauid quando esuriit *ipse* & qui cum eo *? Δαβὶδ, ὅτε ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; Quomodo intrauit in domum Dei, & panes πῶς εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους

‖ licebat
§ erant,

propositionis comedit, quos non ‖ *licitum erat* ei ἐφαγεν, οὓς οὐκ ἔξὸν ἦν αὐτῷ φαdere, neque his qui cum eo §, nisi Sacerdotibus solis? γεῖν, οὐδὲ τοῖς μετ' αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι μόνοις; Aut non legistis in Lege, quia Sabba-

* templo
* βεβηλόω

ἢ οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῷ νόμῳ, ὅτι τοῖς σάββαtis Sacerdotes in * *sacro* Sabbatum violant, σιν οἱ ἱερεῖς ἐν τῷ ἱερῷ τὸ σάββατον * βεβηλοῦσι, & ‖ *inculpati* sunt? Dico autem vobis, † *quod sacro* ma-

‖ sine crimine
† quia templo

καὶ ἀναίτιοί εἰσι; λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι τοῦ ἱεροῦ μείior est hic. Si autem sciretis quid est, Misericordiam ζων ἔστιν ὧδε. Εἰ δὲ ἐγνώκειτε τί ἐστιν, ἔλεον volo, & non sacrificium, nunquam condemnassetis θέλω, καὶ οὐ θυσίαν, οὐκ ἂν κατεδικάσατε τοὺς

innocentes.
‡ etiam
§ quū indè

* *insontes.* Dominus enim est ‡ Sabbati Filius ἀναιτίους. κύριος γάρ ἐστι τοῦ σαββάτου ὁ υἱὸς τοῦ hominis. Et § *transiens* indè, venit ἀνθρώπου. καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν, ἦλθεν

εἰς

in synagogam eorum. Et ecce homo
εἰς τ συναγωγὴν αὐτῶν. καὶ ἰδοὺ ἄνθρωπος
erat manum habens aridam: & interrogabant eum,
ἦν τ χεῖρα ἔχων ξηράν· καὶ * ἐπηρώτησαν αὐτὸν, * ἐπερώτων
dicentes, Si licet Sabbatis curare? vt
λέγοντες, Εἰ ἔξεστι τοῖς σάββασι θεραπεύειν; ἵνα
accusarent eum. Ipse autē dixit illis, Quis erit
κατηγορήσωσιν αὐτοῦ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Τίς ἔσται
ex vobis homo qui * habebit ouem vnam: & si * habeat
ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος ὃς * ἕξει πρόβατον ἕν, καὶ ἐὰν * ἔχῃ
ceciderit hæc Sabbatis in foueam, nonne [apprehendet & leuabit eam?
ἐμπέσῃ τοῦτο τοῖς σάββασιν εἰς βόθυνον, οὐχὶ κρατήσει
hendet eam & eriget? Quanto † igitur præstat ho- † magis
καὶ ἐγερεῖ; πόσῳ οὖν διαφέρει ἄνθρω-
mò oue? Itaque licet Sabbatis bene
πος προβάτου; ὥστε ἔξεστι τοῖς σάββασι καλῶς
facere. Tunc ait homini exsicca-
ποιεῖν. τότε λέγει τῷ ἀνθρώπῳ Ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου. καὶ
tam habenti manum: Extende manum tuam. &
ἐξέτεινε· καὶ ἀπεκατεστάθη ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη.
extendit: & restituta est * sana, sicut altera. * sanitati,
‡ As Pharisees consilium capiebant aduersus ‡ Exeuntes
Ⓒ δὲ Φαρισαῖοι συμβούλιον ἔλαβον κατ' autē Phari-
eum * exeuntes vt eum perderent. * At sæi cōsiliū
αὐτοῦ ἐξελθόντες, ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν. ὁ δὲ ‡ quomodo
Iesus cognoscens, recessit indè: & ‖ sequutæ sunt * Iesus autem sciens,
Ἰησοῦς γνοὺς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖθεν· καὶ ἠκολούθησαν ‖ sequuti
eum † turbæ multæ, & curauit eos om- † multi,
αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτοὺς πάν-
nes. Et * increpauit eos vt ne manifestum * præcepit
τας· καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα μὴ φανερὸν eis
eum facerent. Vt adimpleretur ‡ prōmenciatum per ‡ quod dictum est
αὐτὸν ποιήσωσιν· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ
Esaiam Prophetam, dicentem: Ecce puer
Ἡσαΐου τοῦ προφήτου, λέγοντος· ἰδοὺ ὁ παῖς

meus, quem elegi: dilectus meus, in quo ‡ *delectata*
μου, ὃν * ᾑρετίσατο· ὁ ἀγαπητός μου, εἰς ὃν εὐδόκη-
est anima mea. Ponam Spiritum meum super eum,
σεν ἡ ψυχή μου. θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτὸν,
& iudicium gentibus * *annunciabit.* Non contendet, ne-
καὶ κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἀπαγγελεῖ. οὐκ ἐρίσει, οὐ-
que clamabit, neque audiet aliquis in plateis
δὲ κραυγάσει, οὐδὲ ἀκούσει τις ἐν ταῖς πλατείαις τὴν
vocem eius. ‖ *Calamum contritum* non
φωνὴν αὐτοῦ. κάλαμον συντετριμμένον οὐ
confringet, & linum fumigans non extinguet, donec
κατεάξει, καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει, ἕως ἂν
eiiciat † *in* victoriam iudicium: Et * *nomini*
ἐκβάλῃ εἰς νῖκος τὴν κρίσιν· καὶ τῷ ὀνόματι
eius gentes sperabunt. Tunc ‡ *allatus est* ei
αὐτοῦ ἔθνη ἐλπιοῦσι. τότε * προσηνέχθη αὐτῷ
daemoniacus, caecus & mutus: & cura-
δαιμονιζόμενος, τυφλὸς, καὶ κωφός· καὶ ἐθερά-
uit eum, ita vt *caecum & mutum & ¶ lo-*
πευσεν αὐτὸν, ὥστε (τὸν) τυφλὸν καὶ κωφὸν καὶ λα-
qui & videre. Et stupebant omnes turbæ,
λεῖν καὶ βλέπειν. καὶ ἐξίσταντο πάντες οἱ ὄχλοι,
& dicebant: Numquid hic est *ille* Christus filius Dauid?
καὶ ἔλεγον, μήτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς Δαβίδ;
* Pharisæi autem *At Pharisæi* audientes, dixerunt, Hic non
οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἀκούσαντες εἶπον, οὗτος οὐκ
‖ nisi eiicit dæmones, ‖ *si non* in Beelzebub
ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια, εἰ μὴ ἐν τῷ Βεελζεβοὺβ
principe dæmoniorum. Sciens autem Iesus
ἄρχοντι τῶν δαιμονίων. εἰδὼς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὰς
cogitationes eorum, dixit eis: omne regnum
ἐνθυμήσεις αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς, πᾶσα βασιλεία
diuisum contra se, desolabitur: & omnis ciui-
* μερίζω * μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς, ἐρημοῦται. καὶ πᾶσα πό-
tas vel domus diuisa contra se, non stabit.
λις ἢ οἰκία μερισθεῖσα καθ' ἑαυτῆς οὐ σταθήσε-
ται).

καὶ εἰ

Et ſi ſatanas ſatanam eiicit, † *in* † aduer-
καὶ εἰ ὁ σατανᾶς τὸν σατανᾶν ἐκβάλλει, ἐφ' ἑαυ- *ſus ſe*
ſeipſum diuiſus erit: quomodo ergo ſtabit regnum
τὸν ἐμερίσθη· πῶς οὖν σταθήσεται ἡ βασιλεία
eius? Et ſi ego in Beelzebub eiicio
αὐτοῦ; καὶ εἰ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ
dæmones, filij veſtri in quo eiiciunt? * *propter hoc* * Ideo
δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσι; διὰ τοῦτο
ipſi veſtri erunt iudices. Si autem ego in ſpi-
αὐτοὶ ὑμῶν κριταὶ ἔσονται. εἰ δὲ ἐγὼ ἐν πνεύ-
ritu Dei eiicio dæmones, igitur peruenit
ματι θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα * ἔφθασεν * φθάνω
in vos regnum Dei. Aut quomodo po-
ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἢ πῶς δύναται
teſt quiſquam intrare in domum fortis, &
τις εἰσελθεῖν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἰσχυροῦ, καὶ τὰ
vaſa eius diripere, † *ſi non primùm* alligauerit † niſi prius
σκεύη αὐτοῦ διαρπάσαι, ἐὰν μὴ πρῶτον * δήσῃ τὸν * δήσω
fortem, & tunc domum illius diripiet?
ἰσχυρόν, καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ διαρπάσει;
‡ *Non exiſtens* mecum, contra me eſt: & qui non ‡ Qui non
ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ ἐστι· καὶ ὁ μὴ eſt
congregat mecum, ſpargit. * *Propter hoc* dico * Ideo
συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει. διὰ τοῦτο λέγω
vobis: Omne peccatum & blaſphemia remitte-
ὑμῖν, πᾶσα ἁμαρτία, καὶ βλασφημία ἀφεθήσε-
tur hominibus: ‖ *verùm Spiritus* blaſphe- ‖ Spiritus
ται τοῖς ἀνθρώποις· ἡ δὲ τοῦ πνεύματος βλασφη- autem
mia, non remittetur *hominibus*. Et quicumq;
μία, οὐκ ἀφεθήσεται τοῖς ἀνθρώποις. καὶ ὃς ἂν
dixerit verbum contra Filium hominis, remitte-
εἴπῃ λόγον κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσε-
tur ei: qui autem dixerit contra Spiritum ſan-
ται αὐτῷ· ὃς δ' ἂν εἴπῃ κατὰ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁ-
ctum, non remittetur ei neque in * *nunc ſeculo*, * hoc
γίου, οὐκ ἀφεθήσεται αὐτῷ οὔτε ἐν τῷ νῦν αἰῶνι,

† bonam neque in futuro. Aut facite arborem † pul-
ὔτε ἐν τῷ μέλλοντι. ἢ ποιήσατε τὸ δένδρον κα-
* bonum: chram, & fructum eius * pulchrum: aut facite arbo-
λὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ καλόν· ἢ ποιήσατε τὸ δέν-
rem ‡ sariosam. & fructum eius § sariosum: ex
δρον σαπρὸν, καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν· ἐκ
enim fructu arbor agnoscitur. Proge-
γὰρ τοῦ καρποῦ τὸ δένδρον γινώσκεται. γεννή-
* quum si- nies viperarum, quomodo potestis bona loqui * ma-
matis malis li existentes? ex enim abundantia cordis
ματα ἐχιδνῶν, πῶς δύνασθε ἀγαθὰ λαλεῖν πο-
os loquitur. Bonus homo de be-
νηροὶ ὄντες; ἐκ γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας
no thesauro ‖ ejicit bona: & malus
τὸ στόμα λαλεῖ. ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀ-
homo de malo thesauro * ejicit
γαθοῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει τὰ ἀγαθά· καὶ ὁ πονηρὸς
mala. Dico autem vobis † quòd omne verbū otiosū quod
ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ ἐκβάλλει τὰ
† quoniam loquuti fuerint homines, reddent de eo
πονηρά. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι πᾶν ῥῆμα ἀργὸν, ὃ
rationem in die iudicij. Ex enim verbis tuis
ἐὰν λαλήσωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀποδώσουσιν ὑπὲρ αὐτοῦ
iustificaberis, & ex verbis tuis condemna-
λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως. ἐκ γὰρ τῶν λόγων σου
* δικαιω- beris. Tunc responderunt * quidam ‡ Scriba-
θήσῃ, καὶ ἐκ τῶν λόγων σου * καταδικα-
* καταδι- rum & Pharisæorum, dicentes: Magister, volu-
κάζομαι σθήσῃ. Τότε ἀπεκρίθησάν τινες τῶν γραμμα-
mus a te signum videre. § Ille autem respondens
τέων καὶ Φαρισαίων, λέγοντες· διδάσκαλε, θέλο-
air illis: Generatio mala & adultera signum
μεν ἀπὸ σοῦ σημεῖον ἰδεῖν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
* quærit. & signum non dabitur ei, ‖ si non
εἶπεν αὐτοῖς, γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον
‖ nisi
ἐπιζητεῖ· καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ

σημεῖον

signum Ionæ Prophetæ. Sicut enim fuit Jo-
40 σημεῖον Ἰωνᾶ τ προφήτ. ὥσπερ γὰρ ἦν Ἰω-
nas in ventre ceti *tres dies & tres* "trib'die-
νᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τ κήτους τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς bus & tri-
noctes: sic erit Filius hominis in cor- bus noctis-
νύκτας· οὕτως ἔσται ὁ υἱὸς τ ἀνθρώπου ἐν τῇ καρ- ctus:
de terræ †*tres dies & tres noctes.* Viri
δίᾳ τ γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. ἄνδρες
Ninuitæ **resurgent* in iudicio cum gene- *surgent
41 Νινευῖται *ἀναστήσονται ἐν τῇ κρίσει μετὰ τ γε- *ἀνίστημι
ratione ista, & condemnabunt eam: quia ‡*pœni-* ‡ pœnitẽ-
νεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτήν· ὅτι μετε- tiã egerũt
uerunt in prædicationem Ionæ: & ecce plus §*Iona* in prædi-
νόησαν εἰς τὸ κήρυγμα Ἰωνᾶ· καὶ ἰδοὺ πλεῖον Ἰωνᾶ cationē §quã Io-
hîc. Regina Austri **excitabitur* in iudicio *surget
42 ὧδε. βασίλισσα νότου ἐγερθήσεται ἐν τῇ κρίσει
cum generatione ista, & condemnabit eam: quia
μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινεῖ αὐτήν· ὅτι
venit à finibus terræ audire sapientiam
ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τ γῆς ἀκοῦσαι τὴν σοφίαν
Salomonis: & ecce plus ‖ Salomon hic. ‖ quàm
Σολομῶνος· καὶ ἰδοὺ πλεῖον Σολομῶνος ὧδε.
Quum autem immundus spiritus exierit ab
43 Ὅταν δὲ τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ τ
homine, ambulat per "*inaquosa loca*, quærens "loca ari-
ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων, ζητῶν da,
requiem, & non inuenit. Tunc dicit: Re-
44 ἀνάπαυσιν, καὶ οὐχ εὑρίσκει. τότε λέγει, ὑπο-
uertar in domum meam vnde exiui. & veniens in-
στρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου ὅθεν ἐξῆλθον. καὶ ἐλθὸν εὑ-
uenit † vacantem, scopis **purgatam*, & orna- †eam
ρίσκει σχολάζοντα, σεσαρωμένον, καὶ *κεκοσμη- *munda-
tam. Tunc vadit, & assumit ‡*cum* tam, *κοσμέω
45 μένον. τότε πορεύεται, καὶ παραλαμβάνει μεθ' ‡secum
se septem alios spiritus nequiores se-
ἑαυτοῦ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα ἑαυ-

ipso, & intrantes habitant ibi: & fiunt nouissima hominis illius peiora prio-

τῶ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ ἐκεῖ· καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου χείρονα τῶν πρώτων.

‡ pessimæ. ribus. Sic erit & generationi huic ‡ nequam.

οὕτως ἔσται καὶ τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ πονηρᾷ.

* ad turbas. Adhuc autem eo loquente * turbis, ecce ma-

Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος τοῖς ὄχλοις, ἰδοὺ ἡ μη-

ter & fratres eius stabant foris, quærentes ei loqui. Dixit autē quidam ei: Ecce

τηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ εἰστήκεισαν ἔξω, ζητοῦντες αὐτῷ λαλῆσαι. εἶπε δέ τις αὐτῷ, ἰδοὺ ἡ

mater tua & fratres tui foris stant, quæ-

μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἔξω ἑστήκασι, ζη-

‡ te alloqui. rentes tibi loqui. At ipse respondens ait

τοῦντές σοι λαλῆσαι. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε

dicenti sibi: Quæ est mater mea, & qui sunt

τῷ εἰπόντι αὐτῷ, Τίς ἐστιν ἡ μήτηρ μου, καὶ τίνες εἰσὶν

fratres mei? Et extendens manum suam

οἱ ἀδελφοί μου; καὶ ἐκτείνας τὴν χεῖρα αὐτοῦ

in discipulos suos, dixit: Ecce mater mea

ἐπὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπεν· ἰδοὺ ἡ μήτηρ μου

& fratres mei. Quicumq; enim fecerit voluntatem

καὶ οἱ ἀδελφοί μου. ὅστις γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ θέλημα

* est, Patris mei qui in cælis*, ipse meus frater,

τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς, αὐτός μου ἀδελφός,

& soror, & mater est.

καὶ ἀδελφή, καὶ μήτηρ ἐστίν.

Cap. XIII. ιγ'.

† secus In vero die illo exiens Iesus de

Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ

domo, sedebat † secundum mare.

τῆς οἰκίας, ἐκάθητο παρὰ τὴν θάλασσαν.

Et congregatæ sunt ad eum turbæ multæ, ita ut

καὶ * συνήχθησαν πρὸς αὐτὸν ὄχλοι πολλοί, ὥστε

αὐτὸν

ipſum in nauiculam † *aſcendentem ſedere:* & omnis
αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον ἐμβαίνοντα καθῆσθαι· καὶ πᾶς ὁ
turba in littore ſtabat. Et loquutus eſt
ὄχλος ἐπὶ τοῦ αἰγιαλοῦ εἱστήκει. καὶ ἐλάλησεν
eis multa in parabolis, dicēs, Ecce
αὐτοῖς πολλὰ ἐν * παραβολαῖς, λέγων. ἰδοὺ * ἐξῆλ-
exiit * *ſeminator* ſeminare. Et ‡ *in ſemi-*
θεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖραι. καὶ ἐν τῷ σπεί-
nare ipſum, hæ quidem ceciderunt ſecus viam, & venerunt
ραι αὐτὸν, ἃ μὲν ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ ἦλθε τὰ
volucres §, & comederunt ea. Alia autē ceciderunt
πετεινὰ, καὶ κατέφαγεν αὐτά. ἄλλα δὲ ἔπε-
in petroſa, vbi non habebant terram mul-
σεν ἐπὶ τὰ πετρώδη, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολ-
tam: & continuò exorta ſunt, * *propter non habere* altitu-
λὴν, καὶ εὐθέως * ἐξανέτειλε, διὰ τὸ μὴ ἔχειν βά-
dinem terræ. Sole autem orto, æſtuauerunt:
θος γῆς. ἡλίου δὲ ἀνατείλαντος * ἐκαυμα-
& ‖ *propter non habere radicem, exaruerunt.*
τίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν, * ἐξηράνθη.
Alia autem ceciderunt in ſpinas, & † *inſurrexerunt*
ἄλλα δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν
ſpinæ, & ſuffocauerunt ea. Alia autem ce-
αἱ ἄκανθαι, καὶ * ἀπέπνιξαν αὐτά. ἄλλα δὲ ἔ-
ciderunt in terram bonam, & dabant fructum, *hoc*
πεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν καλὴν, καὶ ἐδίδου καρπὸν, ὃ
centum, hoc autem ſexaginta, hoc autem triginta.
μὲν ἑκατὸν, ὃ δὲ ἑξήκοντα, ὃ δὲ τριάκοντα.
‡ *Habens aures audire,* audiat. Et accedentes
ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. καὶ προσελθόν-
tes diſcipuli, dixerunt ei: Quare in parabo-
τες οἱ μαθηταὶ, εἶπον αὐτῷ, Διὰ τί ἐν παραβο-
lis loqueris eis? § *Ille autem* reſpondens ait il-
λαῖς λαλεῖς αὐτοῖς; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐ-
lis: Quia vobis datum eſt noſſe myſteria re-
τοῖς, ὅτι ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια † βα-

† aſcēdentem, ſederet:
* qui ſeminat
‡ dū ſeminat, quędā ceciderūt
§ cæli
* quia non habebant
* ἐξανατέλλω
* καυματίζομαι
‖ quia non habebant radicem, aruerunt.
* ξηραίνομαι
† creuerūt
* ἀποπνίγω
* aliud cētesimum, aliud ſexageſimum, aliud triceſimum:
‡ Qui habet aures audiendi,
§ Qui

*quũ autẽ dormirent

*In vero dormire homines, venit e-

ὲν τῷ καθεύδειν τοὺς ἀνθρώπους, ἦλθεν αὐ-

‖super

ius inimicus, & ‖seminauit zizania in medio

τοῦ ἐχθρὸς, καὶ ἔσπειρε ζιζάνια ἀνὰ μέσον τοῦ

†oreuisset

tritici, & abiit. Quum autem †erenit her-

σίτου, καὶ ἀπῆλθεν. ὅτε δὲ ἐβλάστησεν ὁ χόρ-

‖fecisset,

ba, & fructum *fecit, tunc apparuerunt & zizania.

τος, καὶ καρπὸν ἐποίησε, τότε ἐφάνη καὶ τὰ ζιζάνια.

Accedentes autem serui patrisfamilias, dixe-

προσελθόντες δὲ οἱ δοῦλοι τοῦ οἰκοδεσπότου, εἶ-

‖bonum

runt ei: Domine, nonne ‖pulchrum semen seminasti in

πον αὐτῷ, κύριε, οὐχὶ καλὸν σπέρμα ἔσπειρας ἐν

§Et

tuo agro? Vnde ergo habet zizania? §Ille vero ait

τῷ σῷ ἀγρῷ; πόθεν οὖν ἔχει ζιζάνια; ὁ δὲ ἔφη

*Serui autem

illis: Inimicus homo hoc fecit. * At ser-

αὐτοῖς, ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησεν. οἱ δὲ δοῦ-

‖imus, & colligimus

ui dixerunt ei: Vis igitur ‖abeuntes colligamus

λοι εἶπον αὐτῷ· θέλεις οὖν ἀπελθόντες συλλέξωμεν

†Et

ea? †Ille vero ait: Non: ne forte colligentes zi-

αὐτά; ὁ δὲ ἔφη, οὒ· μήποτε συλλέγοντες τὰ ζι-

*cum eis &

zania, eradicetis simul *eis triticum. Sinite

ζάνια, ἐκριζώσητε ἅμα αὐτοῖς τὸν σῖτον. ἄφετε

crescere vtraque vsque ad messem: &

συναυξάνεσθαι ἀμφότερα μέχρι τοῦ θερισμοῦ· καὶ

in tempore messis dicam messoribus: Colligite

ἐν καιρῷ τοῦ θερισμοῦ ἐρῶ τοῖς θερισταῖς, συλλέξατε

primùm zizania, & alligate ea in fasciculos,

πρῶτον τὰ ζιζάνια, καὶ δήσατε αὐτὰ εἰς δέσμας,

‖tritícum autem

ad comburendum ea: ‖at triticum congre-

πρὸς τὸ κατακαῦσαι αὐτά· τὸν δὲ σῖτον συνάγα-

gate in horreum meum. Aliam parabolam

γετε εἰς τὴν ἀποθήκην μου. ἄλλην παραβολὴν

proposuit eis, dicens: Simile est regnum

παρέθηκεν αὐτοῖς, λέγων· ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία

cælorum grano sinapis, quod accipiens homo

τῶν οὐρανῶν κόκκῳ σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος

ἔσπει-

seminauit in agro suo. Quod † *minus* †minimũ
32 ἐσπειρεν ἐν τῳ ἀγρῳ αὐτοῦ. ὃ μικρότερον
quidem est * *omnium* *seminum*: quum autem creuerit, * omnibus
μέν ἐστι πάντων τῶν σπερμάτων· ὅταν δὲ αὐξηθῇ, seminibus.
maius omnibus oleribus est, & fit * arbor, * αὐξάνομαι
μεῖζον πάντων τῶν λαχάνων ἐστὶ, καὶ γίνεται δένδρον,
ita vt ‡ *venire* volucres cæli, & ‡ *umbracula* ‡ veniant
ὥστε κατασκηνοῦν τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ * κατα- ‡ habitent
facere in ramis eius. Aliam para- * κατασκηνόω
33 σκηνοῦν ἐν τοῖς κλάδοις αὐτοῦ. ἄλλην παραβολὴν ἐλά-
bolam loquutus est eis: Simile est regnum
λησεν αὐτοῖς· ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία
cælorum fermento, quod * *accepiens* mulier abscon- * acceptũ
τῶν οὐρανῶν ζύμῃ, ἣν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυ-
dit in farinæ satis tribus, ‖ *vsque quo* fermentatũ est ‖ donec
ψεν εἰς ἀλεύρου σάτα τρία, ἕως οὗ ἐζυμώθη
totum. Hæc omnia loquutus est Iesus in pa-
34 ὅλον. Ταῦτα πάντα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς ἐν πα-
rabolis † *turbis*: & sine * *parabola* non † ad tur-
ραβολαῖς τοῖς ὄχλοις, καὶ χωρὶς παραβολῆς οὐκ bas:
loquebatur eis: Vt impleretur ‡ *pronunciatum* per * parabolis
35 ἐλάλει αὐτοῖς· ὅπως πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ ‡ quod dictum erat
Prophetam, dicentem: Aperiam in parabolis
προφήτου, λέγοντος· ἀνοίξω ἐν παραβολαῖς τὸ
os meum, eructabo abscondita à constitu-
στόμα μου, * ἐρεύξομαι κεκρυμμένα ἀπὸ καταβο- * ἐρεύγομαι
tione mundi. Tunc §*dimittens turbas*, venit
36 λῆς κόσμου. Τότε ἀφεὶς τοὺς ὄχλους, ἦλθεν § dimissis turbis,
in domum Iesus: & accesserunt ad eum discipuli
εἰς τὴν οἰκίαν ὁ Ἰησοῦς, καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ μα-
eius, dicentes, * *Explica* nobis parabo- * Edissere
θηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, φράσον ἡμῖν τὴν παραβο-
lam zizaniorum agri. ‖ *Ille vero* respondens ‖ Qui
37 λὴν τῶν ζιζανίων τοῦ ἀγροῦ. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς
ait *illis*: † *Seminans* pulchrum semen, est Filius † Qui se-
εἶπεν αὐτοῖς, ὁ σπείρων τὸ καλὸν σπέρμα, ἐστὶν ὁ υἱὸς minat bonum

hominis. * *At ager* est mundus.

*Ager autem — τῦ ἀνθρώπου· ὁ δὲ ἀγρός ἐστιν ὁ κόσμος. Ὁ

‡Bonum verò — ‡ *Verùm pulchrum* semen, hi sunt filij regni.

δὲ καλὸν σπέρμα, οὗτοί εἰσιν οἱ υἱοὶ τῆς βασιλείας.

‡ Zizania autem filij sunt nequam. — ‡ *At zizania sunt filij mali.* * *At inimicus seminans* ea, est diabolus. At mes-

τὰ δὲ ζιζάνιά εἰσιν οἱ υἱοὶ τῦ πονηροῦ. ὁ δὲ ἐχθρὸς ὁ σπείρας αὐτά, ἐστιν ὁ διάβολος· ὁ δὲ θερισμός,

*Inimicus autem qui seminauit — sis, consummatio seculi est. ‖ *At messores,*

συντέλεια τῦ αἰῶνός ἐστιν· οἱ δὲ θερισταί,

‖ Messores autem — angeli sunt. Sicut ergo colliguntur zi-

ἄγγελοί εἰσιν. ὥσπερ οὖν συλλέγεται τὰ ζι- 40

zania, & igni comburuntur: sic erit in consumma-

ζάνια, καὶ πυρὶ καίεται· οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντε-

tione seculi. Mittet Filius hominis

λείᾳ τῦ αἰῶνος. ἀποστελεῖ ὁ υἱὸς τῦ ἀνθρώπου 41

angelos suos, & colligent de re-

τοὺς ἀγγέλους αὐτῦ, καὶ συλλέξουσιν ἐκ τῆς βασι-

† eos qui faciunt — gno eius omnia scandala, & † *facien-*

λείας αὐτῦ πάντα τὰ σκάνδαλα, καὶ τοὺς ποιοῦν-

tes iniquitatem: Et mittent eos in

τας τὴν ἀνομίαν· καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς εἰς τὸν 42

caminum ignis. Ibi erit fletus &

κάμινον τῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ

* ‡ fridor — * *fremitus* dentium. Tunc iusti fulge-

βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. Τότε οἱ δίκαιοι ἐκλάμ- 43

bunt sicut Sol in regno Patris eorum.

ψουσιν ὡς ὁ ἥλιος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῦ πατρὸς αὐτῶν.

‡ Qui habet aures audiendi, — ‡ *Habens aures audire,* audiat. Iterum simile est

Ὁ ἔχων ὦτα ἀκουέτω. Πάλιν ὁμοία ἐστὶν 44

regnum cælorum thesauro abscondito

ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῷ κεκρυμμένῳ

‡ qui inuenit — in agro: quem ‡ *inueniens* homo abscondit, & præ

ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὑρὼν ἄνθρωπος ἔκρυψε, καὶ ἀπὸ

gaudio illius vadit, & vniuersa quæ habet vendit,

τῆς χαρᾶς αὐτῦ ὑπάγει, καὶ πάντα ὅσα ἔχει πωλεῖ,

καὶ

& emit agrum illum. Iterum simile
45 καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον. Πάλιν ὁμοία
est regnum cælorum homini negotia-
ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ ἐμπό-
tori, quærenti bonas margaritas: * *Qui inueniens*
46 ρῳ, ζητοῦντι καλοὺς μαργαρίτας· ὃς εὑρὼν
vnam pretiosam margaritam, abiens vendi-
ἕνα πολύτιμον μαργαρίτην, ἀπελθὼν πέπρα-
dit omnia quæ habuit, & emit eam. Iterum
47 κε πάντα ὅσα εἶχε, καὶ ἠγόρασεν αὐτόν. Πάλιν
simile est regnum cælorum sagenæ ‖ *ia-*
ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν σαγήνῃ βλη-
cta in mare, & ex omni genere
θείσῃ εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ἐκ παντὸς γένους
† *cogenti.* Quam, quum impleta esset, * *produ-*
48 συναγαγούσῃ· ἣν, ὅτε ἐπληρώθη, ἀναβι-
centes super littus, & sedentes‡, ‡ *colle-*
βάσαντες ἐπὶ τὸν αἰγιαλόν, καὶ καθίσαντες, συνέ-
gerunt pulchra in receptacula, at vitiosa foras *eie-
cerunt.* Sic erit in consummatione seculi:
49 βαλον. Οὕτως ἔσται ἐν τῇ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος·
exibunt angeli, & ‡ *segregabunt* ma-
* ἐξελεύσονται οἱ ἄγγελοι, καὶ ἀφορίσουσι τοὺς πονη-
los de medio iustorum: Et * *projicient* eos
50 ροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων, καὶ βαλοῦσιν αὐτοὺς ‖
in caminum ignis: ibi erit fletus
εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρός· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς
& ‖ *fremitus* dentium. *Dicit illis Iesus:*
51 καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. Λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei, † *utique Do-*
συνήκατε ταῦτα πάντα; Λέγουσιν αὐτῷ, ναί κύ-
mine. *Is autem dixit illis, Propter hoc* omnis Scri-
52 ριε. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Διὰ τοῦτο πᾶς γραμμα-
ba doctus in regnum cælo-
τεὺς μαθητευθεὶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρα-

* Inuenta autem vna pretiosa margarita, abiit, &
‖ missæ
† piscium congreganti.
* educētes, & secus
‡ elegerūt bonos in vasa, malos autem foras miserunt.
‡ separabunt
* ἐξέρχονται
* mittent
‖ stridor
† Etiam. Ait illis: Ideo

rum, similis est homini patrifamilias, qui
νῶν, ὁμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις
*profert *eiecit de thesauro suo noua & ve-
ἐκβάλλει ἐκ τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ καινὰ καὶ πα-
tera. Et factum est quum consummasset Iesus pa-
λαιά. καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τὰς πα- 53
rabolas istas, transiit inde. Et ve-
*μεταίρω ραβολὰς ταύτας, *μετῆρεν ἐκεῖθεν. καὶ ἐλ- 54
niens in patriam suam; docebat eos in
θὼν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν
‡synagogis ‡synagoga eorum, ita vt ‡obstupescerent ipsos.
‡imitarentur, & dicerent: & *efficacitates;
‡virtutes; τῇ συναγωγῇ αὐτῶν, ὥστε ἐκπλήσσεσθαι αὐτοὺς,
Nonne hic est fabri filius; Nonne ma-
καὶ λέγειν, πόθεν τούτῳ ἡ σοφία αὕτη, καὶ αἱ δυνά- 55
ter eius dicitur Maria, & fratres eius Ia-
μεις; οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ τέκτονος υἱός; οὐχὶ μήτηρ
‖Ioseph, cobus, & ‖Ioses, & Simon, & Iudas; Et sorores
αὐτοῦ λέγεται Μαριάμ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ Ἰάκω-
eius, nonne omnes apud nos sunt; Vnde ergo huic
βος, καὶ Ἰωσῆς, καὶ Σίμων, καὶ Ἰούδας; καὶ αἱ ἀδελφαὶ
illa omnia; Et scandalizabantur in eo.
αὐτοῦ οὐχὶ πᾶσαι πρὸς ἡμᾶς εἰσι; πόθεν οὖν τούτῳ
†Iesus autem †At Iesus dixit eis: Non est Prophetæ *inhonoratus
*sine honore, nisi si non in patria sua, & in domo sua.
ταῦτα πάντα; καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ. 56
‡virtutes Et non fecit ibi ‡efficacias multas, propter
ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι οὐκ ἔστι προφήτης ἄτιμος,
incredulitatem illorum.
εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ.
καὶ οὐκ ἐποίησεν ἐκεῖ δυνάμεις πολλὰς, διὰ 57
τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν.

Cap. XIIII. ιδ'.

EN ἐκείνῳ τῷ καιρῷ ἤκουσεν Ἡρῴδης ὁ τετρα- 1

χης

cha famam Iesu: Et ait pueris suis:

2 χης τ ἀκολω ἰησοῦ· καὶ εἶπε τοῖς παισὶν αὐτῦ·
Hic est Ioannes Baptista: ipse surrexit à

οὗτός ἐστιν ἰωάννης ὁ βαπτιστής· αὐτὸς * ἠγέρθη ἀπὸ * ἐγείρω
mortuis, & †propter hoc efficacia operantur μαι
τῶν νεκρῶν, καὶ διὰ τοῦτο αἱ δυνάμεις ἐνεργοῦσιν † ideo vir-
in eo. *Nam Herodes apprehendens Ioannem,* tutes
3 ἐν αὐτῷ. ὁ γὰρ ἡρῴδης κρατήσας τ ἰωάννου, *vinxit* eum, & posuit in ‡ *custodia*, propter Herodia- * Herodes enim te-
ἔδησεν αὐτὸν, καὶ ἔθετο ἐν φυλακῇ, διὰ ἡρῳδιάδα nuit Ioannem, & al-
dem vxorem *Philippi* fratris sui. ligauit
τὴν γυναῖκα φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ. ‡ carcere,
* δέω
Dicebat enim illi Ioannes: Non licet tibi habere * τίθημι
4 ἔλεγε γὰρ αὐτῷ ὁ ἰωάννης, οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν
eam. Et volens illum occidere, timuit
5 αὐτήν. καὶ θέλων αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἐφοβήθη
‡ *turbam:* quia sicut Propheta eum habebant. * *Nata-* ‡ populũ:
6 τ ὄχλον, ὅτι ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον. γενε- * Die autẽ
litio autem agendis Herodis, saltauit fi- natalis
σίων δὲ ἀγομένων τοῦ ἡρῴδου, ὠρχήσατο ἡ θυγα-
lia Herodiadis in medio, & placuit He-
τηρ τ ἡρῳδιάδος ἐν τῷ μέσῳ, καὶ * ἤρεσε τῷ ἡ * ἀρέσκω
rodi. Vnde cum iuramento ‖ *spopondit* ei da- ‖ pollici-
7 ρῴδῃ. ὅθεν μεθ ὅρκου ὡμολόγησεν αὐτῇ δοῦ- tus est
re quodcumq; postulasset †. * Illa *verò* ‡ *præinstructa* † ab eo.
8 ναι ὃ ἐὰν αἰτήσηται. ἡ δὲ * προβιβασθεῖσα * At
à matre sua: Da mihi, inquit, hîc in di- ‡ præmo-
ὑπὸ τ μητρὸς αὐτῆς· δός μοι, φησὶν, ὧδε ἐπὶ πί- nita
* προβι-
νακι τὴν κεφαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. καὶ βάζω
sco caput Ioannis Baptistæ. Et
9 νακι τὴν κεφαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. καὶ ‖ iuramẽ-
contristatus est rex: propter *verò* ‖ *iuramenta*, & tum autẽ,
* ἐλυπήθη ὁ βασιλεύς· διὰ δὲ τοὺς ὅρκους, καὶ τοὺς & eos qui
simul accumbentes, iussit dari. ‡ *Et mi-* pariter re-
10 συνανακειμένους, ἐκέλευσε δοθῆναι. ‡ πέμ- cũbebant,
* λυπέω
sens decapitauit Ioannem in * *custodia*. μαι
‡ Misitque
Καὶ ἀπεκεφάλισε τὸν ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. & decol-
lauit
* carcere,

Et allatum est caput eius in disco, & da-
* φέρω ‖ illa καὶ * ἠνέχθη ἡ κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἐ-
tum est puellæ: & ‖ attulit matri suæ.
δόθη τῷ κοριασίῳ, καὶ ἤνεγκε τῇ μητρὶ αὐτῆς.
Et accedentes discipuli eius, tulerunt
* αἴρω † eius, καὶ προσελθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, * ἦραν τὸ 12
corpus †, & sepelierunt illud & venientes nunciauerunt
σῶμα, καὶ ἔθαψαν αὐτό· καὶ ἐλθόντες ἀπήγγειλαν τῷ
Iesu. # Et audiens Iesus, secessit in-
Ἰησοῦ. καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν ἐκεῖ- 13
de in nauicula in desertum locum * priuatim. & au-
θεν ἐν πλοίῳ εἰς ἔρημον τόπον κατ' ἰδίαν. καὶ ἀ-
dientes turbæ, sequutæ sunt eum ‡ pedibus de
κούσαντες οἱ ὄχλοι, ἠκολούθησαν αὐτῷ πεζῇ ἀπὸ
ciuitatibus. Et exiens Iesus vidit multam
τῶν πόλεων. καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἶδε πολὺν 14
¶ misertus est eis: turbam, & ¶ visceribus affectus est erga eos, & cura-
ὄχλον, καὶ ἐσπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, καὶ ἐθερά-
* laguidos uit * ægrotos eorum. Vespere autem facto,
πευσε τοὺς ἀρρώστους αὐτῶν. ὀψίας δὲ γενομένης, 15
‖ Desertus accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes, ‖ So-
προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, ἔ-
† dimitte litarius est locus, & hora iam præteriit: † ab-
ρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἡ ὥρα ἤδη παρῆλθεν· ἀπό-
* castella, emant solue turbas, vt abeuntes in * vi-
λυσον τοὺς ὄχλους, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τὰς κώ-
‡ Iesus autem eos, mercentur sibi escas. ‡ At Ie-
μας, ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς βρώματα. ὁ δὲ Ἰη- 16
¶ habēt necesse ire: sus dixit eis: Non ¶ vsum habent abire: date
σοῦς εἶπεν αὐτοῖς, οὐ χρείαν ἔχουσιν ἀπελθεῖν· δότε
illis vos manducare. * Illi autem dicunt ei: Non
αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. οἱ δὲ λέγουσιν αὐτῷ, οὐκ 17
‖ nisi habemus hic ‖ si non quinque panes, & duos pisces.
ἔχομεν ὧδε εἰ μὴ πέντε ἄρτους, καὶ δύο ἰχθύας.
† Qui ait eis: † Ille autem ait: Afferte mihi illos huc.
ὁ δὲ εἶπε, φέρετέ μοι αὐτοὺς ὧδε. 18

καὶ κε-

Et *iubens turbas discumbere super
30 καὶ κελεύσας τοὺς ὄχλους * ἀνακλιθῆναι ἐπὶ
†fœna, accipiens quinque panes, & duos
τοῦ χόρτους, λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ τοὺς δύο
pisces, suspiciens in cælum, benedixit: &
31 ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησε, καὶ
‡frangens dedit discipulis panes: *ac
κλάσας ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς τοὺς ἄρτους· οἱ δὲ
discipuli turbis. Et manducauerũt omnes, &
μαθηταὶ τοῖς ὄχλοις. καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ
saturati sunt. & tulerunt ‖redundans fragmento-
ἐχορτάσθησαν, καὶ ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμά-
rum duodecim cophinos plenos. † At edentes
32 ων δώδεκα κοφίνους πλήρεις. οἱ δὲ ἐσθίοντες
fuerunt viri ferè quinque millia, præter mulie-
ἦσαν ἄνδρες ὡσεὶ πεντακισχίλιοι, χωρὶς γυναι-
res & pueros. Et statim compulit Iesus
33 κῶν καὶ παιδίων. καὶ εὐθέως ἠνάγκασεν ὁ Ἰησοῦς
discipulos *suos* ascendere in nauiculam, &
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι εἰς τὸ πλοῖον, καὶ
præcedere eum *in ulteriora, usquequo absolueret
προάγειν αὐτὸν εἰς τὸ πέραν, ἕως οὗ ἀπολύσῃ τοὺς
turbas. Et ‡absoluens turbas, ascendit in
34 ὄχλους. καὶ ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς
montem §privatim orare. Vespere autem fa-
τὸ ὄρος κατ' ἰδίαν προσεύξασθαι. ὀψίας δὲ γενο-
cto, solus erat ibi: *Verùm nauicula iam me-
35 μένης, μόνος ἦν ἐκεῖ· τὸ δὲ πλοῖον ἤδη μέ-
dium maris erat, †exacta à fluctibus; erat enim contrarius ventus. Quarta autem
σον τῆς θαλάσσης ἦν, βασανιζόμενον ὑπὸ τῶν κυ-
36 μάτων· ἦν γὰρ ἐναντίος ὁ ἄνεμος. τετάρτῃ δὲ
vigilia noctis, ‖abiit ad eos Iesus,
φυλακῇ τῆς νυκτὸς, ἀπῆλθε πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς,
†circumambulans super mare. Et videntes eum
37 περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης. καὶ ἰδόντες αὐτὸν

* quum insisteret turbam
* ἀναπλιθῆναι
‡ fœnũ, acceptis quinque panibus & duobus piscibus, aspiciens ‡ fregit, & * discipuli autem ‖ reliquias
† Manducantiũ autẽ fuit numer⁹ quinque millia virorũ, exceptis mulieribus & paruulis,
† trans fretũ, donec dimitteret ‡ dimissa turba
§ solus
*Nauicula autem in medio maris iactabatur
‖ venit
† ambulãs

*ambulãtem,

‡ Quia

* παράτ-λω

‡ Statimque

* Habete fiduciam: ‖ nolite timere.

† At ipse

*vt veniret

‡ Videns

§ & quum cœpisset mergi

* saluum me fac.

‖ apprehẽdit

† Modicæ fidei, quare

*διςάζω

*quũ ascẽdissent in naviculã, cessauit

‡ nauicula erant, venerunt &

§ quũ trãsfretassent,

* Genesar.

‖ quum cognouissent

discipuli super mare * circumambulantem,
οἱ μαθηταὶ ἐπὶ τὴν θάλασσαν περιπατοῦντα,
turbati sunt, dicentes: ‡ Quod phantasma est. &
ἐταράχθησαν, λέγοντες, ὅτι φάντασμά ἐστιν· καὶ
præ timore clamauerunt. ‡ Statim autem loquutus est
ἀπὸ τοῦ φόβου ἔκραξαν. εὐθέως δὲ ἐλάλησεν
eis Iesus, dicens: * Confidite: ego sum: ‖ ne me-
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, θαρσεῖτε· ἐγώ εἰμι· μὴ φο-
tuatis. Respondens autem ei Petrus, dixit: Do-
βεῖσθε. ἀποκριθεὶς δὲ αὐτῷ ὁ Πέτρος, εἶπε, κύ-
mine, si tu es, iube me ad te venire super a-
ριε, εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν με πρός σε ἐλθεῖν ἐπὶ τὰ ὕ-
quas. † Ipse vero ait: Veni. & descendens de
δατα. ὁ δὲ εἶπεν, ἐλθέ. καὶ καταβὰς ἀπὸ τοῦ
nauicula Petrus, ambulabat super aquam, * ve-
πλοίου ὁ Πέτρος, περιεπάτησεν ἐπὶ τὰ ὕδατα, ἐλ-
nire ad Iesum. ‡ Intuitus verò ventum
θεῖν πρὸς τὸν Ἰησοῦν. βλέπων δὲ τὸν ἄνεμον
validum, timuit: § & incipiens demer-
ἰσχυρὸν, ἐφοβήθη· καὶ ἀρξάμενος καταπον-
gi, clamauit, dicens, Domine, * serua me. Et con-
τίζεσθαι, ἔκραξε, λέγων, κύριε, σῶσόν με. καὶ εὐ-
tinuò Iesus extendens manum, ‖ excepit eum,
θέως ὁ Ἰησοῦς ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἐπελάβετο αὐτοῦ,
& ait illi: † Exiguæ fidei, ad quid dubitasti?
καὶ λέγει αὐτῷ, ὀλιγόπιστε, εἰς τί * ἐδίστασας;
Et * ascendentibus illis in nauigium, quieuit
καὶ ἐμβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, ἐκόπασεν ὁ
ventus. Qui autẽ in ‡ nauigio, venientes, ad-
ἄνεμος. οἱ δὲ ἐν τῷ πλοίῳ, ἐλθόντες προσε-
orauerunt eum, dicentes: Verè Dei Filius es.
κύνησαν αὐτῷ, λέγοντες, ἀληθῶς θεοῦ υἱὸς εἶ.
Et § transfretantes venerunt in terram * Gennesareth.
Καὶ διαπεράσαντες ἦλθον εἰς τὴν γῆν Γεννησαρέτ. 34
Et ‖ cognoscentes eum viri loci illius,
καὶ ἐπιγνόντες αὐτὸν οἱ ἄνδρες τοῦ τόπου ἐκείνου, 35

ἀπε-

miserunt in vniuersam † *circumvicininm* illam: & ἀπέστειλαν εἰς ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην· καὶ † regionẽ

* *attulerunt* ei omnes male habentes. Et ‡ *appellabant* eum, vt vel *solùm* tan- προσωνεγκαν αὐτῷ πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας· καὶ ‡ rogabant

16 tas fimbriam vestimenti eius. Et quicumq; τας καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα κἂν μόνον ἅπτωνται τοῦ κρασπέδου τοῦ ἱματίου αὐτοῦ· καὶ ὅσοι

rerigerunt, § *perseruati sunt.* § salui facti sunt.
ἥψαντο, διεσώθησαν.

CAP. XV. ιε'.

1 Tunc * *accedunt* *Iesu* ab Hieroſolymis Scribæ & Phariſæi, dicentes: ΤΟτε προσέρχονται τῷ Ἰησοῦ οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, λέγοντες. * accesserunt ad Iesum

2 Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem ſeniorum? non enim lauant manus ſuas, quum panem manducant. Ipſe autẽ reſpon- Διατί οἱ μαθηταί σου παραβαίνουσι τὴν παράδοσιν τῶν πρεσβυτέρων; οὐ γὰρ νίπτονται τὰς χεῖρας αὐτῶν, ὅταν ἄρτον ἐσθίωσιν. ὁ δὲ ἀποκρι-

3 dens ait illis: Quare & vos tranſgredimini mandatum Dei, propter traditionem veſtram? θεὶς εἶπεν αὐτοῖς, Διατί καὶ ὑμεῖς παραβαίνετε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, διὰ τὴν παράδοσιν ὑμῶν;

Nam Deus * *mandauit*, *dicens*: Honora pa- * dixit:

4 trem & matrem: & ‖ *Maledicens* patri ὁ γὰρ θεὸς ἐνετείλατο, λέγων· τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα· καὶ ὁ κακολογῶν πατέρα ‖ Qui maledixerit

vel matri, morte † *finiatur*. Vos autem di- ἢ μητέρα, θανάτῳ τελευτάτω. ὑμεῖς δὲ λέ- † moriatur.

5 citis: Quicumq; dixerit patri vel matri, Munus γετε, ὃς ἂν εἴπῃ τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί, δῶρον,

* *quod ſi ex me*, ‡ *iuuerit.* Et non honorificabit * quodcũque eſt
6 ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ ὠφεληθῇς· καὶ οὐ μὴ τιμήσῃ τὸν ‡ tibi proderit:

patrem suum aut matrem suam: & irritum

*ἀκυρόω πατέρα αὐτοῦ ἢ τὴν μητέρα αὐτοῦ· καὶ * ἠκυρώ-

feciſtis mandatum Dei propter traditionem ve-

σατε τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ διὰ τὴν παράδοσιν ὑ-

§ bene ſtram. Hypocritæ, § *pulchrè* prophetauit de

μῶν. Ὑποκριταί, καλῶς προεφήτευσεν περὶ 7

vobis Eſaias dicens: *Appropinquat mihi* populus hic

ὑμῶν Ἡσαΐας, λέγων· ἐγγίζει μοι ὁ λαὸς οὗτος τῷ 8

* autem *ore ſuo, &* labiis me honorat: *at* cor *

στόματι αὐτῶν, καὶ τοῖς χείλεσί με τιμᾷ· ἡ δὲ καρδία

‖ Sine cauſa eorum longè abeſt à me. ‖ *Fruſtrà* autem

αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ' ἐμοῦ. μάτην δὲ 9

† & colunt me, docentes doctrinas † man-

σέβονταί με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐντάλ-

*conuocatis ad ſe turbis, data hominum. Et *aduocans

ματα ἀνθρώπων. καὶ προσκαλεσάμενος τὸν 10

turbam, dixit eis: Audite & intelligite: Non

ὄχλον, εἶπεν αὐτοῖς, ἀκούετε καὶ συνίετε· οὐ τὸ 11

‡ quod intrat in os, coinquinat § quod procedit *coinquinat

‡ *intrans in os communem facit* hominem:

εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον· 11

ſed § *egreſſum* ex ore, hoc *commu-

ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο κοι-

nem facit hominem. Tunc accedentes diſcipu-

νοῖ τὸν ἄνθρωπον. τότε προσελθόντες οἱ μαθη- 12

‖ quia † audito verbo hoc * At

li eius, dixerunt ei: Scis ‖ *quòd* Phariſæi † *au-*

ταὶ αὐτοῦ, εἶπον αὐτῷ, οἶδας ὅτι οἱ Φαρισαῖοι ἀκού-

dientes ſermonem, ſcandalizati ſunt? * Ille *autem* reſpon-

σαντες τὸν λόγον, ἐσκανδαλίσθησαν; ὁ δὲ ἀποκρι- 13

dens, ait: Omnis plantatio, quam non plantauit Pa-

* ἐκριζόω ‡ cæci ſunt, & § ſi cæcus ducatum præſtet, * cadunt. * ἐμπί-πτω

ter meus cæleſtis, eradicabitur. Sinite il-

τηρ μου ὁ οὐράνιος, * ἐκριζωθήσεται. ἄφετε αὐ- 14

los: ‡ duces *ſunt* cæci cæcorum. cæcus autem § *ca-*

τοὺς· ὁδηγοί εἰσι τυφλοὶ τυφλῶν· τυφλὸς δὲ τυφ-

cum ſi per viam ducat, ambo in foueam * *inci-*

λὸν ἐὰν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον * ἐμπε-

σοῦνται

dent. Respondens autem Petrus, dixit ei:

15 σοι ῶ τ αν. Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος, εἶπεν αὐτῷ,

‖ Explica nobis parabolam istam. At † Iesus dixit: Adhuc & vos * intelligentes estis? Non

16 * Φράσον ἡμῖν τὴν παραβολὴν ταύτην. ὁ δὲ * φράζω

17 ἰησοῦς εἶπεν, Ἀκμὴν καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί ἐστε; οὐ

† ille dum ‖ consideratis quod omne § ingrediens in os, ‡ intelligitis quia

πω νοεῖτε ὅτι πᾶν τὸ εἰσπορευόμενον εἰς τὸ στόμα, § quod intrat

in ventrem * cedit, & in secessum ‖ ejicitur? At exeuntia de ore, de

εἰς τὴν κοιλίαν χωρεῖ, καὶ εἰς ἀφεδρῶνα ἐκβάλ- * vadit, ‖ emittitur?

18 λεται; τὰ δὲ ἐκπορευόμενα ἐκ τοῦ στόματος, ἐκ Quod autem

corde † prodeunt, & illa communem faciunt ho- † exeunt, & ea coinquinant

τῆς καρδίας ἐξέρχεται, κἀκεῖνα κοινοῖ τὸν ἄν- minem. De enim corde exeunt * ratio- * cogitationes

19 θρωπον. ἐκ γὰρ τῆς καρδίας ἐξέρχονται διαλο- cinationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, fur-

γισμοὶ πονηροί, φόνοι, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, κλο- ta, falsa testimonia, blasphemiæ. Hæc

20 παί, ψευδομαρτυρίαι, βλασφημίαι· ταῦτά sunt § communem facientia hominem. ‖ Verùm illotis § quæ coinquinant

ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄνθρωπον. τὸ δὲ ἀνίπτοις manibus mãducare, * non communem facit hominem. ‖ Nõ lotis autem * nõ coinquinat

21 χερσὶ φαγεῖν, οὐ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. καὶ ἐξελ-

θὼν ἐκεῖθεν ὁ ἰησοῦς, ἀνεχώρησεν εἰς τὰ μέρη τύ- ri & Sidonis. Et ecce mulier quædam Chananæa à

22 ου καὶ σιδῶνος. καὶ ἰδοὺ γυνὴ χαναναία ἀπὸ finibus illis egressa, clamauit

τῶν ὁρίων ἐκείνων ἐξελθοῦσα, ἔκραυγασεν ei, dicens: Miserere mei Domine fili Dauid: fi-

αὐτῷ λέγουσα, ἐλέησόν με κύριε υἱὲ δαβίδ, ἡ θυ- lia mea malè ‖ dæmonizatur. Ille autem non

23 γάτηρ μου κακῶς δαιμονίζεται. ὁ δὲ οὐκ ‖ à dæmonio vexatur. Qui

ἀπεκρίθη αὐτῇ λόγον. καὶ προσελθόντες οἱ μα-

† Dimitte * ἐραλάω puli eius, rogabant eum, dicentes: † *Absolue* ἀπόλυσον eam, quia clamat post nos. Ipse autem respondens, ait: Non ‡ *missus sum* nisi ad oues ‡ *perditas* domus Israël. ‡ *Illa autem veniens adorabat* cum, dicens: Domine, * *succurre mihi.* Qui *vero* respondens, ait: Non est ‖ *pulchrum* sumere panem filiorum, & † *iacere* catellis. *Illa autem ait: verique* Domine: ‡ *etenim* catelli edunt de micis ‡ *cadentibus* de mensa dominorum suorum. Tunc respondens Iesus, ait illi: O mulier, magna * tua fides: fiat tibi sicut vis. & sanata est filia eius ‖ *ab hora* illa. Et † *transiens* indè Iesus, ‡ secus venit ‡ *iuxta* mare Galilææ. & ascendens in montem, sedebat ibi. Et ‡ *accesserunt ad eum* * secum turbæ multæ, habentes * *cum* se ipsis mutos, cæcos, claudos ‖ *mancos*, & alios multos, & proiecerunt eos ad pedes

† sum missus, nisi
‡ quæ perierunt
‡ At illa venit, & adorauit
* adiuua me:
‖ bonum
† mittere canibus. At illa dixit: Etiam
‡ nam &
‡ quæ cadunt
* est
‖ ex
† quum transiisset
‡ secus
‡ accesserunt ad
* secum
‖ debiles,

ἀπεστάλην εἰ μὴ εἰς τὰ πρόβατα τὰ ἀπολωλότα οἴκου Ἰσραήλ. ἡ δὲ ἐλθοῦσα προσεκύνει αὐτῷ, λέγουσα, κύριε, βοήθει μοι. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, οὐκ ἔστι καλὸν λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. ἡ δὲ εἶπε, ναὶ κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν. τότε ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῇ, ὦ γύναι, μεγάλη σου ἡ πίστις· γενηθήτω σοι ὡς θέλεις. καὶ ἰάθη ἡ θυγάτηρ αὐτῆς ἀπὸ τῆς ὥρας ἐκείνης. καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν ὁ Ἰησοῦς, ἦλθε παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας· καὶ ἀναβὰς εἰς τὸ ὄρος, ἐκάθητο ἐκεῖ. καὶ προσῆλθον αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ, ἔχοντες μεθ' ἑαυτῶν κωφοὺς, τυφλοὺς, κυλλοὺς, καὶ ἑτέρους πολλοὺς, καὶ ἔῤῥιψαν αὐτοὺς παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ,

ἀπὸ

† Iesu, & curauit eos. Ita vt ‡ turbæ † eius,
31 ἰησοῦ, καὶ ἐθεραπευσεν αὐτούς. ὥστε τὸν ὄχλους ‡ turbæ
mirari aspicientes mutos loquentes, debi- mirarẽtur
videntes
λαλοῦντας ὑγιεῖς, καὶ χωλοὺς περιπατοῦντας, καὶ τυφλοὺς
les sanos, claudos ambulantes, & cæcos
βλέποντας. καὶ ἐδόξασαν τὸν θεὸν ἰσραήλ. ὁ δὲ ‡ aspicientes. & glorificabant Deum Israël ‖ At ‡ videntes: & magnificabant
32 Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ‖ Iesus autẽ cõuocatis
Iesus aduocans discipulos suos, discipulis
εἶπε· σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη suis, dixit:
ait: Visceribus commoueor super turbam: quia iam Misereor turbę, quia
ἡμέρας τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσι τί triduo iã perseuerãt
dies tres admanent mihi, & non habent quid mecum,
φάγωσι· καὶ ἀπολῦσαι αὐτοὺς νήστεις οὐ θέλω, μήποτε manducent: † & absoluere eos ieiunos, ‡ non volo, ne- † & dimittere ‡ nolo,
quando deficiant in via. Et dicunt ei
33 ἐκλυθῶσιν ἐν τῇ ὁδῷ. καὶ λέγουσιν αὐτῷ discipuli eius: Vnde ‡ nobis in deserto panes ‡ ergo
οἱ μαθηταί· πόθεν ἡμῖν ἐν ἐρημίᾳ ἄρτοι ‖ tot, vt saturare turbam tantam? Et ait ‖ tantos, vt saturemus
34 τοσοῦτοι, ὥστε χορτάσαι ὄχλον τοσοῦτον; καὶ λέγει illis Iesus: Quot panes habetis? † Illi autem dixerũt; † At illi
αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, πόσους ἄρτους ἔχετε; οἱ δὲ εἶπον, Septem, & paucos piscículos. Et præcepit ‡ tur- ‡ turbæ, vt
35 ἑπτά, καὶ ὀλίγα ἰχθύδια. καὶ κελεύσας τοῖς ὄχ- bis recumbere super terram. Et accipiens discumberent
36 λοις ἀναπεσεῖν ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ λαβὼν τοὺς septem panes & pisces, ‡ gratias agens fregit, ‡ &
ἑπτὰ ἄρτους καὶ τοὺς ἰχθύας, εὐχαριστήσας ἔκλασε, & dedit discipulis suis. ‖ at discipuli ‖ & discipuli dederunt populo.
καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· οἱ δὲ μαθηταὶ τῷ turbæ: Et comederunt omnes, & saturati sunt. Et
37 ὄχλῳ· καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν. καὶ † tulerunt redundantiam fragmentorum, septem spor- † quod superfuit de fragmẽtis, tulerunt
ἦραν τὸ περισσεῦον τῶν κλασμάτων, ἑπτὰ σπυρί-

§ Erãt autẽ qui mãducauerũt quatuor millia hominũ, extra paruulos & mulieres.
tas plenas. ‡ *At vesentes erant quatuor mil-*
δας πλήρ ς. οἱ δ ἐσθίοντες ἦσαν τετρακισ- 38
le homines, præter mulieres & pueros. Et
χίλιοι ἄνδρες, χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων. καὶ 39
‡ *absoluens turbas,* ascendit in ‖ *nauigium,* & ve-
ἀπολύσας τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἦλ-
nit in fines † *Magdala.*
θεν εἰς τὰ ὅρια μαγδαλά.

§ dimissa turba.
‖ nauicula:
† Magedã.

CAP. XVI. ις'.

* accesserunt ad eũ
‡ & § vt
‖ ostẽderet
† At ille
§ Serenum erit, rubicundum est
§ rutilat
‖ ergo
† signa autem
‡ quærit:
§ nisi
‖ relictis illis,
† quum veniissent
‡ trãs fretum,
§ accipere.
‖ Qui

Et * *accedentes* Pharisæi & Saddu-
Καὶ προσελθόντες οἱ φαρισαῖοι καὶ σαδδου- 1
cæi tentantes, ‡ rogauerunt eum § signum de
καῖοι πειράζοντες, ἐπηρώτησαν αὐτὸν σημεῖον ἐκ
cælo ‖ *ostendere* eis. † *Is autem* respon-
τοῦ οὐρανοῦ ἐπιδεῖξαι αὐτοῖς. ὁ δὲ ἀποκρι- 2
dens, ait illis: Vespere facto, dicitis: ‡ *Sere-*
θεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὀψίας γενομένης, λέγετε, εὐ-
nitas: rubet enim cælum. Et manè, Hodie
δία πυρράζει γὰρ ὁ οὐρανός. καὶ πρωΐ, σήμερον 3
tempestas: ‡ *rubet* enim triste cælum. *Hypo-*
χειμών· πυρράζει γὰρ στυγνάζων ὁ οὐρανός. ὑπο-
critæ, illam ‖*quidem* faciem cæli nostis
κριταί, τὸ μὲν πρόσωπον τοῦ οὐρανοῦ γινώσκετε
diiudicare: † *at signa* temporum non potestis?
διακρίνειν· τὰ δὲ σημεῖα τῶν καιρῶν οὐ δύνασθε;
Generatio mala & adultera signum *inquirit:*
γενεὰ πονηρὰ καὶ μοιχαλὶς σημεῖον ἐπιζητεῖ· 4
& signum non dabitur ei, ‡ *si non* signum
καὶ σημεῖον οὐ δοθήσεται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον
Ionæ Prophetæ. & ‖ *relinquens eos,* abiit.
Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου. καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς, ἀπῆλθε.
Et † *venientes* discipuli eius ‡ *in vltrius litus,* obli-
Καὶ ἐλθόντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὸ πέραν, ἐπε- 5
ti sunt panes § *sumere.* ‖ *At* Iesus dixit il-
λάθοντο ἄρτους λαβεῖν. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐ- 6

τοῖς,

lis: Intuemini & † *attendite* à fermento Pha- † cauete
τοῖς, ὁρᾶτε καὶ προσέχετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φα-
riſæorum & Sadducæorum. ‡ *Illi verò ratiocinabantur* ‡ At illi
7 ρισαίων καὶ σαδδουκαίων. οἱ δὲ διελογίζοντο cogitabāt
in ſeipſis, dicentes, Quia panes non accepimus. inter ſe,
ἐν ἑαυτοῖς, λέγοντες, ὅτι ἄρτους οὐκ ἐλάβομεν.
Sciens autem Ieſus, dixit *illis*: Quid ‡ *ratiocinami-* ‡ cogitatis
8 γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, Τί διαλογίζε- *ni in vobiſipſis, exiguæ* fidei, quia panes non ‖ *ſumpſiſtis?* ‖ habetis;
σθε ἐν ἑαυτοῖς, ὀλιγόπιστοι, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχετε;
Nondum intelligitis neque recordamini quinque † *pa-* † panū, &
9 οὔπω νοεῖτε οὐδὲ μνημονεύετε τοὺς πέντε ἄρ- *nes* quinquemillium ‡ & quot cophinos ſum- ‡ hominū,
τους τῶν πεντακισχιλίων, καὶ πόσους κοφίνους ἐλά-
pſiſtis? Neque ſeptem ‡ *panes* quatuor millium*, ‡ panū, &
10 βετε; οὐδὲ τοὺς ἑπτὰ ἄρτους τῶν τετρακισχιλίων, * hominū,
& quot ſportas ſumpſiſtis? * *Quomodo* nō intelligitis
* πῶς οὐ νοεῖτε ὅτι οὐ περὶ ἄρτου εἶπον ὑμῖν προσέχειν ἀπὸ τῆς * Quare
quia non de pane dixi vobis ‖ *attendere* à ‖ Cauete
ζύμης τῶν Φαρισαίων καὶ σαδδουκαίων; Τότε fermento Phariſæorum & Sadducæorum? Tunc
12 συνῆκαν ὅτι οὐκ εἶπε προσέχειν ἀπὸ τῆς ζύμης intellexerunt, quia non dixerit † *attendere* à fermento † cauendū
* σωίημι
‡ *panū*, ſed à doctrina Phariſæorum & ‡ panum,
τῶν ἄρτου, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς διδαχῆς τῶν Φαρισαίων καὶ
Sadducæorum. § *Veniens* autem Ieſus in partes Cæ- § Venit
13 σαδδουκαίων. Ἐλθὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς εἰς τὰ μέρη Και-
ſareæ Philippi, ‖ interrogabat diſcipulos ſuos, ‖ &
σαρείας τοῦ Φιλίππου, * ἐπηρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, * ἐρωτάω
dicens: Quem me dicunt homines eſſe, filium
λέγων, Τίνα με λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι, τὸν υἱὸν
hominis? † Illi *vero* dixerūt, ‡ *Hi quidem* Ioannem Ba- † At
14 τοῦ ἀνθρώπου; οἱ δὲ εἶπον, οἱ μὲν Ἰωάννην τὸν βα- ‡ Alij
ptiſtam. alij autem Eliam. alij verò Hieremiam, aut v-
πτιστήν· ἄλλοι δὲ Ἠλίαν· ἕτεροι δὲ Ἰερεμίαν, ἢ ἕ-

§ ex Prophetis: ‖ Iesus:

num § *Prophetarum.* Dicit illis ‖: Vos autem quem
να τῶ προφητῶ. λέγει αὐτοῖς, ὑμεῖς δὲ τίνα 15
me dicitis esse; Respondens autem Simon Petrus,
με λέγετε εἶ; ἀποκριθεὶς δὲ σίμων πέτρος, 16
dixit: Tu es Christus filius Dei viui.
εἶπε, σὺ εἶ ὁ χριστος, ὁ υἱος τοῦ θεοῦ τοῦ ζῶντος.

† autem

Et respondens † Iesus, dixit ei: Beatus
καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῶ, μακάριος 17
es Simon Bar iona, quia caro & sanguis non reue-
εἶ σίμων βαριωνᾶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα οὐκ ἀπε-

§ est.

lauit tibi, sed Pater meus qui in cælis §.
κάλυψέ σοι, ἀλλ' ὁ πατήρ μου ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.
Et ego *autem* tibi dico, quia tu es Petrus, & super
κἀγὼ δέ σοι λέγω, ὅτι σὺ εἶ πέτρος, καὶ ἐπὶ 18
hanc petram ædificabo meam eccle-
ταύτῃ τῇ πέτρᾳ οἰκοδομήσω μου τὴν ἐκκλη-

§ aduersus

siam: & portæ inferi non præualebunt § *ei-*
σίαν, καὶ πύλαι ᾅδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς.
Et dabo tibi claues regni cælorum.
καὶ δώσω σοι τὰς κλεῖδας τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν· 19

‖ & * δέω

Et quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum ‖ in
καὶ ὃ ἐὰν * δήσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένον ἐν
cælis: & quodcumq; solueris super terram, erit so-
τοῖς οὐρανοῖς· καὶ ὃ ἐὰν λύσῃς ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λε-
lutum ‖ in cælis. Tunc præcepit
λυμένον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Τότε διεστείλατο τοῖς 20
discipulis suis, vt nemini dicerent quia ipse esset
μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα μηδενὶ ε�ίπωσιν ὅτι αὐτός ἐστιν

† Exinde

Iesus Christus. † *Ex tunc* cœpit Iesus osten-
ἰησοῦς ὁ χριστός. ἀπὸ τότε ἤρξατο ὁ ἰησοῦς δεί- 21
dere discipulis suis, quia oporteret eum abire
κνύειν τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἀπελθεῖν
in Hierosolymam, & multa pati à
εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ πολλὰ παθεῖν ἀπὸ τῶν
Senioribus, & principibus Sacerdotũ, & Scribis,
πρεσβυτέρων, καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων,

& occidi, & tertia die † *exsitari.* † reſurgere.

καὶ * ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι. * ἀποκτείνομαι

Et aſſumens eum Petrus, cœpit in-

22 καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος, ἤρξατο ἐ-

crepare illum, dicens: * *Clemens tibi* Domine: non erit * Abſit à te,

πιτιμᾶν αὐτῷ, λέγων, Ἵλεώς σοι, κύριε, οὐ μὴ ἔσται

tibi hoc. † *Is verò* conuerſus, dixit Petro: Va- † Qui

σοι τοῦτο. ὁ δὲ στραφεὶς εἶπε τῷ Πέτρῳ, Ὕπα-

23 de poſt me Satana, ſcandalum mihi es: quia non

γε ὀπίσω μου, σατανᾶ, σκάνδαλόν μου εἶ· ὅτι οὐ

ſapis ea quæ Dei §, ſed ea quæ hominum. § ſunt,

φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων.

Tunc Ieſus dixit diſcipulis ſuis, Si quis

24 τότε ὁ Ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Εἴ τις

vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, &

θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ

tollat crucem ſuam, & ſequatur me.

ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθείτω μοι.

Qui enim voluerit animam ſuam * *ſeruare,* per- * ſaluam facere

25 ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπο-

det eam: qui autem perdiderit animam ſuam

λέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ

propter me, inueniet eam. Quid enim † *iuuatur* † prodeſt homini

26 ἕνεκεν ἐμοῦ, εὑρήσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελεῖται

homo, ſi mundum vniuerſum lucretur, * *ar-* * animæ

ἄνθρωπος, ἐὰν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ *gentum* ſuæ detrimẽtũ patiatur?

animam ſuam † *mutetur?* Aut quam dabit homo † per- † cõmutationẽ pro anima ſua?

ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ; ἢ τί δώσει ἄνθρωπος ἀν-

mutationem anime ſuæ? *Futurus eſt* enim Filius

27 τάλλαγμα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ; μέλλει γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ

hominis * *venire* in gloria Patris ſui cum * venturus eſt

ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ μετὰ

angelis ſuis: & tunc reddet vnicuique ſecundũ

τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ· καὶ τότε ἀποδώσει ἑκάστῳ κατὰ

† *actionem* eius. Amen dico vobis, ſunt quidam † opera

28 τὴν πρᾶξιν αὐτοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, εἰσί τινες

§ de hic stantibus

*hic stantium, qui non gustabunt mor-
τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσωνται θανά-
tem, donec videant Filium hominis venientem
του, ἕως ἂν ἴδωσι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον
in regno suo.
ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ.

CAP. XVII. ιζ'.

Et post dies sex assumit Iesus
1 Καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ παραλαμβάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν
Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius:
Πέτρον, καὶ Ἰάκωβον, καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ
* seorsum: & ducit illos in montem excelsum * privatò:
καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν.
2 Et transfiguratus est ante eos: & re-
καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν· καὶ ἔ-
splenduit facies eius sicut Sol, ‖ autem ‖ vestimenta ‖ eius facta sunt "candida ut lux
λαμψε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος, τὰ δὲ ἱ-
Et ecce
ματια αὐτοῦ ἐγένετο λευκὰ ὡς τὸ φῶς. καὶ ἰδοὺ
3 apparuerunt illis Moyses & Elias, cum eo col-
ὤφθη αὐτοῖς Μωσῆς καὶ Ἠλίας, μετ' αὐτοῦ συλ-
loquentes. Respondens autem Petrus, dixit
λαλοῦντες. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος, εἶπε τῷ
4 † ad Iesum: † Iesu: Domine, "pulchrum est nos hic esse: si vis,
Ἰησοῦ, κύριε, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· εἰ θέλεις,
‡ tabernacula, faciamus hic tria ‡ umbracula, tibi vnum, & Moy-
ποιήσωμεν ὧδε τρεῖς σκηνάς, σοὶ μίαν, καὶ Μω-
si vnum, & vnum Eliæ. Adhuc eo loquente,
σῇ μίαν, καὶ μίαν Ἠλίᾳ. ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος,
5 ecce nubes lucida obumbrauit eos. Et ecce
ἰδοὺ νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν αὐτούς. καὶ ἰδοὺ
vox de nube, dicens: Hic est filius
φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης λέγουσα· οὗτός ἐστιν ὁ υἱός
§ mihi bene cōplacuit meus dilectus, in quo † bene acquieui: ipsum audite.
μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα· αὐτοῦ ἀκούετε.

καὶ ἀ-

Et audientes discipuli, ceciderunt in fa-
6 καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ, ἔπεσον ἐπὶ πρόσ-
ciem suam, & timuerunt valde. Et * ac- * accessit
7 ωπον αὐτῶν, καὶ ἐφοβήθησαν σφόδρα. καὶ προσ-
cedens Iesus, ‖ tetigit eos, " & ait: Surgite, ‖ & " dixitque
ἁψάμενος ὁ Ἰησοῦς, ἥψατο αὐτῶν, καὶ εἶπεν, ἐγέρθητε, eis:
& † ne metuite. Leuantes autem ocu- † nolite ti-
8 καὶ μὴ φοβεῖσθε. ἐπάραντες δὲ τοὺς ὀφθαλ- mere
los suos, neminem viderunt, * si non Iesum so- * nisi
μοὺς αὐτῶν, οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μό-
lum Et descendentibus illis de monte,
9 νον. καὶ καταβαινόντων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους,
præcepit illis Iesus, dicens: Nemini dixeri-
ἐνετείλατο αὐτοῖς Ἰησοῦς, λέγων, μηδενὶ εἴπη-
tis visionem, donec filius hominis à mor-
τε τὸ ὅραμα, ἕως οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νε-
tuis resurgat. Et interrogauerunt eum discipuli
10 κρῶν ἀναστῇ. καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ
eius, dicentes: Quid ergo Scribæ dicunt, quòd
αὐτοῦ λέγοντες, Τί οὖν οἱ γραμματεῖς λέγουσιν, ὅτι
Eliam oportcat venire primùm? At ‡ Iesus respon- ‡ ille
11 Ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκρι-
dens, ait eis: Elias quidem ‡ *venit* primùm, & ‡ venturus
θεὶς, εἶπεν αὐτοῖς, Ἠλίας μὲν ἔρχεται πρῶτον, καὶ eſt, & re-
instaurabit omnia. Dico autem vobis, quia E-
12 ἀποκαταστήσει πάντα. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι Ἠ-
lias iam venit, & non cognouerunt eum: sed fe-
λίας ἤδη ἦλθε, καὶ οὐκ ἐπέγνωσαν αὐτὸν, ἀλλ' ἐ-
cerunt in eo quæcumq; voluerunt. Sic & filius
ποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν· οὕτω καὶ ὁ υἱὸς τοῦ
hominis * *futurus est* pati ab eis. Tunc * passurus
13 ἀνθρώπου μέλλει πάσχειν ὑπ' αὐτῶν. τότε
est
intellexerunt discipuli, quia de Ioanne Ba-
συνῆκαν οἱ μαθηταὶ, ὅτι περὶ Ἰωάννου τοῦ βα-
ptista " *dixit* eis. Et " *venientibus* eis ad " dixisset
14 πτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς. καὶ ἐλθόντων αὐτῶν πρὸς " turbam ve-
nisset

† genibus prouolut' ante eum,

turbam, accessit ad eum homo † *genupe-*
τὸν ὄχλον, προσῆλθεν αὐτῷ ἄνθρωπος γονυπε-
tens ipsum. Et dicens: Domine, miserere meo
τῶν αὐτόν, καὶ λέγων, κύριε, ἐλέησόν μου τὸν
‡ Nam filio, quia lunaticus est & malè patitur. * Sæ-
υἱόν, ὅτι σεληνιάζεται καὶ κακῶς πάσχει. πολλάκι-
pè *enim* cadit in ignem & crebrò in aquam.
ς γὰρ πίπτει εἰς τὸ πῦρ, καὶ πολλάκις εἰς τὸ ὕδωρ.

¶ obtuli Et ¶ *attuli* eum discipulis tuis,
καὶ προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς σου,
& non potuerunt eum curare.
καὶ οὐκ * ἠδυνήθησαν αὐτὸν θεραπεῦσαι.

* δύνα-μαι Respondens autem Iesus, ait: O generatio incre-
Ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν, ὦ γενεὰ ἄπι-
§ quousq; ero vobiscũ? vsque-quo patiar * Afferte huc illum ad me. dula & peruersa, § *vsque quando ero eum vobis?*
στος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν;
vsque quando tolerabo vos? * *Ferte mihi illum huc.*
ἕως πότε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετέ μοι αὐτὸν ὧδε.
Et increpauit illum Iesus: & exiit ab
καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐξῆλθεν ἀπ'
eo dæmonium: & curatus est puer ex
* θερα-πεύομαι αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον, καὶ * ἐθεραπεύθη ὁ παῖς ἀπὸ
hora illa. Tunc ‖ *accedentes* disci-
‖ accesse-runt τῆς ὥρας ἐκείνης. τότε προσελθόντες οἱ μα-
puli * *Iesu priuatim*, dixerũt: † *Propter quid* nos non
θηταὶ τῷ Ἰησοῦ κατ' ἰδίαν, εἶπον, διὰ τί ἡμεῖς οὐκ
† Quare potuimus eiicere illum? At Iesus dixit
ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτό; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν
illis: Propter incredulitatem vestram. Amen quippe dico vo-
αὐτοῖς, διὰ τὴν ἀπιστίαν ὑμῶν. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑ-
* dicetis bis, si habueritis fidem sicut granum sinapis, * *dicetis*
μῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖ-
monti huic, Transi hinc illuc, & transibit: & nihil impossibile erit vobis.
τε τῷ ὄρει τούτῳ, μετάβηθι ἐντεῦθεν ἐκεῖ, καὶ
μετα-βήσεται· καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσει ὑμῖν.

τοῦτο

Hoc autem genus non ejicitur, † *si non in* † nisi per
21 τῦτο δὲ τὸ γένος ὐκ ἐκπορεύεται, εἰ μὴ ἐν *oratione & jejunio.* *Versantibus* autem eis Conuer-
22 προσευχῇ καὶ νηστείᾳ. ἀναστρεφομένων δὲ αὐτῶν santibus
in Galilæa, dixit illis Iesus: *Futurus est* Filius
ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ, εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, μέλλει ὁ υἱὸς
hominis * *tradi* in manus homi- * tradendus est
τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώ-
num. Et occident eum, & tertia
23 πων· καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ
die ‡ *exsurgebitur.* Et contristati sunt vehementer. ‡ resurget.
ἡμέρᾳ ἐγερθήσεται. καὶ ἐλυπήθησαν σφόδρα.
§ *Venientibus autem illis in Capernaum.* accesse- § Et quum
24 Ἐλθόντων δὲ αὐτῶν εἰς Καπερναούμ, προσῆλ- veniſſent
runt * didrachma ‖ *sumentes* *Petro,* Caphar-
θον οἱ τὰ δίδραχμα λαμβάνοντες τῷ Πέτρῳ, naum, * qui
& dixerunt †: Magister vester non soluit didrach- ‖ accipie-
καὶ εἶπον, ὁ διδάσκαλος ὑμῶν οὐ τελεῖ τὰ δίδραχ- bāt ad Pe-
ma? Ait, Etiam. Et quum intrasset in domum, trum. † ei:
25 μα; λέγει, ναί. καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν,
præuenit eum Iesus, dicens: Quid tibi videtur,
* προέφθασεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Τί σοι δοκεῖ, * φθάω
Simon? reges terræ à quibus accipiunt
Σίμων; οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς ἀπὸ τίνων λαμβάνουσι
* tributa vel censum? à filiis suis, an ab * tributum
τέλη, ἢ κήνσον; ἀπὸ τῶν υἱῶν αὐτῶν, ἢ ἀπὸ τῶν
alienis? ‡ *Dixit ei* *Petrus:* Ab alie- ‡ Et ille
26 ἀλλοτρίων; λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, ἀπὸ τῶν ἀλλο- dixit
nis. Dixit illi Iesus, Ergo liberi sunt
τρίων. ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἄρα γε ἐλεύθεροί εἰσιν
filij. Vt autē non scandalizemus eos, § Va- § vade
27 οἱ υἱοί. ἵνα δὲ μὴ σκανδαλίσωμεν αὐτούς, πορευ- dens ad
θεὶς εἰς τὴν θάλασσαν, βάλε ἄγκιστρον, καὶ ⓦ mare, * mitte hamum: & * & ſicū piſcem
‖ *ascendentem primum piscem,* tolle: & † *aperiens* qui primus
ἀνάβαινον πρῶτον ἰχθῦν ἆρον· καὶ ἀνοίξας ὁ ascederit, † aperto
ore

es eius, inuenies statherem: illum sumens, da
σόμα αὐτῦ, ἀντὶ ἐμοῦ καὶ σοῦ.
eis pro me & te.

CAP. XVIII. in'.

1 In illa hora accesserunt discipuli
ΕΝ ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ
*ad Iesum, *Iesu*, dicentes: Quis ‡ *nam* maior est in
τῷ Ἰησοῦ, λέγοντες, Τίς ἄρα μείζων ἐστὶν ἐν τῇ
regno cælorum. Et aduocans
βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. καὶ προσκαλεσάμενος 2
‡ paruulum, Iesus ‡ *puerulum*, statuit eum in medio eorum.
ὁ Ἰησοῦς παιδίον, ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν.
* nisi Et dixit, Amen dico vobis, * *si non* cõuersi fueritis,
καὶ εἶπεν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ στραφῆτε, 3
‖ paruuli, non & efficiamini sicut ‖ *puerili. nequaquam* intrabitis in
καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν
regnum cælorum. Quicumq; ergo humiliauerit
βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὅστις οὖν ταπεινώσει 4
† sicut pa- seipsum † *vt puerulus* iste, hic est maior in
ruulus ἑαυτὸν ὡς τὸ παιδίον τοῦτο, οὗτός ἐστιν ὁ μείζων ἐν
regno cælorum. Et qui susceperit
τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν· καὶ ὃς ἐὰν δέξηται 5
* paruulū * *puerulum* talem vnum in nomine meo, me su-
παιδίον τοιοῦτον ἓν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέ-
‡ de pi- scipit: Qui autem scandalizauerit vnum ‡ *paruorum ho-*
lis istis qui in me credunt, expedit *rum credentium in me, confers* ei vt
χεται. ὃς δ' ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν μικρῶν τού- 6
των τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, συμφέρει αὐτῷ ἵνα
suspendatur mola asinaria in collo eius,
κρεμασθῇ μύλος ὀνικὸς ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ,
§ profun- & demergatur in § *pelago* maris.
dum καὶ καταποντισθῇ ἐν τῷ πελάγει τῆς θαλάσσης.
Væ mundo à scandalis. Necesse
οὐαὶ τῷ κόσμῳ ἀπὸ τῶν σκανδάλων. ἀνάγκη 7

γάρ

enim est * *ventre* scandala: veruntamen væ homini illi per quem scandalum venit.

γὰρ ἐστιν ἐλθεῖν τὰ σκάνδαλα· πλὴν οὐαὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ τὸ σκάνδαλον ἔρχεται.

* vt sup

8 Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te, abscinde ‖ *ea*, & † *iace* abs te: † *pulchrum* tibi est ingredi ad vitam claudum, vel * *mancum*, quàm duas manus vel duos pedes habentem, † *iaci* in ignem æternum. Et si oculus tuus scandalizat te,

8 Εἰ δὲ ἡ χείρ σου, ἢ ὁ πούς σου σκανδαλίζει σε, ἔκκοψον αὐτὰ, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. καλόν σοί ἐστιν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλὸν ἢ κυλλὸν, ἢ δύο χεῖρας ἢ δύο πόδας ἔχοντα, βληθῆναι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον.

‖ eum, & proiice † bonum * debilem, † mitti

9 eruе eum, & † *iace* abs te: * *pulchrum* tibi est ‖ *vnum* oculum in vitam intrare, quàm duos oculos habentem † *iaci* in gehennam ignis.

9 Καὶ εἰ ὁ ὀφθαλμός σου σκανδαλίζει σε, ἔξελε αὐτὸν, καὶ βάλε ἀπὸ σοῦ. καλόν σοί ἐστι μονόφθαλμον εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν, ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός.

§ proiice * bonum ‖ vnum oculum habentem † mitti

10 * *Attendite ne despiciatis vnum parvulorum horum*: dico enim vobis, quia angeli eorum in cœlis † *per omne aspiciunt* faciem Patris mei qui in cœlis §. Venit enim Filius hominis * *perdituм* salvare.

10 Ὁρᾶτε μὴ καταφρονήσητε ἑνὸς τῶν μικρῶν τούτων· λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οἱ ἄγγελοι αὐτῶν ἐν οὐρανοῖς διὰ παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός.

* Videte ne cõtemnatis vnum ex his pusillis: † semper vident § est. * quod perierat.

12 What do you think? if there be to any man an hundred sheep, and one of them be gone astray, doth he not leave the ninety and nine in the mountains, and go and seek that which is gone astray?

12 Τί ὑμῖν δοκεῖ; ἐὰν γένηταί τινι ἀνθρώπῳ ἑκατὸν πρόβατα, καὶ πλανηθῇ ἓν ἐξ αὐτῶν, οὐχὶ ἀφήσει τὰ ἐνενήκοντα ἐννέα ἐπὶ τὰ ὄρη, καὶ πορευθεὶς ζητήσει τὸ πλανώμενον;

‖ relinquit † & vadit quærere eã quæ errauit

* contigerit vt inueniat

sem? Et si *fiat inuenire eam, amen dico vo-
μὸν; καὶ ἐὰν γένηται εὑρεῖν αὐτό, ἀμὴν λέγω ὑ- 13
bis, quia gaudet super eam magis, quàm super nona-
μῖν, ὅτι χαίρει ἐπ' αὐτῷ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τοῖς ἐνενη-

‡ quæ non errauerũt.

ginta nouem ‡ *non aberrantibus*. Sic non
κονταεννέα τοῖς μὴ πεπλανημένοις. οὕτως οὐκ 14
est voluntas ante Patrem vestrum qui in
ἐστὶ θέλημα ἔμπροσθεν τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν

‡ est,

cælis ‡, vt pereat vnus * *paruulorum horum*. Si
οὐρανοῖς, ἵνα ἀπόληται εἷς τῶν μικρῶν τούτων. ἐὰν 15

* de pusillis istis.

autem peccauerit in te frater tuus, vade, & corri-
δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε, καὶ ἔλεγ-
pe eum inter te & ipsum solum. Si te audierit,
ξον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου· ἐάν σου ἀκούσῃ,

‖ te

lucratus eris fratrem tuum. Si autem ‖ non audierit,
ἐκέρδησας τὸν ἀδελφόν σου. ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, 16

† adhibe tecum

† *assume eum te* adhuc vnũ vel duos, vt in o-
πρόσλαβε μετὰ σοῦ ἔτι ἕνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στό-
re duorum testium vel trium stet omne verbum.
ματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ῥῆμα.

* Quòd si non audierit

* Si *autem neglexerit* eos, die ecclesiæ:
ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἰπὲ τῇ ἐκκλησίᾳ· 17

‡ non audierit,

si autem & ecclesiam ‡ *neglexerit*, sit tibi sicut
ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοὶ ὥσπερ
ethnicus & publicanus. Amen dico vobis, quæcũq;
ὁ ἐθνικὸς καὶ ὁ τελώνης. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅσα 18

§ & alligaueritis super terram, erunt ligata § in cæ-
ἐὰν δήσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται δεδεμένα ἐν τῷ οὐρα-
lo: & quæcumq; solueritis super terram, erunt soluta
νῷ· καὶ ὅσα ἐὰν λύσητε ἐπὶ τῆς γῆς, ἔσται λελυμένα

§ in

cælo. Iterum dico vobis, quia si duo
ἐν τοῖς οὐρανοῖς. πάλιν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐὰν δύο 19

* ex vobis

* *vestrùm* consenserint super terram de omni
ὑμῶν συμφωνήσωσιν ἐπὶ τῆς γῆς περὶ παντὸς
re quamcumque petierint, fiet illis
πράγματος οὗ ἐὰν αἰτήσωνται, γενήσεται αὐτοῖς

παρὰ

à Patre meo qui in cælis †. Vbi enim † cæ.
20 ἀπὸ τοῦ πατρός μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. οὗ γάρ
sunt duo vel tres *congregati in meo nomine, ibi * congre-
εἰσι δύο ἢ τρεῖς συνηγμένοι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ἐκεῖ gati
sum in medio eorum. Tunc accedens ad eum
εἰμὶ ἐν μέσῳ αὐτῶν. τότε προσελθὼν αὐτῷ ὁ
Petrus, dixit, Domine, quoties peccabit in me
Πέτρος, εἶπε, κύριε, ποσάκις ἁμαρτήσει εἰς ἐμὲ
frater meus, & dimittam ei? vsque septies?
ὁ ἀδελφός μου, καὶ ἀφήσω αὐτῷ; ἕως ἑπτάκις;
Dicit illi Iesus: Non dico tibi, vsque septies,
21 λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, οὐ λέγω σοι, ἕως ἑπτάκις,
sed vsque septuagies ‡ septem. Propter hoc assi- ‡ septies.
23 ἀλλ' ἕως ἑβδομηκοντάκις ἑπτά. διὰ τοῦτο ὡ- Ideo
milatum est regnum cælorum homini re-
μοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βα-
gi, qui voluit ‡ conferre rationem cum seruis ‡ ponere
σιλεῖ, ὃς ἠθέλησε συνᾶραι λόγον μετὰ τῶν δούλων
suis. * Incipiente verò ipso conferre, obla- * Et quum
24 αὐτοῦ. ἀρξαμένου δὲ αὐτοῦ συναίρειν, προσ- cœpisset
tus est ei vnus ‖ debitor decies mille talentorum, rationem
ἠνέχθη αὐτῷ εἷς ὀφειλέτης μυρίων ταλάντων. ponere
‖ qui debe-
† Non habente autem illo reddere, iussit eum bat ei de-
25 μὴ ἐχόντος δὲ αὐτοῦ ἀποδοῦναι, ἐκέλευσεν αὐτὸν cē millia
dominus eius vænundari, & vxorem e- talenta:
ὁ κύριος αὐτοῦ πραθῆναι, καὶ τὴν γυναῖκα αὐ- † Quum
ius, & filios, & omnia quæ habebat, & red- autem nō
τοῦ, καὶ τὰ τέκνα, καὶ πάντα ὅσα εἶχε, καὶ ἀποδο- haberet
di. Procidens autem seruus *, adorabat eum, vnde red-
26 θῆναι. πεσὼν οὖν ὁ δοῦλος, προσεκύνει αὐτῷ, deret;
dicens: Domine, ‡ longanimis esto erga me, & om- * ille
λέγων, κύριε, μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ πάν- ‡ Patiētiā
nia tibi reddam. ¶ Commotus visceribus autem dominus habe in
27 τα σοι ἀποδώσω. σπλαγχνισθεὶς δὲ ὁ κύριος ¶ Misertus
serui illius, * absoluit eum, & ‖ mutuum * dimisit
τοῦ δούλου ἐκείνου, ἀπέλυσεν αὐτόν, καὶ τὸ δάνειον ‖ debitum

dimisit ei. Egressus autem seruus ille,
ἀφῆκεν αὐτῷ. ἐξελθὼν δὲ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος,

† de conseruis suis, inuenit vnum † *conseruorum* suorum, qui debebat ei
εὗρεν ἕνα τῶν συνδούλων αὐτοῦ, ὃς ὤφειλεν αὐτῷ

* tenens centum denarios: & * *apprehendens* eum suffocabat, di-
ἑκατὸν δηνάρια, καὶ κρατήσας αὐτὸν ἔπνιγε, λέ-

‡ quod § Et cens: Reddè mihi ‡*siquid* debes. §Procidens ergo con-
γων, ἀπόδος μοι εἴ τι ὀφείλεις. πεσὼν οὖν ὁ σύν-

seruus eius ad pedes eius, rogabat eum,
δουλος αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, παρεκάλει αὐτὸν,

*Patientiã habe dicens: * *Longanimis esto* in me, & omnia
λέγων, μακροθύμησον ἐπ' ἐμοὶ, καὶ [πάντα]

‖ abiit, & misit reddam tibi. Ille autem noluit: sed ‖ *abiit*
ἀποδώσω σοι. ὁ δὲ οὐκ ἤθελεν, ἀλλὰ ἀπελ-

† carcerẽ, *iens* coniecit eum in † *custodiam*, donec redderet
θὼν ἔβαλεν αὐτὸν εἰς φυλακὴν, ἕως οὗ ἀποδῷ τὸ

debitum. Videntes autem conserui eius
ὀφειλόμενον. ἰδόντες δὲ οἱ σύνδουλοι αὐτοῦ τὰ

* quæ fiebant, * *facta*, contristati sunt valdè: & † *venientes*
γενόμενα, ἐλυπήθησαν σφόδρα, καὶ ἐλθόντες

‖ venerũt, & narrauerunt *declararunt* domino suo omnia ‖ *fa-*
διεσάφησαν τῷ κυρίῳ αὐτῶν πάντα τὰ γενό-

§ quæ facta fuerãt, * vocauit *cta*. Tunc * *aduocans* illum do-
μενα. τότε προσκαλεσάμενος αὐτὸν ὁ κύ-

‖ & ait minus suus, ‖ *dicit* illi: Serue nequam, omne
ριος αὐτοῦ, λέγει αὐτῷ, δοῦλε πονηρὲ, πᾶσαν τὴν

† rogasti debitum illud dimisi tibi, quoniam † *aduocasti*
ὀφειλὴν ἐκείνην ἀφῆκά σοι, ἐπεὶ παρεκάλε-

* ergò *sti* me. Nonne * oportuit & te misereri conser-
σάς με. οὐκ ἔδει καὶ σὲ ἐλεῆσαι τὸν σύνδου-

ui tui, sicut & ego tui misertus sum? Et iratus
λόν σου, ὡς κἀγὼ σὲ ἠλέησα; καὶ ὀργισθεὶς

dominus eius, tradidit eum tor-
ὁ κύριος αὐτοῦ, παρέδωκεν αὐτὸν τοῖς βα-

toribus, quoad vsque redderet vniuersum debi-
σανισταῖς, ἕως οὗ ἀποδῷ πᾶν τὸ ὀφειλόμε-

tum ei. Sic & Pater meus cæle-
35 νον αὐῷ. οὕτω καὶ ὁ πατήρ μου ὁ ἐπουρά-
stis faciet vobis, si non remiseritis vnusquisque
νιος ποιήσει ὑμῖν, ἐὰν μὴ ἀφῆτε ἕκαστος τῷ
fratri suo de cordibus vestris la-
ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπὸ τῶν καρδιῶν ὑμῶν τὰ παρά-
psus eorum.
πτώματα αὐτῶν.

CAP. XIX. ιθ'.

Et factum est quum consummasset Iesus sermones
1 ΚΑὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς τοὺς λόγους
istos, ‡ transtulit se à Galilæa, & venit in ‡ migravit
τούτους, μετῆρεν ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἦλθεν εἰς
fines Iudææ trans Iordanem. Et se-
τὰ ὅρια τῆς Ἰουδαίας πέραν τοῦ Ἰορδάνου. καὶ ἠκο-
quutæ sunt eum turbæ multæ, & curauit
λούθησαν αὐτῷ ὄχλοι πολλοί, καὶ ἐθεράπευσεν
eos ibi. Et accesserunt ad eum Phari-
3 αὐτοὺς ἐκεῖ. καὶ προσῆλθον αὐτῷ οἱ Φαρι-
sæi tentantes eum, & dicentes ei: Si
σαῖοι πειράζοντες αὐτὸν, καὶ λέγοντες αὐτῷ, εἰ
licet homini ‡ absoluere vxorem suam, ‡ dimitte-
ἔξεστιν ἀνθρώπῳ ἀπολῦσαι τὴν γυναῖκα αὐτοῦ
re
*iuxta omnem †causam? Qui verò respondens ait eis: *quacum-
4 κατὰ πᾶσαν αἰτίαν; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς,
que ex
Non legistis, quia † faciens ab initio, masculum causa;
οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ ποιήσας ἀπ' ἀρχῆς, ἄρσεν
& fœminam fecit eos? Et dixit, Propter † qui fecit
καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς; καὶ εἶπεν, ἕνεκεν
5 hominem
hoc dimittet homo patrem, &
τούτου καταλείψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα, καὶ
matrem, & adhærebit vxo-
τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναι-
ri suæ, & erunt duo in *carnem vnam: *carne vna:
κὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν*

‡ iam

Itaq; ‡non *amplius* sunt duo, sed caro vna: Quod ergo
ὥστε οὐκέτι εἰσὶ δύο, ἀλλὰ σὰρξ μία. ὃ οὖν ὁ

Deus coniunxit, homo non separet.
θεὸς * συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω.

* συνζεύγνυμι

Dicunt illi: Quid ergo Moyses mandauit da-
λέγουσιν αὐτῷ, Τί οὖν Μωσῆς ἐνετείλατο δοῦ-

§ repudij, re libellum §*diuortij*, & *absoluere* eam?
ναι βιβλίον ἀποστασίου, καὶ ἀπολῦσαι αὐτήν;

* Quoniã

Ait illis, * *Quòd* Moyses ad duritiem
λέγει αὐτοῖς, ὅτι Μωσῆς πρὸς τὴν σκληρο-

¶ dimittere

cordis vestri, permisit vobis ¶ *absoluere*
καρδίαν ὑμῶν, ἐπέτρεψεν ὑμῖν ἀπολῦσαι τὰς

† fuit sic.

vxores vestras: ab initio autem non †*factum est ita*.
γυναῖκας ὑμῶν· ἀπ' ἀρχῆς δὲ οὐ γέγονεν οὕτω.

‡ dimiserit

Dico autem vobis: Quia quicumq; ‡*absoluerit* vxo-
λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν ἀπολύσῃ τὴν γυναῖ-

‡ nisi ob fornicationem, § qui * duxerit,

rem suam, * *non super fornicatione*, & duxerit aliam, mœ-
κα αὐτοῦ, μὴ ἐπὶ πορνείᾳ, καὶ γαμήσῃ ἄλλην, μοι-

chatur: & ‡ dimissam * *ducens*, mœchatur.
χᾶται· καὶ ὁ ἀπολελυμένην γαμήσας, μοιχᾶται.

Dicunt ei discipuli eius: Si ita est
λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, Εἰ οὕτως ἐστὶν

¶ expedit

causa hominis cum vxore, non ¶ *con-*
ἡ αἰτία τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τῆς γυναικός, οὐ συμ-

† Qui

fert nubere. † *Ille verò* dixit illis: Non omnes ca-
φέρει γαμῆσαι. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, Οὐ πάντες χω-

piunt verbum istud, sed quibus datum est. Sunt enim
ροῦσι τὸν λόγον τοῦτον, ἀλλ' οἷς δέδοται. εἰσὶ γὰρ

eunuchi, qui de vtero matris nati sunt
εὐνοῦχοι, οἵτινες ἐκ κοιλίας μητρὸς ἐγεννήθησαν

* facti

sic: & sunt eunuchi, qui * *castrati* sunt ab
οὕτω· καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνουχίσθησαν ὑπὸ τῶν

hominibus: & sunt eunuchi, qui castrauerunt se-
ἀνθρώπων· καὶ εἰσὶν εὐνοῦχοι, οἵτινες εὐνούχισαν ἑαυ-

‡ Qui potest

ipsos propter regnum cælorum. ‡ *potens*
τοὺς διὰ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. ὁ δυνάμενος

χωρεῖν,

capere, capiat. Tunc oblati ſunt ei
13 χωρῆν, χωρείτω· τότε προσηνέχθησαν αὐτῷ
† pueruli. vt manus imponeret eis, & o- † paruuli,
παιδία, ἵνα τὰς χεῖρας θῇ αὐτοῖς, καὶ προσ-
raret. At Diſcipuli* increpabant eos. ‡ At * autem
14 ηύξηται· ὁ δὲ μαθηταὶ ἐπετίμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ ‡ Ieſus ve-
Ieſus ait: Sinite † puerulos, & ne prohibete rò ait eis:
† parvulos, & nolite
Ἰησοῦς εἶπεν, ἄφετε τὰ παιδία, καὶ μὴ κωλύετε eos prohi-
eos venire ad me: nam talium eſt* re- bere
αὐτὰ ἐλθεῖν πρός με· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βα- * enim
gnum cælorum. Et ‖ imponens eis ‖ quũ im-
15 σιλεία τῶν οὐρανῶν. καὶ ἐπιθεὶς αὐτοῖς τὰς poſuiſſet
manus, abiit inde. Et ecce vnus ac-
16 χεῖρας, ἐπορεύθη ἐκεῖθεν. καὶ ἰδοὺ εἷς προσ-
cedens, ait illi: Magiſter bone, quid boni
ελθὼν, εἶπεν αὐτῷ, διδάσκαλε ἀγαθὲ, τί ἀγαθὸν
faciam, vt habeam vitam æternam? * Ipſe verò dixit ei: * Quĩ
17 ποιήσω, ἵνα ἔχω ζωὴν αἰώνιον; ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, dixit
Quid me † dixit bonum? nemo bonus, ſi non vnus, † interro-
gas de bo-
Τί με λέγεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς, εἰ μὴ εἷς, no? vnus
Deus. Si autem vis ingredi ad vitam, ſer- eſt bonus,
ὁ θεός. εἰ δὲ θέλεις εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν, τή-
ua mandata. Dicit illi, Quæ? At Ie-
18 ρησον τὰς ἐντολάς. λέγει αὐτῷ, ποίας; ὁ δὲ Ἰη-
ſus* dixit: hæc, Non † occides, Non adulterabis, Non ‡ furabe- * autem
† homici-
σοῦς εἶπε, τό, οὐ φονεύσεις, οὐ μοιχεύσεις, οὐ κλέ- diũ facies,
ris, Non * falsò teſtaberis. Honora patrem ‡ facies
furtum.
19 ψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις. τίμα τὸν πατέρα * falsũ te-
ſtimoniũ
tuum & matrem tuam: &, Diliges pro- dices:
σου καὶ τὴν μητέρα σου· καὶ, ἀγαπήσεις (ν) πλη-
ximũ tuum ſicut teipſum. Dicit illi adoleſcens,
20 σίον σου ὡς σεαυτόν. λέγει αὐτῷ ὁ νεανίσκος,
Omnia hæc cuſtodiui à iuuentute mea: quid
πάντα ταῦτα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου· τί
adhuc ‖ deficio? Ait illi Ieſus, Si vis per- ‖ mihi dé-
21 ἔτι ὑστερῶ; ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, εἰ θέλεις τέ- eſt?

fectus es, vade, vende * *tuam substantiam*, &
λος εἶ, ὕπαγε, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, &
da pauperibus: & habebis thesaurum in cælo: & ve-
δὸς πτωχοῖς, & ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦ-
† Quum audisset ni, sequere me. † *Audiens* autem adolescens
ρο ἀκολούθει μοι. ἀκούσας δὲ ὁ νεανίσκος (W) 22
verbum, abiit tristis: erat enim habēs possessio-
λόγον, ἀπῆλθε λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτήμα-
nes multas. Ait Iesus * dixit discipulis suis:
τα πολλά. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, 23
Amen dico vobis, quia difficilè dives in-
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι δυσκόλως πλούσιος εἰσ-
trabit in regnum cælorum.
πορεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.
‡ Et ‡ Iterum *autem* dico vobis, facilius est came-
πάλιν δὲ λέγω ὑμῖν, εὐκοπώτερόν ἐστι κάμη- 24
lum per foramen acus transire, quàm divi-
λον διὰ τρυπήματος ῥαφίδος διελθεῖν, ἢ πλού-
§ cælorum tem in regnum § Dei intrare. * Au-
σιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. ἀκού- 25
* Auditis * his *dientes* autem * discipuli *eius*, mirabantur
σαντες δὲ (A) μαθηταὶ αὐτοῦ, ἐξεπλήσσοντο
valdè, dicentes. Quis, ergo ‖ *poterit* * *seruari*?
σφόδρα, λέγοντες, τίς ἄρα δύναται σωθῆναι;
‖ poterit * saluus esse? Aspiciens autem Iesus, dixit illis. Apud ho-
ἐμβλέψας δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, παρὰ ἀν- 26
mines hoc impossibile est, apud autem Deum omnia
θρώποις τοῦτο ἀδύνατόν ἐστι, παρὰ δὲ θεῷ πάντα
possibilia sunt. Tunc respondens Petrus, dixit
δυνατά ἐστι. Τότε ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος, εἶπεν 27
ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti su-
αὐτῷ, ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, & ἠκολουθή-
† autem mus te: quid ergo erit nobis? At Iesus † dixit
σαμέν σοι. τί ἄρα ἔσται ἡμῖν; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν 28
‡ qui illis: Amen dico vobis, quòd vos * secu-
αὐτοῖς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὑμεῖς (A) ἀκολουθή-

σαντες

ti ‖ me in regeneratione, quum sederit ‖ estis
ζαντές μοι ἐν τῇ παλιγγενεσίᾳ, ὅταν καθίσῃ ὁ
Filius hominis in ‖ throno gloriæ suæ, sede- ‖ sede ma-
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ θρόνου δόξης αὐτοῦ, καθή- ‖ iestatis
bitis & vos super duodecim * thronos, iudicantes * sedes,
σεσθε καὶ ὑμεῖς ἐπὶ δώδεκα θρόνους, κρίνοντες τὰς
duodecim tribus Israël. Et omnis qui reliquerit
29 δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. Καὶ πᾶς ὅς ἀφῆκεν
domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut ma-
οἰκίας, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πατέρα, ἢ μη-
trem, aut vxorem, aut ‖ natos, aut agros propter no- ‖ filios,
τέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς, ἕνεκεν τοῦ ὀνό-
men meum, centuplum accipiet, & vitam
ματός μου, ἑκατονταπλασίονα λήψεται, καὶ ζωὴν
æternam * hereditabit. Multi autem erunt pri- * possidebit.
30 αἰώνιον κληρονομήσει. πολλοὶ δὲ ἔσονται πρῶτοι
mi, nouissimi: & nouissimi, primi.
ἔσχατοι, καὶ ἔσχατοι, πρῶτοι.

CAP. XX. κ'.

Simile enim est regnum cælorum
1 Ὅμοια γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν
homini patrifamilias, qui exiit † sum diluculo † primo
ἀνθρώπῳ οἰκοδεσπότῃ, ὅστις ἐξῆλθεν ἅμα πρωῒ manè
conducere operarios in vineam suam.
μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ.
* Conuenions autem ‖ cum operariis ex dena- * Conuen-
2 συμφωνήσας δὲ μετὰ τῶν ἐργατῶν ἐκ δηνα- tione ‖ facta
rio ‖ diem, misit eos in vi- ‖ diurno.
ρίου τὴν ἡμέραν, ἀπέστειλεν αὐτοὺς εἰς τὸν ἀμπε-
neam suam. Et egressus circa tertiam ho-
3 λῶνα αὐτοῦ. καὶ ἐξελθὼν περὶ τὴν τρίτην ὥ-
ram vidit alios stantes in foro otiosos:
ραν, εἶδεν ἄλλους ἑστῶτας ἐν τῇ ἀγορᾷ ἀργούς·
Et illis dixit: Abite & vos in vi-
4 καὶ ἐκείνοις εἶπεν, ὑπάγετε καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν ἀμ-

* meam, neam *: & quod fuerit iustum dabo vobis. Illi autē
πελωνα, ⸂καὶ⸃ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον δώσω ὑμῖν. ⸂οἱ⸃ δὲ
‖ autem exiit abierunt. Iterum ‖ exiens circa sextam & nonam,
ἀπῆλθον. πάλιν ⸂ἐξελθὼν⸃ περὶ ἕκτην ⸂καὶ⸃ ἐνάτην
* & horam, * fecit similiter. Circa verò vnde-
⸂ὥραν⸃, ἐποίησεν ὡσαύτως. περὶ δὲ τὴν ἑνδε-
† exiit, & cimam horam † exiens, inuenit alios stantes otio-
κάτην ὥραν ⸂ἐξελθὼν⸃, εὗρεν ἄλλους ἑστῶτας ἀρ-
* tota die sos, & dicit illis: Quid hic statis * totam
γοὺς, καὶ λέγει αὐτοῖς, Τί ὧδε ἑστήκατε ὅλην τὴν
diem otiosi? Dicunt ei: Quia nemo
ἡμέραν ἀργοί; λέγουσιν αὐτῷ, ὅτι οὐδείς
nos mercede conduxit. Dicit eis: Ite &
ἡμᾶς ἐμισθώσατο. λέγει αὐτοῖς, ὑπάγετε καὶ
‡ meam: vos in vineam ‡, & quod fuerit iustum su-
ὑμεῖς εἰς ⸂τὸν⸃ ἀμπελῶνα, καὶ ὃ ἐὰν ᾖ δίκαιον λή-
§ Quū sero autem, fa-ctum esset, metis. § Vespere autem facto, dicit dominus
ψεσθε. ὀψίας δὲ γενομένης, λέγει ὁ κύριος τοῦ
vineæ procuratori suo, Voca
ἀμπελῶνος τῷ ἐπιτρόπῳ αὐτοῦ, κάλεσον τοὺς
operarios, & redde illis mercedem, inci-
ἐργάτας, καὶ ἀπόδος αὐτοῖς ⸂τὸν⸃ μισθὸν, ἀρξά-
* Quū veniissent ergo ‖uenerant, piens à nouissimis vsque ad primos. * Et ve-
μενος ἀπὸ ⸂τῶν⸃ ἐσχάτων ἕως τῶν πρώτων. ⸂καὶ⸃ ἐλ-
† singulos denarios. nientes qui circa vndecimam horam ‖, acceperunt † sin-
θόντες οἱ περὶ τὴν ἑνδεκάτην ὥραν, ἔλαβον ἀ-
‡ & guli denarium. Venientes autem * primi, arbitrati
νὰ δηνάριον. ἐλθόντες δὲ οἱ πρῶτοι ὑπέ-
‡ autem sunt quòd plus essent accepturi: & acceperunt ‡ & ipsi
λαβον ὅτι πλείονα λήψονται· ⸂καὶ⸃ ἔλαβον ⸂καὶ⸃ αὐτοὶ
§ Singulos denarios. § singuli denarium. * Accipiētes autem murmurabāt aduersus
* Et ἀνὰ δηνάριον. λαβόντες δὲ ἐγόγγυζον κατὰ
patremfamilias, Dicentes, Quòd hi nouissimi
τοῦ οἰκοδεσπότου, λέγοντες, ὅτι οὗτοι οἱ ἔσχατοι
‖ vna hora ‖ vnam horam fecerunt: & pares nobis illos fecisti,
μίαν ὥραν ἐποίησαν, καὶ ἴσους ἡμῖν αὐτοὺς ἐποίησας
τοῖς

† portantibus pondus diei, & * æ- † qui portauimus
τοῖς βαστάσασι τὸ βάρος τῆς ἡμέρας, καὶ (W) καύ- * æstus.
stum. ‡ Ille verò respondens dixit vni eorum Amice, ‡ At ille
σωνα. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν ἑνὶ αὐτῶν, ἑταῖρε,
non facio iniuriã tibi: nónne ‡ denario conuenisti mecum? ‡ ex
οὐκ ἀδικῶ σε. οὐχὶ δηναρίου συνεφώνησάς μοι;
Tolle quod tuum est, & ‖ abi, volo autem ‡ huic no- * est,
ἆρον τὸ σὸν, καὶ ὕπαγε. θέλω δὲ τούτῳ τῷ ἐσ- ‖ vade. ‡ &
chatum dare sicut & tibi. Aut non licet mihi face-
χάτῳ δοῦναι ὡς καὶ σοί. ἢ οὐκ ἔξεστί μοι ποιῆ-
re quod volo in meis? an oculus tuus * ma- * nequam
σαι ὃ θέλω ἐν τοῖς ἐμοῖς; ἢ ὁ ὀφθαλμός σου πο-
lus est, quia ego bonus sum? Sic erunt
νηρός ἐστιν, ὅτι ἐγὼ ἀγαθός εἰμι; οὕτως ἔσονται
nouissimi, primi: & primi, nouissimi. Mul-
(Q) ἔσχατοι, πρῶτοι· καὶ (Q) πρῶτοι, ἔσχατοι. πολ-
ti enim sunt vocati, pauci verò electi. Et
λοὶ γάρ εἰσι κλητοί, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοί. καὶ
ascendens Iesus in Hierosolymam, assumpsit
ἀναβαίνων ὁ Ἰησοῦς εἰς Ἱεροσόλυμα, παρέλαβε
duodecim discipulos † priuatim in via, & † secretò,
τοὺς δώδεκα μαθητὰς κατ' ἰδίαν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ
ait illis: Ecce ascendimus in Hierosoly-
εἶπεν αὐτοῖς· ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυ-
mam, & Filius hominis tradetur
μα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται τοῖς
principibus Sacerdotũ & Scribis, & condemnabunt
ἀρχιερεῦσι καὶ γραμματεῦσι· καὶ κατακρινοῦσιν
eum morte: Et tradent eum
αὐτὸν θανάτῳ· καὶ παραδώσουσιν αὐτὸν τοῖς
Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & cruci-
ἔθνεσιν εἰς τὸ ἐμπαῖξαι, καὶ μαστιγῶσαι, καὶ σταυ-
figendum: & tertia die resurget.
ρῶσαι· καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.
Tunc accessit ad eum mater filiorum Zebe-
τότε προσῆλθεν αὐτῷ ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβε-

dæi, eum filiis suis, adorans & pe-
δαίω, μετὰ τῶν υἱῶν αὐτῆς, προσκυνοῦσα καὶ αἰ-
*Qui tens aliquid ab eo. *Ille vero dixit ei: Quid vis?
τοῦσά τι παρ' αὐτοῦ. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Τί θέλεις;
Ait illi: Dic vt sedeant hi duo filij
λέγει αὐτῷ, εἰπὲ ἵνα καθίσωσιν οὗτοι ⓓ δύο υἱοί
§ ad dexteram tuam § ad sinistram mei, vnus † à *dexterâ tua*, & vnus § à *sinistra* in
μου, εἷς ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων ἐν τῇ
regno tuo. Respondens autem Iesus, dixit:
βασιλείᾳ σου. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν,
Nescitis quid petatis. Potestis bibere cali-
οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε πιεῖν τὸ ποτή-
*bibituros sum? cem quem ego *futurus sum bibere? & baptisma quo ego
ριον ὃ ἐγὼ μέλλω πίνειν; καὶ τὸ βάπτισμα, ὃ ἐγὼ
baptizor, baptizari? Dicunt ei. Pos-
βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι; λέγουσιν αὐτῷ, δυ-
sumus. Et ait illis: Quidem calicem meum
νάμεθα. καὶ λέγει αὐτοῖς, Τὸ μὲν ποτήριόν μου 23
bibetis, & baptisma quo ego baptizor, ba-
πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι, βα-
‖ sedere autem ad dexteram meam & si-nistram, *vobis, ptizamini: tas sedere à dexterâ meâ & à
πτισθήσεσθε· τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μού καὶ ἐξ
sinistrâ meâ, non est meum dare*, sed quibus para-
εὐωνύμων μού, οὐκ ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοί-
tum est à Patre meo. Et audientes
μασται ὑπὸ τοῦ πατρός μου. καὶ ἀκούσαντες ⓓ 24
decem, indignati sunt de duobus fratribus.
*ἀγανακτέω † Iesus autem vocasit eos ad se, & *qui maiores sunt § in eos. §inter vos: *inter vos maior
δέκα, *ἠγανάκτησαν περὶ τῶν δύο ἀδελφῶν.
† *Verùm Iesus adorans eos*, ait:
ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, εἶπεν, 25
Scitis quia principes Gentium dominantur
οἴδατε ὅτι οἱ ἄρχοντες τῶν ἐθνῶν, κατακυριεύουσιν
eorum, & *magni potestatem exercent § eorum.
αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν.
Non ita *vero* erit § *in vobis*: sed quicumq; voluerit *in
οὐχ οὕτως ἔσται ἐν ὑμῖν. ἀλλ' ὃς ἂν θέλῃ ἐν 26
ὑμῖν

vobis magnus fieri, sit vester minister: Et qui
27 ὑμῖν μέγας γενέσθαι, ἔστω ὑμῶν διάκονος. καὶ ὃς
volueris ‖ in vobis esse primus, * sit vester seruus. ‖ inter vos
28 ἐὰν θέλῃ ἐν ὑμῖν εἶναι πρῶτος, ἔστω ὑμῶν δοῦλος. * erit
Sicut Filius hominis non venit ministra-
29 ὥσπερ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε διακονη-
ri, sed ministrare, & dare animam suam
θῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
† pretium redemptionis pro multis. Et egredientibus il- † redemptionem
30 λύτρον ἀντὶ πολλῶν. καὶ ἐκπορευομένων αὐ-
lis ab Iericho, sequuta est eum turba multa.
τῶν ἀπὸ Ἰερειχὼ, ἠκολούθησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς.
Et ecce duo cæci sedentes secus viam,
31 καὶ ἰδοὺ δύο τυφλοὶ καθήμενοι παρὰ τὴν ὁδὸν,
* audientes quod Iesus praeterires, clamauerunt, dicen- * audierũt
ἀκούσαντες ὅτι Ἰησοῦς παράγει, ἔκραξαν, λέγον- quia Iesus
tes: Miserere nostri Domine fili Dauid. ‖ turba ‡ transiret: &
31 τες, ἐλέησον ἡμᾶς κύριε υἱὸς Δαβίδ. ὁ δὲ ὄχλος ‡ autem
increpabat eos vt tacerent. § Illi vero magis § At
ἐπετίμησεν αὐτοῖς, ἵνα σιωπήσωσιν. οἱ δὲ μεῖζον
clamabant, dicentes: Miserere nostri Domine fili Da-
ἔκραζον, λέγοντες, ἐλέησον ἡμᾶς κύριε υἱὸς Δα-
uid. Et * stans Iesus, ‖ vocauit eos, & ait: * stetit
32 βίδ. καὶ στὰς ὁ Ἰησοῦς ἐφώνησεν αὐτοὺς, καὶ εἶπε, ‖ &
Quid vultis * faciam vobis? Dicunt illi: Do- * vt
33 Τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν; λέγουσιν αὐτῷ, κύ-
mine, vt aperiantur nostri oculi. † Misereus
ριε, ἵνα ἀνοιγῶσιν ἡμῶν οἱ ὀφθαλμοί. σπλαγ- † Misertus
visibus commotus autem Iesus, tetigit oculos eo- eorum
χνισθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἥψατο τῶν ὀφθαλμῶν αὐ-
rum. Et confestim * respexerunt eorum ocu- * viderunt
34 τῶν· καὶ εὐθέως ἀνέβλεψαν αὐτῶν οἱ ὀφθαλ-
li: & secuti sunt eum.
μοὶ, καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ.

CAP. XXI. κα.

Et quũ appropinquassẽt *in Hierosolymam*, & venissent in

Καὶ ὅτε ἤγγισαν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ ἦλθον εἰς

Bethphagé ad montem ‡ *Oliuarum*, tunc Iesus

Βηθφαγὴ πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, τότε ὁ ἰησοῦς

misit duos discipulos, Dicens eis: I-

ἀπέστειλε δύο μαθητὰς, λέγων αὐτοῖς, πορεύ-

te in ‡ *vicum qui aduersum vos*: & sta-

θητε εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι ὑμῶν, καὶ εὐ-

tim inuenietis asinam alligatam, & pullum cum

θέως εὑρήσετε ὄνον δεδεμένην, καὶ πῶλον μετ' ἀ-

ea, * *soluentes* adducite mihi. Et si quis vo-

ὐτῆς, λύσαντες ἀγάγετέ μοι. καὶ ἐάν τις ὑ-

bis dixerit aliquid, dicite, quia Dominus ‖ *eorum vsum ha-*

μῖν εἴπῃ τι, ἐρεῖτε, ὅτι ὁ κύριος αὐτῶν χρείαν ἔ-

bet: *statim autem* dimittet eos. Hoc autem totũ fa-

χει· εὐθέως δὲ ἀποστελεῖ αὐτούς. τοῦτο δὲ ὅλον γέ-

ctum est, vt adimpleretur ‖ *effatum* per Prophetam,

γονεν, ἵνα πληρωθῇ τὸ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου,

dicentem: Dicite filiæ Sion: Ecce

λέγοντος. εἰπατε τῇ θυγατρὶ σιὼν, ἰδοὺ ὁ βα-

rex tuus venit tibi mansuetus, & † *insidens*

σιλεύς σου ἔρχεταί σοι πραΰς, καὶ ἐπιβεβηκὼς

super asinam, & pullum filium subiugalis. Eun-

ἐπὶ ὄνον, καὶ πῶλον υἱὸν ὑποζυγίου. πορευ-

tes autem discipuli, * & *facientes* sicut

θέντες δὲ (α) μαθηταὶ, καὶ ποιήσαντες καθὼς

præordinauit illis Iesus, Adduxerunt asinam, &

προσέταξεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἤγαγον τὴν ὄνον, καὶ

pullum: & imposuerunt super eos vestimenta

(β) πῶλον, καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω αὐτῶν τὰ ἱμάτια

sua, & ‡ *insedit* desuper eos. At plu-

αὐτῶν, καὶ ἐπεκάθισεν ἐπάνω αὐτῶν. ὁ δὲ πλεῖ-

ma autem turba strauerunt sua vestimenta in

στος ὄχλος ἔστρωσαν ἑαυτῶν τὰ ἱμάτια ἐν τῇ

via: alij autem cædebant ramos de arboribus, &

ὁδῷ· ἄλλοι δὲ ἔκοπτον κλάδους ἀπὸ τῶν δένδρων, καὶ

ἔστρων-

* Hierosolymis,

‡ Oliueti,

‡ castelliũ quod contra vos est.

* soluite &

‖ his opus habet, & confestim

* quod dictum est

† sedens

* fecerunt sicut præcepit

‡ eũ sedere fecerunt

§ autem

sternebant in via. † At turbæ præce-
ἐστρωννυον ἐν τῇ ὁδῷ. ⓐ ὄχλοι οἱ προά-
dentes & sequentes clamabant, dicentes:
γοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, λέγοντες,
Hosanna filio Dauid: benedictus * venienς
ὡσαννὰ τῷ υἱῷ δαβίδ, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος
in nomine Domini, Hosanna in altissimis. Et
ἐν ὀνόματι κυρίου, ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. καὶ
‡ intrante eo in Hierosolymam, cõmota est vniuersa ‡ quũ in-
εἰσελθόντος αὐτοῦ εἰς ἱεροσόλυμα, * ἐσείσθη πᾶσα trasset
ciuitas, dicens: Quis est hic? § At turba di- * σείομαι
ἡ πόλις, λέγουσα, Τίς ἐστιν οὗτος; οἱ δὲ ὄχλοι ἐ- § Populi
cebant: Hic est Iesus Propheta, qui a Na- autem
λεγον, οὗτός ἐστιν ἰησοῦς ὁ προφήτης ὁ ἀπὸ να-
zareth Galilææ. Et intrauit Iesus in
ζαρὲτ τῆς γαλιλαίας. καὶ εἰσῆλθεν ὁ ἰησοῦς εἰς
templum Dei: & eiiciebat omnes ven-
τὸ ἱερὸν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐξέβαλε πάντας τοὺς πω-
dentes & * mercantes in templo, & * ementes
λοῦντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τὰς
mensas numulariorum euertit, &
τραπέζας τῶν κολλυβιστῶν κατέστρεψε, καὶ τὰς
cathedras vendentium columbas.
καθέδρας τῶν πωλούντων τὰς περιστερὰς.
Et dicit eis: Scriptum est: Domus mea, domus
καὶ λέγει αὐτοῖς, γέγραπται, ὁ οἶκός μου, οἶκος
orationis vocabitur: vos autem illam feci-
προσευχῆς κληθήσεται· ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιή-
stis speluncam latronum. Et accesserunt ad eum
σατε σπήλαιον λῃστῶν. καὶ προσῆλθον αὐτῷ
cæci & claudi in templo, & sanauit eos.
τυφλοὶ καὶ χωλοὶ ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς.
Videntes autem principes Sacerdotum & Scribæ
ἰδόντες δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς τὰ
mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes
θαυμάσια ἃ ἐποίησε, καὶ τοὺς παῖδας κρά-

in templo, & dicentes: Hosanna filio Dauid,
ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ λέγοντας, ὡσαννὰ τῷ υἱῷ Δαυίδ,
indignati sunt, Et dixerunt ei: Audis quid isti
* ἠγανάκτησαν, καὶ εἶπον αὐτῷ, ἀκούεις τί οὗτοι
* ἀγανακτέω
dicunt? At Iesus ‖ dicit eis: Vtique. nunquam le-
λέγουσιν; ὁ δὲ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς, ναί. οὐδέποτε ἀνέ-
‖ autem dixit
gistis, Quia ex ore infantium, & lactentium
γνωτε, ὅτι ἐκ στόματος νηπίων, καὶ θηλαζόντων
perfeciſti laudem? Et † relinquens ipſos, ab-
κατηρτίσω αἶνον; καὶ καταλιπὼν αὐτοὺς, ἐξῆλ-
† relictis illis.
iit * extra ciuitatem in Bethaniam, ‡ & diuerſatus eſt ibi.
* foras
θεν ἔξω τῆς πόλεως εἰς Βηθανίαν, καὶηὐλίσθη ἐκεῖ.
‡ ibique manſit.
Manè autem reuertens in ciuitatem, eſuriit.
πρωΐας δὲ ἐπαναγαγὼν εἰς τὴν πόλιν, ἐπείνασε.
¶ fici arborem
Et videns ¶ ficum vnam ſecus viam, venit ad
καὶ ἰδὼν συκῆν μίαν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἦλθεν ἐπ'
* niſi
eam: & nihil inuenit in ea, * ſi non folia
* εἰ μήποτε
* εἰρίσκω
αὐτῇ, καὶ οὐδὲν * εὗρεν ἐν αὐτῇ, εἰ μὴ φύλλα
‖ naſcatur
tantùm: & ait illi: Nunquam ex te fructus ‖ fiat
μόνον. καὶ λέγει αὐτῇ, μηκέτι ἐκ σοῦ καρπὸς γένη-
in ſæculum: & arefacta eſt continuò ficul-
ται εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ * ἐξηράνθη παραχρῆμα ἡ συ-
* ξηραίνομαι
nea. Et videntes diſcipuli, mirati ſunt, dicen-
κῆ. καὶ ἰδόντες οἱ μαθηταὶ, ἐθαύμασαν, λέγον-
tes: Quomodo continuò aruit ficus?
τες, πῶς παραχρῆμα * ἐξηράνθη ἡ συκῆ;
Reſpondens autem Iesus, ait eis: Amen di-
ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, ἀμὴν λέ-
co vobis, ſi habueritis fidem, & non hæſitaueritis, non
γω ὑμῖν, ἐὰν ἔχητε πίστιν, καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ
† de ficu-
ſolum † quod ficui facietis, ſed & ſi monti
μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ τῷ ὄρει
* Tolle, & iacta te
huic dixeritis, * Tollere & iactare in ma-
τούτῳ εἴπητε, ἄρθητι καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασ-
re, fiet. Et omnia quæcumque petieritis in
σαν, γενήσε-
ται. καὶ πάντα ὅσα ἂν αἰτήσητε ἐν
τῇ

oratione, credentes accipietis. Et ‡ venienti ‡ quum
τῇ προσευχῇ πιστεύοντες, λήψεσθε. καὶ ἐλθόντι veniſſet
ipſi in templum, accesserunt ‡ ei docenti ‡ ad eum
αὐτῷ εἰς τὸ ἱερὸν, προσῆλθον αὐτῷ διδάσκοντι docẽtem
principes Sacerdotũ, & seniores populi, dicentes:
οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, λέγοντες,
In qua * auctoritate hæc facis, & quis tibi dedit * potesta-
ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς, καὶ τίς σοι ἔδωκε τὴν te
‖ auctoritatem hanc? Respondens autem Iesus, dixit ‖ potesta-
ἐξουσίαν ταύτην; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν tem
eis: Interrogabo vos & ego sermonẽ vnum: quem si
αὐτοῖς, ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ λόγον ἕνα· ὃν ἐὰν
dixeritis mihi, & ego vobis dicam in qua † auctoritate † potestate
εἴπητέ μοι, κἀγὼ ὑμῖν ἐρῶ ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ
hæc facio. Baptismus Ioannis vnde erat?
ταῦτα ποιῶ. τὸ βάπτισμα Ἰωάννου πόθεν ἦν;
e cælo, an ex hominibus? * Illi autem ratiocinabantur * At illi
ἐξ οὐρανοῦ, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ διελογίζοντο cogitabãt
apud seipsos, dicentes: Si dixerimus, è cælo:
πρὸς ἑαυτοῖς, λέγοντες, ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ οὐρανοῦ,
dicet nobis, Quare ergo non credidistis illi? Si autẽ
ἐρεῖ ἡμῖν, διατί οὖν οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἐὰν δὲ
dixerimus, ex hominibus, timemus, turbam. om-
εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώπων, φοβούμεθα τὸν ὄχλον. πάν-
nes enim habent Ioannem sicut Prophetam. Et re-
τες γὰρ ἔχουσι τὸν Ἰωάννην ὡς προφήτην. καὶ ἀ-
spondentes Iesu, dixerunt: Nescimus. Ait illis
ποκριθέντες τῷ Ἰησοῦ, εἶπον, οὐκ οἴδαμεν. ἔφη αὐτοῖς
& ipse: Nec ego dico vobis in qua † auctoritate hæc † potestate
καὶ αὐτὸς, οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα
facio. Quid autẽ vobis videtur? Homo quidã habebat ‡ natos ‡ filios
ποιῶ. Τί δὲ ὑμῖν δοκεῖ; ἄνθρωπος εἶχε τέκνα
duos: & accedens * primo, dixit: Fili, vade, * ad pri-
δύο· καὶ προσελθὼν τῷ πρώτῳ, εἶπε, τέκνον, ὕπαγε, mum,
hodie operare in vinea mea. Ille autẽ re-
σήμερον ἐργάζου ἐν τῷ ἀμπελῶνί μου. ὁ δὲ ἀπο-

‖motus, spondens, ait: Nolo. Postea autem pœnitẽtia ‖*affectus*, ab-
κειθεὶς εἶπεν, οὐ θέλω. ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς, ἀπ-
†autem ad alterum iit. Et accedens † *alterè*, dixit simili-
ῆλθε. καὶ προσελθὼν τῷ δευτέρῳ, εἶπεν ὡσαύ-
* At ille ‡ Eo §iuit. ter. *Ille verò* respondens ait: ‡ *Ego* Domine. & non § *abiit.*
τως. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, ἐγώ κύριε. καὶ οὐκ ἀπῆλθε.
Quis ex duobus fecit voluntatem patris? Di-
τίς ἐκ τῶν δύο ἐποίησε τὸ θέλημα τοῦ πατρός; λέ-
cunt ei, Primus. Dicit illis Iesus: Amen
γουσιν αὐτῷ, ὁ πρῶτος. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν
* quia ‖præcedũt vos dico vobis, *quòd* publicani & meretrices ‖ *præcunt*
λέγω ὑμῖν, ὅτι οἱ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι προάγουσιν
vobis in regnum Dei. Venit enim ad
ὑμᾶς εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. ἦλθε γὰρ πρὸς
vos Ioannes in via iustitiæ, & non credi-
ὑμᾶς Ἰωάννης ἐν ὁδῷ δικαιοσύνης, καὶ οὐκ ἐπιστεύ-
†autem disti: ei: At publicani † & meretrices crediderunt
σατε αὐτῷ· οἱ δὲ τελῶναι καὶ αἱ πόρναι ἐπίστευσαν
* nec pœnitentiam habuistis ‡ vt crederetis ei. vos autem videntes * *non pœnituistis* post-
αὐτῷ. ὑμεῖς δὲ ἰδόντες οὐ μετεμελήθητε ὕστε-
eà, ‡ *ad credendum* ei. Aliam parabolam
ρον, τοῦ πιστεῦσαι αὐτῷ. ἄλλην παραβολὴν
audite: Homo *quidam* erat paterfamilias, qui
ἀκούσατε. ἄνθρωπος ἦν οἰκοδεσπότης, ὅστις
* circumdedit ei, plantauit vineam, & sepem § *ei circum-*
ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ φραγμὸν αὐτῷ περιέ-
posuit, & fodit in ea torcular, & ædificauit
θηκε, καὶ ὤρυξεν ἐν αὐτῷ ληνὸν, καὶ ᾠκοδόμησε
turrim, & locauit eam agricolis, & peregrè pro-
πύργον, καὶ ἐξέδετο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ ἀπεδή-
fectus est. Quum autẽ appropinquasset tempus fructuum,
μησεν. ὅτε δὲ ἤγγισεν ὁ καιρὸς τῶν καρπῶν,
* misit * *legauit* seruos suos ad agri-
ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ πρὸς τοὺς γεωρ-
‖ vt acciperent colas ‖ *acciperet* fructus eius. Et *accipientes*
γοὺς, λαβεῖν τοὺς καρποὺς αὐτοῦ. καὶ λαβόντες οἱ

γεωρ-

agricolæ † *seruos* eius, *hunc quidem* occiderũt, ‡*hũc verò* ‡apprehẽ-
γεωργοὶ τὸν δούλους αὐτοῦ, ὃν μὲν ἔδειραν, ὃν δὲ ‡ius seruis
occiderunt, ‡ *illum* verò lapidauerunt. * *Rursum lega-* ‡ alium.
36 ἀπέκτειναν, ὃν δὲ ἐλιθοβόλησαν. πάλιν ἀπέ- * Iterum
uit alios seruos plures prioribus: & misit
στειλεν ἄλλους δούλους πλείονας τῶν πρώτων· καὶ
fecerunt illis similiter. ‖ *Posterius* autem misit ‖ Nouissimè
37 ἐποίησαν αὐτοῖς ὡσαύτως. ὕστερον δὲ ἀπέστειλε
ad eos filium suum, dicens: Verebun-
πρὸς αὐτοὺς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, λέγων, * ἐντραπήσον- * ἐντρέπω
tur filium meum. ‡ At agricolæ † videntes filium, di- † autem
38 ται τὸν υἱόν μου. οἱ δὲ γεωργοὶ ἰδόντες τὸν υἱὸν, εἶ-
xerũt *in semetipsis*: Hic est hæres: venite, oc- * intra se:
πον ἐν ἑαυτοῖς, οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε, ἀ-
cidamus eum, & ‡ *obtineamus* hæreditatem ‡ habebi-
ποκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ σχῶμεν τὴν κληρο- mus
39 νομίαν αὐτοῦ. καὶ λαβόντες ἐξέβαλον αὐτὸν ἔ- ‡ apprehensum
xtra vineam, & occiderunt. Quum ergo
40 ξω τοῦ ἀμπελῶνος, καὶ ἀπέκτειναν. ὅταν οὖν
venerit dominus vineæ, quid faciet
ἔλθῃ ὁ κύριος τοῦ ἀμπελῶνος, τί ποιήσει τοῖς
agricolis illis? Aiunt illi: Malos ma-
41 γεωργοῖς ἐκείνοις; λέγουσιν αὐτῷ, κακοὺς κα- lè perdet *ipsos*, & vineam * loca- * suam
κῶς ἀπολέσει αὐτούς, καὶ τὸν ἀμπελῶνα ἐκδό-
σεται ἄλλοις γεωργοῖς, οἵτινες ἀποδώσουσιν αὐτῷ bit aliis agricolis, qui reddent ei
τὸν καρπὸν ἐν τοῖς καιροῖς αὐτῶν. ‖ *fructus in* temporibus suis. Dicit il- ‖ fructum
42 λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, οὐδέποτε ἀνέγνωτε ἐν ταῖς γραφαῖς, lis Iesus: Nunquam legistis in Scripturis:
λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγε- lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic fa-
νήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας. παρὰ κυρίου ἐγένε- ctus est in caput anguli? à Domino factum est

† Ideo istud: & est mirabile in oculis nostris. †Propter

αὕτη· καὶ ἔστι θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν. διὰ τοῦτο

* quia auferetur hoc dico vobis, *quòd tolletur à vobis re-

τοῦτο λέγω ὑμῖν, ὅτι ἀρθήσε) ἀφ' ὑμῶν ἡ βασι-

gnum Dei, & dabitur genti facienti fru-

λεία τοῦ θεοῦ, καὶ δοθήσε) ἔθνει ποιοῦντι τοὺς καρ-

ctus eius. Et † cadens super lapidem istum, ‡ con-

‡ qui ceciderit ‡ confringetur: * conteret

πους αὐτῆς. καὶ ὁ πεσὼν ἐπὶ τὸν λίθον τοῦτον, συν-

quassabitur: super quem verò ceciderit, * comminuet eum.

θλασθήσε)· ἐφ' ὃν δ' ἂν πέσῃ, λικμήσει αὐτόν.

‖ quum audissent Et ‖ audientes principes Sacerdotum & Pharisæi

καὶ ἀκούσαντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι

parabolas eius, cognouerũt quòd de ipsis diceret.

τὰς παραβολὰς αὐτοῦ, ἔγνωσαν ὅτι περὶ αὐτῶν λέγει.

† tenere, Et quærentes eum † prehendere, timuerunt:

καὶ ζητοῦντες αὐτὸν κρατῆσαι, ἐφοβήθησαν τοὺς

turbas: quoniam sicut Prophetam eum habebant.

ὄχλους, ἐπεὶ ὡς προφήτην αὐτὸν εἶχον.

CAP. XXII. κβ'.

Et respondens Iesus, iterum dixit eis in

ΚΑΙ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, πάλιν εἶπεν αὐτοῖς ἐν

parabolis, dicens: Simile factum est regnum

παραβολαῖς, λέγων· ὡμοιώθη ἡ βασιλεία

cælorum homini regi, qui fecit nu-

τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησε γά-

ptias filio suo: Et misit seruos

μους τῷ υἱῷ αὐτοῦ· καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους

† inuitatos suos vocare * vocatos ad nuptias:

αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους·

& nolebant venire. Iterum misit alios

καὶ οὐκ ἤθελον ἐλθεῖν. πάλιν ἀπέστειλεν ἄλλους

‡ inuitatis: seruos, dicens: Dicite ‡ vocatis: Ecce

δούλους, λέγων, εἴπατε τοῖς κεκλημένοις, ἰδοὺ τὸ

prandium meum paraui, tauri mei & altilia

ἄριστόν μου ἡτοίμασα, οἱ ταῦροί μου καὶ τὰ σιτιστὰ

τε-

occisa ‡, & omnia *expedita. venite ad nu- ‡ sunt, * parata.
τετυμμένα, καὶ πάντα ἕτοιμα. δεῦτε εἰς τοὺς γά-
ptias. Illi autem ‖ negligentes abierunt, † ille quidem in ‖ neglexe-
μους. ὁ δὲ ἀμελήσαντες ἀπῆλθον, ὁ μὲν εἰς runt: & † alius in
proprium agrum, ille vero ad *mercaturam suam: villã suam,
τὸν ἴδιον ἀγρόν, ὁ δὲ εἰς τὴν ἐμπορίαν αὐτοῦ. alius * negotia-
‡ At reliqui prehendentes seruos eius, ‡ cõ- tionem.
6 οἱ δὲ λοιποὶ κρατήσαντες τοὺς δούλους αὐτοῦ, ὑ- ‡ Reliqui verò te-
melis, *affecerunt & occiderunt. ‖ Audiens autem nuerunt
7 βρισαν, καὶ ἀπέκτειναν. ἀκούσας δὲ ὁ βα- ‡ & * affectus
rex ille, iratus est: & † mittens exer- ‖ Rex au-
σιλεὺς ὠργίσθη· καὶ πέμψας τὰ στρα- tem quum
citus suos, perdidit homicidas illos, audisset.
τεύματα αὐτοῦ, ἀπώλεσε τοὺς φονεῖς ἐκείνους, † missis e-
& ciuitatem illorum *incendit. Tunc ait xercitibus
8 καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐνέπρησε. τότε λέγει τοῖς suis
seruis suis: Quidem nuptiæ ‡ expeditæ sunt: ‡ qui autem vo- * succen-
δούλοις αὐτοῦ, ὁ μὲν γάμος ἕτοιμός ἐστιν, οἱ δὲ κε- dit.
cati, non fuerunt digni. Ite ergo ad ‡ paratæ
9 κλημένοι οὐκ ἦσαν ἄξιοι. πορεύεσθε οὖν ἐπὶ ‡ sed qui
* compita viarum, & quoscumq; inueneritis, voca- inuitati e-
τὰς διεξόδους τῶν ὁδῶν, καὶ ὅσους ἂν εὕρητε, καλέ- rant,
te ad nuptias. Et egressi ser- * exitus
10 σατε εἰς τοὺς γάμους. καὶ ἐξελθόντες οἱ δοῦ- ‖ illi
ui ‖ illi in vias, congregauerunt omnes quos ‖ eius
λοι ἐκεῖνοι εἰς τὰς ὁδοὺς, συνήγαγον πάντας ὅσους
inuenerunt, malósque & bonos: & impleta sunt
εὗρον, πονηρούς τε καὶ ἀγαθούς· καὶ ἐπλήσθη ὁ
nuptiæ discumbentium. † Ingressus autem rex † Intrauit
11 γάμος ἀνακειμένων. εἰσελθὼν δὲ ὁ βασιλεὺς * vt videre-
* spectare discumbentes, ‡ vidit ibi homi- tur
θεάσασθαι τοὺς ἀνακειμένους, εἶδεν ἐκεῖ ἄνθρω- ‡ &
nem non vestitum ‡ indumentum nuptiarum: Et ait ‡ veste nu-
12 πον οὐκ ἐνδεδυμένον ἔνδυμα γάμου. καὶ λέγει ptiali.
illi: Amice, quomodo intrasti huc, non habens ve-
αὐτῷ, ἑταῖρε, πῶς εἰσῆλθες ὧδε, μὴ ἔχων ἔνδυ-

ſtem nuptialē? *Ille verò ore occluſus eſt.* Tunc dixit
μαγάμου; ὁ δὲ * ἐφιμώθη. τότε εἶπεν ὁ βα-
rex miniſtris: ‖ *Ligantes eius manus &*
σιλεὺς τοῖς διακόνοις, δήσαντες αὐτοῦ χεῖρας καὶ
pedes, tollite eum, & ejicite in tenebras
πόδας, ἄρατε αὐτὸν, καὶ ἐκβάλετε εἰς τὸ σκότος
exteriores: ibi erit fletus & † *fremi-*
τὸ ἐξώτερον. ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγ-
tus ‖ *dentium.* Multi enim ſunt vocati, pau-
μὸς τῶν ὀδόντων. πολλοὶ γάρ εἰσι κλητοὶ, ὀλί-
ci verò electi. Tunc abeuntes Phari-
γοι δὲ ἐκλεκτοί. τότε πορευθέντες οἱ φαρι-
ſæi, conſilium *ſumpſerunt ut eum illa-*
σαῖοι, συμβούλιον ἔλαβον, ὅπως αὐτὸν παγι-
queariint. in ſermone. Et mittunt ei
δεύσωσιν ἐν λόγῳ. καὶ ἀποστέλλουσιν αὐτῷ τοὺς
diſcipulos ſuos cum Herodianis, dicentes:
μαθητὰς αὐτῶν μετὰ τῶν ἡρωδιανῶν, λέγοντες;
Magiſter, ſcimus quia verax es, & viam
διδάσκαλε, οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ τὴν ὁδὸν
Dei in veritate doces: & non eſt cura tibi de
τοῦ θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις· καὶ οὐ μέλει σοι περὶ
‡ perſo- aliquo: non enim reſpicis ‡ *in faciem* homi-
οὐδενός· οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώ-
num: Dic ergo nobis, quid tibi videtur? Licet dare
πων. εἰπὲ οὖν ἡμῖν, τί σοι δοκεῖ; ἔξεστι δοῦναι
‖ Cognita cenſum Cæſari, an non? ‖ *Cognoſcens autem Ieſus* ‡ *ne-*
‡ nequitia *quitiam* eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ?
κῆσον καίσαρι, ἢ οὔ; γνοὺς δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πο-
νηρίαν αὐτῶν, εἶπε, τί με πειράζετε ὑποκριταί;
[a] At illi Oſtendite mihi numiſma cenſus. [a] *Illi verò*
ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα τοῦ κήνσου. οἱ δὲ
obtulerunt ei denarium. Et ait il-
προσήνεγκαν αὐτῷ δηνάριον. καὶ λέγει αὐ-
[a] Ieſus lis [a]: Cuius ‡ imago hæc, & ſuperſcriptio?
‡ eſt
τοῖς, τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη, καὶ ἡ ἐπιγραφή;

λέγου-

Dicunt ei. Cæsaris. Tunc ait illis:
20 λέγουσιν αὐτῷ, Καίσαρος. τότε λέγει αὐτοῖς,
Reddite ergo quæ † Cæsaris, Cæsari: & quæ * Dei, † sunt
ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος, Καίσαρι· καὶ τὰ τοῦ θεοῦ,
Deo. Et audientes mirati sunt: & * relinquen- * relicto
21 τῷ θεῷ. καὶ ἀκούσαντες ἐθαύμασε. καὶ ἀφέν- eo,
tes eum, abierunt. In illo die acce-
τες αὐτὸν ἀπῆλθον. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ προσ-
serunt ad eum Sadducæi, † dicentes non esse re- † qui di-
ῆλθον αὐτῷ Σαδδουκαῖοι, οἱ λέγοντες μὴ εἶ- surrectionem: & interrogauerunt eum, Dicentes, Ma- cunt
22 ναστασιν· καὶ ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες, Δι-
gister, Moyses dixit: Si quis mortuus fuerit nō ha-
δάσκαλε, Μωσῆς εἶπεν, ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ ἔ- bens * genitos, ob affinitatem ducet frater eius * filium,
χων τέκνα, ἐπιγαμβρεύσῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν vt ducat
vxorem illius, & ‖ suscitabit semen fra- ‖ suscitet
γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἀναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελ-
tri suo. Erant autem apud nos septem fratres:
23 φῷ αὐτοῦ. ἦσαν δὲ παρ' ἡμῖν ἑπτὰ ἀδελφοί·
& primus vxore ducta ° obiit: & non habēs ° defunctus
καὶ ὁ πρῶτος, γαμήσας ἐτελεύτησε· καὶ μὴ ἔχων est:
σπέρμα, ἀφῆκε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τῷ ἀδελ-
tri suo. Similiter & secundus, & tertius,
24 φῷ αὐτοῦ. ὁμοίως καὶ ὁ δεύτερος, καὶ ὁ τρίτος,
vsque ad † septem. ° Postremum autem omnium defuncta est & † septimū. ° Nouissi-
25 ἕως τῶν ἑπτά. ὕστερον δὲ πάντων ἀπέθανε καὶ mè
mulier. In ergo resurrectione, cuius † septem erit † de
ἡ γυνή. ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, τίνος τῶν ἑπτὰ ἔσται
vxor? omnes enim habuerunt eam. Respondens
26 γυνή; πάντες γὰρ ἔσχον αὐτήν. ἀποκριθεὶς
autem Iesus, ait illis: Erratis, nescientes
ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες
Scripturas, neque § efficaciam Dei. In § virtutem
27 τὰς γραφὰς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ. ἐν

* nubentur: enim resurrectione neque nubent, neque * *dantur*
γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμί- *nuptui*, sed sicut angeli Dei in cœlo sunt.
ζονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι τοῦ θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσι.
De autem resurrectione mortuorum, non le-
περὶ δὲ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, οὐκ ἀνέ- 31

‖ quod dictum est * vobis: gistis ‖ *essatum vobis* à Deo, dicente *: Ego
γνωτε τὸ ῥηθὲν ὑμῖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, λέγοντος, ἐγὼ 32
sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus
εἰμὶ ὁ θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαάκ, καὶ ὁ θεὸς
Iacob? Non est Deus, *Deus* mortuorum sed viuen-
Ἰακώβ; οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς, θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ ζών-

† mirabãtur * ἐπλήσσοντο: tium. Et audientes turbæ, † *percelle-*
των. καὶ ἀκούσαντες οἱ ὄχλοι, * ἐξεπλήσ- *bantur* 33
in doctrina eius. At Pharisæi *
σοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. Οἱ δὲ Φαρισαῖοι 34
* autem ‖ silẽtium impoſuiſſet ‖ audientes quòd ‖ *obtuliſſet os* Sadducæis, ‖ *co-*
ἀκούσαντες ὅτι ἐφίμωσε τοὺς Σαδδουκαίους, συν- *acti ſunt in idipſum*. Et interrogauit * vnus ex
ἤχθησαν ἐπὶ τὸ αὐτό. καὶ ἐπηρώτησεν εἷς ἐξ 35
eis Legis doctor, tentans eum, & *dicens*: Ma-
αὐτῶν νομικὸς, πειράζων αὐτὸν, καὶ λέγων. Δι- 36
‖ est gister, quod ‖ mandatum magnum in Lege?
δάσκαλε, ποία ἐντολὴ μεγάλη ἐν τῷ νόμῳ;
At Iesus ait illi: Diliges Dominum Deum
ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔφη αὐτῷ, Ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν 37
* ex tuum * : toto corde tuo, & in tota anima tua,
σου ἐν ὅλῃ τῇ καρδίᾳ σου, καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ψυχῇ σου,
† mente & in tota † *cogitatione* tua. Hoc est primum
καὶ ἐν ὅλῃ τῇ διανοίᾳ σου. αὕτη ἐστὶ πρώτη 38
* maximũ & * *magnum* mandatum. Secundum autem ſimile ‖ huic:
καὶ μεγάλη ἐντολή. δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῇ, 39
Diliges proximum tuum ſicut teipſum. In
Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. ἐν 40
‖ pendet his duobus mandatis vniuerſa Lex ‖ & Pro-
ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προ-

φῆται

phea *pendent.*

41 φῆται κρέμαται. *Coactis autem Pharisæis, congregatis
συνηγμένων τῶν Φαρισαίων, interrogauit eos Iesus, Dicens: Quid vobis vi-
42 ἐπηρώτησεν αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Τί ὑμῖν δο-
detur de Christo? cuius filius est? dicunt ei,
κεῖ περὶ τοῦ Χριστοῦ; τίνος υἱός ἐστι; λέγουσιν αὐτῷ,
David. Ait illis: Quomodo ergo David in
43 τοῦ Δαβίδ. λέγει αὐτοῖς, πῶς οὖν Δαβὶδ ἐν
spiritu Dominum eum vocat, dicens: Dixit
44 πνεύματι κύριον αὐτὸν καλεῖ, λέγων· εἶπεν ὁ
Dominus Domino meo: Sede à dextris meis, donec
κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως
ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorū?
ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; *τίθημι
Si ergo David vocat eum Dominū, quomodo filius e-
45 εἰ οὖν Δαβὶδ καλεῖ αὐτὸν κύριον, πῶς υἱὸς αὐ-
ius est? Et nemo poterat ei respondere
46 τοῦ ἐστί; καὶ οὐδεὶς ἐδύνατο ἀποκριθῆναι
verbum: neque ausus fuit quisquā ex illa die
λόγον· οὐδὲ ἐτόλμησέ τις ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας
interrogare eum amplius.
ἐπερωτᾶν αὐτὸν ἔτι.

CAP. XXIII. κγ'.

Tunc Iesus loquutus est *turbis, & discipulis suis,*

1 Τότε ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησε τοῖς ὄχλοις καὶ τοῖς *ad turbas, & ad discipulos suos,*
2 μαθηταῖς αὐτοῦ, λέγων, ἐπὶ τῆς Μωσέως κα-
thedram sederunt Scribæ & Pharisæi.
θέδρας ἐκάθισαν οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι.
Omnia ergo quæcumque dixerint vobis *seruare*, ser-
3 πάντα οὖν ὅσα ἂν εἴπωσιν ὑμῖν τηρεῖν, τη-
uate & facite: secundùm verò opera eorum nolite facere:
ρεῖτε καὶ ποιεῖτε· κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ ποιεῖ-
te: dicunt enim, & non faciunt. Alligant enim
4 τε· λέγουσι γάρ, καὶ οὐ ποιοῦσι. δεσμεύουσι γὰρ

onera grauia & importabilia, & imponunt
φορτία βαρέα καὶ δυσβάστακτα, καὶ ἐπιτιθέασιν
*digito autem suo nolunt
in humeros hominum: *at digito ipsorum non volunt mouere ea. Omnia verò
ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων· αὐτῶν δὲ τῷ δακτύλῳ
αὐτῶν οὐ θέλουσι κινῆσαι αὐτά. πάντα δὲ τὰ
† vt videãtur
opera sua faciunt † ad spectari ho-
ἔργα αὐτῶν ποιοῦσι πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀν-
* enim
minibus. dilatant * verò phylacteria sua,
θρώποις. πλατύνουσι γὰρ τὰ φυλακτήρια αὐτῶν,
& magnificant fimbrias vestimentorum suorum.
καὶ μεγαλύνουσι τὰ κράσπεδα τῶν ἱματίων αὐτῶν.
‡ autem
Amántque ‡ primos recubitus in cœnis,
φιλοῦσι δὲ τὴν πρωτοκλισίαν ἐν τοῖς δείπνοις, 6
& primas cathedras in synagogis, Et
καὶ τὰς πρωτοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ 7
§ foro,
salutationes in § foro, & vocari
τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ καλεῖσθαι
ab hominibus, Rabbi, *Rabbi*. Vos autem
ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ῥαββὶ ῥαββί. ὑμεῖς δὲ 8
* nolite vocari ‖ magister
* *ne vocemini* Rabbi: vnus enim est vester ‖ *doctor Christus*, omnes autem vos fratres estis.
μὴ κληθῆτε ῥαββί. εἷς γάρ ἐστιν ὑμῶν ὁ καθη-
γητὴς ὁ χριστός. πάντες δὲ ὑμεῖς ἀδελφοί ἐστε.
* nolite vocare vobis
Et patrem * *ne vocaueris vestrum* super terram: vnus
καὶ πατέρα μὴ καλέσητε ὑμῶν ἐπὶ τῆς γῆς· εἷς 9
‡ est.
enim est Pater vester qui in cœlis †. Nec
γάρ ἐστιν ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. μηδὲ 10
* magistri: vocemini * *doctores: vnus enim vester est do-*
quia magister vester vnus est
κληθῆτε καθηγηταί· εἷς γὰρ ὑμῶν ἐστιν ὁ καθη-
ctor, Christus. Qui *verò* maior ‡ vestrûm, erit vester
‡ est
γητὴς, ὁ χριστός. ὁ δὲ μείζων ὑμῶν, ἔσται ὑμῶν 11
minister. Qui autem exaltauerit *seipsum*, humiliabi-
διάκονος. ὅστις δὲ ὑψώσει ἑαυτὸν, ταπεινωθήσε- 12
tur: & qui humiliauerit seipsum, exaltabitur.
ται· καὶ ὅστις ταπεινώσει ἑαυτὸν, ὑψωθήσε-
ται).

καὶ

Væ autem vobis Scribæ & Phariſæi hypo-
13 Οὐαὶ δὲ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑπο-
critæ: quia comeditis domos viduarum, &
κριταὶ, ὅτι κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ
† *prætextu prolixæ* orantes: propter hoc † orationes longas
προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι· διὰ τοῦτο
accipietis *abundantius* iudicium. Væ vobis *amplius
14 λήψεσθε περισσότερον κρίμα. Οὐαὶ ὑμῖν
Scribæ & Phariſæi hypocritæ: quia
γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι
clauditis regnum cælorum ante
κλείετε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν
homines: vos enim non intratis, nec
τῶν ἀνθρώπων· ὑμεῖς γὰρ οὐκ εἰσέρχεσθε, οὐδὲ τοὺς
introëuntes ſinitis intrare. Væ vobis Scri-
15 εἰσερχομένους ἀφίετε εἰσελθεῖν. Οὐαὶ ὑμῖν γραμ-
bæ & Phariſæi hypocritæ: quia circui-
ματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταὶ, ὅτι περιάγε-
tis mare & aridam, ‡ *facere* unum ‡ vt facia-
τε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν, ποιῆσαι ἕνα
proſelytum: & quum fuerit factus, facitis eum filium
προσήλυτον· καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν
gehennæ, § *duplicatorem vobis.* Væ vobis duces § duplo
16 γεέννης, διπλότερον ὑμῶν. Οὐαὶ ὑμῖν ὁδηγοὶ
cæci, * *dicentes:* Quicumq; iurauerit ‖ *in templo,* ni- * qui dici-
τυφλοὶ, οἱ λέγοντες, ὃς ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ ναῷ, οὐ- tis:
hil eſt: qui autem iurauerit in auro templi, ‖ per tem-
δέν ἐστιν· ὃς δ' ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ χρυσῷ τοῦ ναοῦ, plum,
† *debet.* Stulti & cæci: quid enim maius eſt, † debitor
17 ὀφείλει. μωροὶ καὶ τυφλοί· τίς γὰρ μείζων ἐστὶν eſt.
aurum, aut templum *ſanctificans* aurum? Et, * quod ſan-
18 ὁ χρυσὸς, ἢ ὁ ναὸς ὁ ἁγιάζων τὸν χρυσόν; καὶ, ctificat.
quicumq; iurauerit in altari, nihil eſt: quicũq; autẽ
ὃς ἐὰν ὀμόσῃ ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, οὐδέν ἐστιν· ὃς δ'
iurauerit in dono quod ‡ ſuper illud, debet. ‡ eſt
ἂν ὀμόσῃ ἐν τῷ δώρῳ τῷ ἐπάνω αὐτοῦ, ὀφείλει.

Stulti & cæci: quid enim maius ‖, donum, an

μωροὶ & τυφλοί· τί γὰρ μεῖζον, τὸ δῶρον, ἢ

* quod sanctificat
altare * *sanctificans* donum? ‖ *Ergo*

τὸ θυσιαστήριον τὸ ἁγιάζον τὸ δῶρον; ὁ οὖν 20

‖ Qui ergo iurat
iurans in altari, iurat in eo, & in

ὀμόσας ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, ὀμνύει ἐν αὐτῷ, καὶ ἐν

† sunt *quicumq; iurauerit
omnibus quæ super illud †. Et * *iurans* in templo,

πᾶσι τοῖς ἐπάνω αὐτοῦ. καὶ ὁ ὀμόσας ἐν τῷ ναῷ, 21

‖ eo qui habitat in ipso.
iurat in illo, & in ‖ *habitante illud.* Et

ὀμνύει ἐν αὐτῷ, & ἐν τῷ κατοικήσαντι αὐτόν. καὶ 22

‖ qui iurat
‖ *iurans* in cælo, iurat in throno

ὁ ὀμόσας ἐν τῷ οὐρανῷ, ὀμνύει ἐν τῷ θρόνῳ τοῦ

* eo qui sedet
Dei, & in * *sedente* super eum. Væ vobis

θεοῦ, & ἐν τῷ καθημένῳ ἐπάνω αὐτοῦ. οὐαὶ ὑμῖν 23

Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia de-

γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑποκριταί, ὅτι ἀπο-

cimatis mentham, & anethum, & cymi-

δεκατοῦτε τὸ ἡδύοσμον, καὶ τὸ ἄνηθον, & τὸ κύμι-

‖ quæ sunt
num, & reliquistis ‖ grauiora Legis, iudi-

νον· καὶ ἀφήκατε τὰ βαρύτερα τοῦ νόμου, τὴν κρί-

cium, & misericordiam, & fidem. hæc oportuit face-

σιν, καὶ τὸ ἔλεον, καὶ τὴν πίστιν. ταῦτα ἔδει ποιῆ-

re, & illa non omittere. Duces cæci,

σαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. ὁδηγοὶ τυφλοί, οἱ 24

† autem
excolantes culicem, *at* camelum † glu-

διυλίζοντες τὸν κώνωπα, τὴν δὲ κάμηλον κα-

tientes. Væ vobis Scribæ & Pharisæi

πίνοντες. οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι 25

* est calicis & paropsidis, ‖ pleni estis
hypocritæ: quia mundatis quod deforis * *po-*

ὑποκριταί, ὅτι καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν τοῦ πο-

culi & patinæ, intus autem ‖ *plena sunt ex ra-*

τηρίου καὶ τῆς παροψίδος, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ἐξ ἁρ-

‖ immunditia.
pina & ‖ *iniustitia.* Pharisæe cæce, mun-

παγῆς καὶ ἀδικίας. Φαρισαῖε τυφλέ, καθά- 26

* est calicis & paropsidis,
da prius quod intus * *poculi, & patini-*

ρισον πρῶτον τὸ ἐντὸς τοῦ ποτηρίου, καὶ τῆς παροψί-

δος,

na, vt fiat & ‖quod deforis † *ipſorum* mundum. ‖ id † eſt

δος, ἵνα γένηται καὶ τὸ ἐκτὸς αὐτῶν καθαρόν.

Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypo-

27 Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑπο-

critæ: quia * *adſimilamini* ſepulchris dealbatis, * ſimiles eſtis

κριταί, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις,

quæ à foris *quidem* apparent ‡ ſpecioſa: intus verò ple- ‡ homini-

οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέ- bus

na ſunt oſſibus mortuorum, & omni † *immunditia.* † ſpurcitia

μουσιν ὀστέων νεκρῶν, καὶ πάσης ἀκαθαρσίας·

Sic & vos à foris quidem paretis homini-

28 οὕτω καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώ- bus iuſti: intus autem pleni eſtis hypocriſi

ποις δίκαιοι, ἔσωθεν δέ μεστοί ἐστε ὑποκρίσεως

& iniquitate. Væ vobis Scribæ & Phari-

29 καὶ ἀνομίας. Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρι- ſæi hypocritæ, quia ædificatis ſepulchra

σαῖοι ὑποκριταί, ὅτι οἰκοδομεῖτε τοὺς τάφους τῶν Prophetarum, & ornatis monumenta iuſtorum:

προφητῶν, καὶ κοσμεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν δικαίων.

Et dicitis: *ἀνὸδ* Si fuiſſemus in diebus

30 καὶ λέγετε, ὅτι Εἰ ἤμεθα ἐν ταῖς ἡμέραις τῶν patrum noſtrorum, non eſſemus * *communicatores* eorum in * ſocij

πατέρων ἡμῶν, οὐκ ἂν ἤμεθα κοινωνοὶ αὐτῶν ἐν τῷ ſanguine Prophetarum. Itaque ‖ *teſtamini* vobiſmet- ‖ teſtimo-

31 αἵματι τῶν προφητῶν. ὥστε μαρτυρεῖτε ἑαυ- ipſis, quia filij eſtis † *occidentium* Prophetas. † eorum

τοῖς, ὅτι υἱοί ἐστε τῶν φονευσάντων τοὺς προφήτας. qui occi-derunt

Et vos implete menſuram pa-

32 καὶ ὑμεῖς πληρώσατε τὸ μέτρον τῶν πατέ- trum veſtrorum. Serpentes, genimina viperarum, quomodo

33 ρων ὑμῶν. ὄφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς fugietis à iudicio gehennæ? * *Propter hoc* * Ideo dico

34 φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γεέννης; διὰ τοῦτο vobis,

ecce ego mitto ad vos Prophetas, &

ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω πρὸς ὑμᾶς προφήτας, καὶ

sapientes, & Scribas: & ex illis occide-
σοφοὺς, καὶ γραμματεῖς· καὶ ἐξ αὐτῶν ἀποκτε-
tis, & crucifigetis, & ex illis flagellabitis in
νεῖτε, καὶ σταυρώσετε, καὶ ἐξ αὐτῶν μαστιγώσετε ἐν
synagogis vestris, & persequemini de ciuitate
ταῖς συναγωγαῖς ὑμῶν, καὶ διώξετε ἀπὸ πόλεως
in ciuitatem: Vt veniat super vos omnis sanguis
εἰς πόλιν· ὅπως ἔλθῃ ἐφ' ὑμᾶς πᾶν αἷμα 35
† qui iustus, ‡ effusus § super terram, à san-
§ est δίκαιον, ἐκχυνόμενον ἐπὶ τῆς γῆς, ἀπὸ τοῦ αἵ-
guine Abel iusti, vsque ad sanguinem Zachariæ
ματος Ἅβελ τοῦ δικαίου, ἕως τοῦ αἵματος Ζαχαρίου
filij Barachiæ, quem occidistis inter templum,
υἱοῦ Βαραχίου, ὃν ἐφονεύσατε μεταξὺ τοῦ ναοῦ,
& altare. Amen dico vobis, quòd ve-
καὶ τοῦ θυσιαστηρίου. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἥ- 36
nient hæc omnia super generationem istam. Hieru-
ξει ταῦτα πάντα ἐπὶ τὴν γενεὰν ταύτην. Ἱερου- 37
* quæ occidis salem, Hierusalem * *occidens* Pro-
σαλήμ, Ἱερουσαλὴμ ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προ-
¶ lapidas eos qui ad te missi sunt, phetas, & ¶ *lapidans* *legatos* ad
φήτας, καὶ λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς
ipsam, quoties volui supercongregare
αὐτήν, ποσάκις ἠθέλησα ἐπισυναγαγεῖν τὰ
filios tuos, quemadmodum congregat gallina pullos
τέκνα σου, ὃν τρόπον ἐπισυνάγει ὄρνις τὰ νοσσία
† noluisti? suos sub alas, & † *non voluisti*?
ἑαυτῆς ὑπὸ τὰς πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε;
Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.
ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. 38
* amodo, Dico enim vobis: Non me videbitis * *à nunc*, 39
λέγω γὰρ ὑμῖν, οὐ μή με ἴδητε ἀπ' ἄρτι
§ qui venit donec dicatis: Benedictus ‡ *veniens* in no-
ἕως ἂν εἴπητε, Εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνό-
mine Domini.
ματι κυρίου.

Καὶ

CAP. XXIIII. κδ'.

Et egressus Iesus ibat de templo:

1 Καὶ ἐξελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐπορεύετο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ·

& accesserunt discipuli eius † *ostendere* ei

† vt ostenderent

καὶ προσῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπιδεῖξαι αὐτῷ

ædificationes templi. * *At Iesus* dixit illis, ‡ *Non intuemini* hæc omnia? Amen dico

* Ipse autē respōdens

2 τὰς οἰκοδομὰς τοῦ ἱεροῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, οὐ βλέπετε ταῦτα πάντα; ἀμὴν λέγω

‡ Videtis

vobis non relinquetur hic lapis super lapidē, qui nō ‡ *dissoluatur*. Sedente autem eo super montem

‡ destruatur

ὑμῖν, ὃς οὐ μὴ * ἀφεθῇ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ καταλυθήσεται. Καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ ὄρους

* ἀφίημι

3 τῶν ἐλαιῶν, προσῆλθον αὐτῷ οἱ μαθηταὶ κατ' ἰδίαν, λέγοντες, εἰπὲ ἡμῖν, πότε ταῦτα ἔσται; καὶ τί

* *Oliuarum*, accesserunt ad eum discipuli ‡ *priuatim*, dicentes, Dic nobis, quando hæc erunt? & quod

* Oliueti, ‡ secretò,

σημεῖον τῆς σῆς παρουσίας, καὶ τῆς συντελείας τοῦ

† *tuæ præsentiæ* & consummationis

† aduentus tui,

αἰῶνος; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς,

seculi? Et respondens Iesus, dixit eis:

4 Βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ· πολλοὶ γὰρ

Videte ne quis vos seducat: Multi enim

5 ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέγοντες, ἐγώ εἰμι

venient in nomine meo, dicentes: Ego sum

ὁ Χριστός· καὶ πολλοὺς πλανήσουσι. μελλήσετε δὲ

Christus: & multos seducent. * *Futuri estis autem*

* Auditurī enim estis

6 ἀκούειν πολέμους, καὶ ἀκοὰς πολέμων· ὁρᾶτε μὴ

audire bella, & auditiones bellorum: Videte ne

prælia, & opiniones prælioru.

θροεῖσθε· δεῖ γὰρ πάντα γενέσθαι. ἀλλ' οὔπω

turbemini: oportet enim ‡ *omnia* fieri. sed nondum

‡ hæc

ἐστὶ τὸ τέλος. ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος,

est finis. ‡ *Excitabitur* enim gens in gentem,

‡ Cōsurget

7 καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν· καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ

& regnum in regnum: & erunt fames, &

* per pestilentiæ, & terræmotus *secundum loca. Omnia autem hæc
λοιμοὶ, καὶ σεισμοὶ κατὰ τόπους. πάντα δὲ ταῦτα 8
‖ initia sunt ‖ *initium* dolorum. Tunc tradent vos in
ἀρχὴ ὠδίνων. τότε παραδώσουσιν ὑμᾶς εἰς 9
tribulationem, & occident vos: & eritis o-
θλῖψιν, καὶ ἀποκτενοῦσιν ὑμᾶς· καὶ ἔσεσθε μι-
dio *habiti* ab omnibus gentibus, propter nomen
σούμενοι ὑπὸ πάντων τῶν ἐθνῶν, διὰ τὸ ὄνομά
† scandalizabuntur meum. Et tunc † *offendentur* multi: &
μου. καὶ τότε σκανδαλισθήσονται πολλοὶ, καὶ 10
inuicem tradent, & odio habebunt inuicem.
ἀλλήλους παραδώσουσι, καὶ μισήσουσιν ἀλλήλους.
* surgent, Et multi pseudoprophetæ *excitabuntur, &
καὶ πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐγερθήσονται, καὶ 11
‖ quoniam abundabit iniquitas, seducent multos. Et ‖ *propter multiplicabi-*
τὸν πλανήσουσι πολλούς. καὶ διὰ τὸ πληθυνθῆ- 12
ri iniquitatem, refrigescet charitas multo-
ναι τὴν ἀνομίαν, ψυγήσεται ἡ ἀγάπη τῶν πολ-
§ perseuerauerit vsque * saluus erit. rum. Qui autem § *permanens* in finem, hic * *seruabi-*
λῶν. ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσε- 13
tur. Et prædicabitur hoc Euangelium
ται. καὶ κηρυχθήσεται τοῦτο τὸ εὐαγγέλιον τῆς 14
‖ vniuerso orbe, regni in ‖ *vniuersa habitata*, in testimonium
βασιλείας ἐν ὅλῃ τῇ οἰκουμένῃ, εἰς μαρτύριον
† consummatio, omnibus gentibus: & tunc veniet † *finis*. Quum
πᾶσι τοῖς ἔθνεσι· καὶ τότε ἥξει τὸ τέλος. ὅταν οὖν 15
* quę dicta est ergo videritis abominationem desolationis, * *effa-*
ἴδητε τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥη-
tam à Daniele propheta, stantem in loco san-
θὲν διὰ Δανιὴλ τοῦ προφήτου, ἑστὸς ἐν τόπῳ ἁ-
§ qui legit § *legens* intelligat) Tunc qui in Iu-
γίῳ· ὁ ἀναγινώσκων νοείτω· τότε οἱ ἐν τῇ Ἰου- 16
§ sint, * & qui in tecto, dæa § fugiant ad montes. * *Qui super do-*
δαίᾳ φευγέτωσαν ἐπὶ τὰ ὄρη. ὁ ἐπὶ τοῦ δώ- 17
‖ aliquid de domo *mum*, non descendat tollere ‖ *quæ de ade*
ματος, μὴ καταβαινέτω ἆραι τί ἐκ τῆς οἰκίας
αὐτοῦ.

sua: Et qui in agro, non reuertatur re-
18 αὐτόν. καὶ ὁ ἐν τῷ ἀγρῷ μὴ ἐπιστρεψάτω ὀπί-
trò tollere † *vestem suam* Væ autem * *in ute-*
† tunicam suam.
19 σω ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. οὐαὶ δὲ ταῖς ἐν γα-
ro habentibus, & lactantibus in illis
* prægnãtibus, & nutrientibus
στρὶ ἐχούσαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκείναις
diebus. Orate autem vt non fiat
20 ταῖς ἡμέραις. προσεύχεσθε δὲ ἵνα μὴ γένηται ἡ
fuga vestra † *hyeme, neque in* Sabbato: Erit
† in hyeme vel
21 φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος, μηδὲ ἐν σαββάτῳ· ἔσται
enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab ini-
γὰρ τότε θλῖψις μεγάλη, οἵα οὐ γέγονεν ἀπ' ἀρ-
tio mundi vsque modò, neque non fiet. Et
22 χῆς κόσμου, ἕως τοῦ νῦν, οὐδ' οὐ μὴ γένηται. καὶ
† *si non contracti* fuissent dies illi, non
† nisi breuiati
εἰ μὴ ἐκολοβώθησαν αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι, οὐκ
fuisset * *seruata* omnis caro: † *propter autem* electos
* salua
† sed propter
ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ· ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς
† *contrahentur* dies illi. Tunc si
† breuiabuntur
23 κολοβωθήσονται αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι. τότε ἐάν
quis vobis dixerit: Ecce hic * Christus, aut illic: † *ne cre-*
* est
† nolite credere:
ris ὑμῖν εἴπῃ, ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστός, ἢ ὧδε· μὴ πι-
datis. *Exurgent* enim pseudochristi & pseu-
24 στεύσητε. ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευ-
doprophetæ: & dabunt † signa magna & pro-
Surgent
† in errore inducãtur (si fieri potest) etiam electi.
δοπροφῆται· καὶ δώσουσι σημεῖα μεγάλα καὶ τέ-
digia, ita vt † *seducere, si possibile, & elec-*
25 ρατα, ὥστε πλανῆσαι, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς ἐκλε-
tos. Ecce prædixi vobis. Si ergo di-
26 κτούς. ἰδοὺ προεῖρηκα ὑμῖν. ἐὰν οὖν εἴ-
xerint vobis: Ecce in deserto est, * *ne exeatis* ec-
* nolite exire.
πωσιν ὑμῖν, ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἐστί, μὴ ἐξέλθητε· ἰ-
ce in † *conclauibus, ne credatis.* Sicut enim
† penetralibus, nolite credere.
27 δοὺ ἐν τοῖς ταμείοις, μὴ πιστεύσητε. ὥσπερ γὰρ
fulgur exit ab † *Orientibus, & apparet*
† Orientis, & patet vsque in Occidentem.
ἡ ἀστραπὴ ἐξέρχεται ἀπὸ ἀνατολῶν, καὶ φαίνεται

*aduentus vsque Occidentes, ita erit & *praesentia filij
ἕως δυσμῶν, οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία τοῦ υἱοῦ
‡corpus, hominis. Vbicumq; enim fuerit ‡cadauer, illuc con-
τοῦ ἀνθρώπου. ὅπου γὰρ ἐὰν ᾖ τὸ πτῶμα, ἐκεῖ συ- 28
§& gregabuntur ¶ aquilæ. Statim autem post tribulationem
ναχθήσονται οἱ ἀετοί. εὐθέως δὲ μετὰ τὴν θλῖψιν 29
dierum illorum, Sol obscurabitur, & Lu-
τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ὁ ἥλιος σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σε-
na non dabit lumen suum, & stellæ cadent
λήνη οὐ δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς, καὶ οἱ ἀστέρες πεσοῦνται
*virtutes de cælo, & *efficacia cælorum ‖consurien-
‖commo- uebuntur: ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ αἱ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν σαλευθή-
tur. Et tunc parebit signum filij ho-
σονται. καὶ τότε φανήσεται τὸ σημεῖον τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀν- 30
minis in cælo: & tunc plangent omnes
θρώπου ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ τότε κόψονται πᾶσαι αἱ
tribus terræ, & videbunt filium hominis venien-
φυλαὶ τῆς γῆς, καὶ ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχό-
†virtute multa & maiestate *mittet rem in nubibus cæli cum †efficacia
μενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ, μετὰ δυνάμεως
& gloria multa. Et *legabit angelos
καὶ δόξης πολλῆς. καὶ ἀποστελεῖ τοὺς ἀγγέλους 31
suos cum tuba & voce magna: & con-
αὐτοῦ μετὰ σάλπιγγος καὶ φωνῆς μεγάλης, καὶ ἐπι-
gregabunt electos eius à quatuor
συνάξουσι τοὺς ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων
‡ad termi- nos ventis, à summis cælorum vsque ‡extrema eorum.
ἀνέμων, ἀπ' ἄκρων οὐρανῶν ἕως ἄκρων αὐτῶν.
§Ab arbo- re autem fici, ¶A vero ficu discite parabolam: quum
Ἀπὸ δὲ συκῆς μάθετε τὴν παραβολήν· ὅταν 32
iam ramus eius fuerit tener, & folia
ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς γένηται ἁπαλός, καὶ τὰ φύλλα
*nata, scitote ‖est *germinauerint, scitis quia prope ‖æstas: Ita &
ἐκφύῃ, γινώσκετε ὅτι ἐγγὺς τὸ θέρος. οὕτω καὶ 33
vos, quum videritis hæc omnia, scitote quia
ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα πάντα, γινώσκετε ὅτι
ἐγγύς

prope est in ianuis. Amen dico vobis, †non
14 ἐγγύς ἐστιν ἐπὶ θύραις. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ †quia
præteribit generatio hæc, donec omnia ista fiant.
παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως ἂν πάντα ταῦτα γένηται.
Cœlum & terra ‡*præteribunt:* *verùm* ver- ‡ transi-
35 ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται· οἱ δὲ λό- bunt:
ba † mea non præteribunt. De autem die * παρέρ-
χομαι
36 γοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. περὶ δὲ τῆς ἡμέρας † autem
illa & hora nemo scit, neque ange-
ἐκείνης, καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγε-
li cœlorum, * *si non* Pater *meus* solus. * nisi
λοι τῶν οὐρανῶν, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου μόνος.
Sicut autem ‡*dies* Noë, ita erit & ‡ in diebus
37 ὥσπερ δὲ αἱ ἡμέραι τοῦ Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἡ
aduentus Filij hominis. Sicut enim e-
38 παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. ὥσπερ γὰρ ἦ-
rant in diebus ante diluuium,
σαν ἐν ταῖς ἡμέραις ταῖς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ,
comedentes & bibentes, nubentes & nuptui traden-
τρώγοντες καὶ πίνοντες, γαμοῦντες καὶ ἐκγαμίζον-
tes, vsque † *quo die* intrauit Noë in ar- † ad eum
τες, ἄχρι ἧς ἡμέρας εἰσῆλθε Νῶε εἰς τὴν κι- diem quo
cam: Et non cognouerunt donec venit dilu-
39 βωτόν. καὶ οὐκ ἔγνωσαν ἕως ἦλθεν ὁ κατακλυσ-
uium, & tulit omnes: ita erit & ‡ *præsentia* ‡ aduentus
μός, καὶ ἦρεν ἅπαντας· οὕτως ἔσται καὶ ἡ παρουσία
Filij hominis. Tunc duo erunt in
40 τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου. τότε δύο ἔσονται ἐν τῷ
agro: vnus ‡ *assumitur*, & vnus * *relin-* ‡ assume-
ἀγρῷ· ὁ εἷς παραλαμβάνεται, καὶ ὁ εἷς ἀφίε- *quitur.* tur,
Duæ molentes in mola: vna as- * relin-
41 ται. δύο ἀλήθουσαι ἐν τῷ μύλωνι· μία πα- quetur.
sumetur, & vna relinquetur. ‖ Vigilate ‖ Duo in
42 ραλαμβάνεται, καὶ μία ἀφίεται. γρηγορεῖτε, lecto: vnus
ergo: quia nescitis qua hora Dominus veste- assumetur,
& vnus re-
linquetur.
† venturus
est.
ὅτι οὐκ οἴδατε ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κύριος ὑμῶν ἔρ-

nit. Illud autem scitote, quoniam si sciret paterfa-
χε). ἐκεῖνο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσ- 43
¶ hora milias qua ‡ *custodia* fur ¶ *venit*, vigila-
¶ venturus esset, ποίᾳ φυλακῇ ὁ κλέπτης ἔρχε), ἐγρη-
ret vtique, & non sineret perfodi domum
γόρησεν ἄν, καὶ οὐκ ἂν εἴασε διορυχθῆναι τὸν οἶκον
* Ideo suam. *Propter hoc & vos estote parati, quia qua
αὐτοῦ. διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς γίνεσθε ἕτοιμοι, ὅτι ᾗ 44
¶ nescitis, hora ‡ *non putatis*, Filius hominis venturus est. Quis
ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχε). Τίς 45
putas est fidelis seruus & prudens, quem consti-
ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς δοῦλος καὶ φρόνιμος, ὃν κατέ-
¶ vt det tuit dominus suus super familiam suam, † *ad dan-
στησεν ὁ κύριος αὐτοῦ ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ τοῦ δι-
dum* illis cibum in tempore? Beatus
δόναι αὐτοῖς τὴν τροφὴν ἐν καιρῷ; μακάριος 46
¶ quum- seruus ille, quem ‡ *venientem* dominus eius, inuenerit
ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ, εὑρήσῃ
facientem sic. Amen dico vobis, quoniã super
ποιοῦντα οὕτως. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ 47
¶ omnia bona sua ¶ *omnibus substantiis suis* constituet eum
πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν.
Si autem dixerit malus seruus ille in
ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ κακὸς δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ 48
* Moram corde suo: * *Tardat* dominus meus venire:
καρδίᾳ αὐτοῦ, χρονίζει ὁ κύριός μου ἐλθεῖν·
¶ suos, mã- Et cœperit percutere conseruos ¶, *edere* autem
ducet καὶ ἄρξηται τύπτειν τοὺς συνδούλους, ἐσθίῃ δὲ 49
† bibat & † *bibere* cum ebriosis: Veniet dominus ser-
καὶ πίνῃ μετὰ τῶν μεθυόντων. ἥξει ὁ κύριος τοῦ δού- 50
‡ sperat, ui illius in die qua non ‡ *expectat*, & in ho-
λου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥ-
¶ ignorat; ra qua † *non scit*: Et diuidet eum, * &
* partémq; ρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει. καὶ διχοτομήσει αὐτὸν, καὶ τὸ 51
partem eius cum hypocritis ponet: illic erit
μέρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ὑποκριτῶν θήσει· ἐκεῖ ἔσται
ὁ κλαυθ-

fletus, & ſtridor dentium.
ὁ κλαυθμὸς, καὶ ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων.

CAP. XXV. κέ.

Tunc *ſimilabitur regnum cælo- *ſimile eſ-
1 ΤΟτε ὁμοιωθήσεται ἡ βασιλεία τῶν οὐρα- rit
rum decem virginibus: quæ accipientes lam-
νῶν δέκα παρθένοις, αἵτινες λαβοῦσαι τὰς λαμ-
padas ſuas, exierunt ‖in *occurſum ſpon- ‖obuiam
πάδας αὐτῶν, ἐξῆλθον εἰς ἀπάντησιν τοῦ νυμ- ſponſo &
ſi Quinque autẽ erant ex eis prudentes, & ſponſæ.
φίου. πέντε δὲ ἦσαν ἐξ αὐτῶν φρόνιμοι, καὶ αἱ
2 quinque fatuæ. †Quæ fatuæ ‡*ſumentes †Sed quin-
3 πέντε μωραί. αἵτινες μωραὶ λαβοῦσαι τὰς que
lampadas ſuas, non ſumpſerunt ſecum o- ‡acceptis
λαμπάδας ἑαυτῶν, οὐκ ἔλαβον μεθ' ἑαυτῶν ἔ- lampadi-
leum. *Verùm* prudentes §acceperunt oleum in bus,
4 λαιον. αἱ δὲ φρόνιμοι ἔλαβον ἔλαιον §ἐν τοῖς §verò
vaſis ſuis cum lampadibus *ſuis*.
ἀγγείοις αὐτῶν, μετὰ τῶν λαμπάδων αὐτῶν.
*Tardante autem *ſponſo*, dormitauerunt omnes, *Moꝝ au-
5 χρονίζοντος δὲ τοῦ νυμφίου, ἐνύσταξαν πᾶσαι, tẽ facien-
& dormierunt. Media autem nocte, clamor factus teſponſo,
6 καὶ ἐκάθευδον. μέσης δὲ νυκτὸς, κραυγὴ γέγο-
eſt: Ecce ſponſus venit: exite ‖in *occur- ‖obuiam
νεν, ἰδοὺ ὁ νυμφίος ἔρχεται· ἐξέρχεσθε εἰς ἀπάν- ei.
ſum eius. Tunc ſurrexerunt omnes virgi-
7 τησιν αὐτοῦ. τότε ἠγέρθησαν πᾶσαι αἱ παρθέ-
nes illæ: & ornauerunt lampadas ſuas.
νοι ἐκεῖναι, καὶ ἐκόσμησαν τὰς λαμπάδας αὐτῶν.
At fatuæ † ſapientibus dixerunt: Date nobis de †autem
8 αἱ δὲ μωραὶ τοῖς φρονίμοις εἶπον, δότε ἡμῖν ἐκ
oleo veſtro, quia lampades noſtræ extinguun ur.
τοῦ ἐλαίου ὑμῶν, ὅτι αἱ λαμπάδες ἡμῶν σβέννυν-
Reſponderunt autem prudentes, dicentes: Ne forte
9 ται. ἀπεκρίθησαν δὲ αἱ φρόνιμοι, λέγουσαι, μήποτε

non sufficiat nobis, & vobis: ite *autem* potius
οὐ μὴ ἀρκέσῃ ἡμῖν, καὶ ὑμῖν· πορεύεσθε δὲ μᾶλλον
ad vendentes, & emite vobismetipsis.
πρὸς τοὺς πωλοῦντας, καὶ ἀγοράσατε ἑαυτοῖς.
‡ *Abeuntibus autem illis mercari*, venit spon-
ἀπερχομένων δὲ αὐτῶν ἀγοράσαι, ἦλθεν ὁ νυμ- 10
sus: & ‡ *expedita* introierunt cum eo ad
φίος, καὶ αἱ ἕτοιμοι εἰσῆλθον μετ' αὐτοῦ εἰς τοὺς
nuptias, & clausa est ianua. * *Posteriùs* verò ve-
γάμους, καὶ ἐκλείσθη ἡ θύρα. ὕστερον δὲ ἔρ- 11
niunt & reliquæ virgines, dicentes: Domine, Do-
χονται καὶ αἱ λοιπαὶ παρθένοι, λέγουσαι, κύριε, κύ-
mine, aperi nobis. ‖ *Ille verò* respondens, ait: A-
ριε, ἄνοιξον ἡμῖν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν, ἀ- 12
men dico vobis, † *non noui* vos. Vigilate
μὴν λέγω ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς. γρηγορεῖτε 13
itaque quia nescitis diem neque horam, *in*
οὖν, ὅτι οὐκ οἴδατε τὴν ἡμέραν οὐδὲ τὴν ὥραν, ἐν
qua Filius hominis veniet. Sicut enim ho-
ᾗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. ὥσπερ γὰρ ἄν- 14
mo peregrè proficiscens, vocauit * *proprios* seruos,
θρωπος ἀποδημῶν, ἐκάλεσε τοὺς ἰδίους δούλους,
& tradidit illis ‡ *substantias suas*: Et * *huic*
καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ· καὶ ᾧ 15
quidem dedit quinque talenta, ‖ *illi* autem duo, † *illi* verò vnũ:
μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα, ᾧ δὲ δύο, ᾧ δὲ ἕν·
vnicuique secundùm propriam ‡ *facultatem*: & *peregrè* profectus
ἑκάστῳ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν, καὶ ἀπεδήμη-
est statim. § *Profectus* autem * quinque talenta
σεν εὐθέως. πορευθεὶς δὲ ὁ τὰ πέντε τάλαντα 16
‡ *accepe-* ‖ *accipiens*, operatus est in eis, & † *fecit* a-
rat, & † lucratus λαβὼν, εἰργάσατο ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐποίησεν ἄλ-
est lia quinque *talenta*. Similiter & qui duo ‡,
‡ *accepe-* λα πέντε τάλαντα. ὡσαύτως καὶ ὁ τὰ δύο, 17
rat § Qui autẽ lucratus est & *ipse* alia duo. § *Verùm vnum acci-*
vnum ac- κερδησε καὶ αὐτὸς ἄλλα δύο. ὁ δὲ τὸ ἓν λα- 18
cepérat,
βὼν,

pens. abiens fodit in †*terra*, & abscondit †terram
ἐων, ἀπελθων ὤρυξεν ἐν τῇ γῇ, & ἀπεκρυψε τὸ
pecuniam domini sui. Post verò *tempus* mul- *temporis
19 ἀργυριον τοῦ κυρίου αὐτοῦ. μετὰ δὲ χρονον πο-
lum venit dominus seruorum illorum, & ‖ *confert* rationem cum eis. Et accedens ‖
λυ ἐρχεται ὁ κύριος τῶν δούλων ἐκείνων, καὶ ‖ posuit
20 συναιρει λογον μετ' αὐτων. καὶ προσελθων ὁ ‖ qui
quinque talenta *accipiens*, *attulit* alia *acceperat, obtu-
τὰ πέντε τάλαντα ἔλαβεν, προσήνεγκεν ἄλλα lit
quinque talenta, dicens: Domine, quinque talenta
πέντε τάλαντά, λέγων, κύριε, πέντε τάλαντά
mihi tradidisti: ecce alia quinque *talenta* lucratus
μοι παρέδωκας· ἴδε ἄλλα πέντε τάλαντα ἐκέρδη-
sum super *illa*. Ait *verò* illi dominus eius, |*Bene*, | Euge,
21 σα ἐπ' αὐτοῖς. ἔφη δὲ αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, εὖ,
serue bone & fidelis, †super pauca fuisti fidelis, super †quia
δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ, ὅτι ὀλίγα ἦς πιστος, ὅτι
multa te constituam: *ingredere in gaudium *intra
πολλῶν σε καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν
domini tui. ‡ *Accedens* autem & qui duo ta- ‡ Accessit
22 τοῦ κυρίου σου. προσελθων δὲ καὶ ὁ τὰ δύο τά-
lenta ‖ *accipiens*, dixit: Domine, duo talenta mihi ‖ acceperat, &
λαντα λαβων, εἶπε, κύριε, δύο τάλαντά μοι
tradidisti: ecce alia duo *talenta* lucratus
παρέδωκας· ἴδε ἄλλα δύο τάλαντα ἐκέρδη-
sum super *illa*. Ait illi dominus eius: *Bene, ser- * Euge,
23 σα ἐπ' αὐτοῖς. ἔφη αὐτῷ ὁ κύριος αὐτοῦ, εὖ, δοῦ-
ue bone & fidelis, ‖ super pauca fuisti fidelis, super mul- ‖ quia
λε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ, ὅτι ὀλίγα ἦς πιστος, ὅτι πολ-
ta te constituam: † *ingredere* in gaudium † intra
λῶν σε καταστήσω· εἴσελθε εἰς τὴν χαρὰν τοῦ
domini tui. Accedens autem & * vnum talentum *qui
24 κυρίου σου. προσελθων δὲ καὶ ὁ τὸ ἓν τάλαντον
‡ *sumens*, ait: Domine, scio *te* quia durus es ‡ accepe-
εἰληφως, εἶπε, κύριε, ἔγνων σε ὅτι σκληρὸς εἶ rat,

homo, ‡ *metens* vbi non seminasti, & * *congre-*
ἄνθρωπος, θερίζων ὅπου οὐκ ἔσπειρας, καὶ συνά-
gans vnde non sparsisti: Et ‖ *timore perculsus ab-*
γων ὅθεν οὐ διεσκόρπισας· καὶ φοβηθεὶς ἀπῆ- 25
iens, abscondi talentum tuum in terra: ecce habes †
λθον καὶ ἔκρυψα τὸ τάλαντόν σου ἐν τῇ γῇ· ἴδε ἔχεις τὸ
tuum*. Respondens autem dominus eius, dixit ei:
σόν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ κύριος αὐτοῦ, εἶπεν αὐτῷ, 26
Male serue & piger, sciebas quia mero vbi
πονηρὲ δοῦλε καὶ ὀκνηρέ, ἤδεις ὅτι θερίζω ὅπου
non ‡ *seminaui*, & congrego § *vnde* non sparsi.
οὐκ ἔσπειρα, καὶ συνάγω ὅθεν οὐ διεσκόρπισα.
Oportuit ergo te * *iacere* *argentum* *meum* *men-*
ἔδει οὖν σε βαλεῖν τὸ ἀργύριόν μου τοῖς τρα- 27
sarium, & veniens ego recepissem vtique ‖ meum
πεζίταις, καὶ ἐλθὼν ἐγὼ ἐκομισάμην ἂν τὸ ἐμὸν
† cum vsura. Tollite itaque ab eo talentum,
σὺν τόκῳ. ἄρατε οὖν ἀπ' αὐτοῦ τὸ τάλαντον, 28
& date * *habenti* decem talenta. *Nam*
καὶ δότε τῷ ἔχοντι τὰ δέκα τάλαντα. τῷ γὰρ 29
‡ enim habenti † omni dabitur, & § *augebitur*: à
§ abundabit: ei autē qui nō habet, *vero non habente*, & quod videtur habere, auferetur ab
ἔχοντι πολὺ δοθήσεται, καὶ περισσευθήσεται· ἀπὸ
eo. Et inutilem seruum eijcite in
δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν, ἀρθήσεται ἀπ'
tenebras exteriores: illic erit fletus &
αὐτοῦ. καὶ τὸν ἀχρεῖον δοῦλον ἐκβάλετε εἰς 30
* stridor dentium. Quum autē venerit Filius
τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον· ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ
hominis in ‖ *gloria* sua, & omnes *sancti*
ὁ βρυγμὸς τῶν ὀδόντων. ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ υἱὸς τοῦ 31
angeli cum eo, tunc sedebit super † *throno glo-*
ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ πάντες οἱ ἅγιοι
riæ suæ: Et * *congentur* ante
ἄγγελοι μετ' αὐτοῦ, τότε καθίσει ἐπὶ θρόνου δό-
ξης αὐτοῦ· καὶ συναχθήσονται ἔμπροσθεν 32
αὐτοῦ

‡ metis
* congregas vbi
§ rimens
† quod
* est.
‡ semino,
§ vbi
* committere pecuniam meā numulariis,
‖ quod
† est
* ei qui habet
‡ enim
§ abundabit: ei autē qui nō habet,
* stridor
‖ maiestate
† sedē maiestatis
* congregabuntur

eum omnes gentes, & separabit eos ab in-
αὐτῷ πάντα τὰ ἔθνη, καὶ ἀφορίσει αὐτοὺς ἀπ' ἀλ-
uicem, sicut pastor segregat oues
λήλων, ὥσπερ ὁ ποιμὴν ἀφορίζει τὰ πρόβατα
ab hœdis. Et statuet quidem oues
33 ἀπὸ τῶν ἐρίφων. καὶ στήσει τὰ μὲν πρόβατα
a dextris suis, at hœdos ‡ à sinistris. ‡ autem
ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ, τὰ δὲ ἔρίφια ἐξ εὐωνύμων.
Tunc dicet rex his qui à dextris eius §: § erunt:
34 Τότε ἐρεῖ ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐκ δεξιῶν αὐτοῦ,
Venite benedicti Patris mei, possidе-
δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ πατρός μου, κληρονομή-
te paratum vobis regnum à
σατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ
* *fundamento* mundi. Esuriui enim, & dedisti *constitu-
35 καταβολῆς κόσμου. ἐπείνασα γάρ, καὶ ἐδώκατέ tione
mihi manducare: sitiui, & ‖ *potastu me:* hospes e- ‖ dedisti
μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ ἐποτίσατέ με· ξένος ἦ- mihi bibe-
ram, & collegistis me: Nudus, & † *ami-* re: † operui-
36 μην, καὶ συνηγάγετέ με· γυμνός, καὶ περιε- *ciuistis* stis
βάλετέ με· ἠσθένησα, καὶ ἐπεσκέψασθέ με· ἐν * *infirmus,*
φυλακῇ ἤμην, καὶ ἤλθατε πρός με. Τότε ἀπο- * ἀσθενέω
37 κριθήσονται αὐτῷ οἱ δίκαιοι, λέγοντες, κύριε, πό-
te vidimus esurientem, & ‡ *aluimus? vel* fi- ‡ pauimus?
τε σε εἴδομεν πεινῶντα, καὶ * ἐθρέψαμεν; ἢ δι- * τρέφω
tientem, & § *potauimus?* Quando autē te vidimus § dedimus
38 ψῶντα, καὶ ἐποτίσαμεν; πότε δέ σε εἴδομεν tibi potū?
hospitē, & collegimus *? aut nudum, & ¶ *amicui-* * te?
ξένον, καὶ συνηγάγομεν; ἢ γυμνόν, καὶ περιεβάλο- ¶ coope-
μεν; *mus?* †Quando *verò* te vidimus infirmum aut in carce- ruimus te? † Aut
39 μεν; πότε δέ σε εἴδομεν ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλα-
re, & venimus ad te? Et respondens
40 κῇ, καὶ ἤλθομεν πρός σε; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ βα-

* quamdiu

rex dicet illis: Amen dico vobis, * *quatenus* feci-
σιλεὺς ἐρεῖ αὐτοῖς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον ἐποιή-

‡ de his fratribus meis minimis, ‡ erunt:

stis vni ‡ *horum fratrum meorum minimorum*,
σατε ἑνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων,
mihi feciſtis. Tunc dicet & his qui à ſiniſtris ‡:
ἐμοὶ ἐποιήσατε. τότε ἐρεῖ καὶ τοῖς ἐξ ἀριστερῶν, 41

*Diſcedite

* *Ite* à me maledicti in ignem
πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι, εἰς τὸ πῦρ

‖ qui paratus eſt

æternum, ‖ *præparatum* diabolo &
τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς
angelis eius. Eſuriui enim, & non dedi-
ἀγγέλοις αὐτοῦ. ἐπείνασα γάρ, καὶ οὐκ ἐδώκατε 42

† dediſtis mihi potum:

ſtis mihi manducare: ſitiui, & non † *potaſtis* me:
τέ μοι φαγεῖν· ἐδίψησα, καὶ οὐκ ἐποτίσατέ με·
Hoſpes eram, & non collegiſtis me: nudus,
ξένος ἤμην, καὶ οὐ συνηγάγετέ με· γυμνός, 43

* operuiſtis

& non * *amiciſtis* me: infirmus, & in carcere,
καὶ οὐ περιεβάλετέ με· ἀσθενὴς, καὶ ἐν φυλακῇ,
& non viſitaſtis me. Tunc reſponde-
καὶ οὐκ ἐπεσκέψασθέ με. τότε ἀποκριθήσον-44
bunt ei & ipſi, dicentes: Domine, quando te vi-
ται αὐτῷ καὶ αὐτοὶ, λέγοντες, κύριε, πότε σε εἴ-
dimus eſurientem, aut ſitientem, aut hoſpitē, aut nudum,
δομεν πεινῶντα, ἢ διψῶντα, ἢ ξένον, ἢ γυμνὸν,
aut infirmū, aut in carcere, & non miniſtrauimus tibi?
ἢ ἀσθενῆ, ἢ ἐν φυλακῇ, καὶ οὐ διηκονήσαμέν σοι;
Tunc reſpondebit illis, dicens: Amen di-
τότε ἀποκριθήσεται αὐτοῖς, λέγων, ἀμὴν λέ- 45

‡ quamdiu ‡ de minoribus his,

co vobis: ‡ *quatenus* non feciſtis vni ‡ *horum*
γω ὑμῖν, ἐφ' ὅσον οὐκ ἐποιήσατε ἑνὶ τούτων τῶν
minimorum, nec mihi feciſtis. Et i-
ἐλαχίστων, οὐδὲ ἐμοὶ ἐποιήσατε. καὶ ἀπε- 46

* autem

bunt hi in ſupplicium æternum: * iuſti
λεύσονται οὗτοι εἰς κόλασιν αἰώνιον· οἱ δὲ δίκαιοι
in vitam æternam.
εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Καὶ

CAP. XXVI. κς'.

Et factum est, quum consummasset Iesus omnes
1 Καὶ ἐγένετο ὅτε ἐτέλεσεν ὁ Ἰησοῦς πάντας τοὺς
sermones hos, dixit discipulis suis: Sci-
2 λόγους τούτους, εἶπε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, οἴ-
tis quia post † *duos dies* Pascha * *fit*, & Filius
δατε ὅτι μετὰ δύο ἡμέρας τὸ πάσχα γίνεται, καὶ ὁ
hominis ‡ *traditur ad crucifigi*. Tunc congregati sunt principes Sacerdotum &
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς τὸ σταυρω-
3 θῆναι. Τότε συνήχθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ
scribæ, & seniores populi in
γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ εἰς τὴν
atrium principis Sacerdotum, § *dicti* Caïphas:
αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, τοῦ λεγομένου Καϊάφα·
Et * *consulebant* vt Iesum dolo ‖ *ap-*
4 καὶ συνεβουλεύσαντο ἵνα τὸν Ἰησοῦν δόλῳ κρα-
prehenderent, & occiderent. Dicebant autē. Non in ″
5 τήσωσι, καὶ ἀποκτείνωσιν. ἔλεγον δέ, μὴ ἐν τῇ
festo, † *vt ne* tumultus * *fiat* in populo.
ἑορτῇ, ἵνα μὴ θόρυβος γένηται ἐν τῷ λαῷ.
‡ *At Iesu existente* in Bethania, in domo Si-
6 Τοῦ δὲ Ἰησοῦ γενομένου ἐν Βηθανίᾳ, ἐν οἰκίᾳ Σί-
monis leprosi, Accessit ad eum mulier
7 μωνος τοῦ λεπροῦ, προσῆλθεν αὐτῷ γυνὴ
alabastrum vnguenti habens pretiosi, & effu-
ἀλάβαστρον μύρου ἔχουσα βαρυτίμου, καὶ κατε-
dit super caput ipsius recumbentis. Videntes
8 χεεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀνακειμένου. ἰδόντες
autem discipuli *eius*, indignati sunt, dicentes: § *Ad*
δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἠγανάκτησαν, λέγοντες, Εἰς
quid perditio hæc? Potuit enim istud *vnguen-*
9 τί ἡ ἀπώλεια αὕτη; ἠδύνατο γὰρ τοῦτο πραθῆ-
tum vænundari multo, & dari pau-
ναι πολλοῦ, καὶ δοθῆναι τοῖς πτω-

† biduum fiet,
‡ traderur vt crucifigatur.
§ qui dicebatur
* cōsilium fecerunt
‖ tenerent,
″ die
† ne fortè
* fieret
‡ Quum autē Iesus esset
§ Vt
* πράτῳ

* molesti estis huic

ribus. Sciens autem Iesus, ait illis: Quid *molesti exhibetis mulieri? opus enim bonum opera-

‖ Nam

ta est in me. ‖ Semper enim pauperes habetis

° vobiscũ, † Mittens

° cum vobis, me autem non semper habetis. † Iactans enim hæc vnguentum hoc in corpus meum, ad

sepeliendum me fecit. Amen dico vobis,

vbicumque prædicatum fuerit euangelium hoc in toto

mundo, dicetur & quod fecit hæc in me-

° abiit ‡ de

moriam eius. Tunc ° vadens vnus ‡ duode-

§ qui dicebatur

cim, § dictus Iudas Iscariotes, ad principes

* Et ‖ illis:

Sacerdotum, * Ait ‖ Quid vultis mihi dare, & ego vo-

° At illi

bis tradam eum? ° Illi verò constituerunt ei tri-

ginta argenteos. Et ex inde quærebat opportu-

‖ autẽ die

nitatem vt eum traderet. At primâ ‖ A-

*ad Iesum;

zymorum accesserunt discipuli * Iesu, dicen-

tes ei: Vbi vis paremus tibi comedere

† At Iesus

Pascha? † Ille autem dixit, Ite in ciuitatem

ad quendam, & dicite ei: Magister

dicit,

dicit: Tempus meum prope est, apud te facio
λέγει, ὁ καιρός μου ἐγγύς ἐστιν, πρὸς σὲ ποιῶ τὸ
Pascha cum discipulis meis. Et fecerunt
19 πάσχα μετὰ τῶν μαθητῶν μου. καὶ ἐποίησαν οἱ
discipuli sicut ‡ *ordinauerat* illis Iesus: & para-
μαθηταὶ ὡς συνέταξεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡτοί-
uerunt Pascha. Vespere autem facto, discumbebat
20 μασαν τὸ πάσχα. ὀψίας δὲ γενομένης, ἀνέκειτο
cum duodecim §. Et edentibus illis, dixit:
μετὰ τῶν δώδεκα. καὶ ἐσθιόντων αὐτῶν, εἶπεν,
21 Amen dico vobis, quia vnus * *ex vobis* traditurus est
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει
me. Et contristati valdè, cœperunt dicere
22 με. καὶ λυπούμενοι σφόδρα, ἤρξαντο λέγειν
ei † *vnusquisque eorum*, Nunquid ego sum, Domine? ° Is verò
23 αὐτῷ ἕκαστος αὐτῶν, μήτι ἐγώ εἰμι, κύριε; ὁ δὲ
respondens ait: † *Intingens cum me in*
ἀποκριθεὶς εἶπεν, ὁ ἐμβάψας μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ
catino manum, hic me tradet. Quidem
24 τρυβλίῳ τὴν χεῖρα, οὗτός με παραδώσει. ὁ μὲν
filius hominis vadit, sicut scriptum est
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει, καθὼς γέγραπται
de illo: Væ autem homini illi, per quem
περὶ αὐτοῦ· οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ, δι' οὗ
Filius hominis tradetur. bonum erat ei,
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται. καλὸν ἦν αὐτῷ,
si non natus fuisset homo ille. Re-
25 εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. ἀπο-
spondens autem Iudas qui * *tradens* eum, dixit, Nun-
κριθεὶς δὲ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτόν, εἶπε, μήτι
quid ego sum, Rabbi? Ait illi: Tu dixisti.
ἐγώ εἰμι, ῥαββί; λέγει αὐτῷ, σὺ εἶπας.
‡ *Edentibus* autem eis § *accepit* Iesus pa-
26 ἐσθιόντων δὲ αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ‖ ἄρ-
nem, & * *benedicens*, fregit, & ° *dedit* discipu-
τον, καὶ εὐλογήσας, ἔκλασε, καὶ ἔδωκε τοῖς μα-

‡ constituit
§ discipulis suis.
* vestrum
‡ singuli
° At ipse
† Qui intingit mecum manum in paropside,
* tradidit
‡ Cœnantibus
§ accepit
* benedixit, ac
‖ dedit que

suis, † & pulis, & ait, Accipite, † comedite: Hoc est
ϑητὰις, ⁊ εἶπε, λάβετε, φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ
*gratias egit: & corpus meum. Et accipiens calicem, & * gratiarum actione*, dedit illis, dicens: Bibite ex hoc
σῶμά μου. καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, ⁊ εὐχαριστήσας, ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων, πίετε ἐξ αὐτοῦ
omnes: Hic enim est sanguis meus *qui* no-
πάντες· τοῦτο γάρ ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς
effundetur ui testamenti, qui pro multis *effundetur* in
διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς
remissionem peccatorum. Dico autem vobis, *quod* non
ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ
bibam à modo de hoc genimine vi-
πίω ἀπ' ἄρτι ἐκ τούτου τοῦ γενήματος τῆς ἀμ-
vobiscū ris, vsque in diem illum, quum illud bibam *vobiscum*
πέλου, ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω μεθ'
nouum in regno Patris mei. Et
ὑμῶν καινὸν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ πατρός μου. καὶ
Oliueti. hymno dicto, exierunt in montem *Oliuarum.
ὑμνήσαντες, ἐξῆλθον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν.
scandalū patiemini Tunc dicit illis Iesus: Omnes vos *scandalū
τότε λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, πάντες ὑμεῖς σκαν-
fendemini in me in nocte ista. Scriptum
δαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ. γέγρα-
est enim, Percutiam pastorem, & dispergen-
πται γάρ, πατάξω τὸν ποιμένα, καὶ διασκορπισθή-
Post quā autē resurrexero, tur oues gregis. *Post autem exsi-
σονται τὰ πρόβατα τῆς ποίμνης. μετὰ δὲ τὸ ἐγερ-
surrexero me, præcedam vos in Galilæam.
θῆναί με, προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν γαλιλαίαν.
† Et ſi Respondens autem Petrus, ait illi: † Si & omnes
ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος, εἶπεν αὐτῷ, εἰ καὶ πάντες
scandalizati fuerint in te, ego nunquam scanda-
σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, ἐγὼ οὐδέποτε σκανδα-
lizabor. Ait illi Iesus: Amen dico
λισθήσομαι. ἔφη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν λέγω
σοὶ,

tibi, quia in hac nocte, † *ante gallum vocife-* † antequã
σοι, ὅτι σὺ ταύτῃ τῇ νυκτὶ, πρὶν ἀλέκτορα φω- *ferat,* ter abnegabis me. Ait illi Petrus: gallus cã-
ter,
νῆσαι τρὶς ἀπαρνήσῃ με. λέγει αὐτῷ ὁ Πέτρος, *nauit,*
Etiã si oportuerit me *eum te* mori, non te ne- * tecum
καὶ δέῃ με συν σοὶ ἀποθανεῖν, οὐ μή σε ἀπαρ- *gabo.* Similiter *verò* & omnes discipuli dixerunt.
νήσομαι. ὁμοίως δὲ καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ εἶπον.
Tunc venit cum illis Iesus in villam
Τότε ἔρχεται μετ' αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς εἰς χωρίον
‡ dictam Gethsemani, & dicit discipulis ‡: ‡ quæ dicitur
λεγόμενον Γεθσημανῆ, καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς, ‡ suis:
Sedete hic, * *vsquequo vadens orem* * donec vadam illuc,
καθίσατε αὐτοῦ, ἕως οὗ ἀπελθὼν προσεύξωμαι & orem.
illic. Et ‖ *assumens Petrum, & duos* ‖ assumpto
ἐκεῖ. καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον, καὶ τοὺς δύο Petro, & duobus fi-
filios Zebedæi, cœpit contristari & † *grauissimè angi.* liis
† mœstus
υἱοὺς Ζεβεδαίου, ἤρξατο λυπεῖσθαι καὶ ἀδημονεῖν. esse.
Tunc ait illis: *Vndique* tristis est anima mea
Τότε λέγει αὐτοῖς, περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου
vsque ad mortem. * *Manete* hic, & vigilate † *cum* * Sustinete
ἕως θανάτου. μείνατε ὧδε, καὶ γρηγορεῖτε μετ' † mecum,
me. Et progressus pusillum, procidit in fa-
ἐμοῦ. καὶ προελθὼν μικρὸν, ἔπεσεν ἐπὶ πρό- ciem suam, orans, & dicens: Pater
σωπον αὐτοῦ προσευχόμενος, καὶ λέγων, πάτερ
mi, si possibile est, transeat à me
μου, εἰ δυνατόν ἐστι, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ
calix iste. verumtamen non sicut ego volo, sed
ποτήριον τοῦτο. πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ'
sicut tu. Et venit ad discipulos ‡, & ‡ suos,
ὡς σύ. καὶ ἔρχεται πρὸς τοὺς μαθητὰς, καὶ
inuenit eos dormientes; & dicit Petro:
εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας· καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ,
Sic non potuistis vna hora vigilare * *cum* * mecum?
οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ'

me? Vigilate, & orate, vt non in-
ἐμοῦ; γρηγορεῖτε, καὶ προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσ-
tretis in tentationem. Quidem spiritus prom-
ελθητε εἰς πειρασμόν. τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυ-
ptus‖, *verùm* caro † infirma. Iterum *ex* secundo
μον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. πάλιν ἐκ δευτέρου
* abiit: & *abiens*, orauit dicens: Pater mi, si non
ἀπελθὼν, προσηύξατο λέγων, πάτερ μου, εἰ οὐ
‡ nisi poteſt hic calix tranſire à *me*, ‡ *ſi*
δύναται τοῦτο τὸ ποτήριον παρελθεῖν ἀπ' ἐμοῦ, ἐὰν
§ venit iterum, & *non* illum bibam, fiat voluntas tua. Et § *veniens*
μὴ αὐτὸ πίω, γενηθήτω τὸ θέλημά σου. καὶ ἐλθὼν
inuenit eos *rurſus* dormientes: erant enim eo-
εὗρεν αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας· ἦσαν γὰρ αὐ-
* relictis illis, rum oculi grauati. Et *relinquens il-
τῶν οἱ ὀφθαλμοὶ βεβαρημένοι. καὶ ἀφεὶς αὐ-
‖ abiit † & los, ‖ *abiens* iterum, † orauit *ex* tertio,
τοὺς, ἀπελθὼν πάλιν, προσηύξατο ἐκ τρίτου, τ
eundē ſermonem dicens. Tunc venit ad di-
τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. τότε ἔρχε) πρὸς τοὺς μα-
* iam, ſcipulos ſuos, & dicit illis: Dormite * *cæterum*,
θητὰς αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτοῖς, καθεύδετε τὸ λοιπὸν,
& requieſcite: ecce appropinquauit hora, & Filius
καὶ ἀναπαύεσθε· ἰδοὺ, ἤγγικεν ἡ ὥρα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ
hominis tradetur in manus peccato-
ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς χεῖρας ἁμαρτω-
‡ Surgite, rum. ‡ *Exeamus*, eamus: ecce appropinquauit ¶ *tra-*
λῶν. ἐγείρεσθε, ἄγωμεν· ἰδοὺ ἤγγικεν ὁ παρα-
dens me. *Et* adhuc eo loquente, ecce Iudas
διδούς με. καὶ ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος, ἰδοὺ Ἰούδας
* de vnus * duodecim venit, & cum eo turba multa
εἷς τῶν δώδεκα ἦλθε, καὶ μετ' αὐτοῦ ὄχλος πολὺς
† fuſtibus, cum gladiis & ‖ *lignis*, à principibus Sacerdotum &
μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, ἀπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ
¶ Qui autē *tradauit* ſenioribus populi. † *At tradens* eum,
πρεσβυτέρων τοῦ λαοῦ. ὁ δὲ παραδιδοὺς αὐτὸν,
ἔδω-

dedit illis signum, dicēs: Quēcumq; osculatus fuero, ipse
ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον, λέγων, ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός
est: *prehendite eum. Et confestim accedens ad *tenete
49 ἐστί· κρατήσατε αὐτόν. καὶ εὐθέως προσελθὼν
Iesum, dixit: ‡Gaude Rabbi. Et osculatus est ‡Ave
τῷ ἰησοῦ, εἶπε, χαῖρε ῥαββί. καὶ κατεφίλησεν
eum. §At Iesus ait illi: Amice, *in quo a- §Dixitq; illi Iesus
50 αὐτόν. ὁ δὲ ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, ἑταῖρε, ἐφ' ᾧ πα- * ad quid
ren? Tunc †accedentes iniecerunt manus in veniſti?
ρεῖ; τότε προσελθόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ †accesse-
Iesum, & ‖prehenderunt eum. Et ecce vnus runt, &
51 (ιγ) ἰησοῦν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. καὶ ἰδοὺ εἷς ‖tenuerũt
†eorum cum Iesu, extendens manum; exemit †ex his
τῶν μετὰ ἰησοῦ ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἀπέσπασε qui erant
gladium suum: & percutiens seruum
τὴν μάχαιραν αὐτοῦ· καὶ παίσας (ιδ) δοῦλον
principis Sacerdotum, amputauit eius auriculam. Tunc
52 τοῦ ἀρχιερέως, ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον. τότε
ait illi Iesus: Conuerte tuum gladium
λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἀπόστρεψον σου τὴν μάχαιραν
in locum suum: omnes enim *accipientes gla- *qui acce-
εἰς (ιε) τὸν τόπον αὐτῆς. πάντες γὰρ οἱ λαβόντες μά- perint
dium, in gladio †morientur. An pu- †peribũt.
53 χαιραν, ἐν μαχαίρᾳ *ἀποθανοῦνται· ἢ δο- *ἀποθνή-
tas quia non possum nunc §aduocare Pa- σκω
τρεῖς ὅτι οὐ δύναμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πα- §rogare
trem meum, & exhibebit mihi ‖plus quàm duodecim ‖modò
τέρα μου, καὶ παραστήσει μοι πλείους ἢ δώδεκα
legiones angelorum? Quomodo ergo implebuntur
54 λεγεῶνας ἀγγέλων; πῶς οὖν πληρωθῶσιν αἱ
Scripturæ, quia sic oportet fieri? In illa
55 γραφαί, ὅτι οὕτω δεῖ γενέσθαι; ἐν ἐκείνῃ τῇ
hora dixit Iesus turbis: Tanquam ad latronem
ὥρᾳ εἶπεν ὁ ἰησοῦς τοῖς ὄχλοις, ὡς ἐπὶ λῃστὴν
existis cum gladiis & †lignis, comprehendere †fustibus.
ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, συλλαβεῖν

me. quotidie apud vos sedebam do-
* καθίζο- με. καθ' ἡμέραν πρὸς ὑμᾶς * ἐκαθεζόμην δι-
μου cens in templo: & non *prehendistis me.* Hoc
*me tenuistis. δάσκων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με. τοῦτο
autem totum factum est, vt adimplerentur Scripturæ
δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν
Prophetarum. Tunc discipuli omnes relicto eo
προφητῶν. τότε οἱ μαθηταὶ πάντες ἀφέντες αὐτὸν
‡ Autem fugerunt. ‡ *Illi verò tenentes* Iesum, abduxerunt
ἔφυγον. οἱ δὲ κρατήσαντες τὸν ἰησοῦν, ἀπήγαγον
ad Caïphan principem sacerdotum, vbi Scribæ
πρὸς καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα, ὅπου οἱ γραμματεῖς,
§ autem & seniores conuenerant. At Petrus § sequebatur
καὶ οἱ πρεσβύτεροι συνήχθησαν. ὁ δὲ πέτρος ἠκο-
* in atriū eum à longe, vsque * *aulam* principis
λούθησεν αὐτῷ ἀπὸ μακρόθεν, ἕως τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρ-
Sacerdotum. & ingressus intrò, sedebat cum minis-
χιερέως. καὶ εἰσελθὼν ἔσω ἐκάθητο μετὰ τῶν ὑπη-
‖ vt videret † autem ‖ *videre* finem. At principes Sacerdotum †, &
ρετῶν, ἰδεῖν τὸ τέλος. Ⓐ οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ Ⓐ
* omne cōcilium *senicrat*, & * *consessus omnis* quærebant fal-
πρεσβύτεροι, καὶ ὅλον τὸ συνέδριον ἐζήτουν ψευ-
‡ morti traderent: sum testimonium contra Iesum, vt eum ‡ *morte* affi-
δομαρτυρίαν κατὰ τοῦ ἰησοῦ, ὅπως αὐτὸν θανατώ-
§ quū multi falsi testes accessissent. *cerent*: Et non inuenerūt: § & *multis falsis testi-*
σωσι· καὶ οὐχ εὗρον· καὶ πολλῶν ψευδομαρτύ-
bus accedentibus, non inuenerunt. Postremò autem aduenien-
Nouissimè autem venerunt * Et ‖ dixit: †destruere * post triduum
ρων προσελθόντων, οὐχ εὗρον. ὕστερον δὲ προσελθόν-
tes duo falsi testes, * Dixerunt: Hic ‖ *dixit*: Possum
τες δύο ψευδομάρτυρες, εἶπον, οὗτος ἔφη, δύνα-
† tum † *dissoluere* templum Dei, & * *per tres dies*
μαι καταλῦσαι τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν
reædificare illud. Et surgens princeps Sacerdotum,
οἰκοδομῆσαι αὐτόν. καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεύς,
‡ ad ea quę isti aduersum te ait illi: Nihil respondes ‡? *quid isti te contra-*
εἶπεν αὐτῷ, οὐδὲν ἀποκρίνῃ; τί οὗτοί σου κατα-

μαρτυ-

testificantur? At Iesus † tacebat. Et respon- † autem
μαρτυρησουσιν; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐσιώπα. καὶ ἀποκρι-
dens princeps Sacerdotum, ait illi: Adiuro te per
θεὶς ὁ ἀρχιερεὺς, εἶπεν αὐτῷ, ἐξορκίζω σε κατὰ τοῦ
Deum vivum, vt nobis dicas si tu es Chri-
θεοῦ τοῦ ζῶντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ σὺ εἶ ὁ χρι-
stus filius Dei. Dicit illi Iesus, Tu dixisti.
στὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, σὺ εἶπας.
verumtamen dico vobis, à modò videbitis filium
πλὴν λέγω ὑμῖν, ἀπ' ἄρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ
hominis sedentem à dextris *efficaciæ*, * virtutis
ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, Dei,
& venientem in nubibus cæli. Tunc
καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. Τότε
princeps Sacerdotum ‡*disrupit* vestimenta sua, dicens, ‡ scidit
ὁ ἀρχιερεὺς * διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, λέγων, * διαῤῥήγνυμι
quòd blasphemauit: quid adhuc § *vsum habemus te-* § egemus
ὅτι ἐβλασφήμησε. τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρ- testibus?
stium? Ecce nunc audistis blasphemiam eius.
τύρων; ἰδοὺ νῦν ἠκούσατε τὴν βλασφημίαν αὐτοῦ.
Quid vobis videtur? * *Illi verò* respondentes dixerunt, * At illi
τί ὑμῖν δοκεῖ; (Α) οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπον,
Reus mortis est. Tunc ‖ *inspuerunt in fa-* ‖ expuerũt
ἔνοχος θανάτου ἐστί. Τότε ἐνέπτυσαν εἰς τὸ πρόσ-
ciem eius, & † *colaphizauerunt eum.* alij autem * *percus-* † colaphis
ωπον αὐτοῦ, καὶ ἐκολάφισαν αὐτόν. οἱ δὲ ἐῤῥά- eum ceci-
serunt, Dicentes: Prophetiza nobis Christe, derunt:
πισαν, λέγοντες, προφήτευσον ἡμῖν χριστὲ, * palmas in
quis est ‡ *percutiens te*? At Petrus § foris sede- facie eius
τίς ἐστιν ὁ παίσας σε; ὁ δὲ Πέτρος ἔξω ἐκά- dederunt, ‡ qui te
bat in atrio: & accessit ad eum vna an- percussit? § verò
θητο ἐν τῇ αὐλῇ, καὶ προσῆλθεν αὐτῷ μία παι-
cilla, dicens: Et tu eras cum Iesu Gali-
δίσκη, λέγουσα, Καὶ σὺ ἦσθα μετὰ Ἰησοῦ τοῦ γαλι-
læo. * *Ille verò* negauit coram omnibus, di- * At ille
λαίου. ὁ δὲ ἠρνήσατο ἔμπροσθεν πάντων, λέ-

cens: Nescio quid dicis. ‖ *Exeuntem autem illum*
γων, οὐκ οἶδα τί λέγεις. ἐξελθόντα δὲ αὐτὸν
in vestibulum, vidit eum alia †: & ait his qui * ibi:
εἰς τὸ πυλῶνα, εἶδεν αὐτὸν ἄλλη, καὶ λέγει τοῖς ἐκεῖ,
Et hic erat cum Iesu Nazareno. Et iterum
καὶ οὗτος μετὰ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου. καὶ πάλιν μετ
negauit cum iuramento, quia non noui hominem.
ἠρνήσατο μετ' ὅρκου, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον.
Post paulum autem accedentes stantes, dixerunt
μετὰ μικρὸν δὲ προσελθόντες οἱ ἑστῶτες, εἶπον τῷ
Petro: Vere & tu ex illis es: ‖ *etenim*
Πέτρῳ, ἀληθῶς καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ· καὶ γὰρ ἡ
loquutio tua manifestū te facit. Tunc cœpit * de-
λαλιά σου δῆλόν σε ποιεῖ. τότε ἤρξατο καταθε-
nouere & iurare, quia non ‖ *noui* homi-
ματίζειν καὶ ὀμνύειν, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον.
nem & continuò gallus † *vociferatus est*. Et recordatus est
καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ ἐφώνησε· καὶ ἐμνήσθη ὁ
Petrus verbi Iesu * *dicentis*: *Priusquam ante*
Πέτρος τοῦ ῥήματος τοῦ Ἰησοῦ εἰρηκότος αὐτῷ, ὅτι πρὶν
gallum vociferari, ter abnegabis me. Et egres-
ἀλέκτορα φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με. καὶ ἐξελ-
sus foras, fleuit amarè.
θὼν ἔξω, ἔκλαυσε πικρῶς.

CAP. XXVII. κζ'.

Manè autem facto, consilium ‖ *sumpserunt*
Πρωΐας δὲ γενομένης, συμβούλιον ἔλαβον
omnes principes Sacerdotum & seniores populi
πάντες οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ
‖ *inierunt* aduersus Iesum vt eum morti traderent. Et ‡ *li-*
κατὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὥστε αὐτὸν θανατῶσαι. καὶ δή-
gantes eum, abduxerunt, & tradiderunt *eum* Pon-
σαντες αὐτὸν, ἀπήγαγον, καὶ παρέδωκαν αὐτὸν Πον-
tio Pilato. præsidi. Tunc videns Iudas § *qui tra-*
τίῳ Πιλάτῳ τῷ ἡγεμόνι. τότε ἰδὼν Ἰούδας ὁ παρα-
‡ vinctum adduxerūt eum
§ qui eum tradidit.

δοὺς

dens (fuit) eum, quòd damnatus esset, * pœnitens re-
ραδιδοὺς αὐτὸν, ὅτι κατεκρίθη, μεταμεληθεὶς ἀ-
tulit triginta argenteos principibus Sa-
πέστρεψε τὰ τριάκοντα ἀργύρια τοῖς ἀρχιε-
cerdotum & senioribus, Dicens: Peccaui
ρεῦσι, καὶ τοῖς πρεσβυτέροις, λέγων, ἥμαρτον
tradens sanguinem ‖ innoxium. Illi verò dixerunt: Quid ad
παραδοὺς αἷμα ἀθῷον. ὁ δὲ εἶπον, Τί πρὸς
nos? tu videbis. Et † projiciens argenteos in
ἡμᾶς; σὺ ὄψῃ. καὶ ῥίψας τὰ ἀργύρια ἐν τῷ
templo, recessit: & abiens * se strangulauit. At
ναῷ, ἀνεχώρησε· καὶ ἀπελθὼν ἀπήγξατο. οἱ δὲ
principes ‡ Sacerdotũ ‖ accipientes argenteos, dixerunt: Non
ἀρχιερεῖς λαβόντες τὰ ἀργύρια, εἶπον, Οὐκ
licet * injicere eos in corbanam: quia pretium san-
ἔξεστι βαλεῖν αὐτὰ εἰς τὸν κορβανᾶν· ἐπεὶ τιμὴ αἵ-
guinis est. ‖ Consilium autem sumentes, mercati sunt
ματός ἐστι. συμβούλιον δὲ λαβόντες, ἠγόρασαν
ex illis agrum figuli, in sepulturam
ἐξ αὐτῶν τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως εἰς ταφὴν τοῖς
† peregrinis. ‡ Propterea vocatus est ager ille ‡ Ager
ξένοις. διὸ ἐκλήθη ὁ ἀγρὸς ἐκεῖνος ἀγρὸς
sanguinis, vsque ‡ hodie. Tunc impletum est
αἵματος, ἕως τῆς σήμερον. τότε ἐπληρώθη τὸ
* effatum per Ieremiam Prophetam, dicentem, & ac-
ῥηθὲν διὰ Ἱερεμίου τοῦ προφήτου, λέγοντος, καὶ ἔ-
ceperunt triginta argenteos pretium
λαβον τὰ τριάκοντα ἀργύρια, τὴν τιμὴν τοῦ
appretiati, quem appretiauerunt à filiis Israël.
* τετιμημένου, ὃν ἐτιμήσαντο ἀπὸ υἱῶν Ἰσραήλ.
Et dederunt eos in agrum figuli.
καὶ ἔδωκαν αὐτὰ εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κεραμέως,
sicut constituit mihi Dominus. At Iesus ‖ stetit an-
καθὰ συνέταξέ μοι κύριος. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἔστη ἔμ-
te præsidem: & interrogauit eum præ-
προσθεν τοῦ ἡγεμόνος, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ ἡγε-

* pœnitentia ductus,
† projecti argenteis
* laqueo se suspendit.
‡ autem
‡ acceptis argenteis,
* mittere
‖ Consilio autē inito, emerunt
† peregrinorum.
* Propter hoc
‡ Haseldama, hoc est,
‡ in hodiernum diem.
* quod dictum est
* τιμάσθαι
‖ autem

ses, dicens: Tu es rex Iudæorum? At Ie-
μφν, λέγων, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων; ὁ δὲ ἰη-
† quũ accusaretur sus dixit illi: Tu dicis. Et † *in accusa-*
σοῦς ἔφη αὐτῷ, σὺ λέγεις. καὶ ἐν τῷ κατηγορεῖ- 12
ri ipsum a principibus Sacerdotum & seniori-
σθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν πρεσβυτέ-
bus, nihil respondit. Tunc dicit illi Pi-
ρων, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. τότε λέγει αὐτῷ ὁ πι- 13
aduersum te dicunt testimonia? larus: Non audis quanta *te contra testantur?
λάτος, οὐκ ἀκούεις πόσα σου καταμαρτυροῦσι;
Et non respondit ei ad vllum verbum,
καὶ οὐκ ἀπεκρίθη αὐτῷ πρὸς οὐδὲ ἓν ῥῆμα, 14
‡ mirare-tur præses ita vt ‡ *mirari præsidem* vehementer. Per autẽ diem so-
ὥστε θαυμάζειν τὸν ἡγεμόνα λίαν. κατὰ δὲ ἑορ- 15
§ populo dimittere vnum lennẽ consueuerat præses § *absoluere vnum* vinctum
τὴν εἰώθει ὁ ἡγεμὼν ἀπολύειν ἕνα δέσμιον τῷ
turbæ, quem voluissent. Habebãt autẽ tunc vinctum insi-
ὄχλῳ, ὃν ἤθελον. εἶχον δὲ τότε δέσμιον ἐπίση- 16
*qui dicebatur Barabbas. gnem, *dictum Barabbam. Coactis ergo
μον, λεγόμενον Βαραββᾶν. συνηγμένων οὖν 17
Congregatis illis, dixit illis Pilatus: Quem vultis ‖ *ab-*
αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος, τίνα θέλετε ἀπο-
‖ dimittam † qui dicitur Chri-stus? *soluam* vobis? Barabbam, an Iesum † *dictum*
λύσω ὑμῖν; Βαραββᾶν, ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον
Christum? Sciebat enim quòd per inuidiam tradidissent
Χριστόν; ᾔδει γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παρέδωκαν 18
* pro eum. Sedente autem illo * *super* tribunali,
αὐτόν. καθημένου δὲ αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ βήματος, 19
misit ad eum vxor eius, dicens: Ni-
ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν ἡ γυνὴ αὐτοῦ, λέγουσα, μη-
hil tibi & iusto illi: multa enim passa sum
δὲν σοὶ καὶ τῷ δικαίῳ ἐκείνῳ· πολλὰ γὰρ ἔπαθον
† visum * autem hodie per † *somnium* propter eum. At principes * Sacerdotũ
σήμερον κατ' ὄναρ δι' αὐτόν. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς 20
§ populis, & seniores persuaserunt § *turbis*,
* πείθω καὶ οἱ πρεσβύτεροι * ἔπεισαν τοὺς ὄχλους,
ἵνα αἰ-

vt peterent Barabbam, at Iesum † per-
ἵνα αἰτήσωνται τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν ἀπο-
derent. Respondens autem præses, ait illis:
21 λέσωσιν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἡγεμὼν, εἶπεν αὐτοῖς,
Quem voltis de duobus *absoluam* vobis? ‖ *Illi verò*
τίνα θέλετε ἀπὸ τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν; (4) οἱ δὲ
dixerunt: Barabbam. Dicit *ergo* illis Pila-
22 εἶπον, Βαραββᾶν. λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Πιλᾶ-
tus: Quid igitur faciam § *Iesum dictum Christum?*
τος, Τί οὖν ποιήσω Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν;
dicunt ei omnes: Crucifigatur. * *At præ-*
23 λέγουσιν αὐτῷ πάντες, σταυρωθήτω. ὁ δὲ ἡγε-
ses ait: Quid enim mali fecit? ‖ *Illi autem abundè*
μὼν ἔφη, Τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν; οἱ δὲ περισσῶς
clamabant, dicentes: Crucifigatur. Videns autem
24 ἔκραζον, λέγοντες, σταυρωθήτω. ἰδὼν δὲ ὁ
Pilatus quia nihil proficeret, sed magis tumultus
Πιλᾶτος ὅτι οὐδὲν ὠφελεῖ, ἀλλὰ μᾶλλον θόρυβος
fieret, ‖ *sumens aquam* lauit manus co-
γίνεται, λαβὼν ὕδωρ ἀπενίψατο τὰς χεῖρας ἀπε-
ram † *turba*, dicens: Innocens sum à san-
ναντι τοῦ ὄχλου, λέγων, ἀθῷός εἰμι ἀπὸ τοῦ α�ί-
guine iusti huius: vos videritis. Et
25 ματος τοῦ δικαίου τούτου· ὑμεῖς ὄψεσθε. καὶ
respondens vniuersus populus, dixit: Sanguis eius super
ἀποκριθεὶς πᾶς ὁ λαὸς, εἶπε, Τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ'
nos, & super * *natos* nostros. Tunc ‡ *absoluit*
26 ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν. τότε ἀπέλυσεν
illis Barabbam: § *At Iesum flagellans,*
αὐτοῖς τὸν Βαραββᾶν, τὸν δὲ Ἰησοῦν φραγελλώσας,
tradidit * vt crucifigeretur. Tunc milites
27 παρέδωκεν ἵνα σταυρωθῇ. τότε οἱ στρατιῶται
præsidis ‖ *assumentes* Iesum in præ-
τοῦ ἡγεμόνος παραλαβόντες τὸν Ἰησοῦν εἰς τὸ πραι-
torium * *coëgerunt* ad eum vniuersam cohor-
τώριον, συνήγαγον ἐπ' αὐτὸν ὅλην τὴν σπεῖ-

† verò
* dimitti
‡ Illi
* Ait illis præses:
‖ At illi magis
* accepta aqua,
† populo,
* filios
‡ dimisit
§ Iesum autem flagellatum
* eis
‖ suscipiẽtes
* congregauerunt.

tem. Et exuentes eum, circumdederunt ei
εαν. καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν, περιέθηκαν αὐτῷ 28
chlamydem coccinam: Et plectentes coro-
χλαμύδα κοκκίνην· καὶ πλέξαντες στέφα- 29
nam de spinis, imposuerunt super caput
νον ἐξ ἀκανθῶν, ἐπέθηκαν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν
eius, & arundinem in dextera eius: & ge-
αὐτοῦ, καὶ κάλαμον ἐπὶ τὴν δεξιὰν αὐτοῦ· καὶ γο-
a flexo nu "flectentes ante eum, illudebant
νυπετήσαντες ἔμπροσθεν αὐτοῦ, ἐνέπαιζον
† Aue ei, dicentes: † Gaude rex Iudæorum.
αὐτῷ, λέγοντες, χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων.
b expuẽtes Et b inspuentes in eum, acceperunt arun- 30
καὶ ἐμπτύσαντες εἰς αὐτὸν, ἔλαβον τὸν κά-
dinem, & percutiebant in caput eius. Et 31
λαμον, καὶ ἔτυπτον εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. καὶ
postquam illuserunt ei, exuerunt eum chla-
ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν χλα-
my dem: & induerunt eum vestimentis eius: & ab-
μύδα, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ· καὶ ἀ-
g vt cruci- duxerunt eum ‡ ad crucifigendum. Exeuntes
figerent. πήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ σταυρῶσαι. Ἐξερχόμενοι 32
autẽ inuenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem:
δὲ εὗρον ἄνθρωπον κυρηναῖον, ὀνόματι σίμωνα·
hunc angariauerunt vt tolleret crucem eius. Et
τοῦτον ἠγγάρευσαν, ἵνα ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. καὶ 33
h venerunt * qui dicitur ‖ quod est * Et
h venientes in locum * dictum Golgotha, ‖ qui est
ἐλθόντες εἰς τόπον λεγόμενον γολγοθᾶ, ὅς ἐστι
dictus Caluariæ locus: * Dederunt ei bibere
λεγόμενος κρανίου τόπος· ἔδωκαν αὐτῷ πιεῖν 34
i vinum † quum gustasset * οἶνον * μίσγειν
i "arecum cum felle mixtum. & † gustans
* ὄξος μετὰ χολῆς * μεμιγμένον. καὶ γευσάμενος
noluit bibere. k Crucifigentes verò eum, di-
οὐκ ἤθελε πιεῖν. σταυρώσαντες δὲ αὐτὸν, δι- 35
k Postquam autem crucifixerunt ‡ mittẽtes uiserunt vestimenta eius, ‡ iacientes sor-
μερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες κλῆ-
ρον·

tem: vt implereturꝰ effatum à Propheta:
εον· ἵνα πληρωθῇ ὃ ῥηθὲν διὰ τοῦ προφήτου,
Diſpertiti ſunt veſtimenta mea ſibiipſis, & ſuper
διεμερίσαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὴν
veſtem meam *ieceruntſortem. Et ſedentes
ἱματισμόν μου ἔβαλον κλῆρον. καὶ καθήμενοι
ſeruabant eum illic. Et impoſuerunt ſuper
ἐτήρουν αὐτὸν ἐκεῖ. καὶ ἐπέθηκαν ἐπάνω τῆς
caput eius cauſam ipſius ſcriptam:
κεφαλῆς αὐτοῦ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ γεγραμμένην,
HIC EST IESVS
ΟΥΤΟΣ ΕΣΤΙΝ ΙΗΣΟΥΣ Ο
REX IVDÆORVM.
ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ.

Tunc crucifixi ſunt cum eo duo latrones, vnus à
38 τότε σταυροῦνται σὺν αὐτῷ δύο λῃσταί, εἷς ἐκ
dexteris, & vnus à ſiniſtris. At prætereun-
39 δεξιῶν, καὶ εἷς ἐξ εὐωνύμων. οἱ δὲ παραπορευό-
tes ‖ blaſphemabant eum, mouentes ca-
μενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν, κινοῦντες τὰς κε-
pita ſua: Et dicentes, ᵒ Diſſoluens
40 φαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες, ὁ καταλύων τὸν
templum †, & in ᵒtribus diebus ædificans, ſerua te-
ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν, σῶσον σε-
ipſum. Si filius es Dei, deſcende de cruce.
αὐτόν. εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ.
Similiter verò & principes Sacerdotum illudentes cum
41 ὁμοίως δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες μετὰ
Scribis, & ſenioribus, & Phari-
τῶν γραμματέων, καὶ πρεσβυτέρων, καὶ Φαρι-
ſæis, dicebant: Alios ‡ ſeruauit, ſeipſum non poteſt
42 σαίων, ἔλεγον, ἄλλους ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται
ſeruare. Si rex Iſraël eſt, deſcendat nunc
σῶσαι. εἰ βασιλεὺς ἐστὶν Ἰσραήλ, καταβάτω νῦν
de cruce, & *credemus in eo Con-
43 ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ πιστεύσομεν ἐπ' αὐτῷ. πε-

ꝰ quod dictũ eſt per Prophetã, dicentem: Diuiſerunt ſibi
*miſerunt

‖ autem

ᵒ Vah qui deſtruis

† Dei, ᵒtriduo illud reædificas: ſalua temetipſũ

‡ ſaluos fecit,

ſ ſaluum facere.

*credimus ei.

fidit in Deo: liberet nunc eum, si vult

ποιθεν ὅτι τ θεον, ρυσαθω νυν αὐτον, ει θελ

‖Idipsum autem

eum: dixit enim, Quia Dei sum filius. ‖Id verò ipsum

αὐτον. εἶπε γὰ, ὅτι θεου εἰμι υἱος. τὸ δ' αὐτὸ 44

"qui crucifixi erant cũ eo, improperabant

& latrones "*conscrucifixi* ipsi exprobrabant

καὶ οἱ λῃσαὶ οἱ συσταυρωθέντες αὐῷ, ὠνείδιζον

ei A autem sexta hora tenebræ factæ sunt super

αὐῷ. ἀπὸ δὲ ἕκτης ὥρας σκότος ἐγένετο ἐπὶ 45

†ad

vniuersam terram, vsque †horam nonam. "Circa verò

πᾶσαν τὴν γῆν, ἕως ὥρας ἐνάτης. περὶ δὲ

*Et

nonam horam clamauit Iesus voce ma-

τὴν ἐνάτην ὥραν ἀνέβοησεν ὁ ἰησοῦς φωνῇ με-

gna, dicens: Eli, Eli, lama sabachthani? hoc

γάλῃ, λέγων, ἠλί, ἠλί, λεμὰ σαβαχθανί; τοῦτ'

est: Deus meus, Deus meus, vt quid me dereliquisti?

ἐστι, θεέ μου, θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;

‖stantes, &

Quidam autẽ *eorum* illic †*stantium* audientes, dicebant,

τινὲς δὲ τῶν ἐκεῖ ἑστώτων ἀκούσαντες, ἔλεγον, 47

Quòd Eliam vocat iste. Et continuò currens vnus

ὅτι ἠλίαν φωνεῖ οὗτος. καὶ βὐθέως δραμὼν εἷς 48

‖acceptã ex eis, ‖& *accipiens* spongiam, * *implévitque aceti,*

ἐξ αὐτῶν, καὶ λαβὼν σπόγγον, πλήσας τε ὄξους,

& circumponens arundini, ‖*porabat eum. Verùm cæ-*

καὶ περιθεὶς καλάμῳ, ἐπότιζεν αὐτόν. οἱ δὲ λοι 49

teri "dicebant: Sine, videamus an veniat Elias †*liberans*

ποὶ ἔλεγον, ἄφες, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται ἠλίας σῶ-

* autem

raturus eum. *At* Iesus * iterum clamans voce ma-

σων αὐτόν. ὁ δὲ ἰησοῦς πάλιν κράξας φωνῇ με- 50

‖velum

gna, emisit spiritum. Et ecce ‖*inter-*

γάλῃ, ἀφῆκε τὸ πνεῦμα. καὶ ἰδοὺ τὸ κατα- 51

‖scissum est in duas partes, à summo

expansum templi ‖*fissum est in duo, à sursum*

πέτασμα τοῦ ναοῦ * ἐσχίσθη εἰς δύο, ἀπὸ ἄνωθεν

vsque deorsum: & terra mota est, & petræ †*fis-*

ἕως κάτω· καὶ ἡ γῆ * ἐσείσθη, καὶ αἱ πέτραι ἐσχί-

* σχίζω
† scissæ
* σείομαι
* ἀνοίγω

sæ sunt. Et monumenta aperta sunt, & multa

σθησαν. καὶ τὰ μνημεῖα * ἀνεῴχθησαν, καὶ πολλὰ 52

σώματα τῶν

corpora *dormientium* sanctorum †*exeuntia sunt*. Et
53 σώματα τῶν κεκοιμημένων ἁγίων ἠγέρθη. καὶ
exeuntes de monumentis post **exitationem* e-
ἐξελθόντες ἐκ τῶν μνημείων μετὰ τὴν ἔγερσιν αὐ-
ius, venerunt in sanctam ciuitatem, & appatue-
τοῦ, εἰσῆλθον εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν, καὶ ἐνεφανί-
runt multis. *At* Centurio ‡, & qui cum
54 σθησαν πολλοῖς. ὁ δὲ ἑκατόνταρχος, καὶ οἱ μετ'
eo §*seruantes* Iesum, videntes **terræmotum*, &
αὐτοῦ, τηροῦντες τὸν Ἰησοῦν, ἰδόντες τὸν σεισμὸν, καὶ
facta, timuerunt valdè, dicentes:
τὰ γενόμενα, ἐφοβήθησαν σφόδρα, λέγοντες,
Verè Dei filius erat iste. Erant autem ibi mulie-
55 θεοῦ υἱὸς ἦν οὗτος. ἦσαν δὲ ἐκεῖ γυναῖ-
res multæ à longè *spectantes*, quæ se-
κες πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, αἵτινες ἠ-
quutæ erant Iesum à Galilæa, minis-
κολούθησαν τῷ Ἰησοῦ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, διακο-
trantes ei. ‖ *In quibus* erat Maria Magda-
56 νοῦσαι αὐτῷ· ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδα-
lene, & Maria Iacobi & †*Ioſe* mater, & †Ioſeph
λινὴ, καὶ Μαρία ἡ τοῦ Ἰακώβου καὶ Ἰωσῆ μήτηρ, καὶ
mater filiorum Zebedæi. **Sero autem fa-*
57 ἡ μήτηρ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου. ὀψίας δὲ γενο-
cto, venit ‡ homo diues ab Arima-
μένης, ἦλθεν ἄνθρωπος πλούσιος ἀπὸ Ἁριμα-
thæa, nomine Ioſeph, qui & ipſe diſcipulus erat
θαίας, τοὔνομα Ἰωσήφ, ὃς καὶ αὐτὸς ἐμαθητεύσε
Iesu. Hic §*accedens* Pilato, pe-
58 τῷ Ἰησοῦ. οὗτος προσελθὼν τῷ Πιλάτῳ, ἠτή-
tiit corpus Iesu. Tunc Pilatus iuſſit
σατο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. τότε ὁ Πιλᾶτος ἐκέλευσεν
reddi corpus. Et **accipiens corpus*
59 ἀποδοθῆναι τὸ σῶμα. καὶ λαβὼν τὸ σῶμα ὁ
Ioſeph inuoluit illud ‖ ſindone munda. Et
60 Ἰωσὴφ * ἐνετύλιξεν αὐτὸ σινδόνι καθαρᾷ. καὶ λίθῳ

† qui dormierant, ſurrexerunt.
* reſurrectionem
‡ autem
§ erant cuſtodientes
* viſo terræmotu, & his quæ fiebant,
‖ Inter quas
† Ioſeph
* Quũ autẽ ſero factũ eſſet,
‡ quidam
§ acceſſit ad Pilatũ, &
*accepto corpore
‖ in
* ἐντυ-

posuit illud in nouo suo monumento, quod ex-
ἔθηκεν αὐτὸ ἐν τῷ καινῷ αὐτοῦ μνημείῳ, ὃ ἐλα-
† aduoluit saxum — ciderat in petra: & † *aduoluens lapidem* ma-
τόμησεν ἐν τῇ πέτρᾳ· καὶ προσκυλίσας λίθον μέ-
* ad ostiū — gnum * *ostio* monumenti, ‡ abiit. Erat autē
γαν τῇ θύρᾳ τοῦ μνημείου, ἀπῆλθεν. ἦν δὲ
& — ibi Maria Magdalene, & altera Maria, se-
ἐκεῖ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ ἄλλη Μαρία, κα-
§ Altera autem — dentes contra sepulchrum. § *Verùm postera die,*
θημέναι ἀπέναντι τοῦ τάφου. τῇ δὲ ἐπαύριον,
* conuenerunt — quæ est post Parasceuen, * *coacti sunt* principes
ἥτις ἐστὶ μετὰ τὴν παρασκευήν, συνήχθησαν οἱ ἀρ-
Sacerdotum & Pharisæi ad Pilatum, Di-
χιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς Πιλάτον, λέ-
‖ recordati sumus — centes, Domine, ‖ *meminimus* quia ille seductor
γοντες, κύριε, ἐμνήσθημεν ὅτι ἐκεῖνος ὁ πλάνος
† resurgā. — dixit adhuc viuens: Post tres dies † *excitor.*
εἶπεν ἔτι ζῶν, μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐγείρομαι.
* custodiri — Iube ergo * *muniri* sepulchrum vsq; in
κέλευσον οὖν ἀσφαλισθῆναι τὸν τάφον ἕως
‡ fortè veniant, — tertium diem, ne ‡ *quando venientes* disci-
τῆς τρίτης ἡμέρας, μήποτε ἐλθόντες οἱ μα-
§ & — puli eius *nocte*, § furentur eum, & dicant
θηταὶ αὐτοῦ νυκτὸς, κλέψωσιν αὐτὸν, καὶ εἴπωσι
* Surrexit — plebi: * *Excitatus est* à mortuis: & erit nouissi-
τῷ λαῷ, ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν· καὶ ἔσται ἡ ἐσχά-
mus error peior priore. Ait verò il-
τη πλάνη χείρων τῆς πρώτης. ἔφη δὲ αὐ-
‖ site, custo-dite — lis Pilatus: Habetis custodiam: ‖ *abite*, mu-
τοῖς ὁ Πιλάτος, ἔχετε κουστωδίαν, ὑπάγετε, ἀσ-
nite sicut scitis. Illi autem abeuntes mu-
φαλίσασθε ὡς οἴδατε. οἱ δὲ πορευθέντες ἠσ-
nierunt sepulchrum, signantes lapidem cum
φαλίσαντο τὸν τάφον, σφραγίσαντες τὸν λίθον μετὰ
† custo-libus. — † *custodia.*
τῆς κουστωδίας.

CAP. XXVIII. κή.

Veſpere autē *Sabbatorum* *luceſcenti* *in unam* * Sabbati
1 Ὀψὲ δὲ σαββάτων τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν quæ luceſcit in prima Sabbati,
Sabbatorum, venit Maria Magdalene, & σαββάτων, ἦλθε Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ ἡ
altera Maria, *ſpectarum* ſepulchrum. Et ecce terræ- * videre
2 ἄλλη Μαρία, θεωρῆσαι τὸν τάφον. καὶ ἰδοὺ σεισ-
motus factus eſt magnus. Angelus enim Domini ‡*deſcendens* de ‡ deſcendit,
μὸς ἐγένετο μέγας. ἄγγελος γὰρ κυρίου καταβὰς ἐξ
cælo, ‡ accedens reuoluit lapidem *ab* ‡ &
οὐρανοῦ, προσελθὼν * ἀπεκύλισε τὸν λίθον ἀπὸ * ἀποκυ-
oſtio, & ſedebat ſuper eum. Erat autem λίω
3 τῆς θύρας, καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ. ἦν δὲ ἡ
aſpectus eius ſicut fulgur, & veſtimentum eius *candi-*
ἰδέα αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ, καὶ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευ-
dum ſicut nix. Præ autem timore eius * *conturbati* * exterriti
4 κὸν ὡσεὶ χιών. ἀπὸ δὲ τοῦ φόβου αὐτοῦ ἐσείσθη- ſunt cuſtodes,
ſunt ſeruantes, & facti ſunt velut mortui. Re-
5 σαν οἱ τηροῦντες, καὶ ἐγένοντο ὡσεὶ νεκροί. ἀπο-
ſpondens autem angelus, dixit mulieribus, ‖ *Ne metue-* ‖ Nolite
κριθεὶς δὲ ὁ ἄγγελος εἶπε ταῖς γυναιξὶν, μὴ φοβεῖ- timere
re vos: ſcio enim quòd Ieſum † *crucifixum* quæ- † qui cru-
σθε ὑμεῖς· οἶδα γὰρ ὅτι Ἰησοῦν τὸν ἐσταυρωμένον ζη- cifixus eſt,
riris: Non eſt hîc. * *Excitatus eſt* enim, ſicut dixit. * Surrexit
6 τεῖτε. οὐκ ἔστιν ὧδε· ἠγέρθη γὰρ, καθὼς εἶπε.
venite, ‡ videte locum vbi ‡ *iacebat* Dominus. Et ‡ &
7 δεῦτε, ἴδετε τὸν τόπον ὅπου ἔκειτο ὁ κύριος. καὶ † poſitus
citò euntes dicite diſcipulis eius, quia erat
ταχὺ πορευθεῖσαι εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ὅτι
ſurrexit à *mortuis*, & ecce * *præit* vos * præcedet
ἠγέρθη ἀπὸ τῶν νεκρῶν, καὶ ἰδοὺ προάγει ὑμᾶς
in Galilæam: ibi eum videbitis. ecce ‖ *di-* ‖ prædixi
εἰς τὴν Γαλιλαίαν· ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε· ἰδοὺ εἶ-
xi vobis. Et † *exeuntes* citò de monumento † exierunt
8 πον ὑμῖν. καὶ ἐξελθοῦσαι ταχὺ ἀπὸ τοῦ μνημείου

*currentes cum timore & gaudio magno *cucurrerunt nuncia-
μετὰ φόβου καὶ χαρᾶς μεγάλης, ἔδραμον ἀπαγγεῖ-
re discipulis eius. *Quum autem irent re-*
λαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ὡς δὲ ἐπορεύοντο ἀπ- 9
nunciare discipulis eius, Et ecce Iesus
αγγεῖλαι τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ὁ ἰησοῦς
occurrit illis, dicens, ‡ *Gaudete*. Illæ autem ¶ ac-
* ἀπήντησεν αὐταῖς, λέγων, χαίρετε. αἱ δὲ προσ-
cedentes, prehenderunt eius pedes, & ad-
ελθοῦσαι, ἐκράτησαν αὐτοῦ τοὺ πόδας, καὶ προσε-
orauerunt eum. Tunc ait illis Iesus: * *Ne*
κύνησαν αὐτῷ. τότε λέγει αὐταῖς ὁ ἰησοῦς, μὴ 10
timete, ite, nunciate fratri-
φοβεῖσθε· ὑπάγετε, ἀπαγγείλατε τοῖς ἀδελφ-
bus meis, vt abeant in Galilæam, &
οῖς μου, ἵνα ἀπέλθωσιν εἰς τὴν γαλιλαίαν, κἀ-
‖ Quæ quū ibi me videbunt. ‖ *Euntibus autem illis*, ecce qui-
κεῖ με ὄψονται. πορευομένων δὲ αὐτῶν, ἰδού τι- 11
†de custodibus venerunt in ciuitatem, & *quæ facta fuerant. ‡ consilio accepto, pecuniam copiosam
νες τῆς κουστωδίας ἐλθόντες εἰς τὴν πόλιν, ἀπήγ-
uerunt principibus Sacerdotum omnia *facta*.
γειλαν τοῖς ἀρχιερεῦσιν ἅπαντα τὰ γενόμενα.
Et congregati cum senioribus, ‡ *consi-*
καὶ συναχθέντες μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, συμβ- 12
lioque accipientes, argenteos sufficientes dederunt mi-
ούλιόν τε λαβόντες, ἀργύρια ἱκανὰ ἔδωκαν τοῖς στρα-
litibus, Dicentes: Dicite quia discipuli eius
τιώταις, λέγοντες, εἴπατε ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ 13
¶ venerũt, & nocte ¶ *venientes* furati sunt eum nobis dormientibus.
νυκτὸς ἐλθόντες, ἔκλεψαν αὐτὸν ἡμῶν κοιμωμένων.
Et si auditum fuerit hoc à præside, nos suade-
καὶ ἐὰν ἀκουσθῇ τοῦτο ἐπὶ τοῦ ἡγεμόνος, ἡμεῖς πεί- 14
* At illi accepta pecunia, bimus ei, & vos securos faciemus. *Illi autem*
σομεν αὐτῷ, καὶ ὑμᾶς ἀμερίμνους ποιήσομεν. οἱ δὲ 15
accipientes argenteos, fecerunt sicut erant edocti.
λαβόντες τὰ ἀργύρια, ἐποίησαν ὡς ἐδιδάχθησαν.
καὶ διε-

& diuulgatum est verbum istud apud Iudæos, vs-
καὶ διεφημίσθη ὁ λόγος οὗτος παρὰ Ἰουδαίοις, μέ-
que † hodie. Vndecim * discipuli † pro- † in hodiernum diem. * autem § abierunt
16 χρι τῆς σήμερον. Οἱ δὲ ἕνδεκα μαθηταὶ ἐ-
festi sunt in Galilæam, in montem
πορεύθησαν εἰς τὴν Γαλιλαίαν, εἰς τὸ ὄρος
vbi constituerat illis Iesus. Et videntes eum
17 οὗ ἐτάξατο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς. καὶ ἰδόντες αὐτὸν
adorauerunt eum: quidam autē dubitauerunt. Et
προσεκύνησαν αὐτῷ· οἱ δὲ ἐδίστασαν. καὶ
18 προσελθὼν ὁ Ἰησοῦς ἐλάλησεν αὐτοῖς, λέγων, ἐ-
accedens Iesus, loquutus est eis, dicens: Da-
ta est mihi omnis § auctoritas in cælo, & in terra. § potestas
δόθη μοι πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ γῆς.
Euntes ergo docete omnes
19 πορευθέντες οὖν μαθητεύσατε πάντα τὰ
gentes: baptizantes eos in * nomen Pa- * nomine
ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πα-
tris, & Filij, & sancti Spiritus:
τρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος,
Docentes eos seruare omnia quæcumq; man-
20 διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνε-
daui vobis. Et ecce ego | eum vobis sum om- | vobiscum sum omnibus diebus
τειλάμην ὑμῖν. καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πα-
nes dies, vsque ad consummationem secu-
σας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶ-
li. Amen.
νος. ἀμήν.

Sancti Euangelij secundùm Matthæum,
FINIS.

SECVNDVM MARCVM
ΤΟ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ
SANCTVM EVANGELIVM.
ΑΓΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

CAPVT PRIMVM. Κεφ. ά.

ΑΡΧΗ τοῦ εὐαγγελίου ἰησοῦ χριστοῦ υἱοῦ 1
INITIVM Euangelij Iesu Christi filij
θεοῦ. ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προ- 2
Dei: Sicut scriptum est in † Pro-
φήταις, ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ
† Esaia Prophetæ: phetarum: Ecce ego mitto angelum meum ante
προσώπου σου, ὃς κατασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπρο-
faciem tuam, qui præparabit viam tuam an-
σθέν σου. φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἑτοιμά- 3
te te. Vox clamantis in deserto: Para-
σατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρί-
te viam Domini, rectas facite se-
βους αὐτοῦ. ἐγένετο ἰωάννης βαπτίζων ἐν τῇ 4
mitas eius. Fuit Ioannes baptizans in
ἐρήμῳ, καὶ κηρύσσων βάπτισμα μετανοίας εἰς
deserto, & prædicans baptismum pœnitentiæ in
ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς 5
remissionem peccatorum. Et egrediebatur ad
αὐτὸν πᾶσα ἡ ἰουδαία χώρα, καὶ οἱ ἱεροσολυμῖται,
* vniuersi eum omnis Iudæa regio, & Hierosolymitæ *:
καὶ ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ ἰορδάνῃ ποτα-
& baptizabantur *omnes* in Iordane flumi-
μῷ ὑπ' αὐτοῦ, ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας
ne ab illo, confitentes peccata
αὐτῶν.

sua. ‡ Erat *autem* Ioannes vestitus pilis ‡ Et
6 αὐτῶν. ἦν δὲ ὁ Ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας
cameli, & ‡ *zonam coriaceam* circa lumbos ‡ zona pel-
καμήλου, καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν licea
eius: & *edens* locustas & mel silvestre*. Et * edebat
7 αὐτοῦ· καὶ ἐσθίων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον. καὶ
prædicabat, dicens: Venit fortior me post
ἐκήρυσσε λέγων, Ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω
me, cuius non sum dignus ‖ *curvatus* solvere corri- ‖ procum-
μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμάν- bens
giam calceamentorum eius. Ego *quidem* bapti-
8 τα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ. ἐγὼ μὲν ἐβάπτι-
zavi vos *in* aqua: ille verò baptizabit vos *in*
σα ὑμᾶς ἐν ὕδατι· αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν
Spiritu sancto. Et factum est in illis
9 πνεύματι ἁγίῳ. καὶ ἐγένετο ἐν ἐκείναις ταῖς
diebus, venit Iesus à Nazareth Ga-
ἡμέραις, ἦλθεν Ἰησοῦς ἀπὸ Ναζαρὲτ τῆς Γα-
lilææ: & baptizatus est à Ioanne in Ior-
λιλαίας, καὶ ἐβαπτίσθη εἰς τὸν Ἰορ-
danem. Et statim ascendens de aquâ,
10 δάνην. καὶ εὐθὺς ἀναβαίνων ἀπὸ τοῦ ὕδατος,
vidit *scissos* cælos †, & Spiritum † apertos,
εἶδε* σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς, καὶ τὸ πνεῦμα * σχίζομαι
tamquam columbam descendentem *super eum*. Et * & manē-
11 ὡσεὶ περιστερὰν καταβαῖνον ἐπ' αὐτόν. καὶ tē in ipso.
vox facta est de cælis: Tu es filius meus di-
φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν, σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀ-
lectus, in ‡ *quo* complacui. Et statim spiri- ‡ te
12 γαπητός, ἐν ᾧ εὐδόκησα. καὶ εὐθέως τὸ πνεῦ-
tus eum ‡ *ejecit* in desertum. Et erat *illic* ‡ expulit
13 μα αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον. καὶ ἦν ἐκεῖ
in deserto *dies* quadraginta *, *tenta-* *diebus, &
ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας τεσσαράκοντα, πειραζό- quadra-
ginta no-
ctibus: & tē
rus à satana. ‖ Et *erat* cum † *feris*: batur
μενος ὑπὸ τοῦ σατανᾶ· καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων· ‖ & erat † bestiis

° Postquã autẽ traditus est Ioãnes.

& angeli ministrabant illi. * *Post autem tra-*
καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ. μετὰ δὲ τὸ παρα- 14
dium esse Ioannem, venit Iesus in Ga-
δοθῆναι τὸν Ἰωάννην, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Γα-
* κηρύσσων lilæam, prædicans Euangelium regni
λιλαίαν, κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας
Dei: Et dicens: Quoniam impletum est tempus,
τοῦ θεοῦ καὶ λέγων, ὅτι πεπλήρωται ὁ καιρὸς, 15
& appropinquauit regnum Dei: pœnitemini, &
καὶ ἤγγικεν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ· μετανοεῖτε, καὶ
‡ Et præte- credite *in* Euangelio. ‡ *Deambulans autem iux-*
πιστεύετε ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. περιπατῶν δὲ παρα- 16
riens secus *ta* mare Galilææ, vidit Simonem
τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, εἶδε Σίμωνα
& Andream fratrem eius *Simonis*, mit-
καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τοῦ Σίμωνος, βάλ-
§ retia in tentes § *verriculum in mari:* (erant
λοντας ἀμφίβληστρον εἰς τὴν θάλασσαν· ἦσαν
mare, enim piscatores.) Et dixit eis Iesus: Venite
γὰρ ἁλιεῖς. καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Δεῦτε 17
post me, & faciam vos fieri piscatores homi-
ὀπίσω μου, καὶ ποιήσω ὑμᾶς γενέσθαι ἁλιεῖς ἀνθρώ-
* relictis num. Et protinus * *relinquentes retia* sua, se-
πων. καὶ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα αὐτῶν, ἠκο- 18
quuti sunt eum. Et progressus indè pusil-
* προβὰς λούθησαν αὐτῷ. καὶ * προβὰς ἐκεῖθεν ὀλί- 19
lum, vidit Iacobum Zebedæi, & Ioannem
γον, εἶδεν Ἰάκωβον τὸν τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ Ἰωάννην τὸν
fratrem eius, & ipsos *in nauigio* componen-
ἀδελφὸν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζον-
‖ in naui: tes retia ‖. Et statim vocauit illos: &
τας τὰ δίκτυα. καὶ εὐθέως ἐκάλεσεν αὐτούς· καὶ 20
† relicto † *relinquentes patrem suum Zebedæum in nauigio*
patre suo Ζεβεδαῖον ἐν τῷ πλοίῳ
Zebedæo cum mercenariis, * *abierunt post* eum.
in naui
* sequuti sunt μετὰ τῶν μισθωτῶν, ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτοῦ.

καὶ εἰσπο-

Et ingrediuntur in Capharnaum: & ſtatim

21 καὶ εἰσπορεύονται εἰς καφαρναούμ· καὶ τοῖς σαββάτοις εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν ἐδίδασκε.

Sabbatis ingreſſus in ſynagogam, docebat †. Et ‡ *perstellebantur* ſuper doctrina eius. Erat enim docens eos quaſi *auctoritatem habens, & non ſicut Scribæ:

† eos

‡ ſtupebãt

* poteſtatem

22 καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς

Et erat in ſynagoga eorum homo in ſpiritu immundo, & exclamauit,

23 οἱ γραμματεῖς. καὶ ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, καὶ ἀνέκραξεν

Dicens: *Ah*, Quid nobis & tibi Ieſu Nazarene? veniſti perdere nos? *noui* ‖ *te quis ei*, ſanctus Dei: Et comminatus eſt ei Ieſus, dicens: Obmutesce, & exi ‡ *ex eo*. Et diſcerpens eum ſpiritus immundus, & exclamans

‖ ſcio qui ſis,

‡ de homine.

24 λέγων, ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοί, Ἰησοῦ Ναζαρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων, φιμώθητι, καὶ ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ. καὶ σπαράξαν

voce magna, exiit ab eo. Et ‡ *expauerunt* omnes: ita vt * *conquirerent ad ipſos*, dicentes: Quid ‖ eſt hoc? quæ † doctrina noua hæc, quia *per auctoritatem & ſpiritibus immundis imperat, & obediunt ei? ‡ *Exiit autem fama* eius ſtatim in omnem regionem

‡ miratũ ſunt

* conquirerent inter ſe

‖ nam

† in poteſtate etiã

‡ Et procedebat rumor

25 τὸ πνεῦμα τὸ ἀκάθαρτον καὶ φωνήσαν φωνῇ μεγάλῃ, ἐξῆλθεν ἐξ αὐτοῦ. καὶ ἐθαμβήθησαν πάντες, ὥστε συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς, λέγοντας, τί ἐστι τοῦτο; τίς ἡ διδαχὴ ἡ καινὴ αὕτη, ὅτι κατ' ἐξουσίαν καὶ τοῖς πνεύμασι τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιτάσσει, καὶ ὑπακούουσιν αὐτοῦ; ἐξῆλθε δὲ ἡ ἀκοὴ αὐτοῦ εὐθὺς εἰς ὅλην τὴν περίχωρον τῆς

Galilææ. Et protinus ‡ *ex* ſynagoga egreſſi

‡ de ſynagoga

dientes, venerunt in domum Simonis & Andreæ,
θόντες, ἦλθον εἰς τ̃ οἰκίαν σίμωνος καὶ ἀνδρέου, 30
* autem cum Iacobo & Ioanne. At socrus * Simonis
μετ' ἰακώβου καὶ ἰωάννου. ἡ δὲ πενθερὰ σίμωνος
decumbebat febricitans: & statim dicunt ei
κατέκλειτο πυρέσσουσα. καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῇ
‖ eleuauit † apprehẽsa manu de illa. Et accedens ‖ *excitauit* eam, † *apprehendens manum* 31
περὶ αὐτῆς. καὶ προσελθὼν ἦρεν αὐτὴν, κρατήσας τ̃ χεῖρα αὐτῆς· καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυ-
eius: & dimisit eam febris continuò, & ministrabat eis. Vespere autem fa-
ρετὸς εὐθέως, καὶ διηκόνει αὐτοῖς. ὀψίας δὲ γενο- 32
cto, quum occidisset Sol, afferebant ad eum om-
* δύμι μένης, ὅτε * ἔδυ ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάν-
* dæmonia habentes. nes malè habentes, & * *dæmoniacos.*
τας τοὺς κακῶς ἐχοντας, καὶ τοὺς δαιμονιζομένους.
‖ omnis congregata Et ciuitas ‖ *tota coacta* erat ad
καὶ ἡ πόλις ὅλη * ἐπισυνηγμένη ἦν πρὸς τ̃ 33
* ἐπισυνάγομαι ianuam, Et curauit multos † *malè habentes*
θύραν. καὶ ἐθεράπευσε πολλοὺς κακῶς ἔχον- 34
† qui vexabantur * languoribus: ‖ ea * ἀφίημι † quoniam ‖ sciebant * diluculò
τας ποικίλαις νόσοις καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβα-
bat: & non finebat ‖ loqui *dæmonia*, † *quòd nossent*
λε· καὶ οὐκ * ἤφιε λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ἤδεισαν
eum. Et * *manè nocte* valdè surgens egressus *est*,
αὐτόν. καὶ πρωῒ ἔννυχον λίαν ἀναστὰς ἐξῆλθε, 35
& abiit *Iesus* in desertum locum, ibique
καὶ ἀπῆλθεν ὁ ἰησοῦς εἰς ἔρημον τόπον, κἀκεῖ
‖ prosequutus est orabat. Et ‖ *prosequuti sunt* eum Simon &
προσηύχετο. καὶ κατεδίωξαν αὐτὸν ὁ σίμων καὶ 36
† erant. qui cum illo †. Et * *inuenientes* eum, ‖ *dicunt* ei:
* quũ inuenissent ‖ dixerunt οἱ μετ' αὐτοῦ· καὶ εὑρόντες αὐτὸν, λέγουσιν αὐτῷ, 37
Quia omnes quærunt te. Et ait illis: eamus
ὅτι πάντες ζητοῦσί σε. καὶ λέγει αὐτοῖς, ἀγωμὲν 38
† proximos vicos & ciuitates, in † *continua oppidula*, vt & ibi prædi-
εἰς τὰς ἐχομένας κωμοπόλεις, ἵνα κἀκεῖ κηρύ-
ξω·

cem: ad hoc enim * *egreſſus ſum.* Et erat prædicans * veni.
39 ξω· εἰς τῦτο γὰρ ἐξῆλυθα. καὶ ἦν κηρύσσων
in ſynagogis eorum, † *in omnem Galilæam,* † & in omni Galilæa,
ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, εἰς ὅλην τὴν γαλιλαίαν,
& dæmonia eiiciens. Et venit ad
40 καὶ τὰ δαιμόνια ἐκβάλλων. καὶ ἔρχεται πρὸς
eum leproſus deprecans eum, & ‡ *genupetens* ‡ genuflexo, dicit ei:
αὐτὸν λεπρὸς παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ γονυπετῶν
eum, & dicens ei: Quod ſi velis, potes me
αὐτὸν, καὶ λέγων αὐτῷ, ὅτι ἐὰν θέλῃς δύνασαί με
mundare. * *At Jeſus viſceribus commotus, extenden-*
41 καθαρίσαι. ὁ δὲ ἰησοῦς σπλαγχνισθείς, ἐκτείνας
dens manum ‖, *tetigit* eum, & ait illi: Volo: mundare. Et † *dicente eo,* ſtatim
τὴν χεῖρα, ἥψατο αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐτῷ, θέλω, καθαρίσθητι.
42 καὶ, καθαρίσθη. καὶ εἰπόντος αὐτοῦ, εὐθέως
diſceſſit ab eo lepra, & mundatus eſt.
ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ ἡ λέπρα, καὶ ἐκαθαρίσθη.
Et comminatus * ei, ſtatim † eiecit
43 καὶ ἐμβριμησάμενος αὐτῷ, εὐθέως ἐξέβαλεν
illum: Et dicit ei: Vide nemini dixeris: ſed
44 αὐτὸν· καὶ λέγει αὐτῷ, ὅρα μηδενὶ εἴπῃς· ἀλλ'
vade *teipſum* oſtende ‡ *Sacerdoti,* & offer
ὕπαγε, σεαυτὸν δεῖξον τῷ ἱερεῖ, καὶ προσένεγκε
pro emundatione tua quæ præcepit Moyſes, in
περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου ἃ προσέταξε μωσῆς, εἰς
teſtimonium illis. * Ille *vero* egreſſus cœpit præ-
45 μαρτύριον αὐτοῖς. ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο κη-
dicare *multa,* & diffamare ſermonem, ita ut ‖ *non*
ρύσσειν πολλὰ, καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον, ὥστε μη-
amplius ipſum poſſe manifeſtè in ciuitatem introi-
κέτι αὐτὸν δύνασθαι φανερῶς εἰς πόλιν εἰσελ-
re, ſed foris in deſertis locis † *erat:* & cõueniebãt
θεῖν. ἀλλ' ἔξω ἦν ἐν ἐρήμοις τόποις ἐκτός, καὶ ἤρχοντο
ad eum vndique.
πρὸς αὐτὸν πανταχόθεν.

† eſſent

CAP. II. β'.

Et iterum intrauit in Capharnaum * per
Καὶ πάλιν εἰσῆλθεν εἰς Καπερναούμ δι'
dies: & auditum est quòd in * domum esset: Et con-
ἡμερῶν· καὶ ἠκούσθη ὅτι εἰς οἶκόν ἐστι· καὶ εὐ- 2
festim § conuenerunt multi, § ita vt non amplius caperet ne-
θέως συνήχθησαν πολλοί, ὥστε μηκέτι χωρεῖν μη-
que quæ ad ianuam: & loquebatur eis verbum.
δὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν· καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον.
Et * veniunt ad eum, paralyticum feren-
καὶ ἔρχονται πρὸς αὐτὸν, παραλυτικὸν φέρον- 3
§ qui portabatur † quũ non posset offerre eũ illi præturba, nudauerunt * aperio * patefacientes,
tes, § subiatum à quatuor. Et † non valen-
τες, ἀπὸ τεσσάρων. καὶ μὴ δυνά- 4
tes appropinquare ei propter turbam, dete-
μενοι προσενέγκαι αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον, ἀπέστε-
xerant tectum vbi erat: & * perfodientes submise-
γασαν τὴν στέγην ὅπου ἦν, καὶ ἐξορύξαντες χαλῶ-
runt grabatum in quo paralyticus iacebat.
σι τὸν κράβαττον, ἐφ' ᾧ ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο.
§ Quũ autẽ vidisset
§ Videns autem Iesus fidem illorum, ait pa-
ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν, λέγει τῷ πα- 5
ralytico: Fili, dimittuntur tibi peccata tua.
ραλυτικῷ, τέκνον, ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου.
§ de Scribis
Erant autem quidam § Scribarum illic seden-
ἦσαν δέ τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθη- 6
* cogitantes
tes, & * ratiocinantes in cordibus suis:
μενοι, καὶ διαλογιζόμενοι ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν,
§ blasphemat.
Quid hic sic loquitur ‖ blasphemias; Quis potest
Τί οὗτος οὕτω λαλεῖ βλασφημίας; τίς δύναται 7
† nisi solus * Quo statim cognito
dimittere peccata, † si non vnus Deus? * Et sta-
ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ εἷς ὁ θεός; καὶ εὐ- 8
tim agnoscens Iesus spiritu suo, quia sic
θέως ἐπιγνοὺς ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι αὐτοῦ, ὅτι οὕτως
§ cogitarẽt intrà se
§ ratiocinantur in semetipsis. dixit illis: Quid ista
διαλογίζονται ἐν ἑαυτοῖς, εἶπεν αὐτοῖς, Τί ταῦτα

διαλο-

† *ratiocinamini* in cordibus vestris? Quid est facilius, dicere paralytico: Dimittuntur tibi peccata: an dicere: Surge, & tolle grabatum, & deambula? Vt autem sciatis quia

9 † διαλογίζεσθε ἐν τ καρδίαις ὑμῶν; τί ἐστιν εὐκοπώτερον, εἰπεῖν τῷ παραλυτικῷ, ἀφέωνται σοι αἱ ἁμαρτίαι· ἢ εἰπεῖν, ἔγειραι, καὶ ἆρον σου τὸν κράβαττον, καὶ περιπάτει.

10 ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι

* *auctoritatem* habet filius hominis dimittendi in terra peccata, ait paralytico: Tibi dico, Surge, & tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam. Et statim surrexit ‡, & tollens grabatum, egressus est coram omnibus: ita ut §obstupescere omnes, & *glorificare Deum, dicentes: Quia nunquam sic vidimus. Et egressus est rursus mare: *& omnis turba veniebat ad eum, & docebat eos. Et † *prætergrediens* vidit Levi Alphæi sedentem ad telonium: & ait illi: Sequere me. Et surgens sequutus est eum. Et factum est *in ea cumbere ipsum in domo illius, & multi publicani & peccatores simul discumbebant ‡ Iesu, & ‡ cum

* potestatem

11 ἐξουσίαν ἔχῃ ὁ υἱὸς τ ἀνθρώπου ἀφιέναι ἐπὶ τ γῆς ἁμαρτίας, λέγει τῷ παραλυτικῷ, σοὶ λέγω, ἔγειραι, καὶ ἆρον τ κράβαττόν σου, καὶ ὕπαγε

‡ ille: & sublato

12 εἰς τ οἶκόν σου. καὶ παραχρῆμα ἠγέρθη, καὶ ἆρας τ κράβαττον, ἐξῆλθεν ἐναντίον πάντων· ὥστε ἐξίστασθαι πάντας, καὶ δοξάζειν τ θεὸν, λέγοντας, ὅτι

§ mirarētur

* honorificarent

13 οὐδέποτε οὕτως εἴδομεν. καὶ ἐξῆλθε πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο

‖ ad

" omnisq;

14 πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς. καὶ παράγων εἶδε Λευὶν τ Ἀλφαίου καθήμενον ἐπὶ τὸ

† Quum præteriret

15 τελώνιον· καὶ λέγει αὐτῷ, ἀκολούθει μοι· καὶ ἀναστὰς ἠκολούθησεν αὐτῷ. καὶ ἐγένετο ἐν τῇ κατα-

* quũ accumberet

§ qui discipulis eius: erant enim multi, § & seque-
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ἦσαν γὰρ πολλοί, καὶ ἠκολού-
bantur eum. Et Scribæ & Phari-
θησαν αὐτῷ. καὶ οἱ γραμματεῖς καὶ Φαρι- 16
*quia mã- saei videntes *eum edentem cum publicanis &
ducaret σαῖοι ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ
‖ Quare peccatoribus, dicebant discipulis eius: ‖Quid, quòd
ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, Τί ὅτι
* magister cum publicanis & peccatoribus manducat & bibit *?
vester? μετὰ τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει;
Hoc audi- Et audiens Iesus, ait illis: Non † vsum ha-
to † necesse καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς, Οὐ χρείαν ἔ- 17
* sani bent *valentes medico, sed § male habentes.
§ qui malè χουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες.
habent: § enim non § veni vocare iustos, sed peccatores
οὐκ ἦλθον καλέσαι δικαίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς
ad pœnitentiam. Et erant discipuli Ioannis,
εἰς μετάνοιαν. καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου, 18
* Pharisæi & illi *Pharisæorum ieiunantes: & veniunt, &
καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων νηστεύοντες· καὶ ἔρχονται, καὶ
dicunt illi: Quare discipuli Ioannis, & illi
λέγουσιν αὐτῷ, Διατί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου, καὶ οἱ
‖ cui autem Pharisæorum ieiunant: ‖at tibi discipuli non
τῶν Φαρισαίων νηστεύουσιν, οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ οὐ
* Nunquid ieiunant? Et ait illis Iesus: *Num possunt
νηστεύουσι; καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Μὴ δύνανται 19
† nuptiarũ filij † thalami, in quo sponsus cum illis
οἱ υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν
* Quanto est, ieiunare? *Quantum tempus cum seipsis habent
tempore ἐστί, νηστεύειν; ὅσον χρόνον μὲθ' ἑαυτῶν ἔχουσι τὸν
secum sponsum, non possunt ieiũnare. Venient autem
νυμφίον, οὐ δύνανται νηστεύειν. ἐλεύσονται δὲ 20
dies, quum auferetur ab eis sponsus, &
* ἀφαι- ἡμέραι, ὅταν * ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, καὶ
ρέομαι tunc ieiunabunt in illis diebus.
τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις.

καὶ

Et nemo ‡ *additamentum* panni ‡ *impoliti* aſ- ‡aſſumen-
21 καὶ οὐδεὶς ἐπίβλημα ῥάκους ἀγνάφου ἐπιρ- tum
ſuit *in* veſtimento veteri: * *ſi verò non*, aufert ſuppie- ‡ rudis
ῥάπτει ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν· εἰ δὲ μή, αἴρει τὸ πλή- * alioquin
mentum *ipſius* nouum ‖ *veteris*, & *peior* ſciſſura ‖ à veteri,
ρωμα αὐτοῦ τοῦ καινοῦ τοῦ παλαιοῦ, καὶ χεῖρον σχίσμα & maior
fit. Et nemo ″ *injicit* vinum nouum in vtres ″ mittit
22 γίνεται. καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς
veteres: † *ſi vero non dirumpit* vinum *nouum* v- † alioquin
παλαιούς· εἰ δὲ μή, ῥήσσει ὁ οἶνος ὁ νέος τοὺς ἀσ- dirumpet
tres, & vinum * *effunditur*, & vtres ‡ *pereunt*: * ῥήσσω
κοὺς, καὶ ὁ οἶνος ἐκχεῖται, καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται· * effunde-
ſed vinum nouum in vtres nouos ‡ *injiciendum*. tur,
ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον. ‡peribunt:
‡mitti de-
bet.
Et factum eſt * *præteruadere eum in* Sab- * βάλλω
23 καὶ ἐγένετο αὐτὸν παραπορεύεσθαι ἐν τοῖς σά- * iterum
batis per ſata: & cœperunt diſcipuli e- quum am-
βασι διὰ τῶν σπορίμων, καὶ ἤρξαντο οἱ μαθηταὶ αὐ- bularet
ius ‖ *iter facere vellentes* ſpicas. *Et* Pha- ‖ progredi
24 τοῦ ὁδὸν ποιεῖν τίλλοντες τοὺς στάχυας. καὶ οἱ Φα- & vellere
riſæi ″ dicebant ei: Ecce quid faciunt † *in* Sab- ″ autem
ρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ, ἴδε τί ποιοῦσιν ἐν τοῖς σά- † diſcipuli
batis quod non licet? Et *ipſe* ait illis: Nun- tui
25 βασιν, ὃ οὐκ ἔξεστι; καὶ αὐτὸς ἔλεγε αὐτοῖς, οὐδέ-
quam legiſtis quid fecerit Dauid, quando * *vſum* ha- * neceſſi-
ποτε ἀνέγνωτε τί ἐποίησε Δαβὶδ, ὅτε χρείαν ἔ- tatem
buit, & eſuriit ipſe, & qui cum eo ‡? Quomodo ‡ erant?
26 σχε, καὶ ἐπείνασεν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ; πῶς
introiuit in domum Dei ſub Abiathar principe
εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ ἐπὶ Ἀβιάθαρ τοῦ ἀρ-
Sacerdotum, & panes propoſitionis manducauit,
χιερέως, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔφαγε,
quos non ‡ *licet* manducare * *ſi non* Sacerdotibus, & dedit ‖ ‡ licebat
οὓς οὐκ ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι, καὶ ἔδωκε * niſi
& *iis* cum eo ″ *exiſtentibus*? Et dicebat eis: Sab- ‖ eis & qui
27 καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὖσι; καὶ ἔλεγε αὐτοῖς, τὸ σάβ- ″ erant?

† & barum propter hominem factum est, † non homo
σαβ̄ατον διὰ τ̄ ἄνθρωπον ἐγένετο, ὐχ ὁ ἄνθρωπος
propter Sabbatum. Itaque Dominus est filius ho-
διὰ τὸ σάββατον. ὥστε κύριός ἐστιν ὁ υἱος τ̄ ἀν-
* etiam minis * & Sabbati.
θρώπου καὶ τ̄ σαββάτου.

CAP. III. γ'.

KAὶ εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὴν συναγωγήν, 1
‡ aridam & erat ibi homo ‡ arefactam habens
καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος * ξηραίνομαι
manum. Et obseruabant eum si Sabba-
χεῖρα· καὶ παρετήρουν αὐτὸν εἰ τοῖς σάββα- 2
tis curaret eum: vt accusarent illum.
σι θεραπεύσει αὐτὸν, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτ̄.
§ aridam Et ait homini § arefactam ha-
καὶ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ τῷ ξηραμμένην 3
benti manum: Surge in medium. Et dicit
χεῖρα ἔχοντι· ἔγειραι εἰς τὸ μέσον. καὶ λέγει 4
eis: Licet Sabbatis benefacere, an male-
αὐτοῖς, ἔξεστι τοῖς σάββασιν ἀγαθοποιῆσαι, ἢ κακο-
* saluam facere? animam * seruare, an perdere? ‖ Illi vero tace-
ποιῆσαι; ψυχὴν σῶσαι, ἢ ἀποκτεῖναι; οἱ δὲ ἐσιώ-
bant. Et circumspiciens eos cum ira,
πων. καὶ περιβλεψάμενος αὐτοὺς μετ' ὀργῆς, 5
‖ At
* excitate contristatus super * callo cordis eo-
συλλυπούμενος ἐπὶ τ̄ πωρώσει τ̄ καρδίας αὐ-
rum, dicit homini: Extende manum tuam.
τῶν, λέγει τῷ ἀνθρώπῳ, ἔκτεινον τὴν χεῖρά σου·
† illi. Et extendit: & restituta est manus † illius sana
καὶ ἐξέτεινε, καὶ * ἀπεκατεστάθη ἡ χεὶρ αὐτ̄ ὑγιὴς
* ἀποκα- τίσθη vt altera. Et exeuntes * Pharisæi, statim
‡ autem ὡς ἡ ἄλλη. καὶ ἐξελθόντες οἱ Φαρισαῖοι, εὐθέως 6
cum Herodianis consilium faciebant aduersus
μετὰ τ̄ Ἡρῳδιανῶν συμβούλιον ἐποίουν κατ' αὐτ̄,

eum, † *vt* eum perderent. Et Iesus *secessit
7 αὐτὸν, ὅπως μὴ αὐτὸν ἀποκτείνωσι. καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησε
sit cum discipulis suis ad mare:
μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ πρὸς τὴν θάλασσαν·
& multa turba à Galilæa sequuta est
καὶ πολὺ πλῆθος ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας ἠκολούθησεν
eum, & à Iudæa, Et ab Hierosoly-
8 αὐτῷ, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύ-
mis, & ab Idumæa, & trans Iordanem, &
μων, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας, καὶ περαν τοῦ Ἰορδάνου· καὶ
qui circa Tyrum & Sidonem, multitudo magna, au-
Ⓐ περὶ Τύρον καὶ Σιδῶνα, πλῆθος πολὺ, ἀκού-
dientes quæ faciebat, venerunt ad eum. Et dixit
9 οντες ὅσα ἐποίει, ἦλθον πρὸς αὐτόν. καὶ εἶπε
discipulis suis, vt nauicula ‡ *assisteret*
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα πλοιάριον προσκαρ-
tibi propter turbam, *vt* nè comprimerent eum.
τερῇ αὐτῷ, διὰ τὸν ὄχλον, ἵνα μὴ θλίβωσιν αὐτόν.
Multos enim § *sanauerat*, ita vt * *irruere*
10 πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν
ei, vt illum tangerent, quotquot habebant ‖ *flagella*.
αὐτῷ, ἵνα αὐτοῦ ἅψωνται, ὅσοι εἶχον μάστιγας.
Et spiritus immundi cum illum
11 καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα ὅταν αὐτὸν Ⓑ
† *spectabant*, *assidebant* ei: & clamabant, dicentes:
ἐθεώρει, προσέπιπτεν αὐτῷ, καὶ ἔκραζε λέγοντα,
Quòd tu es filius Dei. Et * *multa* comminabatur
12 ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. καὶ πολλὰ ἐπετίμα
eis, vt ne ‡ *manifestum* illum *facerent* Et § *as-*
13 αὐτοῖς, ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσωσι. καὶ ἀνα-
scendit in montem, & * *aduocat* quos voluit
βαίνει εἰς τὸ ὄρος, καὶ προσκαλεῖται οὓς ἤθελεν
ipse: & venerunt ad eum Et fecit
14 αὐτὸς· καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν. καὶ ἐποίησε
duodecim, vt essent cum illo: & vt mitteret
δώδεκα, ἵνα ὦσι μετ' αὐτοῦ, καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ

† quomodo
* aurem

‡ deseruiret

§ sanabat,
* irruerēt in eum,
‖ plagas.

† videbāt, procidebant

* vehemēter

‡ manifestarent

§ ascēdens
* vocauit ad se

eos prædicare: Et *habere auctoritatem curare
αὐτοὺς κηρύσσειν· καὶ ἐξουσίαν ἔχειν θεραπεύειν 15
infirmitates, & ejicere dæmonia. Et im-
τὰς νόσους, καὶ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια. καὶ ἐπέ- 16
posuit Simoni nomen †Petrum: Et Iacobum
θηκε τῷ Σίμωνι ὄνομα Πέτρον· καὶ Ἰάκωβον τὸν 17
Zebedæi, & Ioannem fratrem Iacobi: &
τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τοῦ Ἰακώβου· καὶ
imposuit eis nomina Boanerges, quod est, Filij
ἐπέθηκεν αὐτοῖς ὀνόματα Βοανεργές, ὅ ἐστιν, υἱοὶ
tonitrui: Et Andream, & Philippum, & Bartho-
βροντῆς· καὶ Ἀνδρέαν, καὶ Φίλιππον, καὶ Βαρθο- 18
lomæum, & Matthæum, & Thomam, & Iacobum
λομαῖον, καὶ Ματθαῖον, καὶ Θωμᾶν, καὶ Ἰάκωβον Ⓦ
Alphæi, & Thaddæum, & Simonem *Cananitem:
τὸν Ἀλφαίου, καὶ Θαδδαῖον, καὶ Σίμωνα τὸν Καναναῖτην·
Et Iudam Iscariotem, qui & tradidit illum.
καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην, ὃς καὶ παρέδωκεν αὐτόν. 19
Et veniunt ad domum: & conuenit iterum
καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον· καὶ συνέρχεται πάλιν 20
turba, ita vt non ‡posse ipsos neque panem manducare.
ὄχλος, ὥστε μὴ δύνασθαι αὐτοὺς μήτε ἄρτον φα-
Et ‡audientes qui ad ipsum, exierunt *prehendere
γεῖν. καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ' αὐτοῦ, ἐξῆλθον κρα- 21
eum: dicebant enim, ‡Quòd extra se esset Et
τῆσαι αὐτόν· ἔλεγον γάρ, ὅτι ἐξέστη. καὶ Ⓠ 22
Scribæ qui ab Hierosolymis †descendérant,
γραμματεῖς οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβάντες,
dicebant, Quoniã Beelzebub habet, & quia in principe
ἔλεγον, ὅτι Βεελζεβοὺλ ἔχει, καὶ ὅτι ἐν τῷ ἄρχοντι
dæmoniorum eiicit dæmonia. Et *adtῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια. καὶ προσ- 23
uocans eos, in parabolis dicebat il-
καλεσάμενος αὐτοὺς, ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐ-
lis: Quomodo potest satanas satanam eiicere?
τοῖς, πῶς δύναται Σατανᾶς Σατανᾶν ἐκβάλλειν;
καὶ ἐὰν

* dedit illis potestatem curandi ‖ eiiciendi
† Petrus:
§ possent
§ quũ audissent sui,
* tenere
‖ Quoniam in furorẽ versus est.
† descenderant,
* conuocatis eis,

Et ſi regnum in *ſeipſum* diuidatur, non
24 καὶ ἐὰν βασιλεία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ
poteſt ſtare regnum illud. Et ſi
25 δυνήσεται σταθῆναι ἡ βασιλεία ἐκείνη· καὶ ἐὰν
domus ſuper ſemetipſam diſpertiatur, non poteſt ſtare
οἰκία ἐφ' ἑαυτὴν μερισθῇ, οὐ δυνήσεται σταθῆναι
domus illa. Et ſi ſatanas conſurrexerit in
26 ἡ οἰκία ἐκείνη. καὶ εἰ ὁ σατανᾶς ἀνέστη ἐφ'
ſemetipſum, diſpertitus eſt, ‡ nõ § *poteſt* ſtare, ſed fi- ‡ &
ἑαυτὸν, μεμέρισται, οὐ δυνήσεται, ἀλλὰ τέ- § poterit
nem habet. Nemo poteſt vaſa fortis,
27 λος ἔχει. οὐδεὶς δύναται τὰ σκεύη τοῦ ἰσχυροῦ,
ingreſſus in domum eius, diripere, * *ſi non* * niſi
εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, διαρπάσαι, ἐὰν μὴ
priùs fortem alliget: & tunc domum eius
πρῶτον τὸν ἰσχυρὸν δήσῃ· καὶ τότε τὴν οἰκίαν αὐτοῦ
diripiet. Amen dico vobis Quoniã omnia di-
28 διαρπάσει. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πάντα * ἀ- * ἀφίημι
mittentur peccata filiis homi-
φεθήσε) τὰ ἁμαρτήματα τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώ-
num, & blaſphemiæ ‡ *quaſcumque* blaſphemauerint: ‡ quibus
πων, καὶ βλασφημίαι ὅσας ἂν βλασφημήσωσιν·
Qui autem blaſphemauerit in Spiritum ſan-
29 ὃς δ' ἂν βλασφημήσῃ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅ- † habebit
ctum, non † *habet* remiſſionem in æternum, ſed * *obnoxius* * reus erit
γιον, οὐκ ἔχει ἄφεσιν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἔνοχός
eſt æterni ‡ *iudicij*. Quoniã dicebant: Spiritum im- ‡ delicti.
30 ἐστιν αἰωνίου κρίσεως· ὅτι ἔλεγον, πνεῦμα ἀ-
mundum habet. § Veniunt *igitur* fratres & § Et
31 κάθαρτον ἔχει. ἔρχονται οὖν οἱ ἀδελφοὶ καὶ ἡ
mater eius: & foris ſtantes, miſerunt ad
μήτηρ αὐτοῦ· καὶ ἔξω ἑστῶτες, ἀπέστειλαν πρὸς
eum vocantes eum. Et ſedebat turba
32 αὐτὸν φωνοῦντες αὐτόν. καὶ ἐκάθητο ὄχλος
circa eum: * *dicebant verò* ei: Ecce mater tua, & * & dicunt
περὶ αὐτὸν· εἶπον δὲ αὐτῷ, ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου, καὶ Ⓠ

fratres tui, & sorores tuæ foris quærunt te.
ἀδελφοί σου, καὶ αἱ ἀδελφαί σου ἔξω ζητοῦσί σε.

§ respondeas eis, ait: † & * eos qui in circuitu eius sedebant,

Et §respondit eis, dicens: Quæ est mater
καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων, Τίς ἐστιν ἡ μήτηρ 33
mea, †aut fratres mei? Et circumspiciens *circu-
μου, ἢ οἱ ἀδελφοί μου; καὶ περιβλεψάμενος κύ- 34
culo circa se sedentes, ait: Ecce ma-
κλῳ τοὺς περὶ αὐτὸν καθημένους, λέγει, Ἴδε ἡ μή-
ter mea, & fratres mei. Quicumque fecerit
τηρ μου, καὶ οἱ ἀδελφοί μου· ὃς γὰρ ἂν ποιήσῃ τὸ 35
voluntatem Dei, hic frater meus, & soror
θέλημα τοῦ θεοῦ, οὗτος ἀδελφός μου, καὶ ἀδελφὴ
mea, & mater est.
μου, καὶ μήτηρ ἐστί.

CAP. IIII. ℵ.

* ad

Et iterum cœpit docere *iuxta ma-
Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν παρὰ τὴν θά- 1
§ congregata re: & §coacta est ad eum turba multa,
λασσαν, καὶ συνήχθη πρὸς αὐτὸν ὄχλος πολύς,
§ nauim ascendens sederet
ὥστε αὐτὸν ἐμβάντα εἰς τὸ πλοῖον, καθῆσθαι ἐν
* circa
mari: & omnis turba * ad mare
τῇ θαλάσσῃ· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν
super terram erat. Et docebat eos in pa-
ἐπὶ τῆς γῆς ἦν. καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν πα- 2
rabolis multa, & dicebat illis in doctri-
ραβολαῖς πολλά, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδα-
na sua: Audite: Ecce exiit seminans
χῇ αὐτοῦ· ἀκούετε· ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ 3
‖ ad seminandum: §seminare: † dū seminat aliud
σπεῖραι. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρειν, ὃ μὲν ἔπεσε 4
circa viam: & venerunt volucres cæli,
παρὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἦλθε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ,
* comederunt & *deuorauerunt illud. Aliud verò cecidit super pe- 5
καὶ κατέφαγεν αὐτό. ἄλλο δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πε-
τρῶδες,

trosa, vbi non habuit terram multam: & statim
πετρώδες, ὅπου οὐκ εἶχε γῆν πολλήν, καὶ εὐθέως
exortum est, † *propter non habere profunditatem terræ:* * *vbi*
6 ἐξανέτειλε, διὰ τὸ μὴ ἔχειν βάθος γῆς· ἡλίου δὲ
autem exoriente, ‡ *tuauit:* & ‖ *ob non*
ἀνατείλαντος, * ἐκαυματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ
habere radicem, exaruit. Et aliud cecidit in
7 ἔχειν ῥίζαν, * ἐξηράνθη. καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς
spinas: & ascenderunt spinæ, & suffo-
τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβησαν αἱ ἄκανθαι, καὶ * συνέ-
cauerunt illud, & fructum non dedit. Et aliud ceci-
8 πνιξαν αὐτό, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκε. καὶ ἄλλο ἔπε-
dit in terram ‡ *pulchram:* & dabat fructum as-
σεν εἰς τὴν γῆν τὴν καλήν, καὶ ἐδίδου καρπὸν ἀ-
cendentem & crescentem: & afferebat vnum triginta,
ναβαίνοντα καὶ αὐξανόμενα, καὶ ἔφερεν ἓν τριάκοντα,
& vnum sexaginta, & vnum centum. Et dicebat: * *Habens*
9 καὶ ἓν ἑξήκοντα, καὶ ἓν ἑκατόν. καὶ ἔλεγεν, ὁ ἔχων
aures ‖ *audire,* audiat. † *Quum autem factus esset so-*
10 ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω. ὅτε δὲ ἐγένετο κατὰ-
lus, interrogauerunt eum *qui circa eum erant* duo-
μόνας, ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ περὶ αὐτὸν σὺν τοῖς δώ-
decim, parabolam. Et dicebat eis: Vo-
11 δεκα τὴν παραβολήν. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὑ-
bis datum est nosse mysterium regni
μῖν δέδοται γνῶναι τὸ μυστήριον τῆς βασιλείας
Dei: illis autem ‡ *foris*" in parabolis
τοῦ θεοῦ· ἐκείνοις δὲ τοῖς ἔξω ἐν παραβολαῖς τὰ
omnia fiunt: Vt * *aspicientes aspiciant,* &
12 πάντα γίνεται, ἵνα βλέποντες βλέπωσι, καὶ
non videant: & audientes audiant, & non intelligant:
μὴ ἴδωσι· καὶ ἀκούοντες ἀκούωσι, καὶ μὴ συνιῶσι·
nequando conuertantur, & dimittantur eis pecca-
μήποτε ἐπιστρέψωσι, καὶ ἀφεθῇ αὐτοῖς τὰ ἁμάρ-
ta. Et ait illis: Nescitis pa-
13 τήματα. καὶ λέγει αὐτοῖς, οὐκ οἴδατε τὴν πα-

* Sole
† quoniam non habebat altitudinem
* Et quando exortus est sol,
‡ eo quòd non habebat
* καυματίζομαι
* ξηραίνομαι
‡ bonam:
* συμπνίγω
* Qui habet
‖ audiendi,
† Et quum esset singularis,
" hi qui cũ eo erant
‡ qui " sunt,
‡ videntes videant,

rabolam hanc? & quomodo omnes para-
ραβολὴν ταύτην; καὶ πῶς πάσας τὰς παρα-
bolas cognoscetis? * *Seminans*, verbum seminat:
βολὰς γνώσεσθε; ὁ σπείρων, τὸν λόγον σπείρει. 14
Hi autem sunt qui circa viam, vbi semina-
Οὗτοι δέ εἰσιν οἱ παρὰ τὴν ὁδόν, ὅπου σπείρε- 15
tur verbum, & quum audierint, confestim venit
ται ὁ λόγος, καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται
satanas, & aufert verbum ‖ seminatum † in
ὁ Σατανᾶς, καὶ αἴρει τὸν λόγον τὸν ἐσπαρμένον ἐν
cordibus eorum. Et hi sunt similiter * *in*
καρδίαις αὐτῶν. καὶ οὗτοί εἰσιν ὁμοίως οἱ ἐπὶ 16
perrosa ‡ *seminati*, qui quum audierint ver-
τὰ πετρώδη σπειρόμενοι, οἵτινες ὅταν ἀκούσωσι τὸν λό-
bum, statim cum gaudio accipiunt illud: Et
γον, εὐθέως μετὰ χαρᾶς λαμβάνουσιν αὐτόν· καὶ 17
non habent radicem in *seipsis*, sed * temporales
οὐκ ἔχουσι ῥίζαν ἐν ἑαυτοῖς, ἀλλὰ πρόσκαιροί
sunt: deinde orta tribulatione, § aut persequutione propter
εἰσιν· εἶτα γενομένης θλίψεως, ἢ διωγμοῦ διὰ τὸν
* alij verbum, confestim scandalizantur. Et * *hi* sunt qui
λόγον, εὐθὺς σκανδαλίζονται. καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ 18
‖ spinis se- in ‖ *spinas seminati*, hi sunt qui
minantur: εἰς τὰς ἀκάνθας σπειρόμενοι, οὗτοί εἰσιν, οἱ τὸν
† audiunt, verbum † *audientes*, Et * *curæ* seculi
* ærumnæ λόγον ἀκούοντες, καὶ αἱ μέριμναι τοῦ αἰῶνος 19
huius, & deceptio diuitiarum, & circa reli-
τούτου, καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ πλούτου, καὶ αἱ περὶ τὰ λοι-
quæ ‡ *cupiditates* introëuntes suffocant
πὰ ἐπιθυμίαι εἰσπορευόμεναι συμπνίγουσι τὸν
§ concu- verbum, & § *infructuosum* efficitur. Et hi sunt * *in*
piscentiæ
§ sine fru- λόγον, καὶ ἄκαρπος γίνεται. καὶ οὗτοί εἰσιν οἱ ἐπὶ 20
ctu
* qui super ‖ bonam terram ‖ *pulchram* seminati †, qui audiunt
† sunt, τὴν γῆν τὴν καλὴν σπαρέντες, οἵτινες ἀκούουσι τὸν
* fructifi- verbum, & suscipiunt, & * *fructum ferunt*, vnum tri-
cant, λόγον, καὶ παραδέχονται, καὶ καρποφοροῦσιν, ἓν τριά-

κοντα,

ginta, & vnum sexaginta, & vnum centum. Et dicebat
21 κοντα, καὶ ἐν ἑξήκοντα, καὶ ἐν ἑκατόν. καὶ ἔλεγεν
illis: Nunquid lucerna venit, vt sub modio
αὐτοῖς, μήτι ὁ λύχνος ἔρχεται, ἵνα ὑπὸ τὸν μόδιον
ponatur, aut sub lecto? nonne vt super candelabrum
* τεθῇ, ἢ ὑπὸ τὴν κλίνην; οὐχ ἵνα ἐπὶ τὴν λυχνίαν * τίθημι
imponatur? Non enim est aliquid absconditū, quod non ma-
22 ἐπιτεθῇ; οὐ γάρ ἐστί τι κρυπτὸν, ὃ ἐὰν μὴ φα-
nifestetur: nec factum est occultum, sed vt in pa-
νερωθῇ· οὐδὲ ἐγένετο ἀπόκρυφον, ἀλλ' ἵνα εἰς φα-
lam veniat. Si quis habet aures † *audire*, audiat. † audiendi,
23 νερὸν ἔλθῃ. εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.
Et dicebat illis: Videte quid audiatis. In qua
24 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, βλέπετε τί ἀκούετε. ἐν ᾧ
mensura mensi fueritis, remetietur vobis, & adi-
μέτρῳ μετρεῖτε, μετρηθήσεται ὑμῖν, καὶ προστε-
cietur vobis *audientibus*. Qui enim habet, da-
25 θήσεται ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν. ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ, δο-
bitur illi: & qui non habet, † & quod habet auferetur † etiam
θήσεται αὐτῷ· καὶ ὃς οὐκ ἔχει, καὶ ὃ ἔχει * ἀρθήσεται * ἄρουσι
ab eo. Et dicebat: Sic est regnum
26 ἀπ' αὐτοῦ. καὶ ἔλεγεν, οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ
Dei quemadmodū si homo iaciat sementem in
θεοῦ, ὡς ἐὰν ἄνθρωπος βάλῃ τὸν σπόρον ἐπὶ τῆς
terram, Et dormiat, & * *exsiteretur* nocte & die: * exurgat
27 γῆς, καὶ καθεύδῃ, καὶ ἐγείρηται νύκτα καὶ ἡμέραν,
& semen germinet & ‖ *augeatur* vt nescit ‖ increscat
καὶ ὁ σπόρος βλαστᾷ, καὶ μηκύνηται ὡς οὐκ οἶδεν
ille. † *Spontanea* enim terra * *fructum fert*, pri- † Vltro
28 αὐτός. αὐτομάτη γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ, πρῶτον * fructificat,
mùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentū in
χόρτον, εἶτα στάχυν, εἶτα πλήρη σῖτον ἐν τῷ
spica. ‡ *Quum verò ediderit* fructus, statim ‡ Et quum
29 στάχυϊ. ὅταν δὲ παραδῷ ὁ καρπὸς, εὐθὺς ex se pro-
mittit falcem, quoniam adest mes-
ἀποστέλλει τὸ δρέπανον, ὅτι παρέστηκεν ὁ θερισ-

sis. Et dicebat: Cui assimilabimus regnum
μός. καὶ ἔλεγε, Τίνι ὁμοιώσωμεν τὴν βασιλείαν 30
¶cui parabolæ cõparabim* Dei: aut ¶ *in qua parabola* cõsiderabimus
τοῦ θεοῦ, ἢ ἐν ποίᾳ αὐτὴν παραβολῇ θῶμεν; 31
* granum illud? Sicut *grano sinapis, quod cũ seminatũ fuerit
ὡς κόκκῳ σινάπεως, ὃς ὅταν σπαρῇ
‖est in terra, minus ‖ omnibus seminibus
ἐπὶ τῆς γῆς, μικρότερος πάντων τῶν σπερμάτων
†sunt *natum ‖est quæ †in terra: Et cũ *seminatum fuerit, ascen-
ὄντων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ὅταν σπαρῇ, ἀναβαί- 32
‖in arbo- dit ‖, & fit omnibus oleribus maius: & facit
νει, καὶ γίνεται πάντων τῶν λαχάνων μείζων, καὶ ποιεῖ
¶ possint ramos magnos, ita vt ¶ *posse* sub vmbra
κλάδους μεγάλους, ὥστε δύνασθαι ὑπὸ τὴν σκιὰν
*aues ‖habitare. eius *volatilia cæli ‖ nidulari.
αὐτοῦ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνοῦν.
Et talibus parabolis multis loquebatur
καὶ τοιαύταις παραβολαῖς πολλαῖς ἐλάλει 33
†verbum, eis †*sermonem*, prout poterant audire. Sine
αὐτοῖς τὸν λόγον, καθὼς ἐδύναντο ἀκούειν. χωρὶς 34
*seorsum autem parabola non loquebatur eis: *privatim* autem
δὲ παραβολῆς οὐκ ἐλάλει αὐτοῖς· κατ' ἰδίαν δὲ
‖differebat discipulis suis ‖ *dissoluebat* omnia. Et ait
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπέλυε πάντα. καὶ λέγει 35
¶quũ fero illis in illa die, ¶ *fero facto*, Trans-
αὐτοῖς ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὀψίας γενομένης, διέλ-
* contrà. eamus *in vlteriùs. Et dimittentes turbam, as-
θωμεν εἰς τὸ πέραν. καὶ ἀφέντες τὸν ὄχλον, πα- 36
‖ita sumunt eum ‖vt erat in †*nauigio*: & a-
ραλαμβάνουσιν αὐτὸν ὡς ἦν ἐν τῷ πλοίῳ· καὶ ἄλ-
†naui, & aliæ naues *lia verò nauigiola* erant cum illo. Et facta est
λα δὲ πλοιάρια ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ γίνεται 37
* & ‖ mittebat in nauim, ita vt impleretur nauis. procella venti magna: *at fluctus ‖*injicie-*
λαῖλαψ ἀνέμου μεγάλη· καὶ τὰ κύματα ἐπέβαλ-
bat in nauigium, vt ipsum iam impleri:
λεν εἰς τὸ πλοῖον, ὥστε αὐτὸ ἤδη γεμίζεσθαι·

καὶ ἦν

Et erat ipse in puppi super cervi-
38 καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῇ πρύμνῃ, ἐπὶ τῷ προσκε-
cal dormiens: & excitant eum, & dicunt
φάλαιον καθεύδων· καὶ διεγείρουσιν αὐτὸν, καὶ λέγουσιν
illi: Magister, non †cura est tibi quia perimus? Et
39 αὐτῷ, διδάσκαλε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἀπολλύμεθα; καὶ
*excitatus obiurgauit ventum, & dixit ma-
* διεγερθεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπε τῇ θα-
ri, "Sile, obmutesce. Et ‡ quievit ventus:
λάσσῃ, σιώπα, πεφίμωσο. καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος,
& facta est tranquillitas magna. Et ait illis: Quid
40 καὶ ἐγένετο γαλήνη μεγάλη. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τί
timidi estis ita? ‡ quomodo non habetis fidem? Et ti-
41 δειλοί ἐστε οὕτω; πῶς οὐκ ἔχετε πίστιν; καὶ ἐφο-
muerunt ‖timorem magnum: & dicebant ad † invicem:
βήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους,
Quisnam iste est, quia & ventus & mare
τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θάλασσα
obediunt ei?
ὑπακούουσιν αὐτῷ;

CAP. V.

Et venerunt "in vlterius maris, in
1 Καὶ ἦλθον εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν
regionem *Gadarenorum. Et exeunti ei ‡ ex
2 χώραν τῶν Γαδαρηνῶν. καὶ ἐξελθόντι αὐτῷ ἐκ τοῦ
nauigio, statim occurrit ei ‡ ex monu-
πλοίου, εὐθέως ἀπήντησεν αὐτῷ ἐκ τῶν μνη-
mentis homo in spiritu immundo: Qui
3 μείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ, ὃς
domicilium habebat in monumentis, & neque ca-
τὴν κατοίκησιν εἶχεν ἐν τοῖς μνήμασι, καὶ οὐδὲ ἁ-
tenis ‖nemo poterat eum ligare: †Propter
4 λύσει οὐδεὶς ἠδύνατο αὐτὸν δῆσαι, διὰ τὸ
eum sæpè compedibus & catenis *ligatum esse, &
αὐτὸν πολλάκις πέδαις καὶ ἁλύσεσι δεδέσθαι, καὶ

"transfretatum.
*Gerasenorum.
‡ de nauí,
‡ de
* ἀπαν-
τάω
‖iam quis-
quam
† Quoniã
*vinct⁹ di-
rupisset ca
tenas, &
compedes
comminuisset,

disruptas esse ab eo catenas, & pe-
διεσπᾶσθαι ὑπ' αὐτοῦ τὰς ἁλύσεις, καὶ τὰς πέ-
dicas constritas esse, & nemo eum poterat do-
δας συντετρίφθαι, καὶ οὐδεὶς αὐτὸν ἴσχυεν δα-
* συμπέ-βομαι
mare. Et ‡ *per omnem noctem & diem* in
‡ semper die ac nocte
μάσαι. καὶ διαπαντὸς νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐν
monumentis & in montibus erat clamans, & con-
τοῖς μνήμασι καὶ ἐν τοῖς ὄρεσι ἦν κράζων, καὶ κα-
cidens *(seipsum* lapidibus. Videns autem Iesum à
τακόπτων ἑαυτὸν λίθοις. ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ 6
longè, cucurrit, & adorauit eum:
μακρόθεν, ἔδραμε, καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ,
Et clamans voce magna, dixit: Quid mihi & tibi,
καὶ κράξας φωνῇ μεγάλῃ, εἶπε, Τί ἐμοὶ καὶ σοί, 7
Iesu fili Dei altissimi? adiuro te ‡ Deum ne me
§ per
Ἰησοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου; ὁρκίζω σε τὸν θεὸν μή με
torqueas. Dicebat enim illi: Exi spiritus
βασανίσῃς. ἔλεγε γὰρ αὐτῷ, ἔξελθε τὸ πνεῦμα 8
immunde ab homine‖. Et interrogabat
‖ isto.
τὸ ἀκάθαρτον ἐκ τοῦ ἀνθρώπου. καὶ ἐπηρώτα 9
eum: Quod tibi nomen†? Et *respondit dicens:* Legio
† est
*dicit ei:
‡ est
§ deprecabatur eum multum, ne se expelleret
αὐτόν, Τί σοι ὄνομα; καὶ ἀπεκρίθη λέγων, λεγεὼν
nomen mihi‡: quia multi sumus. Et § *adpellabat*
ὄνομά μοι· ὅτι πολλοί ἐσμεν. καὶ παρεκάλει 10
eum multa, vt ne se mittat extra regio-
αὐτὸν πολλά, ἵνα μὴ αὐτοὺς ἀποστείλῃ ἔξω τῆς χώ-
‖ circa
nem. Erat autem ibi ‖ *ad* montem grex porcorum
ρας. ἦν δὲ ἐκεῖ πρὸς τῷ ὄρει ἀγέλη χοίρων 11
† in agris.
magnus, pascens †. Et *adpellabant eum*
* deprecabãtur eum spiritus,
μεγάλη βοσκομένη. καὶ παρεκάλεσαν αὐτὸν 12
omnes daemones, dicentes: Mitte nos in
πάντες οἱ δαίμονες, λέγοντες, πέμψον ἡμᾶς εἰς
porcos, vt in eos introëamus. Et ¶
τοὺς χοίρους, ἵνα εἰς αὐτοὺς εἰσέλθωμεν. καὶ ¶ 13
concessit eis statim Iesus. Et exeuntes
ἐπέτρεψεν αὐτοῖς εὐθέως ὁ Ἰησοῦς. καὶ ἐξελθόντα
τὰ πνεύ-

spiritus immundi, introierunt in
τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα εἰσῆλθον εἰς τοὺς
porcos: & ‡ *irruit grex per præcipitium* in
χοίρους· καὶ ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ κρημνοῦ εἰς
mare: ‡ *erant enim ut* duo millia: & suffocati
τὴν θάλασσαν· ἦσαν δὲ ὡς δισχίλιοι· καὶ ἐπνίγοντο
sunt in mari. ‖ *At pascentes porcos*
14 το ἐν τῇ θαλάσσῃ. οἱ δὲ βόσκοντες τοὺς χοίρους
fugerunt, & nuntiauerunt in ciuitatem, & in
ἔφυγον, καὶ ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν, καὶ εἰς
agros. & egressi sunt videre quid esset † *factum*.
τοὺς ἀγρούς. καὶ ἐξῆλθον ἰδεῖν τί ἐστι τὸ γεγονός.
Et veniunt ad Iesum, & * *spectant*
15 καὶ ἔρχονται πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ θεωροῦσι τὸν
dæmoniacum sedentem & vestitum &
δαιμονιζόμενον καθήμενον καὶ ἱματισμένον, καὶ
sanæ mentis *eum qui habuerat legionem*: & ti-
σωφρονοῦντα τὸν ἐσχηκότα τὸν λεγεῶνα, καὶ ἐφο-
muerunt. ‡ Narrauerunt *autem* illis ‡ *videntes*, *quomodo*
16 βήθησαν. διηγήσαντο δὲ αὐτοῖς οἱ ἰδόντες, πῶς
factum esset ‖ *dæmoniaco*, & de porcis.
ἐγένετο τῷ δαιμονιζομένῳ, καὶ περὶ τῶν χοίρων·
Et † *cœperunt aduocare* eum, * *abire* de
17 καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ
finibus eorum. ‡ *Et ascendente ipso in*
18 τῶν ὁρίων αὐτῶν. καὶ ἐμβαίνοντος αὐτοῦ εἰς τὸ
nauigium, *aduocabat* illum ‡ *dæmoniacus*, vt esset
πλοῖον, παρεκάλει αὐτὸν ὁ δαιμονισθείς, ἵνα ᾖ
cum illo. ‖ *At Iesus* non admisit eum: sed
19 μετ' αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς οὐκ ἀφῆκεν αὐτόν, ἀλλὰ
ait illi: Vade in domum tuam ad
λέγει αὐτῷ, ὕπαγε εἰς τὸν οἶκόν σου πρὸς τοὺς
tuos, & annuncia illis quanta tibi Dominus † *fe-*
σους, καὶ ἀνάγγειλον αὐτοῖς ὅσα σοι ὁ κύριος ἐ-
cit, & misertus * *sit* tui. Et abiit, & cœ-
20 πoίησε, καὶ ἠλέησέ σε. καὶ ἀπῆλθε, καὶ ἤρξα-

magno impetu grex præcipitat' est
‡ ad
‖ Qui autẽ pascebant eos,
† facti:
* vident illum qui à dæmonio vexabatur,
‡ Et ‡ qui viderant, qualiter ‖ ei qui dæmonium habuerat, † rogare
* vt discederet
‡ Quumq; ascẽderet nauim, cœpit ‡ deprecari qui à dæmonio vexatus fuerat, ‖ &
† fecerit
* sit

§ sibi pit prædicare in Decapoli, quanta fecisset § ei
πο κηρυσσειν ἐν τῇ δεκαπολει, ὁσα ἐποιησεν αὐτῷ
§ quum transcēdisset Iesus in nauí Ieſus: & omnes mirabantur. Et § trans-
ὁ ἰησοῦς· καὶ πάντες ἐθαύμαζον. καὶ διαπε- 21
ciente Iesu in naugio rursum § in vi-
ρασαντος τοῦ ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πε-
§ trans fretum cōmenit zerius, coacta est turba multa ad eum, & erat
ραν, συνηχθη ὀχλος πολυς ἐπ' αὐτον, καὶ ἦν
† iuxta mare. Et ecce venit * unus
παρὰ τὴν θαλασσαν. καὶ ἰδου ἐρχεται εἷς τῶν 22
† circa * quidā de Archisynagogis Archisynagogorum, nomine Iairus: & videns eum,
ἀρχισυναγωγων, ὀνοματι ἰαειρος, καὶ ἰδων αὐτον,
§ deprecabatur procidit ad pedes eius: Et § adnocabat
πιπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτου, καὶ παρεκαλει 23
§ filia mea in extremis est. eum multum, dicens: Quoniam § filiola mea ex-
αὐτον πολλα, λεγων, ὁτι τὸ θυγατριόν μου ἐσ-
tremè habet, vt veniens imponas ei manus,
χατως ἐχει· ἵνα ἐλθων ἐπιθῃς αὐτῃ τας χειρας,
vt seruetur, & viuet. Et abiit cum
ὁπως σωθῃ, καὶ ζησεται. καὶ ἀπῆλθε μετ' 24
illo: & sequebatur eum turba multa, & compri-
αὐτου, καὶ ἠκολουθει αὐτῳ ὀχλος πολυς, καὶ συνε-
§ quæ erat in profluuio † annis * fuerat mebant eum. Et mulier § quædam existens in fluxione san-
θλιβον αὐτον. καὶ γυνη οὖσα ἐν ῥύσει αἱ- 25
guinis † annos duodecim, Et * multa perpessa à
ματος ἔτη δώδεκα, καὶ πολλα παθουσα ὑπὸ
§ complu-ribus § erogauerat omnia sua, nec quicquam profecerat, § habebat. † venisset in
§ multis medicis, & § insumpta quæ apud se
πολλων ἰατρων, καὶ δαπανησασα τὰ παρ' ἑαυτῆς
omnibus, & nihil adiuta, sed magis
πάντα, καὶ μηδὲν ὠφεληθεῖσα, ἀλλὰ μᾶλλον
in deterius § veniens: Audiens de Iesu,
εἰς τὸ χεῖρον ἐλθουσα, ἀκουσασα περὶ τοῦ ἰησοῦ, 27
† venisset in turba retrò, § tetigit vestimentum
ἐλθουσα ἐν τῷ ὀχλῳ ὀπισθεν, ἥψατο τοῦ ἱματίου
eius. Dicebat enim: Quia si vel § vestimenta eius
αὐτου. ἐλεγε γαρ, ὁτι κἂν τῶν ἱματίων αὐτου 28

ἅψω-

tetigero, † *seruabor.* Et confestim siccatus est † salua e-
29 ἁψωμαι, σωθήσομαι. καὶ εὐθέως ἐξηράνθη ἡ ro.
fons sanguinis eius: & sensit corpore, quia
πηγὴ τοῦ αἵματος αὐτῆς, καὶ ἔγνω τῷ σώματι, ὅτι
sanata est à ‡ *flagello.* Et statim Iesus co- ‡ plaga.
30 ἴαται ἀπὸ τῆς μάστιγος. καὶ εὐθέως ὁ Ἰησοῦς ἐπι-
gnoscens in semetipso, § *ex se effluxisse virtutem* prof- § virtutem
γνοὺς ἐν ἑαυτῷ τὴν ἐξ αὐτοῦ δύναμιν ἐξελθοῦ- quæ exie-
sam, conuersus * *in turba*, aiebat: Quis mea rat de illo,
σαν, ἐπιστραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ, ἔλεγε, Τίς μου * ad tur-
bam,
tetigit vestimenta? Et dicebant ei discí-
31 ἥψατο τῶν ἱματίων; καὶ ἔλεγον αὐτῷ οἱ μα-
puli sui: ‖ *Aspicis* turbam comprimentem te, ‖ Vides
θηταὶ αὐτοῦ, Βλέπεις τὸν ὄχλον συνθλίβοντά σε,
& dicis: Quis me tetigit? Et circumspiciebat vi-
32 καὶ λέγεις, Τίς μου ἥψατο; καὶ περιεβλέπετο ἰ-
dere † *hoc facientem.* At mulier ‡ ti- † eam quæ
33 δεῖν τὴν τοῦτο ποιήσασαν. ἡ δὲ γυνὴ φοβη- hoc fece-
rat.
mens & tremens, sciens quod factum esset in se, § verò
θεῖσα καὶ τρέμουσα, εἰδυῖα ὃ γέγονεν ἐπ' αὐτῇ,
venit & procidit § *ei*, & dixit ei omnem § ante eũ,
ἦλθε καὶ προσέπεσεν αὐτῷ, καὶ εἶπεν αὐτῷ πᾶσαν
veritatem. Ille autem dixit ei: Filia,
34 τὴν ἀλήθειαν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Θύγατερ, ἡ
fides tua * *seruauit* te: vade in pace, & esto * saluam
πίστις σου σέσωκέ σε· ὕπαγε εἰς εἰρήνην, καὶ ἴσθι fecit
sana à ‖ *flagello tuo.* Adhuc eo loquen- ‖ plagã
35 ὑγιὴς ἀπὸ τῆς μάστιγός σου. ἔτι αὐτοῦ λαλοῦν- tua.
te, veniunt † *ab Archisynagogo*, dicen- † nuntij ad
τος, ἔρχονται ἀπὸ τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγον- Archisy-
nagogum,
tes: Quia filia tua mortua est, quid ‡ *adhuc* vexas ‡ vltrà
τες, ὅτι ἡ θυγάτηρ σου ἀπέθανε, τί ἔτι σκύλλεις τὸν
magistrum? § *At Iesus statim audiens ser-* § Iesus au-
tẽ audito
36 διδάσκαλον; ὁ δὲ Ἰησοῦς εὐθέως ἀκούσας τὸν λό- verbo q̃
dicebatur
monem dictum, ait Archisynagogo: * *Ne* * Noli ti-
γον λαλούμενον, λέγει τῷ ἀρχισυναγώγῳ, μὴ mere; tan-
tummodo

metus: solum crede. Et non admisit quenquam
φοβοῦ, μόνον πίστευε. καὶ οὐκ ἀφῆκεν οὐδένα ‖
‖ nisi se consequi, ‖ si non Petrum, & Iacobum
συνακολουθῆσαι, εἰ μὴ Πέτρον, καὶ Ἰάκωβον
† veniunt & Ioannem fratrem Iacobi. Et † venerunt
καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν Ἰακώβου. καὶ ἔρχ- ‖
mit in domum Archisynagogi, & videt
εται εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀρχισυναγώγου, καὶ θεωρεῖ
‡ & det tumultum, ‡ flentes & eiulantes multum.
θόρυβον, κλαίοντας καὶ ἀλαλάζοντας πολ-
§ turbamini Et ingressus ait illis: Quid § tumultuamini & ploratis?
λά. καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς, τί θορυβεῖσθε & ‖
puella non mortua est, sed dormit. Et irridebant eum. Ipse verò eiectis omnibus,
κλαίετε; τὸ παιδίον οὐκ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύδει. καὶ κατεγέλων αὐτοῦ. ὁ δὲ ἐκβαλὼν πάν- ‖
assumit patrem puellæ,
τας, παραλαμβάνει τὸν πατέρα τοῦ παιδίου,
* secum erant, & matrem, & qui * cum se, & ‖ ingreditur
καὶ τὴν μητέρα, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, καὶ εἰσπορεύεται
‖ ingrediuntur vbi erat puella iacens. Et † prehendens
ὅπου ἦν τὸ παιδίον κατακείμενον. καὶ κρατήσας ‖
† tenens manum puellæ, ait illi: Talitha cumi,
τὴν χεῖρα τοῦ παιδίου, λέγει αὐτῇ, ταλιθὰ κοῦμι,
quod est interpretatum, Puella, tibi dico, ‡ exsurge. Et confestim surrexit puella, &
* μεθερμηνευόμενον * μεθερμηνευόμενον, τὸ κοράσιον, σοὶ λέγω, ‡ ἔγειρε. καὶ εὐθέως ἀνέστη τὸ κοράσιον, καὶ ‖
§ autem deambulabat. erat § enim annorū duodecim. Et obstupuerunt
* ἐξέστησαν περιεπάτει. ἦν γὰρ ἐτῶν δώδεκα. καὶ * ἐξέστησαν
* vehementer, stupore magno. Et præcepit illis * multa, ‖ iussit
* ἐκστάσει μεγάλῃ. καὶ διεστείλατο αὐτοῖς πολ- ‖
* γνῶναι λά, ἵνα μηδεὶς * γνῷ τοῦτο· καὶ εἶπε δοθῆναι αὐ-
li manducare.
τῇ φαγεῖν.

Καὶ

CAP. VI. ς'.

Et egressus est indè, & * venit in pa- * abiit
1 Καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πα-
triam suam: & † sequuntur eum discipuli † sequebã-
τρίδα αὐτοῦ· καὶ ἀκολουθοῦσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ
tur eum
sui. Et facto Sabbatho, cœpit in
2 αὐτοῦ. καὶ γενομένου σαββάτου, ἤρξατο ἐν τῇ
synagoga docere: & multi audientes, ‡ percel- ‡ admira-
συναγωγῇ διδάσκειν· καὶ πολλοὶ ἀκούοντες, ἐξε-
lebantur, dicentes, Vnde huic hæc §? & quæ eius, § omnia?
πλήσσοντο, λέγοντες, πόθεν τούτῳ ταῦτα; καὶ τίς * est
* sapientia ‖ data † illi, & ‡ efficaciæ tales § per ‖ quæ
ἡ σοφία ἡ δοθεῖσα αὐτῷ, καὶ δυνάμεις τοιαῦται διὰ
‡ virtutes
manus eius efficiuntur §? Nonne hic est fa-
3 τῶν χειρῶν αὐτοῦ γινόμεναι; οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ τέκ-
ber filius Mariæ, frater verò Iacobi & * Io- * Ioseph,
των, ὁ υἱὸς Μαρίας, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου καὶ Ἰω-
se, & Iudæ, & Simonis? ‖ Et non sunt sorores ‖ Nonne,
σῆ, καὶ Ἰούδα, καὶ Σίμωνος; καὶ οὐκ εἰσὶν αἱ ἀδελφαὶ
& eius hic † apud nos? Et scandalizabantur in † nobiscũ
αὐτοῦ ὧδε πρὸς ἡμᾶς; καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν
sunt? illo. ‡ Dicebat autem illis Iesus: Quia non est Pro- ‡ Et
4 αὐτῷ. ἔλεγε δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὅτι οὐκ ἔστι προ-
pheta § inhonoratus, si non in patria sua, & in § sine ho-
φήτης ἄτιμος, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν
nore, nisi * cognatis, & in domo sua. Et non * cognatione sua,
5 τοῖς συγγενέσι, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. καὶ οὐκ
poterat ibi vllam ‖ efficacitatem facere, † si non ‖ virtutem
ἠδυνάτο ἐκεῖ ποιῆσαι δύναμιν οὐδεμίαν, εἰ μὴ
† nisi pau- cos infir- mos im- positis ma nibus,
pauca infirmis imponens manus, curauit.
ὀλίγοις ἀρρώστοις ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας, ἐθεράπευσε.
Et mirabatur propter incredulitatem eorum: &
6 καὶ ἐθαύμαζε διὰ τὴν ἀπιστίαν αὐτῶν. καὶ
circuibat ‡ vicos in orbem docens. Et ‡ castella
7 περιῆγε τὰς κώμας κύκλῳ διδάσκων. καὶ
in circuitu

§ vocauit § *aduocans* duodecim: & cœpit eos
τοὺς δώδεκα· καὶ ἤρξατο αὐτοὺς
* binos, mittere * *duos duos*, & dabat illis ‖ *auctoritatem*
ἀποστέλλειν δύο δύο, καὶ ἐδίδου αὐτοῖς ἐξουσίαν τῶν
‖ potestatem spirituum immundorum. Et præcepit
πνευμάτων τῶν ἀκαθάρτων. καὶ παρήγγειλεν
† ne quid ‡ in via, nisi § neque eis † *vt nihil* tollerent ‡ *ad viam*, *si non* virgam
αὐτοῖς ἵνα μηδὲν αἴρωσιν εἰς ὁδὸν, εἰ μὴ ῥάβδον
tantùm: non peram, non panem, § *non* in zona
μόνον· μὴ πήραν, μὴ ἄρτον, μὴ εἰς τὴν ζώνην
æs: sed calceatos sandaliis: & ne
χαλκόν. ἀλλὰ ὑποδεδεμένους σανδάλια· καὶ μὴ
* induerẽtur duabus tunicis. * ἐνδύω * *induimini duas tunicas.* Et dicebat eis:
ἐνδύσησθε δύο χιτῶνας. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς,
Quocumque introieritis in domum, Illic manete, donec
ὅπου ἐὰν εἰσέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μένετε, ἕως
exeatis indè. Et quicumque non recepe-
ἂν ἐξέλθητε ἐκεῖθεν. καὶ ὅσοι ἂν μὴ δέξων-
rint vos, nec audierint vos, exeun-
ται ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευό-
tes indè, excutite puluerem in-
μενοι ἐκεῖθεν, ἐκτινάξατε τὸν χοῦν τὸν ὑπο-
‖ de pedib⁹ vestris, *ferùe* ‖ *pedum vestrorum*, in testimonium illis. A-
κάτω τῶν ποδῶν ὑμῶν, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. ἀ-
men dico vobis, tolerabilius erit Sodomis aut
μὴν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται Σοδόμοις ἢ
Gomorrhæ in die iudicij, quàm ciuitati illi.
Γομόρροις ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.
† pœnitẽtiam agerent: Et exeuntes prædicabant vt † *pœnitentiam agerent:*
καὶ ἐξελθόντες ἐκήρυσσον ἵνα μετανοήσωσι·
Et dæmonia multa eiiciebant: & vnge-
καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλλον, καὶ * ἤλειφον
* ἀλείφω * sanabantur oleo multos ægros, & * *sanabant.*
ἔλαίῳ πολλοὺς ἀρρώστους, καὶ ἐθεράπευον.
Et audiuit rex Herodes: (manifestum
καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρῴδης· φανερὸν
γὰρ ἐ-

enim factum †erat nomen eius) & dicebat: Quia Ioannes † est
γὰρ ἐγήνετο τὸ ὄνομα αὐτοῦ· καὶ ἔλεγεν, ὅτι Ἰωάννης
‡ baptizans à mortuis excitatus est: & propter ‡hoc ope- ‡ Baptista
ὁ βαπτίζων ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη, καὶ διὰ τοῦτο ἐνερ- resurrexit:
‡ ea virtu-
tes
15 γοῦσιν αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ. ἄλλοι δὲ ἔλεγον, ὅτι
Elias est. Alij verò dicebant: Quia Propheta est.
Ἠλίας ἐστίν· ἄλλοι δὲ ἔλεγον, ὅτι προφήτης ἐστὶν
quasi vnus | Prophetarum: † Audiens autem Herodes, ‖ ex Pro-
16 ὡς εἷς τῶν προφητῶν. ἀκούσας δὲ ὁ Ἡρῴδης, phetis.
† Quo au-
dito
ait: Quia quem ego decollaui Ioannem, hic
εἶπεν, ὅτι ὃν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα Ἰωάννην, οὗτος
‡ est: ipse exsitatus est ex mortuis. Ipse enim Hero- ‡ à mor-
tuis resur-
rexit.
17 ἐστὶν· αὐτὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν. αὐτὸς γὰρ ὁ Ἡρῴ-
des ‡ delegans, prehendit Ioannem, & vin- ‡ misit ac
tenuit
δης ἀποστείλας, ἐκράτησε τὸν Ἰωάννην, καὶ ἔδη-
xit eum in * custodia propter Herodiadem vxo- * carcere
σεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ διὰ Ἡρῳδιάδα τὴν γυναῖ-
rem Philippi fratris sui, quia eam du-
κα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὅτι αὐτὴν ἐ-
xerat. Dicebat enim Ioannes Herodi: Quòd
18 γάμησεν. ἔλεγε γὰρ ὁ Ἰωάννης τῷ Ἡρῴδῃ, ὅτι
non licet tibi habere vxorem fratris tui.
Οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου.
At Herodias ‖ insidiabatur illi: & volebat eum ‖ autem
19 ἡ δὲ Ἡρῳδιὰς * ἐνεῖχεν αὐτῷ, καὶ ἤθελεν αὐτὸν * ἐνέχω
occidere, † & non poterat. Nam Herodes ‡ me- † nec
20 ἀποκτεῖναι, καὶ οὐκ ἠδυνάτο. ὁ γὰρ Ἡρῴδης ἐ- ‡ enim
ruebat Ioannem, sciens eum virum iustum
φοβεῖτο τὸν Ἰωάννην, εἰδὼς αὐτὸν ἄνδρα δίκαιον ‡ custodie-
bat
& sanctum: & ‡ conseruabat eum, & * audiens eum, mul- * audito
καὶ ἅγιον· καὶ συνετήρει αὐτὸν, καὶ ἀκούσας αὐτοῦ, πολ- eo, ‖ libenter
ta faciebat, & ‖ iucunditer eum audiebat. Et * facta « quū dies
21 λὰ ἐποίει, καὶ ἡδέως αὐτοῦ ἤκουε. καὶ γενομένης opportu-
nus acci-
dit,
die opportuna, quum Herodes † natalitia sua † natalis
ἡμέρας εὐκαίρου, ὅτε Ἡρῴδης τοῖς γενεσίοις αὐτοῦ fui

‡ fecit

cœnam ‡ *faciebat* principibus *suis*, & tri-

δεῖπνον ἐποίᾳ τοῖς μεγισᾶσιν αὐτοῦ, καὶ τοῖς χι-

§ Quumq; introisset

bunis, & primis Galilææ. § *Et*

λιάρχοις, καὶ τοῖς πρώτοις τῆς γαλιλαίας. καὶ

ingressa filia ipsius Herodiadis,

εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς αὐτῆς τῆς ἡρωδιάδος,

* saltasset & placuisset ‖ simulque

& * *saltante*, & *placente* Herodi, ‖ &

καὶ ὀρχησαμένης, καὶ ἀρεσάσης τῷ ἡρῴδῃ καὶ τοῖς

vna recumbentibus, ait rex puellæ,

συνανακειμένοις, εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ κορασίῳ,

† vis, * αἰτέω ‡ licet

Pete à me quod † *velis*, & dabo tibi. Et iu-

* αἴτησόν με ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ δώσω σοί. καὶ ὤ-

rauit illi, Quia quicquid petieris, dabo tibi. ‡ *vsque* dimi-

μοσεν αὐτῇ, ὅτι ὃ ἐὰν αἰτήσῃς, δώσω σοι, ἕως ἡμι-

§ Quæ quū exisset,

dium regni mei. § *Illa verò egressa*, di-

σους τῆς βασιλείας μου. ἡ δὲ ἐξελθοῦσα, εἶ-

* At illa dixit:

xit matri suæ: Quid petam? * *Illa verò ait:*

πε τῇ μητρὶ αὐτῆς, Τί αἰτήσωμαι; ἡ δὲ εἶπε, Τὴν

‖ Quumq; introisset

Caput Ioannis Baptistæ. ‖ *Et ingres-*

κεφαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ. καὶ εἰσελθοῦ-

† festinatione ‡ protinus

sa statim cum † *studio* ad regem, pe-

σα αὐθέως μετὰ σπουδῆς πρὸς τὸν βασιλέα, ἠ-

tiuit, dicens: Volo vt mihi des ‡ *ex ipsa*

τήσατο, λέγουσα, Θέλω ἵνα μοι δῷς ἐξ αὐτῆς

in disco caput Ioannis Baptistæ.

ἐπὶ πίνακι τὴν κεφαλὴν ἰωάννου τοῦ βαπτιστοῦ.

§ est * iusiurandum, ‖ propter † noluit ‡ cõtristatus sed missio speculatore præcepit * αἰθέλω * φέρομαι § in disco: &

Et contristatus § *factus* rex, propter

καὶ περίλυπος γενόμενος ὁ βασιλεὺς, διὰ τοὺς

* *iuramenta*, & ‖ simul discumbentes, † *non voluit*

ὅρκους, καὶ τοὺς συνανακειμένους, οὐκ ἠθέλησεν

eam ‡ *reijcere*. Et *statim* legans

αὐτὴν * ἀθετῆσαι. καὶ εὐθέως ἀποστείλας ὁ

rex *speculatorem* *iussit* affer-

βασιλεὺς σπεκουλάτορα, ἐπέταξεν * ἐνεχθῆ-

ri caput eius § *Ille autem abiens* decolla-

ναι τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. ὁ δὲ ἀπελθὼν ἀπεκεφά-

λισεν

uit eum in carcere. Et attulit ca-
λισεν αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ. καὶ ἐπεγκεφαλισεν
put eius in disco, & dedit illud
φαλῳ αὐτοῦ ἐπὶ πίνακι, καὶ ἔδωκεν αὐτὸ τῷ
puellæ, & puella dedit *illud* ma-
κορασίῳ, καὶ τὸ κορασιον ἔδωκεν αὐτὸ τῇ μη-
tri suæ. * *Et audientes* discipuli eius * Quo an-
τρὶ αὐτῆς. καὶ ἀκουσαντες οἱ μαθηται αὐτοῦ dito
venerunt, & tulerunt ‖ *sudauer* eius, & posuerunt il- ‖ corpus
ἦλθον, καὶ ἦραν τὸ πτωμα αὐτοῦ, καὶ ἔθηκαν αὐ-
lud in monumento. Et † *sequntur* Aposto- † conue-
τὸ ἐν τῷ μνημείῳ. καὶ συναγονται οἱ ἀποστο- nientes
li ad Iesum, & renunciauerunt ei omnia
λοι πρὸς τὸν ἰησουν, καὶ ἀπήγγειλαν αὐτῷ πάντα
‡ & *quanta* egerant, & *quanta* docuerant. Et ait ‡ quæ
καὶ ὅσα ἐποίησαν, καὶ ὅσα ἐδίδαξαν. καὶ λέγει
illis: Venite § *vos ipsi priuatim* in desertum § seorsum
αὐτοῖς, δεῦτε ὑμεῖς αὐτοὶ κατ' ἰδίαν εἰς ἔρημον
locum, & requiescite pusillum. Erant enim * ve- * qui ve-
τόπον, καὶ ἀναπαύεσθε ὀλίγον· ἦσαν γὰρ οἱ ἐρ- niebant & redibant
nientes & abeuntes multi: & nec ‖ *oc-* ‖ spatium
χόμενοι καὶ οἱ ὑπάγοντες πολλοὶ, καὶ οὐδὲ φα- *casionem* manducā-di
re opportunitatem habebant. Et † abierunt in desertum lo- † ascēden-
γεῖν * εὐκαίρουν. καὶ ἀπῆλθον εἰς ἔρημον τό- tes in nauim,
cum *nauigio* seorsum. Et viderunt eos ab- * εὐκαι-
πον τῷ πλοίῳ κατ' ἰδίαν. καὶ εἶδον αὐτοὺς ὑπά- ρέω
euntes, & cognouerunt *eum* multi: & pedestres
γοντας, καὶ * ἐπέγνωσαν αὐτὸν πολλοὶ, καὶ πεζῇ * ἐπιγι-
de omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc, & νώσκω
ἀπὸ πασῶν τῶν πόλεων συνέδραμον ἐκεῖ, καὶ
præuenerunt eos, & *venerunt ad eum*. Et
προῆλθον αὐτοὺς, καὶ ἦλθον πρὸς αὐτόν. καὶ
exiens vidit Iesus multam turbam: & ‡ *visceribus* ‡ misertus
ἐξελθὼν εἶδεν ὁ ἰησοῦς πολὺν ὄχλον· καὶ ἐσπλα- est
commotus est super eos: quia erant sicut oues non ha
χνίσθη ἐπ' αὐτοῖς, ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔ-

bentes pastorem. & cœpit docere illos multa.

χοντες ποιμένα. Καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐτοὺς πολλά.

‖ quum *fieret, accesserunt, ‖ dicentes

ta. Et ‖ iam hora multa *facta, accedentes ei discipuli eius, ‖ dicunt: Quòd de-

λοῦ. καὶ ἤδη ὥρας πολλῆς γενομένης, προσελθόντες αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγουσιν, ὅτι ἔ-

† hic, ‡ præteriit: Dimit. e illos, § proximas villas *emát sibi cibos quos mãducẽt. Et

serrus est locus †, & iam hora ‡ multa, absolue eos, vt abeuntes in § per gyrum agros & vicos, * mercentur sibi panes. quid enim edant non habent. Ille verò respondens, ait

ρημός ἐστιν ὁ τόπος, καὶ ἤδη ὥρα πολλή, ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα ἀπελθόντες εἰς τοὺς κύκλῳ ἀγροὺς καὶ κώμας, ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους· τί γὰρ φάγωσιν οὐκ ἔχουσιν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν

‖ dixerunt

illis: Date illis vos manducare. Et ‖ dicunt ei:

αὐτοῖς, δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. καὶ λέγουσιν αὐτῷ,

† emamus ducentis denariis ‡ Et

Euntes † mercabimur ducentorum denariorum

ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν δηναρίων διακοσίων

panes, & dabimus illis manducare. ‡ Ille autem dicit

ἄρτους, καὶ δώσομεν αὐτοῖς φαγεῖν. ὁ δὲ λέγει

eis: Quot panes habetis? abite & videte. Et

αὐτοῖς, πόσους ἄρτους ἔχετε; ὑπάγετε καὶ ἴδετε. καὶ

§ quũ cognouisset, * præcepit illis vt accũbere facerent omnes secũdùm contubernia super viride fœnũ. ‖ in partes per centenos & quinquagenos † acceptis ‡ panibus, & duobus ‖ piscibus, intuens

γνόντες λέγουσι, πέντε καὶ δύο ἰχθύας. καὶ ἐπέ-

‖ dinauit eis recumbere omnes conuiuia conuiuia super viridi fœno. Et discubuerunt

ταξεν αὐτοῖς ἀνακλῖναι πάντας συμπόσια συμ-

‖ area, area per centum & per quinquagin-

πόσια ἐπὶ τῷ χλωρῷ χόρτῳ. καὶ ἀνέπεσον

ta. Et † accipiens quinque ‡ panes & duos pisces,

πρασιαὶ πρασιαί, ἀνὰ ἑκατὸν καὶ ἀνὰ πεντήκοντα. καὶ λαβὼν τοὺς πέντε ἄρτους καὶ τοὺς δύο ἰχθύας,

respiciens in cælum, benedixit, & fre-

ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησε, καὶ κατέ-

git panes, & dedit discipulis suis,

κλασε τοὺς ἄρτους, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ,

ἵνα

vt adponerent † eis: & duos pisces diui- † ante eos
ἵνα παραθῶσιν αὐτοῖς· καὶ τοὺς δύο ἰχθύας ἐμέρι-
sit omnibus. Et manducauerunt omnes, & saturati sunt.
42 σε πᾶσι. καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἐχορτάσθησαν.
Et sustulerunt * fragmentorum duodecim cophinos ple- * reliquiæ
43 καὶ ἦραν κλασμάτων δώδεκα κοφίνους πλή-
nos, & de piscibus. Et erant † eden- † autē qui
44 ρεις, καὶ ἀπὸ τῶν ἰχθύων. καὶ ἦσαν οἱ φαγόν- manducauerāt, quin
tes, quinquies mille viri. Et sta- que millia
45 τες τοὺς ἄρτους, πεντακισχίλιοι ἄνδρες. καὶ εὐ- virorum
tim coëgit discipulos suos ascendere
θέως ἠνάγκασε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἐμβῆναι
‡ in nauigium, & præcedere in vlterius ad ‡ nauim,
εἰς τὸ πλοῖον, καὶ προάγειν εἰς τὸ πέραν πρὸς vt præce-
Bethsaidam, * donec ipse absolueret turbam. E: deret eum
45 Βηθσαϊδάν, ἕως αὐτὸς ἀπολύσῃ τὸν ὄχλον. καὶ trans fre-
‖ dimittens eos, abiit in montem o- tum. * dum ipse
ἀποταξάμενος αὐτοῖς, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσ- dimitteret populum, ‖ quum di-
rare. Et † ferè facto erat nauigium misisset
47 εύξασθαι. καὶ ὀψίας γενομένης, ἦν τὸ πλοῖον † quū ferè esset, erat
in medio mari, & ipse solus in nauis
ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης, καὶ αὐτὸς μόνος ἐπὶ τῆς
terra. Et * vidit eos laborantes in * videns
48 γῆς. καὶ εἶδεν αὐτοὺς βασανιζομένους ἐν
remigando: (erat enim ventus contrarius eis)
τῷ ἐλαύνειν· ἦν γὰρ ὁ ἄνεμος ἐναντίος αὐτοῖς·
& circa quartam ‡ custodiam noctis venit ‡ vigiliam
καὶ περὶ τετάρτην φυλακὴν τῆς νυκτὸς ἔρχεται
ad eos circumambulans super mare: & pro-
πρὸς αὐτοὺς, περιπατῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ
volebat præterire eos. ‡ Illi verò videntes eum cir- ‡ At illi
49 ἤθελε παρελθεῖν αὐτούς. οἱ δὲ ἰδόντες αὐτὸν περι- vt viderunt
cumambulantem super mare, putauerunt phan-
περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ἔδοξαν φάν-
tasma esse: & exclamauerunt. Omnes enim * al. πρὸς.
50 τασμα εἶναι· καὶ * ἀνέκραξαν. πάντες γὰρ εἶδον

eum viderunt, & conturbati sunt. Et statim loqu-
* ταράττω αὐτὸν εἶδον, καὶ * ἐταράχθησαν. ὁ δὲ εὐθέως ἐλά-
tus est cum eis, & dixit eis: Confidite: ego
λησε μετ' αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς, θαρσεῖτε· ἐγώ
* nolite timere. sum, * ne metuite. Et ascendit ad illos
εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτοὺς
‖ nauim: & cessauit † plus magis intra se
εἰς τὸ πλοῖον· καὶ ἐκόπασεν ὁ ἄνεμος· καὶ λίαν
ex abundanti in semetipsis stupebant, & mirabantur.
ἐκ περισσοῦ ἐν ἑαυτοῖς ἐξίσταντο, ἐθαύμαζον.
Non enim intellexerunt de panibus: erat enim cor
οὐ γὰρ συνῆκαν ἐπὶ τοῖς ἄρτοις· τὴν γὰρ καρδίαν
* obcæcatum. eorum * obcallitum Et ‡ pertranseuntes
αὐτῶν * πεπωρωμένη. καὶ διαπεράσαντες
venerunt in terram Genesareth, & appli-
ἦλθον ἐπὶ τὴν γῆν Γεννησαρέτ, καὶ προσωρ-
cuerunt. ‡ Et exeuntibus illis * è nau-
μίσθησαν. καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τοῦ πλοίου
gio, continuò * cognoscentes eum: Circumcurren-
εὐθὺς * ἐπιγνόντες αὐτὸν, περιδραμόν-
tes omnem circumuiciniam illam, cœperunt in
τες ὅλην τὴν περίχωρον ἐκείνην, ἤρξαντο ἐπὶ
grabatis ‖ malè habentes circumfer-
τοῖς κραβάττοις τοὺς κακῶς ἔχοντας περιφέ-
re, vbi audiebant † quòd illic esset. Et quocumque
ρειν, ὅπου ἤκουον ὅτι ἐκεῖ ἐστί. καὶ ὅπου ἂν
* in villas, aut ciuitates, introibat in vicos, vel * vrbes, vel agros,
εἰσπορεύετο εἰς κώμας, ἢ πόλεις, ἢ ἀγροὺς,
in plateis ponebant infirmos, &
ἐν ταῖς ἀγοραῖς ἐτίθουν τοὺς ἀσθενοῦντας, καὶ
‡ deprecabantur † aduocabant eum, vt vel fimbriam
παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα κἂν τοῦ κρασπέδου τοῦ
vestimenti eius tangerent: & quotquot tangebant eum,
ἱματίου αὐτοῦ ἅψωνται· καὶ ὅσοι ἂν ἥπτοντο αὐτοῦ,
* salui fiebant. ‡ seruabantur.
ἐσῴζοντο.

Καὶ

CAP. VII. ζ'.

Et conueniunt ad eum Phariſæi, &

1 Καὶ συνάγονται πρὸς αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι, καί

quidam * *Scribarum* venientes ab Hieroſoly- * de Scribis

τινες τῶν γραμματέων ἐλθόντες ἀπὸ Ἱεροσολύ-

mis. Et ‖ *videntes* quoſdam † *diſcipulorum* eius commu- ‖ quum viderent † ex diſcipulis

2 μων. καὶ ἰδόντες τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ κοι- * *i.* non lotis, manducare

ναῖς χερσί, τοῦτ' ἔστιν, ἀνίπτοις, ἐσθίοντας ἄρτους, ‡ vituperauerunt. § enim

‡ *incuſarunt.* *Nam* Phariſæi § & omnes Iu- * niſi crebrò

3 ἐμέμψαντο. οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες οἱ Ἰου-

dæi, *ſi non pugillatim* lauerint manus, non

δαῖοι, ἐὰν μὴ πυγμῇ νίψωνται τὰς χεῖρας, οὐκ ‖ niſi

manducant, tenentes traditionem ſe-

ἐσθίουσι, κρατοῦντες τὴν παράδοσιν τῶν πρεσ-

niorum: Et à foro, ‖ *ſi non* baptizen-

4 βυτέρων· καὶ ἀπ' ἀγορᾶς, ἐὰν μὴ βαπτίσων-

tur, non comedunt: & alia multa ſunt, quæ † *aſſumpſe-* † tradita

ται, οὐκ ἐσθίουσι· καὶ ἄλλα πολλά ἐστιν, ἃ παρέλα- *runt prehendere, lotiones poculorum & ſextariorum,* ſunt illis ſeruare, baptiſmata calicum & vtcorum,

βον κρατεῖν, βαπτισμοὺς ποτηρίων καὶ ξεστῶν, * *Deinde interrogant* * Et interrogabant

& æramentorum, & lectorum.

5 καὶ χαλκίων, καὶ κλινῶν. ἐπειτα ἐπερωτῶσιν

eum Phariſæi & Scribæ: Quare

αὐτὸν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, Διατί Ⓒ

diſcipuli tui non ambulant iuxta traditionem

μαθηταί σου οὐ περιπατοῦσι κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν

ſeniorum, ſed ‡ *illotis* manibus manducant ‡ commanibus

πρεσβυτέρων, ἀλλὰ ἀνίπτοις χερσὶν ἐσθίουσι τὸν

panem? § Ille *verò* reſpondens, dixit eis: *Quòd* * *pul-* § At * Bene

6 ἄρτον; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι καλῶς

chrè prophetauit Eſaias de vobis hypo-

ἐπροφήτευσεν Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν τῶν ὑποκρι-

critis, ſicut ſcriptum eſt: Hic populus labiis

τῶν, ὡς γέγραπται, ὅτι ὁ λαὸς τοῖς χείλεσί

‖ autem me honorat, ac cor‖ eorum longè abest à
με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτῶν πόρρω ἀπέχει ἀπ'
† In vanũ me. † Frustrà autem colunt me, docentes do-
ἐμοῦ. μάτην δὲ σέβονταί με, διδάσκοντες δι-
* & ctrinas, * præcepta hominum. Relinquẽ-
δασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων. ἀφέν-
‡ tenetis traditiones ‡ baptiſmata vrceorum & calicum: * his ‖ Bene irritũ feciſtis præceptum
τες γὰρ τὴν ἐντολὴν τοῦ θεοῦ, κρατεῖτε τὴν παράδο-
σιν τῶν ἀνθρώπων, βαπτισμοὺς ξεστῶν καὶ ποτη-
ρίων, καὶ ἄλλα παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε.
καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, καλῶς ἀθετεῖτε τὴν ἐντο-
λὴν τοῦ θεοῦ, ἵνα τὴν παράδοσιν ὑμῶν τηρήσητε.
Moyſes enim dixit: Honora patrem tuum, & ma-
μωσῆς γὰρ εἶπε, τίμα τὸν πατέρα σου, καὶ τὴν μη-
† qui maledixerit * moriatur: trem tuam: & † maledicens patri vel matri,
τέρα σου· καί, ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα,
morte * finiatur. Vos autem dicitis: Si dixe-
θανάτῳ τελευτάτω· ὑμεῖς δὲ λέγετε, ἐὰν εἴ-
rit homo patri vel matri, Corban,
πῃ ἄνθρωπος τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρί, κορβᾶν,
‡ quodcũque ex me, tibi profuerit: Et vltrà non dimittitis ‡ reſcindentes * per traditionem veſtram ‖ iterum
ὅ ἐστι, δῶρον ὃ ἐὰν ἐξ ἐμοῦ, ὠφεληθῇς. καὶ οὐκέ-
(quod eſt donum) † quod ſi ex me iuuaberis. Et non am-
plius ſinitis eum quicquam facere patri ſuo, aut
τι ἀφίετε αὐτὸν οὐδὲν ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ, ἢ
matri ſuæ. ‡ Irritum facientes verbum Dei
τῇ μητρὶ αὐτοῦ, ἀκυροῦντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ
* traditione veſtra quem tradidiſtis: Et ſimi-
τῇ παραδόσει ὑμῶν ἣ παρεδώκατε· καὶ παρ-
lia huiuſmodi multa facitis. Et ad-
όμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε. καὶ προσκα-
uocans ‖ omnem turbam, dicebat illis:
λεσάμενος πάντα τὸν ὄχλον, ἔλεγεν αὐτοῖς,
ἀκούε-

Audite me omnes, & intelligite. Nihil est
15 ἀκούετέ μου πάντες, καὶ συνίετε· οὐδέν ἐστιν
extra hominem introiens in eum,
ἔξωθεν τοῦ ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον εἰς αὐτόν,
quod † *possit eum communicare:* sed * *exeun-*
ὃ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι· ἀλλὰ τὰ ἐκπορευό-
tia ab eo, illa sunt § *communicantia* ho-
μενα ἀπ' αὐτοῦ, ἐκεῖνά ἐστι τὰ κοινοῦντα τὸν ἄν-
minem. Si quis habet aures audiendi, audiat.
16 θρωπον. Εἴ τις ἔχει ὦτα ἀκούειν, ἀκουέτω.

Et quum introisset in domum à turba, in-
17 Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τοῦ ὄχλου, ἐ-
terrogabant eum discipuli eius § *de para-*
πηρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ περὶ τῆς παρα-
bola: Et ait illis: Sic & vos imprudentes
18 βολῆς. Καὶ λέγει αὐτοῖς, Οὕτω καὶ ὑμεῖς ἀσύνετοί
estis? Nō *consideratis* quia omne extrinsecus introiens
ἐστε; οὐ νοεῖτε, ὅτι πᾶν τὸ ἔξωθεν εἰσπορευόμενον
in hominem, non potest eum communicare:
εἰς τὸν ἄνθρωπον, οὐ δύναται αὐτὸν κοινῶσαι·
Quia non intrat eius in cor,
19 ὅτι οὐκ εἰσπορεύεται αὐτοῦ εἰς τὴν καρδίαν,
sed in ventrem ‖, & in secessum ex-
ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν, καὶ εἰς τὸν ἀφεδρῶνα ἐκπο-
it, purgans omnes escas? Dice-
20 ρεύεται, καθαρίζον πάντα τὰ βρώματα; ἔλε-
bat autē † *quòd ex homine egreſſum,*
γε δὲ ὅτι τὸ ἐκ τοῦ ἀνθρώπου ἐκπορευόμενον,
illud communicat hominem. * Intus enim, de
21 ἐκεῖνο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. ἔσωθεν γὰρ, ἐκ τῆς
corde hominum § *ratiocinationes mala*
καρδίας τῶν ἀνθρώπων οἱ διαλογισμοὶ οἱ κακοὶ
egrediuntur, adulteria, fornicationes, *homicidia,*
22 ἐκπορεύονται, μοιχεῖαι, πορνεῖαι, φόνοι, κλο-
ta, auaritiæ, * *malitiæ,* dolus, ‖ *lasciuia,*
παί, πλεονεξίαι, πονηρίαι, δόλος, ἀσέλγεια,

† possit eū coinquinare:
* quæ de homine procedūt
† quæ cōmunicant

§ parabolam:

* intelligitis,

† quoniam quę de homine exeunt, illa communicant
* Ab
§ malæ cogitationes procedūt:
§ homicidia,
* nequitiæ,
‖ impuditiæ,

oculus malus, blasphemia, superbia,
ὀφθαλμὸς πονηρὸς, βλασφημία, ὑπερηφανία,
† stultitia. † *amentia.* Omnia hæc mala abin-
ἀφροσύνη. πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἐξω-23
* procedunt, tus * *egrediuntur,* & communicant hominem. Et
θεν ἐκπορεύεται, καὶ κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον. καὶ
‡ fines indè surgens, abiit in ‡ *confinia* Tyri
ἐκεῖθεν ἀναστὰς, ἀπῆλθεν εἰς τὰ μεθόρια τύρου
& Sidonis: & ingressus *in* domum, neminem vo-
καὶ σιδῶνος· καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν, οὐδένα ἤ-
§ Mulier luit scire, & non potuit latere. § *Au-*
θελε γνῶναι, καὶ οὐκ ἠδυνήθη λαθεῖν. ἀκού-24
enim statim vt audiuit *diens enim mulier* de eo, cuius *habebat *filiola*
σασα γὰρ γυνὴ περὶ αὐτοῦ, ἧς εἶχε τὸ θυγάτριον
‖ intrauit, & spiritum immundum, ‖ *inerans* procidit ad
πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἦλθεν προσέπεσε πρὸς
† enim pedes eius. (Erat †*autem* mulier * *Græca,* Sy-
τοὺς πόδας αὐτοῦ. ἡ δὲ γυνὴ ἦν ἑλληνὶς, συ-25
* gentilis, rophœnissa genere.) Et rogabat eum vt dæ-
ροφοινίσσα τῷ γένει· καὶ ἠρώτα αὐτὸν ἵνα τὸ δαι-
‡ qui dixit monium eiceret de filia eius. ‡ *At*
μόνιον ἐκβάλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς. ὁ δὲ27
Iesus ait ei: Sine prius saturari
* χορτά- Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, ἄφες πρῶτον * χορτασθῆναι
ζεσθαι filios: non enim § *pulchrum* est sumere panem
§ bonum τὰ τέκνα· οὐ γὰρ καλόν ἐστι λαβεῖν τὸν ἄρτον τῶν
* canibus. filiorum, & mittere * *catellis.* Illa verò respon-
‡ At τέκνων, καὶ βαλεῖν τοῖς κυναρίοις. ἡ δὲ ἀπεκρι-28
‖ nam & dit, & dicit illi: Vtique Domine: ‖ *etenim* catelli
θη, καὶ λέγει αὐτῷ, ναὶ κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυνάρια
sub mensa comedunt de micis
ὑποκάτω τῆς τραπέζης ἐσθίει ἀπὸ τῶν ψιχίων τῶν
puerorum. Et ait illi: Propter hunc sermonem,
παιδίων. καὶ εἶπεν αὐτῇ, διὰ τοῦτον τὸν λόγον,29
vade: exiit dæmonium à filia tua.
ὕπαγε· ἐξελήλυθε τὸ δαιμόνιον ἐκ τῆς θυγατρός σου.

καὶ ἀπ-

Et † *abiens in* domum suam, inuenit
30 καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, εὗρε τὸ
* *dæmonium egressum, & filiam* coniecta
δαιμόνιον ἐξεληλυθός, καὶ τὴν θυγατέρα βεβλη-
am super lectum. Et iterum exiens de
31 μένην ἐπὶ τῆς κλίνης. καὶ πάλιν ἐξελθὼν ἐκ
finibus Tyri ‡ *& Sidonis, venit* ad ma-
τῶν ὁρίων Τύρου καὶ Σιδῶνος, ἦλθε πρὸς τὴν θα-
re Galilææ, § *per medium finium* De-
λασσαν τῆς Γαλιλαίας, ἀνὰ μέσον τῶν ὁρίων Δε-
capoleos. Et * *ferunt* ei surdum ‖ *egreloquen-*
32 καπόλεως. καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν μογιλά-
tem, & inuocant eum vt imponat illi
λον, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτὸν ἵνα ἐπιθῇ αὐτῷ τὴν
manum. Et † *assumens* cum de turba
33 χεῖρα. καὶ ἐπιλαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τοῦ ὄχλου
* *priuatim, iecit* digitos suos in auri-
κατ' ἰδίαν, ἔβαλε τοὺς δακτύλους αὐτοῦ εἰς τὰ ὦ-
culas eius: & expuens, tetigit linguam eius:
τα αὐτοῦ, καὶ πτύσας, ἥψατο τῆς γλώσσης αὐτοῦ·
Et suspiciens in cælum, ingemuit, &
34 καὶ ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, ἐστέναξε, καὶ
ait illi: Ephphatha, quod est, Adaperire. Et
35 λέγει αὐτῷ, Ἐφφαθά, ὅ ἐστι, * Διανοίχθητι. καὶ * διανοίγω
statim adapertæ sunt eius aures: & solutum est
εὐθέως διηνοίχθησαν αὐτοῦ αἱ ἀκοαὶ, καὶ ἐλύθη ὁ
vinculum linguæ eius: & loquebatur rectè. Et
36 δεσμὸς τῆς γλώσσης αὐτοῦ, καὶ ἐλάλει ὀρθῶς. καὶ
præcepit illis ‡ *vt nemini* dicerent Quanto autem ‡ ne cui
διεστείλατο αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν. ὅσον δὲ
ille eis præcipiebat, § *magis* * *amplius* prædi- § tantò
αὐτὸς αὐτοῖς διεστέλλετο, μᾶλλον περισσότερον ἐκη- * plus
cabant. Et ‖ *supramodum perscribebantur*, di- ‖ eò ampli⁹
37 ρυσσον. καὶ ὑπερφυῶς ἐξεπλήσσοντο, λέ- admirabã-
centes: † *Pulchrè* omnia fecit: & surdos † Bene
γοντες, καλῶς πάντα πεποίηκε· καὶ τοὺς κωφοὺς

*fecit *faſit audire, & mutos loqui.
ποιεῖ ἀκούειν, καὶ κωφοὺς λαλεῖν.

CAP. VIII. η'.

*iterum qui turba multa eſſet, nec haberent q̃ manducarent, cõuocatis diſcipulis, ait illis: Miſereor ‡ecce iam triduo ſuſtinent me, nec habẽt quid ‡dimittero

In illis diebus *omnino multa turba
EN ἐκείναις ταῖς ἡμέραις παμπόλλου ὄχλου
exiſtente, & non habentibus quid comederent, aduocans
ὄντος, καὶ μὴ ἐχόντων τί φάγωσι, προσκαλεσάμενος
Iesus diſcipulos ſuos, dixit illis:
ὁ Ἰησοῦς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγει αὐτοῖς,
Miſeribus commoueor ſuper turbam: quia ‡iam dies
σπλαγχνίζομαι ἐπὶ τὸν ὄχλον, ὅτι ἤδη ἡμέρας
tres manent apud me, & non habent quid manducent.
τρεῖς προσμένουσί μοι, καὶ οὐκ ἔχουσι τί φάγωσι.
Et ſi ‡abſoluam eos ieiunos in domum ſuam,
καὶ ἐὰν ἀπολύσω αὐτοὺς νήστεις εἰς οἶκον αὐτῶν,
*deficient ‖ex eis
* exoluentur in via: quidam enim ‖eorum delon-
ἐκλυθήσονται ἐν τῇ ὁδῷ· τινὲς γὰρ αὐτῶν μακρό-
gè venerunt. Et reſponderunt ei diſcipuli
*ἥκω ἦσαν *εἰ ἦκασι. καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ
ſui: Vnde illos poterit quis hîc ſaturare
αὐτοῦ, πόθεν τούτους δυνήσεταί τις ὧδε χορτάσαι
panibus in ſolitudine? Et interrogauit eos: Quot
ἄρτων ἐπ' ἐρημίας; καὶ ἐπηρώτα αὐτούς, πόσους
habetis panes? †Illi vero dixerunt: Septem. Et præce-
†Qui ἔχετε ἄρτους; οἱ δὲ εἶπον, ἑπτά. καὶ παρήγ-
pit turbæ diſcumbere ſuper terram. Et accipiens
γειλε τῷ ὄχλῳ ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ λαβὼν τοὺς
ſeptem panes, gratias agens, fregit: & dabat
ἑπτὰ ἄρτους, εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς
diſcipulis ſuis, vt apponerent: & apposuerunt
μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα παρατιθῶσι· καὶ παρέθηκαν
turbæ. Et habebant piſciculos paucos: & *bene-
τῷ ὄχλῳ. καὶ εἶχον ἰχθύδια ὀλίγα, καὶ εὐλο-
dicens, ait apponi & ipſos. Comederunt autem, &
γήσας, εἶπε παρατεθῆναι καὶ αὐτά. ἔφαγον δὲ, καὶ

ἐχορ-

ſaturati ſunt: & ſuſtulerunt † *redundantia fragmentorum* † quæ ſu-
ἐχορτάσθησαν· καὶ ἦραν περισσεύματα κλασμάτων perauerãt de fragmẽ-
ſep em ſportas. (Erant autem * *comedentes* quaſi qua- tis
9 ἑπτὰ σπυρίδας. ἦσαν δὲ ⓐ φαγόντες ὡς τε- * qui man-
tuor millia:) & ‡ *abſoluit* eos. Et ſtatim ducaue ãt
‡ dimiſit
10 τρακισχίλιοι· ⓒ ἀπέλυσεν αὐτούς. καὶ εὐθέως
aſcendens ‡ *in* *nauigium* cum diſcipulis ſuis, ve- ‡ nauim
ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἦλ-
nit in partes Dalmanutha. Et exierunt
11 θεν εἰς τὰ μέρη Δαλμανουθά. καὶ ἐξῆλθον ⓐ
Phariſæi. & cœperunt conquirere * eo, quærentes * cum
Φαρισαῖοι, ⓒ ἤρξαντο συζητεῖν αὐτῷ, ζητοῦντες
ab illo ſignum de cælo, tentantes
παρ' αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες
eum. Et ingemiſcens ſpiritu ſuo,
12 αὐτόν. καὶ ἀναστενάξας τῷ πνεύματι αὐτοῦ,
ait: Quid generatio iſta ſignum quærit? Amen
λέγει, Τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον ἐπιζητεῖ; ἀμὴν
dico vobis; ſi dabitur generationi iſti ſignum.
λέγω ὑμῖν, εἰ δοθήσεται τῇ γενεᾷ ταύτῃ σημεῖον.
Et dimittens eos, ‖ *aſcendens rurſum in nauigium,* ‖ aſcendit
καὶ ἀφεὶς αὐτοὺς, ἐμβὰς πάλιν εἰς τὸ πλοῖον, iterũ nau-
13 *abiit in vlterius.* Et obliti ſunt ſumere uim, & abiit trans
14 ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέραν. καὶ ἐπελάθοντο λαβεῖν fretum.
panes: & † *ſi non* vnum panem non habebant * *cum ſe* † niſi
ἄρτους· ⓒ εἰ μὴ ἕνα ἄρτον οὐκ εἶχον μεθ' ἑαυτῶν * ſecum in
in nauigio. Et præcipiebat eis, dicens: Vi- nau.
15 ἐν τῷ πλοίῳ. καὶ διεστέλλετο αὐτοῖς, λέγων, Ὁ-
dete, ‡ *aſpicite* à fermento Phariſæorum, & ‡ & cauete
ρᾶτε, βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων, καὶ
fermento Herodis. Et § *ratiocinabantur ad in-* § cogita-
16 τῆς ζύμης Ἡρῴδου. καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλ- *uicem,* dicentes, Quia panes non habemus. * Et * Quo co-
17 λήλους, λέγοντες, ὅτι ἄρτους οὐκ ἔχομεν. καὶ gnito,
cognoſcens Ieſus, ait illis: Quid cogitatis, Quia
γνοὺς ὁ Ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς, Τί διαλογίζεσθε, ὅτι

panes non habetis? Nondū cognoscitis, nec intelligitis? adhuc
ἄρτους οὐκ ἔχετε; οὔπω νοεῖτε, οὐδὲ συνίετε; ἔτι
‖ cæcatum ‖ *callosum* habetis cor vestrum? Oculos
πεπωρωμένην ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν; ὀφθαλμοὺς 18
† videtis, habentes non † *aspicitis*, & aures habentes non audi-
μοὺς ἔχοντες οὐ βλέπετε, καὶ ὦτα ἔχοντες οὐκ ἀ-
* Nec ditis? * *Et non* recordamini, Quando quinque panes
κούετε; καὶ οὐ μνημονεύετε, ὅτε τοὺς πέντε ἄρτους 19
‡ quinque millia, & fregi in † *quinquies mille*, quot cophinos
ἔκλασα εἰς τοὺς πεντακισχιλίους, πόσους κοφίνους
fragmentorum plenos sustulistis? Dicunt ei: Duo-
κλασμάτων πλήρεις ἤρατε; λέγουσιν αὐτῷ, δώ-
§ & decim. Quādo § *autem* septem * in ‖ *quater mil-*
* panes ‖ quatuor millia, † sportās *le*, quot † *sportarum complementa* fragmentorum
δεκα. ὅτε δὲ τοὺς ἑπτὰ εἰς τοὺς τετρακισχι- 20
λίους, πόσων σπυρίδων πληρώματα κλασμάτων
*Et dicunt tulistis? * *Illi verò dixerunt:* Septem. Et dicebat eis:
ἤρατε; οἱ δὲ εἶπον, ἑπτά. καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, 21
‡ nondum Quomodo ‖ nō intelligitis? Et * *venit in* Bethsaidam,
§ veniunt πῶς οὐ συνίετε; καὶ ἔρχε) εἰς Βηθσαϊδάν, 22
* adducūt & * *ferunt* ei cæcum, & ‖ *invocabant* eum
‖ rogabant καὶ φέρουσιν αὐτῷ τυφλόν, καὶ παρακαλοῦσιν αὐτ
† apprehē- sa manu vt illum tangeret. Et † *adsumens manum*
ἵνα αὐτοῦ ἅψη). καὶ ἐπιλαβόμενος † χειρὸς τ 23
cæci, eduxit eum extra vicum: & ex-
τυφλοῦ, ἐξήγαγεν αὐτὸν ἔξω τ κώμης· καὶ πτύ-
*impositis manibus suis, puens in oculos eius, * *imponens manus*
σας εἰς τὰ ὄμματα αὐτοῦ ἐπιθεὶς τὰς χεῖρας
‡ aspiciēs, *ei*, interrogauit eum si quid videret. Et † *su-*
αὐτῷ, ἐπηρώτα αὐτὸν εἴ τι βλέπει. καὶ ἀνα- 24
spiciens ait: Video homines velut ar-
βλέψας ἔλεγε, βλέπω τοὺς ἀνθρώπους ὡς δέν-
bores ambulantes. Deinde iterum imposuit
δρα περιπατοῦντας. εἶτα πάλιν ἐπέθηκε 25
§ cœpit manus super oculos eius, & § *fecit*
τὰς χεῖρας ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ ἐποίησεν
αὐτὸν

ipsum videre: & restitutus est, * & aspe- *ita ut clarè videret omnia.
αὐτὸν ἀναβλέψαι· καὶ ἀποκατεστάθη, καὶ ἐνέβλε-
xit perlucidè omnes. Et misit illum
26 ψε τηλαυγῶς ἅπαντας. καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν
in domum suam, dicens: ‖ Neque in vicum ‖ Vade in domũ tuã: & si in vicũ introieris, nemini dixeris.
εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, λέγων, μηδὲ εἰς τὴν κώμην
ingrediaris, neque dixeris cuipiam in vico. Et
27 εἰσέλθῃς, μηδὲ εἴπῃς τινὶ ἐν τῇ κώμῃ. καὶ
egressus est Iesus & discipuli eius in † vi- † castella
ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κω-
cos Cæsareæ Philippi: & in via interro-
μας καισαρείας τῆς φιλίππου· καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπη-
gabat discipulos suos, dicens eis: Quem me
ρώτα τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγων αὐτοῖς, τίνα με
dicunt homines esse? * Illi verò responderunt ‡: * Qui ‡ illi, dicẽtes: alij
28 λέγουσιν οἱ ἄνθρωποι εἶναι; (Q) οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν, Ioannem Baptistam, & alij Eliam, alij verò † unũ † quasi vnũ de Prophetis.
Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν, καὶ ἄλλοι Ἠλίαν, ἄλλοι δὲ ἕνα
Prophetarum. Et ipse dicit illis: vos verò Tunc
29 τῶν προφητῶν. καὶ αὐτὸς λέγει αὐτοῖς, ὑμεῖς δὲ
quem me dicitis esse? Respondens autem Petrus, ait
τίνα με λέγετε εἶναι; ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος, λέγει
ei: Tu es Christus. Et comminatus est eis * ut * ne cui
30 αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ χριστός. καὶ ἐπετίμησεν αὐτοῖς ἵνα
nemini dicerent de eo. Et cœpit docere
31 μηδενὶ λέγωσι περὶ αὐτοῦ. καὶ ἤρξατο διδάσκειν
eos, quoniã oportet filium hominis multa pa-
αὐτοὺς, ὅτι δεῖ (R) τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ πα-
ti, & reprobari à senioribus,
θεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων,
& ‖ summis Sacerdotibus & Scribis, & occi- ‖ à
καὶ τῶν ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων, καὶ ἀποκτα-
di, & post tres dies resurgere. Et † lo- † palam
32 νθῆναι, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι· καὶ παρ-
bertate verbum loquebatur. Et * assumens eum * apprehendens
ρησίᾳ τὸν λόγον ἐλάλει. καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν

‡ Qui

Petrus, cœpit increpare eum. ‡ *Ille verò* conuer-

ὁ Πέτρος, ἤρξατο ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. ὁ δὲ ἐπιστρα- 33

§ commi-natus est Petro,

sus, & videns discipulos suos, § *increpauit*

φεὶς, καὶ ἰδὼν τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἐπετίμησε τῷ

Petrum, dicens: Vade * *post* me satana, quoniã non

Πέτρῳ, λέγων, ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, ὅτι οὐ

‖ sunt

sapis quæ Dei ‖, sed quæ † hominum. Et

φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. καὶ 34

¶ cõuocata turba

* *aduocans*

turbam cum discipulis

προσκαλεσάμενος τὸν ὄχλον σὺν τοῖς μαθηταῖς

suis, dixit eis, ‡ *Quicumque vult post me sequi,*

αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, ὅστις θέλει ὀπίσω μου ἀκολουθεῖν,

abneget semetipsum, & tollat crucem suam,

ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ,

& sequatur me. Qui enim voluerit animam

καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὃς γὰρ ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν 35

§ saluam facere,

suam ‡ *seruare*, perdet eam: qui autem perdiderit

αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ

* propter me, & euãgeliũ, saluã faciet

animam suam * *causa mei & Euangelij*, hic

τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ τοῦ εὐαγγελίου, οὗτος

seruabit eam. Quid enim proderit homini, si

σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελήσει ἄνθρωπον, ἐὰν 36

‖ detrimẽtum faciat animę suę?

lucretur mundum totum, & ‡ *mulctetur animam*

κερδήσῃ τὸν κόσμον ὅλον, καὶ ζημιωθῇ τὴν ψυχὴν

suam? Aut quid dabit homo † *compensationem*

αὐτοῦ; ἢ Τί δώσει ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς 37

† cõmutationis pro anima sua?

animæ suæ? Qui enim * *erubuerit me*, &

ψυχῆς αὐτοῦ; ὃς γὰρ ἂν * ἐπαισχυνθῇ με καὶ 38

* me cõfusus fuerit, & verba mea

meos sermones in generatione ista adul-

τοὺς ἐμοὺς λόγους ἐν τῇ γενεᾷ ταύτῃ τῇ μοιχα-

* ἐπαισχύνομαι

‡ confundetur

tera & peccatrice, & filius hominis ‡ *eru-*

λίδι καὶ ἁμαρτωλῷ, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαι-

bescet eum, quum venerit in gloria Pa-

σχυνθήσεται αὐτὸν, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ τοῦ πα-

tris sui cum angelis sanctis.

τρὸς αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀγγέλων τῶν ἁγίων.

Καὶ ε-

CAP. IX. θ'.

Et dicebat illis: Amen dico vobis, quia sunt
1 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰσί
quidam † *hic stantium*, qui non gustabunt † de hîc stantibus.
τινες τῶν ὧδε ἑστηκότων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται
mortem, donec videant regnum Dei ve-
θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ἐλη-
niens in * *efficacia*. Et post dies sex, ‡ as- * virtute.
λυθυῖαν ἐν δυνάμει. καὶ μεθ' ἡμέρας ἓξ, παραλαμ- ‡ assumpsit
sumsit Iesus Petrum, & Iacobum, &
βάνει ὁ Ἰησοῦς τὸν Πέτρον καὶ τὸν Ἰάκωβον, καὶ
Ioannem, & ducit illos in montem excelsum ‡ *pri-* ‡ seorsum
τὸν Ἰωάννην, καὶ ἀναφέρει αὐτοὺς εἰς ὄρος ὑψηλὸν κατ'
vatim solos: & transfiguratus est coram ipsis.
ἰδίαν μόνους· καὶ μετεμορφώθη ἔμπροσθεν αὐτῶν·
Et vestimenta eius facta sunt * *corusantia*, candida * splendē-
5 καὶ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ ἐγένετο στίλβοντα, λευκὰ ‡ *valdè* tia, ‡ nimis
velut nix: qualia fullo super terram non potest
λίαν ὡς χιών, οἷα γναφεὺς ἐπὶ τῆς γῆς οὐ δύναται
* *dealbare*. Et apparuit illis Elias cum Moy- * candida facere.
4 λευκᾶναι. καὶ * ὤφθη αὐτοῖς Ἠλίας σὺν Μω- * ὀπτομαι
se, & erant *col*loquentes † Iesu. Et re- † cum
σεῖ, καὶ ἦσαν συλλαλοῦντες τῷ Ἰησοῦ. καὶ ἀπο-
5 spondens Petrus, ait Iesu: Rabbi, * *pulchrum* * bonum
κριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει τῷ Ἰησοῦ, ῥαββεί, καλόν
est non hic esse: & faciamus, ‡ *umbracula tria*, tibi ‡ tria ta-
ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶναι· καὶ ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, σοὶ bernacula
vnum, & Mosi vnum, & Eliæ vnum. Nō enim scie-
μίαν, καὶ Μωσεῖ μίαν, καὶ Ἠλίᾳ μίαν. οὐ γὰρ ἤ-
6 bat quid diceret: erant enim † exterriti. Et facta est ‡ timore
δει τί λαλήσῃ· ἦσαν γὰρ ἔκφοβοι. καὶ ἐγένετο
7 nubes obumbrans eos. & venit vox de
νεφέλη ἐπισκιάζουσα αὐτοῖς· καὶ ἦλθε φωνὴ ἐκ τῆς
nube, dicens: Hic est filius meus * *dile-* * charissi-
νεφέλης, λέγουσα, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπη- mus,

Eus, illum audite. Et statim circumspi-
Τὸς, αὐτὸ ἀκέετε. καὶ ἐξάπινα περιβλεψά- 8
‖ nisi cientes, amplius neminem viderunt, ‖ *si non* Iesum tan-
μενοι, οὐκέτι οὐδένα εἶδον, εἰ μὴ τὸν Ἰησοῦν μό-
* secum. tùm *"cum se.* † Descendentibus *autem* illis de
† Et νον μεθ' ἑαυτῶν. καταβαινόντων δὲ αὐτῶν ἀπὸ τοῦ 9
* præcepit monte, * *iussit illis vt nemini narrarent quæ*
illis ne cuiquam, quæ vidissent, narrarent, nisi *viderunt, si non* quum filius hominis ex mortuis
ὄρους, διεστείλατο αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ διηγήσων ἃ
εἶδον, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν
resurrexit. Et verbum continuerunt apud se,
ἀναστῇ. καὶ τὸν λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτοὺς 10
‡ esset: conquirentes. quid ‡*est, ex mortuis resurgere?* Et
Quum à mortuis resurrexerit. συζητοῦντες, τί ἐστι τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι; καὶ 11
interrogabant eum, dicentes: ‡ *Quòd* dicunt * Scri-
‡ Quid ergo * Pharisæi & ἐπηρώτων αὐτὸν, λέγοντες, ὅτι λέγουσιν οἱ γραμ-
‖ Qui "quũ venerit primò, ματεῖς, ὅτι Ἠλίαν δεῖ ἐλθεῖν πρῶτον; ὁ δὲ ἀπο- 12
‖ *Ille verò* re- κριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς, Ἠλίας μὲν ἐλθὼν πρῶτον, ἀπο-
spondens, ait illis: Elias *"quidem veniens primùm* re-
στὶ stituet omnia, & quomodo scriptum est in filium
κατάστα πάντα, καὶ πῶς γέγραπται ἐπὶ τὸν υἱὸν τοῦ
† contemnatur. hominis, vt multa patiatur, & † *nihili fiat.*
* ἐξουδενόω ἀνθρώπου, ἵνα πολλὰ πάθῃ, καὶ * ἐξουδενωθῇ.
Sed dico vobis, quia & Elias venit, & fe-
ἀλλὰ λέγω ὑμῖν, ὅτι καὶ Ἠλίας ἐλήλυθε, καὶ ἐ- 13
cerunt illi quæcumque voluerunt, sicut scriptum est
ποίησαν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν, καθὼς γέγραπται
* suos de eo. Et veniens ad discipulos *, vi-
ἐπ' αὐτόν. καὶ ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς, εἶ- 14
‡ cum ‡ populus * Iesum, stupefactꝰ est, & expauerunt: * *eum, expauit:* dit turbam magnam circa eos, & Scribas, con-
δεν ὄχλον πολὺν περὶ αὐτοὺς, καὶ γραμματεῖς, συ-
quirentes ‡ illis. Et confestim omnis ‡ *turba* videns
ζητοῦντας αὐτοῖς· καὶ εὐθέως πᾶς ὁ ὄχλος ἰδὼν 15
* ἐκθαμβέω * eum, expauit: & accurrentes salu-
αὐτὸν, * ἐξεθαμβήθη, καὶ προστρέχοντες ἠσπά-
ζοντο

tabant eum. Et interrogauit ‖ *Scribas:* ‖ eos:
16 ζοντο αὐτῶν. καὶ ἐπηρώτησε τοὺς γραμματεῖς,
quid conquiritis *apud vosmetipsos?* Et reſpondens *inter vos?*
17 τί συζητεῖτε πρὸς ἑαυτούς; καὶ ἀποκριθεὶς
vnus de turba, dixit: Magiſter, attuli filium
εἷς ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπε, διδάσκαλε, ἤνεγκα τὸν υἱόν
meum ad te habentem ſpiritum † *ſine loquutione:* Et vbi- † mutum:
μου πρὸς σε ἔχοντα πνεῦμα ἄλαλον· καὶ ὅ- qui
cumque eum apprehenderit, * *laserat* illum, & ſpumat, * illidit
που ἂν αὐτὸν καταλάβῃ, ῥήσσει αὐτόν, καὶ ἀφρίζει,
& ſtridet ‡ *dentes ſuos*, & areſcit: & dixi ‡ dētibus,
καὶ τρίζει τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ, καὶ ξηραίνεται· καὶ εἶπον
diſcipulis tuis vt illum eiicerent, & non ‖ *valuerunt* ‖ potuerūt.
τοῖς μαθηταῖς σου ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσι, καὶ οὐκ ἴσχυ- Qui
σαν. *Ille autem* reſpondens * *ei*, dixit, O generatio in- * eis,
19 σαν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτοῖς, εἶπεν, ὦ γενεὰ ἄ-
credula, ‖ *quouſque* apud vos ero? * *quouſque* ‖ quamdiu
πιστος, ἕως πότε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; ἕως πότε * quamdiu
tolerabo vos? ferte ipſum ad me. Et vos patiar?
20 * ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετε αὐτὸν πρός με. καὶ afferte illū
attulerunt eum *ad ipſum*. Et † *videns* eum, ſtatim * ἀνέχο-
ἤνεγκαν αὐτὸν πρὸς αὐτόν. καὶ ἰδὼν αὐτὸν, εὐθέως μαι
ſpiritus * *conuulſit* illum: & ‡ *cadens* in † quum vidiſſet
τὸ πνεῦμα * ἐσπάραξεν αὐτόν. καὶ πεσὼν ἐπὶ τῆς * conturbauit
terram, volutabatur ſpumans. Et interrogauit ‡ elisus
21 γῆς, ἐκυλίετο ἀφρίζων. καὶ ἐπηρώτησε τὸν * σπαράτ-
patrem eius, quantum temporis eſt. § *vt hoc factum* τον
πατέρα αὐτοῦ, πόσος χρόνος ἐστὶν, ὡς τοῦτο γέγο- § ex quo ei
eſt ei? Ille *verò* ait: Ab infantia, hoc accidit? At
22 νεν αὐτῷ; ὁ δὲ εἶπε, παιδιόθεν· καὶ πολλάκις
eum & in ignem *iecit*, & in aquam *, vt per- * miſit,
αὐτὸν καὶ εἰς τὸ πῦρ ἔβαλε, καὶ εἰς τὸ ὕδωρ, ἵνα ἀπο-
deret eum: ſed ſiquid potes, ‖ *ſuccurre nobis* ‖ adiuua
λέσῃ αὐτόν. ἀλλ' εἴ τι δύνασαι, βοήθησον ἡμῖν nos, miſer-
viſceribus commotus ſuper nos. At Ieſus * ait il- tus noſtri. * autem
23 σπλαγχνισθεὶς ἐφ' ἡμᾶς. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐ-

† sunt

li: *Illud*, si potes credere, omnia possibilia †
δ, τὸ, Εἰ δύνασαι πιστεῦσαι, πάντα δυνατὰ
credenti. Et continuò exclamans pater
τῷ πιστεύοντι. καὶ εὐθέως κράξας ὁ πατὴρ τοῦ
pueri cum lacrymis aiebat: Credo Domine: * *succur-*
παιδίου μετὰ δακρύων ἔλεγε, πιστεύω κύριε· βοή-
re meæ incredulitati. Videns autem Iesus quod concur-
θει μου τῇ ἀπιστίᾳ. ἰδὼν δὲ ὁ ἰησοῦς ὅτι ἐπισυ-
reret turba, increpauit spiritum im-
τρέχει ὄχλος, ἐπετίμησε τῷ πνεύματι τῷ ἀκα-
mundum, dicens illi: † *Spiritus sine loquutione & fur-*
θάρτῳ, λέγων αὐτῷ, τὸ πνεῦμα τὸ ἄλαλον καὶ κω-
de, ego tibi impero, exi ex eo, & ne amplius
φὸν, ἐγώ σοι ἐπιτάσσω, ἔξελθε ἐξ αὐτοῦ, καὶ μηκέτι
introeas in eum. Et exclamans, & multùm dis-
εἰσέλθῃς εἰς αὐτόν. καὶ κράξαν, καὶ πολλὰ σπα-
cerpens eum, exiit †: & factus est sicut mortuus, * *ut*
ξαν αὐτὸν, ἐξῆλθε. καὶ ἐγένετο ὡσεὶ νεκρός, ὥστε
multos dicerent: Quia mortuus est. At Iesus ‖ *pre-*
πολλοὺς λέγειν, ὅτι ἀπέθανεν. ὁ δὲ ἰησοῦς κρα-
hendens manum eius, * *exeitauit* eum, & surrexit. Et
τήσας τὴν χεῖρα αὐτοῦ, ἤγειρεν αὐτὸν, καὶ ἀνέστη. καὶ
† *introëuntem* eum in domum, discipuli eius * in-
εἰσελθόντα αὐτὸν εἰς οἶκον, οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐ-
terrogabant eum *priuatim*: ‡ *Quia* nos non potui-
πηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθη-
mus eiicere eum? Et dixit illis: Hoc ge-
μεν ἐκβαλεῖν αὐτό; καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τοῦτο τὸ γέ-
nus in nullo potest exire, ‡ *si non* in oratio-
νος ἐν οὐδενὶ δύναται ἐξελθεῖν, εἰ μὴ ἐν προσευ-
ne & ieiunio. Et inde * *exeuntes*, prætergie-
χῇ καὶ νηστείᾳ. καὶ ἐκεῖθεν ἐξελθόντες παρεπο-
diebantur *per* Galilæam: ‖ *& non voluit vt quis*
ρεύοντο διὰ τῆς γαλιλαίας, καὶ οὐκ ἤθελεν ἵνα τις
scires. Docebat * *enim* discipulos suos, & dicebat
γνῷ. ἐδίδασκε γὰρ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, καὶ ἔλεγεν
αὐτοῖς,

* adiuua incredulitatẽ meã. Et quũ vi disseriet ius concurrẽtem turbã, cõminatus est spiritui immũdo.

‡ Surde & mute spiritus, ego præcipio tibi, exi ab

† ab eo:

* ita vt multi dicerent:

‖ autem tenens

* eleuauit

† quũ introisset

* secretò

‡ Quare

‡ nisi

* profecti

‖ nec volebat quenquã scire.

* autem

illis: Quoniam filius hominis traderetur in
ὠτοῖς, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται εἰς
manus hominum, & occident eum: & occisus
χεῖρας ἀνθρώπων, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν· καὶ
tertiâ die resurget.
ἀποκτανθεὶς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

† Illi verò ignorabant verbum, & timebant eum
32 οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφοβοῦντο αὐτὸν
interrogare. Et * venit ad Capharnaum. ‡ & in
ἐπερωτῆσαι. καὶ ἦλθεν εἰς Καπερναούμ. καὶ ἐν
domo factus, interrogabat eos: Quid in via
τῇ οἰκίᾳ γενόμενος, ἐπηρώτα αὐτούς, Τί ἐν τῇ ὁδῷ
‡ ad vosmetipsos ratiocinabamini? Illi autem tacebant: * ad
34 πρὸς ἑαυτοὺς διελογίζεσθε; οἱ δὲ ἐσιώπων· πρὸς
invicem enim ratiocinati erant in via, quis ‖ maior.
ἀλλήλους γὰρ * διελέχθησαν ἐν τῇ ὁδῷ, τίς μείζων.
Et † sedens vocauit duodecim, & ait il-
35 καὶ καθίσας ἐφώνησε τοὺς δώδεκα, καὶ λέγει αὐ-
lis: Si quis vult primus esse, erit omnium nouissi-
τοῖς, εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχα-
mus, & omnium minister. Et accipiens puerum, sta-
τος, καὶ πάντων διάκονος. καὶ λαβὼν παιδίον, ἔστη-
36 τος, καὶ πάντων διάκονος. καὶ λαβὼν παιδίον, ἔστη-
tuit eum in medio eorum: * & vinu continens
σεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ συναγκαλισάμενος
eum, ait illis: Quisquis vnum ‡ huiusmodi § puero-
37 αὐτό, εἶπεν αὐτοῖς, Ὃς ἐὰν ἓν τῶν τοιούτων παι-
rum exceperit in nomine meo, me * excipit:
δίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται·
& quicumque me ‖ exceperis, non me * excipit, sed
καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξηται, οὐκ ἐμὲ δέχεται, ἀλλὰ τὸν
† legantem me. Respondit verò illi Ioan-
38 ἀποστείλαντά με. ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ Ἰωάν-
nes, dicens: Magister, vidimus quendam * nomine
νης, λέγων, Διδάσκαλε, εἴδομέν τινα ἐν τῷ ὀνόματί
tuo eicientem dæmonia, qui non sequitur nos:
σου ἐκβάλλοντα δαιμόνια, ὃς οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν·

† At illi
* venerunt
‡ Qui quū domi esset,
† tractabatis?
At illi
* siquidem in via inter se disputauerant,
‖ eorum
* esset.
* διαλογίζομαι
† residens
* quē quū complexus esset,
‡ ex
§ pueris
* recipit:
‖ susceperit,
* suscipit,
† eum qui misit
* in

& prohibuimus eum, *quia non sequitur nos.*
καὶ ἐκωλύσαμεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν.

§ autem § Nolite prohibere *virtutem

Ait Iesus § ait: § *Ne prohibete* eum. Nemo
ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπε, μὴ κωλύετε αὐτόν. οὐδεὶς

enim est qui faciat **effigiacam* in nomine meo,
γάρ ἐστιν ὃς ποιήσῃ δύναμιν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου,

‖ male lo-qui de me.

& possit citò ‖ *maledicere mihi.* Qui enim non
καὶ δυνήσεται ταχὺ κακολογῆσαί με. ὃς γὰρ οὐκ

" Quisquis enim potū dederit vobis calicē

est aduersum vos, pro vobis est. " *Qui enim potauerit vos*
ἔστι κατ' ὑμῶν, ὑπὲρ ὑμῶν ἐστιν. ὃς γὰρ ἂν ποτί-

poculum aquæ in nomine meo, quia
σῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν τῷ ὀνόματί μου, ὅτι

† perdet

Christi estis: Amen dico vobis, non † *perdiderit*
Χριστοῦ ἐστε, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ ἀπολέσῃ

mercedem suam. Et quisquis scandalizauerit vnum
μισθὸν αὐτοῦ. καὶ ὃς ἂν σκανδαλίσῃ ἕνα τῶν

*ex his pusillis credentibus

pusillorum credentium in me, § *pulchrum* est ei
μικρῶν τούτων τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, καλόν ἐστιν αὐτῷ

§ bonum § circumdaretur mola asinaria collo eius, & in mare mitteretur.

magis si § *circumponeretur lapis molarius circa col-*
μᾶλλον, εἰ περίκειται λίθος μυλικὸς περὶ τὸν τρά-
lum eius, & iaceretur in mare. Et
χηλον αὐτοῦ, καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν. καὶ

si scandalizauerit te manus tua, abscinde illam.
ἐὰν σκανδαλίζῃ σε ἡ χείρ σου, ἀπόκοψον αὐτήν.

* bonum § debilem

* *pulchrum* tibi est ‖ *manum* in vitam introire,
καλόν σοί ἐστι κυλλὸν εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν,

quàm duas manus habentem abire in gehen-
ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν εἰς τὴν γέεν-

nam, in ignem inextinguibilem: Vbi vermis
ναν, εἰς τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον· ὅπου ὁ σκώληξ

' moritur, eorum non 'finitur, & ignis non extinguitur. Et si
αὐτῶν οὐ τελευτᾷ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. καὶ ἐὰν

† bonum, pes tuus scandalizauerit illum: † *pulchrum*
ὁ πούς σου σκανδαλίζῃ σε, ἀπόκοψον αὐτόν· καλόν

' æternam est tibi introire in vitam 'claudum, quàm duos
ἐστί σοι εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χωλόν, ἢ τοὺς δύο

πόδας

pedes habentem ‡ iaci in gehennam, § in
ποδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέενναν, εἰς τὸ
ignem inextinguibilem: Vbi vermis eorum non * finitur,
πῦρ τὸ ἄσβεστον· ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευ-
& ignis non extinguitur. ‖ Et si oculus
τᾶ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται. καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμός
tuus scandalizat te, ejice eum: * pulchrum tibi est
σου σκανδαλίζῃ σε, ἔκβαλε αὐτόν· καλόν σοί ἐστι
† unoculum introire in regnum Dei,
μονόφθαλμον εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ,
quam duos oculos habentem * iaci in gehen-
ἢ δύο ὀφθαλμοὺς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέεν-
nam ignis: Vbi vermis eorum non ‡ finitur,
αν τοῦ πυρός, ὅπου ὁ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευ-
& ignis non extinguitur. Omnis enim igne sa-
τᾶ, καὶ τὸ πῦρ οὐ σβέννυται). πᾶς γὰρ πυρὶ ἁλι-
lietur: & omnis victima sale salietur. § Pulchrum
σθήσεται), καὶ πᾶσα θυσία ἁλὶ ἁλισθήσεται). καλὸν
sal: * id verò sal insulsum † fiat, in quo il
τὸ ἅλας· ἐὰν δὲ τὸ ἅλας ἄναλον γένηται), ἐν τίνι αὐ-
lud condieris? Habete in vobis sal, & pacem habe-
τὸ ἀρτύσετε; ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἅλας, καὶ εἰρηνεύε-
te in * invicem.
τε ἐν ἀλλήλοις.

CAP. X. 1.

Et indè exurgens venit in fines Iu-
1 Κἀκεῖθεν ἀναστὰς ἔρχε) εἰς τὰ ὅρια τῆς Ἰου-
dææ, † per ulteriùs Iordanis: & conueniunt
δαίας, διὰ τοῦ πέραν † τοῦ Ἰορδάνου. καὶ συμπορεύον)
iterum turbæ ad eum: & sicut cõsueuerat, iterum do-
ται ὄχλοι πρὸς αὐτόν, καὶ ὡς εἰώθει, πάλιν ἐδί-
cebat illos. Et accedentes Pharisæi
2 δασκεν αὐτούς. καὶ προσελθόντες οἱ Φαρισαῖοι
interrogabant eum: Si licet viro vxorem * absol-
ἐπηρώτων αὐτόν, Εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ γυναῖκα ἀπο-

‡ mitti
§ ignis in-extinguibilis,
* moritur,
‖ Quòd
* bonum
† luscam
* mitti
‡ moritur,
§ Bonum est
* quòd † fuerit,
* inter vos.
† vltra Iordanem
* dimittere

à iuuentute mea. At Iesus * intuitus eum,
ἐκ νεότητός μου. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐμβλέψας αὐτῷ,
dilexit eum, & dixit ei: Vnum tibi deest:
ἠγάπησεν αὐτὸν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, Ἓν σοι ὑστερεῖ·
Vade, quæcumque habes vende, & da pauperibus,
ὕπαγε, ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ δὸς τοῖς πτωχοῖς,
& habebis thesaurum in cælo & veni sequere
καὶ ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ· καὶ δεῦρο ἀκολούθει
me tollens crucem. † Ille verò mœstus in
μοι * αἴρας τὸν σταυρόν. ὁ δὲ στυγνάσας ἐπὶ
verbo, abiit * contristatus: erat enim habens † pos-
τῷ λόγῳ, ἀπῆλθε λυπούμενος· ἦν γὰρ ἔχων κτή-
sessiones multas. Et circumspiciens Iesus,
ματα πολλά. καὶ περιβλεψάμενος ὁ Ἰησοῦς,
ait discipulis suis: Quàm difficile
λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, πῶς δυσκόλως οἱ
† opes habentes in regnum Dei
τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ
introibunt. At discipuli * expauerunt
εἰσελεύσονται. οἱ δὲ μαθηταὶ * ἐθαμβοῦντο
in verbis eius. At Iesus rursus respon-
ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτοῦ. ὁ δὲ Ἰησοῦς πάλιν ἀποκρι-
dens, ait illis: ‖ Nati, quomodo difficile est
θεὶς λέγει αὐτοῖς, τέκνα, πῶς δύσκολόν ἐστι τοὺς
confidentes in † opibus, in re-
* πεποιθότας ἐπὶ τοῖς χρήμασιν, εἰς τὴν βασι-
gnum Dei introire. Facilius enim est
λείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. εὐκοπώτερον γάρ ἐστι
camelum per foramen acus transi-
κάμηλον διὰ τῆς τρυμαλιᾶς τῆς ῥαφίδος εἰσελ-
re, quàm diuitem in regnum Dei in-
θεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσ-
trare. * Illi verò abundanter percellebantur, dicen-
ελθεῖν. οἱ δὲ περισσῶς ἐξεπλήσσοντο, λέγον-
tes ad semetipsos: Et quis poterit ‡ seruari?
τες πρὸς ἑαυτούς, καὶ τίς δύναται σωθῆναι;
ἐμβλέ-

* autem
§ Qui contristatus * ἄιρω
* mœrens: ‖ possessiones
¶ qui pecuniæ habent * autē obstupescebant * θαμβέω
‖ Filioli, quàm † pecuniis * πείθω
* Qui magis admirabantur, & saluus fieri?

Intuens autem illos Iesus; ait: Apud ho- Et
ἐμβλέψας ὁ ἀὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, λέγει, παρὰ ἀν-
27 mines impossibile §. sed non apud Deum. Om- § est,
θρώποις ἀδύνατον, ἀλλ' οὐ παρὰ τῷ θεῷ. πάν-
nia enim possibilia sunt apud Deum. * Cœpit autem * Et
τα γὰρ δυνατά ἐστι παρὰ τῷ θεῷ. ἤρξατο δὲ
28 Petrus dicere ei: Ecce nos dimisimus om-
ὁ πέτρος λέγειν αὐτῷ, ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάν-
nia, & secuti sumus te. Et respondens
τα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. καὶ ἀποκριθεὶς
29 Iesus, ait: Amen dico vobis, nemo est qui
ὁ ἰησοῦς, εἶπεν, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐδείς ἐστιν ὃς
reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut pa-
ἀφῆκεν οἰκίαν, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ ἀδελφὰς, ἢ πα-
trem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros,
τέρα, ἢ μητέρα, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἢ ἀγροὺς,
‖ causa mei & causa Euangelij. Si non § propter
30 ἕνεκεν ἐμοῦ καὶ ἕνεκεν τοῦ εὐαγγελίου· ἐὰν μὴ me & pro-
accipiet † cum persecutione nunc in tempore hoc, pter Euã-
λάβῃ ἑκατονταπλασίονα νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, gelium:
domos, & fratres, & sorores, & matres, & Qui non
οἰκίας, καὶ ἀδελφοὺς, καὶ ἀδελφὰς, καὶ μητέρας, καὶ † centies
filios, & agros, cum persecutionibus, & in secu- tantum
τέκνα, καὶ ἀγροὺς, μετὰ διωγμῶν, καὶ ἐν τῷ αἰῶ-
ro * venturo vitam æternam. Multi autem erunt * futuro
31 νι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον. πολλοὶ δὲ ἔσον-
primi nouissimi, & nouissimi primi. Erant autẽ
32 ται πρῶτοι ἔσχατοι, καὶ οἱ ἔσχατοι πρῶτοι. ἦσαν δὲ
in via ascendentes in Hierosolymam, &
ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ
‡ erat præcedens eos Iesus. & § mirabantur: & ‡ præcedẽ-
ἦν προάγων αὐτοὺς ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐθαμβοῦντο, καὶ bat illos
ξ ibi pebãt:
sequentes * expauescebant. Et assumens ite- * timebãt:
ἀκολουθοῦντες ἐφοβοῦντο. καὶ παραλαβὼν πά-
rum duodecim cœpit eis dicere ‖ futu- ‖ quæ es-
λιν τοὺς δώδεκα, ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλον- sent ei e-
ventura

ea ipſi euenire. Quia ecce aſcendimus *in*
τα αὐτῷ συμβαίνειν. ὅτι ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς
Hieroſolymam, & filius hominis trade-
Ἱεροσόλυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παρα-
tur principibus Sacerdotum, & Scri-
δοθήσεται τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ τοῖς γραμμα-
† & Seniori-bus, † & damnabunt eum morte, & tra-
τεῦσι, καὶ κατακρινοῦσιν αὐτὸν θανάτῳ, καὶ παρα-
dent eum gentibus, Et illudent
δώσουσιν αὐτὸν τοῖς ἔθνεσι, καὶ * ἐμπαίξουσιν
* ἐμπαίζω cõſpuent eum, & flagellabunt eum, & *inſpuent*
αὐτῷ, καὶ μαστιγώσουσιν αὐτὸν, καὶ ἐμπτύσουσιν
cõſpuent eum, & interficient *ei, & occident* eum, & tertia die
αὐτῷ, καὶ ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
reſurget. Et accedunt ad eum Iacobus
ἀναστήσεται. Καὶ προσπορεύονται αὐτῷ Ἰάκωβος
& Ioannes filij Zebedæi, dicentes: Magiſter,
καὶ Ἰωάννης, οἱ υἱοὶ Ζεβεδαίου, λέγοντες, διδάσκαλε,
‖ At volumus vtquòdcunque petierimus, facias nobis. ‡Ille *vero*
θέλομεν ἵνα ὃ ἐὰν αἰτήσωμεν, ποιήσῃς ἡμῖν. ὁ δὲ
¶ vt faciã dixit eis: Quid vultis ‡ *facere me* vobis? **Illi autẽ* di-
* Et εἶπεν αὐτοῖς, Τί θέλετε ποιῆσαί με ὑμῖν. οἱ δὲ εἶ-
‖ ad dexteram tuã, & alius ad ſiniſtram tuam xerunt *ei:* Da nobis vt vnus ‖ *ex dextera tua, & vnus ex*
πον αὐτῷ, Δὸς ἡμῖν, ἵνα εἷς ἐκ δεξιῶν σου, καὶ εἷς ἐξ
ſiniſtris tuis ſedeamus in gloria tua. *At* Ie-
εὐωνύμων σου καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ σου. ὁ δὲ Ἰη-
† autem ſus † ait eis: Neſcitis quid petatis: poteſtis
σοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Οὐκ οἴδατε τί αἰτεῖσθε. δύνασθε
* calicem quem * aut bibere *poculum quod* ego bibo, ‡ & baptiſmo quo ego
πεῖν τὸ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, καὶ τὸ βάπτισμα ὃ ἐγὼ
¶ At baptizor, baptizari? ‡Illi *autem* di-
ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθῆναι; οἱ δὲ εἶ-
* autem xerunt ei: Poſſumus. *At* Ieſus * ait eis: Quidem
πον αὐτῷ, Δυνάμεθα. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, Τὸ μὲν
calicem quem ego bibo, bibetis, & baptiſmo
ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω, πίεσθε, καὶ τὸ βάπτισμα
ὃ ἐγὼ

quo ego baptizor, baptizabimini: At se-

ὁ ἐγὼ βαπτίζομαι, βαπτισθήσεσθε· τὸ δὲ κα-

de et † ex dextra meu & ex sinistrâ meâ, non † autẽ ad

θίσαι ἐκ δεξιῶν μου, καὶ ἐξ εὐωνύμων μου, οὐκ dexteram meam, vel

est meum dare', sed quibus paratum est. Et au- ad sini-

ἔστιν ἐμὸν δοῦναι, ἀλλ' οἷς ἡτοίμασται. καὶ ἀκού- stram,

dientes decem, cœperunt indignari de Jaco- * vobis,

σαντες οἱ δέκα, ἠρξαντο ἀγανακτεῖν περὶ Ἰακώ-

bo & Joanne. At Jesus ‡ adnocans ‡ autem

βου καὶ Ἰωάννου. ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος

eos, ait illis: Scitis quia † existimantes princi- † hi qui

αὐτοὺς, λέγει αὐτοῖς, οἴδατε ὅτι οἱ δοκοῦντες ἄρ- videntur

pari gentibus dominantur * eorum, & ma- * eis, &

χειν τῶν ἐθνῶν κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ με- principes

gni eorum ‖ licentia utuntur eorum. Non ‖ potestatẽ

γάλοι αὐτῶν κατεξουσιάζουσιν αὐτῶν. οὐχ habent

ita † autem erit in vobis: sed quicumq; voluerit fieri ma- † est

οὕτω δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν· ἀλλ' ὃς ἐὰν θέλῃ γενέσθαι μέ- * maior

gnus in vobis, erit vester minister. Et quicumq;

γας ἐν ὑμῖν, ἔσται ὑμῶν διάκονος. καὶ ὃς ἐὰν voluerit ‖ vestrûm fieri primus ‡, erit omnium ser- ‡ in vobis

θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων δοῦ- ‡ esse,

uus. * Etenim filius, hominis non venit * Nam &

λος. καὶ γὰρ ὁ υἱὸς, τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ‖ ministrari, sed † ministrare, & dare ‖ vt minis-

διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι, καὶ δοῦναι traretur

animam suam solutionem pro multis. Et ve- ei,

τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ἀντὶ πολλῶν. καὶ ἐρ- † vt minis-

niunt in Hiericho: & proficiscente eo de traret, & dare

χονται εἰς Ἰεριχώ. καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἀπὸ ‖ redemp-

Hiericho, & discipulis eius, & * turba copiosa, tionem

Ἰεριχὼ, καὶ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ ὄχλου ἱκανοῦ, * plurima

filius Timæi Bartimæus cæcus, sedebat multitu-

υἱὸς Τιμαίου Βαρτιμαῖος ὁ τυφλὸς ἐκάθητο dine,

iuxta viam mendicans. ‡ Et audiens quia ‡ Qui quũ

παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν. καὶ ἀκούσας ὅτι audiuit

Iesus Nazarenus est, cœpit clamare & di-
ἰησοῦς ὁ ναζωραῖός ἐστιν, ἤρξατο κραζειν καὶ λέ-
* commi-nabantur illi cere: Fili Dauid Iesu, miserere mei. Et *obiurga-
γειν, υἱὸς δαυὶδ ἰησοῦ, ἐλέησόν με. καὶ ἐπε-τι-
‖ At bant eum multi vt taceret: ‖ Ille autem multò ma-
μων αὐτῷ πολλοὶ ἵνα σιωπήσῃ· ὁ δὲ πολλῷ μᾶλ-
gis clamabat: Fili Dauid, miserere mei. Et stans
λον ἔκραζεν, υἱὲ δαυὶδ, ἐλέησόν με. καὶ στὰς
§ præcepit Iesus, † *ait* illum vocari. Et vocant
ὁ ἰησοῦς, εἶπεν αὐτὸν φωνηθῆναι. καὶ φωνοῦσι τὸν
* Animæquior esto, surge: cæcum, dicentes ei: * *Confide, exurge:* vocat te.
τυφλὸν, λέγοντες αὐτῷ, θάρσει, ἔγειραι· φωνεῖ σε.
§ Qui proiecto vestimento suo, exiliens § eum. ‖ *Ille autem abiiciens palliuum suum, resurgens ve-*
ὁ δὲ ἀποβαλὼν τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, ἀναστὰς ἦλ-θε
nit ad § *Iesum.* Et respondens dicit ei
πρὸς τὸν ἰησοῦν. καὶ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ
* autem Iesus: Quid vis faciam tibi? At cæcus * di-
ὁ ἰησοῦς, τί θέλεις ποιήσω σοι; ὁ δὲ τυφλὸς εἶ-
xit ei: Rabboni, vt videam. At
πεν αὐτῷ, ῥαββουνὶ, ἵνα ἀναβλέψω. ὁ δὲ
‖ autem Iesus ‖ ait illi: Vade: fides tua † *seruauit* te:
† saluum fecit ‖ eum ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, ὕπαγε· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε·
& confestim vidit: & sequebatur * *Iesum*
καὶ εὐθέως ἀνέβλεψε· καὶ ἠκολούθει τῷ ἰησοῦ
in via.
ἐν τῇ ὁδῷ.

Cap. XI. id.

* Hierosolymæ, Et quum appropinquarēt * *ad Hierosolymam, ad Beth-*
ΚΑὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς ἱερουσαλὴμ, εἰς βηθ-
‖ Bethaniæ *phagen* & * *Bethaniam* ad montem Oliuarum,
φαγὴ καὶ βηθανίαν πρὸς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν,
§ ex discipulis suis mittit duos § *discipulorum suorum.* Et dicit il-
ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει αὐ-
* castellũ quod lis: Abite in * *vicum* contra
τοῖς, ὑπάγετε εἰς τὴν κώμην τὴν κατέναντι
ὑμῶν·

vos ſit. & ſtatim introëuntes † *in eum*, in- † illum,
ημῶν· καὶ εὐθέως εἰσπορευόμενοι εἰς αὐτὸν, εὑ-
uenietis pullum ligatum, ſuper quem nullus * homi- * adhuc
ρήσετε πῶλον δεδεμένον, ἐφ' ὃν οὐδεὶς ἀνθρώ-
num ſedit: ‡ *ſoluentes* illum, § adducite. Et ‡ ſoluite
πων κεκάθικε· λύσαντες αὐτὸν ἀγάγετε. καὶ § &
3 τις ὑμῖν εἴπῃ, Τί ποιεῖτε τοῦτο; εἴπατε, ὅτι ὁ κύ- * Domino
rminus eo opus habet: & continuò illum dimit- neceſſarius
ριος αὐτοῦ χρείαν ἔχει· καὶ εὐθέως αὐτὸν ἀποστε- eſt:
tet huc. ¶ *Abierunt autem & inuenerunt* pullum liga- ¶ Et abeũn-
4 λει ὧδε. ἀπῆλθον δὲ καὶ εὗρον πῶλον δεδε- tes,
tum † *ad* ianuam foris in biuio: & † ante
μένον πρὸς τὴν θύραν ἔξω ἐπὶ τοῦ ἀμφόδου, καὶ
ſoluunt eum. Et quidam * *illic ſtantium*, di- * de illic
5 λύουσιν αὐτόν. καί τινες τῶν ἐκεῖ ἑστηκότων, ἔ- cebant illis; Quid facitis ſoluentes pullum? ‡ *Illi vero* ‡ Qui
6 λεγον αὐτοῖς, Τί ποιεῖτε λύοντες τὸν πῶλον; οἱ δὲ
dixerunt eis ſicut præceperat § Ieſus: & dimiſe- § illis
εἶπον αὐτοῖς καθὼς ἐνετείλατο ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἀφῆ-
runt eis. Et duxerunt pullum ad Ie-
7 καν αὐτούς. καὶ ἤγαγον τὸν πῶλον πρὸς τὸν Ἰη-
ſum: & * *ſuperiniecerunt* illi veſtimenta ſua, & * imponũt
σοῦν, καὶ ἐπέβαλον αὐτῷ τὰ ἱμάτια αὐτῶν· καὶ
ſedit ſuper eum. Multi autem veſtimenta ſua
8 ἐκάθισεν ἐπ' αὐτῷ. πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτῶν
ſtrauerunt in viam: alij autem frondes cædebant
ἔστρωσαν εἰς τὴν ὁδόν· ἄλλοι δὲ στιβάδας ἔκοπτον
¶ *ex* arboribus, & ſternebant in via. Et ¶ de
9 ἐκ τῶν δένδρων, καὶ ἐστρώννυον εἰς τὴν ὁδόν. καὶ
† *præuntes & ſequentes* clamabant, † qui præ-
Ⓠ οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες ἔκραζον, ibant, & qui ſequebantur
dicentes: Hoſanna, benedictus * *veniens* in * qui venit
λέγοντες, Ὡσαννά· εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν
nomine Domini: Benedictum ‡ *venions* re- ‡ quod venit
10 ὀνόματι κυρίου· εὐλογημένη ἡ ἐρχομένη βα-

quum *in nomine Domini*, patris nostri Da-
σιλεία ἐν ὀνόματι κυρίου, τοῦ πατρὸς ἡμῶν Δα-
§ excelsis. uid: Hosanna in §*altissimis*. Et introiuit in
βὶδ· ὡσαννὰ ἐν τοῖς ὑψίστοις. καὶ εἰσῆλθεν εἰς 11
*circūspectis omnibus, quum iā vespera esset Hierosolymam Iesus, in templum: & *circumspiciens omnia, vespere iam existente hora,
Ἱερουσόλυμα ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν· καὶ περιβλε-
ψάμενος πάντα, ὀψίας ἤδη οὔσης τῆς ὥρας,
exiit in Bethaniam cum duodecim. Et
ἐξῆλθεν εἰς Βηθανίαν μετὰ τῶν δώδεκα. καὶ τῇ 12
§ alia die quum exirent à † Quumq; vidisset
*posthera die exeuntibus illis de Bethania, esu-
ἐπαύριον ἐξιόντων αὐτῶν ἀπὸ Βηθανίας, ἐπεί-
riit. †Et videns ficum à longe, habentem
νασε. καὶ ἰδὼν συκῆν μακρόθεν, ἔχουσαν 13
*quum veniſſet folia. venit si fortè inueniret quid in ea. Et *ve-
φύλλα, ἦλθεν εἰ ἄρα εὑρήσει τι ἐν αὐτῇ. καὶ ἐλ-
‡ nisi niens ad eam, nihil inuenit ‡si non folia. non enim
θὼν ἐπ' αὐτῇ, οὐδὲν εὗρεν εἰ μὴ φύλλα· οὐ γὰρ
erat tempus ficorum. Et respondens Iesus di-
ἦν καιρὸς σύκων. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶ- 14
§ Iam *quisquā xit ei: †Non amplius ex te in æternum *nemo
πεν αὐτῇ, μηκέτι ἐκ σοῦ εἰς τὸν αἰῶνα μηδεὶς
fructum manducet. Et audiebant discipuli eius.
καρπὸν φάγοι. καὶ ἤκουον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ.
‖ quum introisset Et veniunt in Hierosolymam: & ‖*ingressus Ie-
καὶ ἔρχονται εἰς Ἱερουσόλυμα· καὶ εἰσελθὼν ὁ Ἰη- 15
sus in templum, cœpit ejicere venden-
σοῦς εἰς τὸ ἱερόν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦ-
tes & ementes in templo: & mensas
ντας καὶ ἀγοράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ· καὶ τὰς τρα-
πέζας τῶν κολλυβιστῶν, καὶ τὰς καθέδρας τῶν πω-
lionum columbas euertit. Et non
λούντων τὰς περιστερὰς κατέστρεψε. καὶ οὐκ 16
sinebat, vt quisquam transferret vas per templum.
*ἀφίει ἵνα τις διενέγκῃ σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ.

καὶ ἐ-

Et docebat, dicens eis: Nonne scriptum est, Quia
17 καὶ ἐδίδασκε, λέγων αὐτοῖς, Οὐ γέγραπται, ὅτι
domus mea, domus orationis vocabitur omnibus
ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς κληθήσεται πᾶσι
gentibus? vos autem fecistis eam speluncam
τοῖς ἔθνεσιν; ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον
latronum. † *Et audierunt* Scribæ, & principes Sa-
18 λῃστῶν. καὶ ἤκουσαν οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ ἀρχιε-
cerdotũ, & quærebant quomodo eum perderent: ti-
ρεῖς, καὶ ἐζήτουν πῶς αὐτὸν ἀπολέσωσιν· ἐφο-
mebant enim eum, * *quia omnis* turba admirabatur
βοῦντο γὰρ αὐτὸν, ὅτι πᾶς ὁ ὄχλος ἐξεπλήσσετο
super doctrina eius. Et quũ vespera facta esset, egre-
19 ἐπὶ τῇ διδαχῇ αὐτοῦ. καὶ ὅτε ὀψὲ ἐγίνετο, ἐξε-
diebatur ‡ *ex* ciuitate. Et § *manè adamlus-*
20 πορεύοντο ἔξω τῆς πόλεως· καὶ πρωῒ παρα-
lantes, viderunt ficum * *arefactam* a radi-
ρεύόμενοι, εἶδον τὴν συκῆν ἐξηραμμένην ἐκ ῥι-
cibus. Et recordatus Petrus, dicit ei:
21 ζῶν. καὶ * ἀναμνησθεὶς ὁ Πέτρος, λέγει αὐτῷ,
Rabbi: ecce ficus cui maledixisti aruit.
ῥαββεί, ἴδε ἡ συκῆ ᾗ * κατηράσω, ἐξήρανται.
Et respondens Iesus, ait illis: Habete fi-
22 καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς, ἔχετε πί-
dem Dei. Amen *enim* dico vobis, quia quicumq; dixerit
23 στιν θεοῦ. ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὃς ἂν εἴπῃ
monti huic: Tollere, & mittere in ma-
τῷ ὄρει τούτῳ, ἄρθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θά-
re: & non hæsitauerit in corde suo,
λασσαν· καὶ μὴ διακριθῇ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ,
sed crediderit quia ‖ *quæ dicit* fiant, fiet ei *quod*
πιστεύσῃ ὅτι ἃ λέγει γίνεται, ἔσται αὐτῷ ὃ ἐὰν
dixeris. Propter † *hoc* dico vobis: Omnia quæcumq;
24 εἴπῃ. διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, πάντα ὅσα ἂν
orantes petitis, credite quia * *accipi-*
προσευχόμενοι αἰτεῖσθε, πιστεύετε ὅτι λαμβά-

† Quo audito

‡ de

§ quũ manè transirent,

* aridam factam

* ἀναμιμνήσκομαι

* κατάρασαι

‖ quodcũque dixerit

† ea

* accipietis,

§ euenient ad orandum,
pisti, & § erunt vobis. Et quum stabitis § orantes, dimittite siquid habetis aduersus aliquem, vt & Pa-
ter vester qui in cælis * dimittat vobis § la-
ta vestra.
† Quod
pfus vestros. † Si verò vos non dimiseritis, nec
* est,
§ vobis peccata vestra.
Pater vester qui in cælis*, dimittet § la-
pfus vestros. Et veniunt rursus in Hierosolymam. Et § in templo deambulante ipso, accedunt
§ quũ ambularet in templo,
ad eum summi Sacerdotes, & Scribæ, &
* potestate
seniores, Et dicunt ei: In qua * auctori-
§ potestate
tate hæc facis? & quis tibi § auctoritatem hanc
† autem
dedit, vt ista facias? At Iesus † respon-
dens, ait illis: Interrogabo vos & ego vnum ver-
* potestate
bum & respondete mihi, & dicam vobis in qua * auctori-
tate hæc faciam. Baptismus Ioannis de cælo erat, an ex hominibus? Respondete mihi.
‡ At illi cogitabãt secum,
Et ‡ ratiocinabantur apud seipsos, dicentes: Si di-
xerimus, de cælo, dicet §, propter quid ergo non credidistis
§ nobis, Quare
* Si dixerimus
ei? * Sed dicamus ex hominibus, § timebant
§ timemus
τὸν λαόν·

populum. Omnes enim habebant Ioannem, quia
32 (W) λαόν. ἅπαντες γὰρ εἶχον (W) Ἰωάννην, ὅτι
vere Propheta † *erat*. Et respondentes di- † *esset.*
33 ὄντως προφήτης ἦν. καὶ ἀποκριθέντες λέ-
cunt Iesu: Nescimus. Et Iesus respon-
γουσι τῷ Ἰησοῦ, οὐκ οἴδαμεν· καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκρι-
dens, ait illis: Neque ego dico vobis in qua
θεὶς, λέγει αὐτοῖς, οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν ποίᾳ
* *auctoritate* hæc faciam. * potestate,
ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ.

CAP. XII. ιϛ'.

Et cœpit illis in parabolis * *dicere*: * loqui
1 Καὶ ἤρξατο αὐτοῖς ἐν παραβολαῖς λέγειν,
Vineam † *plantauit* homo, & ‡ *circumposuit* ‡ pastina-
ἀμπελῶνα ἐφύτευσεν ἄνθρωπος, καὶ περιέθηκε uit
sepem, & fouit lacum, & ædificauit circum-
φραγμὸν, καὶ ὤρυξεν ὑπολήνιον, καὶ ᾠκοδόμησε dedit
turrim, & elocauit eam agricolis: & peregrè profe-
πύργον, καὶ ἐξέδοτο αὐτὸν γεωργοῖς, καὶ * ἀπεδήμη- * ἐπεδη-
ctus est. Et misit ad * agricolas * tempore μέω
2 σε. καὶ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς τῷ καιρῷ * in
seruum, vt ab agricolis acciperet de fructu
δοῦλον, ἵνα παρὰ τῶν γεωργῶν λάβῃ ἀπὸ τοῦ καρποῦ
vineæ: ‖ *Illi autem sumentes* eum ceciderunt: & ‖ Qui ap-
3 τοῦ ἀμπελῶνος· οἱ δὲ λαβόντες αὐτὸν ἔδειραν, καὶ prehensum
dimiserunt vacuum. Et iterum misit ad il-
4 ἀπέστειλαν κενόν. καὶ πάλιν ἀπέστειλε πρὸς αὐ-
los alium seruum: & illum *lapidantes*, in ca-
τοὺς ἄλλον δοῦλον· κἀκεῖνον λιθοβολήσαντες ἐκε-
pite vulnerauerũt, & † *obiecerunt inhonoratum.* Et rur- † contume-
5 φαλαίωσαν, καὶ ἀπέστειλαν ἠτιμωμένον· καὶ πά- liis affe-
cerunt
λιν ἄλλον ἀπέστειλε· κἀκεῖνον ἀπέκτειναν, καὶ πολ-
lum alium misit: & illum occiderunt, & plu-
λοὺς ἄλλους, τοὺς μὲν δέροντες, τοὺς δὲ ἀποκτείνοντες. * *hos quidem* cædentes † *hos vero* occidentes. * quosdam † alios

§ charissimum

Adhuc ergo vnũ filium habens § *dilectum suum*, misit
ἔτι οὖν ἕνα υἱὸν ἔχων ἀγαπητὸν αὐτοῦ, ἀπέστειλε
& illum ad eos nouissimum, dicens: Quia reue-
καὶ αὐτὸν πρὸς αὐτοὺς ἔσχατον, λέγων, ὅτι ἐντραπή-
* Coloni autem
σονται τὸν υἱόν μου. * *Illi vero agricolæ* dixerunt
‖ adinuicem:
‖ *apud semetipsos*
πρὸς ἑαυτοὺς, ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος, δεῦτε
occidamus eum, & nostra erit hæreditas.
ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, καὶ ἡμῶν ἔσται ἡ κληρονομία.
Et apprehendentes eum, occiderunt, & eiecerunt
καὶ λαβόντες αὐτὸν ἀπέκτειναν, καὶ ἐξέβαλον
extra vineam. Quid ergo faciet dominus
ἔξω τοῦ ἀμπελῶνος. Τί οὖν ποιήσει ὁ κύριος τοῦ
vineæ? Veniet, & perdet colo-
ἀμπελῶνος; ἐλεύσεται, καὶ ἀπολέσει τοὺς γεωρ-
nos, & dabit vineam aliis. Nec
γοὺς, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις. Οὐδὲ τὴν
scripturam hanc legistis? Lapidem quem reproba-
γραφὴν ταύτην ἀνέγνωτε; λίθον ὃν ἀπεδοκίμα-
uerunt ædificantes, hic factus est in ca-
σαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφα-
put anguli. à Domino factum est istud, &
λὴν γωνίας· παρὰ κυρίου ἐγένετο αὕτη, καὶ ἔστι
est mirabile in oculis nostris. Et quæ-
θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν. καὶ ἐζήτουν
† tenere, bant eum † *prehendere* & timuerunt turbam:
αὐτὸν κρατῆσαι, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν ὄχλον.
cognouerũt enim quoniam ad eos parabolam
ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν
* hanc dixerit. Et ‡ *sinentes eum* abierunt. Et mit-
‡ relicto eo
εἶπε· καὶ ἀφέντες αὐτὸν ἀπῆλθον. καὶ ἀπο-
§ ex Pharisæis & Herodianis,
tunt ad eum quosdam § *Pharisæorum &*
στέλλουσι πρὸς αὐτόν τινας τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν
Herodianorum, vt eum * *saperent sermone.*
* caperent
ἡρῳδιανῶν, ἵνα αὐτὸν ἀγρεύσωσι λόγῳ.
ifi verbo

Ⓒ δὲ

† *Illi autem* venientes dicunt ei: Magister, sci-
οἱ δὲ ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ, διδάσκαλε, οἴδα-
mus quia verax es, & non † *cura est tibi de nullo: non*
μεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός· οὐ
enim respicis in faciem hominum, sed in
γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐπ'
ve ate viam Dei doces. Licet ‡ *tri-*
ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδάσκεις· ἔξεστι κῆν-
sum Cæsari dare, an non? dabimus *an non demus?*
σον καίσαρι δοῦναι, ἢ οὐ; δῶμεν, ἢ μὴ δῶμεν;
‖ *Ille verò* iciens * *eorum hypocrisim*, ait il-
ὁ δὲ εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑπόκρισιν, εἶπεν αὐ-
lis: Quid me tentaris? Afferte mihi denarium,
τοῖς, τί με πειράζετε; φέρετέ μοι δηνάριον,
vt videam. ‖ *Illi autem* attulerunt *e*. Et ait illis: Cujus †
ἵνα ἴδω. οἱ δὲ ἤνεγκαν. καὶ λέγει αὐτοῖς, τίνος
imago hæc, & inscriptio? *Illi autem dixerunt* ei:
ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή; οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ,
Cæsaris. *Et* respondens § Iesus, dixit il-
καίσαρος. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐ-
lis: Reddite ¶ quæ * Cæsaris Cæsari: & quæ ‖ Dei
τοῖς, ἀπόδοτε τὰ καίσαρος καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ θεοῦ
Deo. Et mirabantur super eo. Et *e veniunt*
τῷ θεῷ. καὶ ἐθαύμασαν ἐπ' αὐτῷ. καὶ ἔρχον-
Sadducæi ad eum, qui dicunt resurre-
ται σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτόν, οἵτινες λέγουσιν ἀνά-
ctionem non esse: & interrogabant eum, dicentes:
στασιν μὴ εἶναι, καὶ * ἐπηρώτησαν αὐτόν, λέγοντες·
Magister, Moyses scripsit nobis † *quòd* si cu-
διδάσκαλε, μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ὅτι ἐάν τι-
ius frater mortuus fuerit, & dimiserit vxorem,
νος ἀδελφὸς ἀποθάνῃ, καὶ καταλίπῃ γυναῖκα,
& * *natos* non reliquerit, vt accipiat frater eius
καὶ τέκνα μὴ ἀφῇ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν
vxorem ipsius, & resuscitet semen fra
γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελ-

† Quæ

‡ tribuere

‖ Qui
* versutiæ illorum

‖ At
e ei
† est
† dicunt

§ autem

¶ igitur
* sunt
‖ sunt

e veniunt

* ἐπερω-
τάω

† vt

* filios

‡ ergo tri suo. Septem ‡ fratres erant: & primus
φῶ αὐτῦ. ἑπτὰ ἀδελφοὶ ἦσαν, καὶ ὁ πρῶτος
§ mortuus est * relicto semine. accepit vxorem, & § *moriens* non * *reliquit semen.* Et secundus accepit eam, &
ἔλαβε γυναῖκα, καὶ ἀποθνήσκων οὐκ ἀφῆκε σπέρμα. καὶ ὁ δεύτερος ἔλαβεν αὐτὴν, καὶ
mortuus est: & nec iste reliquit semen. & ter-
ἀπέθανε, καὶ οὐδὲ αὐτὸς ἀφῆκε σπέρμα· καὶ ὁ τρί-
‖ similiter tius similiter. Et acceperunt eam ‖ septem: &
τος ὡσαύτως. καὶ ἔλαβον αὐτὴν οἱ ἑπτὰ, καὶ
non reliquerunt semen. Nouissima omnium defuncta est
οὐκ ἀφῆκαν σπέρμα· ἐσχάτη πάντων ἀπέθανε
& mulier. In ergo resurrectione quum resurrexe-
καὶ ἡ γυνή. ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει, ὅταν ἀναστῶ-
* de his † enim rint, cuius * *eorum* erit vxor? *nam* septem †habuerunt eam
σι, τίνος αὐτῶν ἔσται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν
vxorem. Et respondens Iesus, ait illis:
γυναῖκα. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς,
* Nonne ideo * *Non propter hoc* erratis, non scientes scriptu-
οὐ διὰ τοῦτο πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γρα-
‡ virtutem ras, neque ‡ *efficaciam* Dei? Quum enim à mor-
φὰς, μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ; ὅταν γὰρ ἐκ νε-
§ nubent, * nubentur, tuis resurrexerint, neque § *nubunt*, neque * *nubuntur*,
κρῶν ἀναστῶσιν, οὔτε γαμοῦσιν, οὔτε γαμίσκον-
‖ Dei sed sunt sicut angeli ‖ *qui* in cælis. De autē
ται, ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. περὶ δὲ
° resurgāt, mortuis, quòd * *excitentur*, non legistis in
τῶν νεκρῶν, ὅτι ἐγείρονται, οὐκ ἀνέγνωτε ἐν τῇ
libro Moysi, super rubum quomodo dixerit illi
βίβλῳ Μωσέως, ἐπὶ τοῦ βάτου ὡς εἶπεν αὐτῷ ὁ
† sum Deus, inquiens: Ego † Deus Abraham, & Deus Isaac,
θεὸς, λέγων, ἐγὼ ὁ θεὸς Ἀβραὰμ, καὶ ὁ θεὸς Ἰσαὰκ,
& Deus Iacob? Non est Deus *Deus* mortuorū,
καὶ ὁ θεὸς Ἰακώβ; οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς θεὸς νεκρῶν,
sed *Deus* viuorum. Vos ergo multum erratis.
ἀλλὰ θεὸς ζώντων. ὑμεῖς οὖν πολὺ πλανᾶσθε.

καὶ προσ-

Et * accedens unus Scribarum, au-
καὶ προσελθὼν εἷς τῶν γραμματέων, ἀκού-
dierat illos conquirentes, & videns § quòd pulchrè illis
σας αὐτῶν συζητούντων, εἰδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς
respondèrit, interrogauit eum, quod esset primum
ἀπεκρίθη, ἐπηρώτησεν αὐτὸν, ποία ἐστὶ πρώτη
omnium mandatum? At Iesus * respondit ei, quia
πασῶν ἐντολή; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ, ὅτι
primum omnium § mandatorum, Audi Israël: Do-
πρώτη πασῶν τῶν ἐντολῶν, ἄκουε Ἰσραήλ· κύ-
minus Deus " noster, Dominus vnus est. Et dili-
ριος ὁ θεὸς ἡμῶν, κύριος εἷς ἐστί. καὶ ἀγαπή-
ges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &
σεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ
ex tota anima tua, & ex tota † cogitatione
ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας
tua, & ex tota virtute tua. Hoc * primum mandatum.
σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου. αὕτη πρώτη ἐντολή.
Et secundum ‡ simile § hoc: Diliges proxi-
καὶ δευτέρα ὁμοία αὐτῇ, ἀγαπήσεις τὸν πλη-
mum tuum * vt teipsum. Maius horum aliud mandatum
σίον σου ὡς σεαυτόν. μείζων τούτων ἄλλη ἐντολὴ
non est. Et ait illi Scriba, ‖ Pulchrè
οὐκ ἔστι. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματεύς, καλῶς
Magister in veritate dixisti, quia vnus est Deus,
διδάσκαλε ἐπ' ἀληθείας εἶπας, ὅτι εἷς ἐστι θεὸς,
& non est alius præter eum. Et " diligere
καὶ οὐκ ἔστιν ἄλλος πλὴν αὐτοῦ. καὶ τὸ ἀγαπᾶν
eum ex toto corde, & ex toto intel-
αὐτὸν ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης τῆς συνέ-
lectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine:
σεως, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος,
& diligere proximum † vt seipsum, * plus est
καὶ τὸ ἀγαπᾶν τὸν πλησίον ὡς ἑαυτόν, πλεῖόν ἐστι
omnibus holocaustomatibus, & sacrificiis.
πάντων τῶν ὁλοκαυτωμάτων, καὶ θυσιῶν.

* accessit vnus de Scribis qui audierat
‡ & § quoniã benè
* autem
§ mandatum est:
" tuus, Deus
† mente
* est
‡ autem
§ est illi:
* tanquam
‖ Bene
" vt diligatur
† tanquam
* maius

‡ autem ‡ sapienter

Et Iesus ‡ videns eum quia ‡ *cordate* respondis-
καὶ ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν αὐτὸν ὅτι νουνεχῶς ἀπεκρί-34
set, dixit illi: Non longè es à regno
θη, εἶπεν αὐτῷ, Οὐ μακρὰν εἶ ἀπὸ τῆς βασιλείας

* iam

Dei. Et nemo * *non amplius* audebat eum interro-
τοῦ θεοῦ. καὶ οὐδεὶς οὐκέτι ἐτόλμα αὐτὸν ἐπερω-
gare. Et respondens Iesus, dicebat, do-
τῆσαι. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγε, διδά-35
cens in templo. Quomodo dicunt Scribæ,
σκων ἐν τῷ ἱερῷ, πῶς λέγουσιν οἱ γραμματεῖς,

‖ Christum filium esse

‖ *quòd Christus filius est* Dauid? Ipse enim Dauid
ὅτι ὁ Χριστὸς υἱὸς ἐστὶ Δαυίδ; αὐτὸς γὰρ Δαυὶδ 36

" dicit † Dixit

" *dixit* in Spiritu sancto: † *Dixit* Dominus do-
εἶπεν ἐν τῷ πνεύματι τῷ ἁγίῳ, Εἶπε κύριος τῷ κυ
mino meo: Sede à dextris meis, donec ponam
ρίῳ μου, Κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ τοὺς
inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Ipse
ἐχθρούς σου, ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. αὐτὸς 37
ergo Dauid dicit eum Dominum: & vnde filius e-
οὖν Δαυὶδ λέγει αὐτὸν κύριον· καὶ πόθεν υἱὸς αὐ-

" audiuit

ius est? Et multa turba * *audiebat* eum libenter.
τοῦ ἐστί; καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἤκουεν αὐτοῦ ἡδέως.

§ Cauete

Et dicebat eis in doctrina sua: ‡ *Respi-*
καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτοῦ, Βλέ-38

§ qui volunt

cite à Scribis § *volentibus* in stolis
πετε ἀπὸ τῶν γραμματέων τῶν θελόντων ἐν στολαῖς

* salutari in foro. Et in primis cathedris sedere ‖ primos discubitus

deambulare, & * *salutationes in foris*. Et
περιπατεῖν, καὶ ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγορᾶις, καὶ πρω-
præsessiones in synagogis, & ‖ *præcu-*
τοκαθεδρίας ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτο-
bitus in cœnis: " *Deuorantes* do-
κλισίας ἐν τοῖς δείπνοις· οἱ κατεσθίοντες τὰς οἰ-40

† sub obtentu prolixæ orationis: * prolixius

mos viduarum, † *& specie longæ orationis*
κίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσευ-
tes: hi accipient * *abundantius* iudicium.
χόμενοι· οὗτοι λήψονται περισσότερον κρίμα.

καὶ πῶς

Et sedens Iesus contra gazophyla-
41 καὶ καθίσας ὁ Ἰησοῦς κατέναντι τοῦ γαζοφυλα-
cium, aspiciebat quomodo turba iactaret æs in ga-
κίου, ἐθεώρει πῶς ὁ ὄχλος βάλλει χαλκὸν εἰς τὸ γα-
zophylacium: & multi diuites iactabant multa.
ζοφυλάκιον· καὶ πολλοὶ πλούσιοι ἔβαλλον πολλά.
† Et *veniens* vna vidua pauper, ‡ *iniecit* minuta † Quum
42 καὶ ἐλθοῦσα μία χήρα πτωχὴ, ἔβαλε λεπτὰ veniſſet
duo, quod est quadrans. Et ¶ *aduocans* autem
43 δύο, ὅ ἐστι κοδράντης. καὶ προσκαλεσάμενος ‡ miſit
discipulos suos, ait illis: Amen dico vo- ¶ conuo-
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, ἀμὴν λέγω ὑ- cans
bis, quoniam vidua hæc pauper plus omnibus
μῖν, ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἡ πτωχὴ πλεῖον πάντων
* *iecit* *mittentibus* in gazophylacium. *miſit quĩ
βέβληκε τῶν βαλλόντων εἰς τὸ γαζοφυλάκιον. miſerunt
Omnes enim ex ‖ *redundante* *sibi* *iniecerunt:* ‖ eo quod
44 πάντες γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς ἔβαλον· abũdabat
hæc verò † ex penuria sua, omnia quæ habuit illis, miſe-
αὕτη δὲ ἐκ τῆς ὑστερήσεως αὐτῆς πάντα ὅσα εἶχεν runt:
‡ *iecit*, totum victum suum. † de
ἔβαλεν, ὅλον τὸν βίον αὐτῆς. ‡ miſit,

CAP. XIII. ιγ'.

Et * *egrediente* *illo* ex templo, ait * quum
1 Καὶ ἐκπορευομένου αὐτοῦ ἐκ τοῦ ἱεροῦ, λέγει egrederetur de
illi vnus ex discipulis suis: Magister, aspice ¶ quales
αὐτῷ εἷς ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, διδάσκαλε, ἴδε structuræ.
quales lapides, & ¶ *qualia* *ædificia*. Et Ie- * has om-
2 ποταποὶ λίθοι, καὶ ποταπαὶ οἰκοδομαί. καὶ ὁ Ἰη- nes mag-
sus respondens ait illi, Vides * *hæc* nas ædifi-
cationes?
Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, βλέπεις ταύτας * *ædificia*
magna *ædificia*? Non relinquetur lapis super ‖ destrua-
μεγάλας οἰκοδομάς; οὐ μὴ * ἀφεθῇ λίθος ἐπὶ tur.
lapidem, qui non ‖ *dissoluatur*. Et † *sedente* *ipso* † quũ ſe-
3 λίθῳ, ὃς οὐ μὴ * καταλυθῇ. καὶ καθημένου αὐτοῦ deret
* καται-
λύω

in monte Oliuarum, contra templum; inter-
Εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν, κατέναντι τοῦ ἱεροῦ, ἐπη-
§ separatim rogabant eum ‡ *priuatim* Petrus, & Iacobus, &
ρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν Πέτρος, καὶ ἰάκωβος, καὶ
Ioannes, & Andreas: Dic nobis quando ista
ἰωάννης, καὶ ἀνδρέας· Εἰπὲ ἡμῖν πότε ταῦτα
§ fient/ * erit, ‖ incipient † Et § *erunt*, & quod signum * quando ‖ *futurum est* hæc omnia
ἔσται, καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ ταῦτα πάντα
consummari § † *At* Iesus respondens illis, cœ-
συντελεῖσθαι; ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς αὐτοῖς, ἤρ-
‡ Videte pit dicere: ‡ *Aspicite* ne quis vos seducat.
ξατο λέγειν, Βλέπετε μή τις ὑμᾶς πλανήσῃ.
Multi enim venient in nomine meo, di-
πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέ-
centes: Quia ego sum: & multos seducent.
γοντες, ὅτι ἐγώ εἰμι· καὶ πολλοὺς πλανήσουσιν.
§ opiniones Quum autem audieritis bella, & § *auditiones* bello-
ὅταν δὲ ἀκούσητε πολέμους, καὶ ἀκοὰς πολέ-
* timueris: rum, ne * *turbemini*: oportet enim ‖ fieri: sed nondum
μων, μὴ θροεῖσθε· δεῖ γὰρ γενέσθαι· ἀλλ' οὔπω τὸ
‖ hæc † Exurget § contra finis. † *Excitabitur* enim gens ‡ *in* gentem, & re-
τέλος. ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπὶ ἔθνος, καὶ βα-
gnum super regnum: & erunt terræmotus per lo-
σιλεία ἐπὶ βασιλείαν· καὶ ἔσονται σεισμοὶ κατὰ τό-
§ initium ca, & *erunt* fames & *turbæ*. § *Initia* dolorum
πους, καὶ ἔσονται λιμοὶ καὶ ταραχαί. ἀρχαὶ ὠδίνων
* Videte hæc. * *Aspicite* autem vosmetipsos. Tra-
ταῦτα. Βλέπετε δὲ ὑμεῖς ἑαυτούς· παραδώ-
‖ in concilijs, † synagogis vapulabitis, & ante præsides ‡ stabitis propter me
σουσι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ εἰς συναγω-
dent enim vos ‖ *ad consessus*, & in † *synago-*
γὰς δαρήσεσθε, καὶ ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων στα-
gas cædemini, & *ad duces* & reges ‡ *si-*
θήσεσθε ἕνεκεν ἐμοῦ, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.
stemini causa mei, in testimonium illis.
* κηρυ- Et in omnes gentes oportet primùm prædi-
καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ πρῶτον * κηρυ-
χθῆναι

cari Euangelium. § Quum *autem* duxerint vos § Et
11 χθῶν ὃ εὐαγγέλιον. ὅταν δ ἀγάγωσιν ὑμᾶς
tradentes, * *ne præanxiemini* quid loquami- * nolite
παραδιδόντες, μὴ προμεριμνᾶτε τί λαλήσητε ni, *nec præmeditemini*, sed quod datum fuerit vobis in illa præcogitare
τε, μηδὲ μελετᾶτε, ἀλλ ὃ ἐὰν δοθῇ ὑμῖν ἐν ἐκείνῃ
hora. id loquimini. non enim estis vos lo-
τῇ ὥρᾳ, τοῦτο λαλεῖτε· οὐ γάρ ἐστε ὑμεῖς οἱ λα-
quentes, sed Spiritus sanctus. Tra-
12 λοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. παραδο-
det autem frater fratrem in mortem, & Pater
σει δὲ ἀδελφὸς ἀδελφὸν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ
‖ *natum*: & *insurgent nati* in parentes, & ‖ filium: & consurgēt filij
τέκνον, καὶ ἐπαναστήσονται τέκνα ἐπὶ γονεῖς, καὶ
morte afficient eos. Et eritis † *exosi* † odio
13 θανατώσουσιν αὐτούς· καὶ ἔσεσθε μισούμενοι
ab omnibus propter nomen meum. autem ‡ *permanens*
ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. ὁ δὲ ὑπομείνας ‡ Qui sustinuerit
in finem, hic saluus erit. Quum autem videritis
14 εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται. ὅταν δὲ ἴδητε τὸ
abominationem desolationis, *prolatam à Daniele*
βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, τὸ ῥηθὲν ὑπὸ Δανιὴλ
Propheta, stantem vbi non § *oportet*: (*legens* § debes (qui legit)
τοῦ προφήτου, ἑστὼς ὅπου οὐ δεῖ· ὁ ἀναγινώσκων
intelligat) tunc qui in Iudæa * fugiant in * sunt
νοείτω, τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ φευγέτωσαν εἰς
montes. ‖ Qui *autem* super † *domum*, ne descendat ‖ & † tectum,
15 τὰ ὄρη. ὁ δὲ ἐπὶ τοῦ δώματος, μὴ καταβάτω
in domum, nec introeat ‡ *tollere* quid de do- ‡ vt tollat
εἰς τὴν οἰκίαν, μηδὲ εἰσελθάτω * ἆραί τι ἐκ τῆς οἰ- * ἄρῃ καὶ
mo sua. Et qui in § *agrum existens*, non reuer- αἴρω
16 κίας αὐτοῦ. καὶ ὁ εἰς τὸν ἀγρὸν ὢν, μὴ ἐπιστρε- § agro est,
ratur * *in quæ post*, tollere vestimentum suum. Væ * retrò
17 ψάτω εἰς τὰ ὀπίσω, ἆραι τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ. οὐαὶ
autem ‖ *in vtero habentibus* & nutrientibus in ‖ pregnan-
δὲ ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχούσαις καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν tibus

illis diebus. Orate verò vt
ἐκείναις ταῖς ἡμέραις. προσεύχεσθε δὲ ἵνα
¶ nō fiant † *non fiat fuga vestra* hyeme. Erunt enim
μὴ γένηται ἡ φυγὴ ὑμῶν χειμῶνος. ἔσονται γὰρ
¶ tribulationes tales quales non fuerunt ‡ creaturæ *neq; fiet. Et nisi breuiasset ¶ fuisset salua † breuiauerit. dies illi ‡ *tribulatio, qualis non facta est talis*
αἱ ἡμέραι ἐκεῖναι θλῖψις, οἵα οὐ γέγονε τοιαύτη
ab initio ‡ *conditionis*, quam condidit Deus, vsque
ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως, ἧς ἔκτισεν ὁ θεὸς, ἕως τοῦ
nunc, *& non fiet. Et si non* Dominus *contra-*
νῦν, καὶ οὐ μὴ γένηται. καὶ εἰ μὴ ἐκολό-
uisset dies, non ¶ *seruaretur* omnis caro:
βωσε τὰς ἡμέρας, οὐκ ἂν ἐσώθη πᾶσα σάρξ·
sed propter electos, quos elegit, † *contra-*
ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς, οὓς ἐξελέξατο, ἐκολό-
uit dies. Et tunc si quis vobis dixerit:
βωσε τὰς ἡμέρας. καὶ τότε ἐάν τις ὑμῖν εἴπῃ,
¶ est Ecce hic ‡ Christus, *aut* ecce illic, ne credideritis.
ἰδοὺ ὧδε ὁ χριστὸς, ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ, μὴ πιστεύσητε.
¶ Exurgēt ‡ *Excitabuntur* enim pseudochristi & pseudopro-
ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ ψευδοπρο-
phetæ, & dabunt signa & portenta ad se-
φῆται, καὶ δώσουσι σημεῖα καὶ τέρατα, πρὸς τὸ ἀ-
¶ fieri po-test, etiam † ergo vi-dete ducendos, si ¶ *possibile*. & electos.
ποπλανᾶν, εἰ δυνατὸν, καὶ τοὺς ἐκλεκτούς.
Vos † *autem aspicite*: ecce prædixi vobis omnia.
ὑμεῖς δὲ βλέπετε· ἰδοὺ προείρηκα ὑμῖν πάντα.
Sed in illis diebus, post tribulationem
ἀλλ' ἐν ἐκείναις τ ἡμέραις, μετὰ τὴν θλῖψιν
illam sol contenebrabitur, & luna non
*σκοτίζω ἐκείνην ὁ ἥλιος *σκοτισθήσεται, καὶ ἡ σελήνη οὐ
dabit splendorem suum Et stellæ cæ-
δώσει τὸ φέγγος αὐτῆς· καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρα-
¶ virtutes li erunt decidentes, & ‡ *efficacia* quæ in
νοῦ ἔσονται ἐκπίπτοντες, καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν
¶ sunt, mo-dabuntur. cælis ‡ *concutientur*. Et tunc videbunt
τοῖς οὐρανοῖς σαλευθήσονται. καὶ τότε ὄψονται

τὸν

filium hominis venientem in nubibus cum
τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλαις μετὰ
† efficacia multa & gloria. Et tunc mit- † virtute
δυνάμεως πολλῆς καὶ δόξης. καὶ τότε ἀπο-
tet angelos suos, & congregabit
στελεῖ τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ, καὶ ἐπισυνάξει τοὺς
electos suos à quatuor ventis, † ab ex- ‡ à summo
ἐκλεκτοὺς αὐτοῦ ἐκ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, ἀπ' ἄκρου
tremo terræ usq; † extremum cæli A autem ficu dis- § ad sum-
28 γῆς ἕως ἄκρου οὐρανοῦ. Ἀπὸ δὲ τῆς συκῆς μάθε-
cite parabolam Quum iam ramus eius mum
τε τὴν παραβολήν· ὅταν ἤδη ὁ κλάδος αὐτῆς
tener fuerit, & ‡ germinet folia, cognosci- ‖ nata fue-
ἁπαλὸς γένηται, καὶ ἐκφύῃ τὰ φύλλα, γινώσκε-
tis quia † propè æstas est: Sic & vos, quum † in pro-
29 τε ὅτι ἐγγύς ἐστιν θέρος ἐστίν. οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν
hæc videritis ‡ facta, cognoscite quòd propè est ‡ fieri, scitote quòd
ταῦτα ἴδητε γινόμενα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν
ad fores. Amen dico vobis, quoniã non † præ- in proximo sit in
30 ἐπὶ θύραις. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλ- ostiis.
scribit generatio hæc, ‖ usque quo omnia ista § transibit
θῃ ἡ γενεὰ αὕτη, μέχρις οὗ πάντα ταῦτα
fiant. Cælum & terra † præteribunt, at † transi-
31 γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται· οἱ δὲ
verba ‡ mea non † præteribunt bunt.
32 λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας
illo ‖ & hora, nemo scit, neque angeli ‖ vel
ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι
qui in cælo, neque Filius, † si non Pater. † nisi
33 οἱ ἐν τῷ οὐρανῷ, οὐδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ.
‡ Aspicite, vigilate, & orate: ne- ‡ Videte,
βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε καὶ προσεύχεσθε· οὐκ
scitis enim quando tempus † est. Sicut homo ‡ pere- § sit.
34 οἴδατε γὰρ πότε ὁ καιρός ἐστιν. ὡς ἄνθρωπος ἀ- ‖ qui
grè profectus † relinquens domum suam, & ‡ dans seruis † reliquit
πόδημος ἀφεὶς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ δοὺς τοῖς δούλοις ‡ dedit

§ potestate cuiusq; operis,
suis § *auctoritatem, & unique opus suum.* & ianitori præcepit vt vigilet. Vigilate
* ἐπέλλω ergo: (nescitis enim quando dominus domus veniat:
‖ serò,
‖ *vesperè,* an media nocte, an galli cantu, an mane.)
† quum venerit
Ne † *veniens* repentè, inueniat vos dormientes.
§ Quod
§ *Quæ* autem vobis dico, omnibus dico: Vigilate.

CAP. XIIII.

' biduum:
HErat autem Pascha, & Azyma post ' *duos dies:*
& quærebant summi Sacerdotes & Scribæ quomodo
§ tenerēt, & eum *in* dolo § *prehendentes,* occiderent.
‖ enim:
† die
‡ fortè
§ fieret in populo.
‖ quū esset
‡ & recūberet,
Dicebant ‖ *autem:* Non in † festo, ‡ ne *quando* tumultus
§ *sit populi.* Et ‖ *existente eo in Bethania,* in
† *accumbente eo,*
§ spicati pretiosi: & fracto alabastro
§ super caput eius
‖ indignè ferentes intra
§ Vt
venit mulier habens alabastrum vnguenti, nardi
§ *probati multi pretij, & confringens* ala-
bastrum, effudit § *ei iuxta caput.* Erant
autem quidam ‖ *indignati apud* semetipsos, & di-
centes: † *Ad* quid perditio ista vnguenti facta est?

Poterat enim ‡ istud vænundari § *super* tre- ‡ vnguentum
δύνατο γὰρ τοῦτο πραθῆναι ἐπάνω τρια- § plus quã
centis denariis, & dari pauperibus. Et
κοσίων δηναρίων, καὶ δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς· καὶ
fremebant ‖ *in eam.* 5 Iesus † dixit: Sinite ‖ in eam
ἐνεβριμῶντο αὐτῇ. ὁ οὖν Ἰησοῦς εἶπεν, ἄφετε † autem
eam: quid illi ‡ *molestias exhibetis?* † *pulchrum* opus ope- ‡ molestiã
αὐτὴν. τί αὐτῇ κόπους παρέχετε; καλὸν ἔργον εἰρ- estis? Bonum
rata est in me. Semper enim pauperes ha-
γάσατο ἐν ἐμοί. πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔ-
bebis § *eum vobis*, & quum volueritis potestis illis § vobiscũ,
χετε μεθ' ἑαυτῶν, καὶ ὅταν θέλητε δύνασθε αὐτοὺς
benefacere: me autem non semper ‖ *habebis.* Quod habuit ‖ habebi-
εὖ ποιῆσαι· ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. ὃ εἶχεν tis,
hæc, fecit: † *præoccupauit* vngere meum corpus † præuenit
αὕτη, ἐποίησε· προέλαβε μυρίσαι μου τὸ σῶμα
in sepulturam. Amen dico vobis, vbicumq;
9 εἰς τὸν ἐνταφιασμόν. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅπου
prædicatum fuerit Euangelium istud in § *eorum mun-* § vniuerso
ἂν κηρυχθῇ τὸ εὐαγγέλιον τοῦτο εἰς ὅλον τὸν κόσ- mundo, * κηρύτθω
dum, & quod fecit hæc, narrabitur in memo-
μον, καὶ ὃ ἐποίησεν αὕτη, λαληθήσεται εἰς μνημό- riam eius. Et Iudas Iscariotes, vnus
10 συνον αὐτῆς. καὶ Ἰούδας Ἰσκαριώτης, εἷς § duodecim, abiit ad ‖ *principes Sacerdotum*, vt pro- § de
τῶν δώδεκα, ἀπῆλθε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, ἵνα πα- ‖ summos
deret eum illis. † *Ii verò* audientes gauisi sunt: Sacerdo-
11 ραδῷ αὐτὸν αὐτοῖς. οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν, tes, † Qui
& ‡ *pollicitisunt* ei *argentum* dare. Et quære- * χαίρω
καὶ ἐπηγγείλαντο αὐτῷ ἀργύριον δοῦναι· καὶ ἐζη- ‡ promise-
bat quomodo opportunè illum traderet. Et runt ei pe-
12 τει πῶς εὐκαίρως αὐτὸν παραδῷ. καὶ τῇ cuniam se
πρώτῃ ἡμέρᾳ τῶν ἀζύμων, ὅτε τὸ πάσχα ἔ- daturos.
‡ *Habebant*, dicunt ei discipuli *eius*: Quò vis § immola-
θυον, λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ποῦ θέλεις bant,
* θύω

§eamus,& †tibi

§ *abeuntes* paremus † vt manducemus Pascha?

ἀπελθόντες ἑτοιμάσωμεν ἵνα φάγῃς τὸ πάσχα;

‡ ex discipulis suis

Et mittit duos ‡ *discipulorum suorum*, & dicit

13 καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, καὶ λέγει

eis: Ite in ciuitatem, & occurret vo-

αὐτοῖς, ὑπάγετε εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσει ὑμῖν

bis homo lagenam aquæ baiulans: se-

ἄνθρωπος κεράμιον ὕδατος βαστάζων· ἀκο-

quimini eum. Et quocumque introierit, di-

14 λουθήσατε αὐτῷ. καὶ ὅπου ἐὰν εἰσέλθῃ, εἰπά-

cite domus domino, quia Magister dicit: Vbi

τε τῷ οἰκοδεσπότῃ, ὅτι ὁ διδάσκαλος λέγει, Ποῦ

§ refectio mea,

ἐστὶ τὸ κατάλυμα ὅπου τὸ πάσχα μετὰ τῶν μαθη-

est § *diuersorium* vbi Pascha cum discipu-

15 τῶν μου φάγω; κἀκεῖνος ὑμῖν δείξει ἀνάγαιον

lis meis manducem? Et ipse vobis demõstrabit cœnaculũ

μέγα ἐστρωμένον, ἕτοιμον· ἐκεῖ ἑτοιμάσατε ἡμῖν.

grande stratum, *paratum*: illic parate nos-

16 ‖ abierunt

bis. Et ‖ *exierunt* discipuli eius, & venerunt in

καὶ ἐξῆλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἦλθον εἰς

ciuitatem: & inuenerunt sicut dixerat illis, & pa-

τὴν πόλιν· καὶ εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἡ-

§ autem

rauerunt Pascha. Et vespere † facto, ve-

τοίμασαν τὸ πάσχα. καὶ ὀψίας γενομένης, ἔρ-

17 nit cum duodecim. Et discumbentibus illis

χεται μετὰ τῶν δώδεκα. καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν

18 & manducantibus, ait Iesus, Amen dico vo-

καὶ ἐσθιόντων, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν λέγω ὑ-

‡ qui mãducat mecum. At

bis, quia vnus ex vobis tradet me, ‡ *manducans*

μῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν παραδώσει με, ὁ ἐσθίων

cum me. Illi *autem* cœperunt contristari, & dicere

μετ' ἐμοῦ. οἱ δὲ ἤρξαντο λυπεῖσθαι, καὶ λέγειν

19 § singulatim

ei § *vnus ad vnum*: Numquid ego? *& alius, Numquid ego?*

αὐτῷ εἷς καθ' εἷς, μήτι ἐγώ; καὶ ἄλλος, μήτι ἐγώ;

¶ Qui

¶ *Ipse autem respondens*, ait illis: Vnus ex duodecim

20 ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, εἷς ἐκ τῶν δώδεκα

ὁ ἐμβα-

† *intingens cum me in catinum.*

ὁ ἐμβαπτόμενος μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τρυβλίον.

† qui intingit mecũ manũ in catino.

Ipse quidem filius hominis vadit, ſicut ſcri-

21 ὁ μὲν υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὑπάγει καθὼς γέ-

ptum eſt de eo: Væ autem homini illi

γραπται περὶ αὐτοῦ. οὐαὶ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ

per quem filius hominis * *proditur.* *Pulchrum* erat

δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται. καλὸν ἦν

* traditur.

ei, ſi non natus eſſet homo iſte. Et

αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. καὶ

manducantibus illis, ‡ *ſumens* Ieſus panem, & bene-

ἐσθιόντων αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησοῦς ἄρτον, καὶ εὐλο-

dicens fregit, & dedit eis: & ait, Sumite,

γήσας ἔκλασε, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, καὶ εἶπε, λάβετε,

comedite: hoc eſt corpus meum. Et § *accipiens*

φάγετε· τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου. καὶ λαβὼν τὸ

‡ accepit

§ accepto calice,

calicem, gratias agens dedit eis: & biberunt

ποτήριον, εὐχαριστήσας ἔδωκεν αὐτοῖς· καὶ ἔπιον

ex illo omnes. Et ait illis: Hic eſt ſan-

24 ἐξ αὐτοῦ πάντες. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τοῦτό ἐστι τὸ αἷ-

guis meus noui teſtamenti, qui pro multis

μά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ περὶ πολλῶν

* *effuſus.* Amen dico vobis, quia ‖ *non am-*

* effundetur.

‖ iam

25 * ἐκχυνόμενον. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐκέ-

plius non bibam de genimine vitis, vſque in

* ἐκχέομαι

τι οὐ μὴ πίω ἐκ τοῦ γενήματος τῆς ἀμπέλου, ἕως

diem illum, quum illud bibam nouum in

τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πίνω καινὸν ἐν

regno Dei. Et hymno dicto, exie-

26 τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. καὶ ὑμνήσαντες ἐξῆλ-

runt in montem Oliuarum. Et ait eis Ie-

27 θον εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν. καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰη-

ſus: Quòd omnes ſcandalizabimini in me in

σοῦς, ὅτι πάντες σκανδαλισθήσεσθε ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ

nocte iſta, quia ſcriptum eſt: Percutiam paſto-

νυκτὶ ταύτῃ, ὅτι γέγραπται, πατάξω τὸν ποιμέ-

rem, & dispergentur oues. Sed
να, ϗ διασκορπισθησ̃ται τὰ πρόβατα. δμᾶς 28
† postea- † *post resurrexisse me*, præcedam vos in Ga-
quam re- μετὰ τὸ ἐγερθῆναί με, προάξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γα-
surrexero, lilæam. ‡ autem Ait Petrus * ait illi: Et si omnes,
λιλαίαν. ὁ δὲ Πέτρος ἔφη αὐτῷ, ϗ εἰ πάντες 29
scandalizati fuerint in te, sed non ego. Et
σκανδαλισθήσονται ἐν σοί, δμὴ ἐγώ. ϗ 30
ait illi Iesus: Amen dico tibi, quia tu ho-
λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν λέγω σοι, ὅτι σὺ σή-
‡ gallꝰ vo- die in nocte hac, prius quàm † *bis gallum*
cē bis de- μερον ἐν τῇ νυκτὶ ταύτῃ, πρὶν ἢ δὶς ἀλέκτορα
derit, ter *vociferari, ter negabis* me. Ille *autem* ‡ *ex abundan-*
me es ne- φωνῆσαι, τρὶς ἀπαρνήσῃ με. ὁ δὲ ἐκ περισ- 31
gaturus. *ti* *dicebat magis*: Si me oportuerit * commori tibi,
At σοῦ συναποθανεῖν σοι, οὐ μή σε ἀπαρνήσομαι. ὡσαύτως δὲ ϗ πάντες ἔ-
‡ amplius non te negabo. Similiter autem & omnes di-
loquebatur: Et * simul
‖ prædiū ‖ *locum* cebant. Et veniunt in cui nomen Geth-
λεγον. ϗ ἔρχονται εἰς χωρίον οὗ τὸ ὄνομα Γεθ- 32
semani: & ait discipulis suis: Sedete
σημανῆ· ϗ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καθίσατε
hic, donec orem. Et assumit
ὧδε, ἕως προσεύξωμαι. ϗ παραλαμβάνει 33
§ secum: Petrum & Iacobum & Ioannem † *eum se*: &
τὸν Πέτρον ϗ Ἰάκωβον ϗ Ἰωάννην μεθ' ἑαυτοῦ, ϗ
* pauere & tædere cœpit * *expauescere* & *angi*. Et ait
ἤρξατο ἐκθαμβεῖσθαι ϗ ἀδημονεῖν. ϗ λέγει 34
illis: *Vndiquaque* tristis est anima mea vsque ad mortem:
αὐτοῖς, περίλυπός ἐστιν ἡ ψυχή μου ἕως θανάτου·
‖ sustinete ‖ *manete* hic, & vigilate *eum me*. Et
μείνατε ὧδε, ϗ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ. ϗ 35
§ quū pro- § *progressus* paululum, procidit super terram, & o-
cessisset προελθὼν μικρὸν, ἔπεσεν ἐπὶ τῆς γῆς, ϗ προσ-
* fieri pos- rabat vt si * *possibile est*, transiret ab eo
set, ηύχετο ἵνα εἰ δυνατὸν ἦν, παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ

ἡ ὥρα·

hora. Et dixit: Abba Pater, omnia possi-
36 ἡ ὥρα. καὶ ἔλεγεν, Ἀββᾶ ὁ πατήρ, πάντα δυ-
bilia tibi ‖: transfer calicem à me ‖ sunt:
νατά σοι· παρένεγκε τὸ ποτήριον ἀπ' ἐμοῦ
hunc. sed non †*quid* ego volo, sed *quid tu. Et ve-
† quod
* quod
37 τοῦτο· ἀλλ' οὐ τί ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τί σύ. καὶ ἔρ-
nit, & inuenit eos dormientes: Et ait
χεται, καὶ εὑρίσκει αὐτοὺς καθεύδοντας· καὶ λέγει τῷ
Petro: Simon, dormis? non potuisti ‡ *vnam horam*
‡ vna hora
Πέτρῳ, Σίμων, καθεύδεις; οὐκ ἴσχυσας μίαν ὥραν
vigilare? Vigilate & orate, vt
38 γρηγορῆσαι; γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε, ἵνα
non intretis in tentationem. *ipse* quidem spiritus
μὴ ἔλθητε εἰς πειρασμόν. τὸ μὲν πνεῦμα
promptus ‡, at caro * infirma. Et iterum ab-
‡ est,
* verò
39 πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής. καὶ πάλιν ἀπελ-
iens orauit, sermonem eundem dicens. Et
40 θὼν προσηύξατο, τὸν αὐτὸν λόγον εἰπών. καὶ
reuersus inuenit eos denuò dormientes: (erant
ὑποστρέψας εὗρεν αὐτοὺς πάλιν καθεύδοντας· ἦσαν
enim oculi eorum grauati:) & ‖ *non sciebant* quid ei responderent.
‖ ignorabant
γὰρ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν βεβαρημένοι· καὶ οὐκ ἤδεισαν
Et venit tertiò,
41 τί ἀποκριθῶσι. καὶ ἔρχεται τὸ τρίτον,
& ait illis: † *Dormite reliquum & requiescite.*
† Dormite iam, & requiescite.
καὶ λέγει αὐτοῖς, καθεύδετε τὸ λοιπὸν καὶ ἀναπαύε-
Sufficit: venit hora: ecce * *traditur* filius
* tradatur
σθε· ἀπέχει· ἦλθεν ἡ ὥρα· ἰδοὺ παραδίδοται ὁ υἱὸς
hominis in manus peccatorum.
τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν.
Surgite, eamus: ecce ‡ *tradens me appro-*
‡ qui me tradet prope est.
42 ἐγείρεσθε, ἀγωμεν· ἰδοὺ ὁ παραδιδούς με ἤγ-
pinquauit. Et *statim* adhuc eo loquente, ‡ *ad-*
‡ venit
43 γικε. καὶ εὐθέως ἔτι αὐτοῦ λαλοῦντος παρα-
est Iudas * *vnus existens* duodecim, & cum eo
* Iscario-
tes vnus de
γίνεται Ἰούδας εἷς ὢν τῶν δώδεκα, καὶ μετ' αὐτοῦ

turba multa cum gladiis & lignis, à
ὀχλος πολὺς μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων, παρὰ
summis Sacerdotibus & Scribis & se-
τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ τῶν πρεσ-
niorib⁹. Dederat autem ‖ *tradens eum* con-
βυτέρων. δεδώκει δὲ ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, σύν- 44
signum eis, dicens: Quemcumq; osculatus fuero, ipse est:
σημον αὐτοῖς, λέγων, ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστιν·
† tenete * cautè. † *prehendite* eum, & abducite * *tutò*.
κρατήσατε αὐτὸν, καὶ ἀπαγάγετε ἀσφαλῶς.
‡ quũ venisset, § Aue * At Et ‡ *veniens*, statim accedens ad eum, ait: § *Gau-* 45
καὶ ἐλθὼν, εὐθέως προσελθὼν αὐτῷ λέγει, χαῖ-
de Rabbi: & osculatus est eum. *Illi verò iniece-* 46
ρε ῥαββεί· καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. οἱ δὲ ἐπέ-
‖ tenuerũt runt in eum manus *suas*, & ‖ *prehen-*
βαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ ἐκρά-
† de circũstantibus educens *derunt* eum. Vnus autem quidam † *astantium*
τησαν αὐτόν. Εἷς δέ τις τῶν παρεστηκότων 47
exerens gladium, percussit ser-
σπασάμενος τὴν μάχαιραν, ἔπαισε τὸν δοῦ-
* ampurauit illi * ἀφεῖλεν *uum* summi Sacerdotis, & * *abstulit illius* auriculam.
λον τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ ὠτίον.
Et respondens Iesus, ait illis: Tamquã ad 48
καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, ὡς ἐπὶ
latronem existis cum gladiis & lignis com-
λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων συλ-
prehendere me? Quotidie eram apud vos 49
λαβεῖν με; καθ' ἡμέραν ἤμην πρὸς ὑμᾶς
‡ tenuistis in templo docens, & non † *prehendistis* me.
ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με.
‖ Tunc discipuli eius * Adolescens autẽ quidam sed vt impleantur Scripturæ. § Et relinquen- 50
ἀλλ' ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαί. καὶ ἀφέν-
tes eum, omnes fugerunt. * *Et quidam iuuenis* 51
τες αὐτὸν πάντες ἔφυγον. καὶ εἷς νεανίσκος
sequebatur eum amictus sindone
ἠκολούθει αὐτῷ, περιβεβλημένος σινδόνα
ἐπὶ γυ-

super nudo: & † *tenent* eum *iuuenes*. *Ille autem † tenue-
52 ἐπὶ γυμνοῦ· καὶ κρατοῦσιν αὐτὸν οἱ νεανίσκοι. ὁ δὲ runt
relinquens *sindonem*, nudus profugit ab * At ille
καταλιπὼν τὴν σινδόνα, γυμνὸς ἔφυγεν ἀπ' reiecta
eis. Et abduxerunt Iesum ad summum sindone,
53 αὐτῶν. καὶ ἀπήγαγον τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸν ἀρ-
Sacerdotem, & † *conuenerunt* *eo* omnes *summi* Sacer- † conue-
χιερέα· καὶ συνέρχονται αὐτῷ πάντες οἱ ἀρχιε- nerunt
dotes, & seniores, & Scribæ. Et
54 ρεῖς, καὶ οἱ πρεσβύτεροι, καὶ οἱ γραμματεῖς. καὶ
Petrus ‖ à longè sequutus est eum vsque ‖ autem
ὁ Πέτρος ἀπὸ μακρόθεν ἠκολούθησεν αὐτῷ ἕως
intrò in atrium summi Sacerdotis, & * *erat* con- * sedebat
ἔσω εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ ἦν συγκα-
sidens cum ministris. ‖ & *calefaciens se ad* ‖ ad ignē,
θήμενος μετὰ τῶν ὑπηρετῶν, καὶ θερμαινόμενος πρὸς & calefa-
lumen. At summi † Sacerdotes, & * *omnis* *consessus* ciebat se,
55 τὸ φῶς. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον † verò
quærebant aduersus Iesum testimonium, ‖ *ad* *morte* *afficien-* * omne cō-
ἐζήτουν κατὰ τοῦ Ἰησοῦ μαρτυρίαν, εἰς τὸ θανατῶ- ‖ vt eum cilium
dum *eum*, & *non* inueniebant. Multi enim testimonium mortiti tra-
56 σαι αὐτὸν, καὶ οὐχ ηὕρισκον. πολλοὶ γὰρ ἐψευδο- derent, nec
falsum dicebant aduersus eum, & ‖ *paria* testimonia ‖ conue-
μαρτύρουν κατ' αὐτοῦ, καὶ ἴσαι αἱ μαρτυρίαι nientia
non erant. Et quidam surgentes falsum testimonium
57 οὐκ ἦσαν. καί τινες ἀναστάντες ἐψευδομαρ-
ferebant aduersus eum, dicentes: Quoniam nos audi-
58 τύρουν κατ' αὐτοῦ, λέγοντες ὅτι ἡμεῖς ἠκού-
uimus eum dicentem: *Quòd* ego dissoluam templum
σαμεν αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι ἐγὼ καταλύσω τὸν ναὸν
hoc manufactum, & per * *tres* *dies* aliud * triduum
τοῦτον τὸν χειροποίητον, καὶ διὰ τριῶν ἡμερῶν ἄλλον
non manufactum ædificabo. Et ‖ *neo sic par erat* ‖ non erat
59 ἀχειροποίητον οἰκοδομήσω. καὶ οὐδὲ οὕτως ἴση ἦν conue-
testimonium illorum. Et exurgens summus Sacerdos niens
60 ἡ μαρτυρία αὐτῶν. καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς

in medium, interrogauit Iesum. dicens: Non
εἰς τὸ μέσον, ἐπηρώτησε τὸν Ἰησοῦν, λέγων, Οὐκ
†ad ea quę tibi obiiciuntur ab his?
respondes quicquã, †*quid hi te aduersum testantur?*
ἀποκρίνῃ οὐδέν; Τί οὗτοί σου καταμαρτυροῦσιν;
Ille autem tacebat, & nihil respondit. Rursum summus
ὁ δὲ ἐσιώπα, καὶ οὐδὲν ἀπεκρίνατο. πάλιν ὁ ἀρ-
* dixit
Sacerdos interrogabat eum, & *dixit ei: Tu es Chri-
χιερεὺς ἐπηρώτα αὐτὸν, καὶ λέγει αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ Χρι-
‡ Dei ‡ autem illi
stus filius ‡ benedicti? At Iesus ‡ dixit: Ego
στὸς ὁ υἱὸς τοῦ εὐλογητοῦ; ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἐγώ
sum: & videbitis filium hominis sedentem
εἰμι· καὶ ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον
à dextris virtutis, & venientem cum nu-
ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον μετὰ τῶν νε-
* autem ‖ scindens vestimẽta sua.
bibus cæli. At summus *Sacerdos ‖ *disrumpens*
φελῶν τοῦ οὐρανοῦ. ὁ δὲ ἀρχιερεὺς διαρρήξας
vestes suas, ait: Quid adhuc † *vsum habemus*
† desideramus testes?
τοὺς χιτῶνας αὐτοῦ, λέγει, Τί ἔτι χρείαν ἔχομεν
testium? Auditis blasphemiam quid vobis
μαρτύρων; ἠκούσατε τῆς βλασφημίας. Τί ὑμῖν
* Qui ‡ reum
videtur? *Illi autem omnes condemnauerunt eum † *obnoxium* esse
φαίνεται; οἱ δὲ πάντες κατέκριναν αὐτὸν ἔνοχον εἶ-
mortis. Et cœperunt quidam conspuere eum, &
ναι θανάτου. καὶ ἤρξαντό τινες ἐμπτύειν αὐτῷ, καὶ
‡ colaphis cædere
velare faciem eius, & ‡ *colaphizare*
περικαλύπτειν τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, καὶ κολαφίζειν
eum, & dicere ei: Prophetiza. & ministri
αὐτὸν, καὶ λέγειν αὐτῷ, προφήτευσον· καὶ οἱ ὑπηρέται
* cædebãt. ‖ quũ esset Petrus in atrio deorsum,
alapis eum *imperebant. Et ‖ *existente Petro*
ῥαπίσμασιν αὐτὸν ἔβαλλον. καὶ ὄντος τοῦ Πέτρου
in aula inferius, venit vna † *ancillarum*
† ex ancillis
ἐν τῇ αὐλῇ κάτω, ἔρχεται μία τῶν παιδισκῶν
* quam vidisset ‡ aspiciens
summi Sacerdotis. Et *videns Petrum calefacien-
τοῦ ἀρχιερέως· καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον θερμαινό-
tem se, ‡ *intuita* illum, ait: Et tu cum Na-
μενον, ἐμβλέψασα αὐτῷ, λέγει, καὶ σὺ μετὰ τοῦ Να-
ζαρηνοῦ

zareno Iesu eras. ‡ Ille *autem* negauit, dicens: *Non
68 ζαρινῶ ἰησοῦ ἦσθα. ὁ δὲ ἠρνήσατο, λέγων, οὐκ
noui, neque ‖ *scio quid tu dicis.* Et exiit foras
οἶδα, οὐδὲ ἐπίσταμαι τί σὺ λέγεις· καὶ ἐξῆλθεν ἔξω
† *in vestibulum*: & gallus cantauit. * *Et*
69 εἰς τὸ προαύλιον· καὶ ἀλέκτωρ ἐφώνησε. καὶ
ancilla videns eum rursum, cœpit dicere
ἡ παιδίσκη ἰδοῦσα αὐτὸν πάλιν, ἤρξατο λέγειν τοῖς
‡ *astantibus*: Quia hic ex illis est. ‡ Ille *autem* iterũ
70 πάρεστηκόσιν, ὅτι ἐξ αὐτῶν ἐστιν. ὁ δὲ πάλιν
negauit. Et post pusillum rursus * *adstantes* dicebant
ἠρνεῖτο. καὶ μετὰ μικρὸν πάλιν οἱ παρεστῶτες ἔλεγον
Petro: Verè ex illis es. ‖ *Et enim* Galilæus
τῷ πέτρῳ, ἀληθῶς ἐξ αὐτῶν εἶ. καὶ γὰρ γαλιλαῖος
es, & *loquutio tua similat.* Ille autem cœpit anathe-
71 εἶ, καὶ ἡ λαλιά σου ὁμοιάζει. ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθε-
matizare & iurare, Quia † *non noui* hominem istum
ματίζειν καὶ ὀμνύειν, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἄνθρωπον τοῦτον
quem dicitis. Et * *ex secunda* gallus cantauit.
72 ὃν λέγετε. καὶ ἐκ δευτέρου ἀλέκτωρ ἐφώνησε·
Et recordatus est Petrus verbi quod dixerat ei
καὶ * ἀνεμνήσθη ὁ πέτρος τὸ ῥῆμα ὡς εἶπεν αὐτῷ
Iesus: Quòd ‡ *ante gallum vociferari* bis, nega-
ὁ ἰησοῦς, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δίς, ἀπαρνήσῃ
bis me ter. Et ‡ *separans* [*se*] *flevit.*
με τρίς. καὶ ἐπιβαλὼν ἔκλαιε.

† *nescio*
* *statim iterum*
* *ἀναμιμνήσκω*
‡ *Priùs quàm gallus canter,*
‡ *cœpit flere.*

CAP. XV.

Et confestim *in* manè consilium fa-
1 ΚΑὶ εὐθέως ἐπὶ τὸ πρωῒ συμβούλιον ποιή-
cientes summi Sacerdotes cum senioribus &
σαντες οἱ ἀρχιερεῖς μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ
Scribis, & * *vniuersus consessus*, vincientes
γραμματέων, καὶ ὅλον τὸ συνέδριον, δήσαντες
Iesum, *abduxerunt*, & tradiderunt Pilato.
τὸν ἰησοῦν ἀπήνεγκαν, καὶ παρέδωκαν τῷ πιλάτῳ.

* *Neque scio, ἀρνέω*
‖ *noui quid dicas*
† *ante atrium:*
* *Rursus autẽ quũ vidisset illum ancilla,*
‡ *circumstantibus:*
‡ *At* * *qui astabant*
‖ *nam &*

* *vniuerso concilio.*

Et interrogauit eum Pilatus: Tu es
καὶ ἐπηρώτησεν αὐτὸν ὁ Πιλᾶτος, Σὺ εἶ ὁ Βα-2
‖ At rex Iudæorum? ‖ Ille autem respondens ait illis:
σιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς,
Tu dicis. Et accusabant eum summi Sacerdotes
Σὺ λέγεις. καὶ κατηγόρουν αὐτοῦ οἱ ἀρχιερεῖς
† in multis. † *multa ipse autem nihil respondebat.* At Pila-
πολλά. αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο. ὁ δὲ Πιλᾶ-4
* autem tus * rursum interrogauit eum, dicens: Non respon-
τος πάλιν ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων, Οὐκ ἀποκρί-
‡ in quãtis des? nonne? vide ‡ *quanta te aduersum testantur.* At
νῃ οὐδέν; ἴδε πόσα σου καταμαρτυροῦσιν. ὁ δὲ 5
§ autem Iesus ‡ amplius nihil respondit: ita vt * *mirari*
* mirare tur Pilatus. Per diem autem festũ solebat dimittere ‖ ex vinctis, † qui dicebatur * αἰτέω ‡ qui erat in seditione homicidium fecerant. Et § *vociferata*
Ἰησοῦς οὐκέτι οὐδὲν ἀπεκρίθη, ὥστε θαυμάζειν τὸν
Pilatum. *Iuxta verò festum soluebat* illis vnum
Πιλᾶτον κατὰ δὲ ἑορτὴν ἀπέλυεν αὐτοῖς ἕνα 6
‖ *vinctum*, quemcumque petiissent. Erat autem † *dictus*
δέσμιον, ὃν ἤθελον. ἦν δὲ ὁ λεγόμενος 7
Barabbas ‡ cum seditiosis vinctus, qui
Βαραββᾶς μετὰ τῶν συστασιαστῶν δεδεμένος, οἵτινες
§ quum ascendisset ‖ rogare † autem ‡ & dixit: § dimittã
ἐν τῇ στάσει φόνον πεποιήκεισαν. καὶ ἀναβοήσας 8
turba, cœpit ‖ *postulare*, sicut semper faciebat illis. At Pilatus † respondit eis, ‡ *dicens:* Vul-
ὁ ὄχλος, ἤρξατο αἰτεῖσθαι, καθὼς ἀεὶ ἐποίει αὐ-
τοῖς. ὁ δὲ Πιλᾶτος ἀπεκρίθη αὐτοῖς, λέγων, θέ- 9
tis § *absoluam* vobis regem Iudæorum?
λετε ἀπολύσω ὑμῖν τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων;
Sciebat enim quòd per inuidiam tradidissent
ἐγίνωσκε γὰρ ὅτι διὰ φθόνον παραδεδώκεισαν 10
‖ Pontifices autem † dimittexet ‡ autem
αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς. οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέσει- 11
eum summi Sacerdotes. ‖ *At summi Sacerdotes* concitaue-
runt turbam, vt magis Barabbam † *absolueret* eis
σαν τὸν ὄχλον, ἵνα μᾶλλον τὸν Βαραββᾶν ἀπολύ-
At Pilatus ‡ respondens iterum ait
σῃ αὐτοῖς. ὁ δὲ Πιλᾶτος ἀποκριθεὶς πάλιν εἶπεν 12

αὐτοῖς,

illis: Quid ergo vultis faciam †*quem dicitis regem* Iudæorum? 13 *Illi autem iterum clamauerunt:* Crucifige eum. 14 *At* Pilatus ‡ dicebat illis: Quid enim §*malum* fecit? *Illi* **autem abundantius* clamabant: Crucifige eum. 15 *At* Pilatus ‖ volens populo †*satisfaciens* facere, **absoluit* illis Barabbam: & tradidit Iesum ‡ *flagellans*, vt crucifigeretur. 16 *At* milites § *adduxerunt eum intra* aulam, *quod est prætorium*, & conuocant totam cohortem: 17 Et induunt eum **purpura*, & imponunt eius capiti coronam spineam, 18 & cœperunt salutare eum, *& dicere*: ‖ *Aue* rex Iudæorum. 19 Et percutiebant caput eius arundine: & conspuebant eum, & ponentes genua adorabant eum. 20 Et postquam illuserunt ei, exuerunt illum †*purpura*, & induerunt eum **vestimenta propria*: & educunt illum vt crucifigerent eum. 21 Et

† regi

* At

‡ autem

§ malum

* At magis

‖ autem

† satis

* dimisit

‡ flagellis

§ autẽ duxerunt eũ in atrium prætorij,

* purpura, & imponunt

‖ Aue

† purpura,

* vestimẽtis suis

ἀὐτοῖς, Τί οὖν θέλετε ποιήσω ὃν λέγετε βασιλέα
τῶν Ἰουδαίων; Οἱ δὲ πάλιν ἔκραξαν, Σταύρω-
σον αὐτόν. Ὁ δὲ Πιλᾶτος ἔλεγεν αὐτοῖς, Τί γὰρ κα-
κὸν ἐποίησεν; Οἱ δὲ περισσοτέρως ἔκραξαν, Στα-
ύρωσον αὐτόν. Ὁ δὲ Πιλᾶτος βουλόμενος τῷ ὄχλῳ
τὸ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσεν αὐτοῖς τὸν Βαραβ-
βᾶν· καὶ παρέδωκε τὸν Ἰησοῦν φραγελλώσας, ἵνα
σταυρωθῇ. Οἱ δὲ στρατιῶται ἀπήγαγον αὐτὸν ἔ-
σω τῆς αὐλῆς, ὅ ἐστι πραιτώριον, καὶ συγκαλοῦσιν
ὅλην τὴν σπεῖραν. καὶ ἐνδύουσιν αὐτὸν πορφύ-
ραν, καὶ περιτιθέασιν αὐτῷ πλέξαντες ἀκάνθινον
στέφανον. καὶ ἤρξαντο ἀσπάζεσθαι αὐτόν, καὶ λέ-
γειν, Χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων. καὶ ἔτυπτον
αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν καλάμῳ, καὶ ἐνέπτυον αὐτῷ,
καὶ τιθέντες τὰ γόνατα προσεκύνουν αὐτῷ. καὶ
ὅτε ἐνέπαιξαν αὐτῷ, ἐξέδυσαν αὐτὸν τὴν πορ-
φύραν, καὶ ἐνέδυσαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια·
καὶ ἐξάγουσιν αὐτόν, ἵνα σταυρώσωσιν αὐτόν. καὶ

‡ angariauerunt ‡ *angariant* prætereuntem quempiã Simonem Cyrenæum,
ἀγγαρεύουσι παρερχόμενον Σίμωνα Κυρηναῖον,
‡ de villa, venientem ‡ *ex agro*, patrem Alexandri
ἐρχόμενον ἀπ' ἀγροῦ, τὸν πατέρα Ἀλεξάνδρου
& Rufi, vt tolleret crucem eius. Et per-
* ἄρωσι καὶ ἄρῃ καὶ ῥοῦφον, ἵνα * ἄρῃ τὸν σταυρὸν αὐτοῦ. καὶ φέ- 22
ducunt illum in Golgotha locum: quod est interpre-
ρουσιν αὐτὸν ἐπὶ Γολγοθᾶ τόπον, ὅ ἐστι μεθερμη-
tatum, Caluariæ locus. Et dabant ei bi-
νευόμενον, κρανίου τόπος. καὶ ἐδίδουν αὐτῷ πιεῖ- 23
bere myrrhatum vinum: * *ipse* vero non accepit. Et
* & * σμυρνί- ζω ν * ἐσμυρνισμένον οἶνον· ὁ δὲ οὐκ ἔλαβε. καὶ 24
crucifigentes eum, diuiserunt vestimenta eius,
σταυρώσαντες αὐτόν, διεμέριζον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ,
mittentes sortem super eis, quis quid tolleret. Erat
βάλλοντες κλῆρον ἐπ' αὐτὰ, τίς τί ἄρῃ. ἦν 25
autem hora tertia, & crucifixerunt eum. Et erat
δὲ ὥρα τρίτη, καὶ ἐσταύρωσαν αὐτόν. καὶ ἦν 26
‡ titulus † inscriptus: ‡ *inscriptio* causæ eius † *inscripta:*
ἡ ἐπιγραφὴ τῆς αἰτίας αὐτοῦ ἐπιγεγραμμένη,
REX IVDÆORVM.
Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ.
Et cum eo crucifigunt duos latrones: vnum à dex-
καὶ σὺν αὐτῷ σταυροῦσι δύο λῃστάς, ἕνα ἐκ δε- 27
* alium tris, & * *vnum* à sinistris eius. Et impleta est
ξιῶν, καὶ ἕνα ἐξ εὐωνύμων αὐτοῦ. καὶ ἐπληρώθη 28
‡ quæ dicit: scriptura ‡ *dicens:* Et cum iniquis reputatus est:
ἡ γραφὴ ἡ λέγουσα, καὶ μετὰ ἀνόμων ἐλογίσθη.
Et prætereuntes blasphemabant eum,
καὶ οἱ παραπορευόμενοι ἐβλασφήμουν αὐτὸν, 29
‡ qui destruis * Dei, † ædificas, Saluũ fac † descẽdẽs * κατα- βαίνω qui mouentes capita sua, & dicentes: Vah
κινοῦντες τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, καὶ λέγοντες, Οὐά ὁ
‡ *destruens* templum, & in tribus diebus † *adifi-* καταλύων τὸν ναὸν, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδο- *cans:* *Serua* temetipsum, † & *descende* de cruce.
μῶν· σῶσον σεαυτὸν, καὶ * κατάβα ἀπὸ τοῦ σταυροῦ. 30
ὁμοίως

Similiter & summi Sacerdotes illudentes, ad
32 ὁμοίως καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐμπαίζοντες, πρὸς
alterutrum cum Scribis dicebant: Alios *fer-* *saluos fe-
ἀλλήλους μετὰ τῶν γραμματέων ἔλεγον, ἄλλους ἔ- *uauit*, seipsum non potest ‡ *seruare*. Christus ‡ saluum
σωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι. ὁ χριστὸς ὁ βα- facere.
33 σιλεὺς τοῦ Ἰσραὴλ καταβάτω νῦν ἀπὸ τοῦ σταυ-
ce, vt videamus & credamus. Et § *conerucifixi* § qui cum
ροῦ, ἵνα ἴδωμεν καὶ πιστεύσωμεν. καὶ οἱ συνεσταυρω- *fixi ei exprobrabant ei.* Facta *autem* hora eo crucifixi erant, conuiciabantur ei. Et
μένοι αὐτῷ ὠνείδιζον αὐτόν. γενομένης δὲ ὥρας
sexta, tenebræ factæ sunt per totam terram vsq; in horam
ἕκτης, σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν, ἕως ὥρας
nonam. Et hora nona exclamauit Ie-
34 ἐνάτης. καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἐνάτῃ ἐβόησεν ὁ Ἰη-
sus voce magna, dicens, Eloi, eloi, lamma
σοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, ἐλωΐ, ἐλωΐ, λαμμα
sabachthani? quod est interpretatum, Deus meus,
σαβαχθανί; ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, ὁ θεός μου,
Deus meus, *in* quid me dereliquisti? Et quidam * vt
35 ὁ θεός μου, εἰς τί με ἐγκατέλιπες; καί τινες
‖ *astantium* audientes, dicebant, Ecce Eliam ‖ de circũ-
τῶν παρεστηκότων ἀκούσαντες, ἔλεγον, ἴδου Ἠλίαν stantibus
vocat. Currens autem vnus, & implens spongiam
36 φωνεῖ. δραμὼν δέ τις, καὶ γεμίσας σπόγγον
aceto, circumponénsque calamo, potum dabat ei, di-
ὄξους, περιθείς τε καλάμῳ, ἐπότιζεν αὐτόν, λέ-
cens: Sinite, videamus si véniat Elias † *deprahere* eum † ad depo-
γων, ἄφετε, ἴδωμεν εἰ ἔρχεται Ἠλίας καθελεῖν αὐτόν. nendum
At Iesus *emittens voce magna*, expirauit. * autem e-
37 ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀφεὶς φωνὴν μεγάλην, ἐξέπνευσε. missa voce
Et ‡ *interexpansum* templi scissum est in duo, magna,
38 καὶ τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ‡ velum
à ¶ *sursum* vsque deorsum. Videns autem Centurio * χίζω
39 ἀπὸ ἄνωθεν ἕως κάτω. ἰδὼν δὲ ὁ κεντυρίων ὁ ‡ summo

* qui adstabat,

* *astans* ex aduerso *eius*, quia sic clamans
πρεσηκὼς ἐξ ἐναντίας αὐτοῦ, ὅτι οὕτως κράξας
expirasset, ait: Verè homo hic filius
ἐξέπνευσεν, εἶπεν, ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος οὗτος υἱὸς
erat Dei. Erant autem & mulieres de longè
τοῦ θεοῦ. ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν
‖ aspicientes: inter quas † minoris, * Ioseph

‖ *spectantes*, *in quibus* erat Maria Magdalene,
θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν μαρία ἡ μαγδαληνὴ,
& Maria Iacobi † *parui*, & * *Ioſe*
καὶ μαρία ἡ τοῦ ἰακώβου τοῦ μικροῦ, καὶ ἰωσῆ
mater, & Salome. Quæ & quum esset in Ga-
μήτηρ, καὶ σαλώμη. αἳ καὶ ὅτε ἦν ἐν τῇ γα- 41
lilæa, sequebantur eum, & ministrabant ei,
λιλαίᾳ, ἠκολούθουν αὐτῷ, καὶ διηκόνουν αὐτῷ,
‡ quæ simul cum eo ascenderant ¶ quum * esset factum,
& aliæ multæ ‡ *illæ simul consciæ ei in* Hie-
καὶ ἄλλαι πολλαὶ αἱ συναναβᾶσαι αὐτῷ εἰς ἱε-
rosolymam. Et ¶ iam sero * *facto*, (quia erat
ροσόλυμα. καὶ ἤδη ὀψίας γενομένης, ἐπεὶ ἦν 42
Paraſceue,) quod est ante Sabbatum, Venit Io-
παρασκευή, ὅ ἐστι προσάββατον, ἦλθεν ἰω-
‖ nobilis decurio, ‖ *honestus consul*, qui
σὴφ ὁ ἀπὸ ἁρμαθαίας, εὐσχήμων βουλευτὴς, ὃς
& ipse erat expectans regnum
καὶ αὐτὸς ἦν προσδεχόμενος τὴν βασιλείαν
† audacter Dei, & † *ausus* introiuit ad Pila-
τοῦ θεοῦ, καὶ τολμήσας εἰσῆλθε πρὸς πιλᾶ-
tum, & petiit corpus Iesu. At Pila-
τον, καὶ ᾐτήσατο τὸ σῶμα τοῦ ἰησοῦ. ὁ δὲ πιλᾶ- 44
* autem tus mirabatur si iam † *mortuus fuisset*. Et *aduo-*
‡ obiisset. Et accersito Centurione
τος ἐθαύμασεν εἰ ἤδη τέθνηκε· καὶ προσκαλε-
cans Centurionem, interrogauit eum si
σάμενος τὸν κεντυρίωνα, ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ
¶ iam * quū cognouisset ‖ Ioseph autem
‡ *dudum* mortuus esset. Et *cognoscens à Centurione*,
πάλαι ἀπέθανε. καὶ γνοὺς ἀπὸ τοῦ κεντυρίωνος, 45
donauit corpus Ioseph. ‖ Et mercatus
ἐδωρήσατο τὸ σῶμα τῷ ἰωσήφ. καὶ ἀγοράσας 46

σινδό-

sindonem, & † *detrahens* eum, inuoluit sindone: σινδόνα, καὶ καθελὼν αὐτὸν * ἐνείλησε τῇ σινδόνι, & posuit eum in monumento quod erat excisum de petra: & aduoluit lapidem ad ostium monumenti. 47 Maria autem Magdalene, & Maria ‡ *Ioſe ſpectabant* vbi poneretur. Ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία Ἰωσῆ ἐθεώρουν ποῦ τίθεται.

† deponẽs
* καθαιρέω
* ἐνειλέω
* λατομέω
* autem
‡ Ioſeph, aſpiciebãt

CAP. XVI. ιϛ'.

1 Et * *peracto Sabbato*, Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome, emerunt aromata, vt venientes vngerent Ieſum. Et valdè manè vna Sabbatorum veniunt ad monumentum, ‡ *exorto* Sole. Et dicebant ad * *ſeſe*: Quis reuoluet nobis lapidem ab oſtio monumenti? Et reſpicientes ‖ *ſpectant quòd deuolutus eſſet lapis*. Erat quippe magnus valdè. Et introëuntes in monumentum, viderunt iuuenem ſedentem in dextris, † *circumamictum ſtolam candidam*: & obſtupuerunt. * *Ille verò* dicit illis: ‡ Ne *expaueſcite*: Ieſum

Καὶ διαγενομένου τοῦ σαββάτου, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ Μαρία ἡ Ἰακώβου, καὶ Σαλώμη, ἠγόρασαν ἀρώματα, ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσιν τὸν Ἰησοῦν. καὶ λίαν πρωῒ τῆς μιᾶς σαββάτων ἔρχονται ἐπὶ τὸ μνημεῖον, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου. καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτάς, Τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου; καὶ ἀναβλέψασαι θεωροῦσιν ὅτι ἀποκεκύλισται ὁ λίθος· ἦν γὰρ μέγας σφόδρα. καὶ εἰσελθοῦσαι εἰς τὸ μνημεῖον, εἶδον νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιοῖς, περιβεβλημένον στολὴν λευκήν, καὶ * ἐξεθαμβήθησαν. ὁ δὲ λέγει αὐταῖς, Μὴ ἐκθαμβεῖσθε· Ἰη-

* peracto
‡ orto iam
* inuicem:
‖ viderunt reuolutũ lapidem.
† cooperẽtum ſtola candida:
* ἐκθαμβέω
* Qui
‡ Nolite expaueſcere:

sum quæritis Nazarenum crucifixum: surre-
σαν ζητεῖτε τ̄ ναζαρηνὸν (τ̄) ἐσταυρωμένον· ἠ-
rexit, non est hic. ecce locus vbi posuerunt eum.
γέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε. ἴδε ὁ τόπος ὅπου ἔθηκαν αὐτόν.
Sed ite, dicite * discipulis eius, &
ἀλλ' ὑπάγετε, εἴπατε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καὶ
Petro, quia præcedit vos in Galilæam:
τῷ πέτρῳ, ὅτι προάγει ὑμᾶς εἰς τ̄ γαλιλαίαν·
§ Atillæ ibi eum videbitis, sicut dixit vobis. § Et exeun-
ἐκεῖ αὐτὸν ὄψεσθε, καθὼς εἶπεν ὑμῖν. καὶ ἐξελ-
* de ‖ timebat enim † pauor: ‡ quicquã tes fugerunt * à monumento: ‖ *tenebat autem* eas tre-
θοῦσαι ἔφυγον ἀπὸ τ̄ μνημείου. εἶχε γὰρ αὐτὰς τρό-
mor & † *stupor:* & nemini *nihil* dixerunt: ‡ timebant
μος καὶ ἔκστασις, καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον· ἐφοβοῦντο
enim. Resurgens autem Iesus manè primâ Sabba-
γάρ. ἀναστὰς δὲ ὁ Ἰησοῦς πρωῒ πρώτῃ σαββά-
§ primò ‡ de * φαίνομαι ti, apparuit § *primùm* Mariæ Magdalenæ, ‡ *ex*
του, * ἐφάνη πρῶτον Μαρίᾳ τῇ Μαγδαληνῇ, ἀφ'
qua eiecerat septem dæmonia. Illa * *profe-*
* vadens * ἐκβεβλήκει ἑπτὰ δαιμόνια. ἐκείνη πορευ-
* ἐκβάλλω § qui fuerant
θεῖσα ἀπήγγειλε τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις, πενθοῦ-
sta nuntiauit his ‖ cum eo *existentibus*, lugenti-
bus & flentibus. Et illi audientes quia viueret, &
σι καὶ κλαίουσι. κἀκεῖνοι ἀκούσαντες, ὅτι ζῇ, καὶ
visus esset ab ea, non crediderunt. Post autem hæc
* δεύομαι † his * ostensus est in alia effigie, ‡ villam. * ἐφανερώθη ὑστέρα τοῖς δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν
duobus ex † *ipsis* deambulantibus * *apparuit in a-*
δυσὶν ἐξ αὐτῶν περιπατοῦσιν ἐφανερώθη ἐν ἑτέ-
lia forma. euntibus in ‡ *agrum.* Et illi
ρᾳ μορφῇ, πορευομένοις εἰς ἀγρόν. κἀκεῖνοι
§ cæteris: abeuntes nunciauerunt § *reliquis:* nec illis
ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν τοῖς λοιποῖς· οὐδὲ ἐκείνοις
* Nouissimè creduerunt. * *Posterius* recumbentibus illis vnde-
ἐπίστευσαν. ὕστερον, ἀνακειμένοις αὐτοῖς τοῖς ἕνδε-
cim apparuit, & exprobrauit incredulitatem eorum, &
κα ἐφανερώθη, καὶ ὠνείδισε τ̄ ἀπιστίαν αὐτῶν, καὶ
σκλη-

duritiam cordis, quia ‖ *videntibus eum exsu-*
σκληροκαρδίαν, ὅτι τοῖς θεασαμένοις αὐτὸν * ἐγη-
scitatum, non crediderunt. Et dixit eis: Eun-
γερμένον οὐκ ἐπίστευσαν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, πορευ-
tes in mundum vniuersum, prædicate Euan-
θέντες εἰς τὸν κόσμον ἅπαντα, κηρύξατε τὸ εὐαγ-
gelium omni creaturæ. † *Credens* & bapti-
γέλιον πάσῃ τῇ κτίσει. ὁ πιστεύσας καὶ βαπτι-
zatus * *saluabitur: at non credens* condemnabitur.
σθεὶς σωθήσεται· ὁ δὲ ἀπιστήσας κατακριθήσεται.
Signa autem ‡ *credentibus* hæc sequen-
σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύσασι ταῦτα παρακολου-
tur: In nomine meo dæmonia eiicient:
θήσει· ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι·
Linguis loquentur nouis: Serpentes tollent:
γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς· ὄφεις ἀροῦσι·
Et si mortiferum quid biberent, non eis nocebit: Super
κἂν θανάσιμόν τι πίωσιν, οὐ μὴ αὐτοὺς βλάψει· ἐπὶ
ægros manus imponent, & § *pulchrè* habebunt.
ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσουσι, καὶ καλῶς ἕξουσι.
* *Quidem igitur Dominus postquam* loqui eis, assum-
ὁ μὲν οὖν κύριος, μετὸ λαλῆσαι αὐτοῖς, ἀνε-
ptus est in cælum, & sedit à dextris Dei.
λήφθη εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἐκάθισεν ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ.
Illi autem ‖ *egressi*, prædicauerunt vbique, * *Domino*
ἐκεῖνοι δὲ ἐξελθόντες, ἐκήρυξαν πανταχοῦ, τοῦ
cooperante, & sermonem confirmante † *per*
κυρίου συνεργοῦντος, καὶ τὸν λόγον βεβαιοῦντος διὰ
subsequentia signa. Amen.
τῶν ἐπακολουθούντων σημείων. ἀμήν.

‖ iis quà viderant eum resurrexisse,
* ἠγέρθη
μαι
† Qui crediderit
* fuerit, saluus erit: qui verò nõ crediderit,
‡ eos qui crediderint,
§ bene
* Et Dominꝰ quidem Iesus postquàm loquutus est
* ἀναλαμ
βάνω
‖ profecti,
† sequẽtibus signis.

Sancti Euangelij secundùm Marcum,
FINIS.

SECVNDVM LVCAM
ΤΟ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ
SANCTVM EVANGELIVM.
ΑΓΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

CAPVT PRIMVM. Κεφ. α.

QVONIAM * multi conati sunt
ΕΠΕΙΔΗΠΕΡ πολλοὶ ἐπεχείρησαν
ἀνατάξασθαι διήγησιν περὶ τῶν πεπληρο-
φορημένων ἐν ἡμῖν πραγμάτων, καθὼς παρέ-
δοσαν ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται
γενόμενοι τοῦ λόγου, ἔδοξε κἀμοὶ παρηκολου-
θηκότι ἄνωθεν πᾶσιν ἀκριβῶς, καθεξῆς σοι γρά-
ψαι, κράτιστε Θεόφιλε, ἵνα ἐπιγνῷς περὶ ὧν
κατηχήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν.

* quidem
‡ quæ in nobis cõpletæ sunt rerum,
§ qui * viderũt,
‖ fuerunt
† à principio
* ex ordine
§ cognoscas eorũ verborum
§ eruditus es veritatem.

* FACTVM est in diebus Herodis
ΕΓΕΝΕΤΟ ἐν ταῖς ἡμέραις Ἡρῴδου
regis Iudææ, Sacerdos
τοῦ βασιλέως τῆς Ἰουδαίας, ἱερεύς
quidam nomine Zacharias, ‖ ex vice Abia:
τις ὀνόματι Ζαχαρίας, ἐξ ἐφημερίας Ἀβιά·
καὶ

* Fuit
‖ de

& vxor illius *ex* filiabus Aaron, &
καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἐκ τῶν θυγατέρων Ἀαρών, καὶ ὄ-
nomen eius Elisabeth. Erant autem iusti am-
6 νομα αὐτῆς Ἐλισάβετ. ἦσαν δὲ δίκαιοι ἀμ-
bo ante Deum, incedentes in omnibus
φότεροι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, πορευόμενοι ἐν πάσαις
mandatis & iustificationibus Domini † *irreprehen-* † sine que-
ταῖς ἐντολαῖς καὶ δικαιώμασι τοῦ κυρίου ἀμεμ- *sibiles.* rela:
πτοι. καὶ οὐκ ἦν αὐτοῖς τέκνον, καθότι ἦν ἡ Ἐλισά- * filius
7 beth *erat* sterilis, & ambo ‡ *processi* in ‡ proces-
βετ στεῖρα, καὶ ἀμφότεροι προβεβηκότες ἐν fissent
diebus suis *erant.* Factum est autē * *in* Sacer- * quū Sa-
8 ταῖς ἡμέραις αὐτῶν ἦσαν. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἱε- cerdotio
dotio fungendo ipsum in ordine vicis suæ fungere-
ρατεύειν αὐτὸν ἐν τῇ τάξει τῆς ἐφημερίας αὐτοῦ tur
ante Deum, Secundùm cōsuetudinem Sacerdotij, † *sor-* † sorte e-
9 ἔναντι τοῦ θεοῦ, κατὰ τὸ ἔθος τῆς ἱερατείας, * ἔ- *tem est* xiit vt in-
λαχε τοῦ θυμιάσαι, εἰσελθὼν εἰς τὸν ναὸν τοῦ κυ- censum po-
nueret
mini. Et omnis multitudo populi erat o- * λαγχά-
10 ρίου. καὶ πᾶν τὸ πλῆθος τοῦ λαοῦ ἦν προσευ- νω
rans foris hora incensi. * *Visus est* * Apparuit
11 χόμενον ἔξω τῇ ὥρᾳ τοῦ θυμιάματος. ὤφθη
autem illi angelus Domini, stans à dextris al-
δὲ αὐτῷ ἄγγελος κυρίου, ἑστὼς ἐκ δεξιῶν τοῦ θυ-
taris incensi. Et turbatus est Za-
12 σιαστηρίου τοῦ θυμιάματος. καὶ * ἐταράχθη Ζα- * ταράτ-
charias videns: & timor † *incidit in* eum. Ait τομαι
13 χαρίας ἰδὼν, καὶ φόβος ἐπέπεσεν ἐπ' αὐτόν. εἶπε † irruit su-
per
autem ad illum angelus: Ne timeas Zacharia:
δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἄγγελος, μὴ φοβοῦ Ζαχαρία·
quoniam exaudita est * *petitio* tua: & vxor tua Eli- * deprecatio
διότι εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου· καὶ ἡ γυνή σου Ἐλι-
sabeth † *gignet* filium tibi, & vocabis nomen eius ‡ pariet
σάβετ γεννήσει υἱόν σοι, καὶ καλέσεις τὸ ὄνομα αὐτοῦ

Ioannem. Et erit gaudium tibi & exultatio, & ἰωάννῃ. καὶ ἔσται χαρά σοι καὶ ἀγαλλίασις, καὶ 14
multi, in natiuitate eius gaudebunt. Erit πολλοὶ ἐπὶ τῇ γεννήσει αὐτοῦ χαρήσονται. ἔσται γὰρ 15
enim magnus coram Domino: & vinum & siceram μέγας ἐνώπιον τοῦ κυρίου, καὶ οἶνον καὶ σίκερα
non bibet, & Spiritu sancto replebitur adhuc οὐ μὴ πίῃ, καὶ πνεύματος ἁγίου πλησθήσεται ἔτι
ex vtero matris suæ: Et multos filiorum ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ· καὶ πολλοὺς τῶν υἱῶν 16
Israël conuertet ad Dominum Deum ipsorum. ἰσραὴλ ἐπιστρέψει ἐπὶ κύριον τὸν θεὸν αὐτῶν.
Et ipse præcedet ante illum in spi- καὶ αὐτὸς προελεύσεται ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν πνεύ- 17
§ vt conuertat ritu & virtute Eliæ, § *conuertere* corda pa- ματι καὶ δυνάμει ἠλίου, ἐπιστρέψαι καρδίας πα-
* filios, ‖ incredulos ad prudentiam iustorum, ° perfectã. trum in * *natos*, & ‖ *insuasibiles in* prudentiam iu- τέρων ἐπὶ τέκνα, καὶ ἀπειθεῖς ἐν φρονήσει δι-
stum, parare Domino plebem ° *expeditam*. καίων, ἑτοιμάσαι κυρίῳ λαὸν κατεσκευασμένον.
† Vnde Et dixit Zacharias ad angelum: † *Iuxta quid* καὶ εἶπε ζαχαρίας πρὸς τὸν ἄγγελον, κατὰ τί 18
sciam hoc? ego enim sum senex, & γνώσομαι τοῦτο; ἐγὼ γάρ εἰμι πρεσβύτης, καὶ ἡ
‡ processit vxor mea ° *prouecta* in diebus suis. γυνή μου προβεβηκυῖα ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτῆς.
Et respondens angelus, dixit ei: Ego sum καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῷ, ἐγώ εἰμι 19
‡ qui asto * ἀποστέλλομαι Gabriel ‡ *astans* ante Deum: & mis- γαβριὴλ ὁ παρεστηκὼς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ· καὶ * ἀπε-
sus sum loqui ad te, & euangelizare tibi στάλην λαλῆσαι πρός σε, καὶ εὐαγγελίσασθαί σοι
§ poterit hæc. Et ecce eris tacens, & non § po- ταῦτα. καὶ ἰδοὺ ἔσῃ σιωπῶν, καὶ μὴ δυνά- 20
* in diem tens loqui vsque * quo *die* fiant hæc: μενος λαλῆσαι ἄχρι ἧς ἡμέρας γένηται ταῦτα,
ἀνθ᾽

pro |quibus non credidisti verbis meis, quæ || eo quòd
ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπίστευσας τοῖς λόγοις μου, οἵτινες
implebuntur in * tempus ipsorum. Et erat * tempore
20 πληρωθήσονται εἰς τὸν καιρὸν αὐτῶν. καὶ ἦν ὁ suo.
plebs expectans Zachariam: & mirabantur
λαὸς προσδοκῶν τὸν Ζαχαρίαν· καὶ ἐθαύμαζον
† in tardare ipsum in templo. Egressus autem nō †quòd tar-
21 ἐν τῷ χρονίζειν αὐτὸν ἐν τῷ ναῷ. ἐξελθὼν δὲ οὐκ daret ipse
poterat loqui * illis: & cognouerunt quòd visio- * ad illos
ἐδύνατο λαλῆσαι αὐτοῖς· καὶ ἐπέγνωσαν ὅτι ὀπτα-
nem vidisset in templo. Et ipse erat innuens
σίαν ἑώρακεν ἐν τῷ ναῷ. καὶ αὐτὸς ἦν διανεύων
illis: & permansit mutus. Et factum est, vt imple-
22 αὐτοῖς, καὶ διέμενε κωφός. καὶ ἐγένετο ὡς ἐπλή-
ti sunt dies ‡ ministrationis eius, abiit ‡ officij
σθησαν αἱ ἡμέραι τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, ἀπῆλθεν
in domum suam. Post autem hos dies
24 εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. μετὰ δὲ ταύτας τὰς ἡμέρας
concepit Elisabeth vxor eius, & occulta-
συνέλαβεν Ἐλισάβετ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ περιέκρυ-
bat seipsam § menses quinque, dicens: Quia sic § mensibus
25 βεν ἑαυτὴν μῆνας πέντε, λέγουσα· ὅτι οὕτω
mihi fecit Dominus in diebus quibus * inspexit * respexit
μοι πεποίηκεν ὁ κύριος ἐν ἡμέραις αἷς ἐπεῖδεν
auferre opprobrium meum |in hominibus. In autem |inter ho-
26 ἀφελεῖν τὸ ὄνειδός μου ἐν ἀνθρώποις. ἐν δὲ τῷ mines.
mense sexto missus est angelus Gabriel à
μηνὶ τῷ ἕκτῳ ἀπεστάλη ὁ ἄγγελος Γαβριὴλ ὑπὸ
Deo in ciuitatem Galilææ, cui nomen Na-
τοῦ θεοῦ εἰς πόλιν τῆς Γαλιλαίας, ᾗ ὄνομα Να-
zareth, Ad virginem desponsatam vi-
27 ζαρέτ, πρὸς παρθένον μεμνηστευμένην ἀν-
ro, cui nomen * Ioseph, de domo Dauid: & no- * erat
δρί, ᾧ ὄνομα Ἰωσήφ, ἐξ οἴκου Δαβίδ· καὶ τὸ ὄνο-
men virginis Maria. Et ingressus an-
μα τῆς παρθένου Μαριάμ. καὶ εἰσελθὼν ὁ ἄγ-

† Aue gelus ad eam, dixit: † *Gaude* gratia plena,
*χαριτόω ἄγγελος πρὸς αὐτὴν, εἶπε, χαῖρε * κεχαριτωμένη,
* iecum: Dominus * *sum tecum*: benedicta tu in mulieribus.
ὁ κύριος μετὰ σοῦ, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν.
‡ Quę quū audisset, ‡ *Illa verò videns* perturbata est in sermone eius:
ἡ δὲ ἰδοῦσα διεταράχθη ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτοῦ, 29
§ cogitabat & § *ratiocinabatur* qualis esset salutatio ista.
καὶ διελογίζετο ποταπὸς εἴη ὁ ἀσπασμὸς οὗτος.
* timeas Et ait angelus ei: Ne * *pauc* Maria:
καὶ εἶπεν ὁ ἄγγελος αὐτῇ, μὴ φοβοῦ Μαριάμ· 30
inueniſti enim gratiam apud Deum. *Et* ecce con-
εὗρες γὰρ χάριν παρὰ τῷ θεῷ. καὶ ἰδοὺ συλ- 31
cipies in vtero, & paries filium, & vocabis no-
* τίκτω λήμψῃ ἐν γαστρὶ, καὶ * τέξῃ υἱόν, καὶ καλέσεις τὸ ὄνο-
men eius Iesum. Hic erit magnus, & filius Alti-
μα αὐτοῦ Ἰησοῦν. οὗτος ἔσται μέγας, καὶ υἱὸς ὑψί- 32
ſimi vocabitur: & dabit illi Dominus Deus
* καλίσ- σου· * κληθήσεται, καὶ δώσει αὐτῷ κύριος ὁ θεὸς
μου sedem Dauid Patris eius: Et regnabit
τὸν θρόνον Δαβὶδ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ· καὶ βασιλεύσει 33
in domo Iacob in æternum, & re-
ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰακὼβ εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ τῆς βασι-
gni eius non erit finis. Dixit autem Maria
λείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος. εἶπε δὲ Μαριὰμ 34
‖ fiet ad angelum: Quomodo ‖*erit* istud: quoniam virum non
πρὸς τὸν ἄγγελον, πῶς ἔσται τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ
cognosco? Et respondens angelus dixit ei:
γινώσκω; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ ἄγγελος εἶπεν αὐτῇ, 35
* virtus Spiritus sanctus superueniet in te, & * *efficientia* Al-
πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σε, καὶ δύναμις ὑ-
† quod na- tissimi obumbrauit tibi: Ideoque † *natum* ex te
ψίστου ἐπισκιάσει σοι. διὸ καὶ τὸ γεννώμενον ἅγιον
scetur Sanctum, vocabitur Filius Dei. Et ecce Elisa-
κληθήσεται υἱὸς θεοῦ. καὶ ἰδοὺ Ἐλισά- 36
* conceptit beth cognata tua, & ipsa * *concipiens* [*fuit*] filium
βετ ἡ συγγενίς σου, καὶ αὐτὴ συνέλημφε υἱὸν
ἐν γή-

in senectute sua: & hic mensis sextus est illi
ἐν γήρᾳ αὐτῆς· καὶ οὗτος μὴν ἕκτος ἐστὶν αὐτῇ τῇ
† vocata sterili: Quia non erit impossibile apud † quæ vocatur sterilis
37 καλουμένῃ στείρᾳ· ὅτι οὐκ ἀδυνατήσει παρὰ
Deum omne verbum. Dixit autem Maria: Ecce an-
38 τοῦ θεοῦ πᾶν ῥῆμα. εἶπε δὲ μαριάμ, ἰδοὺ ἡ δού-
cilla Domini: fiat mihi secundùm verbum tuum. Et discessit
λη κυρίου· γένοιτό μοι κατὰ τὸ ῥῆμά σου. καὶ ἀπῆλθεν
ab illa angelus. Exurgens autem Maria
39 ἀπ' αὐτῆς ὁ ἄγγελος. ἀναστᾶσα δὲ μαριὰμ
in diebus illis, abiit in * montanam * montana
ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις, ἐπορεύθη εἰς τὴν ὀρεινὴν
cum festinatione, in ciuitatem Iudæ: Et intrauit
40 μετὰ σπουδῆς, εἰς πόλιν ἰούδα· καὶ εἰσῆλθεν
in domum Zachariæ, & salutauit Elisabeth.
εἰς τὸν οἶκον ζαχαρίου, καὶ ἠσπάσατο τὴν ἐλισάβετ.
Et factum est, vt audiuit Elisabeth salutatio-
41 καὶ ἐγένετο ὡς ἤκουσεν ἡ ἐλισάβετ τὸν ἀσπασ-
nem Mariæ, exultauit infans in vte-
μὸν τῆς μαρίας, * ἐσκίρτησε τὸ βρέφος ἐν τῇ κοι- * σκιρτάω
ro eius: & repleta est Spiritu sancto Eli-
λίᾳ αὐτῆς· καὶ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου ἡ ἐλι-
sabeth. Et exclamauit voce magna, & di-
42 σάβετ. καὶ ἀνεφώνησε φωνῇ μεγάλῃ, καὶ εἶ-
xit: Benedicta tu ‡ in mulieribus, & benedictus ‡ inter mulieres,
πεν, εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶ, καὶ εὐλογημένος
fructus § vteri tui. Et vnde mihi hoc, § ventris
41 ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. καὶ πόθεν μοι τοῦτο,
vt veniat mater Domini mei ad me? Ecce
44 ἵνα ἔλθῃ ἡ μήτηρ τοῦ κυρίου μου πρός με; ἰδοὺ
enim vt facta est vox salutationis tuæ in ‖ au- ‖ auribus meis,
γὰρ ὡς ἐγένετο ἡ φωνὴ τοῦ ἀσπασμοῦ σου εἰς τὰ ὦ-
tes meas, exultauit infans in gaudio in
τά μου, ἐσκίρτησεν τὸ βρέφος ἐν ἀγαλλιάσει ἐν * quæ credidit, quoniã perficientur ea quæ dicta sunt
vtero meo. Et beata * credens: quòd
45 τῇ κοιλίᾳ μου. καὶ μακαρία ἡ πιστεύσασα· ὅτι

eris perfectio effatu ei à Do-
ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρὰ κυ- 45
mino. Et ait Maria, Magnificat anima mea
ρίου. καὶ εἶπε Μαριάμ, μεγαλύνει ἡ ψυχή μου 46
Dominum. Et exultauit spiritus meus in
τὸν κύριον. καὶ ἠγαλλίασε τὸ πνεῦμά μου ἐπὶ 47
Deo salutari meo. Quia respexit in
τῷ θεῷ τῷ σωτῆρί μου. ὅτι ἐπέβλεψεν ἐπὶ τὴν 48
humilitatem ancillæ suæ. ecce enim ex hoc *nunc*
ταπείνωσιν τῆς δούλης αὐτοῦ. ἰδοὺ γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν
beatam dicent me omnes generationes. Quia fecit
μακαριοῦσί με πᾶσαι αἱ γενεαί. ὅτι ἐποίησέ 49
† qui est mihi magna † potens, & sanctum nomen eius.
μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατός, καὶ ἅγιον τὸ ὄνομα αὐτοῦ.
* à progenie in progenies, & potentiâ Et misericordia eius * *in generationes generationum* ti- 50
καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ εἰς γενεὰς γενεῶν τοῖς φο-
mentibus eum. Fecit † *robur* in brachio
βουμένοις αὐτόν. ἐποίησε κράτος ἐν βραχίονι 51
‡ disperſit ‖ mente suo: ‡ *dissipauit* superbos ‖ *cogitatione* cor-
αὐτοῦ διεσκόρπισεν ὑπερηφάνους διανοίᾳ καρ-
* sui. Deposuit † sede, dis * *eorum.* *Detraxit* potentes de. † *throno,*
δίας αὐτῶν. καθεῖλε δυνάστας ἀπὸ θρόνων, 52
& exaltauit humiles. Esurientes impleuit
καὶ ὕψωσε ταπεινούς. πεινῶντας ἐνέπλησεν 53
bonis, & diuites dimisit inanes.
ἀγαθῶν, καὶ πλουτοῦντας ἐξαπέστειλε κενούς.
* recordatus Suscepit Israël puerum suum, * *memora-*
ἀντελάβετο Ἰσραὴλ παιδὸς αὐτοῦ, μνησθῆ- 54
‡ suæ. *ri* misericordiæ ‡. (Sicut loquutus est ad patres
ναι ἐλέους καθὼς ἐλάλησε πρὸς τοὺς πατέρας 55
nostros, Abraham & semini eius) in
ἡμῶν, τῷ Ἀβραὰμ καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ εἰς τὸν
§ secula. ‡ *seculum.* Mansit autem Maria cum illa quasi ‖ *men-*
§ mensibus ‖ ribus: αἰῶνα. ἔμεινε δὲ Μαριὰμ σὺν αὐτῇ ὡσεὶ μῆ- 56
ses erat: & reuersa est in domum suam.
νας τρεῖς. καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς.

Τῇ δὲ

Verùm Elisabeth * impletum est tempus † *parere* * autem
† pariēdi & peperit

57 τῆ ὁ ἐλισάβετ ἐπλήσθη ὁ χρόνος τοῦ τεκεῖν
ipsam: & *genuit* filium. Et audierunt vici-
58 αὐτὴν, καὶ ἐμεγάλυνεν κύριος τὸ ἔλεος αὐτοῦ μετ' αὐτῆς, καὶ συνέχαιρον αὐτῇ.
ni & cognati eius quia magnificauit Dominus misericordiam suam cum illa: & congratulabantur ei.
Et factum est in octauo die venerunt circumci-
59 καὶ ἐγένετο, ἐν τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ ἦλθον περιτεμεῖν τὸ παιδίον, καὶ ἐκάλουν αὐτὸ ἐπὶ τῷ ὀνόματι
dere puerum, & vocabant eum *in* nomine patris sui, Zachariam. Et respondens
60 τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, Ζαχαρίαν. καὶ ἀποκριθεῖσα ἡ μήτηρ αὐτοῦ, εἶπεν, Οὐχί, ἀλλὰ κληθήσεται Ἰωάννης.
mater eius, dixit: Nequaquā: sed vocabitur Ioannes.
Et dixerunt ad illam: Quia nemo est in
61 καὶ εἶπον πρὸς αὐτὴν, ὅτι οὐδείς ἐστιν ἐν τῇ
cognatione tua, qui vocetur nomine hoc.
συγγενείᾳ σου, ὃς καλεῖται τῷ ὀνόματι τούτῳ.
Innuebant autem patri eius, *hoc,* * *quid* vellet vo- * quem
62 ἐνένευον δὲ τῷ πατρὶ αὐτοῦ, τί ἂν θέλοι καλεῖσθαι αὐτό.
cari eum: Et postulans † *tabellam,* scripsit, † pugillarem,
63 καὶ αἰτήσας πινακίδιον, ἔγραψε, λέγων, Ἰωάννης ἐστὶν τὸ ὄνομα αὐτοῦ. καὶ ἐθαύμασαν
dicens: Ioannes est nomen eius. Et mirati sunt vniuersi. Apertum est autem os eius illi-
64 πάντες. * ἀνεῴχθη δὲ τὸ στόμα αὐτοῦ παραχρῆμα καὶ ἡ γλῶσσα αὐτοῦ * διηρθρώθη, καὶ ἐλάλει
cò, & lingua eius *affirmata est,* & loquebatur benedicens Deum. Et factum est super omnes timor
65 εὐλογῶν τὸν θεόν. καὶ ἐγένετο ἐπὶ πάντας φόβος τοὺς περιοικοῦντας αὐτούς· καὶ ἐν ὅλῃ τῇ ὀρεινῇ τῆς
vicinos eorum: & † *in omni* montana Iudææ diuulgabantur omnia verba hæc.
Ἰουδαίας διελαλεῖτο πάντα τὰ ῥήματα ταῦτα.

* aperio
* διαρθρόω
† super omnia

‖ qui audierant

Et posuerunt omnes ‖ *audientes* in corde
καὶ ἔθεντο πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐν τῇ καρ- 66

ª Quispuetas puer

suo, dicentes: ª *Quisnam puerulus iste erit?*
δίᾳ αὐτῶν, λέγοντες, Τί ἄρα τὸ παιδίον τοῦτο ἔσται;

† enim

Et †manus Domini erat cum illo. Et Zacharias
καὶ χεὶρ κυρίου ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ Ζαχαρίας ὁ 67

pater eius repletus est Spiritu sancto, & prophetauit, dicens: Benedictus Dominus Deus
πατὴρ αὐτοῦ ἐπλήσθη πνεύματος ἁγίου, καὶ προ-
ἐφήτευσε, λέγων, Εὐλογητὸς κύριος ὁ θεὸς τοῦ 68

Israël: quia visitauit & fecit redemptionem
Ἰσραήλ· ὅτι ἐπεσκέψατο καὶ ἐποίησε λύτρωσιν τῷ

plebi suæ. Et erexit cornu salutis nobis in
λαῷ αὐτοῦ· καὶ ἤγειρε κέρας σωτηρίας ἡμῖν ἐν 69

domo Dauid pueri sui: Sicut loquutus est per os sanctorum qui à seculo ª Pro-
τῷ οἴκῳ Δαβὶδ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ· καθὼς ἐλά- 70

ª sunt

λησε διὰ στόματος τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰῶνος προ-
pheratum eius. Salutem ex inimicis nostris, & de
φητῶν αὐτοῦ, Σωτηρίαν ἐξ ἐχθρῶν ἡμῶν, καὶ ἐκ 71

‡ qui oderunt

manu omnium ‡ *odio habentium* nos. § *Facere* misericordiam cum
χειρὸς πάντων τῶν μισούντων ἡμᾶς. ποιῆσαι ἔ- 72

§ Ad faciendam

patribus nostris, & memorari testamenti sancti sui. Iusiurandū quod iurauit ad Abraham
λεος μετὰ τῶν πατέρων ἡμῶν, καὶ μνησθῆναι διαθή-
κης ἁγίας αὐτοῦ. ὅρκον ὃν ὤμοσε πρὸς Ἀ- 73

‖ daturum se

patrem nostrum, ‖ *dare* nobis, ª *Impauidos*
βραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν, τοῦ δοῦναι ἡμῖν, ἀφό- 74

ª Vt sine timore de

de ex manu inimicorum nostrorum † *liberatos*, ser-
βως ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν ῥυσθέντας, λα-

† liberati, seruiamus

uire illi, In sanctitate & iustitia coram
τρεύειν αὐτῷ, ἐν ὁσιότητι καὶ δικαιοσύνῃ ἐνώπιον 75

* φύομαι

* omnibus diebus nostris.

ipso, * *omnes dies vitæ nostræ.*
αὐτοῦ, πάσας τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς ἡμῶν.

Et tu puer, Prophe[illegible]a Altissimi vocaberis:
καὶ σὺ παιδίον, προφήτης ὑψίστου κληθήσῃ· 76

προ-

prævibis enim ante faciem Domini, para-
πορεύσῃ γὰρ ἔμπροσθεν κυρίου ἑτοιμά-
re vias eius: Ad dandum scientiam salutis
σαι ὁδοὺς αὐτοῦ· τοῦ δοῦναι γνῶσιν σωτηρίας τῷ
plebi eius, in remissionem peccatorum eorum. Per
λαῷ αὐτοῦ, ἐν ἀφέσει ἁμαρτιῶν αὐτῶν. διὰ
viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitauit
σπλάγχνα ἐλέους θεοῦ ἡμῶν, ἐν οἷς ἐπεσκέψατο
nos oriens ex alto. † *Apparere* iis qui in tene-
ἡμᾶς ἀνατολὴ ἐξ ὕψους· ἐπιφᾶναι τοῖς ἐν σκό-
bris & *vmbra mortis* ‡ *sedentibus*: § *Dirigere*
τει καὶ σκιᾷ θανάτου καθημένοις, τοῦ κατευθῦναι
pedes nostros in viam pacis. ‖ *At puerulus* cres-
τοὺς πόδας ἡμῶν εἰς ὁδὸν εἰρήνης. Τὸ δὲ παιδίον ηὔ-
cebat & * *corroborabatur* spiritu: & erat in desertis
ξανε καὶ ἐκραταιοῦτο πνεύματι· καὶ ἦν ἐν τοῖς ἐρήμοις
vsque in diem ostentionis suæ ad Israël.
ἕως ἡμέρας ἀναδείξεως αὐτοῦ πρὸς τὸν Ἰσραήλ.

† Illuminare iis
* in
‡ sedent.
§ Ad dirigendos
‖ Puer autem
* confortabatur

CAP. II. β'.

1 Factum est autē in diebus illis, exiit
Ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις, ἐξῆλθε
edictum à Cæsare Augusto, † *describi*
δόγμα παρὰ Καίσαρος Αὐγούστου, ἀπογράφεσθαι
omnem habitatam. Hæc descriptio
2 πᾶσαν τὴν οἰκουμένην. αὕτη ἡ ἀπογραφὴ
prima facta est * præside Syriæ ‡ *Cyreno.*
πρώτη ἐγένετο ἡγεμονεύοντος τῆς Συρίας Κυρηνίου.
Et ibant omnes § *describi*, *vnusquis-*
3 καὶ ἐπορεύοντο πάντες ἀπογράφεσθαι, ἕκα-
que in propriam ciuitatem. Ascendit autem & Ioseph à
4 στος εἰς τὴν ἰδίαν πόλιν. ἀνέβη δὲ καὶ Ἰωσὴφ ἀπὸ
Galilæa ‖ *ex* ciuitate Nazareth, in Iu-
τῆς Γαλιλαίας, ἐκ πόλεως Ναζαρὲτ, εἰς τὴν Ἰου-
dæam, *in* ciuitatem Dauid, quæ vocatur Bethlehem,
δαίαν, εἰς πόλιν Δαβὶδ, ἥτις καλεῖται Βηθλεέμ,

† vt describeretur vniuersus orbis.
* 3
‡ Cyrino.
§ vt profiterentur singuli in suam
‖ de

[a] eo quòd esset de
[a] *propter esse ipsum ex* domo & familia Dauid:
ἐξ οἴκου καὶ πατριᾶς Δαβίδ,
[b] vt profiteretur
[b] † *Describi* cum Maria desponsata
ἀπογράψασθαι σὺν Μαριὰμ τῇ μεμνηστευ- [5]
[c] μνηστεύομαι
[c] sibi vxore, *existente* prægnante. Factum est autẽ in
μένῃ αὐτῷ γυναικί, οὔσῃ ἐγκύῳ. ἐγένετο δὲ ἐν
[d] quum essent
esse eos ibi, impleti sunt *dies* [e] *parere*
[e] vt pareret.
τῷ εἶναι αὐτοὺς ἐκεῖ, ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ τεκεῖν
ipsam. Et peperit filium suum primogenitum,
αὐτήν. καὶ ἔτεκε τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν πρωτότοκον, [7]
[f] pānis involuit
& [f] *fasciauit* eum, & reclinauit eum in
καὶ [g] ἐσπαργάνωσεν αὐτὸν, καὶ ἀνέκλινεν αὐτὸν ἐν τῇ
[g] σπαργανόω
‖ *præsepi:* quia non erat eis locus in diuerso-
[h] præsepio:
φάτνῃ, διότι οὐκ ἦν αὐτοῖς τόπος ἐν τῷ καταλύ-
rio. Et pastores erant in regione eadem
ματι. καὶ ποιμένες ἦσαν ἐν τῇ χώρᾳ τῇ αὐτῇ [8]
[i] vigilãtes,
[i] *in agro agentes,* & custodientes [k] *custodias*
[k] vigilias
ἀγραυλοῦντες, καὶ φυλάσσοντες τὰς φυλακὰς τῆς
noctis super gregem suum. Et ecce angelus
νυκτὸς ἐπὶ τὸ ποίμνιον αὐτῶν. καὶ ἰδοὺ ἄγγελος [9]
[l] stetit iuxta illos, & claritas Dei
Domini [l] *adstitit* eis, & *gloria Domini* circumfulsit
κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς, καὶ δόξα κυρίου περιέλαμψεν
illos: & timuerunt timore magno. Et dixit
αὐτούς· καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. καὶ εἶπεν [10]
[m] Nolite timere
illis angelus: [m] *Ne pauete.* Ecce enim euangeli-
αὐτοῖς ὁ ἄγγελος, μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελί-
zo vobis gaudium magnum, quod erit omni
ζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔσται παντὶ
populo. Quia natus est vobis hodie Saluator, qui
τῷ λαῷ, ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σήμερον σωτὴρ, ὅς [11]
est Christus Dominus, in ciuitate Dauid. Et hoc
ἐστι Χριστὸς κύριος, ἐν πόλει Δαβίδ. καὶ τοῦτο [12]
[n] pānis involutũ, & positum
vobis signum: Inuenietis infantem [n] *fasciatum,*
ὑμῖν τὸ σημεῖον· εὑρήσετε βρέφος ἐσπαργανω-
iacentem in præsepio. Et subitò
μένον, κείμενον ἐν τῇ φάτνῃ. καὶ ἐξαίφνης [13]

ἐγένετο

facta est cum angelo multitudo ‖*exercitus* cœlestis, § militiæ
ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανίου,
laudantium Deum & dicentium: Gloria in altissimis
14 αἰνούντων τὸν θεὸν, καὶ λεγόντων· δόξα ἐν ὑψίστοις
Deo: & in terra pax, *in* hominibus * *beneplacitum.* * bonæ voluntatis.
θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία.
Et factum est vt discesserunt ab eis in cæ-
15 καὶ ἐγένετο ὡς ἀπῆλθον ἀπ' αὐτῶν εἰς τὸν οὐ-
lum angeli, & *homines* pastores † *dice-* † loquebantur
ρανὸν οἱ ἄγγελοι, καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ ποιμένες εἶ-
bant ad inuicem: Transeamus *iam* vsque *in* Bethlehem,
πον πρὸς ἀλλήλους, διέλθωμεν δὴ ἕως εἰς Βηθλεέμ,
& videamus verbum hoc * *factum*, quod Dominus o- * quod factum est
καὶ ἴδωμεν τὸ ῥῆμα τοῦτο τὸ γεγονὸς, ὃ ὁ κύριος ἐ-
stendit nobis. Et venerunt festinantes, & inuene-
16 γνώρισεν ἡμῖν. καὶ ἦλθον σπεύσαντες, καὶ ἀνεῦ-
runt & Mariam & Ioseph, & infantem † *ia-* † positum
ρον τήν τε Μαριὰμ καὶ τὸν Ἰωσὴφ, καὶ τὸ βρέφος κεί-
centem in præsepio. Videntes autem cognouerunt
17 μενον ἐν τῇ φάτνῃ. ἰδόντες δὲ διεγνώρισαν
de verbo § *dicto* illis de ‖*pue-* § quod dictum erat
περὶ τοῦ ῥήματος τοῦ λαληθέντος αὐτοῖς περὶ τοῦ παι- ‖ puero
rulo hoc. Et omnes * *audientes* mirati * qui audierant,
18 δίου τούτου. καὶ πάντες οἱ ἀκούσαντες ἐθαύμα-
sunt † *de dictis* à pastoribus ad † & de his quæ dicta,
σαν περὶ τῶν λαληθέντων ὑπὸ τῶν ποιμένων πρὸς erant
ipsos. *At* Maria * omnia conseruabat ver- * autem
19 αὐτούς. ἡ δὲ Μαριὰμ πάντα συνετήρει τὰ ῥή-
ba hæc conferens in corde suo.
ματα ταῦτα, συμβάλλουσα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς.
Et reuersi sunt pastores, glorificantes & lau-
20 καὶ ἐπέστρεψαν οἱ ποιμένες, δοξάζοντες καὶ αἰ-
dantes Deum in omnibus quæ audierant & viderant, sic-
νοῦντες τὸν θεὸν ὅτι πᾶσιν οἷς ἤκουσε καὶ εἶδον, κα-
ut dictum est ad illos Et § *quando implen-* § postquam
21 θὼς ἐλαλήθη πρὸς αὐτούς. καὶ ὅτε ἐπλήσθη- consumma-
tæ sunt

funt dies octo † *circumcidendi eum*, & vocatum
σαν ἡμέραι ὀκτὼ τοῦ περιτεμεῖν αὐτὸν, καὶ ἐκλήθη
est nomen eius IESVS, ‖ vocatum ab
τὸ ὄνομα αὐτοῦ ΙΗΣΟΥΣ, τὸ κληθὲν ὑπὸ
angelo *ante* *conceptum eum in*
τοῦ ἀγγέλου πρὸ * τοῦ συλληφθῆναι αὐτὸν ἐν τῇ
vtero. Et †*quum* impleti sunt dies purga-
κοιλίᾳ. καὶ ὅτε ἐπλήσθησαν αἱ ἡμέραι τοῦ καθα- 22
tionis eius, secundùm legem Moysi, tulerunt il-
ρισμοῦ αὐτῆς, κατὰ τὸν νόμον Μωσέως, ἀνήγαγον αὐ-
lum in Hierusalem, ‖ *sistere* Domino.
τὸν εἰς Ἱεροσόλυμα, παραστῆσαι τῷ κυρίῳ·
(Sicut scriptum est in lege Domini: Quia omne
καθὼς γέγραπται ἐν νόμῳ κυρίου, ὅτι πᾶν 23
masculinum adaperiens vuluam, sanctum Domino vo-
ἄρσεν διανοῖγον μήτραν, ἅγιον τῷ κυρίῳ κλη-
cabitur) Et ‡ *dare* hostiam, secundùm § *dictum*
θήσεται. καὶ τοῦ δοῦναι θυσίαν, κατὰ τὸ εἰρημένον 24
in lege Domini, par turturum, aut duos pullos
ἐν νόμῳ κυρίου, ζεῦγος τρυγόνων, ἢ δύο νεοσσοὺς
columbarum. Et ecce erat homo in Hieruſa-
περιστερῶν. καὶ ἰδοὺ ἦν ἄνθρωπος ἐν Ἱερουσα- 25
lem, cui nomen Simeon: & homo iſte iu-
λὴμ, ᾧ ὄνομα Συμεών, καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος δί-
‖ timoratus, ſtus & ‖ *religioſus*, expectans conſolationem
καιος καὶ εὐλαβὴς, προσδεχόμενος παράκλησιν
Iſraël: & Spiritus ſanctus erat in eo. Et
τοῦ Ἰσραήλ· καὶ πνεῦμα ἅγιον ἦν ἐπ' αὐτόν. καὶ 26
‖ acceperat ‖ *erat ei* reſponſum à Spiritu
ἦν αὐτῷ κεχρηματισμένον ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ
† viſurum ſancto, non † *videre* mortem, * *priùs quàm* videret Chriſtum
* εἰ μὴ πρὶν ἢ ἴδῃ τὸν Χριστὸν
Domini. Et venit in ſpiritu in templum.
κυρίου. καὶ ἦλθεν ἐν τῷ πνεύματι εἰς τὸ ἱερόν· 27
§ quum in- Et ‡ *in* *inferre* *parentes* puerum
ducerent καὶ ἐν τῷ εἰσαγαγεῖν τοὺς γονεῖς τὸ παιδίον
in eum,

‖ vt circũ-cideretur puer, § quod eſt
† priùs quã in vtero conciperetur.
* συλλαμβάνω
‡ poſtquã
* vt ſiſtegent eum
§ vt darent § quod dictum eſt

Iesum, † *ad faciendum ipsos* secundùm * *consuetudinem*
ἐν τῷ νόμῳ περὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ἐδέξατο αὐτὸ εἰς
Legis ‡ *circa eum:* Et ipse accepit eum in
28 ulnas suas, & benedixit Deum, & dixit:
τὰς ἀγκάλας αὐτοῦ, καὶ εὐλόγησε τὸν θεὸν, καὶ εἶπε,
Nunc dimittis seruum tuum Domine, secundùm ver-
29 νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦλόν σου δέσποτα, κατὰ τὸ ῥῆ-
bum tuum in pace: Quia viderunt oculi mei
30 μά σου, ἐν εἰρήνῃ. ὅτι εἶδον οἱ ὀφθαλμοί μου
Salutare tuum. Quod parasti ante faciem
31 τὸ σωτήριόν σου ὃ ἡτοίμασας κατὰ πρόσωπον
omnium populorum. Lumen ad reuelationem Gen-
32 πάντων τῶν λαῶν. φῶς εἰς ἀποκάλυψιν ἐθ-
tium, & gloriam plebis tuæ Israël. Et erat Ioseph &
33 νῶν, καὶ δόξαν λαοῦ σου ἰσραήλ. καὶ ἦν Ἰωσὴφ καὶ
mater eius mirantes super ‡ *dictis* ‡ his quæ
ἡ μήτηρ αὐτοῦ θαυμάζοντες ἐπὶ τοῖς λαλουμένοις
dicebãtur
de illo. Et benedixit illis Simeon: & di-
34 περὶ αὐτοῦ. καὶ εὐλόγησεν αὐτοὺς συμεὼν, καὶ εἶ-
xit ad Mariam matrem eius: Ecce hic
πε πρὸς μαριὰμ τὴν μητέρα αὐτοῦ, ἰδοὺ οὗτος
* *iacet* in ‖ *casum, & resurrectionem multorum in Is-* *posit' est
‖ ruinam, & in
κεῖται εἰς πτῶσιν καὶ ἀνάστασιν πολλῶν ἐν τῷ ἰσ-
raël, & in signum † *contradictum.* Et tuam † cui contradicetur.
35 ραήλ, καὶ εἰς σημεῖον ἀντιλεγόμενον. καὶ σοῦ
vero ipsius animam pertransibit gladius: vt
δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διελεύσεται ῥομφαία· ὅπως
reuelentur ex multis cordibus * *cogitationes.*
ἂν ἀποκαλυφθῶσιν ἐκ πολλῶν καρδιῶν διαλο-
* *ratio-*
cinationes. Et erat Anna prophetissa, filia ‡ de
36 γισμοί. καὶ ἦν ἄννα προφῆτις θυγάτηρ ‡ processerat
Phanuël, ‡ *ex* tribu Aser: hæc ‡ *progressa*
φανουὴλ ἐκ φυλῆς ἀσήρ· αὕτη προβεβηκυῖα * προβεβη-
κυῖα
in diebus multis, * *viuens annos cum viro* * & vixe-
ἐν ἡμέραις πολλαῖς, ζήσασα ἔτη μετὰ ἀνδρὸς rat cũ viro
suo annis

septem à virginitate sua. Et hæc vidua
ἑπτὰ ἀπὸ τῆς παρθενίας αὐτῆς· καὶ αὐτὴ χήρα ὡσ
‖ erat vsq; ad annos ‖ *quasi annorum* octoginta quatuor: quæ non discedebat
ἐτῶν ὀγδηκοντατεσσάρων, ἣ οὐκ ἀφίστατο
† de templo, ieiuniis & obsecrationibus seruiens nocte
ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστείαις καὶ δεήσεσι λατρεύουσα νυκτὸσ
ac die. Et hæc, ipsa hora superueniens,
καὶ ἡμέρασ. καὶ αὐτὴ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ * ἐπιστᾶσα, 38
* ὑπάρχω *vicissim* confitebatur Domino: & loquebatur de illo
ἀνθωμολογεῖτο τῷ κυρίῳ, καὶ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ
* qui expectabant Israël. omnibus * *expectantibus* redemptionem † *in Hierusalem.*
πᾶσι τοῖς προσδεχομένοις λύτρωσιν ἐν ἱερουσαλήμ. Et vt perfecerunt omnia *quæ* secundùm le-
σαλήμ. καὶ ὡς ἐτέλεσαν ἅπαντα τὰ κατὰ τὸν 39
gem Domini, reuersi sunt in Galilæam in
νομον κυρίου, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν γαλιλαίαν εἰς
§ autem ciuitatem suam Nazareth. At puer § cres-
* ἀυξάνω τὴν πόλιν αὐτῶν ναζαρέτ. τὸ δὲ παιδίον * ηὔ- 40
* confortabatur cebat, & * *corroborabatur* spiritu, plenus sa-
ξανε καὶ κραταιούτο πνεύματι, πληρούμενον σο-
pientia: & gratia Dei erat in illo. Et ibant
φίας· καὶ χάρις θεοῦ ἦν ἐπ' αὐτό. καὶ ἐπορεύοντο 41
‖ omnes parentes eius per ‖ *annum* in Hierusalem † *festo*
‖ annos † in die festo paschæ. οἱ γονεῖς αὐτοῦ κατ' ἔτος εἰς ἱερουσαλὴμ τῇ ἑορτῇ
Paschæ. Et quum factus esset annorũ duodecim, ascen-
τοῦ πάσχα. καὶ ὅτε ἐγένετο ἐτῶν δώδεκα, ἀνα- 42
* diei dentibus illis *in* Hierosolymã, secũdùm cõsuetudinẽ festi,
βαινόντων αὐτῶν εἰς ἱεροσόλυμα, κατὰ τὸ ἔθοσ τῆσ ἑορτῆσ, 43
‖ Consummatisque dieb⁹, quũ redirent ‖ *Et consummantibus dies, in* reuerti
καὶ τελειωσάντων τὰσ ἡμέρασ, ἐν τῷ ὑποστρέφειν
ipsos, remansit Iesus puer in Hierusalem: &
αὐτοὺσ, ὑπέμεινεν ἰησοῦσ ὁ παῖσ ἐν ἱερουσαλήμ, καὶ
§ cognouerunt parentes eius non § *cognouit Ioseph & mater eius.* Existimantes
οὐκ ἔγνω ἰωσὴφ καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ. νομίσαντεσ 44
autem illum in comitatu esse, venerunt diei iter:
δὲ αὐτὸν ἐν τῇ συνοδίᾳ εἶναι ἦλθον ἡμέρασ ὁδὸν·
καὶ ἀνε-

& requirebant eum * *in cognatis*, & *in notis*. Et non inuenientes *eum*, regressi sunt in
καὶ ἀνεζήτουν αὐτὸν ἐν τοῖς συγγενέσι, καὶ ἐν τοῖς γνωστοῖς· καὶ μὴ εὑρόντες αὐτὸν, ὑπέστρεψαν εἰς
Hierusalem, ‖ *quærentes* eum. Et factum est post † *dies* tres inuenerunt illum in templo seden-
Ἱερουσαλὴμ, ζητοῦντες αὐτόν. καὶ ἐγένετο, μετὰ † ἡμέρας τρεῖς εὗρον αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ καθεζό-
tem in medio doctorum, & audientem il-
μενον ἐν μέσῳ τῶν διδασκάλων, καὶ ἀκούοντα αὐ-
los, & interrogantem eos. Stupebant autem om-
τῶν, καὶ ἐπερωτῶντα αὐτούς. ἐξίσταντο δὲ πάν-
nes * *audientes* eum, super ‡ *intelligentia* & re-
τες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ, ἐπὶ τῇ συνέσει καὶ τοῖς
sponsis eius. Et videntes *ipsum*, § *attoniti*
ἀποκρίσεσιν αὐτοῦ. καὶ ἰδόντες αὐτὸν, ἐξεπλά-
fuerunt. Et ad illum mater eius dixit: Fili,
γησαν· καὶ πρὸς αὐτὸν ἡ μήτηρ αὐτοῦ εἶπε, τέκνον,
quid fecisti nobis sic? ecce pater tuus & ego
τί ἐποίησας ἡμῖν οὕτως; ἰδοὺ ὁ πατήρ σου κἀγὼ
dolentes quærebamus te. Et ait ad il-
ὀδυνώμενοι ἐζητοῦμέν σε. καὶ εἶπε πρὸς αὐ-
los: Quid *quòd quærebatis me? nesciebatis quia in his ‖ quæ sunt
τούς, Τί ὅτι ἐζητεῖτέ με; οὐκ ᾔδειτε ὅτι ἐν τοῖς
Patris mei oportet esse me? Et ipsi non intelle-
τοῦ πατρός μου δεῖ εἶναί με; καὶ αὐτοὶ οὐ συνῆ-
xerunt verbum quod loquutus est ad eos. Et descendit
καν τὸ ῥῆμα ὃ ἐλάλησεν αὐτοῖς. καὶ κατέβη
cum eis, & venit in Nazareth: & erat sub-
μετ' αὐτῶν, καὶ ἦλθεν εἰς Ναζαρέτ· καὶ ἦν ὑπο-
ditus illis: Et mater eius conseruabat om-
τασσόμενος αὐτοῖς· καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ * διετήρει πάν-
nia verba hæc in corde suo.
τα τὰ ῥήματα ταῦτα ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς.
Et Iesus proficiebat sapientia & ætate, & gra-
καὶ Ἰησοῦς προέκοπτε σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ, καὶ χά-

* inter cognatos & notos.
† triduum
* qui audiebant ‡ prudentia § admirati sunt
* est
* διετήρει

tia apud Deum & homines.

ειτι παρὰ θεῷ καὶ ἀνθρώποις.

Cap. III. γ'.

In anno autem quintodecimo imperij Ti-

ΕΝ ἔτει δὲ πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας τι-

† procurante

berij Cæsaris, † *præsidente* Pontio Pilato

βερίου καίσαρος, ἡγεμονεύοντος ποντίου πιλάτου

* Iudæam, ‡ autem

* *Iudææ*, & tetrarcha ‡ Galilææ Hero-

τῆς ἰουδαίας, καὶ τετραρχοῦντος τῆς γαλιλαίας ἡρῳ-

de, Philippo autem fratre eius tetrarcha

δου, φιλίππου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τετραρχοῦντος

Iturææ, & Trachonitidis regionis, & Lysania

τῆς ἰτουραίας, καὶ τραχωνίτιδος χώρας, καὶ λυσανίου

Abilinæ tetrarcha, Sub principib⁹ Sacerdotũ

τῆς ἀβιληνῆς τετραρχοῦντος, ἐπὶ ἀρχιερέων

§ Domini super

Anna & Caiapha: factum est verbum § *Dei* ad Ioannem

ἄννα καὶ καϊάφα, ἐγένετο ῥῆμα θεοῦ ἐπὶ ἰωάννην

Zachariæ filium in deserto. Et venit in

τὸν ζαχαρίου υἱὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ. καὶ ἦλθεν εἰς

omnem *circa* regionem Iordanis, prædicans ba-

πᾶσαν τὴν περίχωρον τοῦ ἰορδάνου, κηρύσσων βά-

ptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum:

πτισμα μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν,

Sicut scriptum est in libro sermonum Esaiæ

ὡς γέγραπται ἐν βίβλῳ λόγων ἡσαΐου τοῦ

propheræ, *dicentis:* Vox clamantis in deser-

προφήτου, λέγοντος, φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρή-

to, Parate viam Domini: rectas facite

μῳ, ἑτοιμάσατε τὴν ὁδὸν κυρίου, εὐθείας ποιεῖτε

semitas eius. Omnis vallis impie-

τὰς τρίβους αὐτοῦ. πᾶσα φάραγξ πληρω-

bitur, & omnis mons & collis humiliabitur.

θήσεται, καὶ πᾶν ὄρος καὶ βουνὸς ταπεινωθήσεται·

* directa, & aspera

& erunt prava in * *directam*, & *aspera* in

καὶ ἔσται τὰ σκολιὰ εἰς εὐθείαν, καὶ αἱ τραχεῖαι εἰς

ὁδοὺς

vias planas. Et videbit omnis caro Salutare
6 ὁδοὺς λείας. καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον
Dei. Dicebat ergo † *exeuntibus* ut-
7 τοῦ θεοῦ. ἔλεγεν οὖν τοῖς ἐκπορευομένοις ὄ-
bis *baptizari* ab ipso: Genimina vipe-
χλοις βαπτισθῆναι ὑπ' αὐτοῦ, γεννήματα ἐχι-
rarum, quis ostendit vobis fugere à ven-
δνῶν, τίς ὑπέδειξεν ὑμῖν φυγεῖν ἀπὸ τῆς μελ-
tura ira? Facite ergo fructus dignos
8 λούσης ὀργῆς; ποιήσατε οὖν καρποὺς ἀξίους τῆς
pœnitentiæ: & ne cœperitis dicere *in vobismetipsis*: Pa-
μετανοίας, καὶ μὴ ἄρξησθε λέγειν ἐν ἑαυτοῖς, πα-
trem habemus Abraham. Dico enim vobis, quia * *po-* * potès est
τέρα ἔχομεν τὸν Ἀβραάμ. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι δύ-
test* Deus de lapidibus istis suscitare filios
ναται ὁ θεὸς ἐκ τῶν λίθων τούτων ἐγεῖραι τέκνα τῷ
Abrahæ. Iam † *verò &* securis ad radicem † enim
9 Ἀβραάμ. ἤδη δὲ καὶ ἡ ἀξίνη πρὸς τὴν ῥίζαν
arborum posita est. Omnis ergo arbor non faciens
τῶν δένδρων κεῖται· πᾶν οὖν δένδρον μὴ ποιοῦν
fructum ‡ *pulchrum* *excidetur*, & in ignem * *mittetur.* ‡ bonum, excidetur
καρπὸν καλὸν ἐκκόπτεται, καὶ εἰς πῦρ βάλλεται. * mitte-
Et interrogabant eum turbæ, dicentes: Quid ergo tur.
10 καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν οἱ ὄχλοι, λέγοντες, Τί οὖν
faciemus? Respondens autem, dicebat illis: ‖ *Habens* ‖ Qui ha-
11 ποιήσωμεν; ἀποκριθεὶς δὲ λέγει αὐτοῖς, Ὁ ἔχων bet
duas tunicas, † *tradat* non habenti: & * *habens* † det
δύο χιτῶνας, μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι· καὶ ὁ ἔχων *qui habet*
escas, similiter faciat. Venerunt autē & publi-
12 βρώματα, ὁμοίως ποιείτω. ἦλθον δὲ καὶ τελω-
cani ‡ *baptizari*: & dixerunt ad illum: Magi- ‡ vt baptizarentur
νται βαπτισθῆναι, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν, Διδά-
ster, quid faciemus? § Ille *autem* dixit ad eos: § At
13 σκαλε, Τί ποιήσωμεν; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς,
Nihil amplius * *præter* constitutum vobis * quàm
μηδὲν πλέον τοῦ διατεταγμένου ὑμῖν

‖ est faciatis.

§ *exigite.*

Interrogabant autem eum & mili-

† illis:

τες, dicentes: Et nos quid faciemus? Et ait † *ad*

* calumniam faciatis:

eos: Neminem concutiatis, neque * *calumniauerit-*

* διαστείλητε

uis: & contenti estote stipendiis vestris. ‡ *Expe-*

‡ Existimante

¶ cogitantibus

ctante autem populo, & ¶ *ratiocinantibus* omnibus in

cordibus suis de Ioanne, ne forte ipse esset

Christus: Respondit Ioannes omnibus, dicens:

* veniet

Ego quidem aqua baptizo vos: * *venie* autem for-

tior me, cuius non sum dignus soluere corrigiam

calceamentorum eius: ipse vos baptizabit in

Spiritu sancto & igni. Cuius ventilabrū in ma-

nu eius, & perpurgabit aream suam, & congre-

‖ paleas autem

gabit triticum in horreum suum: ‖ *at paleam*

comburet igni inextinguibili. Multa quidem *igitur* &

† populo.

alia exhortans, euangelizabat † *populum.* At

* autem

‡ quū corriperetur

Herodes* tetrarcha, ‡ *correptus* ab illo de

Herodiade vxore fratris sui Philip-

pi, & de omnibus quæ fecit malis Herodes,

προσε-

Adiecit & hoc super omnia, & inclusit
20 προσέθηκε καὶ τοῦτο ἐπὶ πᾶσι, καὶ κατέκλεισε
Ioannem in carcerem. Factum est autē ✠in
21 τὸν Ἰωάννην ἐν τῇ φυλακῇ. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ
baptizari omnem populum, & Iesu bapti-
βαπτισθῆναι ἅπαντα τὸν λαόν, καὶ Ἰησοῦ βαπτι-
zato, & orante, apertum * esse cæ-
22 σθέντος, καὶ προσευχομένου, * ἀνεῳχθῆναι τὸν οὐ-
lum, Et ‖ descendisse Spiritum sanctum cor-
ρανόν, καὶ καταβῆναι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον σω-
porali specie sicut † columbam in ipsum: & * vocem
ματικῷ εἴδει ὡσεὶ περιστερὰν ἐπ' αὐτόν· καὶ φωνὴν
de cælo ‡ fieri, dicentem: Tu es filius meus dile-
ἐξ οὐρανοῦ γενέσθαι, λέγουσαν, σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγα-
ctus: in te complacui mihi. Et ipse erat Iesus
23 πητός, ἐν σοὶ * ηὐδόκησα. καὶ αὐτὸς ἦν ὁ Ἰησοῦς
quasi annorum triginta incipiens esse (* ut existima-
ὡσεὶ ἐτῶν τριάκοντα ἀρχόμενος ὤν, ὡς ἐνομί-
batur) filius Ioseph * Heli, * Matthat, * Leui,
24 ζετο υἱὸς Ἰωσὴφ τοῦ Ἡλί, τοῦ Ματθάτ, τοῦ Λευί,
* Melchi, * Ianne, * Ioseph, * Matthathiæ,
25 τοῦ Μελχί, τοῦ Ἰαννά, τοῦ Ἰωσὴφ, τοῦ Ματταθίου,
* Amos, * Naum, * Hesli, * Nagge, * Ma-
26 τοῦ Ἀμώς, τοῦ Ναούμ, τοῦ Ἐσλί, τοῦ Ναγγαί, τοῦ Μα-
hath, * Matthathiæ, * Semei, * Ioseph, * Iuda:
αθ, τοῦ Ματταθίου, τοῦ Σεμεΐ, τοῦ Ἰωσὴφ, τοῦ Ἰούδα·
* Ioanna, * Resa, * Zorobabel, * Sala-
27 τοῦ Ἰωαννᾶ, τοῦ Ῥησᾶ, τοῦ Ζοροβάβελ, τοῦ Σαλα-
thiel, * Neri, * Melchi, * Addi, * Cosam,
28 θιήλ, τοῦ Νηρεί, τοῦ Μελχί, τοῦ Ἀδδί, τοῦ Κωσάμ,
* Elmadan, * Her, * Iesu, * Eliezer, *
29 τοῦ Ἐλμωδάμ, τοῦ Ἢρ, τοῦ Ἰησοῦ, τοῦ Ἐλιέζερ, τοῦ
Iorim, * Matthat, * Leui, * Simeon, *
30 Ἰωρείμ, τοῦ Ματθάτ, τοῦ Λευί, τοῦ Συμεών, τοῦ
Iuda, * Ioseph, * Iona, * Eliacim, *
31 Ἰούδα, τοῦ Ἰωσὴφ, τοῦ Ἰωνάν, τοῦ Ἐλιακείμ, τοῦ

✠ quum baptizaretur omnis populus,
* est
* ἀνάγω
‖ descendit Spiritus sanctus
† columba
* vox
‡ facta est:
* εὐδοκέω
* vt putabatur,
* qui fuit
* qui fuit

Melcha. * Menna, * Matthatha, * Nathan, * Da-
μελχεᾶ, τ̃ μαϊνάν, τ̃ ματθάθα, τ̃ ναθάν, τ̃ δα-
uid, * Ieſſe, * Obed, * Booz, * Salmon,
βὶδ, τ̃ ἰεσσαί, τ̃ ὼβήδ, τ̃ βοόζ, τ̃ σαλμών,
* Naaſſon. * Aminadab, * Aram, * Eſ-
τ̃ ναασσών, τ̃ ἀμιναδάβ, τ̃ ἀρνί, τ̃ ἑσ-
ron, * Phares, * Iudæ, * Iacob, * Iſaac,
ρών, τ̃ φαρές, τ̃ ἰούδα, τ̃ ἰακώβ, τ̃ ἰσαάκ,
* Abrahæ, * Thare, * Nachor, * Sarug,
τ̃ ἀβραάμ, τ̃ θάρα, τ̃ ναχώρ, τ̃ σερούχ,
* Ragau, * Phaleg, * Heber, * Sale,
τ̃ ῥαγαύ, τ̃ φαλέκ, τ̃ ἑβέρ, τ̃ σαλά,
* Caïnan, * Arphaxad, * Sem, * Noë,
τ̃ καϊνάν, τ̃ ἀρφαξάδ, τ̃ σήμ, τ̃ νῶε,
* qui fuit * Lamech, * Mathuſale, * Henoch, * Ia-
τ̃ λάμεχ, τ̃ μαθουσάλα, τ̃ ἐνὼχ, τ̃ ἰα-
red, * Malaleel, * Caïnan, * Henos, *
ρέδ, τ̃ μαλελεήλ, τ̃ καϊνάν, τ̃ ἐνώς, τ̃
Seth, * Adam, * Dei.
σήθ, τ̃ ἀδάμ, τ̃ θεοῦ.

CAP. IIII. δ'.

Ieſus autem plenus Spiritu ſancto regreſſus eſt
ΙΗσοῦς ὁ̃ πλήρης πνεύματος ἁγίου ὑπέστρεψεν
g deſerto, à Iordane: & agebatur in Spiritu in g de-
ἀπὸ τ̃ ἰορδάνου· καὶ ἤγετο ἐν τ̃ πνεύματι εἰς τ̃ ἔ-
* & tenta- ſertum, Diebus quadraginta * tentatus
batur ρημον, ἡμέρας τεσσεράκοντα πειραζόμενος
h nihil à diabolo: Et non manducauit quicquam in die-
ὑπὸ τ̃ διαβόλου· καὶ οὐκ ἔφαγεν οὐδὲν ἐν τ̃ ἡμέ-
bus illis: & conſummatis illis: poſtea
ραις ἐκείναις· καὶ συντελεσθεισῶν αὐτῶν, ὕστερον
† autem eſuriit. & dixit † illi diabolus: Si filius es
ἐπείνασε. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος, εἰ υἱὸς εἶ
Dei, dic lapidi huic vt fiat panis.
τ̃ θεοῦ, εἰπὲ τῷ λίθῳ τούτῳ ἵνα γένηται ἄρτος.

καὶ ἀπε-

Et respondit Iesus ad illum, *dicens:* Scri-
4 καὶ ἀπεκρίθη πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς λέγων, γέ-
ptum est, Quia non in pane solo viuet ho-
γραπται, ὅτι οὐκ ἐπ' ἄρτῳ μόνῳ ζήσεται ὁ ἄν-
mo, sed in omni verbo Dei. Et † *sub-* † duxit)
5 θρωπος, ἀλλ' ἐπὶ παντὶ ῥήματι θεοῦ. καὶ ἀνα-
ducens illum diabolus in montem excelsum, *ostendit * &
γαγὼν αὐτὸν ὁ διάβολος εἰς ὄρος ὑψηλὸν, ἔδειξεν
illi omnia regna † *habitatæ in pun-* ‡ orbis ter-
αὐτῷ πάσας τὰς βασιλείας τῆς οἰκουμένης ἐν στι- ræ in mo-
cto temporis: Et ait illi *diabolus:* Tibi dabo mento
6 γῇ χρόνου· καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ διάβολος, σοὶ δώσω
‡ *auctoritatem* hanc vniuersam, & gloriam illorum: quia ‡ potestá-
τὴν ἐξουσίαν ταύτην ἅπασαν, καὶ τὴν δόξαν αὐτῶν· ὅτι tem
mihi tradita | *est*, & cui volo do † *eam.* | sunt,
ἐμοὶ παραδέδοται, καὶ ᾧ ἐὰν θέλω δίδωμι αὐτήν. † illa.
Tu ergo si * adoraueris coram me, erunt * procidẽs
7 σὺ οὖν ἐὰν προσκυνήσῃς ἐνώπιόν μου, ἔσται
tua omnia. Et respondens illi dixit Iesus:
8 σοῦ πάντα. καὶ ἀποκριθεὶς αὐτῷ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς,
Abscede retro me Satana: Scriptum est: Ado-
ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ· γέγραπται, προσκυ-
rabis Dominum Deum tuum, & illi soli ser-
νήσεις κύριον τὸν θεόν σου, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύ-
uies: Et duxit illum in Ierusalem, & sta-
9 σεις. καὶ ἤγαγεν αὐτὸν εἰς Ἰερουσαλὴμ, καὶ ἔστη-
tuit eum super pinnam templi: & dixit il-
σεν αὐτὸν ἐπὶ τὸ πτερύγιον τοῦ ἱεροῦ, καὶ εἶπεν αὐ-
li: Si filius es Dei, ‡ *iace* reipsum hinc deor- ‡ mitte
τῷ, εἰ ὁ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, βάλε σεαυτὸν ἐντεῦθεν κά-
sum: Scriptum est enim, quòd angelis suis ‡ *man-* ‡ mãdauit
10 τω. γέγραπται γάρ, ὅτι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ ἐν-
dabit de te | *custodire* te: Et quia in § vt con-
11 τελεῖται περί σοῦ τοῦ διαφυλάξαι σε. καὶ ὅτι ἐπὶ seruent
manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapi-
χειρῶν ἀροῦσί σε, μήποτε προσκόψῃς πρὸς λί-

dem pedem tuum. Et respondens ait illi Ie-
θον τ̃ ποδα σου. καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰη-
sus, *Quòd dictum est:* Non tentabis Dominum Deum
σοῦς, ὅτι εἴρηται, οὐκ ἐκπειράσεις κύριον τ̃ θεόν
† consum- tuum. Et † *finiens omnem tentationem*, diabo-
mata om- σου. καὶ συντελέσας πάντα πειρασμὸν ὁ διά-
ni tenta- lus, recessit ab illo vsque ad tempus. Et regres-
tione, βολος, ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἄχρι καιροῦ. καὶ ὑπε-
sus est Iesus in virtute Spiritus in
στρεψεν ὁ ἰησοῦς ἐν τῇ δυνάμει τοῦ πνεύματος εἰς
Galilæam: & fama exiit per vniuersam *ciuita-*
τ̃ γαλιλαίαν, καὶ φήμη ἐξῆλθε καθ' ὅλης τ̃ περι-
regionem de illo. Et ipse docebat in
χώρου περὶ αὐτοῦ. καὶ αὐτὸς ἐδίδασκεν ἐν ταῖς
*& magni- synagogis eorum, *glorificatus* ab omnibus.
ficabatur συναγωγαῖς αὐτῶν, δοξαζόμενος ὑπὸ πάντων.
Et venit *in* Nazareth, vbi erat nutritus:
τρέφομαι καὶ ἦλθεν εἰς τ̃ ναζαρέτ, οὗ ἦν τεθραμμένος,
‡ consue- & intrauit secundùm ‡ *consuetum sibi*, in die
tudinem suam, καὶ εἰσῆλθε κατὰ τὸ εἰωθὸς αὐτῷ, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τ̃
§ Sabbati § *Sabbatorum* in synagogam: & surrexit le-
σαββάτων εἰς τ̃ συναγωγὴν, καὶ ἀνέστη ἀνα-
gere. Et traditus est illi liber Esaiæ
γνῶναι. καὶ ἐπεδόθη αὐτῷ βιβλίον ἡσαΐου τ̃
Vt reuol- prophetæ. Et ‖ *explicans* librum, inuenit lo-
uit προφήτου· καὶ ἀναπτύξας τὸ βιβλίον, εὗρε τ̃ τό-
cum vbi erat scriptum: Spiritus Domini super
που οὗ ἦν γεγραμμένον· πνεῦμα κυρίου ἐπ'
† propter me, † *cuius gratia* vnxit me, euangelizare pauperibus
quod ἐμὲ, οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς
misit me, sanare contritos
ἀπέστειλέ με, ἰάσασθαι τοὺς συντετριμμένους
corde, Prædicare captiuis remissio-
* visum di- τὴν καρδίαν, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφε-
mittere * θραύω nem, & cæcis * *restitutionem visus*, legare con fra-
σιν, καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι * τεθραυσ-
μένους

ctos in remissionem, prædicare annum Domini acceptum.
μνοις ἐν ἀφέσει, κηρύξαι ἐνιαυτὸν κυρίου δεκτόν.
Et ‡ *plicans* librum, § *reddens* ministro, ‖
20 καὶ πτύξας τὸ βιβλίον, ἀποδοὺς τῷ ὑπηρέτῃ,
sedit. Et omnium in synagoga ocu-
ἐκάθισε· καὶ πάντων ἐν τῇ συναγωγῇ οἱ ὀφθαλ-
li erant intendentes † *ei*. Cœpit autem dicere
μοὶ ἦσαν ἀτενίζοντες αὐτῷ. ἤρξατο δὲ λέγειν
21 ad illos: Quia hodie impleta est scriptura
πρὸς αὐτοὺς, ὅτι σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφὴ
hæc in auribus vestris. Et omnes * *testificabantur*
αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν. καὶ πάντες ἐμαρτύ-
22 *ei*, & mirabantur in verbis gra-
ρουν αὐτῷ, καὶ ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς λόγοις τῆς χά-
tiæ, ‡ *exeuntibus* ex ore ipsius,
ριτος, τοῖς ἐκπορευομένοις ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ,
& dicebant: Nonne hic est filius Ioseph? Et ait
23 καὶ ἔλεγον, οὐχ οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς Ἰωσήφ; καὶ εἶπε
§ *ad illos*: Omninò dicetis mihi similitudinem
πρὸς αὐτούς, πάντως ἐρεῖτέ μοι τὴν παραβολὴν
hanc, Medice, cura teipsum: quanta audiui-
ταύτην, ἰατρὲ, θεράπευσον σεαυτόν· ὅσα ἠκούσα-
mus facta in Capharnaum, fac & hîc
μεν γενόμενα ἐν τῇ καφαρναοὺμ, ποίησον καὶ ὧδε
in patria tua. Ait autem, Amen dico vobis,
24 ἐν τῇ πατρίδι σου. εἶπε δέ, ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
quia nemo Propheta acceptus est in patria
ὅτι οὐδεὶς προφήτης δεκτός ἐστιν ἐν τῇ πατρίδι
sua. In veritate dico vobis, Multæ viduæ
25 αὐτοῦ. ἐπ' ἀληθείας λέγω ὑμῖν, πολλαὶ χῆραι
erant in diebus Eliæ in Israël, quando
ἦσαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἠλίου ἐν τῷ ἰσραὴλ, ὅτε
clausum est cælum † *ad annos tres & menses sex*,
* ἐκλείσθη ὁ οὐρανὸς ἐπὶ ἔτη τρία καὶ μῆνας ἕξ,
ut facta esset fames magna in † *omnem terram*:
ὡς ἐγένετο λιμὸς μέγας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν·

‡ & diem retributionis.
‡ quū pliciuisset
§ reddidit
‖ &
† in eum.
* testimonium illi dabant;
‡ quæ procedebant de
§ illis: Vtique
‡ annis tribus, & mẽsibus sex;
* κλείω
† omni terra:

* nisi

Et ad nullam illarum missus est Elias, *si
καὶ πρὸς οὐδεμίαν αὐτῶν ἐπέμφθη ἠλίας, εἰ 26

‡ Sidonię, *non* in Sarepta ‡ *Sidonis* ad mulierem viduam.
μὴ εἰς Σάρεπτα τῆς Σιδῶνος, πρὸς γυναῖκα χήραν.

Et multi leprosi erant sub Eliseo Pro-
καὶ πολλοὶ λεπροὶ ἦσαν ἐπὶ ἐλισαίου τοῦ προ- 27

§ eorum pheta in Israël, & nemo §*ex iis* mundatus
φήτου ἐν τῷ ἰσραήλ, καὶ οὐδεὶς ἐξ αὐτῶν ἐκαθα-

‖ nisi Naaman est, ‖*si non Neeman* Syrus. Et repleti sunt
ρίσθη εἰ μὴ νεεμὰν ὁ σύρος. καὶ ἐπλήσθησαν 28

omnes ira in synagoga, audientes hæc.
πάντες θυμοῦ ἐν τῇ συναγωγῇ, ἀκούοντες ταῦτα.

† surrexerunt, & Et †*surgentes* ejecerunt illum extra ciui-
καὶ ἀναστάντες ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω τῆς πό- 29

tatem: & duxerunt illum vsque ad supercilium montis,
λεως, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἕως τῆς ὀφρύος τοῦ ὄρους,

* vt præcipitarent super quem ciuitas illorum erat ædificata, *ad *præcipi-*
ἐφ' οὗ ἡ πόλις αὐτῶν ᾠκοδόμητο, εἰς τὸ κατακρη-

tandum eum. Ipse autem transiens per medium illo-
μνίσαι αὐτόν. αὐτὸς δὲ διελθὼν διὰ μέσου αὐ- 30

‡ ibat. rum, ‡ *profectus est.* Et descendit in Capharnaum ciui-
τῶν, ἐπορεύετο. καὶ κατῆλθεν εἰς καπερναούμ πό- 31

§ ibique tatem Galilææ: §*& erat docens* illos *in*
λιν τῆς γαλιλαίας· καὶ ἦν διδάσκων αὐτοὺς ἐν τοῖς

‖ stupebant Sabbatis. Et ‖*percellebantur* in doctrina
σάββασι. καὶ ἐξεπλήσσοντο ἐπὶ τῇ διδαχῇ 32

† potestate eius: quia in †*auctoritate* erat sermo ipsius. Et in
αὐτοῦ, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ ἦν ὁ λόγος αὐτοῦ. καὶ ἐν 33

‡ dęmoniũ immundum: synagoga erat homo habens *spiritum* ‡*de-*
τῇ συναγωγῇ ἦν ἄνθρωπος ἔχων πνεῦμα δαι-

monij immundi: & exclamauit voce magna,
μονίου ἀκαθάρτου, καὶ ἀνέκραξε φωνῇ μεγάλῃ,

Dicens, Sine, quid nobis & tibi Iesu Nazarene? 34
λέγων, ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοί, ἰησοῦ ναζαρηνέ;

venisti perdere nos? scio te quis sis, sanctus
ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς; οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος

τοῦ θεοῦ.

Dei. Et † *obiurgauit* illum Iesus, dicens: † increpauit
35 τῷ δαιμονίῳ. καὶ ἐπετίμησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, λέγων,
Obmutesce, & exi ab eo. Et *proiiciens* illum dæ- * quũ proiecisset
φιμώθητι, καὶ ἔξελθε ἀπ' αὐτοῦ. καὶ ῥίψαν αὐτὸν τὸ δαι-
monium in medium, exiit ab illo, ‡ *nihil* ‡ nihilque
μόνιον εἰς τὸ μέσον, ἐξῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ, μηδὲν illum nocuit.
nocens ei. Et factus est pauor in ‡ *om-* ‡ omni-
36 βλάψαν αὐτόν. καὶ ἐγένετο θάμβος ἐπὶ πάν- *nes:* & colloquebantur ad inuicem, dicentes:
τας, καὶ συνελάλουν πρὸς ἀλλήλους, λέγοντες,
Quod * verbum hoc, quia in ‖ *auctoritate & efficacia* im- * est
τίς ὁ λόγος οὗτος, ὅτι ἐν ἐξουσίᾳ καὶ δυνάμει ἐπι- ‖ potestate & virtute
petat immundis spiritibus, & exeunt?
τάσσει τοῖς ἀκαθάρτοις πνεύμασι, καὶ ἐξέρχονται;
Et † *exiit resonantia* de illo in omnem locum † diuulgabatur fama
37 καὶ ἐξεπορεύετο ἦχος περὶ αὐτοῦ εἰς πάντα τόπον
circum regionis. Surgens autem * *ex* synagoga, * Iesus de
38 τῆς περιχώρου. ἀναστὰς δὲ ἀπὸ τῆς συναγωγῆς
introiuit in domum Simonis. Socrus autem
εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν Σίμωνος· πενθερὰ δὲ τοῦ
Simonis ‡ *erat detenta febri magna:* & ro- ‡ tenebatur magnis febribus:
Σίμωνος ἦν συνεχομένη πυρετῷ μεγάλῳ καὶ ἠ- gauerunt illum § *de ea.* Et adstans super § pro
39 ρώτησαν αὐτὸν περὶ αὐτῆς. καὶ ἐπιστὰς ἐπάνω
illam, imperauit febri: & dimisit illam:
αὐτῆς, ἐπετίμησε τῷ πυρετῷ, καὶ ἀφῆκεν αὐτήν·
* Continuò *autem* surgens ministrabat illis. ‖ *Occi-* * Et
40 παραχρῆμα δὲ ἀναστᾶσα διηκόνει αὐτοῖς. δύ- ‖ Quum autem Sol occidisset,
dente autem Sole, omnes † *quotquot* habebant infirmos † qui-
νοντος δὲ τοῦ ἡλίου, πάντες ὅσοι εἶχον ἀσθενοῦντας * *morbis* variis, ducebant illos ad eum. ‡ *Verùm* * languoribus
νόσοις ποικίλαις, ἤγαγον αὐτοὺς πρὸς αὐτόν. ὁ δὲ ‡ At ille
uni singulo ipsorum manus imponens, cura-
ἑνὶ ἑκάστῳ αὐτῶν τὰς χεῖρας ἐπιθεὶς, ἐθεράπευ- bat eos. Exibant autem & dæmonia à mul-
41 σεν αὐτούς. ἐξήρχετο δὲ καὶ δαιμόνια ἀπὸ πολ-

tis, clamantia & dicentia: Quia tu es *Christus* filius
λαὸν, καὶ ἔλεγεν, ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς
Dei. Et increpans, non sinebat ea loqui, quia
* ἐάω τοῦ θεοῦ. καὶ ἐπιτιμῶν οὐκ * εἴα αὐτὰ λαλεῖν, ὅτι
sciebant Christum ipsum esse. Facta autem die,
ᾔδεσαν τὸν χριστὸν αὐτὸν εἶναι. γενομένης δὲ ἡμέρας, 42
egressus ibat in desertum locum: & turbæ re-
ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἔρημον τόπον· καὶ οἱ ὄχλοι ἐ-
quirebant eum, & venerunt vsq; ad ipsum: & detinebant il-
ζήτουν αὐτὸν, καὶ ἦλθον ἕως αὐτοῦ, καὶ κατεῖχον αὐ-
‖ ne discederet lum. ‖ *non proficisci* ab eis. *Ille verò ait ad*
τοὺς τοῦ μὴ πορεύεσθαι ἀπ' αὐτῶν. ὁ δὲ εἶπε πρὸς 43
* Quibus ille ait: *eos:* Quia & aliis ciuitatibus euangelizare
αὐτοὺς, ὅτι καὶ ταῖς ἑτέραις πόλεσιν εὐαγγελίσασθαί
‖ ideo me oportet regnum Dei: quia ‖ *ad hoc*
με δεῖ τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ· ὅτι εἰς τοῦτο
missus sum. Et erat prædicans in synago-
* ἀπέσταλμαι. καὶ ἦν κηρύσσων εἰς τὰς συναγω- 44
gis Galilææ.
γὰς τῆς γαλιλαίας.

Cap. V. ε'.

* quũ turbæ irruerent in eũ, vt audirẽt ‖ stabat secus
Factum est autẽ *in eo turbam superiacere ei ad*
Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ τοὺς ὄχλον ἐπικεῖσθαι αὐτῷ τοῦ 1
audiendum verbum Dei, & ipse ‖ *erat stans iuxta*
ἀκούειν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ αὐτὸς ἦν ἑστὼς παρὰ τὴν
* duas naues stantes stagnum Genesareth. Et vidit * *duo nauigia stantia*
λίμνην Γεννησαρέτ. καὶ εἶδε δύο πλοῖα ἑστῶτα 2
‖ secus stagnum: at piscatores ‖ *descendentes ex*
παρὰ τὴν λίμνην· οἱ δὲ ἁλιεῖς ἀποβάντες ἀπ'
eis, abluebant retia. Ascendens autem in
αὐτῶν, ἀπέπλυναν τὰ δίκτυα. ἐμβὰς δὲ εἰς 3
‖ nauim vnam ‖ *nauium*, quæ erat Simonis, rogauit eum
ἓν τῶν πλοίων, ὃ ἦν τοῦ σίμωνος, ἠρώτησεν αὐτὸν
à terra reducere pusillum. Et sedens do-
ἀπὸ τῆς ἐπαναγαγεῖν ὀλίγον. καὶ καθίσας ἐδί-

δασκεν

cebat *ex navigio turbas. Vt autem cessa- * de naui-
4 δασιν ἐκ τ πλοίε τ ὄχλους. ὡς δ ἐπαυ- cula
uit | loquens, dixit ad Simonem: Deduc | loqui.
σατο λαλῶν, εἶπε πρὸς τ σίμωνα, ἐπανάγαγε
in altum, & laxate retia vestra in
εἰς τ βάθος, καὶ χαλάσατε τὰ δίκτυα ὑμῶν εἰς
capturam. Et respondens Simon, dixit illi: Præ-
5 ἄγραν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ σίμων εἶπεν αὐτῷ, ἐπι-
ceptor, per totam noctem laborantes nihil cepi-
στάτα, δι ὅλης τ νυκτὸς κοπιάσαντες, οὐδὲν ἐλά-
mus: In autem verbo tuo laxabo rete.
βομεν· ἐπὶ δὲ τ ῥήματί σου χαλάσω τὸ δίκτυον.
Et † hoc facientes concluserunt multitudinem † quũ hoc
6 καὶ τοῦτο ποιήσαντες συνέκλεισαν πλῆθος fecissent,
piscium * multam, dirumpebatur autem rete eorum. * copio-
ἰχθύων πολύ. * διερρήγνυτο δὲ τὸ δίκτυον αὐτῶν. sam.
Et annuerunt sociis qui † in alio * διαῤῥήγνυμι
7 καὶ κατένευσαν τοῖς μετόχοις τοῖς ἐν τῷ ἑτέρῳ † erant in
navigio, vt venientes simul caperent ipsis. Et vene- alia nau,
πλοίῳ, τοῦ ἐλθόντας συλλαβέσθαι αὐτοῖς. καὶ ἦλ- vt venirẽt
runt, & impleuerunt ‡ ambo navigia, ita vt * mer- & adiuua-
θον, καὶ ἔπλησαν ἀμφότερα τὰ πλοῖα, ὥστε βυθί- rent eos.
gi ipsa. | Videns autem Simon Petrus, † accidit ‡ ambas
ζεσθαι αὐτά. ἰδὼν δὲ σίμων πέτρος, προσέπεσε nauiculas.
8 genubus Iesu, dicens: Exi à me, quia *penè mer-
τοῖς γόνασι τοῦ ἰησοῦ, λέγων, ἔξελθε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι gerentur.
homo peccator sum, Domine. Stupor enim * os- ‖ Quod
9 ἀνὴρ ἁμαρτωλός εἰμι, κύριε. θάμβος γὰρ πε- quum vi-
cupauerat eum, & omnes qui cum illo ‡, in ca- deret
ἐπέσχεν αὐτὸν, καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ, ἐπὶ τῇ ἄ- † procidit
ptura piscium, quam *simul* ceperant. Similiter autem & ad
10 γρᾳ τῶν ἰχθύων, ἣν συνέλαβον. ὁμοίως δὲ καὶ genua
Iacobum & Ioannem filios Zebedæi, qui erant so- * circum-
ἰάκωβον καὶ ἰωάννην υἱοὺς ζεβεδαίου, οἵ ἦσαν κοι- dederat
cij Simonis. & ait ad Simonem Iesus: ‡ erant
νωνοὶ τῷ σίμωνι. καὶ εἶπε πρὸς τ σίμωνα ὁ ἰησοῦς,

§ Noli timere: ex

§ *Ne timet: ab* hoc iam homines eris capiens.
μὴ φόβου· ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπους ἔσῃ ζωγρῶν.

*subductis ad terram nauibus, relictis omnibus

Et * *subducentes* naues *super terram,*
καὶ καταγαγόντες τὰ πλοῖα ἐπὶ τὴν γῆν, *relinquentes omnia* sequuti sunt eum. Et factum
ἀφέντες ἅπαντα ἠκολούθησαν αὐτῷ. καὶ ἐγέ-

‖ quum esset

‖ *in esse ipsum* in vna ciuitatum, & ecce
νετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν μιᾷ τῶν πόλεων, καὶ ἰδοὺ

† &

vir plenus lepra: & videns Iesum, †procidens
ἀνὴρ πλήρης λέπρας, καὶ ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν, πεσὼν

*suam,

in faciem*, rogauit eum, dicens: Domine, si
ἐπὶ πρόσωπον, ἐδεήθη αὐτοῦ, λέγων, κύριε, ἐὰν
vis, potes me mundare. Et extendens
θέλῃς δύνασαί με καθαρίσαι. καὶ ἐκτείνας

manum, tetigit eum, dicens: Volo. mun-

* ἅπτομαι

τὴν χεῖρα, * ἥψατο αὐτοῦ, εἰπών, θέλω· καθα-
dare. Et confestim lepra discessit ab illo.
ρίσθητι. καὶ παραχρῆμα ἡ λέπρα ἀπῆλθεν ἀπ' αὐτοῦ.

§ vt § diceret:

Et ipse præcepit illi ‡ nemini § *dicere:*
καὶ αὐτὸς παρήγγειλεν αὐτῷ μηδενὶ εἰπεῖν·

* vade

sed * *abiens* ostende *teipsum* Sacerdoti, & of-
ἀλλὰ ἀπελθὼν δεῖξον σεαυτὸν τῷ ἱερεῖ, καὶ προσέ-
fer pro emundatione tua, sicut præce-
νεγκε περὶ τοῦ καθαρισμοῦ σου, καθὼς προσέτα-
pit Moyses, in testimonium illis. Perambulabat
ξε μωσῆς, εἰς μαρτύριον αὐτοῖς. * διήρχετο

* διέρχομαι

autem magis sermo de illo: & conueniebant
δὲ μᾶλλον ὁ λόγος περὶ αὐτοῦ, καὶ συνήρχοντο

† vt audirent, & curarentur,

turbæ multæ † *audire*, & *curari* ab
ὄχλοι πολλοὶ ἀκούειν, καὶ θεραπεύεσθαι ὑπ'

§ secedebat in desertũ, & orabat.

ipso ab infirmitatibus suis. Ipse autem § *erat*
αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀσθενειῶν αὐτῶν. αὐτὸς δὲ ἦν

secedens in deserris, & orans.
ὑποχωρῶν ἐν τοῖς ἐρήμοις, καὶ προσευχόμενος.

§ sedebat

Et factum est in vna dierum, & ipse § *erat*
καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς ἦν

διδά-

docens. Et erant sedentes Pharisæi & Le-
διδάσκων. καὶ ἦσαν καθήμενοι Φαρισαῖοι καὶ νο-
gis doctores, qui †erant *venientes* ex omni †venerant
μοδιδάσκαλοι, οἱ ἦσαν * ἐληλυθότες ἐκ πάσης * ἔρχομαι
§ vico Galilææ, & Iudææ, & Hierusalem: ‡ castello
κώμης τῆς Γαλιλαίας, καὶ Ἰουδαίας, καὶ Ἱερουσαλήμ,
& §efficacia Domini erat ‖ *in* *sanare* eos. Et § virtus
καὶ δύναμις κυρίου ἦν εἰς τὸ ἰᾶσθαι αὐτούς. καὶ ‖ ad sanan-
18 ecce viri † *ferentes* in lecto hominem qui erat dum
ἰδοὺ ἄνδρες φέροντες ἐπὶ κλίνης ἄνθρωπον ὃς ἦν † portãtes
paralyticus: & quærebant eum inferre, &
παραλελυμένος, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν εἰσενεγκεῖν καὶ
ponere ante eum. Et non inuenientes qua parte
19 θεῖναι ἐνώπιον αὐτοῦ· καὶ μὴ εὑρόντες ποίας
inferrent illum ‡ *propter* *turbam*, *ascendentes* ‡ præ tur-
εἰσενέγκωσιν αὐτὸν, διὰ τὸν ὄχλον, ἀναβαίντες ba ascen-
derunt
super tectum, § per tegulas summiserunt eum § &
ἐπὶ τὸ δῶμα, διὰ τῶν κεράμων καθῆκαν αὐτὸν
cum ‖ *lectulo*, in medium ante Iesum. ‖ lecto
σὺν τῷ κλινιδίῳ, εἰς τὸ μέσον ἔμπροσθεν τοῦ Ἰησοῦ.
† *Et videns* fidem ‡ *eorum*, dixit *ei*: Homo, † Quorum
καὶ ἰδὼν τὴν πίστιν αὐτῶν, εἶπεν αὐτῷ, ἄνθρωπε, ‡ vt vidit,
20 remittuntur tibi peccata tua. Et cœperunt § ra- § cogitare
ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου. καὶ ἤρξαντο διαλο-
21 tionari Scribæ & Pharisæi, dicen-
γίζεσθαι οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι, λέγον-
tes: Quis est hic, qui loquitur blasphemias? Quis po-
τες, Τίς ἐστιν οὗτος, ὃς λαλεῖ βλασφημίας; Τίς δύ-
test dimittere peccata, ‖ *si* *non* solus Deus? ‖ nisi
ναται ἀφιέναι ἁμαρτίας, εἰ μὴ μόνος ὁ θεός;
† *Cognoscens* autem Iesus ‡ *ratiocinationes* eorum, † Vt co-
ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπιγνοὺς τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, ‡ cogita-
22 gnouit
respondens dixit ad illos, Quid § *ratiocinamini* in tiones
ἀποκριθεὶς εἶπε πρὸς αὐτούς, Τί διαλογίζεσθε ἐν § cogitatis
cordibus vestris? Quid est faciliùs dicere,
23 ταῖς καρδίαις ὑμῶν; Τί ἐστιν εὐκοπώτερον εἰπεῖν,

Dimittuntur tibi peccata *tua*: an dicere: Surge &
ἀφέωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι σου, ἢ εἰπεῖν, ἔγειραι καὶ
deambula? Vt autem sciatis quia ‖ *auctoritatem* habet
περιπάτει; ἵνα δὲ εἰδῆτε ὅτι ἐξουσίαν ἔχει ὁ 24
filius hominis in terra dimittendi peccata,
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας,
ait paralytico: Tibi dico, surge: † *& tollens*
εἶπε τῷ παραλελυμένῳ, σοὶ λέγω, ἔγειραι καὶ ἆρας
lectulum tuum, ‡ vade in domum tuam. Et con-
τὸ κλινίδιόν σου, πορεύου εἰς τὸν οἶκόν σου. καὶ πα- 25
festim § *resurgens* coram illis ‖ *tollens* in quo
παχρῆμα ἀναστὰς ἐνώπιον αὐτῶν ἆρας ἐφ' ὃ
iacebat, † abiit in domum suam, ‡ *glorificans*
κατέκειτο, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, δοξάζων
Deum. Et stupor § *cepit* omnes: & ‖ *glori-*
τὸν θεόν. καὶ ἔκστασις ἔλαβεν ἅπαντας, καὶ ἐδό- 26
ficabant Deum: Et repleti sunt timore, dicentes: Quia
ξαζον τὸν θεόν, καὶ ἐπλήσθησαν φόβου, λέγοντες, ὅτι
vidimus † *inopinata* hodie. Et post hæc
εἴδομεν παράδοξα σήμερον. καὶ μετὰ ταῦτα 27
exiit, & ‡ *conspexit* publicanum nomine Leui, se-
ἐξῆλθε, καὶ ἐθεάσατο τελώνην ὀνόματι Λευὶν, κα-
dentem ad telonium, & ait illi: Sequere
θήμενον ἐπὶ τὸ τελώνιον, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἀκολού-
me. Et § *relinquens omnia*, surgens se-
θει μοι. καὶ καταλιπὼν ἅπαντα ἀναστὰς ἠκο- 28
quutus est eum. Et fecit conuiuium magnum
λούθησεν αὐτῷ. καὶ ἐποίησε δοχὴν μεγάλην ὁ 29
Leui ei in domo sua: & erat turba publi-
Λευὶς αὐτῷ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ. καὶ ἦν ὄχλος τε-
canorum multa, & aliorum qui erant cum illis discum-
λωνῶν πολὺς, καὶ ἄλλων οἳ ἦσαν μετ' αὐτῶν κατα-
bentes. Et murmurabant Scribæ eorum
κείμενοι. καὶ ἐγόγγυζον οἱ γραμματεῖς αὐτῶν 30
& Pharisæi ad discipulos eius, dicen-
καὶ οἱ Φαρισαῖοι πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, λέγον-
τες,

§ potestatem
† tolle lectum,
‡ &
§ consurgens
‖ tulit lectum
† &
‡ magnificans
§ apprehendit
‖ magnificabant
† mirabilia
‡ vidit
§ relictis omnibus,

ces: Quare cum publicanis & peccatoribus manducatis
τες, διὰ τί μετὰ τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίετε
& bibitis? Et respondens Iesus dixit ad il-
καὶ πίνετε; καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς αὐ-
los: Non ‖ *usum habent* sani medico, sed † male ‡ *habentes*. Non veni vocare iu-
τοὺς, Οὐ χρείαν ἔχουσιν οἱ ὑγιαίνοντες ἰατροῦ, ἀλλ' οἱ κακῶς ἔχοντες. Οὐκ ἐλήλυθα καλέσαι δι-
stos, sed peccatores ad pœnitentiam. §Illi autem dixerunt ad eum: Quare discipuli Ioannis
καίους, ἀλλὰ ἁμαρτωλοὺς εἰς μετάνοιαν. οἱ δὲ εἶπον πρὸς αὐτὸν, διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου
ieiunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter & Pharisæorum: at tui ‖ edunt & bibunt? †*Is verò ait ad ipsos*: Non potestis filios ‡*thalami*, in quo sponsus cum illis est, facere ie-
νηστεύουσι πυκνὰ, καὶ δεήσεις ποιοῦνται, ὁμοίως καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων· οἱ δὲ σοὶ ἐσθίουσι καὶ πίνουσιν; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτοὺς, Μὴ δύνασθε τοὺς υἱοὺς τοῦ νυμφῶ-
nos, in quo sponsus cum illis est, facere ie-
νος, ἐν ᾧ ὁ νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστι, ποιῆσαι νη-
iunare? Venient autem dies, & quum ablatus fuerit
στεύειν; ἐλεύσονται δὲ ἡμέραι, καὶ ὅταν ἀπαρθῇ
ab illis sponsus, tunc ieiunabunt in illis
ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίος, τότε νηστεύσουσιν ἐν ἐκείναις
diebus. Dicebat autem & similitudinem ad il-
ταῖς ἡμέραις. Ἔλεγε δὲ καὶ παραβολὴν πρὸς αὐ-
los: Quia nemo §*adiectionem vestimenti noui adijcit* in vestimentum vetus: ‖*si verò non*, & nouum †*fœmittit* ‡alioquin
τοὺς, ὅτι οὐδεὶς ἐπίβλημα ἀπὸ ἱματίου καινοῦ ἐπιβάλλει
in vestimentum vetus: ‖ *si verò non*, & nouum †*fœmittit* ‡alioquin
ἐπὶ ἱμάτιον παλαιόν· εἰ δὲ μήγε, καὶ τὸ καινὸν σχί-
dit, & veteri non conuenit commissura à
ζει, καὶ τῷ παλαιῷ οὐ συμφωνεῖ ἐπίβλημα τὸ ἀπὸ
nouo. Et nemo ‡*coniicit* vinum nouum in vtres
καινοῦ. καὶ οὐδεὶς βάλλει οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς
veteres: §*si autem non*, rumpet nouum vinum vtres, §alioquin
παλαιούς· εἰ δὲ μήγε, ῥήξει ὁ νέος οἶνος τοὺς ἀσκοὺς,

† legent quia sani sunt, † qui ‡ habent.

§ At

& ipsum effundetur, & vtres peribunt.
Ϛ αὐτὸς ὁ οἶνος ἐκχυθήσε), καὶ οἱ ἀσκοὶ ἀπολοῦνται.
Sed vinum nouum in vtres nouos ‖ mittendum, & vtraque conseruantur. Et nemo bibens
ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκοὺς καινοὺς βλητέον, καὶ ἀμφότερα συντηρηθήσονται. καὶ οὐδεὶς πιὼν
vetus, statim vult nouum: dicit enim, Vetus
παλαιὸν, εὐθέως θέλει νέον· λέγει γάρ, ὁ παλαιὸς
† melius *vetus* est.
χρηστότερός ἐστιν.

CAP. VI. ς'.

Factum est autē in Sabbato secundo primo, * *transire ipsum* per sata: & vellebant
Ἐγένετο δὲ ἐν σαββάτῳ δευτεροπρώτῳ διαπορεύεσθαι αὐτὸν διὰ τῶν σπορίμων· καὶ ἔτιλλον οἱ
discipuli eius spicas, & manducabant, confricā-
μαθηταὶ αὐτοῦ τοὺς στάχυας, καὶ ἤσθιον, ψώχον-
tes manibus. Quidam autem Pharisæorum dicebant il-
τες ταῖς χερσί. Τινὲς δὲ τῶν Φαρισαίων εἶπον αὐ-
lis: Quid facitis quod non licet *facere* in Sabbatis?
τοῖς, Τί ποιεῖτε ὃ οὐκ ἔξεστι ποιεῖν ἐν τοῖς σάββασι;
Et respondens ad eos, dixit Iesus: Nec
καὶ ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, οὐδὲ
hoc legistis quod fecit Dauid, quum esuriisset
τοῦτο ἀνέγνωτε ὃ ἐποίησε Δαβὶδ, ὅτε ἐπείνασεν
‡ qui cum ipse, & † *cum ipso existentes* Quomodo intrauit in
αὐτὸς, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ὄντες· πῶς εἰσῆλθεν εἰς
domum Dei & panes propositionis sumpsit
τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, καὶ τοὺς ἄρτους τῆς προθέσεως ἔλαβε
§ qui ‖ erant, & manducauit, & dedit & his ‡ cum ipso ‖, quos non
καὶ ἔφαγε, καὶ ἔδωκε καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ, οὓς οὐκ
† nisi tantùm Sacerdotibus? licet manducare † *si non solos Sacerdotes?* Et di-
ἔξεστι φαγεῖν εἰ μὴ μόνους τοὺς ἱερεῖς; καὶ ἔ-
cebat illis: Quia dominus est filius hominis
λεγεν αὐτοῖς, ὅτι κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
καὶ τοῦ

† Sabbati. Factum est autē in alio Sabba- † etiam
χαὶ τ σαββάτου. ἐγένετο δὲ ἐν ἑτέρῳ σαββά-
to, *intrare ipsum* in synagogam, & * vt intra-
τῳ εἰσελθεῖν αὐτὸν εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ret
‡ *docere:* Et erat ibi homo, & manus eius ‡ doceret.
ἐδίδασκεν· καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος, καὶ ἡ χεὶρ αὐτοῦ ἡ
dexter a erat arida. Obseruabant autem Scribæ
δεξιὰ ἦν ξηρά. παρετήρουν δὲ οἱ γραμματεῖς
& Pharisæi si in Sabbato cura-
καὶ οἱ Φαρισαῖοι εἰ ἐν τῷ σαββάτῳ θεραπεύ-
ret *eum:* vt inuenirent § *accusationem ipsius:* Ipse § vnde ac-
8 σει αὐτὸν, ἵνα εὕρωσι κατηγορίαν αὐτοῦ. ὁ δὲ cusarent
vero sciebat ‖ *ratiocinationes* eorum: & ait ho ‖ cogita-
δεδώκει τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν· καὶ εἶπε τῷ ἀν- tiones
* εἰδώς
mini aridam † *habenti* manum: Surge, & sta † qui ha-
θρώπῳ τῷ ξηρὰν ἔχοντι τὴν χεῖρα, ἔγειραι, καὶ στῆθι bebat
in medium. *Is autem* surgens, stetit. Ait ‡ *ergo* Ie- * Et
9 εἰς τὸ μέσον. ὁ δὲ ἀναστὰς ἔστη. εἶπεν οὖν ὁ Ἰη- ‡ autem
sus ad illos: § *Interrogabo vos, quid* licet § Interro-
σοῦς πρὸς αὐτούς, ἐπερωτήσω ὑμᾶς, τί ἔξεστι τοῖς go vos, si
Sabbatis, benefacere, an male*facere?* animam
σάββασιν, ἀγαθοποιῆσαι, ἢ κακοποιῆσαι; ψυχὴν
‖ *seruare*, an † *occidere?* Et * *circumspiciens om-* ‖ saluam
10 σῶσαι, ἢ ἀποκτεῖναι; καὶ περιβλεψάμενος πάν- facere,
† perdere?
* circūspe-
ctis omni-
bus,
‡ Et extē-
dit:
* ἀποκαθί-
στημι
nes eos, dixit homini: Extende ma-
τας αὐτοὺς, εἶπε τῷ ἀνθρώπῳ, ἔκτεινον τὴν χεῖ-
num tuā ‡ *Is autem fecit ita.* & restituta est
ρά σου. ὁ δὲ ἐποίησεν οὕτω. καὶ * ἀπεκατεστάθη ἡ
manus eius *sana vt altera.* Ipsi autem repleti sunt
11 χεὶρ αὐτοῦ ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη. αὐτοὶ δὲ ἐπλήσθησαν
§ *amentia:* & colloquebantur ad inuicem: quidnam face- § insipiē-
ἀνοίας, καὶ διελάλουν πρὸς ἀλλήλους, τί ἄν ποιή- tia:
rent ‖ Iesu. Factum est autē in diebus il- ‖ de
12 σειαν τῷ Ἰησοῦ. ἐγένετο δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύ-
lis, exiit in montem orare: & erat
ταις, ἐξῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι, καὶ ἦν

pernoctans in oratione Dei. Et
διανυκτερεύων ἐν τῇ προσευχῇ τ̃ θεῦ. καὶ
quum factus esset dies, aduocauit discipulos
ὅτε ἐγένετο ἡμέρα, προσεφώνησε τοὺς μαθητὰς
† elegit suos: & † *eligens* ex ipsis duodecim, quos
αὐτ̃· καὶ ἐκλεξάμενος ἀπ' αὐτῶν δώδεκα, οὓς
* cognominauit & Apostolos nominauit: Simonem, quem * *& nominauit* Petrum, & Andream fratrem eius, Iacobum & Ioannem, Philippum & Bartholomæum,
καὶ ἀποστόλους ὠνόμασε· Σίμωνα, ὃν καὶ ὠνόμασε Πέτρον, καὶ Ἀνδρέαν τ̃ ἀδελφὸν αὐτ̃, Ἰάκωβον καὶ Ἰωάννην, Φίλιππον καὶ Βαρθολομαῖον,
Matthæum & Thomam, Iacobum Alphæi,
Ματθαῖον καὶ Θωμᾶν, Ἰάκωβον τὸν τ̃ Ἀλφαίου,
‡ qui vocatur Zelotes, & Simonem ‡ *vocatum zelotem*, Iudam
καὶ Σίμωνα τὸν καλούμενον Ζηλωτήν, Ἰούδαν
Iacobi, & Iudam Iscariotem, qui & fuit proditor. Et descendens cum illis, stetit in loco
Ἰακώβου, καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριώτην, ὃς καὶ ἐγένετο προδότης. Καὶ καταβὰς μετ' αὐτῶν, ἔστη ἐπὶ τόπου
§ vt audirent ‖ sanarentur † qui vexabantur eo campestri, & turba discipulorum eius, & multitudo
πεδινοῦ, καὶ ὄχλος μαθητῶν αὐτ̃, καὶ πλῆθος
copiosa plebis ab omni Iudæa, & Hierusalem, & maritima Tyri & Sidonis, Qui venerant
πολὺ τ̃ λαοῦ ἀπὸ πάσης τ̃ Ἰουδαίας, καὶ Ἱερουσαλὴμ, καὶ τ̃ παραλίου Τύρου καὶ Σιδῶνος· οἳ ἦλ-
§ *audire* ‖ *sanari* † *vexari* θον ἀκοῦσαι αὐτ̃, καὶ ἰαθῆναι ἀπὸ τῶν νόσων
suis. Et † *vexati* à spiritibus immundis, & curabantur. Et omnis turba
αὐτῶν. καὶ οἱ ὀχλούμενοι ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων ἐθεραπεύοντο. καὶ πᾶς ὁ ὄχλος
quærebat tangere eum: quia virtus de illo
ἐζήτει ἅπτεσθαι αὐτ̃, ὅτι δύναμις παρ' αὐτ̃
‖ eleuatis oculis * *ἰάσατο* exibat, & sanabat omnes. Et ipse ‖ *eleuatis*
ἐξήρχετο, καὶ * ἰᾶτο πάντας. καὶ αὐτὸς ἐπάρας

quam oculos suos in discipulos
ρας τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ εἰς τοὺς μαθητὰς
suos, dicebat: Beati pauperes: quia vestrum
αὐτοῦ, ἔλεγε, μακάριοι οἱ πτωχοί· ὅτι ὑμετέρα
est regnum Dei. Beati † esurien-
21 ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. μακάριοι οἱ πεινῶν-
tes nunc: quia saturabimini. Beati § flen-
τες νῦν· ὅτι χορτασθήσεσθε. μακάριοι οἱ κλαίον-
tes nunc: quia ridebitis. Beati eritis quum
22 τες νῦν· ὅτι γελάσετε. μακάριοί ἐστε, ὅταν μι-
oderint vos homines, & quum separaue-
σήσωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι, καὶ ὅταν ἀφορίσω-
rint vos, & exprobrauerint, & eiecerint nomen ve-
σιν ὑμᾶς καὶ ὀνειδίσωσι, καὶ ἐκβάλωσι τὸ ὄνομα ὑ-
strũ tamquam malum, propter filium hominis.
μῶν ὡς πονηρὸν, ἕνεκεν τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου.
Gaudete in illa die, & exultate:
23 χάρητε ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ σκιρτήσατε·
ecce enim merces vestra multa ‖ in cælo. secundùm ‖ est
ἰδοὺ γὰρ ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τῷ οὐρανῷ· κατὰ
hæc enim faciebant Prophetis patres eo-
τὰ αὐτὰ γὰρ ἐποίουν τοῖς προφήταις οἱ πατέρες αὐ-
rum. Verumtamen væ vobis diuitibus: quia habe-
24 τῶν. πλὴν οὐαὶ ὑμῖν τοῖς πλουσίοις· ὅτι ἀπέ-
tis consolationem vestram. Væ vobis † im- † qui famu-
25 χετε τὴν παράκλησιν ὑμῶν. οὐαὶ ὑμῖν οἱ ἐμπε-
plenti: quia esurietis. Væ vobis * ridentes * qui ride-
πλησμένοι· ὅτι πεινάσετε. οὐαὶ ὑμῖν οἱ γελῶντες
nunc: quia lugebitis & flebitis. Væ quum be-
26 νῦν· ὅτι πενθήσετε καὶ κλαύσετε. οὐαὶ ὅταν κα-
nedixerint vobis ‡ homines: secundùm hæc enim ‡ omnes
λῶς εἴπωσιν ὑμᾶς οἱ ἄνθρωποι· κατὰ τὰ αὐτὰ γὰρ
faciebant pseudoprophetis patres eorum.
ἐποίουν τοῖς ψευδοπροφήταις οἱ πατέρες αὐτῶν.
Sed vobis dico § audientibus: Diligite § qui au-
27 ἀλλὰ ὑμῖν λέγω τοῖς ἀκούουσιν, ἀγαπᾶτε τοὺς ditis,

‖ his qui vos oderunt.

inimicos vestros: benefacite ‖ *odio habentibus* vos.

ἐυλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε περὶ

Benedicite maledicentibus vobis, & orate pro

τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς. τῷ τύπτοντί σε ἐπὶ τὴν σιαγόνα, πάρεχε καὶ τὴν ἄλλην·

calumniantibus vos. † *Percutienti te* in maxillam, præbe * & alteram.

† Qui te percutit

* ei

καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντός σου τὸ ἱμάτιον, καὶ τὸν χιτῶνα

Et ab ‡ *auferente tuum* vestimentum, § & tunicam,

‡ eo qui aufert

§ etiam

‖ noli prohibere.

† tribue: & qui aufert quæ tua sunt,

μὴ κωλύσῃς· παντὶ αἰτοῦντί σε δίδου,

‖ *ne prohibueris.* Omni autem petenti te, † *da:*

καὶ ἀπὸ τοῦ αἴροντος τὰ σὰ, μὴ ἀπαίτει. καὶ καθὼς θέλετε ἵνα ποιῶσιν ὑμῖν οἱ ἄνθρωποι, καὶ

& *ab auferente tua*, ne repetas. Et prout vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis similiter. Et si diligitis

ὑμεῖς ποιεῖτε αὐτοῖς ὁμοίως. καὶ εἰ ἀγαπᾶτε

* eos qui vos diligunt,

τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ

* *diligentes vos*, quæ vobis gratia est? § *etenim*

‡ nam &

οἱ ἁμαρτωλοὶ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτοὺς ἀγαπῶσι.

peccatores diligentes se diligunt.

§ his qui vobis benefaciunt,

‖ siquidem &

† his

καὶ ἐὰν ἀγαθοποιῆτε τοὺς ἀγαθοποιοῦντας ὑμᾶς, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ

Et si benefeceritis § *benefacientibus vobis*, quæ vobis gratia est? ‖ *Etenim* peccatores

τὸ αὐτὸ ποιοῦσι. καὶ ἐὰν δανείζητε παρ' ὧν ἐλπίζετε

hoc *ipsum* faciunt. Et si mutuum dederitis † à quibus speratis

* Nam &

λαβεῖν, ποία ὑμῖν χάρις ἐστί; καὶ γὰρ οἱ

raris recipere, quæ vobis gratia est? * *Etenim* peccatores peccatoribus fœnerantur, vt reci-

ἁμαρτωλοὶ ἁμαρτωλοῖς δανείζουσιν, ἵνα ἀπολάβωσιν

piant æqualia. Verumtamen diligite inimicos vestros, &

τὰ ἴσα. πλὴν ἀγαπᾶτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, καὶ

‡ indè

benefacite, & mutuum date nihil ‡ sperantes.

ἀγαθοποιεῖτε, καὶ δανείζετε, μηδὲν ἀπελπίζοντες·

καὶ ἔσται

& erit merces vestra multa, & eritis filij
καὶ ἔσται ὁ μισθὸς ὑμῶν πολύς, καὶ ἔσεσθε υἱοὶ τοῦ
Altissimi: quia ipse benignus est super ingratos
ὑψίστου· ὅτι αὐτὸς χρηστός ἐστιν ἐπὶ τοὺς ἀχαρίστους
& malos. Estote ergo misericordes, sicut &
καὶ πονηρούς. γίνεσθε οὖν οἰκτίρμονες, καθὼς καὶ
Pater vester misericors est. † Et ne iudicate, &
ὁ πατὴρ ὑμῶν οἰκτίρμων ἐστί. καὶ μὴ κρίνετε, καὶ
non iudicabimini: * Ne condemnate, & non condem-
οὐ μὴ κριθῆτε· μὴ καταδικάζετε, καὶ οὐ μὴ καταδι-
nabimini. ‡ Absoluite, & absoluemini. Da-
κασθῆτε· ἀπολύετε, καὶ ἀπολυθήσεσθε. δί-
te, & dabitur vobis: Mensuram bonam § confer-
δοτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· μέτρον καλὸν πεπιεσμέ-
tam, & coagitatam, & superefluentem da-
νον, καὶ σεσαλευμένον, καὶ ὑπερεκχυνόμενον δώσου-
bunt in sinum vestrum. * Quippe eo mensura qua mẽsi
σιν εἰς τὸν κόλπον ὑμῶν· ᾧ γὰρ αὐτῷ μέτρῳ ᾧ με-
fueritis, remetietur vobis. Dicebat autẽ & simi-
τρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν. Εἶπε δὲ καὶ παρα-
litudinem ipsis: Numquid potest cæcus cæcum
βολὴν αὐτοῖς, μήτι δύναται τυφλὸς τυφλὸν
ducere? nonne ambo in foueam cadent?
ὁδηγεῖν; οὐχὶ ἀμφότεροι εἰς βόθυνον * πεσοῦνται; * πίπτω
Non est discipulus super magistrum suum:
οὐκ ἔστι μαθητὴς ὑπὲρ τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ·
perfectus autem omnis erit, † sicut magister
* κατηρτισμένος δὲ πᾶς ἔσται ὡς ὁ διδάσκαλος * κατηρ-
eius. Quid autem vides festucam quæ in ocu-
τίζομαι
αὐτοῦ. Τί δὲ βλέπεις τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλ-
lo fratris tui; ac trabem * quæ in proprio * autem
μῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου, τὴν δὲ δοκὸν τὴν ἐν τῷ ἰδίῳ
oculo ‡ non animaduertis? Aut quomodo potes di- ‡ tuo est, non con-
ὀφθαλμῷ οὐ κατανοεῖς; ἢ πῶς δύνασαι λέ- fideras?
cere fratri tuo: Frater, sine eiiciam
γειν τῷ ἀδελφῷ σου, ἀδελφέ, ἄφες ἐκβάλω τὸ

§ de festucam § *quæ in* oculo tuo, ipse in
κάρφος δὲ ἐν τῷ ὀφθαλμῷ σου, αὐτὸς τὴν ἐν τῷ
oculo tuo trabem non videns? Hypocrita, eii-
ὀφθαλμῷ σου δοκὸν οὐ βλέπων; ὑπόκριτα, ἔκβα-
ce primùm trabem de oculo tuo, & tunc
λε πρῶτον τὴν δοκὸν ἐκ τοῦ ὀφθαλμοῦ σου, καὶ τότε
* vt educas § de peripicies * *ejicere* festucam ‖ *in* ocu-
διαβλέψεις ἐκβαλεῖν τὸ κάρφος τὸ ἐν τῷ ὀφθαλ-
lo fratris tui. Non enim est arbor † *pulchra*
μῷ τοῦ ἀδελφοῦ σου. οὐ γάρ ἐστι δένδρον καλὸν 43
facíens fructum putrem: neque arbor * *putrem*
ποιοῦν καρπὸν σαπρόν· οὐδὲ δένδρον σαπρὸν
‡ bonum. *faciens* fructum ‡ *pulchrum.* Vnaquæque enim arbor
ποιοῦν καρπὸν καλόν. ἕκαστον γὰρ δένδρον 44
§ suo de *proprio* fructu § cognoscitur * *Non* enim de spinis
ἐκ τοῦ ἰδίου καρποῦ γινώσκε)ται· οὐ γὰρ ἐξ ἀκανθῶν
* neque colligunt ficus, neque de rubo vindemiant
συλλέγουσι σῦκα, οὐδὲ ἐκ βάτου τρυγῶσι
vuam. Bonus homo de bo-
σταφυλήν. ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγα- 45
no thesauro cordis sui profert bo-
θοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει τὸ ἀγα-
num: & malus homo de malo thesau-
θόν· καὶ ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυ-
ro *cordis sui* profert malum. Ex
ροῦ προφέρει τὸ πονηρόν. ἐκ
enim abundantia cordis loquitur os
γὰρ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας λαλεῖ τὸ στόμα
eius. Quid autem me vocatis, Domine, Domine, & non
αὐτοῦ. τί δέ με καλεῖτε, κύριε, κύριε, καὶ οὐ 46
‖ qui venit facitis quæ dico? Omnis ‖ *veniens* ad me, &
ποιεῖτε ἃ λέγω; πᾶς ὁ ἐρχόμενος πρός με, καὶ 47
† audit † *audiens* meos sermones, & * *faciens* eos, ostendam
facit ἀκούων μου τοὺς λόγους, καὶ ποιῶν αὐτούς, ὑποδείξω
vobis cui sit similis. Similis est homini
ὑμῖν τίνι ἐστὶν ὅμοιος. ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ 48

οἰκο-

ædificanti domum, qui fodit † & profundum fecit, & † in altũ,
οἰκοδομοῦντι οἰκίαν, ὃς ἔσκαψε καὶ ἐβάθυνε, καὶ
posuit fundamentum supra petram. inundatione autem
ἔθηκε θεμέλιον ἐπὶ τὴν πέτραν· πλημμύρας δὲ
facta, illisum est flumen domui
γενομένης, προσέρηξεν ὁ ποταμὸς τῇ οἰκίᾳ
illi. & non potuit mouere eam: funda-
ἐκείνῃ, καὶ οὐκ ἴσχυσε σαλεῦσαι αὐτήν· τεθε- * θεμε-
ta erat enim supra petram. ‡ At audiens & non λιώ
μελίωτο γὰρ ἐπὶ τὴν πέτραν. ὁ δὲ ἀκούσας καὶ μὴ ‡ Qui autẽ
49 facions, similis est homini ædificanti do- audit, & non facit
ποιήσας, ὅμοιός ἐστιν ἀνθρώπῳ οἰκοδομήσαντι οἰ-
mum * super terram sine fundamẽto, § cui illisus est * suam
κίαν ἐπὶ τὴν γῆν χωρὶς θεμελίου, ᾗ προσέρηξεν ὁ § in quam
fluuius, & continuò cecidit, & facta est ruina
ποταμός, καὶ εὐθέως ἔπεσε, καὶ ἐγένετο τὸ ῥῆγμα τῆς
domus illius magna.
οἰκίας ἐκείνης μέγα.

CAP. VII. ζ.

1 ΕΠεὶ δὲ ἐπλήρωσε πάντα τὰ ῥήματα αὐτοῦ * Quum
in aures plebis, intrauit in Capharnaum. autem im-
εἰς τὰς ἀκοὰς τοῦ λαοῦ, εἰσῆλθεν εἰς Καφαρναούμ. pleſſet
Centurionis autem cuiusdam seruus malè habens † fu- † erat mo-
ἑκατοντάρχου δέ τινος δοῦλος κακῶς ἔχων ἐ- riturus:
turus erat interire, qui erat illi pretiosus. * Audiens * Et quum
2 μελλε τελευτᾶν, ὃς ἦν αὐτῷ ἔντιμος. ἀκούσας audiſſet
autem de Iesu, misit ad eum senio-
δὲ περὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἀπέστειλε πρὸς αὐτὸν πρεσβυτέ-
res Iudæorum, rogans eum vt ‡ venienſ ſerua- ‡ veniret,
ρους τῶν Ἰουδαίων, ἐρωτῶν αὐτὸν ὅπως ἐλθὼν διασώ- & ſaluaret
ret seruum eius. § Illi verò aduenientes ad § At illi
3 σῃ τὸν δοῦλον αὐτοῦ. οἱ δὲ παραγενόμενοι πρὸς quum ve-
Iesum, * precabantur eum studiosè, dicen- niſſent
τὸν Ἰησοῦν, παρεκάλουν αὐτὸν σπουδαίως, λέγον- * rogabãt
eum ſolici-
tè,

§ ci: tes §: Quia dignus est † *cui præbeat hoc.* Diligit
τες, ὅτι ἄξιός ἐστιν ᾧ παρέξῃ τοῦτο· ἀγαπᾷ
enim gentem nostram, & synagogam ipse ædifi-
γὰρ τὸ ἔθνος ἡμῶν, καὶ τὴν συναγωγὴν αὐτὸς ᾠκοδό-
cauit nobis. *At* Iesus * ibat cum illis. ‡ *Iam*
μησεν ἡμῖν. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἐπορεύετο σὺν αὐτοῖς. ἤδη
‡ Et quum *verò eo non longè absente* à domo, mi-
δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπεχόντος ἀπὸ τῆς οἰκίας, ἔπεμ-
iam non longè es- sit ad eum Centurio amicos, dicens
set ψε πρὸς αὐτὸν ὁ ἑκατοντάρχης φίλους, λέγων
§ noli ve- *ei:* Domine, § *ne vexeru:* non enim sum dignus vt
αὐτῷ, κύριε, μὴ σκύλλου· οὐ γὰρ εἰμὶ ἱκανὸς ἵνα
* Propter meum sub tectum intres. * *Ideo neque* me-
μου ὑπὸ τὴν στέγην εἰσέλθῃς. διὸ οὐδὲ ἐμαυ-
¶ non ipsũ ¶sum dignũ arbitratus ad te † *venire:* sed dic verbo, &
† vt veni- τὸν * ἠξίωσα πρὸς σὲ ἐλθεῖν· ἀλλὰ εἰπὲ λόγῳ, καὶ
ent: * ἀξιόω sanabitur puer meus. * *Etenim* ego homo
· Nam & ἰαθήσεται ὁ παῖς μου. καὶ γὰρ ἐγὼ ἄνθρωπός
sum sub potestate constitutus, habens sub me
εἰμι ὑπὸ ἐξουσίαν τασσόμενος, ἔχων ὑπ' ἐμαυτὸν
milites: & dico huic, Vade, & va-
στρατιώτας, καὶ λέγω τούτῳ, πορεύθητι, καὶ πο-
dit: & alij, Veni, & venit: & seruo meo,
ρεύεται· καὶ ἄλλῳ, ἔρχου, καὶ ἔρχεται· καὶ τῷ δούλῳ μου,
‡ Quo au- Fac hoc, & facit. ‡ *Audiens autem hæc* Ie-
ditο, ποίησον τοῦτο, καὶ ποιεῖ. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Ἰη-
‡ sequen- sus, miratus est *eum:* & conuersus, ‡ *sequen-*
tibus se σοῦς, ἐθαύμασεν αὐτὸν καὶ στραφεὶς, τῷ ἀκολου-
turbis *si se turbæ* dixit: * Dico vobis, nec in
* Amen θοῦντι αὐτῷ ὄχλῳ εἶπε, λέγω ὑμῖν, οὐδὲ ἐν τῷ
Israël tantam fidem inueni. Et reuer-
Ἰσραὴλ τοσαύτην πίστιν εὗρον. καὶ ὑποστρέψαν-
¶ qui fue- si ¶ missi *in* domum, inuenerunt † *languen-*
rant † qui lan- τες οἱ πεμφθέντες εἰς τὸν οἶκον, εὗρον τὸν ἀσθενοῦ-
guerat *tem* seruum sanum. Et factum est *in* deinceps
τα δοῦλον ὑγιαίνοντα. καὶ ἐγένετο ἐν τῇ ἑξῆς
ἑπο-

ibat † in ciuitatem * *vocatam* Naïm: & *simul*
ἐπορεύθη εἰς πόλιν καλουμένην Ναΐν, καὶ συνε-
ibant ‡ *ipsi* discipuli eius *multi*, & turba
πορεύοντο αὐτῷ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἱκανοὶ, καὶ ὄχλος
copiosa. § *Vt verò appropinquauit* portæ ciuitatis, &
πολύς. ὡς δὲ ἤγγισε τῇ πύλῃ τῆς πόλεως, καὶ
ecce efferebatur defunctus filius * *vnigenitus* ma-
ἰδοὺ ἐξεκομίζετο τεθνηκὼς, υἱὸς μονογενὴς τῇ μη-
tri suæ: Et hæc vidua ‖: & turba ciuitatis
τρὶ αὐτοῦ, καὶ αὐτὴ χήρα· καὶ ὄχλος τῆς πόλεως
multa cum illa. * *Et videns eam* Dominus, † *vis-*
ἱκανὸς σὺν αὐτῇ. καὶ ἰδὼν αὐτὴν ὁ κύριος, ἐ-
ceribus motus *est* super eam, & dixit illi: * *Ne fle.*
σπλαγχνίσθη ἐπ' αὐτῇ, καὶ εἶπεν αὐτῇ, μὴ κλαῖε.
Et ‡ *accedens* tetigit loculum: § *At portan-*
καὶ προσελθὼν ἥψατο τῆς σοροῦ· οἱ δὲ βαστά-
tes steterunt. Et ait, Adolescens, tibi dico, sur-
ζοντες ἔστησαν. καὶ εἶπε, νεανίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρ-
ge. Et resedit * mortuus, & cœpit loqui.
θητι. καὶ ἀνεκάθισεν ὁ νεκρὸς, καὶ ἤρξατο λαλεῖν.
Et dedit illum matri suæ. Accepit autẽ ti-
καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ. ἔλαβε δὲ φό-
mor omnes, & ‖ *glorificabant* Deum, dicentes: Quia
βος πάντας, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν, λέγοντες, ὅτι
Propheta magnus surrexit in nobis: & quia vi-
προφήτης μέγας ἠγέρθη ἐν ἡμῖν, καὶ ὅτι ἐπε-
sitauit Deus plebem suam. Et exiit ser-
σκέψατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ. καὶ ἐξῆλθεν ὁ λό-
mo hic in * *vniuersa Iudæa* de eo, & in † *omni*
γος οὗτος ἐν ὅλῃ τῇ Ἰουδαίᾳ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐν πάσῃ
circa regione. Et nunciauerunt Ioanni disci-
τῇ περιχώρῳ. καὶ ἀπήγγειλαν Ἰωάννῃ οἱ μα-
puli eius de omnibus his. Et * *ad*
θηταὶ αὐτοῦ περὶ πάντων τούτων. καὶ προσκα-
uocauit duos ‡ *quosdam discipulorum suorum* Ioannes, §
λεσάμενος δύο τινὰς τῶν μαθητῶν αὐτοῦ Ἰωάννης, §

† Iesus
* quæ vocatur
‡ cum eo
§ Quũ autẽ appropinquaret
* vnicus matris
‖ erat
* Quam quum videret
† misericordia
* σπλαγχνίζομαι
* Noli flere,
‡ accessit, &
§ Hi autẽ qui portabant,
* qui erat
‖ magnificabant
* vniuersã Iudæam
† omnem circa regionem
* conuocauit
‡ de discipulis suis, §

misit ad Iesum, dicens: Tu es * venturus,
ἐπεμψεν πρὸς τὸν Ἰησοῦν, λέγων, σὺ εἶ ὁ ἐρχό-
‖ Quum autem venissent
μενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν; ‖ Παραγενόμενοι
autem ad eum viri, dixerunt: Ioannes Bapti-
δὲ πρὸς αὐτὸν οἱ ἄνδρες, εἶπον, Ἰωάννης ὁ βαπτι-
sta misit nos ad te, dicens: Tu es
στὴς ἀπέσταλκεν ἡμᾶς πρός σε, λέγων, σὺ εἶ ὁ
* qui venturus es,
# veniens, an alium expectamus? In ipsa autem
ἐρχόμενος, ἢ ἄλλον προσδοκῶμεν; # Ἐν αὐτῇ τῇ
† languoribus & plagis,
hora curauit multos à † morbis & fla-
ὥρᾳ ἐθεράπευσε πολλοὺς ἀπὸ νόσων καὶ μα-
gellis, & spiritibus malis: & cæcis mul-
στίγων, καὶ πνευμάτων πονηρῶν, καὶ τυφλοῖς πολ-
tis donauit * videre. Et respondens Ie-
λοῖς ἐχαρίσατο βλέπειν. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰη-
sus, dixit illis: Euntes renunciate Ioan-
σοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάν-
ni quæ vidistis & audistis: Quia cæci vi-
νῃ ἃ εἴδετε καὶ ἠκούσατε· ὅτι τυφλοὶ ἀναβλέ-
dent, claudi ambulant, leprosi mundantur,
πουσι, χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζον-
surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euan-
ται, καὶ κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγείρον-
gelizantur. Et beatus est quicumq; non scan-
ται, πτωχοὶ εὐαγγε-
dalizatus fuerit in me. ‡ Abeuntibus autem nun-
λίζονται. καὶ μακάριός ἐστιν ὃς ἐὰν μὴ σκαν-
‡ Et quum discessissēt nuncij
δαλισθῇ ἐν ἐμοί. ‡ ἀπελθόντων δὲ τῶν ἀγγέ-
‡ ad turbas
λων Ἰωάννου, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς ὄχλους περὶ Ἰωάν-
* videre?
νου, Τί ἐξήλυθατε εἰς τὴν ἔρημον θεάσασθαι;
§ arundinem à vento ‖ quassatam? Sed quid
κάλαμον ὑπὸ ἀνέμου σαλευόμενον; ἀλλὰ τί
existis videre? hominem in mollibus
ἐξελήλυθατε ἰδεῖν; ἄνθρωπον ἐν μαλακοῖς
ἱμα-

vestimentis † *amictum?* Ecce qui in veste † indutũ?
ἱματίοις * ἡμφιεσμένον; ἰδοὺ οἱ ἐν ἱματισμῷ * ἀμφιέν-
* *gloriosa & luxu existentes,* in domibus vum
ἐνδόξῳ καὶ τρυφῇ ὑπάρχοντες, ἐν τοῖς βασι- * pretiosa
regum sunt. Sed quid existis videre? Pro- sunt, & deliuis,
26 λείοις εἰσίν. ἀλλὰ τί ἐξήλθατε ἰδεῖν; προ-
phetam? Vtique dico vobis: & † *abundantius* Prophe- ‡ plus quàm
φήτην; ναὶ λέγω ὑμῖν, καὶ περισσότερον προφή- ta. Prophetã.
Hic est de quo scriptum est: Ecce ego mit-
27 του. οὗτός ἐστιν περὶ οὗ γέγραπται, ἰδοὺ ἐγὼ ἀπο-
to angelum meum ante faciem tuam, qui præ-
στέλλω τὸν ἄγγελόν μου πρὸ προσώπου σου, ὃς κα-
parabit viam tuam ante te. Dico
28 τασκευάσει τὴν ὁδόν σου ἔμπροσθέν σου. λέγω
enim vobis, maior ‡ *in generis* mulierum Prophe- ‡ inter na-
ὑμῖν, μείζων ἐν γεννητοῖς γυναικῶν προφή- tos
ta Ioanne Baptista nemo est. Qui autem mi-
της Ἰωάννου τοῦ Βαπτίστου οὐδείς ἐστιν. ὁ δὲ μικρό-
nor * in regno Dei, maior illo est. * est
τερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ, μείζων αὐτοῦ ἐστι.
Et omnis populus audiens & publicani iustificare-
29 καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἀκούσας καὶ οἱ τελῶναι ἐδικαίω-
runt Deum, baptizati ‖ *baptismum* Ioannis. ‖ baptismo
σαν τὸν θεόν, βαπτισθέντες τὸ βάπτισμα Ἰωάννου.
At Pharisæi † & Legisperiti consilium Dei † autem
30 οἱ δὲ Φαρισαῖοι καὶ οἱ νομικοὶ τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ
sprenerunt in semetipsos, non baptizati ab
* ἠθέτησαν εἰς ἑαυτούς, μὴ βαπτισθέντες ὑπ' * ἀθετέω
eo. Ait autem Dominus: Cui ergo * *assimilabo* * similes
31 αὐτοῦ. εἶπε δὲ ὁ κύριος, τίνι οὖν ὁμοιώσω τοὺς dicam
homines generationis huius? & cui sunt si-
ἀνθρώπους τῆς γενεᾶς ταύτης; καὶ τίνι εἰσὶν ὅ-
miles? Similes sunt pueris in foro se-
32 μοιοι; ὅμοιοί εἰσι παιδίοις τοῖς ἐν ἀγορᾷ κα-
dentibus, & loquentibus adinuicem, & dicenti-
θημένοις, καὶ προσφωνοῦσιν ἀλλήλοις, καὶ λέγου-

bus: Cantauimus tibiis vobis, & non saltastis:
* ὀρχέομαι
lamentauimus *vobis*, & non ploraſtis. Ve-
ἐθρηνήσαμεν ὑμῖν, καὶ οὐκ ἐκλαύσατε. ἐλή- 33
‡ autem
nit ‡ *enim* Ioannes Baptiſta neque panem manducãs,
λυθε γὰρ Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς μήτε ἄρτον ἐσθίων,
neque vinum bibens: & dicitis, Dæmonium habet.
μήτε οἶνον πίνων, καὶ λέγετε, δαιμόνιον ἔχει.
Venit filius hominis manducans & bi-
ἐλήλυθεν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐσθίων καὶ πί- 34
§ deuorator
bens, & dicitis: Ecce homo § *edax* & vinum bi-
νων, καὶ λέγετε, ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης,
bens, amicus publicanorum & peccatorum. Et iusti-
φίλος τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν. καὶ ἐδι- 35
ficata est sapientia à filiis suis omnibus.
καιώθη ἡ σοφία ἀπὸ τῶν τέκνων αὐτῆς πάντων.
& de Pha-
Rogabat autẽ quidam illum * *Pharisæorum*, vt mãducaret
riſæis,
ἠρώτα δέ τις αὐτὸν τῶν Φαρισαίων, ἵνα φάγῃ 36
cum illo. Et ingressus in domum Pha-
μετ' αὐτοῦ. καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Φα-
risæi discubuit. Et ecce mulier in ciuitate,
ρισαίου ἀνεκλίθη. καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἐν τῇ πόλει, 37
§ vt cognouit
quæ erat peccatrix, § *cognoscens* quòd † accubuit in
† Iesus
ἥτις ἦν ἁμαρτωλός, ἐπιγνοῦσα ὅτι ἀνάκειται ἐν
* attulit
domo Pharisæi, * *afferens* alabastrum vn-
τῇ οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου, κομίσασα ἀλάβαστρον μύ-
guenti: Et stans secus pedes eius retro
ρου· καὶ στᾶσα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ ὀπίσω 38
flens, cœpit rigare pedes eius la-
κλαίουσα, ἤρξατο βρέχειν τοὺς πόδας αὐτοῦ τοῖς δά-
crymis, & capillis capitis sui extergebat:
κρυσι, καὶ τοῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς ἐξέμασσε,
& oleulabatur pedes eius, & vngebat vnguen-
* ἀλείφω
καὶ κατεφίλει τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ * ἤλειφε τῷ μύ-
‡ qui vo-
to. Videns autem Pharisæus ‡ *vocans* eum,
cauerat
ρῳ. ἰδὼν δὲ ὁ Φαρισαῖος ὁ καλέσας αὐτὸν, 39

εἶπεν

ait †*in seipso*, dicens: Hic si esset Propheta, † intra se:
εἶπεν ἐν ἑαυτῷ, λέγων, Οὗτος εἰ ἦν προφήτης,
sciret vtique quæ & qualis * mulier quæ tangit * est
ἐγίνωσκεν ἂν τίς ἡ ποταπὴ ἡ γυνὴ, ἥτις ἅπτεται
eum, quia peccatrix est. Et respondens Ie-
αὐτοῦ, ὅτι ἁμαρτωλός ἐστι. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰη-
40 sus, dixit ad illum: Simon, habeo tibi aliquid dicere. ‖ *Ille* § At ille
σοῦς, εἶπε πρός αὐτὸν, Σίμων, ἔχω σοί τι εἰπεῖν. ὁ
vero ait: Magister, dic. Duo debitores
δέ φησι, διδάσκαλε, εἰπέ. Δύο χρεοφειλέται
41 erant fœneratori cuidam: vnus debebat denarios quingen-
ἦσαν δανιστῇ τινι· ὁ εἷς ὤφειλε δηνάρια πεντα-
tos, ‡ *ac alter* quinquaginta. Non habẽtibus *autẽ* ‡ & alius
42 κόσια, ὁ δὲ ἕτερος πεντήκοντα. μὴ ἐχόντων
illis * *reddere*, *ambobus* *gratis donauit*. Quis * vnde red-
αὐτῶν ἀποδοῦναι, ἀμφοτέροις * ἐχαρίσατο. τίς derẽt, do-
ergo eorum, *dic*, plus *eum* diliget? Re- nauit v-
οὖν αὐτῶν, εἰπέ, πλεῖον αὐτὸν ἀγαπήσει; ἀπο- trisque.
43 spondens autem Simon, dixit: ‖ *Subsumo* *quod* cui * χαρίζο-
κριθεὶς δὲ ὁ Σίμων εἶπεν, Ὑπολαμβάνω ὅτι ᾧ τὸ μαι
plus donauit. *Ille autem* dixit ei: Rectè iudi- ‖ Æstimo
πλεῖον ἐχαρίσατο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, Ὀρθῶς ἔκρι- quia is
casti. Et conuersus ad mulierem, Simo- * At
44 νας. καὶ στραφεὶς πρὸς τὴν γυναῖκα, τῷ Σίμω-
ni dixit: Vides hanc mulierem? * Intraui
νι ἔφη, Βλέπεις ταύτην τὴν γυναῖκα; εἰσῆλθόν
tuam in domum, aquam † *ad pedes meos* non † pedibus
σου εἰς τὴν οἰκίαν, ὕδωρ ἐπὶ τοὺς πόδας μου οὐκ meis
dedisti: hæc autem lacrymis rigauit meos pe-
ἔδωκας· αὕτη δὲ τοῖς δάκρυσιν ἔβρεξέ μου τοὺς πό-
des: & capillis * *capitis sui* extersit. * suis
δας, καὶ ταῖς θριξὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς * ἐξέμαξε. * ἐμαξά-
Osculum mihi non dedisti: hæc autem ex quo in- σω
45 φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας, αὕτη δὲ ἀφ' ἧς εἰσ- ‡ osculans meos pedes. ‡ osculari
ῆλθον, οὐ διέλιπε καταφιλοῦσά μου τοὺς πόδας.

Oleo caput meum non vnxisti: hæc
ἐλαίῳ τὴν κεφαλήν μου οὐκ ἤλειψας, αὕτη 46
¶ Propter quod autē vnguento vnxit meos pedes. ¶ *Cuius gratia*, di-
δὲ μύρῳ ἤλειψέ μου τοὺς πόδας. οὗ χάριν, λέ- 47
* ei co tibi, Remittuntur * peccata *eius* multa:
γω σοι, ἀφέωνται αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς αἱ πολλαί,
¶ minus quoniã dilexit multum. Cui autē ¶ *paululum* dimittitur, *paulu-*
ὅτι ἠγάπησε πολύ. ᾧ δὲ ὀλίγον ἀφίεται, ὀλί- 48
lum diligit. Dixit autem ad illã: Remittuntur † *tua* pec-
γον ἀγαπᾷ. εἶπε δὲ αὐτῇ, ἀφέωνταί σου αἱ ἁ- 49
*qui simul accumbebant, cata. Et cœperunt * *simul accumbentes* dicere
μαρτίαι. καὶ ἤρξαντο οἱ συνανακείμενοι λέγειν
‡ intra se: ‡ *in semetipsis*: Quis hic est, qui ¶ peccata dimittit?
¶ etiam ἐν ἑαυτοῖς, Τίς οὗτός ἐστιν ὃς καὶ ἁμαρτίας ἀφίησιν;
* saluam fecit Dixit autem ad * mulierem: Fides tua * *seruauit*
Εἶπε δὲ πρὸς τὴν γυναῖκα, Ἡ πίστις σου σέσωκέ
‖ pace. te: vade in ‖ *pacem*.
σε· πορεύου εἰς εἰρήνην.

CAP. VIII. ἡ.

Et factum est *in* deinceps, & ipse iter faciebat
ΚΑὶ ἐγένετο ἐν τῷ καθεξῆς, καὶ αὐτὸς διώδευε 1
* ciuitates per * *ciuitatem* & castella, prædicans & euangeli-
κατὰ πόλιν καὶ κώμην, κηρύσσων καὶ εὐαγγελι-
zans regnum Dei. & duodecim cum
ζόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. καὶ οἱ δώδεκα σὺν
illo, Et mulieres aliquæ quæ erant cura-
αὐτῷ, καὶ γυναῖκές τινες αἱ ἦσαν τεθεραπευ- 2
tæ à spiritibus malignis, & infirmitatibus,
μέναι ἀπὸ πνευμάτων πονηρῶν, καὶ ἀσθενειῶν,
† quæ vocatur Maria † *vocata* Magdalene, de qua dæ-
Μαρία ἡ καλουμένη Μαγδαληνή, ἀφ' ἧς δαι-
monia septem exierant: Et Iohanna vxor Chu-
* ἐξέρχομαι μόνια ἑπτὰ * ἐξεληλύθει· καὶ Ἰωάννα γυνὴ Χου- 3
sæ procuratoris Herodis, & Susanna, & aliæ
ζᾶ ἐπιτρόπου Ἡρῴδου, καὶ Σουσάννα, καὶ ἕτεραι
πολ-

multæ, quæ ministrabant ei de facul-
πολλαὶ, αἵτινες διηκόνουν αὐτῷ ἀπὸ τῶν ὑπαρ-
tatibus suis. * *Conuenientе* autem turba plurima, & * Quũ cõ-
4 χόντων αὐταῖς. συνιόντος δὲ ὄχλου πολλοῦ, καὶ uenirẽt
‡ *secundum ciuitatem aduenientibus* ad eum, dixit ‡ de ciuita-
τῶν κατὰ πόλιν ἐπιπορευομένων πρὸς αὐτὸν, εἶπε tibus pro-
per similitudinem: Exiit § *feminans* semi- § qui se-
5 διὰ παραβολῆς· ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπεῖ- minat,
nare semen suum: & * *in seminando eum, hoc quidem* * dũ semi-
ραι τὸν σπόρον αὐτοῦ· καὶ ἐν τῷ σπείρειν αὐτὸν, ὃ μὲν nat, aliud
cecidit secus viam, & conculcatum est: &
ἔπεσε παρὰ τὴν ὁδὸν, καὶ * κατεπατήθη, καὶ τὰ * κατα-
volucres cæli comederunt illud. Et aliud πατέω
6 πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατέφαγεν αὐτό. καὶ ἕτερον
cecidit supra petram: & natum exaruit, ‖ *propter* ‖ quia non
ἔπεσεν ἐπὶ τὴν πέτραν, καὶ φυὲν ἐξηράνθη, διὰ τὸ *non habere* habebat
humorem. Et aliud cecidit " *in medio* " inter spi-
7 μὴ ἔχειν ἰκμάδα. καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐν μέσῳ *spinarum*, & simul † *enatæ* spinæ suffoca- † exortæ
τῶν ἀκανθῶν, καὶ * συνέφυσαν αἱ ἄκανθαι ἀπέ- * συμφύω
uerunt illud. Et aliud cecidit in terram
8 πνιξαν αὐτό. καὶ ἕτερον ἔπεσεν ἐπὶ τὴν γῆν τὴν
bonam: & * *enatum* fecit fructum centu- * ortum
ἀγαθὴν, καὶ φυὲν ἐποίησε καρπὸν ἑκατονταπλασίονα. Hæc dicens, clamabat: ‡ *Habens* aures § *au-* ‡ Qui ha-
ταῦτα λέγων ἐφώνει, Ὁ ἔχων ὦτα ἀκούειν *dire*, audiat. Interrogabant autem eum discipuli bet
9 § audien-
di,
αὐτοῦ, λέγοντες, Τίς εἴη ἡ παραβολὴ αὕτη.
eius, *dicentes*, quæ esset parabola hæc.
* *Is verò* dixit: Vobis datum est nosse ‖ *mysteria* * Quibus
10 ὁ δὲ εἶπεν, Ὑμῖν δέδοται γνῶναι τὰ μυστήρια τῆς ‖ mysteriũ
regni Dei, *cæteris* " in parabolis: " autem
βασιλείας τοῦ θεοῦ· τοῖς δὲ λοιποῖς ἐν παραβολαῖς,
vt videntes non videant, & audientes non
ἵνα βλέποντες μὴ βλέπωσι, καὶ ἀκούοντες μὴ

intelligant. Est autem hæc parabola: Semen
σωιωσιν. ἐστι δὲ αὕτη ἡ παραβολή· ὁ σπόρος
† hi sunt qui audiunt: est verbum Dei. Qui autem iecus viam, † *sunt*
ἐστὶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. ὁ δὲ παρὰ τὴν ὁδόν, εἰσὶν
audientes: deinde venit diabolus, & tollit
οἱ ἀκούοντες, εἶτα ἔρχεται ὁ διάβολος, καὶ αἴρει
verbum de corde eorum, *ne* credentes
λόγον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτῶν, ἵνα μὴ πιστεύ-
* salui fiãt. Nam qui res * *seruentur.* *Qui verò* supra petram, qui cùm
σαντες σωθῶσιν. ὁ δὲ ἐπὶ τὴν πέτρας, οἵτινες
audierint, cum gaudio suscipiunt verbum: & hi
ἀκούσωσι, μετὰ χαρᾶς δέχονται τὸν λόγον, καὶ οὗτοι
‡ radices ‡ *radicem* non habent: § *qui* ad tempus credunt, &
§ quia ῥίζαν οὐκ ἔχουσιν, οἵτινες πρὸς καιρὸν πιστεύουσι· καὶ
* recedũt. in tempore tentationis * *abstitunt.* Quod autem in
* ἀφί-στανται. τὸ δὲ εἰς
μοι spinas ‖ *cadens,* hi sunt qui * *audientes,* &
‖ cecidit, * audierũt, τὰς ἀκάνθας πεσόν, οὗτοί εἰσιν οἱ ἀκούσαντες, καὶ
à solicitudinibus & diuitiis, & voluptatibus vitæ,
ὑπὸ μεριμνῶν καὶ πλούτου, καὶ ἡδονῶν τοῦ βίου
† euntes, † *profecti* suffocantur, & non referunt fructum.
πορευόμενοι συμπνίγονται, καὶ οὐ τελεσφοροῦσι.
* bonam Quod autẽ in * *pulchram* terram, hi sunt qui in
τὸ δὲ ἐν τῇ καλῇ γῇ, οὗτοί εἰσιν οἵτινες ἐν
§ bono & optimo corde § *pulchro & bono,* audientes verbum
καρδίᾳ καλῇ καὶ ἀγαθῇ, ἀκούσαντες κατέχουσι λόγον
retinent, & fructum afferunt in patientia. Ne-
κατέχουσι, καὶ καρποφοροῦσιν ἐν ὑπομονῇ. οὐ-
mo autem lucernam accendens, operit eam vase, aut sub-
δεὶς δὲ λύχνον ἅψας, κρύπτει αὐτὸν σκεύει, ἢ ὑπο-
tus lectum ponit: sed supra candelabrum ponit,
κάτω κλίνης τίθησιν· ἀλλ' ἐπὶ λυχνίας ἐπιτίθησιν,
§ videant vt intrantes § *aspiciant* lumen. Non enim
ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι βλέπωσι τὸ φῶς. οὐ γάρ
* manifestetur: est occultum quod non * *manifestum fiet:* nec absconditum,
ἐστι κρυπτὸν ὃ οὐ φανερὸν γενήσεται, οὐδὲ ἀπόκρυφον,
ὃ οὐ

quod nō † *cognoſcetur*, & in palàm veniat. * *Aſpi-*
ὃ οὐ γνωσθήσε), καὶ εἰς φανερὸν ἔλθῃ. βλέ-
ciſe ergo quomodo ‡ *audiatis*. Qui enim § *habeat*, dabitur
πετε οὖν πῶς ἀκούετε. ὃς γὰρ ἂν ἔχῃ, δοθήσε)
illi: & ‖ *qui non habeat, & quod videtur* habere, auferē-
αὐτῷ· καὶ ὃς ἐὰν μὴ ἔχῃ, καὶ ὃ δοκεῖ ἔχειν, ἀρθήσε-
tur ab illo. Venerunt autem ad illum ma-
ται ἀπ' αὐτοῦ. παρεγένοντο δὲ πρὸς αὐτὸν ἡ μή-
ter & fratres eius, & non poterant † *conuin-*
τηρ καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἠδυνάντο συντυ-
gere eum * *propter turbam*. Et nunciatum eſt illi
χεῖν αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον. καὶ ἀπηγγέλη αὐτῷ
dicentibus: Mater tua & fratres tui ſtant
λεγόντων, ἡ μήτηρ σου καὶ οἱ ἀδελφοί σου ἑστήκασιν
foris, videre te volentes. Qui *autem* reſpondens dixit
ἔξω, ἰδεῖν σε θέλοντες. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπε
ad eos: Mater mea & fratres mei hi ſunt ‡ qui
πρὸς αὐτούς, μήτηρ μου καὶ ἀδελφοί μου οὗτοί εἰσιν
verbum Dei § *audientes*, & *facientes*
οἱ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἀκούοντες, καὶ ποιοῦντες
ipſum. Et factum eſt ‖ in vna dierum, & ipſe
αὐτόν. καὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν, καὶ αὐτὸς
aſcendit in nauiculam, & diſcipuli eius: & ait
ἐνέβη εἰς πλοῖον, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ εἶπε
ad illos: † *Tranſeamus in vlterius ſtagni.*
πρὸς αὐτούς, διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν τῆς λίμνης·
Et *prouecti ſunt*. Nauigantibus *autem* illis, * *ſopitus eſt*,
καὶ * ἀνήχθησαν. πλεόντων δὲ αὐτῶν ἀφύπνωσε,
& deſcendit procella venti in ſtagnum, &
καὶ κατέβη λαῖλαψ ἀνέμου εἰς τὴν λίμνην, καὶ
complebantur, & periclitabantur. Acce-
συνεπληροῦντο, καὶ ἐκινδύνευον. προσελ-
dentes autem ſuſcitauerunt eum, dicentes: Præceptor,
θόντες δὲ διήγειραν αὐτὸν, λέγοντες, ἐπιστάτα,
perimus. ‡ *Ille autem exci tatus obiurgauit* ventum, ‡ Atille
ἀπολλύμεθα. ὁ δὲ ἐγερθεὶς ἐπετίμησε τῷ ἀνέμῳ

† cognoſcatur, * Videte ‡ audiatis. § habet, ‖ quicumque nō habet, etiam quod putat ſe † adire * præ turba. ‡ qui § audiunt, & faciunt. ‖ autem † Tranſfretemus trans ſtagnum. Et aſcenderunt. Et * obdormiuit, * ἀναγω ſurgēs increpauit

§ tempestatem | cessauit,

& §*fluctuationem* aquæ: & |*cessauerunt*, & facta
καὶ τῷ κλύδωνι τοῦ ὕδατος· καὶ ἐπαύσαντο, καὶ ἐγέ-
est tranquillitas. Dixit autem illis: Vbi est fides
νετο γαλήνη. Εἶπε δὲ αὐτοῖς, ποῦ ἐστιν ἡ πίστις
† Qui vestra? †Timentes *autem* mirati sunt, dicentes ad
ὑμῶν; φοβηθέντες δὲ ἐθαύμασαν, λέγοντες πρὸς
*putas inuicem: Quis *nam* hic est, quia & ventis
ἀλλήλους, Τίς ἄρα οὗτός ἐστιν, ὅτι καὶ τοῖς ἀνέμοις
imperat & mari, & obediunt ei?
ἐπιτάσσει καὶ τῷ ὕδατι, καὶ ὑπακούουσιν αὐτῷ;
‡ Gerasenorum, Et nauigauerunt ad regionem ‡*Gada-*
καὶ κατέπλευσαν εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδα-
renorum, quæ est contra Galilæam,
ρηνῶν, ἥτις ἐστὶν ἀντιπέραν τῆς Γαλιλαίας.
§ Et quum de nauigio egressus esset |daemoniũ iam
§*Exeunti autem ipsi* ad terram, occurrit
Ἐξελθόντι δὲ αὐτῷ ἐπὶ τὴν γῆν, ὑπήντησεν
illi vir quidam *ex urbe*, qui habebat |*daemonia*
αὐτῷ ἀνήρ τις ἐκ τῆς πόλεως, ὃς εἶχε δαιμόνια
ex temporibus multis: & vestimento non induebatur,
ἐκ χρόνων ἱκανῶν, καὶ ἱματίον οὐκ ἐνεδιδύσκετο
† neque in domo *non* manebat, sed in monumen-
† οὐδὲ ἐν οἰκίᾳ οὐκ ἔμενεν, ἀλλ' ἐν τοῖς μνήμα-
tis. *Videns vero* Iesum & exclamans, procidit
σιν. Ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀνακράξας προσέπε-
‡ ante illum: ‡*illi*: & voce magna dixit: Quid mihi & tibi §Iesu
σεν αὐτῷ, καὶ φωνῇ μεγάλῃ εἶπε, Τί ἐμοὶ καὶ σοί, Ἰη-
fili Dei altissimi? obsecro te, ne me tor-
σοῦ υἱὲ τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου; δέομαί σου, μή με βασα-
queas. Præcipiebat enim spiritui im-
νίσῃς. Παρήγγελλε γὰρ τῷ πνεύματι τῷ ἀκα-
| vt exiret mundo, |*exire* ab homine. Multis enim
θάρτῳ, ἐξελθεῖν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου· πολλοῖς γὰρ
temporibus arripiebat illum: & vinciebatur catenis, &
χρόνοις συνηρπάκει αὐτόν, καὶ ἐδεσμεῖτο δυσὶ καὶ
† ruptis vinculis agebatur compedibus custoditus: & †*perrumpens vincula*
πέδαις φυλασσόμενος, καὶ διαῤῥήσσων τὰ δεσμὰ

* ἠλαύνετο

agitabatur à dæmonio in deserta.

* ἠλαύνετο ὑπὸ τοῦ δαίμονος εἰς τὰς ἐρήμους. * ἐλαύνω

Interrogauit autem illum Iesus, dicens: Quod tibi est
ἐπηρώτησε δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, λέγων, Τί σοί ἐστιν
nomen? * ille autem dixit, Legio: quia dæmonia multa
ὄνομα; ὁ δὲ εἶπε, Λεγεών· ὅτι δαιμόνια πολλὰ
intrauerunt in eum. Et rogauerunt illum ‡ vt non
εἰσῆλθεν εἰς αὐτόν. καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα μὴ ‡ ne
imperaret illis ‖ in abyssum ‖ abire. Erat autē ‖ vt
ἐπιτάξῃ αὐτοῖς εἰς τὴν ἄβυσσον ἀπελθεῖν. Ἦν δὲ ‖ irent.
ibi grex porcorum multorum pascentium in monte:
ἐκεῖ ἀγέλη χοίρων ἱκανῶν βοσκομένων ἐν τῷ ὄρει·
& rogabant eum vt permitteret eis in
καὶ παρεκάλουν αὐτὸν ἵνα ἐπιτρέψῃ αὐτοῖς εἰς
illos ingredi: & permisit illis. † Exeun- † Exierunt
ἐκείνους εἰσελθεῖν· καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς. ἐξελ- ergo
tia autem dæmonia ab homine, * intrauerunt
θόντα δὲ τὰ δαιμόνια ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου, εἰσῆλ- * & in
θον εἰς τοὺς χοίρους· καὶ * ὥρμησεν ἡ ἀγέλη κατὰ τοῦ * ὁρμάω
præceps in stagnum, & suffocatus est. ‡ Videntes ‡ Quod vt
κρημνοῦ εἰς τὴν λίμνην, καὶ ἀπεπνίγη. ἰδόντες viderūt fa-
autem pascentes factum, fugerunt: & ab- ctum qui
δὲ οἱ βόσκοντες τὸ γεγονὸς, ἔφυγον· καὶ ἀπελ- pascebant,
euntes nunciauerunt in ciuitatem, & in
θόντες ἀπήγγειλαν εἰς τὴν πόλιν, καὶ εἰς τοὺς
‡ agros. Exierunt autem videre ‖ factum †, & venerunt ‡ villas ‖ quod
ἀγρούς. ἐξῆλθον δὲ ἰδεῖν τὸ γεγονὸς, καὶ ἦλθον † est,
ad Iesum: & inuenerunt sedentem homi-
πρὸς τὸν Ἰησοῦν· καὶ εὗρον καθήμενον τὸν ἄνθρω-
nem à quo dæmonia exierant, vestitum, ac
πον ἀφ' οὗ τὰ δαιμόνια ἐξῆλθε, ἱματισμένον, καὶ
sana mente, ad pedes * Iesu: & ti- * eius:
σωφρονοῦντα, παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ· καὶ ἐφο-
muerunt. Nunciauerunt autem illis & ‡ videntes, ‡ qui vide-
βήθησαν. ἀπήγγειλαν δὲ αὐτοῖς καὶ οἱ ἰδόντες rant,

quomodo §*seruatus* esset ‖ *demoniacus*. Et rogauerunt il-
ὡς ἐσώθη ὁ δαιμονισθείς· καὶ ἠρώτησε αὐ-
lum omnis multitudo *circum* regionis † *Gada-*
τὸν ἅπαν τὸ πλῆθος τῆς περιχώρου τῶν Γαδα-
renorum abire ab ipsis: quia timore magno
ρηνῶν ἀπελθεῖν ἀπ' αὐτῶν· ὅτι φόβῳ μεγάλῳ
tenebantur. ipse autem ascendens *in* nauim, reuer-
συνείχοντο. αὐτὸς δὲ ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον, ὑπε-
sus est. *Rogauit autem* illum vir, à quo exie-
στρεψεν. ἐδέετο δὲ αὐτοῦ ὁ ἀνὴρ, ἀφ' οὗ ἐξεληλύ-
rant dæmonia, ‡ *esse* cum eo: dimisit autem eum
θει τὰ δαιμόνια, εἶναι σὺν αὐτῷ· ἀπέλυσε δὲ αὐτὸν
Iesus. dicens: Redi in domum tuam, &
ὁ Ἰησοῦς, λέγων, ὑποστρεφε εἰς τὸν οἶκόν σου, καὶ
narra quanta fecit tibi Deus. & abiit per uni-
διηγοῦ ὅσα ἐποίησέ σοι ὁ θεός. καὶ ἀπῆλθε καθ' ὅ-
uersam ciuitatem prædicans quanta fecisset illi Ie-
λην τὴν πόλιν κηρύσσων ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰη-
sus. Factum est autem ‡ *in* *redire* Ie-
σοῦς. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ὑποστρέψαι ⟨τὸν⟩ Ἰη-
sum, excepit illum turba: erant ‖ *enim* omnes
σοῦν, ἀπεδέξατο αὐτὸν ὁ ὄχλος· ἦσαν γὰρ πάντες
expectantes eum. Et ecce venit vir, cui
προσδοκῶντες αὐτόν. καὶ ἰδοὺ ἦλθεν ἀνὴρ, ᾧ
nomen Iairus, & ipse princeps synagogæ
ὄνομα Ἰάϊρος, καὶ αὐτὸς ἄρχων τῆς συναγωγῆς
† cecidit erat: & † *sedens* ad pedes Ie-
ὑπῆρχε· καὶ πεσὼν παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Ἰη-
* rogans sum, * *rogabat* eum ‡ *intrare* in domum
‡ vt intra-ret sum, παρεκάλει αὐτὸν εἰσελθεῖν εἰς ⟨τὸν⟩ οἶκον
§ eius. ‖ vnica † ferè suam: Quia filia ‖ *vnigenita* erat ei † *vt an-*
αὐτοῦ. ὅτι θυγάτηρ μονογενὴς ἦν αὐτῷ ὡς ἐ-
* Et contigit dū irer, a turbis comprimebatur. norum duodecim, & hæc moriebatur. * *In vero*
τῶν δώδεκα, καὶ αὕτη ἀπέθνησκεν. ἐν δὲ τῷ
ire ipsum, turba comprimebant eum.
ὑπάγειν αὐτὸν, οἱ ὄχλοι συνέπνιγον αὐτόν.

καὶ γυ-

Et mulier † *existens* in fluxu sanguinis ab annis duo-
καὶ γυνὴ οὖσα ἐν ῥύσει αἵματος ἀπὸ ἐτῶν δώ-
decim, quæ * *medicis* *impendens* omnem ‡ *vitam*,
δεκα, ἥτις ἰατροῖς προσαναλώσασα ὅλον τὸν βίον,
non potuit ab vllo curari:
οὐκ ἴσχυσεν ἀπ' οὐδενὸς θεραπευθῆναι·
§ *Accedens* retrò, * tetigit fimbriam
προσελθοῦσα ὀπισθεν, ἥψατο τοῦ κρασπέδου
vestimenti eius, & confestim steterit fluxus
τοῦ ἱματίου αὐτοῦ, καὶ παραχρῆμα ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ
sanguinis eius. Et ait Iesus: Quis ‖ *tan-*
αἵματος αὐτῆς. καὶ εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, Τίς ὁ ἁπτό-
gens me? negantibus autem omnibus, dixit Petrus
μενός μου; ἀρνουμένων δὲ πάντων, εἶπεν ὁ Πέ-
& qui cum illo *: Præceptor, turbæ comprimunt te,
τρος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, Ἐπιστάτα, οἱ ὄχλοι συνέχουσί σε,
& affligunt, & dicis: Quis † *tangens* me?
καὶ ἀποθλίβουσι, καὶ λέγεις, Τίς ὁ ἁψάμενός μου;
* At Iesus dixit: Tetigit me aliquis: † ego *enim* noui
ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, Ἥψατό μου τις· ἐγὼ γὰρ ἔγνων
virtutem ‡ *exeuntem* de me. Videns autem
δύναμιν ἐξεληλυθυῖαν ἀπ' ἐμοῦ. ἰδοῦσα δὲ ἡ
mulier quia non latuit, tremens venit, & * *ad-*
γυνὴ ὅτι οὐκ * ἔλαθε, τρέμουσα ἦλθε, καὶ προσ-
labens ei, ob quam causam tetigerit eum, indi-
πεσοῦσα αὐτῷ, δι' ἣν αἰτίαν ἥψατο αὐτοῦ ἀπήγ-
cauit *illi* coram omnino populo, & quēadmodū sa-
γειλεν αὐτῷ ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ὡς ἰά-
nata sit confestim. ‖ Ipse *autem* dixit ei: *Confide*
θη παραχρῆμα. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ, Θάρσει
filia: fides tua * *seruauit* te: vade in pa
θύγατερ· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε· πορεύου εἰς εἰρή-
ce. Adhuc *autem* illo loquente, venit quidam † *à*
νην. ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος, ἔρχεταί τις παρὰ
principe synagogæ, dicens ei, Quia mortua est
τοῦ ἀρχισυναγώγου, λέγων αὐτῷ, ὅτι τέθνηκεν

† quædā e-
rat
* in medi-
cos eroga-
uerat
‡ substan-
tiā suam,
nec
§ Accessit
* &
‖ est qui
tetigit
* erant:
§ tetigit
* Et
† nam
§ exiit
* procidit
ante pedes
eius, &
* λαὸν πᾶ-
σαν
‖ At
* saluā fe-
cit
† ad prin-
cipem

filia tua: * *ne vexa magistrum.* At

* noli vexare illum

ἡ θυγάτηρ σου· μὴ σκύλλε τὸν διδάσκαλον. ὁ δὲ

Iesus † *audiens,* respondit ‖ *illi dicens, Ne time:*

Ἰησοῦς ἀκούσας, ἀπεκρίθη αὐτῷ, λέγων, μὴ φοβοῦ·

† audiē audito hoc verbo,

tantùm crede, & * *seruabitur. Ingressus autem in*

μόνον πίστευε, καὶ σωθήσεται. Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν

‖ patri puellæ, Noli timere: * salua erit. Et quū veniſſet

domum, non permisit intrare † *neminem si non* Petrum &

οἰκίαν, οὐκ ἀφῆκεν εἰσελθεῖν οὐδένα εἰ μὴ Πέτρον καὶ

‖ secum quemquā nisi

Ioannem, & Iacobum, & patrem puellæ, &

Ἰωάννην, καὶ Ἰάκωβον, καὶ τὸν πατέρα τοῦ παιδὸς, καὶ

matrem. Flebant autem omnes, & plangebant

τὴν μητέρα. Ἔκλαιον δὲ πάντες, καὶ ἐκόπτοντο

† At * Nolite flere, ‡ puella,

illam. † Ille *autem* dixit, * *Ne flere:* non est mortua ‡,

αὐτήν. ὁ δὲ εἶπε, μὴ κλαίετε· οὐκ ἀπέθανεν,

sed dormit. Et deridebant eum, scientes

ἀλλὰ καθεύδει. καὶ κατεγέλων αὐτοῦ, εἰδότες

quod mortua esset. Ipse autem *ejiciens foras omnes,*

ὅτι ἀπέθανεν. αὐτὸς δὲ ἐκβαλὼν ἔξω πάντας,

& § *iussit* tenens manum eius, clamauit, dicens:

καὶ κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτῆς, ἐφώνησε, λέγων,

Puella, surge. Et reuersus est spiritus e-

ἡ παῖς, ἔγειρου. καὶ ἐπέστρεψε τὸ πνεῦμα αὐ-

§ iussit ius, & surrexit continuò: & § *ordinauit* illi da-

τῆς, καὶ ἀνέστη παραχρῆμα· καὶ διέταξεν αὐτῇ δο-

* quibus rī manducare. Et stupuerunt parentes eius: * *ille autem*

θῆναι φαγεῖν. καὶ ἐξέστησαν οἱ γονεῖς αὐτῆς. ὁ δὲ

‖ ne alicui dicerent quod † erat. præcepit *illis* ‖ *nemini* dicere factum †.

παρήγγειλεν αὐτοῖς μηδενὶ εἰπεῖν τὸ γεγονός.

CAP. IX. θ'.

‡ Conuocata ‖ apostolis,

‡ *Conuocans* autem duodecim ‖ *discipulos*

Συγκαλεσάμενος δὲ τοὺς δώδεκα μαθητὰς

suos, dedit illis virtutem & potestatem super

αὐτοῦ, ἔδωκεν αὐτοῖς δύναμιν καὶ ἐξουσίαν ἐπὶ

* vt curarent, omnia dæmonia, & * languores ‡ *curare.*

πάντα τὰ δαιμόνια, καὶ νόσους θεραπεύειν.

καὶ ἀ-

Et misit illos prædicare regnum
καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς κηρύσσειν τὴν βασιλείαν τοῦ
Dei, & sanare infirmos. Et ait
θεοῦ, καὶ ἰᾶσθαι τοὺς ἀσθενοῦντας. καὶ εἶπε
ad illos: Nihil tuleritis in via, neque
πρὸς αὐτούς, μηδὲν αἴρετε εἰς τὴν ὁδόν, μήτε
* virgas, neque peram, neque panem, neque * argen-
ῥάβδους, μήτε πήραν, μήτε ἄρτον, μήτε ἀργύ-
tum. neque singulas duas tunicas | habere. Et in quācumq;
ριον, μήτε ἀνὰ δύο χιτῶνας ἔχειν. καὶ εἰς ἣν ἂν
domum intraueritis, ibi manete, & inde † exi-
οἰκίαν εἰσέλθητε, ἐκεῖ μένετε, καὶ ἐκεῖθεν ἐξέρ-
te. Et quicumque non receperint vos, exeun-
χεσθε. καὶ ὅσοι ἐὰν μὴ δέξωνται ὑμᾶς, ἐξερχό-
tes de ciuitate illa, etiam puluerem
μενοι ἀπὸ τῆς πόλεως ἐκείνης, καὶ τὸν κονιορτὸν
* à pedibus vestris excutite in testimonium
ἀπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἀπολυάξατε εἰς μαρτύριον
supra illos. Egressi autem † perambulabant per
ἐπ' αὐτούς. ἐξερχόμενοι δὲ διήρχοντο κατὰ τὰς
vicos, euangelizantes & curantes
κώμας, εὐαγγελιζόμενοι καὶ θεραπεύοντες
vbique. Audiuit autem Herodes tetrarcha
πανταχοῦ. ἤκουσε δὲ Ἡρῴδης ὁ τετραρχης τὰ
§ facta ab eo omnia, & hæsitabat, * propter di-
γινόμενα ὑπ' αὐτοῦ πάντα, καὶ διηπόρει, διὰ τὸ λέ-
ci à quibusdam, quia Ioannes surrexit à mor-
γεσθαι ὑπό τινων, ὅτι Ἰωάννης ἐγήγερται ἀπὸ τῶν νε-
tuis. A quibusdam verò quia Elias apparuit: | aliis
κρῶν. ὑπὸ τινῶν δὲ, ὅτι Ἠλίας ἐφάνη· ἄλλων
autem, quia propheta vnus † antiquorum resurrexit.
δὲ, ὅτι προφήτης εἷς τῶν ἀρχαίων ἀνέστη.
Et ait Herodes: Ioannem ego * decapita-
καὶ εἶπεν Ἡρῴδης, Ἰωάννην ἐγὼ ἀπεκεφάλι-
ui, quis autem est iste, de quo ego audio talia?
σα, τίς δέ ἐστιν οὗτος, περὶ οὗ ἐγὼ ἀκούω τοιαῦτα;

§ virgā, * pecuniā,
| habeatis.
† ne exea-
tis.
* pedum
vestrorum
‡ circuibā
per caste-
la,
§ quæ fie-
bant
* eo quòd
diceretur
| ab
† de anti-
quis
* decolla-
ui,

& quærebat videre eum. Et reuersi Ap
καὶ ἐζήτει ἰδεῖν αὐτόν. καὶ ὑποστρέψαντες οἱ ἀ-
‡ assumptis illis — ποστολοι διηγήσαντο αὐτῷ ὅσα ἐποίησαν· καὶ παρα-
mens illos, secessit seorsum in locum de-
λαβὼν αὐτοὺς, ὑπεχώρησε κατ' ἰδίαν εἰς τόπον ἐ-
§ qui est — sertum § *urbem vocatur* Bethsaidæ. * *At*
* Quod quum cognouissent turbæ, ‖ excepit — ρημον πόλεως καλουμένης Βηθσαϊδά. Ⓖ οἱ δὲ
turbæ cognoscentes sequutæ sunt illum: & ‖ *excipiens*
ὄχλοι γνόντες, ἠκολούθησαν αὐτῷ· καὶ δεξάμενος
† & — eos, † loquebatur illis de regno Dei,
αὐτοὺς, ἐλάλει αὐτοῖς περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ,
‡ eos qui indigebāt — & ‡ *opus habentes* cura sanabat. *At*
τοὺς χρείαν ἔχοντας θεραπείας ἰᾶτο. ἡ δὲ
§ autem * & — dies † cœperat declinare. * accedentes *autem* duode-
ἡμέρα ἤρξατο κλίνειν. προσελθόντες δὲ οἱ δώδε-
‖ turbas, — cim, dixerunt illi: Dimitte ‖ *turbam*, vt ab-
κα, εἶπον αὐτῷ, ἀπόλυσον Ⓦ τὸν ὄχλον, ἵνα ἀπελ-
† quę sunt circa castella, villasque ‡ escas: — θόντες εἰς τὰς κύκλῳ κώμας καὶ τοὺς ἀγρούς,
diuertant, & inueniant ‡ *cibarium*: quia hic in
καταλύσωσι, καὶ εὑρωσιν ἐπισιτισμόν· ὅτι ὧδε ἐν
deserto loco sumus. Ait autem ad illos: Da-
ἐρήμῳ τόπῳ ἐσμέν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς, δο-
§ at — te illis vos mãducare. ‡ illi *autem* dixerunt: Non sunt
τε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. Ⓐ δὲ εἶπον, οὐκ εἰσὶν
‖ nisi fortè — nobis plus quàm quinque panes, & duo pisces, ‖ *si non*
ἡμῖν πλεῖον ἢ πέντε ἄρτοι καὶ δύο ἰχθύες, εἰ μὴ
† & — *quid* euntes nos † emamus in omnem
τι πορευθέντες ἡμεῖς ἀγοράσωμεν εἰς πάντα Ⓝ
‡ hãc turbam — ‡ *populum hunc* escas. Erant § *enim* ferè viri
§ autem — λαὸν τοῦτον βρώματα. ἦσαν γὰρ ὡσεὶ ἀνδρες
quinque millia, ait autem ad discipulos suos:
πενταχιλιοι. εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ,
‖ per conuiuia — Facite discumbere illos ‖ *discubitus per* quinquagenos.
κατακλίνατε αὐτοὺς κλισίας ἀνὰ πεντήκοντα.

καὶ ἐ-

Et fecerunt ita: & discumbere fecerunt omnes.

καὶ ἐποίησαν οὕτω, καὶ ἀνέκλιναν ἅπαντας.

† *Accipiens* autem quinque * *panes*, & *duos pisces*, respiciens in cælum, ‡ benedixit illis & fregit, & § *dedit* discipulis * *apponere* turbæ. Et manducauerũt, & saturati sunt omnes: & sublatum est ‖ *abundans* illis fragmentorum cophini duodecim. Et factum est " *in esse ipsum* orantem *seorsùm* † *ei* discipuli, & interrogauit illos, dicens: Quem me dicunt turbæ esse? * Illi *autem* ‡ *respondentes* dixerunt: Ioannem Baptistam: alij autem Eliam: alij verò, quia propheta § *quidam antiquorum* resurrexit.

† Acceptis * panibus, & duobus piscib⁹, respexit ‡ & § distribuit * suis vt ponerent ante turbas. ‖ quod superfuit " quum solus esset orans, † cum illo & * At ‡ respõderunt & § vnus de prioribus

16 λαβὼν δὲ τοὺς πέντε ἄρτους, καὶ τοὺς δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸν οὐρανὸν, εὐλόγησεν αὐτοὺς, καὶ κατέκλασε, καὶ ἐδίδου τοῖς μαθηταῖς παραθεῖναι τῷ ὄχλῳ. 17 καὶ ἔφαγον, καὶ * ἐχορτάσθησαν πάντες. καὶ * ἦρθη τὸ περισσεῦσαν αὐτοῖς κλασμάτων κόφινοι δώδεκα. 18 Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν προσευχόμενον κατὰ μόνας, συνῆσαν αὐτῷ οἱ μαθηταὶ, καὶ ἐπηρώτησεν αὐτοὺς λέγων, Τίνα με λέγουσιν οἱ ὄχλοι εἶναι; 19 οἱ δὲ ἀποκριθέντες εἶπαν, Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν· ἄλλοι δὲ Ἠλίαν, ἄλλοι δὲ, ὅτι προφήτης τις τῶν ἀρχαίων ἀνέστη.

Dixit autem illis: Vos autem quem me dicitis esse? 20 Εἶπε δὲ αὐτοῖς, Ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶναι; respondens *autem* * Petrus, dixit: Christum Dei. ‖ Ille *autem* increpans illos, præcepit " *nemini* dicere hoc, Dicens: quia oportet filium hominis 21 εἰπεῖν τοῦτο, Εἰπὼν, ὅτι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου multa pati, & reprobari à πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν seniorib⁹ & principibus sacerdotũ, & Scribis, πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων, καὶ γραμματέων,

* Simon ‖ At " ne cui diceret

& occidi, & tertia die resurgere.
& ἀποκτανθῆναι, & τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐγερθῆναι.
Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post me
ἔλεγε δὲ πρὸς πάντας, Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου
venire, abneget semetipsum, & tollat crucem
ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, & ἀράτω τὸν σταυρὸν
suam quotidie, & sequatur me. Qui enim
αὐτοῦ καθ' ἡμέραν, καὶ ἀκολουθείτω μοι. ὃς γὰρ
† saluam facere, voluerit animam suam † *seruare*, perdet illam:
ἂν θέλῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν.
* nam qui *qui autem perdiderit animam suam propter me,
ὃς δ' ἂν ἀπολέσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἕνεκεν ἐμοῦ,
‡ saluam faciet ‡ *hic seruabit* illam. Quid enim proficit homo
οὗτος σώσει αὐτήν. Τί γὰρ ὠφελεῖται ὁ ἄνθρωπος
§ si lucretur *lucratus mundum vniuersum, seipsum autem * *perdens, aut*
κερδήσας τὸν κόσμον ὅλον, ἑαυτὸν δὲ ἀπολέσας, ἢ
*perdat, & detrimentum sui faciat? *damno affectus?* ‖ Qui *enim* erubuerit me &
ζημιωθείς; ὃς γὰρ ἂν ἐπαισχυνθῇ με καὶ τοὺς
‖ Nam meos sermones, hunc filius hominis eru-
ἐμοὺς λόγους, τοῦτον ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπαισχυν-
*maiestate bescet, quum venerit in *gloria sua, & Pa-
θήσεται, ὅταν ἔλθῃ ἐν τῇ δόξῃ αὐτοῦ, καὶ τοῦ πα-
tris, & sanctorum angelorum. Dico autem vobis ve-
τρὸς, καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων. λέγω δὲ ὑμῖν ἀλη-
† stantes, rè, Sunt aliqui hic † *stantium*, qui non gustabunt
θῶς, Εἰσί τινες τῶν ὧδε ἑστώτων, οἵτινες οὐ μὴ γεύσονται
mortem, donec videant regnum Dei.
θανάτου, ἕως ἂν ἴδωσι τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.
Factum est autem post verba hæc ferè dies
Ἐγένετο δὲ μετὰ τοὺς λόγους τούτους ὡσεὶ ἡμέραι
*assumpsit octo, & *assumens Petrum, & Ioannem, & Iaco-
ὀκτὼ, καὶ παραλαβὼν τὸν Πέτρον, καὶ Ἰωάννην, καὶ Ἰακω-
‡ & bum, *ascendit in montem ‡ *orare*. Et facta est
* vt ora-ret. βον ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι. καὶ ἐγένετο,
* dum o-rabat, *in orando ipsum, species vul-
ἐν τῷ προσεύχεσθαι αὐτὸν, τὸ εἶδος τοῦ προσω-

που

tus eius altera, & vestitus eius albus ‖ re- ‖ &
που αὐτῦ ἕτερον, καὶ ὁ ἱματισμὸς αὐτῦ λευκὸς ἐξα-
fulgens. Et ecce viri duo colloquebantur * il- * cum eo,
30 στράπτων. καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο συνελάλουν αὐ-
li, qui erant † Moyses & Elias: Qui visi † autem
31 τῷ, οἵτινες ἦσαν Μωσῆς & Ἠλίας· οἱ ὀφθέντες
in gloria, dicebant ‡ exodum eius, quem § futurus erat im- ° maiesta-
ἐν δόξῃ, ἔλεγον τὴν ἔξοδον αὐτῦ, ἣν ἤμελλε πλη- te, ‡ excessum
plere in Hierusalem. At Petrus * & qui cum il- § completurus erat
32 ροῦν ἐν Ἰερουσαλήμ. ὁ δὲ Πέτρος καὶ οἱ σὺν αὐ- * verò
lo erant, grauati ‖ somno. * euigilan- ‖ erant
τῷ ἦσαν βεβαρημένοι ὕπνῳ· διαγρηγορήσαν- * &
tes autem viderunt † gloriam eius, & duos viros † maiesta-
τες δὲ εἶδον τὴν δόξαν αὐτῦ, καὶ τοὺς δύο ἄνδρας tem
* simul stantes illi. Et factum est † in dis- * qui sta-
33 τοὺς συνεστῶτας αὐτῷ. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ διαχω- bant cum illo.
cedere ipsos ab illo, ait Petrus ad ‡ quum
ρίζεσθαι αὐτοὺς ἀπ' αὐτῦ, εἶπεν ὁ Πέτρος πρὸς discederent
Iesum: Præceptor, § pulchrum est nos hic esse: & § bonum
τὸν Ἰησοῦν· ἐπιστάτα, καλόν ἐστιν ἡμᾶς ὧδε εἶ- ‖ ναι· καὶ
faciamus tabernacula tria, vnum tibi, & vnum Moysi,
ποιήσωμεν σκηνὰς τρεῖς, μίαν σοὶ, καὶ μίαν Μωσεῖ, &
& vnam Eliæ, * non sciens quid diceret. Hæc autem * nesciens
34 καὶ μίαν Ἠλίᾳ, μὴ εἰδὼς ὃ λέγει. ταῦτα δὲ
illo ‖ dicente, facta est nubes, & obumbrauit ‖ loquente,
αὐτῦ λέγοντος, ἐγένετο νεφέλη, καὶ ἐπεσκίαζεν & ‡ intrantibus
αὐτοῖς. ἐφοβήθησαν δὲ ἐν τῷ εἰσελθεῖν illis
in nubem. Et vox facta est de nu-
35 εἰς τὴν νεφέλην. καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῆς νε-
be, dicens: Hic est filius meus dilectus,
φέλης, λέγουσα, οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, † dum fieret vox,
ipsum audite. Et † in fieri vo-
36 αὐτοῦ ἀκούετε. καὶ ἐν τῷ γενέσθαι τὴν φω-
cem, inuentus est Iesus solus: & ipsi tacuerunt, &
νὴν, εὑρέθη ὁ Ἰησοῦς μόνος. καὶ αὐτοὶ ἐσίγησαν, καὶ

* dixerunt nemini *enunciauerunt in illis diebus
οὐδενὶ ἀπήγγειλαν ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις
§ quicquã ex his §nihil eorum quæ viderant. Factum est autem in sequenti
οὐδὲν ὧν ἑωράκασιν. Ἐγένετο δὲ ἐν τῇ ἑξῆς
die, descendentibus illis de monte, occur-
ἡμέρᾳ, κατελθόντων αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ὄρους, συνήν-
rit illi turba multa. Et ecce vir de
τησεν αὐτῷ ὄχλος πολύς. καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ
turba exclamauit, dicens: Magister, obsecro te,
ὄχλου ἀνεβόησε, λέγων, διδάσκαλε, δέομαί σου,
§ vnicus respice in filium meum, quia § vnigenitus est mihi.
ἐπίβλεψον ἐπὶ τὸν υἱόν μου· ὅτι μονογενής ἐστί μοι·
Et ecce spiritus apprehendit eum, & subitò
καὶ ἰδοὺ πνεῦμα λαμβάνει αὐτόν, καὶ ἐξαίφνης
* elidit, & clamat, & * *disserpit* eum cum spuma, & vix
κράζει, καὶ σπαράσσει αὐτὸν μετ' ἀφροῦ, καὶ μόγις
§ dilanians discedit *ab ipso*, § *conterens* eum. Et roga-
ἀποχωρεῖ ἀπ' αὐτοῦ, συντρῖβον αὐτόν. καὶ ἐδεή-
ui discipulos tuos vt eicerent illum, &
θην τῶν μαθητῶν σου ἵνα ἐκβάλωσιν αὐτό, καὶ
non potuerunt. Respondens autem Iesus, di-
οὐκ ἠδυνήθησαν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶ-
xit: O generatio infidelis & peruersa, vsquequo
πεν, ὦ γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη, ἕως πότε
ero apud vos, & patiar vos? adduc
ἔσομαι πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἀνέξομαι ὑμῶν; πρόσαγαγε
* Et quum huc filium tuum. * *Adhuc autem accedente eo,*
ὧδε τὸν υἱόν σου. ἔτι δὲ προσερχομένου αὐτοῦ,
laceranit illum dæmonium, & dissipauit.
ἔρρηξεν αὐτὸν τὸ δαιμόνιον, καὶ συνεσπάραξεν.
† & † increpauit *autem* Iesus spiritum immun-
ἐπετίμησε δὲ ὁ Ἰησοῦς τῷ πνεύματι τῷ ἀκαθάρ-
dum, & sanauit puerum, & reddidit illum
τῳ, καὶ ἰάσατο τὸ παιδάριον, καὶ ἀπέδωκεν αὐτὸν
patri eius. Stupebant autem omnes
τῷ πατρὶ αὐτοῦ. ἐξεπλήσσοντο δὲ πάντες
ἐπὶ

in magnitudine Dei: omnibus †autem miran- † que
ἐπὶ τῇ μεγαλειότητι τοῦ θεοῦ· πάντων δὲ θαυμα-
tibus in omnibus quæ faciebat Iesus, dixit ad
ζόντων ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς, εἶπε πρὸς
discipulos suos: Ponite vos in *au- * cordibus
τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ· 44 θέσθε ὑμεῖς εἰς τὰ ὦ- vestris
res vestras sermones istos: nam filius ‡ homi- ‡ enim
τα ὑμῶν τοὺς λόγους τούτους· ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
nis ‡ futurus est tradi in manus hominum. ‡ futurum
που μέλλει παραδίδοσθαι εἰς χεῖρας ἀνθρώπων. est vt tra-
datur
*Ill. autem ignorabant verbum istud, & erat ‖ oc- * At
(α) δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα τοῦτο, καὶ ἦν παρα- ‖ velatum
45 vultum ab ipsis, vt non sentirent illud: *παρακα-
κεκαλυμμένον ἀπ' αὐτῶν, ἵνα μὴ αἴσθωνται αὐτό· λύπτομαι
& timebant interrogare eum de verbo
καὶ ἐφοβοῦντο ἐρωτῆσαι αὐτὸν περὶ τοῦ ῥήματος
hoc. Intrauit autem *ratiocinatio in eos, hoc, *cogitatio
τούτου. 46 εἰσῆλθε δὲ διαλογισμὸς ἐν αὐτοῖς, τὸ
quis esset maior eorum. At Iesus videns †ratio- † cogita-
τίς ἂν εἴη μείζων αὐτῶν. 47 ὁ δὲ ἰησοῦς ἰδὼν τὸν διαλο- tiones
cinationem cordis illorum, *assumens puer- * apprehē-
γισμὸν τῆς καρδίας αὐτῶν, ἐπιλαβόμενος παι- dit
rum, ‖statuit illum secus se: Et ait illis: ‖ &
δίον, ἔστησεν αὐτὸ παρ' ἑαυτῷ· 48 καὶ εἶπεν αὐτοῖς,
Quicumque suscepcrit istum puerum in nomine
ὃς ἐὰν δέξηται τοῦτο τὸ παιδίον ἐπὶ τῷ ὀνόματί
meo, me recipit: & quicumque me receperit, recipit
μου, ἐμὲ δέχε-ται· καὶ ὃς ἐὰν ἐμὲ δέξη-ται, δέχεται τὸν
‡ mittentem me. ‡ qui enim minor * in omnibus vobis ‡ eum qui
ἀποστείλαντά με· ὁ γὰρ μικρότερος ἐν πᾶσιν ὑμῖν misit
exiſtens, hic ‖ erit magnus. Respondens autem ‡ Nam
ὑπάρχων, οὗτος ἔσται μέγας. 49 ἀποκριθεὶς δὲ ὁ * est inter
Ioannes, dixit: Præceptor, vidimus quendam in no- vos omnes
ἰωάννης εἶπεν, ἐπιστάτα, εἴδομέν τινα ἐπὶ τῷ ὀνό- ‖ maior est
mine tuo eiicientem dæmonia, & prohibui-
ματί σου ἐκβάλλοντα τὰ δαιμόνια, καὶ ἐκωλύσα-

mus eum, quia non sequitur nobiscum. Et ait
μὴν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ μεθ' ἡμῶν. καὶ εἶπεν
[a] Nolite prohibere, ad illum Iesus: [a] Ne prohibeatis: qui enim non est
πρὸς αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς, μὴ κωλύετε· ὃς γὰρ οὐκ ἔστι
[†] vos [*] vobis aduersus [†] nos, pro [*] nobis est. Factum est autem [‡] dum
καθ' ἡμῶν, ὑπὲρ ἡμῶν ἐστιν. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ
[‡] dum cõplerentur *compleri* dies assumptionis e-
συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς ἀναλήμψεως αὐ-
[§] vt iret ius, & ipse faciem suam firmauit [§] *ad* ie-
τοῦ, καὶ αὐτὸς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐστήριξε τοῦ πο-
re in Hierusalem: Et misit nun-
ρεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ ἀπέστειλεν ἀγ-
cios ante conspectum suum: & euntes
γέλους πρὸ προσώπου αὐτοῦ. καὶ πορευθέντες
[*] ciuita-tem intrauerunt in [*] *vicum* Samaritanorum, vt pararent
εἰσῆλθον εἰς κώμην Σαμαρειτῶν, ὡστε ἑτοιμάσαι
illi. Et non receperunt eum, quia facies
αὐτῷ. καὶ οὐκ ἐδέξαντο αὐτόν, ὅτι τὸ πρόσωπον
[‖] euntis eius erat [‖] *iens* in Hierusalem. [b] *Videntes*
[b] Quum vidissent autem discipuli eius Iacobus & Ioannes, dixerunt
δὲ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης, εἶπον,
[†] dicimus Domine, vis [†] *dicamus ignem descendere* de
κύριε, θέλεις εἴπωμεν πῦρ καταβῆναι ἀπὸ τοῦ
[*] consumat cælo, & [*] *consumere* illos, *vt & Elias fecit?*
οὐρανοῦ, καὶ ἀναλῶσαι αὐτούς, ὡς καὶ Ἠλίας ἐποίησε;
[‡] Et [§] dicens: Nescitis Conuersus autem increpauit illos, [§] *& dixit: Non*
στραφεὶς δὲ ἐπετίμησεν αὐτοῖς, καὶ εἶπεν, οὐκ
sciuistis cuius spiritus estis *vos*. Nam filius
οἴδατε οἵου πνεύματός ἐστε ὑμεῖς. ὁ γὰρ υἱὸς τοῦ
hominis non venit animas *hominum* perde-
ἀνθρώπου οὐκ ἦλθε ψυχὰς ἀνθρώπων ἀπολέ-
[*] aliud castellum re, sed saluare. & abierunt in [*] *alium vi-*
σαι, ἀλλὰ σῶσαι. καὶ ἐπορεύθησαν εἰς ἑτέραν κώ-
cum. Factum est autem ambulantibus illis in via,
μην. ἐγένετο δὲ πορευομένων αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ,
εἶπέ

dixit quidam ad illum: Sequar te quocumque
εἶπέ τις πρὸς αὐτὸν, ἀκολουθήσω σοι ὅπου ἂν
abieris, Domine. 58 Et dixit illi Iesus: Vul-
ἀπέρχῃ, κύριε. καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, αἱ ἀλώ-
pes foueas habent, & volucres cæli
πεκες φωλεοὺς ἔχουσι, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ
nidos: verùm filius | hominis non habet | autem
κατασκηνώσεις· ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὐκ ἔχει
vbi caput reclinet. Ait autem ad alterum:
ποῦ τὴν κεφαλὴν κλίνῃ. 59 εἶπε δὲ πρὸς ἕτερον,
Sequere me. Ille autem dixit: Domine, permitte mihi
ἀκολούθει μοι. ὁ δὲ εἶπε, κύριε, ἐπίτρεψόν μοι
a abeunti primùm † sepelire patrem meum. Dixit a ire
60 ἀπελθόντα πρῶτον θάψαι τὸν πατέρα μου. εἶπε
† &
b autem ei Iesus: Sine † mortuos sepelire
* que
δὲ αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἄφες τοὺς νεκροὺς θάψαι τοὺς
‡ vt mor-
tui sepe-
suos mortuos: tu autem ‡ abiens annuncia re-
liant
ἑαυτῶν νεκρούς. σὺ δὲ ἀπελθὼν διάγγελλε τὴν βα-
§ vade &
gnum Dei. * Ait autem & alter: Sequar
* Et
61 σιλείαν τοῦ θεοῦ. εἶπε δὲ καὶ ἕτερος, ἀκολουθήσω
te Domine, | primùm autem permitte mihi renunciare | sed
σοι κύριε, πρῶτον δὲ ἐπίτρεψόν μοι ἀποτάξασθαι
his qui c ad domum meam. Ait autem ad illum Ie- c domi
62 τοῖς εἰς τὸν οἶκόν μου. εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν ὁ ἰη-
sunt,
sus: Nemo immittens manum suam ad aratrum,
σοῦς, οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπ' ἄροτρον,
& respiciens in quæ retrò aptus est † ad † regno
καὶ βλέπων εἰς τὰ ὀπίσω, εὔθετός ἐστιν εἰς τὴν
regnum Dei.
βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

CAP. X. 1.

1 Post autem hæc designauit Dominus & a-
Μετὰ δὲ ταῦτα * ἀνέδειξεν ὁ κύριος καὶ ἑ- * ανέδειξε
lios septuaginta *, & misit illos per binos γυνὰς
πτὰ ἑβδομήκοντα, καὶ ἀπέστειλεν αὐτοὺς ἀνὰ δύο * duos,

ante faciem suam, in omnem ciuitatem & lo-
πρὸ προσώπου αὐτοῦ, εἰς πᾶσαν πόλιν καὶ το-

‡ erat ipse venturus.
cum quò ‡futurus erat ipse venire. ¶ Dicebat igitur * ad
που οὗ ἤμελλεν αὐτὸς ἔρχεσθαι. ἔλεγεν οὖν πρὸς

¶ Et * illis, ¶ autem
illos: Ipsa quidem messis multa, at operarij ‖ pauci:
αὐτούς, ὁ μὲν θερισμὸς πολύς, οἱ δὲ ἐργάται ὀλίγοι.
rogate ergo dominum messis, vt emittat
δεήθητε οὖν τοῦ κυρίου τοῦ θερισμοῦ, ὅπως ἐκβάλῃ
operarios in messem suam. Ite:
ἐργάτας εἰς τὸν θερισμὸν αὐτοῦ. ὑπάγετε·

* inter lupos. Nolite portare
ecce ego mitto vos, sicut agnos * in medio lu-
ἰδοὺ ἐγὼ ἀποστέλλω ὑμᾶς, ὡς ἄρνας ἐν μέσῳ λυ-
sacculum, neque
porum. Ne portate marsupium, non peram,
κων. μὴ βαστάζετε βαλλάντιον, μὴ πήραν,
neque calceamenta: & neminem per viam saluta-
μηδὲ ὑποδήματα, καὶ μηδένα κατὰ τὴν ὁδὸν ἀσπά-
ueritis. In quamcumque domum intraueritis, pri-
σησθε. εἰς ἣν δ' ἂν οἰκίαν εἰσέρχησθε, πρῶ-
mùm dicite: Pax domui huic. Et si
τον λέγετε, εἰρήνη τῇ οἰκίᾳ τούτῳ. καὶ ἐὰν
quidem fuerit ibi filius pacis, requiescet super
μὲν ᾖ ἐκεῖ υἱὸς εἰρήνης, ἐπαναπαήσεται ἐπ' αὐ-

† sin autem,
illum pax vestra: † si verò non, ad vos re-
τὸν ἡ εἰρήνη ὑμῶν· εἰ δὲ μήγε, ἐφ' ὑμᾶς ἀ-
uertetur. In eadem autem domo manete, eden-
ναχωρήσει. ἐν αὐτῇ δὲ τῇ οἰκίᾳ μένετε, ἐσθίον-

* sunt.
tes & bibentes quæ apud illos *: dignus enim ope-
τες καὶ πίνοντες τὰ παρ' αὐτῶν· ἄξιος γὰρ ὁ ἐρ-

‡ nolite transire
rarius mercede sua est. ‡ ne transite de
γάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ ἐστι. μὴ μεταβαίνετε ἐξ
domo in domum. Et in quamcumq; ciuitatem in-
οἰκίας εἰς οἰκίαν. καὶ εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσ-

¶ quæ apponuntur
traueritis, & susceperint vos, manducate ‡ apposi-
ἔρχησθε, καὶ δέχωνται ὑμᾶς, ἐσθίετε τὰ παρα-

* sunt
te vobis. Et curate qui in illa * infir-
τιθέμενα ὑμῖν. καὶ θεραπεύετε τοὺς ἐν αὐτῇ ἀσθε-

νεῖς,

mos, & dicite illis: Appropinquauit in vos regnum
νεις, ☩ λέγετε αὐτοῖς, ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία
Dei. In quamcumq; autẽ ciuitatem intraueritis, &
10 τοῦ θεοῦ. Εἰς ἣν δ' ἂν πόλιν εἰσέρχησθε, καὶ
non susceperint vos, exeuntes in plateas
μὴ δέχωνται ὑμᾶς, ἐξελθόντες εἰς τὰς πλατείας
eius, dicite: Etiam puluerem † *adhærentem* nobis †qui adhæ-
11 αὐτῆς, εἰπατε, καὶ τὸν κονιορτὸν τὸν κολληθέντα ἡμῖν sit
de ciuitate vestra * *abstergimus vobis.* tamen * extergi-
ἐκ τῆς πόλεως ὑμῶν ἀπομασσόμεθα ὑμῖν. πλὴν mus in
hoc scitote, quia appropinquauit *super vos* regnum vos
τοῦτο γινώσκετε, ὅτι ἤγγικεν ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία
Dei. Dico *autem* vobis, quia Sodomis in die
12 τοῦ θεοῦ. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι Σοδόμοις ἐν τῇ ἡμέρᾳ
illa remissiùs erit, quàm ciuitati illi.
ἐκείνῃ ἀνεκτότερον ἔσται ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ.
Væ tibi Chorosaim, væ tibi Bethsaida, quia si in
13 Οὐαί σοι Χωραζίν, οὐαί σοι Βηθσαϊδά, ὅτι εἰ ἐν
Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes quæ factæ ‡ ‡ sunt
Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι
in vobis, olim *vtique* in cilicio & cinere sedẽ-
ἐν ὑμῖν, πάλαι ἂν ἐν σάκκῳ καὶ σποδῷ καθή-
tes § *pœnitentiam egissent.* Verumtamen Tyro & Sidoni re- § pœnite-
14 μεναι μετενόησαν. πλὴν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἀνεκ- rent.
missiùs erit in iudicio, quàm vobis. Et tu Ca-
15 τὸ τερνοὺμ ἐσται ἐν τῇ κρίσει, ἢ ὑμῖν. καὶ σὺ Κα-
pharnaum vsque ad cælum exaltata, vsque ad infernũ
φαρναοὺμ ἡ ἕως τοῦ οὐρανοῦ ὑψωθεῖσα, ἕως ἅδου
demergêris. * *Audiens* vos, me audit: * Qui au-
16 καταβιβασθήσῃ. ὁ ἀκούων ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει· dit
& ‖ *spernens* vos, me spernit: † *at me spernens,* ‖ qui sper-
καὶ ὁ ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθετεῖ. ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν, nit
spernit * *mittentem* me. Reuersi sunt autem † qui autẽ
17 ἀθετεῖ τὸν ἀποστείλαντά με. ὑπέστρεψαν δὲ οἱ me sper-
septuaginta ‡ cum gaudio, dicentes: Domine, etiam nit,
ἑβδομήκοντα μετὰ χαρᾶς λέγοντες, κύριε, καὶ τὰ * eum qui
misit
‡ duo

dæmonia subiiciuntur nobis in nomine tuo.
δαιμόνια ὑποτάσσεται ἡμῖν ἐν τῷ ὀνόματί σου.

§ Et

§ AIt autem illis: Videbam Satanam sicut ful-
Εἶπεν δὲ αὐτοῖς, ἐθεώρουν τὸν σατανᾶν ὡς ἀστρα-

* dedi

gur de cælo cadentem. Ecce *do vobis
πτὼν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα. ἰδοὺ δέδωκα ὑμῖν

potestatem calcandi supra serpentes & scor-
τὴν ἐξουσίαν τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφεων καὶ σκορ-

piones, & super omnem virtutem inimici, &
πίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ, καὶ

‖ nolite

nihil vobis *non* nocebit. Verumtamen in hoc ‖ *ne*

gaudere,

οὐδὲν ὑμᾶς οὐ μὴ ἀδικήσῃ. πλὴν ἐν τούτῳ μὴ

gaudete, quia spiritus vobis subiiciuntur: gau-
χαίρετε, ὅτι τὰ πνεύματα ὑμῖν ὑποτάσσεται· χαί-

dete autem quòd nomina vestra scripta sunt in cæ-
ρετε δὲ ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν ἐγγέγραπται ἐν τοῖς οὐ-

lis. In ipsa hora exultauit
ρανοῖς. ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἠγαλλιάσατο τῷ

† in

† spiritu * Iesus, & dixit: Confiteor tibi
πνεύματι ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν, ἐξομολογοῦμαί σοι

Pater, Domine cæli & terræ, quòd abscondisti
πάτερ, κύριε τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὅτι ἀπέκρυψας

hæc à sapientibus & prudentibus, & reuelasti
ταῦτα ἀπὸ σοφῶν καὶ συνετῶν, καὶ ἀπεκάλυ-ψας

‡ placuit

ea paruulis. etiam Pater, quoniam sic ‡ *factum est beneplá-*
αὐτὰ νηπίοις. ναὶ ὁ πατήρ. ὅτι οὕτως ἐγένετο εὐδο-
citum ante te. Omnia mihi tradita sunt à
κία ἔμπροσθέν σου. πάντα μοι παρεδόθη ὑπὸ

Patre meo: & nemo scit quis sit filius, § *si*
τοῦ πατρός μου· καὶ οὐδεὶς γινώσκει τίς ἐστιν ὁ υἱός, εἰ

* nisi

non Pater: & quis sit Pater, * *si non* Filius, & cui
μὴ ὁ πατήρ· καὶ τίς ἐστιν ὁ πατήρ, εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ ᾧ

voluerit Filius reuelare. Et conuersus
ἐὰν βούληται ὁ υἱὸς ἀποκαλύψαι. καὶ στραφεὶς

‖ suos,

ad discipulos ‖, *priuatim* dixit: Beati
πρὸς τοὺς μαθητὰς, κατ' ἰδίαν εἶπε, μακάριοι

οἱ ὀφ-

oculi † *videntes* quæ * videtis. Dico † qui vi-
24 οἱ ὀφθαλμοὶ οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε. λέγω dent
enim vobis, quòd multi Prophetæ & reges volue- * vos
γὰρ ὑμῖν, ὅτι πολλοὶ προφῆται καὶ βασιλεῖς ἠθέ-
runt videre quæ vos videtis, & non viderunt. & audi-
λησαν ἰδεῖν ἃ ὑμεῖς βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδαν· καὶ ἀκοῦ-
re quæ auditis, & non audierunt. Et ecce Legisperitus
25 σαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν. καὶ ἰδοὺ νομικός
quidam surrexit, tentans illum, & dicens: Magi-
τις ἀνέστη, ἐκπειράζων αὐτὸν, καὶ λέγων, διδάσ-
ster, quid ‡ *faciens* vitam æternam possidebo? ‡ faciendo
καλε, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον κληρονομήσω;
§ Ille *autem* dixit ad eum: In Lege quid scriptum § At
26 ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτὸν, ἐν τῷ νόμῳ τί γέγρα-
est? quomodo legis? Ille *autem* respondens di-
27 πται; πῶς ἀναγινώσκεις; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶ-
xit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto cor-
πεν, ἀγαπήσεις κύριον τὸν θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρ-
de tuo, & ex tota anima tua, & ex * *tota* * omnibus
δίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς viribus
fortitudine tua, & ex omni ‖ *cogitatione* tua, & pro- tuis,
ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, καὶ τὸν πλη- ‖ mente
ximum tuum sicut teipsum. Dixit † *autem* illi: Rectè respon- † que
28 σίον σου ὡς σεαυτόν. εἶπε δὲ αὐτῷ, ὀρθῶς ἀπε-
disti: hoc fac, & vives. Ille autem volens iu-
29 κρίθης· τοῦτο ποίει, καὶ ζήσῃ. ὁ δὲ θέλων δι-
stificare seipsum, dixit ad Iesum: Et quis est meus
καιοῦν ἑαυτὸν, εἶπε πρὸς τὸν ἰησοῦν, καὶ τίς ἐστί μου
proximus? Suscipiens autem Iesus, dixit: Ho-
30 πλησίον; ὑπολαβὼν ὁ ἰησοῦς εἶπεν, ἄνθρω-
mo quidam descendebat ab Hierusalem in Iericho, * in latro-
πός τις κατέβαινεν ἀπὸ ἱερουσαλὴμ εἰς ἱεριχὼ, nes
& * *latronibus* incidit: qui etiam ‡ *exuentes* eum, ‡ despo-
καὶ λῃσταῖς περιέπεσεν. οἳ καὶ ἐκδύσαντες αὐτὸν, liauerunt
§ *plagas* *imponentes*, abierunt, * *relinquentes semi-* § plagis
καὶ πληγὰς ἐπιθέντες ἀπῆλθον, ἀφέντες ἡμι- impositis
* semiui-
no relicto.
Accidit

virum existentem. Secundùm fortem autē ‖ sacerdos quidā
† descendit in via illa, & * videns illum,
κατεβαινεν ἐν τῇ ὁδῷ ἐκείνῃ, καὶ ἰδὼν αὐτὸν,
præteriit. Similiter autem & Leuita, ‖ factus
* ἀντιπαρῆλθεν. ὁμοίως δὲ καὶ λευίτης, γενόμενος
secundùm locum, ‖ veniens & videns, pertransiit. Sa-
κατὰ τὸν τόπον, ἐλθὼν καὶ ἰδὼν ἀντιπαρῆλθεν. σα-
maritanus autē quidā iter faciens, venit secus eum: & videns
μαρείτης δέ τις ὁδεύων, ἦλθε κατ' αὐτὸν, καὶ ἰδὼν
eum, * visceribus commotus est. Et ‖ accedens alli-
αὐτὸν, ἐσπλαγχνίσθη· καὶ προσελθὼν κατε-
gauit vulnera eius, infundens oleum & vinum:
δησε τὰ τραύματα αὐτῶν, ἐπιχέων ἔλαιον καὶ οἶνον·
† ascendere faciens autem illum in * proprium iumentum, du-
ἐπιβιβάσας δὲ αὐτὸν ἐπὶ τὸ ἴδιον κτῆνος, ἤγα-
xit in ‡ diuersorium, & curam egit eius. Et § in
γεν εἰς πανδοχεῖον, καὶ ἐπεμελήθη αὐτοῦ. καὶ ἐπὶ
crastinum exiens, ejiciens duos denarios * de-
τὴν αὔριον ἐξελθὼν, ἐκβαλὼν δύο δηνάρια ἔ-
dit ‖ tabernario, & ait illi: Curam habe
δωκε τῷ πανδοχεῖ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἐπιμελήθητι
illius: & quodcumque † adimpseris, ego in
αὐτοῦ, καὶ ὅ, τι ἂν προσδαπανήσῃς, ἐγὼ ἐν τῷ
redire me, reddam tibi. Quis igitur ho-
ἐπανέρχεσθαί με, ἀποδώσω σοι. τίς οὖν τού-
rum trium videtur tibi proximus fuisse ‡ inciden-
τῶν τριῶν δοκεῖ σοι πλησίον γεγονέναι τοῦ ἐμπεσόν-
tu in latrones? § Ille autem dixit: * Faciens misseri-
τος εἰς τοὺς λῃστάς; ὁ δὲ εἶπεν, ὁ ποιήσας τὸ ἔ-
cordiam ‖ eum illo. ait ergo illi Iesus: Vade,
λεος μετ' αὐτοῦ. εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, πορεύου,
& tu fac similiter. Factum est autem † in ire
καὶ σὺ ποίει ὁμοίως. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ πορεύεσθαι
eos, & ipse intrauit in * vicum quendam: mulier
αὐτοὺς, καὶ αὐτὸς εἰσῆλθεν εἰς κώμην τινά· γυνὴ
δέ τις

autem quædã nomine Martha, excepit illum in do-
δέ τις ὀνόματι Μάρθα, ὑπεδέξατο αὐτὸν εἰς τὸ οἰ-
mum suam. Et huic erat soror †vocata
κον αὐτῆς. καὶ τῇδε ἦν ἀδελφὴ καλουμένη
39 Maria, quæ etiam sedens secus pedes
Μαρία, ἣ καὶ παρακαθίσασα πρὸς τοὺς πόδας τοῦ
*Iesu audiebat verbum illius. At Martha †distrahebatur
40 Ἰησοῦ, ἤκουεν τὸν λόγον αὐτοῦ. ἡ δὲ Μάρθα περιεσπᾶτο
circa †multum ministerium. *stans autem ait: Do-
περὶ πολλὴν διακονίαν· ἐπιστᾶσα δὲ εἶπε, κύ-
mine, nõ curæ est tibi quòd soror mea solam me reli-
ριε, οὐ μέλει σοι ὅτι ἡ ἀδελφή μου μόνην με κατέ-
quit ministrare? dic ergo illi vt ‖mihi simul sufci-
λιπε διακονεῖν; εἰπὲ οὖν αὐτῇ ἵνα μοι *συναντι-
pias. †Respondens autem dixit illi *Iesus:
41 λάβηται. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς,
Martha, Martha, solicita es, & turbaris ‡circa mul-
Μάρθα, Μάρθα, μεριμνᾷς, καὶ τυρβάζῃ περὶ πολ-
ta. §Vnius verò est *vsus. Maria autem ‖bo-
42 λά· ἑνὸς δέ ἐστι χρεία. Μαρία δὲ τὴν ἀγα-
nam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.
θὴν μερίδα ἐξελέξατο, ἥτις οὐκ ἀφαιρεθήσε-
ται ἀπ' αὐτῆς.

*Domini
‡autem
satagebat
§frequens
*quæ sufficit &
‖me adiuuet.
*συναντιλαμβάνῃ
†Et
*Dominus,
‡erga plurima.
§Vnum
verò
*necessarium.

CAP. XI.

1 ΚΑὶ ἐγένετο ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τόπῳ τινὶ
Et factum est *in esse ipsum in loco quodam
‖orantem, vt cessauit, dixit †quidam discipu-
προσευχόμενον, ὡς ἐπαύσατο, εἶπέ τις τῶν μα-
lorum eius ad eum: Domine, doce nos o-
θητῶν αὐτοῦ πρὸς αὐτόν, κύριε, δίδαξον ἡμᾶς προσ-
rare, sicut & Ioannes docuit discipu-
εύχεσθαι, καθὼς καὶ Ἰωάννης ἐδίδαξε τοὺς μα-
los suos. *Ait autem illis: Quum oratis,
2 θητὰς αὐτοῦ. εἶπε δὲ αὐτοῖς, ὅταν προσεύχησθε,

*quum esset
‖orans,
†vnus ex discipulis
*Et

dicite: Pater *noster* qui es in cœlis, sanctificetur
λέγετε, πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ἁγιασθήτω
nomen tuum: adueniat regnum tuum: fiat
τὸ ὄνομά σου· ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου· γενηθήτω τὸ
voluntas tua, sicut in cœlo, & in terra. Pa-
θέλημά σου, ὡς ἐν οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τῆς γῆς. τὸν ἄρ-
nem nostrum ‡quotidianum da nobis * *iuxta diem.*
τον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δίδου ἡμῖν τὸ καθ' ἡμέραν.
Et dimitte nobis peccata nostra. ‖ *& enim ipsi*
καὶ ἄφες ἡμῖν τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν· καὶ γὰρ αὐτοὶ
dimittimus omni debenti nobis: & ne inducas
ἀφίεμεν παντὶ ὀφείλοντι ἡμῖν. καὶ μὴ εἰσενέγκῃς
nos in tentationem, *sed libera nos à*
ἡμᾶς εἰς πειρασμόν· ἀλλὰ ῥῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ
† *vestrum* *malo.* Et ait ad illos: Quis † *ex vobis*
πονηροῦ. καὶ εἶπε πρὸς αὐτούς, Τίς ἐξ ὑμῶν
habebit amicum, & ibit ad illum media nocte,
ἕξει φίλον, καὶ πορεύσεται πρὸς αὐτὸν μεσονυκτίου,
& dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes:
καὶ εἴπῃ αὐτῷ, φίλε, χρῆσόν μοι τρεῖς ἄρτους·
Quoniam amicus meus venit de via ad
ἐπειδὴ φίλος μου παρεγένετο ἐξ ὁδοῦ πρός
* *ante il-* me, & non habeo quod apponam * *ei.* Et ille
lum. με, καὶ οὐκ ἔχω ὃ παραθήσω αὐτῷ· κἀκεῖνος
‡ *Noli mi-* deintus respondens, dicat: † *Ne mihi molestus exhibe:*
hi mole- ἔσωθεν ἀποκριθεὶς εἴπῃ, μή μοι κόπους πάρεχε·
stus esse: iam ostium clausum est, & pueri mei mecum
ἤδη ἡ θύρα κέκλεισται, καὶ τὰ παιδία μου μετ' ἐμοῦ
‡ *surgere* in cubili sunt: non possum ‡ *surgens* da-
εἰς τὴν κοίτην εἰσίν· οὐ δύναμαι ἀναστὰς δοῦ-
re tibi. * *Dico vobis, si & non dederit ei sur-*
ναί σοι. λέγω ὑμῖν, εἰ καὶ οὐ δώσει αὐτῷ ἀνα-
gens, propter esse illius amicum, propter impróbitatem
στὰς, διὰ τὸ εἶναι αὐτοῦ φίλον, διγε τὴν ἀναίδειαν
‖ *eius* † *excussus* dabit illi quotquot habet * *opus.* Et ego
αὐτοῦ ἐγερθεὶς δώσει αὐτῷ ὅσων χρῄζει. καὶ ἐγὼ
ὑμῖν

vobis dico: Petite, & dabitur vobis: quærite, &
ὑμῖν λέγω, αἰτεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν· ζητεῖτε, καὶ
inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis
10 εὑρήσετε· κρούετε, καὶ ἀνοιγήσεται ὑμῖν. πᾶς
enim † *petens* accipit, & ‡ *quærens* inuenit, & † qui petit
γὰρ ὁ αἰτῶν λαμβάνει, καὶ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καὶ τῷ ‡ qui quæ-
pulsanti aperietur. * *Quem autem vestrûm* patrem * Quis au-
11 κρούοντι ἀνοιγήσεται. τίνα δὲ ὑμῶν τὸν πατέρα tem ex vo-
† *petit* *filius* panem, † *non* lapidem dabit illi? ‖ *si* & ‖ petit
αἰτήσει ὁ υἱὸς ἄρτον, μὴ λίθον ἐπιδώσει αὐτῷ; εἰ καὶ † numquid
piscem, † *non* pro pisce serpentem dabit illi? Aut * Aut
12 ἰχθύν, μὴ ἀντὶ ἰχθύος ὄφιν ἐπιδώσει αὐτῷ; ἢ ‡ numquid
13 καὶ ἐὰν αἰτήσῃ ᾠόν, μὴ ἐπιδώσει αὐτῷ σκορπίον; porriget
Si ergo vos * mali *subsistentes*, nostis * quum si-
εἰ οὖν ὑμεῖς πονηροὶ ὑπάρχοντες, οἴδατε tis
bona ‖ *dona* dare filiis vestris, quantò ‖ data
ἀγαθὰ δόματα διδόναι τοῖς τέκνοις ὑμῶν, πόσῳ
magis Pater † de cælo dabit Spiritum * *sanctum* † vester
μᾶλλον ὁ πατὴρ ὁ ἐξ οὐρανοῦ δώσει πνεῦμα ἅγιον * bonum
petentibus se? Et erat eiiciens dæmo-
τοῖς αἰτοῦσιν αὐτόν; καὶ ἦν ἐκβάλλων δαιμό-
14 nium, & illud erat mutum. ‡ *Factum est autem* *dæmonio* ‡ Et quum
νιον, καὶ αὐτὸ ἦν κωφόν. ἐγένετο δὲ τοῦ δαιμονίου eiecisset
egresso, loquutus est mutus: & admiratæ sunt dæmo-
ἐξελθόντος, ἐλάλησεν ὁ κωφός· καὶ ἐθαύμασαν nium
turbæ. Quidam autẽ ex eis dixerunt, In Beelze-
15 οἱ ὄχλοι. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον, ἐν Βεελζε-
bub principe dæmoniorum eiicit dæmo-
βοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμό-
nia. ‡ Alij *autem* tentantes, signum ab eo ‡ Et
16 νια. ἕτεροι δὲ πειράζοντες, σημεῖον παρ' αὐτοῦ
quærebant de cælo. Ipse autem * *videns* cogi- * vt vidit
17 ἐζήτουν ἐξ οὐρανοῦ. αὐτὸς δὲ εἰδὼς τὰ διανο-
tationes eorum, dixit eis: Omne regnum
ήματα αὐτῶν, εἶπεν αὐτοῖς, πᾶσα βασιλεία

¶ desolabitur. in seipsum diuisum ‖ desolatur, & domus
† cadet. supra domum † cadit. Si autem & Satanas in se-
ipsum diuisus est, quomodo stabit regnum e-
* διαμερίζω ius? quia dicitis, in Beelz-bub eiicere me
dæmonia. Si autem ego in Beelzebub eiicio
dæmonia, filij vestri in quo eiiciunt?
* ideo propter hæc iudices vestri ipsi erunt. ‡ Si autem in di-
‡ Porrò si gito Dei eiicio dæmonia, profectò § peruenit
§ peruenit in vos regnum Dei. Quum fortis
armatus custodit suum atrium, in
* ea quæ possidet. pace sunt * obtingentia ipsius. ‖ Postquam autem
‖ Si fortior eo superueniens vicerit eum, † omnem ar-
† vniuersa arma maturam eius * tollit, in † qua confidebat, & spolia
* aufert, eius ‡ distribuit. Non existens cum me, contra
‡ quibus me est: & ‖ non colligens cum me, dispergit. Quum immundus spiritus exierit † ab
§ distribuet. Qui non est mecum,
‖ qui non colligit mecum,
† de homine, perambulat per inaquosa loca,
quærens requiem: & non inueniens, dicit, Re-

ἐφ' ἑαυτὸν διαμερισθεῖσα ἐρημοῦται, καὶ οἶκος
ἐπὶ οἶκον πίπτει. εἰ δὲ καὶ ὁ σατανᾶς ἐφ' ἑαυ-
τὸν διεμερίσθη, πῶς σταθήσεται ἡ βασιλεία αὐ-
τοῦ; ὅτι λέγετε, ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλειν με τὰ
δαιμόνια. εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοὺλ ἐκβάλλω τὰ
δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσι;
διὰ τοῦτο κριταὶ ὑμῶν αὐτοὶ ἔσονται. εἰ δὲ ἐν δα-
κτύλῳ θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, ἄρα ἔφθασεν
ἐφ' ὑμᾶς ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ὅταν ὁ ἰσχυρὸς
καθωπλισμένος φυλάσσῃ τὴν ἑαυτοῦ αὐλήν, ἐν
εἰρήνῃ ἐστὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ. ἐπὰν δὲ ὁ
ἰσχυρότερος αὐτοῦ ἐπελθὼν νικήσῃ αὐτόν, τὴν πανο-
πλίαν αὐτοῦ αἴρει, ἐφ' ᾗ ἐπεποίθει, καὶ τὰ σκῦλα
αὐτοῦ διαδίδωσιν. ὁ μὴ ὢν μετ' ἐμοῦ, κατ' ἐμοῦ
ἐστι· καὶ ὁ μὴ συνάγων μετ' ἐμοῦ, σκορπίζει.
Ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ ἀπὸ
τοῦ ἀνθρώπου, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων,
ζητοῦν ἀνάπαυσιν· καὶ μὴ εὑρίσκον, λέγει, ὑπο-

στρέψω

uertar in domum meam, vnde exiui. Et † *venit*
25 ρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου, ὁθεν ἐξῆλθον· καὶ ἐλ- † quum
niens inuenit * *scopis versam* & ornatam. Tunc * eam sco-
26 θὸν εὑρίσκει σεσαρωμένον καὶ κεκοσμημένον. τότε pis mun-
vadit & assumit seprem alios spi- datam,
πορεύε) καὶ παραλαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα πνεύ-
ritus ‡ nequiores *seipso*, & ingressi habitant ‡ secum
ματα πονηρότερα ἑαυτοῦ, καὶ εἰσελθόντα κατοικεῖ
ibi: & fiunt nouissima hominis illius
ἐκεῖ· καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου
peiora prioribus. Factum est autē ‡ *in dicere* ‡ quum
27 χείρονα τῶν πρώτων. ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν dicerer
ipsum hæc, extollens quædam mulier vocem * *ex* * de
αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασά τις γυνὴ φωνὴν ἐκ τοῦ
turba, dixit illi: Beatus ‖ *ventris por-* ‖ vēter qui
ὄχλου, εἶπεν αὐτῷ, μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστά- portauit
rans te, & vbera quæ suxisti. †Ille *autem* di- † At
28 σασά σε, καὶ μαστοὶ οὓς ἐθήλασας. αὐτὸς δὲ εἶ-
xit: Quinimò beati * *audientes* verbum * qui au-
πε, μενοῦν γε μακάριοι οἱ ἀκούοντες (τὸν) λόγον diunt
Dei, & ‡ *custodientes* illud. At turbis † *con-* ‡ custo-
29 τοῦ θεοῦ, καὶ φυλάσσοντες αὐτόν. τῶν δὲ ὄχλων ἐπα- diunt
gregatis, cœpit dicere: Generatio hæc * *ma-* ‡ autem
θροιζομένων ἤρξατο λέγειν, ἡ γενεὰ αὕτη πονη- concurrē-
la est: signum quærit, & signum non dabitur tibus,
ρά ἐστι· σημεῖον ζητεῖ, καὶ σημεῖον οὐ δοθήσε- * genera-
ei, ‖ *si non* signum Ionæ prophetæ. ‖ nisi
ται αὐτῇ, εἰ μὴ τὸ σημεῖον Ἰωνᾶ τοῦ προφήτου.
Sicut enim † *factus est* Ionas signum Niniui- † fuit
30 καθὼς γὰρ ἐγένετο Ἰωνᾶς σημεῖον τοῖς Νινευί-
tis, ita erit & filius hominis generationi
ταις, οὕτως ἔσται καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου τῇ γενεᾷ
isti. Regina Austri * *excitabitur* in iudi- * surget
31 ταύτῃ. βασίλισσα νότου ἐγερθήσε) ἐν τῇ κρί-
cio cum viris generationis huius, & con demna-
σει μετὰ τῶν ἀνδρῶν τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρι-

‡ finibus
bit illos: quia venit à ‡ *terminis* terræ au-
νεῖ αὐτοῖς· ὅτι ἦλθεν ἐκ τῶν περάτων τῆς γῆς ἀ-

‡ quam Salomon
dire sapientiam Solomonis: & ecce plus ‡ *Solo-*
κοῦσαι τὴν σοφίαν σολομῶνος· καὶ ἰδοὺ πλεῖον σολο-
mone hic. Viri Niniuitæ resurgent in iudi-
μῶνος ὧδε. ἄνδρες νινευῖται ἀναστήσονται ἐν τῇ κρί-
cio cum generatione hac, & condemnabunt il-
σει μετὰ τῆς γενεᾶς ταύτης, καὶ κατακρινοῦσιν αὐ-

* prædicationem
lam: quia pœnitentiam egerunt ad * *proclamationem* Ionæ, &
τὴν· ὅτι μετενόησαν εἰς τὸ κήρυγμα ἰωνᾶ, καὶ

‖ quàm Ionas
ecce plus ‖ *Iona* hic. Nemo autem lucernam †*ac-*
ἰδοὺ πλεῖον ἰωνᾶ ὧδε. οὐδεὶς δὲ λύχνον ἅ-

† accendit, &
cendens, in abscondito ponit, neque sub modio, sed
πτας, εἰς κρυπτὸν τίθησιν, οὐδὲ ὑπὸ τὸν μόδιον, ἀλλ'

* qui ingrediuntur
super candelabrum, vt * *ingredientes* lumen
ἐπὶ τὴν λυχνίαν, ἵνα οἱ εἰσπορευόμενοι τὸ φέγγος

‡ tui
videant. Lucerna corporis ‡ est ocu-
βλέπωσιν. ὁ λύχνος τοῦ σώματός ἐστιν ὁ ὀφθαλ-

§ tuus: Si
lus §: *quum ergo* oculus tuus simplex fuerit, totum
μός σου. ὅταν οὖν ὁ ὀφθαλμός σου ἁπλοῦς ᾖ, ὅλον τὸ

* erit: ‖ nequam
corpus tuum lucidum * *est*: si autem ‖ *sceleratus* fuerit, etiã
σῶμά σου φωτεινὸν ἔστιν· ἐὰν δὲ πονηρὸς ᾖ, καὶ τὸ

† erit. Vide
corpus tuum tenebrosum†. *Aduerte* ergo ne lumen quod
σῶμά σου σκοτεινόν. σκόπει οὖν μὴ τὸ φῶς τὸ

* est, ‡ fuerit, § tenebrarum, *& sicut ‖ fulgoris illuminabit † Et quum loquereturr, * Iesus autem ‡ autẽ cœpit intra se reputãs dicere quare nõ baptizatus fuerit
in te tenebræ sint. Si ergo corpus tuum to-
ἐν σοὶ, σκότος ἐστίν. εἰ οὖν τὸ σῶμά σου ὅλον
lucidum ‡ non habens aliquã partem § *tenebrosam* erit lu-
φωτεινόν, μὴ ἔχον τι μέρος σκοτεινόν, ἔσται φω-
cidum totum, * *vt quum* lucerna ‖ *fulgore* illumi-
τεινὸν ὅλον, ὡς ὅταν ὁ λύχνος τῇ ἀστραπῇ φωτί-
nat te. † *In autem loquẽdo* rogauit illum Phari-
ζῃσε. ἐν δὲ τῷ λαλῆσαι, ἠρώτα αὐτὸν φαρι-
sæus quidam vt pranderet apud se: * ingressus autem
σαῖός τις ὅπως ἀριστήσῃ παρ' αὐτῷ. εἰσελθὼν δὲ
recubuit. At Pharisæus ‡ *videns admiratus est quòd*
ἀνέπεσεν. ὁ δὲ φαρισαῖος ἰδὼν ἐθαύμασεν, ὅτι

οὐ πρῶ-

non prius ablutus esset ante prandium. Ait
39 οὖν ὁ κύριος πρὸς αὐτόν, νῦν ὑμεῖς οἱ Φαρισαῖοι τὸ
autem Dominus ad illum: Nunc vos Pharisæi quod
ἔξωθεν τοῦ ποτηρίου καὶ τοῦ πίνακος καθαρίζετε· τὸ
deforis § calicis & catini mundatis: quod § est
δὲ ἔσωθεν ὑμῶν γέμει ἁρπαγῆς καὶ πονηρίας.
autem intus * vestrum, plenũ est rapina & iniquitate.
Stulti, nonne ‖ *faciens* quod deforis, & quod deintus* ‖ qui fecit
40 ἄφρονες, οὐχ ὁ ποιήσας τὸ ἔξωθεν, καὶ τὸ ἔσωθεν † est, etiã
fecit? Verumtamen § *inexistentia* date eleemosynam, id
41 ἐποίησε; πλὴν τὰ ἐνόντα δότε ἐλεημοσύνην, * est
& ecce omnia munda vobis sunt. Sed væ vo- ‡ quod sup-
42 καὶ ἰδοὺ πάντα καθαρὰ ὑμῖν ἐστιν. ἀλλ' οὐαὶ ὑ- pereſt
bis Pharisæis, quia decimatis men-
μῖν τοῖς Φαρισαίοις, ὅτι ἀποδεκατοῦτε τὸ ἡδύοσ-
tham, & rutam, & omne olus, & præteritis
μον, καὶ τὸ πήγανον, καὶ πᾶν λάχανον, καὶ παρέρχεσθε
iudicium & charitatem Dei. hæc § oportuit § autem
τὴν κρίσιν καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ. ταῦτα ἔδει
facere, & illa non omittere. Væ vobis
43 ποιῆσαι, κἀκεῖνα μὴ ἀφιέναι. οὐαὶ ὑμῖν τοῖς
Pharisæis, quia diligitis ‖ *primam sessionem* ‖ primas
Φαρισαίοις, ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν πρωτοκαθεδρίαν cathedras
in synagogis, & salutationes in † *fo-* † foro.
ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγο-
ris. Væ vobis Scribæ & Pharisæi hy-
44 ραῖς. οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι ὑ-
pocritæ, quia estis vt monumenta * *non apparentia*, & * quæ non
κριταί· ὅτι ἐστὲ ὡς τὰ μνημεῖα τὰ ἀδηλα, καὶ apparent,
homines deambulantes suprà ‡ *non sciunt.* ‡ nesciunt.
οἱ ἄνθρωποι οἱ περιπατοῦντες ἐπάνω οὐκ οἴδασιν.
Respondens autem quidam § *Legisperitorum* ait illi: Ma- § ex Legis-
45 ἀποκριθεὶς δέ τις τῶν νομικῶν, λέγει αὐτῷ, διδά- peritis,
gister, hæc dicens ‖ & *nos notas.* Ille autẽ ‖ etiã con-
46 σκαλε, ταῦτα λέγων καὶ ἡμᾶς ὑβρίζεις. ὁ δὲ tumeliam
nobis fa-
cis.

ait: Et vobis Legisperitis væ: quia onera-tis
εἶπε, καὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς οὐαί· ὅτι φορτίζετε τοὺς
† quæ portare non possunt: homines oneribus † *difficiliter portabilibus*, & ipsi vno
ἀνθρώπους φορτία δυσβάστακτα, καὶ αὐτοὶ ἑνὶ
§ digito vestro § tangitis farcinas, ‖ qui *digitorum vestrorum* non § *attingitis* one-
τῶν δακτύλων ὑμῶν οὐ προσψαύετε τοῖς φορ-
ra. Væ vobis, ‖ *quia* ædificatis monumenta
τίοις. οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι οἰκοδομεῖτε τὰ μνημεῖα τῶν
Propheтarum, at patres vestri occiderunt il-
προφητῶν, οἱ δὲ πατέρες ὑμῶν ἀπέκτειναν αὐ-
† quòd los. Profectò testificamini, † & consentitis
τούς. ἄρα μαρτυρεῖτε, καὶ συνευδοκεῖτε τοῖς
operibus patrum vestrorum quoniã ipsi quidem occide-
ἔργοις τῶν πατέρων ὑμῶν, ὅτι αὐτοὶ μὲν ἀπέκτει-
runt eos, vos autem ædificatis eorum sepulchra.
ναν αὐτούς, ὑμεῖς δὲ οἰκοδομεῖτε τὰ αὐτῶν μνημεῖα.
‡ Propterea ‡ *Propter hoc* & sapientia Dei dixit: Mittam
διὰ τοῦτο καὶ ἡ σοφία τοῦ θεοῦ εἶπεν, ἀποστελῶ
ad illos Propheтas & Apostolos: & ex il-
εἰς αὐτοὺς προφήτας καὶ ἀποστόλους· καὶ ἐξ αὐ-
lis occident, & persequentur: Vt in-
* ἐκζητηθῇ τῶν ἀποκτενούσι, καὶ ἐκδιώξουσιν. ἵνα * ἐκ-
quiratur sanguis omnium Propheтarum, § ef-
§ qui est ζητηθῇ τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν, τὸ ἐκ-
fusus à constitutione mundi, à genera-
χυνόμενον ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, ἀπὸ τῆς γε-
tione ista: A sanguine Abel, vsque ad san-
νεᾶς ταύτης· ἀπὸ τοῦ αἵματος Ἅβελ, ἕως τοῦ αἵ-
‖ qui periit guinem Zachariæ ‖ *perditi* inter alta-
ματος Ζαχαρίου τοῦ ἀπολομένου μεταξὺ τοῦ θυσια-
† Ita re & ædem. † *etiam* dico vobis, requirétur
στηρίου καὶ τοῦ οἴκου. ναί λέγω ὑμῖν, ἐκζητηθήσεται
à generatione hac. Væ vobis Legisperitis,
ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης. οὐαὶ ὑμῖν τοῖς νομικοῖς·
quia tulistis clauem scientiæ: ipsi non introistis,
ὅτι ἤρατε τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως. αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε,

καὶ τοὺς

& † *introëuntes* prohibuistis. * *Dicente* † eos qui introibãt
52 καὶ ὑμεῖς εἰσερχόμενοι ἐκωλύσατε. λέγοντος * Quum
autem illo hæc ad illos, cœperunt ‡ *Scri-* autem di-
δὲ ταῦτα πρὸς αὐτοὺς, ἤρξαντο οἱ γραμμα- *ba* & Pharisæi grauiter institere, & ‖ *obrunde-* ceret
τεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι δεινῶς ἐνέχειν, καὶ ἀποστομα- *re ipsum* de multis: Insidiantes ei, ‡ Legispe-
53 ίζειν αὐτὸν περὶ πλείονων, ἐνεδρεύοντες αὐτὸν, & quærentes * *venari* aliquid de ore eius, vt ‖ os eius
καὶ ζητοῦντες θηρεῦσαί τι ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ἵνα accusarent eum. opprimere
κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.

CAP. XII. ϛ'.

1 ΕΝ οἷς * ἐπισυναχθεισῶν τῶν μυριάδων τοῦ * *In quibus adcongregatis myriadibus* turbæ, vt conculcare *alij alios*, cœpit dicere ad discipulos suos *primùm*, Attendite vobismetipsis à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis. Nihil ‖ *enim* coopertum est, quod non reueletur: † & absconditũ, quod non sciatur. * *Propter-quæ* quæ in tenebris dixistis, in lumine ‡ *audientur*: & quod ‡ *ad* aurem loquuti estis in cubiculis, prædicabitur ‖ *supra* domate. Dico autem vobis amicis meis, Ne * *timeatis* ab his qui occidunt meatu corpus, & post

* Multis autem turbis cõcurrentibus, ita vt se inuicem conculcarent, * ἐπισυνάγοντας ‖ nauem † neque ‡ dicentur: ‖ in tectis. * *reformidetis*

ἐπισυναγόντων δὲ τῶν ὄχλων, ὥστε καταπατεῖν ἀλλήλους, ἤρξατο λέγειν πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ πρῶτον, Προσέχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων, ἥτις ἐστὶν ὑπόκρισις. οὐδὲν δὲ συγκεκαλυμμένον ἐστὶν, ὃ οὐκ ἀποκαλυφθήσεται· καὶ κρυπτὸν, ὃ οὐ γνωσθήσεται. ἀνθ' ὧν ὅσα ἐν τῇ σκοτίᾳ εἴπατε, ἐν τῷ φωτὶ ἀκουσθήσεται· καὶ ὃ πρὸς τὸ οὖς ἐλαλήσατε ἐν τοῖς ταμείοις, κηρυχθήσεται ἐπὶ τῶν δωμάτων. λέγω δὲ ὑμῖν τοῖς φίλοις μου, μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τῶν ἀποκτεννόντων τὸ σῶμα, καὶ μετὰ

† habent amplius faciant.

hæc non † *habentibus abundantius* quid * *facere.*

ταῦτα μὴ ἐχόντων περισσότερόν τι ποιῆσαι.

Ostendam autem vobis, quem timeatis. time-

Ὑποδείξω δὲ ὑμῖν, τίνα φοβηθῆτε. φοβή- 5

‡ eum qui postquam occiderit, potestatē habet mittere

te ‡ *illum post occidere, auctoritatem habentem inji-*

θητε τὸν μετὰ τὸ ἀποκτεῖναι, ἐξουσίαν ἔχοντα ἐμ-

cere in gehennam. ita dico vobis, hunc

βαλεῖν εἰς τὴν γέενναν. ναὶ λέγω ὑμῖν, τοῦτον

§ dipõdio?

timete. Nonne quinque passeres væneunt § *as-*

φοβήθητε. οὐχὶ πέντε στρουθία πωλεῖται ἀσ- 6

sarii duobus? & vnus ex illis non est in obliuio-

σαρίων δύο; καὶ ἓν ἐξ αὐτῶν οὐκ ἔστιν * ἐπιλελησμέ-

* ἐπιλανθάνομαι

ne coram Deo. Sed & capilli capi-

νον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ἀλλὰ καὶ αἱ τρίχες τῆς κεφα- 7

‖ Nolite *timere:

tis vestri omnes numerati sunt. ‖ *ne* ergo * *timete:*

λῆς ὑμῶν πᾶσαι ἠριθμημέναι εἰσίν. μὴ οὖν φοβεῖσθε·

† pluris estis

multis passeribus † *præstatis* vos. Dico autē vo-

πολλῶν στρουθίων διαφέρετε ὑμεῖς. λέγω δὲ ὑ- 8

bis, Omnis quicumq; confessus fuerit *in* me coram

μῖν, πᾶς ὃς ἂν ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἔμπροσθεν τῶν

* illum

hominibus, & filius hominis confitebitur * *in*

ἀνθρώπων, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁμολογήσει ἐν

‡ Qui autē negauerit

illo coram angelis Dei. ‡ *Ac ne-*

αὐτῷ ἔμπροσθεν τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. ὁ δὲ ἀρνη- 9

gans me coram hominibus, negabi-

σάμενός με ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ἀπαρνηθή-

tur coram angelis Dei. Et omnis qui

σεται ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ. καὶ πᾶς ὃς 10

dicit verbum in filium hominis, remittetur

εἰπεῖ λόγον εἰς τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἀφεθήσεται

§ Si autem qui ‖ blasphemauerit, * inducent

illi: ‡ *at* in sanctum spiritum ‖ *blasphemanti*

αὐτῷ· ᾧ δὲ εἰς τὸ ἅγιον πνεῦμα βλασφημήσαντι

non remittetur. Quum autem * *adduxe-*

οὐκ ἀφεθήσεται. ὅταν δὲ προσφέρωσιν 11

† ad magistratus,

rint vos in synagogas & † *principatus*, &

ὑμᾶς ἐπὶ τὰς συναγωγὰς καὶ τὰς ἀρχὰς καὶ

τὰς

potestates, * ne curate qualiter aut quid ‡ excu- * nolite
τας ἐξουσίας, μὴ μεριμνᾶτε πῶς ἢ τί ἀπολο- solliciti esse
setis, aut quid dicatis. Nam sanctus Spiritus ‡ respon-
12 γήσησθε, ἢ τί εἴπητε. τὸ γὰρ ἅγιον πνεῦμα deatis,
docebit vos in ipsa hora ¶ quæ oporteat dicere. ¶ quid vos
διδάξει ὑμᾶς ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἃ δεῖ εἰπεῖν.
A autem quidam ei de turba, Magister,
13 Εἶπε δέ τις αὐτῷ ἐκ τοῦ ὄχλου, διδάσκαλε,
dic fratri meo ‖ partiri eum me ‖ vt diuidat
εἰπὲ τῷ ἀδελφῷ μου μερίσασθαι μετ' ἐμοῦ τὴν mecum
hæreditatem. * Ille autem dixit ei: Homo, Quis * At ille
14 κληρονομίαν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ἄνθρωπε, τίς
me constituit iudicem aut diuisorem super vos?
με κατέστησε δικαστὴν ἢ μεριστὴν ἐφ' ὑμᾶς;
Dixit † autem ad illos: Videte & cauete † que
15 εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς, ὁρᾶτε καὶ φυλάσσεσθε
ab ‡ auaritia: quia non in ¶ redundare cui- ‡ omni
ἀπὸ τῆς πλεονεξίας· ὅτι οὐκ ἐν τῷ περισσεύειν τι- ¶ abundā-
quam vita eius est ex ‖ substantia ipsius. Di- tia cuius-
16 νὶ ἡ ζωὴ αὐτοῦ ἐστὶν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῦ. εἶ quam ‖ his quæ
xit autem similitudinem ad illos, dicens: Hominis possidet
πε δὲ παραβολὴν πρὸς αὐτοὺς, λέγων, ἀνθρώπου
cuiusdam diuitis * hanc tulit regio. Et † ratiocinabatur * vbertes
17 τινὸς πλουσίου εὐφόρησεν ἡ χώρα. καὶ διελογίζετο fructus a-
in semetipso, dicens: Quid faciam, quia non habeo quò con- ger attulit
ἐν ἑαυτῷ, λέγων, τί ποιήσω; ὅτι οὐκ ἔχω ποῦ συν- † cogita-
gregem fructus meos? Et dixit, Hoc faciam, bat intra
18 ἄξω τοὺς καρπούς μου; καὶ εἶπε, τοῦτο ποιήσω, se,
Destruam mea horrea, & maiora ‡ ædifi- ‡ faciam,
καθελῶ μου τὰς ἀποθήκας, καὶ μείζονας οἰκοδο- cabo, & congregabo illuc omnia ¶ nata ‖ mea. ¶ quæ
μήσω, καὶ συνάξω ἐκεῖ πάντα τὰ γενήματά μου, ‖ sunt mi-
& bona mea. Et dicam animæ meæ: Anima, hi,
19 καὶ τὰ ἀγαθά μου. καὶ ἐρῶ τῇ ψυχῇ μου, ψυχή,
habes multa bona posita in annos plurimos: re-
ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά· ἀνά-

epulare. quiesce, comede, bibe, ° oblectare. Dixit autem illi
παῦε, φάγε, πίε, εὐφραίνου. Εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ 20
Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repe-
θεός, ἄφρων, ταύτῃ τῇ νυκτὶ τὴν ψυχήν σου ἀπαι-
cuius tunt à te: quæ autem parasti, † cui erunt? Sic
τοῦσιν ἀπὸ σοῦ· ἃ δὲ ἡτοίμασας, τίνι ἔσται; οὕτως 21
est qui sibi thesaurizat, & est diues. ° que † Ideo ‡ Nolite ‖ esse
† thesaurizans sibiipsi, & non ‖ in Deum ‡ditescens.
ὁ θησαυρίζων ἑαυτῷ, καὶ μὴ εἰς θεὸν πλουτῶν.
Dixit °autem ad discipulos suos: † Propter hoc
Εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, Διὰ τοῦτο 22
vobis dico: ‡ Ne soliciti ‖ sitis animæ vestræ quid man-
ὑμῖν λέγω, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φα-
ducetis, neque corpori, quid induamini. Anima
γητε· μηδὲ τῷ σώματι, τί ἐνδύσησθε. ἡ ψυχὴ 23
‖ quàm esca, † pl° quàm vestimentum. plus est ‖ alimento, & corpus † vestimento.
πλεῖόν ἐστι τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα τοῦ ἐνδύματος.
Considerate coruos, quia non seminant,
κατανοήσατε τοὺς κόρακας, ὅτι οὐ σπείρουσιν, 24
neque metunt, quibus non est cellarium, neque horreum,
οὐδὲ θερίζουσιν, οἷς οὐκ ἔστι ταμεῖον οὐδὲ ἀποθήκη·
‡ pascit ‡ plures estis illis: ‖ vestrûm cogitando & Deus ‡ alit illos: quanto magis vos ‡ præ-
καὶ ὁ θεὸς τρέφει αὐτούς· πόσῳ μᾶλλον ὑμεῖς διαφε-
stantis uoluucribus? Quis autē ‖ ex vobis cogitans ‖ potest
ρετε τῶν πετεινῶν; τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν 25
† adiicere poteſt † apponere ad ſtaturam ſuam cubi-
δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πῆ-
‡ quod ‖ est tum vnum? Si ergo neque ‡ minimum ‖ poteſtis, quid
χυν ἕνα; Εἰ οὖν οὐδὲ ἐλάχιστον δύνασθε, τί 26
de cæteris ſoliciti eſtis? Conſiderate
περὶ τῶν λοιπῶν μεριμνᾶτε; καταμάθετε τὰ 27
lilia, quomodo creſcunt: non laborant, neque nent. Dico autē
κρίνα, πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει. λέγω δὲ
‖ veſtiebatur vobis, Neque Salomon in omni gloria ſua ‖ circumamictus
ὑμῖν, οὐδὲ Σολομὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιε-
‡ ex iſtis. ‡ quod hodie eſt miciebatur ſicut vnū †iſtorum. Si autem fœnum ‡ in agro
βάλετο ὡς ἕν τούτων. εἰ δὲ τὸν χόρτον τὸν ἀγρὸν 28

σήμε-

hodie existens, & cràs in clibanum † *mittitur*, σήμερον ὄντα, καὶ αὔριον εἰς κλίβανον βαλλόμενον ὁ θεὸς οὕτως ἀμφιέννυσι, πόσῳ μᾶλλον ὑμᾶς, ὀλιγόπιστοι; καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε, ἢ τί πίητε, καὶ μὴ μετεωρίζεσθε. ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ἐπιζητεῖ. ὑμῶν δὲ ὁ πατὴρ οἶδεν ὅτι χρῄζετε τούτων. πλὴν ζητεῖτε τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν. μὴ φοβοῦ, τὸ μικρὸν ποίμνιον· ὅτι εὐδόκησεν ὁ πατὴρ ὑμῶν δοῦναι ὑμῖν τὴν βασιλείαν. πωλήσατε τὰ ὑπάρχοντα ὑμῶν, καὶ δότε ἐλεημοσύνην. ποιήσατε ἑαυτοῖς βαλλάντια μὴ παλαιούμενα, θησαυρὸν ἀνέκλειπτον ἐν τοῖς οὐρανοῖς, ὅπου κλέπτης οὐκ ἐγγίζει, οὐδὲ σὴς διαφθείρει. ὅπου γάρ ἐστιν ὁ θησαυρὸς ὑμῶν, ἐκεῖ καὶ ἡ καρδία ὑμῶν ἔσται. ἔστωσαν ὑμῶν αἱ ὀσφύες περιεζωσμέναι, καὶ οἱ λύχνοι καιόμενοι. καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον ἑαυτῶν, πότε ἀναλύσῃ ἐκ τοῦ γάμου, ἵνα ἐλθόντος καὶ κρούσαντος

† mittitur,
‡ vestit.
§ pusillæ
* nolite quærere
‖ nolite in sublime tolli.
† primùm
‡ & iustitiam eius,
§ Nolite timere
* complacuit
‖ quæ possidetis
† sæculos qui nō veterascunt,
‡ ardentes in manib⁹ vestris.
* ἐζωσμένοι ὦμεν &
* ζώννυμι
§ reuertatur
* quum venerit & pulsauerit

niente & pulsante, confestim aperiant ei.
μένοντες κρούσαντι, εὐθέως ἀνοίξωσιν αὐτῷ.
Beati serui illi, quos ‖ *veniens* dominus
* κρούω ‖ quum venerit
μακάριοι οἱ δοῦλοι ἐκεῖνοι, οὓς ἐλθὼν ὁ κύριος 37
inuenerit vigilantes. Amen dico vobis, quòd † circumcingetur,
εὑρήσει γρηγοροῦντας· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι περι-
† præcinget se, ‖ transiens
ζώσεται καὶ ἀνακλινεῖ αὐτοὺς, καὶ παρελθὼν δια-
ministrabit illis. Et si venerit in secunda vi-
κονήσει αὐτοῖς. καὶ ἐὰν ἔλθῃ ἐν τῇ δευτέρᾳ φυ- 38
§ si gilia, & § in tertia vigilia venerit, & inue-
λακῇ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ φυλακῇ ἔλθῃ, καὶ εὕ-
nerit ita, beati sunt serui illi.
ρῃ οὕτω, μακάριοί εἰσιν ἐκεῖνοι. 39
Hoc autem scitote, quoniam si sciret paterfamilias
τοῦτο δὲ γινώσκετε, ὅτι εἰ ᾔδει ὁ οἰκοδεσπότης
qua hora fur veniret, vigilaret vtique, & 40
ποίᾳ ὥρᾳ ὁ κλέπτης ἔρχεται, ἐγρηγόρησεν ἄν, καὶ
non *vtique* sineret perfodi domum suam. Et
οὐκ ἂν ἀφῆκε διορυχθῆναι τὸν οἶκον αὐτοῦ. καὶ
vos *igitur* estote parati: quia qua hora nō putatis,
ὑμεῖς οὖν γίνεσθε ἕτοιμοι· ὅτι ᾗ ὥρᾳ οὐ δοκεῖτε, ὁ
* veniet. filius hominis * *venit*. Ait autem ei Pe-
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεται. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Πέ- 41
trus: Domine, ad nos parabolam hanc
τρος, πρὸς ἡμᾶς τὴν παραβολὴν ταύτην
dicis, an & ad omnes? Dixit autem Dominus:
λέγεις, ἢ καὶ πρὸς πάντας; εἶπε δὲ ὁ κύριος, 42
‖ putas Quis ‖ *nam* est fidelis dispensator & prudens, quem
Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς οἰκονόμος καὶ φρόνιμος, ὃν
† supra familiam suam, vt det illis
καταστήσει ὁ κύριος ἐπὶ τῆς θεραπείας αὐτοῦ, τοῦ
dandum in tempore tritici mensuram? Beatus
διδόναι ἐν καιρῷ τὸ σιτομέτριον; μακάριος ὁ 43
‡ quum venerit seruus ille, quem ‖ *veniens* dominus eius inuenerit
δοῦλος ἐκεῖνος, ὃν ἐλθὼν ὁ κύριος αὐτοῦ εὑρήσει

ποιοῦν-

facientem ita. Verè dico vobis, quoniã ‡ *super* ‡ supra o-
44 ποιοῦντα ἀὐτόν. ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐπὶ mnia quæ
omnibus substantiis ipsius constituet illum. possidet
πᾶσι τοῖς ὑπάρχουσιν αὐτοῦ καταστήσει αὐτόν.
Si autem dixerit seruus ille in corde
45 ἐὰν δὲ εἴπῃ ὁ δοῦλος ἐκεῖνος ἐν τῇ καρδίᾳ
suo, * *Tardat* dominus meus venire, & cœperit * Moram
αὐτοῦ, χρονίζει ὁ κύριός μου ἐρχεσθαι, καὶ ἄρξηται facit
percutere ‖ *pueros* & ancillas, ederéque ‖ seruos,
τύπτειν τοὺς παῖδας καὶ τὰς παιδίσκας, ἐσθίειν τε
& bibere & inebriari, Veniet dominus ser-
46 καὶ πίνειν καὶ μεθύσκεσθαι, ἥξει ὁ κύριος τοῦ δού-
ui illius in die qua non † *exspectat*, & *in ho-* † sperat,
λου ἐκείνου ἐν ἡμέρᾳ ᾗ οὐ προσδοκᾷ, καὶ ἐν ὥ-
ra qua ‡ *non agnoscit*, & ‡ *dissecabit* eum, & par- ‡ nescit,
ρᾳ ᾗ οὐ γινώσκει, καὶ διχοτομήσει αὐτόν, καὶ τὸ μέ- § diuidet
rem eius cum infidelibus ponet. Ille autem
47 ρος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπίστων θήσει. ἐκεῖνος δὲ ὁ
seruus * *noscens* voluntatem domini sui, & non * qui co-
δοῦλος ὁ γνοὺς τὸ θέλημα τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, καὶ μὴ gnouit
‖ *apparans neque faciens ad* voluntatem e- ‖ sse præpa-
ἑτοιμάσας μηδὲ ποιήσας πρὸς τὸ θέλημα αὐ- rauit, & non fecit
ius, † *cædetur* multis. Qui autem nõ ‡ *noscens, faciens* secundùm
48 τοῦ, δαρήσεται πολλάς. ὁ δὲ μὴ γνοὺς, ποιήσας † vapula-
autem digna plagis, § *cædetur* paucis. omni autem cui ‡ cogno-
δὲ ἄξια πληγῶν, δαρήσεται ὀλίγας. παντὶ δὲ ᾧ uit, & fe-
datum est multum, multum quæretur ab eo: & cui cit
ἐδόθη πολύ, πολὺ ζητηθήσεται παρ' αὐτοῦ· καὶ ᾧ § vapula-
* *deposuerunt* multum ‖, *abundantius* repoſcent *eum*. bit
παρέθεντο πολύ, περισσότερον αἰτήσουσιν αὐτόν. * plus cõ-
Ignem veni † *iactare* in terram, & quid volo mendauerunt,
49 πῦρ ἦλθον βαλεῖν εἰς τὴν γῆν, καὶ τί θέλω ‖ petentab
‡ *si iam* accendatur? Baptisma autem habeo bapti- eo. † mittere
50 εἰ ἤδη * ἀνήφθη; βάπτισμα δὲ ἔχω βαπτι- ‡ nisi vt
zari, & quomodo coarctor, vsque § *quò* perficiatur? *ἀπτομαι § dum
σθῆναι, καὶ πῶς συνέχομαι ἕως οὗ τελεσθῇ;

Putatis quia pacem veni dare in
δοκεῖτε ὅτι εἰρήνην παρεγένομην δοῦναι ἐν
terra? non, dico vobis, sed *diuisionem.
τῇ γῇ; οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἢ διαμερισμόν.
Erunt enim ex ‖nunc quinque in domo vna †diuisi,
ἔσονται γὰρ ἀπὸ τοῦ νῦν πέντε ἐν οἴκῳ ἑνὶ διαμε-
tres in duos, & duo in tres.
μεμερισμένοι, τρεῖς ἐπὶ δυσὶ, καὶ δύο ἐπὶ τρισί·
‡Diuidetur pater in filium & filius in pa-
διαμερισθήσεται πατὴρ ἐφ' υἱῷ, καὶ υἱὸς ἐπὶ πα-
§suum: trem §: mater in filiam, & filia in ma-
τρὶ· μήτηρ ἐπὶ θυγατρί, καὶ θυγάτηρ ἐπὶ μη-
trem: socrus in nurum suam, & nurus
τρί· πενθερὰ ἐπὶ τὴν νύμφην αὐτῆς, καὶ νύμφη
*ad turbas, in socrum suam. Dicebat autem *& turbis,
ἐπὶ τὴν πενθερὰν αὐτῆς. ἔλεγε δὲ καὶ τοῖς ὄχλοις, ‖occasibus,
Quum videritis nubem orientem ab
ὅταν ἴδητε τὴν νεφέλην ἀνατέλλουσαν ἀπὸ δυσμῶν,
†Nimbus statim dicitis, †imber venit, & fit ita.
εὐθέως λέγετε, ὄμβρος ἔρχεται· καὶ γίνεται οὕτω.
Et quum Austrum flantem, dicitis, quia æstas e-
καὶ ὅταν νότον πνέοντα, λέγετε, ὅτι καύσων ἔ-
rit, & fit. Hypocritæ, faciem
σται· καὶ γίνεται. ὑποκριταί, τὸ πρόσωπον τοῦ
cæli & terræ *nostis probare, *at* tempus
οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς οἴδατε δοκιμάζειν, τὸν δὲ καιρὸν
‡autem ‡hoc quomodo non probatis? Quid autem & à vobis-
τοῦτον πῶς οὐ δοκιμάζετε; τί δὲ καὶ ἀφ' ἑαυ-
§ipsis non iudicatis quod iustum §? Quum *enim vadis cum
τῶν οὐ κρίνετε τὸ δίκαιον; ὡς γὰρ ὑπάγεις μετὰ
aduersario tuo ad principem, in via da operam
ἀντιδίκου σου ἐπ' ἄρχοντα, ἐν τῇ ὁδῷ δὸς ἐργασίαν
liberari ab illo, ne forte trahat te
*ἀπαλλάσσομαι ἀπ' αὐτοῦ, μήποτε κατασύρῃ σε
ad iudicem, & iudex te tradat exactori,
πρὸς τὸν κριτὴν, καὶ ὁ κριτής σε παραδῷ τῷ πράκτορι,
καὶ ὁ

& exactor † *iaciat* te in carcerem. † mittat

καὶ ὁ πράκτωρ βάλῃ σε εἰς φυλακήν.

Dico tibi, Non * *regredieris illinc, vsquequo* etiam * exiesindè, donec

59 λέγω σοι, οὐ μὴ ἐξέλθῃς ἐκεῖθεν, ἕως καὶ τὸ nouissimum minutum reddas.

ἔσχατον λεπτὸν ἀποδῷς.

CAP. XIII. ιγ'.

Aderant autem quidam in ipso tempore nuncian-

1 Παρῆσαν δέ τινες ἐν αὐτῷ τῷ καιρῷ ἀπαγ-
tes illi de Galilæis, quorum sanguinem Pi-

γέλοντες αὐτῷ περὶ τῶν γαλιλαίων, ὧν τὸ αἷμα πι-
latus miscuit cum sacrificiis eorum. Et respon-

2 λάτος ἔμιξε μετὰ τῶν θυσιῶν αὐτῶν. καὶ ἀποκρι-
dens Iesus dixit illis: Putatis quòd Galilæi

θεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, δοκεῖτε ὅτι οἱ γαλιλαῖοι
hi peccatores præ omnibus Galilæis

οὗτοι ἁμαρτωλοὶ παρὰ πάντας τοὺς γαλιλαίους
fuerint, quia talia passi sunt? Non, dico

3 ἐγένοντο, ὅτι τοιαῦτα * πέπονθασιν; οὐχί, λέγω * πάσχω,
vobis, sed ‡ *si non pœnitentiam egerint.* omnes similiter & παθέω

ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆτε, πάντες ὡσαύτως ‡ nisi pœnitentiam
peribitis. § *Vel* illi decem & octo, supra quos habueritis,

4 ἀπολεῖσθε. ἢ ἐκεῖνοι οἱ δέκα καὶ ὀκτὼ, ἐφ' οὓς § Sicut
cecidit turris in Siloam, & occidit

ἔπεσεν ὁ πύργος ἐν τῷ σιλωὰμ, καὶ ἀπέκτεινεν
eos: putatis quia * ipsi debitores fuerint præter * &

αὐτούς; δοκεῖτε ὅτι αὐτοὶ ὀφειλέται ἐγένοντο παρὰ
omnes homines habitantes in Hieru-

πάντας ἀνθρώπους τοὺς κατοικοῦντας ἐν ἱερου-
salem? Non, dico vobis, sed si non ‖ *pœnitueri-*

5 σαλήμ; οὐχί, λέγω ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν μὴ μετανοῆ- ‖ pœnitẽtiam habueritis,
tis, omnes similiter peribitis. Dicebat autem hanc

6 τε, πάντες ὁμοίως ἀπολεῖσθε. ἔλεγε δὲ ταύτην
similitudinem: † *Ficum* habebat quidam in vi- † Arborẽ fici

τὴν παραβολήν, συκῆν εἶχέ τις ἐν τῷ ἀμπε-

nea sua plantatam, & venit fructum
* φυτεύομαι
quærens in illa, & non inuenit. Dixit autem ad
ζητῶν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ εὗρεν. εἶπε δὲ πρὸς τὸν
* vinitorem: Ecce ‡ tres annos venio quærens fru-
ἀμπελουργόν, ἰδοὺ τρία ἔτη ἔρχομαι ζητῶν καρ-
ctum in ficulnea hac, & non inuenio. ‡ Exscinde
πὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ, καὶ οὐχ εὑρίσκω· ἔκκοψον
illam: vt quid etiam terram occupat? * Is autem re-
αὐτήν· ἱνατί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ; ὁ δὲ ἀπο- 8
spondens, dicit illi: Domine, ‖ relinque eam & hanc
κριθεὶς, λέγει αὐτῷ, κύριε, ἄφες αὐτὴν καὶ τοῦτο
annum, vsque dum fodiam circa illam, & mittam
τὸ ἔτος, ἕως σκάψω περὶ αὐτὴν, καὶ βάλω
† stercus. † stercora. Et si quidem fecerit fructum: * si verò non,
κόπρια· κἂν μὲν ποιήσῃ καρπὸν εἰ δὲ μήγε, 9
in futurum ‡ excides eam. Erat autem do-
εἰς τὸ μέλλον ἐκκόψεις αὐτήν. Ἦν δὲ διδά- 10
cens in ‡ vna synagogarum in Sabbathis.
κων ἐν μιᾷ τῶν συναγωγῶν ἐν τοῖς σάββασι.
* quæ habebat ‖ annis † inclinata, nec omninò poterat sursum respicere. Quã quum videret * vocauit eam ad se, ‡ dimissa es ab infirmitate tua.
Et ecce mulier * erat spiritum habens infirmitatis ‡ an-
καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἣν πνεῦμα ἔχουσα ἀσθενείας ἔ- 11
nos decem & octo, & erat ‖ concuruata, & non po-
τη δέκα καὶ ὀκτὼ, καὶ ἦν συγκύπτουσα, καὶ μὴ δυνα-
tens recuruare in omnino. Videns autem eam
μένη ἀνακύψαι εἰς τὸ παντελές. ἰδὼν δὲ αὐτὴν 12
Iesus, * aduocauit, & ait illi: Mulier,
ὁ Ἰησοῦς, προσεφώνησε, καὶ εἶπεν αὐτῇ, γύναι,
‡ absoluta es infirmitate tua. Et impoluit
ἀπολέλυσαι τῆς ἀσθενείας σου. καὶ ἐπέθηκεν ‖ 13
illi manus, & confestim erecta est,
αὐτῇ τὰς χεῖρας, καὶ παραχρῆμα * ἀνωρθώθη,
& glorificabat Deum. Respondens autem archisyna-
καὶ ἐδόξαζε τὸν θεόν. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ ἀρχισυνά- 14
gogus, indignans quia Sabbato cu-
γωγος, ἀγανακτῶν ὅτι τῷ σαββάτῳ ἐθεράπευ-

σεν ὁ

set Iesus, dicebat turbæ: Sex dies sunt in
σεν οἱ ησοῦς, ἔλεγε τῷ ὄχλῳ, ἓξ ἡμέραι εἰσὶν ἐν
quibus oportet operari: in his ergo ‡ *venientes* ‡ venite
αἷς δεῖ ἐργάζεσθαι· ἐν ταύταις οὖν ἐρχόμενοι & curamini, & non* die Sabbati. *in
θεραπεύεσθε, καὶ μὴ τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου.
‖ *Respondit ergo ei* Dominus, & dixit: Hypocri- ‖ Respondēs autem
15 ἀπεκρίθη οὖν αὐτῷ ὁ κύριος, καὶ εἶπεν, ὑποκρι- ad illum
tæ, vnusquisque vestrûm Sabbato non soluit bouem
ται, ἕκαστος ὑμῶν τῷ σαββάτῳ οὐ λύει τὸν βοῦν
suum, aut asinum à præsepio, & † *abducens* † ducit ad
αὐτοῦ, ἢ τὸν ὄνον ἀπὸ τῆς φάτνης, καὶ ἀπαγαγὼν aquare?
potum dat? Hanc autem filiam Abrahæ *existentem*,
16 ποτίζει; ταύτην δὲ θυγατέρα Ἀβραὰμ οὖσαν, quam ‡ *ligauit* Satanas, ecce decem & octo ‡ *annos*, non * alligauit
ἣν ἔδησεν ὁ σατανᾶς, ἰδοὺ δέκα καὶ ὀκτὼ ἔτη, οὐκ ‡ annis,
ἔδει * λυθῆναι ἀπὸ τοῦ δεσμοῦ τούτου τῇ ἡμέρᾳ τῶν * δέον
Sabbati? Et § *hæc dicente eo*, erubes- § quum
17 σαββάτου; καὶ ταῦτα λέγοντος αὐτοῦ, κατῃσχύ- hæc diceret,
cebant omnes * *confusi* ei: & omnis ‖ *turba* * aduersarij eius: ‖ populus
νοντο πάντες οἱ ἀντικείμενοι αὐτῷ· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος gaudebat in vniuersis † *gloriosis factis* ab †quæ gloriosè fiebant
ἐχαίρεν ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐνδόξοις τοῖς γινομένοις ὑπ' eo. Dicebat *autem*, Cui simile est regnum *ergo,
18 αὐτοῦ. ἔλεγε οὖν, τίνι ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ
Dei, & cui similabo illud? Simile est grano
19 θεοῦ, καὶ τίνι ὁμοιώσω αὐτήν; ὁμοία ἐστὶ κόκκῳ sinapis, quod ‡ *accipiens* homo misit in hortum ‡ accepit
σινάπεως, ὃν λαβὼν ἄνθρωπος ἔβαλεν εἰς κῆπον suum, & creuit, & factum est in arborem magnam, & * αὐξάνω
ἑαυτοῦ, καὶ *ηὐξήθη, καὶ ἐγένετο εἰς δένδρον μέγα, καὶ § requie-
τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατεσκήνωσεν ἐν τοῖς κλάδοις uerunt
αὐτοῦ. Et iterum dixit: Cui * *similabo* re- *simile æ-
20 δοις αὐτοῦ. καὶ πάλιν εἶπε, τίνι ὁμοιώσω τὴν βα- stimabo

‖acceptum gnum Dei? Simile est fermento, quod ‖*accipiens*
ακείαν τ̃ θεȣ̃; ομοία ἐστὶ ζύμῃ, ἣν λαβȣ̃σα
†fermentaretur mulier abscondit in farinæ sata tria, donec †*fermentatum est* totum. Et transibat per ciuitates &
ζυμωθῆ ὅλον. καὶ διεπορεύετο κατὰ πόλεις καὶ
‖castella *vicos* docens, & iter faciens in Hierusalem. Ait autem quidã illi: Domine, si pauci
κωμας διδάσκων, καὶ πορείαν ποιούμενος εἰς Ἱερȣσαλήμ. εἶπε δέ τις αὐτῳ̃, κύριε, εἰ ὀλίγοι
¶ sunt qui saluantur? ‖*seruantur*? Ipse autem dixit ad illos: Contendi-
οἱ σωζόμενοι; ὁ δὲ εἶπε πρὸς αὐτȣ́ς, ἀγωνίζε-
te intrare per angustam portam: quia multi, di-
σθε εἰσελθεῖν διὰ τ̃ στενῆς πύλης· ὅτι πολλοί, λέ-
co vobis, quærent intrare, & non poterunt.
γω ὑμῖν, ζητήσȣσιν εἰσελθεῖν, καὶ ȣ̓κ ἰσχύσȣσιν.
¶ Quum *intrauerit ‖incipietis* ¶ *Ex quo* autẽ **surrexerit* paterfamilias, & clauserit
ἀφ' ȣ̃ ἂν ἐγερθῆ ὁ οἰκοδεσπότης, καὶ ἀποκλείσῃ
ostium, & ‖*cœperitis* foris stare, & pulsare
τὴν θύραν, καὶ ἄρξησθε ἔξω ἑστάναι, καὶ κρούειν τὴν
ostium, dicentes: Domine Domine, aperi nobis: &
θύραν, λέγοντες, κύριε κύριε, ἄνοιξον ἡμῖν· καὶ
†Nescio respondens dicet vobis, †*Non noui* vos vnde sitis.
ἀποκριθεὶς ἐρεῖ ὑμῖν, ȣ̓κ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ.
Tunc incipietis dicere: Manducauimus coram te,
τότε ἄρξεσθε λέγειν, ἐφάγομεν ἐνώπιον σου
& bibimus, & in plateis nostris docuisti.
καὶ ἐπίομεν, καὶ ἐν ταῖς πλατείαις ἡμῶν ἐδίδαξας.
*Nescio Et dicet, *Dico* vobis, **Non noui* vos vnde sitis.
καὶ ἐρεῖ, λέγω ὑμῖν, ȣ̓κ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ·
‖‖discedite ‖‖*Abscedite* à me omnes operarij iniquitatis.
ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμȣ̃ πάντες οἱ ἐργάται τ̃ ἀδικίας.
Ibi erit fletus & stridor den-
ἐκεῖ ἔσται ὁ κλαυθμὸς καὶ ὁ βρυγμὸς τ̃ ὀδόν-
tium, quum videritis Abraham, & Isaac & Iacob,
των, ὅταν ὄψησθε Ἀβραὰμ, καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακὼβ,
καὶ πάν-

& omnes Prophetas in regno
καὶ πάντας τοὺς προφήτας ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ
Dei, vos autem † *expulsos* foras. Et venient † expelli.
28 θεοῦ, ὑμᾶς δὲ ἐκβαλλομένους ἔξω. καὶ ἥξουσιν
ab * *Orientibus & Occidentibus*, & Aquilone, & Austro, & * Oriente
ἀπ' ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν, καὶ βορρᾶ, καὶ νότου, καὶ & Occi-
dente,
‡ *recumbent* in regno Dei. Et ‡ accum-
bent
30 ἀνακλιθήσονται ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. καὶ
ecce sunt nouissimi qui erunt primi, & sunt pri-
ἰδοὺ εἰσὶν ἔσχατοι οἱ ἔσονται πρῶτοι, καὶ εἰσὶ πρῶ-
mi qui erunt nouissimi. In ipsa die ac-
31 τοι οἱ ἔσονται ἔσχατοι. ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ προσ-
cesserunt quidam § *Pharisæi*, dicentes illi: Exi & § Phari-
ἦλθόν τινες Φαρισαῖοι, λέγοντες αὐτῷ, ἔξελθε, καὶ sæorum
vade hinc, quia Herodes vult te occidere.
πορεύου ἐντεῦθεν· ὅτι Ἡρῴδης θέλει σε ἀποκτεῖναι.
Et ait illis: * *Euntes* dicite vul- * Ite
32 καὶ εἶπεν αὐτοῖς, πορευθέντες εἴπατε τῇ ἀλώ-
pi illi: Ecce eicio dæmonia, & sanitates
πεκι ταύτῃ, ἰδοὺ ἐκβάλλω δαιμόνια, καὶ ἰάσεις
perficio hodie & cras, & tertia † consum- † die
τελῶ σήμερον καὶ αὔριον, καὶ τῇ τρίτῃ τελειοῦ-
mor. Verùmtamen oportet me hodie & cras &
33 μαι. πλὴν δεῖ με σήμερον καὶ αὔριον καὶ τῇ
† *perendie* ambulare: quia non capit Prophe- † se quenti
ἐχομένῃ πορεύεσθαι· ὅτι οὐκ ἐνδέχεται προφή- die
tam perire extra Hierusalem. Hierusalem
34 την ἀπολέσθαι ἔξω Ἱερουσαλήμ. Ἱερουσαλήμ
Hierusalem * *occidens* Prophetas, & * quæ oc-
Ἱερουσαλήμ ἡ ἀποκτείνουσα τοὺς προφήτας, καὶ cidis
‡ *lapidans* *missos* ad te, ‡ lapidas
λιθοβολοῦσα τοὺς ἀπεσταλμένους πρὸς αὐτήν, eos qui
quoties volui congregare filios tuos, quēadmo-
πόσακις ἠθέλησα ἐπισυνάξαι τὰ τέκνα σου, ὃν τρό- dum auis congregat † *suam pullitiem* sub † nidum
suum
πον ὄρνις ἐπισυνάγει τὰ ἑαυτῆς νοσσιὰν ὑπὸ τὰς

* pennis, ‖ noluisti? † relinquetur

* alas, & ‖ non voluisti? Ecce † relinquitur vobis

πτέρυγας, καὶ οὐκ ἠθελήσατε; ἰδοὺ ἀφίεται ὑμῖν

domus vestra deserta. Dico autem vobis, quia non me videbi-

ὁ οἶκος ὑμῶν ἔρημος. λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐ μή με ἴδητε

† qui venit

tis, donec veniat quum dixeris, Benedictus ve-

ἕως ἂν ἥξῃ ὅτε εἴπητε, Εὐλογημένος ὁ ἐρχό-

niens in nomine Domini.

μενος ἐν ὀνόματι κυρίου.

CAP. XIIII. ιδ'.

* quum intrasset Iesus

Et factum est * in venire eum in domum cuiusdã

Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ἐλθεῖν αὐτὸν εἰς οἶκόν τινος

† principis

† principum Pharisæorum sabbato manducare

τῶν ἀρχόντων τῶν Φαρισαίων σαββάτῳ φαγεῖν

panem, & ipsi † erant observantes eum. Et

ἄρτον, καὶ αὐτοὶ ἦσαν παρατηρούμενοι αὐτόν. καὶ

ecce homo quidam erat hydropicus ante

ἰδοὺ ἄνθρωπός τις ἦν ὑδρωπικὸς ἔμπροσθεν

illum. Et respondens Iesus dixit ad

αὐτοῦ. καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς εἶπε πρὸς τοὺς

Legisperitos & Pharisæos, dicens, Si licet Sab-

νομικοὺς καὶ Φαρισαίους, λέγων, Εἰ ἔξεστι τῷ σαβ-

* ipse verò apprehensum

βάτῳ θεραπεῦσαι; οἱ δὲ ἡσύχασαν. καὶ ἐπι-

* prehendens sanauit eum, & dimisit. Et

λαβόμενος ἰάσατο αὐτὸν, καὶ ἀπέλυσε. καὶ

respondens ad illos dixit: Cuius vestrum asinus aut

ἀποκριθεὶς πρὸς αὐτοὺς εἶπε, Τίνος ὑμῶν ὄνος ἢ

bos in puteum cadet, Et non continuò

βοῦς εἰς φρέαρ ἐμπεσεῖται, καὶ οὐκ εὐθέως

extrahet illum in die Sabbati? &

* ἀνασπάσει αὐτὸν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ σαββάτου; καὶ

non poterant respondere illi ad hæc.

* ἀντα-
πο-
κριθῆναι
‖ &
† inuita-
tos

οὐκ ἴσχυσαν * ἀνταποκριθῆναι αὐτῷ πρὸς ταῦτα.

Dicebat autem ‖ ad † vocatos parabo-

ἔλεγε δὲ πρὸς τοὺς * κεκλημένους παραβο-

* λέγομαι

λὴν ἐ-

lam, *attendens quomodo primos accubitus eligerent, * intendens
λιν, ἐπέχων πῶς τὰς πρωτοκλισίας ἐξελέγοντο,
dicens ad illos: Quum ‡ vocatus fueris ab aliquo ad ‡ inuitatus
8 λέγων πρὸς αὐτούς, ὅταν κληθῇς ὑπό τινος εἰς
nuptias, ne diſcumbas in primo ‡ accubitu, ‡ loco,
γάμους, μὴ κατακλιθῇς εἰς τὴν πρωτοκλισίαν,
ne *quando honoratior te ſit ‖ vocatus ab illo. * fortè
μήποτε ἐντιμότερός σου ᾖ κεκλημένος ὑπ' αὐτοῦ.
‖ inuitatus
Et veniens † te & illum * vocans, dicat tibi, Da † is qui
9 καὶ ἐλθὼν ὁ σὲ καὶ αὐτὸν καλέσας, ἐρεῖ σοι, δὸς
* vocauit,
huic locum: & tunc incipias cum ‡ pudore vltimum ‡ rubore
τούτῳ τόπον· καὶ τότε ἄρξῃ μετ' αἰσχύνης τὸν ἔσχατον
nouiſſimum
locum ‖ obtinere. Sed quum vocatus fueris, * va- ‖ tenere. * vade,
10 τόπον κατέχειν. ἀλλ' ὅταν κληθῇς, πορεύθεὶς
dens recumbe in ‖ nouiſſimum locum, vt quum venerit ‖ vltimo loco,
ἀνάπεσον εἰς τὸν ἔσχατον τόπον, ἵνα ὅταν ἔλθῃ
† inuitans te, dicat tibi, Amice, aſcende † qui inuitauit,
ὁ κεκληκώς σε, εἴπῃ σοι, φίλε, πρόσαναβηθι
ſuperius: tunc erit tibi gloria coram ſimul
ἀνώτερον· τότε ἔσται σοι δόξα ἐνώπιον πάντων
diſcumbentibus tibi. Quia omnis * exaltans ſeipſum hu- * qui ſe exaltat
11 συνανακειμένων σοι. ὅτι πᾶς ὁ ὑψῶν ἑαυτὸν ταπει-
miliabitur, & ‡ humilians ſeipſum exaltabitur. ‡ qui ſe humiliat
νωθήσεται, καὶ ὁ ταπεινῶν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.
Dicebat autem & ‡ vocanti ipſum: Quum facis ‡ ei qui ſe inuitauerat,
12 ἔλεγε δὲ καὶ τῷ κεκληκότι αὐτόν, ὅταν ποιῇς
prandium aut cœnam, * ne voca amicos tuos, neque * noli vocare
ἄριστον ἢ δεῖπνον, μὴ φώνει τοὺς φίλους σου, μηδὲ
fratres tuos, neque cognatos tuos, neque
τοὺς ἀδελφούς σου, μηδὲ τοὺς συγγενεῖς σου, μηδὲ
vicinos † diuites, ne ‖ quando & ipſi te reinui- ‖ fortè
γείτονας πλουσίους, μήποτε καὶ αὐτοί σε ἀντικαλέ-
tent, & fiat tibi retributio. Sed quum
13 σωσι, καὶ γένηταί σοι ἀνταπόδομα. ἀλλ' ὅταν
facis † epulum, voca pauperes, * manços, claudos, † conuiuium,
ποιῇς δοχήν, κάλει πτωχούς, ἀναπήρους, χωλούς, * debiles.

‡ & cæcos. Et beatus eris, quia non habent
τυφλούς. καὶ μακάριος ἔσῃ, ὅτι οὐκ ἔχουσιν
retribuere tibi: retribuetur enim tibi in
ἀνταποδοῦναί σοι· ἀνταποδοθήσε) γάρ σοι ἐν τῇ
§ Hæc quū resurrectione iustorum. § *Audiens autem quidam simul*
audisset quidam de simul discumbentibus, * panem
ἀναστάσει τῶν δικαίων. ἀκούσας δέ τις τῶν συν-
recumbentium hæc, dixit illi: Beatus qui
ανακειμένων ταῦτα, εἶπεν αὐτῷ, μακάριος ὃς
manducabit *prandium in regno Dei. Ipse autē
φάγε) ἄριστον ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ θεοῦ. ὁ δὲ
dixit ei: Homo quidam fecit cœnam mā-
εἶπεν αὐτῷ, ἄνθρωπός τις ἐποίησε δεῖπνον με-
gnam, & vocauit multos. Et misit
γα, καὶ ἐκάλεσε πολλούς. καὶ ἀπέστειλε τὸν
seruum suum hora cœnæ dicere in-
δοῦλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου εἰπεῖν τοῖς κε-
‖ vt venirent, ‖ *venire*, quia iam parata sunt omnia.
κλημένοις, ἔρχεσθε· ὅτι ἤδη ἕτοιμά ἐστι πάντα.
† simul omnes Et cœperunt † *ab vna* excusare omnes.
καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς πάντες παραιτεῖσθαι πάντες.
* Villam primus dixit ei: * *Agrum* emi, & habeo
ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῷ, ἀγρὸν ἠγόρασα, καὶ ἔχω
‡ eam: necesse exire & videre ‡ *illum*: rogo te, habe
ἀνάγκην ἐξελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτόν· ἐρωτῶ σε, ἔχε
me excusatum. Et alter dixit: Iuga boum
με παρῃτημένον. καὶ ἕτερος εἶπε, ζεύγη βοῶν
emi quinque, & eo probare illa:
ἠγόρασα πέντε, καὶ πορεύομαι δοκιμάσαι αὐτά,
rogo te, habe me excusatum. Et alius
* Ἔγη- ἐρωτῶ σε, ἔχε με παρῃτημένον. καὶ ἕτερος
τάμαι dixit: Vxorem duxi, & ‡ *propter hoc* non possum
‡ ideo εἶπε, γυναῖκα ἔγημα, καὶ διὰ τοῦτο οὐ δύναμαι
* reuersus venire. Et * *aduenies* seruus ille
ἐλθεῖν. καὶ παραγενόμενος ὁ δοῦλος ἐκεῖνος
nunciauit domino suo hæc. Tunc iratus
ἀπήγγειλε τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ταῦτα. τότε ὀργισθεὶς

patersfamilias dixit seruo suo: Exi
ὁ οἰκοδεσπότης εἶπε τῷ δούλῳ αὐτοῦ, ἔξελθε
citò in plateas & vicos ciuitatis,
ταχέως εἰς τὰς πλατείας καὶ ῥύμας τῆς πόλεως,
& pauperes, & †mancos, & cæcos, & claudos introduc huc. Et ait seruus: Do-
καὶ τοὺς πτωχοὺς καὶ ἀναπείρους καὶ τυφλοὺς καὶ χω-
22 λοὺς εἰσάγαγε ὧδε. καὶ εἶπεν ὁ δοῦλος, κύ-
mine, factum est vt imperasti, & adhuc locus est. Et
23 ριε, γέγονεν ὡς ἐπέταξας, καὶ ἔτι τόπος ἐστί. καὶ
ait dominus *ad seruum*: Exi in
εἶπεν ὁ κύριος πρὸς τὸν δοῦλον, ἔξελθε εἰς τὰς
vias & sepes, & †*cogе* intrare, vt
ὁδοὺς καὶ φραγμούς, καὶ ἀνάγκασον εἰσελθεῖν, ἵνα
impleatur domus mea. Dico ‡*enim* vobis, quia nemo ‡autem
24 γεμισθῇ ὁ οἶκός μου. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς
virorum illorum *vocatorum* gustabit meam
τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων τῶν κεκλημένων γεύσεταί μου
cœnam. Ibant autem cum eo turbæ mul-
25 τοῦ δείπνου. καὶ συνεπορεύοντο αὐτῷ ὄχλοι πολ-
tæ: & conuersus dixit ad illos: Si quis ve-
26 λοί· καὶ στραφεὶς εἶπε πρὸς αὐτούς· Εἴ τις ἔρ-
nit ad me, & non odit patrem suum, &
χεται πρός με, καὶ οὐ μισεῖ τὸν πατέρα αὐτοῦ, καὶ
matrem, & vxorem, & filios, &
τὴν μητέρα, καὶ τὴν γυναῖκα, καὶ τὰ τέκνα, καὶ τοὺς
fratres, & sorores, adhuc autem & suam
ἀδελφούς, καὶ τὰς ἀδελφάς, ἔτι δὲ καὶ τὴν ἑαυτοῦ
animam, non potest meus esse discipulus. Et qui
27 ψυχὴν, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής. καὶ ὅστις
non baiulat crucem suam, & venit post
οὐ βαστάζει τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἔρχεται ὀπίσω
me, non potest meus esse discipulus. Quis enim ex
28 μου, οὐ δύναταί μου εἶναι μαθητής. τίς γὰρ ἐξ
vobis, volens turrim ædificare, nonne prius
ὑμῶν, θέλων πύργον οἰκοδομῆσαι, οὐχὶ πρῶτον

‖ sumptus qui necessarij sunt,
† perficiendum:
Ne postea quam posuerit
*potuerit
‡ qui videat

‖ *sumptum*, si habeat *ea quæ* ad
† *perfectionem*: *Vt ne quando ponente ipso* fundamen-
tum, & non *potente* perficere, omnes
‡ *videntes* incipiant illudere ei, Di-
centes, Quia hic homo cœpit ædificare,
& non potuit consummare. Aut quis rex

§ aduersus alium regem
* cogitat si possit cum
‖ ei qui
† venit
*Alioquin
‡ agente,

iturus committere §*alteri regi in* bel-
lum, non sedens priùs **consultat si po-*
tens est in decem millibus occurrere ‖ cum
viginti millibus † *venienti* ad se? *Si autem*
non, adhuc longè illo ‡*existente*, legationem mit-
tens rogat *quæ* *ad pacem. Sic ergo

§ ea
* pacis sunt.
‖ quæ possidet,
† est
* euanuerit,

omnis ex vobis, qui non renunciat omnibus
‖ *sua substantiæ*, non potest meus esse discipulus.
Bonum † sal: si autem sal **insatuerit*, in quo
condietur? Neque in terram, neque in sterquilinium

‡ vtile
§ sed
* mittetur
qui habet

‡ *appositum* est: § foras **mittent illud. habens* aures au-
diendi, audiat.

CAP. XV. ιε'.

1 HErant autē appropinquantes ei *omnes* publicani
1 Ησαν δὲ ἐγγίζοντες αὐτῷ πάντες οἱ τελῶναι
& peccatores, ‖*audire* illum. Et murmura-
καὶ ἁμαρτωλοὶ, ἀκούειν αὐτοῦ. καὶ διεγόγγυ-
2 bant Pharisæi & Scribæ, dicentes,
2 ζον ὅ τε Φαρισαῖοι καὶ οἱ γραμματεῖς, λέγοντες,
Quia hic peccatores recipit, & mandu-
ὅτι οὗτος ἁμαρτωλοὺς προσδέχεται καὶ συνε-
cat cum illis. Ait autem ad illos paraboλ-
3 λὴν ταύτην. εἶπε δὲ πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβο-
lam istam, dicens: Quis homo ex vobis
4 λὴν ταύτην, λέγων, τίς ἄνθρωπος ἐξ ὑμῶν
†*habens* centum oues, & *perdens* vnam ex illis,
ἔχων ἑκατὸν πρόβατα, καὶ ἀπολέσας ἐξ αὐτῶν,
nonne dimittit nonagintanouem in deser-
οὐ καταλείπει τὰ ἐνενηκονταεννέα ἐν τῇ ἐρή-
to, & vadit ad ‡*perditam*, donec inueniat eam?
μῳ, καὶ πορεύεται ἐπὶ τὸ ἀπολωλὸς ἕως εὕρῃ αὐτό;
Et §*inueniens* imponit in humeros suos gau-
5 καὶ εὑρὼν ἐπιτίθησιν ἐπὶ τοὺς ὤμους ἑαυτοῦ χαί-
dens. Et veniens, *in* domum, conuocat amicos
6 ρων. καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν οἶκον, συγκαλεῖ τοὺς φίλους
& vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia
καὶ τοὺς γείτονας, λέγων αὐτοῖς, συγχάρητέ μοι, ὅτι
inueni ouem meam *perditam*. Dico
7 εὗρον τὸ πρόβατόν μου τὸ ἀπολωλός. λέγω
vobis, quòd ita gaudium erit in cœlo super vno
ὑμῖν, ὅτι οὕτω χαρὰ ἔσται ἐν τῷ οὐρανῷ ἐπὶ ἑνὶ
peccatore ‖*pœnitenti*, quàm super nonagintanouem
ἁμαρτωλῷ μετανοοῦντι, ἢ ἐπὶ ἐνενηκονταεννέα
iustis, qui non †*opus habent* pœnitentia.
δικαίοις, οἵτινες οὐ χρείαν ἔχουσι μετανοίας.
Aut quæ mulier drachmas habens decem, si perdi-
8 Ἢ τίς γυνὴ δραχμὰς ἔχουσα δέκα, ἐὰν ἀπο-

‖ vt audirent

* qui habet

* si perdiderit

‡ illã quæ perierat,

§ quum inuenerit eam,

* quæ perierat,

‖ pœnitẽtiam agente,

† indigent

derit drachmam vnam, nonne accendit lucernam, & euer-
λέσῃ δραχμὴν μίαν, οὐχὶ ἅπτει λύχνον, καὶ σα-
*donec tit domum, & quærit diligenter, *vsque quo* inue-
εῖ τὴν οἰκίαν, καὶ ζητεῖ ἐπιμελῶς, ἕως οὗ εὑ-
‡eam? niat‡? Et ‡*inuëniens* conuocat amicas &
ρῇ; καὶ εὑρὼν συγκαλεῖται τὰς φίλας καὶ τὰς
‖vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inueni
γείτονας, λέγουσα, συγχάρητέ μοι, ὅτι εὗρον τὴν
drachmam quam perdideram. Ita, dico vobis, gau-
δραχμὴν ἣν ἀπώλεσα. οὕτω, λέγω ὑμῖν, χα-
*erit dium *fit* coram angelis Dei super vno pec-
ρὰ γίνε ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ἐπὶ ἑνὶ ἁ-
‖pœniten- catore ‖*pœnitenti.* Ait autem, Homo quidam
μαρτωλῷ μετανοοῦντι. εἶπε δέ, ἄνθρωπός τις
tiam agē-
te.
†adoles- habuit duos filios. Et dixit †*iunior eorum* pa-
εἶχε δύο υἱούς. καὶ εἶπεν ὁ νεώτερος αὐτῶν τῷ πα-
cētior ex il-
lis
*portionē tri: Pater, da mihi *adiectam partem* substantiæ
‡ quæ me τρί, πάτερ, δός μοι τὸ ἐπιβάλλον μέρος τῆς οὐσίας.
contingit.
§ substan- & diuisit illis §*vitam.* Et post non multos
tiam. ὁ δὲ διεῖλεν αὐτοῖς τὸν βίον. καὶ μετ' οὐ πολλὰς
*congre- dies *congregans omnia iunior* filius,
gatis om- ἡμέρας συναγαγὼν ἅπαντα ὁ νεώτερος υἱὸς
nibus ado-
lescentior peregrè profectus est in regionem longinquã, & ibi dissi-
ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακράν, καὶ ἐκεῖ διεσκόρ-
‖ viuendo pauit substantiam suam, ‖*viuens profusè.* Consu-
πισε τὴν οὐσίαν αὐτοῦ, ζῶν ἀσώτως. δαπανή-
luxuriosè.
Et post- *mente autem ipso* omnia, facta est fames valida †*per*
quàm con-
summasset
† in regio- σαντος δὲ αὐτοῦ πάντα, ἐγένετο λιμὸς ἰσχυρὸς κατὰ τὴν
ne illa,
*egere. *regionem illam*, & ipse cœpit *defici.*
χώραν ἐκείνην, καὶ αὐτὸς ἤρξατο ὑστερεῖσθαι.
‡abiit, & Et ‡*abiens* adhæsit vni ciuium regio-
πορευθεὶς ἐκολλήθη ἑνὶ τῶν πολιτῶν τῆς χώ-
‖villam nis illius: & misit illum in ‖*agros suos*
ρας ἐκείνης, καὶ ἔπεμψεν αὐτὸν εἰς τοὺς ἀγροὺς αὐτοῦ
suam, vt
pasceret
*cupiebat *pascere* porcos. Et *desiderabat implere ventrem
βόσκειν χοίρους. καὶ ἐπεθύμει γεμίσαι τὴν κοιλίαν
αὐτοῦ

suum de siliquis quas manducabant porci: &
αὐτὸν ἀπὸ τῶν κερατίων ὧν ἤσθιον οἱ χοῖροι· καὶ
nemo dabat illi. In se autem †*veniens*, di- †reuersus,
17 οὐδεὶς ἐδίδου αὐτῷ. εἰς ἑαυτὸν δὲ ἐλθὼν, εἶ-
xit: *Quot mercenarij patris mei abundant pani- *Quanti
πε, πόσοι μίσθιοι τοῦ πατρός μου περισσεύονται ἄρ-
bus, ego autem ‡fame pereo. §*Surgens* i- ‡ hîc
18 των, ἐγὼ δὲ λιμῷ ἀπόλλυμαι. ἀναστὰς πορεύ- §Surgam, &
bo ad patrem meum, & dicam ei: Pater,
σομαι πρὸς τὸν πατέρα μου, καὶ ἐρῶ αὐτῷ, πάτερ,
peccaui in cælum, & coram te. Et *nõ *amplius* *iam
19 ἥμαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἐνώπιόν σου. καὶ οὐκέτι
sum dignus vocari filius tuus, fac me sicut vnũ
εἰμὶ ἄξιος κληθῆναι υἱός σου· ποίησόν με ὡς ἕνα
‖ *mercenariorum tuorum.* Et surgens venit ad ‖ de mer-
20 τῶν μισθίων σου. καὶ ἀναστὰς ἦλθε πρὸς τὸν cenariis
patrem suum: † *adhuc autem eo longè absente,* tuis.
πατέρα ἑαυτοῦ· ἔτι δὲ αὐτοῦ μακρὰν ἀπέχοντος, † quũ au-
vidit illum pater ipsius, & misericordia motus est: & tem adhuc
εἶδεν αὐτὸν ὁ πατὴρ αὐτοῦ, καὶ ἐσπλαγχνίσθη· καὶ lõgè esset,
*currens cecidit super collum eius, & os- *accurrẽs
δραμὼν ἐπέπεσεν ἐπὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ, καὶ κα-
culatus est eum. Dixit ‡ *autem* ei filius: Pater, pec- ‡ que
21 τεφίλησεν αὐτόν. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ υἱὸς, πάτερ, ἥ-
caui in cælum, & coram te, §*nõ amplius* sum §iam
μαρτον εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ἐνώπιόν σου. καὶ οὐκέτι εἰμὶ
dignus vocari filius tuus. Dixit autem pater
22 ἄξιος κληθῆναι υἱός σου. εἶπε δὲ ὁ πατὴρ
ad seruos suos: * *Efferte* stolam * Citò pro-
πρὸς τοὺς δούλους αὐτοῦ, ἐνέγκατε τὴν στολὴν ferte
primam, & induite illum, & date annu-
τὴν πρώτην, καὶ ἐνδύσατε αὐτὸν, καὶ δότε δακτύ-
lum in manum eius, & calceamenta in pe-
λιον εἰς τὴν χεῖρα αὐτοῦ, καὶ ὑποδήματα εἰς τοὺς πό- ‖ eius.
des ‖. Et †*afferentes* vitulum saginatum * oc- † adducite
23 δας. καὶ ἐνέγκαντες τὸν μόσχον τὸν σιτευτὸν θύ- * &

cidite, & ‡ *comedentes oblectemur.* Quia hic
σατε, καὶ φαγόντες εὐφραν θῶμεν. ὅτι οὗτος ὁ 24
filius meus mortuus erat, & reuixit: ‡ & *perditus fuerat,*
υἱός μου νεκρὸς ἦν, καὶ ἀνέζησε· καὶ ἀπολωλὼς ἦν,
& inuentus est: & cœperunt * *oblectari.* Erat autē filius
καὶ εὑρέθη· καὶ ἤρξαντο εὐφραίνεσθαι. ἦν δὲ ὁ υἱὸς 25
eius senior in agro: & ‖ *vt veniens appro-*
αὐτοῦ πρεσβύτερος ἐν ἀγρῷ· καὶ ὡς ἐρχόμενος ἤγ-
pinquauit domui, audiuit symphoniam & † *choros.* Et
γισε τῇ οἰκίᾳ, ἤκουσε συμφωνίας καὶ χορῶν. καὶ 26
* *aduocans* vnum ‡ *puerorum,* interrogauit
προσκαλεσάμενος ἕνα τῶν παίδων, ἐπυνθάνετο
quid essent hæc. Is ‡ *autem* dixit illi: Quia fra-
τί εἴη ταῦτα. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι ὁ ἀδελφὸς 27
ter tuus venit: & occidit pater tuus vitulum sagi-
φός σου ἧκε· καὶ ἔθυσεν ὁ πατήρ σου τὸν μόσχον τὸν σι-
* *saluum* natum: quia * *valentem* illum recepit. Indigna-
τευτόν· ὅτι ὑγιαίνοντα αὐτὸν ἀπέλαβεν. ὠργί- 28
‖ *nolebat* tus est autē, & ‖ *non volebat* intrare. ergo pater il-
σθη δὲ, καὶ οὐκ ἤθελεν εἰσελθεῖν. ὁ οὖν πατὴρ αὐ-
† *cœpit ro-* lius egressus † *aduocabat* illum. * *Is autem* respondens
τοῦ ἐξελθὼν παρεκάλει αὐτόν. ὁ δὲ ἀποκριθεὶς 29
* *At ille* dixit patri ‡: Ecce tot ‡ *annis* seruio tibi, &
‡ *suo* εἶπε τῷ πατρί· ἰδοὺ τοσαῦτα ἔτη δουλεύω σοι, καὶ
‡ *annis* nunquam mandatum tuum præteriui, & mihi nunquam
οὐδέποτε ἐντολήν σου παρῆλθον· καὶ ἐμοὶ οὐδέποτε
* *epula-* dedisti hœdum, vt cum amicis meis * *oblectarer.*
ret. ἔδωκας ἔριφον, ἵνα μετὰ τῶν φίλων μου εὐφρανθῶ.
‖ Sed post- ‖ *Quum autem* filius tuus hic † *deuorauit suam vitam*
quam ὅτε δὲ ὁ υἱός σου οὗτος ὁ καταφαγών σου τὸν βίον 30
† qui de- cum meretricibus, venit, occidisti illi vitulum sagi-
uorauit μετὰ πορνῶν, ἦλθεν, ἔθυσας αὐτῷ τὸν μόσχον τὸν σι-
substantiā ‡ At ipse natum. * *Is autem* dixit illi: Fili, tu semper
τευτόν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, τέκνον, σὺ πάντοτε 31
cum me es, & omnia mea tua sunt.
μετ' ἐμοῦ εἶ, καὶ πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστιν.

εὐφρανθῆ-

‡ *Oblectari* autem & gaudere oportebat, quia fra- ‡ Epulari
32 ἀδελφὸς σου ὁ νεκρὸς οὗτος ἦν, καὶ ἀνέζησε· καὶ ἀπολωλὼς ter tuus hic mortuus erat, & reuixit: & § *periens* § perierat,
ἦν, καὶ εὑρέθη.

CAP. XVI. 15.

Dicebat autem & ad diſcipulos ſuos, Ho-
1 ΕΛεγε δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, ἄν- mo quidam erat diues, qui habebat * *diſpenſatorem*, & hic *villicum,
θρωπός τις ἦν πλούσιος, ὃς εἶχεν οἰκονόμον, καὶ οὗτος ‖ *delatus eſt ei, vt diſſipans ſubſtantias* ‖ diffamatus eſt apud illum, quaſi diſſipaſſet bona
διεβλήθη αὐτῷ, ὡς διασκορπίζων τὰ ὑπάρχοντα illius. Et † *vocans* illum, * ait illi: Quid hoc au-
2 αὐτοῦ. καὶ φωνήσας αὐτὸν, εἶπεν αὐτῷ, Τί τοῦτο ἀ- dio de te? redde rationem ‡ *diſpenſationis* tuæ, † vocauit * & ‡ villicationis
κούω περὶ σοῦ; ἀπόδος τὸν λόγον τῆς οἰκονομίας σου· non enim poteris § *adhuc diſpenſare*. Ait autem * *in ſe-* § iam villicare.
3 οὐ γὰρ δυνήσῃ ἔτι οἰκονομεῖν. Εἶπε δὲ ἐν ἑαυ- *ipſo diſpenſator*: Quid faciam, quia dominus meus au- * intra ſe villicus:
τῷ ὁ οἰκονόμος, Τί ποιήσω, ὅτι ὁ κύριός μου ἀφαι- fert ‖ *diſpenſationem* à me; fodere non ‖ villicationem
ρεῖται τὴν οἰκονομίαν ἀπ' ἐμοῦ; σκάπτειν οὐκ valeo, mendicare erubeſco. Scio quid faciam,
4 ἰσχύω, ἐπαιτεῖν αἰσχύνομαι. ἔγνων τί ποιήσω, vt quum amotus fuero † *diſpenſatione*, recipiant me † à villicatione
ἵνα ὅταν * μετασταθῶ τῆς οἰκονομίας, δέξωνταί με * μεθίστημι
in domos ſuas ‖ *Et conuocans vnumquemque debitorum* domini ſui, dice- ‖ Conuocatis itaq; ſingulis debitoribus
5 εἰς τοὺς οἴκους αὐτῶν. καὶ προσκαλεσάμενος ἕ- bat primo: Quantum debes domino meo?
να ἕκαστον τῶν χρεωφειλετῶν τοῦ κυρίου ἑαυτοῦ, ἔλε-
γε τῷ πρώτῳ, πόσον ὀφείλεις τῷ κυρίῳ μου;
* *Is autem* dixit: Centum ‡ *batos* olei. & dixit il- * At illo ‡ cados
6 ὁ δὲ εἶπεν, Ἑκατὸν βάτους ἐλαίου· καὶ εἶπεν αὐ-

li: Accipe § *tuum scriptum*, & *sedens* citò
πλ, δέξαι σου τὸ γράμμα, καὶ καθίσας ταχέως
scribe quinquaginta. Deinde alij dixit: Tu verò
γράψον πεντήκοντα. ἔπειτα ἑτέρῳ εἶπε, σὺ δὲ
quantum debes? * *is autem* ait: Centum coros tritici, &
πόσον ὀφείλεις; ὁ δὲ εἶπεν, ἑκατὸν κόρους σίτου, καὶ
ait illi, Accipe tuas literas, & scribe octo-
λέγει αὐτῷ, δέξαι σου τὸ γράμμα, καὶ γράψον ὀγδοή-
ginta. Et laudauit dominus ‖ *dispensatorem*
κοντα. καὶ ἐπῄνεσεν ὁ κύριος (Ψ) τὸν οἰκονόμον τῆς
iniustitiæ, quia prudenter fecisset: quia filij secu-
ἀδικίας, ὅτι φρονίμως ἐποίησεν· ὅτι οἱ υἱοὶ τοῦ αἰῶ-
li huius prudentiores † *super filios* lucis
νος τούτου φρονιμώτεροι ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τοῦ φωτὸς
in * *generationem suam* sunt. Ego vobis
εἰς τὴν γενεὰν τὴν ἑαυτῶν εἰσι. καὶ ἐγὼ ὑμῖν
dico: Facite vobis *ipsis* amicos de mammona
λέγω, ποιήσατε ἑαυτοῖς φίλους ἐκ τοῦ μαμωνᾶ
‡ *iniustitiæ*, vt quum defeceritis, recipiant vos
τῆς ἀδικίας, ἵνα ὅταν ἐκλίπητε, δέξωνται ὑμᾶς
in æterna tabernacula. § Fidelis * in minimo,
εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς. ὁ πιστὸς ἐν ἐλαχίστῳ,
& in ‖ *multo* fidelis est: & † in modico * *iniustus*, &
καὶ ἐν πολλῷ πιστός ἐστι· καὶ ὁ ἐν ἐλαχίστῳ ἄδικος, καὶ
in ‖ *multo iniustus* est. Si ergo in § *iniusto*
ἐν πολλῷ ἄδικός ἐστιν. εἰ οὖν ἐν τῷ ἀδίκῳ
mammona fideles non fuistis, * verum ‖ quis vobis
μαμωνᾷ πιστοὶ οὐκ ἐγένεσθε, τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν
credet? Et si in alieno fideles non fui-
πιστεύσει; καὶ εἰ ἐν τῷ ἀλλοτρίῳ πιστοὶ οὐκ ἐγέ-
stis, † vestrum * quis vobis dabit? Nemo ser-
νεσθε, τὸ ὑμέτερον τίς ὑμῖν δώσει; οὐδεὶς οἰκέ-
uus potest duobus dominis seruire. aut enim vnum
της δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἕνα
odiet, & alterum diligit: aut vni adhærebit,
μισήσει, καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει· ἢ ἑνὸς ἀνθέξεται,
καὶ τοῦ

§ cautionem tuã, & sede, &

* Qui

‖ villicum iniquitatis,

† filiis

* generatione sua

‖ iniquitatis,

§ Qui * est

‖ maiori † qui * iniquus est;

‡ maiori iniquus

§ iniquo * quod ‖ est

& alteram contemnet. non potestis Deo ser-
καὶ τὸν ἕτερον καταφρονήσει. οὐ δύνασθε θεῷ δου-
uire & mammonæ. Audiebant autem hæc omnia &
14 λεύειν καὶ μαμωνᾷ. ἤκουον δὲ ταῦτα πάντα καὶ
Pharisæi †auari *subsistentes*, & †qui erant
οἱ Φαρισαῖοι φιλάργυροι ὑπάρχοντες, καὶ
deridebant illum. Et ait illis: Vos
15 * ἐξεμυκτήριζον αὐτόν. καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὑμεῖς * ἐμυρ-
estis * *iustificantes* vosipsos coram hominibus, τηρίζω
ἐστε οἱ δικαιοῦντες ἑαυτοὺς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, * qui iusti-
at Deus ‡ nouit corda vestra, quia quod *in* ho- ficatis
ὁ δὲ θεὸς γινώσκει τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅτι τὸ ἐν ἀν- ‡ autem
minibus altum ‡, abominatio ante Deum § est
θρώποις ὑψηλὸν, βδέλυγμα ἐνώπιον τοῦ θεοῦ
erat. Lex & Propheræ vsque ad Ioannem: ‖ἀπὸ ‖ ex eo
16 τοῦ. ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται ἕως Ἰωάννου· ἀπὸ
tunc regnum Dei euangelizatur, & omnis
τότε ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ εὐαγγελίζεται, καὶ πᾶς
in illud vim facit. Facilius autem est,
17 εἰς αὐτὴν βιάζεται. εὐκοπώτερον δέ ἐστι, τὸν
cælum & terram prætermire, quàm † *Legis* vnum a- † de Lege
οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρελθεῖν, ἢ τοῦ νόμου μίαν κε-
picem cadere. Omnis * *absoluens* vxorem * qui di-
18 ραίαν πεσεῖν. πᾶς ὁ ἀπολύων τὴν γυναῖκα mittit
suam, & ‡ *ducens* alteram, mœchatur: & § *omnis* di- ‡ qui ducit
αὐτοῦ, καὶ γαμῶν ἑτέραν, μοιχεύει· καὶ πᾶς ὁ ἀπο- § qui
missam à viro * *ducens*, mœchatur. Ho- * ducit,
19 λελυμένην ἀπὸ ἀνδρὸς γαμῶν, μοιχεύει. ἄν-
mo *autem* quidã erat diues, ‖ & induebatur † *pur-* ‖ qui
θρωπος δέ τις ἦν πλούσιος, καὶ ἐνεδιδύσκετο πορ- † purpura
puram & byssum, oblectatus quotidie & byſſo, &
φύραν καὶ βύσσον, εὐφραινόμενος καθ' ἡμέραν epulaba-
splendidè. * *Pauper autem* quidam erat nomine La- tur
20 λαμπρῶς. πτωχὸς δέ τις ἦν ὀνόματι λά- * Et erat
zarus, qui ‡ *iectus erat* ad ianuam eius § vl- mendicus
ζαρος, ὃς ἐβέβλητο πρὸς τὸν πυλῶνα αὐτοῦ πλη- ‡ iacebat
§ vlceribus
plenus.

erosus. Et cupiens saturari de

* χορτά- κων μένος. καὶ ἐπιθυμῶν * χορτασθῆναι ἀπὸ τῶν

ζεσθαι micis * *cadentibus* de mensa diui-

* quæ ca- ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ πλου-

debant ‖ & nemo tis; ‖ sed & canes † *venientes* lingebant vlcera

illi dabat, † venie- σίου· ἀλλὰ καὶ οἱ κύνες ἐρχόμενοι ἀπέλειχον τὰ ἕλκη

bant, & eius. Factum est autem * *mori* *pauperem*, & *aspor-*

* vt mo- αὐτοῦ. ἐγένετο δὲ ἀποθανεῖν τὸν πτωχόν, καὶ ἀπε- 22

reretur mē- *tari* *eum* ab angelis in sinum

dicus, & portaretur νεχθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων εἰς τὸν κόλπον

Abrahæ Mortuus est autem & diues, & sepultus

τοῦ Ἀβραάμ· ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ἐτα-

‖ autem est. *Et* in inferno, eleuans ‖ oculos

φη. καὶ ἐν τῷ ᾅδῃ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλμοὺς 23

‖ quū esset suos, * *existens* in tormentis, * *videt* Abraham

* vidit αὐτοῦ, ὑπάρχων ἐν βασάνοις, ὁρᾷ τὸν Ἀβραὰμ

ß sinu à longè, & Lazarum in ‖ *gremio* eius.

ἀπὸ μακρόθεν, καὶ Λάζαρον ἐν τοῖς κόλποις αὐτοῦ.

Et ipse clamans dixit: Pater Abraham, miserè-

καὶ αὐτὸς φωνήσας εἶπε, πάτερ Ἀβραάμ, ἐλέη- 24

re mei, & mitte Lazarum, vt intingat extremum

σόν με, καὶ πέμψον Λάζαρον, ἵνα βάψῃ τὸ ἄκρον τοῦ

† in aquā, digiti sui † *aqua*, & refrigeret lin-

vt δακτύλου αὐτοῦ ὕδατος, καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶσ-

guam meam, quia crucior in flamma hac.

σάν μου· ὅτι ὀδυνῶμαι ἐν τῇ φλογὶ ταύτῃ.

* Et * Dixit *autem* Abraham: Fili, recordare quia rece-

εἶπε δὲ Ἀβραάμ, τέκνον, μνήσθητι ὅτι ἀπέ- 25

pisti *tu* bona *tua* in vita tua, & Lazarus

λαβες σὺ τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου, καὶ Λάζαρος

similiter mala: nunc autem hic consolatur, *tu* verò

ὁμοίως τὰ κακά· νῦν δὲ ὧδε παρακλῆται, σὺ δὲ

cruciaris. Et in omnibus his, inter nos

† chaos ὀδυνᾶσαι. καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις, μεταξὺ ἡμῶν 26

magnum firmatum & vos † *hiatus magnus confirmatus* est, vt ‖ *volen-*

‖ hi qui χάσμα μέγα ἐστήρικται, ὅπως οἱ θέλον-

volunt

τες δι-

tes transire hinc ad vos, non possint:
τες δ ελθειν ενθεν προς υμας, μη δυνωνται.
neque qui indè *ad nos transmeent.* Ait
27 μηδε οι εκειθεν προς ημας διαπερωσιν. ειπε
autem, Rogo ergo te, pater, vt mittas eum in
δε, ερωτω σε ουν, πατερ, ινα πεμψης αυτον εις
domum patris mei. Habeo enim quinque fratres:
28 τ οικον του πατρος μου. εχω γαρ πεντε αδελφους,
vt testetur illis, ‖ *ne non* & ipsi veniant
οπως διαμαρτυρηται αυτοις, ινα μη και αυτοι ελθωσιν
in locum hunc † *tormenti.* Ait illi A-
29 εις τ τοπον τουτον της βασανου. λεγει αυτω α-
braham: Habent Moysen, & Prophetas: au-
βρααμ, εχουσι μωσεα, και τους προφητας· ακου-
diant illos. *Is autem* dixit: Non pater Abraham:
30 σατωσαν αυτων. ο δε ειπεν, ουχι πατερ αβρααμ·
sed si quis ex mortuis ierit ad eos, † *pœ-*
αλλ εαν τις απο νεκρων πορευθη προς αυτους, με-
nitebunt. Ait autem illi: Si Moysen &
31 τανοησουσιν. ειπε δε αυτω, ει μωσεως και των
Prophetas non audiunt, neque si quis ex mor-
προφητων ουκ ακουουσιν, ουδε εαν τις εκ νε-
tuis resurrexerit, credent.
κρων αναστη, πιστευσουσιν.

CAP. XVII. ιζ.

1 *Ait autem* ad discipulos ‖, Impossibile est ‖ *non* *Et
ΕΙπε δε προς μαθητας, ανενδεκτον εστι του μη ‖ *venire* scandala: væ autem ‖ per quem veniunt. * Ex-
2 ελθειν τα σκανδαλα, ουαι δι ου ερχεται. λυ- * *pedit* illi, si ‖ *mola asinaria circumponatur* circa
συτελει αυτω ει μυλος ονικος περικειται περι (N)
collum eius, & proiiciatur in mare,
τραχηλον αυτου, και ερριπται εις την θαλασσαν,
quàm vt scandalizet vnum † *parvorum istorum.* At-
3 η ινα σκανδαλιση ενα των μικρων τουτων. προσ-

† de pusillis istis.

tendite vobis *ipsis*: si *verò* peccauerit in te frater
ἔχετε ἑαυτοῖς· ἐὰν δὲ ἁμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός
*pœnitentiã egerit, tuus, increpa illum. Et si *pœnituerit, dimitte
σου, ἐπιτίμησον αὐτῷ. καὶ ἐὰν μετανοήσῃ, ἄφες
‡ in die illi: & si septies. ‡ *die* peccauerit in
αὐτῷ. ζ ἐὰν ἑπτάκις τῆς ἡμέρας ἁμαρτήσῃ εἰς
te, & septies ‡ *die* conuersus fuerit ad te, dicens:
σὲ, ζ ἑπτάκις τ' ἡμέρας ἐπιστρέψῃ πρός σε, λέγων,
* Pœnitet me, dimitte ‖ Adauge * *Pœnitet*, *dimittes* illi. Et dixerunt Apostoli
μετανοῶ, ἀφήσεις αὐτῷ. καὶ εἶπον οἱ ἀπόστο- 5
Domino: ‖ *Appone* nobis fidem. Dixit autem Do-
λοι τῷ κυρίῳ, πρόσθες ἡμῖν πίστιν. εἶπε δὲ ὁ κύ- 6
minus: Si haberetis fidem sicut granum sinapis, diceretis
ριος, εἰ ἔχετε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐλέγετε
† arbori moro * trãsplantare *vtique* † *sycamino* huic, Eradicare, & * *plantare*
ἂν τῇ συκαμίνῳ ταύτῃ, ἐκριζώθητι, καὶ φυτεύ-
tor in mare: & obediret *vtique* vobis.
θητι ἐν τῇ θαλάσσῃ· καὶ ὑπήκουσεν ἂν ὑμῖν.
‡ vestrûm Quis autẽ ‡ *ex vobis* seruum habens arantem aut pa-
τίς δὲ ἐξ ὑμῶν δοῦλον ἔχων ἀροτριῶντα ἢ ποι-
‡ boues, * illi scentem ‡, qui regresso de agro dicat * statim,
μαίνοντα, ὃς εἰσελθόντι ἐκ τοῦ ἀγροῦ ἐρεῖ αὐτῷ,
‖ Tranſi & † Et non dicat * præcinge te, & ‖ *Aduenienti* recumbe. † *Imò nonne dicet* ei: Pa-
παρελθὼν ἀνάπεσαι; ἀλλ' οὐχὶ ἐρεῖ αὐτῷ, ἑτοί- 8
ra quod cœnem, & * *circumcinctus* ministra
μασον τί δειπνήσω, καὶ περιζωσάμενος διακόνει
mihi, donec manducẽ & bibam, & post hæc manducabis &
μοι, ἕως φάγω καὶ πίω, καὶ μετὰ ταῦτα φάγεσαι καὶ
‡ Nũquid bibes tu? ‡ *Non* gratiam habet seruo illi, quia
πίεσαι σύ; μὴ χάριν ἔχει τῷ δούλῳ ἐκείνῳ, ὅτι 9
‡ quæ imperauerat fecit ‡ *præcepta* ei? non puto. Sic & vos, quum
ἐποίησε τὰ διαταχθέντα αὐτῷ; οὐ δοκῶ. οὕτω καὶ 10
* quæ ‖ sunt feceritis omnia * præcepta ‖ vobis, dicite, *quòd* serui inutiles sumus, *quia* quod debuimus
ὑμεῖς, ὅταν ποιήσητε πάντα τὰ διαταχθέντα ὑμῖν,
λέγετε, ὅτι δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν· ὅτι ὃ ὠφείλομεν

ποιη-

facere, fecimus. Et factum est † *in pro-* † dum iret

11 ποιῆσαι, πεποιήκαμεν. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ πο- *ficisci ipsum* in Hierusalem, & *ipse* transibat per

ρεύεσθαι αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ, καὶ αὐτὸς διήρχετο διὰ *medium Samariæ & Galilææ.* Et † *ingredien-* * mediam

12 μέσον Σαμαρείας καὶ Γαλιλαίας. καὶ εἰσερχομέ- *te eo in quendam vicum,* occurrerunt ei decem Samariam & Galilæã

νου αὐτοῦ εἴς τινα κώμην, * ἀπήντησαν αὐτῷ δέκα † quum ingrederetur

leprosi viri, qui steterunt à longè. Et *ipsi* leua- quoddam castellum,

13 λεπροὶ ἄνδρες, οἱ ἔστησαν πόρρωθεν. καὶ αὐτοὶ ἦ- * ἀπαν-

uerunt vocem, dicentes: Iesu præceptor, miserere τάω

σαν φωνὴν, λέγοντες, Ἰησοῦ ἐπιστάτα, ἐλέησον nostri. ‡ *Et videns* dixit *eis:* * *Euntes* ostenden- ‡ Quos vt

14 ἡμᾶς. καὶ ἰδὼν εἶπεν αὐτοῖς, πορευθέντες ἐπι- dite vos sacerdotibus. & factum est ‖ *in ab-* vidit * Ite, ‖ dũ irent,

δείξατε ἑαυτοὺς τοῖς ἱερεῦσι. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ ὑπα- *eundo illos,* mundati sunt. Vnus autem ex illis

15 ἄγειν αὐτοὺς, ἐκαθαρίσθησαν. εἷς δὲ ἐξ αὐτῶν *videns quòd sanatus esset, reuersus est* cum voce magna ° vt vidit

ἰδὼν ὅτι ἰάθη, ὑπέστρεψε μετὰ φωνῆς μεγάλης quia mundatus est

† *glorificans* Deum. Et cecidit in faciem regressus est

16 δοξάζων τὸν θεόν. καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον † magnificans

ante pedes eius, gratias agens *ei:* & hic τοὺς πόδας αὐτοῦ, εὐχαριστῶν αὐτῷ· καὶ αὐτὸς

erat Samaritanus. Respondens autem Iesus dixit:

17 ἦν Σαμαρείτης. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν, Nonne decem mundati sunt? * *at* nouem vbi ‡? * & ‡ sunt

οὐχὶ οἱ δέκα ἐκαθαρίσθησαν; οἱ δὲ ἐννέα ποῦ; Non ‡ *sunt inuenti redeuntes dare* gloriam ‡ est inuentus qui rediret &

18 οὐχ εὑρέθησαν ὑποστρέψαντες δοῦναι δόξαν daret

Deo, * *si non* alienigena hic. Et ait il- * nisi

19 τῷ θεῷ, εἰ μὴ ὁ ἀλλογενὴς οὗτος. καὶ εἶπεν αὐ- li: ‖ *Surgens* vade: ° fides tua † *seruauit* te. In- ‖ Surge, ° quia

20 τῷ, ἀναστὰς πορεύου· ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. ἐ- terrogatus autem à Pharisæis, quando venit † saluum fecit

περωτηθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Φαρισαίων πότε ἔρχε- * ἐπερω-

τάω

regnum Dei, respondit eis, & dixit:
ἡ βασιλεία τ̃ θε̃, ἀπεκρίθη αὐτοῖς, καὶ εἶπεν,
Non venit regnum Dei cum obseruatio-
οὐκ ἔρχεται ἡ βασιλεία τ̃ θε̃ μετὰ παρατηρή-
ne: Neque dicent, Ecce hîc, aut ecce illic. ecce
σεως· οὐδὲ ἐροῦσιν, ἰδοὺ ὧδε, ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ· ἰδοὺ γὰρ
enim regnum Dei intra vos est. *Ait
ἡ βασιλεία τ̃ θε̃ ἐντὸς ὑμῶν ἐστιν. εἶπε
autem & ad discipulos ‡: Venient dies quan-
δὲ καὶ πρὸς τοὺς μαθητάς, ἐλεύσονται ἡμέραι ὅ-
do desideretis vnum §diem filij ho-
τε ἐπιθυμήσετε μίαν τ̃ ἡμερ̃ν τ̃ υἱ̃ τ̃ ἀν-
minis videre, & non videbitis. Et dicent vobis,
θρώπου ἰδεῖν, καὶ οὐκ ὄψεσθε. καὶ ἐροῦσιν ὑμῖν,
Ecce hîc, *aut ecce illic: ‖ne abeatis, neque secte-
ἰδοὺ ὧδε, ἢ ἰδοὺ ἐκεῖ· μὴ ἀπέλθητε, μηδὲ διώ-
mini. Sicut enim fulgur coruscans aex
ξητε. ὥσπερ γὰρ ἡ ἀστραπὴ ἡ ἀστράπτουσα ἐκ
ipsa quæ sub cælo, in †eam quæ sub cælo fulget, ita
τ̃ς ὑπ' οὐρανὸν εἰς τὸν ὑπ' οὐρανὸν λάμπῃ, οὕτως
erit filius hominis in die sua.
ἔσται ὁ υἱὸς τ̃ ἀνθρώπου ἐν τ̃ ἡμέρᾳ αὐτ̃.
Primùm autem oportet illum multa pati, & repro-
πρῶτον δὲ δεῖ αὐτὸν πολλὰ παθεῖν, καὶ ἀποδο-
bari à generatione hac. Et sicut
κιμασθῆναι ἀπὸ τ̃ γενεᾶς ταύτης. καὶ καθὼς
factum est in diebus Noë, ita erit & in
ἐγένετο ἐν τ̃ ἡμέραις τ̃ Νῶε, οὕτως ἔσται καὶ ἐν τ̃
diebus filij hominis. Edebant, *bibebant,
ἡμέραις τ̃ υἱ̃ τ̃ ἀνθρώπου. ἤσθιον, ἔπινον,
vxores ducebant, ‡nubebant, vsque §qua die intrauit
ἐγάμουν, ἐξεγαμίζοντο, ἄχρις ἧς ἡμέρας εἰσῆλθε
Noë in arcam, & venit diluuium, & per-
Νῶε εἰς τὴν κιβωτόν, καὶ ἦλθεν ὁ κατακλυσμὸς, καὶ ἀ-
didit omnes. Similiter & sicut factum est in
πώλεσεν ἅπαντας. ὁμοίως καὶ ὡς ἐγένετο ἐν τ̃

ἡμέ-

* Et
‡ suos,
§ diem
* & ‖ nolite ire,
a ea quæ sunt
* & ‡ & dabãtur ad nuptias, § in diem qua

diebus Lot: edebant, *bibebant, emebant, vendebant, * &
ἡμέραις λώτ. ἤσθιον ἔπινον, ἠγόραζον, ἐπώλουν,
plantabant, ædificabant. Qua autē die exiit Lot
29 ἐφύτευον, ᾠκοδόμουν. ᾗ δ' ἡμέρᾳ ἐξῆλθε λὼτ
à Sodomis, pluit ignem & sulphur de cælo, &
ἀπὸ σοδόμων, ἔβρεξε πῦρ καὶ θεῖον ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ
perdidit omnes. Secundùm hæc erit qua die
30 ἀπώλεσεν ἅπαντας. κατὰ ταῦτα ἔσται ᾗ ἡμέρᾳ
filius hominis ‖ *revelabitur.* In illa ‖ revelabi-
31 ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀποκαλύπτεται. ἐν ἐκείνῃ tur,
die, qui fuerit "*super domum*, & vasa "in tecto,
τῇ ἡμέρᾳ, ὃς ἔσται ἐπὶ τοῦ δώματος, καὶ τὰ σκεύη
eius in domo, ne descendat tollere illa: & qui
αὐτοῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ, μὴ καταβάτω ἆραι αὐτά. καὶ ὁ
in agro, similiter non redeat *in quæ* retrò.
ἐν τῷ ἀγρῷ, ὁμοίως μὴ ἐπιστρεψάτω εἰς τὰ ὀπίσω.
Memores estote vxoris Lot. Quicumque quæ-
32 μνημονεύετε τῆς γυναικὸς λώτ. ὃς ἐὰν ζητή-
33 sierit animam suam †*seruare*, perdet illam: †saluam
σῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ σῶσαι, ἀπολέσει αὐτήν· facere,
& quicumq; perdiderit illam, viuificabit eam.
καὶ ὃς ἐὰν ἀπολέσῃ αὐτήν, ζωογονήσει αὐτήν.
Dico vobis, *illa nocte erunt duo in *in
34 λέγω ὑμῖν, ταύτῃ τῇ νυκτὶ ἔσονται δύο ἐπὶ
lecto vno: vnus assumetur, & alter
κλίνης μιᾶς· ὁ εἷς παραλημφθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος
relinquetur. Duæ erunt molentes in
35 ἀφεθήσεται. δύο ἔσονται ἀλήθουσαι ἐπὶ τὸ
‡*idem*: vna assumetur, & altera relinque- ‡ vnum:
αὐτό· μία παραλημφθήσεται, καὶ ἡ ἑτέρα ἀφεθή-
tur. Duo *erunt* in agro, vnus assu-
36 σεται. δύο ἔσονται ἐν τῷ ἀγρῷ, ὁ εἷς παραλη-
metur, & alter relinquetur. *Et* respon-
37 φθήσεται, καὶ ὁ ἕτερος ἀφεθήσεται. καὶ ἀποκρι-
dentes dicunt illi: Vbi Domine? §*Ille autem* dixit illis: § Qui
θέντες λέγουσιν αὐτῷ, ποῦ κύριε; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς,

*vbicumque fuerit

* *Vbi* corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.
ὅπου γὰρ τὸ σῶμα, ἐκεῖ συναχθήσονται καὶ οἱ ἀετοί.

CAP. XVIII. ιη'.

// ad illos, quoniam oportet

|| deficere,

Dicebat autē & parabolam // *illis ad oportere,*
ΕΛεγε δὲ καὶ παραβολὴν αὐτοῖς πρὸς τὸ δεῖν
semper orare, & non || *segnescere,* Di-
πάντοτε προσεύχεσθαι, καὶ μὴ ἐκκακεῖν, λέ-2
cens: Iudex quidam erat in quadā ciuitate, *Deum non* | *ti-*
γων, κριτής τις ἦν τις ἐν τινι πόλει, τὸν θεὸν μὴ φοβού-
meris, & hominem non † *reuerens.* Vidua
μενος, καὶ ἄνθρωπον μὴ ἐντρεπόμενος. χήρα δὲ
quædam autē erat in ciuitate illa, & veniebat ad eum,
ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, καὶ ἤρχετο πρὸς αὐτὸν,
dicens: Vindica me de aduersario meo.
λέγουσα, ἐκδίκησόν με ἀπὸ τοῦ ἀντιδίκου μου.

‡ nolebat per multū

Et ‡ *non volebat* ad tempus. post autem hæc di-
καὶ οὐκ ἤθελησεν ἐπὶ χρόνον. μετὰ δὲ ταῦτα εἶ-4
§ intra se: Et si * nec || Tamen quia molesta est mihi hæc vidua,

xit § *in semetipso:* Si & Deum non timeo, * & hominem
πεν ἐν ἑαυτῷ, εἰ καὶ τὸν θεὸν οὐ φοβοῦμαι, καὶ ἄνθρωπον
non reuereor: || *Propter præbere mihi molestiam*
οὐκ ἐντρέπομαι. διά γε τὸ παρέχειν μοι κόπον
viduam hanc, vindicabo illam, ne in
τὴν χήραν ταύτην, ἐκδικήσω αὐτὴν, ἵνα μὴ εἰς
† nouissimo † *finem* veniens suggillet me. Ait autem Do-
τέλος ἐρχομένη ὑπωπιάζῃ με. Εἶπε δὲ ὁ κύ-6
minus: Audite quid iudex * *iniustitiæ* dicit. At
ριος, ἀκούσατε τί ὁ κριτὴς τῆς ἀδικίας λέγει. ὁ δὲ7
‡ autem Deus ‡ *non* faciet vindictam electorum
θεὸς οὐ μὴ ποιήσῃ τὴν ἐκδίκησιν τῶν ἐκλεκτῶν
suorum clamantium ad se die & nocte,
αὐτοῦ τῶν βοώντων πρὸς αὐτὸν ἡμέρας καὶ νυκτός,
§ patientiā habebit in illis? * citō. & § *longanimus super illos?* Etiam dico vobis,
καὶ μακροθυμῶν ἐπ' αὐτοῖς; ναὶ λέγω ὑμῖν, 8
quia faciet vindictam illorum * *in celeritate*, verumtamē
ὅτι ποιήσει τὴν ἐκδίκησιν αὐτῶν ἐν τάχει. πλὴν

ὁ υἱὸς

filius hominis veniens † *num* inueniet fidem † putas
ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν ἆρα εὑρήσει τὴν πίστιν
in terra? Dixit autem ad quosdam † *perfuſi-* ‡ qui con-
9 ἐπὶ τῆς γῆς; Εἶπε δὲ πρός τινας τοὺς πεποιθό- *ſos* in *ſeipſis*, ‡ *quòd eſſent* iuſti, & ‖ *nihili faciem-* fidebant
τας ἐφ' ἑαυτοῖς, ὅτι εἰσὶ δίκαιοι, καὶ ἐξουθενοῦν- *tes* cæteros, parabolam iſtam: ‖ tanquam aſperna-
τας τοὺς λοιποὺς, τὴν παραβολὴν ταύτην· bantur
Homines duo aſcendebant in templum † o- † vt ora-
10 ἄνθρωποι δύο ἀνέβησαν εἰς τὸ ἱερὸν προσ- *rare*, vnus Phariſæus, & alter publicanus. rent,
εύξασθαι, ὁ εἷς Φαρισαῖος, καὶ ὁ ἕτερος τελώνης.
Phariſæus ſtans apud ſe hæc
11 ὁ Φαρισαῖος * σταθεὶς πρὸς ἑαυτὸν ταῦτα * ἐστὶ
orabat: Deus gratias ago tibi, quia non ſum
προσηύχετο, ὁ θεός, εὐχαριστῶ σοι, ὅτι οὐκ εἰμὶ
ſicut cæteri hominum raptôres, iniuſti,
ὥσπερ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων ἅρπαγες, ἄδικοι,
adulteri, ‡ *aut & vt* hic publicanus. Ieiuno bis ‡ velut etiã
12 μοιχοί, ἢ καὶ ὡς οὗτος ὁ τελώνης. νηστεύω δὶς τοῦ
‡ ſabbato, ‖ *decimo omnia* quæ poſſideo. ‡ in
σαββάτου, ἀποδεκατεύω πάντα ὅσα κτῶμαι. ‖ decimas
Et publicanus àlongè ſtans † *non volebat* nec † nolebat
13 καὶ ὁ τελώνης μακρόθεν ἑστὼς οὐκ ἤθελεν οὐδὲ
oculos ad cælum leuare, ſed percutiebat
τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν οὐρανὸν ἐπᾶραι, ἀλλ' ἔτυπτεν
in pectus ſuum, dicens: Deus, propitius eſto mihi
εἰς τὸ στῆθος αὐτοῦ, λέγων, ὁ θεός * ἱλάσθητί μοι τῷ * ἱλάσκο-
peccatori. Dico vobis, deſcendit hic iuſtifica- μαι
14 ἁμαρτωλῷ. λέγω ὑμῖν, κατέβη οὗτος δεδικαιω-
tus in domum ſuam. ‡ *quàm enim ille:* quia omnis ‡ ab illo:
μένος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ἢ γὰρ ἐκεῖνος· ὅτι πᾶς ὁ
‡ *exaltans ſemetipſum* humiliabitur: ‖ *at humilians ſeipſum* ‡ qui exal-
ὑψῶν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται· ὁ δὲ ταπεινῶν ἑαυτὸν tat
‖ & qui
exaltabitur. Afferebant autem † *ei* & infan- humiliat
15 ὑψωθήσεται. προσέφερον δὲ αὐτῷ καὶ τὰ βρέ- † ad illum

tes, vt eos tangeret: ‡ *Videntes autem* discipuli increpabant illos. At Iesus ¶ *aduocans* illos, dixit: Sinite pueros venire ad me, & ‖ *ne prohibere* eos: nam talium est regnum Dei. Amen dico vobis, quicumq; non acceperit regnum Dei sicut puer, non intrabit in illud. Et interrogauit quidam eum princeps, dicens: Magister bone, quid faciens vitam æternam possidebo? Dixit autem ei Iesus: Quid me dicis bonum? nemo bonus † *si non vnus*, Deus. Mandata nosti, ‡ *Ne mœchera, ne occidas, ne furera, ne falso testeris*: honora patrem tuum & matrem *tuam*. ¶ *Is autem* ait: Hæc omnia custodiui à iuuentute mea. ‖ *Audiens autem hæc* Iesus, ait ei: Adhuc vnũ tibi deest: omnia quæcumq; habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni sequere me. † *Ille autem audiens hæc, pertristis factus est*: erat

‖ quum videret

¶ autem conuocans

‖ nolite vetare

† nisi solus

‡ Non occides, non furtum facies, non falsum testimoniũ dices: ¶ Qui

‖ Quo audito

† His ille auditis, cõtristat' est

Φη, ἵνα αὐτῶν ἅπτη. ἰδόντες δὲ οἱ μαθηταὶ ἐπε-
τιμησαν αὐτοῖς. ὁ δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος 16
αὐτὰ, εἶπεν, ἄφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρός με,
καὶ μὴ κωλύετε αὐτά· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία
τοῦ θεοῦ. ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὃς ἐὰν μὴ δέξηται 17
τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ
εἰς αὐτήν. καὶ ἐπηρώτησέ τις αὐτὸν ἄρχων, λέ- 18
γων, διδάσκαλε ἀγαθέ, τί ποιήσας ζωὴν αἰώνιον
κληρονομήσω; εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, τί με λέ- 19
γεις ἀγαθόν; οὐδεὶς ἀγαθὸς εἰ μὴ εἷς, ὁ θεός.
τὰς ἐντολὰς οἶδας, μὴ μοιχεύσῃς, μὴ φονεύ- 20
σῃς, μὴ κλέψῃς, μὴ ψευδομαρτυρήσῃς· τίμα
τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου. ὁ δὲ εἶπε, ταῦτα 21
πάντα ἐφυλαξάμην ἐκ νεότητός μου. ἀκού- 22
σας δὲ ταῦτα ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτῷ, ἔτι ἕν σοι λείπει·
πάντα ὅσα ἔχεις πώλησον, καὶ διάδος πτωχοῖς, καὶ
ἕξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι.
ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα, περίλυπος ἐγένετο· ἦν 23
γὰρ πλού-

enim diues valde. Videns autem illum Iesus per-
24 ὁ πλούσιος σφόδρα. ἰδὼν δὲ αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς περί-
triſtem factum, dixit: Quàm difficile ‡ pe- ‡ qui
λυπον γενόμενον εἶπε, πῶς δυσκόλως οἱ τὰ χρή-
cunias §habentes intrabunt in regnum § habent
ματα ἔχοντες εἰσπορεύσονται εἰς τὴν βασιλείαν
Dei. Facilius enim eſt camelum per
25 τοῦ θεοῦ. εὐκοπώτερον γάρ ἐστι κάμηλον διὰ
foramen acus | intrare, quàm diuitem in | tranſire,
τρυμαλιᾶς ῥαφίδος εἰσελθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν
regnum Dei intrare. †Dixerunt autem ‡ au- † Et
26 βασιλείαν τοῦ θεοῦ εἰσελθεῖν. εἶπον δὲ οἱ ἀκού- ‡ qui au-
dientes: Et quis poteſt § ſeruari? Is autem ait: Im- diebant, § ſaluus
27 σαντες, καὶ τίς δύναται σωθῆναι; ὁ δὲ εἶπε, τὰ ἀ- fieri? Ait illis:
poſſibilia | apud homines, poſſibilia ſunt apud Quæ | ſunt
δύνατα παρὰ ἀνθρώποις, δυνατά ἐστι παρὰ τῷ
Deum. Ait autem Petrus: Ecce nos dimiſimus om-
28 θεῷ. εἶπε δὲ ὁ Πέτρος, ἰδοὺ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάν-
nia, & ſequuti ſumus te. †Is autem dixit eis: † Qui
29 τα, καὶ ἠκολουθήσαμέν σοι. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς,
Amen dico vobis, quòd nemo eſt qui reliquit do-
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐδείς ἐστιν ὃς ἀφῆκεν οἰ-
mum, aut parẽtes, aut fratres, aut vxorem, aut filios, pro-
κίαν, ἢ γονεῖς, ἢ ἀδελφοὺς, ἢ γυναῖκα, ἢ τέκνα, ἕνε-
pter regnum Dei, ‡ Qui non recipiat ‡ Et
30 κεν τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ, ὃς οὐ μὴ ἀπολάβῃ
multò plura in tempore hoc, & in ſecu-
πολλαπλασίονα ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, καὶ ἐν τῷ αἰῶ-
lo † venienti vitam æternam. | Aſſumens autem † § futuro,
31 νι τῷ ἐρχομένῳ ζωὴν αἰώνιον. παραλαβὼν δὲ || Aſſum-
duodecim, ‡ ait ad illos: Ecce aſcendi- pſit † Ieſus
τοὺς δώδεκα, εἶπε πρὸς αὐτούς, ἰδοὺ ἀναβαίνο- ‡ &
mus in Hieroſolymam, & conſummabuntur omnia
μεν εἰς ἱεροσόλυμα, καὶ τελεσθήσεται πάντα τὰ
|| ſcripta † per Propheras | filio ho- || quæ † ſunt
γεγραμμένα διὰ τῶν προφητῶν τῷ υἱῷ τοῦ ἀν- || de

minis. Tradetur enim gentibus, &
δεφπγ. παραδοθήσεται γὰρ τοῖς ἔθνεσι, καὶ
illudetur, & † *contumelia afficietur*, & conſputetur.
ἐμπαιχθήσεται, καὶ ὑβρισθήσεται, καὶ ἐμπτυσθήσεται,
Et ‖ *flagellantes* occident eum, & tertia die
καὶ μαστιγώσαντες ἀποκτενοῦσιν αὐτόν, καὶ τῇ
reſurget. Et ipſi nihil ho-
τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. καὶ αὐτοὶ οὐδὲν τού-
rum intellexerunt: & erat verbum iſtud abſconditum
των συνῆκαν, καὶ ἦν τὸ ῥῆμα τοῦτο κεκρυμμένον
ab eis, & non † *cognoſcebant dicta*. Fa-
ἀπ' αὐτῶν, καὶ οὐκ ἐγίνωσκον τὰ λεγόμενα. ἐγέ-
ctũ eſt autẽ ‡ *in appropinquare ipſum in* Iericho, cæcus
νετο δὲ ἐν τῷ ἐγγίζειν αὐτὸν εἰς ἰεριχὼ, τυφλός
quidam ſedebat ſecus viam mendicans. ‖ *Au-*
τις ἐκάθητο παρὰ τὴν ὁδὸν προσαιτῶν. ἀκού-
diens autem turbam prætereuntem, interrogabat quid eſſet
σας δὲ ὄχλου διαπορευομένου, ἐπυνθάνετο τί εἴη
hoc. † *Nunciauerunt* autem ei, quòd Ieſus Naza-
τοῦτο. ἀπήγγειλαν δὲ αὐτῷ, ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζω-
renus tranſiret. Et clamauit dicens: Ieſu fili
ραῖος παρέρχεται. καὶ ἐβόησε λέγων, Ἰησοῦ υἱὲ
Dauid, miſerere mei. Et ‡ *præeuntes* increpa-
Δαβὶδ, ἐλέησόν με. καὶ οἱ προάγοντες ἐπετί-
bant eum vt taceret: Ipſe verò multò magis
μων αὐτῷ ἵνα σιωπήσῃ· αὐτὸς δὲ πολλῷ μᾶλλον
clamabat, fili Dauid, miſerere mei. Stans autem Ie-
ἔκραζεν, υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησόν με. σταθεὶς δὲ ὁ Ἰη-
ſus iuſſit illum adduci ad ſe. ‖ *appro-*
σοῦς ἐκέλευσεν αὐτὸν ἀχθῆναι πρὸς αὐτόν. ἐγγί-
pinquante autem eo, interrogauit illum, Dicens: Quid
σαντος δὲ αὐτοῦ ἐπηρώτησεν αὐτὸν, λέγων, τί
tibi vis faciam? † *ille autem* dixit: Domine, vt ‡ *reſpi-*
σοι θέλεις ποιήσω; ὁ δὲ εἶπε, κύριε, ἵνα ἀναβλέ-
ciam. Et Ieſus dixit illi: Reſpice: fi-
ψω. καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, ἀνάβλεψον· ἡ πί-

flagellabitur, * ἐμπαίζω
poſtquã flagellauerint,
intelligebant quæ dicebãtur.
quum appropinquaret
Et quum audiret
Dixerũt
qui præibant
Et quum appropinquaſſet
At videam.

des tua † *seruauit* te. Et confestim * *respexit*, † salvum fecit
41 σὲ σέσωκέ σε. καὶ παραχρῆμα ἀνέβλεψε, * vidit,
& sequebatur illum, ‡ *glorificans* Deum. & omnis ‡ *populus* ‡ magnificans
καὶ ἠκολούθει αὐτῷ, δοξάζων τὸν θεόν. Καὶ πᾶς ὁ λαὸς § plebs vt vidit
videns dedit laudem Deo.
ἰδὼν ἔδωκεν αἶνον τῷ θεῷ.

CAP. XIX. ιθ'.

Et ingressus * *pertransibat* Iericho. Et ecce * perambulabat
1 Καὶ εἰσελθὼν διήρχετο τὴν ἰεριχώ. καὶ ἰδοὺ
2 vir nomine *vocatus* Zacchæus, & hic erat
ἀνὴρ ὀνόματι καλούμενος ζακχαῖος, καὶ αὐτὸς ἦν
princeps publicanorum, & ipse erat diues. Et quærebat
3 ἀρχιτελώνης, καὶ αὐτὸς ἦν πλούσιος. καὶ ἐζήτει
videre Iesum quis esset, & non poterat præ
τὸν ἰδεῖν τὸν ἰησοῦν τίς ἐστι, καὶ οὐκ ἠδύνατο ἀπὸ τοῦ
turba: quia statura pusillus erat. Et præcurrens
4 ὄχλου· ὅτι τῇ ἡλικίᾳ μικρὸς ἦν. καὶ προδραμὼν
coram, ascendit in * sycomorum, vt * arborem
ἔμπροσθεν, ἀνέβη ἐπὶ συκομορέαν, ἵνα
videret eum: quia ‖ *illa futurus erat transire.* Et ‖ inde erat transiturus.
5 ἴδῃ αὐτόν· ὅτι ἐκείνης ἤμελλε διέρχεσθαι. καὶ † *vt venit* ad locum, suspiciens Iesus vidit † quum veniſſet.
ὡς ἦλθεν ἐπὶ τὸν τόπον, ἀναβλέψας ὁ ἰησοῦς εἶδεν
illum, & dixit ad eum: Zacchæe, festinans
αὐτὸν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν, ζακχαῖε, σπεύσας
descende: hodie enim in domo tua oportet me
κατάβηθι· σήμερον γὰρ ἐν τῷ οἴκῳ σου δεῖ με
manere. Et festinans descendit, & excepit
6 μεῖναι. καὶ σπεύσας κατέβη, καὶ ὑπεδέξατο
illum gaudens. Et * *videntes* omnes murmura- * quũ viderent
7 αὐτὸν χαίρων. καὶ ἰδόντες ἅπαντες διεγόγγυ-
bant, dicentes, quòd ad peccatorem hominem ‡ in- ‡ diuertiſſet.
ζον, λέγοντες, ὅτι παρὰ ἁμαρτωλῷ ἀνδρὶ εἰσ-
troisit diuersari. Stans autem Zacchæus dixit
8 ἦλθε καταλῦσαι. σταθεὶς δὲ ζακχαῖος εἶπε

ad Dominum: Ecce ‡ *dimidia* *substantiarum*
κυριον, ἰδου τα ημισια των υπαρχοντων
mearum, Domine, do pauperibus, & si aliquem quid de-
μου, κυριε, διδωμι τοις πτωχοις, και ει τινος τι συκο-
fraudaui, reddo quadruplum. Ait autem
φαντησα, αποδιδωμι τετραπλουν. ειπε δε
ad eum Iesus: Quia hodie salus domui
προς αυτον ο ιησους, οτι σημερον σωτηρια τω οικω
huic facta est, eo quòd & ipse filius Abrahæ sit.
τουτω εγενετο, καθοτι και αυτος υιος αβρααμ εστιν.
Venit enim filius hominis quærere & * *seruare*
ηλθε γαρ ο υιος του ανθρωπου ζητησαι και σω-
perditum. Audientibus autem illis hæc,
σαι το απολωλος. ακουοντων δε αυτων ταυτα,
adiiciens dixit parabolam, ‖ *propter prope eum esse*
προσθεις ειπε παραβολην, δια το εγγυς ειναι
Hierusalem, & † *videri eis* quòd confestim *futurum*
ιερουσαλημ, και δοκειν αυτους οτι παραχρημα μελ-
esset regnum Dei * *apparere*. Dixit ergo:
λη η βασιλεια του θεου αναφαινεσθαι. ειπεν ουν,
Homo quidam nobilis abiit in regionem lon-
ανθρωπος τις ευγενης επορευθη εις χωραν μα-
ginquam accipere sibi *ipsi* regnum, & reuerti.
κραν, λαβειν εαυτω βασιλειαν, και υποστρεψαι.
‡ Vocatis *Vocans* autem decem ‡ *seruos suos*, dedit eis
καλεσας δε δεκα δουλους εαυτου, εδωκεν αυτοις
decem mnas, & ait ad illos: Negotiami-
δεκα μνας, και ειπε προς αυτους, πραγματευσα-
* autem ni dum venio. At ciues * eius oderant
σθε εως ερχομαι. οι δε πολιται αυτου εμισουν
eum, & miserunt legationem post illum, dicen-
αυτον, και απεστειλαν πρεσβειαν οπισω αυτου, λεγον-
‖ Nolumus tes: ‖ *Non volumus* hunc regnare super nos. Et
τες, ου θελομεν τουτον βασιλευσαι εφ' ημας. και
† vt redi- factum est † *in redire ipsum accipientem re-*
ret accepto regno, & iussit
εγενετο εν τω επανελθειν αυτον λαβοντα την βασι-
λειαν,

gnum, ait vocari *sibi* seruos *hos*-
λείαν, εἶπε φωνήσαι αὐτῷ τοὺς δούλους τούτους,
quibus dedit * *argentum*, vt sciret ‡ *quis quid* negotia- * pecuniã,
οἷς ἔδωκε τὸ ἀργύριον, ἵνα γνῷ τίς τί διεπραγ- ‡ quãtum
tus esset. ‡ *Adfuit* autem primus, dicens: ‡ Venit quisque
16 ματεύσατο. παρεγένετο δὲ ὁ πρῶτος, λέγων,
Domine, mna tua acquisiuit decem mnas. Et
17 κύριε, ἡ μνᾶ σου προσηργάσατο δέκα μνᾶς. καὶ
ait illi: Euge bone serue, quia in modico fi-
εἶπεν αὐτῷ, εὖ ἀγαθὲ δοῦλε· ὅτι ἐν ἐλαχίστῳ πι-
delis fuisti, * *esto* potestatem habens super decem ciuitates. * eris
στὸς ἐγένου, ἴσθι ἐξουσίαν ἔχων ἐπάνω δέκα πόλεων.
Et venit ‖ *secundus*, dicens: Domine, mna tua ‖ alter,
18 καὶ ἦλθεν ὁ δεύτερος, λέγων, κύριε, ἡ μνᾶ σου
fecit quinque mnas. Ait *autem* & huic: Et tu
19 ἐποίησε πέντε μνᾶς. εἶπε δὲ καὶ τούτῳ, καὶ σὺ
esto super quinque ciuitates. Et alter venit, di-
20 γίνου ἐπάνω πέντε πόλεων. καὶ ἕτερος ἦλθε, λέ-
cens: Domine, ecce mna tua, quam habui repositam
γων, κύριε, ἰδοὺ ἡ μνᾶ σου, ἣν εἶχον ἀποκειμένην
in sudario. Timui enim te, quia homo
21 ἐν σουδαρίῳ. ἐφοβούμην γάρ σε, ὅτι ἄνθρωπος
austerus es: tollis quod non posuisti, & metis quod nõ
αὐστηρὸς εἶ· αἴρεις ὃ οὐκ ἔθηκας, καὶ θερίζεις ὃ οὐκ
seminasti. Dicit *autem* ei: De ore tuo iudi-
22 ἔσπειρας. λέγει δὲ αὐτῷ, ἐκ τοῦ στόματός σου κρι-
co te, † *scelerate* serue: sciebas quòd ego homo au- † nequam
νῶ σε, πονηρὲ δοῦλε. ἤδεις ὅτι ἐγὼ ἄνθρωπος αὐ-
sterus sum, tollens quod non posui, & metens quod
στηρός εἰμι, αἴρων ὃ οὐκ ἔθηκα, καὶ θερίζων ὃ
non seminaui. Et quare non dedisti * *argen-* * pecuniã
23 οὐκ ἔδωκας τὸ ἀργύ- meam ad
tum meum *mensarie*, & veniens ego cum ‖ *vsu-* mensam,
ριόν μου ἐπὶ τράπεζίταις, καὶ ἐλθὼν ἐγὼ σὺν τό- ‖ vsuris
ra vtique exegissem ‡ *illud*? Et astantibus di- ‡ illam
24 κῳ ἂν ἔπραξα αὐτό; καὶ τοῖς παρεστῶσιν εἶ-

* illi qui ‖ habet.

xit: Auferte ab illo mnam, & date * decem mnas ‖ *habenti*. Et dixerunt ei: Domine, habet de-
πεν, ἄρατε ἀπ' αὐτοῦ τὴν μνᾶν, καὶ δότε τῷ τὰς δέκα μνᾶς ἔχοντι. καὶ εἶπον αὐτῷ, κύριε, ἔχει δέ-
cem mnas. Dico *enim* vobis, quia omni habenti καὶ μνᾶς. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι παντὶ τῷ ἔχοντι
† & abundabit: * eo qui ‡ habet,

dabitur †: ab * autem non ‡ *habente*, & quod habet, aufe-
δοθήσεται· ἀπὸ δὲ τοῦ μὴ ἔχοντος, καὶ ὃ ἔχει, ἀρθή-
retur ab eo. Verumtamen inimicos meos il-
σεται ἀπ' αὐτοῦ. πλὴν τοὺς ἐχθρούς μου τοὺς θέ-
§ qui noluerunt * interficite

los, § *non volentes* me regnare super se,
λοντάς με βασιλεῦσαι ἐπ' αὐτοὺς,

adducite huc, & * *iugulate* ante me.
ἀγάγετε ὧδε, καὶ κατασφάξατε ἔμπροσθέν μου.

‖ his dictis, præcedebat

Et ‖ *dicens hæc, ibat ante*, ascen-
καὶ εἰπὼν ταῦτα, ἐπορεύετο ἔμπροσθεν, ἀνα-
dens *in* Hierosolymam. Et factū est, quū appropin-
βαίνων εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ ἐγένετο ὡς ἤγγι-
† qui vocatur Oliueti, * discipulos suos,

quasset ad Bethphage & Bethaniam, ad montem † *vo-*
σεν εἰς Βηθφαγὴ καὶ Βηθανίαν, πρὸς τὸ ὄρος τὸ κα-
catum Oliuarum, misit duos * *discipulorum suorum*,
λούμενον Ἐλαιῶν, ἀπέστειλε δύο τῶν μαθητῶν αὐτοῦ,
‡ castellū quo contra est.

Dicens: Ite in ‡ *contra vicum*: in
λέγων, ὑπάγετε εἰς τὴν κατέναντι κώμην· ἐν
§ quod * asinæ ‖ cui † soluite

§ *quo* introëuntes, inuenietis pullum * alligatum,
ᾗ, εἰσπορευόμενοι, εὑρήσετε πῶλον δεδεμένον.
‖ *super quem* nemo vnquam hominum sedit: † *sol-*
ἐφ' ὃν οὐδεὶς πώποτε ἀνθρώπων ἐκάθισε· λύ-
* & ¶ operā dederat. Abierunt § qui * erant & ‖ stantem pullum.

uentes illum adducite. Et si quis vos interroga-
σαντες αὐτὸν ἀγάγετε. καὶ ἐάν τις ὑμᾶς ἐρω-
uerit, Quare soluitis? sic dicetis ei, Quia Dominus
τᾷ, διὰ τί λύετε; οὕτως ἐρεῖτε αὐτῷ, ὅτι ὁ κύριος
¶ eius ‖ *opus habet*. *Abeuntes* autem § mis-
αὐτοῦ χρείαν ἔχει. ἀπελθόντες δὲ οἱ ἀπεσταλ-
si *, inuenerunt ‖ sicut dixit illis ‖. Soluentibus autē il-
μένοι, εὗρον καθὼς εἶπεν αὐτοῖς. λυόντων δὲ αὐ-

τῶν

lis pullum, dixerunt domini eius ad illos,
τῶ τ πώλον, εἶπον οἱ κύριοι αὐτοῦ πρὸς αὐτούς,
Quid soluitis pullum? †Illi autem dixerunt: *Dominus ‡ eius † At
34 ὅτι λύετε τ πῶλον; ὁ δὲ εἶπον, ὁ κύριος αὐτοῦ * quia
opus habet. Et duxerunt illum ad Iesum: ‡ eum ne-
35 χρείαν ἔχει. καὶ ἤγαγον αὐτὸν πρὸς τὸν Ἰησοῦν· cessarium
καὶ ‡ imponentes suà ipsorum vestimenta supra pul- ‡ iactãtes
καβιβάσαντες ἐπάνω τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐπὶ τὸν πῶ-
lum, imposuerunt Iesum. Eunte autem il-
36 λον, ἐπεβίβασαν τὸν Ἰησοῦν. πορευομένου δὲ αὐ-
lo, substernebant vestimenta sua in via.
τοῦ, * ὑπεστρώννυον τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ. * ὑποστρώ-
* Appropinquante autem eo iam ad descensum νυμι
37 ἐγγίζοντος δὲ αὐτοῦ ἤδη πρὸς τῇ καταβάσει montis ‖ olearum, cœperunt † omnis turba * Et quum appropin-
τοῦ ὄρους τῶν ἐλαιῶν, ἤρξαντο ἅπαν τὸ πλῆθος τῶν quarer
discipulorum gaudentes laudare Deum voce magna, ‖ Oliueti, † omnes
μαθητῶν χαίροντες αἰνεῖν τὸν θεὸν φωνῇ μεγάλῃ turbæ descendentiũ
* de omnibus quas viderant virtutibus, Dicentes: * super
38 περὶ πασῶν ὧν εἶδον δυνάμεων, λέγοντες,
Benedictus ‡ veniens rex in nomine ‡ qui venit
εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος βασιλεὺς ἐν ὀνόματι
Domini: pax in cælo, & gloria in excelsis.
κυρίου· εἰρήνη ἐν οὐρανῷ, καὶ δόξα ἐν ὑψίστοις.
Et quidam Pharisæorum de ‡ turba dixerunt § turbis
39 καί τινες τῶν Φαρισαίων ἀπὸ τοῦ ὄχλου εἶπον
ad illum: Magister, increpa discipu-
πρὸς αὐτόν, διδάσκαλε, ἐπιτίμησον τοῖς μα-
los tuos. * Et — respondens ait illis: Dico vobis, * Quibus
40 θηταῖς σου. καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, λέγω ὑμῖν, ipse
quia si hi tacuerint, lapides clamabunt.
ὅτι ἐὰν οὗτοι σιωπήσουσιν, οἱ λίθοι κεκράξονται.
Et vt appropinquauit, videns ciuitatem, fleuit super
41 καὶ ὡς ἤγγισεν, ἰδὼν τὴν πόλιν, ἔκλαυσεν ἐπ'
illam, Dicens: Quia si cognouisses & tu, & quidem in
42 αὐτῇ, λέγων, ὅτι εἰ ἔγνως καὶ σὺ, καὶγε ἐν τῇ

‖ tibi: die tua hac, quæ ad pacem ‖ *tuam:* nunc autē
ἡμέρᾳ σου ταύτῃ, τὰ πρὸς εἰρήνην σοι· νῦν δὲ
abscondita sunt ab oculis tuis. Quia venient dies
ἐκρύβη ἀπὸ ὀφθαλμῶν σου. ὅτι ἥξουσιν ἡμέραι 44
† vallo te, in te, & circumdabunt inimici tui † *vallum tibi,*
& circumdabunt: ἐπί σε, καὶ περικυκλώσουσί σοι οἱ ἐχθροί σου χάρακά σοι,
& *circumsingent* te, & coangustabunt te vndique.
καὶ περικυκλώσουσί σε, καὶ συνέξουσί σε πάντοθεν.
‡ ad terrā prosternēt ‡ qui sunt * ἐδαφίζω Et ‡ *solo æquabunt* te, & filios tuos ‖ in te: & non
καὶ * ἐδαφιοῦσί σε, καὶ τὰ τέκνα σου ἐν σοί· καὶ οὐκ 44
relinquent in te lapidem super lapidem: eo quòd non co-
ἀφήσουσιν ἐν σοὶ λίθον ἐπὶ λίθῳ· ἀνθ' ὧν οὐκ ἔ-
gnoueris tempus visitationis tuæ. Et in-
γνως τὸν καιρὸν τῆς ἐπισκοπῆς σου. καὶ εἰσ- 45
gressus in templum, cœpit eiicere venden-
ελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν, ἤρξατο ἐκβάλλειν τοὺς πωλοῦν-
tes in illo, & ementes, Dicens illis,
τας ἐν αὐτῷ, καὶ ἀγοράζοντας, λέγων αὐτοῖς, 46
* Quia Scriptum est: * Domus mea, domus orationis est:
γέγραπται, ὁ οἶκός μου, οἶκος προσευχῆς ἐστὶν·
vos autem illam fecistis speluncam latronum. Et
ὑμεῖς δὲ αὐτὸν ἐποιήσατε σπήλαιον λῃστῶν. καὶ 47
‖ quotidie erat docens ‖ *per diem* in templo. at
ἦν διδάσκων τὸ καθ' ἡμέραν ἐν τῷ ἱερῷ. οἱ δὲ
† autem principes † sacerdotū & Scribæ quærebant illum
ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐζήτουν αὐτὸν
*principes perdere, & * *primi* plebis: Et non in-
ἀπολέσαι, καὶ οἱ πρῶτοι τοῦ λαοῦ· καὶ οὐχ εὗ- 48
‡ illi: ueniebant quid facerent ‡: populus enim omnis suspensus
* πρέμα- μασι erat, illum audiens.
ρισκον τί ποιήσωσιν· ὁ λαὸς γὰρ ἅπας * ἐξεκρέ-
ματο αὐτοῦ ἀκούων.

CAP. XX. κ'.

Et factum est in vna dierum *illorum*, do-
ΚΑὶ ἐγένετο ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἐκείνων διδά- 1
σκοντος

cente illo populum in templo, & euangelizan-
σκοντος αὐτοῦ τὸν λαὸν ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εὐαγγελιζο-
te, * *superstiterunt* principes Sacerdotũ & Scribæ
μένου, ἐπέστησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς
cum senioribus: Et aiunt ad illum,
σὺν τοῖς πρεσβυτέροις, καὶ εἶπον πρὸς αὐτόν,
dicentes: Dic nobis in qua potestate hæc facis,
λέγοντες, εἰπὲ ἡμῖν ἐν ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιεῖς,
aut quis est ‖*dans* tibi potestatem hanc. Re-
ἢ τίς ἐστιν ὁ δοὺς σοι τὴν ἐξουσίαν ταύτην. ἀπο-
spondens autẽ †dixit ad illos: Interrogabo vos & ego
κριθεὶς δὲ εἶπε πρὸς αὐτούς, ἐρωτήσω ὑμᾶς κἀγὼ
vnum verbum, & *dicite* mihi: Baptismus Ioannis
ἕνα λόγον, καὶ εἴπατέ μοι· Τὸ βάπτισμα Ἰωάννου
de cœlo erat, an ex hominibus? ‡Illi *autem* §*cogitabant* in-
ἐξ οὐρανοῦ ἦν, ἢ ἐξ ἀνθρώπων; οἱ δὲ συνελογί-
bantur apud seipsos, dicentes: Quia si dixerimus, De
σαντο πρὸς ἑαυτοὺς λέγοντες, ὅτι ἐὰν εἴπωμεν, ἐξ
cœlo, dicet, Quare * non credidistis illi? Si autẽ
οὐρανοῦ, ἐρεῖ, διατί οὐκ ἐπιστεύσατε αὐτῷ; ἐὰν δὲ
dixerimus, Ex hominibus, ‖*omnis populus* lapida-
εἴπωμεν, ἐξ ἀνθρώπων, πᾶς ὁ λαὸς καταλι-
bit nos: † *persuasus* enim *est* Ioannem Pro-
θάσαι ἡμᾶς· πεπεισμένος γάρ ἐστιν Ἰωάννην προ-
phetam esse. Et responderunt * *non scire* vnde
φήτην εἶναι. καὶ ἀπεκρίθησαν μὴ εἰδέναι πόθεν.
Et Iesus ait illis: Neque ego dico vobis in
καὶ ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτοῖς, οὐδὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν ἐν
qua potestate hæc facio. Cœpit autem ad
ποίᾳ ἐξουσίᾳ ταῦτα ποιῶ. Ἤρξατο δὲ πρὸς τὸν
§*populum* dicere parabolam hanc: Homo
λαὸν λέγειν τὴν παραβολὴν ταύτην· ἄνθρωπος
plantauit vineam, & elocauit eam colo-
ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, καὶ ἐξέδετο αὐτὸν γεωρ-
nis, & * peregre fuit ‖*tempora sufficientia*. Et in tempo-
γοῖς, καὶ ἀπεδήμησε χρόνους ἱκανούς. καὶ ἐν καιρῷ

* conuenerunt
‖ qui dedit
† Iesus,
* respondete
‡ At
§ cogitabant intrà
* ergo
‖ plebs vniuersa
† certi sunt
* se nescire
‡ esse,
§ plebem
* ipse
‖ multis temporibus.

re misit ad cultores seruum, vt de
ρῶ ἀπέστειλε πρὸς τοὺς γεωργοὺς δοῦλον, ἵνα ἀπὸ
fructu vineæ darent illi, † at colo-
† qui cæsum
τοῦ καρποῦ τοῦ ἀμπελῶνος δῶσιν αὐτῷ· οἱ δὲ γεωρ-
ni cædentes eum, dimiserunt inanem. Et
γοὶ δείραντες αὐτὸν, ἐξαπέστειλαν κενόν. καὶ
addidit mittere alterum seruum. illi autem * & illum
* hūc quoque
προσέθετο πέμψαι ἕτερον δοῦλον. οἱ δὲ κἀκεῖνον
cædentes & ‡ inhonorantes, dimiserunt inanem.
‡ afficientes contumelia,
δείραντες καὶ ἀτιμάσαντες, ἐξαπέστειλαν κενόν.
Et addidit mittere tertium: § illi autem & hunc
§ qui & illum
καὶ προσέθετο πέμψαι τρίτον· οἱ δὲ καὶ τοῦτον
vulnerantes eiecerunt: Dixit autem dominus
τραυματίσαντες ἐξέβαλον. εἶπε δὲ ὁ κύριος
vineæ: Quid faciam? mittam filium meum
τοῦ ἀμπελῶνος, Τί ποιήσω; πέμψω τὸν υἱόν μου
* quum ‖ viderint
dilectum: forsitan * hunc ‖ videbunt verebuntur.
τὸν ἀγαπητόν· ἴσως τοῦτον ἰδόντες ἐντραπήσονται.
† Quem quum vidissent * cogitauerunt intra
† Videntes autem illum coloni, * ratiocinabantur ad
ἰδόντες δὲ αὐτὸν οἱ γεωργοὶ, διελογίζοντο πρὸς
seipsos, dicentes: Hic est hæres: venite
ἑαυτοὺς, λέγοντες, Οὗτός ἐστιν ὁ κληρονόμος· δεῦτε
occidamus illum, vt nostra fiat hære-
ἀποκτείνωμεν αὐτὸν, ἵνα ἡμῶν γένηται ἡ κληρο-
‡ eiectum
ditas. Et ‡ eijcientes illum extra vi-
νομία. καὶ ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω τοῦ ἀμπε-
neam, occiderunt. Quid ergo faciet illis dominus
λῶνος, ἀπέκτειναν. Τί οὖν ποιήσει αὐτοῖς ὁ κύριος
vineæ? Veniet & perdet
τοῦ ἀμπελῶνος; ἐλεύσεται καὶ ἀπολέσει τοὺς
coloros istos, & dabit vineam aliis.
γεωργοὺς τούτους, καὶ δώσει τὸν ἀμπελῶνα ἄλλοις.
§ Audientes autem dixerunt *: Ne fiat. Ille autem aspi-
§ Quo audito, * illi, Absit.
ἀκούσαντες δὲ εἶπον, μὴ γένοιτο. ὁ δὲ ἐμβλέ-
‖ hoc quod † est,
ψας αὐτοῖς, εἶπε, Τί οὖν ἐστὶ τὸ γεγραμμένον τοῦτο,
λίθον

lapidē quem reprobauerunt ædificantes, hic fa-
λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγε-
ctus est in caput anguli? Omnis † *cadens* super
18 νήθη ἐπὶ τὸν λίθον ἐκεῖνον συνθλασθήσεται· ἐφ' ὃν δ' ἂν
illum lapidem, conquassabitur: super quem autem
πέσῃ, λικμήσει αὐτόν. Καὶ ἐζήτησαν οἱ ἀρχιε-
19 cecideri, comminuet illum. Et quærebant principes sa-
cerdotum & Scribæ mittere in illum
ρεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς ἐπιβαλεῖν ἐπ' αὐτὸν τὰς
manus *in* illa hora, & timuerunt populum:
χεῖρας ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, καὶ ἐφοβήθησαν τὸν λαόν·
cognouerunt enim quòd ad ipsos similitudinem
ἔγνωσαν γὰρ ὅτι πρὸς αὐτοὺς τὴν παραβολὴν
hanc dixerit. Et obseruantes miserunt
20 ταύτην εἶπε. Καὶ παρατηρήσαντες ἀπέστειλαν
insidiatores, * *simulantes* seipsos iustos *esse*, * qui simu-
ἐγκαθέτους, ὑποκρινομένους ἑαυτοὺς δικαίους εἶ-
lant
ναι, ἵνα ἐπιλάβωνται αὐτοῦ λόγου, ὥστε παραδοῦναι ‡ eius *sermonem*, *ad tradendum* ‡ eum in sermone, & trade-
illum principatui & potestati præsidis. Et rent
21 αὐτὸν τῇ ἀρχῇ καὶ τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἡγεμόνος. Καὶ
interrogauerunt eum, dicentes: Magister, scimus
ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες, διδάσκαλε, οἴδαμεν
quia rectè dicis & doces, & non accipis § fa- § persona.
ὅτι ὀρθῶς λέγεις καὶ διδάσκεις, καὶ οὐ λαμβάνεις πρόσ-
ciem, sed in veritate viam Dei do-
σωπον, ἀλλ' ἐπ' ἀληθείας τὴν ὁδὸν τοῦ θεοῦ διδά-
ces. Licet nobis Cæsari tributum dare, an non?
22 σκεις· ἔξεστιν ἡμῖν Καίσαρι φόρον δοῦναι, ἢ οὔ;
Considerans autem illorum dolum, dixit
23 κατανοήσας δὲ αὐτῶν τὴν πανουργίαν, εἶπε
ad eos: Quid me tentatis? Ostendite
24 πρὸς αὐτούς, Τί με πειράζετε; Ἐπιδείξατέ
mihi denarium: cuius habet imaginem & inscriptionem?
μοι δηνάριον. Τίνος ἔχει εἰκόνα καὶ ἐπιγραφήν;

¶ Et respondentes autem dixerunt, Cæsaris: * Is autem ait il-
ἀποκριθέντες δὲ εἶπον, καίσαρος· ὁ δὲ εἶπεν αὐ-
‖ sunt lis: Reddite ergo quæ ‖ Cæsaris Cæsari, & quæ #
τοῖς, ἀπόδοτε οὖν τὰ καίσαρος καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ
Dei, Deo. Et non potuerunt reprehendere eius
θεοῦ, τῷ θεῷ. καὶ οὐκ ἴσχυσαν ἐπιλαβέσθαι αὐτοῦ
§ plebe: verbum coram † populo: & mirati in
ῥήματος ἐναντίον τοῦ λαοῦ. καὶ θαυμάσαντες ἐπὶ
Accesse- responso eius, tacuerunt. * Accedentes
τῇ ἀποκρίσει αὐτοῦ, ἐσίγησαν. προσελθόντες
‡ qui ne- autem quidam Sadducæorum, ‡ contradicentes resurre-
δέ τινες τῶν σαδδουκαίων, οἱ ἀντιλέγοντες ἀνά-
gant ctionem non esse, ¶ interrogauerunt eum, Dicentes: Ma-
στασιν μὴ εἶναι, ἐπηρώτησαν αὐτὸν, λέγοντες, Δι-
gister; Moyses scripsit nobis, Si alicuius fra-
δάσκαλε, μωσῆς ἔγραψεν ἡμῖν, ἐάν τινος ἀδελ-
* fuerit, ter mortuus fuerit habens vxorem, & hic sine liberis * mo-
φὸς ἀποθάνῃ ἔχων γυναῖκα, καὶ οὗτος ἄτεκνος ἀπο-
† eam riatur, vt accipiat † frater eius vxorem, &
θάνῃ, ἵνα λάβῃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν γυναῖκα, καὶ
suscitet semen fratri suo. Septem
ἐξαναστήσῃ σπέρμα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ. ἑπτὰ
* accepit ergo fratres erant, & primus * accipiens vxorem
οὖν ἀδελφοί ἦσαν, καὶ ὁ πρῶτος λαβὼν γυναῖκα
† & * sequens mortuus est sine filiis. Et accepit * secundus
ἀπέθανεν ἄτεκνος. καὶ ἔλαβεν ὁ δεύτερος τὴν
illam, vxorem, & ipse mortuus est sine filio. Et ter-
γυναῖκα, καὶ οὗτος ἀπέθανεν ἄτεκνος. καὶ ὁ τρί-
‡ omnes tius accepit illam. similiter autem & ‡ septem ¶ non
τος ἔλαβεν αὐτήν· ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ ἑπτὰ οὐ
§ & * semen, reliquerunt * natos, & mortui sunt. Nouissimè autem om-
κατέλιπον τέκνα, καὶ ἀπέθανον. ὕστερον δὲ πάν-
nium mortua est & mulier. In ergo resurrectione,
των ἀπέθανε καὶ ἡ γυνή. ἐν τῇ οὖν ἀναστάσει,
‖ erit cuius eorum ‖ fit vxor? * nam septem habuerunt eam
siquidem τίνος αὐτῶν γίνεται γυνή; οἱ γὰρ ἑπτὰ ἔσχον αὐτὴν
γυναῖ-

vxorem. Et *respondens* ait illis Iesus:
34 γωαῖκα. καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
Filij seculi huius nubunt & traduntur ad nu-
οἱ γοὶ τοῦ αἰῶνος τούτου γαμοῦσι καὶ ἐκγαμίσκον-
prias. † *At digni habiti seculum illud*
35 ται. ⓐ οἱ καταξιωθέντες τοῦ αἰῶνος ἐκείνου
contingere & resurrectionem ex mortuis, neque nu-
τυχεῖν τῆς ἀναστάσεως τῆς ἐκ νεκρῶν, οὔτε γα-
bent, neque ducent vxores. Neque *enim* mori
36 μοῦσιν, οὔτε ἐκγαμίσκονται. οὐτε γὰρ ἀποθανεῖν
vltrà *possunt: æquales angelis enim sunt, & filij sunt
ἔτι δύνανται· ἰσάγγελοι γάρ εἰσι· καὶ υἱοί εἰσι τοῦ
Dei, ‡ resurrectionis filij *existentes.* Quia verò resurgant
37 θεοῦ, τῆς ἀναστάσεως υἱοὶ ὄντες. ὅτι δὲ ἐγείρονται
mortui, & Moyses ostendit secus rubum, sicut
οἱ νεκροί, καὶ Μωσῆς * ἐμήνυσεν ἐπὶ τῆς βάτου, ὡς
dicit Dominum Deum Abraham, & Deum Isaac, &
λέγει κύριον τὸν θεὸν Ἀβραάμ, καὶ τὸν θεὸν Ἰσαάκ, καὶ
Deum Iacob. Deus autem non est mortuorum, sed
38 ⓑ τὸν θεὸν Ἰακώβ. θεὸς δὲ οὐκ ἔστι νεκρῶν, ἀλλὰ
viuorum, omnes enim ei viuunt. Respondentes
39 ζώντων, πάντες γὰρ αὐτῷ ζῶσιν. ἀποκριθέντες
autem quidam Scribarum, dixerunt ‡: Magister, *pul-
δέ τινες τῶν γραμματέων, εἶπον, διδάσκαλε, κα-
chrè dixisti. ‖ Nõ amplius *autem* audebant interrogare
40 λῶς εἶπας. οὐκέτι δὲ ἐτόλμων ἐπερωτᾶν
eum quicquam. Dixit autem ad illos: Quomodo dicunt
41 αὐτὸν οὐδέν. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς, πῶς λέγουσι
Christum filium Dauid esse? Et ipse Dauid di-
42 τὸν χριστὸν εἶναι υἱὸν Δαυίδ; καὶ αὐτὸς Δαυὶδ λέ-
cit in libro Psalmorum, Dixit Dominus Domino
γει ἐν βίβλῳ ψαλμῶν, εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ
meo, Sede à dextris meis: Donec ponam ini-
43 μου, κάθου ἐκ δεξιῶν μου· ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχ-
micos tuos scabellum pedum tuorum? Dauid ergo
44 θρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου; Δαυὶδ οὖν

† Illi verò qui digni habebũtur seculo illo & resurrectione.

* poterunt

‡ quũ sint

* μηνύω

‡ ei:

* bene

‖ Et

Dominum illum vocat: & quomodo filius eius est?
κύριον αὐτὸν καλεῖ· καὶ πῶς υἱὸς αὐτοῦ ἐστιν; 46
46 Audiente autem omni populo, dixit discipulis
ἀκούοντος δὲ παντὸς τοῦ λαοῦ, εἶπε τοῖς μαθηταῖς
suis: Attendite à Scribis
αὐτοῦ, θελόντων περιπατεῖν ἐν στολαῖς, καὶ φιλοῦντων
† qui volunt * amant ‡ foro, † *volentibus* ambulare in stolis, & * *amantibus*
ἀσπασμοὺς ἐν ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρωτοκαθεδρίας
salutationes in ‡ *foro*, & primas cathedras
ἐν ταῖς συναγωγαῖς, καὶ πρωτοκλισίας ἐν τοῖς
in synagogis, & primos discubitus in
δείπνοις. οἱ κατεσθίοντες τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, 47
‖ cœnis. Qui deuorant domos viduarum,
* simulãtes lõgam orationẽ: * *& specie longa præsentur.* hi accipient maiorem damnationem.
καὶ προφάσει μακρὰ προσεύχονται· οὗτοι λήψονται περισσότερον κρίμα.

CAP. XXI. κά.

‖ eos qui mittebant
Respiciens autem vidit ‡ *mittentes* munera
ΑΝαβλέψας δὲ εἶδε τοὺς βάλλοντας τὰ δῶρα 1
sua in gazophylacium, diuites. Vi-
αὐτῶν εἰς τὸ γαζοφυλάκιον πλουσίους. εἶ- 2
‖ xra dit autem & quandam viduam, pauperculam mittentem ‡ *illuc*
δε δέ τινα χήραν, πενιχρὰν βάλλουσαν ἐκεῖ
duo minuta. Et dixit: Verè dico vobis, quia
δύο λεπτά. καὶ εἶπεν, ἀληθῶς λέγω ὑμῖν, ὅτι 3
* quàm omnes vidua pauper Hæc plus * *omnibus* misit.
ἡ χήρα ἡ πτωχὴ αὕτη πλεῖον πάντων ἔβαλεν.
Omnes enim hi ex abundanti sibi
ἅπαντες γὰρ οὗτοι ἐκ τοῦ περισσεύοντος αὐτοῖς 4
† eo quod deest illi ‡ suum miserunt in munera Dei: hæc autem ex † *postremis*
ἔβαλον εἰς τὰ δῶρα τοῦ θεοῦ· αὕτη δὲ ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτῆς *tate* ‡ *sua* omnem victum ‡quem habuit, misit.
πάντα τὸν βίον ὃν εἶχεν ἔβαλε.

καὶ τι-

Et quibusdam dicentibus de templo, quòd lapidibus
καὶ τινων λεγοντων περὶ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι λίθοις
† *pulchro* & donis ornatum esset, dixit: Hæc † bonis
καλοῖς καὶ ἀναθήμασι κεκόσμηται, εἶπε, ταῦτα
quæ videtis, venient dies in quibus non relinque-
ἃ θεωρεῖτε, ἐλεύσονται ἡμέραι ἐν αἷς οὐκ ἀφεθή-
tur lapis supra lapidem qui non destruatur. Inter-
σεται λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ καταλυθήσεται. ἐπη-
rogauerunt autem illum, dicentes: Præceptor, quando *igitur*
ρώτησαν δὲ αὐτὸν, λέγοντες, διδάσκαλε, πότε οὖν
hæc erunt? & quod signum quum * *futurum est has* * fieri (in-
ταῦτα ἔσται; καὶ τί τὸ σημεῖον ὅταν μέλλῃ ταῦτα *cipiens*) Qui
fieri? *Ille autem* dixit: Videte ne seducami-
γίνεσθαι; ὁ δὲ εἶπε, βλέπετε μὴ πλανηθῆ-
ni: multi enim venient in nomine meo, di-
τε. πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, λέ-
centes, Quia ego sum: & tempus appropinquauit: ‡ *ne ergo* ‡ nolite
γοντες, ὅτι ἐγώ εἰμι· καὶ ὁ καιρὸς ἤγγικε· μὴ οὖν ergo ire
eatis post eos. Quum autem audieritis præ-
πορευθῆτε ὀπίσω αὐτῶν. ὅταν δὲ ἀκούσητε πο-
lia & seditiones, § *ne terreamini:* oportet *enim* § nolite
λέμους καὶ ἀκαταστασίας, μὴ πτοηθῆτε· δεῖ γὰρ terreri:
hæc fieri primùm, sed * *non* statim fi- * nondum
ταῦτα γενέσθαι πρῶτον, ἀλλ' οὐκ εὐθέως τὸ τέ-
nis. Tunc dicebat illis: ‖ *Exeitabitur* gens contra ‖ Surget
τε λος. τότε ἔλεγεν αὐτοῖς, ἐγερθήσεται ἔθνος ἐπὶ
gentem, & regnum aduersus regnum. ¶ Terræmotus; ¶ Et
ἔθνος, καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν. σεισμοί τε
magni per loca, & fames, & pestilentiæ erunt: ter-
μεγάλοι κατὰ τόπους, καὶ λιμοὶ, καὶ λοιμοὶ ἔσονται· φό-
roréque & signa de cælo magna erunt.
βητρά τε καὶ σημεῖα ἀπ' οὐρανοῦ μεγάλα ἔσται.
† Ante *autem* hæc omnia iniicient * *in* † Sed
πρὸ δὲ τούτων ἁπάντων ἐπιβαλοῦσιν ἐφ' * *vobis*
vos manus suas, & persequentur, traden-
ὑμᾶς τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ διώξουσι, παραδιδόν-

‡ trahētes tes in synagogas & custodias, ‡ *agentes* ad
τες εἰς συναγωγας καὶ φυλακας, ἀγομένους ἐπὶ
reges & præsides propter nomen meum.
βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνας ἕνεκεν τοῦ ὀνόματός μου.
Continget autem vobis in testimonium. Ponite
ἀποβήσεται δὲ ὑμῖν εἰς μαρτύριον. θέσθε 13
§ cordibus vestris ergo in § *corda vestra* non præmeditari * *de-* 14
καρδίας ὑμῶν μὴ προμελετᾶν ἀπο-
* quemadmodum respōdeatis. *fendi.* Ego enim dabo vobis os & sa-
λογηθῆναι. ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν στόμα καὶ σο- 15
‖ & pientiam cui non poterunt contradicere | *neque* resistere
φίαν, ᾗ οὐ δυνήσονται ἀντιπεῖν οὐδὲ ἀντιστῆναι
* aduersarij vestri. omnes * *aduersantes* vobis. Trademini
πάντες οἱ ἀντικείμενοι ὑμῖν. παραδοθήσεσθε 16
autem & à parentibus, & fratribus, & cognatis, &
δὲ καὶ ὑπὸ γονέων, καὶ ἀδελφῶν, καὶ συγγενῶν, καὶ
amicis, & morte afficient ex vobis. | Et eritis
φίλων, καὶ θανατώσουσιν ἐξ ὑμῶν. καὶ ἔσεσθε 17
† odio * hominibus † *exosi* ab omnibus *propter nomen meum. Et
μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. καὶ 18
capillus de capite vestro non peribit. In
θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑμῶν οὐ μὴ ἀπόληται. ἐν 19
patientia vestra possidebitis animas vestras.
τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν.
‡ circūdari ‡ exercitu Quam autē videritis ‡ *circumdatam* ab ‡ *exercitibus*
ὅταν δὲ ἴδητε κυκλουμένην ὑπὸ στρατοπέδων 20
Hierusalem, tunc scitote quia appropinquauit deso-
τὴν ἱερουσαλήμ, τότε γνῶτε ὅτι ἤγγικεν ἡ ἐρη-
* sunt, latio eius. Tunc qui in Iudæa *, fugiant
μωσις αὐτῆς. τότε οἱ ἐν τῇ ἰουδαίᾳ, φευγέτωσαν 21
ad montes: & qui in medio eius, discedant:
εἰς τὰ ὄρη· καὶ οἱ ἐν μέσῳ αὐτῆς, ἐκχωρείτωσαν·
& qui in regionibus, non intrent in eam.
καὶ οἱ ἐν ταῖς χώραις, μὴ εἰσερχέσθωσαν εἰς αὐτήν.
‖ vt impleantur Quia dies vltionis hi sunt, ‖ *im-* 22
ὅτι ἡμέραι ἐκδικήσεως αὗταί εἰσιν, τοῦ πλη-
πωθῆναι

pleri omnia *scripta*. Væ autem *quæ scripta sunt.

21 ραφθῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα. οὐαὶ δὲ ταῖς

†in vtero habentibus, & lactantibus in il- †prægnãtibus, & nutrientibus

ἐν γαστρὶ ἐχούσαις, καὶ ταῖς θηλαζούσαις ἐν ἐκεί-

lis diebus: erit enim *necessitas magna super *pressura

ναις ταῖς ἡμέραις· ἔσται γὰρ ἀνάγκη μεγάλη ἐπὶ τῆς

terram & ira in populo hoc. Et cadent

24 γῆς, καὶ ὀργὴ τῷ λαῷ τούτῳ. καὶ *πεσοῦνται *πίπτω

‡ ori gladij, & captiui ducentur in ‡in ore

στόματι μαχαίρας, καὶ αἰχμαλωτισθήσονται εἰς

omnes gentes: & Hierusalem ‖ eris calcata ‖calcabitur

πάντα τὰ ἔθνη· καὶ Ἰερουσαλὴμ ἔσται πατουμένη

à gentibus, donec impleantur tempora *gentium. *nationũ

ἄχρι οὗ πληρωθῶσι καιροὶ ἐθνῶν.

Et erunt signa in sole, & luna, & stellis,

25 καὶ ἔσται σημεῖα ἐν ἡλίῳ, καὶ σελήνῃ, καὶ ἄστροις,

& in ‖terra pressura gentium °*in determinatione, resonante* ‖terris

καὶ ἐπὶ τῆς γῆς συνοχὴ ἐθνῶν ἐν ἀπορίᾳ ἠχούσης

°præ confusione sonit° maris

mari, & fluctu. *Exanimatis* hominibus præ timore & expectatione †*inuadentium*

26 θαλάσσης καὶ σάλου. ἀποψυχόντων ἀνθρώ-

& fluctuum. Arescentibus †quæ superueniẽt vniuerso orbi:

πων ἀπὸ φόβου καὶ προσδοκίας τῶν ἐπερχομένων

in habitata: nam virtutes cælorum

ἐν τῇ οἰκουμένῃ· αἱ γὰρ δυνάμεις τῶν οὐρανῶν

mouebuntur. Et tunc videbunt filium ho-

27 σαλευθήσονται. καὶ τότε ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀν-

minis venientem in nube cum potestate &

θρώπου ἐρχόμενον ἐν νεφέλῃ μετὰ δυνάμεως καὶ

*gloria multa. Incipientibus autem his fieri, *maiestate magna.

28 δόξης πολλῆς. ἀρχομένων δὲ τούτων γίνεσθαι,

respicite & leuate capita vestra: quo-

ἀνακύψατε καὶ ἐπάρατε τὰς κεφαλὰς ὑμῶν· διότι

niã appropinquat redemptio vestra. Et dixit si-

29 ἐγγίζει ἡ ἀπολύτρωσις ὑμῶν. καὶ εἶπε παρα-

militudinem illis: Videte ‡*ficum*, & omnes ‡ficulneã,

βολὴν αὐτοῖς· ἴδετε τὴν συκῆν, καὶ πάντα

§ produ-cunt ex se fru-ctum,

arbores. Quum §*protulerint* iam *, *videntes*
τὰ δένδρα. ὅταν προβάλωσιν ἤδη, βλέποντες ἀ-
à vobismetipsis agnoscitis quoniam *iam* propè æstas est.
φ' ἑαυτῶν γινώσκετε ὅτι ἤδη ἐγγὺς τὸ θέρος ἐστίν.
‖ fieri, Ita & vos, quum videritis hæc ‖*facta*, sci-
οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν ἴδητε ταῦτα γινόμενα, γι- 31
tote quoniam propè est regnum Dei. Amen
νώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. ἀμὴν 32
dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec
λέγω ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, ἕως
omnia fiant. Cælum & terra transi-
ἂν πάντα γένηται. ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσον- 33
‖ autem buntᵃ, at verba ᵃ mea non transibunt. Attendi-
ται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. προσέχε- 34
te autem vobismetipsis, ne fortè grauentur vestra cor-
τε δὲ ἑαυτοῖς, μήποτε βαρηθῶσιν ὑμῶν αἱ καρ-
† huius vitæ, da in crapula, & ebrietate, & curis † *vitali-*
δίαι ἐν κραιπάλῃ καὶ μέθῃ καὶ μερίμναις βιω-*bus*, & repentina in vos superueniat dies il-
τικαῖς, καὶ ἐπιστῇ ἐφ' ὑμᾶς ἐξαίφνης ἡ ἡμέρα ἐκεί-
la. Tamquã laqueus enim superueniet in omnes
νη. ὡς γὰρ παγὶς ἐπελεύσεται ἐπὶ πάντας τοὺς 35
§ qui sedẽt *sedentes* super faciem omnis terræ. Vi-
καθημένους ἐπὶ προσωπον πάσης τῆς γῆς. ἀ- 36
‡ orantes, gilate itaque *in* omni tempore ‡ *rogantes*. vt di-
γρυπνεῖτε οὖν ἐν παντὶ καιρῷ δεόμενοι, ἵνα κα-
§ quæ gni habeamini *effugere* ista omnia § *futu-*
ταξιωθῆτε ἐκφυγεῖν ταῦτα πάντα τὰ μέλλον-
‡ sunt, ra ‡ *fieri*, & stare ante filium
τα γίνεσθαι, καὶ σταθῆναι ἔμπροσθεν τοῦ υἱοῦ τοῦ
hominis. Erat autem diebus in templo do-
ἀνθρώπου. ἦν δὲ τὰς ἡμέρας ἐν τῷ ἱερῷ δι- 37
* verò, cens, *at* noctibus * exiens morabatur in
* αὐλίζο-μαι monte ‖ *vocato Oliuarum*. Et omnis populus
‖ qui vocatur Oliueti. τὸ ὄρος τὸ καλούμενον ἐλαιῶν. καὶ πᾶς ὁ λαὸς 38

ὠρθε-

manicabat ad eum in templo audire eum.
ὠρθρίζε πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ ἀκούειν αὐτοῦ.

CAP. XXII. κβ'.

1 Appropinquabat autē *festum Azymorum, ‖ dictum
Ἤγγιζε δὲ ἑορτὴ τῶν ἀζύμων, ἡ λεγομένη
Pascha. Et quærebant principes Sacerdotum & Scri-
2 πάσχα· καὶ ἐζήτουν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμ-
bæ hoc, quomodo †tollerent eum: timebant *enim
ματεῖς τὸ, πῶς ἀνέλωσιν αὐτόν· ἐφοβοῦντο γὰρ τὸν
plebem. Intrauit autem Satanas in Iudam ‡ cognominatum
5 λαόν. Εἰσῆλθε δὲ σατανᾶς εἰς Ἰούδαν τὸν ἐπι-
Iscarioten, existentem ex numero
καλούμενον Ἰσκαριώτην, ὄντα ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ
duodecim. Et § abiens colloquutus est * principibus
4 τῶν δώδεκα. καὶ ἀπελθὼν συνελάλησε τοῖς ἀρ-
Sacerdotum, & magistratibus hoc, ‖ quomodo illum trade-
χιερεῦσι, καὶ τοῖς στρατηγοῖς τὸ, πῶς αὐτὸν παρα-
ret eis. Et gauisi sunt, & pacti sunt illi † ar-
5 δῷ αὐτοῖς. καὶ ἐχάρησαν, καὶ συνέθεντο αὐτῷ ἀρ-
gentum dare. Et spopondit, & quærebat
6 γύριον δοῦναι. καὶ ἐξωμολόγησε, καὶ ἐζήτει
opportunitatem * ad tradendum illum eis sine
ἀυχλοῦ αὐτὸν παραδοῦναι αὐτοῖς ἀτερ
‡ turba. Venit autem dies Azymorũ, in qua ‡ opor-
7 ὄχλου. Ἦλθε δὲ ἡ ἡμέρα τῶν ἀζύμων, ἐν ᾗ ἔ-
rebat occidi Pascha. Et misit Petrum &
8 δει θύεσθαι τὸ πάσχα. καὶ ἀπέστειλε Πέτρον καὶ
Ioannem, dicens: Euntes parate nobis
Ἰωάννην, εἰπών, πορευθέντες ἑτοιμάσατε ἡμῖν τὸ
Pascha, vt manducemus. *Illi autem dixerunt ei: Vbi
9 πάσχα, ἵνα φάγωμεν. ὁ δὲ εἶπον αὐτῷ, ποῦ
vis paremus? ‖ Is autem dixit † eis: Ecce in-
10 θέλεις ἑτοιμάσωμεν; ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἰδοὺ εἰσ-
troeuntibus vobis in ciuitatem, occurret vobis ho-
πορευόντων ὑμῶν εἰς τὴν πόλιν, συναντήσει ὑμῖν ἄν-

* dies festus
‖ qui dicitur
‡ cognominabatur Iscariotes, vnus de
§ abiit, & * cum
‖ quemadmodum
† pecuniã
‡ turbis.
§ necesse erat
* At
‖ Et † ad eos,

mo amphoram aquæ portans: sequimi-
δεσποτης κεραμιον υδατος βασαζων· ακολουθη-
ni eum in domum quo intrat. Et
σατε αυτω εις την οικιαν ου εισπορευεται. και 11
dicetis patrifamilias domus: Dicit tibi Ma-
ερειτε τω οικοδεσποτη της οικιας, λεγει σοι ο δι-
gister, Vbi est diuersorium, vbi Pascha
δασκαλος, που εστι το καταλυμα, οπου το πασχα
cum discipulis meis manducem? Et ipse vobis
μετα των μαθητων μου φαγω; κακεινος υμιν 12
ostendet cœnaculum magnum stratum: ibi para-
δειξει ανωγεον μεγα εστρωμενον· εκει ετοιμα-
te. Euntes autem inuenerunt sicut dixit il-
σατε. απελθοντες δε ευρον καθως ειρηκει αυ- 13
lis, & parauerunt Pascha. Et quam facta esset ho-
τοις, και ητοιμασαν το πασχα. και οτε εγενετο η ω- 14
ra, discubuit, & duodecim Apostoli cum eo.
ρα, ανεπεσε, και οι δωδεκα αποστολοι συν αυτω.
Et ait ad eos: Desiderio desideraui
και ειπε προς αυτους, επιθυμια επεθυμησα 15
hoc Pascha manducare vobiscum, ante me pa-
τουτο το πασχα φαγειν μεθ υμων, προ του με πα-
ti. Dico enim vobis, quia non amplius nō manducabo ex
θειν. λεγω γαρ υμιν, οτι ουκετι ου μη φαγω εξ 16
illud eo, donec impleatur in regno Dei.
αυτου, εως οτου πληρωθη εν τη βασιλεια του θεου.
Et accipiens calicem, gratias agens di-
και δεξαμενος ποτηριον, ευχαριστησας ειπε 17
xit: Accipite hoc, & diuidite vobisipsis:
που, λαβετε τουτο, και διαμερισατε εαυτοις·
Dico enim vobis, quòd non bibam de generatio-
λεγω γαρ υμιν, οτι ου μη πιω απο του γενηματος 18
ne vitis, donec regnum Dei
του της αμπελου, εως οτου η βασιλεια του θεου
veniat. Et accipiens panem, gratias agens fregit,
ελθη. και λαβων αρτον, ευχαριστησας εκλασε, 19
deditque illis, dicens: Hoc est corpus meum,
και εδω-

& dedit eis, dicens: Hoc est corpus meũ, quod
καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς, λέγων, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου, τὸ
pro vobis † *datum*: hoc facite in meam † datur;
ὑπὲρ ὑμῶν διδόμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν
commemorationem. Similiter & calicem * *post* * postquã
20 ἀνάμνησιν. ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ
cœnasse, dicens: Hic ‡ calix, nouum testa- ‡ est
δειπνῆσαι, λέγων, τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθή-
mentum in sanguine meo, qui pro vobis § *effun-* § fundetur.
κη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν * ἐκχυν-
detur. Verumtamen ecce manus tradentis me * ἐκχέω
21 νόμενον. πλὴν ἰδοὺ ἡ χεὶρ τοῦ παραδιδόντος με
* *cum me* in mensa. Et quidem filius * est meũ
22 μετ' ἐμοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης. καὶ ὁμὲν υἱὸς τοῦ
hominis vadit secundùm ‖ definitum †: verumtamẽ væ ‖ quod
ἀνθρώπου πορεύε) κατὰ τὸ ὡρισμένον· πλὴν οὐαὶ † est:
homini illi per quem * *traditur*. Et * tradetur
23 τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ παραδίδοται. καὶ
ipsi cœperunt ‡ *conquirere apud* seipsos *hoc*, quis *nam* ‡ quærere
αὐτοὶ ἤρξαντο συζητεῖν πρὸς ἑαυτοὺς τὸ, τίς ἄρα inter
esset ex eis hoc § *futurus facere*. Facta § qui fa-
24 εἴη ἐξ αὐτῶν ὁ τοῦτο μέλλων πράσσειν. ἐγέ- cturus est ‖
νετο δὲ καὶ φιλονεικία ἐν αὐτοῖς, τὸ, τίς αὐτῶν δοκεῖ εἶ- fet.
nat autem & contentio * *in eis*, hoc, quis eorum videretur esse * inter eos,
ναι μείζων. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, οἱ βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν
maior. *Is autem* dixit ‖ eis: Reges gentium ‖ autem
25 κυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ ἐξουσιάζοντες αὐτῶν, † qui ha-
dominantur eorum, & † potestatem *habentes ipsorum*, bent super
εὐεργέται καλοῦνται. ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως· ἀλλ' eos
benefici vocantur. Vos autem non sic: sed
26 ὁ μείζων ἐν ὑμῖν γινέσθω ὡς ὁ νεώτερος· καὶ ὁ ἡ- * est
qui maior * in vobis, fiat sicut ‡ *iunior*: & qui pra- ‡ minor:
γούμενος ὡς ὁ διακονῶν. τίς γὰρ μείζων, ὁ § est,
cessor §, sicut ministrator. * Quis *enim* maior ‖, * Nam
27 ἀνακείμενος, ἢ ὁ διακονῶν; οὐχὶ ὁ ἀνακείμενος; ‖ est, qui
recumbens, an † *ministrans*? nonne * *recumbens*? recumbit,
† qui ministrat? * qui recũbit?

§ qui ministrat. ego autem sum in medio vestrûm sicut § *ministrans.* Vos
ἐγὼ δὲ εἰμι ἐν μέσῳ ὑμῶν ὡς ὁ διακονῶν. ὑμεῖς 28

§ qui permanstis mecum autem estis § *permanentes cum me* in tentationibus meis. Et ego dispono vobis, sicut
δὲ ἐστε οἱ διαμεμενηκότες μετ' ἐμοῦ ἐν τοῖς πει-
διspoſuit mihi pater meus regnum: Vt edatis, & bibatis super mensam meam, in re-
σμοῖς μου· κἀγὼ διατίθεμαι ὑμῖν, καθὼς 29
διέθετό μοι ὁ πατήρ μου βασιλείαν· ἵνα ἔσθητε 30
gno meo: & sedeatis super thronos iudicantes duodecim tribus Israël. Ait autem Do-
τε, & πίνητε ἐπὶ τῆς τραπέζης μου, ἐν τῇ βα-
σιλείᾳ μου· καὶ καθίσεσθε ἐπὶ θρόνων κρίνοντες
τὰς δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ. Εἶπε δὲ ὁ κύ- 31
minus: Simon, Simon, ecce Satanas expetiuit
ριος, Σίμων, Σίμων, ἰδοὺ ὁ σατανᾶς ἐξῃτήσατο
* vt tribraret vos, * *ad cribrandum* sicut triticum. Ego autem rogaui
ὑμᾶς, τοῦ σινιάσαι ὡς τὸν σῖτον. ἐγὼ δὲ ἐδεήθην 32
pro te, vt non deficiat fides tua. & tu aliquando
περὶ σοῦ, ἵνα μὴ ἐκλείπῃ ἡ πίστις σου. καὶ σύ ποτε
‖ Qui conuersus, confirma fratres tuos. ‖ *Is autem* di-
ἐπιστρέψας, στήριξον τοὺς ἀδελφούς σου. ὁ δὲ εἶ- 33
xit ei: Domine, tecum paratus sum & in car-
πεν αὐτῷ, κύριε, μετὰ σοῦ ἕτοιμός εἰμι καὶ εἰς φυ-
† Et cerem, & in mortem ire. † Ille *autem* dixit:
λακὴν καὶ εἰς θάνατον πορεύεσθαι. ὁ δὲ εἶπε, 34
Dico tibi, Petre, non cantabit hodie gallus,
λέγω σοι, Πέτρε, οὐ μὴ φωνήσῃ σήμερον ἀλέκτωρ,
‡ donec * *priusquàm* ter abneges *non* nosse me. Et di-
πρὶν ἢ τρὶς ἀπαρνήσῃ μὴ εἰδέναι με. καὶ εἶ- 35
xit eis: Quando misi vos sine sacculo,
πεν αὐτοῖς, ὅτε ἀπέστειλα ὑμᾶς ἀτερ βαλαντίου
‡ aliquid defuit vobis? At & pera, & calceamentis, numquid ‡ *aliquo defecti e-*
καὶ πήρας καὶ ὑποδημάτων, μή τινος ὑστερήσατε; *stis?* illi *autem* dixerunt: Nihil. Dixit ergo eis:
τε; οἱ δὲ εἶπον, Οὐδενός. εἶπεν οὖν αὐτοῖς, 36

ἀλλὰ

Sed nunc †*habens* sacculum tollat, similiter & ἀλλὰ νῦν ὁ ἔχων βαλλάντιον ἀράτω, ὁμοίως καὶ
peram: & *non ‡*habens, vendet* tunicam suam, & πήραν· καὶ ὁ μὴ ἔχων, πωλησάτω τὸ ἱμάτιον αὐτοῦ, &
‡*emet* gladium. Dico enim vobis, quoniã adhuc hoc
37 ἀγοράσατω μάχαιραν. λέγω γὰρ ὑμῖν, ὅτι ἔτι τοῦτο
*scriptum || oportet impleri in me, *hoc*, Et
τὸ γεγραμμένον δεῖ τελεσθῆναι ἐν ἐμοί, τὸ, καὶ
cum †*exlegibus* reputatus est: etenim *quæ ‡de me, finem
μετ' ἀνόμων ἐλογίσθη· καὶ γὰρ τὰ περὶ ἐμοῦ τέλος
habent. ‡Illi *autem* dixerunt: Domine, ecce gladij hîc
38 ἔχει. ὁ δὲ εἶπον, κύριε, ἰδοὺ μάχαιραι ὧδε
duo. *Ille *autem* dixit eis, Satis est. Et egressus
39 δύο. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἱκανόν ἐστι. καὶ ἐξελθὼν
ibat secundùm consuetudinẽ in montem Oliuarum: se-
ἐπορεύθη κατὰ τὸ ἔθος εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν· ἠκο-
quuti sunt autẽ illum & discipuli eius: ‖*Factus*
40 λούθησαν δὲ αὐτῷ καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. γενόμενος
autem ad locum, dixit illis: Orate †*non*
δὲ ἐπὶ τοῦ τόπου, εἶπεν αὐτοῖς, προσεύχεσθε μὴ
intrare in tentationem. Et ipse auulsus
41 εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν. καὶ αὐτὸς ἀπεσπάσθη
est ab eis *tamquam* lapidis ‡*iactum*, & *ponens* ge-
ἀπ' αὐτῶν ὡσεὶ λιθοβολιάν, καὶ θεὶς τὰ γόνατα
nua orabat, Dicens: Pater, si vis
42 προσηύχετο, λέγων, πάτερ, εἰ βούλει
transferre calicem istum à me: verumtamen
παρενεγκεῖν τὸ ποτήριον τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ· πλὴν
non voluntas mea, sed tua fiat. Apparuit
43 μὴ τὸ θέλημά μου, ἀλλὰ τὸ σὸν γινέσθω. ὤφθη δὲ
autem illi angelus de cælo confortans eum. Et
44 αὐτῷ ἄγγελος ἀπ' οὐρανοῦ ἐνισχύων αὐτόν. καὶ
factus in agonia, ‡*intentiùs* orabat.
γενόμενος ἐν ἀγωνίᾳ, ἐκτενέστερον προσηύχετο.
*Factus est *autem* sudor eius sicut guttæ sanguinis
ἐγένετο δὲ ὁ ἱδρὼς αὐτοῦ ὡσεὶ θρόμβοι αἵματος

† qui habet
* qui
‡ habet, vendat
‡ emat
* quod
‖ est
† iniquis
* ea
‡ sunt
‡ At
* at
‖ Et quum perueniſſet
† ne intretis
* quantum
‡ iactus, & poſitis genibus
‡ prolixius
* Et

decurrentes in terram. Et ‖ *resurgens* ab
καταβαίνοντες ἐπὶ τὴν γῆν. καὶ ἀναστὰς ἀπὸ 45
oratione, † *veniens* ad discipulos *, inue-
τῆς προσευχῆς, ἐλθὼν πρὸς τοὺς μαθητὰς, εὗ-
nit eos dormientes præ tristitia. Et ait
ρεν αὐτοὺς κοιμωμένους ἀπὸ τῆς λύπης. καὶ εἶπεν 46
illis: Quid dormitis? ‡ *resurgentes* orate,
αὐτοῖς, Τί καθεύδετε; ἀναστάντες προσεύχεσθε,
§ ne § *vt non* intretis in tentationem. Adhuc autem eo
ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. ἔτι αὐτοῦ 47
* qui vocabatur ‖ de loquente, ecce turba, & * *dictus* Iudas, vnus
λαλοῦντος, ἰδοὺ ὄχλος, καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας, εἷς
duodecim, antecedebat eos, & appropinquauit Ie-
τῶν δώδεκα, προήρχετο αὐτοὺς, καὶ ἤγγισε τῷ Ἰη-
† vt oscularetur sum, † *osculari* eum. *Hoc enim signum dederat i-*
σοῦ φιλῆσαι αὐτόν. τοῦτο γὰρ σημεῖον δεδώκει αὐ-
* autem *pfis: Quemcumque osculatus fuero, ipse est.* At Iesus * dixit
τοῖς, ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστιν. ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν 48
illi: Iuda, osculo filium hominis tra-
αὐτῷ, Ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παρα-
‡ hi § erant q erat dis? Videntes autē ‡ qui circa ipsum § futurum, di-
δίδως; ἰδόντες δὲ οἱ περὶ αὐτὸν τὸ ἐσόμενον, εἶ- 49
xerunt ei: Domine, si percutiemus in gladio?
πον αὐτῷ, Κύριε, εἰ πατάξομεν ἐν μαχαίρᾳ;
Et percussit vnus *quidam* ex illis seruum principis
καὶ ἐπάταξεν εἷς τις ἐξ αὐτῶν τὸν δοῦλον τοῦ ἀρ- 50
Sacerdotum, & amputauit eius auriculam dexteram. Re-
χιερέως, καὶ ἀφεῖλεν αὐτοῦ τὸ οὖς τὸ δεξιόν. ἀπο- 51
* quum tetigisset spondens autem Iesus, ait: Sinite vsque huc. & * *tan-*
κριθεὶς δὲ ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν, ἐᾶτε ἕως τούτου. καὶ ἁψά-
gens auriculam eius, sanauit eum. Dixit autem Ie-
μενος τοῦ ὠτίου αὐτοῦ, ἰάσατο αὐτόν. εἶπε δὲ ὁ Ἰη- 52
‖ eos qui venerant sus ad ‖ *accedentes* ad se, principes
σοῦς πρὸς τοὺς παραγενομένους πρὸς αὐτὸν ἀρ-
Sacerdotum & magistratus templi, & seniores:
χιερεῖς, καὶ στρατηγοὺς τοῦ ἱεροῦ, καὶ πρεσβυτέρους,
ὡς ἐπὶ

Quasi ad latronem existis cum gladiis & ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλυθατε μετὰ μαχαιρῶν καὶ
† *lignis?* Quotidie *existente me cum vobis* in † fustibus? Quū fuerim vobiscum
52 ξύλων; καθ' ἡμέραν ὄντος μου πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ templo, non extendistis manus in me: sed ἱερῷ, οὐκ ἐξετείνατε τὰς χεῖρας ἐπ' ἐμέ. ἀλλ'
hæc vestra est hora, & potestas tenebrarum. αὕτη ὑμῶν ἐστὶν ἡ ὥρα, καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ σκότους.
Comprehendentes autem eum duxerunt, & *induxerunt*
54 συλλαβόντες δὲ αὐτὸν ἤγαγον, καὶ εἰσήγαγον
ad domum principis Sacerdotum. *at* Petrus * sequebatur ‡ * verò
εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ ἀρχιερέως. ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθει ‡ eum
à longè. § *Accendentibus* autē *ignem* in medio ‖ *au-* § Accensō
55 μακρόθεν. ἁψάντων δὲ πῦρ ἐν μέσῳ τῆς αὐ- *la*, & circumsedentibus illis, † *sedebat* Petrus * igne
λῆς, καὶ συγκαθισάντων αὐτῶν, ἐκάθητο ὁ Πέτρος ‖ atrij, † erat
in medio eorum. * *Videns autem eum* ancilla quædā * Quem-
56 ἐν μέσῳ αὐτῶν. ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν παιδίσκη τις quum vi- disset
sedentem ad lumen, & ‡ *attentè* intuita eum, di- ‡ fuisset
καθήμενον πρὸς τὸ φῶς, καὶ ἀτενίσασα αὐτῷ, εἶ-
xit: Et hic cum illo erat. § *Ille autem* negauit eum, di- § At ille
57 πε, καὶ οὗτος σὺν αὐτῷ ἦν. ὁ δὲ ἠρνήσατο αὐτὸ λέ-
cens: Mulier, non noui illum. Et post pusillum a-
58 γων, γύναι, οὐκ οἶδα αὐτόν. καὶ μετὰ βραχύ ἕ-
lius videns eum, dixit: Et tu de illis es. *at* Pe- τερος ἰδὼν αὐτὸν, εἶπε, καὶ σὺ ἐξ αὐτῶν εἶ. ὁ δὲ Πέ-
trus * ait, ‖ Homo, non sum. Et † *interstante* * autem ‖ O
59 τρος εἶπεν, ἄνθρωπε, οὐκ εἰμί. καὶ διαστάσης † interuallo facto
quasi * *hora una*, alius quidam affirmabat, dicens: * horæ vnius,
ὡσεὶ ὥρας μιᾶς, ἄλλος τις διϊσχυρίζετο, λέγων, ‡ *In veritate* & hic cum illo erat: § *etenim* Ga- ‡ Verè § nam &
ἐπ' ἀληθείας καὶ οὗτος μετ' αὐτοῦ ἦν· καὶ γὰρ Γα-
lilæus est. * Ait *autem* Petrus: Homo, ‖ *non* * Et
60 λιλαῖός ἐστιν. εἶπε δὲ ὁ Πέτρος, ἄνθρωπε, οὐκ ‖ nescio
noui quid dicis. & continuò, adhuc loquente οἶδα ὃ λέγεις. καὶ παραχρῆμα, ἔτι λαλοῦντος

illo, cantauit gallus. Et conuersus Do-
αὐτῷ, ἐφώνησεν ὁ ἀλέκτωρ. καὶ στραφεὶς ὁ κύ- 61
minus, respexit Petrum: & recordatus est Pe-
ριος, ἐνέβλεψε τῷ Πέτρῳ· καὶ ὑπεμνήσθη ὁ Πέ-
trus verbi Domini, sicut dixerat ei, Quia priùs
τρος τοῦ λόγου τοῦ κυρίου, ὡς εἶπεν αὐτῷ, ὅτι πρὶν
† quàm gallus can- † *gallum cantare*, negabis me ter. Et
ἀλέκτορα φωνῆσαι, ἀπαρνήσῃ με τρίς. καὶ 62
ter, egressus foras Petrus, fleuit amarè. Et
ἐξελθὼν ἔξω ὁ Πέτρος, ἔκλαυσε πικρῶς. καὶ 63
* qui tenebant illum viri * *tenentes Iesum*, illudebant
οἱ ἄνδρες οἱ συνέχοντες τὸν Ἰησοῦν, ἐνέπαιζον
‡ velauerunt ei, cædentes. Et ‡ *obuoluentes* eum,
αὐτῷ, δέροντες. καὶ περικαλύψαντες αὐτόν, 64
§ & §percutiebant eius faciem, & interrogabant eum,
ἔτυπτον αὐτοῦ τὸ πρόσωπον, καὶ ἐπηρώτων αὐτόν,
* qui percussit dicentes: Prophetiza, quis est * *percutiens* te?
λέγοντες, προφήτευσον, τίς ἐστιν ὁ παίσας σε;
Et alia multa blasphemantes dicebant in
καὶ ἕτερα πολλὰ βλασφημοῦντες ἔλεγον εἰς 65
‖ conuenerunt seniores eum. Et vt factus est dies, ‖ *coactus est se-*
αὐτόν. καὶ ὡς ἐγένετο ἡμέρα, συνήχθη τὸ πρεσ- 66
† & *natus* plebis, †principes Sacerdotúmq, & scribæ:
βυτέριον τοῦ λαοῦ, ἀρχιερεῖς τε καὶ γραμματεῖς·
& duxerunt illum in concilium suum,
καὶ ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν,
* Et Dicentes: Si tu es Christus, dic nobis. * Ait
λέγοντες, Εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, εἰπὲ ἡμῖν. εἶπε 67
§ mihi. *autem* illis: Si vobis dixero, non credetis §. Si autẽ
δὲ αὐτοῖς, ἐὰν ὑμῖν εἴπω, οὐ μὴ πιστεύσητε· ἐὰν δὲ 68
§ neque & interrogauero, non respondebitis mihi, §aut dimittetis.
καὶ ἐρωτήσω, οὐ μὴ ἀποκριθῆτέ μοι, ἢ ἀπολύσητε.
* hoc autem Ex * *nunc* erit filius hominis sedens
ἀπὸ τοῦ νῦν ἔσται ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καθήμενος 69
à dextris virtutis Dei. Dixerũt autẽ omnes
ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ. εἶπον δὲ πάντες 70

οὐ οὖν

Tu ergo es filius Dei? † *Ille autem ad eos* ait: † Qui
σὺ οὖν εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; ὁ δὲ πρὸς αὐτοὺς ἔφη,
Vos dicitis, quia ego sum. * *Illi autem* dixerũt: Quid * At
ὑμεῖς λέγετε, ὅτι ἐγώ εἰμι. (4) οἱ δὲ εἶπον, τί
adhuc opus habemus testimonio? ipsi enim audiui- ‡desideramus testimonium?
ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτυρίας; αὐτοὶ γὰρ ἠκούσα-
mus de ore eius.
μεν ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ.

CAP. XXIII. κγ'.

ET surgens omnis multitudo eorum, * *duxit* *duxerunt
1 Καὶ ἀναστὰν ἅπαν τὸ πλῆθος αὐτῶν, ἦγαγον
illum ad Pilatum. Cœperunt autem accusare
2 αὐτὸν ἐπὶ τὸν Πιλάτον. ἤρξαντο δὲ κατηγορεῖν
illum, dicentes: Hunc inuenimus subuertentem
αὐτοῦ, λέγοντες, τοῦτον εὕρομεν διαστρέφοντα τὸ
gẽtem ‡, & prohibentem Cæsari tributa dare, * dicen- ‡nostram, * &
ἔθνος, καὶ κωλύοντα καίσαρι φόρους διδόναι, λέγον-
tem se Christum regem esse. At Pilatus ‖ in- ‖autem
3 τα ἑαυτὸν χριστὸν βασιλέα εἶναι. ὁ δὲ πιλᾶτος ἐ-
terrogauit eum, dicens: Tu es rex Iu-
πηρώτησεν αὐτὸν, λέγων, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν ἰου-
daeorũ? † ille *autem* respondens *ei*, ait: Tu dicis. * At † at
4 δαίων; ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ, ἔφη, σὺ λέγεις. ὁ δὲ
Pilatus *dixit* ad principes Sacerdotum, & tur- * Ait autẽ
πιλᾶτος εἶπε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, καὶ τοὺς ὄχ-
bas: ‡ *Nullam* inuenio *causam* in homine hoc. ‡ Nihil causæ
λους, οὐδὲν εὑρίσκω αἴτιον ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ.
§ Illi *autem* inualescebant, dicentes, *Quia* commouet populum, § At
5 (4) οἱ δὲ ἐπίσχυον, λέγοντες, ὅτι ἀνασείει τὸν λαὸν,
docens per vniuersam Iudæam, incipiens à
διδάσκων καθ' ὅλης τῆς ἰουδαίας, ἀρξάμενος ἀπὸ
Galilæa vsque huc. Pilatus autem audiens
6 τῆς γαλιλαίας ἕως ὧδε. πιλᾶτος δὲ ἀκούσας
Galilæam, interrogauit si homo Gali-
γαλιλαίαν, ἐπηρώτησεν εἰ ὁ ἄνθρωπος γαλι-

Ixus esset. Et *cognoscens quòd de potestate Hε-
λαιος ἦν. καὶ ἐπιγνοὺς ὅτι ἐκ τῆς ἐξουσίας ἡ-
rodis esset, remisit eum ad Herodem, ‖existen-
ρῴδου ἐστὶν, ἀνέπεμψεν αὐτὸν πρὸς ἡρῴδην, ὄν-
tem & ipsum in Hierosolymis in illis die-
τα καὶ αὐτὸν ἐν ἱεροσολύμοις ἐν ταύταις ταῖς ἡμέ-
bus. At Herodes †videns Iesum, gauisus est valdè: erat
ραις. ὁ δὲ ἡρῴδης ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν, ἐχάρη λίαν. ἦν
enim *volens ex multo videre eum, ‖propter audita mul-
γὰρ θέλων ἐξ ἱκανοῦ ἰδεῖν αὐτὸν, διὰ τὸ ἀκούειν πολ-
ta de eo: & sperabat aliquod signum videre ab
λὰ περὶ αὐτοῦ· καὶ ἤλπιζέ τι σημεῖον ἰδεῖν ὑπ'
eo *factum. Interrogabat autem eum in sermonibus
αὐτοῦ γινόμενον. ἐπηρώτα δὲ αὐτὸν ἐν λόγοις
multis: ‖ipse autem nihil respondebat illi. Sta-
ἱκανοῖς· αὐτὸς δὲ οὐδὲν ἀπεκρίνατο αὐτῷ. εἱστή-
bant autem principes Sacerdotũ & Scribæ constanter
κεισαν δὲ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ γραμματεῖς εὐτόνως
accusantes eum. †Nihili faciens autem illum
κατηγοροῦντες αὐτοῦ. ἐξουθενήσας δὲ αὐτὸν ὁ
Herodes cum *exercitibus suis, & ‖illu-
ἡρῴδης σὺν τοῖς στρατεύμασιν αὐτοῦ, καὶ ἐμπαί-
dens, amictum eum vestem splendidam, re-
ξας, περιβαλὼν αὐτὸν ἐσθῆτα λαμπρὰν, ἀνέ-
misit §eum Pilato. Facti sunt autem amici
πεμψεν αὐτὸν τῷ Πιλάτῳ. ἐγένοντο δὲ φίλοι
biique Pilatus & Herodes in ipsa die cum
ὅ, τε Πιλᾶτος καὶ ὁ ἡρῴδης ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ μετ'
*nã antea inimici erant ad inuicem: *præexiterant enim in inimicitia existentes ad
ἀλλήλων· *προϋπῆρχον γὰρ ἐν ἔχθρᾳ ὄντες πρὸς
semetipsos. Pilatus autem ‖conuocans principes
ἑαυτούς. Πιλᾶτος δὲ συγκαλεσάμενος τοὺς ἀρ-
sacerdotum, & †magistratus, & populum, Dixit
χιερεῖς, καὶ τοὺς ἄρχοντας, καὶ τὸν λαὸν, εἶπε
ad illos: Obtulistis mihi hominem
πρὸς αὐτοὺς, προσηνέγκατέ μοι τὸν ἄνθρωπον
τοῦτον,

* vt cognouit
‖ qui & ipse erat
† autẽ viso Iesu
* cupiens
‖ tempore
§ eo quòd audiret
* fieri.
‖ at
† Spreuit
* exercitu suo, ‖illusit indutũ veste alba, &
§ ad Pilatum. Et
* nã antea inimici erant ad inuicem.
* προϋπάρχω
‖ conuocatis principibus †magistratibus, & plebe,

hunc, quasi auertentem populum,& ecce ego co-
τῦτον, ὡς ἀποστρέφοντα τ λαὸν, & ἰδοὺ ἐγὼ ἀνω-
ram vobis interrogans, nullam inueni in homi-
πιον ὑμῶν ἀνακρίνας, οὐδὲν εὗρον ἐν τῷ ἀνθρώ-
ne isto causam, *quorum* accusatis *aduersus* eum. * ex his in quibus
που τούτῳ αἴτιον, ὧν κατηγορεῖτε κατ' αὐτοῦ.
Sed neque Herodes: ‡ remisi *enim* vos ad § nam
15 ἀλλ' οὐδὲ Ἡρῴδης· ἀνέπεμψα γὰρ ὑμᾶς πρὸς
illum, & ecce nihil dignum morte est a-
αὐτόν, καὶ ἰδοὺ οὐδὲν ἄξιον θανάτου ἐστὶ πεπραγ-
ctum ei. § *Castigans* ergo illum dimittam. § Emenda-
16 μένον αὐτῷ. παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. tum
Necesse autem habebat dimittere eis per * festum, * diem
17 ἀνάγκην δὲ εἶχεν ἀπολύειν αὐτοῖς κατὰ ἑορτὴν
vnum. ‖ *Exclamauerunt* autem † vniuersa turba, * *dicentes:* Tolle ‖ Exclama-
18 ἕνα. ἀνεκραξαν δὲ παμπληθεί, λέγοντες, αἶρε uit
hunc, ‡ dimitte *autem* nobis Barabbam: Qui erat * dicens, † simul
19 τοῦτον, ἀπόλυσον δὲ ἡμῖν τὸν Βαραββᾶν· ὅστις ἦν ‡ &
propter seditionē quandam factam in ciuitate,& homicidiū,
διά τινα στάσιν τινὰ γενομένην ἐν τῇ πόλει καὶ φόνον,
missus in carcerem. Iterum § ergo Pi- § autem
20 βεβλημένος εἰς φυλακήν. πάλιν οὖν ὁ Πι-
latus *adloquutus est* *, volens dimittere Ie- * ad eos,
λᾶτος προσεφώνησε θέλων ἀπολῦσαι τὸν Ἰη-
sum. ‖ Illi *autem* succlamabant, dicentes: Crucifige, ‖ At
21 σοῦν. οἱ δὲ ἐπεφώνουν, λέγοντες, σταύρωσον,
crucifige eum. Ille autem tertiò dixit ad illos:
22 σταύρωσον αὐτόν. ὁ δὲ τρίτον εἶπε πρὸς αὐτούς,
Quid enim † *malum* fecit iste? nullam causam mortis * *inue-* † mali
τί γὰρ κακὸν ἐποίησεν οὗτος; οὐδὲν αἴτιον θανάτου εὗ- *ni* * inuenio
ρον ἐν αὐτῷ. παιδεύσας οὖν αὐτὸν ἀπολύσω. ‡ *castigans* ergo illum § dimittam. ‡ corripiã § &
*Illi *autem* instabant vocibus magnis, postulantes * At
23 οἱ δὲ ἐπέκειντο φωναῖς μεγάλαις, αἰτούμενοι
‖ *eum crucifigi*, & inualescebant voces eorum, ‖ vt crucifigeretur.
αὐτὸν σταυρωθῆναι, καὶ κατίσχυον αἱ φωναὶ αὐτῶν,

† Et *principum Sacerdotum.* † *At* Pilatus adiudicauit fie-
χ τῶν ἀρχιερέων. ὁ δὲ πιλᾶτος ἐπέκρινε γενέ-
‡ eum qui ri petitionem eorum. Dimisit autem illis*
σθαι τὴν αἴτησιν αὐτῶν. ἀπέλυσε δὲ αὐτοῖς τὸν 25
‡ missus propter seditionē & homicidium & *missum* in carce-
διὰ στάσιν καὶ φόνον βεβλημένον εἰς τὴν φυλα-
‡ verò rem, quem petebant: *at* Iesum ‡ tradidit volun-
κήν, ὃν ἠτοῦντο· τὸν δὲ ἰησοῦν παρέδωκε τῷ θελή-
*apprehē- tati eorum; Et quum abducerent eum, * *apprehen-*
ματι αὐτῶν. καὶ ὡς ἀπήγαγον αὐτὸν, ἐπιλα- 26
‖ Cyrenē- *derunt* Simonem quendam ‖*Cyrenæum* venientem † *ab agro,*
σθαι σίμωνός τινος κυρηναίου ἐρχομένου ἀπ' ἀγροῦ,
† de villa, & impoſuerunt illi crucem portare poſt Ieſum.
ἐπέθηκαν αὐτῷ τὸν σταυρὸν φέρειν ὀπίσω τοῦ ἰησοῦ.
‡ poſt Sequebatur autem illum multa turba populi, &
ἠκολούθει δὲ αὐτῷ πολὺ πλῆθος τοῦ λαοῦ, καὶ 27
mulierum, quæ & plangebant, & lamentabantur eum.
γυναικῶν, αἵ καὶ ἐκόπτοντο, καὶ ἐθρήνουν αὐτόν.
Conuerſus autem ad illas Ieſus, dixit: Fi-
στραφεὶς δὲ πρὸς αὐτὰς ὁ ἰησοῦς, εἶπε, θυγα- 28
‡ nolite liæ Hieruſalem, ‡*ne flete* ſuper me, ſed
τέρες ἰερουσαλήμ, μὴ κλαίετε ἐπ' ἐμέ, πλὴν
ſuper voſipſas flete, & ſuper filios veſtros. Quoniã
ἐφ' ἑαυτὰς κλαίετε, καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ὑμῶν. ὅτι 29
ecce venient dies, in quibus dicent: Beatæ ſteri-
ἰδοὺ ἔρχον ἡμέραι ἐν αἷς ἐροῦσι, μακαρία αἱ στεῖ-
les, & ventres qui non genuerunt, & vbera quæ non la-
ραι, καὶ κοιλίαι αἱ οὐκ ἐγέννησαν, καὶ μαστοὶ οἱ οὐκ ἔ-
ctauerunt. Tunc incipient dicere montibus: Ca-
‡ πίπτω θηλασαν. τότε ἄρξονται λέγειν τοῖς ὄρεσι, πε- 30
dite ſuper nos: & collibus, Operite nos.
σετε ἐφ' ἡμᾶς· καὶ τοῖς βουνοῖς, καλύψατε ἡμᾶς·
Quia ſi in viridi ligno hæc faciunt, in
ὅτι εἰ ἐν τῷ ὑγρῷ ξύλῳ ταῦτα ποιοῦσιν, ἐν 31
arido quid fiet? Ducebantur autem & alij duo
τῷ ξηρῷ τί γένηται; ἤγοντο δὲ καὶ ἕτεροι δύο 32
κακοῦρ-

† *malefici* cum eo * *tolli*, Et postquàm † *ab-* † nequam
33 ηγαγον αυτον επι τον τοπον τον καλουμενον κρανιον, κακει * vt interficerentur.
ierunt in locum ‡ *vocatum* *Caluariam*, ibi † *venerunt*
ηλθον επι το || τοπον το καλουμενον κρανιον, εκει ‡ qui vocatur Caluaria.
crucifixerunt eum, & * *malefico* *hunc quidem* à dex- * latronem
εσταυρωσαν αυτον, και τους κακουργους, ον μεν εκ δε- vnum
tris, || *hunc autem* a sinistris. At Iesus * dicebat: Pa- || & alterũ
34 ξιων, ον δε εξ ευωνυμων. ο δε ιησους ελεγε; πατερ, * autem
ter, dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt. Diui-
αφες αυτοις· ου γαρ οιδασι τι ποιουσι. διαμερι-
dentes verò vestimenta eius, miserunt † *sortem*. † sortes
ζομενοι δε τα ιματια αυτου, εβαλον κληρον.
Et stabat populus spectans: * deridebant
35 και ειστηκει ο λαος θεωρων. εξεμυκτηριζον
† *autem &* principes cum eis, dicentes: Alios ‡ *fecit*, † eum
δε και οι αρχοντες συν αυτοις, λεγοντες, αλλους ε- ‡ saluos fecit, saluũ
uauit, *seruet* *seipsum*, si hic est Christus faciat
σωσε, σωσατω εαυτον ει ουτος εστιν ο χριστος του
Dei electus. Illudebant autem ei & mi-
36 θεου ο εκλεκτος. ενεπαιζον δε αυτω και οι στρα-
lites accedentes, & acetum offerentes
τιωται προσερχομενοι, και οξος προσφερον-
ei: Et dicentes: Si tu es rex Iu-
37 αυτω· και λεγοντες, ει συ ει ο βασιλευς των ιου-
dæorum, * *serua* *teipsum*. Erat autem & superscriptio * saluũ fac
38 δαιων, σωσον σεαυτον. ην δε και επιγραφη
scripta super eum literis Græcis,
γεγραμμενη επ αυτω γραμμασιν ελληνικοις,
& || *Romanis*, & Hebraicis. HIC EST || Latinis,
και ρωμαϊκοις, και εβραϊκοις· ΟΥΤΟΣ ΕΣΤΙΝ
REX IVDÆORVM.
Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ.
Vnus autem * *pendentium* *malefactorum* blaspe- * de his qui
39 Εις δε των κρεμασθεντων κακουργων εβλα- * pendebant
mabat eum dicens: Si tu es Christus, † *serua* te- latronibus,
σφημει αυτον, λεγων, ει συ ει ο χριστος, σωσον σε- † saluũ fac

CAP. XXIIII. κδ'.

§ autem sabbathi ‖ valde

1 Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων ὄρθρου βαθέως ἦλ-
runt ad monumentum, portantes quæ parauerant aro-
θον ἐπὶ τὸ μνῆμα, φέρουσαι ἃ ἡτοίμασαν ἀρω-
† Et mata, & *quadam eum eis.* †Inuenerũt *autem* lapidem
ματα, καί τινες σὺν αὐταῖς. 2 εὗρον δὲ τὸν λίθον
reuolutum à monumento. Et in-
* ἀποκεκυλισμένον ἀπὸ τοῦ μνημείου. 3 καὶ εἰσ-
gressæ non inuenerunt corpus Domini Iesu. Et
ελθοῦσαι οὐχ εὗρον τὸ σῶμα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. 4 καὶ
‡ dũ mente cõstematæ essent factum est ‡ *in dubitare eas* de isto, &
ἐγένετο ἐν τῷ διαπορεῖσθαι αὐτὰς περὶ τούτου, καὶ
ecce duo viri § *adstiterunt eis in vestibus ful-*
ἰδοὺ δύο ἄνδρες ἐπέστησαν αὐταῖς ἐν ἐσθῆσιν ἀ-
§ steterũt secus illas in veste fulgenti. Quum timerẽt autem, & declinarent *gentibus. Timentibus autem eis illa,* &
στραπτούσαις. ἐμφόβων δὲ γενομένων αὐτῶν, καὶ
inclinantibus vultum in terram, dixerunt ad
κλινουσῶν τὰ πρόσωπα εἰς τὴν γῆν, εἶπον πρὸς
illas: Quid quæritis viuentem cum mortuis?
αὐτάς, Τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν;
* qualiter Non est hic, sed surrexit: recordamini * *vt* loqu-
οὐκ ἔστιν ὧδε, ἀλλὰ ἠγέρθη. μνήσθητε ὡς ἐλά- 6
‖ quum adhuc esset tus est vobis, ‖ *adhuc existens* in Galilæa. Dicens, Quia
λησεν ὑμῖν, ἔτι ὢν ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ. 7 λέγων, ὅτι
oportet filium hominis tradi in manus
δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδοθῆναι εἰς χεῖρας
hominum peccatorum, & crucifigi, & ter-
ἀνθρώπων ἁμαρτωλῶν, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ τῇ τρί-
tia die resurgere. Et recordatæ sunt verbo-
τῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. 8 καὶ ἐμνήσθησαν τῶν ῥημά-
rum eius. Et † *reuersæ* à monumento,
† regressæ των αὐτοῦ. 9 καὶ ὑποστρέψασαι ἀπὸ τοῦ μνημείου,
‖ illis nunciauerunt hæc omnia ‡ vndecim, & omnibus
ἀπήγγειλαν ταῦτα πάντα τοῖς ἑνδεκα, καὶ πᾶσι

cæteris. Erant autem Magdalene Maria,
λοιπὰς λοιπαῖς. ἦσαν δὲ ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία,
& Ioanna, & Maria Iacobi, & cæteræ
καὶ Ἰωάννα, καὶ Μαρία Ἰακώβου, καὶ αἱ λοιπαὶ
†cum eis, quæ dicebant ad Apostolos † quæ cę-
σὺν αὐταῖς, αἱ ἔλεγον πρὸς τοὺς ἀποστόλους xant
hæc. Et visa sunt ante illos sicut
11 ταῦτα. καὶ ἐφάνησαν ἐνώπιον αὐτῶν ὡσεὶ
deliramentum verba *eorum*, & non crediderunt illis. * ipsa,
λῆρος τὰ ῥήματα αὐτῶν, καὶ ἠπίστουν αὐταῖς.
At Petrus ‡surgens cucurrit ad monu- ‡ autem
12 ὁ δὲ Πέτρος ἀναστὰς ἔδραμεν ἐπὶ τὸ μνη-
mentum, & procumbens ‡*videt* linteamina po- ‡ vidit
μεῖον, καὶ παρακύψας βλέπει τὰ ὀθόνια κεί-
sita sola: & abiit, *apud se* mirans * secum
μενα μόνα· καὶ ἀπῆλθε, πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων
‖factum. Et ecce duo ex illis *erant eun- ‖ quod fue-
13 τὸ γεγονός. καὶ ἰδοὺ δύο ἐξ αὐτῶν ἦσαν πορευό- rat
tes in ipsa die in †*vicum distan-* ibant
μενοι ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ εἰς κώμην ἀπέχου- † castellū,
tem stadia sexaginta ab Hierusalem, * *cui nomen* quod erat
σαν στάδιους ἑξήκοντα ἀπὸ Ἰερουσαλήμ, ᾗ ὄνομα in spatio
Emmaus. Et ipsi loquebantur ad inuicem stadiorum
14 Ἐμμαοῦς. καὶ αὐτοὶ ὡμίλουν πρὸς ἀλλήλους * nomine
de omnibus ‡*euentu* hu. Et ‡ his quæ
15 περὶ πάντων τῶν συμβεβηκότων τούτων. καὶ accidérãt.
factum est ‡ *in colloqui ipsos & conquirere*, & § dum fa-
ἐγένετο ἐν τῷ ὁμιλεῖν αὐτοὺς καὶ συζητεῖν, καὶ bularẽtur,
ipse Iesus appropinquans ibat cum illis. & iecum
αὐτὸς Ἰησοῦς ἐγγίσας συνεπορεύετο αὐτοῖς. quęrerent,
At oculi" illorum tenebantur * *non a-* " autem
16 οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν ἐκρατοῦντο τοῦ μὴ ἐπ- * nę agno-
gnoscere eum. ‖ Ait *autem* ad illos: Qui" ‖ Et
17 γνῶναι αὐτόν. εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς, τίνες οἱ " sunt
sermones hi, quos confertis ad inuicem am-
λόγοι οὗτοι, οὓς ἀντιβάλλετε πρὸς ἀλλήλους περ-

§ Et bulantes, & estis tristes? † Respon-
εσταθωπες, και εστε σκυθρωποι; αποκρι-
* ei: dens autem vnus cui nomen Cleopas, dixit * ad
θεις δε ο εις ω ονομα κλεοπας, ειπε προς
§ peregrinus es in eum: Tu solus § peregrinaris Hierusalem, & non
αυτον, συ μονος παροικεις ιερουσαλημ, και ουκ
§ quæ sunt cognouisti § facta in illa in diebus
εγνως τα γενομενα εν αυτη εν ταις ημεραις
* Quibus his? * Et dixit eis: Quæ ‖ illi autem dixerunt
ταυταις; και ειπεν αυτοις, ποια; οι δε ειπον
‖ Et ei: Quæ de Iesu Nazareno, qui fuit
αυτω, τα περι ιησου του ναζωραιου, ος εγενετο
† vir Propheta, potens in opere & sermone co-
ανηρ προφητης, δυνατος εν εργω και λογω εναν-
* Et ram Deo & omni populo. * Quomodo tradi-
τιον του θεου και παντος του λαου. οπως τε παρε-
derunt eum summi Sacerdotes, & principes nostri
δωκαν αυτον οι αρχιερεις και οι αρχοντες ημων
in damnationem mortis, & crucifixerunt eum.
εις κριμα θανατου, και εσταυρωσαν αυτον.
† redemp- Nos autem sperabamus, quia ipse esset † futurus
turus ημεις δε ηλπιζομεν, οτι αυτος εστιν ο μελλων
* & nunc redimere Israel. * sed & cum omnibus his,
super hæc λυτροσθαι τον ισραηλ. αλλα γε συν πασι τουτοις
omnia, tertia dies est tertiam hanc diem agit hodie, § ex quo
§ quòd τριτην ταυτην ημεραν αγει σημερον, αφ' ου
§ nostris hæc facta sunt. Sed & mulieres quædam ex § no-
ταυτα εγενετο. αλλα και γυναικες τινες εξ η-
* quæ an- bis terruerunt nos, * facta anteluceana ad monu-
μων εξεστησαν ημας, γενομεναι ορθριαι επι το μνη-
te lucem fuerunt ‖ inuento corpore mentum. Et non ‖ inuenientes corpus eius, venerunt,
μειον· και μη ευρουσαι το σωμα αυτου, ηλθον,
* se etiam dicentes * & visionem angelorum vidisse, qui di-
λεγουσαι και οπτασιαν αγγελων εωρακεναι, οι λε-
† ex nostris cunt eum viuere. Et abierunt quidã † eorũ qui sum nobiꝫ
γουσιν αυτον ζην. και απηλθον τινες των ημων
επι το

ad monumentum, & inuenerunt ita sicut & mu-
ὅτι τὸ μνημεῖον, καὶ εὗρον οὕτω καθὼς καὶ αἱ γυ-
lieres dixerant: ipsum verò non *viderunt*. Et ipse di- *inuenerunt.
25 ναῖκες εἶπον, αὐτὸν δὲ οὐκ εἶδον. καὶ αὐτὸς εἶ-
xit ad eos: O stulti & tardi corde
πε πρὸς αὐτοὺς, ὦ ἀνόητοι & βραδεῖς τῇ καρδίᾳ
ad credendum in omnibus quæ loquuti sunt Prophetæ!
τοῦ πιστεύειν ἐπὶ πᾶσιν οἷς ἐλάλησαν οἱ προφῆται.
Nonne hæc oportuit pati Christum, & ‡ intra- ‡ ita
26 οὐχὶ ταῦτα ἔδει παθεῖν τὸν χριστὸν, καὶ εἰσελ-
re in gloriam suam? Et incipiens à
27 θεῖν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ; καὶ ἀρξάμενος ἀπὸ
Moyse, & *ab* omnibus Prophetis, inter-
μωσέως, & ἀπὸ πάντων τῶν προφητῶν * διηρ- * διερμη-
pretabatur illis in omnibus scripturis quæ de νεύω
μήνευεν αὐτοῖς ἐν πάσαις ταῖς γραφαῖς τὰ περὶ
seipso ‡. Et appropinquauerũt *ad* *vicum* quò i- ‡ erant.
28 ἑαυτοῦ. καὶ ἤγγισαν εἰς τὴν κώμην οὗ ἐπο- * castello
bant, & ipse se finxit longiùs i-
ρεύοντο, καὶ αὐτὸς προσεποιεῖτο πορρωτέρω πο-
re. Et coëgerunt illum, dicentes: Ma-
29 ρεύεσθαι. καὶ παρεβιάσαντο αὐτὸν, λέγοντες, μεῖ-
ne nobiscum, quoniam ‖ *ad vesperam est*, & *inclinauit* ‖ aduesperascit,
νον μεθ' ἡμῶν· ὅτι πρὸς ἑσπέραν ἐστὶ, καὶ κέκλικεν * inclinata est
dies. & intrauit *ad manendum* cum illis. Et
30 ἡ ἡμέρα. & εἰσῆλθε τοῦ μεῖναι σὺν αὐτοῖς. καὶ
factum est †*in discumbere ipsum* cum eis, † dum recumberet
ἐγένετο ἐν τῷ κατακλιθῆναι αὐτὸν μετ' αὐτῶν, * *accepit* panem ‡ benedixit, § *& frangens* porrigebat * accepit
λαβὼν τὸν ἄρτον εὐλόγησε, καὶ κλάσας ἐπεδίδου ‡ & § ac fregit. &
illis. * Eorum *autem* aperti sunt oculi, & * Et
31 αὐτοῖς. αὐτῶν δὲ διηνοίχθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ, καὶ
cognouerunt eum: & ipse ‖ *non apparens factus est ab* ‖ euanuit ex oculis eorum.
ἐπέγνωσαν αὐτὸν· καὶ αὐτὸς ἄφαντος ἐγένετο ἀπ'
eis. Et dixerunt ad inuicem: Nonne cor
32 αὐτῶν. καὶ εἶπον πρὸς ἀλλήλους, οὐχὶ ἡ καρδία

[a] dum

noſtrum ardens erat in nobis, [a] ut loqueretur nobis in
ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν, ὡς ἐλάλει ἡμῖν ἐν τῇ
via, & ut aperiret nobis ſcripturas? Et
ὁδῷ, καὶ ὡς διήνοιγεν ἡμῖν τὰς γραφάς; καὶ
ſurgentes eadem hora, regreſſi ſunt in Hie-
ἀναστάντες αὐτῇ τῇ ὥρᾳ, ὑπέστρεψαν εἰς Ἰε-
ruſalem. & inuenerunt congregatos vn-
ρουσαλήμ, καὶ εὗρον ἠθροισμένους τοὺς ἕν-
decim, & eos qui cum illis [b], Dicentes, Quòd ſurrexit
δεκα, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, λέγοντας, ὅτι ἠγέρθη
Dominus verè, & [c] *viſus eſt* Simoni. Et ipſi enar-
ὁ κύριος ὄντως, καὶ [c] ὤφθη Σίμωνι. καὶ αὐτοὶ ἐξη-
rabant quæ [d] in via, & quomodo [e] *agnitus eſt eis* in
γοῦντο τὰ ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ ὡς ἐγνώσθη αὐτοῖς ἐν τῇ
fractione panis. [*] *Hæc autem ipſis loquentibus,*
κλάσει τοῦ ἄρτου. Ταῦτα δὲ αὐτῶν λαλούντων,
& *ipſe* Ieſus ſtetit in medio eorum, & dicit
καὶ αὐτὸς ἰησοῦς [f] ἔστη ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ λέγει
eis: Pax vobis [g]. Conturbati verò & conter-
αὐτοῖς, Εἰρήνη ὑμῖν. πτοηθέντες δὲ καὶ ἔμφο-
riti *facti*, exiſtimabant [h] ſpiritum videre. Et di-
βοι γενόμενοι ἐδόκουν πνεῦμα θεωρεῖν. καὶ εἶ-
xit eis: Quid turbati eſtis, & *quare* cogi-
πεν αὐτοῖς, Τί τεταραγμένοι ἐστέ, καὶ διὰ τί διαλο-
tationes aſcendunt in corda veſtra [i]?
γισμοὶ ἀναβαίνουσιν ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν;
Videte manus meas, & pedes *meos*: quia
ἴδετε τὰς χεῖράς μου, καὶ τοὺς πόδας μου· ὅτι
ipſe ego ſum. palpate *me*, & videte: quia
αὐτὸς ἐγώ εἰμι. ψηλαφήσατέ με, καὶ ἴδετε· ὅτι
ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me vi-
πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμὲ θεω-
deris [k] *habentem*. Et [l] *hoc* [m] *dicens* oſtendit eis
ρεῖτε ἔχοντα. καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐπέδειξεν αὐτοῖς
manus & pedes. Adhuc autē nō credentibus
τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. ἔτι δὲ ἀπιστούντων
αὐτῶν

[a] dum
[b] erant,
[c] apparuit
[d] ὁπῶ vel ὁράω
[e] geſta erant
[f] cognouerunt eũ
[g] Dum autẽ hæc loquuntur,
[h] ἵστημι
[i] ego ſum, nolite timere.
[k] ſe
[l] habere.
[m] quum
[n] dixiſſet,

illis præ gaudio, & mirantibus, dixit
αὐτῶν ἀπὸ τῆς χαρᾶς, καὶ θαυμαζόντων, εἶπεν
eis: Habetis aliquid ‖esculentum hîc? *Illi autem obtu-
42 αὐτοῖς, ἔχετέ τι βρῶσιμον ἐνθάδε; (α) οἱ δὲ ἐπε-
lerunt ei piscis assi partem, & ‡de apia-
δωκαν αὐτῷ ἰχθύος ὀπτοῦ μέρος, καὶ ἀπὸ μελισ-
rio fauo. *Et ‡sumens coram eis *edit.
43 σίου κηρίου. καὶ λαβὼν ἐνώπιον αὐτῶν ἔφαγεν.
‖Dixit autem *eis: Hæc *verba quæ loquutus sum
44 Εἶπε δὲ αὐτοῖς, οὗτοι (α) οἱ λόγοι οὓς ἐλάλησα
ad vos ‡adhuc existens vobiscum, quoniã *oportet imple-
πρὸς ὑμᾶς ἔτι ὢν σὺν ὑμῖν, ὅτι δεῖ πληρω-
ri omnia ‡scripta in lege Moy-
θῆναι πάντα τὰ γεγραμμένα ἐν τῷ νόμῳ Μω-
si & Prophetis & Psalmis de me. Tunc
45 σέως καὶ προφήταις καὶ ψαλμοῖς περὶ ἐμοῦ. τότε
aperuit ‡ipsorum sensum *ad intelligendum scripturas.
διήνοιξεν αὐτῶν τὸν νοῦν, τοῦ συνιέναι τὰς γραφάς.
Et dixit eis: Quoniam sic scriptum est, & sic
46 καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι οὕτω γέγραπται, καὶ οὕτως
oportebat pati Christum, & resurgere à mortuis
ἔδει παθεῖν τὸν Χριστὸν, καὶ ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν
tertia die: Et prædicari in no-
47 τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ· καὶ κηρυχθῆναι ἐπὶ τῷ ὀνό-
mine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum in
ματι αὐτοῦ μετάνοιαν καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν εἰς
omnes gentes, ‖incipientem ab Hierosolyma. ‖incipi-
πάντα τὰ ἔθνη, ἀρξάμενον ἀπὸ ἱερουσαλήμ. entibus
Vos autem estis testes horum. Et ecce e-
48 ὑμεῖς δέ ἐστε μάρτυρες τούτων. καὶ ἰδοὺ ἐ-
49 go mitto promissum Patris mei in
γὼ ἀποστέλλω τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός μου ἐφ'
vos. Vos autem sedete in ciuitate *Hierusalem*,
ὑμᾶς. ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει ἱερουσαλήμ,
quoadusque induamini virtutem ex alto. Edu-
50 ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους. Ἐξήγα-

* eleuatis manibus suis, † dum benediceret

* recessit

xit autem eos foras *vsque* in Bethaniam, & * *sustollens*
γε ἐξ αὐτοῖς ἔξω ἕως εἰς Βηθανίαν· καὶ ἐπάρας τὰς
manus suas, benedixit eis. Et factum est † *in*
χεῖρας αὐτοῦ, εὐλόγησεν αὐτούς. καὶ ἐγένετο ἐν τῷ
benedicere eum illis, * *disiunctus est* ab eis, &
τὸν εὐλογεῖν αὐτὸν αὐτοὺς, διέστη ἀπ' αὐτῶν, καὶ
sursum ferebatur in cælum. Et ipsi ado-
ἀνεφέρετο εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ αὐτοὶ προσκυ-
rantes *eum*, regressi sunt in Hierusalem cum
νήσαντες αὐτὸν, ὑπέστρεψαν εἰς Ἰερουσαλὴμ μετὰ
gaudio magno. Et erant semper in tem-
χαρᾶς μεγάλης. καὶ ἦσαν διαπαντὸς ἐν τῷ ἱε-
plo, laudantes & benedicentes Deum. Amen.
ρῷ, αἰνοῦντες καὶ εὐλογοῦντες τὸν θεόν. ἀμήν.

Sancti Euangelij secundùm Lucam, FINIS.

SECVNDVM IOANNEM
ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ
SANCTVM EVANGELIVM.
ΑΓΙΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ.

CAPVT PRIMVM. Κεφ. α'.

IN principio erat verbum, & verbum erat
Ν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος, καὶ ὁ λόγος ἦν
apud Deum, & Deus erat Verbum.
πρὸς τὸν θεόν, καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος.
Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per
οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν θεόν. πάντα δι'
αὐτοῦ

ipsum facta sunt, & sine ipso factū est * neque vnum, quod factū * nihil
αὐτῷ ἐγένετο, καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν, ὃ γέγο-
est. In ipso vita erat, & vita erat lux
4 νεν. ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν, καὶ ἡ ζωὴ ἦν τὸ φῶς τῶν
hominum. Et lux in tenebris lucet, &
5 ἀνθρώπων. καὶ τὸ φῶς ἐν τῇ σκοτίᾳ φαίνει, καὶ
tenebræ eam non comprehenderunt. Fuit homo
6 ἡ σκοτία αὐτὸ οὐ κατέλαβεν. Ἐγένετο ἄνθρωπος
missus à Deo, ‡ nomen ei Ioannes. ‡ cui erat
ἀπεσταλμένος παρὰ θεοῦ, ὄνομα αὐτῷ Ἰωάννης.
Hic venit in testimonium, vt § testaretur § testimo-
7 οὗτος ἦλθεν εἰς μαρτυρίαν, ἵνα μαρτυρήσῃ nium per-
de lumine, vt omnes crederent per illum. hiberet
περὶ τοῦ φωτός, ἵνα πάντες πιστεύσωσι δι' αὐτοῦ.
Non erat ille lux, sed vt * testaretur
8 οὐκ ἦν ἐκεῖνος τὸ φῶς, ἀλλ' ἵνα μαρτυρήσῃ
de lumine. Erat lux vera, quæ illumi-
9 περὶ τοῦ φωτός. Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτί-
nat omnem hominem venientem in ‖ mundum. ‖ hunc
ζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον.
In mundo erat, & mundus per ipsum factus est,
10 ἐν τῷ κόσμῳ ἦν, καὶ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο,
& mundus eum non cognouit. In propria ve-
11 καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω. Εἰς τὰ ἴδια ἦλ-
nit, & * propriū eum non receperunt. Quotquot autē recepe- * sui
12 θε, καὶ οἱ ἴδιοι αὐτὸν οὐ παρέλαβον. ὅσοι δὲ ἔλα-
runt eum, dedit eis potestatem filios Dei fie-
βον αὐτόν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν τέκνα θεοῦ γε-
ri, † credentibus in nomine eius. Qui † his qui
13 νέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ. οἳ
non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque
οὐκ ἐξ αἱμάτων, οὐδὲ ἐκ θελήματος σαρκός, οὐδὲ
ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.
ἐκ θελήματος ἀνδρός, ἀλλ' ἐκ θεοῦ ἐγεννήθησαν.
Et verbum caro factum est, & habitauit in nobis,
14 καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν,

& vidimus gloriam eius, gloriam quasi vni-
καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονο-
* testimonium perhibet
geniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis.
γενοῦς παρὰ πατρός, πλήρης χάριτος καὶ ἀληθείας.
‡ Qui post venturus est,
Ioannes * testatur de ipso: & clamauit,
ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ αὐτοῦ καὶ κέκραγε, 15
dicens: Hic erat quem dixi. ‡ Post me ‡ veniens,
* de
λέγων, Οὗτος ἦν ὃν εἶπον, Ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος,
ante me factus est: quia prior me erat. Et
ἔμπροσθέν μου γέγονεν· ὅτι πρῶτός μου ἦν. καὶ 16
* ex plenitudine eius nos omnes accepi-
ἐκ τοῦ πληρώματος αὐτοῦ ἡμεῖς πάντες ἐλάβο-
mus & gratiam o gratia. Quia lex per Moy-
μεν, καὶ χάριν ἀντὶ χάριτος. ὅτι ὁ νόμος διὰ μω- 17
sen data est, gratia & veritas per Iesum Chri-
‖ qui est
σέως ἐδόθη, ἡ χάρις καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ χρι-
stus facta est. Deum nemo vidit vnquam: vni-
στοῦ ἐγένετο. θεὸν οὐδεὶς ἑώρακε πώποτε· ὁ μο- 18
genitus filius ‡existens in sinum Patris, ille
* ab
νογενὴς υἱὸς, ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρός, ἐκεῖ-
ipse enarrauit. Et hoc est testimonium
† ad eum,
νος ἐξηγήσατο. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία 19
Ioannis, quando miserunt Iudæi * ex Hieroso-
τοῦ ἰωάννου, ὅτε ἀπέστειλαν οἱ ἰουδαῖοι ἐξ ἱεροσο-
lymis sacerdotes & Leuitas †, vt interrogarent eum,
λύμων ἱερεῖς καὶ λευίτας, ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτὸν,
Tu quis es? Et confessus est, & non negauit. &
* dixit,
σὺ τίς εἶ; καὶ ὡμολόγησε, καὶ οὐκ ἠρνήσατο· καὶ 20
confessus est, Quia non sum ego Christus. Et in-
ὡμολόγησεν, ὅτι οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ χριστός. καὶ ἠ- 21
terrogauerunt eum: Quid ergo? Elias es tu? & * dixit,
ρώτησαν αὐτὸν, Τί οὖν; ἠλίας εἶ σύ; καὶ λέγει,
Non sum. Prophetа es tu? & respondit,
Οὐκ εἰμί. ὁ προφήτης εἶ σύ; καὶ ἀπεκρίθη,
Non. Dixerunt ergo ei: Quis es, vt responsum
οὔ. εἶπον οὖν αὐτῷ, Τίς εἶ, ἵνα ἀπόκρισιν 22

δῶμεν

demus † *mittentibus* nos? quid dicis de teipso? † his qui miserunt
δῶμεν τοῖς πέμψασιν ἡμᾶς; τί λέγεις περὶ σεαυτοῦ;
Air: Ego vox clamantis in deserto, Dirigite
23 ἔφη, ἐγὼ φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, εὐθύνατε
viam Domini, sicut dixit Esaias pro-
τὴν ὁδὸν κυρίου, καθὼς εἶπεν Ἡσαΐας ὁ προ-
phetа. Et * missi, erant ex Phari- * qui fuerant
24 φήτης. καὶ οἱ ἀπεσταλμένοι ἦσαν ἐκ τῶν Φαρισ-
saeis. Et interrogauerunt eum, & dixerunt ei: Quid
25 αίων. καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν, καὶ εἶπον αὐτῷ, τί
ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias,
οὖν βαπτίζεις, εἰ σὺ οὐκ εἶ ὁ χριστὸς, οὔτε Ἠλίας,
neque Prophetа? Respondit eis Ioannes,
26 οὔτε ὁ προφήτης; ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰωάννης,
dicens: Ego baptizo in aqua: Medius autem vestrûm ste-
λέγων, ἐγὼ βαπτίζω ἐν ὕδατι· μέσος δὲ ὑμῶν ἕ-
tit quem vos † *non nostis.* Ipse est ‡ *ille* post † nescitis. ‡ qui est
27 στηκεν ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. αὐτός ἐστιν ὁ ὀπίσω
me venturus, qui ante me factus est, cuius ego
μου ἐρχόμενος, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγονεν, οὗ ἐγὼ
non sum dignus vt soluam eius corrigiam cal-
οὐκ εἰμὶ ἄξιος ἵνα λύσω αὐτοῦ τὸν ἱμάντα τοῦ ὑπο-
ceamenti. Hæc in Bethania facta sunt trans
28 δήματος. ταῦτα ἐν Βηθανίᾳ ἐγένετο πέραν τοῦ
Iordanem, vbi erat Ioannes baptizans. * *Postri-* * Altera die vidit
29 Ἰορδάνου, ὅπου ἦν Ἰωάννης βαπτίζων. τῇ ἐπαύ-
die conspicit Ioannes Iesum venientem ad
ριον βλέπει ὁ Ἰωάννης τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον πρὸς
se, & ait: Ecce agnus Dei, † *tollens* pec- ‡ ecce qui tollit peccata
αὐτὸν, καὶ λέγει, ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁ
catum mundi. Hic est de quo *ego* dixi,
30 μαρτίαν τοῦ κόσμου. οὗτός ἐστιν περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον,
Post me venit vir, qui ante me factus
ὀπίσω μου ἔρχεται ἀνήρ, ὃς ἔμπροσθέν μου γέγο-
est: quia prior me erat. Et ego † *non sciebam* eum: † nesciebā
31 νεν· ὅτι πρῶτός μου ἦν. κἀγὼ οὐκ ἤδειν αὐτὸν,

zoth potest aliquid *bonum esse? dicit ei Philippus: Veni, & vide. Vidit Iesus Nathanaël venientem ad se, & dicit de eo: Ecce vere Israëlita, in quo dolus non est. Dicit ei Nathanaël: Vnde me nosti? Respondit Iesus, & †dixit ei: ‡Ante te Philippum vocaret, quum esses sub ficu, vidi te. Respondit Nathanaël, & ait ei: Rabbi: tu es filius Dei: tu es rex Israël. Respondit Iesus, & dixit ei: Quia dixi tibi, Vidi te sub ficu, credis? *maiora his videbis. Et dicit ei: Amen amen dico vobis, Amodo videbitis cælum apertum, & angelos Dei ascendentes & descendentes supra filium hominis.

* boni

† dicit

‡ Priusquã te Philippus vocaret, quum esses

* maius

CAP. II. β'.

Et die tertia nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ: & erat mater Iesu ibi.

Καὶ τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ γάμος ἐγένετο ἐν Κανὰ τῆς Γαλιλαίας· καὶ ἦν ἡ μήτηρ τοῦ Ἰησοῦ ἐκεῖ·

ἐκλή-

Vocatus est autem & Iesus & discipuli eius ad
2 ἐκλήθη ὁ καὶ ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς
nuptias. Et deficiente vino, dicit mater
3 τὸν γάμον. καὶ ὑστερήσαντος οἴνου, λέγει ἡ μήτηρ τοῦ
Iesu ad eum, vinum non habent. † Dicit ei † Et
4 Ἰησοῦ πρὸς αὐτόν, οἶνον οὐκ ἔχουσι. λέγει αὐτῇ
Iesus: Quid mihi & tibi *mulier? nondum veni hora *est
ὁ Ἰησοῦς, τί ἐμοὶ καὶ σοί γύναι; οὔπω ἥκει ἡ ὥρα
mea. Dicit mater eius ministris: Quodcumq;
5 μου. λέγει ἡ μήτηρ αὐτοῦ τοῖς διακόνοις, ὅ,τι ἂν
dixerit vobis facite. Erant autem ibi hydriæ la-
6 λέγῃ ὑμῖν ποιήσατε. ἦσαν δὲ ἐκεῖ ὑδρίαι λί-
pideæ sex positæ secundùm purificationem Iudæorum,
θιναι ἕξ κείμεναι κατὰ τὸν καθαρισμὸν τῶν Ἰουδαίων,
capientes singulæ metretas ‡ *duas* vel § *tres*. Dicit eis ‡ binas
7 χωροῦσαι ἀνὰ μετρητὰς δύο ἢ τρεῖς. λέγει αὐτοῖς § ternas.
Iesus: Implete hydrias aqua: & impleverũt
ὁ Ἰησοῦς, γεμίσατε τὰς ὑδρίας ὕδατος· καὶ ἐγέμισαν
eas vsq; ad summum. Et dicit eis *: Haurite *Iesus
8 αὐτὰς ἕως ἄνω. καὶ λέγει αὐτοῖς, ἀντλήσατε
nunc, & ferte architriclino: & tulerunt.
νῦν, καὶ φέρετε τῷ ἀρχιτρικλίνῳ. καὶ ἤνεγκαν.
Vt autem gustavit architriclinus aquam vinum
9 ὡς δὲ ἐγεύσατο ὁ ἀρχιτρίκλινος τὸ ὕδωρ οἶνον
factam, & non sciebat vnde esset: at ministri ‖ autem
γεγενημένον, καὶ οὐκ ᾔδει πόθεν ἐστίν· οἱ δὲ διάκονοι
sciebant † *haurientes* aquam: vocat sponsum † qui hau-
ἤδεισαν οἱ * ἠντληκότες τὸ ὕδωρ· φωνεῖ τὸν νυμφίον * ἀντλέω
architriclinus, Et dicit ei: Omnis ho-
10 ὁ ἀρχιτρίκλινος, καὶ λέγει αὐτῷ, πᾶς ἄνθρω-
mo primùm bonum vinum ponit: & quum ine-
πος πρῶτον τὸν καλὸν οἶνον τίθησι, καὶ ὅταν * μεθυ- * μεθύω
briati fuerint, tunc *minus: tu ‡ seruasti bonum * id quod
σθῶσι, τότε τὸν ἥσσω. σὺ τετήρηκας τὸν καλὸν deterius
vinum vsque § *iam*. Hoc fecit initium est: ‡ autem
11 οἶνον ἕως ἄρτι. ταύτην ἐποίησε τὴν ἀρχὴν § adhuc

signorum Iesus in Cana Galilææ, &
τῶν σημείων ὁ Ἰησοῦς ἐν Κανᾷ τῆς Γαλιλαίας, καὶ
manifestauit gloriam suam: & crediderunt in
ἐφανέρωσε τὴν δόξαν αὐτοῦ· καὶ ἐπίστευσαν εἰς
eum discipuli eius. Post hoc descendit in
αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ. Μετὰ τοῦτο κατέβη εἰς 12
Capharnaum, ipse & mater eius, & fratres
Καφαρναοὺμ, αὐτὸς καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀδελφοὶ
eius, & discipuli eius, & ibi manserunt non mul-
αὐτοῦ, καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐκεῖ ἔμειναν οὐ πολ-
tis diebus. Et propè erat Pascha Iudæorum,
λὰς ἡμέρας. Καὶ ἐγγὺς ἦν τὸ πάσχα τῶν Ἰουδαίων, 13
& ascendit in Hierosolymam Iesus. Et inuenit in
καὶ ἀνέβη εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἰησοῦς. καὶ εὗρεν ἐν 14
templo vendentes boues, & oues, &
τῷ ἱερῷ τοὺς πωλοῦντας βόας, καὶ πρόβατα, καὶ
columbas, & numularios sedentes. Et
περιστερὰς, καὶ τοὺς κερματιστὰς καθημένους. καὶ 15
*quum fe-
ciſſet qua-
si
*faciens flagellum ‖ex funiculis, omnes eie-
ποιήσας φραγέλλιον ἐκ σχοινίων, πάντας ἐξέβα-
§ de
cit †ex templo, & oues & boues,
λεν ἐκ τοῦ ἱεροῦ, τά τε πρόβατα καὶ τοὺς βόας,
£ quoque
& numulariorum effudit ‡monetam, & men-
καὶ τῶν κολλυβιστῶν ἐξέχεε τὸ κέρμα, καὶ τὰς τρα-
‡xs,
*his qui
‖vendebãt
sas subuertit. Et* columbas ‖ven-
πέζας ἀνέστρεψε. καὶ τοῖς τὰς περιστερὰς πω- 16
†& nolite
facere
dentibus dixit: Auferte ista hinc: †ne faci-
λοῦσιν εἶπεν, ἄρατε ταῦτα ἐντεῦθεν· μὴ ποιεῖ-
*negotia-
tionis.
te domum Patris mei domum *mercatus. Recor-
τε τὸν οἶκον τοῦ πατρός μου οἶκον ἐμπορίου. ἐμνή- 17
dati sunt verò discipuli eius quia scriptum est,
σθησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι γεγραμμένον ἐστὶν,
Zelus domus tuæ comedit me. Respon-
ὁ ζῆλος τοῦ οἴκου σου καταφάγεταί με. ἀπε- 18
derunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Quod si-
κρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ εἶπον αὐτῷ, Τί ση-

gnum ostendis nobis, quia hæc facis? Respon-
μβιον δείκνυές ἡμῖν, ὅτι ταῦτα ποιεῖς. ἀπεκρί-
dit Iesus, & dixit eis: Soluite templum hoc,
θη ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον,
& in tribus diebus excitabo illud. Dixerunt ergo
καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. εἶπον οὖν
Iudæi: Quadraginta & sex annis ædificatum est
οἱ ἰουδαῖοι, τεσσαρακονταεξ καὶ ἐν ἔτεσιν οἰκοδομήθη
templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?
ὁ ναὸς οὗτος, καὶ σὺ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερεῖς αὐτόν;
Ille autem dicebat de templo corporis
ἐκεῖνος δὲ ἔλεγε περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος
sui. Quum ergo resurrexisset à mortuis, recordati sunt
αὐτοῦ. ὅτε οὖν ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν, ἐμνήσθησαν
discipuli eius quia hoc dicebat eis: & crediderunt
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὅτι τοῦτο ἔλεγεν αὐτοῖς· καὶ ἐπί-
scripturæ, & sermoni quem dixit Iesus.
στευσαν τῇ γραφῇ, καὶ τῷ λόγῳ ὃν εἶπεν ὁ ἰησοῦς.
Quum autem esset in Hierosolymis in Pascha in
ὡς δὲ ἦν ἐν τοῖς ἱεροσολύμοις ἐν τῷ πάσχα ἐν
festo, multi crediderunt in nomine eius, die
τῇ ἑορτῇ, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ,
videntes eius signa quæ faciebat. Ipse autem
θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. αὐτὸς δὲ
Iesus non credebat semetipsum eis, propter ipsum eo quòd
ὁ ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς, διὰ τὸ αὐτὸν
nosse omnes. Et quia non opus *haberet, vt quis *erat ei,
γινώσκειν πάντας. καὶ ὅτι οὐ χρείαν εἶχεν, ἵνα τις
testaretur de homine: ipse enim sciebat testimonium perhiberet
μαρτυρήσῃ περὶ τοῦ ἀνθρώπου· αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε
quid esset in homine.
τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ.

CAP. III. γ'.

Erat autem homo ex Pharisæis, Nicode-
ΗΝ δὲ ἄνθρωπος ἐκ τῶν φαρισαίων, νικόδη-

† nomine, mus † *nomen ei*, princeps Iudæorum. Hic ve-
μος ὀνομα αὐτῳ, ἀρχων τῶν Ἰουδαίων. Οὗτος ἦλ-
nit ad Iesum nocte, & dixit ei: Rabbi,
θε πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς, καὶ εἶπεν αὐτῳ, ῥαββεί,
scimus quia à Deo veniſti Magiſter: ne-
οἴδαμεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐλήλυθας διδάσκαλος· οὐ-
mo enim hæc ſigna poteſt facere, quæ tu
δεὶς γὰρ ταῦτα τὰ σημεῖα δύναται ποιεῖν, ἃ σὺ
* niſi facis, * *ſi non* fuerit Deus cum eo. Reſpondit
ποιεῖς, ἐὰν μὴ ᾖ ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ. ἀπεκρίθη
Ieſus, & dixit ei: Amen amen dico tibi,
ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶπεν αὐτῳ, ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι,
‡ niſi § denuo, ‡ *ſi non* quis natus fuerit † *deſurſum*, nō poteſt videre
ἐὰν μή τις γεννηθῇ ἄνωθεν, οὐ δύναται ἰδεῖν τὴν
regnum Dei. Dicit ad eum Nicode-
βασιλείαν τοῦ θεοῦ. λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Νικόδη-
* quum ſit mus: Quomodo poteſt homo renaſci * *ſenex*
μος, πῶς δύναται ἄνθρωπος γεννηθῆναι γέρων
‖ numquid *exiſtens*? ‖ *num* poteſt in ventrem matris ſuæ
ὤν; μὴ δύναται εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ
† iterare † *ſecundò* introire, & renaſci? Reſpondit
δεύτερον εἰσελθεῖν, καὶ γεννηθῆναι; ἀπεκρίθη Ἰη-
* niſi ° renatus Ieſus: Amen amen dico tibi. * *ſi non* quis ° *natus* fuerit
σοῦς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, ἐὰν μή τις γεννηθῇ
ex aqua & ſpiritu, non poteſt introire
ἐξ ὕδατος καὶ πνεύματος, οὐ δύναται εἰσελθεῖν
‡ Quod eſt in regnum Dei. ‡ Natum
εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ. τὸ γεγεννημένον
§ quod eſt ex carne, caro eſt: & § natum ex
ἐκ τῆς σαρκὸς, σάρξ ἐστι· καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ
ſpiritu, ſpiritus eſt. Non mireris
τοῦ πνεύματος, πνεῦμά ἐστι. μὴ θαυμάσῃς
* denuo. quia dixi tibi, Oportet vos naſci * *deſuper.*
ὅτι εἶπόν σοι, δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι ἄνωθεν.
Spiritus vbi vult ſpirat, & vocem eius
τὸ πνεῦμα ὅπου θέλει πνεῖ, καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ
ἀκούεις,

audis, sed † *non nosti* vnde veniat, * & quò va- † nescis
ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας πόθεν ἔρχεται, καὶ ποῦ ὑπά- * aut
dat: sic est omnis † natus ex spiri- † qui est
γει· οὕτως ἐστὶ πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ πνεύματο-
tu. Respondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo
ς. ἀπεκρίθη Νικόδημος, καὶ εἶπεν αὐτῷ, πῶς
possunt hæc fieri? Respondit Iesus,
10 δύναται ταῦτα γενέσθαι; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς,
& dixit ei: Tu es Magister ‡ Israel, ‡ in
καὶ εἶπεν αὐτῷ, σὺ εἶ ὁ διδάσκαλος τοῦ Ἰσραὴλ,
& hæc * *non nosti?* Amen amen dico tibi, * ignoras
11 καὶ ταῦτα οὐ γινώσκεις; ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι,
quia quod scimus loquimur, & quod vidimus testa-
ὅτι ὃ οἴδαμεν λαλοῦμεν, καὶ ὃ ἑωράκαμεν μαρτυ-
mur, & testimonium nostrum non accipitis.
ροῦμεν, καὶ τὴν μαρτυρίαν ἡμῶν οὐ λαμβάνετε.
Si terrena dixi vobis, & non creditis, quomodo
12 εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς
si dixero vobis cælestia, credetis? Et ne-
13 ἐὰν εἴπω ὑμῖν τὰ ἐπουράνια, πιστεύσετε; καὶ οὐ-
mo ascendit in cælum, ‖ *si non ille qui* ‖ nisi qui
δεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ descendit
cælo *descendens*, filius hominis † *existens* in † qui est
οὐρανοῦ καταβάς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὁ ὢν ἐν τῷ
cælo. Et sicut Moyses exaltauit serpentem in
14 οὐρανῷ. καὶ καθὼς Μωσῆς ὕψωσε (τὸν) ὄφιν ἐν τῇ
deserto, ita exaltari oportet filium hominis:
ἐρήμῳ, οὕτως ὑψωθῆναι δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου.
Vt omnis * *credens* in ipsum non pereat, * qui cre-
15 ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, dit
sed habeat vitam æternam. Sic enim dilexit
16 ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ
Deus mundum, vt filium suum *illum* vnigenitum da-
θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ (τὸν) μονογενῆ ἔδω-
ret, vt omnis ‡ *credens* in eum non pereat,
κεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται,

sed habeat vitam æternam. Non enim misit
ἀλλ' ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον. οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ
Deus filium suum in mundum, vt iudicet
θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ εἰς (N) κόσμον, ἵνα κρίνῃ (N)
§ Qui credit — mundum: sed vt saluetur mundus per ipsum. § Qui
κόσμον· ἀλλ' ἵνα σωθῇ ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ. ὁ πι-
* credit, *credens* — in eum, non iudicatur: qui autē non * *credens*, iam
στεύων εἰς αὐτὸν, οὐ κρίνεται· ὁ δὲ μὴ πιστεύων, ἤδη
iudicatus est, quia non credidit in nomine vni-
κέκριται· ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ μο-
geniti filij Dei. Hoc autem est iudicium: quia
νογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ. αὕτη δέ ἐστιν ἡ κρίσις, ὅτι
lux venit in mundum, & dilexerunt
τὸ φῶς ἐλήλυθεν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ἠγάπησαν οἱ
homines magis tenebras, quàm lucem, erāt enim ma-
ἄνθρωποι μᾶλλον τὸ σκότος, ἢ τὸ φῶς· ἦν γὰρ πο-
‖ qui malè agit, la eorum opera: Omnis enim ‖ *malus*
νηρὰ αὐτῶν τὰ ἔργα. πᾶς γὰρ ὁ φαῦλα πράσ-
gens, odit lucem, & non venit ad lucem,
σων, μισεῖ τὸ φῶς, καὶ οὐκ ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς,
† Qui autem facit — vt non arguantur opera eius. † *At faciens*
ἵνα μὴ ἐλεγχθῇ τὰ ἔργα αὐτοῦ. ὁ δὲ ποιῶν τὴν
veritatem, venit ad lucem, vt manifestentur e-
ἀλήθειαν, ἔρχεται πρὸς τὸ φῶς, ἵνα φανερωθῇ αὐ-
ius opera, quia in Deo sunt facta. Post
τοῦ τὰ ἔργα, ὅτι ἐν θεῷ ἐστιν εἰργασμένα. μετὰ ‖
hæc venit Iesus & discipuli eius in
ταῦτα ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ εἰς τὴν
Iudæam terram, & illic morabatur cum eis, &
Ἰουδαίαν γῆν, καὶ ἐκεῖ διέτριβε μετ' αὐτῶν, καὶ
baptizabat. Erat autem & Ioannes baptizans in
ἐβάπτιζεν. ἦν δὲ καὶ Ἰωάννης βαπτίζων ἐν
Ænon iuxta Salim, quia aquæ multæ erant illic:
Αἰνὼν ἐγγὺς τοῦ Σαλείμ, ὅτι ὕδατα πολλὰ ἦν ἐκεῖ·
* fierat & veniebant, & baptizabantur. Nondum enim * *erat*
καὶ παρεγίνοντο, καὶ ἐβαπτίζοντο. οὔπω γὰρ ἦν

βεβλη-

missus in carcerem Ioannes. Fa-
25 βεβλημένος εἰς τὴν φυλακὴν ὁ Ἰωάννης. ἐγέ-
cta est † ergo quæstio ex discipulis Ioannis cum Iu- † autem
νετο οὖν ζήτησις ἐκ τῶν μαθητῶν Ἰωάννου μετὰ Ἰου-
dæis de purificatione. Et venerunt ad
26 δαίων περὶ καθαρισμοῦ. καὶ ἦλθον πρὸς (τὸν)
Ioannem, & dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans
Ἰωάννην, καὶ εἶπον αὐτῷ, ῥαββεί, ὃς ἦν μετὰ σοῦ πέραν
Iordanem, cui tu § testatus es, ecce hic bapti- § testimo-
τοῦ Ἰορδάνου, ᾧ σὺ μεμαρτύρηκας, ἴδε οὗτος βαπτί- nium per-
zat, & omnes veniunt ad eum. Respondit hibuisti,
27 ζει, καὶ πάντες ἔρχονται πρὸς αὐτόν. ἀπεκρίθη
Ioannes, & dixit: Non potest homo accipe-
Ἰωάννης καὶ εἶπεν, οὐ δύναται ἄνθρωπος λαμβά- *quicquã,
re * nihil, si non fuerit datum ei de cælo. nisi
νειν οὐδέν, ἐὰν μὴ ᾖ δεδομένον αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.
Ipsi vos mihi † testamini, quòd dixerim, Non sum ‖ testimo-
28 αὐτοὶ ὑμεῖς μοι μαρτυρεῖτε ὅτι εἶπον, Οὐκ εἰμὶ nium per-
ego Christus, sed quia missus sum an- hibetis,
ἐγὼ ὁ χριστός, ἀλλ' ὅτι ἀπεσταλμένος εἰμὶ ἔμπρο-
te illum. † Habens sponsam, sponsus est: † Qui ha-
29 σθεν ἐκείνου. ὁ ἔχων τὴν νύμφην, νυμφίος ἐστίν· bet
at amicus * sponsi ‡ stans & audiens eum, * autem
ὁ δὲ φίλος τοῦ νυμφίου ὁ ἑστηκὼς καὶ ἀκούων αὐτοῦ, ‡ qui stat,
gaudio gaudet propter vocem sponsi. hoc ergo & audit
χαρᾷ χαίρει διὰ τὴν φωνὴν τοῦ νυμφίου. αὕτη οὖν
gaudium meum impletum est. Illum oportet cres-
30 ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ πεπλήρωται. ἐκεῖνον δεῖ αὐ-
cere, me autem minui. § Supernè veniens, § qui de-
31 ξάνειν, ἐμὲ δὲ ἐλαττοῦσθαι. ὁ ἄνωθεν ἐρχόμενος, furium
super omnes est: * existens de terra, de terra venit,
ἐπάνω πάντων ἐστίν. ὁ ὢν ἐκ τῆς γῆς, ἐκ τῆς γῆς * qui est
est, & de terra loquitur: ‖ de cælo † veniens, ‖ qui
ἐστί, καὶ ἐκ τῆς γῆς λαλεῖ. ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐρχόμενος, † venit,
super omnes est. Et quod vidit & audiuit,
32 ἐπάνω πάντων ἐστί. καὶ ὃ ἑώρακε καὶ ἤκουσε,

hoc testatur, & testimonium eius nemo ac-
τοῦτο μαρτυρεῖ, καὶ τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ οὐδεὶς λαμ-
* qui accepit cipit. * *Accipiens* eius testimonium, * signa-
βάνει. ὁ λαβὼν αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν, ἐσφρά-
uit quia Deus verax est. Quem enim misit
γισεν ὅτι ὁ θεὸς ἀληθής ἐστιν. ὃν γὰρ ἀπέστειλεν
† ad mensuram Deus, verba Dei loquitur: non enim ex *mensura*
ὁ θεός, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ λαλεῖ· οὐ γὰρ ἐκ μέτρου
dat Deus spiritum. Pater diligit
δίδωσιν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα. ὁ πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν
‡ Qui credit filium, & omnia dedit in manu eius. ‡ *Cre-*
υἱὸν, καὶ πάντα δέδωκεν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. ὁ πι-
* qui autē incredulus est *dens* in filium, habet vitam æternam: * *at non persua-*
στεύων εἰς τὸν υἱὸν, ἔχει ζωὴν αἰώνιον· ὁ δὲ ἀπει-
sibilis filio, non videbit vitam, sed ira
θῶν τῷ υἱῷ, οὐκ ὄψεται ζωήν, ἀλλ' ἡ ὀργὴ
Dei manet super ipsum.
τοῦ θεοῦ μένει ἐπ' αὐτόν.

CAP. IIII. δ'.

‖ Iesus Vt ergo cognouit ‖ *Dominus* quia audierunt Pharisæi
Ὡς οὖν ἔγνω ὁ κύριος ὅτι ἤκουσαν οἱ Φαρισαῖοι
quòd Iesus plures discipulos facit & baptizat
ὅτι Ἰησοῦς πλείονας μαθητὰς ποιεῖ καὶ βαπτίζει
quàm Ioannes: (Quamquam Iesus *ipse* non bapti-
ἢ Ἰωάννης· (καίτοιγε Ἰησοῦς αὐτὸς οὐκ ἐβάπτι-
zaret, sed discipuli eius) Reliquit Iu-
ζεν, ἀλλ' οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ) ἀφῆκε τὴν Ἰου-
dæam, & abiit iterum in Galilæam.
δαίαν, καὶ ἀπῆλθε πάλιν εἰς τὴν Γαλιλαίαν.
Oportebat autē eum transire per Samariam.
ἔδει δὲ αὐτὸν διέρχεσθαι διὰ τῆς Σαμαρείας.
‖ quæ dicitur Venit ergo in ciuitatem Samariæ, ‖ *dictam*
ἔρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς Σαμαρείας, λεγομένην
Sichar, iuxta prædium quod dedit Iacob Ioseph
Συχάρ, πλησίον τοῦ χωρίου ὃ ἔδωκεν Ἰακὼβ Ἰωσὴφ
τῷ υἱῷ

filio suo. Erat autem ibi fons Iacob. ergo
6 ὢ ἐκ αὐτ. ἦν δὲ ἐκεῖ πηγὴ τοῦ Ἰακώβ. ὁ οὖν
Iesus fatigatus ex itinere, sede-
Ἰησοῦς κεκοπιακὼς ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἐκαθέ-
bat sic supra fontem: hora † erat quasi sexta. † autem
ζετο οὕτως ἐπὶ τῇ πηγῇ· ὥρα ἦν ὡσεὶ ἕκτη.
Venit mulier de Samaria haurire a-
7 ἔρχεται γυνὴ ἐκ τῆς Σαμαρείας ἀντλῆσαι ὕ-
quam dicit ei Iesus: Da mihi bibere. *Nam* disci-
8 δωρ. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, δός μοι πεῖν. οἱ γὰρ μα-
puli eius abierant in ciuitatem, vt * enim
θηταὶ αὐτοῦ * ἀπεληλύθεισαν εἰς τὴν πόλιν, ἵνα * ἀγόρα-
cibos emerent. Dicit ergo ei mulier illa *σωσι*
9 τροφὰς ἀγοράσωσι. λέγει οὖν αὐτῷ ἡ γυνὴ ἡ
Samaritana, Quomodo tu Iudæus † *existens*, à me bibere po- † quum sis,
Σαμαρῖτις, πῶς σὺ Ἰουδαῖος ὢν παρ' ἐμοῦ πεῖν αἰ-
scis ¶ *existente muliere* Samaritana? non enim coutun- ¶ quæ sum mulier
τεῖς οὔσης γυναικὸς Σαμαρίτιδος; οὐ γὰρ συγχρῶν-
tur Iudæi Samaritanis. Respondit Iesus, &
10 ται Ἰουδαῖοι Σαμαρίταις. ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, καὶ
dixit ei: Si scires donum Dei, & quis
εἶπεν αὐτῇ, εἰ ἤδεις τὴν δωρεὰν τοῦ θεοῦ, καὶ τίς
est * *dicens* tibi, Da mihi bibere, tu ‖ *vtig;* petisses ° *il-* * qui dicit
ἐστὶν ὁ λέγων σοι, δός μοι πεῖν, σὺ ἂν ᾔτησας αὐ- ‖ *fortitan* ° ab eo,
lum, & dedisset *vtique* tibi aquam viuam. Dicit ei
11 τὸν, καὶ ἔδωκεν ἂν σοι ὕδωρ ζῶν. λέγει αὐτῷ ἡ
mulier Domine, neque † *hauſtorium* habes, & puteus est † in quo
γυνή, κύριε, οὔτε ἀντλημα ἔχεις, καὶ τὸ φρέαρ ἐστὶ haurias
° *profundus:* vnde ergo habes aquam viuam? ‡ *Num* tu * altus: ‡ Numquid
12 βαθύ. πόθεν οὖν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν; μὴ σὺ
maior es patre nostro Iacob, qui dedit no-
μείζων εἶ τοῦ πατρὸς ἡμῶν Ἰακώβ, ὃς ἔδωκεν ἡ-
bis puteum, & ipse ex eo bibit, & filij eius,
μῖν τὸ φρέαρ, καὶ αὐτὸς ἐξ αὐτοῦ ἔπιε, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ,
& pecora eius? Respondit Iesus, &
13 καὶ τὰ θρέμματα αὐτοῦ; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ

§ qui bibit dixit ei: Omnis § *bibens* ex aqua hac,
ἔφη αὐτῇ, πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου,
sitiet iterum. Qui autem biberit ex aqua quam
διψήσει πάλιν. ὃς δ' ἂν πίῃ ἐκ τοῦ ὕδατος οὗ
ego dabo ei, non sitiet in æternum, sed
ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσει εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλὰ
* ego aqua quam *dabo ei, fiet in eo fons a-
τὸ ὕδωρ ὃ δώσω αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγὴ ὑ-
quæ salientis in vitam æternam. Dicit ad
δατος ἁλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. λέγει πρὸς
eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam, vt non
αὐτὸν ἡ γυνή, κύριε, δός μοι τοῦτο τὸ ὕδωρ, ἵνα μὴ
sitiam, neque veniam huc haurire. Dicit
διψῶ, μηδὲ ἔρχωμαι ἐνθάδε ἀντλεῖν. λέγει
ei Iesus: Vade, voca virum tuum, &
αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, ὕπαγε, φώνησον τὸν ἄνδρα σου, καὶ
veni huc. Respondit mulier, & dixit: Non
ἐλθὲ ἐνθάδε. ἀπεκρίθη ἡ γυνὴ, καὶ εἶπεν, οὐκ
habeo virum. dicit ei Iesus: ‖ *Pulchrè* dixisti,
‖ Bene ἔχω ἄνδρα. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, καλῶς εἶπας,
Quia virum non habeo. Quinque enim viros habuisti:
ὅτι ἄνδρα οὐκ ἔχω· πέντε γὰρ ἄνδρας ἔσχες,
& nunc quem habes, non est tuus vir: hoc verè di-
καὶ νῦν ὃν ἔχεις, οὐκ ἔστι σου ἀνήρ· τοῦτο ἀληθὲς εἴ-
xisti. Dicit ei mulier: Domine, video quia
ρηκας. λέγει αὐτῷ ἡ γυνὴ, κύριε, θεωρῶ ὅτι
propheta es tu. Patres nostri in mon-
προφήτης εἶ σύ. Οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τῷ ὄ-
te hoc adorauerunt, & vos dicitis quia in
ρει τούτῳ προσεκύνησαν, καὶ ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐν
Hierosolymis est locus, vbi oportet adorare.
Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος, ὅπου δεῖ προσκυνεῖν.
Dicit ei Iesus: Mulier, crede mihi, quia
λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, γύναι, πίστευσόν μοι, ὅτι
venit hora quando neque in monte hoc, neque in
ἔρχεται ὥρα ὅτε οὔτε ἐν τῷ ὄρει τούτῳ, οὔτε ἐν

Ἱερο-

Hierosolymis adorabitis Patrem. Vos
22 ἱεροσολύμοις προσκυνήσετε τῷ πατρί. ὑμεῖς
adoratis quod *non nostis: nos adora- * nescitis
προσκυνεῖτε ὃ οὐκ οἴδατε· ἡμεῖς προσκυνοῦ-
mus quod scimus: quia salus ex Iudæis est.
μεν ὃ οἴδαμεν· ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν.
Sed venit hora & nunc est, quando veri
23 ἀλλ' ἔρχεται ὥρα καὶ νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ ἀληθινοὶ
adoratores adorabunt Patrem in
προσκυνηταὶ προσκυνήσουσι τῷ πατρὶ ἐν
spiritu & veritate: † *etenim* Pater tales quæ- † Nam &
πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ· καὶ γὰρ ὁ πατὴρ τοιούτους ζη-
rit * *adorantes* eum. Spiritus ‡ Deus, * qui ado-
τεῖ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτόν. πνεῦμα ὁ θεός, rent
24 ‡ est
& § *adorantes* eum, in spiritu & § eos qui
καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν, ἐν πνεύματι καὶ adorant
veritate oportet adorare. Dicit ei mulier,
25 ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν. λέγει αὐτῷ ἡ γυνή,
Scio quia Messias venit, * *dicitur* Christus: quum * qui dici-
οἶδα ὅτι Μεσσίας ἔρχεται ὁ λεγόμενος Χριστός· ὅταν tur
‖venerit ille, annunciabit nobis omnia. Dicit ‖ ergo
26 ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγελεῖ ἡμῖν πάντα. λέγει
ei Iesus: Ego sum, * *loquens tibi.* Et † *super* * qui lo-
27 αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, ἐγώ εἰμι, ὁ λαλῶν σοι. καὶ ἐπὶ quor te-
hoc † venerunt discipuli eius, & mirabantur quia cum.
τούτῳ ἦλθον οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ἐθαύμαζον ὅτι † continuò
cum muliere loquebatur: nemo tamen dixit, Quid quæ-
μετὰ γυναικὸς ἐλάλει· οὐδεὶς μέντοι εἶπε, τί ζη-
ris? aut quid loqueris cum ea? Reliquit ergo
28 τεῖς; ἢ, τί λαλεῖς μετ' αὐτῆς; ἀφῆκεν οὖν τὴν
hydriam suam mulier, & abiit in ciui-
ὑδρίαν αὐτῆς ἡ γυνὴ, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὴν πό-
tatem, & dicit * hominibus: Venite, † videte ho- * illis
29 λιν, καὶ λέγει τοῖς ἀνθρώποις, δεῦτε, ἴδετε ἄν- † &
minem qui dixit mihi omnia quæcumque feci. numquid
θρωπον ὃς εἶπέ μοι πάντα ὅσα ἐποίησα. μήτι

ipse est Christus? Exierunt ergo de ciui-
οὗτός ἐστιν ὁ χριστός; ἐξῆλθον οὖν ἐκ τῆς πό- 28
§ Interea tate, & veniebant ad eum. § *Interim verò in-*
λεως, καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτόν. ἐν δὲ τῷ με- 29
ter rogabant eum discipuli *eius*, dicentes, Rab-
ξὺ ἠρώτων αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες, ῥα-
bi, manduca. Ille autē dixit eis: Ego cibum habeo
βί, φάγε. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, ἐγὼ βρῶσιν ἔχω 30
* nescitis. manducare, quem vos * *non nostis.* Dicebant ergo
φαγεῖν, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. ἔλεγον οὖν οἱ 31
‖ Numquid discipuli ad inuicem: ‖ *Num* aliquis attulit ei
μαθηταὶ πρὸς ἀλλήλους, μή τις ἤνεγκεν αὐτῷ
manducare? Dicit eis Iesus: Meus cibus
φαγεῖν; λέγει αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἐμὸν βρῶμά 32
* eius qui misit † vt est, vt faciam voluntatem * *mittentis* me, †
ἐστιν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με, καὶ
perficiam eius opus: Nonne vos dicitis, Quòd
τελειώσω αὐτοῦ τὸ ἔργον. οὐχ ὑμεῖς λέγετε, ὅτι 33
* quatuor adhuc * *quadrimestre* est, & messis venit? ec-
ἔτι τετράμηνός ἐστι, καὶ ὁ θερισμὸς ἔρχεται; ἰδοὺ
ce dico vobis, Leuate oculos vestros,
δὲ λέγω ὑμῖν, ἐπάρατε τοὺς ὀφθαλμοὺς ὑμῶν,
& videte regiones, quia albæ sunt ad
καὶ θεάσασθε τὰς χώρας, ὅτι λευκαί εἰσι πρὸς
§ qui metit messem iam. Et § *merens* mercedem acci-
θερισμὸν ἤδη. καὶ ὁ θερίζων μισθὸν λαμβά- 34
pit, & congregat fructum in vitam æternam, vt &
νει, καὶ συνάγει καρπὸν εἰς ζωὴν αἰώνιον, ἵνα καὶ
§ qui seminat * qui metit. § *seminans* simul gaudeat, & * *metens.* In enim
ὁ σπείρων ὁμοῦ χαίρῃ καὶ ὁ θερίζων. ἐν γὰρ 35
hoc verbum est verum, Quia alius est
τούτῳ ὁ λόγος ἐστὶν ὁ ἀληθινός, ὅτι ἄλλος ἐστὶν ὁ
‖ qui seminat, ‖ *seminans*, & alius * *metens*, Ego misi
* qui metit. σπείρων, καὶ ἄλλος ὁ θερίζων. ἐγὼ ἀπέστειλα 36
vos metere quod non vos laboradis: alij
ὑμᾶς θερίζειν ὃ οὐχ ὑμεῖς κεκοπιάκατε· ἄλλοι

κεκο-

laborauerunt, & vos in † *laborem* eorum in- † labores
κεκοπιάκασι, καὶ ὑμεῖς εἰς τὸν κόπον αὐτῶν εἰσ-
troistis. Ex autem ciuitate illa multi
39 ἐλεύσασθε. ἐκ δὲ τῆς πόλεως ἐκείνης πολλοὶ
crediderunt in eum Samaritanorum, propter ver-
ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν τῶν Σαμαρειτῶν, διὰ τὸν λό-
bum mulieris * *testantis*, Quia dixit mihi om- * testimo-
γον τῆς γυναικὸς μαρτυρούσης, ὅτι εἶπέ μοι πάν- niũ perhi-
nia quæcumque feci. Quum ergo veniſſent ad illum bentis,
40 τα ὅσα ἐποίησα. ὡς οὖν ἦλθον πρὸς αὐτὸν οἱ
Samaritani, rogauerunt eum ‡ *manere apud eos*: & ‡ vt ibi
Σαμαρῖται, ἠρώτων αὐτὸν μεῖναι παρ' αὐτοῖς· καὶ maneret:
manſit ibi duos dies. Et multò plures
41 ἔμεινεν ἐκεῖ δύο ἡμέρας. καὶ πολλῷ πλείους
crediderunt in eum propter ſermonem eius. Et
42 ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν διὰ τὸν λόγον αὐτοῦ. τῇ τε
mulieri dicebant, Quia non § *amplius* propter tuam loquelam § iam
γυναικὶ ἔλεγον, ὅτι οὐκέτι διὰ τὴν σὴν λαλιὰν
credimus: ipſi enim audiuimus, & ſcimus quia
πιστεύομεν· αὐτοὶ γὰρ ἀκηκόαμεν, καὶ οἴδαμεν ὅτι
hic eſt verè ſaluator mundi *Chriſtus*.
οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ σωτὴρ τοῦ κόσμου ὁ χριστός.
Poſt autem duos dies exiit indè, &
43 Μετὰ δὲ τὰς δύο ἡμέρας ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν, καὶ
abiit in Galilæam. Ipſe enim Ie-
44 ἀπῆλθεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. αὐτὸς γὰρ ὁ Ἰη-
ſus * *teſtatus eſt*, quia propheta in ‖ *propria* pa- * testimo-
σοῦς ἐμαρτύρησεν, ὅτι προφήτης ἐν τῇ ἰδίᾳ πα- niũ perhi-
tria honorem non habet. Quum ergo veniſſet in buit,
45 τρίδι τιμὴν οὐκ ἔχει. ὅτε οὖν ἦλθεν εἰς τὴν ‖ ſua
Galilæam, exceperunt eum Galilæi, † omnia † quum
Γαλιλαίαν, ἐδέξαντο αὐτὸν οἱ Γαλιλαῖοι, πάντα vidiſſent
intuiti, quæ fecerat in Hieroſolymis in
ἑωρακότες, ὅσα ἐποίησεν ἐν Ἱεροσολύμοις ἐν τῇ
* feſto: & ipſi enim venerant ad ‡ feſtum. Ve- * die
46 ἑορτῇ· καὶ αὐτοὶ γὰρ ἦλθον εἰς τὴν ἑορτήν. ἦλ- ‡ diem

nit ergo *Iesus* iterum in Cana Gali-
θεν οὖν ὁ ἰησοῦς πάλιν εἰς τὴν κανᾶ τῆς γαλι-
laeæ, vbi fecit aquam vinum. & erat quidam re-
λαίας, ὅπου ἐποίησε τὸ ὕδωρ οἶνον. καὶ ἦν τις βα-
gulus, cuius filius infirmabatur *in* Capharnaum. Hic ‡ quum audisset
σιλικὸς, οὗ ὁ υἱὸς ἠθένει ἐν καφαρναούμ. οὗτος ἀ- ‡
*à diens quia Iesus aduenisset *ex* Iudæa in Ga-
κούσας ὅτι ἰησοῦς ἥκει ἐκ τῆς ἰουδαίας εἰς τὴν γα-
lilæam, abiit ad eum, & rogabat eum
λιλαίαν, ἀπῆλθε πρὸς αὐτὸν, καὶ ἠρώτα αὐτὸν
‖ eius vt descenderet, & sanaret ‖ *ipsum* filium: † *futurus erat*
ἵνα καταβῇ, καὶ ἰάσηται αὐτοῦ τὸν υἱόν· ἤμελλε
enim mori. Dixit ergo Iesus ad
γὰρ ἀποθνήσκειν. εἶπεν οὖν ὁ ἰησοῦς πρὸς
*Nisi eum: *Si non* signa & prodigia videritis, non
αὐτὸν, ἐὰν μὴ σημεῖα καὶ τέρατα ἴδητε, οὐ μὴ
‡ creditis, ‡ *credetis.* Dicit ad eum regulus: Do-
πιστεύσητε. λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλικὸς, κύ-
‡ priusquã mine, descende ‡ *ante mori puerum meum.*
ριε, κατάβηθι πρὶν ἀποθανεῖν τὸ παιδίον μου.
Dicit ei Iesus: Vade, filius tuus viuit. &
λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, πορεύου· ὁ υἱός σου ζῇ. καὶ
credidit homo sermoni quem dixit ei
ἐπίστευσεν ὁ ἄνθρωπος τῷ λόγῳ ᾧ εἶπεν αὐτῷ
Iesus & ibat. Iam autem eo descenden-
ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐπορεύετο. ἤδη δὲ αὐτοῦ καταβαί-
te, serui *eius* occurrerunt ei, & nun-
νοντος, οἱ δοῦλοι αὐτοῦ ἀπήντησαν αὐτῷ, καὶ ἀ-
* filius ei⁹ ciauerunt, dicentes, Quia * *puer tuus viuit.* Inter-
viueret. πήγγελλον, λέγοντες, ὅτι ὁ παῖς σου ζῇ. ἐπυ-
rogabat ergo ab eis horam in qua melius
θετο οὖν παρ' αὐτῶν τὴν ὥραν ἐν ᾗ κομψότερον
habuerit: & dixerunt ei, Quia heri horam septimam
ἔσχε· καὶ εἶπον αὐτῷ, ὅτι χθὲς ὥραν ἑβδόμην
reliquit eum febris. Cognouit ergo pater
ἀφῆκεν αὐτὸν ὁ πυρετός. ἔγνω οὖν ὁ πατὴρ
ὅτι

quia *in* illa hora ‖, in qua dixit ei Ie- ‖ erat,
ὅτι ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ, ἐν ᾗ εἶπεν αὐτῷ ὁ ἰη-
sus, *Quia* filius tuus viuit. & credidit ipse & do-
σοῦς, ὅτι ὁ υἱός σου ζῇ. καὶ ἐπίστευσεν αὐτὸς καὶ ἡ οἰ-
mus eius tota. Hoc iterum secundum signum
14 κία αὐτοῦ ὅλη. τοῦτο πάλιν δεύτερον σημεῖον
fecit Iesus † *veniens ex* Iudæa in
ἐποίησεν ὁ ἰησοῦς ἐλθὼν ἐκ τῆς ἰουδαίας εἰς τὴν
Galilæam
γαλιλαίαν.

† quũ venisset à

CAP. V. ε'.

Post hæc erat * *festum* Iudæorum, & ascendit * dies festus
1 Μετὰ ταῦτα ἦν ἑορτὴ τῶν ἰουδαίων, καὶ ἀνέβη
Iesus *in* Hierosolymam. Est autem *in* Hieroso-
2 ὁ ἰησοῦς εἰς ἱεροσόλυμα. ἔστι δὲ ἐν τοῖς ἱεροσο-
lymis super Probatica piscina * *cogno-* * quæ cognominatur
λύμοις ἐπὶ τῇ προβατικῇ κολυμβήθρα ἡ ἐπι- *minata* Hebraicè † *Bethesda*, quinque porticus habens. † Bethsaida.
λεγομένη ἑβραϊστὶ βηθεσδά, πέντε στοὰς ἔχουσα.
In his iacebat multitudo ‖ *multa* languen- ‖ magna
3 ἐν ταύταις κατέκειτο πλῆθος πολὺ τῶν ἀσθε-
tium, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium
νούντων, τυφλῶν, χωλῶν, ξηρῶν, ἐκδεχομένων
aquæ motum. Angelus * *enim* secundũ tem- * autem
4 τὸ τοῦ ὕδατος κίνησιν. ἄγγελος γὰρ κατὰ καιρὸν Domini
pus descendebat in piscinam, & ‖ *turbabat* ‖ mouebatur aqua: & q prior descẽdisset in piscinã
ἐν κατέβαινεν ἐν τῇ κολυμβήθρᾳ, καὶ ἐτάρασσε
aquam: igitur primus descendens post motionem
τὸ ὕδωρ· ὁ οὖν πρῶτος ἐμβὰς μετὰ τὴν ταραχὴν
aquæ, sanus fiebat, † *quo tandem* detinebatur † à quacumque
τοῦ ὕδατος, ὑγιὴς ἐγίνετο, ᾧ δήποτε κατείχετο
* *morbo.* Erat autẽ quidam homo ibi trigin- * infirmitate. & ‖ sua.
5 νοσήματι. ἦν δέ τις ἄνθρωπος ἐκεῖ τριάκον-
ta ‖ octo annos habens in infirmitate ‖. Hunc * *videns* * quum vidisset
6 τα ὀκτὼ ἔτη ἔχων ἐν τῇ ἀσθενείᾳ. τοῦτον ἰδὼν

‖ cognouisset

Iesus iacentem, & ‖ *cognoscens* quia multum iam tem-
ὁ ἰησοῦς κατακείμενον, καὶ γνοὺς ὅτι πολὺν ἤδη χρό-
pus haberet, dicit ei: Vis sanus fieri? Re-
νον ἔχει, λέγει αὐτῷ, θέλεις ὑγιὴς γενέσθαι; ἀπε-
spondit ei languidus: Domine, hominem non ha-
κρίθη αὐτῷ ὁ ἀσθενῶν, κύριε, ἄνθρωπον οὐκ ἔ-
beo, vt quum turbata fuerit aqua, mittat me in
χω, ἵνα ὅταν ταραχθῇ τὸ ὕδωρ, βάλῃ με εἰς τὴν
† dū enim piscinam: † *in quo autem* venio ego, alius ante
κολυμβήθραν· ἐν ᾧ δὲ ἔρχομαι ἐγὼ, ἄλλος πρὸ
me descendit. Dicit ei Iesus: * *Excitare*,
ἐμοῦ καταβαίνει. λέγει αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, ἔγειραι,
tolle grabatum tuum, & ambula. Et statim
ἆρον τὸν κράβαττόν σου, καὶ περιπάτει. καὶ εὐθέως
factus est sanus ille homo: & sustulit grabatum
ἐγένετο ὑγιὴς ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἦρε τὸν κράβαττον
suum, & ambulabat. erat autem sabbatum in illo
αὐτοῦ, καὶ περιεπάτει. ἦν δὲ σάββατον ἐν ἐκείνῃ
‡ illi qui sanat⁹ fuerat, die. Dicebant ergo Iudæi ‡ *sanato*
τῇ ἡμέρᾳ. ἔλεγον οὖν οἱ ἰουδαῖοι τῷ τεθερα-
eo, Sabbatum est. non licet tibi tollere
πευμένῳ, σάββατόν ἐστιν. οὐκ ἔξεστί σοι ἆραι τὸν
§ tuum. grabatum §. Respondit eis, * *Faciens* me
* Qui fecit κράβαττόν. ἀπεκρίθη αὐτοῖς, ὁ ποιήσας με
sanum, ille mihi dixit, Tolle grabatum tuum,
ὑγιῆ, ἐκεῖνός μοι εἶπεν, ἆρον Ⓦ τὸν κράβαττόν σου,
& ambula. Interrogauerunt ergo eum, Quis est ille
καὶ περιπάτει. ἠρώτησαν οὖν αὐτὸν, τίς ἐστὶν ὁ
‖ qui dixit homo ‖ *dicens* tibi, Tolle grabatum tuum,
ἄνθρωπος ὁ εἰπών σοι, ἆρον Ⓦ τὸν κράβαττόν σου,
† Is autem & ambula? † *At sanatus non sciebat* quis esset: *nam*
qui sanus καὶ περιπάτει; ὁ δὲ ἰαθεὶς οὐκ ἤδει τίς ἐστιν· ὁ γὰρ
fuerat effectus, nesciebat Iesus * declinauit § turba § *existente* in loco. Post-
* enim ἰησοῦς * ἐξένευσεν ὄχλου ὄντος ἐν τῷ τόπῳ. μετὰ
‡ à ea inuenit eum Iesus in templo, & dixit
§ cōstituta ταῦτα εὑρίσκει αὐτὸν ὁ ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ εἶπεν
* ἑαυτῷ αὐτῷ,

illi: Ecce sanus factus es: † *ne amplius peccа, vt* † iam noli peccare, ne
ἀυτῷ, ἴδε ὑγιὴς γέγονας. μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα *non* deterius aliquid tibi *fiat.* Abiit ille ho- * cõtingat
15 μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται. ἀπῆλθεν ὁ ἄνθρω- mo & nunciauit Iudæis, Quia Iesus esset
πος, καὶ ἀνήγγειλε τοῖς Ἰουδαίοις, ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ
‡ *faciens* eum sanum. Et propter ‡ *hoc* persequebantur Ie- ‡ qui fecit
16 ποιήσας αὐτὸν ὑγιῆ. καὶ διὰ τοῦτο ἐδίωκον τὸν Ἰη- ‡ ea
sum Iudæi, & *quærebant eum occidere*, quia
σοῦν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ὅτι
hæc faciebat in sabbato. At Iesus * respon- * autem
17 ταῦτα ἐποίει ἐν σαββάτῳ. ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρί-
dit eis: Pater meus vsque modò operatur, & e-
νατο αὐτοῖς, ὁ πατήρ μου ἕως ἄρτι ἐργάζεται, κἀ-
go operor. Propter ‡ *hoc* ergo magis quærebant ‡ ea
18 γὼ ἐργάζομαι. διὰ τοῦτο οὖν μᾶλλον ἐζήτουν
eum Iudæi interficere, quia non solùm soluebat
αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι, ὅτι οὐ μόνον * ἔλυε τὸ * λύω
sabbatum, sed & patrem † *proprium* dicebat Deum, † suum
σάββατον, ἀλλὰ καὶ πατέρα ἴδιον ἔλεγε τὸν θεόν,
æqualem *seipsum* faciens Deo. Respondit itaque
19 ἴσον ἑαυτὸν ποιῶν τῷ θεῷ. ἀπεκρίνατο οὖν ὁ
Iesus, & dixit illis: Amen amen dico vobis,
Ἰησοῦς, καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
Non potest filius facere à *seipso* * *nihil*, *si non* quod * quicquã,
20 οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδέν, ἐὰν μή τι nihil
videt patrem facientem: quæcumq; enim ille
βλέπῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα. ἃ γὰρ ἂν ἐκεῖνος
fecerit, hæc & filius similiter facit. *Nam* pater
20 ποιῇ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. ὁ γὰρ πατὴρ
‡ diligit filium, & omnia demonstrat ei quæ ipse ‡ enim
φιλεῖ τὸν υἱόν, καὶ πάντα δείκνυσιν αὐτῷ ἃ αὐτὸς
facit, & maiora his demonstrabit ei opera, vt
ποιεῖ, καὶ μείζονα τούτων δείξει αὐτῷ ἔργα, ἵνα
vos miremini. Sicut enim pater suscitat
21 ὑμεῖς θαυμάζητε. ὥσπερ γὰρ ὁ πατὴρ ἐγείρει

mortuos, & viuificat, sic & filius quos vult
τοὺς νεκροὺς, καὶ ζωοποιεῖ, οὕτω καὶ ὁ υἱὸς οὓς θέλει
§ quemquam, viuificat. Neque enim pater iudicat § *neminem*, sed 22
ζωοποιεῖ. οὐδὲ γὰρ ὁ πατὴρ κρίνει οὐδένα, ἀλλὰ
iudicium omne dedit filio. Vt omnes
τὴν κρίσιν πᾶσαν δέδωκε τῷ υἱῷ. ἵνα πάντες 23
* Qui honorificent filium sicut honorificant patrem. * non ‖*honori-*
‖ honorificat † qui misit *ficans* filium, non honorificat patrem † *mittentem*
τιμῶσι τὸν υἱὸν καθὼς τιμῶσι τὸν πατέρα. ὁ μὴ τι-
μῶν τὸν υἱὸν, οὐ τιμᾷ τὸν πατέρα τὸν πέμψαντα
* qui illum. Amen amen dico vobis, quia * ver- 24
αὐτόν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὁ τὸν λό-
§ audit, & credit ei qui misit bum meum § *audiens*, & *credens* *mittenti* me, ha-
γον μου ἀκούων, καὶ πιστεύων τῷ πέμψαντί με, ἔ-
bet vitam æternam, & in iudicium non venit,
χει ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς κρίσιν οὐκ ἔρχεται,
§ trãsiet à ſed § *transiuit* ex morte in vitam.
ἀλλὰ μεταβέβηκεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν ζωήν.
Amen amen dico vobis, quia venit hora, & 25
ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἔρχεται ὥρα, καὶ
nunc eſt, quando mortui audient vocem
νῦν ἐστιν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ
* qui audierint filij Dei, & * *audientes* viuent. Sicut
υἱοῦ τοῦ θεοῦ, καὶ οἱ ἀκούσαντες ζήσονται. ὥσπερ 26
enim pater habet vitam in ſemetipſo, ſic dedit &
γὰρ ὁ πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, οὕτως ἔδωκε καὶ
filio vitam habere in ſemetipſo. Et poteſtatem de- 27
τῷ υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ. καὶ ἐξουσίαν ἔ-
dit ei etiam iudicium facere, quia filius hominis
δωκεν αὐτῷ καὶ κρίσιν ποιεῖν, ὅτι υἱὸς ἀνθρώπου
‖ Nolite mirari eſt. ‖ *Ne miramini* hoc, quia venit hora, in 28
ἐστί. μὴ θαυμάζετε τοῦτο, ὅτι ἔρχεται ὥρα, ἐν
‖ ſunt qua omnes qui in monumentis † audient vo- 29
ᾗ πάντες οἱ ἐν τοῖς μνημείοις ἀκούσονται τῆς φω-
cem eius. Et procedent qui bona
νῆς αὐτοῦ. καὶ ἐκπορεύσονται (4) τὰ ἀγαθὰ
ποιή-

ποιήσαντες, εἰς ἀνάστασιν ζωῆς· οἱ δὲ τὰ φαῦ-
la † agentes, in resurrectionem iudicij. Non
30 λα πράξαντες, εἰς ἀνάστασιν κρίσεως. οὐ
possum ego facere à meipso ‡ nihil: sicut
δύναμαι ἐγὼ ποιεῖν ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐδέν. καθὼς
audio, iudico, & iudicium meum iustum est: quia
ἀκούω, κρίνω, καὶ ἡ κρίσις ἡ ἐμὴ δικαία ἐστίν· ὅτι
non quæro voluntatem meam, sed voluntatem
οὐ ζητῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ
* *missentis* me *Patris*. Si ego ‖ *testor* de
31 πέμψαντός με πατρός. ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ
meipso, testimonium meum non est verum.
ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής.
Alius est † *testans* de me, & scio quia
32 ἄλλος ἐστὶν ὁ μαρτυρῶν περὶ ἐμοῦ, καὶ οἶδα ὅτι
verum est testimonium quod * *testatur* de me.
ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία ἣν μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ.
Vos misistis ad Ioannem, & ‡ *re-*
33 ὑμεῖς ἀπεστάλκατε πρὸς Ἰωάννην, καὶ με-
stat is est veritati. Ego autem non ab homi-
34 μαρτύρηκε τῇ ἀληθείᾳ. ἐγὼ δὲ οὐ παρὰ ἀνθρώ-
ne testimonium accipio: sed hæc di-
που τὴν μαρτυρίαν λαμβάνω· ἀλλὰ ταῦτα λέ-
co, vt vos § *seruemini*. Ille erat lucerna
35 γω, ἵνα ὑμεῖς σωθῆτε. ἐκεῖνος ἦν ὁ λύχνος ὁ
ardens, & lucens: vos autem voluistis exul-
καιόμενος, καὶ φαίνων· ὑμεῖς δὲ ἠθελήσατε ἀγαλ-
iare ad horam in luce eius. Ego
36 λιαθῆναι πρὸς ὥραν ἐν τῷ φωτὶ αὐτοῦ. ἐγὼ
autem habeo testimonium maius Ioanne: *nam*
δὲ ἔχω τὴν μαρτυρίαν μείζω τοῦ Ἰωάννου· τὰ γὰρ
opera * quæ dedit mihi pater vt perficiam ea, ipsa
ἔργα ἃ ἔδωκέ μοι ὁ πατὴρ ἵνα τελειώσω αὐτά, αὐτὰ
opera quæ ego facio. ‖ *testantur* de me quia
τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ ὅτι ὁ

* fecerũt,
† egerunt,
‡ quicquã.
* eius quã misit
‖ testimonium perhibeo
† qui testimonium perhibet
* perhibet
‡ testimonium perhibuit
§ salui sitis.
* enim
‖ testimonium perhibent.

‖ qui misit pater me misit. Et † *mittens* me pater,
πατηρ με ἀπεσταλκε. καὶ πεμψας με πατηρ, 37
* testimonium perhibuit ipse *testatus est* de me: neque vocem eius
αὐτὸς μεμαρτύρηκε περὶ ἐμοῦ. οὔτε φωνὴν αὐτοῦ
audistis vnquam, neque speciem eius vidistis:
ἀκηκόατε πώποτε, οὔτε εἶδος αὐτοῦ ἑωράκατε.
Et verbum eius non habetis manens in vobis:
καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ οὐκ ἔχετε μένοντα ἐν ὑμῖν· 38
quia quem misit ille, huic vos non credi-
ὅτι ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος, τούτῳ ὑμεῖς οὐ πιστεύε-
tis. Scrutamini scripturas, quia vos putatis
τε. ἐρευνᾶτε τὰς γραφάς, ὅτι ὑμεῖς δοκεῖτε 39
in ipsis vitam æternam habere, & illæ sunt
ἐν αὐταῖς ζωὴν αἰώνιον ἔχειν, καὶ ἐκεῖναί εἰσιν αἱ
‡ quæ testimonium perhibent § Claritatẽ *‡ testantes* de me. Et non vultis venire
μαρτυροῦσαι περὶ ἐμοῦ. καὶ οὐ θέλετε ἐλθεῖν 40
ad me, vt vitam habeatis. § *Gloriam* ab ho-
πρός με, ἵνα ζωὴν ἔχητε. δόξαν παρὰ ἀν- 41
minibus non accipio. Sed cognoui vos, quia
θρώπων οὐ λαμβάνω. ἀλλ' ἔγνωκα ὑμᾶς, ὅτι 42
dilectionem Dei non habetis in vobis *ipsis*. Ego
τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ οὐκ ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς. ἐγὼ 43
* accepistis veni in nomine patris mei, & non * *ac-*
ἐλήλυθα ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός μου, καὶ οὐ λαμ-
‖ suo, *cipitis* me: si alius venerit in nomine ‖ *pro-*
βάνετέ με· ἐὰν ἄλλος ἔλθῃ ἐν τῷ ὀνόματι τῷ ἰ-
prio, illum accipietis. Quomodo potestis vos
δίῳ, ἐκεῖνον λήψεσθε. πῶς δύνασθε ὑμεῖς 44
† qui credere, † gloriam ab inuicem * *accipientes*, &
* accipitis, πιστεῦσαι, δόξαν παρὰ ἀλλήλων λαμβάνοντες, καὶ
‡ est, gloriam quæ à solo Deo ‡ non quæritis?
τὴν δόξαν τὴν παρὰ τοῦ μόνου θεοῦ οὐ ζητεῖτε;
§ Nolite putare * accusaturus sim ‖ qui accusat § *Ne putate* quia ego * *accusabo* vos apud
μὴ δοκεῖτε ὅτι ἐγὼ κατηγορήσω ὑμῶν πρὸς τὸν 45
patrem: est ‖ *accusans* vos Moyses, in quo
πατέρα· ἔστιν ὁ κατηγορῶν ὑμῶν Μωσῆς, εἰς ὃν

ὑμεῖς

vos speratis. Si enim crederetis Moysi,
46 ὑμεῖς ἠλπίκατε. εἰ γὰρ ἐπιστεύετε μωσῆ,
crederetis † *vtique* mihi: de enim me ille scri- † forsitan &
ἐπιστεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγρα-
psit. Si autem illius literis non credi-
47 ψεν. εἰ δὲ τοῖς ἐκείνου γράμμασιν οὐ πιστεύε-
tis, quomodo meis verbis credetis?
τε, πῶς τοῖς ἐμοῖς ῥήμασι πιστεύσετε;

CAP. VI. ς'.

Post hæc abiit Iesus trans ma-
1 ΜΕτὰ ταῦτα ἀπῆλθεν ὁ ἰησοῦς πέραν τῆς θα-
re Galilææ * Tiberiadis: Et se- * quod est
2 λάσσης τῆς γαλιλαίας τῆς τιβεριάδος· καὶ ἠ-
quebatur eum ‡ *turba multa*: quia videbant *eius* si- ‡ multitudo magna
κολούθει αὐτῷ ὄχλος πολύς, ὅτι ἐθεώρουν αὐτοῦ τὰ ση-
gna quæ faciebat super § *infirmantibus*. Subiit * *autem* § his qui infirmabantur.
3 μεῖα ἃ ἐποίει ἐπὶ τῶν ἀσθενούντων. ἀνῆλθε δὲ
in montem Iesus, & ibi sedebat cum * ergo
εἰς τὸ ὄρος ὁ ἰησοῦς, καὶ ἐκεῖ ἐκάθητο μετὰ τῶν
discipulis suis. Erat autē proximum Pascha ¶ *festum* ¶ dies festus
4 μαθητῶν αὐτοῦ. ἦν δὲ ἐγγὺς τὸ πάσχα ἡ ἑορτὴ
Iudæorum. † *Attollens* ergo Iesus ocu- † Quum sublevasset
5 τῶν ἰουδαίων. ἐπάρας οὖν ὁ ἰησοῦς τοὺς ὀφθαλ- * vidisset
los, & * *intuitus* quia ‡ *multa turba* venit ‡ multitudo maxima
μοὺς, καὶ θεασάμενος ὅτι πολὺς ὄχλος ἔρχεται
ad eum, dicit ad Philippum: Vnde eme-
πρὸς αὐτὸν, λέγει πρὸς τὸν φίλιππον, πόθεν ἀγο-
mus panes, vt manducent hi? (Hoc autē dice-
6 ράσωμεν ἄρτους, ἵνα φάγωσιν οὗτοι; τοῦτο δὲ ἔλε-
bat tentans eum: ipse enim sciebat quid *futurus* esset
γε πειράζων αὐτόν. αὐτὸς γὰρ ἤδει τί ἔμελλε
§ *facere*.) Respondit ei Philippus: Ducentorum § facturus.
7 ποιεῖν. ἀπεκρίθη αὐτῷ φίλιππος· διακοσίων
denariorum panes non sufficiunt eis, vt vnusquisq;
δηναρίων ἄρτοι οὐκ ἀρκοῦσιν αὐτοῖς, ἵνα ἕκαστος

eorum modicum quid accipiat. Dicit ei vnus ex
αὐτῶν βραχύ τι λάβῃ. λέγει αὐτῷ εἷς ἐκ τῶν
discipulis eius, Andreas frater Simonis Pe-
μαθητῶν αὐτοῦ ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς σίμωνος πέ-
tri: Est puerulus vnus hic, qui habet quinque panes
τρου ἔστι παιδάριον ἓν ὧδε, ὃς ἔχει πέντε ἄρτους
* pisces: hordeaceos, & duos * pisciculos: sed hæc quid sunt
κριθίνους, καὶ δύο ὀψάρια· ἀλλὰ ταῦτα τί ἐστιν
‖tantos? inter ‖tot? Dicit †autem Ieſus: Facite
† ergo εἰς τοσούτους; Εἶπε δὲ ὁ ἰησοῦς, ποιήσατε τοὺς 10
homines diſcumbere. erat autē fœnum multum in
ἀνθρώπους ἀναπεσεῖν. ἦν δὲ χόρτος πολὺς ἐν τῷ
* numero loco: diſcubuerunt ergo viri * numerum quaſi
τόπῳ· ἀνέπεσον οὖν οἱ ἄνδρες τὸν ἀριθμὸν ὡσεὶ
‡ ergo quinque millia. Accepit ‡autem panes Ieſus, &
πεντακισχίλιοι. ἔλαβε δὲ τοὺς ἄρτους ὁ ἰησοῦς, καὶ 11
‡ quum * egiſſet, ‡ gratias * agens diſtribuit diſcipulis, at diſci-
εὐχαριστήσας διέδωκε τοῖς μαθηταῖς, οἱ δὲ μα-
* ἐξαίδωμι puli diſcumbentibus: ſimiliter & ex ‡ piſci-
θηταὶ τοῖς ἀνακειμένοις· ὁμοίως καὶ ἐκ τῶν ὀψα-
bus † dixit bus quantum volebant. Vt autem impleti ſunt, † dixit
ρίων ὅσον ἤθελον. ὡς δὲ ἐνεπλήσθησαν, λέγει 12
* quæ ſuperauerūt ‡ ne pereant. diſcipulis ſuis: Colligite * ſuperabun-
τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, συναγάγετε τὰ περισσεύ-
dantia fragmenta, ‡ vt non quid pereat. Colle-
σαντα κλάσματα, ἵνα μή τι ἀπόληται. συνή- 13
gerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos fragmen-
γαγον οὖν, καὶ ἐγέμισαν δώδεκα κοφίνους κλασ-
torum, ex quinque panibus hordeaceis, quæ ſu-
μάτων, ἐκ τῶν πέντε ἄρτων τῶν κριθίνων, ἃ ἐ-
perfuerunt ‡ comedentibus. Illi ergo homines
περίσσευσε τοῖς βεβρωκόσιν. οἱ οὖν ἄνθρωποι 14
‡ his qui manducauerant. * quum viderunt * videntes quod fecerat ſignum Ieſus, dicebant, Quia hic
ἰδόντες ὃ ἐποίησε σημεῖον ὁ ἰησοῦς, ἔλεγον, ὅτι οὗτός
‖ qui eſt eſt verè Propheta ‖ venturus in
ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης ὁ ἐρχόμενος εἰς τὸν
κόσμον.

mundum. Iesus ergo † *cognoscens quòd futuri essent venire*
15 κόσμον. ἰησοῦς οὖν γνοὺς ὅτι μέλλουσιν ἔρχεσθαι
& rapere eum, * *vt* facerent eum regem.
καὶ ἁρπάζειν αὐτὸν, ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸν βασιλέα,
‡ *rursus* iterum in montem ipse solus. Vt
16 ἀνεχώρησε πάλιν εἰς τὸ ὄρος αὐτὸς μόνος. ὡς
autē ‡ *serum* factum est, descenderunt discipuli eius ad
δὲ ὀψία ἐγένετο, κατέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐπὶ
mare. Et * *ascendentes in* nauim,
17 τὴν θάλασσαν. καὶ ἐμβάντες εἰς τὸ πλοῖον,
venerunt trans mare in Capharnaum:
ἤρχοντο πέραν τῆς θαλάσσης εἰς καπερναούμ.
& tenebræ iam factæ erant, & non venerat ad
καὶ σκοτία ἤδη ἐγεγόνει, καὶ οὐκ ἐληλύθει πρὸς
eos Iesus. *Et* mare ‖ vento magno
18 αὐτοὺς ὁ ἰησοῦς. ἥ τε θάλασσα ἀνέμου μεγάλου
flante, exurgebat. § *Prouecti* ergo quasi sta-
19 πνέοντος διηγείρετο. * ἐληλακότες οὖν ὡς στα-
dia vigintiquinque aut triginta, vident Ie-
δίους εἰκοσιπέντε ἢ τριάκοντα, θεωροῦσι τὸν ἰη-
sum ambulantem supra mare, & † *prope*
σοῦν περιπατοῦντα ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐγγὺς τοῦ
nauem factum, & timuerunt. Ille autem dicit
20 πλοίου γινόμενον, καὶ ἐφοβήθησαν. ὁ δὲ λέγει
eis: Ego sum, ‖ *ne timete.* Voluerunt ergo acci-
21 αὐτοῖς, ἐγώ εἰμι, μὴ φοβεῖσθε. ἤθελον οὖν λα-
pere eum in nauim, & statim nauis ‡ *fa-*
βεῖν αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον, καὶ εὐθέως τὸ πλοῖον ἐ-
cta est ad terram in quam ibant. § *Postri-*
22 γένετο ἐπὶ τῆς γῆς εἰς ἣν ὑπῆγον. τῇ ἐπαύ-
die turba * *constituta* trans mare, ‖ *videns*
ριον ὁ ὄχλος ὁ ἑστηκὼς πέραν τῆς θαλάσσης, ἰδὼν
quia nauicula alia non erat ibi. † *si non* vna *il-*
ὅτι πλοιάριον ἄλλο οὐκ ἦν ἐκεῖ, εἰ μὴ ἓν ἐκεῖ-
la in quam intrarant discipuli eius, & quia non *simul*
νο εἰς ὃ ἐνέβησαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ ὅτι οὐ συνῆσ-

† quum cognouisset quia venturi essent vt raperent
* & ‡ fugit
§ serò
* quum ascendissent
‖ autem
¶ Quum remigassent
* ἐλαύνω
† proximū naui fieri:
‖ nolite timere.
‡ fuit
§ Altera
* quæ stabat
‖ vidit
† nisi

introisset* discipulis suis Iesus in ‡ nauim, enlam, sed soli discipuli eius abiissent.

Aliæ verò superuenerũt naues à Tiberiade iuxta

locum vbi manducauerant panem, gratias § agente

Domino. Quum ergo vidisset turba quia Iesus non

esset ibi, neque discipuli eius, ascenderunt ipsi

in nauiculas, & venerunt in Capharnaum, quærentes

Iesum. Et *inuenientes eum trans ma-

re, dixerunt ei: Rabbi, quando huc ‖ factus es? Re-

spondit eis Iesus, & dixit: Amen amen dico

vobis, Quæritis me, non quia vidistis signa, sed

quia manducastis ex panibus, & saturati estis. Ope-

ramini non cibum †pereuntem, sed

* cibum manentem in vitam æternam, quem

filius hominis vobis dabit: hunc enim pater

signauit Deus. Dixerunt ergo ad eum: Quid facie-

mus, vt operemur opera Dei? Respondit

Iesus & dixit eis: Hoc est opus Dei,

ἵνα

* cum ‡ nauim,
§ agentes
* quũ inuenissent
‖ venisti?
† quì perit,
* qui permanet

vt credatis in † quem misit ille. Dixe- † eum
ἵνα πιστεύσητε εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος. εἶ-
runt ergo ei: Quid ergo facis tu signum, vt videamus
πον οὖν αὐτῷ, Τί οὖν ποιεῖς σὺ σημεῖον, ἵνα ἴδωμεν
& credamus tibi? quid operaris? Patres nostri
31 καὶ πιστεύσωμέν σοι; τί ἐργάζῃ; οἱ πατέρες ἡμῶν
manna manducauerũt in deserto, sicut est scri-
τὸ μάννα ἔφαγον ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθώς ἐστι γεγραμ-
ptum, Panem de cœlo dedit eis manducare.
μένον, ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἔδωκεν αὐτοῖς φαγεῖν.
Dixit ergo eis Iesus: Amen amen dico
32 Εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω
vobis, non Moyses dedit vobis panem de cœlo,
ὑμῖν, οὐ Μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ,
sed pater meus dat vobis panem de cœ-
ἀλλ' ὁ πατήρ μου δίδωσιν ὑμῖν τὸν ἄρτον ἐκ τοῦ οὐ-
lo verum. *Nam* panis † Dei est † *ille descendens* de cœlo, & vitam ‖ *dans* mun- † enim † qui descendit ‖ dat
33 ρανοῦ τὸν ἀληθινόν. ὁ γὰρ ἄρτος τοῦ θεοῦ ἐστιν ὁ κα-
do. Dixerunt ergo ad eum: Domine, semper
καβαίνων ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ζωὴν διδοὺς τῷ κό-
34 σμῳ. Εἶπον οὖν πρὸς αὐτόν, κύριε, πάντοτε
da nobis panem hunc. Dixit autem eis Iesus: ‖
35 δὸς ἡμῖν τὸν ἄρτον τοῦτον. εἶπε δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
Ego sum panis vitæ: † *veniens* ad me, † qui venit
ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. ὁ ἐρχόμενος πρός με,
non esuriet: & † *credens* in me, non sitiet † qui credit
οὐ μὴ πεινάσῃ· καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, οὐ μὴ διψήσῃ
vnquam. Sed dixi vobis, quia & vidistis
36 πώποτε. ἀλλ' εἶπον ὑμῖν, ὅτι καὶ ἑωράκατέ
me, & non § *credidit*is. Omne quod dat mihi pater, § credidistis.
37 με, καὶ οὐ πιστεύετε. πᾶν ὃ δίδωσί μοι ὁ πατήρ,
ad me veniet: & ‖ *venientem* ad me non ‖ eum qui venit
πρός ἐμὲ ἥξει· καὶ τὸν ἐρχόμενον πρός με οὐ μὴ
eiiciam foras. Quia descendi de cœ-
38 ἐκβάλω ἔξω. ὅτι καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρα-

lo, non vt faciam voluntatem meam, sed volun-
ιν̃, ὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν, ἀλλὰ τὸ θε-
† eius qui misit ‡ enim tatem † *mittentis* me. Hæc ‡ *autem* est volun-
λημα τ̃ πέμψαντός με. τ̃το δέ ἐστι τὸ θέλη- 11
tas ‡ *mittentis* me patris, vt omne quod dedit
μα τ̃ πέμψαντός με πατ̃ός, ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ
‖ resuscitem mihi, non perdam ex eo: sed ‖ *resuscitabo* illud
μοι, μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτ̃· ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτ̃
in nouissimo die. Hæc autem est voluntas
ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. τ̃το δέ ἐστι τὸ θέλημα τ̃ 40
† Patris mei qui misit ‡ qui videt § credit † *mittentis* me, vt omnis ‡ *videns* filium, &
πέμψαντός με, ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τὸν υἱὸν, καὶ
§ *credens* in eum, habeat vitam æternam: & resuscitabo
πιστεύων εἰς αὐτὸν, ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον· καὶ ἀνα-
‖ in eum ego ‖ nouissimo die. Murmura-
* γογγύζω στήσω αὐτὸν ἐγὼ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. * ἐγόγγυ- 41
bant ergo Iudæi de illo, quia dixisset, Ego sum
ζον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι περὶ αὐτ̃, ὅτι εἶπεν, ἐγώ εἰμι
† vinus qui descendi panis † *descendens* de cælo. Et dicebant
ὁ ἄρτος ὁ καταβὰς ἐκ τ̃ οὐρανοῦ. καὶ ἔλεγον, 42
Nonne hic est Iesus filius Ioseph, cuius nos nouimus
οὐχ οὗτός ἐστιν Ἰησοῦς ὁ υἱὸς Ἰωσὴφ, οὗ ἡμεῖς οἴδαμεν
patrem & matrem? quomodo ergo dicit hic,
τ̃ πατέρα καὶ τὴν μητέρα; πῶς οὖν λέγει οὗτος,
quia de cælo descendi? Respondit
ὅτι ἐκ τ̃ οὐρανοῦ καταβέβηκα; ἀπεκρίθη 43
§ Nolite ergo Iesus, & dixit eis: § *Ne murmurate cum a-*
μὴ γογγύζετε μετ' ἀλ-
§ nisi *lij alijs.* Nemo potest venire ad me, § ſi
λήλων. οὐδεὶς δύναται ἐλθεῖν πρός με, ἐὰν 44
‖ qui misit *non* pater ‖ *mittens* me, traxerit eum: * & ego
μὴ ὁ πατὴρ ὁ πέμψας με, ἑλκύσῃ αὐτόν· καὶ ἐγὼ
† in resuscitabo eum † nouissimo die. Est scri-
ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ἔστι γεγραμ- 45
ptum in Prophetis, Et erunt omnes doci-
μένον ἐν τοῖς προφήταις, Καὶ ἔσονται πάντες διδα-

κτοὶ

biles Dei: omnis *igitur audiens* à patre, & ‡ qui audiuit
κλὶ τ θεῦ. πᾶς οὖν ὁ ἀκούων παρὰ τ πατρὸς κὶ
‡ *discens*, venit ad me. Non quia patrem ‡ didicit,
46 μαθὼν, ἔρχεται πρός με. οὐχ ὅτι τ πατέρα
quisquam vidit, ‖ *si non existens* à Deo: hic vi- ‖ nisi is qui
τις ἑώρακεν, εἰ μὴ ὢν παρὰ τ θεῦ· οὗτος ἑώ- est
dit patrem. Amen, amen dico vobis, † *Cre-* † Qui cre-
47 ρακε τ πατέρα. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ πι- *dens* dit
in me, habet vitam æternam. Ego sum
48 στεύων εἰς ἐμέ, ἔχ ζωὴν αἰώνιον. ἐγώ εἰμι ὁ
panis vitæ. Patres vestri manducauerunt
49 ἄρτος τ ζωῆς. οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τ
manna in deserto, & mortui sunt. Hic est
50 μάννα ἐν τ ἐρήμῳ, κὶ ἀπέθανον. οὗτός ἐστιν ὁ
panis de cælo descendens, vt ‡ quis ex ipso ‡ si
ἄρτος ὁ ἐκ τ οὐρανῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτῦ
mãducauerit, & non moriatur. Ego sum panis
51 φάγῃ, κὶ μὴ ἀποθάνῃ. ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ
viuus, † *ille* de cælo ‖ *descendens*: si quis mãducauerit ex † qui
ζῶν, ὁ ἐκ τ οὐρανῦ καταβάς. ἐάν τις φάγῃ ἐκ ‖ descendit
hoc pane, viuet in æternum: & panis *autem* quẽ
τύτυ τ ἄρτυ, ζήσει εἰς τ αἰῶνα· κὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν
ego dabo, caro mea est, *quam ego dabo* pro
ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μύ ἐστιν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τ τ
mundi vita. Litigabant ergo ad inuicem
52 κόσμυ ζωῆς. ἐμάχοντο οὖν πρὸς ἀλλήλους οἱ
Iudæi, dicentes: Quomodo potest hic nobis dare
ἰυδαῖοι, λέγοντες, πῶς δύναται οὗτος ἡμῖν δῦναι
carnem † *manducare*? Dixit ergo eis Iesus: † suam ad
53 τὴν σάρκα φαγεῖν; εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησῦς, manducã-
Amen amen dico vobis, ‡ *Si non* manducaueritis car- dum? ‡ Nisi
ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τ σάρ-
nem filij hominis, & biberitis eius sanguinem,
κα τ υἱ τ ἀνθρώπυ, κὶ πίητε αὐτῦ τὸ αἷμα, ‡ habebi-
non ‡ *habebis* vitam in vobis ipsis. ‖ *Manducans* meam ‖ Qui mã-
54 οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. ὁ τρώγων μου τ ducat

† bibit carnem, & † *bibens* meum sanguinem habet vitam æternam, &
Σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον, καὶ
‖ in ego resuscitabo eum ‖ nouissimo die. *Nam*
ἐγὼ ἀναστήσω αὐτὸν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. ἡ γὰρ
§ enim caro § mea verè est cibus, & sanguis meus ve-
σάρξ μου ἀληθῶς ἐστι βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀλη-
‖ Qui mā- rè est potus. ¶ *Manducans* meam carnem, & † *bi-*
ducat † bibit θῶς ἐστι πόσις. ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πί- ¶
bens meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.
νων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ.
Sicut misit me viuens pater, & ego viuo
καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν πατὴρ, κἀγὼ ζῶ
‡ qui man- propter patrem: & ‡ *manducans* me, & ipse viuet
διὰ τὸν πατέρα· καὶ ὁ τρώγων με, κἀκεῖνος ζήσει
§ descen- propter me. Hic est panis qui de cælo § *des-*
διʼ ἐμέ. οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κα- §
cendens, non sicut manducauerunt patres vestri man-
ταβάς, οὐ καθὼς ἔφαγον οἱ πατέρες ὑμῶν τὸ μαν-
¶ Qui mā- na, & mortui sunt. ¶ *Manducans* hunc panem, viuet
ducat να, καὶ ἀπέθανον· ὁ τρώγων τοῦτον τὸν ἄρτον, ζήσει
in æternum. Hæc dixit in synagoga do-
εἰς τὸν αἰῶνα. ταῦτα εἶπεν ἐν συναγωγῇ δι- ¶
cens in Capharnaum. Multi ergo audien-
δάσκων ἐν καφαρναούμ. πολλοὶ οὖν ἀκούσαν- ¶
tes ex discipulis eius, dixerunt: Durus est hic
τες ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶπον, σκληρός ἐστιν οὗτος
† & sermo: † quis potest eum audire? Sciens autem
ὁ λόγος· τίς δύναται αὐτοῦ ἀκούειν; Εἰδὼς δὲ ¶
‡ apud se- Iesus ‡ *in seipso*, quia murmurarent de hoc disci-
metipsum ἐν ἑαυτῷ, ὅτι γογγύζουσι περὶ τούτου οἱ μα-
puli eius, dixit eis: Hoc vos scandali-
θηταὶ αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, τοῦτο ὑμᾶς σκανδαλί-
zat? Si ergo videritis filium hominis ascen-
ζει; ἐὰν οὖν θεωρῆτε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἀνα- ¶
dentem vbi erat prius? Spiritus
βαίνοντα ὅπου ἦν τὸ πρότερον; τὸ πνεῦμά ¶
ἐστι τὸ

eſt † *viuificans*, caro non prodeſt quicquam. verba quæ ego * *loquor* vobis, ſpiritus *ſunt*, & vita *ſunt*. Sed ſunt ex vobis quidam qui non credunt: ſciebat enim ab initio Ieſus qui eſſent non credentes, & quis eſſet traditurus eum. Et dicebat, Propter ‡ *hoc* dixi vobis, quia nemo poteſt venire ad me, § *ſi non* fuerit datum ei à patre meo. Ex hoc multi abierunt diſcipulorum eius *in* retrò. & nō * *amplius* cum illo ambulabant. Dixit ergo Ieſus ‖ duodecim, Núquid & vos vultis abire? Reſpondit ergo ei Simon Petrus: Domine, ad quem ibimus? verba vitæ æternæ habes. Et nos credidimus & cognouimus quia tu es Chriſtus filius Dei *viuentis*. Reſpondit eis Ieſus: Nonne ego vos duodecim elegi, & ex vobis vnus diabolus eſt? Dicebat autē † *Iudam* Simonis Iſcariotem: hic enim *futurus* erat eum

† qui viuificat,
* loquutus ſum
‡ ea
§ niſi
* iam
‖ ad
† de Iuda

[r] traditurus, quum esset — [r] *tradere*, vnus *existens* ex duodecim. παραδιδόναι, εἷς ὢν ἐκ τῶν δώδεκα.

CAP. VII. ζ'.

[a] autem — ΚΑὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς μετὰ ταῦτα ἐν τῇ Γα-
lilæam: non enim volebat in Iudæa ambulare; λιλαίᾳ· οὐ γὰρ ἤθελεν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ περιπατεῖν,
quia quærebant eum Iudæi interficere. Erat autē ὅτι ἐζήτουν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκτεῖναι. ἦν δὲ
[z] in proximo dies — [z] *propè* festus Iudæorum, Scenopegia. Dixerunt ἐγγὺς ἡ ἑορτὴ τῶν Ἰουδαίων ἡ σκηνοπηγία. εἶπον
[y] autem — [y] *igitur* ad eum fratres eius: Transi οὖν πρὸς αὐτὸν [4] ἀδελφοὶ αὐτοῦ, μετάβηθι
hinc, & vade in Iudæam, vt & discipuli tui videant opera tua quæ facis. Nemo ἐντεῦθεν, καὶ ὕπαγε εἰς τὴν Ἰουδαίαν, ἵνα καὶ οἱ μα-
[x] palam — θηταί σου θεωρήσουσι τὰ ἔργα σου ἃ ποιεῖς. οὐδεὶς
quippe in occulto quid facit, & quærit ipse in [x] *manifesto* γὰρ ἐν κρυπτῷ τι ποιεῖ, καὶ ζητεῖ αὐτὸς ἐν παρρη-
esse. si hæc facis, manifesta teipsum σίᾳ εἶναι. εἰ ταῦτα ποιεῖς, φανέρωσον σεαυτὸν τῷ
mundo. Neque enim fratres eius credebant in κόσμῳ. οὐδὲ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ ἐπίστευον εἰς
eum. Dicit ergo eis Iesus: Tempus meum αὐτόν. λέγει οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὁ καιρὸς ὁ ἐμὸς
[w] nondum — [w] *adest*, [v] tempus [u] vestrum semper est οὔπω πάρεστιν· ὁ δὲ καιρὸς ὁ ὑμέτερος πάντοτέ ἐστιν
paratum. Non potest mundus odisse vos, me ἕτοιμος. οὐ δύναται ὁ κόσμος μισεῖν ὑμᾶς, ἐμὲ
[t] testimonium perhibeo — autē odit, quia ego [t] *testor* de illo, quia opera δὲ μισεῖ, ὅτι ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ αὐτοῦ, ὅτι τὰ ἔργα
eius mala sunt. Vos ascendite ad αὐτοῦ πονηρά ἐστιν. ὑμεῖς ἀνάβητε εἰς τὴν
[s] diem — festum hunc: ego nondum ascendo ad festum ἑορτὴν ταύτην· ἐγὼ οὔπω ἀναβαίνω εἰς τὴν ἑορτὴν
ταύ-

istum: quia tempus meum nondum impletum est.

ταῦτα εἰπὼν αὐτοῖς, ἐμεινεν ἐν τῇ Γαλι-

Hæc autem dicens eis, mansit in Galilæa. Vt autem ascenderunt fratres eius, tunc

λαία. ὡς δὲ ἀνέβησαν οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τότε

& ipse ascendit ad festum, non manifestè, sed quasi in

καὶ αὐτὸς ἀνέβη εἰς τὴν ἑορτὴν, οὐ φανερῶς, ἀλλ' ὡς ἐν

occulto. Ipsi ergo Iudæi quærebant eum in

κρυπτῷ. Ⓐ οὖν ἰουδαῖοι ἐζήτουν αὐτὸν ἐν τῇ

festo, & dicebant, Vbi est ille? Et murmur

ἑορτῇ, καὶ ἔλεγον, ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; καὶ γογγυσμὸς

multus de eo erat in turbis: hi quidem dicebant,

πολὺς περὶ αὐτοῦ ἦν ἐν τοῖς ὄχλοις· οἱ μὲν ἔλεγον,

Quia bonus est: alij dicebant, Non: sed seducit

ὅτι ἀγαθός ἐστιν. ἄλλοι ἔλεγον, οὐχί· ἀλλὰ πλανᾷ τὸν

turbam. Nemo tamen palam loquebatur de illo, propter metum Iudæorum. Iam autem festo

ὄχλον. οὐδεὶς μέντοι παρρησίᾳ ἐλάλει περὶ αὐτοῦ, διὰ τὸν φόβον τῶν ἰουδαίων. ἤδη δὲ τῆς ἑορτῆς

mediante, ascendit Iesus in templum, & docebat.

μεσούσης ἀνέβη ὁ ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ ἐδίδασκε.

Et mirabantur Iudæi, dicentes: Quomodo hic

καὶ ἐθαύμαζον οἱ ἰουδαῖοι, λέγοντες, πῶς οὗτος

literas scit non discit? Respondit

γράμματα οἶδε μὴ μεμαθηκώς; ἀπεκρίθη

ergo eis Iesus, & dixit: Mea doctrina non

οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, καὶ εἶπεν, ἡ ἐμὴ διδαχὴ οὐκ

est mea, sed mittentis me. Si quis voluerit

ἔστιν ἐμὴ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με. ἐάν τις θέλῃ

voluntatem eius facere, cognoscet de doctrina, vtrùm ex Deo sit, an ego à meipso

τὸ θέλημα αὐτοῦ ποιεῖν, γνώσεται περὶ τῆς διδαχῆς, πότερον ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν, ἢ ἐγὼ ἀπ' ἐμαυτοῦ

loquar. Qui à semetipso loquens, gloriam pro-

λαλῶ. ὁ ἀφ' ἑαυτοῦ λαλῶν, τὴν δόξαν τὴν ἰ-

§ qui autē quærit § eius qui misit

priam quærit: § *at quærens* gloriam § *mittentis* eum,
δίαν ζητεῖ. ὁ δὲ ζητῶν τὴν δόξαν τοῦ πέμψαντος αὐτόν,
hic verax est, & iniustitia in illo non est.
οὗτος ἀληθής ἐστιν, καὶ ἀδικία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν.

* Nonne

*Non Moyses dedit vobis legem, & nemo ex
Οὐ μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὸν νόμον, καὶ οὐδεὶς ἐξ
vobis facit legem? Quid me quæritis interficere?
ὑμῶν ποιεῖ τὸν νόμον; τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι;
respondit turba, & dixit: Dæmonium habes: quis
ἀπεκρίθη ὁ ὄχλος, καὶ εἶπε, δαιμόνιον ἔχεις· τίς σε
quærit interficere? Respondit Iesus, & di-
ζητεῖ ἀποκτεῖναι; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, καὶ εἶ-
xit eis: Vnum opus feci, & omnes mirami-
πεν αὐτοῖς, ἓν ἔργον ἐποίησα, καὶ πάντες θαυμάζε-
ni. Propterea Moyses dedit vobis circumcisio-
τε. διὰ τοῦτο μωσῆς δέδωκεν ὑμῖν τὴν περι-
nem, (non quia ex Moyse est, sed ex pa-
τομὴν, οὐχ ὅτι ἐκ τοῦ μωσέως ἐστὶν, ἀλλ' ἐκ τῶν πα-
tribus:) & in sabbato circumciditis hominem.
τέρων· καὶ ἐν σαββάτῳ περιτέμνετε ἄνθρωπον.
Si circumcisionem accipit homo in sab-
εἰ περιτομὴν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν σαβ-
bato, vt non soluatur lex Moysi: mihi indigna-
βάτῳ, ἵνα μὴ λυθῇ ὁ νόμος μωσέως, ἐμοὶ χολᾶ-
mini quia totum hominem sanum feci in sabba-
τε ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῆ ἐποίησα ἐν σαββά-
to? † Nolite *iudicare* secundùm *speciem*, sed iustum
τῳ; † μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν
iudicium iudicate. Dicebant ergo quidam ex § *Hiero-*
κρίσιν κρίνατε. ἔλεγον οὖν τινες ἐκ τῶν ἱερο-
solymis, Nonne hic est quem quærunt interficere?
σολυμιτῶν, οὐχ οὗτός ἐστιν ὃν ζητοῦσιν ἀποκτεῖναι;
Et ecce palàm loquitur, & nihil ei dicunt: num-
καὶ ἴδε παρρησίᾳ λαλεῖ, καὶ οὐδὲν αὐτῷ λέγουσι· μή-
quid verè cognouerunt principes, quia hic est
ποτε ἀληθῶς ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες, ὅτι οὗτός ἐστιν

ὁ χρι-

† Nolite iudicare * faciem: § Hierosolymis,

Christus? Sed hunc scimus vnde sit: at
27 ὁ χριστὸς. ἀλλὰ τὸν τὸν οἴδαμεν πόθεν ἐστίν. ὁ δὲ
Christus †quum venerit, nemo scit vnde sit. †autem
χριστὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν ἐστίν.
Clamabat ergo in templo docens Iesus, &
28 ἔκραζεν οὖν ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων ὁ ἰησοῦς, καὶ
dicens, Et me scitis, & scitis vnde sim, & à
λέγων, κἀμὲ οἴδατε, καὶ οἴδατε πόθεν εἰμί, καὶ
meipso non veni, sed est verus
ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα· ἀλλ' ἔστιν ἀληθινὸς ὁ
*mittens me, quem vos ‡non nostis. Ego scio *qui misit
29 πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. ἐγὼ οἶδα αὐτὸν, ‡ nescitis.
eum, §quia ab ipso sum, & ipse me misit. § & si di-
ὅτι παρ' αὐτοῦ εἰμι, κἀκεῖνός με ἀπέστειλεν. xero quia
Quærebant ergo eum apprehendere, & nemo im- nescio eũ,
30 ἐζήτουν οὖν αὐτὸν πιάσαι, καὶ οὐδεὶς ἐπέβα- mi- ero similis
vobis mẽ-
λεν ἐπ' αὐτὸν τὴν χεῖρα, ὅτι οὔπω ἐληλύθει ἡ ὥρα dax: sed
eius. Multi autem de turba crediderunt in scio eum,
31 αὐτοῦ. πολλοὶ δὲ ἐκ τοῦ ὄχλου ἐπίστευσαν εἰς * manus.
eum, & dicebant: *Quia* Christus quum venerit, nũquid
αὐτὸν, καὶ ἔλεγον, ὅτι ὁ χριστὸς ὅταν ἔλθῃ, μήτι
plura signa faciet‖ *his* quæ hic †*facit*? Audie- ‖ quàm
32 πλείονα σημεῖα ποιήσει ὧν οὗτος ἐποίησεν; ἤκου- † facit?
runt Pharisæi turbam murmurantem de illo
σαν οἱ φαρισαῖοι τοῦ ὄχλου γογγύζοντος περὶ αὐτοῦ
hæc, & miserunt Pharisæi & Principes Sacer-
ταῦτα, καὶ ἀπέστειλαν οἱ φαρισαῖοι καὶ οἱ ἀρχιε- dotum ministros, vt apprehenderent eum. Dixit ergo * eis
33 ρεῖς ὑπηρέτας, ἵνα πιάσωσιν αὐτόν. εἶπεν οὖν
Iesus: Adhuc modicum tempus vobiscum sum, & va-
ὁ ἰησοῦς, ἔτι μικρὸν χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ ὑπα- do ad ‡ *mittentem* me: Quæretis me, & ‡ eum qui
34 γω πρὸς τὸν πέμψαντά με. ζητήσετέ με, καὶ misit
non inuenietis: & vbi sum ego, vos non potestis
οὐχ εὑρήσετε· καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε

venire. Dixerunt ergo Iudæi ad semetipsos: Quò
ἵνα μὴ εὑρήσομεν; μὴ εἰς τὴν διασπορὰν τῶν Ἑλλήνων μέλλει
§itur' est, hic § *futurus est ire*, quia *nos* non inueniemus
πορεύεσθαι; ὅτι ἡμεῖς οὐχ εὑρήσομεν
*Gentium iturus est, & doctur' gentes? eum? numquid in dispersionem * *Græcorum futurus est ire, & docere Græcos?* Quis
αὐτόν; μὴ εἰς τὴν διασπορὰν τῶν Ἑλλήνων μέλλει πορεύεσθαι, καὶ διδάσκειν τοὺς Ἕλληνας; τίς
est hic sermo quem dixit, quæretis me, & non
ἐστὶν οὗτος ὁ λόγος ὃν εἶπε, Ζητήσετέ με, καὶ οὐχ
inuenietis: & vbi sum ego, vos non potestis ve-
εὑρήσετε· καὶ ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν;
nire? In autem nouissimo die magno
ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ τῆς
festiuitatis stabat Iesus, & clamabat, dicens: Si quis
ἑορτῆς εἱστήκει ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἔκραξε, λέγων, Ἐάν τις
§ Qui credit sitit, veniat ad me, & bibat. ‖ *Credens*
διψᾷ, ἐρχέσθω πρός με, καὶ πινέτω. ὁ πιστεύων
†dicit in me, sicut †*dixit* scriptura. flumina de
εἰς ἐμέ; καθὼς εἶπεν ἡ γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς
ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc autē
κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὕδατος ζῶντος. τοῦτο δὲ
* acceptu-ri erant dixit de spiritu, quem *futuri erant accipere*
εἶπε περὶ τοῦ πνεύματος, οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ
‡ datus: credentes in eum: nondum enim erat spiritus ‡ *datus:*
πιστεύοντες εἰς αὐτόν. οὔπω γὰρ ἦν πνεῦμα ἅ-
§ Ex illa ergo *tus:* quia Iesus nondum erat glorificatus. § *Multi ergo*
γιον, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη. πολλοὶ οὖν
* quū audisse hos sermones eius, *ex* turba * *audientes* *sermonem*, dicebant, Hic
ἐκ τοῦ ὄχλου ἀκούσαντες τὸν λόγον, ἔλεγον, οὗτος
est verè prophetæ. Alij dicebant, Hic
ἐστὶν ἀληθῶς ὁ προφήτης. ἄλλοι ἔλεγον, οὗτος
‖quidam autem ‖ est Christus: ‖ *alij* dicebant, † *Non enim ex* Gali-
† Nūquid à ἐστὶν ὁ Χριστός· ἄλλοι ἔλεγον, μὴ γὰρ ἐκ τῆς Γαλι-
læa Christus venit? Nonne scriptura dicit, quia
λαίας ὁ Χριστὸς ἔρχεται; οὐχὶ ἡ γραφὴ εἶπεν, ὅτι
ἐκ τοῦ

ex semine Dauid, & de Bethlehem *vi- *castello,
ἐκ τοῦ σπέρματος Δαυὶδ, καὶ ἀπὸ Βηθλεὲμ τῆς κω-
ubi erat Dauid, Christus venit? Dissensio
43 μης ὅπου ἦν Δαυὶδ, ὁ Χριστὸς ἔρχεται; σχίσμα
itaque in turba facta est propter eum. Quidam autē vo-
44 οὖν ἐν τῷ ὄχλῳ ἐξ αὐτοῦ. τινὲς δὲ ἤ-
lebant ex ipsis apprehendere eum: sed nemo immi-
θελον ἐξ αὐτῶν πιάσαι αὐτόν· ἀλλ' οὐδεὶς ἐπέβα-
sit super eum manus. Venerunt ergo mini-
45 λεν ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας. ἦλθον οὖν οἱ ὑπηρέ-
stri ad Pontifices & Pharisæos, & dixerūt
ται πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ Φαρισαίους, καὶ εἶπον
eis, illi: Quare non adduxistis illum? Re-
46 αὐτοῖς ἐκεῖνοι, διὰ τί οὐκ ἠγάγετε αὐτόν; ἀπε-
sponderunt ministri: Nunquam sic loquutus est ho-
κρίθησαν οἱ ὑπηρέται, οὐδέποτε οὕτως ἐλάλησεν ἄν-
mo, sicut hic homo. Respondérunt
47 θρωπος, ὡς οὗτος ὁ ἄνθρωπος. ἀπεκρίθησαν
ergo eis Pharisæi: Numquid & vos seducti e-
οὖν αὐτοῖς οἱ Φαρισαῖοι, μὴ καὶ ὑμεῖς πεπλάνη-
stis? Nūquid aliquis ex principibus credidit in
48 σθε; μή τις ἐκ τῶν ἀρχόντων ἐπίστευσεν εἰς
eum, aut ex Pharisæis? Sed turba hæc
49 αὐτὸν, ἢ ἐκ τῶν Φαρισαίων; ἀλλ' ὁ ὄχλος οὗτος ὁ
‡non noscens legem, maledicti sunt. § Di- ‡ quæ non
50 μὴ γινώσκων τὸν νόμον, ἐπάρατοί εἰσι. λέ- § Dixit nouit
γει Nicodemus ad eos, ille *profectus nocte ad *qui venit
Νικόδημος πρὸς αὐτοὺς, ὁ ἐλθὼν νυκτὸς πρὸς
eum, ‖ vnus †existens ex ipsis: Numquid lex nostra iudicat ‖ qui
51 αὐτὸν, εἷς ὢν ἐξ αὐτῶν. μὴ ὁ νόμος ἡμῶν κρίνει †erat
hominem, *si non audierit ab ipso prius, *nisi
τὸν ἄνθρωπον, ἐὰν μὴ ἀκούσῃ παρ' αὐτοῦ πρότερον,
& cognouerit quid faciat? Respondérunt, & dixerunt ei:
52 καὶ γνῷ τί ποιεῖ; ἀπεκρίθησαν, καὶ εἶπον αὐτῷ, ‡ Galilæus,
Nūquid & tu ‡ ex Galilæa es? scrutare§, & vide, quia es?
μὴ καὶ σὺ ἐκ τῆς Γαλιλαίας εἶ; ἐρεύνησον, καὶ ἴδε ὅτι § scriptu-
ras,

propheta ex Galilæa non surrexit.

προφήτης ἐκ τῆς γαλιλαίας οὐκ ἐγήγερται.

* reuersi sunt — Et *perrexit vnusquisque in domum suam.

καὶ ἐπορεύθη ἕκαστος εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ.

CAP. VIII. η'.

'Oliueti. — IEsus autem perrexit in montem *oliarum.

ΙΗΣΟΥΣ δὲ ἐπορεύθη εἰς τὸ ὄρος τῶν ἐλαιῶν.

‖ Et † venit — ‖ Diluculo *autem* iterum † *accessit* in templum, & omnis

ὄρθρου δὲ πάλιν παρεγένετο εἰς τὸ ἱερόν, καὶ πᾶς

populus venit ad eum, & sedens docebat

ὁ λαὸς ἤρχετο πρὸς αὐτόν, καὶ καθίσας ἐδίδασκεν

eos. Adducunt autem Scribæ & Phari-

αὐτούς. ἄγουσι δὲ οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ φαρι-

sæi *ad eum* mulierem in adulterio depre-

σαῖοι πρὸς αὐτὸν γυναῖκα ἐπὶ μοιχείᾳ κατ-

* statuerũt ‡ Et dixerunt — hensam, & *statuentes* eam in medio, ‡ Di-

ληφθεῖσαν, καὶ στήσαντες αὐτὴν ἐν μέσῳ, λέ-

cunt ei: Magister, §*hanc inuenimus in ipso*

γουσιν αὐτῷ, διδάσκαλε, ταύτην κατειλήφθαμεν

facto adulterantem. In autem Lege *nostra* Moy-

μοιχευομένην. ἐν δὲ τῷ νόμῳ ἡμῖν μω-

* nobis ‖ lapidare. — ses mandauit * huiusmodi ‖ *lapidari.* Tu

σῆς ἐνετείλατο τὰς τοιαύτας λιθοβολεῖσθαι· σὺ

ergo quid dicis? Hoc autem dicebant tentantes eum,

οὖν τί λέγεις; τοῦτο δὲ ἔλεγον πειράζοντες αὐτόν,

† possent accusare — vt † *haberent* accusationem aduersus eum. At Iesus *deor-

ἵνα ἔχωσι κατηγορίαν κατ' αὐτοῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς κά-

sum inclinans, digito scribebat in

τω κύψας, τῷ δακτύλῳ ἔγραφεν εἰς τὴν

§ Quum ergo — terram, *non simulans.* ‡ *Vt autem* perseuerarẽt in

γῆν, μὴ προσποιούμενος. ὡς δὲ ἐπέμενον ἐ-

§ retexit se, & dixit eis: — terrogantes eum, † *erectus* ait *ad eos*:

ρωτῶντες αὐτόν, ἀνακύψας εἶπε πρὸς αὐτούς,

Qui sine peccato est vestrũm, primus lapidem in il-

ὁ ἀναμάρτητος ὑμῶν, πρῶτος (Ν) λίθον ἐπ' αὐ-

τῇ βα-

iam † *inclat.* Et iterum *deorsum* inclinans, scribebat † mittatè
8 τῇ βαλέτω. καὶ πάλιν κατω κύψας ἔγραφεν se
in terram. Ij autem audientes ‡, & à con- ‡ hæc,
9 εἰς τὴν γῆν. οἱ δὲ ἀκουσαντες καὶ ὑπὸ τῆς συνει-
scientia redarguti, exibant vnus post vnum, inci-
δήσεως ἐλεγχόμενοι ἐξήρχοντο εἷς καθ' εἷς, ἀρξά-
pientes a senioribus vsque extremos: & re-
μενοι ἀπὸ τῶν πρεσβυτέρων ἕως τῶν ἐσχάτων· καὶ § relictus est solus Ieſus, & mulier in medio *exi- § remanſit
κατελείφθη μόνος ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἡ γυνὴ ἐν μέσῳ οὖ- * ſtans. ‖ Erigens ſe
sens. Erectus autem Ieſus, & neminem ſpe-
10 σα. ἀνακύψας δὲ ὁ Ἰησοῦς, καὶ μηδένα θεασά-
ctans praeter mulierem, dixit ei: ‖ Vbi ſunt, ‖ Mulier
μενος πλὴν τῆς γυναικὸς, εἶπεν αὐτῇ, ποῦ εἰσὶν
" illi accuſatores tui? nemo te condemnauit? " qui te ac-
ἐκεῖνοί σου οἱ κατήγοροι; οὐδείς σε κατέκρινεν; cuſabant
† Illa autem dixit, Nemo, Domine. Dixit autem ei Ieſus: † Quæ
11 ἡ δὲ εἶπεν, οὐδείς, κύριε. εἶπε δὲ αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς,
Nec ego te " condemno. Vade, & ‡ ab hoc nunc " condẽna-
οὐδὲ ἐγώ σε κατακρίνω. πορεύου, καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν bo. ‡ iam am-
non amplius peccato. Iterum ergo eis Ieſus lo- plius noli
μηκέτι ἁμάρτανε. πάλιν οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ἐ peccare.
12 λάλησε, λέγων, ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου· ὁ ἀκο- § qui ſe-
‖ quens me, non * ambulabit in tenebris: ſed quitur
λουθῶν ἐμοὶ, οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' * ambulat
habebit lumen vitæ. Dixerunt ergo ei Pha-
13 ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ φα-
riſæi: Tu de temetipſo ‖ teſtaris? teſtimonium tuũ ‖ teſtimo-
ρισαῖοι, σὺ περὶ σεαυτοῦ μαρτυρεῖς; ἡ μαρτυρία σου nium per-
non eſt verum. Reſpondit Ieſus & dixit hibes?
14 οὐκ ἔστιν ἀληθής. ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν
eis: Et ſi ego " teſtor de meipſo, verum eſt " ‖ teſtimo-
αὐτοῖς, κἂν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἀληθής ἐστιν nium per-
teſtimonium meum: quia ſcio vnde veni, & quò hibeo
ἡ μαρτυρία μου· ὅτι οἶδα πόθεν ἦλθον, καὶ ποῦ

† aut

vado: vos autem nescitis vnde venio, & quò vado. Vos secundùm carnem iudicatis: ego non iudico quemquam. Et si iudico *autem* ego, iudicium meum verum est: quia solus non sum, sed ego, & † *mittens* me Pater. Et in Lege *verò* vestra scriptum est: Quia duorum hominum testi-

† qui misit

monium verum est. Ego sum ‡ *testificans* de meipso: & ‡ *testatur* de me. † *mittens* me Pa-

‡ qui testimonium perhibeo

‡ testimonium perhibet

† qui misit

ter. Dicebant ergo ei: Vbi est Pater tuus? Respondit Iesus: Neque me scitis, neque Patrem meum. si me sciretis, § & Patrem meum sciretis *nimirum*

§ forsitan

Hæc verba loquutus est Iesus in gazophylacio, docens in templo: & nemo apprehendit eum, quia necdum venerat hora eius.

Dixit ergo iterum eis Iesus: Ego vado: & quæretis me, & in peccato vestro moriemini. Quò ego vado, vos non potestis venire.

Dicebant ergo Iudæi: Numquid interficiet semetipsum,

ὅτι

quia dicit: Quò ego vado, vos non potestis venire?
ὅτι λέγει, ὅπου ἐγὼ ὑπάγω, ὑμεῖς οὐ δύνασθε ἐλθεῖν;

Et dicebat eis: Vos de deorsum estis, ego * ex * de superis
23 καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς, ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστέ, ἐγὼ ἐκ nis
sursum sum. vos de mundo hoc estis, ego
τῶν ἄνω εἰμί· ὑμεῖς ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἐστέ, ἐγὼ
non sum de mundo hoc. Dixi ergo vobis
24 οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. εἶπον οὖν ὑμῖν
quia moriemini in peccatis vestris. si enim non
ὅτι ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἐὰν γὰρ μὴ
credideritis quia ego sum, moriemini in † *pec-* † peccato
πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀποθανεῖσθε ἐν ταῖς ἁ- *catis* vestro.
catis vestris. Dicebant ergo ei: Tu quis es? Et
25 μαρτίαις ὑμῶν. ἔλεγον οὖν αὐτῷ, σὺ τίς εἶ; καὶ
dixit illis Iesus: Principium * *quòd* & loquor * qui
εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, τὴν ἀρχὴν ὅτι καὶ λαλῶ
vobis. Multa habeo de vobis loqui & iudicare,
26 ὑμῖν. πολλὰ ἔχω περὶ ὑμῶν λαλεῖν καὶ κρίνειν,
sed ‡ *mittens* me verax est: & ego quæ audiui ‡ qui misit
ἀλλ' ὁ πέμψας με ἀληθής ἐστι. κἀγὼ ἃ ἤκουσα
* ab eo, hæc loquor in § *mundum.* Non § mundo
27 παρ' αὐτοῦ, ταῦτα λέγω εἰς (τὸν) κόσμον. οὐκ Et
cognouerunt quia Patrem eis dicebat *. Dixit * Deum.
28 ἔγνωσαν ὅτι τὸν πατέρα αὐτοῖς ἔλεγεν. εἶπεν
ergo eis Iesus: Quum exaltaueritis filium ho-
οὖν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ὅταν ὑψώσητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀν-
minis, tunc cognoscetis quia ego sum, & à
θρώπου, τότε γνώσεσθε ὅτι ἐγώ εἰμι, καὶ ἀπ'
meipso facio nihil: sed sicut docuit me
ἐμαυτοῦ ποιῶ οὐδέν, ἀλλὰ καθὼς ἐδίδαξέ με ὁ
Pater *meus*, hæc loquor. Et ‖ *mittens me,* ‖ qui me
29 πατήρ μου, ταῦτα λαλῶ. καὶ ὁ πέμψας με, mísit, me-
cum me est: * non reliquit me solum *Pater*, quia * & cum
μετ' ἐμοῦ ἐστιν· οὐκ ἀφῆκέ με μόνον ὁ πατήρ· ὅτι
ego † placita ei, facio semper. Hæc † quæ sunt,
ἐγὼ τὰ ἀρεστὰ αὐτῷ ποιῶ πάντοτε. ταῦτα

illo loquente, multi crediderunt in eum.
αὐτοῦ λαλοῦντος, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν.

Dicebat ergo Iesus ad * credentes
ἔλεγεν οὖν ὁ Ἰησοῦς πρὸς τοὺς πεπιστευκότας
eum Iudæos: Si vos manseritis in sermone
αὐτῷ Ἰουδαίους, ἐὰν ὑμεῖς μείνητε ἐν τῷ λόγῳ τῷ
meo, verè discipuli mei eritis. Et cognoscetis
ἐμῷ, ἀληθῶς μαθηταί μου ἐστέ. καὶ γνώσεσθε
veritatem: & veritas ‡ *liberos faciet* vos. Re-
τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς. ἀπε-
sponderunt ei: Semen Abrahæ sumus, & ne-
κρίθησαν αὐτῷ, σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ οὐ-
mini seruiuimus vnquam: quomodo tu dicis,
δενὶ * δεδουλεύκαμεν πώποτε· πῶς σὺ λέγεις,
Quòd liberi eritis? Respondit eis Ie-
ὅτι ἐλεύθεροι γενήσεσθε; ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰη-
sus: Amen, amen dico vobis, quia omnis ‡ *faciens*
σοῦς, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι πᾶς ὁ ποιῶν
peccatum, seruus est peccati. Au-
τὴν ἁμαρτίαν, δοῦλός ἐστι τῆς ἁμαρτίας. ὁ δὲ
tem seruus * non manet in domo in æternum. filius
δοῦλος οὐ μένει ἐν τῇ οἰκίᾳ εἰς τὸν αἰῶνα· ὁ υἱὸς
manet in æternum. Si ergo filius vos liberā-
μένει εἰς τὸν αἰῶνα. ἐὰν οὖν ὁ υἱὸς ὑμᾶς ἐλευθε-
¶ filij uerit, verè liberi eritis. Scio quia Abra-
ρώσῃ, ὄντως ἐλεύθεροι ἔσεσθε. οἶδα ὅτι σπέρ-
men Abrahæ estis: sed quæritis me interfice-
μα Ἀβραάμ ἐστε, ἀλλὰ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖ-
re, quia sermo meus non capit in vobis. Ego quod
ναι, ὅτι ὁ λόγος ὁ ἐμὸς οὐ χωρεῖ ἐν ὑμῖν. ἐγὼ ὃ
vidi apud Patrem *meum*, loquor: & vos
ἑώρακα παρὰ τῷ πατρί μου, λαλῶ· καὶ ὑμεῖς
° quæ igitur °quod vidistis apud Patrem vestrum, faci-
οὖν ὃ ἑωράκατε παρὰ τῷ πατρὶ ὑμῶν, ποιεῖ-
tis. Responderunt & dixerunt ei: Pater
τε. ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, ὁ πατὴρ
ἡμῶν

noster Abraham est. Dicit eis Iesus: Si filij
ἡμῶν Ἀβραάμ ἐστι. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, εἰ τέκνα
Abrahæ † *essetis*, opera Abrahæ *faceretis*. † estis,
τοῦ Ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραὰμ ἐποιεῖτε. * facite.
Nunc autem quæritis me interficere, hominem, qui
40 νῦν δὲ ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον ὃς
veritatem vobis loquutus sum, quam audiui à
τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα, ἣν ἤκουσα παρὰ
Deo hoc Abraham non fecit. Vos
41 τοῦ θεοῦ· τοῦτο Ἀβραὰμ οὐκ ἐποίησεν. ὑμεῖς
facitis opera patris vestri. Dixerunt itaque ei:
ποιεῖτε τὰ ἔργα τοῦ πατρὸς ὑμῶν. εἶπον οὖν αὐτῷ,
Nos ex fornicatione non sumus ‡ *facti*. vnum patrem ha- ‡ nati.
ἡμεῖς ἐκ πορνείας οὐ γεγεννήμεθα. ἕνα πατέρα ἔ-
bemus Deum. Dixit § eis Iesus: si Deus § ergo
42 χομεν τὸν θεόν. εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, εἰ ὁ θεὸς
pater vester esset, diligeretis vtique me: ego enim ex
πατὴρ ὑμῶν ἦν, ἠγαπᾶτε ἂν ἐμέ· ἐγὼ γὰρ ἐκ τοῦ
Deo *profectus sum, & veni: neque enim à meipso veni, * processi,
θεοῦ ἐξῆλθον, καὶ ἥκω· οὐδὲ γὰρ ἀπ' ἐμαυτοῦ ἐλήλυθα,
sed ille me misit. ‖ *Propter quid* loquelam ‖ Quare
43 ἀλλ' ἐκεῖνός με ἀπέστειλε. διατί τὴν λαλιὰν
meam non cognoscitis? Quia non potestis audire
τὴν ἐμὴν οὐ γινώσκετε; ὅτι οὐ δύνασθε ἀκούειν τὸν
sermonem meum. Vos ex patre diabo-
44 λόγον τὸν ἐμόν. ὑμεῖς ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ διαβόλου
lo estis, & desideria patris vestri vul-
ἐστέ, καὶ τὰς ἐπιθυμίας τοῦ πατρὸς ὑμῶν θέλε-
tis facere. ille homicida erat ab ini-
τε ποιεῖν. ἐκεῖνος ἀνθρωποκτόνος ἦν ἀπ' ἀρ-
tio, & in veritate non stetit: quia non est
χῆς, καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ οὐκ ἔστηκεν· ὅτι οὐκ ἔστιν
veritas in eo. quum loquitur mendacium, ex
ἀλήθεια ἐν αὐτῷ. ὅταν λαλῇ τὸ ψεῦδος, ἐκ τῶν
propriis loquitur: quia mendax est, & pater eius.
ἰδίων λαλεῖ· ὅτι ψεύστης ἐστὶ, καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ.

Ego autem quia veritatem dico, non creditis mihi.
ἐγὼ δὲ ὅτι τὴν ἀλήθειαν λέγω, οὐ πιστεύετέ μοι. 45
† arguet Quis ex vobis † *arguit* me de peccato? Si autē
τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρτίας; εἰ δὲ 46
* quare veritatem dico, * *propter quid* vos non creditis mihi?
ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς οὐ πιστεύετέ μοι;
‡ Qui est ‡ Propterea ‡ *Existens* ex Deo, verba Dei audit. ‡ *Propter*
ὁ ὢν ἐκ τοῦ θεοῦ, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ ἀκούει. διὰ τοῦτο 47
hoc vos non auditis, quia ex Deo non estis.
τοῦτο ὑμεῖς οὐκ ἀκούετε, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἐστέ.
Responderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei:
ἀπεκρίθησαν οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ εἶπον αὐτῷ, 48
* Nonne bene *Non pulchrè* dicimus nos, quia Samaritanus es tu,
οὐ καλῶς λέγομεν ἡμεῖς, ὅτι Σαμαρείτης εἶ σὺ,
& dæmonium habes? Respondit Iesus: Ego dæ-
καὶ δαιμόνιον ἔχεις; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, ἐγὼ δαι- 49
monium non habeo: sed honorifico Patrem meum, &
μόνιον οὐκ ἔχω, ἀλλὰ τιμῶ τὸν πατέρα μου, καὶ
vos inhonoratis me. Ego autem non quæro glo-
ὑμεῖς ἀτιμάζετέ με. ἐγὼ δὲ οὐ ζητῶ τὴν δό- 50
‖ qui quærat, & iudicet. riam meam. est ‖ *quærens & iudicans.* Amen, amen
ξαν μου· ἔστιν ὁ ζητῶν καὶ κρίνων. ἀμὴν ἀμὴν 51
dico vobis, si quis sermonem meum seruauerit, mor-
λέγω ὑμῖν, ἐάν τις τὸν λόγον τὸν ἐμὸν τηρήσῃ, θάνα-
tem non videbit in æternum. Dixerunt ergo
τον οὐ μὴ θεωρήσῃ εἰς τὸν αἰῶνα. εἶπον οὖν 52
ei Iudæi: Nunc cognouimus quia dæmonium ha-
αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, νῦν ἐγνώκαμεν ὅτι δαιμόνιον ἔ-
bes. Abraham mortuus est & Prophetæ: & tu di-
χεις· Ἀβραὰμ ἀπέθανε καὶ οἱ προφῆται· καὶ σὺ λέ-
cis, Si quis sermonem meū seruauerit, non gustabit
γεις, ἐάν τις τὸν λόγον μου τηρήσῃ, οὐ μὴ γεύσεται
† Nūquid mortem in æternum? † *Non* tu maior es
θανάτου εἰς τὸν αἰῶνα; μὴ σὺ μείζων εἶ τοῦ 53
patre nostro Abraham, qui mortuus est? & Pro-
πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, ὅστις ἀπέθανε; καὶ οἱ προ-

φῆται

phetæ mortui sunt. Quem teipsum tu facis? Re-
54 φῆται ἀπέθανον. τίνα σεαυτὸν σὺ ποιεῖς; ἀπε-
spondit Iesus: Si ego glorifico meipsum, gloria
κρίθη Ἰησοῦς, ἐὰν ἐγὼ δοξάζω ἐμαυτόν, ἡ δόξα
mea nihil est. est Pater meus *glorificans* me, quē "qui glo-
μου οὐδέν ἐστιν· ἔστιν ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με, ὃν rificat
vos diciris quia Deus vester est: Et non cogno-
55 ὑμεῖς λέγετε ὅτι θεὸς ὑμῶν ἐστι. καὶ οὐκ ἐγνώ-
nistis eum, ego autem noui eum. Et si dixero quia non
κατε αὐτὸν, ἐγὼ δὲ οἶδα αὐτόν. κὰν εἴπω ὅτι οὐκ
scio eum, ero similis vobis, mendax: Sed scio
οἶδα αὐτὸν, ἔσομαι ὅμοιος ὑμῶν, ψεύστης· ἀλλ' οἶδα
eum, & sermonem eius seruo. Abraham pa-
56 αὐτὸν, καὶ τὸν λόγον αὐτοῦ τηρῶ. Ἀβραὰμ ὁ πα-
rer vester exultauit vt videret diem
τὴρ ὑμῶν ἠγαλλιάσατο ἵνα ἴδῃ τὴν ἡμέραν τὴν
meum: & vidit, & gauisus est. Dixerunt ergo Iu-
57 ἐμὴν· καὶ εἶδε, καὶ ἐχάρη. Εἶπον οὖν οἱ Ἰου-
dæi ad eum: Quinquaginta annos nondum habes,
δαῖοι πρὸς αὐτὸν, πεντήκοντα ἔτη οὔπω ἔχεις,
& Abraham vidisti? Dixit eis Iesus:
58 καὶ Ἀβραὰμ ἑώρακας; Εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
Amen amen dico vobis, † *prius* Abraham ‡ *fie-* † antequā
ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν Ἀβραὰμ γενέ- ‡ fieret,
σθαι, ἐγὼ εἰμί. Tulerunt ergo lapides vt iace-
59 σθαι, ἐγώ εἰμι. * ἦραν οὖν λίθους ἵνα βάλω- * αἴρω &
rent in eum. Iesus autem abscondit se, & exiuit ἄιρομαι
σιν ἐπ' αὐτόν. Ἰησοῦς δὲ * ἐκρύβη, καὶ ἐξῆλθεν * κρύπτω
de templo, *transiens per medium eorum*, &
ἐκ τοῦ ἱεροῦ, διελθὼν διὰ μέσου αὐτῶν, καὶ *prætereis sic.*
παρῆγεν οὕτως.

CAP. IX. θ'.

Et prætereiens", vidit hominem cæcum † ex " le ais,
1 ΚΑὶ παράγων εἶδεν ἄνθρωπον τυφλὸν ἐκ

natiuitate. Et interrogauerunt eum discipuli eius,
γενετῆς. καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ,
dicentes: Rabbi, quis peccauit, hic aut parentes e-
λέγοντες, ῥαββί, τίς ἥμαρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐ-
ius, vt cæcus nasceretur? Respondit Iesus: Neque
τοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννηθῇ; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, οὔτε
hic peccauit, neque parentes eius: sed vt mani-
οὗτος ἥμαρτεν, οὔτε οἱ γονεῖς αὐτοῦ· ἀλλ' ἵνα φα-
festentur opera Dei in illo: Me oportet ope-
νερωθῇ τὰ ἔργα τοῦ θεοῦ ἐν αὐτῷ. ἐμὲ δεῖ ἐργά-
* eius qui misit rari opera * *mittentis* me, donec dies est.
ζεσθαι τὰ ἔργα τοῦ πέμψαντός με ἕως ἡμέρα ἐστίν·
Venit nox, quando nemo potest operari. Quàdiu
ἔρχεται νὺξ ὅτε οὐδεὶς δύναται ἐργάζεσθαι. ὅταν
‖ quum dixisset, in mundo sum, lux sum mundi. Hæc ‖ di-
ἐν τῷ κόσμῳ ὦ, φῶς εἰμι τοῦ κόσμου. ταῦτα εἰ-
† in terrã, cens, expuit † *humi*, & fecit lutum ex spu-
πὼν, ἔπτυσε χαμαὶ, καὶ ἐποίησε πηλὸν ἐκ τοῦ πτύ-
to, & liniuit lutum super oculos
σματος, καὶ ἐπέχρισε τὸν πηλὸν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς
* eius, * *cæci*: Et dixit ei: Vade, laua in
τοῦ τυφλοῦ, καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὕπαγε, νίψαι εἰς τὸν
‡ natatoria Siloë, ‡ *natatoriam* Siloam, quod interpretatur, Miſ-
κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ, ὃ ἑρμηνεύεται ἀπε-
sus. Abiit ergo & lauit, & venit videns.
σταλμένος. ἀπῆλθεν οὖν καὶ ἐνίψατο, καὶ ἦλθε βλέπων.
§ qui viderant Itaque vicini & § *spectantes* eum
οὖν γείτονες καὶ οἱ θεωροῦντες αὐτὸν τὸ
* mẽdicus prius quia * *cæcus* erat, dicebant: Nonne hic est
πρότερον ὅτι τυφλὸς ἦν, ἔλεγον, οὐχ οὗτός ἐστιν
‖ qui sedebat & mẽdicabat? * *sedens & mendicans*? Alij dicebant, Quia
ὁ καθήμενος καὶ προσαίτης; ἄλλοι ἔλεγον, ὅτι
† Nequaquam, sed hic est. Alij autem, † *quòd* similis ei est. Il-
οὗτός ἐστιν· ἄλλοι δέ, ὅτι ὅμοιος αὐτοῦ ἐστιν· ἐκεῖ-
* verò le dicebat: Quia ego sum. Dicebant ergo ei:
νος ἔλεγε, ὅτι ἐγώ εἰμι. ἔλεγον οὖν αὐτῷ,

πῶς

Quomodo aperti sunt tibi oculi? Respondit
11 ὡς ἀνεῴχθησάν σου οἱ ὀφθαλμοί; ἀπεκρίθη
ille & ait: Homo † dictus Iesus, lu- † qui dic-
ὁ ἐκεῖνος καὶ εἶπεν, ἄνθρωπος λεγόμενος Ἰησοῦς πη- tur
tum fecit, & vnxit meos oculos, &
λὸν ἐποίησε, καὶ ἐπέχρισέ μου τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ
dixit mihi: Vade ad natatoriam * Siloam, * Siloë,
εἶπέ μοι, ὕπαγε εἰς τὴν κολυμβήθραν τοῦ Σιλωάμ,
& laua. † Abiens autem & lotus vidi. & Et abij, &
καὶ νίψαι· ἀπελθὼν δὲ καὶ νιψάμενος ἀνέβλεψα. laui, &
§ Dixerunt ergo ei: Vbi est ille? Ait: Ne- § Et
12 Εἶπον οὖν αὐτῷ, ποῦ ἐστιν ἐκεῖνος; λέγει, οὐκ
scio. Adducunt eum ad Pharisæos * illum * qui cæ-
13 οἶδα. ἄγουσιν αὐτὸν πρὸς τοὺς Φαρισαίους τὸν cus fuerat
nuper cæcum. Erat autem Sabbatum quando lutum
14 ποτε τυφλόν. ἦν δὲ σάββατον, ὅτε τὸν πηλὸν
fecit Iesus, & aperuit eius ocu-
ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀνέῳξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλ- los. Iterum ergo interrogabant eum & Pharisæi
15 μούς. πάλιν οὖν ἠρώτων αὐτὸν καὶ οἱ Φαρισαῖοι
quomodo vidisset. ‖ At dixit eis: Lutum impo- ‖ Ille autē
πῶς ἀνέβλεψεν. ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς, πηλὸν ἐπέθη- suit mihi super oculos, & laui: & vi-
κέ μου ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ ἐνιψάμην, καὶ βλέ- deo. Dicebant ergo ex Pharisæis quidam: Hic
16 πω. ἔλεγον οὖν ἐκ τῶν Φαρισαίων τινὲς, οὗτος
homo non est à Deo, * quòd Sabba- * qui
ὁ ἄνθρωπος οὐκ ἔστι παρὰ θεοῦ, ὅτι τὸ σάββα- tum nō custodit. Alij † dicebant: Quomodō potest ho- † autem
τον οὐ τηρεῖ. ἄλλοι ἔλεγον, πῶς δύναται ἄν- mo peccator * talia signa facere? Et * hæc,
θρωπος ἁμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν; καὶ schisma erat ‡ in ipsis. Dicunt ergo cæco ‡ inter
17 σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς. λέγουσιν οὖν τῷ τυφλῷ eos.
iterum, Tu, quid dicis de illo, § quòd aperuit tuos § qui
πάλιν, σὺ τί λέγεις περὶ αὐτοῦ, ὅτι ἠνέῳξέ σου τοὺς

oculos? Ille autē dixit: Quia propheta est. Non
ὀφθαλμους; ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι προφήτης ἐστίν. οὐκ ἐ
crediderunt ergo Iudæi de illo, quia cæcus
πίστευσαν οὖν οἱ ἰουδαῖοι περὶ αὐτοῦ, ὅτι τυφλὸς
*fuisset & vidisset: donec ‖ qui viderat
*erat, & vidit, vsque quo vocauerunt parentes
ἦν, καὶ ἀνέβλεψεν, ἕως ὅτου ἐφώνησαν τοὺς γονεῖς
eius ‖ *filius videntis*: Et interrogauerunt eos,
αὐτοῦ τοῦ ἀναβλέψαντος· καὶ ἠρώτησαν αὐτοὺς,
dicentes: Hic est filius vester, quem vos dicitis
λέγοντες, οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ὑμῶν, ὃν ὑμεῖς λέγετε
quia cæcus natus est? Quomodo ergo nunc videt?
ὅτι τυφλὸς ἐγεννήθη; πῶς οὖν ἄρτι βλέπει;
Respondérunt *autem* eis parentes eius, & dixe-
ἀπεκρίθησαν οὖν αὐτοῖς οἱ γονεῖς αὐτοῦ καὶ εἶ-
runt, Scimus quia hic est filius noster, & quia cæ-
πον, οἴδαμεν ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς ἡμῶν, καὶ ὅτι τυφ-
*videat, cus natus est: Quomodo autē nunc *videt*, nesci-
λὸς ἐγεννήθη. πῶς δὲ νῦν βλέπει, οὐκ οἴδα-
mus, aut quis aperuit eius oculos, nos
μεν, ἢ τίς ἤνοιξεν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς, ἡμεῖς
nescimus. *ipse* ætatem habet, ipsum interroga-
οὐκ οἴδαμεν· αὐτὸς ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρωτήσα-
te. ipse de seipso loquatur. Hæc dixerunt
τε· αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ λαλήσει. ταῦτα εἶπον
parentes eius, quoniam timebant Iudæos. iam enim
οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ὅτι ἐφοβοῦντο τοὺς ἰουδαίους· ἤδη γὰρ
† cōspiraverant † *constituerant* Iudæi, vt si quis eum confite-
συνετέθειντο οἱ ἰουδαῖοι, ἵνα ἐάν τις αὐτὸν ὁμολο-
retur * Christum, extra synagogam fieret. ‡ *Propter hoc*
* esse ‡ Propterea γήσῃ χριστὸν, ἀποσυνάγωγος γένηται. διὰ τοῦτο
parentes eius dixerunt, Quia ætatem habet, ipsum inter-
οἱ γονεῖς αὐτοῦ εἶπον, ὅτι ἡλικίαν ἔχει, αὐτὸν ἐρω-
‡ rursum rogate. Vocauerunt ergo ‡ *ex secundo* ho-
τήσατε. ἐφώνησαν οὖν τὸ δεύτερον τὸν ἄν-
minem qui fuerat cæcus, & dixerunt ei: Da gloriam
θρωπον ὃς ἦν τυφλὸς, καὶ εἶπον αὐτῷ, δὸς δόξαν
τῷ θεῷ·

Deo. nos scimus quia homo hic pec-
τῷ θεῷ· ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἁ-
cator est. *Respondit ergo ille, & * Dixit ergo eis ille:
25 μαρτωλός ἐστιν. ἀπεκρίθη οὖν ἐκεῖνος καὶ
ait: Si peccator est, nescio: vnum scio, quia
εἶπεν, εἰ ἁμαρτωλός ἐστιν, οὐκ οἶδα· ἓν οἶδα, ὅτι
cæcus | existens, modò video. Dixerunt autem illi iterum: ‖ quum essem,
τυφλὸς ὢν, ἄρτι βλέπω. εἶπον δὲ αὐτῷ πάλιν,
Quid fecit tibi? quomodo aperuit † tuos oculos? ° ergo † tibi
26 τί ἐποίησέ σοι; πῶς ἀνέῳξέ σου τοὺς ὀφθαλ-
Respondit eis: Dixi vobis iam, & non
27 μούς; ἀπεκρίθη αὐτοῖς, εἶπον ὑμῖν ἤδη, καὶ οὐκ
audistis: quid iterum vultis audire? * num & vos
ἠκούσατε· τί πάλιν θέλετε ἀκούειν; μὴ καὶ ὑμεῖς
vultis eius discipuli fieri? ‡ Conuiciati sunt
28 θέλετε αὐτοῦ μαθηταὶ γενέσθαι; * ἐλοιδόρησαν
ergo ei, & dixerunt: Tu es discipulus illius: nos
οὖν αὐτόν, καὶ εἶπον, σὺ εἶ μαθητὴς ἐκείνου, ἡμεῖς
autem Moysi sumus discipuli. Nos scimus
29 δὲ τοῦ Μωσέως ἐσμὲν μαθηταί. ἡμεῖς οἴδαμεν
quia Moysi loquutus est Deus: hunc autem nesci-
ὅτι Μωσῇ λελάληκεν ὁ θεός· τοῦτον δὲ οὐκ οἴδα-
mus vnde ‡ est. Respondit ille homo, & di- ‡ sit.
30 μεν πόθεν ἐστίν. ἀπεκρίθη ὁ ἄνθρωπος καὶ εἶ-
xit eis: In enim hoc mirabile est, quia vos
πεν αὐτοῖς, ἐν γὰρ τούτῳ θαυμαστόν ἐστιν, ὅτι ὑμεῖς
nescitis vnde sit, & aperuit meos ocu-
οὐκ οἴδατε πόθεν ἐστί, καὶ ἀνέῳξέ μου τοὺς ὀφθαλ-
los. Scimus autem quia peccatores Deus non
31 μούς. οἴδαμεν δὲ ὅτι ἁμαρτωλῶν ὁ θεὸς οὐκ
audit: sed si quis Dei cultor * sit, & voluntatem e- * est,
ἀκούει, ἀλλ' ἐάν τις θεοσεβὴς ᾖ, καὶ τὸ θέλημα αὐ-
ius | faciat, hunc * audit. Ex seculo non audi- ‖ facit, * exaudit.
32 τοῦ ποιῇ, τοῦτου ἀκούει. ἐκ τοῦ αἰῶνος οὐκ ἠκού-
tum est quia aperuit quis oculos cæci nati.
σθη ὅτι ἤνοιξέ τις ὀφθαλμοὺς τυφλοῦ γεγεννημένου.

† Nisi

† *Si non* esset hic à Deo, non poterat facere
Εἰ μὴ ἦν οὗτος παρὰ θεοῦ, οὐκ ἠδύνατο ποιεῖν 33
quicquam. Respondérunt & dixérunt ei: In pec.
οὐδέν. ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον αὐτῷ, ἐν ἁ- 34
catis *tu* natus es totus: & tu doces
μαρτίαις σὺ ἐγεννήθης ὅλος, καὶ σὺ διδάσκεις
nos? Et eiecérunt eum foras. Audiuit Ie-
ἡμᾶς; καὶ ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω. ἤκουσεν ὁ ἰη- 35
‡ quam inuenisset
sus quia eiecerunt eum foras, & ‡ *inueniens* eum, di-
σοῦς ὅτι ἐξέβαλον αὐτὸν ἔξω καὶ εὑρὼν αὐτὸν, εἶ-
xit ei: Tu credis in filium Dei? Re-
πεν αὐτῷ, σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ; ἀπε- 36
spondit ille, & dixit: *Et* quis est, Domine, vt cre-
κρίθη ἐκεῖνος καὶ εἶπε, καὶ τίς ἐστι κύριε, ἵνα πι-
dam in eum? Dixit *autem* ei Iesus: Et vi-
στεύσω εἰς αὐτόν; εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ ἰησοῦς, καὶ ἑω- 37
‡ qui lo- distí eum, & ‡ *loquens cum te, ille* est.
ρακάς αὐτόν, καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ, ἐκεῖνός ἐστιν.
§ At ille * procidés
§ *Is autem* ait: Credo Domine. Et * adorauit
ὁ δὲ ἔφη, πιστεύω κύριε· καὶ προσεκύνησεν 38
‖ ei eum. Et dixit ‖ Iesus: In iudicium ego in
αὐτῷ. ‖ καὶ εἶπεν ὁ ἰησοῦς, εἰς κρῖμα ἐγὼ εἰς τὸν 39
‡ qui non vident, mundum hunc veni: vt ‡ *non videntes* vi-
κόσμον τοῦτον ἦλθον, ἵνα οἱ μὴ βλέποντες βλέ-
† qui vi- dent, deant, & † *videntes* cæci fiant. Et au-
πωσι, καὶ οἱ βλέποντες τυφλοὶ γένωνται. καὶ ἤ- 40
* quidam ‡ qui cum ipso erant: § Nũquid dierunt * ex Pharisæis ‡ *hæc existentes cum eo,*
κουσάν τινες ἐκ τῶν φαρισαίων ταῦτα οἱ ὄντες μετ' αὐτοῦ,
& dixerunt ei: § *Num* & nos cæci sumus? Di-
καὶ εἶπον αὐτῷ, μὴ καὶ ἡμεῖς τυφλοί ἐσμεν; εἶ- 41
xit eis Iesus: Si cæci essetis, non haberetis
πεν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, εἰ τυφλοὶ ἦτε, οὐκ ἂν εἴχε-
peccatum. nunc verò dicitis, Quia videmus. *Itaque*
τε ἁμαρτίαν. νῦν δὲ λέγετε, ὅτι βλέπομεν· ἡ οὖν
peccatum vestrum manet.
ἁμαρτία ὑμῶν μένει.

CAP. X. 1.

Amen amen dico vobis, † *non intrans* per ostium in ouile ouium, sed * *ascendens* aliunde, ille fur est & latro. ‡ *Ille verò intrans* per ostium, pastor est ouium. Huic ostiarius aperit, & oues vocem eius audiunt, & proprias oues vocat § *iuxta nomen*, & educit eas. Et quum proprias oues emiserit, antè eas vadit: & oues illum sequuntur, quia sciunt vocem eius. Alienum autem non * *sequentur*, sed ‖ *fugient* ab eo: quia non nouerunt alienorum vocem. Hoc prouerbium dixit eis Iesus. Illi autem nō cognouerūt " *quænā esset quæ loquebatur* eis. Dixit ergo iterum eis Iesus: Amen amen dico vobis, quia ego sum ostium ouium. Omnes quotquot venerunt, fures sunt &

† qui non intrat

* ascendit

‡ Qui autē intrat

§ nominatim,

* sequuntur,

‖ fugiunt

" quid loqueretur

1 Ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ μὴ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας εἰς τὴν αὐλὴν τῶν προβάτων,
ἀλλὰ ἀναβαίνων ἀλλαχόθεν, ἐκεῖνος κλέπτης ἐστὶ
καὶ λῃστής. 2 ὁ δὲ εἰσερχόμενος διὰ τῆς θύρας, ποι-
μήν ἐστι τῶν προβάτων. 3 τούτῳ ὁ θυρωρὸς ἀ-
νοίγει, καὶ τὰ πρόβατα τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούει, καὶ τὰ
ἴδια πρόβατα καλεῖ κατ' ὄνομα, καὶ ἐξάγει αὐτά.
4 καὶ ὅταν τὰ ἴδια πρόβατα ἐκβάλῃ, ἔμπροσ-
θεν αὐτῶν πορεύεται, καὶ τὰ πρόβατα αὐτῷ ἀ-
κολουθεῖ, ὅτι οἴδασι τὴν φωνὴν αὐτοῦ. 5 ἀλλο-
τρίῳ δὲ οὐ μὴ ἀκολουθήσωσιν, ἀλλὰ φεύξονται
ἀπ' αὐτοῦ· ὅτι οὐκ οἴδασι τῶν ἀλλοτρίων τὴν φω-
νήν. 6 ταύτην τὴν παροιμίαν εἶπεν αὐτοῖς ὁ
Ἰησοῦς· ἐκεῖνοι δὲ οὐκ ἔγνωσαν τίνα ἦν ἃ ἐλάλει
αὐτοῖς. 7 εἶπεν οὖν πάλιν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἀμὴν
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγώ εἰμι ἡ θύρα τῶν προ-
βάτων. 8 πάντες ὅσοι ἦλθον, κλέπται εἰσὶ καὶ

latrones: sed non audierunt eos oues.

λῃσταί· ἀλλ' οὐκ ἤκουσαν αὐτῶν τὰ πρόβατα.

Ego sum ostium, per me si quis introierit, sal-

ἐγώ εἰμι ἡ θύρα· δι' ἐμοῦ ἐάν τις εἰσέλθῃ, σω-

† pascua uabitur: & ingredietur & egredietur. & † *pastum*

θήσεται, καὶ εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν

* nisi inueniet. Fur non venit * *si non* vt furetur

εὑρήσει. ὁ κλέπτης οὐκ ἔρχεται εἰ μὴ ἵνα κλέψῃ

& macter, & perdat. Ego veni vt vitam habeant

καὶ θύσῃ καὶ ἀπολέσῃ· ἐγὼ ἦλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσι

& abundantius habeant. Ego sum pastor

καὶ περισσὸν ἔχωσιν. ἐγώ εἰμι ὁ ποιμὴν

‡ bonus. ‡ *pulcher*. Pastor ‡ *pulcher* animam suam po-

ὁ καλός. ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθη-

* suis. nit pro ouibus *. Mercenarius autē & ‖ nō

‖ qui non est σιν ὑπὲρ τῶν προβάτων. ὁ μισθωτὸς δὲ καὶ

existens pastor, cuius non sunt oues propriæ, videt

οὐκ ὢν ποιμὴν, οὗ οὐκ εἰσὶ τὰ πρόβατα ἴδιᾳ, θεωρεῖ

lupum venientem, & dimittit oues, &

τὸν λύκον ἐρχόμενον, καὶ ἀφίησι τὰ πρόβατα, καὶ

fugit: & lupus rapit *eas*, & dispergit

φεύγει· καὶ ὁ λύκος ἁρπάζει αὐτὰ καὶ σκορπίζει τὰ

' autem oues. *At* mercenarius ' fugit, quia mercenarius

πρόβατα. ὁ δὲ μισθωτὸς φεύγει, ὅτι μισθωτός

† pertinet ad eum est: & non † *cura est ei* de ouibus. Ego

ἐστιν, καὶ οὐ μέλει αὐτῷ περὶ τῶν προβάτων. ἐγώ

* bonus, ‡ cognoscunt me meæ. sum pastor * *pulcher*, & cognosco meas, & ‡ *cognoscor à meis*. Sicut nouit me

εἰμι ὁ ποιμὴν ὁ καλός, καὶ γινώσκω τὰ ἐμὰ, καὶ γι-

Pater, & ego agnosco Patrem: & ani-

νώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν. καθὼς γινώσκει με

§ meis: mam meam pono pro ouibus §. Et a-

ὁ πατὴρ, κἀγὼ γινώσκω τὸν πατέρα· καὶ τὴν ψυ-

* hoc ouili: lias oues habeo, quæ non sunt ex * *caulo hoc*:

χήν μου τίθημι ὑπὲρ τῶν προβάτων. καὶ ἄλ-

λα πρόβατα ἔχω, ἃ οὐκ ἔστιν ἐκ τῆς αὐλῆς ταύτης·

κἀκεῖ-

& illas me oportet adducere: & vocem meam au-
καὶ ἐκεῖνά με δεῖ ἀγαγεῖν, καὶ τῆς φωνῆς μου ἀκού-
dient: & fiet vnum ouile, & vnus pastor. *Propter
σουσι, καὶ γενήσεται μία ποίμνη, εἷς ποιμήν. διὰ * & Propter: ea
hoc Pater me diligit, quia ego pono ani-
τοῦτο ὁ πατήρ με ἀγαπᾷ, ὅτι ἐγὼ τίθημι τὴν ψυ-
mam meam, vt iterum sumam eam. Nemo tol-
χήν μου, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν. οὐδεὶς αἴ-
lit eam à me: sed ego pono eam à
ρει αὐτὴν ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τίθημι αὐτὴν ἀπ'
meipso. potestatem habeo ponendi eam, & potestatem
ἐμαυτοῦ. ἐξουσίαν ἔχω θεῖναι αὐτήν, καὶ ἐξουσίαν
habeo iterum sumendi eam. Hoc mandatum
ἔχω πάλιν λαβεῖν αὐτήν. ταύτην τὴν ἐντολὴν
accepi à Patre meo. Dissensio igitur ite-
ἔλαβον παρὰ τοῦ πατρός μου. σχίσμα οὖν πά- † inter Iu-
rum facta est † in Iudæa propter sermones hos. λιν ἐγένετο ἐν τοῖς Ἰουδαίοις διὰ τοὺς λόγους τούτους. dæos
Dicebant autem multi ex ipsis: Dæmonium habet, &
ἔλεγον δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, δαιμόνιον ἔχει καὶ
insanit: quid eum auditis? Alij dicebant, Hæc
μαίνεται· τί αὐτοῦ ἀκούετε; ἄλλοι ἔλεγον, ταῦτα
verba non sunt * dæmoniaci: Num dæmo- *dæmoniũ habentis.
τὰ ῥήματα οὐκ ἔστι δαιμονιζομένου· μὴ δαιμό- Numquid
nium potest cæcorum oculos aperire? Fa-
νιον δύναται τυφλῶν ὀφθαλμοὺς ἀνοίγειν; ἐ-
cta sunt autem Encænia in Hierosolymis: & hyems
γένετο τὰ ἐγκαίνια ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ χειμὼν
erat. Et ambulabat Iesus in templo in porticu
ἦν. καὶ περιεπάτει ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ἱερῷ ἐν τῇ στοᾷ
Salomonis. Circumdederunt ergo eum Iudæi,
Σολομῶντος. ἐκύκλωσαν οὖν αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι,
& dicebant ei: Quo vsque animam nostram tol-
καὶ ἔλεγον αὐτῷ, ἕως πότε τὴν ψυχὴν ἡμῶν αἴ-
lis? si tu es Christus, dic nobis palàm. Re-
ρεις; εἰ σὺ εἶ ὁ χριστός, εἰπὲ ἡμῖν παῤῥησίᾳ. ἀπε-

‡ Loquor

spondit eis Iesus: ‡ *Dixi* vobis: & non creditis.
χρίνη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, εἶπον ὑμῖν, καὶ οὐ πιστεύετε.
opera quæ ego facio in nomine Patris
τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ πατρός
‡ testimo-niũ perhi-bent

mei, hæc ‡ *testantur* de me. Sed vos
μου, ταῦτα μαρτυρεῖ περὶ ἐμοῦ· ἀλλ' ὑμεῖς
* quia

non creditis: *non *enim* estis ex ouibus
οὐ πιστεύετε· οὐ γάρ ἐστε ἐκ τῶν προβάτων τῶν
meis, sicut dixi vobis. Oues meæ
ἐμῶν, καθὼς εἶπον ὑμῖν. τὰ πρόβατα τὰ ἐμὰ
vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & se-
τῆς φωνῆς μου ἀκούει, κἀγὼ γινώσκω αὐτά, καὶ ἀ-
quuntur me. Et ego vitam æternam do
κολουθοῦσί μοι. κἀγὼ ζωὴν αἰώνιον δίδωμι
eis, & non peribunt in æternum: & non
αὐτοῖς, καὶ οὐ μὴ ἀπόλωνται εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ οὐχ
rapiet quisquam eas de manu mea. Pater meus
ἁρπάσει τις αὐτὰ ἐκ τῆς χειρός μου. ὁ πατήρ μου
qui dedit mihi, maior omnibus est: & nemo po-
ὃς δέδωκέ μοι, μείζων πάντων ἐστί, καὶ οὐδεὶς δύ-
test rapere de manu patris mei. E-
ναται ἁρπάζειν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ πατρός μου. ἐ-
go & Pater vnum sumus. Sustulerunt ergo iterum
γὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμεν. ἐβάστασαν οὖν πάλιν
lapides Iudæi, vt lapidarent eum. Respon-
λίθους οἱ ἰουδαῖοι, ἵνα λιθάσωσιν αὐτόν. ἀπεκρί-
‖ bona

dit eis Iesus: Multa ‖ *pulchra* opera ostendi vo-
* δείκνυμι

bis ex Patre meo: propter quod eorum opus lapi-
θη αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, πολλὰ καλὰ ἔργα * ἔδειξα ὑ-
datis me? Responderunt ei Iudæi, *dicen-*
μῖν ἐκ τοῦ πατρός μου· διὰ ποῖον αὐτῶν ἔργον λιθά-
ζετέ με; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ ἰουδαῖοι λέγον-
° bono

tes: De *pulchro* opere non Lapidamus te, sed
τες, περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ
† quam sis,

de blasphemia: & quia tu homo † *existens*,
περὶ βλασφημίας, καὶ ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν,
ποιεῖς

facis teipsum Deum. Respondit eis Iesus:
34 ποιεῖς σεαυτὸν θεόν. ἀπεκρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς,
†Nonne est scriptum in lege vestra: *Ego di- † Nonne ‖ *quia
οὐκ ἔστι γεγραμμένον ἐν τῷ νόμῳ ὑμῶν, ἐγὼ εἶ-
xi, dij estis? Si illos dixit deos, ad quos
35 πα, θεοί ἐστε; εἰ ἐκείνους εἶπε θεοὺς, πρὸς οὓς
sermo Dei factus est, & non potest solui
ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυθῆναι
scriptura: Quem Pater sanctificauit & misit in
36 ἡ γραφή· ὃν ὁ πατὴρ ἡγίασε καὶ ἀπέστειλεν εἰς
mundum, vos dicitis, Quia blasphemas: quia di-
τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε, ὅτι βλασφημεῖς, ὅτι εἶ-
xi, Filius Dei sum? Si non facio opera Pa-
37 πον, ὅτι υἱὸς τοῦ θεοῦ εἰμι; εἰ οὐ ποιῶ τὰ ἔργα τοῦ πα-
tris mei, ‡ne credite mihi ‡ Si autem facio, & si mi- ‡ nolite credere
38 τρός μου, μὴ πιστεύετέ μοι· εἰ δὲ ποιῶ, κἂν ἐ-
hi non ‡credatis, operibus credite: vt cognoscatis ‡ vultis credere,
μοὶ μὴ πιστεύητε, τοῖς ἔργοις πιστεύσατε, ἵνα γνῶτε
& credatis quia in me Pater *, & ego in ‖ eo. * est, ‖ Patre.
καὶ πιστεύσητε ὅτι ἐν ἐμοὶ ὁ πατήρ, κἀγὼ ἐν αὐτῷ.
Quærebant ergo *rursum* eum apprehendere: & exiuit
39 ἐζήτουν οὖν πάλιν αὐτὸν πιάσαι· καὶ ἐξῆλθεν
† *ex manu* eorum. Et abiit iterum trans † de manibus
40 ἐκ τῆς χειρὸς αὐτῶν. καὶ ἀπῆλθε πάλιν πέραν τοῦ
Iordanem, in * locum vbi erat Ioannes pri- * eum
Ἰορδάνου, εἰς τὸν τόπον ὅπου ἦν Ἰωάννης τὸ πρῶ-
mùm baptizans: & mansit illic. Et multi vene-
41 τον βαπτίζων, καὶ ἔμεινεν ἐκεῖ. καὶ πολλοὶ ἦλ-
runt ad eum, & dicebant: Quia Ioannes quidem si-
θον πρὸς αὐτὸν, καὶ ἔλεγον, ὅτι Ἰωάννης μὲν σημ-
gnum fecit nullum. Omnia autem quæcumq; dixit Ioan-
μεῖον ἐποίησεν οὐδέν· πάντα δὲ ὅσα εἶπεν Ἰωάν-
nes de hoc, vera erant. Et crediderunt mul-
42 νης περὶ τούτου, ἀληθῆ ἦν. καὶ ἐπίστευσαν πολ-
ti illic in eum.
λοὶ ἐκεῖ εἰς αὐτόν.

CAP. XI. ια'.

Erat autē quidam languens Lazarus à Bethania,

ΗΝ δέ τις ἀσθενῶν Λάζαρος ἀπὸ Βηθανίας,

§ de castello §ororum * quæ vnxit

§ ex vico Mariæ & Marthæ § sororū ἐκ τῆς κώμης Μαρίας καὶ Μάρθας τῆς ἀδελφῆς

eius. Erat autem Maria * vngens Dominum vn-

αὐτῆς. ἦν δὲ Μαρία ἡ ἀλείψασα τὸν κύριον μύ-

§ extersit * ἐκμάσσω † eius

guēto, & § extergens pedes eius capillis

ρῳ, καὶ * ἐκμάξασα τοὺς πόδας αὐτοῦ ταῖς θριξὶν

suis: cuius frater Lazarus infirmabatur. Mi-

αὐτῆς, ἧς ὁ ἀδελφὸς Λάζαρος ἠσθένει. ἀπε-

serunt ergo sorores † ad eum, dicentes: Do-

στειλαν οὖν αἱ ἀδελφαὶ πρὸς αὐτὸν λέγουσαι, κυ-

mine, ecce quem amas infirmatur. Audiens autem Iesus,

ριε, ἴδε ὃν φιλεῖς ἀσθενεῖ. ἀκούσας δὲ ὁ Ἰησοῦς

* eis: dixit *: Hæc infirmitas non est ad mortem,

εἶπεν, αὕτη ἡ ἀσθένεια οὐκ ἔστι πρὸς θάνατον,

sed pro gloria Dei: vt glorificetur filius

ἀλλ' ὑπὲρ τῆς δόξης τοῦ θεοῦ, ἵνα δοξασθῇ ὁ υἱὸς τοῦ

Dei per eam. Diligebat autem Iesus Martham,

θεοῦ δι' αὐτῆς. ἠγάπα δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν Μάρθαν

§ Mariam, & sororem eius §, & Lazarum. Vt ergo

καὶ τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς καὶ τὸν Λάζαρον. ὡς οὖν

§ eodem loco duobus diebus * hæc

audiuit quia infirmabatur, tunc quidem mansit in § quo erat lo-

ἤκουσεν ὅτι ἀσθενεῖ, τότε μὲν ἔμεινεν ἐν ᾧ ἦν τό-

co duos dies. Deinde post * hæc dicit

πῳ δύο ἡμέρας. ἔπειτα μετὰ τοῦτο λέγει τοῖς

discipulis suis: Eamus in Iudæam iterum.

μαθηταῖς αὐτοῦ, ἄγωμεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν πάλιν.

Dicunt ei discipuli: Rabbi, nunc quærebant

λέγουσιν αὐτῷ οἱ μαθηταί, ῥαββί, νῦν ἐζήτουν

te lapidare Iudæi: & iterum vadis illuc?

σε λιθάσαι οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ πάλιν ὑπάγεις ἐκεῖ;

Respondit Iesus: Nonne duodecim horæ sunt

ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, οὐχὶ δώδεκα ὧραί εἰσιν τῆς

ἡμέ-

diei? si quis ambulauerit in die, non of-
ἡμέρας; ἐὰν τις περιπατῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ, οὐ προσ-
fendit: quia lucem mundi huius videt. Si
κόπτει, ὅτι τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου βλέπει. ἐὰν
autem quis ambulauerit in nocte, offendit: quia
δέ τις περιπατῇ ἐν τῇ νυκτί, προσκόπτει, ὅτι τὸ
lux non est in eo. Hæc ait, & post
φῶς οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. καὶ τοῦτο εἶπε, καὶ μετὰ
hoc dicit eis: Lazarus amicus noster dor- | hæc
τοῦτο λέγει αὐτοῖς, Λάζαρος ὁ φίλος ἡμῶν κεκοί- * κοιμᾶται
mit: sed vado vt à somno excitem eum. Di-
μηται· ἀλλὰ πορεύομαι ἵνα ἐξυπνίσω αὐτόν. εἶ-
xerunt ergo discipuli eius: Domine, si dormit, † ser- † saluus e-
πον οὖν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, κύριε, εἰ κεκοίμηται, σω-
uabitur. Dixerat autem Iesus de morte e-
θήσεται. εἰρήκει δὲ ὁ Ἰησοῦς περὶ τοῦ θανάτου αὐ-
ius: illi autem putauerũt quia de dormitione somni
τοῦ, ἐκεῖνοι δὲ ἔδοξαν ὅτι περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ ὕπνου
diceret. Tunc ergo dixit eis Iesus mani-
λέγει. τότε οὖν εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς παρρη-
ste, Lazarus mortuus est. Et gaudeo propter vos,
σίᾳ, Λάζαρος ἀπέθανε. καὶ χαίρω δι' ὑμᾶς,
vt credatis, quoniam non eram ibi: sed eamus
ἵνα πιστεύσητε, ὅτι οὐκ ἤμην ἐκεῖ· ἀλλὰ ἀπέλθωμεν
ad eum. Dixit ergo Thomas ille dictus Di- * qui dici-
πρὸς αὐτόν. εἶπεν οὖν Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δί- tur
dymus, ‡ condiscipulis: Eamus & nos, vt ‡ ad con-
δυμος τοῖς συμμαθηταῖς, ἀπέλθωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα discipulos.
moriamur cum eo. § Veniens igitur Iesus *, in- § Venit i-
ἀποθάνωμεν μετ' αὐτοῦ. § ἐλθὼν οὖν ὁ Ἰησοῦς εὗ- taque
uenit eum quatuor dies iam habentem in * &c
ρεν αὐτὸν τέσσαρας ἡμέρας ἤδη ἐχοντα ἐν τῷ
monumento. Erat autem Bethania iuxta Hieroso-
μνημείῳ. ἦν δὲ ἡ Βηθανία ἐγγὺς τῶν ἱεροσο-
lymam quasi à stadiis quindecim. Et multi
λύμων ὡς ἀπὸ σταδίων δεκαπέντε. καὶ πολλοὶ

‖ autem

ex Iudæis venerant ad eas qua circa Mar-
ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἦλυθον πρὸς τὴν Μάρ-
tham & Mariam, vt consolarentur eas
θαν καὶ Μαρίαν, ἵνα
* παραμυθήσωνται αὐτὰς
de frarre suo. Ergo Martha vt audi-
περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν. ἡ οὖν Μάρθα ὡς ἤκου-
uit quia Iesus venit, occurrit illi: Ma-
σεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔρχεται, * ὑπήντησεν αὐτῷ· Μα-
ria autem †in domo sedebat. Dixit ergo
ριὰμ δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο. εἶπεν οὖν ἡ
Marrha ad Iesum: Domine, si fuisses hic, fra-
Μάρθα πρὸς τὸν Ἰησοῦν, κύριε, εἰ ἦς ὧδε, ὁ ἀδελφός
ter, meus non fuisset mortuus. Sed & nunc scio
μου οὐκ ἂν ἐτεθνήκει. ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα
quia quæcumq; popoſceris *Deum*, dabit tibi Deus. Di-
ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν θεὸν, δώσει σοι ὁ θεός. λέ-
cit illi Iesus: Resurget frater tuus.
γει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου.
Dicit ei Martha: Scio quia resurget in
λέγει αὐτῷ ἡ Μάρθα, οἶδα ὅτι ἀναστήσεται ἐν τῇ
resurrectione in nouissimo die. Dixit ei
ἀναστάσει ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ. εἶπεν αὐτῇ
Iesus: Ego sum resurrectio & vita: ‡ qui
ὁ Ἰησοῦς, ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή· ὁ πι-
credit etiam si mortuus fuerit, viuet: Et
στεύων εἰς ἐμὲ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται· καὶ
§ omnis §*viuens, & credens* in me, non morie-
πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ, οὐ μὴ ἀποθά-
tur in æternum. Credis hoc? Ait illi:
νῃ εἰς τὸν αἰῶνα. πιστεύεις τοῦτο; λέγει αὐτῷ,
Vtiq; Domine: ego credidi quia tu es Christus
ναὶ κύριε· ἐγὼ πεπίστευκα ὅτι σὺ εἶ ὁ χριστὸς ὁ
filius Dei, in hunc mundum *veniens*. Et
υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος. καὶ
‖ cum di- hæc ‖*loquutus*, abiit: & vocauit Mariam
ταῦτα εἰπὼν ἀπῆλθε, καὶ ἐφώνησε Μαρίαν
τὴν ἀ-

* παραμυθέομαι
† domi
‡ à Deo,
‡ qui credit
§ qui viuit, & credit
* qui venisti.
‖ cum dixisset

sororem suam silentio, dicens: Ma-
τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς λάθρᾳ, εἰποῦσα, ὁ διδά-
gister adest, & vocat te. Illa vt audiuit
29 σκαλος πάρεστι καὶ φωνεῖ σε. ἐκείνη ὡς ἤκουσεν
surgit citò, & venit ad eum. Nondum
30 ἐγείρεται ταχύ, καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτόν. οὔπω
† autē venerat Iesus in *vicum, sed erat ‡ in
ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην, ἀλλ' ἦν ἔτι ἐν
* castellū: ‡ adhuc
* loco, vbi occurrerat ei Martha. Ergo illo
31 τόπῳ, ὅπου ὑπήντησεν αὐτῷ ἡ Μάρθα. οἱ οὖν
Iudæi § existentes cum ea in domo, & * con-
§ qui erāt * consolabantur
Ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ, καὶ παρα-
solantes eam, ‖ videntes Mariam, quia ci-
‖ quum viderent
μυθούμενοι αὐτήν, ἰδόντες τὴν Μαρίαν, ὅτι τα-
to surrexit & exiit, sequuti sunt eam, dicen-
χέως ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν, ἠκολούθησαν αὐτῇ, λέγον-
tes: Quia vadit ad monumentum, vt ploret
τες, ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ μνημεῖον, ἵνα κλαύσῃ
ibi. Ergo Maria quum venisset vbi erat Iesus,
32 ἐκεῖ. ἡ οὖν Μαρία ὡς ἦλθεν ὅπου ἦν ὁ Ἰησοῦς,
videns eum, cecidit eius ad pedes, # di-
& dicēs
ἰδοῦσα αὐτόν, ἔπεσεν αὐτοῦ εἰς τοὺς πόδας, λέ-
ei: Domine, si fuisses hic, non esset mortuus
γουσα αὐτῷ, κύριε, εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανε
meus frater. Iesus ergo vt vidit eam
33 μου ὁ ἀδελφός. Ἰησοῦς οὖν ὡς εἶδεν αὐτὴν
plorantem, & † simul venientes ipsā Iudæos ploran-
† qui venerant cū ea.
κλαίουσαν, καὶ τοὺς συνελθόντας αὐτῇ Ἰουδαίους κλαίον-
tes, infremuit spiritu, & turba-
τας, * ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι, καὶ ἐτάραξε-
* ἐμβριμάω
34 ν ἑαυτόν· καὶ εἶπε, ποῦ * τεθείκατε αὐτόν; * τίθημι
Dicunt ei: Domine, veni & vide. * Lacrymatus est * Et
35 λέγουσιν αὐτῷ, κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε. ἐδάκρυσεν
Iesus. Dixerunt ergo Iudæi: Ecce quomodo amabat
36 ὁ Ἰησοῦς. ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι, ἴδε πῶς ἐφίλε

eum. Quidam autẽ ex ipsis dixerunt: Non poterat
αὐτόν. τινὲς ὲξ αὐτῶν εἶπον, οὐκ ἠδύνατο ὁ
‡ qui aperuit — hic ‡ *aperiens* oculos cæci, face-
οὗτος ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, ποιῆ-
re vt & hic non moreretur? Iesus ergo rursum
σαι ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ; ἰησοῦς οὖν πάλιν
infremens in semetipso, venit ad mon-
ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ, ἔρχεται εἰς τὸ μνη-
§ ei. mentum. erat autem spelunca: & lapis superpositus erat ‡ *super eam*
μεῖον. ἦν δὲ σπήλαιον, καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ.
Ait Iesus: Tollite lapidem: dicit ei so-
λέγει ὁ ἰησοῦς, ἄρατε τὸν λίθον· λέγει αὐτῷ ἡ ἀ-
* eius qui — ror * *mortui* Martha: Domine, iam fœtet: qua-
δελφὴ τοῦ τεθνηκότος μάρθα, κύριε, ἤδη ὄζει· τε-
‖ Nonne — triduanus enim est. Dicit ei Iesus: ‖ *Non* di-
ταρταῖος γάρ ἐστι. λέγει αὐτῇ ὁ ἰησοῦς, οὐκ εἶ-
xi tibi, quoniã si credideris, videbis gloriam Dei?
πόν σοι ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς, ὄψῃ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ;
Tulerunt ergo lapidem, *vbi erat mortuus positus.*
ἦραν οὖν τὸν λίθον, οὗ ἦν ὁ τεθνηκὼς κείμενος. 41
* autem e- — *At* Iesus * *extulit* *oculos* sursum, & dixit: Pater,
ὁ δὲ ἰησοῦς ἦρε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω, καὶ εἶπε, πάτερ,
leuatis oculis — gratias ago tibi, quoniam audisti me. Ego autẽ sciebã
εὐχαριστῶ σοι, ὅτι ἤκουσάς μου. ἐγὼ δὲ ἤδειν
† populum — quia semper me audis: sed propter † *turbam*
ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν
circumstantem dixi: vt credant quia tu me misi-
περιεστῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι σύ με ἀπέ-
* quum dixisset, — sti. Et hæc * *dicens*, voce magna cla-
στειλας. καὶ ταῦτα εἰπὼν, φωνῇ μεγάλῃ ἔκ-
† statim — mauit, Lazare, veni foras. Et ‡ *exiit*
ραυγασε, λάζαρε, δεῦρο ἔξω. καὶ ἐξῆλθεν ὁ 44
prodiit ‖ fuerat — mortuus, ligatus pedes & manus
τεθνηκὼς, δεδεμένος τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας
§ institis: * ligata — ‡ *fasciis*: & facies illius sudario * *obuincta* erat.
κειρίαις, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ σουδαρίῳ περιεδέδετο.
λέγει

Dicit eis Iesus: Soluite eum, & sinite abi-
λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λύσατε αὐτὸν, καὶ ἄφετε ὑπά-
re. Multi ergo ex Iudæis ‖ *venientes* ad
γειν. πολλοὶ οὖν ἐκ τῶν Ἰουδαίων οἱ ἐλθόντες πρὸς
Mariam ", & †*spectantes* quæ eumque fecit Ie-
τὴν Μαριάμ, καὶ θεασάμενοι ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰη-
sus, crediderunt in eum. Quidam autē ex ipsis
σοῦς, ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν. τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν
abierunt ad Pharisæos, & dixerunt eis
ἀπῆλθον πρὸς τοὺς Φαρισαίους, καὶ εἶπον αὐτοῖς
quæ fecit Iesus. Collegerunt ergo *principes*
ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς. Συνήγαγον οὖν [Q] ἀρ-
sacerdotum, & Pharisæi concilium, & dicebāt: Quid
χιερεῖς, καὶ οἱ Φαρισαῖοι συνέδριον, καὶ ἔλεγον, τί
faciimus? quia hic homo multa signa
ποιοῦμεν; ὅτι οὗτος ὁ ἄνθρωπος πολλὰ σημεῖα
facit. Si dimittimus eum sic, omnes cre-
ποιεῖ. ἐὰν ἀφῶμεν αὐτὸν οὕτω, πάντες πιστεύ-
dent in eum: & venient Romani, & tol-
σουσιν εἰς αὐτόν, καὶ ἐλεύσονται οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ ἀροῦ-
lent nostrum & locum & gentem. Vnus autē *quidā* ex
σιν ἡμῶν καὶ τὸν τόπον καὶ τὸ ἔθνος. Εἷς δέ τις ἐξ
ipsis Caiaphas, ‡*princeps Sacerdotū existens* anni illius, ‡ nomine, quum esset Pontifex
αὐτῶν Καϊάφας, ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου,
dixit eis: Vos nescitis quicquam: Nec co-
εἶπεν αὐτοῖς, ὑμεῖς οὐκ οἴδατε οὐδέν· οὐδὲ διαλο-
gitatis quia expedit nobis vt vnus homo
γίζεσθε ὅτι συμφέρει ἡμῖν ἵνα εἷς ἄνθρωπος
moriatur pro populo, & non tota gens
ἀποθάνῃ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, καὶ μὴ ὅλον τὸ ἔθνος
pereat. Hoc autem à semetipso non dixit: sed
ἀπόληται. τοῦτο δὲ ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ εἶπεν, ἀλλὰ
‡*princeps Sacerdotū existens* anni illius, propheta- ‡ quū esset Pontifex
ἀρχιερεὺς ὢν τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου, προεφήτευ-
uit quia * *futurus esset Iesus mori* pro * Iesus moriturus erat
σεν ὅτι ἔμελλεν ὁ Ἰησοῦς ἀποθνήσκειν ὑπὲρ τοῦ

gente: Et non pro gente tantùm, sed vt
ἐθνους. καὶ οὐκ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους μόνον, ἀλλ' ἵνα
‖ filios & ‖ natos Dei ° dispersos congre-
καὶ τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ τὰ διεσκορπισμένα συνα-
garet in vnum. Ab illo ergo die
γάγῃ εἰς ἕν. ἀπ' ἐκείνης οὖν τῆς ἡμέρας
† consultabant vt interficerent eum. Ie-
συνεβουλεύσαντο ἵνα ἀποκτείνωσιν αὐτόν. Ἰη-
sus ergo non amplius palàm ambulabat ‡ in Iu-
σοῦς οὖν οὐκέτι παρρησίᾳ περιεπάτει ἐν τοῖς Ἰου-
dais: sed abiit illinc in regionem,
δαίοις, ἀλλὰ ἀπῆλθεν ἐκεῖθεν εἰς τὴν χώραν,
§ iuxta * ciuitatẽ quæ dicitur Ephrẽ: § prope desertum, in * Ephraim dictam vrbem:
ἐγγὺς τῆς ἐρήμου, εἰς Ἐφραὶμ λεγομένην πόλιν·
& ibi morabatur cum discipulis suis. Erat autẽ
κἀκεῖ διέτριβε μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ. Ἦν δὲ
‖ proximũ ‖ prope Pascha Iudæorum, & ascenderunt multi in
ἐγγὺς τὸ πάσχα τῶν Ἰουδαίων· καὶ ἀνέβησαν πολλοὶ εἰς
° de Hierosolymam ° ex illa regione ante Pascha, vt
Ἱεροσόλυμα ἐκ τῆς χώρας πρὸ τοῦ πάσχα, ἵνα
† sanctificarent seipsos. Quærebant ergo Iesum: &
ἁγνίσωσιν ἑαυτούς. ἐζήτουν οὖν τὸν Ἰησοῦν, καὶ
* colloquebantur ad inuicem, ‡ putaris, § ad diem
* loquebantur cum alij alijs in templo stantes: Quid ‡ vi-
ἔλεγον μετ' ἀλλήλων ἑστῶτες ἐν τῷ ἱερῷ· Τί δο-
detur vobis, quia non venit § in festum? De-
κεῖ ὑμῖν, ὅτι οὐ μὴ ἔλθῃ εἰς τὴν ἑορτήν; δε-
* Pontifices derant autem & * principes Sacerdotum & Pharisæi
δώκεισαν δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι
mandatum, vt si quis cognouerit vbi sit, indicet, vt
* γινώσκω ἐντολήν, ἵνα ἐάν τις * γνῷ ποῦ ἐστι, μηνύσῃ, ὅπως
apprehendant eum.
πιάσωσιν αὐτόν.

CAP. XII. ις'.

Ergo Iesus ante sex dies Paschæ venit
Ὁ οὖν Ἰησοῦς πρὸ ἓξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα ἦλθεν
εἰς Βη-

in Bethaniam, vbi † *erat* Lazarus *mortuus*, quem
Εἰς Βηθανίαν, ὅπου ἦν Λάζαρος ὁ τεθνηκώς, ὃν
suscitauerat ex mortuis. Fecerunt ‡ ergo ei cœ-
ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν. ἐποίησαν οὖν αὐτῷ δεῖ-
nam ibi: & Martha ministrabat: at Lazarus § vnus
πνον ἐκεῖ, καὶ ἡ Μάρθα διηκόνει. ὁ δὲ Λάζαρος εἷς
erat *recumbentium cum eo. Igitur Maria
ἦν τῶν ἀνακειμένων σὺν αὐτῷ. ἡ οὖν Μαρία
‖ *accipiens* libram vnguenti nardi *fidelis multi pre-
λαβοῦσα λίτραν μύρου νάρδου πιστικῆς πολυτι-
mij, vnxit pedes Iesu: & extersit
μου, ἤλειψε τοὺς πόδας τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἐξέμαξε ταῖς
capillis suis pedes eius: † *at* domus imple-
θριξὶν αὐτῆς τοὺς πόδας αὐτοῦ. ἡ δὲ οἰκία ἐπλη-
ta est ex odore vnguenti. Dicit ergo vnus
ρώθη ἐκ τῆς ὀσμῆς τοῦ μύρου. λέγει οὖν εἷς
ex discipulis eius, Iudas *Simonis* Iscario-
ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, Ἰούδας Σίμωνος Ἰσκαριω-
tes, * *ille futurus cum tradere:* Quare hoc
της, ὁ μέλλων αὐτὸν παραδιδόναι, Διατί τοῦτο
vnguentum non venit trecentis denariis,
τὸ μύρον οὐκ * ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων,
* πράτω
& datum est egenis? Dixit autem hoc, non quia de
καὶ ἐδόθη πτωχοῖς; εἶπε δὲ τοῦτο, οὐχ ὅτι περὶ
egenis ‡ *cura esset ei:* sed quia fur erat, & ‡ pertine-
τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ' ὅτι κλέπτης ἦν, καὶ
§ *marsupium habebat, & iniecta* porta-
τὸ γλωσσόκομον εἶχε, καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάστα-
bat. Dixit ergo Iesus: Sine illam. * in
ζεν. εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς, ἄφες αὐτήν. εἰς τὴν
diem sepulturæ meæ ‖ *conseruauit* illud.
ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ μου * τετήρηκεν αὐτό.
Pauperes enim semper habetis * *cum vobis ipsis,*
πτωχοὺς γὰρ πάντοτε ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν,
me autem non semper † *habetis.* Cognouit ergo turba mul-
ἐμὲ δὲ οὐ πάντοτε ἔχετε. ἔγνω οὖν ὄχλος πο-

§ loculos habens, ea quæ mittebantur,
* vt
‖ seruet
* τηρέω
* vobiscū:
† habebitis.

ta ex Iudæis quia illic est: & venerunt nō propter
λεις ἐκ τῶν Ἰουδαίων ὅτι ἐκεῖ ἐστι· καὶ ἦλθον οὐ διὰ τὸν
Iesum tantùm, sed vt & Lazarum viderent, quē su-
Ἰησοῦν μόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἴδωσιν, ὃν ἤ-
scitauit ex mortuis. † Consultarunt autem principes Sa-
γειρεν ἐκ νεκρῶν. ἐβουλεύσαντο δὲ οἱ ἀρχιε-
cerdotū vt & Lazarum interficerent. Quia mul-
ρεῖς ἵνα καὶ τὸν Λάζαρον ἀποκτείνωσιν. ὅτι πολ-
ti propter illum ‡ *ibãt* *Iudæorum*, & credebant in
λοὶ δι' αὐτὸν ὑπῆγον τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐπίστευον εἰς
Iesum. * *Postridie* turba multa ‖ *veniens*
τὸν Ἰησοῦν. τῇ ἐπαύριον ὄχλος πολὺς ὁ ἐλθὼν
ad diem festum, ° *audientes* quia venit Iesus
εἰς τὴν ἑορτήν, ἀκούσαντες ὅτι ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς
in Hierosolymam, Acceperunt ramos palma-
εἰς Ἰερουσόλυμα, ἔλαβον τὰ βαΐα τῶν φοινί-
rum, & † *exierunt in occursum* ei: & clamabant,
κων, καὶ ἐξῆλθον εἰς ὑπάντησιν αὐτῷ, καὶ ἔκραζον,
Hosanna, benedictus * *veniens* in nomine Do-
ὡσαννά, εὐλογημένος ὁ ἐρχόμενος ἐν ὀνόματι κυ-
mini, rex Israel. ‡ *Inueniens autem* Iesus
ρίου, ὁ βασιλεὺς τοῦ Ἰσραήλ. εὑρὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς
asellum, ‡ sedit super eum, sicut est scri-
ὀνάριον, ἐκάθισεν ἐπ' αὐτό, καθώς ἐστι γεγραμ-
ptum: * *Ne time* filia Sion: ecce rex
μένον, μὴ φοβοῦ θύγατερ Σιών· ἰδοὺ ὁ βασιλεύς
tuus venit sedens super pullum asinæ. Hæc
σου ἔρχεται καθήμενος ἐπὶ πῶλον ὄνου. ταῦτα
autem non cognouerunt discipuli eius primùm:
δὲ οὐκ ἔγνωσαν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὸ πρῶτον.
sed quando glorificatus est Iesus, tunc recordati sunt quia
ἀλλ' ὅτε ἐδοξάσθη ὁ Ἰησοῦς, τότε ἐμνήσθησαν ὅτι
hæc erant de eo scripta, & hæc
ταῦτα ἦν ἐπ' αὐτῷ γεγραμμένα, καὶ ταῦτα
fecerunt ei. ‖ *Testabatur* ergo turba, ° *existens*
ἐποίησαν αὐτῷ. ἐμαρτύρει οὖν ὁ ὄχλος ὁ ὢν

μετ'

‡ Cogitauerunt

‡ abibant ex Iudæis,

*In crastinum autē

‖ quæ venerat

°quum audissent

† processerunt obuiam

*qui venit

‡ Et inuenit

‡ &

* Nolite timere

‖ Testimoniū perhibebat

† quæ erat

cum eo, quando Lazarum vocauit † *ex* monu- † de
μετ' αὐτ8, ὅτε τ λάζαρον ἐφώνησεν ἐκ τ μνη-
mento, & ſuſcitauit eum * *ex* mortuis. ‡ *Propter hoc* * à
18 μείω, καὶ ἦλθεν αὐτῷ ὁ ὄχλος ἐκ νεκρῶν. ‡ διὰ τοῦτο
& obuiam venit ei turba, quia § *audiuit* hoc § audierũt
καὶ ὑπήντησεν αὐτῷ ὁ ὄχλος, ὅτι ἤκουσε τοῦτο
eum feciſſe ſignum. Ergo Phari-
19 αὐτὸν πεποιηκέναι τὸ σημεῖον. ὁ οὖν Φαρι-
ſæi dixerunt ad ſemetipſos: Videtis quia *non* * *pro-* * proficimus
σαῖοι εἶπον πρὸς ἑαυτούς, θεωρεῖτε ὅτι οὐκ ὠ-
fitu nihil? ecce mundus ‖ poſt eum abiit. ‖ totus
φελεῖτε οὐδέν; ἴδε ὁ κόσμος ὀπίσω αὐτοῦ ἀπῆλθεν.
Erant autem quidam * *Græci ex aſcendentibus,* * Gentiles
20 ἦσαν δέ τινες Ἕλληνες ἐκ τῶν ἀναβαινόντων, ex his qui
vt adorarent in die feſto. Hi ergo aſcende-
21 ἵνα προσκυνήσωσιν ἐν τῇ ἑορτῇ. οὗτοι οὖν rant
acceſſerunt † *Philippo illi* à Bethſaïda † ad Phi-
προσῆλθον Φιλίππῳ τῷ ἀπὸ βηθσαϊδὰ τῆς lippum,
Galilææ: & rogabant eum, dicentes, Domine, qui erat
γαλιλαίας, καὶ ἠρώτων αὐτὸν, λέγοντες, κύριε,
volumus Ieſum videre. Venit Philippus,
22 θέλομεν τὸν ἰησοῦν ἰδεῖν. ἔρχεται φίλιππος
& dicit Andreæ: & rurſum Andreas & Phi-
καὶ λέγει τῷ ἀνδρέᾳ· καὶ πάλιν ἀνδρέας καὶ φί-
lippus * *dicunt* Ieſu. *At* Ieſus ‖ reſpon- * dixerunt
23 λιππος λέγουσι τῷ ἰησοῦ. ὁ δὲ ἰησοῦς ἀπεκρι- ‖ autem
dit eis, dicens: Venit hora vt ‡ *glorificetur* ‡ clarifi-
νατο αὐτοῖς, λέγων, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα ἵνα δοξασθῇ cetur
filius hominis. Amen amen dico vobis,
24 ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν,
‡ *ſi non* granum frumenti cadens in terram mortuũ ‡ niſi
ἐὰν μὴ ὁ κόκκος τοῦ σίτου πεσὼν εἰς τὴν γῆν ἀπο-
fuerit, ipſum ſolum manet. ſi autẽ mortuum fuerit, multum
θάνῃ, αὐτὸς μόνος μένει· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ, πολὺν
fructum affert. * *Amans* animam ſuam, per- * Qui amat
25 καρπὸν φέρει. ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, ἀπο-

‖ qui odit det eam: & ‖ *odio habens* animam suam in
λέσῃ αὐτὴν· καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ
mundo hoc, in vitam æternam custodiet eam.
κόσμῳ τούτῳ, εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν.
Si mihi ministrat quis, me sequatur: & v-
ἐάν ἐμοί τις διακονῇ, ἐμοὶ ἀκολουθείτω· καὶ ὅ- 26
bi sum ego, illic & minister meus erit. Et
που εἰμὶ ἐγὼ, ἐκεῖ καὶ ὁ διάκονος ὁ ἐμὸς ἔσται· καὶ
‖ meus. si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum Pater ᵃ.
ἐάν τις ἐμοὶ διακονῇ, τιμήσει αὐτὸν ὁ πατήρ.
Nunc anima mea turbata est: & quid dicam? Pa-
Νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται· καὶ τί εἴπω; πά- 27
† propter- ter, salvifica me ex hora hac. Sed † *propter hoc*
τερ σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης. ἀλλὰ διὰ τοῦτο
‡ clarifica veni in horam hanc. Pater, ‡ *glorifi-*
ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην. πάτερ δόξα- 28
ca tuum nomen. Venit ergo vox de cælo, Et
σον σου τὸ ὄνομα. ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ
‡ clarifi- ‡ *glorificaui*, & iterum ‡ *glorificabo*. Ergo turba * *stans*
ἐδόξασα καὶ πάλιν δοξάσω. ὁ οὖν ὄχλος ὁ ἑστὼς 29
caui, ‡ clarifi- *& audiens*, dicebat tonitruum esse factum. Alij dicebant,
cabo. * quæ sta bat & au dierat, καὶ ἀκούσας, ἔλεγε βροντὴν γεγονέναι· ἄλλοι ἔλεγον,
Angelus ei loquutus est. Respondit Iesus
ἄγγελος αὐτῷ λελάληκεν. ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς 30
‖ venit. & dixit: Non propter me hæc vox ‖ *facta est*, sed propter
καὶ εἶπεν, οὐ δι' ἐμὲ αὕτη ἡ φωνὴ γέγονεν, ἀλλὰ δι'
vos. Nunc iudicium est mundi: nunc princeps
ὑμᾶς. νῦν κρίσις ἐστὶ τοῦ κόσμου τούτου· νῦν ὁ ἄρχων 31
mundi huius eiicietur foras. Et ego
τοῦ κόσμου τούτου ἐκβληθήσεται ἔξω. κἀγὼ 32
† omnia si exaltatus fuero à terra, † *omnes* traham ad mei-
ἐὰν ὑψωθῶ ἐκ τῆς γῆς, πάντας ἑλκύσω πρὸς ἐμαυ-
* esset mo- ritur. ipsum. Hoc autem dicebat, significans qua morte * *futurus*
τόν. τοῦτο δὲ ἔλεγε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελ- 33
esset mori. Respondit ei turba:
λεν ἀποθνήσκειν. ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ ὄχλος, 34
ἡμεῖς

Nos audiuimus ex Lege quia Christus manet
ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐκ τοῦ νόμου ὅτι ὁ χριστὸς μένει
in æternum: & quomodo tu dicis: Oportet exaltari
εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ πῶς σὺ λέγεις, δεῖ ὑψωθῆναι
filium hominis? Quis est iste filius homi-
τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου; τίς ἐστιν οὗτος ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώ-
nis? Dixit ergo eis Iesus: Adhuc modicum tem-
που; εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ ἰησοῦς, ἔτι μικρὸν χρό-
pus, lumen †cum vobis est. Ambulate, dum lucem †in
νον τὸ φῶς μεθ' ὑμῶν ἐστι. περιπατεῖτε, ἕως τὸ φῶς
habetis, vt non tenebræ vos comprehendant. & *ambulat
ἔχετε, ἵνα μὴ σκοτία ὑμᾶς καταλάβῃ· καὶ ὁ περι-
*qui am-
bulans in tenebris, nescit quò vadat. Dum
πατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ, οὐκ οἶδε ποῦ ὑπάγει. ἕως
lucem habetis, credite in lucem, vt filij lu-
τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φω-
cis †fiatis. Hæc loquutus est Iesus: & ‡abiens
‡sicis.
‡abiit, &
τὸς γένησθε. ταῦτα ἐλάλησεν ὁ ἰησοῦς, καὶ ἀπελθὼν
abscondit se ab eis. *Tot autem eo signa
*Quum
autē tanta
37 ἐκρύβη ἀπ' αὐτῶν. τοσαῦτα δὲ αὐτοῦ σημεῖα
facienteſigna fe-
coram eis, non credebant in
ciſſet
πεποιηκότος ἔμπροσθεν αὐτῶν, οὐκ ἐπίστευον εἰς
eum: Vt sermo Esaiæ Prophetæ imple-
38 αὐτόν, ἵνα ὁ λόγος ἡσαΐου τοῦ προφήτου πλη-
retur, quem dixit: Domine, quis credidit auditui no-
ρωθῇ, ὃν εἶπε, κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀκοῇ ἡ-
stro? & brachium Domini cui reuelatum est?
μῶν, καὶ ὁ βραχίων κυρίου τίνι ἀπεκαλύφθη;
‖Propter hoc non poterant credere, quia iterum di-
‖Propter-
ea
39 διὰ τοῦτο οὐκ ἠδύναντο πιστεύειν, ὅτι πάλιν εἶ-
xit Esaias: Excæcauit eorum ocu-
40 πεν ἡσαΐας· τετύφλωκεν αὐτῶν τοὺς ὀφθαλ-
los, & indurauit eorum cor: vt non vi-
μοὺς, καὶ πεπώρωκεν αὐτῶν τὴν καρδίαν, ἵνα μὴ ἴ-
deant oculis, & †intelligant corde: & con-
†non
δωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ νοήσωσι τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐπι-

uertantur, & sanem eos. Hæc dixit
γραφωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. ταῦτα εἶπεν 41
Esaias quando vidit gloriam eius, & loquutus est de
Ησαΐας ὅτε εἶδε τὴν δόξαν αὐτοῦ, καὶ ἐλάλησε περὶ
eo. Verumtamen & ex principibus mul-
αὐτοῦ. ὅμως μέντοι καὶ ἐκ τῶν ἀρχόντων πολ- 42
ti crediderunt in eum: sed propter Phariſæos
λοὶ ἐπίστευσαν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ διὰ τοὺς Φαρισαίους
* de ſynagoga non eiicerentur. non confitebantur, vt * *non extra ſynagogam fierent.*
οὐχ ὡμολόγουν, ἵνα μὴ ἀποσυνάγωγοι γένωνται·
Dilexerunt enim gloriam hominum ma-
ἠγάπησαν γὰρ τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων μᾶλ- 43
gis quàm gloriam Dei. Ieſus autem clamauit,
λον ἤπερ τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. Ἰησοῦς δὲ ἔκραξε, 44
‡ Qui credit & dixit: ‡ *Credens* in me, non credit in me,
καὶ εἶπεν· ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, οὐ πιστεύει εἰς ἐμὲ,
§ eum qui miſit *qui videt ‖ videt eũ qui miſit
ἀλλὰ εἰς τὸν πέμψαντά με. καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ, 45
§ eum qui ſed in § *mittentem* me. Et * *ſpectans* me.
θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με. ἐγὼ φῶς εἰς τὸν κόσ- 46
‖ *ſpectat mittentem* me. Ego lux in mun-
† qui credit dum veni: vt omnis † *credens* in me, in
μον ἐλήλυθα, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, ἐν τῇ
tenebris non maneat. Et ſi quis mea audierit
σκοτίᾳ μὴ μείνῃ. καὶ ἐάν τίς μου ἀκούσῃ τῶν 47
* cuſtodierit, verba, & non * *credideric*, ego non iudico eum: non
ῥημάτων, καὶ μὴ πιστεύσῃ, ἐγὼ οὐ κρίνω αὐτόν. οὐ
enim veni vt iudicem mundum, ſed vt ſaluificem
γὰρ ἦλθον ἵνα κρίνω τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσω τὸν
‡ Qui ſpernit § accipit * qui iudicet mundum. ‡ *Reijciens* me, & non § *accipiens*
κόσμον. ὁ ἀθετῶν ἐμὲ, καὶ μὴ λαμβάνων τὰ 48
verba mea, habet * *iudicantem* eum. ſermo quem
ῥήματά μου, ἔχει τὸν κρίνοντα αὐτόν. ὁ λόγος ὃν
loquutus ſum, ille iudicabit eum in nouiſſimo die.
ἐλάλησα, ἐκεῖνος κρινεῖ αὐτὸν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ.
‖ qui miſit Quia ego ex meipſo non ſum loquutus, ſed *ille* ‖ *mit-*
ὅτι ἐγὼ ἐξ ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλάλησα, ἀλλ' ὁ πέμ- 49
ψας με

cens me Pater, ipse mihi mandatum dedit, quid di-
λας με πατηρ, αὐτος μοι ἐντολὴν ἐδωκε, τί εἴ-
cam & quid loquar. Et scio quia mandatum eius
50 πω καὶ τί λαλήσω. καὶ οἶδα ὅτι ἡ ἐντολὴ αὐτοῦ
vita æterna est. Quæ ergo loquor ego, sicut di-
ζωὴ αἰώνιός ἐστιν. ἃ οὖν λαλῶ ἐγὼ, καθὼς εἶ-
xit mihi Pater, sic loquor.
ρηκέ μοι ὁ πατὴρ, οὕτω λαλῶ.

CAP. XIII. ιγ'.

Ante autem diem festum Paschæ, sciens Iesus quia
1 ΠΡὸ δὲ τῆς ἑορτῆς τοῦ πάσχα, εἰδὼς ὁ ἰησοῦς ὅτι
venit eius hora, vt transeat ex mundo
ἦλυθεν αὐτοῦ ἡ ὥρα, ἵνα μεταβῇ ἐκ τοῦ κόσμου
hoc ad Patrem: † *diligens proprios* † quum
τούτου πρὸς (τὸν) πατέρα, ἀγαπήσας τοὺς ἰδίους dilexisset
qui in mundo, in finem dilexit eos. suos qui e-
τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ, εἰς τέλος ἠγάπησεν αὐτούς. rant
Et cœna facta, *diabolo iam ia-* * quum
2 καὶ δείπνου γινομένου, τοῦ διαβόλου ἤδη βε- diabolus
sulato in cor Iudæ Simonis Iscа- iam missi-
βληκότος εἰς τὴν καρδίαν ἵνα παραδοῖ αὐτὸν ἰούδας σίμωνος ἰσκα- set in cor
riotæ, vt eum traderet ‡: Sciens *Iesus* quia ‡ Iudas Si-
3 ριώτου, εἰδὼς ὁ ἰησοῦς ὅτι monis Is-
omnia dedit ei Pater in manus, & cariotes,
πάντα δέδωκεν αὐτῷ ὁ πατὴρ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ
quia à Deo exiuit, & ad Deum vadit:
ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθε, καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὑπάγει.
Surgit à cœna, & ponit vestimenta §, & § sua,
4 ἐγείρεται ἐκ τοῦ δείπνου, καὶ τίθησι τὰ ἱμάτια, καὶ
* *accipiens* linteum, præcinxit *seipsum*. Deinde ‖ *inji-* * quum
5 λαβὼν λέντιον, * διέζωσεν ἑαυτόν. εἶτα βάλ- *cit* aquam in peluim: & cœpit lauare pe- accepisset
λει ὕδωρ εἰς τὸν νιπτῆρα, καὶ ἤρξατο νίπτειν τοὺς πο- des discipulorum, & extergere linteo, quo ‖ misit
δας τῶν μαθητῶν, καὶ ἐκμάσσειν τῷ λεντίῳ, ᾧ ἦν * διεζώννυ-

erat præcinctus. Venit ergo ad Simonem
ἦν διεζωσμένος. ἔρχεται οὖν πρὸς Σίμωνα
† Petrus: * mihi
Petrum, & dicit ei † *ille:* Domine, tu * *meos* la-
Πέτρον, καὶ λέγει αὐτῷ ἐκεῖνος, κύριε, σύ μου νί-
uas pedes? Respondit Iesus, & dixit
πτεις τοὺς πόδας; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν
ei: Quod ego facio tu nescis modò: scies autem
αὐτῷ, ὃ ἐγὼ ποιῶ σὺ οὐκ οἶδας ἄρτι, γνώσῃ δὲ
‡ postea. | mihi
‡ *post hæc.* Dicit ei Petrus: Non lauabis
μετὰ ταῦτα. λέγει αὐτῷ Πέτρος, οὐ μὴ νίψῃς τοὺς
pedes *meos* in æternum. Respondit ei Iesus:
πόδας μου εἰς τὸν αἰῶνα. ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,
§ habebis * mecum.
Si non lauero te, non § *habes* partem * *sum me.* Di-
ἐὰν μὴ νίψω σε, οὐκ ἔχεις μέρος μετ' ἐμοῦ. λέ-
cit ei Simon Petrus: Domine, non pedes meos
γει αὐτῷ Σίμων Πέτρος, κύριε, μὴ τοὺς πόδας μου
tantùm, sed & manus & caput.
μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὴν κεφαλήν.
‖ Qui est † indiget nisi vt lauet * λούω
Dicit ei Iesus: | Lotus non † *opus ha-*
λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὁ * λελουμένος οὐ χρείαν ἔ-
bet quàm pedes *lauare*, sed est mundus totus.
χει εἰ μὴ τοὺς πόδας νίψασθαι, ἀλλ' ἔστι καθαρὸς ὅλος.
Et vos mundi estis, sed non omnes. Sciebat
καὶ ὑμεῖς καθαροί ἐστε, ἀλλ' οὐκ πάντες. ᾔδει
* quisnam esset qui traderet eum, propterea
enim * *tradentem* se, *propter hoc* dixit: Non
γὰρ τὸν παραδιδόντα αὐτόν, διὰ τοῦτο εἶπεν, οὐκ
omnes mundi estis. Postquā ergo lauit pedes
πάντες καθαροί ἐστε. ὅτε οὖν ἔνιψε τοὺς πόδας
‡ quum recubuisset
eorum, & accepit vestimenta sua, ‡ *recumbens* iterum,
αὐτοῦ, καὶ λαβὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, ἀναπεσὼν πάλιν,
dixit eis: Scitis quid fecerim vobis? Vos
εἶπεν αὐτοῖς, γινώσκετε τί πεποίηκα ὑμῖν; ὑμεῖς
§ Domine: & bene
vocatis me, Magister, & § *Dominus:* & *pul-*
φωνεῖτέ με, ὁ διδάσκαλος, καὶ ὁ κύριος· καὶ κα-
chre dicitis: sum enim. Si ergo ego laui
λῶς λέγετε· εἰμὶ γάρ. εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα
ὑμῶν

vestros pedes, dominus & magister: &
ὑμῶν τοὺς πόδας, ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ
vos debetis † *alij alicrum* lauare pedes. † alter alterius
ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας.
Exemplum enim dedi vobis, vt quemadmodũ e-
15 ὑπόδειγμα γὰρ ἔδωκα ὑμῖν, ἵνα καθὼς ἐ-
go feci vobis, * & vos faciatis. Amen, amen * ita
16 γὼ ἐποίησα ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ποιῆτε. ἀμὴν ἀμὴν
dico vobis, non est seruus maior domino suo,
λέγω ὑμῖν, οὐκ ἔστι δοῦλος μείζων † κυρίου αὐτοῦ,
neque apostolus maior ‡ *mittente* illum. Si ‡ est eo
17 οὐδὲ ἀπόστολος μείζων τοῦ πέμψαντος αὐτόν. εἰ qui misit
haec scitis, beati eritis si feceritis ea.
ταῦτα οἴδατε, μακάριοί ἐστε, ἐὰν ποιῆτε αὐτά.
Non de omnibus vobis dico: ego scio quos ele-
18 οὐ περὶ πάντων ὑμῶν λέγω· ἐγὼ οἶδα οὓς ἐξε-
gerim. Sed vt Scriptura adimpleatur: § *Mandu-* § Qui mã-
λεξάμην· ἀλλ' ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ, ὁ τρώ- *cans cum me* ducat mecum
γων μετ' ἐμοῦ τὸν ἄρτον, * ἐπῆρεν ἐπ' ἐμὲ τὴν * ἐπάρω
calcaneum suum. A modo dico vobis, * *ante* * priusquã
19 πτέρναν αὐτοῦ. ἀπ' ἄρτι λέγω ὑμῖν πρὸ τοῦ fiat,
fiat, vt quum factum fuerit, credatis quia ego sum.
γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται, πιστεύσητε ὅτι ἐγώ εἰμι.
Amen amen dico vobis, ‖ *accipiens* si quem ‖ qui acci-
20 ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁ λαμβάνων ἐάν τινα pit
mittero, me accipit: † *ac me accipiens* † qui autẽ
πέμψω, ἐμὲ λαμβάνει· ὁ δὲ ἐμὲ λαμβάνων, me accipit,
accipit * *mittentem me.* *Haec dicens* * eum quĩ
21 λαμβάνει τὸν πέμψαντά με. ταῦτα εἰπὼν ὁ me misit.
Iesus, turbatus est spiritu: & protestatus est, & Quum hęc
ἰησοῦς, * ἐταράχθη τῷ πνεύματι, καὶ ἐμαρτύρησε καὶ * ταράττω dixisset
dixit: Amen amen dico vobis, quia vnus ex vobis
εἶπεν, ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν
tradet me. Aspiciebant ergo ad inuicem
22 παραδώσει με. ἔβλεπον οὖν εἰς ἀλλήλους

CAP. XIIII. ιδ'.

Et ait discipulis suis: Non turbetur vestrum cor ‖. Creditis
Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία. πιστεύετε
in Deum, & in me credite. In domo
εἰς τὸν θεὸν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ
Patris mei mansiones multæ sunt. Si *autem non*, dixissem
πατρός μου μοναὶ πολλαί εἰσιν. εἰ δὲ μή, εἶπον
vobis, ‖ Vado parare locum vobis. Et
ἂν ὑμῖν, πορεύομαι ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν. καὶ
si abiero, & præparauero vobis locum, iterum ve-
ἐὰν πορευθῶ καὶ ἑτοιμάσω ὑμῖν τόπον, πάλιν ἔρχο-
nio, & accipiam vos ad meipsum: vt v.
μαι, καὶ παραλήμψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν, ἵνα ὅ-
bi sum ego, & vos sitis. Et quò ego va-
που εἰμὶ ἐγὼ, καὶ ὑμεῖς ἦτε. καὶ ὅπου ἐγὼ ὑπά-
do scitis, & viam scitis. Dicit ei Tho-
γω οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε. λέγει αὐτῷ Θω-
mas, Domine, nescimus quo vadis: & quomodo
μᾶς, κύριε, οὐκ οἴδαμεν ποῦ ὑπάγεις, καὶ πῶς
possumus viam scire? Dicit ei Ie-
δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰη-
sus: Ego sum via, & veritas, & vita. nemo
σοῦς, ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς, καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ζωή. οὐδεὶς
venit ad Patrem, ‡ *si non* per me. Si
ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. εἰ
cognouissetis me, & Patrem meum cognouissetis vtique: &
ἐγνώκειτέ με, καὶ τὸν πατέρα μου ἐγνώκειτε ἄν, καὶ
à modo * *cognoscetis* eum, & vidistis eum.
ἀπ' ἄρτι γινώσκετε αὐτὸν, καὶ ἑωράκατε αὐτόν.
Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis
λέγει αὐτῷ Φίλιππος, κύριε, * δεῖξον ἡμῖν τὸν
patrem, & sufficit nobis. Dicit ei Iesus:
πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,
‡ *Tantum tempus cum vobis* sum, & non cognouisti
τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἐγνώκας

με φί-

* Et ait discipulis suis: Non turbetur vestrum cor ‖. Creditis
* Καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ: Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία. πιστεύετε
‖ neq; formidet.
in Deum, & in me credite. In domo
εἰς τὸν θεὸν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε. ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ
* quominus,
Patris mei mansiones multæ sunt. Si *autem non*, dixissem
πατρός μου μοναὶ πολλαί εἰσιν. εἰ δὲ μή, εἶπον
‖ Quia
vobis, ‖ Vado parare locum vobis. Et
ἂν ὑμῖν, πορεύομαι ἑτοιμάσαι τόπον ὑμῖν. καὶ
si abiero, & præparauero vobis locum, iterum ve-
ἐὰν πορευθῶ καὶ ἑτοιμάσω ὑμῖν τόπον, πάλιν ἔρχο-
nio, & accipiam vos ad meipsum: vt v.
* ὅπερ-
μαι, καὶ * παραλήμψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν, ἵνα ὅ-
χαμβαίνω
bi sum ego, & vos sitis. Et quò ego va-
που εἰμὶ ἐγὼ, καὶ ὑμεῖς ἦτε. καὶ ὅπου ἐγὼ ὑπά-
do scitis, & viam scitis. Dicit ei Tho-
γω οἴδατε, καὶ τὴν ὁδὸν οἴδατε. λέγει αὐτῷ Θω-
mas, Domine, nescimus quo vadis: & quomodo
μᾶς, κύριε, οὐκ οἴδαμεν ποῦ ὑπάγεις, καὶ πῶς
possumus viam scire? Dicit ei Ie-
δυνάμεθα τὴν ὁδὸν εἰδέναι; λέγει αὐτῷ ὁ Ἰη-
sus: Ego sum via, & veritas, & vita. nemo
σοῦς, ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς, καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ζωή. οὐδεὶς
† nisi
venit ad Patrem, † *si non* per me. Si
ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα, εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. εἰ
cognouissetis me, & Patrem meum cognouissetis vtique: &
ἐγνώκειτέ με, καὶ τὸν πατέρα μου ἐγνώκειτε ἄν, καὶ
* cognoscetis
à modo * *cognoscetis* eum, & vidistis eum.
ἀπ' ἄρτι γινώσκετε αὐτὸν, καὶ ἑωράκατε αὐτόν.
Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis
* δείκνυμι
λέγει αὐτῷ Φίλιππος, κύριε, * δεῖξον ἡμῖν τὸν
patrem, & sufficit nobis. Dicit ei Iesus:
πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,
‡ Tanto tempore vobiscum
‡ *Tantum tempus cum vobis* sum, & non cognouisti
τοσοῦτον χρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμι, καὶ οὐκ ἐγνώκας

με φί-

me, Philippe? †*Videns* me, vidit Pa- †Qui vidit
με, φίλιππε; ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πα-
trem. Et quomodo tu dicis, Ostende nobis Patrem?
τέρα· καὶ πῶς σὺ λέγεις, δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα;
Non credis quia ego in Patre, & Pater in
10 οὐ πιστεύεις ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν
me est? Verba quæ ego loquor vobis, à me-
ἐμοί ἐστι; τὰ ῥήματα ἃ ἐγὼ λαλῶ ὑμῖν, ἀπ' ἐμαυ-
ipso non loquor. *At* Pater in me manens, ipse *autem
τοῦ οὐ λαλῶ· ὁ δὲ πατὴρ ὁ ἐν ἐμοὶ μένων, αὐτὸς
facit opera. ‡*Credite mihi* quia ego in Pa- ‡ Nō cre-
11 ποιεῖ τὰ ἔργα. πιστεύετέ μοι ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ πα- ditis
tre, & Pater in me est? §*Si autem non*, propter opera §Aliequin
τρὶ, καὶ ὁ πατὴρ ἐν ἐμοί ἐστι· εἰ δὲ μή, διὰ τὰ ἔργα
ipsa credite *mihi*. Amen, amen dico vobis,
12 αὐτὰ πιστεύετέ μοι. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, * *credens* in me, opera quæ ego facio, & ipse * qui cre-
ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, τὰ ἔργα ἃ ἐγὼ ποιῶ, κἀκεῖνος dit
faciet, & maiora horum faciet: quia ego ad
ποιήσει, καὶ μείζονα τούτων ποιήσει· ὅτι ἐγὼ πρὸς
Patrem *meum* vado. Et quodcumq; petieri-
13 τὸν πατέρα μου πορεύομαι. καὶ ὅ, τι ἂν αἰτήση-
tis in nomine meo, hoc faciam: vt glorificetur
τε ἐν τῷ ὀνόματί μου, τοῦτο ποιήσω, ἵνα δοξασθῇ
Pater in filio. Si quid petieritis ‖ in no- ‖ me
14 ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ. ἐάν τι αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνό-
mine meo, † *ego* faciam. Si diligitis me, † hoc
15 ματί μου, ἐγὼ ποιήσω. ἐὰν ἀγαπᾶτέ με, τὰς
mandata mea seruate. Et ego rogabo
16 ἐντολὰς τὰς ἐμὰς τηρήσατε. καὶ ἐγὼ ἐρωτήσω
Patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt
τὸν πατέρα, καὶ ἄλλον παράκλητον δώσει ὑμῖν, ἵνα
maneat *cum vobis* in æternum, Spiritum * vobiscū
17 μένῃ μεθ' ὑμῶν εἰς τὸν αἰῶνα, τὸ πνεῦμα τῆς
veritatis: quem mundus non potest accipere: quia non
ἀληθείας, ὃ ὁ κόσμος οὐ δύναται λαβεῖν· ὅτι οὐ

videt eum, nec scit eum. Vos autem cognoscitis eum: quia apud vos manet, & in vobis erit. Non
θεωρεῖ αὐτό, οὐδὲ γινώσκει αὐτό· ὑμεῖς δὲ γινώσκετε αὐτό, ὅτι παρ' ὑμῖν μένει, καὶ ἐν ὑμῖν ἔσται. οὐκ
relinquam vos orphanos: ‡ *venio* ad vos. Adhuc
ἀφήσω ὑμᾶς ὀρφανούς· ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. ἔτι
modicum, & mundus me non iam videt. Vos autem videtis me, quia ego viuo, & vos viuetis. In
μικρὸν καὶ ὁ κόσμος με οὐκέτι θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με, ὅτι ἐγὼ ζῶ, καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε. ἐν
illo die cognoscetis vos quia ego ‡ in
ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ
Patre meo, & vos in me, & ego in vobis.
πατρί μου, καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοί, κἀγὼ ἐν ὑμῖν.
* Qui habet ‖ seruat † qui diligit * qui autē diligit
* *Habens* mandata mea, & ‖ *seruans* ea, ille est † *diligens* me. * *at diligens* me, diligetur à Patre meo: & egò diligam
ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με. ὁ δὲ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ πατρός μου, κἀγὼ ἀγαπήσω
eum: & manifestabo ei meipsum. Dicit ei
αὐτόν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἐμαυτόν. λέγει αὐτῷ
‡ ille
Iudas, non ‡ Iscariotes: Domine, quid factū est quia nobis ‡ *futurus es* *manifestare* teipsum, & non mundo?
Ἰούδας, οὐχ ὁ Ἰσκαριώτης, κύριε, τί γέγονεν ὅτι ἡμῖν μέλλεις ἐμφανίζειν σεαυτόν, καὶ οὐχὶ τῷ κόσμῳ;
‡ manifestaturus es
Respondit Iesus, & dixit ei: Si quis diligit me, sermonem meū seruabit: & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionē
ἀπεκρίθη Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῷ, ἐάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ πατήρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτὸν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν
* ἐρχόμεθα
† Qui non diligit
apud eum faciemus. † *Non diligens* me,
παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. ὁ μὴ ἀγαπῶν με, τοὺς
* sermonē
sermones meos nō seruat. Et * *sermo* quem audistis, non est
λόγους μου οὐ τηρεῖ· καὶ ὁ λόγος ὃν ἀκούετε, οὐκ ἔστιν
ἐμός,

meus, sed ‖ *mittentis* me Patris. Hæc ‖ eius quì misit
25 ἐμός, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με πατρός. ταῦτα
loquutus sum vobis, apud vos manens. At para-
26 λελάληκα ὑμῖν παρ' ὑμῖν μένων. ὁ δὲ παρά-
cletus † Spiritus sanctus, quem mittet Pater in † autem
κλητος τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ πατὴρ ἐν
nomine meo, ille vos docebit omnia:
τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖνος ὑμᾶς διδάξει πάντα,
& suggeret vobis omnia quæcumq; *dixi* vobis. * dixero
καὶ ὑπομνήσει ὑμᾶς πάντα ἃ εἶπον ὑμῖν.
Pacem relinquo vobis: pacem meam
27 Εἰρήνην ἀφίημι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν
do vobis: non quomodo mundus dat, ego
δίδωμι ὑμῖν· οὐ καθὼς ὁ κόσμος δίδωσιν, ἐγὼ
do vobis. Non turbetur vestrum cor, ne-
δίδωμι ὑμῖν. μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδία, μη-
que formidet. Audistis quia ego dixi vobis,
28 δὲ * δειλιάτω. ἠκούσατε ὅτι ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, * δειλιάω
Vado & venio ad vos. Si diligeretis me,
ὑπάγω καὶ ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς. εἰ ἠγαπᾶτέ με,
gauderetis vtique, quia *dixi*, Vado ad Patrem:
ἐχάρητε ἄν, ὅτι εἶπον, πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα·
quia Pater *meus* maior me est. Et nunc dixi
29 ὅτι ὁ πατήρ μου μείζων μού ἐστι. καὶ νῦν εἴρηκα
vobis ‡ *ante fieri*, vt quum factum fuerit, credatis. ‡ priusquã fiat:
ὑμῖν πρὶν γενέσθαι, ἵνα ὅταν γένηται, πιστεύσητε.
Non iam multa loquar ‡ *enim vobis.* venit enim ‡ vobiscũ.
30 οὐκέτι πολλὰ λαλήσω μεθ' ὑμῶν· ἔρχεται γὰρ
huius mundi princeps, & in me non habet quicquam,
ὁ τοῦ κόσμου ἄρχων, καὶ ἐν ἐμοὶ οὐκ ἔχει οὐδέν.
Sed vt cognoscat mundus quia diligo Patrem:
31 ἀλλ' ἵνα γνῷ ὁ κόσμος ὅτι ἀγαπῶ τὸν πατέρα,
& sicut * *mandauit* mihi Pater, sic facio: Sur- * mandatũ dedit
καὶ καθὼς ἐνετείλατό μοι ὁ πατήρ, οὕτω ποιῶ· ἐγείρεσθε, ἄγωμεν ἐντεῦθεν.
gite, eamus hinc.

CAP. XV. ιε'.

Ego sum vitis *illa* vera: & Pater meus
Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος ἡ ἀληθινή, καὶ ὁ πατήρ μου
agricola est. Omnem palmitem in me non facientē
ὁ γεωργός ἐστι. πᾶν κλῆμα ἐν ἐμοὶ μὴ φέρον
‖ qui fert, purgabit
fructum, † tollet eum: & omnem fructum ‖ *ferentem*, *pur-*
καρπὸν, αἴρει αὐτό· καὶ πᾶν τὸ καρπὸν φέρον, κα-
† plus
gat eum, vt †*plurem* fructum afferat. Iam
θαίρει αὐτό, ἵνα πλείονα καρπὸν φέρῃ. ἤδη
vos mundi estis propter sermonem quem loquutus
ὑμεῖς καθαροί ἐστε διὰ τὸν λόγον ὃν λελάλη-
fum vobis. Manete in me, & ego in vobis. Si-
κα ὑμῖν. μείνατε ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν ὑμῖν, κα-
cut palmes non potest fructum ferre à
θὼς τὸ κλῆμα οὐ δύναται καρπὸν φέρειν ἀφ'
*nisi
semetipso, *si *non* manserit in vite: sic nec
ἑαυτοῦ, ἐὰν μὴ μείνῃ ἐν τῇ ἀμπέλῳ, οὕτως οὐδὲ
‡ qui manet
vos, ‡ *si non* in me manseritis. Ego sum vi-
ὑμεῖς, ἐὰν μὴ ἐν ἐμοὶ μείνητε. ἐγώ εἰμι ἡ ἄμ-
tis, vos palmites. ‡ *manens* in me, & e-
πελος, ὑμεῖς τὰ κλήματα. ὁ μένων ἐν ἐμοὶ, κἀ-
go in eo, hic fert fructum multum: quia sine
γὼ ἐν αὐτῷ· οὗτος φέρει καρπὸν πολύν· ὅτι χωρὶς
me *non* potestis facere nihil. Si non quis manserit
ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. ἐὰν μή τις μείνῃ
* mittetur
in me, * *ejectus est* foras sicut palmes: & ‖ *exaru-*
‖ arescet:
* ἐκβάλλω
† colliget eum,
* mittent, & ardet
ἐν ἐμοὶ, ἐβλήθη ἔξω ὡς τὸ κλῆμα, καὶ † ἐξηράνθη,
& † *colligunt* *eos*, & in ignem * *mittunt*, & ar-
καὶ συνάγουσιν αὐτὰ, καὶ εἰς τὸ πῦρ βάλλουσι, καὶ καί-
dent. Si manseritis in me, & verba mea
ονται. ἐὰν μείνητε ἐν ἐμοὶ, καὶ τὰ ῥήματά μου
in vobis manserint, quodcumq; volueritis pete is, & fi
ἐν ὑμῖν μείνῃ, ὃ ἐὰν θέλητε αἰτήσεσθε, καὶ γενή-
‡ clarificatus
et vobis. In hoc ‡ *glorificatus* est Pater meus,
σεται ὑμῖν. ἐν τούτῳ ἐδοξάσθη ὁ πατήρ μου,
ἵνα

vt fructum plurimum afferatis, & † *efficiemini* mei discipuli. Sicut dilexit me Pater & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea.

† efficiamini

ἵνα καρπὸν πολὺν φέρητε, καὶ γένησεσθε ἐμοὶ μαθηταί. καθὼς ἠγάπησέ με ὁ πατὴρ, κἀγὼ ἠγάπησα ὑμᾶς· μείνατε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ.

10 Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea: sicut ego præcepta Patris mei seruaui, & maneo eius in dilectione.

ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μενεῖτε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολὰς τοῦ πατρός μου τετήρηκα, καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ.

11 Hæc locutus sum vobis, vt gaudium meum in

Ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἡ χαρὰ ἡ ἐμὴ ἐν

12 vobis † *maneat*, & gaudium vestrum impleatur. Hoc

† sit,

ὑμῖν μείνῃ, καὶ ἡ χαρὰ ὑμῶν πληρωθῇ. αὕτη

est præceptum meum, Vt diligatis inuicem, sicut

ἐστὶν ἡ ἐντολὴ ἡ ἐμή, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους, καθὼς

13 dilexi vos. Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt quis animam suam ponat pro

ἠγάπησα ὑμᾶς. μείζονα ταύτης ἀγάπην οὐδεὶς ἔχει, ἵνα τις τὴν ψυχὴν αὐτοῦ θῇ ὑπὲρ

14 amicis suis. Vos amici mei estis, si feceritis quæ

τῶν φίλων αὐτοῦ. ὑμεῖς φίλοι μού ἐστε, ἐὰν ποιῆτε

15 ego præcipio vobis. Non † *amplius* vos dico seruos, quia seruus nescit quid faciat eius

ἃ ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν. οὐκέτι ὑμᾶς λέγω δούλους, ὅτι ὁ δοῦλος οὐκ οἶδε τί ποιεῖ αὐτοῦ ὁ

† iam

dominus. Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcunque audiui à Patre meo, nota feci vobis.

κύριος· ὑμᾶς δὲ εἴρηκα φίλους, ὅτι πάντα ἃ ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός μου, ἐγνώρισα ὑμῖν.

16 Non vos me elegistis, sed ego elegi vos: & posui vos, vt vos abeatis,

Οὐχ ὑμεῖς με ἐξελέξασθε, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς, καὶ ἔθηκα ὑμᾶς, ἵνα ὑμεῖς ὑπάγητε

tis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat: vt
τε, & καρπὸν φέρητε, & ὁ καρπὸς ὑμῶν μένῃ· ἵνα
quodcumq; petieritis Patrem in nomine meo,
ὅ, τι ἂν αἰτήσητε (W) πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου,
der vobis. Hæc mando vobis, vt dili-
δῷ ὑμῖν. ταῦτα ἐντέλλομαι ὑμῖν, ἵνα ἀγα- 17
gatis inuicem. Si mundus vos odit, scito.
πᾶτε ἀλλήλους. Εἰ ὁ κόσμος ὑμᾶς μισεῖ, γινώ- 18
te quia me priorem vobis *edit. Si de
σκετε ὅτι ἐμὲ πρῶτον ὑμῶν* μεμίσηκεν. εἰ ἐκ 19
mundo fuissetis, mundus † *proprium amaret:* quia verò de
τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει· ὅτι δὲ οὐκ
mundo non estis, sed ego elegi vos
ἐστὲ ἐκ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξάμην ὑμᾶς
de mundo, *propter hoc odit vos mundus.
ἐκ τοῦ κόσμου, διὰ τοῦτο μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. 20
‡ mei, Mementote sermonis † quē ego dixi vobis: Non
μνημονεύετε τοῦ λόγου οὗ ἐγὼ εἶπον ὑμῖν, Οὐκ
est seruus maior domino suo. Si me persequuti sunt,
ἔστι δοῦλος μείζων τοῦ κυρίου αὐτοῦ. εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν,
& vos persequentur. si sermonē meum seruauerunt, &
καὶ ὑμᾶς διώξουσιν. εἰ τὸν λόγον μου ἐτήρησαν, καὶ τὸν
vestrum seruabunt. Sed hæc omnia fa-
ὑμέτερον τηρήσουσιν. ἀλλὰ ταῦτα πάντα ποιή- 21
cient vobis propter nomen meum: quia nesciunt
σουσιν ὑμῖν διὰ τὸ ὄνομά μου, ὅτι οὐκ οἴδασι (W)
* eum qui misit * *mittentem* me. Si non venissem, & loquutus fuissem eis,
πέμψαντά με. εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, 22
peccatum non haberent. nūc autem excusationem non habēt
ἁμαρτίαν οὐκ εἴχοσαν· νῦν δὲ πρόφασιν οὐκ ἔχουσι
‡ Qui me odit, de peccato suo. ‡ *Me odio habens*, & Pa-
περὶ τῆς ἁμαρτίας αὐτῶν. ὁ ἐμὲ μισῶν, καὶ τὸν πα- 23
trem meum odit. Si opera non fecissem in
τέρα μου μισεῖ. Εἰ τὰ ἔργα μὴ ἐποίησα ἐν 24
eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non habe-
αὐτοῖς, ἃ οὐδεὶς ἄλλος πεποίηκεν, ἁμαρτίαν οὐκ εἶ-

χον·

rent. Nunc autẽ & viderunt, & oderunt & me & patrem meum. Sed vt adimpleatur sermo qui est scriptus in Lege eorum: Quia * oderunt me gratis. Quum autẽ venerit Paracletus, quem ego mittam vobis a Patre, Spiritum veritatis, qui a Patre procedit, ille testabitur de me. Et vos autem † testabimini, quia ab initio ‡ cum me estis.

* odio habuerunt

† testimonium perhibebit

‡ testimonium perhibebitis: † mecum

CAP. XVI. 15.

Hæc loquutus sum vobis, vt non scandalizemini. Absque synagogis facient vos, sed venit hora, vt omnis * interficiens vos † existimet obsequium se præstare Deo. Et hæc facient vobis, quia non nouerunt Patrem, neque me. Sed hæc loquutus sum vobis, vt quum venerit hora, reminiscamini eorum, quia ego dixi vobis. Hæc autem vobis ‡ ex initio non dixi, quia * cum vobis eram. ‖ Nunc autem vado ad ¶ mittentem me, et nemo ex vobis interrogat me: Quo vadis?

* qui interficit

† arbitretur

‡ ab initio

* vobiscũ

‖ Et

¶ eum qui misit,

tentem me: & nemo ex vobis interrogat me, Quo va-
λαντά μεκ ἀλλ ὅτι ταῦτα λελάληκα ὑμῖν, ἡ λύπη 6
dis? Sed quia hæc loquutus sum vobis, tristitia
γέγε; ἀλλ ἐγὼ τὴν ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν, συμφέρει
impleuit vestrum cor. Sed ego
* πλήρωσεν ὑμῶν τὴν καρδίαν. ἀλλ ἐγὼ τὴν 7
* πεπλήρωκεν veritatem dico vobis, expedit vobis vt ego va-
ὑμῖν ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω. ἐὰν γὰρ μὴ ἀπέλθω, ὁ παράκλητος οὐκ
dam. Si enim *ego* non abiero, paracletus non
ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς· ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω
veniet ad vos: si autem abiero, mittam
† ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς· ἐὰν δὲ πορευθῶ, πέμψω
† quum venerit eum ad vos. Et †*veniens* ille, arguet
αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς. καὶ ἐλθὼν ἐκεῖνος ἐλέγξει τὸν 8
mundum de peccato, & de iustitia, & de
κόσμον περὶ ἁμαρτίας, καὶ περὶ δικαιοσύνης, καὶ περὶ
iudicio. De peccato quidem, quia non cre-
κρίσεως. περὶ ἁμαρτίας μέν, ὅτι οὐ πιστεύ- 9
dunt in me. De iustitia vero, quia ad
ουσιν εἰς ἐμέ· περὶ δικαιοσύνης δέ, ὅτι πρὸς τὸν 10
‡ iam Patrem *meum* vado, & non *amplius* videbitis me.
πατέρα μου ὑπάγω, καὶ οὐκέτι θεωρεῖτέ με.
De autem iudicio, quia princeps mundi huius iudi-
περὶ δὲ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κε- 11
catus est. Adhuc multa habeo dicere vobis, sed non pote-
κρίται. ἔτι πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ οὐ δύνα- 12
stis portare modo. Cum autem venerit ille,
σθε βαστάζειν ἄρτι. ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ 13
§ docebit Spiritus veritatis, § *deducet* vos *in* omnem
πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν
veritatem. non enim loquetur à semetipso, sed quæ-
τὴν ἀλήθειαν· οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ ἑαυτοῦ, ἀλλ ὅ-
* quæ sunt cumque audiet loquetur, & * ventura annunciabit
σα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει, καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ
‖ clarifi- vobis. Ille me ‖ *glorificabit*, quia de meo
cabit a ὑμῖν. ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ 14

λήψε-

accipiet, & annunciabit vobis. Omnia quæcumq; habet
15 λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. πάντα ὅσα ἔχει ὁ
Pater, mea sunt. †propter hoc dixi, Quia de meo † Propter-
πατὴρ, ἐμά ἐστι· διὰ τοῦτο εἶπον, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ ea
*accipiet, & annunciabit vobis. Modicum, & ‡nō vide- * accipiet
16 λαμβάνει, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. μικρὸν καὶ οὐ θεω- ‡ iam
bitis me: & iterum modicum, & videbitis me, quia va-
ρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με, ὅτι ὑπά-
do ad Patrem. Dixerunt ergo ex discí-
17 γω πρὸς τὸν πατέρα. εἶπον οὖν ἐκ τῶν μα-
pulis eius ad inuicem: Quid est hoc quod dicit no-
θητῶν αὐτοῦ πρὸς ἀλλήλους, τί ἐστι τοῦτο ὃ λέγει ἡ-
bis, Modicum, & non videbitis me: & iterum modicum &
μῖν, μικρὸν καὶ οὐ θεωρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ
videbitis me? &, quia ego vado ad Pa-
ὄψεσθέ με; καὶ, ὅτι ἐγὼ πρὸς τὸν πατέρα
trem? Dicebant ergo: Hoc quid est quod dicit, Mo-
18 πορεύομαι; ἔλεγον οὖν, τοῦτο τί ἐστιν ὃ λέγει, τὸ μι-
dicum? nescimus quid loquitur. Cognouit autem Iesus,
19 κρόν; οὐκ οἴδαμεν τί λαλεῖ. ἔγνω οὖν ὁ Ἰησοῦς
quia volebant eum interrogare: & dixit eis: De hoc
ὅτι ἤθελον αὐτὸν ἐρωτᾶν, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, περὶ τούτου
quæritis *cum alij alijs, quia dixi: Modicum, & non vide- *inter vos,
ζητεῖτε μετ' ἀλλήλων, ὅτι εἶπον, μικρὸν, καὶ οὐ θεω-
bitis me: & iterum modicum, & videbitis me? Amen
20 ρεῖτέ με, καὶ πάλιν μικρὸν καὶ ὄψεσθέ με; ἀμὴν
amen dico vobis, quia flebitis & plorabitis
ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι κλαύσετε καὶ θρηνήσετε
vos, at mundus ‖gaudebit: vos autem contristabi- ‖ autem
ὑμεῖς· ὁ δὲ κόσμος χαρήσεται· ὑμεῖς δὲ λυπηθή- * λυπήσε-
mini: sed tristitia vestra in gaudium † fiet. μαι
σεσθε, ἀλλ' ἡ λύπη ὑμῶν εἰς χαρὰν γενήσεται. † verte-
tur.
Mulier quum parit, tristitiam habet, quia venit
21 ἡ γυνὴ ὅταν τίκτῃ λύπην ἔχει, ὅτι ἦλθεν ἡ
hora eius: quum autem *genuerit puerum, nō ‡amplius * peperit
ὥρα αὐτῆς· ὅταν δὲ γεννήσῃ τὸ παιδίον, οὐκέτι ‡ iam

§ pressuræ * natus meminit §*tribulationis* propter gaudium, quia *genitus* est homo in mundum. Et vos igitur
μνημονεύει τῆς θλίψεως διὰ τὴν χαρὰν, ὅτι ἐγεννήθη ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον. καὶ ὑμεῖς οὖν
nunc quidem tristitiam quidē nunc habetis, iterum autem videbo vos: & gaudebit vestrum cor, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis. Et in illo die me non interrogabitis quicquam. amen amen dico vobis,
νῦν μὲν λύπην μὲν ἔχετε, πάλιν δὲ ὄψομαι ὑμᾶς, καὶ χαρήσεται ὑμῶν ἡ καρδία, καὶ τὴν χαρὰν ὑμῶν οὐδεὶς
quòd quæcumque petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Vsque modò non petistis quicquam in nomine meo: Petite, & accipietis: vt gaudiū vestrum sit plenum. Hæc in prouerbiis loquutus sum vobis. sed venit hora quum non
§ si quid αἴρει ἀφ' ὑμῶν. καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐμὲ οὐκ ἐρωτήσετε οὐδέν. ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσητε τὸν πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν. ἕως ἄρτι οὐκ ἠτήσατε οὐδὲν ἐν τῷ ὀνόματί μου· αἰτεῖτε, καὶ λήψεσθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη. Ταῦτα ἐν παροιμίαις λελάληκα ὑμῖν· ἀλλ' ἔρχεται ὥρα ὅτε οὐκέτι
† iam †*amplius* in prouerbiis loquar vobis, sed palam de Patre annunciabo vobis. In illo die in nomine meo petetis: & non dico vobis, quia ego rogabo Patrem de vobis.
ἐν παροιμίαις λαλήσω ὑμῖν, ἀλλὰ παρρησίᾳ περὶ τοῦ πατρὸς ἀναγγελῶ ὑμῖν. ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε. καὶ οὐ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἐγὼ ἐρωτήσω τὸν πατέρα περὶ ὑμῶν.
Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis, & credidistis quia ego à Deo exiui. Exiui à Patre, & veni
αὐτὸς γὰρ ὁ πατὴρ φιλεῖ ὑμᾶς, ὅτι ὑμεῖς ἐμὲ πεφιλήκατε, καὶ πεπιστεύκατε ὅτι ἐγὼ παρὰ τοῦ θεοῦ ἐξῆλθον. ἐξῆλθον παρὰ τοῦ πατρὸς, καὶ ἐλήλυ-

veni in mundum: iterum relinquo mundum,
ἦλυθα εἰς τὸν κόσμον· πάλιν ἀφίημι τὸν κόσμον,
& vado ad Patrem. Dicunt ei
29 καὶ πορεύομαι πρὸς τὸν πατέρα. λέγουσιν αὐτῷ
discipuli eius: Ecce nunc palàm loqueris, &
οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, ἴδε νῦν παρρησίᾳ λαλεῖς, καὶ
prouerbium nullum dicis. Nunc scimus quia
30 παροιμίαν οὐδεμίαν λέγεις. νῦν οἴδαμεν ὅτι
scis omnia, & non *vsum habes vt quis te interroget. * opus est
οἶδας πάντα, καὶ οὐ χρείαν ἔχεις ἵνα τίς σε ἐρωτᾷ· tibi
in hoc credimus quia à Deo existi. Re-
31 ἐν τούτῳ πιστεύομεν ὅτι ἀπὸ θεοῦ ἐξῆλθες. ἀπε-
spondit eis Iesus: Modò creditis? Ecce ve-
32 κρίθη αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἄρτι πιστεύετε; ἰδοὺ ἔρ-
nit hora, & iam venit, vt dispergamini vnus-
χεται ὥρα, καὶ νῦν ἐλήλυθεν, ἵνα σκορπισθῆτε ἕ-
quisque in propria. & me solum relinquatis: & non
καστος εἰς τὰ ἴδια, καὶ ἐμὲ μόνον ἀφῆτε· καὶ οὐκ
sum solus, quia Pater ‡ *cum me* est. Hæc ‡ mecum
33 εἰμὶ μόνος, ὅτι ὁ πατὴρ μετ' ἐμοῦ ἐστι. ταῦτα
loquutus sum vobis, vt in me pacem habeatis. In
λελάληκα ὑμῖν, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε. ἐν
mundo ‡ *tribulationem habebitis*: sed confidite: ego ‡ pressurã
τῷ κόσμῳ θλῖψιν ἔχετε, ἀλλὰ θαρσεῖτε· ἐγὼ habebitis:
vici mundum.
νενίκηκα τὸν κόσμον.

CAP. XVII. ιζ.

1 Hæc loquutus est Iesus: & * *sustulit* oculos * sublenatis oculis
Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπάρας τοὺς ὀφθαλ-
suos in cælum, & dixit: Pater, venit
μοὺς αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ εἶπε, πάτερ, ἦλυθεν
hora, * *glorifica* tuum filium, vt & filius tuus ‡ *glorificet* * clarifica
ἡ ὥρα, δόξασόν σου τὸν υἱὸν, ἵνα καὶ ὁ υἱός σου δοξάσῃ ‡ clarificet
te. Sicut dedisti ei † *auctoritatem* omnis car- † potestatem
σε. καθὼς ἔδωκας αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρ-

mundum. Et pro eis ego sanctifico me-
τὸν κόσμον. καὶ ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυ- 19
ipsum, vt & ipsi sint sanctificati in veritate. Non
τὸν, ἵνα ὦσιν καὶ αὐτοὶ ἡγιασμένοι ἐν ἀληθείᾳ. οὐ 20
† eis qui crediturisunt pro eis autem rogo tantùm, sed & pro † *ere-*
περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πι-
dentibus per verbum eorum in me. Vt om-
στευόντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ· ἵνα πάν- 21
nes vnum sint, sicut tu Pater, in me, & ego in te,
τες ἓν ὦσι, καθὼς σὺ πάτερ ἐν ἐμοὶ, κἀγὼ ἐν σοὶ,
vt & ipsi in nobis vnum sint: vt mundus credat
ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐν ἡμῖν ἓν ὦσιν· ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσῃ
* claritatē quia tu me misisti. Et ego * *gloriam* quam de-
ὅτι σύ με ἀπέστειλας. καὶ ἐγὼ τὴν δόξαν ἣν δέ- 22
‡ & disti mihi, dedi eis: vt sint vnum, sicut ‡ nos
δωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἓν καθὼς ἡμεῖς
vnum sumus. Ego in eis, & tu in me, vt sint
ἓν ἐσμεν. ἐγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοὶ, ἵνα ὦσι 23
consummati in vnum: & vt cognoscat mundus quia
τετελειωμένοι εἰς ἕν, καὶ ἵνα γινώσκῃ ὁ κόσμος ὅτι
§ & tu me misisti, & dilexisti eos, sicut § me
σύ με ἀπέστειλας, καὶ ἠγάπησας αὐτοὺς, καθὼς
dilexisti. Pater, quos dedisti mihi, vo-
ἐμὲ ἠγάπησας. πάτερ, οὓς δέδωκάς μοι, θέ- 24
* mecum: lo vt vbi sum ego, & illi sint * *cum me:*
λω ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, κἀκεῖνοι ὦσι μετ' ἐμοῦ,
‖ claritatē vt videant ‖ *gloriam* meam quam dedisti
ἵνα θεωρῶσι τὴν δόξαν τὴν ἐμὴν ἣν δέδωκάς
mihi: quia dilexisti me ante constitutionem mundi.
μοι, ὅτι ἠγάπησάς με πρὸ καταβολῆς κόσμου.
Pater iuste, & mundus te non cognouit, ego
πάτερ δίκαιε, καὶ ὁ κόσμος σε οὐκ ἔγνω, ἐγὼ 25
autē te cognoui: & hi cognouerunt quia tu me misi-
δέ σε ἔγνων· καὶ οὗτοι ἔγνωσαν ὅτι σύ με ἀπε-
sti. Et notum feci eis nomen tuum, &
στειλας. καὶ ἐγνώρισα αὐτοῖς τὸ ὄνομά σου, καὶ 26

γνωρί-

notum faciam: vt dilectio qua dilexisti me, in
γνωρίσω, ἵνα ἡ ἀγάπη ἣν ἠγάπησάς με, ἐν
ipsis sit, & ego in ipsis.
αὐτοῖς ᾖ, κἀγὼ ἐν αὐτοῖς.

CAP. XVIII.

1 THæc *dicens* Iesus, egressus est cum discipulis
Ταῦτα εἰπὼν ὁ Ἰησοῦς, ἐξῆλθε σὺν τοῖς μα-
suis trans torrentem Cedron, vbi
θηταῖς αὐτοῦ πέραν τοῦ χειμάρρου τοῦ Κέδρων, ὅπου
erat hortus, in quem introiuit ipse, & discipuli
ἦν κῆπος, εἰς ὃν εἰσῆλθεν αὐτὸς καὶ οἱ μαθηταὶ
eius. Sciebat autem & Iudas †*tradens* eum,
αὐτοῦ. ᾔδει δὲ καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, τὸν
2 locum, quia frequenter conuenerat Iesus illuc cum
τόπον, ὅτι πολλάκις συνήχθη ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ μετὰ τῶν
discipulis suis. Ergo Iudas *assipiens* cohor-
μαθητῶν αὐτοῦ. ὁ οὖν Ἰούδας λαβὼν τὴν σπεῖ-
tem, & ‡ *ex principibus Sacerdotum* & Pharisæis mini-
ραν, καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων ὑπη-
stros: venit illuc cum laternis & facibus,
ρέτας, ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων
& armis. Iesus itaque sciens omnia § ventu-
καὶ ὅπλων. Ἰησοῦς οὖν εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχό-
ra super se, *exiens* dixit eis: Quem quæ-
μενα ἐπ' αὐτὸν, ἐξῆλθεν καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Τίνα ζη-
ritis? Responderunt ei: Iesum Naza-
τεῖτε; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ, Ἰησοῦν τὸν Ναζω-
renum. Dicit eis Iesus: Ego sum. Stabat autem
ραῖον. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, Ἐγώ εἰμι. εἱστήκει δὲ
& Iudas ‖ *ille tradens* eum, cum ipsis. Vt
καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν, μετ' αὐτῶν. ὡς
ergo dixit eis, Quòd ego sum, abierunt † *in ea quæ*
οὖν εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι ἐγώ εἰμι, ἀπῆλθον εἰς τὰ
post, & ceciderunt *humi*. Iterum ergo eos inter-
ὀπίσω, καὶ ἔπεσον χαμαί. πάλιν οὖν αὐτοὺς ἐπη-

*quum dixisset

† qui tradebat

*quum accepisset

‡ à Pontificibus

§ quæ erat

* processit, &

‖ qui tradebat

† retrorsum

* in terrā

‖ Illi autē rogauit, Quem quæritis? ‖ *At* dixerunt: Iesum Na-
ρώτησε, τίνα ζητεῖτε; οἱ δὲ εἶπον, Ἰησοῦν τὸν
zarenum. Respondit Iesus: Dixi vobis, quia ego
Ναζωραῖον. ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, εἶπον ὑμῖν, ὅτι ἐγώ
sum. si ergo me quæritis, sinite hos abire.
εἰμι. εἰ οὖν ἐμὲ ζητεῖτε, ἄφετε τούτους ὑπάγειν.
Vt impleretur sermo quem dixit: Quia quos dedi-
ἵνα πληρωθῇ ὁ λόγος ὃν εἶπεν, ὅτι οὓς δέδω-
sti mihi, non perdidi ex eis quemquam. Simon
κάς μοι, οὐκ ἀπώλεσα ἐξ αὐτῶν οὐδένα. Σίμων
ergo Petrus habens gladium, eduxit eum, & per-
οὖν Πέτρος ἔχων μάχαιραν, εἵλκυσεν αὐτήν, καὶ ἔ-
§ Pōtificis cussit § *principis Sacerdotum* seruum, & abscidit eius
παισε τὸν τοῦ ἀρχιερέως δοῦλον, καὶ ἀπέκοψεν αὐτοῦ
auriculam dexteram. Erat autem nomen seruo Mal-
τὸ ὠτίον τὸ δεξιόν. ἦν δὲ ὄνομα τῷ δούλῳ Μάλ-
* Mitte chus. Dixit ergo Iesus Petro, * *Injice*
χος. εἶπεν οὖν ὁ Ἰησοῦς τῷ Πέτρῳ, βάλε τὴν
gladium tuum in vaginam. Calicem quem de-
μάχαιράν σου εἰς τὴν θήκην· τὸ ποτήριον ὃ δέ-
dit mihi Pater, non bibam illum? Ergo cohors
δωκέ μοι ὁ πατήρ, οὐ μὴ πίω αὐτό; ἡ οὖν σπεῖρα
& tribunus, & ministri Iudæorum comprehē-
καὶ ὁ χιλίαρχος καὶ οἱ ὑπηρέται τῶν Ἰουδαίων συνέλα-
derunt Iesum, & ligauerunt eum. Et adduxerunt
βον τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἔδησαν αὐτόν. καὶ ἀπήγαγον
eum ad Annam primùm: erat enim socer
αὐτὸν πρὸς Ἄνναν πρῶτον, ἦν γὰρ πενθερὸς τοῦ
‖ Pontifex Caïaphæ, qui erat ‖*princeps Sacerdotum* anni illius.
Καϊάφα, ὃς ἦν ἀρχιερεὺς τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου.
†qui con- Erat autem Caïaphas †*ille consulens* Iudæis,
silium de- ἦν δὲ Καϊάφας ὁ συμβουλεύσας τοῖς Ἰουδαίοις,
derat
* mori Quia expedit vnum hominem * *perire* pro populo.
ὅτι συμφέρει ἕνα ἄνθρωπον ἀπολέσθαι ὑπὲρ τοῦ λαοῦ.
Sequebatur autem Iesum Simon Petrus, & alius
ἠκολούθει δὲ τῷ Ἰησοῦ Σίμων Πέτρος, καὶ ἄλλος
μα-

discipulus. At discipulus † ille erat notus *prin- † autem
μαθητης. ὁ δὲ μαθητης ἐκεῖνος ἦν γνωστος τῷ *cipi Sacerdotum: & simul introivit ‡ Iesu in atrium Pōtifici
ἀρχιερεῖ, καὶ συνεισῆλθε τῷ Ἰησοῦ εἰς τὴν αὐλὴν ‡ cum
‡ principe Sacerdotum. At Petrus* stabat ad *Pōtificis.
τοῦ ἀρχιερέως. ὁ δὲ Πέτρος εἱστήκει πρὸς τῇ * autem
ostium foris. Exiit ergo discipulus alius, qui
θύρᾳ ἔξω. ἐξῆλθεν οὖν ὁ μαθητὴς ὁ ἄλλος, ὃς
erat notus ‡ principi Sacerdotum: & dixit ostiariæ, & ‡ Pōtifici
ἦν γνωστὸς τῷ ἀρχιερεῖ, καὶ εἶπε τῇ θυρωρῷ, καὶ
introduxit Petrum. Dicit ergo ancilla
εἰσήγαγε τὸν Πέτρον. λέγει οὖν ἡ παιδίσκη ἡ
ostiaria Petro: Numquid & tu ex discipulis es
θυρωρὸς τῷ Πέτρῳ, μὴ καὶ σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν εἶ
hominis istius? Dicit ille: Non sum.
τοῦ ἀνθρώπου τούτου; λέγει ἐκεῖνος, οὐκ εἰμί.
Stabant autem servi & ministri, † prunam † ad pru-
εἱστήκεισαν δὲ οἱ δοῦλοι καὶ οἱ ὑπηρέται, ἀνθρακιὰν nas,
facientes, quia frigus erat: & calefaciebant se. erat autē
ποιήσαντες, ὅτι ψῦχος ἦν, καὶ ἐθερμαίνοντο. ἦν δὲ
cum eis* Petrus stans & calefaciens se. Ergo ‡ &
μετ' αὐτῶν ὁ Πέτρος ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος. ὁ οὖν
‡ princip. Sacerdotum interrogavit Iesum de discipulis ‡ Pontifex
ἀρχιερεὺς ἠρώτησε τὸν Ἰησοῦν περὶ τῶν μαθητῶν
suis, & de doctrina eius. Respondit ei
αὐτοῦ, καὶ περὶ τῆς διδαχῆς αὐτοῦ. ἀπεκρίθη αὐτῷ
Iesus: Ego palàm loquutus sum mundo, ego
ὁ Ἰησοῦς, ἐγὼ παῤῥησίᾳ λελάληκα τῷ κόσμῳ· ἐγὼ
semper docui in synagoga & in tem-
πάντοτε ἐδίδαξα ἐν τῇ συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ἱε-
plo, quò ‡ undique Iudæi conveniunt: & in ‡ omnes
ρῷ, ὅπου πάντοτε οἱ Ἰουδαῖοι συνέρχονται, καὶ ἐν
occulto loquutus sum nihil. Quid me interrogas? inter-
κρυπτῷ ἐλάλησα οὐδέν. τί με ἐρωτᾷς; ἐπε-
roga * audientes, quid loquutus sim ipsis: ecce * eos qui
ρώτησον τοὺς ἀκηκοότας, τί ἐλάλησα αὐτοῖς· ἴδε audierūt,

‖quum dixisset, hi sciunt quæ dixerim ego. Hæc autem ‖*eo dicente*, vnus ministrorum assistens dedit alapam Iesu, dicens: Sic respondes †*principi Sacerdotum*? Respondit ei Iesus: Si malè loquutus sum, *testare de malo: si autem †pulchrè, quid me cædis? ‡Misit eum Annas ligatum ad Caïapham *principem Sacerdotum. Erat autem Simon Petrus stans, & calefaciens se. Dixerunt ergo ei: °Num & tu ex discipulis eius es? Negauit *igitur* illa, & dixit: Non sum. Dicit ‖vnus ex seruis †principis Sacerdotum, cognatus *existens cuius abscideràt Petrus auriculam. ‡Non ego te vidi in horto cum illo? Iterum ergo negauit Petrus: & statim gallus cantauit. Adducunt ergo Iesum à Caïapha in prætorium. erat autem manè: & ipsi non introïerunt in prætorium, vt non contaminarentur, sed vt manducarent Patcha. Exiit ergo Pilatus ad eos ‡, & dixit: Quam accusationem affertis aduersus

Ἔγνωσαν ὃ εἶπον ἐγώ. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ εἰ-
πόντος, εἷς τῶν ὑπηρετῶν παρεστηκὼς ἔδωκε ῥάπισ-
μα τῷ Ἰησοῦ, εἰπών, οὕτως ἀποκρίνῃ τῷ ἀρχιε-
ρεῖ; Ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, εἰ κακῶς ἐλά-
λησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί μέ
δέρεις; Ἀπέστειλεν οὖν αὐτὸν ὁ Ἄννας δεδεμένον πρὸς
Καϊάφαν τὸν ἀρχιερέα. Ἦν δὲ Σίμων Πέτρος
ἑστὼς καὶ θερμαινόμενος. Εἶπον οὖν αὐτῷ, μὴ καὶ
σὺ ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ εἶ; Ἠρνήσατο ἐκεῖ-
νος, καὶ εἶπεν, Οὐκ εἰμί. Λέγει εἷς ἐκ τῶν δούλων
τοῦ ἀρχιερέως, συγγενὴς ὢν οὗ ἀπέκοψε Πέτρος
τὸ ὠτίον, οὐκ ἐγώ σε εἶδον ἐν τῷ κήπῳ μετ' αὐτοῦ;
Πάλιν οὖν ἠρνήσατο Πέτρος, καὶ εὐθέως ἀλέκτωρ
ἐφώνησεν. Ἄγουσιν οὖν τὸν Ἰησοῦν ἀπὸ τοῦ Καϊά-
φα εἰς τὸ πραιτώριον· ἦν δὲ πρωΐ. καὶ αὐτοὶ οὐκ
εἰσῆλθον εἰς τὸ πραιτώριον, ἵνα μὴ μιανθῶσιν, ἀλλ'
ἵνα φάγωσι τὸ πάσχα. Ἐξῆλθεν οὖν ὁ Πιλᾶτος
πρὸς αὐτοὺς, καὶ εἶπε, Τίνα κατηγορίαν φέρετε κατὰ
τοῦ ἀν-

hominem hunc? Responderunt & dixerunt
τὸν ἄνθρωπον τοῦτον; ἀπεκρίθησαν καὶ εἶπον
ei: Si non esset hic malefactor, non utique tibi tradi-
αὐτῷ, εἰ μὴ ἦν οὗτος κακοποιός, οὐκ ἄν σοι παρε-
dissemus eum. Dixit ergo eis Pilatus: Accipite
δώκαμεν αὐτόν. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος, λάβε-
eum vos, & secundùm legem vestram iudicate
τε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ κατὰ (Α) νόμον ὑμῶν κρίνατε
eum. Dixerunt ergo ei Iudæi: Nobis non licet
αὐτόν. εἶπον οὖν αὐτῷ οἱ Ἰουδαῖοι, ἡμῖν οὐκ ἔξεστιν
interficere quemquam. Vt sermo Iesu impleretur
ἀποκτεῖναι οὐδένα. ἵνα ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ πληρω-
quem dixit, significans qua morte *futurus esset mo-* *esset moriturus.
θῇ ὃν εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ ἤμελλεν ἀπο-
ri. Introivit ergo in prætorium iterum
θνήσκειν. εἰσῆλθεν οὖν εἰς τὸ πραιτώριον πάλιν
Pilatus, & vocauit Iesum, & dixit ei: Tu
ὁ Πιλᾶτος, καὶ ἐφώνησε τὸν Ἰησοῦν, καὶ εἶπεν αὐτῷ, σὺ
es rex Iudæorum? Respondit ei
εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων; ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ
Iesus: A temetipso tu hoc dicis, an alij tibi dixerunt
Ἰησοῦς, ἀφ' ἑαυτοῦ σὺ τοῦτο λέγεις, ἢ ἄλλοι σοί εἶπον
de me? Respondit Pilatus, Numquid ego Iu-
περὶ ἐμοῦ; ἀπεκρίθη ὁ Πιλᾶτος, μήτι ἐγώ Ἰου-
dæus sum? Gens tua & ‖ *principes Sacerdotum* tradi- ‖ Pontifices
δαῖός εἰμι; τὸ ἔθνος τὸ σὸν καὶ (Β) οἱ ἀρχιερεῖς παρέ-
derunt te mihi. quid fecisti? Respondit Iesus:
δωκάν σε ἐμοί. τί ἐποίησας; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς,
Regnum meum non est de mundo hoc: si
ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου· εἰ
ex mundo hoc esset regnum meum, mini-
ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἦν ἡ βασιλεία ἡ ἐμή, οἱ ὑπη-
stri utique mei decertarent vt non traderer
ρέται ἂν (Γ) ἐμοὶ * ἠγωνίζοντο ἵνα μὴ παραδοθῶ * ἀγωνᾶν.
Iudæis. nunc autem regnum meum non est ζω
τοῖς Ἰουδαίοις· νῦν δὲ ἡ βασιλεία ἡ ἐμὴ οὐκ ἔστιν

hinc. Dixit itaque ei Pilatus: *Num* ergo
ἐντεῦθεν. Εἶπεν οὖν αὐτῷ ὁ Πιλᾶτος, Οὐκοῦν
rex es tu? Respondit Iesus: Tu dicis, quia
βασιλεύς εἶ σύ; ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς, Σὺ λέγεις, ὅτι
rex sum ego. Ego in hoc natus sum, &
βασιλεύς εἰμι ἐγώ. ἐγὼ εἰς τοῦτο γεγέννημαι, καὶ
† testimonium perhibeam ad hoc veni in mundum, vt † *tester*
εἰς τοῦτο ἐλήλυθα εἰς τὸν κόσμον, ἵνα μαρτυρήσω
veritati: omnis *existens* ex veritate, audit meam
τῇ ἀληθείᾳ· πᾶς ὁ ὢν ἐκ τῆς ἀληθείας, ἀκούει μου
vocem. Dicit ei Pilatus: Quid est veri-
τῆς φωνῆς. λέγει αὐτῷ ὁ Πιλᾶτος, Τί ἐστιν ἀλή-
‡ quo dixisset, tas? Et hoc ‡ *dicens*, iterum exiuit ad Iu-
θεια; καὶ τοῦτο εἰπὼν, πάλιν ἐξῆλθε πρὸς τοὺς Ἰου-
dæos, & dicit eis: Ego nullam causam inue-
δαίους, καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἐγὼ οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρί-
nio in eo. Est autē consuetudo vobis, vt vnum vobis
σκω ἐν αὐτῷ. ἔστι δὲ συνήθεια ὑμῖν, ἵνα ἕνα ὑμῖν
§ dimittā § *absoluam* in Pascha. vultis ergo vobis § *ab-*
ἀπολύσω ἐν τῷ πάσχα· βούλεσθε οὖν ὑμῖν ἀπο- *soluam* regem Iudæorum? Clamauerunt
λύσω τὸν βασιλέα τῶν Ἰουδαίων; ἐκραύγασαν ‖ οὖν
ergo rursum omnes, dicentes: Non hunc, sed
οὖν πάλιν πάντες, λέγοντες, Μὴ τοῦτον, ἀλλὰ τὸν
Barabbam. Erat autem Barabbas latro.
Βαραββᾶν. ἦν δὲ ὁ Βαραββᾶς λῃστής.

CAP. XIX. ιθ'.

" apprehendit Tunc ergo " *accepit* Pilatus Iesum, & fla-
Τότε οὖν ἔλαβεν ὁ Πιλᾶτος τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐ-
gellauit. Et milites plectentes coronam
μαστίγωσε. καὶ οἱ στρατιῶται πλέξαντες στέφανον
de spinis, impositerunt eius capiti: & ve-
¶ circumdederunt * Et veniebant ste purpurea ‖ *amicierunt* eum: * Et dicebant
ἐξ ἀκανθῶν, ἐπέθηκαν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ, καὶ ἱμά-
τιον πορφυροῦν περιέβαλον αὐτόν, καὶ ἔλεγον,
χαῖρε

† Gaude rex Iudæorum: & dabant ei a- † Ave
χαῖρε ὁ βασιλεὺς τῶν ἰουδαίων. καὶ ἐδίδουν αὐτῷ ῥα-
lapas. Exiuit ergo iterum foras Pilatus,
4 πίσματα. Ἐξῆλθεν οὖν πάλιν ἔξω ὁ πιλᾶτος,
& dicit eis: Ecce adduco vobis eum foras, vt cogno-
καὶ λέγει αὐτοῖς, ἴδε ἄγω ὑμῖν αὐτὸν ἔξω, ἵνα γνῶ-
scatis quia in eo nullam causam inuenio. Exi-
5 τε ὅτι οὐδεμίαν αἰτίαν εὑρίσκω. Ἐξῆλ-
uit ergo Iesus foras, portans spineam coronam,
θεν οὖν ὁ ἰησοῦς ἔξω, φορῶν τὸν ἀκάνθινον στέφανον
& purpureum vestimentum. Et dicit eis: Ecce
καὶ τὸ πορφυροῦν ἱμάτιον. καὶ λέγει αὐτοῖς, ἴδε ὁ
homo. Quum ergo vidissent eum * principes Sacer- * Pōtifices
6 ἄνθρωπος. ὅτε οὖν εἶδον αὐτὸν οἱ ἀρχιε-
dotum & ministri, clamabant, dicentes, Cruci-
ρεῖς καὶ οἱ ὑπηρέται, ἐκραύγασαν, λέγοντες, σταύ-
fige, crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Acci-
ρωσον, σταύρωσον αὐτόν. λέγει αὐτοῖς ὁ πιλᾶτος, λάβε-
pite eum vos, & crucifigite. ego enim non
τε αὐτὸν ὑμεῖς, καὶ σταυρώσατε. ἐγὼ γὰρ οὐχ
inuenio in eo causam. Responderunt ei
7 εὑρίσκω ἐν αὐτῷ αἰτίαν. ἀπεκρίθησαν αὐτῷ οἱ
Iudæi: Nos legem habemus, & secundum legem nostram
ἰουδαῖοι, ἡμεῖς νόμον ἔχομεν, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν
debet mori: quia seipsum filium Dei fecit.
ὀφείλει ἀποθανεῖν, ὅτι ἑαυτὸν υἱὸν θεοῦ ἐποίησεν.
Quum ergo audisset Pilatus hunc sermonem, ma-
8 ὅτε οὖν ἤκουσεν ὁ πιλᾶτος τὸν λόγον, μᾶλ-
gis timuit. Et ingressus est in prætо-
9 λον ἐφοβήθη. καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ πραιτώ-
rium iterum: & dicit * Iesu: Vnde es tu? At Ie- * ad Ie-
ριον πάλιν, καὶ λέγει τῷ ἰησοῦ, πόθεν εἶ σύ; ὁ δὲ ἰη-
sum: sus † responsum non dedit ei. Dicit ergo † autem
10 σοῦς ἀπόκρισιν οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ. λέγει οὖν
ei Pilatus: Mihi non loqueris? nescis quia
αὐτῷ ὁ πιλᾶτος, ἐμοὶ οὐ λαλεῖς; οὐκ οἶδας ὅτι

*potestatē *auctoritatem habeo crucifigere te, & ‖ auctoritatem habeo †absol-
†dimittere ἐξουσίαν ἔχω σταυρῶσαί σε, καὶ ἐξουσίαν ἔχω ἀπο-
*potestatē uere te? Respondit Iesus: Non haberes *auctori-
λῦσαί σε; ἀπεκρίθη Ἰησοῦς, Οὐκ εἶχες ἐξου-
‖ nisi tatem vllam aduersus me, ‖ si non esset tibi datum
σίαν οὐδεμίαν κατ' ἐμοῦ, εἰ μὴ ἦν σοι δεδομένον
§ Propterea qui me tradidit desuper. § Propter hoc tradens me tibi, maius pec-
ἄνωθεν. διὰ τοῦτο ὁ παραδιδούς με σοι μείζονα ἁ-
* Exinde catum habet. * Ex hoc quærebat Pilatus ‖ absol-
‖ dimittere μαρτίαν ἔχει. ἐκ τούτου ἐζήτει ὁ Πιλᾶτος ἀπο-
† autem uere eum. At Iudæi † clamabant, dicentes: Si
λῦσαι αὐτόν. οἱ δὲ Ἰουδαῖοι ἔκραζον, λέγοντες, ἐὰν
* dimittis, hunc * absolueris, non es amicus Cæsaris. omnis
τοῦτον ἀπολύσῃς, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καίσαρος· πᾶς
§ qui facit se regem § seipsum faciens, contradicit Cæsari.
ὁ βασιλέα ἑαυτὸν ποιῶν, ἀντιλέγει τῷ Καίσαρι.
§ autem quũ audisset hos sermones, Ergo Pilatus § audiens hunc sermonem, adduxit
ὁ οὖν Πιλᾶτος ἀκούσας τοῦτον τοὺς λόγους, ἤγαγε
foras Iesum, & sedit pro tribunali, in
ἔξω τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ βήματος εἰς
* loco qui dicitur Lithostrotos, * locum dictum Lithostrotum, Hebraïcè autem Gabba-
τόπον λεγόμενον Λιθόστρωτον, Ἑβραϊστὶ δὲ Γαββα-
ta. Erat autem parasceue Paschæ, hora autem quasi
θᾶ. ἦν δὲ παρασκευὴ τοῦ πάσχα, ὥρα δὲ ὡσεὶ
sexta. & dicit Iudæis: Ecce rex vester.
ἕκτη. καὶ λέγει τοῖς Ἰουδαίοις, Ἴδε ὁ βασιλεὺς ὑμῶν.
Illi autem clamabant, Tolle, tolle, crucifige eum.
οἱ δὲ ἔκραυγασαν, ἆρον, ἆρον, σταύρωσον αὐτόν.
Dicit eis Pilatus: Regem vestrum crucifi-
λέγει αὐτοῖς ὁ Πιλᾶτος, Τὸν βασιλέα ὑμῶν σταυρώ-
‖ Pontifices gam? Responderunt ‖ principes Sacerdotum: Non habemus re-
σω; ἀπεκρίθησαν οἱ ἀρχιερεῖς, Οὐκ ἔχομεν βασι-
† nisi gem, † si non Cæsarem. Tunc ergo tradidit ei il-
λέα, εἰ μὴ Καίσαρα. τότε οὖν παρέδωκεν αὐ-
* Susceperunt lum eis vt crucifigeretur. * Acceperunt autem Iesum &
τὸν αὐτοῖς ἵνα σταυρωθῇ. παρέλαβον δὲ τὸν Ἰησοῦν καὶ
ἀπή-

eduxerunt. Et ‡ *portans* crucem suam, exi- ‡ baiulans sibi
17 ἀπῆλθεν. καὶ βαστάζων τὸν σταυρὸν αὐτῷ ἐξῆλ- uit in ‡ *dictum* Calvariæ locum, *qui dicitur* He- ‡ eum qui dicitur
θεν εἰς τὸν λεγόμενον κρανίου τόπον, ὃς λέγεται ἑ- braicè Golgotha: Vbi eum crucifixerunt, &
18 βραϊστὶ Γολγοθᾶ, ὅπου αὐτὸν ἐσταύρωσαν, καὶ cum eo alios duos hinc & hinc, medium
μετ' αὐτοῦ ἄλλους δύο ἐντεῦθεν καὶ ἐντεῦθεν, μέσον autem Iesum. Scripsit autem & titulum Pilatus:
19 δὲ τὸν Ἰησοῦν. ἔγραψε δὲ καὶ τίτλον ὁ Πιλᾶτος, & posuit super crucem: Erat autem scriptum:
καὶ ἔθηκεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ· ἦν δὲ γεγραμμένον,

IESVS NAZARENVS
ΙΗΣΟΥΣ Ο ΝΑΖΩΡΑΙΟΣ Ο
REX IVDÆORVM.
ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ.

Hunc ergo titulum multi legerunt Iu-
20 τοῦτον οὖν τὸν τίτλον πολλοὶ ἀνέγνωσαν τῶν Ἰου- dæorum: quia prope erat locus ciuitatem vbi crucifi-
δαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν ὁ τόπος τῆς πόλεως ὅπου ἐσταυ- xus est Iesus. Et erat scriptum Hebraicè, Græ-
ρώθη ὁ Ἰησοῦς· καὶ ἦν γεγραμμένον ἑβραϊστί, ῥωμαϊ- cè * *Romanè.* Dicebant ergo Pilato ‖ *principes* * & Latinè.
21 στί, ἑλληνιστί. ἔλεγον οὖν τῷ Πιλάτῳ οἱ ἀρχι- ‖ Pontifices
Sacerdotum Iudæorum: † *Ne scribe*, Rex Iu- † Noli scribere
ερεῖς τῶν Ἰουδαίων, μὴ γράφε, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰου- dæorum, sed quia ipse dixit, Rex sum
δαίων, ἀλλ' ὅτι ἐκεῖνος εἶπε, βασιλεύς εἰμι τῶν Iudæorum. Respondit Pilatus: Quod scripsi,
22 Ἰουδαίων. ἀπεκρίθη ὁ Πιλᾶτος, ὃ γέγραφα, scripsi. Ergo milites, quum crucifixissent
23 γέγραφα. οἱ οὖν στρατιῶται, ὅτε ἐσταύρωσαν τὸν * *Iesum*, acceperunt vestimenta eius. (& fecerunt quā- * eum
Ἰησοῦν, ἔλαβον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ ἐποίησαν τέσ- tuor partes, vnicuique militi partem,) & tu-
σαρα μέρη, ἑκάστῳ στρατιώτῃ μέρος, καὶ τὸν χι-

nicam. Erat autem tunica inconsutilis, *ex iu quæ* desuper
τῶνα. ἦν δὲ ὁ χιτὼν ἄρραφος, ἐκ τῶν ἄνωθεν
contexta per totum: Dixerunt ergo ad inuicem: Non
ὑφαντὸς δι' ὅλου· εἶπον οὖν πρὸς ἀλλήλους, μὴ
scindamus eam: sed sortiamur de illa, cuius
σχίσωμεν αὐτόν, ἀλλὰ λάχωμεν περὶ αὐτοῦ, τίνος
‡ fit. ‡ erit. Vt scriptura impleretur, dicens: Partiti
ἔσται· ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ ἡ λέγουσα, διεμερί-
‡ in sunt vestimenta mea sibi*psis*, & ‡ *super* vestem
σαντο τὰ ἱμάτιά μου ἑαυτοῖς, καὶ ἐπὶ τὸν ἱματισμόν
§ Et meam miserunt sortem. *Illi quidem *igitur* milites hæc
μου ἔβαλον κλῆρον. οἱ μὲν οὖν στρατιῶται ταῦτα
fecerunt. Stabant autem iuxta crucem Ie-
ἐποίησαν. εἱστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰη- 25
su, mater eius, & soror matris eius Ma-
σοῦ ἡ μήτηρ αὐτοῦ καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μα-
ria *illa* Cleopæ, & Maria Magdalene. Ie-
ρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ, καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνή. Ἰη- 26
‖ quũ vi- sus ergo |*videns* matrem & discipulum adstan-
σοῦς οὖν ἰδὼν τὴν μητέρα καὶ τὸν μαθητὴν παρε-
tem quem diligebat, dicit matri suæ: Mulier, ec-
στῶτα ὃν ἠγάπα, λέγει τῇ μητρὶ αὐτοῦ, γύναι, ἴδε
ce filius tuus. Deinde dicit discipulo: Ecce ma-
ὁ υἱός σου. εἶτα λέγει τῷ μαθητῇ, ἴδε ἡ μήτηρ σου· 27
ter tua. Et ex illa hora accepit eam
καὶ ἀπ' ἐκείνης τῆς ὥρας ἔλαβεν αὐτὴν ὁ
¶ suam. discipulus *ille* in †*propria*. *Post hæc sciens
† Postea μαθητὴς ἐκεῖνος εἰς τὰ ἴδια. μετὰ τοῦτο εἰδὼς 28
Iesus quia omnia iam consummata sunt, vt consummaretur
* τελέω ὁ Ἰησοῦς ὅτι πάντα ἤδη τετέλεσται, ἵνα * τελειωθῇ ἡ
scriptura, dicit, Sitio. Vas ergo erat positũ aceto
γραφὴ, λέγει, διψῶ. σκεῦος οὖν ἔκειτο ὄξους 29
‖ plenum. Illi verò *implentes* spongiam ¶ aceto, & hyssopo
μεστόν. οἱ δὲ σπόγγον ὄξους, καὶ ὑσσώ-
πῳ περιθέντες, προσήνεγκαν αὐτοῦ τῷ στόματι.

ὅτε

Quum ergo accepisset acetum Iesus, dixit: Consumma-
30 ὅτε οὖν ἔλαβε τὸ ὄξος ὁ Ἰησοῦς, εἶπε, τετέλε-
tum est. Et †inclinans caput, tradidit spiri- † inclina-
σται. καὶ κλίνας τὴν κεφαλὴν, παρέδωκε τὸ πνεῦ- to capite.
tum. Ergo Iudæi, vt non remanerent in cru-
31 μα. οἱ οὖν Ἰουδαῖοι, ἵνα μὴ μείνῃ ἐπὶ τοῦ σταυ-
ce corpora in Sabbato, (quoniam Para-
ροῦ τὰ σώματα ἐν τῷ σαββάτῳ, ἐπεὶ παρα-
sceue erat: erat enim magnus dies ille Sab-
σκευὴ ἦν· ἦν γὰρ μεγάλη ἡ ἡμέρα ἐκείνη τοῦ σαβ-
bati) rogauerunt Pilatum vt frangerentur eo-
βάτου) ἠρώτησαν τὸν Πιλάτον ἵνα κατεαγῶσιν αὐ-
rum crura, & tollerentur. Venerunt ergo mi-
32 τῶν τὰ σκέλη, καὶ * ἆραν. ἦλθον οὖν οἱ στρα- * αἴρω
lites: & quidem primi fregerunt crura, &
τιῶται, καὶ τοῦ μὲν πρώτου κατέαξαν τὰ σκέλη, καὶ
alterius * concruciſixi ei. Ad autem Ie- * qui cru-
33 τοῦ ἄλλου τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ· ἐπὶ δὲ τὸν Ἰη- cifixus est
sum † venientes, vt viderunt eum iam mortuum, non † qui ve-
σοῦν ἐλθόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα, οὐ niſſent,
fregerunt eius crura. Sed vnus mi-
34 κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη. ἀλλ' εἷς τῶν στρα-
litum lancea eius latus † fodit: & con- † aperuit:
τιωτῶν λόγχῃ αὐτοῦ τὴν πλευρὰν * ἔνυξε, καὶ ἐξ- * νύσσω
tinuò exiuit sanguis & aqua. Et * videns se- * qui vi-
35 ἠλθεν εὐθὺς αἷμα καὶ ὕδωρ. καὶ ὁ ἑωρακὼς με- dit, testi-
stificauit, & verum est testimonium eius. Et monium
μαρτύρηκε, καὶ ἀληθινή ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ. κἀ- perhibuit.
ille scit quia vera dicit: vt ‡vos credatis. ‡ &
κεῖνος οἶδεν ὅτι ἀληθῆ λέγει, ἵνα ὑμεῖς πιστεύσητε.
Facta sunt enim hæc: vt Scriptura impleretur:
36 ἐγένετο γὰρ ταῦτα ἵνα ἡ γραφὴ πληρωθῇ,
Os non comminuetur † ab eo. Et iterum † ex
37 ὀστοῦν οὐ συντριβήσεται ἀπ' αὐτοῦ. καὶ πάλιν
alia Scriptura dicit: Videbunt in quem transfixerunt.
ἑτέρα γραφὴ λέγει, ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν.

Post hæc rogauit Pilatum Ioseph ab
μετὰ ταῦτα ἠρώτησε τὸν Πιλᾶτον ὁ Ἰωσὴφ ὁ ἀπὸ

Arimathæa, existens discipulus Iesu, occul-
Ἁριμαθαίας, ὢν μαθητὴς τοῦ Ἰησοῦ, κεκρυμ-

tus autem propter metum Iudæorum vt tolleret cor-
μένος δὲ διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων, ἵνα ἄρῃ τὸ σῶ-

pus Iesu. & permisit Pilatus. Venit ergo
μα τοῦ Ἰησοῦ. καὶ ἐπέτρεψεν ὁ Πιλᾶτος. ἦλθεν οὖν

& tulit corpus Iesu. Venit autem & Nicodemus
καὶ ἦρε τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. ἦλθε δὲ καὶ Νικόδημος

ille existens ad Iesum nocte primùm, ferens
ὁ ἐλθὼν πρὸς τὸν Ἰησοῦν νυκτὸς τὸ πρῶτον, φέρων

mixturam myrrhæ & aloës, quasi libras centum. Ac-
μίγμα σμύρνης καὶ ἀλόης ὡς λίτρας ἑκατόν. ε-

ceperunt ergo corpus Iesu, & ligauerunt illud in
λαβον οὖν τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἔδησαν αὐτὸ ὀθ

linteis cum aromatibus, sicut mos est
ὀθονίοις μετὰ τῶν ἀρωμάτων, καθὼς ἔθος ἐστὶ τοῖς

Iudæis sepelire. Erat autem in loco vbi
Ἰουδαίοις ἐνταφιάζειν. ἦν δὲ ἐν τῷ τόπῳ ὅπου

crucifixus est, hortus: & in horto monumentum
ἐσταυρώθη, κῆπος, καὶ ἐν τῷ κήπῳ μνημεῖον

nouum, in quo nondum quisquam positus erat. Ibi ergo
καινόν, ἐν ᾧ οὐδέπω οὐδεὶς ἐτέθη. ἐκεῖ οὖν

propter Parasceuen Iudæorum, quia iuxta erat
διὰ τὴν παρασκευὴν τῶν Ἰουδαίων, ὅτι ἐγγὺς ἦν

monumentum, posuerunt Iesum.
τὸ μνημεῖον, ἔθηκαν τὸν Ἰησοῦν.

CAP. XX. κ'.

Mane autem vna Sabbatorum Maria Magda-
Τῇ δὲ μιᾷ τῶν σαββάτων Μαρία ἡ Μαγδα-

lene venit manè tenebræ adhuc existentibus, ad monu-
ληνὴ ἔρχεται πρωΐ σκοτίας ἔτι οὔσης, εἰς τὸ μνη-

mentum: & videt lapidem sublatum ex monu-
μεῖον, καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνη-

μείου.

mento. *Currit ergo & venit ad Simonem Pe- * Cucurrit.
2 μείθ. τρέχει οὖν καὶ ἔρχεται πρὸς Σίμωνα πε-
trum, & ad alium discipulum quem diligebat Iesus:
τρον, καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν ὃν ἐφίλει ὁ Ἰησοῦς,
& dicit illis: Tulerunt Dominum de monumento, &
καὶ λέγει αὐτοῖς, ἦραν τὸν κύριον ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ
nescimus vbi posuerunt eum. Exiit ergo
3 οὐκ οἴδαμεν ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. Ἐξῆλθεν οὖν
Petrus & ‡ alius discipulus, & venerunt ad ‡ ille
ὁ Πέτρος καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς, καὶ ἤρχοντο εἰς τὸ
monumentum. Current autem duo simul: & ‡ alius
4 μνημεῖον. ἔτρεχον δὲ οἱ δύο ὁμοῦ, καὶ ὁ ἄλλος
discipulus præcucurrit citiùs Petro: & venit
μαθητὴς προέδραμε τάχιον τοῦ Πέτρου, καὶ ἦλθε
primus ad monumentum. Et * inclinatus, vi- * quum se
5 πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον. καὶ παρακύψας βλέ- inclinasset,
dit posita linteamina: non tamen introiuit. Ve-
6 πει κείμενα τὰ ὀθόνια, οὐ μέντοι εἰσῆλθεν. ἔρ-
nit ergo Simon Petrus sequens eum, & introi-
χεται οὖν Σίμων Πέτρος ἀκολουθῶν αὐτῷ, καὶ εἰσῆλ-
uit in monumentum: & ‡ conspicit linteamina posita. ‡ vidit
θεν εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωρεῖ τὰ ὀθόνια κείμενα.
Et sudarium quod fuerat super caput eius, non
7 καὶ τὸ σουδάριον ὃ ἦν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, οὐ
cum linteaminibus positum, sed † seorsum inuo- † separa-
μετὰ τῶν ὀθονίων κείμενον, ἀλλὰ χωρὶς * ἐντετυ- tim
lutum in vnum locum. Tunc ergo introiuit & * ἐντυ-
8 λιγμένον εἰς ἕνα τόπον. τότε οὖν εἰσῆλθε καὶ λίττω
ille alius discipulus * veniens primus ad monumentum, * qui vene-
ὁ ἄλλος μαθητὴς ὁ ἐλθὼν πρῶτος εἰς τὸ μνημεῖον, rat
& vidit, & credidit. Nondum enim sciebant
9 καὶ εἶδε, καὶ ἐπίστευσεν. οὐδέπω γὰρ ἤδεισαν τὴν
Scripturam, quia ‡ oportet eum ex mortuis resurgere. ‡ oportuit
γραφὴν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι. eum à
Abierunt ergo iterum ad semetipsos discipu-
10 ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθη-

11. Maria autem stabat ad monumentum
ταφ. μαρία δὲ εἰστήκει πρὸς τὸ μνημεῖον
§ & prospexit ploraus foris. Dum ergo fleret, inclinauit se § in monu-
κλαίουσα ἔξω. ὡς οὖν ἔκλαιε, παρέκυψεν εἰς τὸ μνη-
mentum: Et vidit duos angelos in albis se-
μεῖον· καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς καθε-
dentes, vnum ad caput, & vnum ad
ζομένους, ἕνα πρὸς τῇ κεφαλῇ, καὶ ἕνα πρὸς τοῖς
pedes, vbi positum fuerat corpus Iesu. Et di-
ποσὶν, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ. καὶ λέ-
cunt ei illi: Mulier, quid ploras? Dicit eis:
γουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι, γύναι, τί κλαίεις; λέγει αὐτοῖς,
Quia abstulerunt Dominum meum & nescio vbi posuerunt
ὅτι ἦραν τὸν κύριόν μου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν
* quũ dixisset, eum. Et hæc * loquuta, conuersa est † in ea qua
αὐτόν. καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἐστράφη εἰς τὰ
† retrorsum, post, & vidit Iesum stantem, & non sciebat quia
ὀπίσω, καὶ θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν ἑστῶτα, καὶ οὐκ ᾔδει ὅτι
Iesus est. Dicit ei Iesus: Mulier, quid ploras?
ὁ Ἰησοῦς ἐστί. λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, γύναι, τί κλαίεις;
‡ esset, quem quæris? Illa existimans quia hortulanus † est,
τίνα ζητεῖς; ἐκείνη δοκοῦσα ὅτι ὁ κηπουρός ἐστι,
dicit ei: Domine, si tu sustulisti eum, dicito
λέγει αὐτῷ, κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτὸν, εἰπέ
mihi vbi posuisti eum: & ego eum tollam. Dicit
μοι ποῦ ἔθηκας αὐτὸν, κἀγὼ αὐτὸν ἀρῶ. λέγει
ei Iesus, Maria. Conuersa illa dicit
αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, μαρία. στραφεῖσα ἐκείνη λέγει
ei: Rabboni (quod dicitur, Magister.) Dicit
αὐτῷ, ῥαββουνί, ὃ λέγεται, διδάσκαλε. λέγει
§ Noli me tangere. ei Iesus: § *Ne me tange* (nondum enim ascendi
αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, μή μου ἅπτου· οὔπω γὰρ ἀναβέβηκα
ad Patrem meum) vade autem ad fra-
πρὸς τὸν πατέρα μου. πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφ-
tres meos & dic eis: Ascendo ad Patrem
φούς μου, καὶ εἰπὲ αὐτοῖς· ἀναβαίνω πρὸς τὸν πατέρα

μου

meum & Patrem vestrum, & Deum meum & Deum vestrum.
μου καὶ πατέρα ὑμῶν, καὶ θεόν μου καὶ θεὸν ὑμῶν.
Venit Maria Magdalene annuncians
18 ἔρχεται Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἀπαγγέλλουσα τοῖς
discipulis, Quia † *vidit* Dominum, & hæc dixit † vidi
μαθηταῖς ὅτι ἑώρακε τὸν κύριον, καὶ ταῦτα εἶπεν
* *ei.* ‡ *Existente ergo vespere* die illo, * mihi.
19 αὐτῇ. οὔσης οὖν ὀψίας τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ τῇ ‡ Quũ ergo
vna Sabbatorum, & ‡ *foribus clausis* vbi ‡ fores es-
μιᾷ τῶν σαββάτων, καὶ τῶν θυρῶν κεκλεισμένων ὅπου
erant discipuli congregati propter metum Iu-
ἦσαν οἱ μαθηταὶ συνηγμένοι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰου-
dæorum, venit Iesus & stetit in * *medium*, & dicit * medio,
δαίων, ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ λέγει
eis: Pax vobis. Et hoc ‖ *dicens*, ostendit eis ‖ quum di-
20 αὐτοῖς, Εἰρήνη ὑμῖν. καὶ τοῦτο εἰπὼν ἔδειξεν αὐτοῖς xisset.
manus & latus *suum*. Gauisi sunt ergo
τὰς χεῖρας καὶ τὴν πλευρὰν αὐτοῦ. ἐχάρησαν οὖν οἱ
discipuli † *videntes Dominum*. Dixit ergo eis † viso Do-
21 μαθηταὶ ἰδόντες τὸν κύριον. εἶπεν οὖν αὐτοῖς ὁ mino.
Iesus iterum: Pax vobis. sicut misit me
Ἰησοῦς πάλιν, Εἰρήνη ὑμῖν· καθὼς ἀπέσταλκέ με
Pater, & ego mitto vos. Et hoc * *dicens*, * quum di-
22 ὁ πατήρ, κἀγὼ πέμπω ὑμᾶς. καὶ τοῦτο εἰπὼν, xisset,
insufflauit, & dicit eis: Accipite Spiritum sanctum:
ἐνεφύσησε, καὶ λέγει αὐτοῖς, λάβετε πνεῦμα ἅγιον·
quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.
ἄν τινων ἀφῆτε τὰς ἁμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς·
‡ Quorum retinueritis, retenta sunt. Thomas autẽ, ‡ Et
23 ἄν τινων κρατῆτε, κεκράτηνται. Θωμᾶς δὲ,
24 vnus ex duodecim, ‡ *dictus* Didymus, non erat ‡ qui dici-
εἷς ἐκ τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Δίδυμος, οὐκ ἦν tur
cum eis quando venit Iesus. Dixerunt ergo ei
25 μετ' αὐτῶν ὅτε ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς. ἔλεγον οὖν αὐτῷ
alij discipuli: Vidimus Dominum. Ille autẽ dixit
οἱ ἄλλοι μαθηταί, ἑωράκαμεν τὸν κύριον. ὁ δὲ εἶπεν

* Nisi fixuram

† locum

eis: * *Si non* videro in manibus eius | *vestigium* clauo-
ἀὐτοῖς, ἐὰν μὴ ἴδω ἐν ταῖς χερσὶν αὐτοῦ τὸν τύπον τῶν ἦ-
rum, & mittam digitum meum in † *vestigium* clauo-
λων, καὶ βάλω τὸν δάκτυλόν μου εἰς τὸν τύπον τῶν ἦ-
rum, & mittam manum meam in latus e-
λων, καὶ βάλω τὴν χεῖρά μου εἰς τὴν πλευρὰν αὐ-
ius, non credam. Et post dies octo ite-
τοῦ, οὐ μὴ πιστεύσω. καὶ μεθ' ἡμέρας ὀκτὼ πά- 26
rum erant intus discipuli eius, & Thomas cum
λιν ἦσαν ἔσω οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, καὶ Θωμᾶς μετ'
eis. Venit Iesus ianuis clausis,
αὐτῶν. ἔρχεται ὁ Ἰησοῦς τῶν θυρῶν * κεκλεισμένων,
* κλείω
& stetit in medio, & dixit: Pax vobis.
καὶ ἔστη εἰς τὸ μέσον, καὶ εἶπεν, Εἰρήνη ὑμῖν.
Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum
εἶτα λέγει τῷ Θωμᾶ, Φέρε τὸν δάκτυλόν σου 27
huc, & vide manus meas: & affer manum
ὧδε, καὶ ἴδε τὰς χεῖράς μου, καὶ φέρε τὴν χεῖρά
† noli esse tuam, & mitte in latus meum, & * *ne fias*
σου, καὶ βάλε εἰς τὴν πλευράν μου, καὶ μὴ γίνου
† fidelis. incredulus, sed † *credens*. Et respondit Thomas, &
ἄπιστος, ἀλλὰ πιστός. καὶ ἀπεκρίθη Θωμᾶς καὶ 28
dixit ei: Dominus meus, & Deus meus. Di-
εἶπεν αὐτῷ, ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου. λέ- 29
§ Thoma, cit ei Iesus: Quia vidisti me § credidisti:
γει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι ἑώρακάς με πεπίστευκας·
beati * *non videntes & credentes*. Mul-
* qui non viderunt, & crediderunt.
μακάριοι οἱ μὴ ἰδόντες καὶ πιστεύσαντες. πολ- 30
ta quidem *igitur* & alia signa fecit Iesus in con-
λὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐνώ-
spectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in
πιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἃ οὐκ ἔστι γεγραμμένα ἐν
libro hoc. Hæc autem scripta sunt vt cre-
τῷ βιβλίῳ τούτῳ. ταῦτα δὲ γέγραπται ἵνα πι- 31
datis quia Iesus est Christus filius Dei: & vt
στεύσητε ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐστιν ὁ χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ ἵνα
πιστεύον-

credentes, vitam habeatis in nomine eius.
πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.

CAP. XXI. κα΄.

1 Μετὰ ταῦτα ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν πάλιν ὁ Ἰησοῦς τοῖς μαθηταῖς ἐπὶ τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριάδος· ἐφανέρωσε δὲ οὕτως· ἦσαν ὁμοῦ Σίμων Πέτρος, καὶ Θωμᾶς ὁ λεγόμενος Δίδυμος, καὶ Ναθαναὴλ ὁ ἀπὸ Κανᾶ τῆς Γαλιλαίας, καὶ οἱ τοῦ Ζεβεδαίου, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ δύο. 2 λέγει αὐτοῖς Σίμων Πέτρος· Ὑπάγω ἁλιεύειν. λέγουσιν αὐτῷ· Ἐρχόμεθα καὶ ἡμεῖς σὺν σοί. ἐξῆλθον, καὶ ἀνέβησαν εἰς τὸ πλοῖον εὐθύς, καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ νυκτὶ ἐπίασαν οὐδέν. 3 πρωΐας δὲ ἤδη γενομένης ἔστη Ἰησοῦς εἰς τὸν αἰγιαλόν, οὐ μέντοι ἤδεισαν οἱ μαθηταὶ ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν. λέγει οὖν αὐτοῖς Ἰησοῦς· Παιδία, μή τι προσφάγιον ἔχετε; ἀπεκρίθησαν αὐτῷ· Οὔ. 6 ὁ δὲ εἶπεν αὐτοῖς· Βάλετε εἰς τὰ δεξιὰ μέρη τοῦ πλοίου τὸ δίκτυον, καὶ εὑρήσετε. ἔβαλον οὖν, καὶ οὐκέτι αὐτὸ ἕλκυσαι ἴσχυον ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν

[a] *Post haec* manifestauit seipsum iterum Ie- [a] Postea
sus discipulis [b] ad mare Tiberia- [b] suis
dis. Manifestauit autem sic: Erant simul Simon Pe-
tros, & Thomas [c] *ille dictus* Didymus, & Nathanaël [c] qui dici-
tur
ille a Cana Galilææ, & [d] *illi* Zebedæi, & [d] qui erat
alij ex discipulis eius duo. Dicit eis Si- [e] filij
mon Petrus: Vado piscari. Dicunt ei, Veni-
mus & nos [f] *cum te* Exierunt, & ascenderunt in [f] tecum. Et
nauigium statim: & in illa nocte prandiderunt ni- [g] nauim;
hil. Manè autem iam [h] facto, stetit Iesus in
litore: non tamen cognouerunt discipuli quia Ie-
sus est. Dicit ergo eis Iesus: Pueri, num-
quid pulmentarium habetis? Responderunt ei, Non.
Ille autem dicit eis: [i] *Iactate in dexteras partes* [i] Mittite
nauigij rete: & inuenietis [k] *Iecerunt* ergo: & [k] Miserũt
non iam illud trahere valebant [l] a multitudine [l] præ
ἀπὸ τοῦ πλήθους τῶν

piscium. Dicit ergo discipulus ille, quem dili-
ἰχθύων. λέγει οὖν ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος, ὃν ἠγάπα
gebat Iesus Petro, Dominus est. Simon ergo Pe-
ὁ Ἰησοῦς, τῷ Πέτρῳ, ὁ κύριός ἐστι. Σίμων οὖν Πέ-
¶ quum au-diisset ‡ tunica se
trus ‡ audiens quia Dominus est, ¶ amiculum succin-
τρος ἀκούσας ὅτι ὁ κύριός ἐστι, τὸν ἐπενδύτην διε-
cinxit: (erat enim nudus) & misit seipsum in
ζώσατο· ἦν γὰρ γυμνός· καὶ ἔβαλεν ἑαυτὸν εἰς τὴν
£ autem mare: At alij* discipuli nauigio
θάλασσαν· οἱ δὲ ἄλλοι μαθηταὶ τῷ πλοιαρίῳ
venerunt non enim erant longè à terra, sed quasi
ἦλθον· οὐ γὰρ ἦσαν μακρὰν ἀπὸ τῆς γῆς, ἀλλ' ὡς
à cubitis ducentis, trahentes rete
ἀπὸ πηχῶν διακοσίων, σύροντες τὸ δίκτυον τῶν
§ viderunt piscium. Vt ergo descenderunt in terram. § con-
ἰχθύων. ὡς οὖν ἀπέβησαν εἰς τὴν γῆν, βλέ-
spiciunt prunas positas, & piscem superposi-
πουσιν ἀνθρακιὰν κειμένην, καὶ ὀψάριον ἐπικείμε-
† de tum, & panem. Dicit eis Iesus: Afferte †
νον καὶ ἄρτον. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, ἐνέγκατε ἀπὸ
piscibus quos prandidistis nunc. Ascendit Simon
τῶν ὀψαρίων ὧν ἐπιάσατε νῦν. ἀνέβη Σίμων
Petrus, & traxit rete in terram, plenum
Πέτρος, καὶ εἵλκυσε τὸ δίκτυον ἐπὶ τῆς γῆς, μεστὸν
piscibus magnis, centum quinquagintatribus. Et
ἰχθύων μεγάλων ἑκατὸν πεντηκοντατριῶν· καὶ
*quum tã-ti essent, *tot existentibus, non scissum est rete. Dicit
τοσούτων ὄντων οὐκ ἐσχίσθη τὸ δίκτυον. λέγει
‡ Et eis Iesus: Venite, prandete. ‡ Nemo autem aude-
αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, δεῦτε, ἀριστήσατε. Οὐδεὶς δὲ ἐτόλ-
§ discum-bentium § discipulorum interrogare eum. Tu quis es? scientes
μα τῶν μαθητῶν ἐξετάσαι αὐτόν, σὺ τίς εἶ; εἰδότες
¶ Et quia Dominus est. * Venit ergo Iesus, & ac-
ὅτι ὁ κύριός ἐστιν. ἔρχεται οὖν ὁ Ἰησοῦς, καὶ λαμ-
cipit panem, & dat eis, & piscem
βάνει τὸν ἄρτον, καὶ δίδωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸ ὀψάριον
ὁμοίως.

similiter. Hoc iam tertiò manifestatus est Iesus
14 ὁμοίως. τοῦτο ἤδη τρίτον ἐφανερώθη ὁ Ἰησοῦς
discipulis suis † *excitatus ex* mortuis. Quum † quum re-
15 τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν. ὅτε surrexisset
ergo prandissent, dicit Simoni Petro Iesus: Si-
οὖν * ἠρίστησε, λέγει τῷ σίμωνι πέτρῳ ὁ Ἰησοῦς, σί- * ἀρισ-άω
mon *Iona*, diligis me plus his? Dicit ei: * Ioannis,
μων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με πλέον τούτων; λέγει αὐτῷ,
Etiam Domine: tu scis quia amo te. Dicit ei: Pasce
ναὶ κύριε, σὺ οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ, βόσκε
agnos meos. Dicit ei iterum *secundò*: Si-
τὰ ἀρνία μου. λέγει αὐτῷ πάλιν δεύτερον, σί-
mon *Iona*, diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu † Ioannis,
μων Ἰωνᾶ, ἀγαπᾷς με; λέγει αὐτῷ, ναὶ κύριε, σὺ
scis quia amo te. Dicit ei: Pasce § o- § agnos
οἶδας ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ, ποίμαινε τὰ πρό- meos.
ues meas. Dicit ei tertiò: Simon * *Iona*, * Ioannis,
17 βατά μου. λέγει αὐτῷ τὸ τρίτον, σίμων Ἰωνᾶ,
amas me? Contristatus est Petrus, quia dixit ei ter-
φιλεῖς με; ἐλυπήθη ὁ Πέτρος, ὅτι εἶπεν αὐτῷ τὸ τρί-
tiò, Amas me? & dixit ei: Domine, tu omnia
τον, φιλεῖς με; καὶ εἶπεν αὐτῷ, κύριε, σὺ πάντα
scis: tu cognoscis quia amo te. Dicit ei Ie-
οἶδας· σὺ γινώσκεις ὅτι φιλῶ σε. λέγει αὐτῷ ὁ Ἰη-
sus: Pasce oues meas. Amen amen
18 σοῦς, βόσκε τὰ πρόβατά μου. ἀμὴν ἀμὴν
dico tibi, quum esses iunior, cingebas teipsum, &
λέγω σοι, ὅτε ἦς νεώτερος, ἐζώννυες σεαυτὸν, καὶ
ambulabas vbi volebas: quum autem senueris, exten-
περιεπάτεις ὅπου ἤθελες· ὅταν δὲ γηράσῃς, ἐκτεί-
des manus tuas, & alius te cinget, & ‖ *feret* quò ‖ ducet
νεις τὰς χεῖράς σου, καὶ ἄλλος σε ζώσει, καὶ * οἴσει ὅπου * φέρω
non vis. Hoc autem dixit, significans qua morte
19 οὐ θέλεις. τοῦτο δὲ εἶπε, σημαίνων ποίῳ θανάτῳ
† *clarificaturus esset* Deum. Et * *hoc effatus*, dicit ei, Se- † clarifica-
δοξάσει τὸν θεόν. καὶ τοῦτο εἰπὼν, λέγει αὐτῷ, ἀκο- turus esset
* quò hoc dixisset

quere me. Conuersus autem Petrus ‡ *conspicit*
λουθή μοι. ἐπιστραφεὶς ὁ πέτρος βλέπει τὸν
discipulum quem diligebat Iesus, sequentem: qui &
μαθητὴν ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς, ἀκολουθοῦντα, ὃς καὶ
‡ *recubuerat* in cœna super pectum eius, & * *dixerat*,
ἀνέπεσεν ἐν τῷ δείπνῳ ἐπὶ τὸ στῆθος αὐτοῦ, καὶ εἶπε,
Domine, quis est ‖ *tradens* te? Hunc † *videns*
κύριε, τίς ἐστιν ὁ παραδιδούς σε; τοῦτον ἰδὼν ὁ
Petrus, dicit Iesu: Domine, hic autem quid? Dicit
πέτρος, λέγει τῷ Ἰησοῦ, κύριε, οὗτος δὲ τί; λέγει
ei Iesus: Si eum volo manere donec veniam,
αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι,
quid ad te? tu sequere me. Exiuit ergo
τί πρός σε; σὺ ἀκολούθει μοι. ἐξῆλθεν οὖν ὁ
* inter sermo iste * *ad* fratres, quia discipulus il-
λόγος οὗτος εἰς τοὺς ἀδελφούς, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖ-
le non moritur. Et non dixit ei Iesus,
νος οὐκ ἀποθνήσκει. καὶ οὐκ εἶπεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,
Quòd non moritur: sed, Si eum volo manere donec
ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει· ἀλλ', ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως
veniam, quid ad te? Hic est discipulus ‡ *testi-*
ἔρχομαι, τί πρός σε; οὗτός ἐστιν ὁ μαθητὴς ὁ μαρ-
ficans de his, & ¶ *scribens* hæc: & scimus
τυρῶν περὶ τούτων, καὶ γράψας ταῦτα· καὶ οἴδαμεν
quia verum est testimonium eius. Sunt autem &
ὅτι ἀληθής ἐστιν ἡ μαρτυρία αὐτοῦ. ἔστι δὲ καὶ
alia multa quæcumq; fecit Iesus: quæ si scri-
ἄλλα πολλὰ ὅσα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς, ἅτινα ἐὰν γρα-
* per sin- bantur * *ad unum*, nec ipsum arbitror mundum capere
φήται καθ' ἕν, οὐδὲ αὐτὸν οἶμαι τὸν κόσμον χωρῆσαι
‖ posse eos qui scribendi sunt ‖ *scriptos* libros. *Amen.*
τὰ γραφόμενα βιβλία. ἀμήν.

Sancti Euangelij secundùm Ioannem.

FINIS

AI ΠΡΑ-

ACTA

ΑΙ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΩΝ

APOSTOLORVM SANCTI

ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ

LVCÆ EVAN-

ΛΟΥΚΑ ΤΟΥ ΕΥΑΓ-

gelistæ.

γελιστοῦ.

CAPVT PRIMVM. Κεφ. α.

ILLVM quidem primum sermonem fe-
ΟΝ μὲν πρῶτον λόγον ἐποιησά-
ci de omnibus, ô Theophile, quæ
μην περὶ πάντων, ὦ θεόφιλε, ὧν
cœpit Iesus facere *que* & doce-
ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσ- * ἀρχομένου
re, Vsque * qua *die* præcipiens A- * in diem
κειν, ἄχρι ἧς ἡμέρας ἐντειλάμενος τοῖς ἀ-
postolis per Spiritum sanctum, quos † *elegerat*, † elegit, assumptus
ποστόλοις διὰ πνεύματος ἁγίου, οὓς ἐξελέξατο, est:
receptus est: Quibus & præbuit seipsum viuum
ἀνελήφθη. οἷς καὶ παρέστησεν ἑαυτὸν ζῶντα
post * *pati ipsum*, in multis † *signis*, per * passionē
μετὰ τὸ παθεῖν αὐτόν, ἐν πολλοῖς τεκμηρίοις δι' † argumē-
dies quadraginta § *conspectus* eis, & tis,
ἡμερῶν τεσσαράκοντα ὀπτανόμενος αὐτοῖς, καὶ * apparens
* *dicens quæ* de regno Dei. Et † *con-* * loquens
λέγων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. καὶ συν- * conuer-
sens, præ-
cepit

gregans denunciauit eis, ab Hieroso-

αλιζόμενος παρήγγειλεν αὐτοῖς, ἀπὸ Ἱερο-

†ne discederent: * expectarent ‡ inquit, per os meum: ¶ qui conuenerant * restitues o Israël? ‖ eis: † momẽta * suapotestate.

*lymis † non discedere: sed * expectare*

σολύμων μὴ χωρίζεσθαι, ἀλλὰ περιμένειν τὴν

promissionem Patris, quam audistis ‡ me. Quia

ἐπαγγελίαν τοῦ πατρός, ἣν ἠκούσατέ μου· ὅτι

Ioannes quidem baptizauit aqua; vos autem bapti-

Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτι-

zabimini in Spiritu sancto non post multos

σθήσεσθε ἐν πνεύματι ἁγίῳ οὐ μετὰ πολλὰς

hos dies. Qui autem igitur ¶ conuenientes in-

ταύτας ἡμέρας. οἱ μὲν οὖν συνελθόντες ἐ-

terrogabant eum, dicentes, Domine, si in tempo-

πηρώτων αὐτὸν, λέγοντες, κύριε, εἰ ἐν τῷ χρό-

*re hoc * restituis regnum o Isr-*

νῳ τούτῳ ἀποκαθιστάνεις τὴν βασιλείαν τῷ Ἰσ-

raëli: Dixit autem ‖ ad eos: Non vestrum est

ραήλ; εἶπε δὲ πρὸς αὐτούς, οὐχ ὑμῶν ἐστὶν

nosse tempora vel † opportunitates, quæ Pater posuit in

γνῶναι χρόνους ἢ καιροὺς, οὓς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν

propria auctoritate: sed accipietis virtutem su-

τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ· ἀλλὰ λήψεσθε δύναμιν ἐ-

peruenientis sancti Spiritus in vos, & e-

πελθόντος τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἔ-

ritis mihi testes in que Hierusalem, & in om-

σεσθέ μοι μάρτυρες ἔν τε Ἰερουσαλὴμ καὶ ἐν πα-

ni Iudæa & Samaria, & vsque ad vltimum

σῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ, καὶ ἕως ἐσχάτου τῆς

terræ. Et hæc ‡ dicens, videntibus illis, ele-

γῆς. καὶ ταῦτα εἰπὼν, βλεπόντων αὐτῶν ἐ-

natus est: & nubes suscepit eum ab ocu-

πήρθη, καὶ νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν ὀφθαλ-

*lis eorum. ¶ Et vt attendentes * erant in cæ-*

μῶν αὐτῶν. καὶ ὡς ἀτενίζοντες ἦσαν εἰς τὸν

*lum * eunte eo, & ecce viri duo asti-*

οὐρανὸν πορευομένου αὐτοῦ, καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο παρ-

terunt

‡ quum dixisset, * ἐπαίρομαι καὶ ἐπαίρω ¶ Quumq; intuerentur * euntem illum,

terunt † *eis* *in vestitu albo* Qui & dixerunt † iuxta illos in vestibus albis:

ησαν αὐτοῖς ἐν ἐσθῆτι λευκῇ. οἳ καὶ εἶπον,

viri Galilæi, quid statis aspicientes in

ἄνδρες γαλιλαῖοι, τί ἑστήκατε ἐμβλέποντες εἰς

cælum? hic Iesus *receptus à vobis * qui assumptus est

τὸν οὐρανόν; οὗτος ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀναλημφθεὶς ἀφ' ὑμῶν

in cælum, sic veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cælum. Tunc

εἰς τὸν οὐρανόν, οὕτως * ἐλεύσεται ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν. τότε * ἐρχόμενος

reuersi sunt *in* † *Hierusalem* à monte ¶ *vocato*

ὑπέστρεψαν εἰς ἱερουσαλὴμ ἀπὸ ὄρους τοῦ καλουμένου

† Hierosolymam ¶ qui vocatur

Oliueti: qui est *prope* Hierusalem, Sabbati

Ἐλαιῶνος, ὅ ἐστιν ἐγγὺς ἱερουσαλὴμ σαββάτου

* iuxta habens iter. Et quum introissent, ascenderunt in

ἔχον ὁδόν. καὶ ὅτε εἰσῆλθον, ἀνέβησαν εἰς

cœnaculum, vbi † *erant* *manentes* Petrus

τὸ ὑπερῷον, οὗ ἦσαν καταμένοντες, τε πέτρος

† manebãt

& Iacobus, & Ioannes, & Andreas, Philippus &

καὶ ἰάκωβος, καὶ ἰωάννης, καὶ ἀνδρέας, φίλιππος καὶ

Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Iacobus Al-

θωμᾶς, βαρθολομαῖος καὶ ματθαῖος, ἰάκωβος ὁ τοῦ

phæi & Simon Zelotes, & Iudas Iacobi:

ἁλφαίου καὶ σίμων ὁ ζηλωτὴς, καὶ ἰούδας ἰακώβου.

Hi omnes erant perseuerantes * *concorditer*

οὗτοι πάντες ἦσαν προσκαρτεροῦντες ὁμο- * vnanimiter in

14 *oratione & deprecatione*, cum mulieribus, & Maria

θυμαδὸν τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει, σὺν γυναιξὶ καὶ μαρίᾳ

matre Iesu, & *cum* fratribus eius. *Et* in diebus illis exur-

τῇ μητρὶ τοῦ ἰησοῦ, καὶ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ταύταις ἀνα-

15 gens Petrus in medio † *discipulorum* dixit: erá *que*

στὰς πέτρος ἐν μέσῳ τῶν μαθητῶν εἶπεν (ἦν τε

† fratrum, * autem, ¶ hominũ, simul ferè

turba ¶ *nominum in idipsum*, *quasi* centum viginti)

ὄχλος ὀνομάτων ἐπὶ τὸ αὐτό, ὡσεὶ ἑκατὸν εἴκοσι

Viri fratres, oportet impleri Scriptu-
ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἔδει πληρωθῆναι τὴν γρα-
ram *hanc*, quam prædixit Spiritus sanctus
φὴν ταύτην, ἣν προεῖπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον
per os Dauid, de Iuda ‡ *illo facto duce*
διὰ στόματος Δαβὶδ, περὶ Ἰούδα τοῦ γενομένου ὁδη-
comprehendentibus Iesum: * *Quia adnume-*
γοῦ τοῖς συλλαβοῦσι τὸν Ἰησοῦν, ὅτι κατηρι-
ratus erat ‡ *cum* nobis, & sortitus est sortem
θμημένος ἦν σὺν ἡμῖν, καὶ ἔλαχε τὸν κλῆρον τῆς
ministerij huius. ‖ Hic quidem *igitur* † *acquisiuit*
διακονίας ταύτης. Οὗτος μὲν οὖν ἐκτήσατο
agrum de mercede *iniustitiæ*, & *præceps fa-*
χωρίον ἐκ μισθοῦ τῆς ἀδικίας, καὶ πρηνὴς γε-
ctus, crepuit medius: & ‡ *effusa* sunt omnia
νόμενος ἐλάκησε μέσος, καὶ ἐξεχύθη πάντα τὰ
viscera eius. Et notum factum est omnibus
σπλάγχνα αὐτοῦ. καὶ γνωστὸν ἐγένετο πᾶσι τοῖς
habitantibus Hierusalem: ita vt ‡ *vocari agrum*
κατοικοῦσιν Ἰερουσαλήμ, ὥστε κληθῆναι τὸ χωρίον
illum proprio idiomate eorum, Haceldama,
ἐκεῖνο τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ αὐτῶν, Ἀκελδαμα,
hoc est, Ager sanguinis. Scriptum est enim in li-
τοῦτ' ἔστι, χωρίον αἵματος. γέγραπται γὰρ ἐν βι-
bro Psalmorum: Fiat commoratio *eius* deserta,
βλῳ ψαλμῶν, γενηθήτω ἡ ἐπαυλις αὐτοῦ ἔρημος,
& non sit ‖ *habitans* in ea. Et episcopatum
καὶ μὴ ἔστω ὁ κατοικῶν ἐν αὐτῇ· καὶ τὴν ἐπισκοπὴν
eius accipiat alter. Oportet ergo ‖ *eorum*-
αὐτοῦ λάβοι ἕτερος. δεῖ οὖν τῶν συνελθόν-
tium nobis virorum in omni tempore, in quo intra-
των ἡμῖν ἀνδρῶν ἐν παντὶ χρόνῳ, ᾧ εἰσῆλ-
uit & exiuit † *ad* nos Dominus Iesus, In-
θεν καὶ ἐξῆλθεν ἐφ' ἡμᾶς ὁ κύριος Ἰησοῦς, ἀρ-
cipiens à baptismate Ioannis, vsque in
ξάμενος ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος Ἰωάννου ἕως τῆς
ἡμέ-

* qui fuit dux eorũ qui cõprehenderunt
* Qui cõnumerat' ‖ in
* λαγχάνω
‖ Et † possedit
* iniquitatis: & fuspensus, ‡ diffusa
* ἐκχέω
‖ appellaretur ager ille lingua
* eorum
‖ qui inhabitet
† ex his viris, qui nobiscũ sunt congregati
† inter

diem qua *receptus est à nobis, testem resur- *assumptus
ἡμέρας ἧς ἀνελήφθη ἀφ' ἡμῶν, μάρτυρα τῆς ἀνά-
rectionis eius fieri ‡cum nobis vnum ‡horum. Et ‡nobiscū
στασεως αὐτοῦ γενέσθαι σὺν ἡμῖν ἕνα τούτων. καὶ ‡ex istis.
23 ἔστησαν δύο, Ἰωσὴφ τὸν καλούμενον Βαρσαβᾶν, * qui vo-
statuerunt duos, Ioseph *vocatum Barsabam, cabatur
ὃς ἐπεκλήθη Ἴουστος, καὶ Ματθίαν. καὶ προσευ- Barsabas,
24 ξάμενοι εἶπον, σὺ κύριε καρδιογνῶστα πάντων, ‡qui corda
ranies dixerunt: Tu Domine ‡cordium cognitor omnium, nosti
δείξον ὃν ἐξελέξω ἐκ τούτων τῶν δύο ἕνα, * ἀναδέ-
ostende quem elegeris ex his duobus vnum, xvvμι
Accipere *sortem ministerij huius & a- *locum
25 λαβεῖν τὸν κλῆρον τῆς διακονίας ταύτης καὶ ἀ- †prævari-
postolatus, de quo †aberrauit Iudas, *abiit in catus est
ποστολῆς, ἧς παρέβη Ἰούδας πορευθῆναι εἰς τὸν *vt abiret
locum ‡proprium. Et dederunt sortes §eorum: & ‡suum.
26 τόπον τὸν ἴδιον. καὶ ἔδωκαν κλήρους αὐτῶν, καὶ §eis:
cecidit sors super Matthiam: & *simul suffragijs *annume-
ἔπεσεν ὁ κλῆρος ἐπὶ Ματθίαν, καὶ * συγκατε- ratus
electus est cum vndecim Apostolis. * συγκα-
ψηφίσθη μετὰ τῶν ἕνδεκα ἀποστόλων. ταψηφί-
ζομαι

CAP. II. β'.

1 ΚΑὶ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὴν ἡμέραν τῆς *quum cō-
Et *in compleri diem pleterentur
Pentecostes, erant omnes ‖vnanimiter in eo- ‖pariter
πεντηκοστῆς, ἦσαν ἅπαντες ὁμοθυμαδὸν ἐπὶ το- *loco.
dem: Et factus est repente de cælo sonus, tam-
2 αὐτό. καὶ ἐγένετο ἄφνω ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἦχος ὡσ- †aduenien-
quam †vnentis flatus vehementis: & repleuit totam tis spiritus
περ φερομένης πνοῆς βιαίας, καὶ ἐπλήρωσεν ὅλον vehemen-
domum vbi erant sedentes. Et *visæ sunt illis tis:
3 τὸν οἶκον οὗ ἦσαν καθήμενοι· καὶ * ὤφθησαν αὐτοῖς *apparu-
dispertitæ linguæ tamquam ignis: sedit runt
διαμεριζόμεναι γλῶσσαι ὡσεὶ πυρός, ἐκάθισέ ‖ὁμοίως

‖ singulos *que supra* ‖ *vnumquemque* eorum: Et repleti sunt
* πλησθω τε ἐφ' ἑνα ἑκαστον αὐτων· καὶ * ἐπλήσθησαν
‡ variis omnes Spiritu sancto, & cœperunt loqui ‡ va-
ἅπαντες πνεύματος ἁγίου, καὶ ἤρξαντο λαλεῖν ἑτε-
* sanctus *lis* linguis, prout Spiritus * dabat illis
ραις γλωσσαις, καθως το πνευμα ἐδίδου αὐτοις
eloqui Erant autem in Hierusalem ha-
ἀποφθέγγεσθαι. ἦσαν δὲ ἐν ἱερουσαλὴμ κα-
‖ ex bitantes Iudæi, viri religioſi | *ab* omni
τοικοῦντες ἰουδαῖοι ἄνδρες εὐλαβεῖς ἀπὸ παντὸς
* natione quæ est *gente eorum qui* ſub cælo: Facta autem vo-
ἔθνους τῶν ὑπὸ τὸν οὐρανόν· γενομένης δὲ τῆς φω-
† mente ce hac, conuenit multitudo, & † confuſa eſt,
* συγχύ νῃ καὶ συγχύνω * lingua ſua * ἔξις α- μαι
quoniã audiebat vnuſquiſque *proprio idiomate* lo-
ὅτι ἤκουον εἷς ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ λα-
quentes, illos. Stupebant autem omnes & mira-
λούντων αὐτῶν. ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ διαπο-
bantur, dicentes *ad inuicem*: Nonne, ecce om-
μαζον, λέγοντες πρὸς ἀλλήλους, οὐκ ἰδοὺ πάν-
‡ qui lo- nes iſti ſunt ‡ *loquentes* Galilæi? Et
τες οὗτοί εἰσιν οἱ λαλοῦντες γαλιλαῖοι; καὶ
‡ linguam quomodo nos audimus vnuſquiſque ‡ *proprio idiomate*
πως ἡμεῖς ἀκούομεν ἕκαστος τῇ ἰδίᾳ διαλέκτῳ
noſtro in quo nati ſumus? Parthi, & Medi, & Ela-
ἡμῶν ἐν ᾗ ἐγεννήθημεν; πάρθοι, καὶ μῆδοι, καὶ ἐλα-
* qui ha- mitæ, & * *habitantes* Meſopotamiam, Iu-
μῖται, καὶ οἱ κατοικοῦντες τὴν μεσοποταμίαν, ἰου-
dæamque & Cappadociam, Pontum & Aſiam,
δαίαν τε καὶ καππαδοκίαν, πόντον καὶ τὴν ἀσίαν,
Phrygiamque & Pamphyliam, Ægyptum, & par-
φρυγίαν τε καὶ παμφυλίαν, αἴγυπτον, καὶ τὰ μέ-
‖ eſt circa tes Libyæ quæ | *ſecundum* Cyrenen, & aduenæ
ρη τῆς λιβύης τῆς κατὰ κυρήνην, καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες
* quoque Romani, Iudæique * & proſelyti, Cretes, &
ῥωμαῖοι, ἰουδαῖοί τε καὶ προσήλυτοι, κρῆτες καὶ
ἄρα-

Arabes, audimus loquentes eos nostris linguis magnalia Dei. Stupebant
ἄραβες ἀκούομεν λαλούντων αὐτῶν ταῖς ἡμετέραις γλώσσαις τὰ μεγαλεῖα τοῦ θεοῦ. ἐξίσταντο
12 πάντες δὲ καὶ διαπορούμενοι, ἄλλος πρὸς ἄλλον λέγοντες: Quidnam vult hoc esse? Alij autem
τί ἂν θέλοι τοῦτο εἶναι; ἕτεροι δὲ χλευάζοντες
13 dicebant: Quia musto pleni sunt.
ἔλεγον, ὅτι γλεύκους μεμεστωμένοι εἰσί.

Stans autem Petrus cum vndecim, extulit
14 σταθεὶς δὲ Πέτρος σὺν τοῖς ἕνδεκα, ἐπῆρε τὴν
vocem suam, & locutus est eis: Viri Iu-
φωνὴν αὐτοῦ, καὶ ἀπεφθέγξατο αὐτοῖς, ἄνδρες Ἰου-
dæi, & habitantes Hierusalem vniuersi,
δαῖοι, καὶ οἱ κατοικοῦντες Ἰερουσαλὴμ ἅπαντες,
hoc vobis notum sit: & auribus percipite ver-
τοῦτο ὑμῖν γνωστὸν ἔστω, καὶ ἐνωτίσασθε τὰ ῥήματά
ba mea. Non enim, sicut vos æstimatis, hi
15 μου. οὐ γάρ, ὡς ὑμεῖς ὑπολαμβάνετε, οὗτοι
ebrij sunt: est enim hora tertia diei: Sed
μεθύουσιν· ἔστι γὰρ ὥρα τρίτη τῆς ἡμέρας. ἀλλὰ
16 hoc est dictum per propheram Ioël:
τοῦτό ἐστι τὸ εἰρημένον διὰ τοῦ προφήτου Ἰωήλ,
Et erit in nouissimis diebus, dicit Deus,
17 καὶ ἔσται ἐν ταῖς ἐσχάταις ἡμέραις, λέγει ὁ θεός,
effundam de Spiritu meo super omnem carnem:
ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα,
& propherabunt filij vestri & filiæ
καὶ προφητεύσουσιν οἱ υἱοὶ ὑμῶν καὶ αἱ θυγατέρες
vestræ: & iuuenes vestri visiones videbunt, &
ὑμῶν, καὶ οἱ νεανίσκοι ὑμῶν ὁράσεις ἐνυπνιασθήσονται, καὶ οἱ
seniores vestri somnia somniabunt.
πρεσβύτεροι ὑμῶν ἐνυπνίοις ἐνυπνιασθήσονται·
Atqui super seruos meos, & super ancillas
18 καὶ γε ἐπὶ τοὺς δούλους μου καὶ ἐπὶ τὰς δούλας

† mirabãtur, adinuicem irridentes
‡ isti.
* μεστόω
§ leuauit
* ἀποφθέγγω
* qui habitatis
‖ quum sit
quod est
† Dominus,
* Et quidẽ

meas in diebus illis effundam de Spi-
μου ἐν τ ἡμέραις ἐκείναις ἀπὸ τ πνά-
ritu meo, & prophetabunt. Et dabo prodi-
ματός μου, & προφητεύσουσι. καὶ δώσω τέρα-
gia in cælo sursum, & signa in terra deorsum,
τα ἐν τ οὐρανῷ ἄνω, καὶ σημεῖα ἐπὶ τ γῆς κάτω,
sanguinē & ignem, & vaporem fumi. Sol conver-
αἷμα καὶ πῦρ καὶ ἀτμίδα καπνοῦ. ὁ ἥλιος μετα-
tetur in tenebras, & Luna in sanguinem, ante-
στραφήσε) εἰς σκότος, καὶ ἡ σελήνη εἰς αἷμα, πρὶν
quā ‡venire diem Domini ‡illam magnam & illustrem.
ἡ ἡμέραν κυρίου τ μεγάλην καὶ ἐπιφανῆ.
Et erit, omnis quicumque inuocauerit nomen Do-
καὶ ἔσται, πᾶς ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τ ὄνομα κυ-
mini, saluus erit. Viri Israëlitæ, audite
ρίου, σωθήσε). ἄνδρες ἰσραηλῖται, ἀκούσατε
verba hæc: Iesum Nazarenum, virum
τοὺς λόγους τούτους· ἰησοῦν τὸν ναζωραῖον, ἄνδρα
à Deo approbatum, in vobis virtu-
* ἀποδεδειγμένον ἀπὸ τ θεοῦ * ἀποδεδειγμένον εἰς ὑμᾶς δυνά-
* ἀποδείκνυμι tibus & prodigiis & signis, quæ fecit per illum
μεσι καὶ τέρασι καὶ σημείοις, οἷς ἐποίησε δι' αὐτοῦ ὁ
* vos Deus in medio vestri, sicut & *ipsi scitis. Hunc
θεὸς ἐν μέσῳ ὑμῶν, καθὼς καὶ αὐτοὶ οἴδατε· τοῦτον
‡ traditum definito consilio & præscientia Dei [expos-
* ὁρίζω τῇ ὡρισμένῃ βουλῇ καὶ προγνώσει τ θεοῦ ἔκδο-
" iniquo- tum accipientes, per manus "exlegum, affigen-
rum. τον λαβόντες διὰ χειρῶν ἀνόμων, προσπήξαν-
† solutis doloribus inferni, * ἀναιρέω tes interemistis: Quem Deus resuscitauit, †soluens
τες * ἀνείλετε· ὃν ὁ θεὸς ἀνέστησε, λύσας τὰς
dolores mortis, iuxta quod *non erat possibile te-
ὠδῖνας τ θανάτου, καθότι οὐκ ἦν δυνατὸν κρα-
neri illum ab eo. Dauid enim dicit in
τεῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ. δαυὶδ γὰρ λέγει εἰς
eum, Prouidebam Dominum in conspectu meo sem-
αὐτόν, προορώμην τ κύριον ἐνώπιόν μου διὰ
παντός,

per: quoniam ‡ex dextris *meis* est § *ut ne* conturbar. ‡ à § mihi ne commouear.

πορεύσῃς, ὅτι ἐκ δεξιῶν μού ἐστιν, ἵνα μὴ σαλευθῶ.

Propter hoc lætatum est cor meum, & exul-

26 διὰ τοῦτο * εὐφράνθη ἡ καρδία μου, καὶ ἠγαλ- * εὐφραί-νομαι

tauit lingua mea: insuper *verò* & caro mea re-

λιάσατο ἡ γλῶσσά μου. ἔτι δὲ καὶ ἡ σὰρξ μου κα-

quiescet in spe. Quoniam non derelin-

27 τασκηνώσει ἐπ' ἐλπίδι. ὅτι οὐκ ἐγκαταλείψεις

ques animam meam in inferno: nec dabis sanctum tuũ

τὴν ψυχήν μου εἰς ᾅδου, οὐδὲ δώσεις τὸν ὅσιόν σου

videre corruptionem. Notas fecisti mihi vias vitæ:

28 ἰδεῖν διαφθοράν. ἐγνώρισάς μοι ὁδοὺς ζωῆς,

replebis me iucunditate cum facie

πληρώσεις με εὐφροσύνης μετὰ τοῦ προσώπου

tua. Viri fratres, liceat dicere * *cum libertate* *audenter

29 σου. ἄνδρες ἀδελφοί, ἐξὸν εἰπεῖν μετὰ παρρη-

re ad vos de patriarcha Dauid, quo-

σίας πρὸς ὑμᾶς περὶ τοῦ πατριάρχου δαβὶδ, ὅ-

niam & defunctus est, & sepultus est: & sepulchrum eius

τι καὶ * ἐτελεύτησε καὶ ἐτάφη, καὶ τὸ μνῆμα αὐτοῦ * τελευ-τάω

est † in *nobis* vsque diem † *hanc*. Prophe-

30 ἐστιν ἐν ἡμῖν ἄχρι τῆς ἡμέρας ταύτης. προφή-

† apud nos † in hodiernum:

της οὖν ὑπάρχων, καὶ εἰδὼς ὅτι ὅρκῳ ὤμοσεν αὐτῷ

† quũ esset, & sciret

Deus de fructu lumbi eius *secundum carnem re-*

ὁ θεὸς ἐκ καρποῦ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ τῷ κατὰ σάρκα ἀ-

suscitaturum Christum, * *collocaturum* super ‡ *throno* eius: * sedere ‡ sedem

ναστήσειν τὸν χριστὸν, καθίσαι ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ,

Prouidens loquutus est de resurrectione Chri-

31 προιδὼν ἐλάλησε περὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ χρι-

sti, quia § *non derelicta est anima eius* in inferno, § neq; derelict' est

στοῦ, ὅτι οὐ * κατελείφθη ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἰς ᾅδου, * κατα-λείπω

neque caro eius vidit corruptionem. Hunc Ie-

32 οὐδὲ ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἶδε διαφθοράν. τοῦτον τὸν ἰη-

sum resuscitauit Deus: cuius omnes nos sumus

σοῦν ἀνέστησεν ὁ θεὸς, οὗ πάντες ἡμεῖς ἐσμὲν

testes. Dextera igitur Dei exaltatus,
μάρτυρες. τῇ δεξιᾷ οὖν τοῦ θεοῦ ὑψωθείς, τήν 33
& accepta promissionem sancti Spiritus * accipiens à
τε ἐπαγγελίαν τοῦ ἁγίου πνεύματος λαβὼν παρὰ
Patre, effudit hunc quem nunc vos videtis &
τοῦ πατρός, ἐξέχεε τοῦτο ὃν νῦν ὑμεῖς βλέπετε καὶ
auditis. Non enim David ascendit in cælum:
ἀκούετε. οὐ γὰρ Δαβὶδ ἀνέβη εἰς τοὺς οὐρανούς· 34
dicit autem ipse: Dixit Dominus Domino meo: Sede
λέγει δὲ αὐτός, εἶπεν ὁ κύριος τῷ κυρίῳ μου, κάθου
§ à ex dextris meis, Donec ponam inimicos tuos
* τίθημι ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν ‖* θῶ τοὺς ἐχθρούς σου 35
‖ Certissimè scabellum pedum tuorum. ‖ Certò ergo cognoscat
ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου. ἀσφαλῶς οὖν γινωσκέτω 36
omnis domus Israël, quia & Dominum & Christum
πᾶς οἶκος Ἰσραὴλ, ὅτι καὶ κύριον καὶ χριστὸν
enim Deus fecit, hunc Iesum quem vos cruci-
αὐτὸν ὁ θεὸς ἐποίησε, τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ὃν ὑμεῖς ἐσταυ-
† His autē auditis, fixistis † *Audientes autem* compuncti sunt corde:
* κατανύτω & ad ρώσατε. ἀκούσαντες δὲ * κατενύγησαν τῇ καρδίᾳ, 37
*dixerúntque ad Petrum & ‖ reliquos Apostolos: Quid faciemus, viri fratres? Petrus verò
εἶπόν τε πρὸς τὸν Πέτρον καὶ τοὺς λοιποὺς ἀποστόλους· Τί ποιήσομεν, ἄνδρες ἀδελφοί; Πέτρος δὲ 38
§ Pœnitētiam, inquit, agite: dixit ad illos: § *Pœnitemini*, & baptizetur unusquisque vestrûm in nomine Iesu Christi in remissionē
ἔφη πρὸς αὐτούς, μετανοήσατε, καὶ βαπτισθήτω ἕκα-
στος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν
* vestrorum: peccatorum *, & accipietis donum sancti Spiritus. Vobis enim est repromissio & filiis
ἁμαρτιῶν, καὶ λήψεσθε τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου πνεύματος. ὑμῖν γάρ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία καὶ τοῖς τέκνοις 39
§ sunt vestris, & omnibus qui ‖in longè, quotcumque aduocaverit
ὑμῶν, καὶ πᾶσι τοῖς εἰς μακρὰν ὅσους ἂν προσκαλέσηται
‖ etiam Dominus Deus noster. Aliísque ‖ verbis
ὁ κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν. ἑτέροις τε λόγοις 40

πλείοσι

plurimis † *obtestabatur* & exhortabatur*, dicens: Sal- † testificabatur
ωλείοσι διεμαρτύρετο καὶ παρεκάλει, λέγων, σώ- us est
uamini à generatione praua illa. Qui * eos,
41 σθητε ἀπὸ τῆς γενεᾶς τῆς σκολιᾶς ταύτης. ④
quidem ergo *libenter* ‡ *recipientes* sermonem eius, ‡ recepe-
μὲν οὖν ἀσμένως ἀποδεξάμενοι τὸν λόγον αὐτοῦ, runt
baptizati sunt: & appositæ sunt § die § in
ἐβαπτίσθησαν, καὶ προσετέθησαν τῇ ἡμέρᾳ
illa animæ circiter tria millia. Erant autem per-
42 ἐκείνῃ ψυχαὶ ὡσεὶ τρισχίλιαι. ἦσαν δὲ προσ-
seuerantes * doctrinæ Apostolorum, & * in
καρτεροῦντες τῇ διδαχῇ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῇ
cõmunicatione ‖ *fractione* panis, & oratio- ‖ fractio-
κοινωνίᾳ τῇ κλάσει τοῦ ἄρτου καὶ ταῖς προσευ- nis
nibus. Fiebat autem omni animæ timor: multáque † † quoque
43 χαῖς. ἐγίνετο δὲ πάσῃ ψυχῇ φόβος· πολλά τε
prodigia & signa per Apostolos fiebant*. * in Hieru-
τέρατα καὶ σημεῖα διὰ τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο. salem: & metus erat magnus in
Omnes ‡ *autem credentes* erant § *in idem*: & vniuersis.
44 πάντες δὲ οἱ πιστεύοντες ἦσαν ἐπὶ τὸ αὐτό, καὶ ‡ etiã qui credebãt.
habebant omnia communia. Et possessiones & § pariter
45 εἶχον ἅπαντα κοινά. καὶ τὰ κτήματα καὶ τὰς
* *facultates* vendebant: & diuidebant illa * substan-
ὑπάρξεις ἐπίπρασκον, καὶ διεμέριζον αὐτὰ tias
omnibus, prout ‖ *quis opus habebat*. *Per diem* ‖ cuique o-
46 πᾶσι, καθότι ἄν τις χρείαν εἶχε. καθ' ἡμέραν pus erat.
quoque perdurantes vnanimiter in tem- Quotidie
πρόσκαρτεροῦντες ὁμοθυμαδὸν ἐν τῷ ἱε- plo, † frangentéque *per domum* panem, sumebant † & circa
ρῷ, κλῶντές τε κατ' οἶκον ἄρτον, μετελάμβανον domos
* *alimentum in* exultatione & simplicitate cordis, * cibum cũ
τροφῆς ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀφελότητι καρδίας, ‡ *Laudantes* Deum, & habentes gratiam ad o- ‡ Collaudantes
47 αἰνοῦντες τὸν θεόν, καὶ ἔχοντες χάριν πρὸς ὁ- § autẽ angebat quotidie in idipsũ.
mnem plebem. *At* Dominus § *apponebat eos qui salui*
λον τὸν λαόν. ὁ δὲ κύριος προσετίθει τοὺς σῳζο-

fiebant per diem ecclesiæ.
μθρους καθ' ἡμέραν τῆ ἐκκλησια.

Cap. III. γ'.

In idipsum autem Petrus & Ioannes ascendebant in
Επὶ αὐτὸ ὁ πέτρος & ἰωάννης ἀνέβαινον εἰς τὸ
templum, ad horam orationis nonam.
ἱερὸν, τὴν ὥραν τῆς προσευχῆς τὴν ἐνάτην.
* qui erat Et quidam vir *claudus ex vtero matris suæ
καί τις ἀνὴρ χωλὸς ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ
‖ quotidie *existens*, baiulabatur: quem ponebant ‖*per diem*
ὑπάρχων ἐβαστάζετο, ὃν ἐτίθουν καθ' ἡμέραν
†quæ dicitur Speciosa, vt peteret ad portam templi, † *dictam Speciosam*,
πρὸς τὴν θύραν τοῦ ἱεροῦ τὴν λεγομένην ὡραίαν, τοῦ
petere eleemosynam ab introeuntibus in
αἰτεῖν ἐλεημοσύνην παρὰ τῶν εἰσπορευομένων εἰς
* Is quum vidisset ‡ incipiētes § vt acciperet templum. Qui *videns* Petrum & Ioannem ‡ *futuros*
τὸ ἱερόν. ὃς ἰδὼν πέτρον καὶ ἰωάννην μέλλοντας
introire in templum, rogabat §eleemosynam.
εἰσιέναι εἰς τὸ ἱερὸν, *ἠρώτα ἐλεημοσύνην.
* ἐρωτάω * Intuens *Intendens* autem Petrus in eum cum Ioanne,
ἀτενίσας δὲ πέτρος εἰς αὐτὸν σὺν τῷ ἰωάννῃ,
¶ At ille intẽdebat in eos, ſperans † ſe acceptum εἶπε, βλέψον εἰς ἡμᾶς. ὁ δὲ ἐπεῖχεν αὐτοῖς,
expectans aliquid ab eis † *accipere*. Dixit autẽ Pe-
προσδοκῶν τι παρ' αὐτῶν λαβεῖν. εἶπε δὲ πέ-
trus: Argentum & aurum non est mihi. quod autẽ ha-
τρος, ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐχ ὑπάρχει μοι· ὃ δὲ ἔ-
beo, hoc tibi do: in nomine Iesu Christi
χω, τοῦτό σοι δίδωμι· ἐν τῷ ὀνόματι ἰησοῦ χριστοῦ
* apprehẽſa eius Nazareni surge & ambula. Et *appre-*
τοῦ ναζωραίου ἔγειρε καὶ περιπάτει. καὶ πιά-
‖ eum: & *hendens ipsum* dextera manu, alleuauit ‖. protinus
σας αὐτὸν τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἤγειρε. παραχρῆμα
§ consolidatæ *autem* §*confirmatæ* sunt eius bases & plantæ.
δὲ ἐστερεώθησαν αὐτοῦ αἱ βάσεις καὶ τὰ σφυδρά.
καὶ ἅλλο

Et exiliens stetit, & ambulabat: & intra
8 καὶ ἅλλομαι ἔστη, καὶ περιεπάτει, καὶ εἰσῆλ-
uit cum illis in templum ambulans, & exi-
θεν σὺν αὐτοῖς εἰς τὸ ἱερὸν περιπατῶν καὶ ἁλλόμε-
liens, & laudans Deum. Et vidit eum omnis populus
9 νος καὶ αἰνῶν τὸν θεόν. καὶ εἶδεν αὐτὸν πᾶς ὁ λαὸς
ambulantem, & laudantem Deum. Cognosce-
10 περιπατοῦντα καὶ αἰνοῦντα τὸν θεόν. ἐπεγίνω-
banique * illum quòd ipse erat ad eleemosynam * autem
σκόν τε αὐτὸν ὅτι ἦν ὁ πρὸς τὴν ἐλεημοσύνην
‖ sedens ad Speciosam portam templi; & im- ‖ qui sede-
καθήμενος ἐπὶ τῇ ὡραίᾳ πύλῃ τοῦ ἱεροῦ, καὶ ἐ-
pleti sunt stupore & extasi † super con- † in eo ac-
πλήσθησαν θάμβους καὶ ἐκστάσεως ἐπὶ τῷ συμ-
tingente ei. Tenente autem sanato clau- cõtigerat illi. Quum teneret
11 βεβηκότι αὐτῷ. κρατοῦντος δὲ τοῦ ἰαθέντος χω-
do Petrum & Ioannem, cucurrit ad
λοῦ τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην, συνέδραμε πρὸς
eos omnis populus ad porticum * vocatam Sa- * quæ appellatur
αὐτοὺς πᾶς ὁ λαὸς ἐπὶ τῇ στοᾷ τῇ καλουμένῃ Σο-
lomonis, stupentes. Videns autem Petrus respon-
12 λομῶντος, ἐκθαμβοι. ἰδὼν δὲ Πέτρος ἀπεκρί-
dit ad populum: Viri Israëlitæ, quid mi-
νατο πρὸς τὸν λαόν, ἄνδρες Ἰσραηλῖται, τί θαυ-
ramini in hoc, aut ‖ nobis quid ‖ attenditis, quasi * propria ‖ nos ‖ intue-
μάζετε ἐπὶ τούτῳ, ἢ ἡμῖν τί ἀτενίζετε ὡς ἰδίᾳ
mini, virtute aut pietate ‖ in qui fecimus ambulare * nostra
δυνάμει ἢ εὐσεβείᾳ πεποιηκόσι τοῦ περιπατεῖν
‖ fecerim* † eum? Deus Abraham, & * Isaac, & ‖ Iacob, † hunc? * Deus
13 αὐτόν; ὁ θεὸς Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ,
patrum nostrorum glorificavit ‖ puerum suum ‖ filium
ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν ἐδόξασε τὸν παῖδα αὐτοῦ
Iesum: quem vos * tradidistis, & negastis * quidem
Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς μὲν παρεδώκατε, καὶ * κατηρνήσασθε
* ἀρνέομαι
eum ante faciem Pilati, iudicante illo
αὐτὸν κατὰ πρόσωπον Πιλάτου, κρίνοντος ἐκείνου

dimitti. Vos autem sanctum & iustum nega-
ἀπολυθῆναι· ὑμεῖς δὲ τὸν ἅγιον καὶ δίκαιον ἠρνήσα-
stis: & petistis virum homicidam donari vo-
σθε, καὶ ᾐτήσασθε ἄνδρα φονέα χαρισθῆναι ὑ-
bis. Auctorem vero principem vitæ interfeciſtis, quem
μῖν· τὸν δὲ ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ἀπεκτείνατε, ὃν ὁ
Deus ſuſcitauit ex mortuis: cuius nos teſtes ſu-
θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, οὗ ἡμεῖς μάρτυρές ἐσ-
mus. Et in fide nominis eius, hunc
μεν· καὶ ἐπὶ τῇ πίστει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ, τοῦτον
quem videtis & noſtis, confirmauit nomen eius:
ὃν θεωρεῖτε καὶ οἴδατε, ἐστερέωσε τὸ ὄνομα αὐτοῦ,
& fides quæ per eum dedit illi integritatem
καὶ ἡ πίστις ἡ δι' αὐτοῦ ἔδωκεν αὐτῷ τὴν ὁλοκληρίαν
hanc in conſpectu omnium veſtrum. Et nunc fra-
ταύτην ἀπέναντι πάντων ὑμῶν. καὶ νῦν ἀδελφοὶ
tres, ſcio quia per ignorantiam feciſtis, ſicut &
οἶδα ὅτι κατὰ ἄγνοιαν ἐπράξατε, ὥσπερ καὶ οἱ
principes veſtri. Ar Deus quæ prænunciauit per
ἄρχοντες ὑμῶν. ὁ δὲ θεὸς ἃ προκατήγγειλε διὰ
os omnium Prophetarum ſuorum, pati
στόματος πάντων τῶν προφητῶν αὐτοῦ, παθεῖν τὸν
Chriſtum impleuit ſic. Pœnitemini igitur,
χριστὸν, ἐπλήρωσεν οὕτω. μετανοήσατε οὖν
& conuertimini ad delen veſtra
καὶ ἐπιστρέψατε εἰς τὸ ἐξαλειφθῆναι ὑμῶν τὰς
peccata, Vt quam venerint tempora refrigerij
ἁμαρτίας, ὅπως ἂν ἔλθωσι καιροὶ ἀναψύξεως
à conſpectu Domini, & miſerit præ-
ἀπὸ προσώπου τοῦ κυρίου, καὶ ἀποστείλῃ τὸν προ-
poſitum vobis Ieſum Chriſtum, Quē oportet cæ-
κεχειρισμένον ὑμῖν Ἰησοῦν χριστὸν, ὃν δεῖ οὐρανὸν
lum quidem ſuſcipere vſque in tempora reſtitutio-
μὲν δέξασθαι ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως
nis omnium, quæ loquutus eſt Deus per os
πάντων ὧν ἐλάλησεν ὁ θεὸς διὰ στόματος

πάντων

Auctorē vero
à
vos
est,
integrā ſanitatem iſtam
autem
ſuum,
vt deleā-tur
cum quis prædica-tus eſt

omnium sanctorum suorum Prophetarum à seculo.
παντων των αγιων αυτου προφητων απ αιωνος.
Moyses quidem enim ad patres dixit: Quoniã
22 μωσης μεν γαρ προς τους πατερας ειπεν, οτι
Prophetam vobis resuscitabit Dominus Deus vester de
προφητην υμιν αναστησει κυριος ο θεος υμων εκ
fratribus vestris, tamquam me: ipsum audietis iuxta
των αδελφων υμων, ως εμε· αυτου ακουσεσθε κατ
omnia quæcumq; loquutus fuerit † ad vos. Erit autem, † vobis
23 παντα οσα αν λαληση προς υμας· εσται δε,
omnis anima quæ non audierit Prophetam
πασα ψυχη ητις εαν μη ακουση του προφητου
illum, exterminabitur de plebe. Et
24 εκεινου, * εξολεθρευθησεται εκ του λαου. και * ἐξολο-
omnes autem Prophetæ à Samuel & dein- θρεύω
παντες δε οι προφηται απο Σαμουηλ και των καθε-
ceps, quotcumq; loquuti sunt, & annunciauerunt dies * quã
ξης, οσοι ελαλησαν, και κατηγγειλαν τας ημερας
istos. Vos estis filij Prophetarum, & testa-
25 ταυτας. υμεις εστε οι του προφητων, και της δια-
menti quod disposuit Deus ad patres no- * διατίθη-
θηκης * διεθετο ο θεος προς τους πατερας η- μι
stros, dicens ad Abraham: & in semine
μων, λεγων προς Αβρααμ, και εν τω σπερματι
tuo benedicentur omnes familiæ terræ.
σου ευλογηθησονται πασαι αι πατριαι της γης.
Vobis primùm Deus resuscitans † puerum suum ‡ filium
26 υμιν πρωτον ο θεος αναστησας † παιδα αυτου
Iesum, misit eum benedicentem vobis, ‡ in ‡ vt con-
ιησουν, απεστειλεν αυτον ευλογουντα υμας εν τω uertat se
auerti unumquemque à nequitia vestra. vnusquisq;
αποστρεφειν εκαστον απο των πονηριων υμων. à nequitia
suã.

Cap. IIII. δ'.

Loquentibus autem illis ad populum, superuene-
1 Λαλουντων δε αυτων προς τον λαον, επεστη- * ἵστημι

runt eis Sacerdotes, & magistratus templi, &
σαν αὐτοῖς οἱ ἱερεῖς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ, καὶ οἱ
Sadducæi. * Labore affecti propter docere
σαδδουκαῖοι. διαπονούμενοι διὰ τὸ διδάσκειν
eos populum, & ‖ annunciare in Iesu resur-
αὐτοὺς τὸν λαὸν, καὶ καταγγέλλειν ἐν τῷ Ἰησοῦ τὴν ἀ-
rectionem † mortuorum, Et iniecerunt * eis
νάστασιν τῶν νεκρῶν· καὶ ἐπέβαλον αὐτοῖς τὰς
manus: & posuerunt ‡ in custodiam in crastinum.
χεῖρας, καὶ * ἔθεντο εἰς τήρησιν εἰς τὴν αὔριον·
erat enim vespera iam. Multi autem § audientium
ἦν γὰρ ἑσπέρα ἤδη. πολλοὶ δὲ τῶν ἀκουσάντων
verbum crediderunt, & factus est numerus viro-
τὸν λόγον ἐπίστευσαν, καὶ ἐγενήθη ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀν-
rum quasi millia quinque. Factum est autem in
δρῶν ὡσεὶ χιλιάδες πέντε. ἐγένετο δὲ ἐπὶ τὴν
* vt congregarentur
crastinum, * congregari eorum principes, &
αὔριον * συναχθῆναι αὐτῶν τοὺς ἄρχοντας καὶ
Seniores, & ‖ Scribas in Hierusalem.
πρεσβυτέρους καὶ γραμματεῖς εἰς Ἰερουσαλήμ.
Et † Annam principem Sacerdotum, & Caipham, & Ioan-
καὶ Ἅνναν τὸν ἀρχιερέα, καὶ Καϊάφαν, καὶ Ἰωαν-
nem, & Alexandrum, & quotquot erant de genere * Pon-
νην, καὶ Ἀλέξανδρον, καὶ ὅσοι ἦσαν ἐκ γένους ἀρ-
tificali. Et statuentes eos in medio ‡ per-
χιερατικοῦ. καὶ * στήσαντες αὐτοὺς ἐν μέσῳ, ἐπ-
sultabant, In qua virtute aut in quo nomine
υνθάνοντο, ἐν ποίᾳ δυνάμει ἢ ἐν ποίῳ ὀνόματι
fecistis hoc vos? Tunc Petrus repletus
ἐποιήσατε τοῦτο ὑμεῖς; τότε Πέτρος πλησθεὶς
Spiritu sancto, dixit ad eos: Principes
πνεύματος ἁγίου εἶπε πρὸς αὐτούς, ἄρχοντες τοῦ
populi & seniores Israël, Si nos ho-
λαοῦ καὶ πρεσβύτεροι τοῦ Ἰσραήλ, εἰ ἡμεῖς σή-
die discutiamur in benefacto hominis
μερον ἀνακρινόμεθα ἐπὶ εὐεργεσίᾳ ἀνθρώπου
ἀσθε-

* dolentes quòd docerent ‖ annũciarent in Iesum
† ex mortuis: * in eos ‡ eos * τίθημι § eorũ qui audierant
* συνάγομαι ‖ Scribæ † Annas princeps, & Caiphas & Ioánes, & Alexander, * Sacerdotali. ‡ interrogabant, * ἵστημι

infirmi, in quo iste ‡ *seruatus* est, Notum sit ‡ saluus
10 ἀσθενοῦς, ἐν τίνι οὗτος * σέσωσται, γνωστὸν ἔστω factus
omnibus vobis, & omni plebi Israël, quia in * ὁ ὠλόμην
πᾶσιν ὑμῖν καὶ παντὶ τῷ λαῷ Ἰσραὴλ, ὅτι ἐν τῷ
nomine Iesu Christi Nazareni, quem vos cruci-
ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου, ὃν ὑμεῖς ἐστα-
fixistis, quem Deus suscitauit * *ex* mortuis, in hoc * ἐκ
υρώσατε, ὃν ὁ θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, ἐν τούτῳ
iste astat coram vobis sanus. Hic est
11 οὗτος πάρεστηκεν ἐνώπιον ὑμῶν ὑγιής. οὗτός ἐστιν
huius ‖ *abili habitus* à vobis ædificantibus: ‡ qui re-
ὁ λίθος ὁ ἐξουθενηθεὶς ὑφ' ὑμῶν τῶν οἰκοδομούντων, probatus
trile factus in caput anguli: Et non est † qui est
12 ὁ γενόμενος εἰς κεφαλὴν γωνίας· καὶ οὐκ ἔστιν
in alio * *in nemine* salus. ‡ *Nullum* enim nomen est * aliquo
ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία. οὐδὲν γὰρ ὄνομά ἐστιν ‡ Nec
aliud sub cœlo datum *in* homini-
ἕτερον ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τὸ * δεδομένον ἐν ἀνθρώ- * δίδωμι
bus, in quo oporteat * *seruari* nos. Videntes autem * saluos
13 ποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς. θεωροῦντες δὲ fieri
Petri ‡ *libertatem* & Ioannis, & * *deprehen-* ‡ constan-
τὴν τοῦ Πέτρου παρρησίαν καὶ Ἰωάννου, καταλα- tiam
* cõperto
dentes quòd homines ‖ *illiterati* *sunt* & idio- ‖ essent si-
βόμενοι ὅτι ἄνθρωποί ἀγράμματοί εἰσι καὶ ἰδιω- ne literis
τα, ἐθαύμαζον, ἐπεγίνωσκόν τε αὐτοὺς ὅτι σὺν † &
Iesu * fuerant. Τὸν hominem * videntes cum * quoque
14 τῷ Ἰησοῦ ἦσαν. τὸν ἄνθρωπον βλέποντες σὺν
eis stantem ‡ *illum* *curatum*, nihil ‡ *habebant* con- ‡ qui cura-
αὐτοῖς ἑστῶτα τὸ τεθεραπευμένον, οὐδὲν εἶχον ἀν- tus fuerat,
‡ poterant
tradicere. ‖ *Iussit* autem † *ipsi* extra concilium ‖ Iusserunt
15 τειπεῖν. κελεύσαντες δὲ αὐτοὺς ἔξω τοῦ συνεδρίου † eos foras
* *abire*, conferebant ad inuicem, Dicen- * secedere:
16 ἀπελθεῖν, συνέβαλλον πρὸς ἀλλήλους, λέγον- & tes: Quid faciemus hominibus istis? quoniã quidẽ
τες, Τί ποιήσωμεν τοῖς ἀνθρώποις τούτοις; ὅτι μὲν

‖ quum orassent, * σαλεύω

Et ‖ precantibus eis, motus est locus in quo erant congregati: & repleti sunt omnes Spiritu sancto, & loquebantur verbum Dei cum fiducia.

Καὶ δεηθέντων αὐτῶν ἐσαλεύθη ὁ τόπος ἐν ᾧ ἦσαν συνηγμένοι, καὶ ἐπλήσθησαν ἅπαντες πνεύματος ἁγίου, καὶ ἐλάλουν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ μετὰ παρρησίας.

‖ autem

Multitudinis ‖ autem credentium erat cor * & anima una: ‡ & neque unus quisquam existentium ei, dicebat proprium esse: sed erant illis omnia communia. Et magna virtute reddebant

Τοῦ δὲ πλήθους τῶν πιστευσάντων ἦν ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία, καὶ οὐδὲ εἷς τι τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ, ἔλεγεν ἴδιον εἶναι, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς ἅπαντα κοινά. Καὶ μεγάλῃ δυνάμει ἀπεδίδουν

* vnum

‡ nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat:

testimonium Apostoli resurrectionis Domini ‖ nostri * & Iesu Christi, * gratiáque magna erat in ‖ omnibus illis. ‡ inter illos.

τὸ μαρτύριον οἱ ἀπόστολοι τῆς ἀναστάσεως τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, χάρις τε μεγάλη ἦν ἐπὶ πάντας αὐτούς. Οὐδὲ γὰρ ἐνδεής τις ὑπῆρχεν ἐν αὐτοῖς. Quotquot enim possessores agrorum aut domorum erant,

‖ Neque enim egens quisquam erat ‡ in ipsis. Quotquot enim possessores agrorum aut domorum erant,

ὅσοι γὰρ κτήτορες χωρίων ἢ οἰκιῶν ὑπῆρχον, τοῦτοι πωλοῦντες ἔφερον τὰς τιμὰς τῶν * πιπρασκομένων, καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων. Διεδίδοτο δὲ ἑκάστῳ καθότι ἄν τις χρείαν εἶχεν. Ἰωσὴς δὲ ὁ ἐπικληθεὶς Βαρνάβας ὑπὸ τῶν

* venditorum

vendentes afferebant pretia * venditorum, Et ponebant ante pedes Apostolorum. Diuidebatur autē singulis, prout ‡ quis opus habebat. Ioseph autem ‡ cognominatus Barnabas ab

‡ cuique erat. Ioseph

‖ qui est

Apostolis, (quod est interpretatum, Filius consolationis) Leuites Cyprius genere, * Existente ei agro, vendito attulit ‖ pecuniam,

ἀποστόλων, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον, υἱὸς παρακλήσεως, Λευίτης, κύπριος τῷ γένει, ὑπάρχοντος αὐτῷ ἀγροῦ, πωλήσας ἤνεγκε τὸ χρῆμα,

* Quum haberet agrum, vēdidit eum: &

‖ pretium,

καὶ ἔ-

& posuit ante pedes Apostolorum.
καὶ ἔθηκε παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων.

CAP. V. ε'.

1 ANὴρ δέ τις ἀνανίας ὀνόματι, σὺν σαπφείρᾳ τῇ γυναικὶ αὐτοῦ ἐπώλησε κτῆμα·

Vir autem quidam Ananias nomine, cum Sapphira vxore sua vendidit †possessionem: Et

† agrum:

2 καὶ ἐνοσφίσατο ἀπὸ τῆς τιμῆς, συνειδυίης καὶ αὐτῆς τῆς γυναικὸς, καὶ ἐνέγκας μέρος τι παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων ἔθηκεν.

*fraudauit
* vocabulo
‡ agri,

ferruerit de pretio †, conscia etiam vxore sua: & afferens partem quandam ad pedes Apostolorum posuit.

3 Εἶπε δὲ ὁ Πέτρος, ἀνανία, διὰ τί ἐπλήρωσεν ὁ σατανᾶς τὴν καρδίαν σου, ψεύσασθαί σε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ νοσφίσασθαι ἀπὸ τῆς τιμῆς τοῦ χωρίου;

Dixit autem Petrus: Anania, §propter quid implenit Satanas cor tuum, mentiri te *Spiritum sanctum, & de pretio ‡prædij? Nonne manens tibi manebat: &

§ cur tentauit
* Spiritui sancto, &
fraudare
‡ agri?

4 οὐχὶ μένον σοὶ ἔμενε, καὶ πραθὲν ἐν τῇ σῇ ἐξουσίᾳ ὑπῆρχε; τί ὅτι ἔθου ἐν τῇ καρδίᾳ σου τὸ πρᾶγμα τοῦτο; οὐκ ἐψεύσω ἀνθρώποις, ἀλλὰ τῷ θεῷ.

vænundatum in tua potestate erat? †Quid quòd posuisti in corde tuo rem hanc? Non es mentitus

† Quare
* πράττω

hominibus, sed Deo.

5 ἀκούων δὲ ὁ ἀνανίας τοὺς λόγους τούτους, πεσὼν ἐξέψυξε. καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα.

Audiens autem Ananias verba hæc, *cadens expirauit. Et factus est timor magnus super omnes ‡audientes hæc.

*cecidit, &
* ἐκψύχω
‡ qui audierunt.

6 ἀναστάντες δὲ οἱ νεώτεροι συνέστειλαν αὐτὸν, καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν.

Surgentes autem iuuenes §corripuerunt eum, & efferentes sepelierunt.

§ amouerunt

7 Ἐγένετο δὲ ὡς ὡρῶν τριῶν διάστημα, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ μὴ εἰδυῖα τὸ

Factũ est autẽ quasi horarũ trium spatium, & vxor eius non sciens

*quod fuerat

factum, introiuit. Respondit autem ei Petrus:
γεγονὸς, εἰσῆλθεν. ἀπεκρίθη δὲ αὐτῇ ὁ Πέτρος,

‖ mulier, † At * autem
Dic mihi‖, si tanti agrum vendidistis? †Illa autē di-
Εἰπέ μοι, εἰ τοσούτου τὸ χωρίον ἀπέδοσθε; ἡ δὲ εἶ-
xit: Etiam, tanti. *At Petrus* ait ad eam:
πε, ναί, τοσούτου. ὁ δὲ Πέτρος εἶπε πρὸς αὐτήν,

‖ vtique * συμφωνία.
Quid‖quod conuenit vobis tentare Spiritum
τί ὅτι * συνεφωνήθη ὑμῖν πειράσαι τὸ πνεῦμα
Domini? Ecce pedes eorum qui sepelierunt virum tuum,
κυρίου; ἰδοὺ οἱ πόδες τῶν θαψάντων τὸν ἄνδρα σου,
ad ostium, & efferent te. Cecidit autem con-
* ἐπὶ τῇ θύρᾳ * καὶ ἐξοίσουσί σε. ἔπεσε δὲ παρα-
festim ante pedes eius, & expirauit.
χρῆμα παρὰ τοὺς πόδας αὐτῆς, καὶ ἐξέψυξεν.
Intrantes autem iuuenes, inuenerunt illam mortuam:
Εἰσελθόντες δὲ οἱ νεανίσκοι, εὗρον αὐτὴν νεκράν,
‖ extulerunt, & † efferentes sepelierunt ad virum suum.
καὶ ἐξενέγκαντες ἔθαψαν πρὸς τὸν ἄνδρα αὐτῆς.
Et factus est timor magnus in vniuersa ec-
καὶ ἐγένετο φόβος μέγας ἐφ' ὅλην τὴν ἐκ-
* qui audierunt
clesia, & in omnes * audientes hæc.
κλησίαν, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας ταῦτα.
Per autem manus Apostolorum fiebant signa
Διὰ δὲ τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων ἐγίνετο σημεῖα
& prodigia in plebe multa. Et erant vnanimi-
καὶ τέρατα ἐν τῷ λαῷ πολλά. καὶ ἦσαν ὁμοθυμα-
ter omnes in porticu Solomonis. *Ac cæte-
δὸν ἅπαντες ἐν τῇ στοᾷ σολομῶνος. τῶν δὲ λοι-
‖ autem rorum ‖ nemo audebat † coniungi illis: sed magni-
πῶν οὐδεὶς ἐτόλμα κολλᾶσθαι αὐτοῖς, ἀλλ' ἐμε-
* augebatur credẽtium in ‖ multitudo
γάλυνεν αὐτοῖς ὁ λαός. μᾶλλον δὲ προσετί-
bantur credentes Domino ‖*multitudines* virorumque ac
θεντο πιστεύοντες τῷ κυρίῳ πλήθη ἀνδρῶν τε καὶ
§ Ita vt in * efficerent
mulierum: § *Vt & secundùm* plateas * *efferre*
γυναικῶν, ὥστε κατὰ τὰς πλατείας ἐκφέρειν

τοὺς ἀσ-

infirmos, & † *ponere* in lectulis ac grabba- † ponerẽt
τοὺς ἀσθενεῖς, καὶ τιθέναι ἐπὶ κλινῶν καὶ κραβ-
tis, vt * *veniente* *Petri*, *etiã* vmbra † obumbraret * veniente
των, ἵνα ἐρχομένου κἂν ἡ σκιὰ ἐπισκιάσῃ Perro saltem
quemquã illorũ. ‡ * *Conueniebat* autem & multitudo *eorũ quæ circa* ‡ illius
16 τινὶ αὐτῶν. συνήρχετο δὲ καὶ τὸ πλῆθος τῶν πε- ‡ & liberarentur
ciuitatum in Hierusalem, afferentes ægros & omnes ab
ριξ πόλεων εἰς ἱερουσαλήμ, φέροντες ἀσθενεῖς καὶ infirmitatibus suis.
vexa os à spiritibus immundis: qui * Concurrebat
ὀχλουμένους ὑπὸ πνευμάτων ἀκαθάρτων, οἵτινες ‖ vicinarũ
curabantur omnes. Exurgens autẽ princeps Sa-
17 ἐθεραπεύοντο ἅπαντες. ἀναστὰς δὲ ὁ ἀρχιε- cerdotum & omnes qui cum illo † *illa existens* hæresis Sad- † erat quæ
ρεὺς καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ, ἥτις ἐστὶν αἵρεσις τῶν Σαδ- est
ducæorum) repleti sunt zelo: Et iniecerunt
18 δουκαίων, ἐπλήσθησαν ζήλου, καὶ ἐπέβαλον τὰς
manus *suas* in Apostolos: & posuerunt eos
χεῖρας αὐτῶν ἐπὶ τοὺς ἀποστόλους, καὶ ἔθεντο αὐτοὺς
in custodia publica. Angelus autem Domini per
19 ἐν τηρήσει δημοσίᾳ. ἄγγελος δὲ κυρίου διὰ τῆς
noctem * *aperuit* ianuas † *custodiæ*, educénsque * aperiens
νυκτὸς ἀνοίξας τὰς θύρας τοῦ φυλακείου, ἐξαγαγών † carceris,
eos, dixit: Ite, & stantes loquimini
20 τε αὐτοὺς εἶπε, πορεύεσθε, καὶ σταθέντες λαλεῖ- & in templo plebi omnia verba vitæ
τε ἐν τῷ ἱερῷ τῷ λαῷ πάντα τὰ ῥήματα τῆς ζωῆς
huius. ‡ *Audientes autem* intrauerunt * *sub dilu-* ‡ Qui quũ
ταύτης. ἀκούσαντες δὲ εἰσῆλθον ἀπὸ τοῦ φω- audissent, * diluculo
culum in templum, & docebant. Adueniens autem
21 τος εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ ἐδίδασκον. Παραγενόμενος δὲ ὁ ierant, † omnes
princeps Sacerdotũ, & qui cum eo erãt, conuocauerunt conci- senatores
ἀρχιερεὺς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, συνεκάλεσαν τὸ συνε- * vt adducerentur.
lium & † *omnem senatum* filiorum Israël: Quũ autẽ
δριον καὶ πᾶσαν τὴν γερουσίαν τῶν υἱῶν ἰσραὴλ, veniissent
Et miserunt ad carcerem * *adduci eos*. ministri, & aperto car-
καὶ ἀπέστειλαν εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀχθῆναι αὐτούς. cere non inuenissẽt illos,

At ministri accedentes non inuenerunt eos
οἱ δὲ ὑπηρέται παραγενόμενοι οὐχ εὗρον αὐτοὺς
in custodia. reuersi autem nunciauerunt,
ἐν τῇ φυλακῇ. ἀναστρέψαντες δὲ ἀπήγγειλαν,
Dicentes: *Quod* quidem carcerem inuenimus clau-
λέγοντες, ὅτι τὸ μὲν δεσμωτήριον εὕρομεν κεκλει-
¶ cū omni diligētia, sum ¶ *in omni securitate*, & custodes
σμένον ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ, καὶ τοὺς φύλακας
stantes ante ianuas, aperientes autem intus nemi-
ἑστῶτας πρὸ τῶν θυρῶν, ἀνοίξαντες δὲ, ἔσω οὐδένα
nem inuenimus. Vt autem audierunt sermones hos,
εὕρομεν. ὡς δὲ ἤκουσαν τοὺς λόγους τούτους
¶ magistratus ¶ *& Pontifex & prefectus templi & principes*
ὅ, τε ἀρχιερεὺς καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ ἱεροῦ καὶ οἱ ἀρ-
Sacerdotum ambigebant de illis quidnam fieret *hoc.*
χιερεῖς, διηπόρουν περὶ αὐτῶν, τί ἂν γένοιτο τοῦτο.
Adueniens autem quidam nunciauit eis, *di-*
παραγενόμενός δέ τις ἀπήγγειλεν αὐτοῖς, λέ-
* carcerē, *cens*: Quia ecce viri quos posuistis in * *custo-*
* τίθημι γων, ὅτι ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οὓς * ἐθεσθε ἐν τῇ φυλα-
dia, sunt in templo stantes, & docentes
* ἵστημι κῇ, εἰσὶν ἐν τῷ ἱερῷ * ἑστῶτες καὶ διδάσκοντες
¶ abiit magistratus populum. Tunc *abiens prefectus* cum
τὸν λαόν. τότε ἀπελθὼν ὁ στρατηγὸς σὺν τοῖς
† & minis. † *adduxit illos non cum* vi. timebant
ὑπηρέταις, οὐ μετὰ βίας· ἐφοβοῦντο
¶ Et quum adduxisset * λιθάζω γὰρ τὸν λαὸν ἵνα μὴ * λιθασθῶσιν. ἀγαγόντες
autem illos, statuerunt in concilio. Et interroga-
δὲ αὐτοὺς ἔστησαν ἐν τῷ συνεδρίῳ. καὶ ἐπηρώτη-
¶ Præcipiēdo præcepim' vobis ne docueretis σεν αὐτοὺς ὁ ἀρχιερεύς, λέγων, Οὐ παραγγελίᾳ
denunciauimus vobis non docere in nomi-
παρηγγείλαμεν ὑμῖν μὴ διδάσκειν ἐπὶ τῷ ὀνόματι
ne isto? & ecce replestis Hierusalem
τούτῳ; καὶ ἰδοὺ πεπληρώκατε τὴν Ἱερουσαλὴμ
τῆς δι-

doctrina vestra: & vultis *superinducere* super
τῆς διδαχῆς ὑμῶν, καὶ βούλεσθε ἐπαγαγεῖν ἐφ'
nos sanguinem hominis istius. Respon-
28 ἡμᾶς τὸ αἷμα τοῦ ἀνθρώπου τούτου. ἀποκρι-
dens autem Petrus & Apostoli dixerunt: Obedire
θεὶς δὲ Πέτρος καὶ οἱ ἀπόστολοι εἶπον, πειθαρχεῖν
oportet Deo magis quàm hominibus. Deus pa-
29 δεῖ θεῷ μᾶλλον ἢ ἀνθρώποις. ὁ θεὸς τῶν πα-
trum nostrorum suscitauit Iesum, quem vos interemi-
τέρων ἡμῶν ἤγειρεν Ἰησοῦν, ὃν ὑμεῖς * διεχειρί-
stis suspendentes in ligno. Hunc Deus prin- * διαχειρίζω
30 σασθε κρεμάσαντες ἐπὶ ξύλου. τοῦτον ὁ θεὸς ἀρ-
cipem & saluatorem exaltauit dextera sua, * *dare* *ad dandā
χηγὸν καὶ σωτῆρα ὕψωσε τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, δοῦναι
pœnitentiam Israëli, & remissionem peccatorum.
31 μετάνοιαν τῷ Ἰσραὴλ, καὶ ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.
Et nos sumus *eius* testes verborum bo-
32 καὶ ἡμεῖς ἐσμεν αὐτοῦ μάρτυρες τῶν ῥημάτων τού-
rum & Spiritus *verò* sanctus, quem dedit Deus ‖ ‖ omnibus
των, καὶ τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον ὃ ἔδωκεν ὁ θεὸς τοῖς
obedientibus sibi. † *Illi autem audientes*, fu- † Hæc quũ
33 πειθαρχοῦσιν αὐτῷ. οἱ δὲ ἀκούσαντες * διε- audissent, dissecabãtur: & cogitabãt in-
rebant & *consulebant* tollere illos. Surgens terficere
34 πρίοντο, καὶ ἐβούλευοντο ἀνελεῖν αὐτούς. ἀνα- autẽ quidam in concilio Pharisæus, nomine Ga- * διαπρίω
στὰς δέ τις ἐν τῷ συνεδρίῳ Φαρισαῖος, ὀνόματι Γα-
maliel, legisdoctor, * *honoratus* omni *populo*, * honora-
μαλιὴλ, νομοδιδάσκαλος τίμιος παντὶ τῷ λαῷ, bilis vniuersæ plebi,
ἐκέλευσεν ἔξω βραχύ τι τοὺς ἀποστόλους ποιῆσαι. ‡ ad breue homines
35 Dixitque ad illos: Viri Israëlitæ, at-
εἶπέ τε πρὸς αὐτούς, ἄνδρες Ἰσραηλῖται, προσ-
tendite vobisipsis super hominibus istis quid § *esse* § facturi sitis.
36 έχετε ἑαυτοῖς ἐπὶ τοῖς ἀνθρώποις τούτοις τί μέλ-
futuri agere. Ante enim hos dies
λετε πράσσειν. πρὸ γὰρ τούτων τῶν ἡμερῶν

extitit Theudas, dicens esse aliquem seipsum magnum:

ἀνέστη θευδᾶς, λέγων εἶναί τινα ἑαυτὸν μέγαν,

* consensit * προσεκλίθη

cui * adhæsit numerus virorum circiter quadringentorum: qui ‖ sublatus est: & omnes quicumque † assensi sunt ei,

ᾧ προσεκλίθη ἀριθμὸς ἀνδρῶν ὡσεὶ τετρακοσίων· ὃς ἀνῃρέθη, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ,

‖ occisus † credebāt ei. dissipati sunt, & redacti * professionis,

διεσκεδάσθησαν, καὶ ἐγένοντο εἰς οὐδέν. μετὰ τοῦτον ἀνέστη

dissoluti sunt, & facti sunt ad nihilum. Post hunc extitit Iudas Galilæus in diebus descriptionis,

Ἰούδας ὁ Γαλιλαῖος, ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς ἀπογραφῆς,

nis, & auertit populum multum post se: & ipse periit, & omnes quotquot ‖ assensi sunt ei, dispersi sunt.

καὶ ἀπέστησε λαὸν ἱκανὸν ὀπίσω αὐτοῦ· κἀκεῖνος ἀπώλετο, καὶ πάντες ὅσοι ἐπείθοντο αὐτῷ, διεσκορπίσθησαν.

‡ consenserunt ‖ itaque * discedite

Et nunc † dico vobis, * abstinete ab hominibus istis, & sinite illos: quoniam

καὶ τὰ νῦν λέγω ὑμῖν, ἀποστῆτε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τούτων, καὶ ἐάσατε αὐτούς, ὅτι

‖ est † poteritis eos * repugnare

si est ex hominibus consilium hoc aut opus hoc, dissoluetur. Si verò ex Deo est, non † poteritis dissoluere illud: ne forte & Deo pugnantes inueniamini.

ἐὰν ἦ ἐξ ἀνθρώπων ἡ βουλὴ αὕτη ἢ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται· εἰ δὲ ἐκ θεοῦ ἐστιν, οὐ δυνήσεσθε

Consenserunt autem illi. Et conuocantes

ἐπείσθησαν δὲ αὐτῷ. καὶ προσκαλεσάμενοι τοὺς

‡ cæsis ‖ neloquerentur

Apostolos, ‡ cædentes denunciauerunt ‖ non loqui in nomine Iesu: & dimiserunt eos.

ἀποστόλους, δείραντες παρήγγειλαν μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ, καὶ ἀπέλυσαν αὐτούς.

* Et ‖ contumeliam pati. † Omni autem die

* Illi quidem igitur ibant gaudentes à conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu ‖ contumeliam pati. † Totúmque diem in

οἱ μὲν οὖν ἐπορεύοντο χαίροντες ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου, ὅτι κατηξιώθησαν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος

μαθεῖν τῷ Ἰησοῦ ἀτιμασθῆναι. πᾶσάν τε ἡμέραν ἐν τῷ ἱε-

templo, & circa †*domum* non cessabant docen- †domo
τω ἱερῷ, καὶ κατ' οἶκον οὐκ ἐπαύοντο διδάσκον-
tes, & euangelizantes Iesum Christum.
τες καὶ εὐαγγελιζόμενοι Ἰησοῦν τὸν Χριστόν.

Cap. VI.

In autem diebus illis *multiplicantibus* a *accrescente numero discipulorum*
1 ΕΝ δὲ ταῖς ἡμέραις ταύταις πληθυνόντων τῶν
discipulo, factum est murmur Græcorum aduersus
μαθητῶν, ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν Ἑλληνιστῶν πρὸς
Hebræos: quòd despicerentur in ministerio *eo
τοὺς Ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ
quotidiano: viduæ eorum. ‡*Aduo-* ‡ Conuocantes
2 τῇ καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν. προσκαλε-
cantes autem duodecim multitudinem discipulorum dixe-
σάμενοι δὲ οἱ δώδεκα τὸ πλῆθος τῶν μαθητῶν εἶ-
runt: Non ‡*placitum* est nos *derelinquentes* ‡ æquum
πον, οὐκ ἀρεστόν ἐστιν ἡμᾶς καταλείψαντας τὸν * derelinquere verbum
sermonem Dei ‖ ministrare mensis. Consi- ‖ &
3 λόγον τοῦ θεοῦ, διακονεῖν τραπέζαις. ἐπισκέ-
rate ergo fratres, viros ex vobis †*testimonio* † boni testimonij
ψασθε οὖν ἀδελφοί, ἄνδρας ἐξ ὑμῶν μαρτυρου-
probatos septem, plenos Spiritu sancto & sapientia,
μένους ἑπτά, πλήρεις πνεύματος ἁγίου καὶ σοφίας,
quos constituamus super *opu* hoc. Nos *opus
4 οὓς καταστήσομεν ἐπὶ τῆς χρείας ταύτης. ἡμεῖς
vero orationi & ministerio verbi ‡*per-* ‡ instabimus.
δὲ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ διακονίᾳ τοῦ λόγου * προσ- * προσκαρτερήσομεν
durabimus. Et placuit sermo coram om-
5 καρτερήσομεν. καὶ ἤρεσεν ὁ λόγος ἐνώπιον παν- * ἀρέσκω
ni multitudine: Et elegerunt Stephanum, virum
τὸς τοῦ πλήθους· καὶ ἐξελέξαντο Στέφανον, ἄνδρα
plenum fide & Spiritu sancto, & Philippum,
πλήρη πίστεως καὶ πνεύματος ἁγίου, καὶ Φίλιππον,
& Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Par-
καὶ Πρόχορον, καὶ Νικάνορα, καὶ Τίμωνα, καὶ Πάρ-

Hos menam, & Nicolaum aduenam Antiochenum. Quos

μηναν, καὶ Νικόλαον προσήλυτον Ἀντιοχέα. οὓς

* ante cō-spectum Apostolorum: & orantes

ἔστησαν ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων· καὶ προσευξάμενοι

* statuerunt *eorum Apostolis: & precati* si impoſuerunt eis manus. Et verbum

μηνοι ἐπέθηκαν αὐτοῖς τὰς χεῖρας. καὶ ὁ λόγος

Dei creſcebat, & multiplicabatur numerus

* αὐξάνω τοῦ θεοῦ * ηὔξανε, καὶ ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν

‖ etiam discipulorum in Hieruſalem valde: maltáque ‖ turba

μαθητῶν ἐν ἱερουσαλὴμ σφόδρα, πολύς τε ὄχλος

Sacerdotum obediebat fidei. Stephanus autem ple-

τῶν ἱερέων ὑπήκουον τῇ πίστει. Στέφανος δὲ πλή-

§ gratia nus † *fide* & fortitudine faciebat prodigia & ſi-

ρης πίστεως καὶ δυνάμεως ἐποίει τέρατα καὶ ση-

gna magna in populo. Surrexerunt autē qui-

μεῖα μεγάλα ἐν τῷ λαῷ. ἀνέστησαν δέ τι-

* quæ appellatur dā *eorum qui* dē ſynagoga * *dicta* Liberti-

‡ erant νες τῶν ἐκ τῆς συναγωγῆς τῆς λεγομένης λιβερ-

norū, & Cyrenenſium, & Alexandrinorum, & eorū qui ‡ à Ci-

τίνων, καὶ κυρηναίων καὶ ἀλεξανδρέων, καὶ τῶν ἀπὸ κι-

§ diſputā-tes cum licia & Aſia, § *ſimul altercantes* Stephano: Et

λικίας καὶ ἀσίας, συζητούντες τῷ στεφάνῳ. καὶ

non poterant reſiſtere ſapientiæ & ſpiritui

* qui ‖ propter quod re-darguebā-tur ab eo cum omni fiduciā. † qui dicerent ſe audiſſe * blaſphemiæ ‖ itaque * συγκινέω § concurrentes rapuerunt * Et

οὐκ ἴσχυον ἀντιστῆναι τῇ σοφίᾳ καὶ τῷ πνεύματι

* *quo* loquebatur. ‖ Tunc ſummiſerunt viros † *dicentes:*

ᾧ ἐλάλει. τότε ὑπέβαλον ἄνδρας λέγοντας,

Quòd audiuimus eum dicentem verba * *blaſphema* in Moyſen & Deum. Commoueruntque § plebem, & ſeniores, & Scribas: & § *inſtantes* corripuerunt eum: & adduxerunt in concilium: * Statuerúntque teſtes falſos,

ὅτι ἀκηκόαμεν αὐτοῦ λαλοῦντος ῥήματα βλα-

σφημα εἰς μωσῆν καὶ τὸν θεόν. * συνεκίνησάν τε

τὸν λαὸν καὶ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς γραμματεῖς,

καὶ ἐπιστάντες συνήρπασαν αὐτὸν, καὶ ἤγαγον εἰς

τὸ συνέδριον· ἔστησάν τε μάρτυρας ψευδεῖς

λέγον-

‖ *dicentes:* Homo iſte non ceſſat verba
λέγοντας, ὁ ἄνθρωπος οὗτος οὐ παύεται ῥήματα
blaſphema † *loquens* aduerſus locum ſanctum &
βλάσφημα λαλῶν κατὰ τοῦ τόπου τοῦ ἁγίου καὶ τοῦ
Legem. Audiuimus enim eum dicentem: quoniam Ie-
14 νόμου. ἀκηκόαμεν γὰρ αὐτοῦ λέγοντος, ὅτι Ἰη-
ſus Nazarenus hic * *diſſoluet* locum iſtum:
σοῦς ὁ Ναζωραῖος οὗτος καταλύσει τὸν τόπον τοῦτον,
& mutabit ‡ *mores quos* tradidit nobis Moyſes
καὶ ἀλλάξει τὰ ἔθη ἃ παρέδωκεν ἡμῖν Μωυσῆς.
Et § *aſcendentes* in eum omnes * *ſe-*
15 καὶ ἀτενίσαντες εἰς αὐτὸν ἅπαντες οἱ καθη-
dentes in concilio, viderunt faciem e-
μενοι ἐν τῷ συνεδρίῳ, εἶδον τὸ πρόσωπον αὐ-
ius tamquam faciem angeli.
τοῦ ὡσεὶ πρόσωπον ἀγγέλου.

CAP. VII. ζ.

Dixit autē princeps Sacerdotū: Si hæc ita * *habent?* * ſe
1 Εἶπε δὲ ὁ ἀρχιερεύς, Εἰ ἄρα ταῦτα οὕτως ἔχει.
‖ *Qui vero* ait: Viri fratres & patres, audi- ‖ Qui
2 ὁ δὲ ἔφη, ἄνδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκού-
te: Deus gloriæ apparuit patri noſtro A-
σατε· ὁ θεὸς τῆς δόξης * ὤφθη τῷ πατρὶ ἡμῶν Ἀ- * ὄπτομαι
braha † *exiſtenti* in Meſopotamia, priuſquàm * *habi-* † quum
βραὰμ ὄντι ἐν τῇ Μεσοποταμίᾳ, πρὶν κατοι- eſſet
* morare-
tare cum in Charran: Et dixit ad illum:
κῆσαι αὐτὸν ἐν Χαρράν, καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν, tur
3 Exi de terra tua & de cognatione tua, & veni
Ἔξελθε ἐκ τῆς γῆς σου καὶ ἐκ τῆς συγγενείας σου, καὶ δεῦρο ‡ exiit
* δεῦρο
in terram quam tibi monſtrauero. Tunc ‡ *exiens* de terra
4 εἰς γῆν ἣν ἄν σοι δείξω. τότε ἐξελθὼν ἐκ γῆς μι
Chaldæorum, § habitauit in Charran. Et inde,
Χαλδαίων, * κατῴκησεν ἐν Χαρράν. κἀκεῖθεν, § &
* κατοι-
κέω
poſt * *mori patrem* eius, tranſtulit
μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν πατέρα αὐτοῦ, μετῴκισεν * quam-
mortuus
eſt pater

illum in terram istam, in quam vos nunc ha-
αὐτὸν εἰς τὴν γῆν ταύτην εἰς ἣν ὑμεῖς νῦν κα-
bitatis. Et non dedit illi hæreditatem in
τοικεῖτε. καὶ οὐκ ἔδωκεν αὐτῷ κληρονομίαν ἐν
ea, nec passum pedis: & repromisit dare
αὐτῇ, οὐδὲ βῆμα ποδός· καὶ ἐπηγγείλατο δοῦναι
illi in possessionem eam, & semini eius
αὐτῷ εἰς κατάσχεσιν αὐτὴν, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ
post ipsum, ‖ *non existente ei nato.* Loquutus est autē
‖ quum non haberet filium. † ei
μετ' αὐτὸν, οὐκ ὄντος αὐτῷ τέκνου. ἐλάλησε δὲ
† *sic* Deus, quia erit semen ejus accola in
οὕτως ὁ θεὸς, ὅτι ἔσται τὸ σπέρμα αὐτοῦ πάροικον ἐν
terra aliena: & seruituti subiicient * *id*, & malè tracta-
* eos,
γῇ ἀλλοτρίᾳ, καὶ δουλώσουσιν αὐτὸ καὶ κακώσου-
bunt ‖ *annos quadringentos.* Et gentem cui ser-
‖ eos annis quadringentis:
σιν ἔτη τετρακόσια. καὶ τὸ ἔθνος ᾧ ἐὰν δου-
uierint, iudicabo ego, dixit Deus. & post hæc
λεύσωσι, κρινῶ ἐγὼ, εἶπεν ὁ θεός· καὶ μετὰ ταῦτα
exibunt: & seruient mihi in loco
ἐξελεύσονται, καὶ λατρεύσουσί μοι ἐν τῷ τόπῳ
§ testamē-tum
isto. Et dedit illi § *pactum* circumcisionis:
τούτῳ. καὶ ἔδωκεν αὐτῷ διαθήκην περιτομῆς·
& sic genuit Isaac, & circumcidit eum
καὶ οὕτως ἐγέννησε τὸν Ἰσαὰκ, καὶ * περιέτεμεν αὐτὸν
* περιτέμνω
die octauo: & Isaac Iacob: & Ia-
τῇ ἡμέρᾳ τῇ ὀγδόῃ· καὶ ὁ Ἰσαὰκ τὸν Ἰακώβ, καὶ ὁ Ἰα-
cob. duodecim patriarchas. Et Patriar-
κὼβ τοὺς δώδεκα πατριάρχας. καὶ οἱ πατριάρ-
chæ æmulantes Ioseph vendiderunt in Ægy-
χαι ζηλώσαντες τὸν Ἰωσὴφ * ἀπέδοντο εἰς Αἴγυ-
* ἀποδίδωμι
ptum: & erat Deus cum eo: Et eripuit
* ἐξαιρέω
πτον· καὶ ἦν ὁ θεὸς μετ' αὐτοῦ· καὶ * ἐξείλετο
eum ex omnibus tribulationibus eius: & dedit
αὐτὸν ἐκ πασῶν τῶν θλίψεων αὐτοῦ, καὶ ἔδωκεν
ei gratiam & sapientiam in conspectu Pharaonis regis
αὐτῷ χάριν καὶ σοφίαν ἐναντίον Φαραὼ βασιλέως

Αἰγύ-

Ægypti, & constituit eum præpositum super Ægy-
αἰγύπτου, καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἡγούμενον ἐπ' αἰγύ-
ptum & tomnem domum suam. Venit autem fames in uni- † super
πτου, ὅλον τε τὸν οἶκον αὐτοῦ. ἦλθε δὲ λιμὸς ἐφ' ὅ-
uersam *terram Ægypti & Chanaan, & tribulatio ma- * Ægypti
λην τὴν γῆν αἰγύπτου καὶ χαναάν, καὶ θλῖψις με-
gna: & non inueniebant cibos patres
γάλη, καὶ οὐχ ηὕρισκον χορτάσματα οἱ πατέρες
nostri. ‡ *Audiens* autem Iacob ¶ *existētia frumenta* in Ægypto, ‡ Quum audisset ¶ esse frumentum
ἡμῶν. ἀκούσας δὲ ἰακὼβ ὄντα σῖτα εἰς αἴγυπτον,
misit patres nostros primùm: Et
ἐξαπέστειλε τοὺς πατέρας ἡμῶν πρῶτον· καὶ
in secundo cognitus est Ioseph * fratri- * à
ἐν τῷ δευτέρῳ * ἀνεγνωρίσθη ἰωσὴφ τοῖς ἀδελ-
bus suis: & ‖ *manifestum factum* est Pharaoni genus ‖ manifestatum
φοῖς αὐτοῦ, καὶ φανερὸν ἐγένετο τῷ φαραὼ τὸ γένος
† *Ioseph.* Mittens autem Ioseph, accersi- † eius.
τοῦ ἰωσήφ. ἀποστείλας δὲ ἰωσὴφ μετεκαλέσα-
uit patrem suum Iacob, & omnem cogna-
το τὸν πατέρα αὐτοῦ ἰακὼβ, καὶ πᾶσαν τὴν συγγέ-
tionem suam in septuagintaquinque animabus. Des- * Et
νειαν αὐτοῦ ἐν ἑβδομηκονταπέντε ψυχαῖς. κα-
cendit autem Iacob in Ægyptum, & defunctus est i-
τέβη δὲ ἰακὼβ εἰς αἴγυπτον, καὶ * ἐτελεύτησεν αὐ- * τελευτάω
pse & patres nostri. Et translati sunt in
τὸς καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν. καὶ * μετετέθησαν εἰς * μετατίθημι
Sichem, & positi sunt in sepulchro quod emit
συχέμ, καὶ ἐτέθησαν ἐν τῷ μνήματι ὃ ὠνήσατο
Abraham pretio argenti à filiis ‡ *Emmor* ‡ Hemor filij
ἀβραὰμ τιμῆς ἀργυρίου παρὰ τῶν υἱῶν ἐμμὸρ
Sichem. Quum autem appropinquaret tempus pro-
τοῦ συχέμ. καθὼς δὲ ἤγγιζεν ὁ χρόνος τῆς ἐ-
missionis quam ¶ *iurauerat* Deus Abrahæ, cre- ¶ professus erat
παγγελίας ἧς ὡμολόγησεν ὁ θεὸς τῷ ἀβραάμ, ηὔξη-
uit populus & multiplicatus est in Ægypto. Quoad-
σεν ὁ λαὸς καὶ ἐπληθύνθη ἐν αἰγύπτῳ, ἄχρις

* in Ægypto, usque surrexit rex alius *, qui non sciebat Ioseph.
ὃς ἀνέστη βασιλεὺς ἕτερος, ὃς οὐκ ἤδει τὸν Ἰωσήφ.

‖ afflixit * κακόω † vt exponerent * ne viuificarentur. Eodem # gratus ¶ tribus mensibus * Expositoillo

Hic circumueniens genus nostrum, ‖ *male affecit* patres nostros, † *ad fastendum expositos* infantes suos, * *ad non soboleſcere.* *In quo tempore* natus est Moyses: & fuit # *venustus* Deo: qui nutritus est ¶ *menses tres* in domo patris sui.
οὗτος κατασοφισάμενος τὸ γένος ἡμῶν, ἐκάκωσε τοὺς πατέρας ἡμῶν, τοῦ ποιεῖν ἐκθετα τὰ βρέφη αὐτῶν, εἰς τὸ μὴ ζωογονεῖσθαι. ἐν ᾧ καιρῷ ἐγεννήθη Μωσῆς, καὶ ἦν ἀστεῖος τῷ θεῷ, ὃς ἀνετράφη μῆνας τρεῖς ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ.

* *Expositum* autem *illum* sustulit eum filia Pharaonis, & nutriuit eum sibi *ipsi* in filium. Et
ἐκτεθέντα δὲ ἀνείλετο αὐτὸν ἡ θυγάτηρ Φαραώ, καὶ ἀνεθρέψατο αὐτὸν ἑαυτῇ εἰς υἱόν. καὶ

‖ & † verbis & in operibus suis. erauditus est Moyses omni sapientia Ægyptiorum: ‖ *erat autem* potens in † *dictis & factis ipsius.* Quũ autẽ impleretur ei quadraginta annorum tempus, ascendit in cor eius, * *inuisere* fratres suos filios Israël. Et ‡ *videns* quẽdam
ἐπαιδεύθη Μωσῆς πάσῃ σοφίᾳ Αἰγυπτίων· ἦν δὲ δυνατὸς ἐν λόγοις καὶ ἔργοις αὐτοῦ. ὡς δὲ ἐπληροῦτο αὐτῷ τεσσερακονταετὴς χρόνος, ἀνέβη ἐπὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ, ἐπισκέψασθαι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ τοὺς υἱοὺς Ἰσραήλ. καὶ ἰδών τινα

* vt visitaret ‡ quum vidisset § iniuriam patiẽtem, vindicauit illum: *ei qui iniuriam sustinebat, percusso Ægyptio ‖ at illi † verò * apparuit illis litigãtibus: & reconciliabat * ὤφθη ὁμολογοῦσιν

§ iniuriam affectum, vltus est. & fecit vltionem
ἀδικούμενον, ἠμύνατο, καὶ ἐποίησεν ἐκδίκησιν τῷ * *oppresso, percutiens* Ægyptium. Existimabat autem intelligere fratres *suos*, quoniam Deus per
καταπονουμένῳ, πατάξας τὸν Αἰγύπτιον· ἐνόμιζε δὲ συνιέναι τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ, ὅτι ὁ θεὸς διὰ
manum ipsius daret illis salutem: ‖ *ij autẽ non* intellexerunt. *Ac* sequenti † die * *visus est eis* pugnãtibus,
χειρὸς αὐτοῦ δίδωσιν σωτηρίαν αὐτοῖς· οἱ δὲ οὐ συνῆκαν. Καὶ τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ * ὤφθη αὐτοῖς μαχομένοις,

gnantibus, & compulit eos in pacem, di-
γμαχοις, καὶ συνήλασεν αὐτοὺς εἰς εἰρήνην, εἰ-
cens: Viri, fratres estis vos: vt quid † iniuria afficiẽt † nocetis
πων, ἄνδρες, ἀδελφοί ἐστε ὑμεῖς· ἵνατί ἀδικεῖτε
alterutrũ? Qui autem
alij alios? At iniuria afficiens proximum, ‖ repulit iniuriã fa-
27 ἀλλήλους; ὁ δὲ ἀδικῶν τὸν πλησίον, ἀπώσατο
ciebat, ꝓximo,
eum, dicens: Quis te constituit principem & iu-
αὐτὸν, εἰπών, τίς σε κατέστησεν ἄρχοντα καὶ δι-
dicem super nos? † Non interficere me tu vis, quem- † Nũquid
28 καστὴν ἐφ' ἡμᾶς; μὴ ἀνελεῖν με σὺ θέλεις, ὃν
admodum interfecisti heri Ægyptium? Fugit autem
29 τρόπον ἀνεῖλες χθὲς τὸν αἰγύπτιον; ἔφυγε δὲ
Moyses in verbo isto: & factus est aduena in
μωσῆς ἐν τῷ λόγῳ τούτῳ, καὶ ἐγένετο πάροικος ἐν
terra Madian: vbi generauit filios duos. Et exple-
30 γῇ μαδιάμ, οὗ ἐγέννησεν υἱοὺς δύο. καὶ πληρω-
tis annis quadraginta, apparuit illi in de-
θέντων ἐτῶν τεσσαράκοντα, ὤφθη αὐτῷ ἐν τῇ ἐ-
serto montis Sina angelus *Domini* in * *flamma i-* * igne flã-
ρήμῳ τοῦ ὄρους σινᾶ ἄγγελος κυρίου ἐν φλογὶ πυ-
mæ
gnis rubi. At Moyses † videns, admiratus est vi- ‖ autem
31 ρὸς βάτου. ὁ δὲ μωσῆς ἰδὼν ἐθαύμασε τὸ ὅρα-
sum. † Accedente *autem* illo * *considerare*, facta est † Et
μα. προσερχομένου δὲ αὐτοῦ κατανοῆσαι, ἐγένε- * vt consi-
derarẽt
vox Domini ad eum: Ego † Deus pa- † sum
32 φωνὴ κυρίου πρὸς αὐτόν· ἐγὼ ὁ θεὸς τῶν πα-
trum tuorum, Deus Abraham, & Deus Isaac, &
τέρων σου, ὁ θεὸς ἀβραάμ, καὶ ὁ θεὸς ἰσαὰκ, καὶ
Deus Iacob. Tremens autem factus Moyses, non
ὁ θεὸς ἰακώβ. ἔντρομος δὲ γενόμενος μωσῆς οὐκ
audebat considerare. Dixit autem illi Dominus:
33 ἐτόλμα κατανοῆσαι. εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ κύριος,
Solue calceamentum pedum tuorum: enim locus in
* λῦσον τὸ ὑπόδημα τῶν ποδῶν σου· ὁ γὰρ τόπος ἐν * λῦε
quo stas, terra sancta est. Videns vidi af-
34 ᾧ ἕστηκας, γῆ ἁγία ἐστίν. ἰδὼν εἶδον τὴν κα-

§ est
flictionem populi mei qui § in Ægypto: & gemitum
κωσιν τῦ λαῦ μου τῦ ὄν αἰγύπτῳ, καὶ τ στεναγμοῦ
* liberare
eorum audiui: & descendi * eruere eos. Et
* ἐξαιρέω
αὐτῶν ἤκουσα καὶ κατέβην * ἐξελέσθαι αὐτούς. καὶ
‖ &
nunc veni, ‖ mittam te in Ægyptum. Hunc
νῦν δεῦρο, ἀποστελῶ σε εἰς αἴγυπτον. τοῦτον 35
Moysen quem negauerunt, dicentes: Quis te con-
τὸν μωϋσῆν ὃν ἠρνήσαντο, εἰπόντες, τίς σε κα-
stituit principem & iudicem? hunc Deus prin-
τέστησεν ἄρχοντα καὶ δικαστήν; τοῦτον ὁ θεὸς ἀ-
† cum
cipem & redemptorem misit † in manu ange-
πέσταλκεν σὺν χειρὶ ἀγγέ-
* qui ap-
li * visi illi in rubo. Hic edu-
λου τοῦ ὀφθέντος αὐτῷ ἐν τῇ βάτῳ. οὗτος ἐξή- 36
paruit
xit illos, faciens prodigia & signa in terra
γαγεν αὐτοὺς, ποιήσας τέρατα καὶ σημεῖα ἐν γῇ
Ægypti, & in rubro mari, & in deserto
αἰγύπτου καὶ ἐν ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ
§ annis
† annos quadraginta. Hic est Moyses § di-
§ qui dixit
ἔτη τεσσαράκοντα. οὗτός ἐστιν ὁ μωϋσῆς ὁ εἰ- 37
cens filiis Israël, Prophetam vobis resuscita-
πὼν τοῖς υἱοῖς ἰσραήλ, προφήτην ὑμῖν ἀναστή-
bit Dominus Deus vester de fratribus vestris tamquã
σει κύριος ὁ θεὸς ὑμῶν ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς
* ipsum
me.* Hic est ‖ ille factus in ecclesia in
audietis.
ἐμέ. οὗτός ἐστιν ὁ γενόμενος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν 38
‖ qui fuit
† qui lo-
solitudine, cum † angelo † loquente ei
τῇ ἐρήμῳ, μετὰ τοῦ ἀγγέλου τοῦ λαλοῦντος αὐτῷ
quebatur
* cum
in monte Sina, & * patribus nostris: qui accepit
ἐν τῷ ὄρει σινᾶ, καὶ τῶν πατέρων ἡμῶν, ὃς ἐδέξατο
§ vitæ
verba § viventia dare nobis. Cui noluerunt
λόγια ζῶντα δοῦναι ἡμῖν. ᾧ οὐκ ἠθέλησαν 39
§ obedire
§ auscultantes fieri patres nostri: sed repu-
* ἀπώθομαι
γενέσθαι οἱ πατέρες ἡμῶν, ἀλλ' * ἀπω-
lerunt, & auersi sunt cordibus suis in Ægyptum,
σαντο καὶ ἐστράφησαν ταῖς καρδίαις αὐτῶν εἰς αἴγυπτον,
εἰπόν-

Dicentes ad Aaron: Fac nobis deos, qui
40 Εἰποντες τῷ Ἀαρών, Ποίησον ἡμῖν θεοὺς, οἱ
præcedant nos: *Nam* Moyses † hic qui edu- † enim
προπορεύσονται ἡμῶν· ὁ γὰρ Μωσῆς οὗτος ὃς ἐξήγα-
xit nos de terra Ægypti, nescimus quid factum
γεν ἡμᾶς ἐκ γῆς Αἰγύπτου, οὐκ οἴδαμεν τί γέγο-
sit ei. Et vitulum fecerunt in diebus il-
41 νεν αὐτῷ. καὶ ἐμοσχοποίησαν ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείνοις
lis: & obtulerunt hostiam simulachro: & * lætaban-
ταις, καὶ ἀνήγαγον θυσίαν τῷ εἰδώλῳ, καὶ ηὐφραί- tur
νοντο ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν. ἔστρεψε δὲ ὁ
42 νοντο ἐν τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν αὐτῶν. ἔστρεψε δὲ ὁ
Deus, & tradidit eos seruire militiæ
θεὸς, καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς λατρεύειν τῇ στρατιᾷ τοῦ
cæli, sicut scriptum est in libro Pro-
οὐρανοῦ, καθὼς γέγραπται ἐν βίβλῳ τῶν προ-
pheratum, ‡ *Non* victimas & § *sacrificia* obtulistis ‡ Nũquid
φητῶν, μὴ σφάγια καὶ θυσίας προσηνέγκατέ § hostias
mihi * *annos* quadraginta in deserto, domus Israël? * annis
μοι ἔτη τεσσαράκοντα ἐν τῇ ἐρήμῳ οἶκος Ἰσραήλ;
Et suscepistis tabernaculum Moloch, & sy-
43 καὶ ἀνελάβετε τὸ σκήνωμα τοῦ Μολόχ, καὶ τὸ ἄστρον
dus Dei vestri Repham, figuras quas fecistis,
τοῦ θεοῦ ὑμῶν Ῥεφάν, τοὺς τύπους οὓς ἐποιήσατε
adorare eas. Et transferam vos trans
προσκυνεῖν αὐτοῖς· καὶ μετοικιῶ ὑμᾶς ἐπέκεινα
Babylonem. Tabernaculum † testimonii † erat in
44 Βαβυλῶνος. Ἡ σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου ἦν ἐν τοῖς † fuit cum
patribus nostris in deserto, sicut disposuit † ille † Deus
πατράσιν ἡμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ, καθὼς διετάξατο ὁ
loquens * Moysi facere illud secundùm ‡ exemplar * ad Moy-
λαλῶν τῷ Μωσῆ, ποιῆσαι αὐτὸ κατὰ τὸν τύπον sen vt fa-
quod viderat. Quod & induxerunt, suscipientes ceret
45 ὃν ἑωράκει. ὃν καὶ εἰσήγαγον διαδεξάμενοι οἱ ‡ formam
patres nostri cum Iesu in possessionem Gentium,
πατέρες ἡμῶν μετὰ Ἰησοῦ ἐν τῇ κατασχέσει τῶν ἐθνῶν,

quas expulit Deus à facie patrum no-
* ἐξώθω ων * ἐξωσεν ὁ θεὸς ἀπὸ προσώπου τ πατέρων η-
§ in diebus strorum, usque § dies Dauid: Qui inuenit gratiam an-
μῶν, ἕως τ ἡμερῶν δαβίδ. ὃς εὗρε χαριν ἐνω- 46
* vt inueniret te Deum: & petiit * inuenire tabernaculum Deo
πιον τ θεοῦ, καὶ ἠτήσατο εὑρεῖν σκήνωμα τῷ θεῷ
Iacob. Salomon autem ædificauit illi domum.
* οἰκοδομέω Ιακωβ. σολομὼν δ * ᾠκοδόμησεν αὐτῷ οἶκον. 47
Sed non excelsus in manufactis templis ha-
ἀλλ' οὐχ ὁ ὑψιστος ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κα- 48
bitat, sicut propheta dicit: Cælum mihi
τοικεῖ, καθὼς ὁ προφήτης λέγει· ὁ οὐρανός μοι 49
‖ sedes est, ‖ throne, at terra † scabellum pedum meorũ. Quam
† autem θρόνος, ἡ δὲ γῆ ὑποπόδιον τ ποδῶν μου· ποῖον
domum ædificabitis mihi, dicit Dominus? aut quis locus
οἶκον οἰκοδομήσετέ μοι; λέγει κύριος· ἢ τίς τόπος
‡ est? requietionis meæ? Nonne manus mea fe-
τῆς καταπαύσεώς μου; οὐχὶ ἡ χείρ μου ἐποίη- 50
§ Dura cit hæc omnia? § Duri ceruice, & incir-
σε ταῦτα πάντα; σκληροτράχηλοι, καὶ ἀπε- 51
¶ cordibus cumcisi ¶ corde & auribus, vos semper
ριτμητοι τῇ καρδίᾳ καὶ τοῖς ὠσὶν, ὑμεῖς ἀεὶ τῷ
Spiritui sancto resistitis, sicut patres
πνεύματι τῷ ἁγίῳ ἀντιπίπτετε, ὡς (ὑ) πατέρες
* ita vestri, * & vos. Quem Prophetarum non sunt perse-
* διώκω ὑμῶν καὶ ὑμεῖς. τίνα τ προφητῶν οὐκ * ἐδίω- 52
‖ eos qui quuti patres vestri? Et occiderunt ‖ prænun-
prænun- ciabant ξαν οἱ πατέρες ὑμῶν; καὶ ἀπέκτειναν τοὺς προκα-
ciantes de aduentu iusti: cuius nunc
ταγγείλαντας περὶ τῆς ἐλεύσεως τ δικαίου, οὗ νῦν
vos proditores & homicidæ fuistis: Qui
ὑμεῖς προδόται καὶ φονεῖς γεγόνατε· οἵτινες 53
accepistis Legem in dispositione angelorum, & non
ἐλάβετε νόμον εἰς διαταγὰς ἀγγέλων, καὶ οὐκ
custodistis. Audientes autem hæc, dissecabantur,
ἐφυλάξατε. ἀκούοντες δὲ ταῦτα, διεπρίοντο 54
ταῖς καρ-

cordibus suis, & stridebant † *dentes* in
ταῖς καρδίαις αὐτῶν, καὶ ἔβρυχον τοὺς ὀδόντας ἐπ'
eum * *Existens* autem plenus spiritu sancto, intendens in
55 αὐτόν. ὑπάρχων δὲ πλήρης πνεύματος ἁγίου, ἀτενίσας εἰς τὸν οὐρανὸν, εἶδε δόξαν θεοῦ, καὶ
cœlum, vidit gloriam Dei, & Iesum ‡ *ex* dextris Dei. Et ait: Ec-
56 Ἰησοῦν ἑστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ θεοῦ· καὶ εἶπεν, ἰδοὺ
ce video cœlos apertos, & filium hominis ‡ *ex* dextris stantem Dei. * Claman-
57 θεωρῶ τοὺς οὐρανοὺς διηνοιγμένους, καὶ τὸν υἱὸν τοῦ
tes autem voce magna, continuerunt aures suas, & impetum fecerunt
ἀνθρώπου ἐκ δεξιῶν ἑστῶτα τοῦ θεοῦ. κράξαν-
tes † *extra* ciuitatem, lapidabant: & testes † eum
τες δὲ φωνῇ μεγάλῃ, συνέσχον τὰ ὦτα αὐτῶν, καὶ
deposuerunt vestimenta sua secus pedes adoles-
ὥρμησαν ὁμοθυμαδὸν ἐπ' αὐτόν. καὶ ἐκβαλόν-
centis * *vocati* Sauli: Et lapidabant Ste-
58 τες ἔξω τῆς πόλεως, ἐλιθοβόλουν. καὶ οἱ μάρτυρες
phanum, inuocantem & dicentem: Domine Iesu, suscipe
ἀπέθεντο τὰ ἱμάτια αὐτῶν παρὰ τοὺς πόδας νεα-
spiritum meum. Positis autem genibus, clamauit
59 νίου καλουμένου σαύλου· καὶ ἐλιθοβόλουν τὸν στε-
voce magna, * Domine, ne statuas illis pecca-
φανον, ἐπικαλούμενον καὶ λέγοντα, κύριε Ἰησοῦ, δέ-
tum hoc. Et ‡ hoc * *dicto* obdormiuit.
60 ξαι τὸ πνεῦμά μου. θεὶς δὲ τὰ γόνατα, ἔκραξε
φωνῇ μεγάλῃ, κύριε, μὴ στήσῃς αὐτοῖς τὴν ἁμαρ-
τίαν ταύτην. καὶ τοῦτο εἰπὼν ἐκοιμήθη.

† dentibus

‡ a

‡ a
* Ex

‡ impetum fecerunt

† eum

* qui vocabatur Saulus.

‡ dicens:
* *iam*

‡ quum dixisset
* in Domino.

CAP. VIII. η'.

Saulus autem erat consentiens neci eius.

1 Σαῦλος δὲ ἦν συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ.
Facta est autem in illa die persecutio magna
ἐγένετο δὲ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ διωγμὸς μέγας

‖ quæ erat in ecclesiam ‖ *in* Hierosolymis: *omnésque* & ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν τὴν ἐν ἱεροσολύμοις, πάντες τε

dispersi sunt per regiones Iudææ & Samaritanæ, præter Apostolos. † *Extulerunt* autem † Curauerunt ρείας, χωρὶς τῶν ἀποστόλων. Συνεκόμισαν δὲ

* timorati: Stephanum viri * *religiosi*: & fecerunt planctum ‡ τὸν στέφανον ἄνδρες εὐλαβεῖς, καὶ ποίησαντο κο-

‡ eum. ctum magnum super ‡ *eo*. Saulus vero deuastabat πετὸν μέγαν ἐπ' αὐτῷ. σαῦλος δὲ ἐλυμαίνετο

ecclesiam, per domos intrans, τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τοὺς οἴκους εἰσπορευόμενος,

§ & §trahénique viros ac mulieres, tradebat in cu- σύρων τε ἄνδρας καὶ γυναῖκας παρεδίδου εἰς φυ-

*qui erant stodiam. *Illi quidem* igitur *dispersi, petransibant euan- λακήν. οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες διῆλθον εὐαγ-

gelizantes verbum. Philippus autem descendens γελιζόμενοι τὸν λόγον. φίλιππος δὲ κατελθὼν

in ciuitatem Samariæ, prædicabat illis εἰς πόλιν τῆς σαμαρείας, ἐκήρυσσεν αὐτοῖς τὸν

‖ his quæ Christum. Intendebant autem turbæ ‖ *dictis* dicebantur χριστόν. προσεῖχον δὲ οἱ ὄχλοι τοῖς λεγομένοις

† audientes, & videntes à Philippo vnanimiter, † *in audire* ὑπὸ τοῦ φιλίππου ὁμοθυμαδὸν, ἐν τῷ ἀκούειν

* Multi enim eorũ qui habebant *eos & videre* signa quæ faciebat. * *Multorum* αὐτοὺς καὶ βλέπειν τὰ σημεῖα ἃ ἐποίει. πολλῶν

enim habentium spiritus immundos, clamantes vo- γὰρ ἐχόντων πνεύματα ἀκάθαρτα, βοῶντα φω-

ce magna, exibant. Multi autem paralytici νῇ μεγάλῃ, ἐξήρχετο. πολλοὶ δὲ παραλελυμένοι

‡ ergo & claudi curati sunt. *Et* factum est ‡ *gaudiũ* καὶ χωλοὶ ἐθεραπεύθησαν. καὶ ἐγένετο χαρὰ

magnum in ciuitate illa. Vir autem quidã no- μεγάλη ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ. ἄνθρωπος δέ τις ὀνό-

§ qui * magus mine Simon § erat ante fuerat in ciuitate * *magicam exercẽs*, ματι σίμων προϋπῆρχεν ἐν τῇ πόλει μαγεύων

καὶ ἐξι-

& seducens gentem Samariæ, dicens esse ali-
καὶ ἐξιστῶν τὸ ἔθνος τῆς Σαμαρείας, λέγων εἶναί τι-
quem seipsum magnum: Cui auscultabant omnes a
να ἑαυτὸν μέγαν· ᾧ προσεῖχον πάντες ἀπὸ
minimo vsque ad maximum, dicentes: Hic est vir-
μικροῦ ἕως μεγάλου, λέγοντες, Οὗτός ἐστιν ἡ δύνα-
tus Dei † *filia* magna. Attendebant autem * *ei*, p opter
μις τοῦ θεοῦ ἡ μεγάλη. προσεῖχον δὲ αὐτῷ, διὰ
‡ multo tempore magicis § *dementasse* eos.
πικανῷ χρόνῳ τοῖς μαγείαις ἐξεστακέναι αὐτούς.
Quum vero credidissent Philippo euangelizan-
ὅτε δὲ ἐπίστευσαν τῷ Φιλίππῳ εὐαγγελιζο-
ti *quæ* de regno Dei & nomi-
μένῳ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ὀνόμα-
ne Iesu Christi, baptizabantur viri*que* ac
τος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐβαπτίζοντο ἄνδρες τε καὶ
mulieres. * *At* Simon & ipse credidit: & ‖ ba-
γυναῖκες. ὁ δὲ Σίμων καὶ αὐτὸς ἐπίστευσε, καὶ βα-
ptizatus, † *erat perdurans* Philippo. Vi-
πτισθείς, ἦν προσκαρτερῶν τῷ Φιλίππῳ, θεω-
dénque * virtutes & signa ‡ *magna facta*,
ρῶν τε δυνάμεις καὶ σημεῖα μεγάλα γινόμενα,
obstupefiebat. *Audientes* autem qui ‡ in Hierosolymis A-
ἐξίστατο. ἀκούσαντες δὲ οἱ ἐν Ἱεροσολύμοις ἀ-
postoli, quia recepisset Samaria verbum Dei,
ποστόλοι ὅτι δέδεκται Σαμάρεια τὸν λόγον τοῦ θεοῦ,
miserunt ad eos Petrum & Ioannem.
ἀπέστειλαν πρὸς αὐτοὺς τὸν Πέτρον καὶ Ἰωάννην.
Qui * *descendentes* orauerunt pro ipsis,
οἵτινες καταβάντες προσηύξαντο περὶ αὐτῶν,
vt acciperent Spiritum sanctum. Nondum enim *erat*
ὅπως λάβωσι πνεῦμα ἅγιον. οὐπω γὰρ ἦν
in quemquam illorum ‖ *illapsus*: tantùm *autem* ba-
ἐπ' οὐδενὶ αὐτῶν † ἐπιπεπτωκὸς, μόνον δὲ βεβα-
ptizati erant in ‡ *nomen* Domini Iesu.
πτισμένοι ὑπῆρχον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ.

† quæ vo-
catur
* eum,
‡ quod
§ demen-
tasset
* ἐξίστημι

* Tunc
‖ quū esset
† adhære-
bat
* etiam
‡ maximas
fieri, stu-
pēs admi-
rabatur.
Quum
audissent
§ erant
* quū de-
scendissent
† superue-
nerat: sed
* ὑπιπ-
πτω
‡ nomine

Tunc imponebant manus super illos, & acci-
τότε ἐπετίθουν τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ἐλάμ-
* Quū vi- piebant Spiritum sanctum. *Conspiciens* autem Simon
dissent βανον πνεῦμα ἅγιον. Θεασάμενος δὲ ὁ Σίμων
‡ manus quia per impositionem ‡*manuum* Apostolorum da-
ὅτι διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τῶν ἀποστόλων δί-
retur Spiritus sanctus, obtulit eis
δοται τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, προσήνεγκεν αὐτοῖς
‡ pecuniã, ‡ *pecunias*, Dicens: Date & mihi potestatem
χρήματα, λέγων, δότε κἀμοὶ τὴν ἐξουσίαν
hanc, vt cuicumque impositero manus, accipiat
ταύτην, ἵνα ᾧ ἐὰν ἐπιθῶ τὰς χεῖρας, λαμβάνῃ
Spiritum sanctum. Petrus autem dixit ad eum:
πνεῦμα ἅγιον. Πέτρος δὲ εἶπε πρὸς αὐτὸν,
* Pecunia * *Argentum tuum cum te* sit in perditionem: quoniam
tua tecum τὸ ἀργύριόν σου σὺν σοὶ εἴη εἰς ἀπώλειαν, ὅτι τὴν
‖ pecunia donum Dei existimasti *per* ‖*pecuniã* possideri.
δωρεὰν τοῦ θεοῦ ἐνόμισας διὰ χρημάτων κτᾶσθαι.
Non est tibi pars neque sors in sermone
Οὐκ ἔστι σοι μερὶς οὐδὲ κλῆρος ἐν τῷ λόγῳ
† enim isto: *nam* cor † tuum non est rectum coram
τούτῳ· ἡ γὰρ καρδία σου οὐκ ἔστιν εὐθεῖα ἐνώπιον τοῦ
* Pœnitẽ- Deo. *Pœnitere igitur* ab nequitia tua hac:
tiam itaq; θεοῦ. μετανόησον οὖν ἀπὸ τῆς κακίας σου ταύτης,
age ‡ hæc & roga Deum, si forte remittatur tibi ‡ cogi-
* δέομαι καὶ * δεήθητι τοῦ θεοῦ, εἰ ἄρα ἀφεθήσεταί σοι ἡ ἐπί-
tatio cordis tui. In enim fell: amaritudinis, &
νοια τῆς καρδίας σου· εἰς γὰρ χολὴν πικρίας καὶ
§ esse. obligatione iniquitatis video te §*existentem*. Respondens
σύνδεσμον ἀδικίας ὁρῶ σε ὄντα. Ἀποκριθεὶς
autem Simon dixit: Precamini vos pro me ad
δὲ ὁ Σίμων, εἶπε, δεήθητε ὑμεῖς ὑπὲρ ἐμοῦ πρὸς τὸν
Dominum, vt nihil veniat super me horũ quæ dixistis.
κύριον, ὅπως μηδὲν ἐπέλθῃ ἐπ' ἐμὲ ὧν εἰρήκατε.
‡ Et *Illi quidem *itaque* testificati & loquuti
Οἱ μὲν οὖν διαμαρτυράμενοι καὶ λαλήσαντες
τὸν λό-

verbum Domini, redibant *in* ‖ *Hierusalem:*
τ λογον τ κυριȣ, υπεστρεφον εις ιερȣσαλημ,
multisque vicos Samaritanorum † *evangelizarunt.*
πολλας τε κωμας τ σαμαρειτων ȣηγγελιζοντο.

‖ Hierosolymam: & multis regionibus † evangelizabant.

Angelus autem Domini loquutus est ad Philippum, di-
26 ανγελος δ κυριȣ ελαλησε τω φιλιππω, λε-
cens: Surge, & vade contra meridianum, ad
γων, ανας ηθι κ πορευȣ κτ μεσημβριαν, επι την
viam * *descendentem* ab Hierusalem in Gazam: * quæ descendit
ὁδον καταβαινȣσαν απο ιερȣσαλημ εις γαζαν·
hæc est deserta. Et surgens abiit. Et ecce
27 αυτη εστιν ερημος. κ ανασας επορευθη· κ ιδȣ
vir Æthiops, eunuchus, potens, Candaces re-
ανηρ αιθιοψ ευνȣχος, δυναστης καυδακης τ βα-
ginæ Æthiopum, qui erat super § *omnem gazam* e- § omnes gazas
σιλισσης αιθοπων, ος ην επι παση τ γαζης ȣ-
jus, *qui* venerat § *adoraturus* in Hierusalem: § adorare
της, ος ηλυθει προσκυνησων εις ιερȣσαλημ·
* Eráique *reverens*, & sedens super cur- * Et reverebatur
28 ην τε ȣποστρεφων, κ καθημενος επι τȣ αρ-
rum suum, ‖ *legebat* Prophetam Esaiam. ‖ legensque
ματος αυτȣ, ανεγινωσκε τ προφητην ησαιαν.

Dixit autem Spiritus Philippo: Acce-
29 ειπε δ το πνευμα τω φιλιππω, προσελ-
de, & † *agglutinare currui huic.* * *Præcurrens* autem Philippus audiuit eum legentem
30 θε, κ * κολλησθητι τω αρματι τȣτω. προσδρα-
prophetam Esaiam: & dixit: § *Nempe* intelligis quæ
μων δ φιλιππος ηκουσεν αυτȣ ανα γινωσκοντος τ
legis? § *Is autem* ait: * Quomodo *enim* ‖ *pos-*
προφητην ησαιȣ, κ ειπεν, αρα γε γινωσκεις α
31 αναγινωσκεις; ο δε ειπε, πως γαρ αν δυναι-
sem, si non aliquis † *dux viæ fuerit* mihi? Rogauítque
μην, εαν μη τις οδηγηση με; παρεκαλεσε τε τον
Philippum * *ascendentem* sedere cum eo. At
32 φιλιππον, ανα βαντα καθισαι συν αυτω. η δε

† adiunge te ad currū istum.
* Accurrēs
* κολλάω
§ Qui
* Et
‖ possum,
† ostenderit
* vt ascenderet, sederet cum.

¶ autem locus ¶ scripturæ quem legebat, erat hic: Tamquã
ὁ δὲ τόπος τῆς γραφῆς ἣν ἀνεγίνωσκεν, ἦν αὕτη, ὡς
ovis ad occisionem ductus est: & sicut agnus co-
πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη, καὶ ὡς ἀμνὸς ἐνώ-
ram tondente se ¶ *mutus*, sic non * *aperit*
πιον τοῦ κείροντος αὐτὸν ἄφωνος, οὕτως οὐκ ἀνοίγει τὸ
os suum. In humilitate eius iudicium e-
στόμα αὐτοῦ. ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ ἡ κρίσις αὐ-
§ tollctur ras sublatum est. *Ac* generationẽ eius quis enarrabit? quoniã *tol-*
τοῦ ἤρθη. τὴν δὲ γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; ὅτι αἴ-
litur à terra vita eius. Respondens autem
ρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ. ἀποκριθεὶς δὲ ὁ
Eunuchus Philippo, dixit: Obsecro te, de quo
εὐνοῦχος τῷ Φιλίππῳ, εἶπε, δέομαί σου, περὶ τίνος
Propheta dicit hoc? de seipso an de alio ali-
ὁ προφήτης λέγει τοῦτο; περὶ ἑαυτοῦ, ἢ περὶ ἑτέρου τι-
quo? Aperiens autem Philippus os suum, &
νός; ἀνοίξας δὲ ὁ Φίλιππος τὸ στόμα αὐτοῦ, καὶ
incipiens à scriptura ista, euangeli-
ἀρξάμενος ἀπὸ τῆς γραφῆς ταύτης, εὐηγγελί-
¶ Et dum irent zauit illi Iesum. † *Ut verò ibant* per
σατο αὐτῷ τὸν Ἰησοῦν. ὡς δὲ ἐπορεύοντο κατὰ τὴν
viam, venerunt ad quandam aquam: & ait Eunuchus: Ecce
ὁδὸν, ἦλθον ἐπί τι ὕδωρ· καὶ φησὶν ὁ εὐνοῦχος, ἰδοὺ
§ quis aqua: *quid* prohibet me baptizari? Dixit autem
ὕδωρ· τί κωλύει με βαπτισθῆναι; εἶπε δὲ ὁ
Philippus, Si credis ex toto corde, li-
Φίλιππος, εἰ πιστεύεις ἐξ ὅλης τῆς καρδίας, ἔξε-
¶ Et cet. ¶ Respondens *autem* ait: Credo filium Dei esse
στιν. ἀποκριθεὶς δὲ εἶπε, πιστεύω τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ εἶ-
Iesum Christum. Et iussit stare cur-
ναι τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. καὶ ἐκέλευσε στῆναι τὸ ἅρ-
rum: & descenderunt vterque in aquam,
μα· καὶ κατέβησαν ἀμφότεροι εἰς τὸ ὕδωρ, ὅ τε
Philippus & Eunuchus: & baptizauit eum.
Φίλιππος καὶ ὁ εὐνοῦχος· καὶ ἐβάπτισεν αὐτόν.

ὅτε

Quum autem ascendissent de aqua, Spiritus Domini
39 ὅτε δὲ ἀνέβησαν ἐκ τοῦ ὕδατος, πνεῦμα κυρίου
rapuit Philippum: & non vidit eum amplius
ἥρπασε (Α) Φίλιππον, καὶ οὐκ εἶδεν αὐτὸν οὐκέτι
Eunuchus: † *Pergebat* enim viam suam gaudens. † Ibat per
ὁ εὐνοῦχος· ἐπορεύετο γὰρ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ χαίρων.
Philippus autem inuentus est in * *Azoto.* & prate- * Azoto: & per transiens
40 Φίλιππος δὲ εὑρέθη εἰς Ἄζωτον. καὶ διερχό-
riens euangelizabat † *ciuitates* omnes donec † *ve-* † ciuitatibus cunctis
μενος εὐηγγελίζετο τὰς πόλεις πάσας ἕως τοῦ ἐλ- ‡ venires
nire eum in Cæsaream.
θεῖν αὐτὸν εἰς Καισάρειαν.

CAP. IX. θ'.

Saulus * adhuc spirans minarum & cædis * autem
1 Ὁ δὲ Σαῦλος ἔτι ἐμπνέων ἀπειλῆς καὶ φόνου
in discipulos Domini, * *accedens principi Sa-* * accessit ad principem
εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ κυρίου, προσελθὼν τῷ ἀρ-
cerdotum, ‖ Petiit ab eo epistolas in Da- ‖ &
2 χιερεῖ, ἠτήσατο παρ' αὐτοῦ ἐπιστολὰς εἰς Δα-
mascum ad synagogas: vt si quos
μασκὸν πρὸς τὰς συναγωγάς, ὅπως ἐάν τινας
inuenisset huius viæ *existentes* virosque & mulieres, vin-
εὕρῃ τῆς ὁδοῦ ὄντας, ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, δεδε-
ctos perduceret in Hierusalem. † *In autem pro-* † Et quum
3 μένους ἀγάγῃ εἰς Ἱερουσαλήμ. ἐν δὲ τῷ πο-
fecisset, factum est cum appropinquare Damasco, & iter faceret, cōtigit vt appropinquaret
ρεύεσθαι, ἐγένετο αὐτὸν ἐγγίζειν τῇ Δαμασκῷ, καὶ
subitò circumfulsit eum lux de cælo.
ἐξαίφνης περιήστραψεν αὐτὸν φῶς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ.
Et cadens in terram, audiuit vocem dicen-
4 καὶ * πεσὼν ἐπὶ τὴν γῆν, ἤκουσε φωνῆς λέγου- * πίπτω
tem sibi: Saule Saule, quid me persequeris? * *Ait* * Qui dixit
5 σης αὐτῷ, Σαοὺλ Σαοὺλ, τί με διώκεις; εἶπε
autem: Quis es Domine? † *At Dominus dixit:* Ego sum Iesus, † Et ille:
δέ, τίς εἶ κύριε; ὁ δὲ κύριος εἶπεν, ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς

quē tu persequeris. durum ‡ tibi * *ad stimulos* calci-
σὺ διώκεις· σκληρόν σοι πρὸς κέντρα λακτί-
trare. ‖ Trémensque * *& pauens* dixit: Domine, quid me
ζειν. τρέμων τε καὶ θαμβῶν εἶπε, κύριε, τί με
vis facere? Et Dominus ad eum: *Sed*
θέλεις ποιῆσαι; καὶ ὁ κύριος πρὸς αὐτόν, ἀλλὰ
surge, & ingredere *in* ciuitatem, & † dice-
ἀνάστηθι καὶ εἴσελθε εἰς τὴν πόλιν, καὶ λαληθή-
tur tibi quid te oporteat facere. * *At* viri * *simul*
σεταί σοι τί σε δεῖ ποιεῖν. οἱ δὲ ἄνδρες οἱ συνο-
iter facientes ipſi, ſteterunt attoniti, audientes quidem
δεύοντες αὐτῷ εἱστήκεισαν ἐνεοί, ἀκούοντες μὲν τῆς
vocem, neminem autem videntes. Surrexit autem
φωνῆς, μηδένα δὲ θεωροῦντες. * ἠγέρθη δὲ ‡
Saulus de terra: apertis ‡ *autem* oculis
σαῦλος ἀπὸ τῆς γῆς· ἀνεῳγμένων δὲ τῶν ὀφθαλμῶν
ſuis, ‡ *nemínem* videbat. * *Manuducentes vero eum*,
αὐτοῦ, οὐδένα ἔβλεπε. χειραγωγοῦντες δὲ αὐτὸν
introduxerunt *in* Damaſcum. Et erat ‖ *dies tres*
εἰσήγαγον εἰς δαμασκόν. καὶ ἦν ἡμέρας τρεῖς ‖
non videns, & non manducauit neque bibit. Erat autē
μὴ βλέπων, καὶ οὐκ ἔφαγε οὐδὲ ἔπιεν. ἦν δὲ *
quidam diſcipulus † *in Damaſco*, nomine Ananias: &
τις μαθητὴς ἐν δαμασκῷ ὀνόματι ἀνανίας, καὶ
dixit ad illum Dominus in viſu: Anania.
εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος ἐν ὁράματι, ἀνανία.
* *At* ille *autem* ait: Ecce ego Domine. ‡ *At* Dominus ad
ὁ δὲ εἶπεν, ἰδοὺ ἐγώ κύριε. ὁ δὲ κύριος πρὸς ‡
eum: ‡ *Surgens* vade in vicum * *vo-*
αὐτόν, ἀναστὰς πορεύθητι ἐπὶ τὸ ῥύμην τὴν κα-
catum Rectum: & quære in domo Iudæ Sau-
λουμένην εὐθεῖαν, καὶ ζήτησον ἐν οἰκίᾳ ἰούδα σαῦ-
lum nomine, Tarſenſem, ecce enim orat: Et
λον ὀνόματι ταρσέα. ἰδοὺ γὰρ προσεύχεται. καὶ
vidit *in viſione* virum nomine Ananiam, intro-
εἶδεν ἐν ὁράματι ἄνδρα ὀνόματι ἀνανίαν, εἰσελ-
θόντα,

euntem & imponentem sibi ‖ *manum*, vt visum recipiat. ‖ manus

δοντα, καὶ ἐπιθέντα αὐτῷ χεῖρα, ὅπως ἀναβλέψῃ.

Respondit autem Ananias: Domine, audiui à

13 ἀπεκρίθη δὲ ὁ Ἀνανίας, Κύριε, ἀκήκοα ἀπὸ

multis de viro hoc, quanta mala fecerit

πολλῶν περὶ τοῦ ἀνδρὸς τούτου, ὅσα κακὰ ἐποίησε

sanctis tuis in Hierusalem. Et hîc habet pote-

τοῖς ἁγίοις σου ἐν Ἰερουσαλήμ· καὶ ὧδε ἔχει ἐξου-

14 statem a principibus Sacerdotum, † *alligare* omnes * *in-* † alligandi

σίαν παρὰ τῶν ἀρχιερέων, δῆσαι πάντας τοὺς ἐπι- * qui in-

uocantes nomen tuum. Dixit autem ad eum uocant,

καλουμένους τὸ ὄνομά σου. Εἶπε δὲ πρὸς αὐτὸν

15 Dominus: Vade: quoniam vas electionis mihi est iste:

ὁ κύριος, πορεύου, ὅτι σκεῦος ἐκλογῆς μοί ἐστιν οὗτος,

‖ *ad portandum* nomen meum coram Gentibus, & re- ‖ vt portet

τοῦ βαστάσαι τὸ ὄνομά μου ἐνώπιον ἐθνῶν καὶ βα-

gibus, ¶ filiisque Israël. Ego enim ostendam il- ¶ &

16 σιλέων, υἱῶν τε Ἰσραήλ. ἐγὼ γὰρ ὑποδείξω αὐ-

li quanta *oportet eum pro nomine meo pati. * oportet

τῷ ὅσα δεῖ αὐτὸν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματός μου παθεῖν.

‖ Abiit autem Ananias, & introiuit in do- ‖ Et

17 Ἀπῆλθε δὲ Ἀνανίας καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶ-

mum: & imponens † *ei* manus, dixit: Saule † ei

κον, καὶ ἐπιθεὶς ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας εἶπε, Σαοὺλ

frater, Dominus misit me Iesus * *visus* tibi * qui ap-

ἀδελφέ, ὁ κύριος ἀπέσταλκέ με Ἰησοῦς ὁ ὀφθείς σοι paruit

in via qua veniebas: vt videas, & implearis

ἐν τῇ ὁδῷ ᾗ ἤρχου, ὅπως ἀναβλέψῃς καὶ πλησθῇς

Spiritu sancto. Et confestim ceciderunt ab

18 πνεύματος ἁγίου. καὶ εὐθέως ἀπέπεσον ἀπὸ τῶν

oculis eius tamquam squamæ. ¶ visum recepitque ¶ &

ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ὡσεὶ λεπίδες· ἀνέβλεψέ τε

statim: & surgens baptizatus est. Et ‖ acce- ‖ quũ ac-

19 παραχρῆμα, καὶ ἀναστὰς ἐβαπτίσθη. καὶ λα- pisset ci-

pto cibo confortatus est. Fuit autem *Saulus* cum *iis *qui* * qui erant

βὼν τροφὴν ἐνίσχυσεν. ἐγένετο δὲ Σαῦλος μετὰ τῶν Damasci.

§ per in Damasco discipulis § dies aliquot. Et con-
ἐν δαμασκῷ μαθητῶν ἡμέρας τινάς. καὶ εὐ-
† ingressus tinuò † in synagogis prædicabat * Christum,
θέως ἐν ταῖς συναγωγαῖς ἐκήρυσσε τὸν χριστὸν,
* Iesum, quoniã hic est filius Dei. Stupebant autem om-
ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ. ἐξίσταντο δὲ πάν-
§ qui au- nes § audientes, & dicebant, Nonne hic est † ille popu-
διεβαινον, † qui ex- pugnabat lator in Hierusalem * invocantes no-
* πορθέω ἐν ἱερουσαλὴμ τοὺς ἐπικαλουμένους τοῦτο
* eos qui invocabãt men istud: & huc ad hoc venit, vt vinctos
μα τοῦτο, καὶ ὧδε εἰς τοῦτο ἐληλύθει ἵνα δεδεμένους
illos duceret ad principes Sacerdotum? Saulus autem
αὐτοὺς ἀγάγῃ ἐπὶ τοὺς ἀρχιερεῖς; σαῦλος δὲ
§ multò § magis conualescebat: & confundebat Iudæos
μᾶλλον ἐνεδυναμοῦτο, καὶ συνέχεεν τοὺς ἰουδαίους
† qui ha- † habitantes in Damasco, conferens
τοὺς κατοικοῦντας ἐν δαμασκῷ, συμβιβάζων
bitabant Damasci, affirmans quoniã hic est Christus. Quum autem implerentur
ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστός. ὡς δὲ ἐπληροῦντο
* in vnum dies multi, * simul consilium fecerunt Iudæi † imini-
ἡμέραι ἱκαναί, συνεβουλεύσαντο οἱ ἰουδαῖοι ἀνε-
‡ vt interficerent mere eum. Notæ factæ sunt autem Saulo insidiæ
λεῖν αὐτόν. ἐγνώσθη δὲ τῷ σαύλῳ ἡ ἐπιβουλὴ
§ Custodiebant autem & eorum. ‡ Adservabántque portas diéque ac
αὐτῶν. παρετηροῦντο τε καὶ τὰς πύλας ἡμέρας τε καὶ
nocte, vt eum interficerent. Accipientes autem eum
νυκτὸς, ὅπως αὐτὸν ἀνέλωσι. λαβόντες δὲ οἱ μα-
* eum, discipuli nocte, demiserunt per murum *, sub-
θηταὶ νυκτὸς, καθῆκαν διὰ τοῦ τείχους, χα-
§ Quum autem veniſſet † se iungere mittentes in sporta. § Adueniens autem Sau-
λάσαντες ἐν σπυρίδι. παραγενόμενος δὲ σαῦ-
lus in Hierusalem, tentabat † iungi discí-
λος εἰς ἱερουσαλὴμ, ἐπείραζε κολλᾶσθαι τοῖς μα-
pulis: & omnes timebant eum, non credentes
θηταῖς. καὶ πάντες ἐφοβοῦντο αὐτὸν, μὴ πιστεύοντες
ὅτι

quòd esset discipulus. Barnabas autem † *apprehendens* † apprehensum
27 ὅτι μαθητής. Βαρνάβας ὁ ἐπιλαβόμενος
illum, duxit ad Apostolos, & narrauit
αὐτὸν, ἤγαγε πρὸς τοὺς ἀποστόλους, καὶ διηγήσατο
illis quomodo in via vidisset Dominum, & quia loqua-
αὐτοῖς πῶς ἐν τῇ ὁδῷ εἶδε τὸν κύριον, καὶ ὅτι ἐλά-
tus est ei: & quomodo in Damasco fiducialiter
λησεν αὐτῷ, καὶ πῶς ἐν Δαμασκῷ ἐπαρρησιά-
egerit in nomine Iesu. Et erat cum illis
28 σατο ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ. καὶ ἦν μετ' αὐτῶν
intrans * in Hierusalem, & fiducialiter * & exiens
εἰσπορευόμενος εἰς Ἰερουσαλὴμ, καὶ παρρησιά-
agens in nomine Domini Iesu: Loque-
29 ζόμενος ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. ἐλά-
batúrque ‡ & disputabat ¶ *aduersus Græcos.* Illi ‡ quoque Gentibus:
λει τε καὶ συνεζήτει πρὸς τοὺς Ἕλληνιστάς. οἱ
autem quærebant eum occidere. * *Cognoscentes autem* ¶ cũ Græcis.
30 δὲ ἐπεχείρουν αὐτὸν ἀνελεῖν. * ἐπιγνόντες δὲ οἱ * Quod quum cognouissẽt
ἀδελφοὶ κατήγαγον αὐτὸν εἰς Καισάρειαν, καὶ ἐξα-
ferunt *eum in* Cæsaream, & dimiserunt *eum in* Tarsum. *Illa* quidẽ *igitur* || ecclesia
31 πέστειλαν αὐτὸν εἰς Ταρσόν. ἡ μὲν οὖν ἐκκλη-
sia per totam Iudæam, & Galilæam, & Sa-
σία καθ' ὅλης τῆς Ἰουδαίας καὶ Γαλιλαίας καὶ Σα-
mariam ¶ *habebant* pacem: † *ædificata & per-* ¶ habebat
μαρείας εἶχον εἰρήνην, οἰκοδομουμένη καὶ πο- *gentes* timore Domini, & consolatione † & ædificabatur ambulans in
ρευομένη τῷ φόβῳ τοῦ κυρίου, καὶ τῇ παρακλήσει
sancti Spiritus * *replebantur.* Factum est autẽ * replebatur.
32 τοῦ ἁγίου πνεύματος * ἐπληθύνετο. ἐγένετο δὲ * πληθύνω
‡ *Petrum transeuntem per omnes, deuenire &* ‡ vt Petrus dũ transiret vniuersos, deueniret
πέτρον διερχόμενον διὰ πάντων, κατελθεῖν καὶ
ad sanctos ¶ *habitantes* Lyddæ. ¶ qui habitabant
πρὸς τοὺς ἁγίους τοὺς κατοικοῦντας Λύδδαν.
Inuenit autem ibi hominem quendam Æneam nomine,
33 εὗρε δὲ ἐκεῖ ἄνθρωπόν τινα Αἰνέαν ὀνόματι,

ab annis octo iacentem in grabbato, qui
ἐξ ἐτῶν ὀκτὼ κατακείμενον ἐπὶ κραβάττῳ, ὃς
erat paralyticus. Et ait illi Petrus: Æ-
ἦν παραλελυμένος· καὶ εἶπεν αὐτῷ Πέτρος, Αἰ-
* Dominꝰ nea, sanet te * Iesus Christus: surge, & ster-
*στρωνύω νέα, ἰᾶταί σε Ἰησοῦς Χριστός· ἀνάστηθι, καὶ *στρώ-
καὶ στρώ- ne tibi ipſi. Et continuò surrexit. Et viderunt eum
σον σεαυτῷ. καὶ εὐθέως ἀνέστη. καὶ εἶδον αὐτὸν
‖ qui habi- omnes ‖ habitantes Lyddæ & Saronæ:
πάντες οἱ κατοικοῦντες Λύδδαν καὶ Σαρωνᾶν,
qui conuerſi ſunt ad Dominum. In Ioppe autem
οἵτινες ἐπέστρεψαν ἐπὶ τὸν κύριον. ἐν Ἰόππῃ δέ
ᵉ fuit quædã ᵉ erat diſcipula nomine Tabitha, quæ interpre-
τις ἦν μαθήτρια ὀνόματι Ταβιθά, ἣ διερμηνευο-
tata dicitur Dorcas. Hæc erat plena bonis
μένη λέγεται Δορκάς· αὕτη ἦν πλήρης ἀγαθῶν
operibus & eleemoſynis quas faciebat. Factum eſt autẽ
ἔργων καὶ ἐλεημοσυνῶν ὧν ἐποίει. ἐγένετο δὲ
† vt infir- in diebus illis, † infirmatam eam
ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ἀσθενήσασαν αὐτὴν
mata mo- reretur. Quam mori. Lauantes autem eam, poſuerunt ‡ in cœnaculo,
quum lauiſſent, ἀποθανεῖν. λούσαντες δὲ αὐτὴν ἔθηκαν ἐν ὑπερῴῳ.
‡ eam Prope autem ‖ exiſtente Lydda * Ioppe, diſcipu-
§ Quum ἐγγὺς δὲ οὔσης Λύδδης τῇ Ἰόππῃ, οἱ μαθη-
effet li audientes quia Petrus ᵉ eſt in ea, miſe-
* ab ᵉ eſſet τὰς ἀκούσαντες ὅτι Πέτρος ἐστὶν ἐν αὐτῇ, ἀπε-
runt duos viros ad eum, rogantes,
στειλαν δύο ἄνδρας πρὸς αὐτὸν, παρακαλοῦντες
¶ Ne pigri- ‖ non pigritari venire vſque ad ᵉ ipſos. Surgens autem Pe-
teris μὴ ὀκνῆσαι διελθεῖν ἕως αὐτῶν. ἀναστὰς δὲ Πέ-
ᵉ nos. † cum trus, ſimul venit † illis. Quem aduenientem, duxe-
* Et quum τρος συνῆλθεν αὐτοῖς· ὃν παραγενόμενον ἀνήγα-
aduenisſet, ‖ illum ‡ circum- ſterunt illum * ei
γον εἰς τὸ ὑπερῷον, καὶ παρέστησαν αὐτῷ πᾶ-
nes viduæ flentes, & oſtendentes *tuni-
σαι αἱ χῆραι κλαίουσαι, καὶ ἐπιδεικνύμεναι χιτῶ-
νας,

cas, & vestes quas faciebat *cum* illis *existens* Dor-
νας, καὶ ἱμάτια ὅσα ἐποίει μετ' αὐτῶν οὖσα ἐνδορ-
cas. ‖ *Ejiciens* autem foras * *omnes* Petrus, ponens
40 κας. ἐκβαλὼν δὲ ἔξω πάντας ὁ Πέτρος, * θεὶς
genua orauit. & conuersus ad
τὰ γόνατα * προσηύξατο. καὶ ἐπιστρέψας πρὸς
* προσεύ-
corpus, dixit: Tabitha, *resurge.* † illa *verò* aperuit
χομαι
τὸ σῶμα, εἶπε, Ταβιθά, ἀνάστηθι. ἡ δὲ ἤνοιξε τοὺς † At
oculos suos: & * *videns Petrum* resedit.
* viso Pe-
ὀφθαλμοὺς αὐτῆς, καὶ ἰδοῦσα τὸν Πέτρον ἀνεκάθισε.
tro,
Dans autem illi manum, erexit eam. ‡ *Vo-*
‡ Et quum
41 δοὺς δὲ αὐτῇ χεῖρα, ἀνέστησεν αὐτήν· φωνή-
vocasset
cans autem sanctos & viduas, § *statuit*
§ assigna-
σας δὲ τοὺς ἁγίους καὶ τὰς χήρας, παρέστησεν
uit
eam viuam. Notum autem factum est per vniuersam
42 αὐτὴν ζῶσαν. γνωστὸν δὲ ἐγένετο καθ' ὅλης τῆς
Ioppen: & multi crediderunt in * *Dominum.*
*Domino.
Ἰόππης, καὶ πολλοὶ ἐπίστευσαν ἐπὶ τὸν κύριον.
Factum est autem ‖ dies multos *manere eum* in Iop-
‖ vt mora-
43 ἐγένετο δὲ ἡμέρας ἱκανὰς μεῖναι αὐτὸν ἐν Ἰόπ-
retur
pe, apud quendam Simonem coriarium.
πῃ παρά τινι Σίμωνι βυρσεῖ.

CAP. X. i.

Vir autem quidã erat in Cæsarea, nomine Corne-
1 ΑΝὴρ δέ τις ἦν ἐν Καισαρείᾳ ὀνόματι Κορνή-
lius, centurio * *ex cohorte* *vocata*
* cohortis
λιος, ἑκατοντάρχης ἐκ σπείρης τῆς καλουμένης
quæ dici-
Italica: † *Pius* & timens Deum, cum
tur
2 Ἰταλικῆς· εὐσεβὴς καὶ φοβούμενος τὸν θεὸν, σὺν
† Religio-
sus ac
omni domo sua, faciénsque eleemosynas mul-
πάντι τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ποιῶν τε ἐλεημοσύνας πολ-
tas plebi, & deprecans Deum * *per omne.*
* semper.
λὰς τῷ λαῷ, καὶ δεόμενος τοῦ θεοῦ διὰ παντός.
Is
Vidit in visu manifestè, quasi ‡ *horam no-*
‡ hora no-
3 εἶδεν ἐν ὁράματι φανερῶς, ὡσεὶ περὶ ὥραν ἐν-
na

nam diei, angelum Dei introëuntem
νάτλω τῆς ἡμέρας, ἄγγελον τοῦ θεοῦ εἰσελθόντα
ad se, & dicentem ‖ei: Corneli. *Ille autē at-
πρὸς αὐτόν, καὶ εἰπόντα αὐτῷ, κορνήλιε. ὁ δὲ ἀ-
tendens ei, & pauefactus dixit: ‖Quid est
τενίσας αὐτῷ καὶ ἔμφοβος γενόμενος εἶπε, τί ἐστι
Domine? Dixit autem illi: Orationes tuæ & eleemo-
κύριε; εἶπε δὲ αὐτῷ, αἱ προσευχαί σου καὶ αἱ ἐλεημο-
synæ tuæ ascenderunt in memoriam in conspectu Dei.
σύναι σου ἀνέβησαν εἰς μνημόσυνον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.
E. nunc mitte in Ioppen viros, & ac-
καὶ νῦν πέμψον εἰς ἰόππην ἄνδρας, καὶ μετα-
cerse Simonem quendā, qui cognominatur Petrus.
πέμψαι σίμωνά τινα ὃς ἐπικαλεῖται πέτρος.
‖euius Hic hospitatur apud quendā Simonem coriariū, ‖cui est
οὗτος ξενίζεται παρὰ τινι σίμωνι βυρσεῖ, ᾧ ἐστὶν
domus iuxta mare. hic dicet tibi quid te
οἰκία παρὰ θάλασσαν. οὗτος λαλήσει σοι τί σε
†Et quum oporteat facere. †*Vt autem discessit* angelus *ille loquens
δεῖ ποιεῖν. ὡς δὲ ἀπῆλθεν ὁ ἄγγελος ὁ λαλῶν
discessisset * qui lo Cornelio, vocatis duobus famulis suis, &
quebatur illi, vocauit duos domesticos suos, & militē metuentem Dominum ex his qui illi parebant. Quibus quum narrasset omnia, ‡ Postera autem die ‖ in superiora, vt oraret, * Et quum esuriret
τῷ κορνηλίῳ, φωνήσας δύο τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ, καὶ
milite pio assistentium ei:
στρατιώτην εὐσεβῆ τῶν προσκαρτερούντων αὐτῷ.
Et expositis illis omnibus, misit
καὶ ἐξηγησάμενος αὐτοῖς ἅπαντα, ἀπέστειλεν
illos in Ioppen. ‡ *At postridie* iter
αὐτοὺς εἰς τὴν ἰόππην. τῇ δὲ ἐπαύριον ἐκεί-
facientibus illis, & ciuitati appropinquātibus, ascē-
νοις ὁδοιπορούσι καὶ τῇ πόλει ἐγγίζουσιν, ἀνέ-
dit Petrus ‖ *supra domum precari*, circa horam
βη πέτρος ἐπὶ τὸ δῶμα προσεύξασθαι, περὶ ὥραν
sextam. *Factus est autem esuriens*, & voluit gu-
ἕκτην. ἐγένετο δὲ προσπεινος, καὶ ἤθελε γεύ-
stare. Parantibus autem illis, cecidit
σασθαι. παρασκευαζόντων δὲ ἐκείνων, ἐπέπεσεν
ἐπ' αὐ-

super eum mentis excessus. Et † *spectat* cælum aper- † vidit
11 ὅπ' αὐτὸν ἔκστασις· καὶ θεωρεῖ τὸ δεχόμενον αὐτὸ
tum, & descendens *super se* vas quoddã velut lin-
καθαινόν, καὶ καθιέμενον ὅπ' αὐτὸν σκεῦός τι ὡς ὀθό-
teum magnum, quatuor initiis * *vinctum*, & * submitti
νιον μέγα, τέσσαρσιν ἀρχαῖς δεδεμένον, καὶ de cælo
demissum in terram: In quo erant om-
12 καθιέμενον ὅπι τῆς γῆς· ἐν ᾧ ὑπῆρχε πάν-
nia quadrupedia terræ, & ‡ *fera*, & re- ‡ serpentia
τα τὰ τετράποδα τῆς γῆς, καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρ-
pentia, & volatilia cæli. Et facta est vox
13 πετά, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ. καὶ ἐγένετο φωνὴ
ad eum: ‡ *Surgens* Petre, occide & manduca. At ‡ Surge
14 πρὸς αὐτὸν, ἀναστὰς Πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. ὁ δὲ
Petrus * ait: ‖ *Nequaquam* Domine: quia nunquam mandu- * autem
Πέτρος εἶπε, μηδαμῶς κύριε, ὅτι οὐδέποτε ἔφα- ‖ Absit
cauí omne cõmune aut immundum. Et vox iterum
15 γον πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον. καὶ φωνὴ πάλιν
ex secundo ad eum: Quæ Deus purificauit,
ἐκ δευτέρου πρὸς αὐτὸν, ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε,
tu ne commune † *dix.* Hoc autẽ factum est per ter. Et * *rur-* † dixeris.
16 σὺ μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρὶς, καὶ πά- * statim
sum receptum est vas in cælum. ‡ *Vt autẽ* ‡ Et dum
17 λιν ἀνελήφθη τὸ σκεῦος εἰς τὸν οὐρανόν. ὡς δὲ
in seipso hæsitaret Petrus quidnam esset visio
ἐν ἑαυτῷ διηπόρει ὁ Πέτρος τί ἂν εἴη τὸ ὅραμα
quã vidisset, & ecce viri ‡ missi à ‡ qui erãt
ὃ εἶδε, καὶ ἰδοὺ οἱ ἄνδρες οἱ ἀπεσταλμένοι ἀπὸ τοῦ
Cornelio, inquirentes & *discentes* domum
κορνηλίου, διερωτήσαντες καὶ μαθόντες τὴν οἰκίαν
Simonis, astiterunt ad * *vestibulum*. Et ‖ vo- * ianuam.
18 σίμωνος, ἐπέστησαν ἐπὶ τὸν πυλῶνα· καὶ φω- ‖ cum vo-
cantes interrogabant si Simon † *cognomine* † qui co-
νήσαντες ἐπυνθάνοντο εἰ σίμων ὁ ἐπικαλούμε- gnomina-
tus Petrus, illic * *hospitatur*. At Petro ‡ co- * haberet
19 νος Πέτρος ἐνταῦθα ξενίζεται. τοῦ δὲ Πέτρου διεν- hospitiũ.
‡ autem

gitante de visione, dixit ei Spiri-
διενθυμουμένου περὶ τοῦ ὁράματος, εἶπεν αὐτῷ τὸ πνεῦ-
§ Surge itaque, & tus: Ecce viri tres quærunt te. § Sed surgens, descende, & vade cum eis, nihil * ambigens, quia ego misi illos. Descendens autem Petrus ad viros missos à Cornelio, dixit ad ipsos: Ecce ego sum quem quæritis. quæ ‖ causa propter quam † adestis? Qui
μα, ἰδοὺ ἄνδρες τρεῖς ζητοῦσί σε. ἀλλὰ ἀνά-
* dubitãs: * καταβαίνων
στας καταβηθι, καὶ πορεύου σὺν αὐτοῖς μηδὲν διακρι-
νόμενος, διότι ἐγὼ ἀπέσταλκα αὐτούς. κα-
τα βὰς δὲ ὁ Πέτρος πρὸς τοὺς ἄνδρας τοὺς ἀπεσταλμέ-
νους πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Κορνηλίου, εἶπε πρὸς αὐτούς, ἰδοὺ
‖ est † venistis? ἐγώ εἰμι ὃν ζητεῖτε· τίς ἡ αἰτία δι' ἣν πάρεστε;
Ii verò dixerunt: Cornelius centurio, vir
Οἱ δὲ εἶπον, Κορνήλιος ἑκατοντάρχης, ἀνὴρ
* & testimonium habens ab vniuersa gente ‖ respõsum accepit
δίκαιος καὶ φοβούμενος τὸν θεὸν, μαρτυρούμενός τε
ab tota gente Iudæorum, † diuinitus admonitus est
ὑπὸ ὅλου τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων, ἐχρηματίσθη
ab angelo sancto accersiri te in
ὑπὸ ἀγγέλου ἁγίου μεταπέμψασθαί σε εἰς
§ Introducens
domum suam, & audire verba abs te. § In-
οἶκον αὐτοῦ, καὶ ἀκοῦσαι ῥήματα παρὰ σοῦ. εἰσ-
* autẽ surgens, profectus est ‖ ex fratribus
troducens ergo eos, recepit hospitio. At sequenti die* Petrus exiit cum illis: & quidam ‖ fra-
καλεσάμενος οὖν αὐτοὺς ἐξένισε. τῇ δὲ ἐπαύριον
ὁ Πέτρος ἐξῆλθε σὺν αὐτοῖς, καί τινες τῶν ἀδελ-
φῶν τῶν ἀπὸ τῆς Ἰόππης συνῆλθον αὐτῷ. καὶ
† autem * verò expectabat illos, conuocatis cognatis suis, & necessariis amicis. Et
τῇ ἐπαύριον εἰσῆλθον εἰς τὴν Καισάρειαν. ὁ δὲ
Cornelius * erat expectans eos, conuocans
Κορνήλιος ἦν προσδοκῶν αὐτούς, συγκαλεσάμενος
cognatos suos, & necessarios amicos.
τοὺς συγγενεῖς αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἀναγκαίους φίλους.

ὡς δὲ

Vt autem factum est ingredi Petrum, occurrens

ὡς δὲ ἐγένετο εἰσελθεῖν τὸν Πέτρον, συναντήσας
25 ei Cornelius: ‖ procidens ad pedes* ado-
αὐτῷ ὁ Κορνήλιος, πεσὼν ἐπὶ τοὺς πόδας προσε-
rauit. At Petrus ‖ eleuauit eum, dicens: Sur-
26 κύνησεν. ὁ δὲ Πέτρος ἤγειρεν αὐτὸν, λέγων, ἀνά-
ge: & ego ipse homo sum. Et *col-*
27 στηθι· κἀγὼ αὐτὸς ἄνθρωπός εἰμι. καὶ συνο-
loquens † *ei*, intrauit: & inuenit * *conuentos*
μιλῶν αὐτῷ, εἰσῆλθε, καὶ εὑρίσκει συνεληλυθότας
multos: Dixitque ad illos: Vos scitis
28 πολλούς. ἔφη τε πρὸς αὐτούς, ὑμεῖς ἐπίστασθε
‖ *vt nefas est* viro Iudæo, coniungi aut
ὡς ἀθέμιτόν ἐστιν ἀνδρὶ Ἰουδαίῳ, κολλᾶσθαι ἢ
accedere ‖ *alienigenæ*: Et mihi Deus ostendit
προσέρχεσθαι ἀλλοφύλῳ· καὶ ἐμοὶ ὁ θεὸς ἔδειξε
neminem communẽ aut immundum dicere hominem.
μηδένα κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον λέγειν ἄνθρωπον.

Ideo & incontradicenter veni accersitus. In-
29 διὸ καὶ ἀναντιῤῥήτως ἦλθον μεταπεμφθείς· πυν-
terrogo ergo, ‖ *cuius causa* accersitis me? Et
30 θάνομαι οὖν, τίνι λόγῳ μετεπέμψασθέ με; καὶ
Cornelius ait: A nudiusquarta die vsque ad
ὁ Κορνήλιος ἔφη, ἀπὸ τετάρτης ἡμέρας μέχρι
hanc horam eram *ieiunans*, & nona
ταύτης τῆς ὥρας * ἤμην νηστεύων, καὶ τὴν ἐνάτην
hora orans in domo mea: & ecce
ὥραν προσευχόμενος ἐν τῷ οἴκῳ μου, καὶ ἰδοὺ
vir steterit ante me in veste † *splendida*: Et
31 ἀνὴρ ἔστη ἐνώπιόν μου ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ, καὶ
ait: Corneli, exaudita est tua oratio: &
φησι, Κορνήλιε, * εἰσηκούσθη σου ἡ προσευχὴ, καὶ
eleemosynæ tuæ commemoratæ sunt in conspectu Dei.
αἱ ἐλεημοσύναι σου ἐμνήσθησαν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.
Mitte ergo in Ioppen, & accerse
32 πέμψον οὖν εἰς Ἰόππην, καὶ μετακάλεσαι

‖ quum introisset Petrus: obuius venit ‖ & * eius ‖ verò * *auis-ã-mas*

† cum illo, * qui cõuenerant,

‖ quomodo abominatum sit ‖ ad alienigenam: Sed

* Propter quod sine dubitatione ‖ quam ob causam

† candida:

* *eisakéomai*

Simonem, qui cognominatur Petrus: hic hospitatur
σίμωνα ὃς ἐπικαλεῖται πέτρος· οὗτος ξενίζεται
in domo Simonis coriarij iuxta mare. qui
ἐν οἰκίᾳ σίμωνος βυρσέως παρὰ θάλασσαν, ὅς
ἐστὶν
* Cõfestim aduenienes loquetur tibi. * Ex eadem ergo mi-
προσλαλήσει σοι. ἐξ αὐτῆς οὖν ἐ-
† & si ad te: † túque bene feciſti † ad-
πεμψά σοί σε· σὺ τε καλῶς ἐποίησας παρα-
† veniẽdo. uenisti. Nunc ergo omnes nos * coram Deo
γενόμενος. νῦν οὖν πάντες ἡμεῖς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ
* in conſpectu tuo adſumus, audire omnia ‖ præcepta tibi
‖ quæcumque ſunt
* πρὸς σὲ
τὰ † Deo. Aperiens autem Petrus ὁ, di-
† Domino. * ſuum, † comperi
ὑπὸ τοῦ θεοῦ. ἀνοίξας δὲ πέτρος τὸ στόμα, εἶ-
xit: In veritate † deprehendo quia non eſt
πεν, ἐπ' ἀληθείας καταλαμβάνομαί ὅτι οὐκ ἔστι
perſonarum acceptor Deus: Sed in omni gente
προσωπολήπτης ὁ θεός, ἀλλ' ἐν παντὶ ἔθνει ὁ
† qui timet * operatur ‖ Deus † timens eum, & * operans iuſtitiam,
φοβούμενος αὐτὸν καὶ ἐργαζόμενος δικαιοσύνην,
acceptus illi eſt. Verbum quod miſit ‖ filiis
δεκτὸς αὐτῷ ἐστί. τὸν λόγον ὃν ἀπέστειλε τοῖς υἱοῖς
Iſraël, annuncians pacem per Ieſum Chri-
ἰσραὴλ, εὐαγγελιζόμενος εἰρήνην διὰ ἰησοῦ χρι-
ſtum: (hic eſt omnium Dominus) Vos ſcitis
στοῦ, οὗτός ἐστι πάντων κύριος. ὑμεῖς οἴδατε τὸ
† quod eſt * incipiens enim † factum verbum per vniuerſam Iudæam, * incé-
γενόμενον ῥῆμα καθ' ὅλης τῆς ἰουδαίας, ἀρξά-
pium à Galilæa, poſt baptiſmum quod
μενον ἀπὸ τῆς γαλιλαίας, μετὰ τὸ βάπτισμα ὃ
† quomodo prædicauit Ioannes: Ieſum illum à Nazareth, † vt
ἐκήρυξεν ἰωάννης, ἰησοῦν τὸν ἀπὸ ναζαρέτ, ὡς
‖ virtute, vnxit eum Deus Spiritu ſancto & ‖ effica-
* benefa-ciendo & ſanando * idoneum
ἔχρισεν αὐτὸν ὁ θεὸς πνεύματι ἁγίῳ καὶ δυνά-
cia, qui pertranſiit * benefaciens & ſanans omnes
μει, ὃς διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας
τοὺς κα-

potestate oppressos à diabolo: quoniam
Θεὸς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὅτι ὁ
Deus erat cum illo. Et nos sumus testes
39 θεὸς ἦν μετ' αὐτοῦ. καὶ ἡμεῖς ἐσμὲν μάρτυρες
omnium quæ fecit in gnae regione Iudæorum & &
πάντων ὧν ἐποίησεν ἔν τε τῇ χώρᾳ τῶν Ἰουδαίων καὶ
in Hierusalem: quem & occiderunt suspendentes in
ἐν Ἰερουσαλήμ, ὃν καὶ * ἀνεῖλον κρεμάσαντες ἐπὶ * ἀνῄρουν
ligno. Hunc Deus suscitauit tertia die: & &
40 ξύλου. τοῦτον ὁ θεὸς ἤγειρε τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, καὶ
dedit eum manifestum fieri, Non omni
41 ἔδωκεν αὐτὸν ἐμφανῆ γενέσθαι, οὐ παντὶ τῷ
populo, sed testibus præordinatis
λαῷ, ἀλλὰ μάρτυσι τοῖς * προκεχειροτονημένοις * προχειρο-
à Deo, nobis, qui *commanducauimus & combi-* τονέω
ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἡμῖν, οἵτινες συνεφάγομεν καὶ συνε-
bimus † *ei, post resurrexisse eum ex* mortuis. † cum illo,
πίομεν αὐτῷ, μετὰ τὸ ἀναστῆναι αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. postquàm
Et præcepit nobis prædicare populo, & te- resurrexit
42 καὶ παρήγγειλεν ἡμῖν κηρύξαι τῷ λαῷ, καὶ διαμα- à
stificari quia ipse est * *ille definitus* à * qui cōsti-
μαρτύρασθαι ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ ὡρισμένος ὑπὸ τοῦ tutus est
Deo iudex viuorum & mortuorum. Huic omnes
43 θεοῦ κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν. τούτῳ πάντες
Prophetæ ‡ *testantur*, remissionem peccatorum ‡ testimo-
οἱ προφῆται μαρτυροῦσιν, ἄφεσιν ἁμαρτιῶν niũ perhi-
accipere per nomen eius § *omnem credentem* bent, § omnes
λαβεῖν διὰ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ πάντα τὸν πιστεύοντα qui credũt
in eum. Adhuc loquente Petro verba
44 εἰς αὐτόν. ἔτι λαλοῦντος τοῦ Πέτρου τὰ ῥήματα
hæc, cecidit Spiritus sanctus super omnes
ταῦτα, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ πάντας * qui au-
* *audientes* verbum. Et obstupuerunt *qui* ex * ἐξίσα- diebant
45 τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον. καὶ ἐξέστησαν οἱ ἐκ μαι
circumcisione fideles ‖ *quotquot comitati fuerant Petrum*, quia & ‖ qui ve-
περιτομῆς πιστοὶ ὅσοι συνῆλθον τῷ Πέτρῳ, ὅτι καὶ nerãt cum Petro,

† nationes gratia * effusa * ἐκχέω

ὅτι καὶ τοῖς ἔθνη ἡ δωρεὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος * ἐκκέ-
sum est. Audiebant enim illos loquentes linguis,
χυται. ἤκουον γὰρ αὐτῶν λαλούντων γλώσσαις,
& magnificantes Deum. Tunc respondit Petrus:
καὶ μεγαλυνόντων τὸν θεόν. τότε ἀπεκρίθη ὁ Πέτρος,

‡ vt non baptizentur hi

Numquid aquam prohibere potest quis, *ad non ba-*
μήτι τὸ ὕδωρ κωλῦσαι δύναταί τις, τοῦ μὴ βα-
ptizari hos, qui Spiritum sanctum acce-
πτισθῆναι τούτους, οἵτινες τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐ-
perunt, sicut & nos? § Iussitque eos
λαβον, καθὼς καὶ ἡμεῖς; ὡς προσέταξέ τε αὐτοὺς

* Christi.

baptizari in nomine Domini Iesu*. Tunc
βαπτισθῆναι ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰησοῦ. τότε

‖ vt maneret apud eos aliquot diebus.

rogauerunt eum ‖ *manere* *dies aliquot.*
ἠρώτησαν αὐτὸν ἐπιμεῖναι ἡμέρας τινάς.

CAP. XI. ια'.

° qui erant in Iudæa,

HAudierunt autem Apostoli & fratres ° *existentes*
Ἤκουσαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ οἱ ὄντες
apud Iudæam, quoniam & Gentes receperunt verbum
κατὰ τὴν Ἰουδαίαν, ὅτι καὶ τὰ ἔθνη ἐδέξαντο τὸν λόγον
Dei. †*Et quum* ascendisset Petrus *in* Hierosolymam,
τοῦ θεοῦ. καὶ ὅτε ἀνέβη Πέτρος εἰς Ἱεροσόλυμα,

† Quum autem

‡ erant

§ Quare introisti & māducasti cum illis?

disceptabant aduersus illum qui ‡ ex circumcisione, Di-
διεκρίνοντο πρὸς αὐτὸν οἱ ἐκ περιτομῆς, λέ-
centes: § *Quid* ad viros præputium habentes
γοντες, ὅτι πρὸς ἄνδρας ἀκροβυστίαν ἔχοντας
ingressus es, & commanducasti eum. Incipiens
εἰσῆλθες, καὶ συνέφαγες αὐτοῖς. ἀρξάμενος

‖ per

autem Petrus, exponebat illis ‖ *secundum* ordinem dicens: E-
δὲ ὁ Πέτρος, * ἐξετίθετο αὐτοῖς καθεξῆς λέγων, ἐ-
go eram in ciuitate Ioppe orans: & vi-
γὼ ἤμην ἐν πόλει Ἰόππῃ προσευχόμενος, καὶ εἶ-
di in excessu mentis visionem: descendens vas quoddã velut
δον ἐν ἐκστάσει ὅραμα, καταβαῖνον σκεῦός τι ὡς

ὀθό-

linteum magnum, quatuor initiis * demis- * summitti de
ὀθονίῳ μεγάλῳ, τέσσαρσιν ἀρχαῖς * καθιεμέ- * καθίμενον
sum ex cælo: & venit vsque ad me: In
νῳ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ᾧ ἦλθεν ἄχρις ἐμοῦ. εἰς
6 quod ‖ intuens consiliebam, & vidi quadrupedia ‖ intuens,
ὃν ἀτενίσας κατενόουν, καὶ εἶδον τὰ τετράποδα
terræ, & bestias & reptilia, & volatilia
τῆς γῆς καὶ τὰ θηρία καὶ τὰ ἑρπετὰ, καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ
cæli. Audiui autem † vocem dicentem mihi: * Sur- † &
7 οὐρανοῦ. ἤκουσα δὲ φωνῆς λεγούσης μοι, ἀνά- * Surge
gens Petre, occide & manduca. Dixi autem: Nequaquam
στας Πέτρε, θῦσον καὶ φάγε. εἶπον δέ, μηδαμῶς
8 Domine: quia omne cõmune aut immundum nunquam introi-
κύριε, ὅτι πᾶν κοινὸν ἢ ἀκάθαρτον οὐδέποτε εἰσῆλ-
uit in os meum. Respondit autem mihi vox ex
9 θεν εἰς τὸ στόμα μου. ἀπεκρίθη δέ μοι φωνὴ ἐκ
secundo de cælo: Quæ Deus mundauit, tu
δευτέρου ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἃ ὁ θεὸς ἐκαθάρισε, σὺ
10 ne cõmune dixeris. Hoc autẽ factum est per ter, & rursum
μὴ κοίνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ τρὶς, καὶ πάλιν
recepta sunt omnia in cælum. Et ecce † ex † cõfestim
11 ἀνεσπάσθη ἅπαντα εἰς τὸν οὐρανόν. καὶ ἰδοὺ ἄνδρες
eadem tres viri astiterunt in domo in qua
αὐτῆς τρεῖς ἄνδρες ἐπέστησαν ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἐν ᾗ
eram, missi à Cæsarea ad me.
ἦμεν, ἀπεσταλμένοι ἀπὸ Καισαρείας πρός με.
Dixit autem mihi Spiritus, † simul ire illis, nihil † vt irem
12 Εἶπε δέ μοι τὸ πνεῦμα, συνελθεῖν αὐτοῖς, μηδὲν
* ambigentem. Venerunt autẽ cum me & sex fratres * hæsitãs.
διακρινόμενον. ἦλθον δὲ σὺν ἐμοὶ καὶ οἱ ἓξ ἀδελφοὶ
isti: & ingressi sumus in domum viri.
οὗτοι, καὶ εἰσήλθομεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἀνδρός,
‖ Annunciauitque nobis quomodo vidisset angelum in ‖ Narrauit
13 ἀπήγγειλέ τε ἡμῖν πῶς εἶδε τὸν ἄγγελον ἐν τῷ autem
domo sua stantem & dicentem sibi: Mitte
οἴκῳ αὐτοῦ σταθέντα καὶ εἰπόντα αὐτῷ, ἀπόστειλον

in Ioppen viros, & accerse Simonem
Εἰς Ἰόππην ἄνδρας, καὶ μετάπεμψαι Σίμωνα
† qui cognominatur Petrus: * tibi ‖ Quam autem cœpissem
† cognominatum Petrum: Qui loquetur verba
τὸν ἐπικαλούμενον Πέτρον, ὃς λαλήσει ῥήματα
* ad te, in quibus saluus eris tu, & vniuersa domus tua. ‖ In
πρὸς σέ, ἐν οἷς σωθήσῃ σὺ καὶ πᾶς ὁ οἶκός σου. ἐν
verò incipere me loqui, cecidit Spiritus
δὲ τῷ ἄρξασθαί με λαλεῖν, ἐπέπεσε τὸ πνεῦμα τὸ
sanctus super eos, sicut & in nos in initio.
ἅγιον ἐπ' αὐτοῖς, ὥσπερ καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ.
Recordatus sum autem verbi Domini, sicut dicebat: Ioan-
ἐμνήσθην δὲ τοῦ ῥήματος κυρίου, ὡς ἔλεγεν, Ἰωάν-
nes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini
νης μὲν ἐβάπτισεν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε
§ eandem gratiam in Spiritu sancto. Si ergo ¶ par donum
ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Εἰ οὖν τὴν ἴσην δωρεὰν
* qui credidimus dedit illis Deus, sicut & nobis * credentibus in
ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς, ὡς καὶ ἡμῖν πιστεύσασιν ἐπὶ τὸν
‖ qui possem Dominum Iesum Christum, ego autem quis eram ‖ potens
κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἐγὼ δὲ τίς ἤμην δυνατὸς
† His auditis * κωλύσαι τὸν θεόν; ἀκούσαντες δὲ ταῦτα, ἡσυ-
* κωλύω ‖ Ergo
χασαν, καὶ ἐδόξαζον τὸν θεὸν, λέγοντες, ἄρα γε καὶ
gentibus Deus pœnitentiam dedit ad vitam.
τοῖς ἔθνεσιν ὁ θεὸς τὴν μετάνοιαν ἔδωκεν εἰς ζωήν.
§ Et § qui fuerant * quæ fuerat ‖ sub
‖ Illi quidē ¶ igitur dispersi à tribulatione*
Οἱ μὲν οὖν διασπαρέντες ἀπὸ τῆς θλίψεως
facta ‖ in Stephano, perambulauerūt vsq; ad Phœnicē, &
τῆς γενομένης ἐπὶ Στεφάνῳ, διῆλθον ἕως Φοινίκης, καὶ
Cyprum, & Antiochiam, nemini loquentes
Κύπρου, καὶ Ἀντιοχείας, μηδενὶ λαλοῦντες τὸν
¶ nisi solis verbum, † si non solùm Iudæis. Erant autē quidam
λόγον, εἰ μὴ μόνον Ἰουδαίοις. ἦσαν δέ τινες
ex eis viri Cyprij & Cyrenæi: qui
ἐξ αὐτῶν ἄνδρες Κύπριοι καὶ Κυρηναῖοι, οἵτινες
Εἰσ-

† introeuntes in Antiochiam, loquebantur ad
εἰσελθόντες εἰς ἀντιόχειαν, ἐλάλουν πρὸς τοὺς
Græcos, * euangelizantes Dominum Iesum.
Ἕλληνας, εὐαγγελιζόμενοι τὸν κύριον Ἰησοῦν.
Et erat manus Domini cum eis ad sanandum eos:
21 καὶ ἦν χεὶρ κυρίου μετ' αὐτῶν· πολύς τε ἀριθμὸς πιστεύσας ἐπέστρεψεν ἐπὶ
multúsque numerus ‡ credens conuersus est ad
τὸν κύριον. Ἠκούσθη δὲ ὁ λόγος εἰς τὰ ὦτα τῆς ἐκ-
Dominum. § Auditus est autem sermo ad aures ec-
22 κλησίας τῆς οὔσης ἐν Ἱεροσολύμοις περὶ αὐτῶν, καὶ ἐξα-
clesiæ quæ * in Hierosolymis, super istis: & mi-
πέστειλαν Βαρνάβαν διελθεῖν ἕως Ἀντιόχειαν· ὃς
serunt Barnabam venire ‖ in Antiochiam. Qui
23 παραγενόμενος καὶ ἰδὼν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, ἐχάρη,
† aduenies & videns grauiam Dei, gauisus est:
καὶ παρεκάλει πάντας τῇ προθέσει τῆς καρδίας
& hortabatur omnes proposito cordis
24 προσμένειν τῷ κυρίῳ· ὅτι ἦν ἀνὴρ ἀγαθὸς, καὶ
permanere Domino. Quia erat vir bonus, &
πλήρης πνεύματος ἁγίου καὶ πίστεως. Καὶ προσετέ-
plenus Spiritu sancto & fide. Et apposita
25 θη ὄχλος ἱκανὸς τῷ κυρίῳ. Ἐξῆλθε δὲ εἰς Ταρ-
est turba multa Domino. Profectus est autē in Tar-
σὸν Βαρνάβας ‡ requirere Saulum: § Et inue-
26 σοῦν ὁ Βαρνάβας ἀναζητῆσαι Σαῦλον· καὶ εὑ-
niens eum, duxit eum in Antiochiam. * Factum est autē
ρὼν αὐτὸν ἤγαγεν εἰς Ἀντιόχειαν· ἐγένετο δὲ
eos annum totum ‖ conuenire in eccle-
αὐτοὺς ἐνιαυτὸν ὅλον συναχθῆναι ἐν τῇ ἐκκλη-
sia: & † docere turbam multam: * appellarique
σίᾳ, καὶ διδάξαι ὄχλον ἱκανόν, χρηματίσαί τε
primùm ‡ in Antiochia discipulos, Christia-
πρῶτον ἐν Ἀντιοχείᾳ τοὺς μαθητὰς, Χριστια-
nos. In his autem diebus § descenderunt
27 νούς. Ἐν ταύταις δὲ ταῖς ἡμέραις κατῆλθον

† quum introisset
* annunciantes
‡ credentium
§ Peruenit
* erat
‖ vsque ad
† quum peruenisset, & vidisset
* in
‡ vt quæreret
§ quem quum inuenisset, perduxit
* Et
‖ cōuersati sunt ibi
† docuerūt
* ita vt cognominarentur
‡ Antiochiæ discipuli, Christiani.
§ superuenerunt

ab Hierosolymis Prophetæ in Antiochiam.

ἀπὸ ἱερουσαλὴμ προφῆται εἰς ἀντιόχειαν.

* Et

*Surgens autem vnus ex eis nomine Agabus, si-

ἀναστὰς δὲ εἷς ἐξ αὐτῶν ὀνόματι ἄγαβος, ση-

gnificabat per Spiritum, famem magnam futu-

μαίνε διὰ τοῦ πνεύματος, λιμὸν μέγαν μέλ-

¶ in vniuerso orbe terrarum:

ram ¶ *in vniuersam habitatam:* quæ & λειν ἔσεσθαι ἐφ' ὅλην τὴν οἰκουμένην· ὅς ἐστιν καὶ

† Discipuli autem, prout quis habebat, proposuerunt

facta est sub Claudio *Cæsare.* † *At discipu-* ἐγένετο ἐπὶ κλαυδίου καίσαρος. τῶν δὲ μαθη-

lorum prout beneagebat quis, decreuerunt singuli eorum τῶν καθὼς εὐπορεῖτό τις, ὥρισαν ἕκαστος αὐτῶν

in ministerium mittere habitantibus in εἰς διακονίαν πέμψαι τοῖς κατοικοῦσιν ἐν τῇ

Iudæa frátribus: quod & fecerunt, mitten- ἰουδαίᾳ ἀδελφοῖς· ὃ καὶ ἐποίησαν, ἀποστείλαν-

*manus tes ad seniores per **manum* Barna- τες πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους διὰ χειρὸς βαρνά-

bæ & Sauli. βα καὶ σαύλου.

CAP. XII. ιβ'.

* Eodẽ autem tempore misit ‡ vt afflige ret

**Per illud autem tempus inuasit* Herodes ΚΑΤ' ἐκεῖνον δὲ τὸν καιρὸν ἐπέβαλεν ἡρῴδης ὁ

rex manus ‡ *male tractare* quosdam de βασιλεὺς τὰς χεῖρας κακῶσαί τινας τῶν ἀπὸ τῆς

ecclesia. Occidit autem Iacobum fratrem ἐκκλησίας· * ἀνεῖλε δὲ ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν

* ἀναιρέω

§ autẽ quia placeret

Ioannis gladio. *Et* videns § *quòd gratum est* ἰωάννου μαχαίρᾳ· καὶ ἰδὼν ὅτι ἀρεστόν ἐστι τοῖς

Iudæis, apposuit apprehendere & Petrum. Erant ἰουδαίοις, προσέθετο συλλαβεῖν καὶ πέτρον· ἦσαν

* quum apprehendisset,

antem dies azymorum. Quem & **prehendens* misit in δὲ ἡμέραι τῶν ἀζύμων. ὃν καὶ πιάσας ἔθετο εἰς

‖ carcerẽ, ‖ *custodiam*, tra- quatuor quaternionibus mi- φυλακήν, παραδοὺς τέσσαρσι τετραδίοις στρα-

τιωτῶν

litum † *custodire* eum: volens post Pa- † ad custo-
πωΝ φυλάσσειν αὐτὸν, βουλόμενος μετὰ τὸ πά- diendum
scha producere eum populo. *Ille* quidē *igitur* Pe- * Et
σχα ἀναγαγεῖν αὐτὸν τοῖς λαῷ. ὁ μὲν οὖν Πε-
trus seruabatur in ‡ *custodia*. Oratio autē ‖ *erat af-* ‡ carcere.
τρος ἐτηρεῖτο ἐν τῇ φυλακῇ. προσευχὴ δὲ ἦν ἐκ- ‖ fiebat fi-
sidua facta ab ecclesia ad Deum missione
τενὴς γινομένη ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας πρὸς τὸν θεὸν
* *de eo* Quum autē ‖ *futurus esset producere* eum He- * pro
περὶ αὐτόν. ὅτε δὲ ἤμελλεν προάγειν αὐτὸν ὁ Ἡ- ‖ produ-
rodes, † nocte ipsa erat Petrus dormiens ctur⁹ es-
ρῴδης, τῇ νυκτὶ ἐκείνῃ ἦν ὁ Πέτρος κοιμώμενος set † in
inter duos milites, vinctus catenis duabus:
μεταξὺ δύο στρατιωτῶν, δεδεμένος ἁλύσεσι δυσί,
* custodésque ante ostium ‡ *obseruabant custo-* * & ‡ custodie-
φύλακές τε πρὸ τῆς θύρας ἐτήρουν τὴν φυλα- bant car-
diam. Et ecce angelus Domini astitit: & lumen cerem.
κήν. καὶ ἰδοὺ ἄγγελος κυρίου ἐπέστη, καὶ φῶς
refulsit in habitaculo: ‡ *pulsans autem la-* ‡ percus-
ἔλαμψεν ἐν τῷ οἰκήματι. παταξας δὲ τὸ πλευ- soque late-
ris Petri, excitauit eum, dicens: Surge * *in* re * veloci-
σὰν τοῦ Πέτρου, ἤγειρεν αὐτὸν, λέγων, ἀνάστα ἐν ter,
celeritate Et ceciderunt eius catenæ de manibus.
τάχει. καὶ ἐξέπεσον αὐτοῦ αἱ ἅλυσες ἐκ τῶν χειρῶν.
Dixitque ‖ angelus ad eum: Præcinge, ‖ autem
Εἶπέ τε ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτὸν, περίζωσαι,
& † *subliga sandalia tua*. Fecit *autem* sic. Et † calcea
καὶ ὑπόδησαι τὰ σανδάλιά σου. ἐποίησε δὲ ὅτω. καὶ te caligas
dixit illi: Circumda * vestimentum tuum, & seque- * tibi
λέγει αὐτῷ, περιβαλοῦ τὸ ἱμάτιόν σου, καὶ ἀκολού-
re me. Et exiens sequebatur eum: & nesciebat
θει μοι. καὶ ἐξελθὼν ἠκολούθει αὐτῷ, καὶ οὐκ ἤ- quia verum
δει ὅτι ἀληθὲς ἐστὶ τὸ γινόμενον διὰ τοῦ ἀγγέλου, ἐ- ‡ quod fie-
bat
δόκει δὲ ὅραμα βλέπειν. διελθόντες δὲ πρώτην ‡ se

custodiam & secundam, venerunt ad portam
φυλακὴν καὶ δευτέραν, ἦλθον ἐπὶ τὴν πύλην
*quę ducit ferream, * *ducentem* ad ciuitatem: quæ
τὴν σιδηρᾶν, τὴν φέρουσαν εἰς τὴν πόλιν, ἥτις
‖ vltro ‖ *spontanea* aperta est eis Et exeuntes pro-
* ἀνοίγω αὐτομάτη * ἠνοίγη αὐτοῖς. καὶ ἐξελθόντες προ-
cesserunt vicum vnum: & continuò discessit angelus
ἦλθον ῥύμην μίαν, καὶ εὐθέως ἀπέστη ὁ ἄγγελος
† ad se reuersus, ab eo. Et Petrus † *factus in semetipso*,
ἀπ' αὐτοῦ. καὶ ὁ Πέτρος γενόμενος ἐν ἑαυτῷ,
dixit: Nunc scio verè quia emisit Dominus
εἶπε, νῦν οἶδα ἀληθῶς ὅτι ἐξαπέστειλε κύριος τὸν
angelum suum, & eripuit me de manu Hero-
* ἐξαιρέω ἄγγελον αὐτοῦ, καὶ * ἐξείλετό με ἐκ χειρὸς Ἡρῳ-
* de dis, & * omni expectatione plebis Iu-
δου καὶ πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰου-
dæorum. Considerántsque, venit ad domum Ma-
δαίων. συνιδών τε ἦλθεν ἐπὶ τὴν οἰκίαν Μα-
‡ qui cognominatus est Marcus: ριὰς τῆς μητρὸς Ἰωάννου τοῦ ἐπικαλουμένου Μάρκου,
ubi erant multi congregati *fratres*, * & o-
οὗ ἦσαν ἱκανοὶ συνηθροισμένοι καὶ προσ-
§ eo rantes. Pullante autem § *Petro* ostium
εύχόμενοι. κρούσαντος δὲ τοῦ Πέτρου τὸν θύραν
* ianuæ, * *vestibuli*, processit puella ‖ *subauscultare*,
‖ ad videndum τοῦ πυλῶνος, προσῆλθε παιδίσκη ὑπακοῦσαι,
† vt cognouit nomine Rhode. Et † *agnoscens* vocem Pe-
ὀνόματι Ῥόδη. καὶ ἐπιγνοῦσα τὴν φωνὴν τοῦ Πέ-
* ianuam: tri, præ gaudio non aperuit * *vestibulum*, in-
τρου, ἀπὸ τῆς χαρᾶς οὐκ ἤνοιξε τὸν πυλῶνα, εἰσ-
trocurrens *autem* nunciauit stare Petrum ante
δραμοῦσα δὲ ἀπήγγειλε ἑστάναι τὸν Πέτρον πρὸ
§ ianuam. § *vestibulum*. Illi *autem* ad eam dixerunt: Insa-
At τοῦ πυλῶνος. οἱ δὲ πρὸς αὐτὴν εἶπον, μαι-
§ se nis. Illa autē affirmabat sic § habere. Illi autem dicebant:
νῃ. ἡ δὲ διϊσχυρίζετο οὕτως ἔχειν. οἱ δὲ ἔλεγον,
ὁ ἄγ-

Angelus eius est. At Petrus † perseuerabat pulsans. † autem

6 ὁ ἄγγελος αὐτοῦ ἐστιν. ὁ δὲ Πέτρος ἐπέμενε κρούων.

* Aperientes autem, viderunt eum: & obstupuerunt. An- * Quum a-

17 ἀνοίξαντες δὲ εἶδον αὐτὸν, καὶ ἐξέστησαν. κατα- peruissent

nuens autem eis manu † tacere, narrauit eis quomodo Dominus eum eduxisset de § custodia: † vt tacc-

σείσας δὲ αὐτοῖς τῇ χειρὶ σιγᾶν, διηγήσατο αὐτοῖς rent, § carcere.

ὡς ὁ κύριος αὐτὸν ἐξήγαγεν ἐκ τῆς φυλακῆς. dixit autem: Annunciate Iacobo & fratribus * que

εἶπε δὲ, ἀπαγγείλατε Ἰακώβῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς hæc. Et egressus abiit in alium locum.

ταῦτα. καὶ ἐξελθὼν ἐπορεύθη εἰς ἕτερον τόπον.

Facta autem die, erat turbatio non parua ‖ ‖ inter mi-

18 γενομένης δὲ ἡμέρας, ἦν τάραχος οὐκ ὀλίγος lites,

in militibus, quidnam † Petrus factus esset. He- † factũ es-

19 ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ Πέτρος ἐγένετο. ἡ- set de Pe-

rodes autem * requirens eum, & non ‡ inueniens, in- * quum re-

ρῴδης δὲ ἐπιζητήσας αὐτὸν καὶ μὴ εὑρών, ἀνα- quisisset

quirens custodes, iussit § ad supplicium trahi: ‡ inuenis-

κρίνας τοὺς φύλακας, ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι· set, inquisi-

& descendens * à Iudæa in Cæsaream tione facta de cu-

καὶ κατελθὼν ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας εἰς τὴν Καισάρειαν stodibus,

commoratus est. Erat autem Herodes iratus Tyriis § eos duci

20 διέτριβεν. ἦν δὲ θυμομαχῶν Τυρίοις * que

& Sidoniis. † Vno animo autem aduenerunt ad ‖ ibi

καὶ Σιδωνίοις· ὁμοθυμαδὸν δὲ παρῆσαν πρὸς † At illi v-

eum: & * persuadentes Blastum, qui ‡ super cubicu- nanimes

αὐτὸν, καὶ * πείσαντες Βλάστον, τὸν ἐπὶ τοῦ κοιτῶ- * persuaso

lum regis, postulabant pacem, § propter a- Blasto,

νος τοῦ βασιλέως, ἠροῦντο εἰρήνην, διὰ τὸ τρέ- ‡ erat

li ipsorum regionem à regia. * πείθω

φεσθαι αὐτῶν τὴν χώραν ἀπὸ τῆς βασιλικῆς. § eo quod

Statuto autem die Herodes vestitus * ve- alerentur

21 τακτῇ δὲ ἡμέρᾳ ὁ Ἡρῴδης ἐνδυσάμενος ἐσθῆ- regiones

stem regiam, & sedens pro tribunali, ecori- eorum ab

τα βασιλικὴν, καὶ καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐ- illo.

* veste re-

gia, sedit

‖ & concio-

† autem

cionabatur ad eos. At populus †acclamabat

δημηγορῶν πρὸς αὐτούς. ὁ δὲ δῆμος ἐπεφώνει,

* Voces

*Vox Dei & non hominis. Confestim autem

φωνὴ θεοῦ καὶ οὐκ ἀνθρώπου. παραχρῆμα δὲ

‡ eo quòd

percussit eum angelus Domini, ‡pro quibus non de-

ἐπάταξεν αὐτὸν ἄγγελος κυρίου, ἀνθ' ὧν οὐκ ἔ-

§ honorē * consumptus à vermibus,

disset ‡gloriam Deo: & *factus vermibus con-

δωκε τὴν δόξαν τῷ θεῷ· καὶ γενόμενος σκωληκό-

sumptus, expirauit. At verbum ‖ Dei crescebat

βρωτος, ἐξέψυξεν. ὁ δὲ λόγος τοῦ θεοῦ ηὔξανε

‖ autē Domini *ἐκψύχω

& multiplicabatur. Barnabas autem & Saulus re-

καὶ ἐπληθύνετο. Βαρνάβας δὲ καὶ Σαῦλος ὑ-

† ab Hierosolymis expleto ministerio, assumpto Ioāne, qui cognominat' est Marcus.

uersi sunt †ex Hierusalem in Antiochiam, im-

πέστρεψαν ἐξ Ἰερουσαλὴμ εἰς Ἀντιόχειαν, πλη-

plentes ministerium, simul assumentes

ρώσαντες τὴν διακονίαν, συμπαραλαβόντες καὶ

Ioannem cognominatum Marcum.

Ἰωάννην τὸν ἐπικληθέντα Μᾶρκον.

Cap. XIII. ιγ'.

* in ecclesia quæ erat Antiochiæ, *in quibus

Erant autē *quidam in Antiochia apud existentem ec-

Ἦσαν δέ τινες ἐν Ἀντιοχείᾳ κατὰ τὴν οὖσαν ἐκ-

clesiam, prophetæ & doctores: * Bar-

κλησίαν, προφῆται καὶ διδάσκαλοι, ὅ,τε Βαρ-

‡ qui vocabatur

nabas & Simon ‡vocatus Niger, & Lucius

νάβας καὶ Συμεὼν ὁ καλούμενος Νίγερ, καὶ Λούκιος ὁ

§ Cyrenēsis, & * qui erat *collactaneus,

§ Cyrenæus, Manahēnque * Herodis Tetrarchæ *col-

Κυρηναῖος, Μαναήν τε Ἡρῴδου τοῦ τετραρχοσυν-

educatus, & Saulus. Ministrantibus autem illis

τρόφος, καὶ Σαῦλος. λειτουργούντων δὲ αὐτῶν τῷ

Domino, & ieiunantibus, dixit Spiritus sanctus:

κυρίῳ, καὶ νηστευόντων, εἶπε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον,

Segregate mihi & Barnabam & Sau-

‖ ad † assumpsi * σεσοναλέω

ἀφορίσατε δή μοι τὸν τε Βαρνάβαν καὶ Σαῦ-

lum in opus ‖quod † aduocaui eos

λον εἰς τὸ ἔργον ὃ * προσκέκλημαι αὐτούς.

τότε

Tunc ieiunantes & * precanti, & impo- * orantes,
3 τότε νηστεύσαντες καὶ προσευξάμενοι, καὶ ἐπι- imponen-
nentes manus eis, dimiserunt ‡. Hi quidē ‡ illos.
4 θέντες τὰς χεῖρας αὐτοῖς, ἀπέλυσαν. Αὐτοὶ μὲν Et ipsi
emissi à Spiritu sancto,
οὖν ἐκπεμφθέντες ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου, ‡ descenderunt in Seleuciam: * illincque abna- ‡ abierunt
κατῆλθον εἰς τὴν Σελεύκειαν, κἀκεῖθέν τε ἀπε- uigauerunt in Cyprum. Et ‖ facti in Sa- ‖ quum
5 πλευσαν εἰς τὴν Κύπρον. καὶ γενόμενοι ἐν Sa- lamina annunciabant verbum Dei in syna- veniissent Salaminā, prædica-
λαμῖνι κατήγγελλον τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἐν ταῖς συνα- gogis Iudæorum. Habebāt autem & Ioannem † mini- † in mi-
γωγαῖς τῶν Ἰουδαίων. εἶχον δὲ καὶ Ἰωάννην ὑπηρέ- strum. Peragrantes autem insulam vsque ad Paphum, inue- nisterio. Et quum perambulassent v-
6 την. διελθόντες δὲ τὴν νῆσον ἄχρι Πάφου, εὗ- nerūt quendā magum pseudoprophetam, Iudæum, cui no- niuersam * virum
ρον τινα μάγον ψευδοπροφήτην Ἰουδαῖον, ᾧ ὄνομα men ‡ Bar-Iesu. Qui erat cum Proconsule Ser- ‡ erat
7 μὰ Βαριησοῦ· ὃς ἦν σὺν τῷ ἀνθυπάτῳ Σεργ- gio Paulo, viro prudente. Hic ‡ aduo- ‡ accersi-
ίῳ Παύλῳ, ἀνδρὶ συνετῷ. οὗτος προσκαλεσά- cans Barnabam & Saulum, expetebat audi- tis Barnaba & Saulo, desidebat
μενος Βαρνάβαν καὶ Σαῦλον, ἐπεζήτησεν ἀκοῦ- re verbum Dei. Resistebat autem illis Ely-
8 σαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἀνθίστατο δὲ αὐτοῖς Ἐλυ- mas magus, (sic enim interpretatur nomen
μᾶς ὁ μάγος· οὕτω γὰρ μεθερμηνεύεται τὸ ὄνομα eius) quærens auertere proconsulem à
αὐτοῦ· ζητῶν διαστρέψαι τὸν ἀνθύπατον ἀπὸ τῆς fide. Saulus autem, qui & Paulus, repletus
9 πίστεως. Σαῦλος δέ, ὁ καὶ Παῦλος, πλησθεὶς Spiritu sancto, & * intendens in eum, Di- * intuens
πνεύματος ἁγίου, καὶ ἀτενίσας εἰς αὐτὸν, εἶ- xit: O plene omni dolo & omni ‖ maleficen- ‖ fallacia,
πεν, Ὦ πλήρης παντὸς δόλου καὶ πάσης ῥᾳδιουρ-

† desinis subuertere

tia, fili diaboli, inimice omnis iustitiæ, non † cessas
γιας, υἱὲ διαβόλου, ἐχθρὲ πάσης δικαιοσύνης, οὐ παύ-
bis peruertens vias Domini rectas? Et
ση διαστρέφων τὰς ὁδοὺς κυρίου τὰς εὐθείας; καὶ
nunc ecce manus Domini super te: & eris cæcus, non
νῦν ἰδοὺ χεὶρ κυρίου ἐπὶ σε, καὶ ἔσῃ τυφλὸς, μὴ
videns solem vsque ad tempus. * Confestim autem ce-
βλέπων τὸν ἥλιον ἄχρι καιροῦ. παραχρῆμα δὲ ἔ-
cidit in eum caligo & tenebræ: & circumiens
πεσεν ἐπ' αὐτὸν ἀχλὺς καὶ σκότος, καὶ περιάγων
quærebat † manu ductores. Tunc ‡ videns Proconsul
ἐζήτει χειραγωγούς. τότε ἰδὼν ὁ ἀνθύπατος τὸ
factum, credidit * perculsus super do-
γεγονὸς, ἐπίστευσεν, ἐκπλησσόμενος ἐπὶ τῇ δι-
ctrina Domini. ¶ Profecti autem à Papho
δαχῇ τοῦ κυρίου. ἀναχθέντες οὖν ἀπὸ τῆς Πάφου
† qui essent Paulum, venerunt in Pergen Pamphy-
οἱ περὶ τὸν Παῦλον, ἦλθον εἰς Πέργην τῆς Παμφυ-
liæ. Ioannes autem discedens ab eis, reuersus
λίας· Ἰωάννης δὲ ἀποχωρήσας ἀπ' αὐτῶν, ὑπέστρε-
est in * Hierusalem. Illi verò pertranseuntes ‡ à
ψεν εἰς Ἱερουσαλήμ. αὐτοὶ δὲ διελθόντες ἀπὸ τῆς
Perge, venerunt in Antiochiam Pisidiæ: & in-
Πέργης, παρεγένοντο εἰς Ἀντιόχειαν τὴν Πισιδίας· καὶ
gressi in synagogam die Sab-
εἰσελθόντες εἰς τὴν συναγωγὴν τῇ ἡμέρᾳ τῶν σαβ-
batorum, sederunt. Post autem lectionem Legis
βάτων, ἐκάθισαν. μετὰ δὲ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ νόμου
& Prophetarum, miserunt principes synagogæ
καὶ τῶν προφητῶν, ἀπέστειλαν οἱ ἀρχισυνάγωγοι
ad eos, dicentes: Viri fratres, si ‡ est ser-
πρὸς αὐτοὺς, λέγοντες, ἄνδρες ἀδελφοὶ, εἴ ἐστι λό-
mo in vobis exhortationis ad plebem, dicite.
γος ἐν ὑμῖν παρακλήσεως πρὸς τὸν λαὸν, λέγετε.
Surgens autem Paulus, & silentium indicens manu,
ἀναστὰς δὲ Παῦλος, καὶ κατασείσας τῇ χειρὶ
εἶπεν,

* Et

‡ qui ei manum daret. ‡ quum vidisset. * admiratus ¶ Et quum

† nauigassent Paulus & qui cum eo erant,

* Hierosolymam. ‡ Pergen,

‡ quis

ait: Viri Israëlitæ, & † *timentes* † qui timetis
Εἶπεν, ἄνδρες Ἰσραηλῖται, καὶ οἱ φοβούμενοι τὸν
Deum, audite. Deus plebis *huius* Israël
17 θεόν, ἀκούσατε· ὁ θεὸς τοῦ λαοῦ τούτου Ἰσραὴλ
elegit patres nostros, & plebem exaltauit
ἐξελέξατο τοὺς πατέρας ἡμῶν, καὶ τὸν λαὸν ὕψωσεν
in terra Ægypti: & ‡ *cum* brachio excelso edu- * quum essent incolæ
ἐν τῇ παροικίᾳ ἐν γῇ Αἰγύπτου, καὶ μετὰ βραχίονος ὑψηλοῦ ἐξήγα-
xit eos ex ea: Et ‡ *quasi* quadraginta annorum ‡ in
18 γεν αὐτοὺς ἐξ αὐτῆς· καὶ ὡς τεσσαρακονταετῆ
tempus mores sustinuit eorum in deserto: Et § per
19 χρόνον ἐτροποφόρησεν αὐτοὺς ἐν τῇ ἐρήμῳ· καὶ
* *delens* gentes septem in terra Chanaan, sorte di- *destruens
καθελὼν ἔθνη ἑπτὰ ἐν γῇ Χαναὰν, κατεκλη-
stribuit eis terram eorum. Et post hæc
20 δότησεν αὐτοῖς τὴν γῆν αὐτῶν. καὶ μετὰ ταῦτα
quasi ‖ *annis quadringentis* & quinquaginta dedit Iudi- ‖ post quadringentos annos
ὡς ἔτεσι τετρακοσίοις καὶ πεντήκοντα ἔδωκε κρι-
ces, vsque ad Samuel Prophetam. Et exinde postu-
21 τὰς ἕως Σαμουὴλ τοῦ προφήτου. κἀκεῖθεν ἠτή-
lauerunt regem: & dedit illis *Deus* Saul
σαντο βασιλέα, καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ θεὸς τὸν Σαοὺλ
filiũ Cis, virum de tribu Beniamin, † *annos* quadra- † annis
τὸν τοῦ Κίς, ἄνδρα ἐκ φυλῆς Βενιαμίν, ἔτη τεσσα-
ginta. Et * *amouens eum, excitauit* illis * amoto
22 ράκοντα. καὶ μεταστήσας αὐτὸν, ἤγειρεν αὐτοῖς
Dauid *in* regem: cui & dixit ‡ *testatus:* ‡ testimoniũ perhibens:
τὸν Δαβὶδ εἰς βασιλέα, ᾧ καὶ εἶπε μαρτυρήσας,
Inueni Dauid § *ipsius* Iesse, virum secundùm cor § filium
εὗρον Δαβὶδ τὸν τοῦ Ἰεσσαὶ, ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν
meum: qui faciet omnes voluntates meas. Hu-
23 μου, ὃς ποιήσει πάντα τὰ θελήματά μου. τούτου
ius Deus * à semine secundùm promissionem ‖ *exci-* * ex
τοῦ ὁ θεὸς ἀπὸ τοῦ σπέρματος κατ' ἐπαγγελίαν ἤ- ‖ eduxit
tauit Israël Saluatorem Iesum: Prædi-
24 γαγε τῷ Ἰσραὴλ σωτῆρα Ἰησοῦν, προκηρύ-

cante Ioanne ante faciem aduentus e-
ξαντος ἰωάννου πρὸ προσώπου τῆς εἰσόδου αὐ-
ius baptismum pœnitentiæ omni populo Is-
τοῦ βάπτισμα μετανοίας παντὶ τῷ λαῷ τοῦ Ἰσ-
† suum, raël. Quum autem impleret Ioannes cursum † di-
ραήλ. ὡς δὲ ἐπλήρου Ἰωάννης τὸν δρόμον ἔ-
cebat: Quem me arbitramini esse? non sum ego: sed
λεγε, τίνα με ὑπονοεῖτε εἶναι; οὐκ εἰμὶ ἐγώ, ἀλλ'
* calecamenta ecce venit post me, cuius non sum dignus * calcamenta
ἰδοὺ ἔρχεται μετ' ἐμέ, οὗ οὐκ εἰμὶ ἄξιος τὸ ὑπό-
mentum pedum soluere. Viri fratres, filij
δημα τῶν ποδῶν λῦσαι. ἄνδρες ἀδελφοί, υἱοὶ
generis Abraham, & qui in vobis timentes Deum,
γένους Ἀβραάμ, καὶ οἱ ἐν ὑμῖν φοβούμενοι (Ϟ) θεὸν,
vobis verbum salutis huius missum est.
ὑμῖν ὁ λόγος τῆς σωτηρίας ταύτης ἀπεστάλη.
‡ Qui enim habitabãt ‡ Nam *habitantes* Hierusalem, & principes
οἱ γὰρ κατοικοῦντες Ἰερουσαλὴμ, καὶ οἱ ἄρχοντες
§ eius § *eorum* hunc ignorantes, & voces Pro-
αὐτῶν τοῦτον ἀγνοήσαντες, καὶ τὰς φωνὰς τῶν προ-
* quæ leguntur phetarum * per omne Sabbatum *lectas*,
φητῶν τὰς κατὰ πᾶν σάββατον ἀναγινωσκομένας,
iudicantes impleuerunt: Et nullam causam mor-
κρίναντες ἐπλήρωσαν. καὶ μηδεμίαν αἰτίαν θα-
† in eo, tis inuenientes † petierunt * Pilatum interfici
νάτου εὑρόντες, ἠτήσαντο Πιλάτον ἀναρεθῆναι
eum. ‡ Vt autem consummassent omnia § de eo
‡ Quumq; § quæ erãt ἀὐτόν. ὡς δὲ ἐτέλεσαν πάντα τὰ περὶ αὐτοῦ
* deponẽtes eum de scripta, * *deferentes* à ligno posuerunt
γεγραμμένα, καθελόντες ἀπὸ τοῦ ξύλου ἔθηκαν
‖ eum § in monumento. At Deus † *exsuscitauit eum ex* mortuis:
εἰς μνημεῖον. ὁ δὲ θεὸς ἤγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν,
† autem suscitauit eum à * tertia die: § his qui simul ascẽderãt cum
Qui visus est per dies multos ‡ *simul ascen-*
ὃς ὤφθη ἐπὶ ἡμέρας πλείους τοῖς συναν-
dentibus eo de Galilæa in Hierusalem:
βᾶσιν αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας εἰς Ἰερουσαλὴμ,

οἵτινες

qui ‡ sunt testes eius ad plebem. Et ‡ vsque
32 οἵτινές εἰσι μάρτυρες αὐτοῦ πρὸς τὸν λαόν. καὶ nunc
nos vobis annunciamus * illam ad pa- * eam quæ
ἡμεῖς ὑμᾶς εὐαγγελιζόμεθα τὴν πρὸς τοὺς πα-
tres ‖ repromissionem factam: Quoniam hanc Deus ‖ nostros
33 τέρας ἐπαγγελίαν πεπλήρωκεν· ὅτι ταύτην ὁ θεὸς repromissio facta
adimpleuit † natis eorum nobis, resuscitans est. † filiis no-
ἀνέστησε τὸν Ἰησοῦν, ὡς καὶ ἐν τῷ ψαλμῷ τῷ δευτέρῳ γέγρα- stris,
Iesum, sicut & in Psalmo secundo scriptum
πται· Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε.
est: Filius meus es tu: ego hodie genui te.
Quòd autem * resuscitauit eum ex mortuis, non amplius ‡ fu- * suscitauit
34 ὅτι δὲ ἀνέστησεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, μηκέτι μέλ- eum à
turum reuerti eum in corruptionem, ita di- ‡ iam non
λοντα ὑποστρέφειν εἰς διαφθοράν, οὕτως εἴ- reuersurum
xit: Quia dabo vobis sancta Dauid fidelia.
ρηκεν, ὅτι δώσω ὑμῖν τὰ ὅσια Δαβὶδ τὰ πιστά.
Idcóque ‡ in alio dicit: Non dabis sanctum tuũ vi- ‡ & aliàs
35 διὸ καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει, οὐ δώσεις τὸν ὅσιόν σου ἰδεῖν
dere corruptionem. Dauid quidẽ enim * propria generatione ad- * in sua
36 διαφθοράν. Δαβὶδ μὲν γὰρ ἰδίᾳ γενεᾷ ὑπη- ministrans, siquum ad-
ministrasset,
ρετήσας τῇ τοῦ θεοῦ βουλῇ ἐκοιμήθη, καὶ προσε-
Dei voluntati dormiuit: & appositus est ad patres suos: & vidit corruptio-
τέθη πρὸς τοὺς πατέρας αὐτοῦ, καὶ εἶδε διαφθο-
nem. Quem verò Deus suscitauit, non vidit corruptionem.
37 ράν. ὃν δὲ ὁ θεὸς ἤγειρεν, οὐκ εἶδε διαφθοράν.
Notum igitur sit vobis, viri fratres, quia per
38 γνωστὸν οὖν ἔστω ὑμῖν, ἄνδρες ἀδελφοί, ὅτι διὰ
hunc vobis remissio peccatorum annunciatur, &
τούτου ὑμῖν ἄφεσις ἁμαρτιῶν καταγγέλλεται, καὶ
ab omnibus quibus non potuistis in Lege Moy-
ἀπὸ πάντων ὧν οὐκ ἠδυνήθητε ἐν τῷ νόμῳ Μω-
si iustificari. In hoc omnis † credens in † qui cre-
39 σέως δικαιωθῆναι. ἐν τούτῳ πᾶς ὁ πιστεύων δι- dit

stificatur. Videte ergo ne superueniat *in vos*
καθ᾽ ὑμᾶς· βλέπετε οὖν μὴ ἐπέλθῃ ἐφ᾽ ὑμᾶς τὸ
dictum in Prophetis: Videte contem-
εἰρημένον ἐν τοῖς προφήταις· ἴδετε οἱ κατα-41
ptores, & admiramini, & *aspicite*, & &c.
φρονηταί, καὶ θαυμάσατε καὶ ἀφανίσθητε, ὅτι
quia opus ego operor in die-
ἔργον ἐγὼ ἐργάζομαι ἐν ταῖς ἡμέ-
bus vestris, *quod* non credetis si quis enarrauerit
ραις ὑμῶν, ὃ οὐ μὴ πιστεύσητε, ἐάν τις ἐκδιηγῆται
vobis. Exeuntibus autem illis *ex synagoga* Iu-
ὑμῖν. ἐξιόντων δὲ αὐτῶν ἐκ τῆς συναγωγῆς τὰ ἔθ-41
deorum, *rogarunt* gentes *in sequenti Sab-*
νη παρεκάλουν εἰς τὸ μεταξὺ σαβ-
batum narrari sibi *eadem* verba. So-
βατον λαληθῆναι αὐτοῖς τὰ αὐτὰ ῥήματα. λυ-41
luta autem synagoga, sequuti sunt multi Iu-
θείσης δὲ τῆς συναγωγῆς, ἠκολούθησε πολλοὶ τῶν ἰου-
dæorum & colentium *Deum* †*proselytarum* Paulum, &
δαίων καὶ τῶν σεβομένων προσηλύτων τῷ παύλῳ καὶ
Barnabam, qui *adloquentes eos* sua-
τῷ βαρνάβᾳ, οἵτινες προσλαλοῦντες αὐτοῖς, ἔ-
debant eis *permanere gratiæ* Dei. ‡*Ipsoque*
πειθον αὐτοὺς ἐπιμένειν τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ. τῷ τε 43
veniente sabbato, pene vniuersa ciuitas conuenit
ἐρχομένῳ σαββάτῳ, σχεδὸν πᾶσα ἡ πόλις συνήλθε
audire verbum Dei. Videntes autem Iudæi
ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. ἰδόντες δὲ οἱ ἰουδαῖοι 45
turbas, repleti sunt zelo, & contradicebant
τοὺς ὄχλους, ἐπλήσθησαν ζήλου, καὶ ἀντέλεγον
illis à Paulo *dictis*, *contradicentes*
τοῖς ὑπὸ τοῦ παύλου λαλουμένοις, ἀντιλέγοντες
& blasphemantes. ‖ *Liberetur usi verò*
καὶ βλασφημοῦντες. παρρησιασάμενοι δὲ ὁ 46
Paulus & Barnabas, dixerunt: Vobis *erat necessarium*
παῦλος καὶ ὁ βαρνάβας, εἶπον, ὑμῖν ἦν ἀναγκαῖον

πρῶ-

* vobis quod est

‡ dispergimini:

‖ hæc. Quumque dimissa esset

† aduenarum

* vt permanerent in gratia

‡ Sequenti verò

* πλήθομαι

‡ his quæ *dicebantur,

‖ Tunc cõstanter

† oportebat

primùm loqui verbum Dei: †*quandoquidē verò* repellitis illud, & *non dignos* iudicatis vos *ipsos* æternæ vitæ, ecce conuertimur ad Gentes.
πρῶτον λαλη θῆναι τ̀ λόγον τ̃ θεοῦ· ἐπ ἀδὴ δὲ ἀπωθεῖσθε αὐτὸν, καὶ οὐκ ἀξίους κρίνετε ἑαυτοὺς τ̃ς αἰωνίου ζωῆς, ἰδοὺ στρεφόμεθα εἰς τὰ ἔθνη.

† sed quoniam
* indignos

Sic enim præcepit nobis Dominus: Posui te
47 οὕτω γὰρ ἐντέτολται ἡμῖν ὁ κύριος, τέθεικά σε

in lucem Gentium, ‡ *ad existendum te* in salutem vsque ad
εἰς φῶς ἐθνῶν, τ̃ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως

‡ vt sis

extremum terræ. Audientes autem Gentes, gauisæ sunt, &
48 ἐσχάτου τ̃ γ̃ς. ἀκούοντα δὲ τὰ ἔθνη, ἔχαιρον, καὶ

glorificabant verbum Domini, & crediderunt quotquot e-
ἐδόξαζον τ̀ λόγον τ̃ κυρίου, καὶ ἐπίστευσαν ὅσοι ἦ-

rant præordinati ad vitam æternam. § *Perferebatur*
49 σαν τεταγμένοι εἰς ζωὴν αἰώνιον. διεφέρετο

§ Disseminabatur:

autem verbum Domini per vniuersam regionem. *At* Iu-
50 δὲ ὁ λόγος τ̃ κυρίου δι ὅλης τ̃ς χώρας. οἱ δὲ ἰου-

* τάττω

dæi * concitauerunt religiosas mulieres, & * autem
δαῖοι * παρῴτρυναν τὰς σεβομένας γυναῖκας, καὶ

* παροτρύνω

honestas, & primos ciuitatis, & excitauerunt persequutionem in Paulum & Bar-
τὰς εὐσχήμονας, καὶ τοὺς πρώτους τ̃ς πόλεως, καὶ ἐπήγειραν διωγμὸν ἐπὶ τὸν παῦλον καὶ τὸν βαρ-

nabam, & eiecerunt eos de finibus suis.
νάβαν, καὶ ἐξέβαλον αὐτοὺς ἀπὸ τ ὁρίων αὐτ̃ν.

‖ At
† excusso
puluere
* quoque

‖ Illi *verò* † *excutientes puluerem* pedum *suo-*
51 οἱ δὲ ἐκτινάξαντες τὸν κονιορτὸν τ̃ ποδῶν αὐ-

rum in eos, venerunt *in* Iconium. *At* discipuli *
52 τ̃ν ἐπ αὐτοὺς, ἦλθον εἰς ἰκόνιον. οἱ δὲ μαθηταὶ *

replebantur gaudio, & Spiritu sancto.
ἐπληροῦντο χαρᾶς καὶ πνεύματος ἁγίου.

CAP. XIIII. ιδ'.

1 EFactum est autē *in Iconio iuxta* [illegible] *eum introire eos*
Ἐγένετο δὲ ἐν ἰκονίῳ κατὰ τὸ αὐτὸ εἰσελθεῖν αὐτοὺς

* Iconij, vt simul introirent.

in synagogam Iudæorum, & ita, vt crederet Iudæorumque & Græcorum multa
Εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν ἰουδαίων, καὶ λαλῆσαι οὕτως, ὥστε πιστεῦσαι ἰουδαίων τε καὶ ἑλλήνων πολὺ
multitudo. At incredoli Iudæi suscitauerunt,
πλῆθος. οἱ δὲ ἀπειθοῦντες ἰουδαῖοι ἐπήγειραν
& malè affectas reddiderunt animas Gentium aduersus fra-
καὶ ἐκάκωσαν τὰς ψυχὰς τῶν ἐθνῶν κατὰ τῶν ἀδελφῶν.
tres. Multo quidem igitur tempore demorati sunt, li-
ἱκανὸν μὲν οὖν χρόνον διέτριψαν, παρ-
berè loquentes in Domino testante
ρησιαζόμενοι ἐπὶ τῷ κυρίῳ τῷ μαρτυροῦντι
verbo gratiæ suæ, dante signa & pro-
τῷ λόγῳ τῆς χάριτος αὐτοῦ, διδόντι σημεῖα καὶ τε-
digia fieri per manus eorum. Diuisa est autē
ρατα γίνεσθαι διὰ τῶν χειρῶν αὐτῶν. ἐσχίσθη δὲ
multitudo ciuitatis: & hi quidem erant cum
τὸ πλῆθος τῆς πόλεως· καὶ οἱ μὲν ἦσαν σὺν τοῖς
Iudæis, hi verò cum Apostolis. Vt autem factus
ἰουδαίοις, οἱ δὲ σὺν τοῖς ἀποστόλοις. ὡς δὲ ἐγένε-
esset impetus Gentilium & Iudæorum cum principi-
το ὁρμὴ τῶν ἐθνῶν τε καὶ ἰουδαίων σὺν τοῖς ἄρχο-
bus suis, iniuriari & lapidare eos: Intelli-
σιν αὐτῶν, ὑβρίσαι καὶ λιθοβολῆσαι αὐτούς, συνι-
gentes confugerunt ad ciuitates Lycaoniæ,
δόντες κατέφυγον εἰς τὰς πόλεις τῆς λυκαονίας,
Lystram & Derben & circum regionem, & ibi e-
λύστραν καὶ δέρβην, καὶ τ�ὴν περίχωρον, κἀκεῖ ἦ-
rant euangelizantes. Et quidam vir in Lystris
σαν εὐαγγελιζόμενοι. καί τις ἀνὴρ ἐν λύστροις
impotens pedibus sedebat, claudus ex vte-
ἀδύνατος τοῖς ποσὶν ἐκάθητο, χωλὸς ἐκ κοι-
ro matris suæ subsistens, qui nunquam ambu-
λίας μητρὸς αὐτοῦ ὑπάρχων, ὃς οὐδέποτε περι-
lauerat. Hic audiuit Paulum loquentem:
πεπάτηκει. οὗτος ἤκουσε τοῦ παύλου λαλοῦντος·
ὃς ἀ-

loquerentur
copiosa
Qui verò fuerunt
ad iracundiã concitauerunt
fiducialiter agentes
testimoniũ perhibente
χίζομαι
quidam
Quum
vt cõtumeliis afficerent, & lapidarent
vniuersã in circuitu
Et commota est omnis multitudo in doctrina eorum.
Paulus ausẽ & Barnabas mo rabantur Lystris.
infirmus

qui intuitus eum, & videns quia fidem haberet *ad sal-* * vt saluus
ος ατενίσας αὐτῷ, καὶ ἰδὼν ὅτι πίστιν ἔχει τοῦ σω- fieret,
uum fieri, Dixit magna voce, Tibi dico, in
9 θῆναι, εἶπε μεγάλῃ τῇ φωνῇ, σοὶ λέγω, ἐν
nomine Domini Iesu Christi, surge super
τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ, ἀνάστηθι ἐπὶ
pedes tuos rectus & exiluit & ambulabat.
τοὺς πόδας σου ὀρθός. καὶ *ἥλλετο, καὶ περιεπάτει. * ἄλλομαι
At turbæ || videntes quod fecerat Paulus, leuauer- || autem
10 οἱ δὲ ὄχλοι ἰδόντες ὃ ἐποίησεν ὁ παῦλος, ἐπῆ- quum vi-
runt vocem suam, Lycaonicè dicentes:
ραν τὴν φωνὴν αὐτῶν λυκαονιστὶ λέγοντες, (4) dissent
Dij †similari hominibus, descenderunt ad † similes
θεοὶ ὁμοιωθέντες ἀνθρώποις, κατέβησαν πρὸς facti
nos. *Vocabántque quidem Barnabam Iouem: * Et
11 ἡμᾶς. ἐκάλουν τε τὸν μὲν βαρνάβαν, διὰ τὸ
at Paulum‖, Mercurium, quoniam ipse erat dux ‖ verò
δὲ παῦλον, ἑρμῆν, ἐπειδὴ αὐτὸς ἦν ὁ ἡγούμενος τοῦ
verbi. At sacerdos ‡ Iouis ‡ existentis ante ciui- ‡ quoque
12 λόγου. ὁ δὲ ἱερεὺς τοῦ διὸς τοῦ ὄντος πρὸ τῆς πό- § qui erat
tatem eorum, tauros & coronas ante ia-
λεως αὐτῶν, ταύρους καὶ στέμματα ἐπὶ τοὺς πυ-
nuas adferens, cum *turbis volebat sacrificare. * populis
λῶνας ἐνέγκας, σὺν τοῖς ὄχλοις ἤθελε θύειν.
† Audientes autem Apostoli, Barnabas & Pau- † Quod v-
13 ἀκούσαντες δὲ οἱ ἀπόστολοι βαρνάβας καὶ παῦ- bi audie-
lus, *dirumpentes pallia sua, insilie- runt
λος, διαῤῥήξαντες τὰ ἱμάτια αὐτῶν, *ἐξεπη- * conscissis
runt in turbam, clamantes, Et dicentes, tunicis
14 δησαν εἰς τὸν ὄχλον, κράζοντες, καὶ λέγοντες, suis, exi-
Viri, quid hæc facitis? & nos ‡ similiter passibiles lierunt in
ἄνδρες, τί ταῦτα ποιεῖτε; καὶ ἡμεῖς ὁμοιοπαθεῖς turbas,
sumus vobis homines, annunciantes vobis ab * ἐξεπη-
ὑμῖν ἐσμὲν ἄνθρωποι, εὐαγγελιζόμενοι ὑμᾶς ἀπὸ δῶ
his vanis conuerti ad Deum ‡ mortales
τούτων τῶν ματαίων ἐπιστρέφειν ἐπὶ τὸν θεὸν similes
τοῦτον

viuum, qui fecit cælum, & terram, &
ζῶντα, ὃς ἐποίησε τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν
¶ sunt mare, & omnia quæ ¶ in eis. Qui in
θάλασσαν, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς· ὃς ἐν ταῖς
præteritis generationibus dimisit omnes Gentes
* παροί- * παρωχημέναις γενεαῖς εἴασε πάντα τὰ ἔθνη
χομαι ingredi vias suas. * *Quamquam* non sine
* Et quidē ¶ sine te- πορεύεσθαι ταῖς ὁδοῖς αὐτῶν. καίτοιγε οὐκ ἀμάρ-
stimonio *ſtatum* ſemetipſum reliquit, benefaciens, † *cælitus* nu-
† de cælo τυρον ἑαυτὸν ἀφῆκεν, ἀγαθοποιῶν, οὐρανόθεν ὑε-
bis pluuias dans, & tempora fructifera, im-
μῶν καὶ καιροὺς καρποφόρους, ἐμπι-
plens cibo & lætitia corda noſtra.
πλῶν τροφῆς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν.
Et hæc dicentes, vix ſedauerunt
καὶ ταῦτα λέγοντες, μόλις κατέπαυσαν τοὺς
* ne im- turbas * *ad non ſacrificandum* ſibi. *Cunctantibus* uero i-
molarent ὄχλους τοῦ μὴ θύειν αὐτοῖς. ¶ ἐπιβάντων δὲ αὐ-
¶ autem quidam *pſis*, & *docentibus*, ſuperuenerunt ¶ ab Antiochia &
τῶν, καὶ διδασκόντων, ἐπῆλθον ἀπὸ Ἀντιοχείας καὶ
¶ perſuaſis Iconio Iudæi, & ¶ *ſuadentes* turbis, & lapi-
Ἰκονίου Ἰουδαῖοι, καὶ πείσαντες τοὺς ὄχλους, καὶ λιθά-
* que dantes * Paulum, traxerunt extra ciuitatem, ſti-
σαντες τὸν Παῦλον, ἔσυρον ἔξω τῆς πόλεως, νομί-
mantes cum mortuum eſſe. Circumdantibus autem eum
ζαντες αὐτὸν τεθνάναι. κυκλωσάντων δὲ αὐτὸν
diſcipulis, ſurgens intrauit *in* ciuitatem, &
τῶν μαθητῶν, ἀναστὰς εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν· καὶ
‖ poſtera die profe- ‖ *poſtridie* exiit cum Barnaba in Der-
τῇ ἐπαύριον ἐξῆλθε σὺν τῷ Βαρνάβᾳ εἰς Δέρ-
ctus eſt
† Quumq; euangeli- ben. † *Euangelizantéſque* ciuitati illi, &
βην. εὐαγγελισάμενοί τε τὴν πόλιν ἐκείνην, καὶ
zaſſent * docuiſ- * *docentes* multos, reuerſi ſunt *in* Ly-
ſent μαθητεύσαντες ἱκανοὺς, ὑπέστρεψαν εἰς τὴν Λυ-
ſtram, & Iconium, & Antiochiam, Confirmantes
στραν, καὶ Ἰκόνιον, καὶ Ἀντιόχειαν, ἐπιστηρίζοντες
τὰς ψυ-

animas discipulorum, exhortantes † permanere fide. & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.

τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν, παρακαλοῦντες ἐμμένειν τῇ πίστει, καὶ ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ.

† que vt permanerent in

23 Ordinantes autem illis presbyteros per ‡ ecclesiam, precati cum ieiunationibus, cōmendauerunt eos Domino in quem crediderunt.

χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν, προσευξάμενοι μετὰ νηστειῶν, παρέθεντο αὐτοὺς τῷ κυρίῳ εἰς ὃν πεπιστεύκεισαν.

* Et quum constituissent ‡ singulas ecclesias, & orassent

24 Et transeuntes § Pisidiam, venerunt in Pamphyliam. Et loquentes in Perge verbum *, descenderunt in Attaliam.

καὶ διελθόντες τὴν Πισιδίαν, ἦλθον εἰς Παμφυλίαν. καὶ λαλήσαντες ἐν Πέργῃ τὸν λόγον, κατέβησαν εἰς Ἀτταλείαν.

§ que * Domini

25 Et inde nauigauerunt in Antiochiam, vnde erant traditi gratiæ Dei in opus quod compleuerunt.

κἀκεῖθεν ἀπέπλευσαν εἰς Ἀντιόχειαν, ὅθεν ἦσαν παραδεδομένοι τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ εἰς τὸ ἔργον ὃ ἐπλήρωσαν.

26 Aduenientes autem & * congregantes ecclesiam, † annunciauerunt quanta fecisset Deus cum illis, & quia aperuisset Gentibus ostium fidei.

παραγενόμενοι δὲ καὶ συναγαγόντες τὴν ἐκκλησίαν, ἀνήγγελλον ὅσα ἐποίησεν ὁ θεὸς μετ' αὐτῶν, καὶ ὅτι ἤνοιξε τοῖς ἔθνεσι θύραν πίστεως.

‖ Quū venissent * congregassent † retulerunt

27 Morati sunt autem illic tempus non modicum cum discipulis.

διέτριβον δὲ ἐκεῖ χρόνον οὐκ ὀλίγον σὺν τοῖς μαθηταῖς.

CAP. XV. ιε'.

1 Et quidam descendentes de Iudæa, do-

Καί τινες κατελθόντες ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, ἐδί-

cebant fratres, Quia *si non circumcidamini
δασκειν τοὺς ἀδελφοὺς, ὅτι ἐὰν μὴ περιτμηθῆτε
*more Moysi, non poteritis saluari. Fa-
τῷ ἔθει τῷ Μωϋσέως, οὐ δυνασθε σωθῆναι. γενο-
cta ergo seditione & *disceptatione non *exigua
μένης οὖν στάσεως καὶ συζητήσεως οὐκ ὀλίγης τῷ
Paulo & Barnabæ aduersus illos, statuerunt
Παύλῳ καὶ τῷ Βαρνάβᾳ πρὸς αὐτοὺς, ἔταξαν
*ascendere Paulum & Barnabam, & quosdam alios
ἀναβαίνειν Παῦλον καὶ Βαρνάβαν, καί τινας ἄλλους
ex illis ad Apostolos & presbyteros
ἐξ αὐτῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους καὶ πρεσβυτέρους
in Hierusalem, de quæstione hac.
εἰς ἱερουσαλήμ, περὶ τοῦ ζητήματος τούτου.
Illi *quidem ergo *præmissi ab eccle-
Οἱ μὲν οὖν προπεμφθέντες ὑπὸ τῆς ἐκκλη-
sia, pertransibant Phœnicen, & Samariam, nar-
σίας, διήρχοντο τὴν Φοινίκην, καὶ Σαμάρειαν, ἐκ-
rantes conuersionem Gentium, & faciebant
διηγούμενοι τὴν ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν, καὶ ἐποίουν
gaudium magnum omnibus fratribus. †Adue-
χαρὰν μεγάλην πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς. παρα-
nientes autem in Hierosolymam, suscepti sunt ab
γενόμενοι δὲ εἰς ἱερουσαλήμ, ἀπεδέχθησαν ὑπὸ
Ecclesia, & Apostolis, & seniori-
τῆς ἐκκλησίας, καὶ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῶν πρεσβυτέ-
bus, ‡*annunciauerúntq;* quanta Deus fecisset cum illis,
ρων, ἀνήγγειλάν τε ὅσα ὁ θεὸς ἐποίησε μετ' αὐτῶν.
Exsurrexerunt autem quidam de hæresi
ἐξανέστησαν δέ τινες τῶν ἀπὸ τῆς αἱρέσεως τῶν
Pharisæorum, ‡*credentes*, dicentes, Quia oportet *eos
Φαρισαίων, πεπιστευκότες, λέγοντες, ὅτι δεῖ περι-
circumcidi quoque seruare legem
τέμνειν αὐτοὺς, παραγγέλλειν τε τηρεῖν τὸν νόμον
*Congregati sunt autem Apostoli & se-
Μωϋσέως. συνήχθησαν δὲ οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ πρεσ-
βύτεροι

[nisi
§ secundùm morem
‖ minima
* vt ascenderēt Paulus & Barnabas, & quidā alij ex illis
‖ super
* deducti
† Quū venissent
* ab
‡ annunciantes
‡ qui crediderunt,
* circumcidi
‖ quoque
* Conuenerúntque

niores videre de verbo hoc. † *Multa* autem
7 ζητήσεως γενομένης, ἀναστὰς Πέτρος εἶπε πρὸς
conquisitione facta, surgens Petrus dixit ad
αὐτούς, Ἄνδρες ἀδελφοί, ὑμεῖς ἐπίστασθε ὅτι ἀφ'
eos: Viri fratres, vos scitis quoniam à
ἡμερῶν ἀρχαίων ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν ἐξελέξατο, διὰ τοῦ
diebus antiquis Deus in nobis elegit, per
στόματός μου ἀκοῦσαι τὰ ἔθνη τὸν λόγον τοῦ εὐαγ-
os meum audire Gentes verbum Euan-
γελίου, καὶ πιστεῦσαι. καὶ ὁ καρδιογνώστης θεὸς
gelii, & credere. Et *corda noscens* Deus
8 ἐμαρτύρησεν αὐτοῖς, δοὺς αὐτοῖς τὸ πνεῦμα τὸ ἅ-
§ *testatus est eis*, dans illis Spiritum san-
γιον, καθὼς καὶ ἡμῖν. καὶ οὐδὲν διέκρινε μετα-
ctum sicut & nobis: Et nihil discreuit in-
9 ξὺ ἡμῶν τε καὶ αὐτῶν, τῇ πίστει καθαρίσας τὰς
ter nosque & illos, fide purificans
καρδίας αὐτῶν. νῦν οὖν τί πειράζετε τὸν θεόν,
corda eorum. Nunc ergo quid tentatis Deum,
10 ἐπιθεῖναι ζυγὸν ἐπὶ τὸν τράχηλον τῶν μαθητῶν,
imponere iugum super * *cervicem* discipulorum,
ὃν οὔτε οἱ πατέρες ἡμῶν οὔτε ἡμεῖς ἰσχύσαμεν
quod neque patres nostri neque nos potuimus
βαστάσαι; ἀλλὰ διὰ τῆς χάριτος τοῦ κυρίου Ἰησοῦ
portare? Sed per gratiam Domini Iesu
11 πιστεύομεν σωθῆναι, καθ' ὃν τρόπον κἀκεῖνοι.
Christi credimus saluari, quemadmodum & illi.
12 ἐσίγησε δὲ ἅπαν τὸ πλῆθος, καὶ ἤκουον Βαρνάβα καὶ Παύλου ἐξηγουμένων ὅσα
Tacuit autem omnis multitudo, & audiebant Barnabam & Paulum narrantes quanta
ἐποίησεν ὁ θεὸς σημεῖα καὶ τέρατα ἐν τοῖς ἔθνεσιν
fecisset Deus signa & prodigia in Gentibus
δι' αὐτῶν. ‖ *Post autem tacere eos*, respondit
13 Μετὰ δὲ τὸ σιγῆσαι αὐτούς, ἀπεκρίθη

† Quum magna
* cõquisitio fieret,
‡ qui nouit corda
§ testimoniũ perhibuit
* cernices
* ἰσχύω
* σιγάω
‖ Et postquam tacuerunt,

Iacobus, dicens: Viri fratres, audite me.
ἰάκωβος, λέγων, ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἀκούσατέ μου.

† visitauit Simeon narrauit quemadmodum primùm Deus † re-
συμεὼν ἐξηγήσατο καθὼς πρῶτον ὁ θεὸς ἐπε-

† nomini spexit sumere ex Gentibus populum † in nomine
σκέψατο λαβεῖν ἐξ ἐθνῶν λαὸν τῷ ὀνόματι
suo: Et huic concordant verba Pro-
αὐτοῦ. καὶ τούτῳ συμφωνοῦσιν οἱ λόγοι τῶν προ-
phetarum, sicut scriptum est, Post hæc re-
φητῶν, καθὼς γέγραπται, μετὰ ταῦτα ἀνα-
uertar, & reædificabo tabernaculum Dauid
στρέψω, καὶ ἀνοικοδομήσω τὴν σκηνὴν δαβὶδ τὴν
* quod de-cidit * collapsum, & diruta eius re-
πεπτωκυῖαν, καὶ τὰ * κατεσκαμμένα αὐτῆς ἀνοι-
ædificabo, & erigam illud: Vt re-
κοδομήσω, καὶ ἀνορθώσω αὐτήν. ὅπως ἂν ἐκ-
quirant cæteri hominum Dominum,
ζητήσωσιν οἱ κατάλοιποι τῶν ἀνθρώπων τὸν κύριον,
& omnes Gentes super quas inuocatum est nomen meum
καὶ πάντα τὰ ἔθνη ἐφ' οὓς ἐπικέκληται τὸ ὄνομά μου
‡ Notum ‡ est Domino opus suum. Propter quod * inquietari ‖ conuertuntur
ἐπ' αὐτοὺς, λέγει κύριος ὁ ποιῶν ταῦτα πάντα.
‡ Quæ sunt nota à seculo ‡ ei. Ideo ego iudi-
γνωστὰ ἀπ' αἰῶνος ἐστίν. διὸ ἐγὼ κρί-
co non * obturbare eos qui ex Gentibus ‖ conuer-
νω μὴ παρενοχλεῖν τοῖς ἀπὸ τῶν ἐθνῶν ἐπιστρέφου-
sos ad Deum: Sed * mittere eis ad abstinendum
σιν ἐπὶ τὸν θεὸν, ἀλλὰ ἐπιστεῖλαι αὐτοῖς τοῦ ἀπέ-
† fornicatione, & suffocatis, & sanguine. * à temporibus ‡ in singulis ciuitatibus qui prædicent ‡ vbi
χεσθαι τῶν ἀλισγημάτων τῶν εἰδώλων καὶ τῆς πορ-
neias, καὶ τοῦ πνικτοῦ, καὶ τοῦ αἵματος. Μωσῆς
γὰρ ἐκ γενεῶν ἀρχαίων κατὰ πόλιν τοὺς κηρύσσον-
τας αὐτὸν ἔχει, ἐν ταῖς συναγωγαῖς κατὰ πᾶν
σάββα-

sabbatum † lectus. Tunc *visum est †legitur.
σάββατον ἀναγινωσκόμενος. τότε ἔδοξε τοῖς *placuit
Apostolis, & senioribus cum omni ec-
ἀποστόλοις, & τοῖς πρεσβυτέροις σὺν ὅλῃ τῇ ἐκ-
clesia, ‡ electos viros ex eis ‡ mittere ‡ eligere
κλησίᾳ, ἐκλεξαμένους ἄνδρας ἐξ αὐτῶν πέμψαι
in Antiochiam cum Paulo & Barnaba, Iu-
εἰς Ἀντιόχειαν σὺν τῷ Παύλῳ καὶ Βαρνάβᾳ, Ἰού-
dam * cognominatum Barsabam, & Silam, vi- * qui cognominabatur Barsabas,
δαν τὸν ἐπικαλούμενον Βαρσαβᾶν, καὶ Σίλαν, ἄν-
ros ‖ ductores in fratribus: Scribentes ‖ primos
δρας ἡγουμένους ἐν τοῖς ἀδελφοῖς. γράψαντες
per manus eorum haec: Apostoli, & senio-
διὰ χειρὸς αὐτῶν τάδε· οἱ ἀπόστολοι, καὶ οἱ πρεσβύ-
res, & fratres, his qui †apud Antiochiam, & Sy- † sunt Antiochiæ, & Cyriæ, & Ciliciæ
τεροι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ, τοῖς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ συ-
riam, & Ciliciam fratribus, qui ex Gentibus, * salutem. Quoniam
ρίαν, καὶ Κιλικίαν ἀδελφοῖς, τοῖς ἐξ ἐθνῶν, χαίρειν.
Quandoquidem audivimus quia quidam ‡ exeuntes, turbaue- ‡ ex nobis
ἐπειδὴ ἠκούσαμεν ὅτι τινες ἐξελθόντες ἐτάρα-
runt vos verbis, ‡ labefactantes animas ve- ‡ euertentes
ξαν ὑμᾶς λόγοις, ἀνασκευάζοντες τὰς ψυχὰς ὑ-
stras, dicentes circumcidi, & seruare legem,
μῶν, λέγοντες περιτέμνεσθαι, καὶ τηρεῖν τὸν νόμον,
quibus nō mandauimus: * Visum est nobis ‖ facti con- * Placuit
οἷς οὐ διεστειλάμεθα· ἔδοξεν ἡμῖν γενομένοις ὁ- ‖ collectis in vnum, eligere
rorditer, electos viros † mittere ad
μοθυμαδὸν, ἐκλεξαμένοις ἄνδρας πέμψαι πρὸς
vos, cum * dilectis nostris Barnaba & Pau- * ἀγαπητοῖς † & chariſſimis
ὑμᾶς, σὺν τοῖς ἀγαπητοῖς ἡμῶν Βαρνάβᾳ καὶ Παύ-
lo, Hominibus ‡ tradentibus animas ‡ qui tradiderunt
λῳ, ἀνθρώποις παραδεδωκόσι τὰς ψυχὰς
suas pro nomine Domini nostri Iesu Chri-
αὐτῶν ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
sti. Misimus ergo Iudam & Silam, ‡ & eos: ‡ qui & ipsi vobis verbis referent
στοῦ. ἀπεστάλκαμεν οὖν Ἰούδαν καὶ Σίλαν, καὶ αὐτοὺς

per sermonem annunciantes eadem. Visum est enim
δι' λόγου ἀπαγγέλλοντας τὰ αὐτά. ἔδοξε γὰρ
* vltra sancto Spiritui & nobis, nihil * amplius im-
τῷ ἁγίῳ πνεύματι καὶ ἡμῖν, μηδὲν πλέον ἐπι-
‖ oneris, † hæc necessaria: Vt abstinentis vos ab
τίθεσθαι ὑμῖν βάρος, πλὴν τούτων τῶν ἐπάναγκες τούτων,
Abstinere immolatis simulachrorũ, & sanguine, & suffoca-
ἀπέχεσθαι εἰδωλοθύτων, καὶ αἵματος, καὶ πνικτοῦ,
to, & fornicatione: & quæcumq; non vultis vobisipsis fie-
καὶ πορνείας· καὶ ὅσα μὴ θέλετε ἑαυτοῖς γίνε-
ri, alijs ne facite: * ex quibus custodientes vos ipsos, bene
σθαι, ἑτέροις μὴ ποιεῖτε· ἐξ ὧν διατηροῦντες ἑαυ-
agetis. Valete. Illi quidem ergò dimissi
τοὺς, εὖ πράξετε. ἔρρωσθε. οἱ μὲν οὖν ἀπολυ-
‡ discesserunt ‡ venerunt in Antiochiam, & § congregantes
θέντες, ἦλθον εἰς ἀντιόχειαν, καὶ συναγαγόντες
§ congregata multitudine. * Quam quum legissent. ‖ consolatione. † autem * quum essent, verbo plurimo consolati
τὸ πλῆθος, ἐπέδωκαν τὴν ἐπιστολήν. ἀναγνόν-
tes autem quinti sunt super ‖ cohortatione. Iudas
τες δὲ ἐπεχάρησαν ἐπὶ τῇ παρακλήσει. Ἰούδας τε
& Silas, & ipsi prophetæ * existentes, per sermonem mul-
καὶ Σίλας, καὶ αὐτοὶ προφῆται ὄντες, διὰ λόγου πολ-
tum exhortati sunt fratres, & confirmauerunt.
λοῦ παρεκάλεσαν τοὺς ἀδελφοὺς καὶ ἐπεστήριξαν.
* Facientes autem § tempus, dimissi sunt cum pa-
ποιήσαντες δέ χρόνον, ἀπελύθησαν μετ' εἰ-
ce à fratribus ad * Apostolos.
ρήνης ἀπὸ τῶν ἀδελφῶν πρὸς τοὺς ἀποστόλους.
Visum est autem Silæ remanere ibi. ‖ Paulus
ἔδοξε δὲ τῷ Σίλᾳ ἐπιμεῖναι αὐτοῦ. Παῦλος
autẽ & Barnabas demorabantur † in Antiochia, docen-
δὲ καὶ Βαρνάβας διέτριβον ἐν Ἀντιοχείᾳ, διδάσκον-
tes & euangelizantes cum & alijs pluribus
τες καὶ εὐαγγελιζόμενοι μετὰ καὶ ἑτέρων πολλῶν τὸ
verbum Domini. Post autem aliquot dies dixit
λόγον τοῦ κυρίου. μετὰ δέ τινας ἡμέρας εἶπε
πρὸς

Paulus ad Barnabam: Reuertentes *iam* vi-
ωαῦλος πρὸς βαρνάβαν, ἐπιστρέψαντες δὴ ἐπι-
sitemus fratres *nostros* per *omnem ciuitatem,
σκεψώμεθα τοὺς ἀδελφοὺς ἡμῶν κατὰ πᾶσαν πόλιν,
in quibus †annunciauimus verbum Domini, quomodo ‡ha-
ἐν αἷς κατηγείλαμεν τὸν λόγον τοῦ κυρίου, πῶς ἔ-
beant. Barnabas autem *consilium* coassumere
χουσι. βαρνάβας δὲ ἐβούλευσε συμπαραλα-
secum Ioannem †*vocatum* Marcum: Pau-
βεῖν καὶ τὸν ἰωάννην τὸν καλούμενον μᾶρκον· τὸν δὲ
lus autem ‖*deducebat* illum *abstinentem* ab eis de Pam-
παῦλος ἠξίου τὸν ἀποστάντα ἀπ' αὐτῶν ἀπὸ παμ-
phylia, & non ‡*euntem* eis in opus, non
φυλίας, καὶ μὴ συνελθόντα αὐτοῖς εἰς τὸ ἔργον, μὴ
‡*συνελθεῖν* hunc. Facta est *vero* *rixa*-
συμπαραλαβεῖν τοῦτον. ἐγένετο οὖν παροξυ-
tio, ita ut ‖*abscedere* eos ab inuicem, †*ipsi* *dis-
σμὸς, ὥστε ἀποχωρισθῆναι αὐτοὺς ἀπ' ἀλλήλων, τόν
que* Barnabam *assumentem* Marcum, *na-
τε βαρνάβαν παραλαβόντα τὸν μᾶρκον, ἐκ-
uigare* in Cyprum. Paulus *vero* *electo
πλεῦσαι εἰς κύπρον. παῦλος δὲ ἐπιλεξά-
gente* Silam, *abiit*, traditus gratiæ
μενος σίλαν, ἐξῆλθε, παραδοθεὶς τῇ χάριτι τοῦ
Dei à fratribus. Perambulabat autem Sy-
θεοῦ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν. διήρχετο δὲ τὴν συ-
riam & Ciliciam, confirmans eccle-
ρίαν καὶ κιλικίαν, ἐπιστηρίζων τὰς ἐκκλη-
sias, præcipiens custodire præcepta Apostolorum & seniorum.
σίας.

*vniuersas ciuitates,
†prædica-uimus
‡se
* volebat secum
‖ &
† qui co-gnomina-batur Mar-cus.
* rogabat eũ, vt qui discessisset
‡ veniisset cum
‡ debere eo recipi.
* autem dissensio,
‖ discede-rent
†& Barna-bas quidẽ assumpto Marco, na-uigaret
* electo Si-la profe-ctus est,

CAP. XVI. 1ς'.

Peruenit autem in Derben & Lystram. & ecce
* Καὶ ἦτινος ὑ εἰς δέρβην καὶ λύστραν· καὶ ἰδοὺ
discipulus quidam erat ‡, nomine Timotheus, filius mulieris
μαθητής τις ἦν, ὀνόματι τιμόθεος, υἱὸς γυναικὸς
* κατην-τάω
‡ ibi,

§ viduæ
* Gentili. Hic testimonium bonũ reddebant
‖ erant
† fratres.
‡ quòd pater eius Gentilis
§ quę erãt decreta
* Hierosolymis erãt. Et
‖ quotidie.
† Galatiæ
* sunt
‡ Quum venissent autem in
§ in
* Iesu.
‖ Quum pertransissent
† ostensa

§ cuiusdam Iudæ fidelis, patre * autem Græco. Qui testi-
monio probatur ab his qui in Lystris ‖ & Iconio † fratri-
bus. Hunc voluit Paulus secum proficisci: & assumens circumcidit eum propter Iu-
dæos ‡ existentes in locis illis: sciebant enim omnes ‡ patrem eius, quòd Græcus e-
rat. Quum autẽ pertransirent ciuitates, tradebant eis custodire dogmata § iudicata
ab Apostolis & senioribus qui in * Hierusalem. Ipsæ quidẽ ergo ecclesiæ confirmabantur
fide, & abundabant numero ‖ per diem.
Transeuntes autem Phrygiam & † Galaticam regionem, vetati * à sancto Spiritu lo-
qui verbum in Asia. ‡ Venientes versus Mysiam, tentabant § versus Bithyniam ire: &
non permisit eos Spiritus *. ‖ Prætereuntes autem Mysiam, descenderunt in Troadem. Et vi-
sio per noctem † ostensa est Paulo: Vir quidã erat

Μακε-

Macedo, stans † deprecans eum, & dicens: Transiens in Macedoniam adiuua nos. Vt autem vidit, statim quæsiuimus proficisci in Macedoniam. *coinstructi quòd vocasset nos ‡ Dominus euangelizare eis. § Proinde ergo à Troade, *rectè cucurrimus in Samothraciam: ‖ ipsaque adexistenti in Neapolim. † Indeque in Philippos, quæ est prima partis Macedoniæ ciuitas, Colonia: eramus autē in hac vrbe *versantes die aliquot. Ipsaque die ‡ sabbatorum egressi sumus § extra vrbem iuxta flumen, vbi *solebat oratio esse: & sedentes loquebamur ‖ conuenientibus mulieribus quæ conuenerant. Et quædam mulier nomine Lydia, † purpuraria ciuitatis Thyatirenorum, colens Deum, audiuit: cuius Dominus aperuit cor, intendere *his quæ à Paulo. ‡ Vt autem baptizata ‡ est, & domus eius, deprecata est, dicens:

† & — *certi facti — ‡ Deus — § Nauigãres autem — *recto cursu venim⁹ — ‖ & sequẽti die — † Et — *consistẽtes — ‡ autem — § foràs portam — *videbatur — ‖ quę conuenerant — † purpuraria, — *his quæ dicebãtur — ‡ Quum — § esset

μακεδών, ἐστὼς παρακαλῶν αὐτὸν, καὶ λέγων, διαβὰς εἰς μακεδονίαν βοήθησον ἡμῖν. ὡς δὲ τὸ ὅραμα εἶδεν, εὐθέως ἐζητήσαμεν ἐξελθεῖν εἰς μακεδονίαν, συμβιβάζοντες ὅτι προσκέκληται ἡμᾶς ὁ κύριος εὐαγγελίσασθαι αὐτούς. ἀναχθέντες οὖν ἀπὸ τῆς τρῳάδος, εὐθυδρομήσαμεν εἰς σαμοθρᾴκην τῇ τε ἐπιούσῃ εἰς νεάπολιν. κἀκεῖθεν εἰς φιλίππους, ἥτις ἐστὶ πρώτη τῆς μερίδος Macedoniæ ciuitas, Colonia: eramus autē in hac vrbe μακεδονίας πόλις κολωνία. ἦμεν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ πόλει διατρίβοντες ἡμέρας τινάς. τῇ τε ἡμέρᾳ τῶν σαββάτων ἐξήλθομεν ἔξω τῆς πόλεως παρὰ ποταμὸν, οὗ ἐνομίζετο προσευχὴ εἶναι· καὶ καθίσαντες ἐλαλοῦμεν ταῖς συνελθούσαις γυναιξὶ. καί τις γυνὴ ὀνόματι λυδία πορφυρόπωλις, πόλεως θυατείρων, σέβομένη τὸν θεὸν, ἤκουεν· ἧς ὁ κύριος διήνοιξε τὴν καρδίαν, προσέχειν τοῖς λαλουμένοις ὑπὸ τοῦ παύλου. ὡς δὲ ἐβαπτίσθη καὶ ὁ οἶκος αὐτῆς, παρεκάλεσε λέγουσα,

*introite Si iudicastis me fidelem Domino esse, *ingredientes* in domum meam ‖ manere: & coëgit nos. Factum est autem euntibus nobis ad orationem, puellam quandam habentem spiritum †pythonē obuiare *magnum ‡diuinando. præstabat dominis suis ‡*vaticinans*. Hæc subsequuta Paulum & nos, clamabat dicens: Isti homines serui Dei excelsi sunt, qui annunciant §*nobis* viam salutis. Hoc autem faciebat *ad multos dies. dolens autem Paulus, & conuersus, spiritui dixit: Præcipio tibi in nomine Iesu Christi exire ab ea. & exiit eadem hora. Videntes autem domini eius quia exiit spes quæstus eorum, apprehendentes Paulum & Silam, ‖*traxerunt* in forum ad principes. Et offerentes eos †magistratibus, †*præfectis*, dixerunt: Hi homines contur-

§vobis

* multis dicbus

*Spiritum

‖perduxerunt

†magistratibus,

σοιεν

bant nostram ciuitatem, * Iudæi *subsistentes:* Et * quum
21 ἐθεσιν ἁμῖν παραδέχεσθαι οὐδὲ ποιεῖν ἡμῖν οὖσιν Ῥωμαίοις. sint
annunciant ‡ *mores, quos* non licet nobis suscipe- ‡ morem
καταγγέλλουσιν ἔθη, ἃ οὐκ ἔξεστιν ἡμῖν παραδέ- quem
re, neque facere, § *Romanis existentibus.* Et * *consurrexit* § quum si-
22 χεσθαι, οὐδὲ ποιεῖν, Ῥωμαίοις οὖσι. καὶ συνεπέστη mus Romani.
turba aduersus eos: & ‖ *præfecti* † *dirumpen-* * cucurrit
ὁ ὄχλος κατ' αὐτῶν· καὶ οἱ στρατηγοὶ περιῤῥήξαν- plebs
tes eorum * *vestes,* iusserunt ‡ *flagellare.* Mul- ‖ magistra-
23 τες αὐτῶν τὰ ἱμάτια, ἐκέλευον ῥαβδίζειν· πολ- tus
tásque ‡ *imponentes* eis plagas, immiserunt in * *cu-* † scissis
λὰς τε ἐπιθέντες αὐτοῖς πληγὰς, ἔβαλον εἰς φυ- stodiam, *mandantes* *vinctorum custodi tu-* * tunicis,
λακὴν, παραγγείλαντες τῷ δεσμοφύλακι ἀσφα- tò *custodire* eos. Qui ‖ *mandatum* tale ‡ eos virgis cædi.
24 λῶς τηρεῖν αὐτούς· ὃς τοιαύτην παραγγελίαν Et quum
† *accipiens,* misit eos in interiorem car- ‡ imposuissent
λαβὼν, ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐσωτέραν φυ- cerem, & pedes eorum strinxit * *in* * carcerē
25 λακὴν, καὶ τοὺς πόδας αὐτῶν ἠσφαλίσατο εἰς τὸ præcipientes custodi
ligno. *Secundum* autem *mediam noctem,* Paulus & Silas vt diligen-
ξύλον. κατὰ δὲ μεσονύκτιον, Παῦλος καὶ Σίλας ter custo-
orantes laudabant Deum: ‡ *audiebant autem* diret
προσευχόμενοι ὕμνουν τὸν θεόν· ἐπηκροῶντο δὲ ‖ quū præ-
eos † vincti. Subitò verò terræmotus factus est ma- ceptum
26 αὐτῶν οἱ δέσμιοι. ἄφνω δὲ σεισμὸς ἐγένετο με- † accepis-
gnus, ita vt * *moueri* fundamenta carcerís: set,
γας, ὥστε σαλευθῆναι τὰ θεμέλια τοῦ δεσμωτηρίου· * ligno.
‖ aperta sunt *que* statim ostia omnia, & Media no-
* ἀνεῴχθησάν τε παραχρῆμα αἱ θύραι πᾶσαι, καὶ cte
vniuersorum vincula † *remissa* sunt. * *Exomnu* autem *factus* ‡ & qui in
27 πάντων τὰ δεσμὰ ἀνέθη. ἔξυπνος δὲ γενόμενος custodia
‡ *vinctorum* custos, & videns apertas ianuas erant.
ὁ δεσμοφύλαξ, καὶ ἰδὼν ἀνεῳγμένας τὰς θύρας * quum
carceris, ‡ *educens gladium futurus erat* ‖ euagina- expergi-
τῆς φυλακῆς, σπασάμενος μάχαιραν ἔμελλεν to gladio factus
volebat

seipsum interficere, æstimans effugisse Vul.
ἑαυτὸν ἀναιρεῖν, νομίζων ἐκπεφευγέναι τοὺς δέσ-
ctos. Clamauit autem voce magna Paulus, di-
μίους. ἐφώνησε δὲ φωνῇ μεγάλῃ ὁ Παῦλος, λέ-
* mali: cens, Nihil feceris tibi ipsi *malum: vniuersi
γων, μηδὲν πράξῃς σεαυτῷ κακόν· ἅπαντες
enim sumus hic. ‖ Petens verò lumen, in-
γάρ ἐσμεν ἐνθάδε. αἰτήσας δὲ φῶτα, εἰσε-
‖ Petitóq; lumine intrò gressus est, rupit, & tremefactus *factus*, procidit
πήδησε, καὶ ἔντρομος γενόμενος, προσέπεσε τῷ
Paulo & Silæ †. Et producens eos fo-
Παύλῳ καὶ τῷ Σίλᾳ. καὶ προαγαγὼν αὐτοὺς ἔ-
† ad pedes. ras, ait: Domini, quid me oportet facere vt *fierner? ‖ IIII
* saluus fiam? ξω, ἔφη, κύριοι, τί με δεῖ ποιεῖν ἵνα σωθῶ; ④
‖ At *autem* dixerunt: Crede in Dominum Iesum *Christum*, &
οἱ δὲ εἶπον, πίστευσον ἐπὶ τὸν κύριον Ἰησοῦν, καὶ
§ *seruaberis* tu & domus tua. Et loquuti sunt ei
§ saluus eris σωθήσῃ σὺ καὶ ὁ οἶκός σου. καὶ ἐλάλησαν αὐτῷ
* cum verbum Domini, *& omnibus qui erat in domo e-
τὸν λόγον τοῦ κυρίου, καὶ πᾶσι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐ-
ius. Et tollens eos in illa hora
τοῦ. καὶ παραλαβὼν αὐτοὺς ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ
‖ plagas eorum, noctis, lauit ‖ *à plagis*, & baptizatus est
* λόω τῆς νυκτός, * ἔλουσεν ἀπὸ τῶν πληγῶν, καὶ ἐβαπτίσθη
† omnis domus ipse & eius † continuò. * Perduxítque
* Quumq; perduxisset αὐτὸς καὶ οἱ αὐτοῦ παραχρῆμα. ἀναγαγών τε
‡ eis eos in domum suam, apposuit ‡ mensam, &
§ sua αὐτοὺς εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, παρέθηκε τράπεζαν, καὶ
lætatus est cum omni domo § credens Deo.
ἠγαλλιάσατο πανοικὶ πεπιστευκὼς τῷ θεῷ.
* Et quum dies factus esset, * *Die autem facto*, miserunt magistratus
ἡμέρας δὲ γενομένης, ἀπέστειλαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς
lictores, dicentes: Dimitte homines
ῥαβδούχους, λέγοντες, ἀπόλυσον τοὺς ἀνθρώπους
illos. Annunciauit autem carceris custos verba
ἐκείνους. ἀπήγγειλε δὲ ὁ δεσμοφύλαξ τοὺς λόγους

τούτους

hæc † *ad* *Paulum*, Quia miserunt magi- † Paulo
πρυτεις πρὸς τὸν παῦλον, ὅτι ἀπέστειλαν οἱ στρα-
stratus vt dimittamini. nunc igitur exeuntes i-
τηγοὶ, ἵνα ἀπολυθῆτε. νῦν οὖν ἐξελθόντες πορεύ-
te in pace. At Paulus * *ait ad eos:* * autè dixit
37 εσθε ἐν εἰρήνῃ. ὁ δὲ παῦλος ἔφη πρὸς αὐτούς, eis, Cæsos
Cædentes nos publicè indemnatos, homi-
δείραντες ἡμᾶς δημοσία ἀκατακρίτους, ἀνθρώ-
nes Romanos *subsistentes* miserunt in carce-
πους ῥωμαίους ὑπάρχοντας ἔβαλον εἰς φυλα-
rem. & nunc occultè nos eiiciunt? non ‡ *enim:* ‡ ita:
κὴν, καὶ νῦν λάθρᾳ ἡμᾶς ἐκβάλλουσιν; οὐ γὰρ
sed ‖ *venientes* ipsi nos * *educant.* Renun- ‖ veniãt &
38 ἀλλὰ ἐλθόντες αὐτοὶ ἡμᾶς ἐξαγαγέτωσαν. ἀνήγ- * eiiciant.
ciauerũt autem magistratibus lictores verba
γειλαν δὲ τοῖς στρατηγοῖς οἱ ῥαβδοῦχοι τὰ ῥήματα
hæc, & timuerunt ¶ *audientes* quòd Romani ¶ queaudi-
ταῦτα· καὶ ἐφοβήθησαν ἀκούσαντες ὅτι ῥωμαῖοί to
essent. Et venientes deprecati sunt eos: & edu-
39 εἰσι. καὶ ἐλθόντες παρεκάλεσαν αὐτοὺς· καὶ ἐξα-
centes rogabant † *egredi* vibe. Exeun- † vt egre-
40 γαγόντες ἠρώτων ἐξελθεῖν τῆς πόλεως. ἐξελ- derentur de
tes autem de * *custodia*, introierunt ad * carcere,
θόντες δὲ ἐκ τῆς φυλακῆς, εἰσῆλθον πρὸς τὴν
Lydiam: & ‡ *videntes* *fratres*, consolati sunt ‡ visis fra-
λυδίαν· καὶ ἰδόντες τοὺς ἀδελφοὺς, παρεκάλεσαν tribus,
eos, & ‡ *egressi sunt.* ‡ profecti
αὐτοὺς, καὶ ἐξῆλθον. sunt.

CAP. XVII. ιζ'.

a Iter facientes autem Amphipolim & Apollo- a Quum
1 Διοδεύσαντες δὲ τὴν ἀμφίπολιν καὶ ἀπολλω- perambu-
niam, venerunt *in* Thessalonicam, vbi erat syna- lassent
νίαν, ἦλθον εἰς θεσσαλονίκην, ὅπου ἦν συνα-
goga Iudæorum. Secundùm autem * *consuetum* Pau- * consue-
2 γωγὴ τῶν ἰουδαίων. κατὰ δὲ τὸ εἰωθὸς τῷ παυ- tudinem
Paulus,

lo introiuit ad eos, & per Sabbata tria
λω εἰσῆλθε πρὸς αὐτοὺς, καὶ ἐπὶ σάββατα τρία
differebat eis de scripturis: Adaperiens
διελέγετο αὐτοῖς ἀπὸ τῶν γραφῶν· διανοίγων
insinuans & proponens, quia Christum oportuit pati, &
καὶ παραθήμενος, ὅτι τὸν χριστὸν ἔδει παθεῖν καὶ
resurgere à mortuis: & quia hic est Christus
ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν· καὶ ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ χριστὸς
Iesus, quem ego annuncio vobis. Et quidam ex
Ἰησοῦς, ὃν ἐγὼ καταγγέλλω ὑμῖν. καί τινες ἐξ
eis † persuasi sunt, & adiuncti sunt
αὐτῶν ἐπείσθησαν, καὶ * προσεκληρώθησαν τῷ
Paulo & Silæ: & * religiosorum Græcorum
Παύλῳ καὶ τῷ Σίλᾳ· τῶν τε σεβομένων Ἑλλήνων
multa multitudo, ‖ mulierúmque primariarum non pau-
πολὺ πλῆθος, γυναικῶν τε τῶν πρώτων οὐκ ὀλί-
cæ. § Assumentes autem Iudæi * impersua-
γαι. προσλαβόμενοι δὲ οἱ ἰουδαῖοι οἱ ἀπειθοῦν-
si circumforaneorum quosdam viros malos, & ‖
τες τῶν ἀγορέων τινὰς ἄνδρας πονηροὺς, καὶ
turbam facientes, concitauerunt ciuitatem: † assisten-
ὀχλοποιήσαντες, ἐθορύβουν τὴν πόλιν· ἐπιστὰν-
tésque domui Iasonis, quærebant eos producere
τες τε τὴν οἰκίαν ἰάσονος, ἐζήτουν αὐτοὺς ἀγαγεῖν
in populum. * Non inuenientes autem eos, trahebant
εἰς τὸν δῆμον. μὴ εὑρόντες δὲ αὐτοὺς, ἔσυρον τὸν
Iasonem, & quosdam fratres ad principes ciuitatis,
ἰάσονα, καί τινας ἀδελφοὺς ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας,
clamantes, Quoniam ‡ habitatam subuertentes
βοῶντες, ὅτι οἱ τὴν οἰκουμένην ἀναστατώσαντες
hi, & hic adsunt: Quos suscepit
οὗτοι, καὶ ἐνθάδε πάρεισιν· οὓς ὑποδέδεκται
Iason: & hi omnes contra decreta
ἰάσων· καὶ οὗτοι πάντες ἀπέναντι τῶν δογμάτων
Cæsaris faciunt, regem dicentes alium §,
Καίσαρος πράττουσι, βασιλέα λέγοντες ἕτερον,

ἰησοῦν.

§ credide-
runt,
* προσ-
κληρόω
* de colēti-
bus Gen-
tilibus ma-
gna
‖ & mulie-
res nobi-
les
§ Zelantes
* assumen-
tesque de
vulgo
‖ turba fa-
cta
† &
‡ Et quum
non inue-
nissent
† hi qui
orbem cō-
citant, &
huc vene-
runt:
§ esse,

Iesum. Concitauerunt autem * *turbam*, & principes ciui- * plebem,
8 ἰησοῦν. ἐτάραξαν δὲ τὸν ὄχλον, καὶ τοὺς πολιτάρ-
tatis audientes hæc. Et ‖ *accipientes satisfactionem* ‖ acceptâ
9 χας ἀκούοντας ταῦτα. καὶ λαβόντες τὸ ἱκανὸν
a Iasone & † cæteris, dimiserunt eos. † à
παρὰ τοῦ ἰάσονος καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπέλυσαν αὐτούς.
At fratres * confestim per noctem ‖ *emise-* * verò
10 Οἱ δὲ ἀδελφοὶ εὐθέως διὰ τῆς νυκτὸς ἐξέπεμ- ‖ dimiserũt
runt Paulum & Silam in Beroeam. qui
ψαν τὸν παῦλον καὶ τὸν σίλαν εἰς βέροιαν. οἵτινες
† *aduenientes* in synagogam Iudæorum ¶ quum
παραγενόμενοι, εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν ἰουδαίων veniissent
* *abierunt.* Hi autem erant ‖ *generosiores alijs qui sunt* * introie-
11 ἀπῆσαν. οὗτοι δὲ ἦσαν εὐγενέστεροι τῶν ἐν runt.
‖ nobiliores eorum
in Thessalonica, qui susceperunt verbum cum om- qui sunt
θεσσαλονίκῃ, οἵτινες ἐδέξαντο τὸν λόγον μετὰ πα- Thessalonicæ,
ni † *alacritate*, *per diem* scrutantes † auiditate, quoti-
σης προθυμίας, τὸ καθ' ἡμέραν ἀνακρίνοντες die
scripturas, si haberent * hæc ita. ¶ Multi quidem * se
12 τὰς γραφὰς, εἰ ἔχοι ταῦτα οὕτω. πολλοὶ μὲν ¶ Et
ergo ex eis crediderunt, & ¶ *Græcarum* mulierum ¶ Gentiliũ
οὖν ἐξ αὐτῶν ἐπίστευσαν, καὶ τῶν ἑλληνίδων γυναικῶν
honestarum, & * *virorum* non pauci. Quũ autẽ * viri
13 τῶν εὐσχημόνων, καὶ ἀνδρῶν οὐκ ὀλίγοι. ὡς δὲ
cognouissent ‖ *ex* Thessalonica Iudæi, quia & ‖ in
ἔγνωσαν οἱ ἀπὸ τῆς θεσσαλονίκης ἰουδαῖοι, ὅτι καὶ
† *in Beroea annunciatum* est à Paulo ver- † Beroæ
ἐν τῇ βεροίᾳ κατηγγέλη ὑπὸ τοῦ παύλου ὁ λό- prædicatum
bum Dei, venerunt & illuc, * *concitantes turbas.* * commouentes &
γος τοῦ θεοῦ, ἦλθον κἀκεῖ, σαλεύοντες τοὺς ὄχλους. turbantes
Statim ¶ *autem* tunc Paulum dimiserunt fra- multitudinem.
14 εὐθέως δὲ τότε τὸν παῦλον ἐξαπέστειλαν οἱ ἀ- ¶ que
tres ¶ *ire* vsque ad mare: reman- ¶ vt iret
δελφοὶ πορεύεσθαι ὡς ἐπὶ τὴν θάλασσαν. ὑπέ-
serunt autem *hieque* Silas & Timotheus ibi. * *At* * Qui autẽ
15 μενον δὲ ὅ, τε σίλας καὶ ὁ τιμόθεος ἐκεῖ. οἱ δὲ κα- deducebãt

collocaturi Paulum, perduxerunt eum vsque ad Athenas;

θιγῶντες τὸν παῦλον, ἤγαγον ἕως ἀθηνῶν·

‖ accepto mandato ab eo

& ‖ accipientes mandatum ad Silam & Timotheum, vt quam † celiſſimè venirent ad illum, * abierunt. In autem Athenis ‡ expectante eos

καὶ λαβόντες ἐντολὴν πρὸς (ἵν) σίλαν καὶ τιμόθεον, ἵνα ὡς τάχιστα ἔλθωσι πρὸς αὐτὸν, ἐξῆλθον. ἐν δὲ ταῖς ἀθήναις ἐκδεχομένου αὐτοὺς

* ἐξίημι

‡ expectaret

Paulo, incitabatur ſpiritus eius in ipſo, ‖ videns idololatriæ deditam * cum

τοῦ παύλου, παρωξύνετο τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ, ‖ θεωροῦντι κατείδωλον οὖσαν τὴν πόλιν.

Diſputabat *quidem* igitur in ſynagoga * Iudæis, & colentibus, & in foro, per

διελέγετο μὲν οὖν ἐν τῇ συναγωγῇ τοῖς ἰουδαίοις, καὶ τοῖς σεβομένοις, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ, κατὰ

‖ omnes dies ad eos qui aderant.

‖ omnem diem ad contingentes.

πᾶσαν ἡμέραν πρὸς τοὺς παρατυγχάνοντας.

Quidam autem † *Epicureorum* & * *Stoicorum philoſophorum conijciebant* eo: & quidam dicebant, Quid *vtiq;* vult

τινὲς δὲ τῶν ἐπικουρείων καὶ τῶν στοϊκῶν φιλοσόφων συνέβαλλον αὐτῷ. καί τινες ἔλεγον, τί ἂν θέλοι

† Epicurei * Stoici philoſophi diſſerebãt cum

ſeminator verborum hic dicere? † *hi* autẽ ‖ *Peregrinorũ* dæmoniorũ

σπερμολόγος οὗτος λέγειν; οἱ δὲ, ξένων δαιμονίων

‡ alij ‖ Nouorũ

videtur * annunciator eſſe: quia Ieſum & reſurrectionem annunciabat. * *Apprehendentéſque* eum,

δοκεῖ καταγγελεὺς εἶναι. ὅτι τὸν ἰησοῦν καὶ τὴν ἀνάστασιν εὐηγγελίζετο. ἐπιλαβόμενοί τε αὐτοῦ,

* eis

* ‖ apprehenſum

ad Areopagum duxerunt, dicentes: Poſſumus

ἐπὶ τὸν ἄρειον πάγον ἤγαγον, λέγοντες, δυνάμεθα

‖ eſt † quæ * dicitur, ‡ Noua ‖ auribus noſtris. ¶ nam

ſcire quæ ‖ noua hæc † *à te* * *effata* doctrina. ‡ *Peregrina* enim quædam infers † *in aures*

γνῶναι τίς ἡ καινὴ αὕτη ὑπὸ σοῦ λαλουμένη διδαχή; ξενίζοντα γάρ τινα εἰσφέρεις εἰς τὰς ἀκοὰς

noſtras. volumus ergo ſcire quid * *vtique* velint hæc eſſe.

ἡμῶν. θέλομεν οὖν γνῶναι τί ἂν θέλοι ταῦτα εἶναι.

ἀθηναῖοι

Athenienſes autem omnes, & aduenæ hoſpites,
21 ἀθηναῖοι δὲ πάντες καὶ οἱ ἐπιδημοῦντες ξένοι, † nisi aut * aut
ad nihil aliud vacabant, † nam dicere *aliquid, & audire
εἰς οὐδὲν ἕτερον εὐκαίρουν, ἢ λέγειν τι ἢ ἀκούειν ‡ aliquid noui.
‡ nouum. Stans autem Paulus in medio A-
22 καινότερον. σταθεὶς δὲ ὁ παῦλος ἐν μέσῳ τοῦ ἀ-
reopagi, ait: * Viri Athenienſes, per omnia, quaſi
ρείου πάγου, ἔφη, ἄνδρες ἀθηναῖοι, κατὰ πάντα ὡς § ſuperſtitioſos
§ ſuperſtitioſiores vos * aſpicio. Præteriens
23 δεισιδαιμονεστέρους ὑμᾶς θεωρῶ. διερχόμενος ‖ videns ſi-mulachra
enim & ‖ contemplans ſacra veſtra, inueni & †
καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ὑμῶν, εὗρον καὶ † quod
aram in qua ſcriptum erat, Ignoto Deo. † quem ergo
βωμὸν ἐν ᾧ ἐπεγέγραπτο, ἀγνώστῳ θεῷ· ὃν οὖν * hoc
ignorantes colitis, * hunc ego annuncio vo-
ἀγνοοῦντες εὐσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ὑ- ‡ qui fecit § ſunt
bis. Deus ‡ faciens mundum & omnia quæ § in
24 μῖν. ὁ θεὸς ὁ ποιήσας τὸν κόσμον καὶ πάντα τὰ ἐν * quum ſit
eo: hic cæli & terræ Dominus * exiſtens, non
αὐτῷ οὗτος οὐρανοῦ καὶ γῆς κύριος ὑπάρχων, οὐκ
in manufactis templis habitat. Nec à mani-
25 ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ· οὐδὲ ὑπὸ χει- ‖ humanis
bus ‖ hominum colitur, indigens ali-
ρῶν ἀνθρώπων θεραπεύεται, προσδεόμενός τι- † quum * det
quo: † ipſe * dans omnibus vitam & inſpirationē ‡ per omnia: ‡ &
νος· αὐτὸς διδοὺς πᾶσι ζωὴν καὶ πνοὴν καὶ τὰ πάντα·
Fecitque ex vno ſanguine omne genus homi-
26 ἐποίησέ τε ἐξ ἑνὸς αἵματος πᾶν ἔθνος ἀνθρώ-
num inhabitare ſuper vniuerſam faciem
πων κατοικεῖν ἐπὶ παν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ὁ-
terræ: de-finiens ſtatuta tempora, & termi-
ρίσας προστεταγμένους καιροὺς, καὶ τὰς ὁροθε- § Deum,
nos habitationis eorum: Quærere § Dominum, ſi
27 σίας τῆς κατοικίας αὐτῶν· ζητεῖν τὸν κύριον, εἰ * aut
forte attrectent eum, * & inueniant, quamuis * ψηλα-φάω καὶ ψηλαφίω
ἄρα γε * ψηλαφήσειαν αὐτὸν καὶ εὕροιεν· καίτοιγε

non longè ab vnoquoque nostrùm ‖ *subsistentem.*
οὐ μακρὰν ἀπὸ ἑνὸς ἑκάστου ἡμῶν ὑπάρχοντα·
‖ sit. In ipso enim viuimus & mouemur & sumus: sicut
ἐν αὐτῷ γὰρ ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμὲν· ὡς
† vestrorũ & quidam † *apud vos* poëtarum dixerunt, Ipsius enim
καθ τινες τῶν καθ ὑμᾶς ποιητῶν εἰρήκασι, τοῦ γὰρ
* quum si- & genus sumus. * Genus ergo ‖ *subsistentes* ‖ Dei,
mus
καὶ γένος ἐσμέν. γένος οὖν ὑπάρχοντες τοῦ θεοῦ,
non debemus æstimare, auro aut argento aut la-
οὐκ ὀφείλομεν νομίζειν, χρυσῷ ἢ ἀργύρῳ ἢ λί-
pidi, sculpturæ artis & cogitationis homi-
θῳ, χαράγματι τέχνης καὶ ἐνθυμήσεως ἀνθρώ-
§ Et nis, Diuinum esse simile. ‖ *Ipsa* quidem *ergo* tempora
που, θεῖον εἶναι ὅμοιον. τοὺς μὲν οὖν χρόνους τῆς
huius ignorãtiæ despiciens Deus, nunc annunciat
ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ θεὸς, τὰ νῦν παραγγέλλει τοῖς
§ vt omnes hominibus § *omnibus* vbique * *pœnitere:* *Propter quod*
* pœnitẽ- tiam agãt. Eo quòd ‖ iudicatu- rus est or- bem in æ- quitate, † in
ἀνθρώποις πᾶσι πανταχοῦ μετανοεῖν. καθότι
statuit diem in quo ‖ *futurus est iudicare habitantem*
ἔστησεν ἡμέραν ἐν ᾗ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην
in iustitia, in viro quo statuit, fidem præ-
ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ὥρισε, πίστιν παρα-
bens omnibus, suscitans eum à mortuis. * Au-
σχὼν πᾶσιν, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. ἀκού-
‖ quidam *dientes* autem resurrectionẽ mortuorũ, ‖ *hi* quidem irridebant,
σαντες δὲ ἀνάστασιν νεκρῶν, οἱ μὲν ἐχλεύαζον,
‖ *hi* verò dixerunt: Audiemus te iterum de hoc.
οἱ δὲ εἶπον, ἀκουσόμεθά σου πάλιν περὶ τούτου.
Et sic Paulus exiuit de medio eorum.
καὶ οὕτως ὁ παῦλος ἐξῆλθεν ἐκ μέσου αὐτῶν.
Quidam verò viri adhærentes ei, crediderunt:
τινὲς δὲ ἄνδρες κολληθέντες αὐτῷ, ἐπίστευσαν·
‖ in quibus & Dionysius Areopagita, & mulier no-
ἐν οἷς καὶ διονύσιος ὁ ἀρεοπαγίτης, καὶ γυνὴ ὀνό-
mine Damaris, & alij cum eis.
μαρὶς δάμαρις, καὶ ἕτεροι σὺν αὐτοῖς.

14. Me-

CAP. XVIII.

1 Μετὰ ταῦτα χωρισθεὶς ὁ Παῦλος ἐκ τῆς
Post *autem* hæc egressus *Paulus* ab
Athenis, venit *in* Corinthum. Et inueniens quendā Iu-
2 Ἀθηνῶν, ἦλθεν εἰς Κόρινθον. καὶ εὑρών τινα Ἰου-
dæum nomine Aquilam, Ponticum genere, *nu-
δαῖον ὀνόματι Ἀκύλαν, Ποντικὸν τῷ γένει, προσ-
per ‖*venientem* ab Italia, & Priscil-
φάτως ἐληλυθότα ἀπὸ τῆς Ἰταλίας, καὶ Πρίσκιλ-
lam mulierem eius, †*propter ordinasse Clau-
λαν γυναῖκα αὐτοῦ, διὰ τὸ διατεταχέναι Κλαυ-
dium* discedere omnes Iudæos à Ro-
δίου χωρίζεσθαι πάντας τοὺς Ἰουδαίους ἐκ τῆς Ρώ-
ma: accessit* eos. Et ‡*propter* eiusdem artis §*esse*,
3 μης, προσῆλθεν αὐτοῖς. καὶ διὰ τὸ ὁμότεχνον εἶναι,
manebat apud eos, & operabatur: erant *enim tabernaculi
ἔμενε παρ' αὐτοῖς, καὶ ἠργάζετο· ἦσαν γὰρ σκηνο-
factores artem. Disputabat *autem* in synagoga
4 ποιοὶ τὴν τέχνην. διελέγετο δὲ ἐν τῇ συναγωγῇ
per omne sabbatum, ‖suadebátque Iudæis & Græcis,
κατὰ πᾶν σάββατον, ἔπειθέ τε Ἰουδαίους καὶ Ἕλληνας.
† *Vt* autem venissent de Macedonia, *hisce* Si-
5 ὡς δὲ κατῆλθον ἀπὸ τῆς Μακεδονίας ὅ, τε Σι-
las & Timotheus, *constringebatur spiritu* Pau-
λᾶς καὶ Τιμόθεος, συνείχετο τῷ πνεύματι ὁ Παῦ-
lus, testificans Iudæis ‡ Christum, Ie-
λος, διαμαρτυρόμενος τοῖς Ἰουδαίοις τὸν Χριστὸν, Ἰη-
sum. §*Oppositis* autem eis, & blaspheo
6 σοῦν. ἀντιτασσομένων δὲ αὐτῶν, καὶ βλασφη-
mantibus, excutiens vestimenta *, dixit ad
μούντων, ἐκτιναξάμενος τὰ ἱμάτια, εἶπε πρὸς
eos: Sanguis vester super caput vestrum, mun-
αὐτούς, Τὸ αἷμα ὑμῶν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ὑμῶν, κα-
dus ego: ‖*à nunc* ad gentes vadam.
θαρὸς ἐγὼ· ἀπὸ τοῦ νῦν εἰς τὰ ἔθνη πορεύσομαι.

* qui
‖ venerat
† eo quòd præcepisset Claudius
* ad
‡ quia
§ erat,
* autē sce-
nofactoriæ artis. Et
‖ interponens nomen Domini Iesu
† Quum
* instabat verbo
‡ esse
§ Contradicentibus
* sua,
‖ ex hoc

Et migrans indè, intrauit in domum cuiusdam no-
καὶ μεταβὰς ἐκεῖθεν, ἦλθεν εἰς οἰκίαν τινὸς ὀνο-
† Titi mine † Iusti, colentis Deum, cuius domus erat con-
μαζομένου ἰούστου, σεβομένου τὸν θεὸν, οὗ ἡ οἰκία ἦν συν-
iuncta synagogæ. Crispus autem archisy-
γομοῦσα τῇ συναγωγῇ. κρίσπος δὲ ὁ ἀρχισυ-
nagogus credidit Domino cum omni domo
νάγωγος ἐπίστευσε τῷ κυρίῳ σὺν ὅλῳ τῷ οἴκῳ
sua: & multi Corinthiorum audientes credebant,
αὐτοῦ· καὶ πολλοὶ τῶν κορινθίων ἀκούοντες ἐπίστευον,
& baptizabantur. Dixit autem Dominus per visionem
καὶ ἐβαπτίζοντο. Εἶπε δὲ ὁ κύριος δι' ὁράματος
* Noli ti- in nocte Paulo: * *Ne time*, sed loquere, &
mere, ἐν νυκτὶ τῷ παύλῳ, μὴ φοβοῦ, ἀλλὰ λάλει, καὶ
ne taceas. Propter quod ego sum tecum, & ne-
μὴ σιωπήσῃς. διότι ἐγώ εἰμι μετά σου, καὶ οὐ-
‡ Vt noceat mo apponetur tibi ‡ *ad malefaciendum tibi, propter quod populus*
δεὶς ἐπιθήσεταί σοι τοῦ κακῶσαί σε, διότι λαός
§ autem est mihi multus in ciuitate hac. Sedit §quo-
ἐστί μοι πολὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ. ἐκάθισε τε
* apud eos annum & menses sex, docens * *in eis*
ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἕξ, διδάσκων ἐν αὐτοῖς (W)
verbum Dei. Gallione autem proconsule
λόγον τοῦ θεοῦ. γαλλίωνος δὲ ἀνθυπατεύοντος τῆς
‖ vno ani- Achaïæ, insurrexerunt ‖ *concorditer* Iudæi
ἀχαΐας, κατεπέστησαν ὁμοθυμαδὸν οἱ ἰουδαῖοι
† in Pau- † *Paulo*, & adduxerunt eum ad tribunal,
τῷ παύλῳ, καὶ ἤγαγον αὐτὸν ἐπὶ τὸ βῆμα,
Dicentes: Quia contra legem hic persuadet
λέγοντες, ὅτι παρὰ (X) νόμον οὗτος ἀναπείθει
¶ Incipien- hominibus colere Deum. ¶ *Futuro*
τες ἄνθρωποις σέβεσθαι (Y) θεόν. μέλλοντος
autem Paulo aperire os, dixit Gallio
δὲ τοῦ παύλου ἀνοίγειν τὸ στόμα, εἶπεν ὁ γαλλίων
Iniquum ad Iudæos: Si quidem *ergo* esset ‡ *iniuria aliqua*, aut
πρὸς τοὺς ἰουδαίους, εἰ μὲν οὖν ἦν ἀδίκημά τι ἢ
ῥᾳδιούρ-

facinus † *malum*, ô ‡ Iudæi, § *iuxta rationem vtiq;* su-
ῥᾳδιούργημα πονηρόν, ὦ Ἰουδαῖοι, κατὰ λόγον ἂν ἀ-
stinerem vos. Si verò * *quæstio est* de verbo,
νεσχόμην ὑμῶν. Εἰ δὲ ζήτημά ἐστι περὶ λόγου,
& nominibus, & ‖ *lege quæ secundum vos*, videritis i-
καὶ ὀνομάτων, καὶ νόμου τοῦ καθ' ὑμᾶς, ὄψεσθε αὐ-
pi iudex *enim* ego horum ° *non volo* esse. Et
τοί· κριτὴς γὰρ ἐγὼ τούτων οὐ βούλομαι εἶναι. καὶ
‖ *abegit* eos à tribunali. Apprehen-
ἀπήλασεν αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ βήματος. ἐπιλα-
dentes autem omnes *Græci* Sosthenem principem
βόμενοι δὲ πάντες οἱ Ἕλληνες Σωσθένην τὸν ἀρχι-
synagogæ, percutiebant ‡ ante tribunal: &
συνάγωγον ἔτυπτον ἔμπροσθεν τοῦ βήματος, καὶ
nihil eorum Gallioni curæ erat. At Paulus
οὐδὲν τούτων τῷ Γαλλίωνι ἔμελεν. ὁ δὲ Παῦλος
§ adhuc * *admanens* dies multos, fratribus
ἔτι προσμείνας ἡμέρας ἱκανάς, τοῖς ἀδελφοῖς
valefaciens, enauigauit in Syriam, & cum
ἀποταξάμενος ἐξέπλει εἰς Συρίαν, καὶ σὺν
eo Priscilla & Aquila, ‖ *tonsus* ca-
αὐτῷ Πρίσκιλλα καὶ Ἀκύλας, κεκαρμένος τὴν κε-
put in Cenchreis: habebat enim votum. Deue-
φαλὴν ἐν Κεγχρεαῖς· εἶχε γὰρ εὐχήν. κατήν-
nit *autem* in Ephesum, & illos reliquit * ibi. I-
τησε δὲ εἰς Ἔφεσον, κἀκείνους κατέλιπεν αὐτοῦ. αὐ-
pse verò ingressus in synagogam, disputabat †
τὸς δὲ εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν, διελέγετο
Iudæis. *Interrogantibus autem eis* ‡ *super plus*
τοῖς Ἰουδαίοις. ἐρωτώντων δὲ αὐτῶν ὅπως πλείονα
tempus manere apud eos, non consensit: Sed
χρόνον μεῖναι παρ' αὐτοῖς, οὐκ ἐπένευσεν· ἀλλὰ
§ *valedixit* eis, dicens, *Oportet me omnino*
ἀπεταξάμενος αὐτοῖς, εἰπών, δεῖ με πάντως τὴν
festum venientem facere in Hierosolyma:
ἑορτὴν τὴν ἐρχομένην ποιῆσαι εἰς Ἱεροσόλυμα·

† pessimæ,
‡ viri
§ rectè
* ἀνέχο-
μαι
* quæstio-
nes sunt
‖ legis ve-
stræ, vos-
ipsi
° nolo
† minauit
* ἀπε-
λαύνω
‡ eum
§ verò quū
* sustinuis-
set
‖ qui sibi
totōderat
° quę
† cum
‡ vt am-
pliori tē-
pore ma-
neret
‡ valefa-
ciens, &

iterum autem reuertar ad vos, Deo volen-
πάλιν δὲ ἀνακάμψω πρὸς ὑμᾶς, τοῦ θεοῦ θέλον-
te, & profectus ab Epheso. Et descendens
τος· καὶ ἀνήχθη ἀπὸ τῆς Ἐφέσου. καὶ κατελθὼν
* ascendit, & salutauit ‖ & ° facto ibi aliquanto tempore,
in Cæsaream, * ascendens & saluans
εἰς Καισάρειαν, ἀναβὰς, καὶ ἀσπασάμενος τὴν
ecclesiam, ‖ descendit in Antiochiam. Et °fa-
ἐκκλησίαν, κατέβη εἰς Ἀντιόχειαν. καὶ ποιή-
ciens tempus aliquod, profectus est, perambulans ex ordine
σας χρόνον τινὰ, ἐξῆλθε, διερχόμενος καθεξῆς
Galaticam regionem & Phrygiam, confir-
τὴν Γαλατικὴν χώραν καὶ Φρυγίαν, ἐπιστηρί-
mans omnes discipulos. Iudæus autē quidā
ζων πάντας τοὺς μαθητάς. Ἰουδαῖος δέ τις
Apollos nomine, Alexandrinus genere, vir elo-
Ἀπολλὼς ὀνόματι, Ἀλεξανδρεὺς τῷ γένει, ἀνὴρ λό-
quens, deuenit in Ephesum, potens existens in
γιος, κατήντησεν εἰς Ἔφεσον, δυνατὸς ὢν ἐν
scripturis. Hic erat edoctus viam
ταῖς γραφαῖς. οὗτος ἦν κατηχημένος τὴν ὁδὸν
Domini, & feruens spiritu loquebatur, & do-
τοῦ κυρίου, καὶ ζέων τῷ πνεύματι, ἐλάλει καὶ ἐ-
† sunt de Iesu, ‡ ergo § quemquum audissent
cebat diligenter ea quæ † de Domino, sci-
δίδασκεν ἀκριβῶς τὰ περὶ τοῦ κυρίου, ἐπιστά-
ens tantùm Baptisma Ioannis. Hic ‡ que cœ-
μενος μόνον τὸ βάπτισμα Ἰωάννου. οὗτός τε ἤρ-
pit fiducialiter agere in synagoga. § au-
ξατο παρρησιάζεσθαι ἐν τῇ συναγωγῇ· ἀκού-
dientes autem eum Aquila & Priscilla, assum-
σαντες δὲ αὐτοῦ Ἀκύλας καὶ Πρίσκιλλα, προσε-
pserunt eum, & diligentiùs ei exposuerunt
λάβοντο αὐτὸν, καὶ ἀκριβέστερον αὐτῷ ἐξέθεντο τὴν
* Domini. Quum vellet
viam * Dei Volente autem eo ire in
ὁδὸν τοῦ θεοῦ. βουλομένου δὲ αὐτοῦ διελθεῖν εἰς
Achaiam, exhortati fratres, scripserunt
τὴν Ἀχαΐαν, προτρεψάμενοι οἱ ἀδελφοὶ ἔγραψαν
τοῖς μα-

discipulis ‖ excipere eum. qui ° aduen- ‖ vt susci-
ποῖς μαθηταῖς ἀποδέξασθαι αὐτόν. ὃς πα- piens
niens contulit multum † credentibus per rant, quum ve-
ραγενόμενος συνεβάλετο πολὺ τοῖς πεπιστευκόσι διὰ τῆς niſſet,
gratiam. Vehementer enim Iudæos ‖ redar- † his qui
χάριτος. εὐτόνως γὰρ τοῖς ἰουδαίοις διακατη- credidera-
guebat publicè, ostendens per scripturas esse rant.
λέγχετο δημοσίᾳ, ἐπιδεικνὺς διὰ τῶν γραφῶν εἶ- ‖ reuince-
Christum, Iesum. bat
ναι τὸν χριστὸν, ἰησοῦν.

CAP. XIX. ιθ'.

1 Factũ est autẽ * in Apollo ‖ esse in Corintho, * quum
Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ ἀπολλὼ εἶναι ἐν κορίνθῳ, ‖ esset Co-
Paulum, peragrantem superiores partes, venire in rinthi, vt
παῦλον διελθόντα τὰ ἀνωτερικὰ μέρη, ἐλθεῖν εἰς Paulus, peragratis
Ephesum: & † inuenientes quosdam discipulos, Dixit ‖ ad superioribus partibus, veniret
2 ἔφεσον· καὶ εὑρών τινας μαθητὰς, εἶπε πρὸς ‖ inuenire-
eos: Si Spiritum sanctum accepistis credentes? que
αὐτοὺς, εἰ πνεῦμα ἅγιον ἐλάβετε πιστεύσαντες; * Illi autẽ dixerunt ad eum: Sed neque si Spiritus san- * At
Ἀλλ' οἱ εἶπον πρὸς αὐτὸν, ἀλλ' οὐδὲ εἰ πνεῦμα ἅ- ctus est, audiuimus. ‖ Dixitque ad eos: In ‖ Ille verò
3 γιόν ἐστιν, ἠκούσαμεν. εἶπέ τε πρὸς αὐτοὺς, εἰς ait:
quo ergo baptizati estis? ° Illi autem dixerunt: In Ioannis ° Qui
τί οὖν ἐβαπτίσθητε; οἱ δὲ εἶπον, εἰς τὸ ἰωάννου
baptismate. Dixit autem Paulus, Ioannes quidem ba-
4 βάπτισμα. εἶπε δὲ παῦλος, ἰωάννης μὲν ἐβα- ptizauit † baptismo pœnitentiæ † populo dicens: In † baptis-
πτισε βάπτισμα μετανοίας τῷ λαῷ λέγων, εἰς mate
‖ venientem post ipsum vt crederent, hoc est, ‖ populũ,
τὸν ἐρχόμενον μετ' αὐτὸν ἵνα πιστεύσωσι, τοῦτέστιν, ‖ eum qui
in Christum Iesum. * Audientes autem baptiza- venturus
εἰς τὸν χριστὸν ἰησοῦν. ἀκούσαντες δὲ ἐβαπτίσθη- esset
5 σαν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἰησοῦ. καὶ ἐπιθέντος * His au-
tisunt in nomine Domini Iesu. Et ‖ imponente ditis,
‖ quũ im-
posuisset

illis ἀυτοῖς
Paulus ὁ παῦλος
manus. venit Spiritus τὰς χεῖρας, ἦλθε τὸ πνεῦμα
& sanctus super eos, † loq uerúque linguis & pro- ἅγιον ἐπ' αὐτοὺς, ἐλάλουν τε γλώσσαις καὶ προ-
phetabant. Erant autem omnes viri fere quode- φήτευον. ἦσαν δὲ οἱ πάντες ἄνδρες ὡσεὶ δεκα-
cim ‡ cum fiducia Introgressus autem in synagogam, ‡ liberè δύο. Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν συναγωγὴν, ἐπαρ-
loquebatur per menses tres disputans & sua- ρησιάζετο, ἐπὶ μῆνας τρεῖς διαλεγόμενος καὶ πεί-
den *quæ* de * regno Dei. Quũ autẽ quidã θων τὰ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ. ὡς δέ τινες
indurarentur, & non crederent, maledicentes * ἀπειθέω ἐσκληρύνοντο, καὶ * ἠπείθουν, κακολογοῦντες τὴν
§ Domini viam § coram multitudine, discedens ab eis, se- ὁδὸν ἐνώπιον τοῦ πλήθους, ἀποστὰς ἀπ' αὐτῶν ἀ-
gregauit discipulos, * quotidie disputans φώρισε τοὺς μαθητὰς, καθ' ἡμέραν διαλεγόμενος
in schola Tyranni cuiusdam. Hoc autẽ factum est per ἐν τῇ σχολῇ τυράννου τινός. τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐπὶ
* biennũ, * *annos duos*, ita vt omnes ‖ *habitantes* ἔτη δύο, ὥστε πάντας τοὺς κατοικοῦντας τὴν ἀ-
‖ qui habitant in Asia, audirent * Iudæi atque Gentiles. *siam audire* verbum Domini *Iesu*, * *Iudæosque* σίαν ἀκοῦσαι τὸν λόγον τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, Ἰουδαίους τε
† modicas quaslibet ‡ manum *& Græcos.* Virtutésque non † *vulgares* καὶ Ἕλληνας. δυνάμεις τε οὐ τὰς τυχούσας
faciebat Deus per ‡ *manus* Pauli. Ita vt etiã super ἐποίει ὁ θεὸς διὰ τῶν χειρῶν παύλου. ὥστε καὶ
§ deferrẽtur languidos * *adferri* à corpore ἐπὶ τοὺς ἀσθενοῦντας ἐπιφέρεσθαι ἀπὸ τοῦ χρωτὸς
* recedebant eius sudaria vel semicinctia, & * *abscedere* αὐτοῦ σουδάρια ἢ σιμικίνθια, καὶ ἀπαλλάσσεσθαι
‖ nequam egrediebantur ab eis languores, & spiritus * *malignos exire* ab eos. Tentauerunt autem ἀπ' αὐτῶν τὰς νόσους, τά τε πνεύματα τὰ πο-
νηρὰ ἐξέρχεσθαι ἀπ' αὐτῶν. ἐπεχείρησαν δέ

τινες

quidam †de circumeuntibus Iudæis exorcistis, † &
τινες ἀπὸ τῶν περιερχομένων ἰουδαίων ἐξορκιστῶν,
invocare super ‡ *habentes* spiritus ma- ‡ eos qui
ὀνομάζειν ἐπὶ τοὺς ἐχοντας τὰ πνεύματα τὰ πο- habebant
los, nomen Domini Iesu, dicentes: ‖ *Adiuramus* ‖ Adiuro
νηρὰ τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἰησοῦ, λέγοντες, ὁρκίζομεν
vos † Iesum, quem Paulus prædicat. Erant † per
14 ὑμᾶς τὸν ἰησοῦν, ὃν ὁ παῦλος κηρύσσει. ἦσαν
autē quidam filij Sceuæ Iudæi principis sacerdotum septem,
δέ τινες υἱοὶ σκευᾶ ἰουδαίου ἀρχιερέως ἑπτὰ, ⟨1⟩
hoc ‡ *facientes.* Respondens autem spiritus ‖ ma- ‡ qui faciebant.
15 τοῦτο ποιοῦντες. ἀποκριθὲν δὲ τὸ πνεῦμα τὸ πο- ‖ nequam
lignus, dixit †: Iesum noui, & Paulum † eis:
νηρὸν, εἶπε, τὸν ἰησοῦν γινώσκω, καὶ τὸν παῦλον
scio: vos autem qui estis? Et insiliens in
16 ἐπίσταμαι· ὑμεῖς δὲ τίνες ἐστέ; καὶ ἐφαλόμενος ἐπ'
eo homo in quo erat ‡ *spiritus malignus*, ‡ dæmoniū
αὐτοὺς ὁ ἄνθρωπος ἐν ᾧ ἦν τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, pessimū, & dominat⁹
& *prædominatus eis*, inualuit contra eos, ita vt amborū,
καὶ κατακυριεύσας αὐτῶν, ἴσχυσε κατ' αὐτῶν, ὥστε
‖ *nudos*, & *vulneratos* effugere ex ‖ nudi & vulnerati
γυμνοὺς, καὶ τετραυματισμένους ἐκφεύγειν ἐκ effugerent
domo illa. Hoc autem factū est notum omnibus de
17 τοῦ οἴκου ἐκείνου. τοῦτο δὲ ἐγένετο γνωστὸν πᾶσιν * paßma-
Iudæis † *que & Græcis habitantibus Ephesum*, τίζομαι
τοῖς ἰουδαίοις τε καὶ ἕλλησι τοῖς κατοικοῦσι τὴν ἔφεσον, † a q; Gē-
& cecidit timor super omnes illos, & magnifica- rilib⁹, qui habitabāt
καὶ ἐπέπεσε φόβος ἐπὶ πάντας αὐτοὺς, καὶ ἐμεγαλύ- Ephesū,
batur nomen Domini Iesu. Multique cre-
18 νετο τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου ἰησοῦ. πολλοί τε τῶν πε-
dentium veniebant confitentes, & annun-
πιστευκότων ἤρχοντο ἐξομολογούμενοι, καὶ ἀναγγέλ- ciantes actus suos. Multi autem † cu- ‡ ex eis qui
19 λοντες τὰς πράξεις αὐτῶν. ἱκανοὶ δὲ τῶν τὰ περι- riosa ‖ *agentium conferentes* libros † fuerant
ἐργα πραξάντων συνενέγκαντες βίβλους ‖ sectari, cōtule-
† & runt

‖cōputatis pretiis combusserunt coram omnibus, & ‖ *computauerunt*
κατέκαιον ἐνώπιον πάντων, καὶ συνεψήφισαν τὰς
‖ pecuniã denariorũ quinquaginta millium. †fortiter ‖ Dei confirmabatur. His †impletis. ‖ transiit ‖ Hierosolymam, † Quoniã postquam fuero
‖ *pretia* illorum, & inuenerũt ‖ *argenti myriades quinque.* Ita † *per potentiam* verbum ‖ *Domini* crescebat,
τιμὰς αὐτῶν, καὶ εὗρον ἀργυρίου μυριάδας πέν-
τε. οὕτω κατὰ κράτος ὁ λόγος τοῦ κυρίου ηὔξανε,
& ‖ *insualescebat.* *Vt* autem †*impleta sunt haec*, proposuit
καὶ ἴσχυεν. ὡς δὲ ἐπληρώθη ταῦτα, ἔθετο ὁ
Paulus in ‖spiritu, ‖ *peruadens* Macedoniam,
παῦλος ἐν τῷ πνεύματι, διελθὼν τὴν μακεδονίαν,
& Achaiam ire *in* ‖ *Hierusalem*, dicens:
καὶ ἀχαΐαν, πορεύεσθαι εἰς ἰερουσαλήμ, εἰπών,
† *Quod post fieri me* ibi, oportet me & Romam vi-
ὅτι μετὰ τὸ γενέσθαι με ἐκεῖ, δεῖ με καὶ ῥώμην ἰ-
dere. Mittens autem in Macedoniam duos
δεῖν. ἀποστείλας δὲ εἰς τὴν μακεδονίαν δύο τῶν
‖ ex ministrantibus ‖ *ministrantium* sibi, Timotheum & Erastum, ipse re-
διακονούντων αὐτῷ, τιμόθεον καὶ ἔραστον, αὐτὸς ἐ-
‖ ad †illo tempore ‖ tempus in Asiam. Facta est autẽ †*secundum*
πέσχε χρόνον εἰς τὴν ἀσίαν. ἐγένετο δὲ κατ᾽
‖ minima ‖ Domini. *tempus illud* turbatio non ‖ *parua* de via.
καιρὸν οὐκ ὀλίγος περὶ τῆς ὁδοῦ.
† argentarius, Demetrius enim quidam nomine, † *argenticudator*,
δημήτριος γάρ τις ὀνόματι, ἀργυροκόπος,
faciens ædes argenteas Dianæ, præstabat
ποιῶν ναοὺς ἀργυροῦς ἀρτέμιδος, παρεῖχεν
‖ conuocans, artificibus quæstum non modicum. Quos ‖ *con-*
τοῖς τεχνίταις ἐργασίαν οὐκ ὀλίγην· οὓς συνά-
‖huiusmodi erant † artificio ‖ videtis, *gregans*, & eos qui ‖*eirca talia* opifices, di-
γαγὼν, καὶ τοὺς περὶ τὰ τοιαῦτα ἐργάτας, εἶ-
xit: Viri, scitis quia de hoc † *opificio*
πεν, ἄνδρες, ἐπίστασθε ὅτι ἐκ ταύτης τῆς ἐργασίας
‖ videtis, acquisitio nobis est. Et ‖ *spectatis*, & auditis, quia
ἡ εὐπορία ἡμῖν ἐστι. καὶ θεωρεῖτε, καὶ ἀκούετε, ὅτι
non solùm Ephesi, sed pene totius Asiæ, Pau-
οὐ μόνον ἐφέσου, ἀλλὰ σχεδὸν πάσης τῆς ἀσίας ὁ παῦ-

lus hic suadens auertit multam turbam, dicens:
λος ὅτ* πείθας μετέστησεν ἱκανὸν ὄχλον, λέγων, * πείθω
Quoniã non sunt Dij | *per manus facti.* Non so- | qui manibus fiũt.
27 ὅτι οὐκ εἰσὶ θεοὶ οἱ διὰ χειρῶν γινόμενοι. οὐ μό-
lùm autẽ hæc † *periclitatur* nobis pars in redargutio- † periclitabitur
νον δὲ τοῦτο κινδυνεύει ἡμῖν τὸ μέρος εἰς ἀπελεγ-
nem venire, sed & magnæ deæ Dia-
μὸν ἐλθεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέ-
næ templum in nihilum ‡ *reputari*, *futurum autem* & ‡ reputabitur, sed
μιδος ἱερὸν εἰς οὐδὲν λογισθῆναι, μέλλειν δὲ καὶ
destrui ‖ *maiestatẽ* eius, quam tota A- ‖ incipiet maiestas
καθαιρεῖσθαι τὴν μεγαλειότητα αὐτῆς, ἣν ὅλη ἡ Ἀ-
sia & † *habitata* colit. ‡ *Audientes autem &* † orbis
28 σία καὶ ἡ οἰκουμένη σέβεται. ἀκούσαντες δὲ καὶ ‡ His auditis repleti
facti pleni excandescentia, exclamauerunt dicentes: Ma- sunt ira, &
γενόμενοι πλήρεις θυμοῦ, ἔκραζον λέγοντες, μεγά-
gna Diana Ephesiorum. Et implera est ciuitas
29 λη ἡ Ἄρτεμις Ἐφεσίων. καὶ ἐπλήσθη ἡ πόλις
tota confusione, ‖ *irruerúntque vnanimiter* in ‖ & impetum fecerunt vno
ὅλη συγχύσεως, ὥρμησάν τε ὁμοθυμαδὸν εἰς τὸ animo
theatrum, † *corripientes Caium & Aristarchum Ma-* † rapto
θέατρον, συναρπάσαντες Γάϊον καὶ Ἀρίσταρχον Μα- *cedonas comites* Pauli. Caio, & Aristarcho, Mace-
30 κεδόνας, συνεκδήμους τοῦ Παύλου. τοῦ δὲ Παύ- donibus, comitibus
λου βουλομένου εἰσελθεῖν εἰς τὸν δῆμον, οὐκ εἴων ‡ volente intrare in populum, non ‖ *sinebant* ‡ autem
αὐτὸν οἱ μαθηταί. τινὲς δὲ καὶ τῶν Ἀσιαρχῶν ὄν- *eum* discipuli. Quidam autem & † Asiæ ‡ *principũ exi-* ‖ permiserunt
31 τες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτὸν, παρε- *stentes* ei amici, ‖ *mittentes* ad eum, † ro- † de principibus, qui erant eius
καλοῦν μὴ δοῦναι ἑαυτὸν εἰς τὸ θέατρον. ἄλλοι ‡ miserunt
quid ergo aliud *quid* clamabant. erat enim ecclesia con- † rogantes ne daret
μὲν οὖν ἄλλο τι ἔκραζον. ἦν γὰρ ἡ ἐκκλησία συγ- * ‡ autem
fusa, & plures nesciebant ‖ *cuius causa* vocati
κεχυμένη, καὶ οἱ πλείους οὐκ ᾔδεισαν τίνος ἕνεκεν ‖ quã ex causa

conueniſſent. De autem turba †*protrahe-*
συνῆλθόσαν. ἐκ δὲ τοῦ ὄχλου προεβίβα- 33
runt Alexandrum, propellentibus eum Iudæis.
σαν Ἀλέξανδρον, προβαλόντων αὐτὸν τῶν Ἰουδαίων.
ut Alexander ‡ *cōsultans* manum, volebat
ὁ δὲ Ἀλέξανδρος κατασείσας τῇ χειρὶ ἤθελεν
‖ *rationari* populo. † *Agnoscentes autem quòd*
ἀπολογεῖσθαι τῷ δήμῳ. ἐπιγνόντες δὲ ὅτι 34
Iudæus esset, vox facta est vna ‡ *ex omnibus* quasi
Ἰουδαῖός ἐστι, φωνὴ ἐγένετο μία ἐκ πάντων ὡς
per horas duas ‖ *clamantibus*, Magna Diana E-
ἐπὶ ὥρας δύο κραζόντων, μεγάλη ἡ Ἄρτεμις Ἐ-
pheſiorum. † *Reprimens autem* ſcriba
φεσίων. καταστείλας δὲ ὁ γραμματεὺς 35
‡ *turbas*, ‡ *turbam*, dixit: viri Epheſij, quis enim eſt ‖ *ho-*
ὄχλον, φησὶν, ἄνδρες Ἐφέσιοι, τίς γάρ ἐστιν ἀνθρω-
mo qui † *non cognoſcit* Epheſiorum ciuitatem ‡ *adituam exi-*
πος ὃς οὐ γινώσκει τὴν Ἐφεσίων πόλιν νεωκόρον οὖ-
ſtentem magnæ *deæ* Dianæ, & Iouis ‖ *prolis?*
σαν τῆς μεγάλης θεᾶς Ἀρτέμιδος, καὶ τοῦ διοπετοῦς;
† *Incontradicibilibus* ergo ‡ *exiſtentibus* his, ‖ *neceſſe eſt* vos
ἀναντιῤῥήτων οὖν ὄντων τούτων, δέον ἐστὶν ὑμᾶς 36
ſedatos † *ſubſiſtere*, & nihil ‡ *præceps*
κατεσταλμένους ὑπάρχειν, καὶ μηδὲν προπετὲς
agere. Adduxiſtis enim homines iſtos
πράσσειν. ἠγάγετε γὰρ τοὺς ἄνδρας τούτους 37
neque ſacrilegos, neque blaſphemantes Deam
οὔτε ἱεροσύλους, οὔτε βλασφημοῦντας τὴν θεὰν
veſtram. ‖ *Si quidem ergo* Demetrius & qui cum eo †
ὑμῶν. Εἰ μὲν οὖν Δημήτριος καὶ 38
ſunt artifices, aduerſus aliquem * *ſermonem* habent, ‡ *fora a-*
οἱ σὺν αὐτῷ τεχνῖται, πρός τινα λόγον ἔχουσιν, ἀγοραῖοι ἄ-
guntur, & proconſules ſunt. ‖ *poſtulent* alij
γονται, καὶ ἀνθύπατοί εἰσιν· ἐγκαλείτωσαν ἀλλή-
alios. Si autē quid * *de aliū requiritis*, in legi-
λοις. Εἰ δέ τι περὶ ἑτέρων ἐπιζητεῖτε, ἐν τῇ ἐν- 39
νόμῳ

† *detrahe-*
runt

‡ *autem ſilen-*
tio poſtulato
‖ *reddere*
rationem
† *Quem vt*
cognouerūt Iudæū
eſſe,
‡ *omnium*,
‖ *clamantium*,
† *Et quum*
ſedaſſet
‡ *turbas*,
‖ *hominū*,
† *neſciat*
‡ *cultricē*
eſſe
‖ *que*
† *Quum*
‡ *contrà-*
dici non
poſſit
‖ *oportet*
† *eſſe*,
‡ *temerè*
‖ *Quòd ſi*
† *ſunt*
* *cauſam*
‡ *cōuentus*
forenſes
‖ *accuſent*
inuicem.
* *alterius*
rei quæri-
tis,

tima ecclesia † *absolueretur.* *Etenim* periclitamur * *postulari* seditionis ‡ *circa hodiernum.* nulla *causa* *subsistente*, *de* * *qua* possimus dare rationem concursus istius. & hæc † *dicens*, dimisit ecclesiam.

† poterit accusari. Nam & * agi ‡ hodierna, quum nullus ob noxius sit de * quo ‖ reddere † suum dixisset,

τίμα ἐκκλησία † ἀπολυθήσεται. καὶ γὰρ κινδυνεύομεν ἐγκαλεῖσθαι στάσεως περὶ τῆς σήμερον, μηδενὸς αἰτίου ὑπάρχοντος, περὶ οὗ δυνησόμεθα ‖ δοῦναι λόγον τῆς συστροφῆς ταύτης. καὶ τοῦτο εἰπὼν, ἀπέλυσε τὴν ἐκκλησίαν.

CAP. XX. κ'.

Post * autem ‖ *cessasse* *tumultum*, *adhortans* Paulus * *discipulos*, & *salutans* *exiit* *proficisci* in Macedoniam.

* quam ‖ cessauit tumultus, vocatis, * discipulis, & exhortatus eos, valedixit, & profectus est vt iret

1 Μετὰ δὲ τὸ παύσασθαι τὸν θόρυβον, προσκαλεσάμενος ὁ Παῦλος τοὺς μαθητὰς, καὶ παρακαλέσας ἐξῆλθε πορεύεσθαι εἰς τὴν Μακεδονίαν.

‡ *Perambulans* autem partes illas, & exhortatus eos ‡ sermone multo, venit in Græciam. * Facta

2 διελθὼν δὲ τὰ μέρη ἐκεῖνα, καὶ παρακαλέσας αὐτοὺς λόγῳ πολλῷ, ἦλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. ποιήσας τε μῆνας τρεῖς, γενομένης αὐτῷ ἐπιβουλῆς ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων μέλλοντι ἀνάγεσθαι εἰς τὴν Συρίαν, * ἐγένετο γνώμη τοῦ ὑποστρέφειν διὰ Μακεδονίας. ἐξηκολούθησε δὲ αὐτῷ ἄχρι τῆς Ἀσίας Σώπατρος

3

quum autem per ambulasset ‡ fuisset * Vbi quũ fecisset ‖ facte sunt illi insidiæ † nauigaturo * habuitq; consilium vt reuerteretur ‡ Sosipater

4 Πύρρου Βεροιαίου, Θεσσαλονικέων δὲ Ἀρίσταρχος καὶ Σεκοῦνδος, καὶ Γάϊος Δερβαῖος, καὶ Τιμόθεος· Ἀσιανοὶ δὲ, Τυχικὸς καὶ Τρόφιμος. οὗτοι δὲ προελθόν-

Pyrrhi Berœensis: Thessalonicensium verò Aristarchus, & Secundus, & Caius Derbæus, & Timotheus: Asiani verò, Tychicus & Trophimus. Hi ‡ antecedentes,

§ quũ præcessissent, sustinuerunt

res manserunt nos in Troade. Nos verò enauiga-
ιες ἐμεινον ἡμας ἐν τρωαδι· ἡμεις δ ἐξεπλευ-
uimus post dies azymorum à Philip-
σαμεν μετα τας ἡμερας των ἀζυμων ἀπο φιλιπ-
*in diebus pis, & venimus ad eos in Troadem in-
πων, και ἠλθομεν προς αὐτους εἰς την τρωαδα α-
era dies quinque vbi demorati sumus diebus septem.
χρις ἡμερων πεντε, ὁπου διετριψαμεν ἡμερας ἑπτα.
‖sabbati, quum cõ-ueniſſe-mus † cum *profecturus in craſtinum, ‡ copioſæ §quũ mergeretur *graui, ‖ ductus ¶Ad quem quũ deſcẽdiſſet * incubuit ſuper eũ, ‖ Nolite turbari, ¶ enim * que ‖ ſatis, † lucem, *profectus eſt.
In autem vna ‖ ſabbatorum, congregatis
ἐν δε τη μια των σαββατων, συνηγμενων των
diſcipulis ad frangendum panem, Paulus diſputabat †
μαθητων του κλασαι αρτον, ὁ παυλος διελεγε
eis, *futurus exire poſtridie, prorraxitque
αὐτοις μελλων ἐξιεναι τη ἐπαυριον, παρετεινε τε
ſermonem vſque in mediam noctem. Erant autem lampa-
τον λογον μεχρι μεσονυκτιου. ἡσαν δε λαμπα-
‡ des ‡ multæ in cœnaculo vbi eramus congregati.
δες ἱκαναι ἐν τῳ ὑπερῳῳ οὑ ἡμεν συνηγμενοι.
Sedens autem quidã adoleſcens nomine Eutychus ſuper
καθημενος δε τις νεανιας ὀνοματι ευτυχος ἐπι
feneſtram, ¶ deiectus ſomno *profundo, di-
της θυριδος, καταφερομενος ὑπνῳ βαθει, διαλε-
ſputante Paulo diutius, ‖ ruens pro-
γοντος του παυλου ἐπι πλειον, κατενεχθεις ἀπο
ſomno, cecidit de tertio cœnaculo deorſum, & ſublatus eſt
του ὑπνου, ἐπεσεν ἀπο του τριστεγου κατω, και ἠρθη
mortuus. † Deſcendens autem Paulus, * irruit ei,
νεκρος. καταβας δε ὁ παυλος ἐπεπεσεν αὐτῳ,
& complexus dixit: ‡ Ne tumultuemini: nam
και συμπεριλαβων εἰπε, μη θορυβεισθε· ἡ γαρ
anima ¶ ipſius in ipſo eſt. * Aſcendens autem & fran-
ψυχη αὐτου ἐν αὐτῳ ἐστιν. ἀναβας δε και κλα-
gens * panem, & guſtans, ‖ ad multúmque alloquutus
σας ἀρτον, και γευσαμενος, ἐφ ἱκανον τε ὁμιλησας
vſque ad † diluculum, ſic * exiit. Adduxerũt autem puẽ-
ἀχρις αὐγης, οὑτως ἐξηλθεν. ἠγαγον δε τον παι-
ra
δα ζωντα

rum viuentem, & consolati sunt non ‡ *mediocriter*. Nos ‡ minimè
δα ζωντα, καὶ παρεκλήθησαν οὐ μετρίως. ἡμεῖς
13 autem ‡ *progressi ad* nauem, * *deuecti sumus* in ‡ ascendē-
ἐπὶ τὸ πλοῖον, ἀνήχθημεν εἰς τὴν res
Asson, indè ‡ *futuri recipere* Pau- * nauiga-
Ἄσσον, ἐκεῖθεν μέλλοντες ἀναλαμβάνειν τὸν Παῦ- uimus
lum: sic enim ‡ *erat constituerat*, * *futurus ipse* ‡ susceptu-
λον· οὕτω γὰρ ἦν διατεταγμένος, μέλλων αὐτὸς ri
pedibus ire. *Vt autem* † *ingressus est nobis* in Asson, ‖ dispose-
πεζεύειν. ὡς δὲ συνέβαλεν ἡμῖν εἰς τὴν Ἄσσον, rat ipse
14 * *recipientes eum* venimus *in* Mitylenen. per terram
ἀναλαβόντες αὐτὸν ἤλθομεν εἰς Μιτυλήνην. iter facturus. Quum
Et indè *abnauigantes*, sequenti ‡ *deue-* † inuenis-
κἀκεῖθεν ἀποπλεύσαντες, τῇ ὑπιούσῃ κατην- ‡ die set nos.
15 nimus contra Chium: ‡ *at* alia ‖ *adiecimus* * assumpto
τήσαμεν ἀντικρὺ Χίου. τῇ δὲ ἑτέρᾳ παρεβάλομεν ‡ & eo
in Samon, & *manentes in Trogyllio*, se- ‖ applicui-
εἰς Σάμον, καὶ μείναντες ἐν Τρωγυλλίῳ, τῇ ἐχο- mus
quenti † venimus *in* Miletum. Proposuerat enim Pau- † die
16 μένῃ ἤλθομεν εἰς Μίλητον. ἐκεῖνε γὰρ ὁ Παῦ- lus transnauigare Ephesum, ‡ *vt non fieret* ‡ ne qua
λος παραπλεῦσαι τὴν Ἔφεσον, ὅπως μὴ γένηται mora illi
ei tempus terere in Asia: festinabat enim, si fieret
αὐτῷ χρονοτριβῆσαι ἐν τῇ Ἀσίᾳ· ἔσπευδε γὰρ, εἰ
possibile esset sibi, ‡ *diem* ‖ *Pentecostes fieri* ‡ vt
δυνατὸν εἴη αὐτῷ, τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς γενέσθαι ‖ Penteco-
in Hierosolymis. A autem Mileto mittens *in* sten face-
εἰς Ἱεροσόλυμα. ἀπὸ δὲ τῆς Μιλήτου πέμψας εἰς ret,
17 Ephesum, vocauit maiores natu ec-
Ἔφεσον, μετεκαλέσατο τοὺς πρεσβυτέρους τῆς ἐκ- clesiæ. † *Vt autem* aduenissent ad eum, ‡ dixit † Quique
κλησίας. ὡς δὲ παρεγένοντο πρὸς αὐτὸν, εἶπεν ‡ & simul
18 eis: Vos scitis à prima die à essent
αὐτοῖς, ὑμεῖς ἐπίστασθε ἀπὸ πρώτης ἡμέρας ἀφ' ‡ qualiter
qua ingressus sum in Asiam, ‡ *quomodo cum vobis* om- vobiscum
ἧς ἐπέβην εἰς τὴν Ἀσίαν, πῶς μεθ' ὑμῶν τὸν παν- pes

ne tempus fuerim, Seruiens Domino cum
τὰ χρόνον ἐλθὼν, δουλεύων τῷ κυρίῳ μετὰ
omni humilitate, & multis lacrymis, &
πάσης ταπεινοφροσύνης, καὶ πολλῶν δακρύων, καὶ
tentationibus, quæ euenerint mihi in insidiis
τῶν συμβάντων μοι ἐν τοῖς ἐπιβουλαῖς
Iudæorum. Vt nihil remiserim eorum
τῶν Ἰουδαίων· ὡς οὐδὲν ὑπεστειλάμην τῶν συμ-
quæ ferentium, ad non annunciandum vobis, & docendum
φερόντων, τοῦ μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν, καὶ διδάξαι
vos publicè & per domos: Testifi-
ὑμᾶς δημοσίᾳ καὶ κατ' οἴκους· διαμαρτυρό-
cans Iudæis atque & Græcis in Deum pœni-
μενος Ἰουδαίοις τε καὶ Ἕλλησι τὴν εἰς θεὸν μετά-
tentiam & fidem in Dominum nostrum Iesum Christum.
νοιαν, καὶ πίστιν τὴν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.
Et nunc ecce ego vinctus spiritu, va-
καὶ νῦν ἰδοὺ ἐγὼ δεδεμένος τῷ πνεύματι, πορεύ-
do in Hierusalem, quæ in ea concurſu-
ομαι εἰς Ἰερουσαλήμ, τὰ ἐν αὐτῇ συναντήσον-
ra mihi non noſcens. Nisi quòd Spiritus san-
τά μοι μὴ εἰδώς. πλὴν ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅ-
ctus per ciuitatem proteſtatur mihi, dicens quòniã vincula
γιον κατὰ πόλιν διαμαρτύρεταί μοι, λέγον ὅτι δεσμὰ
me & tribula iones manent. Sed nullius rationem fa-
με καὶ θλίψεις μένουσιν. ἀλλ' οὐδενὸς λόγον ποιοῦ-
cio, nec habeo animam meam pretioſam mihi ipſi; vt
μαι, οὐδὲ ἔχω τὴν ψυχήν μου τιμίαν ἐμαυτῷ, ὡς
finiam curſum meum cum gaudio, & miniſterium
τελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ χαρᾶς, καὶ τὴν διακονίαν
quod accepi à Domino Iesu, proteſtifica-
ἣν ἔλαβον παρὰ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, διαμαρτύρα-
ri Euangelium gratiæ Dei. Et nunc
σθαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ. καὶ νῦν
ecce ego ſcio quia non amplius videbitis faciem
ἰδοὺ ἐγὼ οἶδα ὅτι οὐκέτι ὄψεσθε τὸ πρόσωπόν
μου

meam vos omnes, † *in quibus* transiui prædicans
μου ὑμεῖς πάντες, ἐν οἷς διῆλθον κηρύσσων τὴν
regnum Dei. * *Ideo & testor vobis*
26 βασιλείαν τοῦ θεοῦ. διὸ καὶ μαρτύρομαι ὑμῖν
in hodierna die, quia mundus ‡ *ego* à
ἐν τῇ σημερον ἡμέρᾳ, ὅτι καθαρὸς ἐγὼ ἀπὸ τοῦ
sanguine omnium. Non enim subterfugi, ‡ *ad*
27 αἵματος πάντων. οὐ γὰρ ὑπεστειλάμην τοῦ
non annunciandum vobis omne consilium Dei:
μὴ ἀναγγεῖλαι ὑμῖν πᾶσαν τὴν βουλὴν τοῦ θεοῦ.
Attendite *ergo* vobis*ipsis* & vniuerso gregi
28 προσέχετε οὖν ἑαυτοῖς καὶ παντὶ τῷ ποιμνίῳ,
in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos,
ἐν ᾧ ὑμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔθετο ἐπισκόπους,
* *pascere* ecclesiam Dei, quam acquisi- * regere
ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, ἣν περιεποιή-
uit | *per proprium sanguinem.* Ego *enim* scio *hoc*, | sanguine
29 σατο διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος. ἐγὼ γὰρ οἶδα τοῦτο, suo.
quoniam intrabunt post discessionem meam lupi † *gra-* † rapaces
ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἄφιξίν μου λύκοι βα-
ues in vos, non parcentes gregi. Et
30 ρεῖς εἰς ὑμᾶς, μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου. καὶ
ex vobis ipsis exurgent viri loquentes
ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀναστήσονται ἄνδρες λαλοῦντες
peruersa, * *ad abstrahendum* discipulos post * vt abdu-
διεστραμμένα, τοῦ ἀποσπᾶν τοὺς μαθητὰς ὀπίσω cant
se ‡ *Ideo* vigilate, ‡ *memores* quoniã * trien- ‡ Propter
31 αὐτῶν. διὸ γρηγορεῖτε, μνημονεύοντες ὅτι τρι- quod
nium noctem & diem non cessaui cum ‡ memoria
ετίαν νύκτα καὶ ἡμέραν οὐκ * ἐπαυσάμην μετὰ retinẽtes.
lacrymis monens vnumquemque ‖. Et nunc com- * per
32 δακρύων νουθετῶν ἕνα ἕκαστον· καὶ τανῦν πα- * παύομαι
mendo vos, *fratres*, Deo & verbo ‖ vestrum.
ὑθημι ὑμᾶς, ἀδελφοί, τῷ θεῷ καὶ τῷ λόγῳ τῆς
gratiæ ipsius, † *potenti*, *superædificare* & † qui po-
χάριτος αὐτοῦ, τῷ δυναμένῳ ἐποικοδομῆσαι καὶ tens est

dare vobis hæreditatem in sanctificatis omni-
δοῦναι ὑμῖν κληρονομίαν ἐν τοῖς ἡγιασμένοις πά-
& bus. Argentum * aut aurum, aut vestem nullius con-
σιν. ἀργυρίου ἢ χρυσίου ἢ ἱματισμοῦ οὐδενὸς ἐ-
‡ scitis, cupiui. Ipsi † nostis, quoniam ‡ usibus meis
πεθύμησα. αὐτοὶ γινώσκετε, ὅτι ταῖς χρείαις μου,
& existentibus eum me, ministrauerunt manus i
καὶ τοῖς οὖσι μετ' ἐμοῦ ὑπηρέτησαν αἱ χεῖρες αὗ-
stæ. Omnia ostendi vobis, quoniam sic laborantes
ται. πάντα ὑπέδειξα ὑμῖν, ὅτι οὕτω κοπιῶντας
* ac oportet suscipere infirmos, * memi-
δεῖ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἀσθενούντων, μνημο-
‖ verbi nisseque ‖ verborum Domini Iesu, (quoniam ipse dixit:)
νεύειν τε τῶν λόγων τοῦ κυρίου Ἰησοῦ, ὅτι αὐτὸς εἶπε,
Beatius est dare magis quàm accipere. Et
μακάριόν ἐστι διδόναι μᾶλλον ἢ λαμβάνειν. καὶ
† quum di- hæc † dicens, ponens genua sua cum omnibus
ταῦτα εἰπών, θεὶς τὰ γόνατα αὐτοῦ σὺν πᾶσιν
xisset, po- sitis geni- bus suis illis orauit. Magnus autē factus est fletus
αὐτοῖς προσηύξατο. ἱκανὸς δὲ ἐγένετο κλαυθμὸς
omnium: & procumbentes super collum
πάντων, καὶ ἐπιπεσόντες ἐπὶ τὸν τράχηλον τοῦ
Pauli, exosculabantur eum: Dolentes ma-
παύλου, κατεφίλουν αὐτόν, ὀδυνώμενοι μά-
ximè in verbo quod dixerat, quoniam nō amplius fa-
λιστα ἐπὶ τῷ λόγῳ ᾧ εἰρήκει, ὅτι οὐκέτι μέλ-
* essent visuri. & dedu- cebant ri esse faciem eius spectare: * præmittebant
λοιτο τὸ πρόσωπον αὐτοῦ θεωρεῖν· προέπεμπον
autem eum ad nauem.
δὲ αὐτὸν εἰς τὸ πλοῖον.

CAP. XXI.

* Quum ‖ esset vt naufragaremus, abstracti ‡ recto cursu
* Ut autē factū ‖ est prouehi nos auulsos
ΩΣ δὲ ἐγένετο ἀναχθῆναι ἡμᾶς ἀποσπασθέντας
ab eis, ‡ rectà currentes venimus in
ἀπ' αὐτῶν, εὐθυδρομήσαντες ἤλθομεν εἰς τὴν
Κῶν,

Coum: ‡ *at* sequenti *in* Rhodum, & indè *in* Pa-
κῶν, τῇ ὲξῆς εἰς τὴν ῥόδον, κἀκεῖθεν εἰς πά-
taram. Et * *inuenientes* nauem transferentem in Phœ-
2 ταρα. καὶ εὑρόντες πλοῖον διαφέρον εἰς φοι-
nicen, ascendentes ‖ *proiecti sumus.* † *Apparentes*
3 νίκην, ἐπιβάντες ἀνήχθημεν. ἀναφάναντες
autem Cypro, & relinquentes eam ad sini-
ὲυ τὴν κύπρον, καὶ καταλιπόντες αὐτὴν εὐώνυ-
stram, nauigauimus in Syriam, & * *deuecti sumus* in
μον, ἐπλέομεν εἰς συρίαν, καὶ * κατήχθημεν εἰς
Tyrum, ibi enim erat nauis expositura
τύρον· ἐκεῖσε γὰρ ἦν τὸ πλοῖον ἀποφορτιζόμενον
onus. ‡ Et *inuenientes discipulos, admon-*
4 τὸ γόμον. καὶ ἀνευρόντες τοὺς μαθητὰς, ἐπεμεί-
simus ‡ *et* diebus septem, qui Paulo dice-
ναμεν αὐτοῦ ἡμέρας ἑπτά, οἵτινες τῷ παύλῳ ἔλε-
bant per Spiritum, * *non ascendere in Hieru-*
γον διὰ τοῦ πνεύματος, μὴ ἀναβαίνειν εἰς ἱερου-
salem. Quando autem factum est nos peragere
5 σαλήμ. ὅτε δὲ ἐγένετο ἡμᾶς ἐξαρτίσαι τὰς
dies, exeuntes ibamus, ‖ *præmittentibus*
ἡμέρας, ἐξελθόντες ἐπορευόμεθα, προπεμπόντων
nos omnibus cum vxoribus & filiis vsque foras
ἡμᾶς πάντων σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἕως ἔξω τῆς
ciuitatem: & † *ponentes genua* in littore,
πόλεως· καὶ θέντες τὰ γόνατα ἐπὶ τὸν αἰγιαλὸν,
orauimus. Et * *salutantes* inuicem, a-
6 προσηυξάμεθα· καὶ ἀσπασάμενοι ἀλλήλους, ἐ-
scendimus in nauem: illi autem redierunt in
πέβημεν εἰς τὸ πλοῖον· ἐκεῖνοι δὲ ὑπέστρεψαν εἰς
‡ *propria.* Nos verò ‡ *nauigationem perficientes,* à
7 τὰ ἴδια. ἡμεῖς δὲ τὸν πλοῦν διανύσαντες, ἀπὸ
Tyro descendimus *in* Ptolemaidam, & * *salu-*
τύρου κατηντήσαμεν εἰς πτολεμαίδα, καὶ ἀσπα-
tantes fratres, manebimus die vna
σάμενοι τοὺς ἀδελφοὺς, ἐμείναμεν ἡμέραν μίαν

§ & die
* quum inuenissemus
‡ nauigauimus
† Quum apparuissemus
* venimus
* κατάσω
‡ Inuentis autē discipulis,
§ ibi
* ne ascenderet Hierosolymā. Et expletis diebus, profecti
‖ deducentibus
† positis genibus
* quum valefeciſſemus
‡ sua.
‡ nauigatione explicita,
* salutatis fratribus,

‖ Alia autem die profecti

apud illos. ‖ *Ac postridie egressi,* veni-

πρὸς αὐτούς. τῇ δὲ ἐπαύριον ἐξελθόντες, ἤλθο-

mus *in* Cæsaream. & intrantes *in* domum

μεν εἰς Καισάρειαν. καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸν οἶκον

† qui erat vnus de

Philippi Euangelistæ † *existentis ex* septem, man-

Φιλίππου τοῦ εὐαγγελιστοῦ ὄντος ἐκ τῶν ἑπτά, ἐμεί-

simus apud eum. Huic autem erant filiæ vir-

ναμεν παρ' αὐτῷ. τούτῳ δὲ ἦσαν θυγατέρες παρ-

* Et quum moraremur per

gines quatuor prophetantes. * *Admanentibus*

θένοι τέσσαρες προφητεύουσαι. ‖ ἐπιμενόντων

‡ aliquot, superuenit

autem nobis dies ‡ *plures, descendit* quidam à Iu-

δὲ ἡμῶν ἡμέρας πλείους, κατῆλθέ τις ἀπὸ τῆς Ἰου-

§ Is quum veniisset

dæa propheta, nomine Agabus. § *Et veniens*

δαίας προφήτης, ὀνόματι Ἄγαβος. καὶ ἐλθὼν

‖ tulit † &

ad nos, & ‖ *tollens* zonam Pauli, † alli-

πρὸς ἡμᾶς, καὶ ἄρας τὴν ζώνην τοῦ Παύλου, δη-

gánsque sibi manus & pedes, dixit: Hæc

σας τε αὐτοῦ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας, εἶπε, Τάδε

dicit Spiritus sanctus, Virum cuius est zona

λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, Τὸν ἄνδρα οὗ ἐστὶν ἡ ζώνη

‡ alligabũt

hæc, sic * *vincient* in Hierusalem Iudæi, &

αὕτη, οὕτω δήσουσιν ἐν Ἱερουσαλὴμ οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ

§ Quod quum audissemus,

tradent in manus Gentium. ‡ *Ve autem audi-*

παραδώσουσιν εἰς χεῖρας ἐθνῶν. ὡς δὲ ἠκού-

uimus haec, rogabamus nósque & qui loci il-

σαμεν ταῦτα, παρεκαλοῦμεν ἡμεῖς τε καὶ οἱ ἐντό-

§ erant, ne ascẽderet Hierosolymam.

lius § *ad non ascendere eum in Hierusalem.* Respon-

πιοι τοῦ μὴ ἀναβαίνειν αὐτὸν εἰς Ἱερουσαλήμ. ἀπε-

Tunc ‖ & dixit: † affligentes

dit*que* Paulus: ‖ Quid facitis flentes, & † *com-*

κρίθη τε ὁ Παῦλος, Τί ποιεῖτε κλαίοντες, καὶ συν-

minuentes meum cor? ego enim non solùm

θρύπτοντές μου τὴν καρδίαν; ἐγὼ γὰρ οὐ μόνον

‡ alligari, ‖ paratus sum propter nomen

‡ *vinciri*, sed & mori in Hierusalem ‖ *pa-*

δεθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀποθανεῖν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἕ-

rate habeo pro nomine Domini Iesu.

τοίμως ἔχω ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου Ἰησοῦ.

μη φ.

† *Non suasi autem eo, quieuimus, dicen-* † Et quum ei suadere non posse-
14 μὴ πειθομένου δ' αὐτοῦ, ἡσυχάσαμεν, εἰπόν- mus.
tes: Voluntas Domini fiat. Post autem
15 τες, τὸ θέλημα τοῦ κυρίου γινέσθω. μετὰ δὲ τὰς
dies istos præparati ascendebamus in
ἡμέρας ταύτας ἐπισκευασάμενοι ἀνεβαίνομεν εἰς
Hierusalem. *Simul* venerant autē & * *discipulorum* à * ex discipulis
16 Ἱεροσόλυμα. συνῆλθον δὲ καὶ τῶν μαθητῶν ἀπὸ
Cæsarea nobiscum, adducentes † apud quem hospitare- † secum
καισαρείας σὺν ἡμῖν, ἄγοντες παρ' ᾧ * ξενισθῶ- * ξενίζω
men. ‖ *Mnasonem* quendā Cyprium, antiquum discipulum. ‖ Iasonem
μεν, Μνάσωνί τινι Κυπρίῳ, ἀρχαίῳ μαθητῇ.
* *Factu autem nobis in* Hierosolymam, libenter * Et quum
17 γενομένων δὲ ἡμῶν εἰς ἱεροσόλυμα, ἀσμένως veniſſemus
exceperunt nos fratres. *At* sequenti ‖ in ‖ autē die
18 ἐδέξαντο ἡμᾶς οἱ ἀδελφοί. τῇ δὲ ἐπιούσῃ εἰ- * εἰσειμι
troibat Paulus nobiscum ad Iacobum, omnésque
σῆ ει παῦλος σὺν ἡμῖν πρὸς ἰάκωβον, πάντες τε
* *adfuerunt* seniores. † *Et salutans* * collecti
19 παρεγένοντο οἱ πρεσβύτεροι. καὶ ἀσπασάμενος sunt
eos, *exposuit per vnum singulum* quæ feciſſet Deus † Quos
αὐτοῖς, ἐξηγεῖτο καθ' ἓν ἕκαστον ὧν ἐποίησεν ὁ θεὸς quum ſalutaſſet,
in Gentibus per ministerium illius. * *At au-* narrauit
20 ἐν τοῖς ἔθνεσι διὰ τῆς διακονίας αὐτοῦ. οἱ δὲ ἀ- per ſingu-
dientes glorificabant Deum, dixerúntque ei: ‡ *Conſpi-* la,
κούσαντες ἐδόξαζον τὸν θεόν, εἶπόν τε αὐτῷ, θεω- * At illi
is frater, quot *decem* millia sunt § *Iudæorum* quum au-
ρεῖς ἀδελφέ, πόσαι μυριάδες εἰσὶν ἰουδαίων τῶν diſſent,
‡ vides *credentium*? & omnes * *æmulatores* legis *subsi-* magnifi-
πεπιστευκότων, καὶ πάντες ζηλωταὶ τοῦ νόμου ὑπάρ- cabant
sunt. ‖ *Edocti erant* autem de te, quia discessionem § in Iudæis
21 χουσι. κατηχήθησαν δὲ περὶ σοῦ, ὅτι ἀποστασίαν qui crediderunt? * æmulatores sunt
doceas à Moyse * *eos* qui per Gentes † *omnes* ‖ Audierūt
διδάσκεις ἀπὸ μωσέως τοὺς κατὰ τὰ ἔθνη πάντας * eorum
Iudæos, dicens non * circumcidere *ipsos* filios ‡ † sunt Iudæorum,
ἰουδαίους, λέγων μὴ περιτέμνειν αὐτοὺς τὰ τέκνα, * debere eos
‡ suos.

§ secundum consuetudinem ingredi. * Vtique ‖ te superueniſſe.

neque §ritibus ambulare. Quid ergo eſt? * omnino oportet multitudinē conuenire: audient enim ‖quòd
μηδὲ τοῖς ἔθεσι περιπατεῖν. τί οὖν ἐστί; πάν-
τως δεῖ πλῆθος συνελθεῖν· ἀκούσονται γάρ ὅτι
superueniſti. Hoc ergo fac quod tibi dicimus: Sunt
ἦλυθας. τοῦτο οὖν ποίησον ὃ σοὶ λέγομεν· εἰσὶν
nobis viri quatuor, votum habentes ſuper ſe-
ἡμῖν ἄνδρες τέσσαρες εὐχὴν ἔχοντες ἐφ' ἑαυ-
* His aſſumptis ſanctifica te ipſos. * Hos aſſumens purificator cum illis:
τῶν. τούτοις παραλαβὼν ἁγνίσθητι σὺν αὐτοῖς,
& impende in illis, vt radant
καὶ δαπάνησον ἐπ' αὐτοῖς, ἵνα ξυρήσωνται τὴν
† capita, † caput, & ſcient omnes, quia ea quæ audierunt
κεφαλήν, καὶ γνῶσι πάντες ὅτι ὧν κατήχηνται
*falſa ſunt, ‖ ambulas de te, * nihil eſt, ſed § incedis & ipſe le-
περὶ σοῦ, οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ στοιχεῖς καὶ αὐτὸς φυ-
§ his qui crediderunt ex * vt abſtineāt ſe ab idolis immolato, & ſanguine, & ſuffocato & fornicatione.
λάσσων τὸν νόμον. περὶ δὲ τῶν πεπιστευκότων ἐθνῶν
gem cuſtodiens. De autem § credentibus Gentibus
ἡμεῖς ἐπεστείλαμεν, κρίναντες μηδὲν τοιοῦτον τη-
nos ſcripſimus, iudicantes * nihil huiuſmodi obſer-
ρεῖν αὐτοὺς, εἰ μὴ φυλάσσεσθαι αὐτοὺς τό, τε εἰ-
uare eos, ſi non cauere eos hoc, & i-
δωλόθυτον, καὶ τὸ αἷμα, καὶ πνικτὸν, καὶ πορνείαν.
do ‖ immolatum, & ſanguinem, & ſuffocatum, & fornicationem:
‖ assumptis viris, poſtera
Tunc Paulus ‖ aſſumens viros,
τότε ὁ Παῦλος παραλαβὼν τοὺς ἄνδρας, τῇ
26 ſequenti die cum illis purificatus intrauit in
ἑχομένῃ ἡμέρᾳ σὺν αὐτοῖς ἁγνισθεὶς εἰσῄει εἰς
templum annuncians expletionem die-
τὸ ἱερὸν διαγγέλλων τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ἡμε-
rum purificationis, donec offerretur pro v-
ρῶν τοῦ ἁγνισμοῦ, ἕως οὗ προσηνέχθη ὑπὲρ ἑ-
‖ Dum noquoque eorum oblatio. * Vt autem futuri
νὸς ἑκάστου αὐτῶν ἡ προσφορά. ὡς δὲ ἔμελ-
† conſummarentur * erant ſeptem dies † conſummari, hi qui de Aſia
λον αἱ ἑπτὰ ἡμέραι συντελεῖσθαι, οἱ ἀπὸ τῆς Ἀσίας
Ἰουδαῖοι

Iudæi, ‡ *consp*ientes eum in templo, § *confuderunt* ‡ quum vidissent § concitauerunt * populũ, ‖ ei,
ἰουδαῖοι θεασάμενοι αὐτὸν ἐν τῷ ἱερῷ, συνέχεον
omnem * *turbam*, & iniecerunt manus ‖ *in*
πάντα (ϖ) ὄχλον, καὶ ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπ'
eum, Clamantes, Viri Israëlitæ, adiuna-
28 αὐτὸν. κράζοντες, ἄνδρες ἰσραηλῖται, βοηθεῖ-
te: hic est homo qui aduersus populum & le-
τε· οὗτός ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ κατὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ νό-
gem, & locum hunc omnes vbique do-
μου, καὶ τοῦ τόπου τούτου πάντας πανταχοῦ διδάσ-
cens: insuper & * *Graecos* induxit in templum, * Gentiles
κων· ἔτι τε καὶ ἕλληνας εἰσήγαγεν εἰς τὸ ἱερὸν,
& † *polluit* sanctum locum istum. * *Fuerant* enim *vi-* † violauit
29 καὶ * κεκοίνωκε τὸν ἅγιον τόπον τοῦτον. ἦσαν γὰρ εω- * Viderant * κοινόω
dentes Trophimum Ephesium in ciuitate cum i-
ρακότες τρόφιμον τὸν ἐφέσιον ἐν τῇ πόλει σὺν αὐ-
pso, quẽ existimauerũt quoniã in templum introduxisset Pau-
τῷ, ὃν ἐνόμιζον ὅτι εἰς τὸ ἱερὸν εἰσήγαγεν ὁ παῦ-
lus. Commotáque est ciuitas tota, & facta est con-
30 λος. ἐκινήθη τε ἡ πόλις ὅλη, καὶ ἐγένετο συν-
cursio populi: & apprehendentes Paulum, trahe-
δρομὴ τοῦ λαοῦ· καὶ ἐπιλαβόμενοι τοῦ παύλου * εἷλ- * ἕλκω
bant eum extra templum, & statim clausæ sunt ia-
κυσαν αὐτὸν ἔξω τοῦ ἱεροῦ, καὶ εὐθέως ἐκλείσθησαν αἱ θύ-
nuæ. Quærentibus autem eum occidere, ‡ *ascendit fa-* ‡ nunciatum est
31 ραι. ζητούντων δὲ αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἀνέβη φά-
ma tribuno cohortis, Quia tota confunditur
σις τῷ χιλιάρχῳ τῆς σπείρης, ὅτι ὅλη συγκέχυται
Hierusalem. Qui § *ex ipsa assumens mi-* § statim, assumptis
32 ἱερουσαλήμ. ὃς ἀπ' αὐτῆς παραλαβὼν στρα- *litibus* & *centuriones*, decurrit ad illos. militibus & centurionibus,
τιώτας καὶ ἑκατοντάρχους, κατέδραμεν ἐπ' αὐτούς.
* *Illi autem videntes* tribunum & milites, cessa- * Qui quũ vidissent
οἱ δὲ ἰδόντες τὸν χιλίαρχον καὶ τοὺς στρατιώτας, ἐ- ‖ percutere
sauerunt ‖ *percutientes* Paulum. * *Appropinquans autẽ* * Tunc ac-
παύσαντο τύπτοντες τὸν παῦλον. ἐγγίσας δὲ ὁ cedens

ψ eum alligari
tribunus apprehendit eum, & iussit ψ *vinciri*
χιλίαρχος ἐπελάβετο αὐτοῦ, & ἐκέλευσε δεθῆναι
* feciſſet
catenis duabus: & interrogabat quis *nam* eſſet, & quid * *eſſet*
ἁλύσεσι δυσὶ καὶ ἐπυνθάνετο τίς ἂν εἴη, καὶ τί ἐστι
perpetrans. Alij autem aliud *quid* clamabãt in turba.
πεποιηκώς. οἱ δὲ ἄλλο τι ἐβόων ἐν τῷ ὄχλῳ.
ǂ & quum non poſſet ǂ *non potens* autem cognoſcere certum ψ *propter tu-*
μὴ δυνάμενος δὲ γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς διὰ τὸν θο-
multum, iuſſit duci eum in ca-
ρυβον, ἐκέλευσεν ἀχθῆναι αὐτὸν εἰς τὴν παρεμ-
stra. * *Quum autem factus eſt* ad gradus,
βολήν. ὅτε δὲ ἐγένετο ὅτι τοῖς ἀναβαθμοῖς,
‖ vt portaretur contigit ‖ *portari* eum à militibus propter
συνέβη βαστάζεσθαι αὐτὸν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν διὰ
* vim* populi. * *violentiam turbæ.* Sequebatur enim multitudo
τὴν βίαν τοῦ ὄχλου. ἠκολούθει γὰρ τὸ πλῆθος τοῦ
† Et quum cœpiſſet populi clamans, Tolle eum: † *Futuréſque* indu-
λαοῦ κράζον, αἶρε αὐτόν. μέλλων τε εἰσάγε-
ci in caſtra Paulus, dicit tri-
σθαι εἰς τὴν παρεμβολὴν ὁ παῦλος, λέγει τῷ χι-
* loqui ǂ qui buno: Si licet mihi *dicere* aliquid ad te? *ille vero di-*
λιάρχῳ, εἰ ἔξεστί μοι εἰπεῖν τι πρός σε; ὁ δὲ ἔ-
xit, Græcè noſti? Nonne tu es Æ-
φη, Ἑλληνιστὶ γινώσκεις; οὐκ ἄρα σὺ εἶ ὁ Αἰ-
ǂ qui * cõcitaſti, & eduxiſti ǂ millia virorum ǂ *ille* ante hos dies tumultum * *mouens*, &
γύπτιος ὁ πρὸ τούτων τῶν ἡμερῶν ἀναστατώσας, καὶ
educens in deſertum quatuor ǂ *mille* vi-
ἐξαγαγὼν εἰς τὴν ἔρημον τοὺς τετρακισχιλίους ἀν-
o Et † ad eum * à Tarſo, ǂ ignorę ſ munìceps. * Et quum ille permiſiſſet
δρας τῶν σικαρίων; εἶπε δὲ ὁ παῦλος, ἐγὼ ἀνθρω-
ros ſicariorum? *Dixit autem* † Paulus: Ego ho-
πος μέν εἰμι Ἰουδαῖος Ταρσεύς, τῆς Κιλικίας οὐκ ἀ-
ſtum ciuitatis ǂ *eius* rogo autem te, permitte
σήμου πόλεως πολίτης. δέομαι δέ σου, ἐπίτρεψόν
mihi loqui ad populum. * *Permittente autem*
μοι λαλῆσαι πρὸς τὸν λαόν. ἐπιτρέψαντος δὲ
αὐτοῦ,

eo, Paulus stans in gradibus, annuit
αὐτῷ, ὁ Παῦλος ἑστὼς ἐπὶ τῶν ἀναβαθμῶν, κατέσεισε
manu † *populo. multo verò* silentio facto, allo- † ad plebem
τῇ χειρὶ τῷ λαῷ. πολλῆς δὲ σιγῆς γενομένης, προσε- & magno
quutus est Hebræa lingua, dicens:
φωνήσε τῇ Ἑβραΐδι διαλέκτῳ, λέγων.

CAP. XXII. κβ'.

Viri fratres & Patres, audite *a medam* *a quam
1 ΑΝδρες ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ἀκούσατέ μου τῆς ad vos nunc † *excusationem. Audientes* autem quia † reddo ra-
πρὸς ὑμᾶς νυνὶ ἀπολογίας. ἀκούσαντες δὲ ὅτι tionem.
2 Hebræa lingua *alloquerentur* § illos, ma- Quum au- diffent
τῇ Ἑβραΐδι διαλέκτῳ προσεφώνουν αὐτοῖς, μᾶλ- § ad
gis præstiterunt silentium. & dicit? Ego *quidem* sum
3 λον παρέσχον ἡσυχίαν· καὶ φησιν· ἐγώ μέν εἰμι
vir Iudæus, natus *in* Tarso Ciliciæ,
ἀνὴρ Ἰουδαῖος, γεγεννημένος ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας,
nutritus autem in ciuitate ista secus
* ἀνατεθραμμένος δὲ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ παρὰ * ad pe-
pedes Gamalielis, eruditus iuxta *exquisi- dem.
τοὺς πόδας Γαμαλιήλ, πεπαιδευμένος κατ' ἀκρι- * veritatē
tionem paternæ legis, ‖ *zelotes existens* ‖ æmula-
βειαν τοῦ πατρῴου νόμου, ζηλωτὴς ὑπάρχων τοῦ tor legis,
Dei, sicut † omnes vos estis hodie: Qui † &
4 θεοῦ, καθὼς πάντες ὑμεῖς ἐστε σήμερον· οἵ
hanc viam persequutus sum vsq; ad mortem: ‡ *vinciens* ‡ alligans
ταύτην τὴν ὁδὸν ἐδίωξα ἄχρι θανάτου, δεσμεύων
& tradens in custodias viróſ*que* & mu- § &
καὶ παραδιδοὺς εἰς φυλακὰς ἄνδρας τε καὶ γυ-
lieres: Sicut princeps sacerdotum *testatur* mihi, & *omnis* * testimo-
5 ναῖκας· ὡς ὁ ἀρχιερεύς μαρτυρεῖ μοι, καὶ πᾶν niū reddit
τὸ πρεσβυτέριον· παρ' ὧν καὶ ἐπιστολὰς δεξάμε- omnes
nos, ad fratres *in* Damascum perge- maiores
natu:
νος, πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς εἰς Δαμασκὸν ἐπορευό-

§ vt adducerẽ inde

bam, § *adducturus & illic existentes* vinctos in

μιν, ἄξων κἀκεῖθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ δεδεμένους ἵνα

Hierusalem, vt punirentur. Factũ est autẽ † *mihi*

† eũte me, & appropinquante ‡ media die

ἱερουσαλὴμ, ἵνα τιμωρηθῶσιν. ἐγένετο δέ μοι

profectò & appropinquanti Damasco, § *circa me-*

πορευομένῳ καὶ ἐγγίζοντι τῇ δαμασκῷ, περὶ με-

ridiem, subitò de cælo circum § *fulge-*

σημβρίαν, ἐξαίφνης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ περιαστ-

§ fulsit me lux copiosa.

re lucem copiosam circa me: ‖ *Cecidítque in so-*

‖ Et decidẽs in terram,

λαμψεν φῶς ἱκανὸν περὶ ἐμέ, ἔπεσόν τε εἰς τὸ ἔ-

lum, & audiui vocem dicentem mihi: Saule,

δαφος, καὶ ἤκουσα φωνῆς λεγούσης μοι, σαὺλ,

Saule, quid me persequeris? Ego autem respondi: Quis

σαὺλ, τί με διώκεις; ἐγὼ δὲ ἀπεκρίθην, τίς

es Domine: dixítque ad me: Ego sum Iesus Na-

εἶ κύριε; εἶπέ τε πρὸς με, ἐγώ εἰμι ἰησοῦς ὁ να-

† Et ‡ mecum erant, § viderũt,

zarenus, quem tu persequeris. †Qui *verò* ‡*eum me existentes*

ζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις. οἱ δὲ σὺν ἐμοὶ ὄντες τὸ

quidẽ lumen § *spectabant*, & *expauefacti sunt*, *at* vo-

μὲν φῶς ἐθεάσαντο, καὶ ἐμφοβοι ἐγένοντο, τὴν δὲ φω-

* autem ‖ eius qui loquebatur mecũ.

cem * non audierunt ‖ *loquentis mihi.* †Dixi *autẽ* Quid

νὴν οὐκ ἤκουσαν τοῦ λαλοῦντός μοι. εἶπον δέ, τί

† Et ‡ autem

faciam Domine? *at* Dominus ‡ dixit ad me: Surgens

ποιήσω κύριε; ὁ δὲ κύριος εἶπε πρός με, ἀναστὰς

vade *in* Damascum, & illic tibi dicetur

πορεύου εἰς δαμασκὸν, κἀκεῖ σοι λαληθήσεται

de omnibus quæ § *constituta sunt tibi* facere. *Quũ *autẽ*

§ te oporteat

περὶ πάντων ὧν τέτακταί σοι ποιῆσαι. ὡς δὲ

* Et ‖ claritate

non viderem præ ‖*gloria* luminis illius,

οὐκ ἐνέβλεπον ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ φωτὸς ἐκείνου,

† ad manũ deductus à comitibus ‡ timoratus

† *manuductus* à *simul existentibus mihi*, veni *in*

χειραγωγούμενος ὑπὸ τῶν συνόντων μοι, ἦλθον εἰς

Damascum. Ananias autẽ quidam vir § *pius* secundùm

δαμασκόν. ἀνανίας δέ τις ἀνὴρ εὐσεβὴς κατὰ τὸν

§ testimonium habens

νόμον, μαρτυρούμενος ὑπὸ πάντων τῶν κατοικούν-

των

bus in Damasco Iudæis: Veniens ad me, &
13 τῶν ἐν δαμασκῷ ἰουδαίων· ἐλθὼν πρός με, καὶ
astans dixit mihi: Saule frater, respice.
ἐπιστὰς εἶπέ μοι, σαοὺλ ἀδελφέ, ἀνάβλεψον.
& ego eadem hora respexi in eum. *Ille * At
14 κἀγὼ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἀνέβλεψα εἰς αὐτόν. ὁ
autem dixit: Deus patrum nostrorum præordina-
δὲ εἶπεν, ὁ θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν προεχείρισα-
uit te †cognoscere voluntatem eius, & †videre iustum, [vt cognoscere
το σε γνῶναι τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἰδεῖν τὸν δίκαιον, † videres
& ‡audire vocem ex ore eius. Quia ‡ audires
15 καὶ ἀκοῦσαι φωνὴν ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ· ὅτι
eris testis §ei ad omnes homines, eorū quæ § illius
ἔσῃ μάρτυς αὐτῷ πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ὧν
vidisti & audisti. Et nunc quid moraris? * sur- *exurge &
16 ἑώρακας καὶ ἤκουσας. καὶ νῦν τί μέλλεις; ἀνα-
gens baptizare, & ablue peccata tua,
στὰς βάπτισαι, καὶ ἀπόλουσαι τὰς ἁμαρτίας σου,
‖ invocans nomen Domini. Factum est ‖ invocato
17 ἐπικαλεσάμενος τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου. ἐγένετο
nomine ipsius.
autem mihi reuertenti in Hierusalem, & † o- † oranti
δέ μοι ὑποστρέψαντι εἰς ἱερουσαλὴμ, καὶ προσευ-
rante me in templo, fieri me in ‡ extasi, ‡ stupore
χομένου μου ἐν τῷ ἱερῷ, γενέσθαι με ἐν ἐκστάσει, mentis,
Et videre illum dicentem mihi: Festina & exi
18 καὶ ἰδεῖν αὐτὸν λέγοντά μοι, σπεῦσον καὶ ἔξελθε
§ in celeritate ex Hierusalem, quoniam non recipient § velocitèr
ἐν ταχεῖ ἐξ ἱερουσαλὴμ, διότι οὐ παραδέξονταί
tuum testimonium de me. Et ego dixi:
19 σου τὴν μαρτυρίαν περὶ ἐμοῦ. καὶ ἐγὼ εἶπον,
Domine, ipsi sciunt quia ego eram * carce- * conclu-
κύριε, αὐτοὶ ἐπίστανται ὅτι ἐγὼ ἤμην φυλακί- rans dis in car-
ζων καὶ δέρων κατὰ τὰς συναγωγὰς τοὺς πιστεύον- cerem,
& cædens per synagogas ‖ eos qui
20 τας ἐπὶ σέ· καὶ ὅτε ἐξεχεῖτο τὸ αἷμα στεφάνου τοῦ

† ego astabam & cõsentiebã, & custodiebam

primi testis tui, & † ipse eram astans, & consentiens interemptioni eius, & custodiens
πρωτομάρτυρός σου, ἐγὼ ἤμην ἑστὼς καὶ συνευδοκῶν τῇ ἀναιρέσει αὐτοῦ, καὶ φυλάσσων τὰ
vestimenta interficientium illum. Et dixit ad
ἱμάτια τῶν ἀναιρούντων αὐτόν. καὶ εἶπε πρὸς

‡ nationes

me: Vade, quoniam ego in ‡ gentes longè emit-
με, πορεύου, ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποστε-
tam te. Audiebant autẽ eum vsque ad hoc verbum,
λῶ σε. ἤκουον δὲ αὐτοῦ ἄχρι τούτου τοῦ λόγου,
& leuauerunt vocem suam, dicentes: Tolle de
καὶ ἐπῆραν τὴν φωνὴν αὐτῶν, λέγοντες, αἶρε ἀπὸ

§ fas est

terra huiusce modi: nõ enim § conuenit eum viuere.
τῆς γῆς τὸν τοιοῦτον· οὐ γὰρ καθῆκον αὐτὸν ζῆν.

* sua,

Vociferantibus autem eis, & proiicientibus vestimenta*,
κραυγαζόντων δὲ αὐτῶν, καὶ ῥιπτούντων τὰ ἱμάτια,
& puluerem iactantibus in aërem, Iussit
καὶ κονιορτὸν βαλλόντων εἰς τὸν ἀέρα, ἐκέ-
eum tribunus induci in castra, ‖ dicens flagellis † inquiri eum, vt sciret
λευσεν αὐτὸν ὁ χιλίαρχος ἀγεσθῆναι εἰς τὴν παρεμβολήν, ‖ εἰπὼν μάστιξιν
propter quã causam sic acclamarent ei. ‡ Quũ autẽ
ἀνετάζεσθαι αὐτόν, ἵνα ἐπίγνῳ δι' ἣν αἰτίαν οὕτως ἐπεφώνουν αὐτῷ. ὡς δὲ

§ astãti sibi centurioni

astrinxissent eum loris, dixit § ad adstantem
προέτεινεν αὐτὸν τοῖς ἱμᾶσιν, εἶπε πρὸς τὸν ἑστῶτα
centurionem Paulus: Si hominem Romanum & indemnatum licet vobis flagellare? * Audiens autem
ἑκατόνταρχον ὁ Παῦλος, Εἰ ἄνθρωπον Ῥωμαῖον καὶ ἀκατάκριτον ἔξεστιν ὑμῖν μαστίζειν; ἀκούσας δὲ

* Quo audito, centurio accessit ad tribunum, &

centurio, accedens nunciauit tribuno, dicens: ‖ Vide quid futurus es facere: nam
ὁ ἑκατόνταρχος, προσελθὼν ἀπήγγειλε τῷ χιλιάρχῳ, λέγων, Βλέπε τί μέλλεις ποιεῖν· ὁ γὰρ

‖ Quid agturus es?

† enim

homo † hic ‡ Romanus est. Accedens autem
ἄνθρωπος οὗτος Ῥωμαῖός ἐστι. προσελθὼν δὲ

‡ ciuis

ὁ χι-

tribunus dixit illi: Dic mihi si tu Romanus
ὁ χιλίαρχος εἶπεν αὐτῷ, λέγε μοι εἰ σὺ ῥωμαῖος
es? *ille autē* dixit, Etiam. *Respondítque* tribunus: † *At ille* *Et
28 εἶ; ὁ δὲ ἔφη, ναί. ἀπεκρίθη τε ὁ χιλίαρχος,
Ego ‡ *multo capitali* ciuilitatem hanc confe- ‡ multa summa
ἐγὼ πολλοῦ κεφαλαίου τὴν πολιτείαν ταύτην * ἐκ- * κλήρωμαι
quutus sum, § *at* Paulus ait: Ego autem & natus sum. § & τησάμην. ὁ δὲ παῦλος ἔφη, ἐγὼ δὲ καὶ γεγέννημαι.
Protinus ergo discesserunt ab illo * *futuri* * qui
29 εὐθέως οὖν ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ οἱ μέλλοντες
eum ‖ *inquirere.* & tribunus † *verò* timuit, * *cognouit* ‖ torturæ erant.
αὐτὸν ἀνετάζειν. καὶ ὁ χιλίαρχος δὲ ἐφοβήθη, ἐπι- † quoque
quia ‡ Romanus esset, & quia § *erat* eum *vinciens.* * *postquam* resciuit
γνοὺς ὅτι ῥωμαῖός ἐστι, καὶ ὅτι ἦν αὐτὸν δεδεκώς. ‡ ciuis
* *At postridie* volens scire ‖ *certum,* *hoc, quid* accusaretur à Iudæis. soluit § alligasset
30 τῇ δὲ ἐπαύριον βουλόμενος γνῶναι τὸ ἀσφαλὲς, * Postera autem die
eum, & conuenire, & omnem concilium,
λες, τί κατηγορεῖται παρὰ τῶν ἰουδαίων, ἔλυσεν
eum à vinculis, & iussit † *venire principes* ‖ diligentius, qua ex causa
αὐτὸν ἀπὸ τῶν δεσμῶν, καὶ ἐκέλευσεν ἐλθεῖν τοὺς ἀρ- ‡ sacerdotes
sacerdotes & omnem consessum eorum: & produ- § Paulum,
χιερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέδριον αὐτῶν. καὶ καταγα-
cens Paulum, statuit inter illos.
γὼν τὸν παῦλον, ἔστησεν εἰς αὐτούς.

CAP. XXIII. κγ'.

1 Intendens autem Paulus * *consessui,* ait: * in concilium,
ΑΤενίσας δὲ ὁ παῦλος τῷ συνεδρίῳ εἶπεν,
Viri fratres, ego omni conscientia bona * *mi-* * conuersatus sum ante Deū, ‡ hodiernum
ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἐγὼ πάσῃ συνειδήσει ἀγαθῇ πε- *nistrans Deo* vsque in ‡ *hunc* diem.
πολίτευμαι τῷ θεῷ, ἄχρι τῆς σήμερον ταύτης τῆς ἡμέρας.
At princeps § sacerdotū Ananias præcepit astanti- § autem
2 ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἀνανίας ἐπέταξε τοῖς παρεστῶ-
bus sibi, percutere eius os. Tunc Pau-
σιν αὐτῷ, τύπτειν αὐτοῦ τὸ στόμα. τότε ὁ παῦ-

*Percutiet lus ad eum dixit: *Percutere te futurus est Deus, pa-
λος πρὸς αὐτὸν εἶπε, τύπτειν σε μέλλει ὁ θεὸς, τοῖ-
ries dealbate. & tu sedes iudicans me secundum le-
χε κεκονιαμένε. καὶ σὺ κάθῃ κρίνων με κατὰ τὸν νό-
¶ Et qui astabant gem, & contra legem iubes me percuti? ¶ Qui
μον, καὶ παρανομῶν κελεύεις με τύπτεσθαι; οἱ δὲ
† maledicis? astantes dixerunt: Summum sacerdotem Dei † conuiciaris?
παρεστῶτες εἶπον, τὸν ἀρχιερέα τοῦ θεοῦ λοιδορεῖς;
‡ autem Dixit‡que Paulus: Nesciebam fratres quia est
ἔφη τε ὁ Παῦλος, οὐκ ἤδειν ἀδελφοί, ὅτι ἐστὶν
princeps sacerdotũ. scriptũ est enim: Principem populi tui non
ἀρχιερεύς. γέγραπται γάρ, ἄρχοντα τοῦ λαοῦ σου οὐκ
dices malè. Sciens autem Paulus quia vna pars
ἐρεῖς κακῶς. γνοὺς δὲ ὁ Παῦλος ὅτι τὸ ἓν μέρος
§ & esset Sadducæorum, § at altera Pharisæorum, exclama-
ἐστὶ σαδδουκαίων, τὸ δὲ ἕτερον φαρισαίων, ἔκρα-
§ concilio, uit in § consessu: Viri fratres, ego Pha-
ξεν ἐν τῷ συνεδρίῳ, ἄνδρες ἀδελφοί, ἐγὼ φαρι-
* Pharisæorum: sæus sum, filius * Pharisæi: de spe & resur-
σαῖός εἰμι, υἱὸς φαρισαίου· περὶ ἐλπίδος καὶ ἀνα-
¶ Et quum hæc dixisset, rectione mortuorum ego iudicor. ¶ Hoc autem ipso lo-
στάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι. τοῦτο δὲ αὐτοῦ λα-
† dissensio inter Pharisæos & Sadducæos, & soluta est turba. quuto, facta est † seditio Pharisæorum & Sad-
λήσαντος, ἐγένετο στάσις τῶν φαρισαίων καὶ τῶν σαδ-
ducæorum, & diuisa est multitudo. Sadducæi
δουκαίων, καὶ ἐσχίσθη τὸ πλῆθος. σαδδουκαῖοι
quidem enim dicunt non esse resurrectionem, neque angelum,
μὲν γὰρ λέγουσι μὴ εἶναι ἀνάστασιν, μηδὲ ἄγγελον,
neque spiritum: Pharisæi autem confitentur vr-
μήτε πνεῦμα· φαρισαῖοι δὲ ὁμολογοῦσι τὰ ἀμφο-
traque. Factus est autem clamor magnus. & exsur-
τέρα. ἐγένετο δὲ κραυγὴ μεγάλη. καὶ ἀνα-
‡ quidam gentes * scribæ partis Pharisæorum
στάντες οἱ γραμματεῖς τοῦ μέρους τῶν φαρισαίων
‡ mali depugnabant, dicentes: Nihil ‡ malum inuenimus in
διεμάχοντο, λέγοντες, οὐδὲν κακὸν εὑρίσκομεν ἐν
τῷ ἀν-

homine isto: ‡ si autem spiritus loquutus est ‡ quid
τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ· εἰ δὲ πνεῦμα ἐλάλησεν
ei aut angelus, ne repugnemus Deo. * Multa autem * Et quum
10 αὐτῷ ἢ ἄγγελος, μὴ θεομαχῶμεν. πολλῆς δὲ magna dis-
facta seditione, veritus tribunus ne sentio fa-
γενομένης στάσεως, εὐλαβηθεὶς ὁ χιλίαρχος μὴ cta esset,
discerperetur Paulus ab ipsis, iussit timens
διασπασθῇ ὁ παῦλος ὑπ' αὐτῶν, ἐκέλευσε τὸ
milites descendere, & rapere eum de me-
στράτευμα καταβῆναι, καὶ ἁρπάσαι αὐτὸν ἐκ μέ-
dio eorum, ‖ deducereque in castra. ‖ Ac
σου αὐτῶν, ἄγειν τε εἰς τὴν παρεμβολήν. τῇ δὲ ‖ Sequenti
11 adexistente nocte adsistens ei Dominus, ait: † Confide autem
† Cõstans
ἐπιούσῃ νυκτὶ ἐπιστὰς αὐτῷ ὁ κύριος, εἶπε, θάρσει esto:
Paule: sicut enim testificatus es quæ de me in Hieru-
παῦλε· ὡς γὰρ διεμαρτύρω τὰ περὶ ἐμοῦ εἰς ἱερου-
salem, sic te oportet & * in Romam testificari. * Romæ
σαλὴμ, οὕτω σε δεῖ καὶ εἰς ῥώμην μαρτυρῆσαι.
Facta autem die, ‡ facientes quidam Iu- ‡ collegé-
12 γενομένης δὲ ἡμέρας, ποιήσαντές τινες τῶν Ἰου- rũt se qui-
dæorum coitionem, denouerunt sese, dicen- dam ex Iu-
δαίων συστροφὴν, ἀνεθεμάτισαν ἑαυτοὺς, λέγον- dæis, &
tes neque ‡ edere, neque * bibere, vsquequo occide- ‡ manducaturos
τες μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν, ἕως οὗ ἀποκτείνω- * bibituros, donec
rent Paulum. Erant autem plus ‖ quadraginta † ‖ quàm
13 σι τὸν παῦλον. ἦσαν δὲ πλείους τεσσαράκοντα † viri qui
hanc coniurationem * fecerant. * fecerant.
14 οἱ τὴν αὐτὴν συνωμοσίαν πεποιηκότες. οἵτινες
‡ accedentes principes sacerdotum & senio- ‡ accesse-
προσελθόντες τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ τοῖς πρεσβυτέ- runt
res, ‡ dixerunt: Deuotione deuouimus nos- ‡ &c
ροις, εἶπον, ἀναθέματι ἀνεθεματίσαμεν ἑαυ-
tros, nihil * gustare vsque quo occidamus * gustatu-
τοὺς, μηδενὸς γεύσασθαι ἕως οὗ ἀποκτείνωμεν τὸν ros, donec
Paulum. Nunc ergo vos ‖ indicate tri- ‖ notum
15 παῦλον. νῦν οὖν ὑμεῖς ἐμφανίσατε τῷ χι- facite

¶ concilio. buno cum † confessu, vt cras illum pro-
λιαρχω σιν ὡς μελλοντα σαφεστερον πυθεσθαι περι αὐτου, ετοιμοι
¶ tamquam ducat ad vos, * vt futuros cognoscere
παραγαγειν εις υμας, ως μελλοντας ακριβεστερον τα περι αὐτου. ημεις δε, προ τουτου εγγισαι
aliquid certius cogniturι exquisitius quæ de eo. nos verò, † ante appropin.
† priusquã appropiet, ¶ Quod quare cum, parati sumus interficere illum. ¶ Au-
ντος αὐτου, ενεδρευομεν τον ανελειν αὐτον. ακουσας
quum audisset * venit & intrauit dicens autem filius sororis Pauli insidias, * ad-
δε ὁ υἱος της αδελφης παυλου το ενεδρον, παρα-
meniens & intrans in castra, nun-
γενομενος και εισελθων εις την παρεμβολην, α-
¶ que ciauit ¶ Paulo. Aduocans autem
πηγγειλε τω παυλω. προσκαλεσαμενος δε ὁ
† ad se Paulus † vnum * centurionum, ait: Adolescentem
παυλος ενα των εκατονταρχων εφη, τον νεανισκον
* ex centu- rionibus, hunc adduc ad tribunum: habet enim aliquid
τουτον απαγαγε προς τον χιλιαρχον· εχει γαρ τι
indicare illi. ¶ Ille quidẽ ergo assumens eum,
¶ Et απαγγειλαι αυτῳ. ὁ μεν ουν παραλαβων αὐτον,
duxit ad tribunum, & ait: Vinctus
ηγαγε προς τον χιλιαρχον, και φησιν, ὁ δεσμιος
Paulus aduocans me rogauit hunc
παυλος προσκαλεσαμενος με ηρωτησε τουτον τον
adolescentẽ perducere ad te, habentẽ aliquid loqui tibi.
νεανιαν αγαγειν προς σε, εχοντα τι λαλησαι σοι.
Apprehendens autem manum illius tribunus,
επιλαβομενος ουν της χειρος αὐτου ὁ χιλιαρχος,
¶ secessit & ¶ secedens seorsum * interrogauit, Quid est quod
cum eo * & illum κατ' ιδιαν, επυνθανετο, τι εστιν ὁ
¶ Ille habes indicare mihi? ¶ Dixit autem, † Quia Iudæi
† Iudæis εχεις απαγγειλαι μοι; ειπε δε, οτι οι Ιουδαιοι
conuenit † crastina die συνεθεντο του ερωτησαι σε οπως αυριον εις το συνε-
¶ quasi sum producas Paulum, † vt futuri aliquid
δριον καταγαγης τον παυλον, ως μελλοντες τι
ακριβ-

† *exquisitius* *percunctari* de illo. Tu *ergo* † certius
ἀκριβέστερον πυνθάνεσθαι περὶ αὐτοῦ. σὺ οὖν inquisitu-
ri sunt
ne credideris illis: insidiantur enim ei ex eis * verò
μὴ πεισθῇς αὐτοῖς· ἐνεδρεύουσιν γὰρ αὐτὸν ἐξ αὐτῶν
21 viri † *plures* quadraginta, qui deuouerunt ‡ amplius quam
ἄνδρες πλείους τεσσαράκοντα, οἵτινες ἀνεθεμά-
sese. § *negue* manducare neque bibere, ‖ *vsquequo* interficiant § non
τισαν ἑαυτοὺς, μήτε φαγεῖν μήτε πιεῖν ἕως οὗ ἀνε- ‖ donec
eum: & nunc parati sunt expectantes
λωσιν αὐτόν. καὶ νῦν ἕτοιμοί εἰσι προσδεχόμενοι
† *à te renunciationem.* *Ipse quidē* igitur tribunus † promissum tuum.
τὴν ἀπὸ σοῦ ἐπαγγελίαν. ὁ μὲν οὖν χιλίαρχος
dimisit adolescentem, præcipiens * *nemini* elo- * ne cui loqueretur,
22 ἀπέλυσε τὸν νεανίαν, παραγγείλας μηδενὶ ἐκλα-
qui, quoniam hæc † *indicauerit ad me.* Et ‡ nota sibi fecisset.
λῆσαι, ὅτι ταῦτα ἐνεφάνισας πρός με. καὶ
§ *aduocans* *duos quosdam centurionum*, di- § vocatis duob' centurionibus
23 προσκαλεσάμενός δύο τινὰς τῶν ἑκατοντάρχων, εἶ-
xit ‖, Parate milites ducentos, vt ‖ illis,
πεν, ἑτοιμάσατε στρατιώτας διακοσίους, ὅπως
eant vsque Cæsaream, & equites septuagin-
πορευθῶσιν ἕως Καισαρείας, καὶ ἱππεῖς ἑβδομήκον- † lancearios, * Et
τα, καὶ δεξιολάβους διακοσίους ἀπὸ τρίτης ὥρας ‡ præparate
noctis. * Iumentáque ‡ *adparare*, vt imponen- ‡ timuit enim ne
τῆς νυκτός. κτήνη τε παρασκευάσαι, ἵνα ἐπιβιβά- forte rapere-
tes Paulum, saluum perducerent ad Felicem rent eum Iudæi, & occiderēt,
24 σαντες τὸν Παῦλον, διασώσωσι πρὸς Φήλικα τὸν & ipse a-
præsidem: § Scribens epistolam continentem ‖ *for-* postea ca-
ἡγεμόνα· γράψας ἐπιστολὴν περιέχουσαν τὸν τύ- *mam hanc.* Claudius Lysias † *præstantissimo* præ- lumniam
25 πον τοῦτον. Κλαύδιος Λυσίας τῷ κρατίστῳ ἡγε- sidi Felici * *gaudere.* Virum hunc compre- iustineret, tanquam accepturus pecuniam.
26 μόνι Φήλικι χαίρειν. τὸν ἄνδρα τοῦτον συλληφ- hensum à Iudæis, & ‡ *futurum* interfici ab ‖ hæc: † optimo * salutem
27 θέντα ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ μέλλοντα ἀναιρεῖσθαι ὑπ' ‡ incipientem

eis, superueniens cum exercitu, eripui
αὐτῶν, βπιγνὺς στι ῥωμαῖός ἐστι, * ἐξελόμην
eum, ¶ discens quia Romanus est. Volens | autem
αὐτὸν, μαθεῖν τὴν αἰτίαν ὅτι ἐνεκάλουν αὐτῷ,
scire causam ob quam † incusarent eum, dedu-
* ἐξαιρέομαι
¶ cognito | que † obiiciebant illi, * cõcilium ¶ accusari
xi eum in * consessum eorum Quẽ inue-
κατήγαγον αὐτὸν εἰς τὸ συνέδριον αὐτῶν. οὐ εὗ-
ni ‡ appellatum de quæstionibus legis ipso-
ρον ἐγκαλούμενον περὶ ζητημάτων τοῦ νόμου αὐ-
rum, nihil verò dignum morte aut vinculis crimen
τῶν, μηδὲν δὲ ἄξιον θανάτου ἢ δεσμῶν ἔγκλημα
habentem. ¶ Indicatu autem mihi | insidiis † in
ἔχοντα. μηνυθείσης δέ μοι βπιβολῆς εἰς αὐ-
virum futuris esse à Iudæis, statim
τὸν ἔσεσθαι ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, ἐξαυτῆς
¶ Et quum perlatum esset ¶ de † quas paxauerant illi, * eum
missi * ad te, denuncians & accusa-
πέμψα πρός σε, παραγγείλας καὶ τοῖς κατη-
¶ vt dicãt
toribus ‡ dicere quæ ad eum apud te: Vale. Ipsi
γόροις λέγειν τὰ πρὸς αὐτὸν βπ' σοῦ. ἐρρῶσθαι. οἱ μὲν
¶ verò | præceptũ
quidem ergo milites ¶ secundum | constitutum sibi,
μὲν οὖν στρατιῶται κατὰ τὸ διατεταγμένον αὐτοῖς,
assumentes Paulum, duxerunt per noctem
ἀναλαβόντες τὸν παῦλον, ἤγαγον διὰ τῆς νυκτὸς
¶ Et postea die dimissis equitibus, vt irent
in Antipatridem. † At postridie dimitten-
εἰς τὴν ἀντιπατρίδα. τῇ δὲ ἐπαύριον ἐάσαν-
tes equites, ire cum eo, reuersi sunt
τες τοὺς ἱππεῖς, πορεύεσθαι σὺν αὐτῷ, ὑπέστρεψαν
¶ quum | veniissent ¶ tradidissent
in castra. Qui * ingressi in
εἰς τὴν παρεμβολήν. οἵτινες εἰσελθόντες εἰς
Cæsaream, & † reddentes epistolam
τὴν καισάρειαν, καὶ ἀναδόντες τῷ ἡγεμόνι τὴν
¶ ante illum. ¶ Quum legisset ¶ interrogasset de
præsidi, statuerunt & Paulum ¶ ei. ¶ La-
ἐπιστολὴν, παρέστησάν τε καὶ τὸν παῦλον αὐτῷ. ἀνα-
gens autem præses & † interrogans ex quali proui-
γνοὺς δὲ ὁ ἡγεμὼν, καὶ ἐπερωτήσας ἐκ ποίας ἐπαρ-
χίας

cia esset, & cognoscens quia de Cilicia, Au-
διάς ὅτι, καὶ πυθόμενος ὅτι ἀπὸ κιλικίας, δια-
diam te, inquit, quum & accusatores tui *ad- *venerint
κούσομαί σου, ἔφη, ὅταν καὶ οἱ κατήγοροί σου πα-
fuerint. iussitque eum in prætorio
ραγένωνται· ἐκέλευσέ τε αὐτὸν ἐν τῷ πραιτωρίῳ
Herodis custodiri.
τοῦ ἡρῴδου φυλάσσεσθαι.

CAP. XXIIII. κδ'.

1 MEτὰ δὲ πέντε ἡμέρας κατέβη ὁ ἀρχιερεὺς
Post autem quinque dies descendit princeps sacerdotũ
Ananias cum senioribus ‡ & oratore Tertul-
ἀνανίας μετὰ τῶν πρεσβυτέρων καὶ ῥήτορος τερτύλ-
‡quibusdã
lo quodam, qui ‡ *comparuerunt* *præsidi* adversus
λου τινός, οἵτινες ἐνεφάνισαν τῷ ἡγεμόνι κατὰ τοῦ
‡adierunt præsidem
Paulum. ‖ Citato *autem* † *eo*, cœpit accusare
2 παύλου. κληθέντος δὲ αὐτοῦ, ἤρξατο κατηγορεῖν
‖ Et † Paulo,
Tertullus, dicens: * *Multa pacũ compo-*
3 ὁ τέρτυλλος, λέγων, πολλῆς εἰρήνης τυγχά-
* Quum in multa pace agamus
sitione per te, & ‡ *directionum factarum*
νοντες διὰ σοῦ, καὶ κατορθωμάτων γινομένων τῷ
‡ multa corrigantur
gnis huic per tuam ‡ *prudentiam*, *prorsúsque* &
ἔθνει τούτῳ διὰ τῆς σῆς προνοίας, πάντῃ τε καὶ
‡ prouidẽtiã, semper
vbique suscipimus, ‖ *præstantissime* Felix, cum
‖ optime
πάντα χαὶ ἀποδεχόμεθα, κράτιστε φῆλιξ, μετὰ
† Ne * diutius
omni gratiarum actione. † Vt autẽ * *non super plus* te ‡ *in-*
‡ protraham, ‡ vt audias
πάσης εὐχαριστίας. ἵνα δὲ μὴ ἐπὶ πλεῖόν σε ἐγ-
tupellem, oro ‡ *audire* te nos ‖ *concisè*
κόπτω, παρακαλῶ ἀκοῦσαί σε ἡμῶν συντόμως τῇ
‖ breuiter pro
tua † *aquitate*. * *Inuenientes enim* hominem hunc pesti-
† clementia.
5 σῇ ἐπιεικείᾳ. εὑρόντες γὰρ τὸν ἄνδρα τοῦτον λοι-
* Inuenimus
ferum, & ‡ *mouentem* seditionem omnibus Iudæis ‡ *qui per*
‡ concitãtem ‡ in vniuerso orbe, & auctorem
μὸν, καὶ κινοῦντα στάσιν πᾶσι τοῖς ἰουδαίοις τοῖς κατὰ
habitatam, *antistitemque* Naza-
τὴν οἰκουμένην, πρωτοστάτην τε τῆς τῶν ναζω-

renorum sectæ. Qui etiam templum ‖ *tentauit profa-*
ραίων αἱρέσεως. ὃς καὶ τὸ ἱερὸν ἐπείρασε βεβη-
nare: quem & † *apprehendimus*, & secundum nostram
λῶσαι· ὃν καὶ ἐκρατήσαμεν, καὶ κατὰ τὸν ἡμέτερον
legem voluimus iudicare. ‡ *Aduenies* autem Lysias
νόμον ἠθελήσαμεν κρίνειν. παρελθὼν δὲ Λυσίας ὁ
tribunus, § vi ‖ *multa ex* manibus nostris eri-
χιλίαρχος, βίᾳ πολλῇ ἐκ τῶν χειρῶν ἡμῶν ἀφεί-
puit †, & *ad te misit.* Iubens &
λετο, καὶ πρὸς σὲ ἀπέστειλε· κελεύσας καὶ τοὺς
accusatores eius venire ‡, à quo poteris ipse
κατηγόρους αὐτοῦ ἔρχεσθαι, παρ' οὗ δυνήσῃ αὐτὸς
iudicans de omnibus istis cognoscere, ¶ *quorum* nos
ἀνακρίνας περὶ πάντων τούτων ἐπιγνῶναι, ὧν ἡμεῖς
accusamus eum. ‖ *Consenserunt* autem & Iu-
κατηγοροῦμεν αὐτοῦ. Συνέθεντο δὲ καὶ οἱ Ἰου-
dæi, dicentes hæc ita † habere. Respon-
δαῖοι, φάσκοντες ταῦτα οὕτως ἔχειν. ἀπεκρί-
dit autem Paulus, annuente sibi præside di-
θη δὲ ὁ Παῦλος, νεύσαντος αὐτῷ τοῦ ἡγεμόνος λέ-
cere, Ex multis annis ‡ *existentem* te iudicem genti
γειν, Ἐκ πολλῶν ἐτῶν ὄντα σε κριτὴν τῷ ἔθνει
huic sciens, § *meliore* animo ‖ *quæ de meipso*
τούτῳ ἐπιστάμενος, εὐθυμότερον τὰ περὶ ἐμαυτοῦ
defendam. Potente te cognoscere quia non
ἀπολογοῦμαι. δυναμένου σου γνῶναι ὅτι οὐ
† *plures* sunt mihi dies quàm duodecim, ex quo ascen-
πλείους εἰσί μοι ἡμέραι δεκαδύο, ἀφ' ἧς ἀνε-
di ‡ *adoraturus* in Hierusalem. Et neque
βην προσκυνήσων εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ οὔτε
in templo inuenerũt me § *apud aliquem* disputantem,
ἐν τῷ ἱερῷ εὗρόν με πρός τινα διαλεγόμενον,
aut ‖ *seditionem* facientem turbæ, neque in syna-
ἢ ἐπισύστασιν ποιοῦντα ὄχλου, οὔτε ἐν ταῖς συνα-
gogis, neque † *per urbem.* Neque probare
γωγαῖς, οὔτε κατὰ τὴν πόλιν. οὔτε παρέστησαν
δυνανται

possunt † de quibus nunc accusant me. Confi- † tibi
24 δ ιωαν) περὶ ὧν νυν κατηγοροῦσί μου. ὁμολο-
teor autem hoc tibi, quòd secundum * viam quam dicunt hæ- * sectam
γῶ δὲ τοῦτό σοι, ὅτι κατὰ τὴν ὁδὸν ἣν λέγουσιν αἵρε-
sim, ita deseruio patrio Deo ‡, credens omnibus ‡ meo,
σιν, οὕτω λατρεύω τῷ πατρῴῳ θεῷ, πιστεύων πᾶσι
quæ secundum legem, & Prophetis * scripta: § in lege
τοῖς κατὰ τὸν νόμον, καὶ τοῖς προφήταις γεγραμμένοις, * scripta
sunt.
spem habens in Deum, quam & hi ipsi ex-
15 ἐλπίδα ἔχων εἰς τὸν θεόν, ἣν καὶ αὐτοὶ οὗτοι προσ-
pectant, resurrectionem futuram esse mortuorum, iu-
δέχονται, ἀνάστασιν μέλλειν ἔσεσθαι νεκρῶν, δι-
sto atque & ‖ iniustorum. In hoc autem ipse † exerceo ‖ iniquo-
16 καίων τε καὶ ἀδίκων. ἐν τούτῳ δὲ αὐτὸς ἀσκῶ rum.
inoffensam conscientiam ‡ habens ad Deum, & § † & studeo
ἀπρόσκοπον συνείδησιν ἔχειν πρὸς τὸν θεὸν, καὶ sine offen-
hominesque semper. * Per annos autem plu- diculo
17 πρὸς ἀνθρώπους διαπαντός. δι' ἐτῶν δὲ πλείο- ‡ habere
res ‖ accessi eleemosynas facturus in gen- § ad
νων παρεγενόμην ἐλεημοσύνας ποιήσων εἰς τὸ ἔθ- * Post
tem meam, & oblationes †. In quibus inuenerūt me pu- ‖ veni
18 νος μου, καὶ προσφοράς. ἐν αἷς εὗρόν με ἡγ- † & votā.
nificatum in templo, non cum turba, neque cum tumul-
νισμένον ἐν τῷ ἱερῷ, οὐ μετὰ ὄχλου, οὐδὲ μετὰ θορύ-
tu. Quidam autem ex Asia Iudæi, quos oportebat apud * Et apprē-
19 βου. τινες δὲ ἀπὸ τῆς Ἀσίας Ἰουδαῖοι, οὓς ἔδει ἐπὶ henderunt
te præsto esse, & accusare, si quid haberēt aduersus me: me, clamā-
σοῦ παρεῖναι, καὶ κατηγορεῖν, εἴ τι ἔχοιεν πρὸς μέ. tes & di-
Aut ipsi hi dicant, si quid inuenerūt in me centes:
20 ἢ αὐτοὶ οὗτοι εἰπάτωσαν, εἴ τι εὗρον ἐν ἐμοὶ Tolle ini-
micum
‡ iniquum, stantem me in concessu, aut de ‡ iniquita-
21 ἀδίκημα, στάντος μου ἐπὶ τοῦ συνεδρίου, ἢ περὶ tis, quā
vna hac § voce, qua clamaui stans in es, quo stem in cō-
μιᾶς ταύτης φωνῆς, ἧς ἐκέκραξα ἑστὼς ἐν αὐτοῖς, o- cilio, Nisi § solum-
modo
niam de resurrectione mortuorum ego iudicor hodie intra eos,
περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν ἐγὼ κρίνομαι σήμερον

à vobis. *Audiens autem haec Felix*, dissu-
ὑφ' ὑμῶν. ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Φῆλιξ, ἀνεβά-
lit* illos ‖, *exquisitius cognoscens quæ* de via †,
λετο αὐτοὺς, ἀκριβέστερον εἰδὼς τὰ περὶ τῆς ὁδοῦ,
dicens, Quum Lysias tribunus descenderit, *per-*
εἰπών, ὅταν Λυσίας ὁ χιλίαρχος καταβῇ, διαγ-
noscam quæ per vos. ‡ *Constituénsque*
νώσομαι τὰ καθ' ὑμᾶς. διαταξάμενος τῷ
centurioni custodire § *Paulum*, haberéque *li-*
τῷ ἑκατοντάρχῃ τηρεῖσθαι τὸν Παῦλον, ἔχειν τε ἄ-
xationem, & nemínem prohibere ‖ *propriorum* ei minis-
νεσιν, καὶ μηδένα κωλύειν τῶν ἰδίων αὐτοῦ προσ-
trare, aut adire eum. Post autem dies
ρετεῖν, ἢ προσέρχεσθαι αὐτῷ. μετὰ δὲ ἡμέρας
aliquot *adueniens* Felix cum Drusilla
τινὰς παραγενόμενος ὁ Φῆλιξ σὺν Δρουσίλλῃ τῇ
† *sua quæ* uxore † *propria existente* Iudæa, * *asserfuit* Pau-
γυναικὶ ἰδίᾳ οὔσῃ Ἰουδαίᾳ, μετεπέμψατο τὸν Παῦ-
vocauit ‡ *ab eo fi-* lum, & audiuit ‡ *eum de* quæ § in Christum Iesum
λον, καὶ ἤκουσεν αὐτοῦ περὶ τῆς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν
dem § *est* *fide.* * *Differente* autem illo de iustitia
* Disputā- te πίστεως. διαλεγομένου δὲ αὐτοῦ περὶ δικαιοσύνης
‖ *de* & castitate, & ‖ iudicio futuro ipse
καὶ ἐγκρατείας, καὶ τοῦ κρίματος τοῦ μέλλοντος ἔ-
se, tremefactus *factus* Felix, respondit,
σεσθαι, ἔμφοβος γενόμενος ὁ Φῆλιξ, ἀπεκρίθη,
† *attinet* Quod nūc † *habens*, vade: * *opportunitatē* autem *nactus* accer-
* tempore opportu-no τὸ νῦν ἔχον πορεύου· καιρὸν δὲ λαβὼν μετακαλέ-
sam te: Simul & sperans quòd pecunia
σομαί σε· ἅμα καὶ ἐλπίζων ὅτι χρήματα
daretur ei à Paulo, *vt solueret eum:*
δοθήσεται αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Παύλου, ὅπως λύσῃ αὐτόν·
* *propter* * *ideo* & frequenter eum accersens, loqueba-
quod διὸ καὶ πυκνότερον αὐτὸν μετακαλούμενος ὡμι-
‖ *cum eo.* tur ‖ *ei.* Biennio autem expleto, accepit succes-
λεῖ αὐτῷ. διετίας δὲ πληρωθείσης, ἔλαβε διά-
δοχον

forem Felix, Porcium Festum. Volens quoque gratias
δοχον ὁ φῆλιξ, πόρκιον φῆστον. θέλων τε χάριτας
gratiam praestare Iudæis Felix, reliquit
καταθέσθαι τοῖς ἰουδαίοις ὁ φῆλιξ, κατέλιπε τὸν
Paulum vinctum.
παῦλον δεδεμένον.

CAP. XXV. κέ.

Festus ergo *ingressus prouinciam, post §tres
*quum venisset in §triduum
a ΦΗστος οὖν ἐπιβὰς τῇ ἐπαρχίᾳ, μετὰ τρεῖς
dies ascendit in Hierosolymam a Cæsarea.
ἡμέρας ἀνέβη εἰς ἱεροσόλυμα ἀπὸ καισαρείας.
*Indicauerunt autem ei & principes sacerdotum, &
*Adierũtque eũ & principes
2 ἐνεφάνισαν δὲ αὐτῷ, τε ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ
primi Iudæorum aduersus Paulum, & roga-
πρῶτοι τῶν ἰουδαίων κατὰ τοῦ παύλου, καὶ παρεκά-
bant eum: Postulantes gratiam aduersus eum, vt
3 λουν αὐτὸν, αἰτούμενοι χάριν κατ' αὐτοῦ, ὅπως
|accerseret eum in Hierusalem: insidias §iuberet
μεταπέμψηται αὐτὸν εἰς ἱεροσόλυμα, ἐνέδραν
perduci
†facientes interficere eum *per viam. Ipse quidē ergo †tenderet
4 ποιοῦντες ἀνελεῖν αὐτὸν κατὰ τὴν ὁδόν. ὁ μὲν οὖν
vt interficeret
*in via.
Festus respondit, seruari Paulum in Cæsa-
φῆστος ἀπεκρίθη, τηρεῖσθαι τὸν παῦλον ἐν καισα-
rea, seipsum autem §futurum in festinatione profisci. §maturiùs
ρείᾳ, ἑαυτὸν δὲ μέλλειν ἐν τάχει ἐκπορεύεσθαι.
profecturum.
Qui ergo potentes * in vobis, ait, simul descenden-
* sunt
5 οἱ οὖν δυνατοὶ ἐν ὑμῖν, φησὶ, συγκαταβάν-
tes, si quod est in viro §hoc, accusent
τες, εἴ τί ἐστιν ἐν τῷ ἀνδρὶ τούτῳ, κατηγορείτωσαν
§crimen,
eum. Demoratus autem †in *illis dies *plures
†inter eos
6 αὐτοῦ. διατρίψας δὲ ἐν αὐτοῖς ἡμέρας πλείους
*non amplius
quàm octo ‡, descendens in Cæsaream, §postridie
‡aut decẽ, descendit
ἢ ὀκτὼ, καταβὰς εἰς καισάρειαν, τῇ ἐπαύριον
§ & altera die sedit
sedens pro tribunali, *iussit Paulum
* &
καθίσας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσε τὸν παῦλον

adduci. ‖ *Aduenientе autem eo,* circumstete-
* ἀχθῆναι. περιστάντων δὲ αὐτὸν, οἱ ἀπὸ
runt †qui ab * *Hierosolymis descensi* Iudæi,
ιεροσολύμων καταβεβηκότες Ἰουδαῖοι,
multas & graues ‡ *causationes ferentes aduersus*
πολλὰ καὶ βαρέα αἰτιώματα φέροντες κατὰ τοῦ
Paulum, quas non poterant probare: § *Ratioci-*
παύλου, ἃ οὐκ ἴσχυον ἀποδεῖξαι· ἀπολογου-
nante eo, Quoniã neque in legem Iudæorum, neque
μένου αὐτοῦ, ὅτι οὔτε εἰς τὸν νόμον τῶν Ἰουδαίων, οὔτε
in templum, neque in Cæsarem * peccaui. Fe-
εἰς τὸ ἱερὸν, οὔτε εἰς καίσαρά τι ἥμαρτον. ὁ φῆ-
stus autem Iudæis volens gratiam præstare, re-
στος δὲ τοῖς Ἰουδαίοις θέλων χάριν καταθέσθαι, ἀπο-
spondens Paulo dixit: Vis in Hierosolymam
κριθεὶς τῷ παύλῳ, εἶπε, θέλεις εἰς ἱεροσόλυμα
‖ *ascendere* ‖ *ascendens* ibi de his iudicari apud me?
ἀναβὰς, ἐκεῖ περὶ τούτων κρίνεσθαι ἐπ' ἐμοῦ;
Dixit autem Paulus: Ad tribunal Cæsaris
εἶπε δὲ ὁ παῦλος, ἐπὶ τοῦ βήματος καίσαρος
† *sto*, * *non* † *stans sum*, vbi me oportet iudicari. Iudæis * *nihil*
ἑστώς εἰμι, οὗ με δεῖ κρίνεσθαι. Ἰουδαίους οὐδὲν
‡ *melius* nocui, sicut & tu ‡ *pulchrius* nosti. Si
ἠδίκησα, ὡς καὶ σὺ κάλλιον ἐπιγινώσκεις. εἰ
§ *aut* *quidem* enim nocui, † & dignum morte feci aliquid,
μὲν γὰρ ἀδικῶ, καὶ ἄξιον θανάτου πέπραχά τι,
* *eorum* *quæ* non recuso mori: si vero nihil est * *quorũ*
οὐ παραιτοῦμαι τὸ ἀποθανεῖν· εἰ δὲ οὐδέν ἐστιν ὧν
hi accusant me, nemo me potest il-
οὗτοι κατηγοροῦσί μου, οὐδείς με δύναται αὐ-
‖ *donare.* lis ‖ *gratificare.* Cæsarem appello. Tunc
τοῖς χαρίσασθαι. καίσαρα ἐπικαλοῦμαι. τότε
Festus colloquutus cum concilio, respon-
ὁ φῆστος συλλαλήσας μετὰ τοῦ συμβουλίου, ἀπεκρί-
dit. Cæsarem appellasti? ad Cæsarem ibis.
θη, καίσαρα ἐπικέκλησαι; ἐπὶ καίσαρα πορεύσῃ-
μαι.

† *Diebus autem peractis quibusdam, Agrippa*
ἡμερῶν δὲ διαγενομένων τινῶν, ὁ βασιλεὺς
rex & Bernice descenderunt in Cæsaream
Ἀγρίππας καὶ Βερνίκη κατήντησαν εἰς Καισάρειαν
salutaturi Festum. ‡ *Et autem plures dies*
ἀσπασόμενοι τὸν Φῆστον. ὡς δὲ πλείους ἡμέρας
demorarentur ibi, Festus regi indicauit *quæ*
διέτριβον ἐκεῖ, ὁ Φῆστος τῷ βασιλεῖ ἀνέθετο τὰ
‡ *ad Paulum*, dicens: Vir quidam est derelictus
κατὰ τὸν Παῦλον, λέγων, ἀνήρ τίς ἐστι καταλελειμμένος
a Felice vinctus: De quo, * *facto me in*
ὑπὸ Φήλικος δέσμιος· περὶ οὗ, γενομένου μου εἰς
Hierosolyma, indicauerunt principes sacerdotum & se-
Ἱεροσόλυμα, * ἐμφανίσθησαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ πρεσ-
niores Iudæorum, postulantes aduersus illū damnationē.
βύτεροι τῶν Ἰουδαίων, αἰτούμενοι κατ' αὐτοῦ δίκην.
Ad quos respondi, Quia non est cōsuetudo Romanis
πρὸς οὓς ἀπεκρίθην, ὅτι οὐκ ἔστιν ἔθος Ῥωμαίοις
donare aliquem hominem *ad perditionem*, priùs
χαρίζεσθαί τινα ἄνθρωπον εἰς ἀπώλειαν, πρὶν
quam | *accusatus ad conspectum* habeat accu-
ἢ κατηγορούμενος κατὰ πρόσωπον ἔχοι τοὺς κα-
satores, locúmque † *defensionis* accipiat *de crimi-*
τηγόρους, τόπον τε ἀπολογίας λάβοι περὶ τοῦ ἐγ-
nationc. Conuenientibus ergo *illis* huc, ‡ *di-*
κλήματος. συνελθόντων οὖν αὐτῶν ἐνθάδε, ἀ-
lationem nullam faciens, sequenti ‡ se-
ναβολὴν μηδεμίαν ποιησάμενος, τῇ ἑξῆς καθί-
dens pro tribunali, iussi adduci vi-
σας ἐπὶ τοῦ βήματος, ἐκέλευσα ἀχθῆναι τὸν αὐ-
rum. De quo * *stantes* accusatores, nullam
τόν. περὶ οὗ στάντες οἱ κατήγοροι, οὐδεμίαν
causam deferebant ‖ *quorum* su'picabar ego. Quæ-
αἰτίαν ἐπέφερον ὧν * ὑπενόουν ἐγώ. ζητή-
stiones verò quasdam de † *propria* superstitione habebant
σεις δέ τινας περὶ τῆς ἰδίας δεισιδαιμονίας εἶχον

† Et quum die aliquot trāsacti essent,
* ad salutandum
‡ Et quum
‡ de Paulo.
* quum essent Hierosolymis, adierunt me
* ἐμφανίζω
‖ is qui accusat° præsentes
† defendendi
* ad abluēda crimina. Quum conueniss-
‡ fine vlla dilatione.
‡ die
* quum sterissent
‖ de quib° malum
* ὑποτοέω
† sua

aduersus eum, & de quodam Iesu defuncto, quem af-
πρὸς αὐτὸν, καὶ περί τινος Ἰησοῦ τεθνηκότος, ὃν ἐ-
firmabat Paulus viuere. Hæsitans autem ego
φασκεν ὁ Παῦλος ζῆν. ἀπορούμενος δὲ ἐγὼ
*de huiusmodi quæstione, ‡Hierosolymam
*in eam quæ de hoc quæstionem, dicebam, si vellet
εἰς τὴν περὶ τούτου ζήτησιν, ἔλεγον, εἰ βούλοιτο
ire ‡in Hierusalem, & ibi iudicari de
πορεύεσθαι εἰς Ἱεροσόλυμα, κἀκεῖ κρίνεσθαι περὶ
§autem *vt seruaretur
istis. At Paulo § appellante *seruari
τούτων. τοῦ δὲ Παύλου ἐπικαλεσαμένου τηρηθῆ-
ri se ad Augusti cognitionem, iussi
ναι αὐτὸν εἰς τὴν τοῦ Σεβαστοῦ διάγνωσιν, ἐκέλευσα
‖donec
seruari eum, ‖ vsquequò mittam eum ad Cæ-
τηρεῖσθαι αὐτὸν, ἕως οὗ πέμψω αὐτὸν πρὸς Καί-
sarem. Agrippa autem ad Festum dixit: Vo-
σαρα. Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Φῆστον ἔφη, Ἐβού-
lebam & ipse hominem audire. ille autē,
λόμην καὶ αὐτὸς τοῦ ἀνθρώπου ἀκοῦσαι. ὁ δὲ,
†Altera autem die, quum venisset
Cras, inquit, audies eum. † Ergo postridie
αὔριον, φησὶν, ἀκούσῃ αὐτοῦ. τῇ οὖν ἐπαύριον
veniente Agrippa & Bernice cum multa
ἐλθόντος τοῦ Ἀγρίππα καὶ τῆς Βερνίκης μετὰ πολλῆς
*introissent
ambitione, & *introëuntibus in auditorium
φαντασίας, καὶ εἰσελθόντων εἰς τὸ ἀκροατήριον
‡principalibus
cúmque tribunis & viris ‡ secundum eminen-
σύν τε τοῖς χιλιάρχοις καὶ ἀνδράσι τοῖς κατ' ἐξο-
tiam existentibus ciuitatis, & iubente Festo, adductus
χὴν οὖσι τῆς πόλεως, καὶ κελεύσαντος τοῦ Φήστου, ἤχθη
est Paulus. Et dicit Festus: Agrippa
ὁ Παῦλος. καὶ φησιν ὁ Φῆστος, Ἀγρίππα βα-
§adestis nobiscum
rex, & omnes qui simul § adstantes nobis viri,
σιλεῦ, καὶ πάντες (ἃ) συμπαρόντες ἡμῖν ἄνδρες,
*videtis
*spectatis hunc, de quo omnis multitudo Iudæorum
θεωρεῖτε τοῦτον περὶ οὗ πᾶν τὸ πλῆθος τῶν Ἰουδαίων
‖petentes & interpellauit me in que Hierosolymis & hic, ‖ accla-
ἐνέτυχόν μοι ἔν τε Ἱεροσολύμοις καὶ ὧδε, βοῶν-
mantes

τες

mantes non oportere viuere eum amplius. Ego verò †cō- † compe-
ζοωντες μὴ δεῖν ζῆν αὐτὸν μηκέτι. ἐγὼ δὲ πα-
pertens, nihil dignum morte eum admi-
τηλαβόμενος, μηδὲν ἄξιον θανάτου αὐτὸν πεπρα-
sisse, & ipso autem hoc appellante *Augu- * ad
χέναι, καὶ αὐτοῦ τούτου βουλομένου τῷ σεβα-
stum, iudicaui mittere eum. De quo certum quid
στῷ, ἔκρινα πέμψαι αὐτόν. περὶ οὗ ἀσφαλές τι
‡ scribere domino, non habeo. ‡ideo produxi eum ‡ scribam
γράψαι τῷ κυρίῳ, οὐκ ἔχω. διὸ προήγαγον αὐτὸν § propter
ad vos, & maximè ad te, rex Agrippa, quod
ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάλιστα ἐπὶ σοῦ, βασιλεῦ ἀγρίππα,
vt interrogatione facta, habeā quid *scribere. * scribam
ὅπως τῆς ἀνακρίσεως γενομένης, σχῶ τί γράψαι. Sine ratio-
Irrationabile enim mihi videtur, ‖ mittentem vinctum, nec ne
ἄλογον γάρ μοι δοκεῖ, πέμποντα δέσμιον, μὴ ‖ mittere
& †causas contra eum causas significare. † non eius
καὶ τὰς κατ' αὐτοῦ αἰτίας *σημᾶναι. * σημαίνω

Cap. XXVI. κϛ'.

Agrippa verò ad Paulum ait: Permit-
1 Ἀγρίππας δὲ πρὸς τὸν Παῦλον ἔφη, Ἐπιτρέ-
titur tibi pro temetipso *dicere. tunc Paulus ‡ ratio- * loquī.
πεταί σοι ὑπὲρ σεαυτοῦ λέγειν. τότε ὁ Παῦλος ἀπε- ‡ extenta
cinabatur extendens manum: De omnibus quibus manu, cœ-
λογεῖτο ἐκτείνας τὴν χεῖρα· περὶ πάντων ὧν pit ratio-
accusor à Iudæis, rex Agrippa, æ- nem red-
ἐγκαλοῦμαι ὑπὸ Ἰουδαίων, βασιλεῦ ἀγρίππα, ἡ- dere:
stimo meipsum beatum, §futurus defendi § quū fim
γημαι ἐμαυτὸν μακάριον, μέλλων ἀπολογεῖσθαι me defen-
apud te hodie. Maximè *cognitorem existentem te surus
σήμερον ἔμπροσθέν σου· μάλιστα γνώστην ὄντα σε * sciente
omnium illorum apud Iudæos ‖ morésque & quæstionum. te omnes
πάντων τῶν κατὰ Ἰουδαίους ἐθῶν τε καὶ ζητημάτων· quæ ‖ sunt con-
*ideo obsecro te patienter † audire me. * Illam suetudi-
2 διὸ δέομαί σου μακροθύμως ἀκοῦσαί μου. τὴν nes, & quæstio-
nes. * propter
quod
§ Audias
† Et

quidem *ergo* vitam meam *illam* à iuuentute, *illam* ‡ab ini-
μὲν οὖν βίωσίν μου τὴν ἐκ νεότητος, τὴν ἀπ' ἀρ-
‡ quæ fuit tio *fuit am* in gente mea in Hierosolymis,
χῆς γενομένην ἐν τῷ ἔθνει μου ἐν Ἱεροσολύμοις
nouerunt omnes Iudæi. Præscientes me
ἴσασι πάντες οἱ Ἰουδαῖοι. προγινώσκοντές με
‡ ab initio, * testimoniū perhibere) ‡ certissimam
ἄνωθεν, ἐὰν θέλωσι μαρτυρεῖν, ὅτι κατὰ τὴν ἀκριβε-
simam sectam nostræ religionis vixi
στάτην αἵρεσιν τῆς ἡμετέρας θρησκείας ἔζησα
Pharisæus. Et nunc in spe quæ ad
Φαρισαῖος. καὶ νῦν ἐπ' ἐλπίδι τῆς πρὸς τοὺς
† nostros * facta est
patres † repromissionis *factæ* à Deo, sto
πατέρας ἐπαγγελίας γενομένης ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἕστηκα
iudicio subiectus. In quam duodecim tribus nostræ in
κρινόμενος. εἰς ἣν τὸ δωδεκάφυλον ἡμῶν ἐν
assiduitate nocte & die deseruientes, sperant
ἐκτενείᾳ νύκτα καὶ ἡμέραν λατρεῦον ἐλπίζει
deuenire: de qua spe accusor, rex
καταντῆσαι, περὶ ἧς ἐλπίδος ἔγκαλοῦμαι, βασιλεῦ
Agrippa, à Iudæis. Quid incredibile iudica-
ἀγρίππα, ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων. τί ἄπιστον κρίνε-
‡ Et tur apud vos, si Deus mortuos suscitat? ‡ Ego quidē
ται παρ' ὑμῖν, εἰ ὁ θεὸς νεκροὺς ἐγείρει; ἐγὼ μὲν
‡ existimaueram me *ergo* ¶ *videbar mihi ipsi* aduersus nomen Iesu Naza-
οὖν ἔδοξα ἐμαυτῷ πρὸς τὸ ὄνομα Ἰησοῦ τοῦ Ναζω-
reni debere multa contraria agere: Quod & fe-
ραίου δεῖν πολλὰ ἐναντία πρᾶξαι· ὃ καὶ ἐποίη-
ci *in* Hierosolymis, & multos sanctorum ego
σα ἐν Ἰερουσαλήμ, καὶ πολλοὺς τῶν ἁγίων ἐγὼ
e in * carceribus inclusi, à principibus Sacer-
φυλακαῖς κατέκλεισα, τὴν παρὰ τῶν ἀρχιε-
‖ potestate acepta: & quum occiderēt, † sententiam.
ρέων ἐξουσίαν λαβών· ἀναιρουμένων τε αὐτῶν κα-
tuli † *suffragium*. Et per omnes synagogas
τήνεγκα ψῆφον. καὶ κατὰ πάσας τὰς συναγωγὰς
πολλά-

frequenter puniens eos, compellebam blasphe-
πολλάκις τιμωρῶν αὐτοὺς, ἠνάγκαζον βλασφη-
mare, & immodera ęque insaniens in eos, persequebar
μεῖν, περισσῶς τε ἐμμαινόμενος αὐτοῖς, ἐδιωκον
† & amplius * in eos, ‡ dum iré
vsque & in exteras ciuitates: In quibus & profe-
ἕως καὶ εἰς τὰς ἔξω πόλεις· ἐν οἷς καὶ πορευό-
ctus in Damascum cum potestate & † permissu
μενος εἰς τὴν Δαμασκὸν μετ' ἐξουσίας καὶ ἐπι-
¶ permissu principum
tione à principibus sacerdotum: Die me-
τροπῆς τῆς τῶν ἀρχιερέων· ἡμέρας μέ-
dia, * per viam vidi, rex, ¶ cœlitus supra
σης, ὁδὸν εἶδον, βασιλεῦ, οὐρανόθεν ὑπὲρ
* in via ¶ de cœlo
splendorem Solis, † circumfulgens me
τὴν λαμπρότητα τοῦ ἡλίου, περιλάμψαν με
† circumfulsisse
lumen, & eos qui cum me proficiscebantur. Omnibus autem
* mecũ simul erant.
nos quum
14 φῶς, καὶ τοὺς σὺν ἐμοὶ πορευομένους. πάντων δὲ
Omnesque decidissemus
decidentibus nobis in terram, audiui vocem
καταπεσόντων ἡμῶν εἰς τὴν γῆν, ἤκουσα φωνὴν
loquentem ‡ ad me, & dicentem Hebraïca lin-
‡ mihi,
λαλοῦσάν μοι, καὶ λέγουσαν τῇ Ἑβραΐδι διαλέ-
gua, Saule, Saule, quid me persequeris? durum tibi
κτῳ, Σαοὺλ Σαοὺλ τί με διώκεις; σκληρόν σοι
§ ad stimulos calcitrare. Ego autem dixi, Quis es
§ est cõtra stimulum
15 πρὸς κέντρα λακτίζειν. ἐγὼ δὲ εἶπον, τίς εἶ
Domine? * ille autẽ dixit: Ego sum Iesus, quem tu persequeris.
*Dominus
κύριε; ὁ δὲ εἶπεν, ἐγώ εἰμι Ἰησοῦς, ὃν σὺ διώκεις.
Sed exurge, & sta supra pedes tuos: ad
16 ἀλλὰ ἀνάστηθι, καὶ στῆθι ἐπὶ τοὺς πόδας σου· εἰς
hoc enim apparui tibi, ‖ designare te minis-
‖ vt constituam
τοῦτο γὰρ * ὤφθην σοι, προχειρίσασθαί σε ὑπηρέ-
* ὀπτομαι
strum & testem † quorúmque vidisti, quorúmque apparebo
† eorum quæ
την καὶ μάρτυρα ὧν τε εἶδες, ὧν τε ὀφθήσομαί
* & eorum quibus
tibi: Eripiens te de ‡ populo, & Gentibus,
‡ populis,
17 σοι· ἐξαιρούμενός σε ἐκ τοῦ λαοῦ, καὶ τῶν ἐθνῶν,
in quas § ego te mitto. Aperire oculos
§ nunc
18 εἰς οὓς ἐγώ σε ἀποστέλλω. ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς

corum, * *ad conuertendum* à tenebris ad lucem, &
ἀυτῶν, τ̃ ἐπιστρέψαι ἀπὸ σκότους εἰς φῶς, καὶ τ̃ης
|| potestate Satanæ ad Deum, † *ad accipiendum eos*
ἐξουσίας τ̃ σατανᾶ ἐπὶ τ̃ θεόν, τ̃ λαβεῖν αὐτοὺς
remissionem peccatorum, & sortem * *in sanctificatis*,
ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ κλῆρον ἐν τοῖς ἡγιασμένοις,
fide quæ in me. Vnde, rex Agrippa,
πίστει τ̃ εἰς ἐμέ. ὅθεν, βασιλεῦ ἀγρίππα,
non fui incredulus cælesti visioni:
οὐκ ἐγενόμην ἀπειθὴς τ̃ οὐρανίῳ ὀπτασίᾳ·
‡ sunt Damasci
Sed his qui † *in Damasco* primùm, & Hierosoly-
τοῖς ἐν δαμασκῷ πρῶτον, καὶ ἱεροσολύ-
‡ &
mis, ‡ in omnémque regionem Iudææ, & Gen-
μοις, εἰς πᾶσάν τε τ̃ χώραν τ̃ ἰουδαίας, καὶ τοῖς ἔθ-
tibus annunciabam * *pœnitere, & conuerti* ad
νεσιν ἀπήγγελλον μετανοεῖν, καὶ ἐπιστρέφειν ἐπὶ
Deum, digna pœnitentiæ opera facientes.
τ̃ θεόν, ἄξια τ̃ς μετανοίας ἔργα πράσσοντας.
|| Causa *horum* me Iudæi † *comprehendentes* in
ἕνεκα τούτων με οἱ ἰουδαῖοι συλλαβόμενοι ἐν
templo, * tentabant † interficere. ‡ *Auxilium*
τῷ ἱερῷ, διεχείρίζεσθαι. ἐπικουρίας
igitur nactus à *Deo*, vsque in diem
οὖν * τυχὼν τ̃ παρὰ τ̃ θεοῦ, ἄχρι τ̃ς ἡμέρας
‡ *hanc* sto, testificans * *paruéque & ma-*
ταύτης ἕστηκα, μαρτυρόμενος μικρῷ τε καὶ με-
gno, nihil extrà dicens || *eorum quæ* & Propheræ loqua-
γάλῳ, οὐδὲν ἐκτὸς λέγων ὧν τε οἱ προφῆται ἐλά-
ti sunt † *futurorum* esse, & Moyses: Si passibilis
λησε μέλλόντων γίνεσθαι, καὶ μωσῆς· εἰ παθητὸς
Christus, si primus ex resurrectione mortuorum, lumen
ὁ χριστὸς, εἰ πρῶτος ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν φῶς
* *futurus esset annunciare* populo & Gentibus.
μέλλει καταγγέλλειν τῷ λαῷ καὶ τοῖς ἔθνεσι.
Hæc autem ‡ *defendente*, Festus magna
ταῦτα δ' αὐτοῦ ἀπολογουμένου, ὁ φῆστος μεγάλῃ
τ̃ φω-

* vt conuertantur
§ de
† vt accipiant
* inter sanctos, per fidem quæ est
‡ sunt Damasci
§ &
* vt pœnitentiam ageret, & conuerterentur
|| Hac ex
† quum essem
* comprehensum
† volentes me
‡ Auxilio autẽ adiugus Dei.
* τυγχάνω
§ hodiernum
* minori atque maiori,
|| quàm ea quæ
† futura
* annũciaturus est
‡ loquẽte, & rationẽ reddente.

voce dixit, Insanis Paule: multæ te li-
τῇ φωνῇ ἔφη, μαίνῃ Παῦλε· τὰ πολλά σε γράμ-
teræ ad insaniam conuertrunt. §Ille verò, Non insa-
μματα εἰς μανίαν περιτρέπει. ὁ δέ, Οὐ μαίνο-
nio, inquit, optime Feste, sed veritatis & sobrie-
μαι, φησὶ, κράτιστε Φῆστε, ἀλλὰ ἀληθείας καὶ σωφρο-
tatis verba eloquor. Scit enim
σύνης ῥήματα ἀποφθέγγομαι. ἐπίσταται γὰρ
de his rex, ad quem & *liberiate*
περὶ τούτων ὁ βασιλεύς, πρὸς ὃν καὶ παρρησιάζο-
usus eloquor: latere enim eum ‖*quicquam* horũ *non* ar-
μενος λαλῶ· λανθάνειν γὰρ αὐτὸν τι τούτων οὐ πεί-
bitror: neque enim in angulo gestum †*hoc* est.
θομαι· οὐδὲν γὰρ ἐν γωνίᾳ πεπραγμένον τοῦτο ἐστί.
Credis rex Agrippa Prophetis?
πιστεύεις βασιλεῦ Ἀγρίππα τοῖς προφήταις;
scio quia credis. *Ipse* autem Agrippa ad
οἶδα ὅτι πιστεύεις. ὁ δὲ Ἀγρίππας πρὸς τὸν Ⓦ
Paulum *ait*: In *parvo* me suades Christianum fie-
Παῦλον ἔφη, ἐν ὀλίγῳ με πείθεις χριστιανὸν γενέ-
ri. ‡*At* Paulus *ait*: §*Optarim* *vtique*
σθαι. ὁ δὲ Παῦλος εἶπεν, *ηὐξάμην ἂν τῷ
Deo, & in *parvo* & in ‖*multo*, non †*solùm* te, sed &
θεῷ, καὶ ἐν ὀλίγῳ καὶ ἐν πολλῷ, οὐ μόνον σὲ, ἀλλὰ καὶ
omnes *audientes* me hodie, fieri ta-
πάντας τοὺς ἀκούοντάς μου σήμερον, γενέσθαι τοιού-
les, qualis & ego sum, exceptis vinculis his.
τους οποῖος κἀγώ εἰμι, παρεκτὸς τῶν δεσμῶν τούτων.
Et *hæc* *dicente* *eo*, exsurrexit rex, &
καὶ ταῦτα εἰπόντος αὐτοῦ, ἀνέστη ὁ βασιλεύς, καὶ
Præses, & Bernice, & ‡*considentes* eis.
ὁ ἡγεμών, τε Βερνίκη, καὶ οἱ συγκαθήμενοι αὐτοῖς·
Et §*secedentes* loquebantur ad inuicem,
καὶ ἀναχωρήσαντες ἐλάλουν πρὸς ἀλλήλους,
dicentes, Quia nihil morte dignum aut vinculis *fa-
λέγοντες, ὅτι οὐδὲν θανάτου ἄξιον ἢ δεσμῶν πράσ-

§ Et Paulus,
* constanter
‖ nihil
† quicquam horum
‡ Et
§ Opto apud Deũ,
* εὐχόμαι
* modico,
‖ magno,
† tantùm
* qui audiunt
‡ qui assidebant
§ quum secessissent,
* quid fecit,

eit homo iſte. Agrippa autem Feſto dixit: Dimitti poterat homo hic, ſi non appellaſſet Cæſarem.

σὺ ὁ ἄνθρωπος οὗτος. ὁ δὲ Ἀγρίππας τῷ Φήστῳ ἔφη, Ἀπολελύσθαι ἐδύνατο ὁ ἄνθρωπος οὗτος, εἰ μὴ ἐπεκέκλητο Καίσαρα.

Cap. XXVII. κζ'.

Vt autē iudicatum eſt nauigare nos in Italiam, *& tradiderunt & Paulum, †& quoſdam alios vinctos centurioni, nomine Iulio, cohortis Auguſtæ. Aſcendentes *autem* nauem Adramytenam, *futuri* nauigare *qua* circa ‡*Aſiam* loca, §*auecti* ſumus, *exiſtente cum nobis* Ariſtarcho Macedone Theſſalonicenſi. * *Ipſáque altera* deuenimus *in* Sidonem. humanè †*que* Iulius †*Paulo* vſus, permiſit ad amicos *euntem* curam ſui ‡*naneiſci*. Et indè §*auecti*. ſubnauigauimus Cyprum, **propter hos, ventos eſſe contrarios. Hóeque* pelagus *quod iuxta* Ciliciam & Pamphyliam *pernauigantes*, †*deuenimus* Lyſtram, quæ eſt *in Myra, ipſius* Lyciæ. Et ibi inueniens

Ὡς δὲ ἐκρίθη τοῦ ἀποπλεῖν ἡμᾶς εἰς τὴν Ἰτα- 1
λίαν, παρεδίδουν τόν τε Παῦλον καὶ τινας ἑτέρους δεσμώτας ἑκατοντάρχῃ, ὀνόματι Ἰουλίῳ, σπείρης Σεβαστῆς. ἐπιβάντες δὲ πλοίῳ Ἀδραμυττηνῷ, 2
μέλλοντες πλεῖν τοὺς κατὰ τὴν Ἀσίαν τόπους, ἀνήχθημεν, ὄντος σὺν ἡμῖν Ἀριστάρχου Μακεδόνος Θεσσαλονικέως. τῇ τε ἑτέρᾳ κατήχθημεν εἰς Σιδῶνα. φιλανθρώπως τε ὁ Ἰούλιος τῷ Παύλῳ χρησάμενος, ἐπέτρεψε πρὸς τοὺς φίλους πορευθέντα, 3
ἐπιμελείας τυχεῖν. κἀκεῖθεν ἀναχθέντες, ὑπε- 4
πλεύσαμεν τὴν Κύπρον, διὰ τοὺς ἀνέμους τὸ, τε πέλαγος τὸ κατὰ τὴν Κι- 5
λικίαν καὶ Παμφυλίαν διαπλεύσαντες, κατήλθομεν εἰς Μύρα τῆς Λυκίας. κἀκεῖ εὑρὼν 6

ο ἑκα-

centurio nauem Alexandrinam nauigantem in
ὁ ἑκατόνταρχος πλοῖον ἀλεξανδρῖνον πλέον εἰς
Italiam, † *imposuit* nos in eam. * *In*
7 τὴν ἰταλίαν, ἐνεβίβασεν ἡμᾶς εἰς αὐτό. ἐν
multis *autem* diebus tardè † *nauigantes*, & vix ‡ *de-*
ἱκαναῖς δὲ ἡμέραις βραδυπλοοῦντες, καὶ μόλις γε-
uenientes secundùm Cnidum, non permittente nos
νόμενοι κατὰ τὴν κνίδον, μὴ προσεῶντος ἡμᾶς τοῦ
vento, * *subnauigauimus Cretam secundùm Salmo*
ἀνέμου, ὑπεπλεύσαμεν τὴν κρήτην κατὰ σολμώ-
nem. ‖ Vixque † *præterlegentes eam* venimus
8 νην. μόλις τε παραλεγόμενοι αὐτὴν, ἦλθομεν
in locum quendam * *vocatum Pulchros* portus, cui iux-
εἰς τόπον τινὰ καλούμενον καλοὺς λιμένας, ᾧ ἐγ-
ta erat ciuitas ‡ *Lasea*. Multo autem tempore pera-
γὺς ἦν πόλις λασαία. ἱκανοῦ δὲ χρόνου διαγενο-
cto, & † *existente* iam * *periculosa nauigatione, propter*
μένου, καὶ ὄντος ἤδη ἐπισφαλοῦς τοῦ πλοός, διότι καὶ τὴν
& ieiunium iam ‖ *præteriisse, admonebat* Pau-
νηστείαν ἤδη παρῆλυθέναι, παρῄνει ὁ παῦ-
lus, Dicens eis: Viri, † *Conspicio* quoniã cum in-
10 λος, λέγων αὐτοῖς, ἄνδρες, θεωρῶ ὅτι μετὰ ὕ-
iuria & multo damno, non solùm oneris &
βρεως καὶ πολλῆς ζημίας, οὐ μόνον τοῦ φορτίου καὶ τοῦ
nauis, sed etiam animarum nostrarum * *futuram* esse
πλοίου, ἀλλὰ καὶ τῶν ψυχῶν ἡμῶν μέλλειν ἔσεσθαι τὸν
† *nauigationem*. At centurio ‡ gubernatori &
11 πλοῦν. ὁ δὲ ἑκατόνταρχος τῷ κυβερνήτῃ καὶ
nauclero credebat magis, quàm * *illis* à Pau-
τῷ ναυκλήρῳ ἐπείθετο μᾶλλον, ἢ τοῖς ὑπὸ τοῦ παῦ-
lo † *dictis*. *Inappositò autem portu subsi-*
12 λου λεγομένοις. ἀνευθέτου δὲ τοῦ λιμένος ὑπάρ-
stente ad hyemationem, plerique posuerunt
χοντος πρὸς παραχειμασίαν, οἱ πλείονες ἔθεντο
consilium † *subducere* indè, si quo modo possent
βουλὴν ἀναχθῆναι κἀκεῖθεν, εἴ πως δύναιντο

† transpo-
suit
* Et quum
† nauiga-
remus,
‡ deueni-
semus cõ-
tra Gnidũ,
prohiben-
te
* adnaui-
gauimus.
Creţe iux-
ta
‖ Et
† iuxta nau
uigantes.
* qui voca-
tur Boni.
‡ Thalassa.
‡ quũ non
esset
* iam na-
uigatio eo
quod
‖ prẽteriis-
set, consó-
labatur
† Video
* incipit
‡ nauiga-
tio.
‡ autem
* his quæ
‖ dicebã-
tur. Et quũ
aptus por-
tus nõ es-
set ad hye-
mandum,
plurimi
statuerant
† nauigare

† deueniẽtes

* *deuecti* in Phœnicem, hyemare, portum Cretæ respicientem ad Africum & ad Chorum.

καταντήσαντες εἰς Φοίνικα, παραχειμάσαι, λιμένα τῆς Κρήτης βλέποντα κατὰ λίβα καὶ κατὰ χῶρον.

‖ Austro,

Adspirante autem ‖ *Noto*, æstimantes proposito ‖ tenere, * *soluentes* Asson, legebant Cretam. Post non multum autem misit ‖ contra ipsam ventus Typhonicus, † *vocatus Euroclydon.* Correpta autem naui, & non * *posse* obtinere vento, concedentes ferebamur. ‖ Insulã autẽ quandã ‖ *succurrentes*, * *vix* potuimus ‖ *compotes fieri* scaphæ. Quam subducentes, adiutoriis vtebantur, accingentes nauem, timentesque ne in Syrtim inciderent, † *submittentes vas*, sic ferebantur. * *Vehementer* autẽ tempestate iactatis nobis, sequenti ‖ iactum fecerunt. Et tertia ‖ *nostra* manibus armamenta nauis * *eiecimus.* Neque autem Sole, neque syderibus apparentibus per plures dies, ‖ tempestate ‖ neque non exigua

ὑποπνεύσαντος νότου, δόξαντες τῆς προθέσεως κεκρατηκέναι, ἄραντες ἄσσον, παρελέγοντο τὴν Κρήτην. μετ' οὐ πολὺ δὲ ἔβαλεν κατ' αὐτῆς ἄνεμος τυφωνικός, ὁ καλούμενος εὐρακύλων. συναρπασθέντος δὲ τοῦ πλοίου, καὶ μὴ δυναμένου ἀντοφθαλμεῖν τῷ ἀνέμῳ, ἐπιδόντες ἐφερόμεθα. νησίον δέ τι ὑποδραμόντες καλούμενον Κλαῦδην, μόλις ἰσχύσαμεν περικρατεῖς γενέσθαι τῆς σκάφης. ἣν ἄραντες, βοηθείαις ἐχρῶντο, ὑποζωννύντες τὸ πλοῖον, φοβούμενοί τε μὴ εἰς τὴν Σύρτιν ἐκπέσωσι, χαλάσαντες τὸ σκεῦος, οὕτως ἐφέροντο. σφοδρῶς δὲ χειμαζομένων ἡμῶν, τῇ ἑξῆς ἐκβολὴν ἐποιοῦντο. καὶ τῇ τρίτῃ αὐτόχειρες τὴν σκευὴν τοῦ πλοίου ἔρριψαμεν. μήτε δὲ ἡλίου, μήτε ἄστρων ἐπιφαινόντων ἐπὶ πλείονας ἡμέρας, χειμῶνός τε οὐκ ὀλίγου

gua imminente, † *reliquum* ablata erat omnis spes * *ad* † iam
γυ βαπφμθώ, λοιπὸν * περιῃρεῖτο πᾶσα ἐλπὶς σ * salutis
seruari nos. ‡ *Multa autem inedia existente,* nostræ.
* περιῃ
21 σώζεσθαι ἡμᾶς. πολλῆς δὲ ἀσιτίας ὑπαρχούσης, * péquas
tunc stans Paulus in medio eorum, dixit: Opor- ‡ Et quum
τότε σταθεὶς ὁ παῦλος ἐν μέσῳ αὐτῶν, εἶπεν, ἔ- multa ie-
iunatio
tebat quidē ô viri, § *obedientes mihi,* non * *aue-* fuisset,
δει μέν, ὦ ἄνδρες, πειθαρχήσαντάς μοι, μὴ ἀνά- § audito
hi à Creta, ‖ *lucrarique* iniuriam * tollere
γεσθαι ἀπὸ τῆς κρήτης, κερδῆσαί τε τὴν ὕβριν ‖ lucriqué
facere
hanc, & iacturam. Et nunc suadeo vo-
22 ταύτην, καὶ τὴν ζημίαν. καὶ τανῦν παραινῶ ὑ-
bis bono animo esse: † *iactura* enim animæ * *nulla* erit † amissio
μᾶς εὐθυμεῖν· ἀποβολὴ γὰρ ψυχῆς οὐδεμία ἔσται * nullius
ex vobis, præterquam nauis. Adstitit enim mihi
23 ἐξ ὑμῶν, πλὴν τοῦ πλοίου. παρέστη γάρ μοι τῇ
nocte hac angelus Dei, cuius sum‡, cui & de- ‡ ego, &
νυκτὶ ταύτῃ ἄγγελος τοῦ θεοῦ οὗ εἰμι, ᾧ καὶ λα-
seruio, Dicens, Ne timeas Paule, Cæsari te
24 τρεύω, λέγων, μὴ φοβοῦ παῦλε· καίσαρί σε
oportet assistere: & ecce donauit tibi Deus
δεῖ παραστῆναι· καὶ ἰδοὺ κεχάρισταί σοι ὁ θεὸς
omnes § *nauigantes cum te.* *Idcò bono animo § qui na-
25 πάντας τοὺς πλέοντας μετά σου. διὸ εὐθυμεῖ- uigant te-
cum
estote viri: credo enim Deo, quia sic erit quem- * Propter
τε ἄνδρες· πιστεύω γὰρ τῷ θεῷ, ὅτι οὕτως ἔσται καθ' quod;
admodum dictum est mihi. In insulâ autē quandā oportet
26 ὃν τρόπον λελάληταί μοι. εἰς νῆσον δέ τινα δεῖ
nos ‖ *incidere.* † *Vt verò* quartadecima nox ‖ deuenire;
27 ἡμᾶς ἐκπεσεῖν. ὡς δὲ τεσσαρεσκαιδεκάτη νὺξ † Sed post-
quam
* *facta est, perlata* nobis in Adria circa ‡ *me-* * superue-
ἐγένετο, διαφερομένων ἡμῶν ἐν τῷ ἀδρίᾳ, κατὰ μέ- nit, nauigantibus
diam noctis, suspicabantur nautæ § *afferri* aliquam ‡ mediam
σον τῆς νυκτὸς, ὑπενόουν οἱ ναῦται προσάγειν τινὰ noctem,
§ apparere
sibi regionem. * *Et bolisantes* inuenerunt passus vi- * Qui &
28 αὐτοῖς χώραν. καὶ βολίσαντες εὗρον ὀργυιὰς εἰ- summitentes bolidem,

‖ & pusillum indè separati, † autem

ginti: ‖ *breui autem distantes, & rursum boiissen-*

κοσι βεαχύ ὃ διεστῶτες, καὶ πάλιν βολίσαν-

tes, inuenerunt passus quindecim. Timentes † ne

τες, εὗρον ὀργυιὰς δεκαπέντε. φοβούμενοί τε

ne *quomodo* in aspera loca incideremus, de pup-

μήπως εἰς τραχεῖς τόπους ἐκπέσωμεν, ἐκ πρύ-

pi * *proijcientes* ancoras quatuor, optabant diem

μνης ῥίψαντες ἀγκύρας τέσσαρας, ηὔχοντο ἡμέραν

fieri. ‖ *Ipsi* vero nautis quærentibus fugere † ex

γενέσθαι. τῶν δὲ ναυτῶν ζητούντων φυγεῖν ἐκ τοῦ

nauí, ‖ & *l. scantibus* scapham in ma-

πλοίου, καὶ χαλασάντων τὸ σκάφος εἰς τὴν θάλασ-

re, * obtentu quasi ‖ è prora † *futurorum* anco-

σαν, προφάσει ὡς ἐκ πρῴρης μελλόντων ἀγκύ-

ras extendere. Dixit Paulus centurio-

ρας ἐκτείνειν. εἶπεν ὁ Παῦλος τῷ ἑκατον-

ni, & militibus: ‖ *Si non* hi manserint in

τάρχῃ, καὶ τοῖς στρατιώταις, ἐὰν μὴ οὗτοι μείνωσιν ἐν

naui, vos ‖ *seruari* non potestis. Tunc

τῷ πλοίῳ, ὑμεῖς σωθῆναι οὐ δύνασθε. τότε οἱ

milites abscidérunt funes scaphæ, & * *fini-*

στρατιῶται ἀπέκοψαν τὰ σχοινία τῆς σκάφης, καὶ εἴα-

runt eam excidere. ‖ *Vsque* autẽ *quo futurus erat* dies

σαν αὐτὴν ἐκπεσεῖν. ἄχρι οὗ δὲ ἤμελλεν ἡμέρα

fieri, † *horrabatur* Paulus omnes sumere

γίνεσθαι, παρεκάλει ὁ Παῦλος ἅπαντας μεταλαβεῖν

cibum, dicens: Quartamdecimam hodie

τροφῆς, λέγων, τεσσαρεσκαιδεκάτην σήμερον

diem expectantes ieiuni permaneris, nihil

ἡμέραν προσδοκῶντες ἄσιτοι διατελεῖτε, μηδὲν

accipientes. ‖ *Idro horror* vos acci-

προσλαβόμενοι. διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς προσ-

pere cibum: † *hoc enim ad vestram salu-*

λαβεῖν τροφῆς· τοῦτο γὰρ πρὸς τῆς ὑμετέρας σωτη-

tem est: nullius enim vestrum capillus ‖ *ex* capite

ρίας ὑπάρχει· οὐδενὸς γὰρ ὑμῶν θρὶξ ἐκ τῆς κεφαλῆς

* πεσεῖ-

‖ & pusillum indè separati, † autem

* mittētes

‖ de

‖ quũ missent

* sub ‖ à † incipe-rent

‖ Nisi

‖ salui fieri

* passi sunt * ἀποκόπτω * εἶμι

‖ Et quum lux inciperet † rogabat

‖ Propter quod rogo

‖ pro salute vestra: quia ‖ de

† cadet. Dicens autem hæc, & sumens panem, gra- † peribit.
35 πεσεῖται. Εἰπὼν δὲ ταῦτα, καὶ λαβὼν ἄρτον, εὐ- Et quum
tias egit Deo in conspectu omnium: & ‡ frangens cœ- * πίπτω
χαρίστησε τῷ θεῷ ἐνώπιον πάντων· καὶ κλάσας ἤρ- ‡ quū fregisset
pit manducare. ‡ Bono animo autem facti omnes, & i- ‡ Animæ-
36 ξατο ἐσθίειν. εὔθυμοι δὲ γενόμενοι πάντες, καὶ αὐ- quiores
pti adsumpserunt cibum. Eramus verò in naui
37 τοὶ προσελάβοντο τροφῆς. ἦμεν δὲ ἐν τῷ πλοίῳ
vniuersæ animæ ducentæ septuaginta sex. ‖ Sa- ‖ Et
38 αἱ πᾶσαι ψυχαὶ διακόσιαι ἑβδομήκοντα ἕξ. κο-
tiati autem cibo, alleuiabant nauem, eia-
ρεσθέντες δὲ τὴν τροφῆς, ἐκούφιζον τὸ πλοῖον, ἐκβαλ-
ctantes triticum in mare. Quū autē
39 λόμενοι τὸν σῖτον εἰς τὴν θάλασσαν. ὅτε δὲ
dies factus esset, terram non agnoscebant: sinum
ἡμέρα ἐγένετο, τὴν γῆν οὐκ ἐπεγίνωσκον, κόλπον
verò quendā considerabant habentem litus, in quem co-
δέ τινα * κατανόουν ἔχοντα αἰγιαλὸν εἰς ὃν ἐβού- * κατεῖδον
gitabant, si possent, † expellere nauem. Et ‡ volo
40 λοντο, εἰ δύναιντο, † ἐξῶσαι τὸ πλοῖον. καὶ † eiicere
ancoras ‡ sustollentes, permiserunt in mari. ‡ quum
τὰς ἀγκύρας περιελόντες, εἴων εἰς τὴν θάλασσαν, * ἐξῶσαι
simul laxantes iuncturas gubernaculorum: & ‡ sustuliſ-
ἅμα ἀνέντες τὰς ζευκτηρίας τῶν πηδαλίων· καὶ sent, committebant
‖ sustollentes artemonem flanti, tendebant ad se
ἐπάραντες τὸν ἀρτέμονα τῇ πνεούσῃ, κατεῖχον εἰς ‡ leuato
41 τὸν αἰγιαλόν. περιπεσόντες δὲ εἰς τόπον διθα- artemone secundùm
littus. † Incidentes autem in locum ‡ bi- aurā flatum,
λασσον, ἐπώκειλαν τὴν ναῦν· καὶ ἡ μὲν πρῷρα † Et quum
marem, ‖ tulerunt nauem: & quidem prora incidiſſe-
ἔμεινε, * ἐπηκόντιζε τὴν ἀσφαλῆ· ἡ δὲ πρύμνα ἐλύετο mus
fixa manebat immobilis, at puppis ‡ soluebatur ‡ dithalaſ-
ὑπὸ τῆς βίας τῶν κυμάτων. τῶν δὲ στρατιωτῶν sum, impe-
ā vi ‖ fluctuum. At militum † gerunt
42 βουλὴ ἐγένετο, ἵνα τοὺς δεσμώτας ἀποκτείνωσιν, μή verò ‡ vinctos consilium fuit, vt occiderent, ne ‖ maris: † autem ‡ custodiā

§ quum enatasset
quis § enatans effugeret. At centu-
τις ἐκπολυμβήσας ἐκφύγοι. ὁ δὲ ἑκατόνταρ-
‖ autem
χος βουλόμενος διασῶσαι τὸν παῦλον, ἐκώλυσεν
† fieri,
‡ eos qui possent § emittere se ‖ & euadere, & † cæteros, alios
τοὺς βουλήματος, ἐκέλευσέ τε τοὺς δυνα-
τοὺς ἀπορρίπτειν πρώτους ἐπὶ
tes natare § abijcientes primos, ‖ ad
γῆν ἐξιέναι. καὶ τοὺς λοιποὺς οὓς μὲν ἐπὶ σα-
terram exire: Et † reliquos, hos quidem in ta-
νίσιν, οὓς δὲ ἐπί τινων τῶν ἀπὸ τοῦ πλοίου· καὶ οὕτως
bulis ‡, hos autē super § quædā eorū quæ de naui ‖. & sic
ἐγένετο πάντας διασωθῆναι ἐπὶ τὴν γῆν.
factum est, † omnes ‡ perseuarí ad terram.

CAP. XXVIII. κη'.

* quũ euasissemus ‖ cognouimus § verò ‖ modicam ¶ Accensa
Καὶ διασωθέντες, τότε ἐπεγνώ* ὅτι μελίτη
Et * salui euasi, tunc ‖ cognouerunt quia Melita
νῆσος καλεῖται· οἱ δὲ βάρβαροι παρεῖχον οὐ τὴν τυ-
insula vocabatur. at Barbari § præstabant non ‖ vul-
χοῦσαν φιλανθρωπίαν ἡμῖν. ἀνάψαντες γὰρ
garem humanitatem nobis. † Accendentes enim
πυρὰν, προσελάβοντο πάντας ἡμᾶς διὰ τὸν ὑε-
pyram ‡ acceperunt omnes nos propter im-
βρίνα, καὶ διὰ τὸν ψῦχος. συστρέψαντος
brem § instantem, & propter frigus. ‖ Congregante
δὲ τοῦ παύλου φρυγάνων πλῆθος, καὶ ἐπιθέντος
autem † Paulo sarmentorum ‡ multitudinem, & § imponente
ἐπὶ τὸ πῦρ, ἔχιδνα ἐκ τῆς θέρμης ἐξελθοῦσα
super ‖ pyram, vipera à calore † exiens
καθῆψε τῆς χειρὸς αὐτοῦ. ὡς δὲ εἶδον οἱ βάρ-
inuasit manum eius. Vt verò viderunt Bar-
βαροι κρεμάμενον τὸ θηρίον ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ, ἔ-
bari pendentem bestiam de manu eius, di-
λεγον πρὸς ἑαυτοὺς, πάντως φονεύς ἐστιν ὁ ἄν-
cebant ad inuicem: ‡ Omnino homicida est ho-
θρωπος

mo hic, §*quem saluum euasum* de mari, σωθέντα ἐκ τῆς θαλάσσης, ἢ

vltio viuere ‖ non sinit. †Ille quidē *ergo* excutiens δίκη ζῆν οὐκ εἴασεν. ὁμὲν οὖν ἀποτινάξας τὸ

bestiam in ignem, passus est ‡*nullum malum*. Illi *autē* θηρίον εἰς τὸ πῦρ, ἔπαθεν οὐδὲν κακόν. οἱ δὲ

§ *expectabant* eum ‖ *futurum intumescere*, *aut* deci- προσεδόκων αὐτὸν μέλλειν πίμπρασθαι, ἢ κατα-

dere repentè mortuum. *in multo* autem illis expectan- πίπτειν ἄφνω νεκρόν. ἐπὶ πολὺ δὲ αὐτῶν προσδο-

tibus, & videntibus nihil †*incommodum in illum* κώντων, καὶ θεωρούντων μηδὲν ἄτοπον εἰς αὐτὸν

factum, *mutati* dicebant Deum eum esse. μεταβαλόμενοι ἔλεγον θεὸν αὐτὸν εἶ-

In autē illis ‡*quæ circa locum illum* erant prædia ἐν δὲ τοῖς περὶ τὸν τόπον ἐκεῖνον ὑπῆρχε χωρία

§ *primario* insulæ, nomine ‖ *Poplio*, qui susci- τῷ πρώτῳ τῆς νήσου, ὀνόματι ποπλίῳ, ὃς ἀνα-

piens nos, † *tres dies amicè hospitio ex.* δεξάμενος ἡμᾶς, τρεῖς ἡμέρας φιλοφρόνως ἐξε-

cepit. *Factum est* autem patrem Publij febribus νισεν. ἐγένετο δὲ τὸν πατέρα τοῦ πορπλίου πυρετοῖς

& dysenteria ‡ *detentum decumbere*: ad quem καὶ δυσεντερίᾳ συνεχόμενον κατακεῖσθαι· πρὸς ὃν

Paulus §*ingressus*, & *precatus*, *imponens* ὁ παῦλος εἰσελθὼν καὶ προσευξάμενος, ἐπιθεὶς

manus ei, ‖ *sanauit* eum. †*Hoc ergo* fa- τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἰάσατο αὐτόν. τοῦτο οὖν γενο-

cto, & ‡ *reliqui habentes* infirmitates in in- μένου, καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἔχοντες ἀσθενείας ἐν τῇ νή-

sula, accedebant, & curabantur. Qui etiā mul- σῳ, προσήρχοντο, καὶ ἐθεραπεύοντο. οἳ καὶ πολ-

tis honoribus honorauerunt nos, & nauigantibus impo- λαῖς τιμαῖς ἐτίμησαν ἡμᾶς, καὶ ἀναγομένοις ἐπέ-

suerunt quæ ‡ *ad vsum*. Post autem tres menses θεντο ἃ πρὸς τὴν χρείαν. μετὰ δὲ τρεῖς μῆνας

§ qui quē euaserat

‖ eum

† Et

§ existimabant

‖ in tumorē conuertendā, aut subitò casurum & mori. diu

† mali in eo fieri cōuertentes se,

‡ locis

§ principis

‖ Publij,

† triduo benignè exhibuit. Contigit

‡ veratum iacere

§ intrauit, & quum oraſſet, & impoſuiſſet

‖ ſaluauit

† Quo

‡ omnes qui habebant

§ neceſſaria erant:

navigauimus in naui quæ hyemauerat in insula,
ηχθημεν εν πλοιω παραχειμακοτι εν τη νησω,
§ cui erat insigne Castorum
Alexandrina, † adnotata Castori & Polluci. Et †de-
δυδξαστεινω, παρασημω διοσκουροις. χη κα-
† q̃ ue veniſſemus Syracuſam,
uectis in Syracuſas, ‡ manſimus tribus
τασθεντες εις συρακουσας, επεμειναμεν ημερας
dies. Vnde circumuenientes deuenimus in Rhe-
τρεις. οθεν περιελθοντες κατηντησαμεν εις ρη-
‡ ibi triduo. Indè circumlegentes
gium: & poſt vnum diem ‖ aduenientе Auſtro, ‖ ſe-
γιον· και μετ' μιαν ημεραν επιγενομενου νοτου, δευ-
§ ſtantes
cundantes venimus in Puteolos. Vbi ‖ inuenientes fra-
τεραμοι ηλθομεν εις ποτιολους. οπου ευρεντες αδελ-
tres, rogati ſumus apud eos manere dies
φους, παρεκληθημεν επ' αυτοις επιμειναι ημερας
ſeptem: & ſic in Romam venimus. Et
επτα, και ουτως εις την ρωμην ηλθομεν. κα-
‖ ſecunda die
† inuentis fratribus,
κειθεν οι αδελφοι ακουσαντες τα περι ημων, εξη-
§ quũ audiſſent, occurrerunt
λθον εις απαντησιν ημιν αχρις αππιου φορου, και
nobis vſque ad Appij forum, &
§ quum vidiſſet
Tres tabernas. quos ‡ videns Paulus, gratias a-
τριων ταβερνων. ους ιδων ο παυλος, ευχαριστη-
gens Deo, accepit fiduciam. Quũ autẽ veniſſemus in
σας τω θεω, ελαβε θαρσος. οτε δε ηλθομεν εις
Romam, centurio tradidit vinctos
ρωμην, ο εκατονταρχης παρεδωκε τους δεσμιους
præfecto caſtrorum: at Paulo permiſſum eſt
* παρα-μενω
τω στρατοπεδαρχη· τω δε παυλω * επετραπη
manere per ſeipſum cum cuſtodiente ſe mi-
‖ ſibimet
μειναι καθ' εαυτον συν τω φυλασσοντι αυτον στρα-
† Poſt tertium autẽ diem conuocauit
τιωτη. εγενετο δε μετ' ημερας τρεις συνκα-
lite. † Factum eſt autem poſt dies tres conuo-
λεσασθαι τον παυλον τους οντας των ιουδαιων πρω-
§ quumq; conuenissent,
§ eis;
τους. συνελθοντων ουν αυτων, ελεγεν προς αυτους,
cans Paulum exiſtentes Iudæorum pri-
mos. ‡ Conuenientibus autem eis dicebat: § ad eos:
ανδρες

Viri fratres, ego nihil † *contrarium* faciens
ἄνδρες ἀδελφοὶ, ἐγὼ οὐδὲν ἐναντίον ποιήσας τῷ
populo, aut * *moribus patriis*, vinctus ‡ *ex* Hiero-
λαῷ, ἢ τοῖς ἔθεσι τοῖς πατρῴοις, δέσμιος ἐξ Ἱερο-
solymis traditus sum in manus Romanorum.
σολύμων παρεδόθην εἰς τὰς χεῖρας τῶν Ῥωμαίων.
Qui ‖ *examinantes* me, voluerunt ‖ dimitte-
18 οἵτινες ἀνακρίναντές με, ἐβούλοντο ἀπολύ-
re, ‖ *propter nullam causam* mortis *esse*
σαι, διὰ τὸ μηδεμίαν αἰτίαν θανάτου ὑπάρχειν
in me. Contradicentibus autem Iudæis, coa-
ἐν ἐμοί. ἀντιλεγόντων δὲ τῶν Ἰουδαίων, ‖ ἠναγ-
19 ctus sum appellare Cæsarem, non quasi gen-
κάσθην ἐπικαλέσασθαι Καίσαρα, οὐχ ὡς τοῦ ἔθ-
tem meam habēs aliquid accusare. Propter hanc igitur
νους μου ἔχων τι κατηγορῆσαι. διὰ ταύτην οὖν
20 causam rogaui vos videre, & allo-
τὴν αἰτίαν παρεκάλεσα ὑμᾶς ἰδεῖν, καὶ προσλα-
qui. propter enim spem Israël cate-
λῆσαι. ἕνεκεν γὰρ τῆς ἐλπίδος τοῦ Ἰσραὴλ τὴν ἅλυ-
nam hanc circumdatus sum. † Illi *autem* ad eum dixe-
† At
21 σιν ταύτην περίκειμαι. οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν εἶ-
runt: Nos neque literas de te accepimus
πον, ἡμεῖς οὔτε γράμματα περὶ σοῦ ἐδεξάμεθα
à Iudæa, neque aduenies aliquis fra-
ἀπὸ τῆς Ἰουδαίας, οὔτε παραγενόμενός τις τῶν ἀδελ-
trum nunciauit, aut loquutus est quid de te ma-
φῶν ἀπήγγειλεν, ἢ ἐλάλησέ τι περὶ σοῦ πονη-
lum. * *Digni sumus* autem à te audire quæ sentis: ‡ de
* Rogamus
22 ρόν. ἀξιοῦμεν δὲ παρὰ σοῦ ἀκοῦσαι ἃ φρονεῖς· περὶ
‡ nam
quidem enim secta hac notum est nobis, quia
μὲν γὰρ τῆς αἱρέσεως ταύτης γνωστὸν ἐστιν ἡμῖν, ὅτι
vbique § contradicitur. * *Constituentes* autem illi
§ ei
23 πανταχοῦ ἀντιλέγεται. ταξάμενοι δὲ αὐτῷ
* Quum
cōstituissent
diem, venerunt ad eum in hospitium plu-
ἡμέραν, ἦλθον πρὸς αὐτὸν εἰς τὴν ξενίαν πλείο-
* ἦκω

res: quibus exponebat, testificans regnum
νες· οἷς ἐξετίθετο, διαμαρτυρόμενος τὴν βασιλείαν
Dei, suadénsque eis *ea quæ* de Iesu ex
τοῦ θεοῦ, πείθων τε αὐτοὺς τά τε περὶ τοῦ Ἰησοῦ ἀπό τε τοῦ
lege Moysi & Prophetis, à manè usq; ad
νόμου Μωσέως καὶ τῶν προφητῶν, ἀπὸ πρωΐ ἕως
vesperam. Et ‖ *hi quidem persuadebantur dictis*,
ἑσπέρας. καὶ οἱ μὲν ἐπείθοντο τοῖς λεγομένοις, οἱ
hi verò non credebant. † *Discordes autem existentes ad in-*
δὲ ἠπίστουν. ἀσυμφωνοι δὲ ὄντες πρὸς ἀλ-
uicem, discedebant, dicente Paulo verbum unū,
λήλους, ἀπελύοντο, εἰπόντος τοῦ Παύλου ῥῆμα ἕν,
Quia * *pulchrè* Spiritus sanctus loquutus est per Esaiam
ὅτι καλῶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλάλησε διὰ Ἡσαΐου
Prophetam ad patres nostros, Dicens;
τοῦ προφήτου πρὸς τοὺς πατέρας ἡμῶν, λέγων,
Vade ad populum istum, & dic: ‡ *Audiendo au-*
πορεύθητι πρὸς τὸν λαὸν τοῦτον, καὶ εἶπον, ἀκοῇ ἀ-
dietis, & non intelligetis: & videntes videbitis,
κούσετε, καὶ οὐ μὴ συνῆτε· καὶ βλέποντες βλέψετε,
& non § *cernetis*. Incrassatum est enim cor populi
καὶ οὐ μὴ ἴδητε. *ἐπαχύνθη γὰρ ἡ καρδία τοῦ λαοῦ
huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos
τούτου, καὶ τοῖς ὠσὶ βαρέως ἤκουσε, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς
suos compresserunt, ne *quando* videant oculis,
αὐτῶν ἐκάμμυσε, μήποτε ἴδωσι τοῖς ὀφθαλμοῖς,
& auribus audiant, & corde intelligant, &
καὶ τοῖς ὠσὶν ἀκούσωσι, καὶ τῇ καρδίᾳ συνῶσι, καὶ
conuertantur, & sanem eos. Notum ergo sit
ἐπιστρέψωσι, καὶ ἰάσωμαι αὐτούς. γνωστὸν οὖν ἔστω
vobis, quoniam Gentibus missum est salutare* Dei,
ὑμῖν, ὅτι τοῖς ἔθνεσιν ἀπεστάλη τὸ σωτήριον τοῦ θεοῦ,
ipsi & audient. Et hæc ‖ *eo dicente*,
αὐτοὶ καὶ ἀκούσονται. καὶ ταῦτα αὐτοῦ εἰπόντος,
abierunt Iudæi, multam habentes † *inter*
ἀπῆλθον οἱ Ἰουδαῖοι, πολλὴν ἔχοντες ἐν ἑαυτοῖς
ζήτη-

‖ quidam credebant his quę dicebantur, quidam
† Quumq; inuicem non essent consentiēntes,
* bene
‡ Aure
§ perspicietis.
* παχύνω
‖ quum dixisset, exierunt ab eo
† inter se

quæstionem. Mansit autem *Paulus* biennio toto in
ζήτησιν. ἔμεινε δὲ ὁ παῦλος διετίαν ὅλην ἐν
proprio conducto, & suscipiebat omnes † in- * suo
ἰδίῳ μισθώματι, καὶ ἀπεδέχετο πάντας τοὺς εἰσ- † qui in-
gredientes ad eum: Prædicans re- tur
πορευομένους πρὸς αὐτὸν· κηρύσσων τὴν βασι-
gnum Dei, & docens *ea* quæ ‡ de Domino Iesu ‡ sunt
λείαν τοῦ θεοῦ, καὶ διδάσκων τὰ περὶ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ
Christo, cum omni * *libertate*, *improhibite*. * fiducia
χριστοῦ, μετὰ πάσης παῤῥησίας ἀκωλύτως. sine prohibitione.

Finis Actorum sanctorum Apostolorum.
Τέλος τῶν πράξεων τῶν ἁγίων ἀποστόλων.

SANCTI PAVLI
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
APOSTOLI AD
ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΡΟΣ
Romanos epistola.
ῥωμαίους ἐπιστολή.

CAPVT PRIMVM. ΚΕΦ. α'.

PAVLVS seruus Iesu Christi,
1 ΠΑΥΛΟΣ δοῦλος Ἰησοῦ χριστοῦ,
vocatus Apostolus, * *diiunctus* * segrega-
κλητὸς ἀπόστολος, * ἀφωρισμένος tus * ἀφορίζω
in Euangelium Dei. Quod antè pro-
εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ. ὃ προεπηγ-

misérat per Propheras suos in scripturis sanctis: De filio suo, ‖ *facto* ex semine Dauid secundùm carnem, † *illo definito filio* Dei in virtute, secundùm spiritum sanctificationis, ex resurrectione mortuorum Iesu Christi Domini nostri: Per quẽ accepimus gratiam & apostolatum ad * *obediendum* fidei in omnibus Gentibus, pro nomine eius: In quib⁹ estis & vos vocati Iesu Christi: Omnibus ‖ *existentibus in Roma*, dilectis Dei, vocatis sanctis, gratia vobis & pax à Deo patre nostro, & Domino Iesu Christo. Primùm quidem gratias ago Deo meo per Iesum Christum pro omnibus vobis, quia fides vestra annunciatur in vniuerso mundo. Testis enim § *meus* est Deus, cui seruio in spiritu meo, in Euangelio filij eius, * *vt indefinenter* memoriam vestri facio, Semper in orationibus meis, obsecrans si quomodo tandẽ aliquãdo prosperũ iter habeã in voluntate Dei, ‖ *venire* ad vos.

‖ qui factus est ei

† qui prædestinatus, est filius

* ὁρίζομαι

* obediendum

‖ qui sunt Romæ,

§ mihi

* quòd sine intermissione

* εὐοδόομαι

‖ veniendi

μίλατος διὰ τῶ προφητῶν αὐτῦ ἐν γραφαῖς ἁγίαις περὶ τῦ υἱῦ αὐτῦ, τῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαβὶδ κατὰ σάρκα. τῦ ὁρισθέντος υἱῦ θεῦ ἐν δυνάμει, κατὰ πνεῦμα ἁγιωσύνης, ἐξ ἀναστάσεως νεκρῶν Ἰησῦ Χριστῦ τῦ κυρίου ἡμῶν· δι' οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀποστολὴν εἰς ὑπακοὴν πίστεως ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, ὑπὲρ τῦ ὀνόματος αὐτῦ· ἐν οἷς ἐστε καὶ ὑμεῖς κλητοὶ Ἰησῦ Χριστῦ. πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν Ῥώμῃ, ἀγαπητοῖς θεῦ, κλητοῖς ἁγίοις, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησῦ Χριστῦ. Πρῶτον μὲν εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου διὰ Ἰησῦ Χριστῦ περὶ πάντων ὑμῶν, ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ θεός, ᾧ λατρεύω ἐν τῷ πνεύματί μου, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τῦ υἱῦ αὐτῦ, ὡς ἀδιαλείπτως μνείαν ὑμῶν ποιοῦμαι, πάντοτε ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, δεόμενος εἴ πως ἤδη ποτὲ εὐοδωθήσομαι ἐν τῷ θελήματι τῦ θεῦ, ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς.

ὅπως

Desidero enim videre vos, vt aliquid impertiar † do-
† gratiæ
11 βλέπω γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα τι * μεταδῶ χά-
* μετα-
num vobis * spirituale, ad ‡ stabiliri
δίδωμι
ρισμα ὑμῖν πνευματικὸν εἰς τὸ * στηριχθῆναι
* spiritalis, ‡ confir-
vos: ‡ Hoc autem est, simul * exhortari in vo-
mandos,
12 ὑμᾶς· τοῦτο δέ ἐστι, * συμπαρακληθῆναι ἐν ὑ-
* στηρίζω
bis per eam quæ ‖ in invicem fidem vestram atque meam.
‡ Id
confolari
μῖν διά τε τῆς ἐν ἀλλήλοις πίστεως ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ.
* συμπα-
ρακαλέω
† Non volo autem vos ignorare, fratres, quia sæpè
13 οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὅτι πολλάκις
‖ est
† Nolo
propositi venire ad vos, & prohibitus sum
* προεθέμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ * ἐκωλύθην
usque adhuc, vt fructum aliquem habeã in vobis, si-
μι
* κωλύω
ἄχρι τοῦ δεῦρο, ἵνα καρπόν τινα * σχῶ ἐν ὑμῖν, κα-
* ἔχω
cut & in cæteris Gentibus. Græcisque & Bar-
14 θὼς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν. Ἕλλησί τε καὶ βαρ-
bari sapientibúsque & insipientibus debitor sum.
βάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις ὀφειλέτης εἰμί.
Ita quod in me promptum *, & vobis qui ‡ in * est,
‡ Romæ
15 οὕτω τὸ κατ' ἐμὲ πρόθυμον, καὶ ὑμῖν τοῖς ἐν estis
Roma euangelizare. Non enim erubesco
ῥώμῃ εὐαγγελίσασθαι. οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ
Euangelium Christi: virtus enim Dei est, in
16 εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ· δύναμις γὰρ θεοῦ ἐστιν εἰς
salutem omni credenti, Iudæóque primum
σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον
& Græco. Iustitia enim Dei in eo re-
17 καὶ Ἕλληνι· δικαιοσύνη γὰρ θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀπο-
uelatur ex fide in fidem, sicut scriptum
καλύπτεται ἐκ πίστεως εἰς πίστιν, καθὼς γέγρα-
est, Iustus ‡ ex fide viuet. Reue-
‡ autem]
18 πται, ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως * ζήσεται. ἀποκα-
* ζάω
latur enim ira Dei de ✱ cælo, super omnem impie-
λύπτεται γὰρ ὀργὴ θεοῦ ἀπ' οὐρανοῦ, ἐπὶ πᾶσαν ἀσε-
tatem & iniustitiam hominum eorum * veritatem ‖ in
* quæ
‖ Dei
θειαν καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων τῶν τὴν ἀλήθειαν ἐν

† detinẽt. iniustitia † *detinentium.* *Propter quod notum ‡ Dei,
* Quia ‡ est ἀδικία κατεχόντων. διότι τὸ γνωστὸν τοῦ θεοῦ 19
‡ enim manifestum est in illis: *nam* Deus ‡ illis manife-
* φανερόω Φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς· ὁ γὰρ θεὸς αὐτοῖς *ἐφανέ-
* enim stauit. *Nam* inuisibilia *ipsius a creatura mun-
ρωσε. τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ ἀπὸ κτίσεως κόσ- 20
‖ per ea quæ facta sunt di ‖ *factis* intellecta, conspiciuntur, *ipsaq;* sempi-
μου τοῖς ποιήμασι νοούμενα, καθορᾶται, ἥ τε ἀΐ-
† quoque *ita vt sint terna † eius virtus & diuinitas, * *ad esse eos* in-
διος αὐτοῦ δύναμις καὶ θειότης, εἰς τὸ εἶναι αὐτοὺς ἀ-
‡ Quia quũ cognouissent excusabiles. ‡ *Quoniam cognoscentes* Deum, non sicut
ναπολογήτους. διότι γνόντες τὸν θεὸν, οὐχ ὡς 21
Deũ glorificauerunt aut gratias egerunt, sed euanuerunt
* ματαιόομαι θεὸν ἐδόξασαν ἢ εὐχαρίστησαν, ἀλλ' *ἐματαιώθησαν
in § *ratiocinationibus* suis, & obscuratum est in-
§ cogitationibus ἐν τοῖς διαλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίσθη ἡ ἀ-
* enim se sipiens eorum cor. Dicentes * esse sapientes,
συνετος αὐτῶν καρδία. φάσκοντες εἶναι σοφοὶ 22
stulti facti sunt. Et mutauerunt gloriam incor-
* μωραίνω *ἐμωράνθησαν. καὶ *ἤλλαξαν τὴν δόξαν τοῦ ἀφ-23
* ἄφθαρτος ruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis homi-
θάρτου θεοῦ ἐν ὁμοιώματι εἰκόνος φθαρτοῦ ἀνθρώ-
‖ serpentũ. Propter quod nis, & volucrum, & quadrupedum, & ‖ *reptilium.*
που, καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων, καὶ ἑρπετῶν.
Quapropter & tradidit illos Deus in deside-
διὸ καὶ παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς ἐν ταῖς ἐπιθυ- 24
† cordis riis * † *cordium* eorum in immundiciam, * *ad dede-
* vt contumeliis afficiant μίαις τῶν καρδιῶν αὐτῶν εἰς ἀκαθαρσίαν, τοῦ ἀ-
core affligendum corpora sua in semetipsis. Qui
τιμάζεσθαι τὰ σώματα αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς. οἵτινες 25
commutauerunt veritatem Dei in mendacium,
μετήλλαξαν τὴν ἀλήθειαν τοῦ θεοῦ ἐν τῷ ψεύδει,
‡ potius quàm creatori, & coluerunt & seruierunt creaturæ ‡ *prater*
* σέβομαι καὶ *ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν
creatorem, qui est benedictus in secula. A-
κτίσαντα, ὅς ἐστιν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀ-
μήν.

men. Propter § *hoc* tradidit illos Deus in passio- § ea
26 μίω. διὰ τοῦτο παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς πα-
nes ignominiæ: **ipsaque enim* fœminæ eorum immutauerunt * nam
θη ἀτιμίας· αἵτε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετήλλαξαν
naturalem vsum in eum ‖ qui †cõtra naturam. Si- ‖ vsum
τὴν φυσικὴν χρῆσιν εἰς τὴν παρὰ φύσιν. ὁ- † est
militer * & masculi, †*relinquentes naturalem vsum* * autem
μοίως δὲ καὶ οἱ ἄρσενες ἀφέντες τὴν φυσικὴν χρῆσιν § relicto
fœminæ, exarserunt in §*libidine sua* in naturali
τῆς ὀρέξεως αὐτῶν εἰς vsu
ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν ἄρσεσι τὴν ἀσχημοσύνην §desideriis
inuicem, masculi in masculos turpitudinem suis
κατεργαζόμενοι, καὶ τὴν ἀντιμισθίαν ἣν ἔδει τῆς
operantes, & mercedem quam oportuit,
πλάνης αὐτῶν ἐν ἑαυτοῖς ἀπολαμβάνοντες.
erroris sui in semetipsis recipientes.
Et sicut non probauerunt Deum habere in no-
28 καὶ καθὼς οὐκ *ἐδοκίμασαν τὸν θεὸν ἔχειν ἐν ἐπι- *δοκιμά-
ζω
titia, tradidit illos Deus in reprobum sensum.
γνώσει, παρέδωκεν αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον νοῦν,
facere* ea quæ **non ‖ *conuenientia:* Repletos om- * vt faciãt
ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα· πεπληρωμένους πα- ‖ conue-
29 niunt
ni †*iniustitia*, fornicatione, nequitia, auaritia, malitia, † iniqui-
πάσῃ ἀδικίᾳ, πορνείᾳ, πονηρίᾳ, πλεονεξίᾳ, κακίᾳ· tate,
plenos inuidia, **cæde*, contentione, dolo, malignitate, su- * homici-
μεστοὺς φθόνου, φόνου, ἔριδος, δόλου, κακοηθείας· ψι- dio,
surrones: Detractores, Deo odibiles, cõtumelioſos, su- § elatos,
30 θυριστάς· καταλάλους, θεοστυγεῖς, ὑβριστάς, ὑ- * non
perbos, § *arrogantes*, inuenteres malorum, parentibus ‖ sine af-
περηφάνους, ἀλαζόνας, ἐφευρετὰς κακῶν, γονεῦσιν fectione,
**inobedientes.* Insipientes, incompositos, ‖*inaffectibiles, in-* absq; fœ-
dere, sine
ἀπειθεῖς· ἀσυνέτους, ἀσυνθέτους, ἀστόργους, ἀ- misericor-
dia.
fœderabiles, immisericordes. Qui † *ius* †quum iu-
στιτίαν
31 σπόνδους, ἀνελεήμονας. οἵτινες τὸ δικαίωμα τοῦ *cognouis-
sent, non
Dei **cognoscentes*, quoniam talia § *agentes* intellexe-
runt,
θεοῦ ἐπιγόντες, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες § qui agũt

digni morte sunt, non solùm ea *faciunt, sed
ἄξιοι θανάτου εἰσὶν, οὐ μόνον αὐτὰ ποιοῦσιν, ἀλλὰ
etiam ‖consentiunt facientibus.
* qui faciunt, ‖ qui consentiunt
καὶ συνευδοκοῦσι τοῖς πράσσουσι.

CAP. II. β'.

*Propter quod ‖qui iudicas.
Διὸ ἀναπολόγητος εἶ, ὦ ἄνθρωπε πᾶς ὁ κρί-
*Ideò inexcusabilis es, ô homo omnis ‖iudicans in quo enim iudicas alterum, teipsum condemnas: nam eadem † agis ‡ iudicans. Scimus
νων· ἐν ᾧ γὰρ κρίνεις τὸν ἕτερον, σεαυτὸν κατακρί-
† enim ‡ quæ iudicas. * enim
νεις· τὰ γὰρ αὐτὰ πράσσεις ὁ κρίνων. οἴδαμεν
*autẽ quoniam iudicium Dei est secundùm veritatẽ in eos qui
δὲ ὅτι τὸ κρίμα τοῦ θεοῦ ἐστὶ κατὰ ἀλήθειαν ἐπὶ τοὺς
‖agunt. talia ‖agentes. Existimas autẽ hoc, ô
τὰ τοιαῦτα πράσσοντας. λογίζῃ δὲ τοῦτο, ὦ
†qui iudicas ‡agunt, & facis homo †iudicans eos qui talia ‡agentes,
ἄνθρωπε ὁ κρίνων τοὺς τὰ τοιαῦτα πράσσοντας,
& faciens ea, quia tu effugies iudicium Dei?
* ἐκφεύξῃ καὶ ποιῶν αὐτά, ὅτι σὺ ἐκφεύξῃ τὸ κρίμα τοῦ θεοῦ;
An diuitias bonitatis eius, & patien-
ἢ τοῦ πλούτου τῆς χρηστότητος αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀνο-
tiæ & longanimitatis contemnis, ignorans quoniã
χῆς, καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρονεῖς, ἀγνοῶν ὅτι
benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secũdũ autẽ
τὸ χρηστόν τοῦ θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει; κατὰ δὲ
diuitias tuam, & impœnitens cor, the-
τὴν σκληρότητά σου, καὶ ἀμετανόητον καρδίαν, θη-
saurizas tibi ipsi iram in die iræ, & reue-
σαυρίζεις σεαυτῷ ὀργὴν ἐν ἡμέρᾳ ὀργῆς, καὶ ἀπο-
lationis, & iusti iudicij Dei. Qui red-
καλύψεως, καὶ δικαιοκρισίας τοῦ θεοῦ. ὃς ἀπο-
* qui der vnicuiq; secundùm opera eius. His quidẽ *secũdùm
δώσει ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. τοῖς μὲν καθ' ὑ-
‖patientiam ‖permanentiam operis boni, gloriam, & honorem,
πομονὴν ἔργου ἀγαθοῦ, δόξαν, καὶ τιμὴν,
καὶ ἀφ-

& incorruptionem † *inquirentibus*, vitam æternam. Iis
8 καὶ ἀφθαρσίαν *ζητοῦσι, ζωὴν αἰώνιον. τοῖς
autem ex contentione, & ‡ *incredulis quidem* veritati, ‡ cre-
δὲ ἐξ ἐριθείας, καὶ ἀπειθοῦσι μὲν τῇ ἀληθείᾳ, πει-
dentibus autem * *iniustitiæ*, indignatio & ira. Tribulatio &
θομένοις δὲ τῇ ἀδικίᾳ, θυμὸς καὶ ὀργή. θλῖψις καὶ
9 στενοχωρία ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνθρώπου τοῦ κα-
angustia in omnem animam hominis o-
τεργαζομένου τὸ κακόν, Ἰουδαίου τε πρῶτον καὶ Ἕλ-
peritantis malum, Iudæique primùm & Græ-
ληνος. δόξα δὲ καὶ τιμὴ, καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ
ci. Gloria autem & honor, & pax omni
10 ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθὸν, Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλ-
operanti bonum, Iudæoque primùm & Græ-
ληνι. οὐ γάρ ἐστι προσωπολημψία παρὰ τῷ
co Non enim est acceptio personarum apud
11 θεῷ. ὅσοι γὰρ ἀνόμως ἥμαρτον, ἀνόμως καὶ
Deum. Quicumq; enim sine lege peccauerunt, sine lege & pe-
ribunt. & quicumq; in lege peccauerunt, per le-
*ἀπολοῦνται· καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἥμαρτον, διὰ νό-
gem iudicabuntur. Non enim auditores legis
13 μου κριθήσονται. οὐ γὰρ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου
iusti | apud Deum, sed factores legis iu- ‖ sunt
δίκαιοι παρὰ τῷ θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου δι-
stificabuntur. Quum enim Gentes quæ non legem ° habent
14 καιωθήσονται. ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νόμον ἔχον-
naturaliter
tes, *natura* ea quæ † legis faciũt, eiusmodi legem non habentes, † sunt
τα, φύσει τὰ τοῦ νόμου ποιῶσιν, οὗτοι νόμον μὴ ἔχοντες,
sibiipsi sunt lex. Qui ostendunt o-
15 ἑαυτοῖς εἰσι νόμος. οἵτινες *ἐνδείκνυνται τὸ ἔρ-
pus legis scriptum in cordibus suis, * con- * testimo-
γον τοῦ νόμου γραπτὸν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν, συμ-
testante ipsorum conscientia, & inter se nium red-
μαρτυρούσης αὐτῶν τῆς συνειδήσεως, καὶ μεταξὺ ἀλ-
inuicem cogitationum accusantium, aut etiam defen-
λήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων, ἢ καὶ ἀπολο-

dentium: In die quum iudicabit Deus occulta
ζρυπτῶν· ἐν ἡμέρᾳ ὅτε κρινεῖ ὁ θεὸς τὰ κρυπτὰ 16
hominum, secundùm Euangelium meum, per Iesum
τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, διὰ Ἰησοῦ
Christum. ‡ *Ecce tu* Iudæus cognominaris, & requiesc-
Χριστοῦ. Ἴδε σὺ Ἰουδαῖος ἐπονομάζῃ, καὶ ἐπαναπα- 17
cis § *legi*, & gloriaris in Deo: Et no-
παύῃ τῷ νόμῳ, καὶ καυχᾶσαι ἐν θεῷ· καὶ γινώ- 18
sti voluntatem *, & probas ‖ *differentia*,
σκεις τὸ θέλημα, καὶ δοκιμάζεις τὰ διαφέροντα
instructus " *ex lege.* Confidisque te-
κατηχούμενος ἐκ τοῦ νόμου. πέποιθάς τε σεαυ- 19
ipsum ducem esse cæcorum, lumen eorū qui † in tenebris,
τὸν ὁδηγὸν εἶναι τυφλῶν, φῶς τῶν ἐν σκότει·
Eruditorem insipientium, magistrum infantium, ha-
παιδευτὴν ἀφρόνων, διδάσκαλον νηπίων, ἔχον- 20
bentem formam scientiæ & veritatis
τα τὴν μόρφωσιν τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀληθείας
in lege. Ergo * *docens* alium, teipsum
ἐν τῷ νόμῳ. ὁ οὖν διδάσκων ἕτερον, σεαυτὸν 21
non doces? ‡ *prædicans* non * *furari*, furaris?
οὐ διδάσκεις; ὁ κηρύσσων μὴ κλέπτειν, κλέπτεις;
Qui ‖ *dicens* non " *mœchari*, mœcharis? † *abomi-*
ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν, μοιχεύεις; ὁ † βδελυσσό- 22
nans idola, sacrilegium facis? Qui in lege glo-
μενος τὰ εἴδωλα, ἱεροσυλεῖς; ὃς ἐν νόμῳ καυ- 23
riaris, per * *transgressionem* legis Deum inho-
χᾶσαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θεὸν ἀτι-
noras? *Ipsum* enim nomen Dei per vos blasphe-
μάζεις; τὸ γὰρ ὄνομα τοῦ θεοῦ δι' ὑμᾶς βλασφη- 24
matur ‡ *in Gentibus*, sicut scriptum est. Circumci-
μεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσι, καθὼς γέγραπται. περιτο- 25
sio quidē *enim* prodest, si legem obserues: si autē * *transgressor*
μὴ μὲν γὰρ ὠφελεῖ, ἐὰν νόμον πράσσῃς· ἐὰν δὲ παρα-
legis sis, circumcisio tua præputium fa-
βάτης νόμου ἦς, ἡ περιτομή σου ἀκροβυστία γέ-

γονεν.

cta eſt. Si igitur præputium iuſtitias
26 γνον. ἐὰν οὖν ἡ ἀκροβυſία τὰ δικαιώματα τοῦ
legis cuſtodiat, nónne præputium illius in circumci-
νόμου φυλάσσῃ, οὐχὶ ἡ ἀκροβυſία αὐτοῦ εἰς περι-
ſionem reputabitur? Et iudicabit id quod ex natura præ-
27 τμὴν λογισθήσε[ται]; καὶ κρινεῖ ἡ ἐκ φύσεως ἀκρο-
putium ‖, legem conſummans, te * per literam & ‖ eſt,
βυſία, τὸν νόμον † τελοῦσα, σὲ τὸν διὰ γράμματος καὶ * qui
circumciſionem †transgreſſorem legis? Nō enim qui in ma- † τελειοῦν
28 περιτομῆς τὸν διαβάτην νόμου; οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φα- καὶ τε-
nifeſto, Iudæus eſt, neque quæ in manifeſto, in carne, λεῖν
νερῷ, ἰουδαῖός ἐſτιν· οὐδὲ ἡ ἐν τῷ φανερῷ, ἐν σαρκὶ, † prævarī-
circumciſio †: Sed qui in abſcondito, Iudæus *: & circum- cator
29 περιτομή· ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ, ἰουδαῖος· καὶ περι- * eſt
ciſio cordis in ſpiritu, non litera. cuius laus ‡ eſt.
τομὴ καρδίας ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι· οὗ ὁ ἔπαινος
non ex hominibus, ſed ex Deo ‖. ‖ eſt.
οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ θεοῦ.

CAP. III. γ'.

Quid ergo * præſtant Iudæi? aut quæ vti- * amplius
1 Τί οὖν τὸ περισσὸν τοῦ ἰουδαίου; ἢ τίς ἡ ὠφε- ‖ eſt?
litas circumciſionis? Multum per omnem modum.
2 λεία τῆς περιτομῆς; πολὺ κατὰ τρόπον.
primum quidem *enim*, quia credita ſunt ‡ eloquia Dei. ‡ illis
πρῶτον μέν γάρ, ὅτι * ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ θεοῦ. * πιστεύ-
Quid enim, ſi non crediderunt quidam *, *num* incredulitas illo- θη
3 τί γάρ, εἰ * ἠπίστησάν τινες; μὴ ἡ ἀπιστία αὐ- * illorum,
rum fidem Dei †*inutilem reddet*? * *Ne fiat.* e- numquid
4 τῶν τὴν πίστιν τοῦ θεοῦ καταργήσει; μὴ γένοιτο. γι- * ἀπιστία
ſto autem Deus verax, omnis autem homo mendax. † euacua-
νέσθω δὲ ὁ θεὸς ἀληθής, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ψεύστης, bit? * Abſit. eſt
ſicut ſcriptum eſt, Vt *vtique* iuſtificeris in ſermo-
καθὼς γέγραπται, ὅπως ἂν δικαιωθῇς ἐν τοῖς λό-
nibus tuis, & vincas ‡ *in iudicando* te. Si autē ‡ quū iu-
5 γοις σου, καὶ νικήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε. εἰ δὲ dicaris.

iniquitas nostra Dei iustitiam commendat, quid di-
ἡ ἀδικία ἡμῶν, θεοῦ δικαιοσύνην συνίστησι, τί ε-
cemus? *Num iniustus* Deus, *inferens* iram?
ἐροῦμεν; μὴ ἄδικος ὁ θεὸς, ὁ ἐπιφέρων τὴν ὀργήν;
(secundùm hominem dico.) *Ne fit.* alioquin quomodo
κατὰ ἄνθρωπον λέγω. μὴ γένοιτο. ἐπεὶ πῶς
iudicabit Deus mundum? Si enim veritas
κρινεῖ ὁ θεὸς τὸν κόσμον; Εἰ γὰρ ἡ ἀλήθεια τοῦ
Dei in meo mendacio abundauit, in
θεοῦ ἐν τῷ ἐμῷ ψεύσματι ἐπερίσσευσεν, εἰς
gloriam ipsius, quid adhuc & ego tanquã peccator iu-
τὴν δόξαν αὐτοῦ, τί ἔτι κἀγὼ ὡς ἁμαρτωλὸς κρι-
dicor? Et non (sicut blasphemamur, & sicut aiunt quidam nos dicere) *quia* faciamus
νομαι; καὶ μὴ καθὼς βλασφημούμεθα, καί καθώς φασί τινες ἡμᾶς λέγειν, ὅτι ποιήσωμεν τὰ
mala, vt veniant bona: quorum damnatio iusta
κακὰ, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθά; ὧν τὸ κρῖμα ἔνδικόν
est. Quid ergo? præcellimus *non omnino.* præcu-
ἐστι. τί οὖν; προεχόμεθα; οὐ πάντως προῃ-
satisfamus enim Iudæosque & Græcos, omnes
τιασάμεθα γὰρ Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας πάντας
sub peccato esse: Sicut scriptum est, Non est
ὑφ' ἁμαρτίαν εἶναι. καθὼς γέγραπται, ὅτι οὐκ ἔστι
iustus, *neque vnus:* Non est intelligens, non est
δίκαιος, οὐδὲ εἷς· οὐκ ἔστιν ὁ συνιῶν, οὐκ ἔστιν
requitens Deum. Omnes declinauerunt, simul inu-
ὁ ἐκζητῶν τὸν θεόν. πάντες ἐξέκλιναν, ἅμα
tiles facti sunt: non est *faciens bonitatem,* non est
ἠχρειώθησαν· οὐκ ἔστι ποιῶν χρηστότητα, οὐκ ἔστιν
vsq; ad vnum. Sepulchrum patens guttur eorum:
ἕως ἑνός. τάφος ἀνεῳγμένος ὁ λάρυγξ αὐτῶν·
linguis suis dolosè agebant: venenum aspidum sub
ταῖς γλώσσαις αὐτῶν ἐδολιοῦσαν· ἰὸς ἀσπίδων ὑπὸ
labiis eorum: Quorum os maledictione & amaritudine
τὰ χείλη αὐτῶν. ὧν τὸ στόμα ἀρᾶς καὶ πικρίας
γεμεῖ.

* Nũquid iniquus est qui infert? Absit.
† hunc
* ψεύσομαι ψεύω
* eos? nequaquam
* προαιτιάομαι
‡ quia
* quisquã.
* ἀχρειόομαι
‖ qui faciat bonum, non est
* δολιόω

plenum est. Veloces pedes eorum † *effundere* sanguinem: † ad effundendum

15 γεμῆ. ὀξεῖς Ⓐ πόδες αὐτῶν ἐκχέαι αἷμα.

Contritio & ‡ *calamitas* in viis eorum: ‡ infelicitas

16 σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐ-

rum: Et viam pacis non cognouerunt: Non

17 τῶν· καὶ ὁδὸν εἰρήνης οὐκ ἔγνωσαν. οὐκ

18 est timor Dei ante oculos eorum.

ἔστι φόβος θεοῦ ἀπέναντι τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν.

Scimus autem, quoniã quæcũq; lex ‡ *dicit*, iis qui in le- ‡ loquitur

19 οἴδαμεν δὲ, ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ νό-

ge | loquitur, vt omne os obstruatur, & subditus || sunt

μῳ λαλεῖ, ἵνα πᾶν στόμα * φραγῇ, καὶ ὑπόδικος * φράγῃ

fiat omnis mundus Deo. † *Propterea* ex operibus le- † Quia

20 γένηται πᾶς ὁ κόσμος τῷ θεῷ. διότι ἐξ ἔργων νό-

gis non iustificabitur omnis caro coram illo.

μου οὐ * δικαιωθήσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ. * δικαιοῦται

per enim legem cognitio pectati. Nunc autẽ si- μαι

21 διὰ γὰρ νόμου ἐπίγνωσις ἁμαρτίας. νυνὶ δὲ χω-

ne lege iustitia Dei manifestata est, testi- ρὶς

εἰς νόμου δικαιοσύνη θεοῦ * πεφανέρωται, μαρτυ- * φανέρω-

ficata à lege, & Prophetis. Iusti- ται

22 ρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου, καὶ τῶν προφητῶν. δικαιο-

tia autem Dei per fidem Iesu Christi, in omnes, &

σύνη δὲ θεοῦ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς πάντας καὶ

super omnes ‡ *credentes*: non enim est distinctio. ‡ qui credunt in eum:

ἐπὶ πάντας τοὺς πιστεύοντας. οὐ γάρ ἐστι διαστολή.

Omnes enim peccauerunt, & ‡ *destituuntur* gloria ‡ egent

23 πάντες γὰρ ἥμαρτον, καὶ * ὑστεροῦνται τῆς δόξης * ὑστεροῦ

Dei: Iustificati gratis ‖ ipsius *gratiæ*, per μαι

24 τοῦ θεοῦ· δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι, διὰ ‖ per gratiam

redemptionem quæ † in Christo Iesu: Quem pro- † est

25 τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· ὃν προέ-

posuit Deus propitiationem per fidem in ipsius

θετο ὁ θεὸς ἱλαστήριον διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτοῦ

sanguine, ad ostensionem iustitiæ suæ, ‡ *per* ‡ propter

αἵματι, εἰς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, διὰ τὴν

§ præcedē-tium.

remissionem § *præfactorum* delictorum: in
παρεσιν τῶν γεγενημένων ἁμαρτημάτων· ἐν
sustentatione Dei, ad ostensionem iustitiæ
τῇ ἀνοχῇ τοῦ θεοῦ, πρὸς ἔνδειξιν τῆς δικαιοσύνης
eius, in ‖ *nunc* tempore, † *ad esse ipsum iustum,*
αὐτοῦ, ἐν τῷ νῦν καιρῷ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον,
& *iustificantem* eum qui ‡ ex fide Iesu §. Vbi ‖ ergo
καὶ δικαιοῦντα τὸν ἐκ πίστεως Ἰησοῦ. Ποῦ οὖν ἡ
gloriatio †? exclusa est. per quam legem? ‡ *operum?*
καύχησις; * ἐξεκλείσθη. διὰ ποίου νόμου; τῶν ἔργων;
non, sed per legem fidei. § *Ratione colligimus ergo*
οὐχί, ἀλλὰ διὰ νόμου πίστεως. λογιζόμεθα οὖν
fide iustificari hominem sine operibus legis.
πίστει * δικαιοῦσθαι ἄνθρωπον χωρὶς ἔργων νόμου.
An Iudæorum Deus tantùm? nōne *verò* & Gentium? imò &
ἢ Ἰουδαίων ὁ θεὸς μόνον; οὐχὶ καὶ ἐθνῶν; ναὶ καὶ
§ Quoniā Gentium. § *Si quidem vnus* ‖ Deus, qui iustificabit circum-
‖ est ἐθνῶν. ἐπείπερ εἷς ὁ θεὸς, ὃς δικαιώσει περι-
cisionem ex fide, & præputium per fidem.
τομὴν ἐκ πίστεως, καὶ ἀκροβυστίαν διὰ τῆς πίστεως.
‡ absit: Legem ergo destruimus per fidem? † *ne*
νόμον οὖν καταργοῦμεν διὰ τῆς πίστεως; μὴ
‡ statuimus. *fias:* sed legem † *stabilimus.*
* ἱστάνω γένοιτο· ἀλλὰ νόμον * ἱστῶμεν.

CAP. IIII. δ'.

TIquidergo dicemus Abraham patrem nostrum
Τί οὖν ἐροῦμεν Ἀβραὰμ τὸν πατέρα ἡμῶν
inuenisse secundùm carnem? Si enim Abraham ex operibus
εὑρηκέναι κατὰ σάρκα; εἰ γὰρ Ἀβραὰμ ἐξ ἔργων
§ gloriam, iustificatus est, habet § *gloriationem*, sed non apud Deum.
ἐδικαιώθη, ἔχει καύχημα, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸν θεόν.
Quid enim scriptura dicit? Credidit *autem* Abraham
Τί γὰρ ἡ γραφὴ λέγει; ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ
‖ Ei autem Deo, & reputatum est illi ad iustitiam. ‖ *Ei*
qui ope- θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. τῷ δὲ
rātur. ἐργα-

operanti merces non imputatur secũdùm gratiã, sed
ἐργαζομένῳ ὁ μισθὸς οὐ λογίζεται κατὰ χάριν, ἀλλὰ
secundum debitum. † At non operanti, credenti autem in ‡ iustificantem impium, reputatur
κατὰ τὸ ὀφείλημα. τῷ δὲ μὴ ἐργαζομένῳ, πιστεύοντι δὲ ἐπὶ τὸν δικαιοῦντα τὸν ἀσεβῆ, λογίζεται ἡ
fides eius ad iustitiam ¶. Sicut & Da-
πίστις αὐτοῦ εἰς δικαιοσύνην. καθάπερ καὶ Δα-
uid dicit beatitudinem hominis, cui Deus
βὶδ λέγει τὸν μακαρισμὸν τοῦ ἀνθρώπου, ᾧ ὁ θεὸς
‖ impuat iustitiam sine operibus: Beati
λογίζεται δικαιοσύνην χωρὶς ἔργων· μακάριοι
quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta
ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθησαν αἱ ἁμαρτίαι. μακάριος ἀνὴρ οὗ οὐ μὴ λογίσηται
sunt peccata. Beatus vir, cui non imputabit Dominus peccatum. Beatitudo ergo
hæc in circumcisionem, an etiam in præputio? dicimus enim, quia reputata est Abrahæ fides ad iustitiam. Quomodo ergo reputata est? in circũcisione existens, an in præputio? non in circumcisione, sed
in præpurio. Et signum accepit circumcisionis,
signaculum iustitiæ fidei quæ ‡ in
præputio, ¶ ad esse eum patrem omnium
credentium per præputium, ‖ ad reputari
illis † iustitiam Et ‡ patrem circumcisionis, † ad
ἐπὶ τὴν περιτομὴν ἢ καὶ ἐπὶ τὴν ἀκροβυστίαν; λέγομεν γάρ, ὅτι ἐλογίσθη τῷ Ἀβραὰμ ἡ πίστις εἰς δικαιοσύνην. πῶς οὖν ἐλογίσθη; ἐν περιτομῇ ὄντι, ἢ ἐν ἀκροβυστίᾳ; οὐκ ἐν περιτομῇ, ἀλλ' ἐν ἀκροβυστίᾳ. καὶ σημεῖον ἔλαβε περιτομῆς, σφραγῖδα τῆς δικαιοσύνης τῆς πίστεως τῆς ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πατέρα πάντων τῶν πιστευόντων δι' ἀκροβυστίας, εἰς τὸ λογισθῆναι καὶ αὐτοῖς τὴν δικαιοσύνην. καὶ πατέρα περιτομῆς,

† Ei verò qui non operatur, ‡ eum qui iustificat ¶ secũdùm propositum gratiæ Dei, ‖ accepto ferre * ἀφέθησαν καὶ ἀφέθησαν ‡ manet, § vt & pater

§ tantum qui sunt ‖ iis qui sectantur vestigia † est

iis non §ex circumcisione *solùm*, sed & ‖ *insedentibus*
τοῖς οὐκ ἐκ περιτομῆς μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς στοιχοῦσι
vestigia eius quæ †in præputio fidei pa-
τοῖς ἴχνεσι τῆς ἐν τῇ ἀκροβυστίᾳ πίστεως τοῦ πα-
tris nostri Abrahæ. Non enim per legem promis-
τρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ, οὐ γὰρ διὰ νόμου ἡ ἐπαγ-

‡ vt hæres esset

sio Abrahæ, aut semini eius, ‡ *hæ-*
γελία τῷ Ἀβραὰμ, ἢ τῷ σπέρματι αὐτοῦ, τὸ κλῆρο-
redem esse mundi, sed per iustitiam
νόμον αὐτὸν εἶναι τοῦ κόσμου, ἀλλὰ διὰ δικαιοσύνης

§ sunt,

fidei. Si enim qui ex lege, hæredes §, exi-
πίστεως. Εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου, κληρονόμοι, κε-

* κενόω

‖ abolita

nanita est fides, & ‖ *inutilis reddita* est promissio. *Nam*
κένωται ἡ πίστις, καὶ κατήργηται ἡ ἐπαγγελία. οὐ γὰρ

* καταργέω

† enim

lex † iram *adoperatur*. vbi enim non est lex, nec
νόμος ὀργὴν κατεργάζεται· οὗ γὰρ οὐκ ἔστι νόμος, οὐδὲ

§ præuaricatio. Ideo

‡ *transgressio*. *Propter hoc* ex fide, vt secundùm gratiã,
παράβασις. διὰ τοῦτο ἐκ πίστεως, ἵνα κατὰ χάριν,

§ firmã sit promissio ‖ est

§ *ad esse firmam promissionem* omni se-
εἰς τὸ εἶναι βεβαίαν τὴν ἐπαγγελίαν παντὶ τῷ σπέρ-
mini, non ei qui ex lege ‖ *solùm*, sed & ei qui ex fi-
ματι, οὐ τῷ ἐκ τοῦ νόμου μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐκ πί-

† de

de † Abrahæ, qui est pater omnium nostrûm: (Sicut
στεως Ἀβραάμ, ὅς ἐστι πατὴρ πάντων ἡμῶν· καθὼς

* τίθημι ‡ credidisti § qui viuificat ‖ vocat ea quæ non sunt, tamquam ea quæ sunt. † vt fieret patet ‡ quod est ei § sicut stellæ cæli, & arena maris. ‖ est

scriptum est. Quia patrem multarum Gentium posui te,)
γέγραπται, ὅτι πατέρα πολλῶν ἐθνῶν * τέθεικά σε,
ante eni ‡ *credidit* Deum, § *viuificantem*
κατέναντι οὗ ἐπίστευσε θεοῦ, τοῦ ζωοποιοῦντος τοὺς
mortuos, & ‖ *vocantem non existentia vt existentia*. Qui
νεκροὺς, καὶ καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα. ὃς
contra spem in spem credidit, † *ad fieri*
παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι ἐπίστευσεν, εἰς τὸ γενέσθαι
eum patrem multarum Gentium, secundùm ‡ *dictum*,
αὐτὸν πατέρα πολλῶν ἐθνῶν, κατὰ τὸ εἰρημένον,
Sic erit semen tuum §. Et non infirmatus est
οὕτως ἔσται τὸ σπέρμα σου. καὶ μὴ ἀσθενήσας

τῇ πί-

fide, † *non* consideravit suum *ipsius* corpus iam emor- † nec
τῇ πίστει, οὐ κατενόησε τὸ ἑαυτοῦ σῶμα ἤδη νενεκρω-
tuum centum annorum ferè *subsistens*, & ‡ *mortificatio-* * quum esset
μένον, ἑκατονταετής που ὑπάρχων, καὶ τὴν νέκρω- ‡ emortuã
nem vulvæ Sarræ. In *autem* repromissionem § vulvam
20 σιν τῆς μήτρας Σάρρας. Εἰς δὲ τὴν ἐπαγγελίαν * νεκρόω
Dei non * *disceptavit* diffidentia, sed confortatus § etiam
τοῦ θεοῦ * διεκρίθη τῇ ἀπιστίᾳ, ἀλλ' ἐνεδυναμώ- *hæsitavit
est fide, dans gloriam Deo. Et plenissi- * διακρί-
21 θη τῇ πίστει, δοὺς δόξαν τῷ θεῷ. καὶ * πληρο- νομαι
mè sciens quia §*quod* promisit, potens est & face- * πληρο-
φορηθεὶς ὅτι ὃ ἐπήγγελται, δυνατός ἐστι καὶ ποιῆ- φορέομαι
re: Ideo & reputatum est illi ad iustitiam. §quæcumque
22 σαι. διὸ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην.
Non scriptum est autē propter ipsum *solùm*, quia reputatū est * tantùm
23 Οὐκ ἐγράφη δὲ δι' αὐτὸν μόνον, ὅτι ἐλογίσθη
illi †: Sed & propter nos, quibus *futurum est imputari*, † ad iusti-
24 αὐτῷ· ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς, οἷς μέλλει λογίζε- tiam:
credentibus in ‡ *excitantem* Iesum § Dominū no- * reputabi-
σθαι, τοῖς πιστεύουσιν ἐπὶ τὸν ἐγείραντα Ἰησοῦν τὸν κύριον ἡ- tur,
strum à mortuis. Qui traditus est propter delic- ‡ eum qui
25 μῶν ἐκ νεκρῶν. ὃς παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώ- suscitavit
ta nostra, & * *excitatus est* propter iustificationem nostram. § Christū
ματα ἡμῶν, καὶ * ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν. * resurrexit
* ἐγείρω

CAP. V. ε'.

Iustificati ergo ex fide, pacem * *habemus* * habeam
1 Δικαιωθέντες οὖν ἐκ πίστεως, εἰρήνην ἔχομεν
ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum.
πρὸς τὸν θεὸν διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.
Per quem & accessum § *habuimus* fi- § habemus
2 δι' οὗ καὶ τὴν προσαγωγὴν * ἐσχήκαμεν τῇ πί- per fidem
de in gratiam istam in qua * *stetimus*, & * ἔχω
στει εἰς τὴν χάριν ταύτην ἐν ᾗ ἑστήκαμεν, καὶ * ἵστημι
gloriamur in spe gloriæ † Dei. Non so- † filiorum
3 καυχώμεθα ἐπ' ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ θεοῦ. οὐ μό-

lùm autem, sed & gloriamur in tribulationibus, scientes
νον ὴ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες,
quòd tribulatio patientiam operatur.
ὅτι ἡ θλῖψις ὑπομονὴν κατεργάζεται. ἡ δὲ
* autem ‡ verò § autem — patientia probationem, at probatio ‡ spem. At spes
ὑπομονὴ δοκιμὴν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα. ἡ δὲ ἐλπὶς
non confundit, quia charitas Dei diffusa est in
οὐ καταισχύνει, ὅτι ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐκκέχυται ἐν
* qui datus est — cordibus nostris per Spiritum sanctum * datum
ταῖς καρδίαις ἡμῶν διὰ πνεύματος ἁγίου τοῦ δοθέντος
‖ Vt quid quum adhuc infirmi essemus, — nobis. ‖ Adhuc enim Christus, *existentibus nobis infirmis*, secundũ
ἡμῖν. ἔτι γὰρ Χριστὸς ὄντων ἡμῶν ἀσθενῶν, κατὰ
tempus pro impiis mortuus est: Vix enim pro
καιρὸν ὑπὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανε· μόλις γὰρ ὑπὲρ
iusto quis moritur: † pro enim bono forti-
δικαίου τις ἀποθανεῖται· ὑπὲρ γὰρ τοῦ ἀγαθοῦ τά-
† nam — tan quis & audeat mori. Commendat autem
χα τις καὶ τολμᾷ ἀποθανεῖν. συνίστησι δὲ τὴν
* quũ peccatores essemus, — suam *ipsius* charitatem in nobis Deus: quoniã adhuc *peccato-*
ἑαυτοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ θεὸς, ὅτι ἔτι ἁμαρτω-
ribus existentibus nobis, Christus pro nobis mortuus est.
λῶν ὄντων ἡμῶν, Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν * ἀπέθανε.
* ἀποθνήσκω — Multò igitur magis iustificati nunc in
πολλῷ οὖν μᾶλλον δικαιωθέντες νῦν ἐν τῷ
‡ salui erimus — sanguine ipsius, † *seruabimur* per ipsum ab ira.
αἵματι αὐτοῦ, σωθησόμεθα δι' αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ὀργῆς.
§ quum essemus — Si enim inimici § *existentes* reconciliati sumus Deo
Εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες * κατηλλάγημεν τῷ θεῷ
* καταλλάσσω — per mortem filij eius, multò magis re-
διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῷ μᾶλλον κα-
‡ salui erimus — conciliati * *seruabimur* in vita ipsius. Non
τηλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ. οὐ
‖ gloriamur — solùm autem sed & ‖ *gloriantes* in Deo per Do-
μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ καυχώμενοι ἐν τῷ θεῷ διὰ τοῦ κυ-
minũ nostrũ Iesum Christum, per quẽ nunc reconciliationem
εἰς ἡμᾶς ἴσοδ χριστοῦ, δι' οὗ νῦν τὴν καταλλαγὴν
ἐλά-

accepimus. Propter *hoc* sicut per vnum hominem * ea
ἐλάβομεν. διὰ τοῦτο ὥσπερ δι' ἑνὸς ἀνθρώπου
peccatum in † mundum intrauit, & per peccatum † hunc
ἡ ἁμαρτία εἰς τὸν κόσμον εἰσῆλθε, καὶ διὰ τῆς ἁμαρ-
tum mors, & ita in omnes homines
τίας ὁ θάνατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας ἀνθρώπους ὁ
mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt. Vs-
θάνατος * διῆλθεν· ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον. ἄ- * διῆρχε-
que ad enim legem peccatum erat in mundo: pecca- μαι
χρι γὰρ νόμου ἁμαρτία ἦν ἐν κόσμῳ· ἁμαρ-
tum autem non * *imputatur*, non † *existente lege.* Sed re- * imputa-
τία δὲ οὐκ ἐλλογεῖται, μὴ ὄντος νόμου. ἀλλ' ἐβα- batur, quū lex
gnauit mors ab Adam vsque ad Moysem, † ἦ esset.
σίλευσεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Μωσέως, καὶ ‡ etiam in
in non peccantes in similitudinem eos qui nō
ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας ἐπὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς peccauerunt
* *transgressionis* Adæ, qui est ‖ *typus illius* futuri. * prævari-
παραβάσεως Ἀδάμ, ὅς ἐστι τύπος τοῦ μέλλοντος. cationis
‖ forma
Sed non sicut delictum, ita & do-
ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ παράπτωμα, οὕτω καὶ τὸ χάρι-
num. si enim vnius delicto multi mor-
σμα. εἰ γὰρ τῷ τοῦ ἑνὸς παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀ-
tui sunt, multò magis gratia Dei & do-
πέθανον, πολλῷ μᾶλλον ἡ χάρις τοῦ θεοῦ καὶ ἡ δω-
num, in gratia vnius hominis Iesu Christi
ρεὰ, ἐν χάριτι τῇ τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ
in * *multos* abundauit. Et non sicut per v * plures
εἰς τοὺς πολλοὺς * ἐπερίσσευσε. καὶ οὐχ ὡς δι' ἑ- * ἐπερισ-
num † *peccantem*, donum. *ipsum* quidē nam iudicium σευσε
νὸς ἁμαρτήσαντος, τὸ δώρημα· τὸ μὲν γὰρ κρῖμα † peccatū,
ex vno, in condemnationem: * *at donatio* ex mul- ita &
ἐξ ἑνὸς, εἰς κατάκριμα· τὸ δὲ χάρισμα ἐκ πολ- * gratia au-
tis delictis, in iustificationem. Si enim tem
λῶν παραπτωμάτων, εἰς δικαίωμα. εἰ γὰρ τῷ
vnius delicto mors regnauit per
τοῦ ἑνὸς παραπτώματι ὁ θάνατος ἐβασίλευσε διὰ

vnum, multò magis abundantiam gra-
τὸ ἑνὸς, πολλῷ μᾶλλον οἱ τὴν περισσείαν τῆς χα-
& ciæ & donationis ‡ iustitiæ accipientes,
ριτος καὶ τῆς δωρεᾶς τῆς δικαιοσύνης λαμβάνοντες,
in vita regnabunt per vnum Iesum Christum.
ἐν ζωῇ βασιλεύσουσι διὰ τοῦ ἑνὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ.
‡ vnius de- Igitur sicut per ‡ vnum offensam in om-
λίκτum. ἄρα οὖν ὡς δι' ἑνὸς παραπτώματος εἰς πάν-
* vnius iu- nes homines in condemnationem, sic & per * vnum
τας ἀνθρώπους εἰς κατάκριμα, οὕτω καὶ δι' ἑνὸς
stitiam iustificationem in omnes homines in iustificationē
δικαιώματος εἰς πάντας ἀνθρώπους εἰς δικαίωσιν
vitæ. Sicut enim per inobedientiam vnius ho-
ζωῆς. ὥσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀν-
minis peccatores constituti sunt multi, ita
* καθίστη- θρωποι ἁμαρτωλοὶ * κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτω
μι & per obeditionem vnius, iusti constituen-
καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς δίκαιοι κατασταθή-
tur multi. Lex autem subintrauit, vt
σονται οἱ πολλοί. νόμος δὲ παρεισῆλθεν, ἵνα
abundaret delictum. vbi autem abundauit
* πλεονά- * πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα· οὗ δὲ ἐπλεόνασεν ἡ
ζω ‖ peccatum, superabundauit gratia. Vt sicut
delictum, ἁμαρτία, ὑπερεπερίσσευσεν ἡ χάρις· ἵνα ὥσπερ
regnauit peccatum in mortem, ita & ἐβασίλευσεν ἡ ἁμαρτία ἐν τῷ θανάτῳ, οὕτω καὶ ἡ
gratia regnet per iustitiam in vitam æter-
χάρις βασιλεύσῃ διὰ δικαιοσύνης εἰς ζωὴν αἰώ-
nam, per Iesum Christum Dominum nostrum.
νιον, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

CAP. VI. ϛ'.

* in Quid ergo dicemus? Permanebimus * peccato, vt
Τί οὖν ἐροῦμεν; ἐπιμενοῦμεν τῇ ἁμαρτίᾳ, ἵνα
" Abſit. gratia abundet? " Ne fiat. qui † mortui
† enim ἡ χάρις πλεονάσῃ; μὴ γένοιτο. οἵτινες ἀπεθά-
νομεν

sumus peccato, quomodo adhuc viuemus in illo?
νομὴ τῇ ἁμαρτίᾳ, πῶς ἔτι ζήσομεν ἐν αὐτῇ;
An ignoratis, quia quicumq; baptizati sumus in †Christum
3 ἢ ἀγνοεῖτε ὅτι ὅσοι ἐβαπτίσθημεν εἰς χριστὸν
Iesum, in *mortem ipsius baptizati sumus? Conse-
4 ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν; συνε-
pulti sumus ‡ergo illi per baptismum in
τάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν
mortem, vt quomodo ‡resurrexit Christus à mortuis per
θάνατον, ἵνα ὥσπερ ἠγέρθη χριστὸς ἐκ νεκρῶν διὰ
gloriam Patris, ita & nos in nouitate
τῆς δόξης τοῦ πατρός, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐν καινότητι
vitæ ambulemus. Si enim complantati facti
5 ζωῆς περιπατήσωμεν. εἰ γὰρ σύμφυτοι γεγό-
sumus similitudini mortis eius, * sed & * simul
μαμεν τῷ ὁμοιώματι τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ
resurrectionis erimus. Hoc scientes, quia
6 τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα. τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι
vetus noster homo simul crucifixus est, vt de-
ὁ παλαιὸς ἡμῶν ἄνθρωπος συνεσταυρώθη, ἵνα * κατα-
struatur corpus peccati, ‖ ad non vltrà ‡ ser-
παργηθῇ τὸ σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τοῦ μηκέτι δου-
uiendum nos peccato. † Nam mortuus iusti-
7 λεύειν ἡμᾶς τῇ ἁμαρτίᾳ. ὁ γὰρ ἀποθανὼν δε-
ficatus est à peccato. Si autem mortui fu-
8 δικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας. εἰ δὲ ἀπεθάνο-
mus cum Christo, credimus quia etiã simul viuemus * cũ
μεν σὺν χριστῷ, πιστεύομεν ὅτι καὶ συζήσομεν αὐτῷ·
Scientes quòd Christus resurgens ex mortuis, non
9 εἰδότες ὅτι χριστὸς ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, οὐκέ
‡amplius moritur, mors illi non vltrà ‡dominatur.
τι ἀποθνήσκει, θάνατος αὐτοῦ οὐκέτι κυριεύει.
Quod enim mortuus est, peccato mortuus est se-
10 ὃ γὰρ ἀπέθανε, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθανεν ἐφά-
mel: quod autẽ viuit, viuit Deo. Ita & vos existi-
11 παξ· ὃ δὲ ζῇ, ζῇ τῷ θεῷ. οὕτω καὶ ὑμεῖς λογί-

† Christo Iesu.
‡ enim cũ illo
‡ surrexit
‖ vt ‡ seruiam
† Qui enim mortuus est,
* cum illo
‡ iam
‡ dominabitur

mate vosipsos mortuos quidem esse peccato, viuentes
ζε δε εαυτους νεκρους μεν τη αμαρτια, ζωντας
autem Deo in Christo Iesu Domino nostro. Non
δε τω θεω εν χριστω ιησου τω κυριω ημων. μη
ergo regnet peccatum in mortali vestro
ουν βασιλευετω η αμαρτια εν τω θνητω υμων
* vt obediatis corpore, * ad obediendum ei in concupiscentiis eius. ‖ Neque b sistite membra vestra armatura iniquitatis peccato, sed exhibete
σωματι, εις το υπακουειν αυτη εν ταις επιθυμιαις αυτου. μηδε παριστανετε τα μελη υμων ο-
b Sed exhibeatis † iniquitatis
πλα αδικιας τη αμαρτια, αλλα παραστησατε
vosipsos Deo, tamquam ex mortuis viuentes, & membra vestra arma iustitiæ Deo. Peccatum enim vobis nō dominabitur: nō enim estis sub lege, sed
εαυτους τω θεω, ως εκ νεκρων ζωντας, και τα
μελη υμων οπλα δικαιοσυνης τω θεω. αμαρ-
sub gratia. Quid ergo? peccabimus, quoniam non sumus
τια γαρ υμων ου κυριευσει· ου γαρ εστε υπο νομον, αλλ
υπο χαριν. τι ουν; αμαρτησομεν, οτι ουκ εσμεν
c absit. An sub lege, sed sub gratia * ne fiat. Nescitis quoniam cui exhibetis vosipsos seruos ad d obedien-
υπο νομον, αλλ υπο χαριν; μη γενοιτο. ουκ οιδα-
d obediendum
τε οτι ω παριστανετε εαυτους δουλους εις υπα-
e eius tiam, serui estis e cui obeditis, siue peccati ad
κοην, δουλοι εστε ω υπακουετε, ητοι αμαρτιας εις
mortem, siue obeditionis ad iustitiam? Gratia
θανατον, η υπακοης εις δικαιοσυνην; χαρις
autem Deo, quòd fuistis serui peccati, obedistis
δε τω θεω, οτι ητε δουλοι της αμαρτιας, υπηκουσατε
* eam in qua autē ex corde in * quam traditi estis formam doctrinæ.
* εις ην Liberati autem à peccato, serui fa-
* δουλοω ctiestis iustitiæ. Humanum dico, propter
δε απελευθερωθεντες δε απο της αμαρτιας, εδουλω-
θητε τη δικαιοσυνη. ανθρωπινον λεγω, δια
την α-

infirmitatem carnis vestræ, sicut enim exhibuistis membra vestra ‖ *serua* immunditiæ & iniquitati, ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra vestra ° *serua* iustitiæ in sanctificationē.

‖ seruire

Cum enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ. Quem ergo fructum habuistis tunc? † in quibus nunc erubescitis? nam finis illorum mors. Nunc vero liberati à peccato, serui facti autem Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, ac finem ‡ vitam æternam.

† in illis, * ἐπαισχύνομαι * est. * ἐλευθερόω ‡ verò

Nam stipendia § peccati, mors: * at donatio Dei, vita æterna in Christo Iesu Domino nostro.

§ enim * gratia autem

CAP. VII. ζ.

An ignoratis, fratres, (scientibus enim legem loquor) quia lex dominatur ‖ *homini* ad quantum *tempus vivit*? Nam quæ sub viro est mulier, ° *viuenti* vivente † legi: eius: * κατάργεω

‖ in homine quanto tempore vivit ° viuente † legi: eius: * κατάργεω

ta est à lege viri. Igitur viuen-
γη) ἀπὸ τῦ νόμου τῦ ἀνδρός. ἄρα οὖν ζών-
¶ vocabi- te vito, adultera ‖ *declarabitur*, si fuerit
τος τ᾽ ἀνδρὸς, μοιχαλὶς χρηματίσῃ, ἐὰν γένηται
§ cum alio § viro *alteri*. si autem mortuus fuerit vir *, liberata est
* eius: ἀνδρὶ ἑτέρῳ· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, ἐλευθέρα ἐστὶν
¶ viri, vt à lege ¶. *ad non esse eam adulteram*, fa-
nō sit adul ἀπὸ τῦ νόμου, τ᾽ μὴ εἶ αὐτὴν μοιχαλίδα, γενο-
tera, si fue- *ctam* viro *alteri*. Itaque, fratres mei, & vos
rit cum a- μένην ἀνδρὶ ἑτέρῳ. ὥστε, ἀδελφοί μου, καὶ ὑμεῖς
lio mortificati estis legi per corpus Chri-
ἐθανατώθητε τῷ νόμῳ διὰ τῦ σώματος τῦ Χρι-
* vt sitis al- sti, * *ad esse vos viro alteri* ex mortuis
terius qui τ᾽, εἰς τὸ γενέσθαι ὑμᾶς ἀνδρὶ ἑτέρῳ τῷ ἐκ νεκρῶν
§ resurre- † *exercato*, vt fructificemus Deo. Quum enim
xit, ἐγερθέντι, ἵνα καρποφορήσωμεν τῷ θεῷ. ὅτε γὰρ
* quæ esse*mus in carne, passiones peccatorum *illæ*
ἦμεν ἐν τῇ σαρκὶ, τὰ παθήματα τῶν ἁμαρτιῶν τὰ
¶ erant, per legem ¶, operabantur in membris nostris, § *ad*
§ vt fructi- διὰ τῦ νόμου, ἐνηργεῖτο ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, εἰς τὸ
ficarent *fructificandum* morti. Nunc autem soluti
καρποφορῆσαι τῷ θανάτῳ. νυνὶ δὲ κατηργή-
* mortis, sumus à lege *, *mortui* in qua detine-
θημεν ἀπὸ τῦ νόμου, ἀποθανόντες ἐν ᾧ κατεχό-
¶ seruiam* bamur, ita vt ¶ *seruire nos* in nouitate spiritus,
μεθα, ὥστε δουλεύειν ἡμᾶς ἐν καινότητι πνεύματος,
† in & non † vetustate literæ. Quid ergo dicemus?
καὶ οὐ παλαιότητι γράμματος. τί οὖν ἐροῦμεν;
‡ est? ab- quia lex peccatum ‡? *ne fiat*: sed pecca-
sit: ὅτι ὁ νόμος ἁμαρτία; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ τὴν ἁμαρ-
§ nisi tum non cognoui, * *si non* per legem: *ipsámque* nã concu-
τίαν οὐκ ἔγνων, εἰ μὴ διὰ νόμου· τήν τε γὰρ ἐπι-
piscentiam nesciebam, ‡ *si non* lex diceret, Non concu-
θυμίαν οὐκ ἤδειν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν, Οὐκ ἐπι-
§ Occasio- piisces. § *Occasionem* autem *accipiens*, peccatum
* accepta θυμήσεις. ἀφορμὴν δὲ λαβοῦσα, ἡ ἁμαρτία
διὰ τ

per mandatum adoperatum est in me omnem concu-
δι' ἐντολῆς κατεργάσατο ἐν ἐμοὶ πᾶσαν ἐπι-
piscentiam: sine enim lege peccatum mortuum †. Ego † etat
9 θυμίαν· χωρὶς γὰρ νόμου ἁμαρτία νεκρά. ἐγὼ
autē viuebam sine lege aliquando *veniente autem mandato*,
δὲ ἔζων χωρὶς νόμου ποτέ. ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς, *sed quum veniisset mandatum,*
peccatum † *vixit.* Ego autem mortuus sum: & inuen-
ἡ ἁμαρτία ἀνέζησεν. ἐγὼ δὲ ἀπέθανον· καὶ εὑρέ- † reuixit.
10 tū est mihi mandatū, quod †ad vitam, hoc *ad mortem.
θη ἐμοὶ ἡ ἐντολὴ ἡ εἰς ζωήν, αὕτη εἰς θάνατον. † erat * esse
Nam peccatum, ‖*occasionem accipiens* per man-
ἡ γὰρ ἁμαρτία ἀφορμὴν λαβοῦσα διὰ τῆς ἐν- ‖ occasione accepta
11 datum, †deceptit me, & per illud occidit.
τολῆς, †ἐξηπάτησέ με, καὶ δι' αὐτῆς ἀπέκτεινεν. * ἐξαπατάω
Itaque quidem lex sancta, & mandatum sanctum, & iu-
ὥστε ὁ μὲν νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολὴ ἁγία, καὶ δι-
12 stum, & bonum. †Ergo bonum *mihi factum est † Quod
καία, καὶ ἀγαθή. τὸ οὖν ἀγαθὸν ἐμοὶ γέγονε * est.
mors? ‖*ne fiat:* sed peccatum, vt appareat
θάνατος; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ ἡ ἁμαρτία· ἵνα φανῇ ‖ absit:
peccatum, per bonum mihi *adoperatum* ‖ mor-
ἁμαρτία διὰ τοῦ ἀγαθοῦ μοι κατεργαζομένη θά- ‖ est
tem, vt fiat *secundùm hyperbolen* peccans
νατον, ἵνα γένηται καθ' ὑπερβολὴν ἁμαρτωλὸς * supra modum
peccatum per mandatum. Scimus enim quia
14 ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐντολῆς. οἴδαμεν γὰρ ὅτι
lex spiritualis est, ego autem carnalis sum,
ὁ νόμος πνευματικός ἐστιν, ἐγὼ δὲ σαρκικός εἰμι,
venundatus sub peccato. Quod enim *ad-*
15 *πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν. ὃ γὰρ κα- *πράτω
operor, non ‖*cognosco:* non enim quod volo, hoc μαι
τεργάζομαι, οὐ γινώσκω· οὐ γὰρ ὃ θέλω, τοῦτο ‖ intelligo;
ago, sed quod odi † illud facio; Si autē quod nō † malum
16 θέλω· τοῦτο ποιῶ. εἰ δὲ ὃ οὐ * nolo,
volo, illud facio, consentio legi quoniam bona ‖.
θέλω, τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ ὅτι καλός ‖ est

¶ iam Nunc autē non *amplius ego adoperor illud, sed
νυνὶ δὲ οὐκ ἔτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλ' 17
*quod habitat * habitans in me peccatum. Scio enim quia non
ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ 18
habitat in me, hoc est in carne mea, bonum.
οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τοῦτέστιν ἐν τῇ σαρκί μου, ἀγαθόν. τὸ
ℨ autem nam velle adiacet mihi, at perficere †
γὰρ θέλειν παράκειταί μοι, τὸ δὲ κατεργάζεσθαι τὸ
† hoc bonum, non inuenio. Nō enim quod volo †facio bo-
καλὸν, οὐχ εὑρίσκω. οὐ γὰρ ὃ θέλω ποιῶ ἀγα- 19
* nolo num, sed quod *nō volo malum, hoc ago. Si autē
θόν, ἀλλὰ ὃ οὐ θέλω κακόν, τοῦτο πράσσω. εἰ δὲ 20
quod *nō volo, ego illud facio, non iam ego adope-
ὃ οὐ θέλω, ἐγὼ τοῦτο ποιῶ, οὐκέτι ἐγὼ κατεργά-
ℨ quod habitat ror illud, sed †habitans in me peccatum.
ζομαι αὐτό, ἀλλὰ ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία.
Inuenio igitur legem, volenti mihi facere
εὑρίσκω ἄρα τὸν νόμον τῷ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν 21
bonum, quoniā mihi malum adiacet. Conde-
τὸ καλὸν, ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παράκειται. συνή- 22
lector enim legi Dei secūdam interiorem hominem.
δομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον.
Video autem aliam legem in membris meis, re-
βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέλεσί μου, ἀν- 23
pugnantem legi mentis meæ, & capti-
τιστρατευόμενον τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμα-
* quæ est uantem me in lege peccati * existentē
λωτίζοντά με ἐν τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι
‖ (Infelix in membris meis. ‖ (Miser ego homo,
ἐν τοῖς μέλεσί μου. ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, 24
quis me liberabit de corpore mortis huius?
τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θανάτου τούτου;
† Gratia Dei † Gratias habeo Deo per Iesum Christum Dominum
εὐχαριστῶ τῷ θεῷ διὰ ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου 25
nostrum) itaque ipse ego quidem mente seruio
ἡμῶν. ἄρα οὖν αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν νοῒ δουλεύω
νόμῳ

legi Dei, *at* carne legi peccati. * autem

νόμῳ θεοῦ, τῇ δὲ σαρκὶ, νόμῳ ἁμαρτίας.

CAP. VIII. ṅ.

1 Οὐδὲν ἄρα νῦν κατάκριμα τοῖς ἐν χριστῷ ἰη- *Nulla nempe nunc ‖condemnatio his qui in Christo Ie-

su, nō secundum carnem †*ambulantibus*, *sed secundum* spiri- ‖ Nihil ergo damnationis est iis ‡ sunt, qui †ambulāt, * enim

σοῦ, μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦ- *tum. Nam* lex * spiritus vitæ in Chri-

2 μα. ὁ γὰρ νόμος τοῦ πνεύματος τῆς ζωῆς ἐν χρι- sto Iesu, liberauit me à lege pecca-

στῷ ἰησοῦ, ἠλευθέρωσέ με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρ- ri, & mortis. Nam ‖impossibile †*legis*, ‖ quod † erat legi,

3 τίας, καὶ τοῦ θανάτου. τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου, in quo infirmabatur per carnem, Deus suum *ipsius* filiū

ἐν ᾧ ἠσθένει διὰ τῆς σαρκὸς, ὁ θεὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν * ἀσθενίᾳ

mittens in similitudinem carnis peccati, & de

πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας, καὶ περὶ peccato damnauit peccatum in car-

ἁμαρτίας κατέκρινε τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῇ σαρ- ne: Vt iustificatio legis impleretur in no-

4 κί· ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡ- bis, * non secundum carnem ‡ *ambulantibus*, sed secūdum * qui ‡ ambulamus,

μῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ spiritum. §*Nam* secūdum carnē *existentes, ea* quæ ‖ carnis, § Qui enim

5 πνεῦμα. οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες, τὰ τῆς σαρκὸς * sunt

sapiunt: qui verò secundum spiritum, *ea* quæ † spiritus *. * sentiunt.

φρονοῦσιν· οἱ δὲ κατὰ πνεῦμα, τὰ τοῦ πνεύματος.

Nam prudentia carnis, mors ‡: *at* prudē- ‡ est:

6 τὸ γὰρ φρόνημα τῆς σαρκὸς, θάνατος· τὸ δὲ φρόνη- tia § spiritus, vita & pax. *Propter quod pru- § autem

7 μα τοῦ πνεύματος, ζωὴ καὶ εἰρήνη. διότι τὸ φρό- dentia carnis, inimica ‖*in Deum*: nam legi * enim

νημα τῆς σαρκὸς, ἔχθρα εἰς θεόν· τῷ γὰρ νόμῳ τοῦ Dei non † *subijcitur*: nec enim potest. † est subiecta:

8 θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται· οὐδὲ γὰρ δύναται. οἱ δὲ ἐν * Qui autem

carne ‖existentes, Deo placere non possunt. Vos
σαρκὶ ὄντες, θεῷ * ἀρέσαι οὐ δύνανται. ὑμεῖς
autē non estis in carne, sed in spiritu, ‖quidem spiri-
δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκὶ, ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ πνεῦ-
tus Dei habitat in vobis. Si autem quis spiritum Chri-
μα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. εἰ δέ τις πνεῦμα χρι-
sti non habet, hic non est eius. si autem Christus in
στοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. εἰ δὲ χριστὸς ἐν
vobis, *ipsum quidē corpus mortuū propter peccatum: at spiri-
ὑμῖν, τὸ μὲν σῶμα νεκρὸν διὰ ἁμαρτίαν· τὸ δὲ πνεῦ-
tus ‖vita propter ‡iustitiam. Si autem spiritus
μα ζωὴ διὰ δικαιοσύνην. εἰ δὲ τὸ πνεῦμα τοῦ
†excitantis Iesum *ex mortuis habitat in vobis, ‡iusti-
ἐγείραντος ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγεί-
tiam Christum ‡ex mortuis, viuificabit & mona-
ρας χριστὸν ἐκ νεκρῶν, ζωοποιήσει καὶ τὰ θνητὰ
lia corpora vestra propter inhabitantem eius spi-
σώματα ὑμῶν διὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῦ πνεύ-
ritum in vobis. Vtique ergo, fratres, debitores
ματος ἐν ὑμῖν. ἄρα οὖν, ἀδελφοὶ, ὀφειλέται
sumus, non carni, *ad secūdum carnē ‖vivere. Si enim secūdū
ἐσμὲν οὐ τῇ σαρκὶ, τοῦ κατὰ σάρκα ζῆν. εἰ γὰρ κατὰ
carnem vixeritis, †futuri estis mori: si autem spiritu
σάρκα ζῆτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν· εἰ δὲ πνεύματι
*actiones corporis mortificaueritis, viuetis.
τὰς πράξεις τοῦ σώματος θανατοῦτε, ζήσεσθε.
Quicumq; enim spiritu Dei aguntur, ij sunt filij
ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ
Dei. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in
θεοῦ. οὐ γὰρ ἐλάβετε πνεῦμα δουλείας πάλιν εἰς
timorem, sed accepistis spiritū adoptionis filiorū in quo cla-
φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε πνεῦμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κρά-
mamus, Abba, (Pater.) Ipse ‡ spiritus ‖ testi-
ζομεν, ἀββᾶ, ὁ πατήρ. αὐτὸ τὸ πνεῦμα συμμαρ-
monium reddit spiritui nostro, quòd sumus filij Dei.
τυρεῖ τῷ πνεύματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμὲν τέκνα θεοῦ.
εἰ δὲ

‖ sunt,
* ἀρέσαι
‖ tamen
‡ est,
§ verò viuit
§ iustificationem.
† eius qui
‡ suscitauit
* à
‡ qui suscitauit Iesum
§ à
* vt
‖ viuamus.
† moriemini:
* facta carnis
‖ enim
‖ testimonium reddit

Si autem filij, & hæredes: hæredes quidem
17 Εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι· κληρονόμοι μὲν
Dei, cohæredes autem Christi, si †modò compati- †tamen
θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ χριστοῦ· εἴπερ συμπάσχο-
mur: vt & conglorificemur. Existimo enim,
18 μεν, ἵνα καὶ *συνδοξασθῶμεν. λογίζομαι γὰρ, *συνδο-
quod non *digne passiones †nunc temporis, ad ξάζω
οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς *sunt cō-
futuram gloriam §revelari in nobis. digne
τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. † huius
§ quæ re-
Nam anxia expectatio creaturæ reuela- uelabitur
19 ἡ γὰρ ἀποκαραδοκία τῆς κτίσεως τὴν ἀποκά-
tionem filiorum Dei expectat. Nam va-
20 λυψιν τῶν υἱῶν τοῦ θεοῦ ἀπεκδέχεται. τῇ γὰρ μα-
nitati* creatura subiecta est, non volens, sed propter *enim
ταιότητι ἡ κτίσις ὑπετάγη οὐχ ἑκοῦσα, ἀλλὰ διὰ
‖subiicientem in spe. Quia & ipsa creatura ‖ eum qui
21 τὸν ὑποτάξαντα ἐπ' ἐλπίδι. ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις subiecit
liberabitur à seruitute corruptionis in eam
*ὑπολάτ-
ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς εἰς τομαι
libertatem gloriæ filiorum Dei. Sci-
22 τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τοῦ θεοῦ. οἴδα-
mus enim quòd omnis creatura ingemiscit, & *comparturit
μεν γὰρ ὅτι πᾶσα ἡ κτίσις συστενάζει, καὶ συνωδίνει
vsque †nunc. Non solùm autem*, sed & ipsi primi- †adhuc.
23 ἄχρι τοῦ νῦν. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν ἀπαρ- *illa,
tias spiritus habentes, & nos ipsi §in nobis §intra nos
χὴν τοῦ πνεύματος ἔχοντες, καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν ἑαυ-
ipsis gemimus, adoptionē filiorum §expectantes, redem- §Dei
τοῖς στενάζομεν, υἱοθεσίαν ἀπεκδεχόμενοι, τὴν ἀπο-
ptionem corporis nostri. Nam spe *seruati *enim sal-
24 λύτρωσιν τοῦ σώματος ἡμῶν. τῇ γὰρ ἐλπίδι ἐσω- ui facti
sumus: spes autem ‖visa, non est spes: †quod enim ‖ quæ vi-
θημεν. ἐλπὶς δὲ βλεπομένη οὐκ ἔστιν ἐλπίς· ὃ γὰρ derur,
videt quis, quid & sperat? Si autē quod non vide- †nam
25 βλέπει τις, τί καὶ ἐλπίζει; εἰ δὲ ὃ οὐ βλέπομεν

mus, speramus, per patientiam expectamus.

μθμ, ἐλπίζομθμ, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα.

* adiuuat infirmitatem nostram.

Similiter autem & spiritus * simul recipit

ὡσαύτως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα συναντιλαμβάνε-

infirmitates nostras. nam quid oremus

ται τῆς ἀσθενείας ἡμῶν· τὸ γὰρ τί προσευξώμεθα

¶ postulat

sicut oportet, nescimus: sed ipse spiritus ¶ in-

καθὸ δεῖ, οὐκ οἴδαμθμ· ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὑπερ-

cerpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus.

εντυγχάνει στεναγμοῖς ἀλαλήτοις.

§ Qui autē scrutatur ¶ desideret * postulat

§ At scrutans corda scit quid ¶ prudentia

ὁ δὲ ἐρευνῶν τὰς καρδίας οἶδε τί τὸ φρόνημα τοῦ

spiritus: quia secundùm Deum * interpellat pro san-

πνεύματος· ὅτι κατὰ θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἁ-

ctis. Scimus autem quoniam diligentibus Deum,

γίων. οἴδαμθμ δὲ, ὅτι τοῖς ἀγαπῶσι τὸν θεὸν

¶ iis qui * συνεργέω † vocati sunt sancti ° fieri ‡vt sit ipse primogenitus

omnia cooperantur in bonum, ¶ secundùm pro-

πάντα *συνεργεῖ εἰς τὸ ἀγαθόν, τοῖς κατὰ πρό-

positum †vocatis existentibus. Nam quos præscivit, & prædes-

θεσιν κλητοῖς οὖσιν. ὅτι οὓς προέγνω, καὶ προω-

tinavit conformes° imaginis filij sui, ‡ ad esse

ρισε συμμόρφους τῆς εἰκόνος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὸ εἶ-

um primogenitum in multis fratribus. Quos autē

ναι αὐτὸν πρωτότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς. οὓς δὲ

prædestinauit, hos & vocauit: & quos vocauit,

* προορίζω

*προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσε· καὶ οὓς ἐκάλεσε,

hos & iustificauit: quos autem iustificauit, illos &

τούτους καὶ ἐδικαίωσεν· οὓς δὲ ἐδικαίωσε, τούτους καὶ

¶ magnificauit

¶ glorificauit. Quid ergo dicemus ad hæc? si Deus

ἐδόξασε. τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; εἰ ὁ θεὸς

pro nobis, quis contra nos? Qui etiam proprio filio nō

ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν; ὃς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ

pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit il-

* φείδομαι * donauit

* ἐφείσατο, ἀλλὰ ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐ-

lum, quomodo nō etiam cum illo omnia nobis * gratis-

τὸν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρί-

σεται;

rabit? Quis accusabit aduersus electos Dei? Deus
33 σεται; τίς ἐγκαλέσει κατ' ἐκλεκτῶν θεοῦ; θεὸς
justificans. Quis †condemnans? Christus *mor-
34 ὁ δικαιῶν. τίς ὁ κατακρινῶν; χριστὸς ὁ ἀπο-
tuus, ‡magis verò & excitatus: qui & est §in dextera
θανών, μᾶλλον δὲ καὶ ἐγερθείς, ὅς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ
Dei, qui etiam interpellat pro nobis. Quis *nos sepa-
35 θεοῦ, ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν. τίς ἡμᾶς χω-
rabit à charitate Christi? tribulatio? an angu-
ρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ χριστοῦ; θλῖψις, ἢ στενοχω-
stia? an persecutio? an fames? an nuditas? an periculum, an
ρία, ἢ διωγμὸς, ἢ λιμὸς, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ
gladius? Sicut scriptum est, Quia propter te mor-
36 μάχαιρα; καθὼς γέγραπται, ὅτι ἕνεκά σου θα-
tificamur totam diem: æstimati sumus sicut o-
νατούμεθα ὅλην τὴν ἡμέραν· ἐλογίσθημεν ὡς πρό-
ues occisionis. Sed in his omnibus supera-
37 βατα σφαγῆς. ἀλλ' ἐν τούτοις πᾶσιν *ὑπερνι-
mus propter ‖diligentem nos. †Persuasus sum
38 κῶμεν διὰ τοῦ ἀγαπήσαντος ἡμᾶς. πέπεισμαι
enim quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque
γὰρ, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγγελοι, οὔτε
principatus, neq; *potestates, neque instantia, neque futu-
ἀρχαὶ, οὔτε δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλον-
ra, Neque ‡altitudo, neq; profunditas, neq; aliqua creatura a-
39 τα, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτε τις κτίσις ἑ-
lia poterit nos separare à charitate
τέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ
Dei, quæ §in Christo Iesu Domino nostro.
θεοῦ, τῆς ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

CAP. IX. θ'.

1 Veritatem dico in Christo, non mentior, *con-
Ἀλήθειαν λέγω ἐν χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, συμ-
testante mihi conscientia mea in spiri-
μαρτυρούσης μοι τῆς συνειδήσεώς μου ἐν πνεύμα-

‖ qui iustificat.
† est qui condemnet?
* Iesus qui
§ imò qui & resurrexit:
§ ad dexteram
* ergo
* infestis
† Certus
* virtutes
‡ fortitudo, neque
§ est
* testimonium perhibente

tu sancto. Quoniã tristitia mihi est magna, & conti-
τῷ ἁγίῳ. ὅτι λύπη μοί ἐστι μεγάλη, καὶ ἀδιάλ-
nua dolor cordi meo. Optabam enim
* ἠυχόμην λειπτος ὀδυνη τῇ καρδίᾳ μου. ἠυχόμην γὰρ
ipse ego anathema esse à Christo pro fra-
αὐτὸς ἐγὼ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ τοῦ χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελ-
tribus meis, * *cognatis meis* secundùm carnem: Qui
* qui sunt cognati mei
φῶν μου, τῶν συγγενῶν μου κατὰ σάρκα· οἵτινές
‖ est
sunt Israëlitæ, quorũ adoptio filiorũ ‖, & gloria, &
εἰσιν Ἰσραηλῖται, ὧν ἡ υἱοθεσία, καὶ ἡ δόξα, καὶ αἱ
† testamẽ-tum, *obsequiũ. ‡ est
† *testamenta*, & legislatio, & * *cultus*, & pro-
διαθῆκαι, καὶ ἡ νομοθεσία, καὶ ἡ λατρεία, καὶ αἱ ἐπαγ-
missa. Quorum patres & ex quibus ‡ Christus, *qui* secũdùm
γελίαι. ὧν οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ χριστὸς, τὸ κατὰ
§ qui est
carnem: § *existens* super omnia Deus benedictus in
σάρκα· ὁ ὢν ἐπὶ πάντων θεὸς εὐλογητὸς εἰς τοὺς
secula. amen. Nõ *fieri potest* autẽ, quòd exciderit
* ἐκπίπτω αἰῶνας. ἀμήν. οὐχ οἷον δὲ, ὅτι * ἐκπέπτωκεν
verbum Dei: non enim omnes qui ex Israël, ij
ὁ λόγος τοῦ θεοῦ· οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ, οὗτοι
* sunt Israëlitæ. ‖ qui
* *Israël*. Neque ‖ *quia* sunt semen Abrahæ, om-
Ἰσραήλ. οὐδ᾽ ὅτι εἰσὶ σπέρμα Ἀβραάμ, πάν-
nes filij: sed in Isaac vocabitur tibi semen:
τες τέκνα· ἀλλ᾽ Ἐν Ἰσαὰκ κληθήσεταί σοι σπέρμα·
† qui
Id est, Non † filij carnis, hi filij
τοῦτέστιν, οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς, ταῦτα τέκνα
* qui sunt
Dei, sed filij promissionis, æstimantur in
† θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας, λογίζεται εἰς
‡ est, semine. Promissionis enim verbum hoc ‡ Secũdùm tem-
σπέρμα. ἐπαγγελίας γὰρ ὁ λόγος οὗτος, κατὰ τὸν καιρὸν
pus hoc veniam, & erit Saræ filius. Non
* ἔρχομαι § illa * Quum ‖ nati fuissent, aut aliquid boni egissẽt, aut mali
ἐκεῖνον ἐλεύσομαι, καὶ ἔσται τῇ Σάρρᾳ υἱός. οὐ
solùm autem §, sed & Rebecca ex vno concubitum habens,
μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ Ῥεβέκκα ἐξ ἑνὸς κοίτην ἔχουσα
Isaac patris nostri. *Nondum enim * *natis*,
Ἰσαὰκ τοῦ πατρὸς ἡμῶν. μήπω γὰρ γεννηθέντων, μη-
μηδὲ

neque agentibus quid bonum aut malum, (vt secundum
μηδὲ πραξάντων τι ἀγαθὸν ἢ φαῦλον, ἵνα ἡ κατ'
electionem Dei propositum maneret,) Non ex ope-
12 ἐκλογὴν τοῦ θεοῦ μένῃ. οὐκ ἐξ ἔρ-
ribus, sed ex vocante, dictum est ei, Quia
γων, ἀλλ' ἐκ τοῦ καλοῦντος, ἐρρέθη αὐτῇ, ὅτι ὁ * ἐρεῖ
maior seruiet minori: Sicut scriptum
13 μείζων δουλεύσει τῷ ἐλάσσονι· καθὼς γέγρα-
est, Iacob dilexi, at Esau † odio habui. Quid † autem
14 πται, τὸν Ἰακὼβ ἠγάπησα, τὸν δὲ Ἠσαῦ ἐμίσησα. τί * μισέω
*ergo dicemus? nūquid iniquitas apud Deum? * ne fiat. * absit.*
οὖν ἐροῦμεν; μὴ ἀδικία παρὰ τῷ θεῷ; μὴ γένοιτο.
Nam Moysi † dicit, Miserebor cuius misereor, & ‡ mi- † enim ‡ misericordiam
15 τῷ γὰρ Μωσῆ λέγει, ἐλεήσω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἰ-
seretur quemcumque miseror. Nempe igitur non volentis, præstabo
16 κτιρήσω ὃν ἂν οἰκτείρω. ἄρα οὖν οὐ τοῦ θέλοντος, cui miserebor.
*neque currentis, sed miserentis * Dei. Dicit * est*
17 οὐδὲ τοῦ τρέχοντος, ἀλλὰ τοῦ ἐλεῶντος θεοῦ. λέγει
enim scriptura Pharaoni, Quia in ipsum hoc exci-
γὰρ ἡ γραφὴ τῷ Φαραὼ, ὅτι εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξή-
tani te, vt ostendam in te virtutem
γειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δύναμίν
meam, & vt annuncietur nomen meum in vniuersa terra.
μου, καὶ ὅπως διαγγελῇ τὸ ὄνομά μου ἐν πάσῃ τῇ γῇ.
Nempe ergo cuius vult miseretur, quē quē vult indurat. ‖ &
18 ἄρα οὖν ὃν θέλει ἐλεεῖ, ὃν δὲ θέλει σκληρύνει.
Dices itaq; mihi, Quid adhuc queritur? nam voluntati † enim
19 ἐρεῖς οὖν μοι, τί ἔτι μέμφεται; τῷ γὰρ βουλήματι
eius quis resistit? Imò verò, ô homo, tu quis
20 αὐτοῦ τίς ἀνθέστηκεν; μενοῦνγε, ὦ ἄνθρωπε, σὺ τίς
*es * respondens Deo? nūquid dicit figmen- * qui respō-*
εἶ ὁ ἀνταποκρινόμενος τῷ θεῷ; μὴ ἐρεῖ τὸ πλάσ-
tum † fictori, Quid me fecisti sic? An non † ei qui se
21 μα τῷ πλάσαντι, τί με ἐποίησας οὕτως; ἢ οὐκ
habet potestatem figulus luti, ex eadem
ἔχει ἐξουσίαν ὁ κεραμεὺς τοῦ πηλοῦ, ἐκ τοῦ αὐτοῦ

§ aliud missa facere § *hos* quidem in honorem vas, § *hoc* verò
Φυεγμαπος ποιησαι ὁ μὲ εἰς τιμὴν σκεῦος, ὁ δὲ
*Quod in contumeliam? *Si *autem* volens Deus ostendere
εἰς ἀτιμίαν; εἰ δὲ θέλων ὁ θεὸς ἐνδείξασθαι τὴν
iram, & notam facere potentiam suam, sustu-
* φέρω † patientia * καταρτίζω * ostenderet * προητοιμάζω § & non
τὴν ὀργὴν, καὶ γνωρίσαι τὸ δυνατὸν αὐτοῦ, ἤνεγ-
nuit in multa † *longanimitate* vasa iræ ad-
κεν ἐν πολλῇ μακροθυμίᾳ σκεύη ὀργῆς * κατηρ-
aptata in interitum: Et vt * *notum faceret* diui-
τισμένα εἰς ἀπώλειαν· καὶ ἵνα γνωρίσῃ τὸν πλοῦ-
tias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præpara-
τον τῆς δόξης αὐτοῦ ἐπὶ σκεύη ἐλέους, ἃ * προητοι-
uit in gloriam: Quos & vocauit, nos, non so-
μασεν εἰς δόξαν· οὓς καὶ ἐκάλεσεν ἡμᾶς, οὐ μό-
lùm ex Iudæis, sed etiam ex Gentibus: Sicut & in
νον ἐξ Ἰουδαίων, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἐθνῶν· ὡς καὶ ἐν τῷ
§ plebem meam, plebem meam: & § & non misericordiam cõsequutam, misericordiam consequutam. * ἀλαπάω * plebs mea,
Ὡσηὲ λέγει, καλέσω τὸν οὐ λαόν μου, λαόν μου· καὶ τὴν
Osee dicit, Vocabo non § *populum meum, populum meum:*
οὐκ ἠγαπημένην, ἠγαπημένην. καὶ ἔσται, ἐν
non dilectam, dilectam §. Et erit, in
τῷ τόπῳ οὗ ἐῤῥέθη αὐτοῖς, οὐ λαός μου ὑμεῖς, ἐκεῖ
loco vbi dictum est eis, Non * *populus meus* vos, ibi
κληθήσονται υἱοὶ θεοῦ ζῶντος. Ἡσαΐας δὲ κρά-
vocabuntur filij Dei viuit. Esaïas autem cla-
ζει ὑπὲρ τοῦ Ἰσραήλ, ἐὰν ᾖ ὁ ἀριθμὸς τῶν υἱῶν Ἰσ-
mat pro Israël, Si fuerit numerus filiorum Is-
ραὴλ ὡσεὶ ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ κατάλειμμα
raël tamquam arena maris, reliquiæ
§ salua fient. † æquitate, * breuiatũ * συντέμνω § Et * προεμένω § Nisi
§ *seruabuntur.* Verbum enim consummãs, & abbreuians
σωθήσεται. λόγον γὰρ συντελῶν, καὶ συντέμνων
in † *iustitia*, quia verbum * *consilium* faciet
ἐν δικαιοσύνῃ, ὅτι λόγον * συντέτμημένον ποιήσει
Dominus super terram. § Sicut prædixit Esaïas,
κύριος ἐπὶ τῆς γῆς. καθὼς * προεῖρηκεν Ἡσαΐας,
§ *Si non* Dominus Sabaoth reliquisset nobis semen,
Εἰ μὴ κύριος Σαβαὼθ ἐγκατέλιπεν ἡμῖν σπέρμα,
ὡς σο-

sicut Sodoma *utique* facti essemus, & sicut Gomorrha *utiq;* si-
ὡς Σόδομα ἂν ἐγενήθημεν, καὶ ὡς Γόμορρα ἂν ὡ-
miles fuissemus. Quid ergo dicemus? Quòd Gentes * non *Se-*
μοιώθημεν. Τί οὖν ἐροῦμεν; ὅτι ἔθνη τὰ μὴ * διώ-
ctantes iustitiam, apprehenderunt iustitiam: iu-
κοντα δικαιοσύνην, κατέλαβε δικαιοσύνην, δι-
stitiam autem quæ † ex fide: Israël verò * *se-*
καιοσύνην δὲ τὴν ἐκ πίστεως· Ἰσραὴλ δὲ διώ-
ctans legem iustitiæ, in legem iustitiæ non
κων νόμον δικαιοσύνης, εἰς νόμον δικαιοσύνης οὐκ
peruenit. ‡ *Propter quid?* quia non ex fide, sed quasi
ἔφθασε. Διατί; ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως, ἀλλ' ὡς
ex operibus *legis*. offenderunt enim ‖ *lapidi*
ἐξ ἔργων νόμου. προσέκοψαν γὰρ τῷ λίθῳ τοῦ
offensionis: Sicut scriptum est: Ecce *ego*
προσκόμματος. καθὼς γέγραπται, ἰδοὺ ἐγὼ
pono in Sion lapidem offensionis, & petram
τίθημι ἐν Σιὼν λίθον προσκόμματος, καὶ πέτραν
scandali: & omnis * *credens* in eum, non con-
σκανδάλου· καὶ πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, οὐ * κα-
fundetur.
ταισχυνθήσεται.

CAP. X. 1.

Fratres, *ipsa* quidē *bona* voluntas mei cordis, &
Ἀδελφοί, ἡ μὲν εὐδοκία τῆς ἐμῆς καρδίας, καὶ
obsecratio ad Deum, ‖ pro † *Israël est* in
ἡ δέησις ἡ πρὸς τὸν θεὸν, ὑπὲρ τοῦ Ἰσραὴλ ἐστιν εἰς
salutem. * *Testor* enim illis, quòd ° *zelum* Dei
σωτηρίαν. μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς, ὅτι ζῆλον θεοῦ
habent, sed non secundum scientiam. Ignorantes enim
ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν. ἀγνοοῦντες γὰρ
Dei iustitiam, & ‡ *propriam iustitiam*
τὴν τοῦ θεοῦ δικαιοσύνην, καὶ τὴν ἰδίαν δικαιοσύνην
quærentes statuere, iustitiæ Dei non sunt
ζητοῦντες στῆσαι, τῇ δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ οὐχ ὑπε-

* quæ
‖ sectabā-
tur
* διώκω
† est
* sectando
‡ Quare?
* φθάνω
‖ in lapi-
dem
* σκάνδαλον
* qui cre-
dit
* καταισ-
χύνομαι

° Testimo-
niū perhi-
beo
° æmula-
tionem
‡ suam

subiecti. Finis enim legis Christus, ad iustitiam
τάγησαν. τέλος γὰρ νόμου χριστὸς, εἰς δικαιο-
§ scripsit, quoniam tiam omni credenti. Moyses enim §scri-
σύνην παντὶ τῷ πιστεύοντι. μωϋσῆς γὰρ γρά-
* est bit iustitiam quæ * ex lege, ‖ quòd fa-
‖ qui fecerit † ea. ψει τὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ νόμου, ὅτι ὁ ποιή-
σας αὐτὰ ἄνθρωπος ζήσεται ἐν αὐτοῖς. ἡ δὲ
* est ex fide * iustitia sic dicit, Ne dixeris in
ἐκ πίστεως δικαιοσύνη οὕτω λέγει, μὴ εἴπῃς ἐν
corde tuo, Quis ascendet in cælum?
τῇ καρδίᾳ σου, τίς ἀναβήσεται εἰς τὸν οὐρανόν;
id est Christum deducere. Aut, quis descendet
* κατα- τοῦτέστι χριστὸν καταγαγεῖν. ἢ, τίς * καταβήσε-
βαίνω in abyssum? hoc est, Christum à mortuis † revo-
† revocare. ται εἰς τὸν ἄβυσσον; τοῦτέστι χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀνα-
§ scriptura cere. Sed quid dicit §? Prope te verbum est in
γαγεῖν. ἀλλὰ τί λέγει; ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν
ore tuo, & in corde tuo. hoc est ver-
τοῦ στόματός σου, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου· τοῦτέστι τὸ ῥῆ-
bum fidei, quod prædicamus. Quia si confi-
* κηρύσ- μα τῆς πίστεως, ὃ κηρύσσομεν. ὅτι ἐὰν ὁμολο-
σω rearis in ore tuo Dominum Iesum, & credide-
γήσῃς ἐν τῷ στόματί σου κύριον Ἰησοῦν, καὶ πιστεύ-
ris in corde tuo, quòd Deus illum suscitauit à
σῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ
* saluus e- mortuis, * saluaberis. Corde enim creditur ad
ris. νεκρῶν, * σωθήσῃ. καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς
* σῴζω iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.
δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν.
‖ qui credit Dicit enim scriptura, *Quia* omnis ‖ *credens* in illum,
λέγει γὰρ ἡ γραφή, ὅτι πᾶς ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ,
non confundetur. Non enim est distinctio Iudæi-
* κατα- * οὐ καταισχυνθήσε]ται. οὐ γάρ ἐστι διαστολὴ Ἰουδαίου
σχύνομαι que & Græci: nam idem Dominus omnium, diues
τε καὶ ἕλληνος· ὁ γὰρ αὐτὸς κύριος πάντων, πλουτῶν
εἰς πάν-

in omnes † *inuocantes* illum. Omnis enim † qui in-
Εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν. πᾶς γὰρ uocant
quicumq; inuocauerit nomen Domini, *ſeruabitur.* Quomodo * ſaluus e-
ὃς ἂν ἐπικαλέσηται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται. πῶς rit.
ergo inuocabunt in quem nō crediderūt? ‡quomodo autē ‡ aut
οὖν ἐπικαλέσονται εἰς ὃν οὐκ ἐπίστευσαν; πῶς δὲ
credent § quem non audierūt? quomodo autem audient ſi- § ei
πιστεύσουσιν οὗ οὐκ ἤκουσαν; πῶς δὲ ἀκούσουσι χω-
ne prædicante? Quomodo verò prædicabūt, * ſi non mit- * niſi
ρὶς κηρύσσοντος; πῶς δὲ κηρύξουσιν, ἐὰν μὴ ἀπο-
tantur? ſicut ſcriptum eſt, Quàm ſpecioſi pedes
σταλῶσι; καθὼς γέγραπται, ὡς ὡραῖοι οἱ πόδες τῶν
euangelizantium pacem, euangelizantium
εὐαγγελιζομένων εἰρήνην, τῶν εὐαγγελιζομένων
bona! Sed non omnes ‖ *auſultarunt* Euan- ‖ obediunt
ἀγαθά. ἀλλ' οὐ πάντες ὑπήκουσαν τῷ εὐαγ-
gelio. Eſaïas enim dicit, Domine, quis credidit au-
γελίῳ. Ἡσαΐας γὰρ λέγει, κύριε, τίς ἐπίστευσε τῇ ἀ-
ditui noſtro? Ergo fides ex auditu; ex auditus † per † autem
κοῇ ἡμῶν; ἄρα ἡ πίστις ἐξ ἀκοῆς, ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ
verbum * *Dei.* Sed dico, Numquid non audierunt? * Chriſti.
ῥήματος θεοῦ. ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἤκουσαν;
‡ Imò verò in omnem terram exiuit ſonus ‡ Et quidē
μενοῦνγε εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος
eorum, & in fines § *habitatæ* ver- § orbis
αὐτῶν, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήματα
terræ.
ba eorum. Sed dico. Numquid non cognouit Iſraël?
αὐτῶν. ἀλλὰ λέγω, μὴ οὐκ ἔγνω Ἰσραήλ;
primus Moyſes dicit: Ego ad æmulationē adducam vos
πρῶτος Μωϋσῆς λέγει, ἐγὼ παραζηλώσω ὑμᾶς
in non gentem, in gentem inſipientē in iram mittam vos.
ἐπ' οὐκ ἔθνει, ἐπ' ἔθνει ἀσυνέτῳ παροργιῶ ὑμᾶς.
Eſaïas autem audet, & dicit, Inuentus ſum
Ἡσαΐας δὲ ἀποτολμᾷ, καὶ λέγει, * εὑρέθην τοῖς * euꝛiſkomai
* me non quærentibus: ‖ *conſpicuus factus ſum* me non ‖ palā ap-
ἐμὲ μὴ ζητοῦσιν· ἐμφανὴς ἐγενόμην τοῖς ἐμὲ μὴ parui iis
qui

† interrogabant.

† *interrogantibus.* Ad autem Israël dicit: Totam
ἐπερωτῶσι. πρὸς δὲ τὸν Ἰσραὴλ λέγει, ὅλην
diem expandi manus meas ad populum
* ἐκπε- ἡμέραν * ἐξεπέτασα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν
τάσματι * *impersuasum*, & contradicentem.
non credentem, ἀπειθοῦντα, καὶ ἀντιλέγοντα.

CAP. XI. ια'.

Dico ergo, Numquid repulit Deus populum suum,
* ἀπώθω Λέγω οὖν, μὴ * ἀπώσατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ;
‖ absit: ‖ *ne fiat:* ‖ *etenim* ego Israëlita sum, ex se-
‖ nam & μὴ γένοιτο· καὶ γὰρ ἐγὼ Ἰσραηλίτης εἰμὶ, ἐκ σπέρ-
* de tribu mine Abraham, * *tribus* Beniamin. Non repu-
ματος Ἀβραάμ, φυλῆς Βενιαμίν. οὐκ ἀπω-
lit Deus plebem suam, quam præsciuit. an nesci-
σατο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ, ὃν προέγνω. ἢ οὐκ οἴ-
‖ quemad- tis in Elia quid dicit scriptura? ‖ *vt* interpellat
δατε ἐν Ἠλίᾳ τί λέγει ἡ γραφή; ὡς ἐντυγχάνει
Deum aduersum Israël? *dicens:* Domine, Pro-
τῷ θεῷ κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ, λέγων, κύριε, τοὺς προ-
phetas tuos occiderunt, & altaria tua sub-
φήτας σου ἀπέκτειναν, καὶ τὰ θυσιαστήριά σου κα-
foderunt: & ego relictus sum solus, & quærunt
* ὑπολεί- τέσκαψαν· κἀγὼ * ὑπελείφθην μόνος, καὶ ζητοῦσι
πομαι animam meam. Sed quid dicit illi diuinum
τὴν ψυχήν μου. ἀλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ χρηματι-
‖ septem- responsum? Reliqui mihi *ipsi* † *septies mille* vi-
σμός; κατέλιπον ἐμαυτῷ ‖ ἑπτακισχιλίους ἀν-
millia vi- rorum, qui non curuauerunt genua * Baal.
rorum, ‖ ante δρας, οἵτινες οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ Βάαλ. οὕτω
‖ hoc ergo & in ‖ *nunc* tempore, ‖ *reliquiæ* secundum electionem
‖ reliquiæ οὖν καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ, λεῖμμα κατ' ἐκλογὴν
* salutis fa- gratiæ * *factæ sunt.* Si autem gratia, non iam ex op-
ctæ sunt. χάριτος γέγονεν. Εἰ δὲ χάριτι, οὐκέτι ἐξ ἔρ-
ribus: alioquin gratia non iam est gratia. *si autem ex op-*
γων· ἐπεὶ ἡ χάρις οὐκέτι γίνεται χάρις. Εἰ δὲ ἐξ ἔρ-
γων

vibus, non amplius est gratia: alioqui opus non amplius est
γαν, οὐκ ἐτὶ ἐξ ἔργων· ἐπεὶ τὸ ἔργον οὐκ ἐτὶ ἔστιν
opus. Quid ergo? quod ‖ inquirit Israël, hoc non ‖ quærebat
ἔργον. τί οὖν; ὃ ἐπιζητεῖ Ἰσραὴλ, τοῦτο οὐκ
est consequutus: at electio † cōsequuta est: at cæteri * ob-
ἐπέτυχεν· ἡ δὲ ἐκλογὴ ἐπέτυχεν· οἱ δὲ λοιποὶ ἐ-
durauerunt: Sicut scriptum est: Dedit illis
πωρώθησαν. καθὼς γέγραπται, ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ
Deus spiritum compunctionis: oculos, ‡ ad non viden-
θεὸς πνεῦμα κατανύξεως· ὀφθαλμοὺς τοῦ μὴ βλέ-
dum, & aures § ad non audiendum, vsque in hodiernum diem.
πειν, καὶ ὦτα τοῦ μὴ ἀκούειν, ἕως τῆς σήμερον ἡμέρας.
Et Dauid dicit: Fiat mensa eorum
καὶ Δαυὶδ λέγει, γενηθήτω ἡ τράπεζα αὐτῶν
in laqueum, & in captionem, & in scandalum, &
εἰς παγίδα, καὶ εἰς θήραν, καὶ εἰς σκάνδαλον, καὶ
in retributionem illis. Obscurentur ocu-
εἰς ἀνταπόδομα αὐτοῖς. σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλ-
li eorum * ad non videndum, & dorsum eorum semper * ne videant.
μοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ βλέπειν, καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διὰ-
per incurua. Dico ergo: Nūquid ‖ offenderūt, ‖ sic
παντὸς συγκάμψον. λέγω οὖν, μὴ ἔπταισαν, * συγκάμ-
vt caderent? † ne fiat. sed illorum * rui- * πτω
ἵνα πέσωσιν; μὴ γένοιτο· ἀλλὰ τῷ αὐτῶν παραπτώ- † abſit: ‖ delicto,
na, salus Gentibus, ‡ ad æmulationem excitandum
ματι ἡ σωτηρία τοῖς ἔθνεσιν, εἰς τὸ ‡ παραζηλῶσαι
illos. § Si verò ruina illorum diuitiæ * mun- ‡ vt æmu-
αὐτούς. εἰ δὲ τὸ παράπτωμα αὐτῶν πλοῦτος κό- lentur * παραζη-
di, & diminutio eorum diuitiæ Gentium, quanto ma- λόω
σμου, καὶ τὸ ἥττημα αὐτῶν πλοῦτος ἐθνῶν, πόσῳ μᾶλ- § Quòd si delictum
gis plenitudo eorum; Vobis enim dico, Gen- * sunt
λον τὸ πλήρωμα αὐτῶν; ὑμῖν γὰρ λέγω τοῖς ἔθ-
tibus, ‖ ad quamdiu quidem sum ego Gentium Apostolus, ‖ quamdiu
νεσιν, ἐφ' ὅσον μέν εἰμι ἐγὼ ἐθνῶν ἀπόστολος, τὴν
ministerium meum † glorifico. Si quomodo ad æmulādū pro- † honorifi-
διακονίαν μου δοξάζω· εἴπως παραζηλώ- cabo

uocē meam carnem, & *saluem* aliquos ex illis. Si enim
σω μου τ σαρκα, καὶ σώσω τινας ἐξ αὐτῶν. εἰ γὰρ

*amissio est

abiectio eorum, reconciliatio mundi, quæ as-
ἡ ἀποβολὴ αὐτῶν, κατ ἀλλαγὴ κόσμου, τίς ἡ πρόσ-

*nisi

sumptio, *si non* vita ex mortuis; *Si verò primitia
λημψις, εἰ μὴ ζωὴ ἐκ νεκρῶν; εἰ δὲ ἡ ἀπαρχὴ

Quòd si delibatio est

sancta, & massa: & si radix sancta, & ra-
ἁγία, καὶ τὸ φύραμα· καὶ εἰ ἡ ῥίζα ἁγία, καὶ οἱ κλά-

†Quòd si

mi. †*Si verò* aliqui *ramorum* defracti sunt, tu autē
δοι. εἰ δέ τινες τῶν κλάδων ἐξεκλάσθησαν, σὺ δὲ

‖ ex ramis

oleaster ‡*existens* insertus es in illis, & ‖*parti-*
ἀγριέλαιος ὢν ἐνεκεντρίσθης ἐν αὐτοῖς, καὶ συγκοι-

‡ socius

ceps radicis, & pinguedinis oliuæ factus es:
νωνὸς τῆς ῥίζης, καὶ τῆς πιότητος τῆς ἐλαίας ἐγένε-

*ἐγκεντρίζω

*Noli gloriari aduersus ramos. quòd si

*ne obglorierīa ramis. si verò obgloria-
μὴ κατακαυχῶ τῶν κλάδων· εἰ δὲ κατακαυ-

ris, non tu radicem portas, sed radix te.
χᾶσαι, οὐ σὺ τὴν ῥίζαν βαστάζεις, ἀλλὰ ἡ ῥίζα σε.

Dices ergo: Defracti sunt rami, vt ego
ἐρεῖς οὖν, ἐξεκλάσθησαν οἱ κλάδοι, ἵνα ἐγὼ

‖ Bene. propter incredulitatem

inserar. ‖*Pulchrè. incredulitate* defracti
ἐγκεντρισθῶ. καλῶς. τῇ ἀπιστίᾳ ἐξεκλάσθη-

*ὑψηλά-φρων

sunt, tu autem fide stas: †*ne efferaris animo,* sed
σαν, σὺ δὲ τῇ πίστει ἕστηκας· μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ

†noli altū sapere,

time. Si enim Deus *ipsis secundum naturam* ramis non
φοβοῦ. εἰ γὰρ ὁ θεὸς τοῖς κατὰ φύσιν κλάδοις οὐκ

*naturalibus

pepercit, ne forte nec tibi parcat. Vide ergo ‡*beni-*
ἐφείσατο, μήπως οὐδέ σοι φείσεται. ἴδε οὖν χρη-

‡ bonitatem,

gnitatem, & seueritatem Dei: in quidem §*la-*
στότητα, καὶ ἀποτομίαν θεοῦ· ἐπὶ μὲν τοὺς πεσόν-

*φειδήσεται

§ eos qui ceciderūt,

psos, seueritatem, in autem te *benignitatem*, si perman-
τας, ἀποτομίαν· ἐπὶ δὲ σε χρηστότητα, ἐὰν ἐπι-

*bonitatē Dei,

‖ in bonitate.

seris ‖*benignitati.* alioquin & tu excidēris.
μείνῃς τῇ χρηστότητι· ἐπεὶ καὶ σὺ ἐκκοπήσῃ.

†Sed

†Et illi *autem*, si non permanserint *incredulitati,*
καὶ ἐκεῖνοι δέ, ἐὰν μὴ ἐπιμείνωσι τῇ ἀπιστίᾳ,

*in incredulitate

ἐγκεν-

inserentur. potens enim est Deus ite-
ἐγκεντρισθήσονται· δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ θεὸς πα-
rum inserere illos. † Si enim tu ex *illo secūdùm
24 λιν ἐγκεντρίσαι αὐτούς. εἰ γὰρ σὺ ἐκ τῆς κατὰ
naturam excisus es oleastro, & contra naturam in-
φύσιν ἐξεκόπης ἀγριελαίου, καὶ παρὰ φύσιν ἐνε-
sertus es in bonam oliuam, quanto magis ij qui
κεντρίσθης εἰς καλλιέλαιον, πόσῳ μᾶλλον οὗτοι οἱ
secūdùm naturam inserentur ‡ *propriæ* oliuæ? §*Non*
25 κατὰ φύσιν ἐγκεντρισθήσονται τῇ ἰδίᾳ ἐλαίᾳ; οὐ
enim *volo* vos ignorare, fratres, mysterium hoc,
γὰρ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, τὸ μυστήριον τοῦτο,
(vt non sitis * *apud vosipsos arroganter*) quia ‖ *obduratio* ex
ἵνα μὴ ἦτε παρ' ἑαυτοῖς φρόνιμοι, ὅτι πώρωσις ἀπὸ
parte ᵃ Israël † *facta est*, *vsque quo* plenitu-
μέρους τῷ Ἰσραὴλ γέγονεν, ἄχρις οὗ τὸ πλήρω-
do Gentium intraret. Et sic omnis Israël * *ser-*
26 μα τῶν ἐθνῶν εἰσέλθῃ. καὶ οὕτω πᾶς Ἰσραὴλ σω-
uabitur, sicut scriptum est, Veniet ex Sion ‡ *libera-*
θήσεται, καθὼς γέγραπται, ἥξει ἐκ Σιὼν ὁ ῥυόμε-
tor, & *auertet impietates* à Iacob. Et hoc
27 νος, καὶ ἀποστρέψει ἀσεβείας ἀπὸ Ἰακώβ. καὶ αὕτη
illis à me §*fœdus*, quum abstulero pec-
αὐτοῖς ἡ παρ' ἐμοῦ διαθήκη, ὅταν ἀφέλωμαι τὰς ἁ-
cata eorum. Secūdùm quidem Euangelium, inimici
28 μαρτίας αὐτῶν. κατὰ μὲν τὸ εὐαγγέλιον, ἐχθροὶ
propter vos: secūdùm autē electionem, * *dilecti* propter
δι' ὑμᾶς· κατὰ δὲ τὴν ἐκλογήν, ἀγαπητοὶ διὰ τοὺς
patres. ‖ *Impœnitibilia* enim dona, &
29 πατέρας. ἀμεταμέλητα γὰρ τὰ χαρίσματα, καὶ
vocatio Dei. Sicut enim aliquādo & vos nō cre-
30 ἡ κλῆσις τοῦ θεοῦ. ὥσπερ γὰρ ποτὲ καὶ ὑμεῖς * ἠπει-
didistis Deo, nūc autē misericordiā cōsequuti estis illorū ᵇ *in-*
θήσατε τῷ θεῷ, νυνὶ δὲ ἠλεήθητε τῇ τούτων ἀπει-
credulitate. Ita & isti nunc nō crediderunt † *vestra*
31 θείᾳ. οὕτω καὶ οὗτοι νῦν ἠπείθησαν τῷ ὑμετέρῳ

† Nam
* naturali
* suæ
§ Nolo
* vobisipsis pientes)
ᵃ cæcitas
ᵃ in
† contigit,
donec
* saluus fieret,
‡ qui eripiat & auertat impietatem
§ testamentum,
* charissimi
‖ Sine pœnitentia sunt
* ἀπειθεῖα
ᵇ propter incredulitatem.
† in vestrā misericordiam,

misericordia, vt & ipsi misericordiã cõsequãtur. Conclusit enim
ἐλεήσῃ, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐλεηθῶσι. συνέκλεισε γὰρ
* omnia Deus * omnes in incredulitatem, vt omnium mi-
ὁ θεὸς τοὺς πάντας εἰς ἀπείθειαν, ἵνα τοὺς πάντας ἐ-
‡ altitudo sereatur. O ‡ profunditas diuitiarum, & sapientiæ, & scien-
λεήσῃ. ὦ βάθος πλούτου, καὶ σοφίας, καὶ γνώ-
§ sunt tiæ Dei: quàm incomprehensibilia § iudicia eius, &
σεως θεοῦ· ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ
inperuestigabiles viæ eius! Quis enim cognouit sensum
ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. τίς γὰρ ἔγνω νοῦν
Domini, aut quis consiliarius eius fuit? Aut quis prior
κυρίου, ἢ τίς σύμβουλος αὐτοῦ ἐγένετο; ἢ τίς προέ-
dedit illi, & retribuetur ei? Quoniã ex
δωκεν αὐτῷ, καὶ ἀνταποδοθήσεται αὐτῷ; ὅτι ἐξ
¶ sunt ipso, & per ipsum, & in ipso ¶ omnia: ipsi
αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα· αὐτῷ ἡ
gloria in secula. Amen.
δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

CAP. XII.

* Obsecro † misericordiam * vt exhibeatis ‡ rationabile obsequium § nolite conformari * in § vt probetis ¶ sit * quæ data est † omnibus qui sunt inter vos,

* Hortor itaque vos, fratres, per † misericordiam
Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρμῶν
Dei, * vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuen-
τοῦ θεοῦ, παραστῆσαι τὰ σώματα ὑμῶν θυσίαν ζῶ-
tem, sanctam, bene placentem Deo, ‡ rationabile obsequium
σαν, ἁγίαν, εὐάρεστον τῷ θεῷ, τὴν λογικὴν λα-
vestrum. Et § nolite conformari huic
τρείαν ὑμῶν. καὶ μὴ συσχηματίζεσθε τῷ αἰῶνι
huic: sed reformamini * renouatione
τούτῳ· ἀλλὰ μεταμορφοῦσθε τῇ ἀνακαινώσει τοῦ
§ vt probetis ¶ sit sensus vestri, § ad probandum vos quæ ¶ voluntas
νοὸς ὑμῶν, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τί τὸ θέλημα τοῦ
Dei bona, & beneplacens, & perfecta. Dico
θεοῦ τὸ ἀγαθὸν, καὶ εὐάρεστον, καὶ τέλειον. λέγω
enim per gratiam * datam mihi, † omni ex-
γὰρ διὰ τῆς χάριτος τῆς δοθείσης μοι, παντὶ τῷ ὄν-
τι ὑμῶν

sentì in vobis. non **super sapere* *‡ præter quod* oportet sapere, * plus
τι δεῖ φρονεῖν παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ‡ quàm
sed sapere ad *§ sobrium esse*, vnicuique sicut Deus § sobrietatem,
δὲ φρονεῖν εἰς τὸ σωφρονεῖν, ἑκάστῳ ὡς ὁ θεὸς
** partitus est* mensuram fidei. Sicut enim in vno * diuisit
4 ἐμέρισε μέτρον πίστεως. καθάπερ γὰρ ἐν ἑνὶ * μερίζει
corpore membra multa habemus, *at* membra ‖ omnia non ‖ autem
σώματι μὲν πολλὰ ἔχομεν, τὰ δὲ μέλη πάντα οὐ
eundem habent actum: Ita multi vnum cor-
5 τὴν αὐτὴν ἔχει πρᾶξιν· οὕτως οἱ πολλοὶ ἓν σῶ-
pus sumus in Christo, ** at singulum alia aliorum* membra. * singulæ autem alter alterius
μά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, τὸ δὲ καθεῖς ἀλλήλων μέλη.
Habentes autem donationes secundùm gratiam † da-
6 ἔχοντες δὲ χαρίσματα κατὰ τὴν χάριν τὴν δο-
tam nobis, differentes, siue propheriam, secundùm † quæ data est
θεῖσαν ἡμῖν, διάφορα, εἴτε προφητείαν, κατὰ τὴν
rationem fidei: Siue ministerium, in
7 ἀναλογίαν τῆς πίστεως· εἴτε διακονίαν, ἐν τῇ
** ministerio*: siue *‡ docens*, in doctrina: * ministrando: ‡ qui docet
διακονίᾳ· εἴτε ὁ διδάσκων, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ·
§ Siue *exhortans*, in *exhortatione*: di- § Qui exhortatur, in exhortando: qui tribuit * qui præest, ‖ qui miseretur,
8 εἴτε ὁ παρακαλῶν, ἐν τῇ παρακλήσει· ὁ με-
stribuens: in simplicitate: ** præfectus*, in solici-
τα διδούς, ἐν ἁπλότητι· ὁ προϊστάμενος, ἐν σπου-
tudine: *‖ misereſcens*, in hilaritate. Dilectio sine simu-
9 δῇ· ὁ ἐλεῶν, ἐν ἱλαρότητι. ἡ ἀγάπη ἀνυπο-
latione: odientes malum, adhærentes
κριτος· ἀποστυγοῦντες τὸ πονηρὸν, κολλώμενοι τῷ
bono. ** Fraterna charitate in ſeſe mutua amore* * Charitate fraternitatis inuicem diligentes: † inuicem
10 ἀγαθῷ. τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς ἀλλήλους φιλό-
propensi: honore † *alij alios* præuenientes. Solici-
11 στοργοι· τῇ τιμῇ ἀλλήλους προηγούμενοι. τῇ σπου-
tudine non pigri, ſpiritu feruentes, Domino
δῇ μὴ ὀκνηροὶ, τῷ πνεύματι ζέοντες, τῷ κυρίῳ
ſeruientes. Spe gaudentes, * tribulatione * in
12 δουλεύοντες. τῇ ἐλπίδι χαίροντες, τῇ θλίψει

patientes, orationi instan-

προσκαρτερεῖτε, τῇ προσευχῇ προσκαρτεροῦν-
tes. ‡ Necessitatibus sanctorum communicantes,
τες. ταῖς χρείαις τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες, τὴν
hospitalitatem sectantes. Benedicite persequen-
φιλοξενίαν διώκοντες. εὐλογεῖτε τοὺς διώκον-
tibus vos: benedicite, & § ne imprecamini. Gau-
τας ὑμᾶς· εὐλογεῖτε, καὶ μὴ καταρᾶσθε. χαί-
dere cum gaudentibus, & flere cum flentibus.
ρειν μετὰ χαιρόντων, καὶ κλαίειν μετὰ κλαιόντων.
Idipsum in inuicem sentientes: non al-
τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονοῦντες· μὴ τὰ ὑψη-
ta sapientes, sed humilibus consentien-
λὰ φρονοῦντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμε-
tes. * ne esse prudentes apud vosmetipsos. Nulli
νοι. μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτοῖς. μηδενὶ
malum pro malo reddentes, ¶ procurantes bona
κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντες. προνοούμενοι κα-
ste coram omnibus hominibus. Si * possibile,
λὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων. εἰ δυνατὸν,
quod ex vobis ‡, cum omnibus hominibus pacem haben-
τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύον-
tes: Non vosmetipsos * vltiscentes, dilecti, sed
τες. μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικοῦντες, ἀγαπητοί, ἀλλὰ
date locum iræ: scriptum est enim, Mihi vindi-
δότε τόπον τῇ ὀργῇ· γέγραπται γάρ, ἐμοὶ ἐκδίκη-
cta, ego retribuam, dicit Dominus. ‡ Si ergo esu-
σις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει κύριος. ἐὰν οὖν πει-
rierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da
νᾷ ὁ ἐχθρός σου, ψώμιζε αὐτόν· ἐὰν διψᾷ, πότιζε
illi: hoc enim faciens, carbones ignis congeres
αὐτόν· τοῦτο γὰρ ποιῶν, ἀνθρακας πυρὸς σωρεύσεις
Noli vin- super caput eius. § Ne vincitor à ma-
cῖ. ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κα-
lo, sed vince in bono malum.
κοῦ, ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν.

ιγ. Πᾶσα

CAP. XIII. ιγ'.

Omnis anima potestatibus *superhabentibus subdita *sublimio-
1 Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑπερεχούσαις ὑποτασ- ribus
sit: non enim est potestas †si non à Deo: quæ autē † nisi
σέσθω· οὐ γὰρ ἔστιν ἐξουσία εἰ μὴ ὑπὸ θεοῦ· αἱ δὲ
*existentes potestates à Deo ‡ordinatæ sunt. * sunt
οὖσαι ἐξουσίαι ὑπὸ τοῦ θεοῦ τεταγμέναι εἰσίν. ‡ordinatæ
Itaque §resistens potestati, ipsi Dei §qui resi-
2 ὥστε ὁ ἀντιτασσόμενος τῇ ἐξουσίᾳ, τῇ τοῦ θεοῦ stit
ordinationi resistit. *at resistentes, sibiipsis damna- * qui autē
διαταγῇ ἀνθέστηκεν· οἱ δὲ ἀνθεστηκότες, ἑαυτοῖς κρί- resistunt,
tionem ‖accipient. Nam principes non sunt *pauor ipsi
3 μα λήψονται. οἱ γὰρ ἄρχοντες οὐκ εἰσὶ φόβος τῷ ‖acquirūt.
bonorum operum, sed †malorum. vis autē non ti- *timori
ἀγαθῷ ἔργῳ, ἀλλὰ τῷ κακῷ. θέλεις δὲ μὴ φο- boni ope-
mere potestatem? bonum fac, & habebis laudem ris, †malī.
βεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν; τὸ ἀγαθὸν ποίει, καὶ ἕξεις ἔπαινον
ex illa. Dei enim minister est tibi in bo-
4 ἐξ αὐτῆς. θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστί σοι εἰς τὸ ἀγα- num. si autem malum feceris: time: non enim *frustrà gla- * sine causa,
θόν. ἐὰν δὲ τὸ κακὸν ποιῇς, φοβοῦ· οὐ γὰρ εἰκῇ τὴν μά-
dium portat: Dei enim minister est, vindex in i-
χαιραν φορεῖ· θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστιν, ἔκδικος εἰς ὀρ- ram ipsi ‡malum §agenti. Ideoq; *necessitate sub- ‡ ei qui
5 γὴν τῷ τὸ κακὸν πράσσοντι. διὸ ἀνάγκη ὑπο- §agit. * necessi-
jici, non solùm propter iram, sed etiam propter tate subdi-
τάσσεσθαι, οὐ μόνον διὰ τὴν ὀργήν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν tiestote,
conscientiam. ‖Propter hoc enim & tributa *soluitis: mi- †ὑποτάσσεσθε
6 συνείδησιν. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ φόρους τελεῖτε· λει- ‖Ideo
nistri enim Dei sunt, in hoc ipsum †fortiter in- *præstatis
τουργοὶ γὰρ θεοῦ εἰσιν, εἰς αὐτὸ τοῦτο προσκαρτε- †sedulen-
tes.
ambientes. Reddite ergo omnibus debita: cui
7 οῦντες. ἀπόδοτε οὖν πᾶσι τὰς ὀφειλάς· τῷ
tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui
τὸν φόρον, τὸν φόρον· τῷ δὸ τέλος, τὸ τέλος· τῷ τὸν

timorem, timorem: cui honorem, honorem. Nemini quicquam debeatis, *nisi vt diligatis inuicem: qui enim diligit proximum, ‡ Nam, § adulterabis, * falsum testimonium dices, ‖ est ᵃ instauratur, † est ‡ est § surgere: * enim ‖ est § autem § honestè ‖ in ‖ impudicitiis, ‡ in contentione * ἐνδύω

φόβον, τ φόβον· τῷ τὴν τιμὴν, τ τιμήν. μηδενὶ μηδὲν ὀφείλετε, εἰ μὴ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους· ὁ γὰρ ἀγαπῶν (ἢ) ἕτερον, νόμον πεπλήρωκε. τὸ γάρ, οὐ μοιχεύσεις, οὐ φονεύσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, οὐκ ἐπιθυμήσεις, καὶ εἴ τις ἑτέρα ἐντολή, ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ ἀνακεφαλαιοῦται, ἐν τῷ, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν. ἡ ἀγάπη τοῦ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται. πλήρωμα οὖν νόμου ἡ ἀγάπη. καὶ τοῦτο, εἰδότες τὸν καιρόν, ὅτι ὥρα ἡμᾶς ἤδη ἐξ ὕπνου ἐγερθῆναι· νῦν ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία, ἢ ὅτε ἐπιστεύσαμεν. ἡ νὺξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγικεν. ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τοῦ σκότους, καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὅπλα τοῦ φωτός. ὡς ἐν ἡμέρᾳ, εὐσχημόνως περιπατήσωμεν, μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις, μὴ ἔριδι καὶ ζήλῳ· ἀλλὰ ἐνδύσασθε τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ τῆς σαρκὸς πρόνοιαν μὴ ποιεῖσθε εἰς ἐπιθυμίας.

*if not diligere alios.
nam diligens alterum, legem impleuit.
‡ Hoc enim, Non § mœchaberis, Non occides, Non furaberis, Non falsum testaberis. non concupisces, & si quod alind mandatum, in hoc verbo ᵃ recapitulatur, in hoc, Diliges proximum tuum sicut teipsum. Dilectio proximi malum non operatur. plenitudo ergo legis † dilectio. Et hoc, scientes tempus, quia hora ‡ nos iam de somno § excitari: nunc *propior ‖ nostra salus, quàm quum credidimus. Nox præcessit, ac dies ‡ appropinquauit. abiiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Sicut in die, § decenter ambulemus, nō *comessationib' & ebrietatib', non cubilibus & ‖ impudicitiis, non ‡ lite & æmulatione: Sed induimini Dominum Iesum Christum, & carnis curam ne feceritis in desideriis.

ιδ'. Τὸν

CAP. XIIII. ιδ'.

Ipsum autem infirmum ‖ fide, assumi- ‖ in
1 Τὸν δὲ ἀσθενοῦντα τῇ πίστει, προσλαμβάνε-
te, non in disceptationibus § disputationum. Hic quidem § cogita-
2 σθε, μὴ εἰς διακρίσεις διαλογισμῶν. ὃς μὲν tionum. Alius e-
credit ‖ manducare omnia, † at infirmus olus § e- nim ‖ se
πιστεύει φαγεῖν πάντα, ὁ δὲ ἀσθενῶν λάχανα ἐ- † qui au-
dit. § Manducans non manducãtem non spernat, tem est ‖ mãducet
3 σθίει. ὁ ἐσθίων τὸν μὴ ἐσθίοντα μὴ ἐξουθενείτω, § Is qui
& ‖ nõ † manducans manducãtem non iudicet: Deus enim manducat
ὁ δὲ μὴ ἐσθίων τὸν ἐσθίοντα μὴ κρινέτω· ὁ γὰρ θεὸς γὰρ ‖ qui
illum assumpsit. Tu quis es § iudicans alie- † mãducat
4 αὐτὸν προσελάβετο. σὺ τίς εἶ ὁ κρίνων ἀλλό- § qui iudi-
num seruum? § proprio Domino stat aut cadit. sta- cas
§ suo
τριον οἰκέτην; τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει ἢ πίπτει. * στα- * ἵσταμι
bit autem: potens enim est Deus statuere illum.
θήσεται δέ. δυνατὸς γάρ ἐστιν ὁ θεὸς στῆσαι αὐτόν.
‖ Hic quidem iudicat diem inter diem, † hic autẽ iudicat ‖ Nam a-
5 Ὃς μὲν κρίνει ἡμέραν παρ' ἡμέραν, ὃς δὲ κρίνει lius † alius
omnem diem: vnusquisque in § proprio sensu abun- § suo
πᾶσαν ἡμέραν. ἕκαστος ἐν τῷ ἰδίῳ νοὶ * πληρο- * πληρο-
det. § Sapiens diem, Domino sapit: & φορέω
6 φορείσθω. ὁ φρονῶν τὴν ἡμέραν, κυρίῳ φρονεῖ· καὶ § Qui sa-
non sapiens diem, Domino non sapit: & ‖ man- pit
ὁ μὴ φρονῶν τὴν ἡμέραν, κυρίῳ οὐ φρονεῖ. καὶ ὁ ἐ- ‖ qui man-
ducans, Domino mãducat, gratias agit enim Deo: & † non ducat
σθίων, κυρίῳ ἐσθίει· εὐχαριστεῖ γὰρ τῷ θεῷ· καὶ ὁ μὴ † qui
§ manducãs, Domino non mãducat, & gratias ágit Deo. § mandu-
ἐσθίων, κυρίῳ οὐκ ἐσθίει, καὶ εὐχαριστεῖ τῷ θεῷ. cat,
Nemo enim nostrûm sibipsi viuit, & nemo sibipsi
7 Οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ἑαυτῷ ζῇ, καὶ οὐδεὶς ἑαυτῷ
moritur. Siue enim viuimus, Domino viuimus:
8 ἀποθνήσκει. ἐάν τε γὰρ ζῶμεν, τῷ κυρίῳ ζῶμεν·
siue morimur, Domino morimur.
ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τῷ κυρίῳ ἀποθνήσκομεν.

siue ergo viuimus, siue morimur, Domini
ἐάν τε οὖν ζῶμεν, ἐάν τε ἀποθνήσκωμεν, τοῦ κυρίου
sumus. In hoc enim Christus & mortuus est, & re-
ἐσμέν. εἰς τοῦτο γὰρ Χριστὸς καὶ ἀπέθανε, καὶ ἀ-
surrexit, & reuixit, vt & mortuorum & viuorum do-
νέστη, καὶ ἀνέζησεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ ζώντων κυ-
minetur. Tu autē quid iudicas fratrem tuum? aut & tu
ριεύσῃ. σὺ δὲ τί κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου; ἢ καὶ σὺ
¶ quare ¶ quid iudicas fratrem tuum? omnes enim adsta-
τί ἐξουθενεῖς τὸν ἀδελφόν σου; πάντες γὰρ παρα-
† ante tri- bimus † tribunali Christi. Scriptum est enim,
στησόμεθα τῷ βήματι τοῦ Χριστοῦ. γέγραπται γάρ,
bunal
† flectetur Viuo ego, dicit Dominus, quoniā mihi † flectet omne genu,
ζῶ ἐγώ, λέγει κύριος, ὅτι ἐμοὶ κάμψει πᾶν γόνυ,
caelestium, & terrestrium, & inferorum, & omnis
ἐπουρανίων, καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, καὶ πᾶσα
lingua confitebitur Deo. Itaque
γλῶσσα ἐξομολογήσεται τῷ θεῷ. ἄρα οὖν
vnusquisq; nostrûm pro seipso rationem reddet Deo. Non
ἕκαστος ἡμῶν περὶ ἑαυτοῦ λόγον δώσει τῷ θεῷ. μη-
amplius ergo inuicem iudicemus, sed hoc iudicate
κέτι οὖν ἀλλήλους κρίνωμεν, ἀλλὰ τοῦτο κρίνατε
¶ ne ponatis magis, hoc, ¶ non ponere offendiculum fratri,
μᾶλλον, τὸ, μὴ τιθέναι πρόσκομμα τῷ ἀδελφῷ,
¶ confido vel scandalum. Scio & ¶ persuasus sum in Christo Ie-
ἢ σκάνδαλον. οἶδα καὶ * πέπεισμαι ἐν κυρίῳ Ἰη-
in Domino
* πείθω su, quia nihil cōmune per ipsum, ‖ si non existimanti
‖ nisi ei qui existimat † est. ¶ enim
σοῦ, ὅτι οὐδὲν κοινὸν δι' αὐτοῦ, εἰ μὴ τῷ λογιζομένῳ
aliquid cōmune esse, illi commune †. Si ¶ verò propter cibū
τι κοινὸν εἶναι, ἐκείνῳ κοινόν. εἰ γὰρ διὰ βρῶμα
¶ iam frater tuus contristatur, nō ¶ amplius secūdùm charitatē
ὁ ἀδελφός σου λυπεῖται, οὐκέτι κατὰ ἀγάπην
‖ Noli ambulas. ‖ ne cibo tuo illum † per-
¶ perdere, de, pro quo Christus mortuus est. Non blasphemetur
περιπατεῖς. μὴ τῷ βρώματί σου ἐκεῖνον ἀπολ-
λυε, ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανε. μὴ βλασφημείσθω
οὖν ὑ-

ergo vestrum bonum. Nō enim est regnum
17 οὖν ὑμῶν τὸ ἀγαθόν. οὐ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τοῦ
Dei esca & potus, sed iustitia, & pax,
θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη,
& gaudium in spiritu sancto. †*Nam in his ser-* †Qui enim
18 καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ὁ γὰρ ἐν τούτοις δου- in hoc ser-
uiens Christo, *bene placens* Deo, & probatus ‡ *placet
λεύων τῷ Χριστῷ, εὐάρεστος τῷ θεῷ, καὶ δόκιμος τοῖς ‡ est
hominibus. §*Ne pergitur* quæ pacis * sectemur, § Itaque
19 ἀνθρώποις. ἄρα οὖν τὰ τῆς εἰρήνης διώκωμεν, * sunt
& quæ ædificationis *ad* inuicem‖. †*Ne* propter es- ‖ sunt, cu-
20 καὶ τὰ τῆς οἰκοδομῆς τῆς εἰς ἀλλήλους. μὴ ἕνεκεν βρώ- stodiam°.
cam *destruito* opus Dei. omnia quidem munda‡, † Noli
ματος κατάλυε τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ. πάντα μὲν καθαρά, *destruere
sed malum § homini *per offendicu- ‡ sunt
ἀλλὰ κακὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ διὰ προσκόμματι § est
lum ‖*edenti*. *Honestum hoc* nō manducare carnem, †*neque* * qui
21 προσάντοντι. καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν κρέα, μηδὲ ‖ māducat.
bibere vinum, neque In quo frater tuus offenditur, aut Bonum est
πιεῖν οἶνον, μηδὲ ἐν ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει, ἢ † & non
scandalizatur, aut infirmatur. Tu fidem habes? penes
22 σκανδαλίζεται, ἢ ἀσθενεῖ. σὺ πίστιν ἔχεις; κατὰ
temetipsum habe coram Deo. beatus *non †iudi- * qui
σεαυτὸν ἔχε ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. μακάριος ὁ μὴ κρί- ‡ iudicat
cans semetipsum in eo quod probat. §*At ambigens*, § Qui autē
23 νων ἑαυτὸν ἐν ᾧ δοκιμάζει. ὁ δὲ διακρινόμενος, discernit,
si māducauerit, damnatus est, quia non ex fide. omne
ἐὰν φάγῃ, κατακέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ πίστεως. πᾶν
autē quod nō *ex fide, peccatum est. * est
δὲ ὃ οὐκ ἐκ πίστεως, ἁμαρτία ἐστίν.

CAP. XV. ιε.

Debemus autem nos *potentes*, imbecillita- * firmiores
1 ΟΦείλομεν δὲ ἡμεῖς οἱ δυνατοὶ τὰ ἀσθενήμα- ‖ infirmo-
tes ‖*impotentium portare*, & non nobisipsis place- rum sustī-
τα τῶν ἀδυνάτων βαστάζειν, καὶ μὴ ἑαυτοῖς ἀρέσκειν * ἀρέσκω

† suo re. Vnusquisq; enim vestrum proximo † placeat
σκν. ἕκαστος γὰρ ὑμῶν τῷ πλησίον ἀρεσκέτω
in bonum ad ædificationem. Etenim Christus
εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰκοδομήν. καὶ γὰρ ὁ χριστὸς
non sibi ipsi placuit, sed sicut scriptum est, Impro-
οὐχ ἑαυτῷ ἤρεσεν, ἀλλά, καθὼς γέγραπται, οἱ ὀνει-
peria improperantium tibi ceciderunt supet me. Quæ-
δισμοὶ τῶν ὀνειδιζόντων σέ, ἐπέπεσον ἐπ' ἐμέ. 0-4
cumq; enim antè scripta sunt, ad nostram doctri-
σα γὰρ προεγράφη, εἰς τὴν ἡμετέραν διδασκα-
nam antè scripta sunt, vt per patientiam, & per
λίαν προεγράφη, ἵνα διὰ τῆς ὑπομονῆς, καὶ διὰ
consolationem scripturarum, spem habeamus.
τῆς παρακλήσεως τῶν γραφῶν, τὴν ἐλπίδα ἔχωμεν.
* autem At Deus * patientiæ & solatij,
ὁ δὲ θεὸς τῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως, ‡
‡ alterutrum, det vobis id ipsum sapere in ‡ inuicem, secũdùm Christũ
δῴη ὑμῖν τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν ἀλλήλοις, κατὰ χριστὸν
Iesum. Vt § vnanimiter in vno ore * glorificetis
Ἰησοῦν. ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ στόματι δοξάζητε
τὸν Deum, & patrem Domini nostri Iesu Christi.
τὸν θεὸν, καὶ πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ.
‖ Propter quod † inuicem, ‖ Ideo suscipite † alij alios, sicut &
διὸ προσλαμβάνεσθε ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ 0-7
Christus suscepit vos in honorem Dei. Di-
χριστὸς προσελάβετο ὑμᾶς εἰς δόξαν θεοῦ. λέ- 8
co * autem Iesum Christum ministrum fuisse circumcisionis
γω δὲ Ἰησοῦν χριστὸν διάκονον γεγενῆσθαι περιτομῆς
propter veritatem Dei, ad ‡ confirmandas promis-
ὑπὲρ ἀληθείας θεοῦ, εἰς τὸ βεβαιῶσαι τὰς ἐπαγ-
siones patrum. At gẽtes § super misericordia * glo-
γελίας τῶν πατέρων. τὰ δὲ ἔθνη ὑπὲρ ἐλέους δο- 9
rificare Deum, sicut scriptum est, Propter ‖ hoc confi-
ξάσαι τὸν θεὸν, καθὼς γέγραπται, διὰ τοῦτο * ἐξομο-
tebor tibi in Gentibus Domine, & nomini tuo
λογήσομαί σοι ἐν ἔθνεσι κύριε, καὶ τῷ ὀνόματί σου
ψαλῶ.

† *psallam.* Et iterum dicit: Lætamini Gentes cum † cæmbo.
10 λαῶ. καὶ πάλιν λέγει· εὐφράνθητε ἔθνη μετὰ τοῦ
plebe eius. Et iterum: Laudate Dominum omnes
11 λαοῦ αὐτοῦ. καὶ πάλιν, αἰνεῖτε τὸν κύριον πάντα
Gentes, & magnificate eum omnes populi. Et
12 τὰ ἔθνη, καὶ * ἐπαινέσατε αὐτὸν πάντες οἱ λαοί. καὶ * ἐπαινέω
rursus Isaïas ait: Erit radix Iesse, & * e- * qui exur-
πάλιν Ἡσαΐας λέγει, ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαί, καὶ ἀνι- get
surgens regere Gentes, in eum Gentes sperabunt.
στάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλπιοῦσιν.
At Deus spei repleat vos omni ‡ autem
13 ὁ δὲ θεὸς τῆς ἐλπίδος * πληρώσαι ὑμᾶς πάσης * πληρόω
gaudio & pace in ‡ *credere*, *ad abundandum* ‡ credēdo,
χαρᾶς καὶ εἰρήνης ἐν τῷ πιστεύειν, εἰς τὸ περισσεύειν vt abūdetis
vos in spe, * *in* virtute spiritus sancti. * &
ὑμᾶς ἐν τῇ ἐλπίδι, ἐν δυνάμει πνεύματος ἁγίου.
‖ *Persuasus* sum autem, fratres mei, & ipse ego de ‖ Certus
14 πέπεισμαι δὲ, ἀδελφοί μου, καὶ αὐτὸς ἐγὼ περὶ
vobis, quoniam & ipsi pleni estis † *bonitate*, re- † dilectio-
ὑμῶν, ὅτι καὶ αὐτοὶ μεστοί ἐστε ἀγαθωσύνης, πε- ne,
pleti omni scientia, * *potentes* & * ita vt pos-
πληρωμένοι πάσης γνώσεως, δυνάμενοι καὶ ἀλ- sitis alie-
lios monere. Audacius autem scripsi vobis, rutrum
15 λους νουθετεῖν. τολμηροτέρως δὲ ἔγραψα ὑμῖν,
fratres, ex parte, tãquam in memoriam reducens vos,
ἀδελφοί, ἀπὸ μέρους, ὡς ἐπαναμιμνήσκων ὑμᾶς,
‡ *per* gratiam ‡ *datam* mihi à Deo: * *Ad* ‡ propter
16 διὰ τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι ὑπὸ τοῦ θεοῦ. εἰς ‡ quæ data
esse me ministrum Iesu Christi in Gẽtibus ‖ *sanc-* est * Vt sim
τὸ εἶναί με λειτουργὸν Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὰ ἔθνη, ἱε- minister
tificantem Euangelium Dei, vt fiat ‖ sanctifi-
ρουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἵνα γένηται ἡ cans
oblatio Gentium accepta, † sanctificata † &
προσφορὰ τῶν ἐθνῶν εὐπρόσδεκτος, * ἡγιασμένη * ἁγιάζω
in Spiritu sancto. Habeo igitur *gloriationem* in Chri- * gloriam
17 ἐν πνεύματι ἁγίῳ. ἔχω οὖν καύχησιν ἐν Χρι-

† audeo

sto Iesu qua ad Deum. Nō enim † audebo loqui
ϛῷ ἰησοῦ εἰς θεόν. οὐ γὰρ τολμήσω λαλεῖν τι
aliquid eorū quæ nō effecit Christus per me, in obedien-
τι ὧν οὐ κατειργάσατο χριστὸς δι' ἐμοῦ, εἰς ὑπακοὴ
‡ factis. tiam Gentium, & verbo & ‡ opere. In virtute si-
ἐθνῶν, λόγῳ καὶ ἔργῳ. ἐν δυνάμει σημ-
* sancti, gnorum & prodigiorum, in virtute Spiritus * Dei,
είων καὶ τεράτων, ἐν δυνάμει πνεύματος θεοῦ,
‖ per circuitum ita vt me ab Hierusalem & ‖ circum vsque ad Illy-
ὥστε με ἀπὸ ἱερουσαλὴμ καὶ κυκλῳ μέχρι τοῦ ἰλλυ-
† repleuerim ricum † impleuisse Euangelium Christi.
ρικοῦ πεπληρωκέναι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ.
‖ prædicaui Ita autem ‖ amanter contendentem euangelizare, non
οὕτω δὲ φιλοτιμούμενον εὐαγγελίζεσθαι, οὐχ
vbi nominatus est Christus, ‡ vt non super alienum fun-
ὅπου ὠνομάσθη χριστός, ἵνα μὴ ἐπ' ἀλλότριον θε-
§ Quoniã damētum ædificarem. Sed, sicut scriptum est, § Quibus
μέλιον οἰκοδομῶ. ἀλλά, καθὼς γέγραπται, οἷς
non annūciatum est de eo, videbunt: & qui non au-
* ὄψονται οὐκ ἀνηγγέλη περὶ αὐτοῦ, ὄψονται· καὶ οἱ οὐκ ἀκη-
‡ propter dierunt, intelligent. ‡ Ideo & impediebar pluti-
quod κόασι, συνήσουσι. διὸ καὶ * ἐνεκοπτόμην τὰ πολ-
* ἐγκόπτομαι mum venire ad vos. Nunc verò nō vltērius locū
λὰ τοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. νυνὶ δὲ μηκέτι τόπον
‖ ex habēs in regionibus his, cupiditatem autē habēs
† iam præcedentibus ἔχων ἐν τοῖς κλίμασι τούτοις, ἐπιποθίαν δὲ ἔχων
* Quum proficisci cœpero § quòd * videam ‖ deducar * ἀφ' ἱκανῶν ἐτῶν. ὡς ἐὰν
proficiscar in Hispaniam, veniam ad vos:
πορεύωμαι εἰς τὴν ἱσπανίαν, ἐλεύσομαι πρὸς ὑμᾶς·
spero enim § præteriens * conspicere vos, & † fruitus
ἐλπίζω γὰρ διαπορευόμενος θεάσασθαι ὑμᾶς, καὶ
‡ igitur proficiscar * ἱμπλη- à vobis ‖ præmitti illuc, si vobis pri-
ὑφ' ὑμῶν προπεμφθῆναι ἐκεῖ, ἐὰν ὑμῶν πρῶ-
θω mùm ex parte † impletus fuero. Nūc ‡ autem proficiscor
τον ἀπὸ μέρους * ἐμπλησθῶ. νυνὶ δὲ πορεύομαι

εἰς ἱε-

in Hierusalem † *ministrans* sanctis. Probauerunt enim Macedonia & Achaïa collationem aliquam facere in pauperes sanctorum qui in Hierusalem. Placuit eis enim, & debitores eorum sunt, si enim § *spiritualibus* eorum * *participarunt* Gentes, debent & in carnalibus ministrare eis. Hoc igitur ‖ *perficiens*, & *assignans* quum cõsummauero & assignauero eis fructum hunc, proficiscar per vos in Hispaniam. Scio autem quoniã veniens ad vos, in † *plenitudine* benedictionis *Euangelij* Christi veniam. Obsecro *autem* vos, fratres, per Dominum nostrũ Iesum Christum, & per charitatem Spiritus ‡ *simul contendere* mihi in orationibus pro me ad Deum: Vt liberer ab infidelibus § in Iudæa, & * *vt* ministerium meum in Hierusalem *acceptum* fiat sanctis. Vt in gaudio veniam ad vos per voluntatem Dei, & ‖ *simul requiescam* vobiscum.

† ministrare

† nam § spiritualium * participes facti sunt Gentiles,

* κοινωνέω

* σφραγισάμενος

† abundantia

* ergo

‡ sanctis vt adiuuetis me

* ῥύωμαι

§ qui sunt * obsequij mei oblatio accepta fiat

‖ refrigerer vobiscum.

autem sit

At Deus † pacis* cum omnibus vobis. Amen.

ὁ δὲ θεὸς † εἰρήνης μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

CAP. XVI. ις'.

Commẽdo autẽ vobis Phœben sororem nostram,

Συνίστημι δὲ ὑμῖν φοίβην τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν,

quæ est in ministerio

*existentem ministram ecclesiæ quæ †in Cenchris:

οὖσαν διάκονον τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν κεγχρεαῖς·

est

Vt eam suscipiatis in Domino digne

ἵνα αὐτὴν προσδέξησθε ἐν κυρίῳ ἀξίως τῶν

*indigue-zit

sanctis, & assistatis ei in quocũq; vestri *vsus fuerit

ἁγίων, καὶ παραστῆτε αὐτῇ ἐν ᾧ ἂν ὑμῶν χρῄζῃ

quoque astitit

negotio: etenim ipsa †adsistrix multis *facta

πράγματι· καὶ γὰρ αὐτὴ προστάτις πολλῶν ἐγε-

† Priscam

est, & ipsi mihi. Salutate † *Priscillam* & A-

νήθη, καὶ αὐτὸς ἐμοί. ἀσπάσασθε πρίσκιλλαν καὶ ἀ-

*adiutores

quilam *simul operantes meos in Christo Iesu: (Qui

κύλαν τοὺς συνεργούς μου ἐν χριστῷ ἰησοῦ· οἵτινες

suas cernices

pro anima mea ‡*suam ipsorum seruitem* suppoſue-

ὑπὲρ τῆς ψυχῆς μου τὸν ἑαυτῶν τράχηλον ὑπέθη-

* ὑποτίθημι

rũt: quibus non ego solus gratias ago, sed & cunctæ

καν· οἷς οὐκ ἐγὼ μόνος εὐχαριστῶ, ἀλλὰ καὶ πᾶσαι

ecclesiæ Gentium) Et domesticam eorum ec-

αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶν. καὶ τὴν κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκ-

clesiam. salutate Epænetum dilectum mihi,

κλησίαν. ἀσπάσασθε ἐπαίνετον τὸν ἀγαπητόν μου,

‡primitiæ Asiæ

qui est ‡*primitiæ Achaiæ* in Christo. Saluta-

ὅς ἐστιν ἀπαρχὴ τῆς ἀχαΐας εἰς χριστόν. ἀσπάσα-

te Mariam, quæ multum laborauit in nobis.

* κοπιάω

σθε μαριάμ, ἥτις πολλὰ * ἐκοπίασεν εἰς ἡμᾶς.

Salutate Andronicum & Iuniam cognatos

ἀσπάσασθε ἀνδρόνικον καὶ ἰουνίαν τοὺς συγγενεῖς

‡ nobiles

meos, & concaptiuos meos, qui sunt *insignes

μου, καὶ συναιχμαλώτους μου, οἵτινές εἰσιν ἐπίσημοι

in Apostolis, qui & ante me fuerunt in Chri-

ἐν τοῖς ἀποστόλοις, οἳ καὶ πρὸ ἐμοῦ γεγόνασιν ἐν χρι-

στῷ.

sto. Salutate ‖ *Ampliam dilectum meum* in
8 ς῾ῳ. ἀσπάσασθε Ἀμπλίαν τὸν ἀγαπητόν μου ἐν
Domino. Salutate Vrbanum † *simul operantem* noſtrũ in
9 κυρίῳ. ἀσπάσασθε Οὐρβανὸν τὸν συνεργὸν ἡμῶν ἐν
Chriſto *, & Stachyn dilectum meum. Salutate
10 Χριστῷ, καὶ Στάχυν τὸν ἀγαπητόν μου. ἀσπάσασθε
Apellen probum in Chriſto. ſalutate eos qui ‡ex
Ἀπελλῆν τὸν δόκιμον ἐν Χριστῷ. ἀσπάσασθε τοὺς ἐκ
Ariſtobuli. Salutate Herodionem cognatum
11 τῶν Ἀριστοβούλου. ἀσπάσασθε Ἡρῳδίωνα τὸν συγγενῆ
meum. ſalutate eos qui ‡ex Narciſſi *, *exiſtentes* in
μου. ἀσπάσασθε τοὺς ὄντας ἐκ τῶν Ναρκίσσου, τοὺς ὄντας ἐν
Domino. Salutate Tryphænam & Tryphoſam,
12 κυρίῳ. ἀσπάσασθε Τρύφαιναν καὶ Τρυφῶσαν τὰς
‖ *laborantes* in Domino. ſalutate Perſidem † *dile-*
κοπιώσας ἐν κυρίῳ. ἀσπάσασθε Περσίδα τὴν ἀγα-
ctam, quæ multùm laborauit in Domino. Salu-
13 πητήν, ἥτις πολλὰ ἐκοπίασεν ἐν κυρίῳ. ἀσπά-
tate Rufum electum in Domino, & matrem
σασθε Ῥοῦφον τὸν ἐκλεκτὸν ἐν κυρίῳ, καὶ τὴν μητέρα
eius & meam. Salutate Aſyncritum, Phlegontem;
14 αὐτοῦ καὶ ἐμοῦ. ἀσπάσασθε Ἀσύγκριτον, Φλέγοντα,
Herman, Patrobam, Hermen, & qui cum eis ‡ fra-
Ἑρμᾶν, Πατρόβαν, Ἑρμῆν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀδελ-
tres. Salutate Philologum & Iuliam, Nérea &
15 φούς. ἀσπάσασθε Φιλόλογον καὶ Ἰουλίαν, Νηρέα καὶ
ſororem eius, & ‡ *Olympan*, & qui cum eis *
τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ, καὶ Ὀλυμπᾶν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς
omnes ſanctos. Salutate ‖ *alij alios* in oſcu-
16 πάντας ἁγίους. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλή-
lo ſancto. ſalutant vos † eccleſiæ Chri-
ματι ἁγίῳ. ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τοῦ Χρι-
ſti. Rogo autem vos, fratres, ‡ *ſpeculari ipſos*
17 στοῦ. Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, σκοπεῖν τοὺς
diſſenſiones & offendicula præter doctri-
τὰς διχοστασίας καὶ τὰ σκάνδαλα παρὰ τὴν διδα-

‖ Ampliatum dilectiſſimum mihi † adiutorem ‖ Ieſu, ‡ ſunt * domo, qui ſunt ‖ quæ laborant † chariſſimam, ‖ inuicem † omnes ‡ vt obſeruetis eos qui

§ faciunt, nam quam vos didicistis, § *facientes*, & declinate
χειλίω ὑμεῖς ἐμάθετε, ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνατε
‖ enim ab illis. *Nam huiusce modi* | Domino nostro *Iesu*
ἀπ' αὐτῶν. οἱ γὰρ τοιοῦτοι τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ
Christo non seruiunt, sed *suo ipsorum* ventri: & per
Χριστῷ οὐ δουλεύουσιν, ἀλλὰ τῇ ἑαυτῶν κοιλίᾳ· καὶ
† dulces sermones & benedictiones * εξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. ἡ γὰρ ὑμῶν ὑπακοὴ
in § *omnes deuenit*. gaudeo igitur *hos* in vobis: ‖ enim
εἰς πάντας ἀφίκετο. χαίρω οὖν τὸ ἐφ' ὑμῖν· θέ-
§ omnem locum diuulgata est. lo *autem* vos *sapientes quidem* esse in bono, † simplices
λω δὲ ὑμᾶς σοφοὺς μὲν εἶναι εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀκεραίους
‖ Sed *autem* in malo. *At* Deus ‡ pacis § *conte-*
δὲ εἰς τὸ κακόν. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης συντρίψει
§ conterat * συντρίβω ‖ velociter. *ret* Satanam sub pedibus vestris ‖ *celeritate*.
τὸν σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν τάχει.
gratia Domini nostri Iesu Christi vobiscum.
ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν.
† adiutor Salutant vos Timotheus † *simul operans* meus, &
ἀσπάζονται ὑμᾶς Τιμόθεος ὁ συνεργός μου, καὶ
Lucius, & Iason, & Sosipater cognati mei.
Λούκιος, καὶ Ἰάσων, καὶ Σωσίπατρος οἱ συγγενεῖς μου.
§ qui scripsi Saluto vos ego Tertius, § *scribens*
ἀσπάζομαι ὑμᾶς ἐγὼ Τέρτιος, ὁ γράψας τὴν
epistolam, in Domino. Salutat vos Caius
ἐπιστολὴν, ἐν κυρίῳ. ἀσπάζεται ὑμᾶς Γάϊος
‖ vniuersa ecclesia hospes meus, & ‖ *ecclesiæ vniuersæ*. salu-
ὁ ξένος μου, καὶ τῆς ἐκκλησίας ὅλης. ἀσπάζε-
† arcarius tat vos Erastus † *procurator* ciuitatis, &
ται ὑμᾶς Ἔραστος ὁ οἰκονόμος τῆς πόλεως, καὶ
Quartus frater. Gratia Domini no-
Κούαρτος ὁ ἀδελφός. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡ-
stri Iesu Christi cum omnibus vobis. Amen.
μῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

πρὸς

† Ac potenti vos ‡ stabilire iuxta euange-
τῷ δὲ δυναμένῳ ὑμᾶς στηρίξαι κατὰ τὸ εὐαγγε-
lium meum, & prædicationem Iesu Christi, secundùm reuelatio-
λιόν μου, καὶ τὸ κήρυγμα Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ ἀποκάλυ-
nem mysterij temporibus æternis taciti: § (Mani-
ψιν μυστηρίου χρόνοις αἰωνίοις * σεσιγημένου· φανε-
festati autem nunc per que scripturas | prophetiam, secundùm
ρωθέντος δὲ νῦν διά τε γραφῶν προφητικῶν, κατ'
† ad ordinationem æterni Dei, ad obeditionem fidei) in
ἐπιταγὴν τοῦ αἰωνίου θεοῦ, εἰς ὑπακοὴν πίστεως εἰς
cunctis Gentibus cogniti: Soli sapienti Deo
πάντα τὰ ἔθνη γνωρισθέντος· μόνῳ σοφῷ θεῷ
per Iesum Christum, ‡ gloria in secula §. Amen.
διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

† Et autem qui potēs est
‡ confirmare
§ Quod patefactū est
* σιγάω
| prophetarum,
† præceptum
‡ honor &
§ seculorum.

Finis ad Romanos epistolæ, quæ scripta est à
Τέλος πρὸς ῥωμαίους ἐπιστολῆς, ἡ ἐγράφη ἀπὸ
Corintho per Phœben ministram eius quæ in
κορίνθου διὰ φοίβης τῆς διακόνου τῆς ἐν
Cenchreensibus ecclesiæ.
κεγχρεαῖς ἐκκλησίας.

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD CORINTHIOS
ΠΡΟΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ
prior Epistola.
πρώτη ἐπιστολή.

CAPVT PRIMVM. Κεφ. α'.

1 ΠΑΥΛΟΣ κλητὸς ἀπόστολος Ἰησοῦ Χρι-
PAVLVS vocatus Apostolus Iesu Chri-
στοῦ, διὰ θελήματος θεοῦ, καὶ Σωσθένης
sti, per voluntatem Dei, & Sosthenes

ὁ ἀδελφὸς, τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ τῇ οὔσῃ ἐν
frater, Ecclesiæ Dei †existenti in
Corintho, sanctificatis in Christo Iesu, vocatis san-
κορίνθῳ, ἡγιασμένοις ἐν χριστῷ ἰησοῦ, κλητοῖς ἁ-
ctis, cum omnibus *invocantibus nomen
γίοις, σὺν πᾶσι τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄνομα τοῦ
Domini nostri Iesu Christi, in omni loco ipsorum
κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἐν παντὶ τόπῳ αὐτῶν τε
& nostro: Gratia vobis & pax à Deo Pa-
καὶ ἡμῶν. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πα-
tre nostro, & Domino Iesu Christo. Gratias ago
τρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστῶ τῷ
Deo meo semper pro vobis, in gratia Dei
θεῷ μου πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἐπὶ τῇ χάριτι τοῦ θεοῦ
data vobis in Christo Iesu: Quia in omnibus
τῇ δοθείσῃ ὑμῖν ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ὅτι ἐν παντὶ
‡ditati estis in illo, in omni verbo, & om-
ἐπλουτίσθητε ἐν αὐτῷ, ἐν παντὶ λόγῳ καὶ πά-
ni scientia, Sicut testimonium Christi con-
σῃ γνώσει, καθὼς τὸ μαρτύριον τοῦ χριστοῦ ἐ-
firmatum est in vobis) Ita vt †vos non desit in
βεβαιώθη ἐν ὑμῖν, ὥστε ὑμᾶς μὴ ὑστερεῖσθαι ἐν
vllo gratuito dono, expectantes reuelatio-
μηδενὶ χαρίσματι, ἀπεκδεχομένους τὴν ἀποκάλυ-
nem Domini nostri Iesu Christi: Qui & confirma-
ψιν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. ὃς καὶ βεβαιώ-
bit vos vsque in finem †inculpatos, in die ‡
σει ὑμᾶς ἕως τέλους ἀνεγκλήτους, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ
Domini nostri Iesu Christi. Fidelis Deus, per quē vo-
κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. πιστὸς ὁ θεὸς, δι' οὗ ἐ-
cati estis in §communionem filij eius Domini nostri
κλήθητε εἰς κοινωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν
Iesu Christi. Obsecro autem vos, fratres, per
ἰησοῦ χριστοῦ. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, διὰ
nomen Domini nostri Iesu Christi, vt idipsum
τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ

λέγη-

J quæ est Corinthi,
*qui inuocant
†quæ est
‡ diuites facti
§ in
* πλουτίζω
* βεβαιόω
¶ nihil vobis desit in vlla gratia, expectãtibus
† sine crimine,
‡ aduẽtus
* καλέω
§ societatem.

dicatis omnes: & non sint in vobis schismata: sitis autē
λέγητε πάντες, καὶ μὴ ᾖ ἐν ὑμῖν σχίσματα· ἦτε δὲ
perfecti in ‖eadem mente, & in eadem †sententia. Manifestum est enim mihi de vobis, fratres mei,
κατηρτισμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοῒ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώ-
ab his qui †Chloës, quia cōtentiones ‡in vobis sunt: Dico
μῃ. ἐδηλώθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν, ἀδελφοί μου,
autē hoc, quod vnusquisq; vestrūm dicit: Ego quidem sum Pau-
ὑπὸ τῶν Χλόης, ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν εἰσι. λέγω
li, ego autem Apollo, ego vero Cephæ, ego autem Christi.
δὲ τοῦτο, ὅτι ἕκαστος ὑμῶν λέγει, ἐγὼ μέν εἰμι Παύ-
Diuisus est Christus? ‖Num Paulus crucifixus ‖Numquid
λου, ἐγὼ δὲ Ἀπολλώ, ἐγὼ δὲ Κηφᾶ, ἐγὼ δὲ Χριστοῦ.
est pro vobis? aut in †nomen Pauli baptizati
μεμέρισται ὁ Χριστός; μὴ Παῦλος ἐσταυρώθη
estis? Gratias ago Deo, quòd neminē vestrūm ba-
ὑπὲρ ὑμῶν; ἢ εἰς τὸ ὄνομα Παύλου ἐβαπτίσθητε;
ptizaui, ‡si non Crispum & Caium: Vt ne quis di-
εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ, ὅτι οὐδένα ὑμῶν ἐβάπτισα,
cat quòd in ‡meum nomen baptizauerim. Baptizaui
εἰ μὴ Κρίσπον καὶ Γάϊον· ἵνα μή τις εἴπῃ ὅτι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐβαπτίσθητε.
autem & Stephanæ domum. Cæterūm, nescio si quem
ἐβάπτισα δὲ καὶ τὸν Στεφανᾶ οἶκον. λοιπὸν οὐκ οἶδα εἴ τινα
alium baptizauerim: Nō enim misit me Christus ba-
ἄλλον ἐβάπτισα. οὐ γὰρ ἀπέστειλέ με Χριστὸς βα-
ptizare, sed euangelizare: non in sapientia verbi,
πτίζειν, ἀλλ' εὐαγγελίζεσθαι· οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγου,
vt non euacuetur crux Christi. Verbū enim
ἵνα μὴ κενωθῇ ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ. ὁ λόγος γὰρ
crucis, quidem pereuntibus stultitia est:
ὁ τοῦ σταυροῦ, τοῖς μὲν ἀπολλυμένοις μωρία ἐστί·
‖at seruatis, nobis, virtus Dei est. Scri- ‖Iis autem
τοῖς δὲ σῳζομένοις ἡμῖν, δύναμις θεοῦ ἐστι. γέ-
ptum est enim, Perdam sapientiam sapientium, &
γραπται γάρ, Ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ

*μεριμνᾶς ‖eodem sensu, †scientia. Significatum *καταρτίζω ‡sunt §inter vos *μερίζω †nomine §nomine meo baptizati estis. *ἀποστέλλω *κενόω qui salui fiūt, id est

prudentiam prudentium reprobabo. Vbi sapiens?

* ἀθετέω τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν* ἀθετήσω. ποῦ σοφός, ποῦ

vbi scriba? vbi inquisitor seculi hu-

γραμματεύς; ποῦ συζητητὴς τοῦ αἰῶνος τού-

† stultam fecit * μωραίνω ‖ Nã quia

ius? Nonne † *infatuauit* Deus sapientiam mundi

του; οὐχὶ ἐμώρανεν ὁ θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου

huius? ‖ *Postquam enim* in sapientia Dei, nõ cognouit

τούτου; ἐπειδὴ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ, οὐκ ἔγνω ὁ

mundus per sapientiam Deum, placuit Deo

κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν θεόν, εὐδόκησεν ὁ θεὸς

§ saluos facere per stultitiam prædicationis § *seruare* credentes.

διὰ τῆς μωρίας τοῦ κηρύγματος σῶσαι τοὺς πιστεύον-

‖ Quoniam & † signa ‖ *Quandoquidẽ enim* Iudæi † *signum* petunt, & Gra-

τας. ἐπειδὴ γὰρ Ἰουδαῖοι σημεῖον αἰτοῦσι, καὶ ἕλ-

ci sapientiam quærunt: Nos autem prædicamus

ληνες σοφίαν ζητοῦσιν· ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν

Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, Gen-

Χριστὸν ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, ἔθ-

tibus autem stultitiam: Ipsis autem vocatis Iudæis

νεσι δὲ μωρίαν. αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς Ἰουδαίοις τε

atque Græcis, Christum Dei virtutem & Dei sa-

καὶ Ἕλλησι Χριστὸν θεοῦ δύναμιν καὶ θεοῦ σο-

§ est pientiam. Quia quod stultum § Dei sapientius ho-

φίαν. ὅτι τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀν-

minibus est: & quod infirmum § Dei, fortius

θρώπων ἐστί, καὶ τὸ ἀσθενὲς τοῦ θεοῦ, ἰσχυρότερον

hominibus est. Videte enim vocationem

τῶν ἀνθρώπων ἐστί. βλέπετε γὰρ τὴν κλῆσιν

vestram, fratres, quia non multi sapientes secũdùm carnem,

ὑμῶν, ἀδελφοί, ὅτι οὐ πολλοὶ σοφοὶ κατὰ σάρκα,

‖ quæ sunt non multi potentes, non multi nobiles: Sed

οὐ πολλοὶ δυνατοί, οὐ πολλοὶ εὐγενεῖς· ἀλλὰ

stulta mundi elegit Deus, vt

* ἐλέγω τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου * ἐξελέξατο ὁ θεὸς, ἵνα τοὺς

† confundat sapientes † *pudefaciãt*: & infirma mundi

σοφοὺς καταισχύνῃ. καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου

ἐξελέ-

elegit Deus, vt †*pudefaciat* fortia.
ἐξελέξατο ὁ θεὸς, ἵνα καταισχύνῃ τὰ ἰσχυρά.
Et ignobilia mundi & * contemptibilia
28 καὶ τὰ ἀγενῆ τοῦ κόσμου καὶ τὰ * ἐξουθενημένα * ἐξουθενέω
elegit Deus, & * *non existentia, vt existentia* * ea quæ
ἐξελέξατο ὁ θεὸς, καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ ὄντα nõ sunt, vt
aboleret: Vt non glorietur omnis ea quæ sũt
29 * καταργήσῃ· ὅπως μὴ καυχήσηται πᾶσα * καταρ- destrueret.
caro in conspectu † *Dei.* Ex ipso autem vos estis in γέω
30 σὰρξ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ἐξ αὐτοῦ δὲ ὑμεῖς ἐστε ἐν * καυχάω
Christo Iesu: qui factus est nobis sapientia à Deo, § eius.
χριστῷ ἰησοῦ, ὃς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ θεοῦ, § &
iustitiáque & sanctificatio & redemptio:
δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις·
Vt, quemadmodũ scriptum est, * *Glorians.* in Do- * Qui glo-
31 ἵνα, καθὼς γέγραπται, ὁ καυχώμενος, ἐν κυ- riatur,
mino glorietur.
ἐν κυρίῳ καυχάσθω.

CAP. II. β'.

Et ego *venies ad vos, fratres, veni non in * quum ve-
3 Κἀγὼ ἐλθὼν πρὸς ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, ἦλθον οὐ καθ' niſſem
sublimitate sermonis aut sapientiæ, annuncians vobis
ὑπεροχὴν λόγου ἢ σοφίας, καταγγέλλων ὑμῖν τὸ
testimonium. † *Dei.* Nõ enim iudicaui * scire aliquid ‖ Christi,
2 μαρτύριον τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ ἔκρινά τι εἰδέναι * nie
† *in vobis,* si *non* Iesum Christum, & hunc crucifi- † inter vos,
ἐν ὑμῖν, εἰ μὴ ἰησοῦν χριστὸν, καὶ τοῦτον ἐσταυρω- nisi
xum. Et ego in infirmitate, & *in* timore, & in * σταυρόω
3 μένον. κἀγὼ ἐν ἀσθενείᾳ, καὶ ἐν φόβῳ, καὶ ἐν
tremore multo *factus sum* apud vos: Et ser- * fuĩ
4 τρόμῳ πολλῷ ἐγενόμην πρὸς ὑμᾶς. καὶ ὁ λό-
mo meus, & prædicatio mea non in persuasibilibus hu-
γός μου, καὶ τὸ κήρυγμά μου οὐκ ἐν πειθοῖς ἀνθρω-
manæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus
πίνης σοφίας λόγοις, ἀλλ' ἐν ἀποδείξει πνεύματος

& virtutis: Vt fides vestra non sit in sapientia
δυνάμεως, ἵνα ἡ πίστις ὑμῶν μὴ ᾖ ἐν σοφίᾳ
hominum sed in virtute Dei. Sapientiam autē
ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐν δυνάμει θεοῦ. σοφίαν δὲ
Inter perfectos loquimur † *in perfectis*, sapientiam verò non seculi
λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις, σοφίαν δὲ οὐ τοῦ αἰῶνος
huius, neque principum seculi huius qui
τούτου, οὐδὲ τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου
destruuntur: sed loquimur sapientiam
* καταργουμένων· ἀλλὰ λαλοῦμεν σοφίαν
* καταργέω Dei in mysterio ‡ *occultatam*, quam prædesti-
‡ quæ abscondita est; θεοῦ ἐν μυστηρίῳ τὴν ἀποκεκρυμμένην, ἣν προώρισεν
nauit Deus ante secula in gloriam nostram: Quā
ὁ θεὸς πρὸ τῶν αἰώνων εἰς δόξαν ἡμῶν, ἣν
nemo principum seculi huius cognouit. si enim
οὐδεὶς τῶν ἀρχόντων τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνωκεν· εἰ γὰρ
cognouissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent.
ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν.
* Quod Sed, sicut scriptum est, * *Quæ* oculos non vi-
ἀλλὰ, καθὼς γέγραπται, ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν
‖ nec dit, ‖ & auris *non* audiuit, & in cor hominis
καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου
† iis qui diligunt *non* ascendit, quæ præparauit Deus † *diligentibus* il-
οὐκ ἀνέβη, ἃ ἡτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν
lum: Nobis autem Deus reuelauit per Spiri-
* ἀποκαλύπτω τὸν· ἡμῖν δὲ ὁ θεὸς * ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ πνεύμα-
* enim tum suum. *nam* Spiritus * omnia scrutatur, etiam
* ἐρευνάω τος αὐτοῦ· τὸ γὰρ πνεῦμα πάντα * ἐρευνᾷ, καὶ τὰ
‡ sunt profunda Dei: Quis enim scit hominum quæ ‡
βάθη τοῦ θεοῦ. τίς γὰρ οἶδεν ἀνθρώπων τὰ
‡ nisi hominis, ‡ *si non* spiritus hominis qui *in
* est ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου τὸ
‖ sunt, ipso? ita & quæ Dei ‖ nemo * *nouit*, *si non* spiri-
* cognouit, nisi αὐτῷ; οὕτω καὶ τὰ τοῦ θεοῦ οὐδεὶς οἶδεν, εἰ μὴ τὸ πνεῦ-
† huius tus Dei. Nos autem non spiritum † mundi
μα τοῦ θεοῦ. ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου
ἐλά-

accepimus, sed Spiritum qui ex Deo: vt scia- * est
ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, ἵνα εἰ-
mus ‡ ipsa à Deo donata nobis: Quæ & ‡ quæ sunt
13 δῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν· ἃ καὶ
loquimur non in doctis humanæ sapientiæ
λαλοῦμεν οὐκ ἐν διδακτοῖς ἀνθρωπίνης σοφίας
verbis, sed in ‡ doctis Spiritus sancti, spiri- ‡ doctrina
λόγοις, ἀλλ' ἐν διδακτοῖς πνεύματος ἁγίου, πνευ-
tualibus spiritualia * conferentes. Animalis * compa-
14 ματικοῖς πνευματικὰ συγκρίνοντες. ψυχικὸς rantes.
autem homo non percipit ea quæ ‖ Spiritus Dei. ‖ sunt
ὁ ἄνθρωπος δὲ οὐ δέχεται τὰ τοῦ πνεύματος τοῦ θεοῦ.
stultitia enim illi est: & non potest † cognoscere, quia † intelli-
μωρία γὰρ αὐτῷ ἐστὶ καὶ οὐ δύναται γνῶναι, ὅτι gere:
spiritualiter * diiudicantur. At spiritualis ‡ * examinā-
15 πνευματικῶς ἀνακρίνεται. ὁ δὲ πνευματικὸς ‡ tur.
diiudicat quidem omnia: ‡ ipse verò à nemine diiu- ‡ ‡ &
ἀνακρίνει μὲν πάντα, αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενὸς ἀνα-
dicatur. Quis enim cognouit sensum Domini, qui * in- * instruat
16 κρίνεται. τίς γὰρ ἔγνω νοῦν κυρίου, ὃς συμβι-
struet eum? Nos autem sensum Christi habemus.
βάσει αὐτόν; ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν.

CAP. III. γ'.

Et ego, fratres, non potui vobis lo- * δύναμαι
1 ΚΑΙ ἐγὼ, ἀδελφοὶ, οὐκ ἠδυνήθην ὑμῖν λα- ‖ parvulis
qui quasi spiritualibus, sed quasi carnalibus: tãquam ‖ in-
λῆσαι ὡς πνευματικοῖς, ἀλλ' ὡς σαρκίνοις, ὡς νη-
fantibus in Christo: Lac vobis potum dedi, & non
2 πίοις ἐν Χριστῷ· γάλα ὑμᾶς ἐπότισα, καὶ οὐ
escam: nondum enim poteratis. sed nec † adhuc nunc po- † quidem
βρῶμα· οὔπω γὰρ ἠδυνάσθε. ἀλλ' οὐδὲ ἔτι νῦν δύ-
testis. Adhuc enim carnales estis. Quum enim * in vobis ze- * sit inter
3 νασθε. ἔτι γὰρ σαρκικοί ἐστε· ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζῆ-
lus & contētio, & dissidia, nónne carnales estis, & secūdum
λος καὶ ἔρις καὶ διχοστασία, οὐχὶ σαρκικοί ἐστε, καὶ κατὰ

hominem ambulatis? Quum enim dicat quis: Ego
ἄνθρωπον περιπατεῖτε; ὅταν γὰρ λέγῃ τις, ἐγὼ
quidem sum Pauli: alius autem, ego Apollo: nonne
μὲν εἰμι παύλου· ἕτερος δέ, ἐγὼ ἀπολλώ, οὐχὶ
§ homines ‖ carnales estis? §Quis igitur est Paulus? *quis verò Apol-
σαρκικοί ἐστε; τίς οὖν ἐστι παῦλος; τίς δὲ ἀπολ-
‖ eius cui lo? nisi ministri ‖ per quos credidistis, & vnicui-
λὼς; ἀλλ' ἢ διάκονοι δι' ὧν ἐπιστεύσατε, καὶ ἑκά-
que sicut Dominus dedit. Ego plantaui, Apol-
* φυτεύω στῳ ὡς ὁ κύριος ἔδωκεν. ἐγὼ ἐφύτευσα, ἀπολ-
lo rigauit: sed Deus incremẽtū dedit. Itaque neque
* αὐξάνω λὼς ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ θεὸς ηὔξανεν. ὥστε οὔτε
† qui plãtat † plantans est aliquid: neque ‡ rigans, sed §ille incremẽtū dãs
‡ qui rigat, § qui dat ὁ φυτεύων ἐστί τι οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξάνων
* Qui autẽ Deus. * Plantans autem & rigans vnum sunt. (vnusquis-
plantat & θεός. ὁ φυτεύων δὲ καὶ ὁ ποτίζων ἓν εἰσιν· ἕκα-
qui rigat ‖ suum que autem propriã mercedẽ accipiet secũdùm [propriũ laborem:)
* λαμβάνω στος δὲ τὸν ἴδιον μισθὸν * λήψεται κατὰ τὸν ἴδιον κόπον.
Dei enim sumus † cooperatores: Dei agricultura ‡, Dei ae-
† adiutores: θεοῦ γάρ ἐσμεν συνεργοί· θεοῦ γεώργιον, θεοῦ οἰ-
‡ estis, § quæ data est dificatio estis. Secundùm gratiam Dei § datam
κοδομή ἐστε. κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ τὴν δοθεῖσάν
* τίθημι mihi, vt sapiens architectus fundamentum posui: a-
μοι, ὡς σοφὸς ἀρχιτέκτων θεμέλιον * τέθηκα, ἄλ-
lius autem superædificat. Vnusquisq; autem videat quomodo su-
λος δὲ ἐποικοδομεῖ. ἕκαστος δὲ βλεπέτω πῶς ἐ-
perædificet. Fundamẽtum enim aliud nemo potest
ποικοδομεῖ. θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύναται
‖ id quod ponere, præter ‖ iactum, quod est Iesus Christus.
θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς ὁ χριστός.
Si autem quis superædificat super fundamentum hoc.
Εἰ δέ τις ἐποικοδομεῖ ἐπὶ τὸν θεμέλιον τοῦτον,
aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum,
χρυσόν, ἄργυρον, λίθους τιμίους, ξύλα, χόρτον,
§ erit. stipulam: Vniuscuiusque opus manifestum † fiet.
καλάμην· ἑκάστου τὸ ἔργον φανερὸν γενήσε-

ται

nam dies † declarabit: quia in igne *revelatur:*
† enim
ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀποκαλύπτεται·
Domini
* revelabitur:
& vniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit.
καὶ ἑκάστου τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσει.
Si cuius opus māserit quod superædificauit, mercedem
14 εἴ τινος τὸ ἔργον μενεῖ ὃ ἐπῳκοδόμησε, μισθὸν
* ἐποικοδομέω
accipiet. Si cuius opus ‡ *exuretur, dam-*
15 λήψεται. εἴ τινος τὸ ἔργον κατακαήσεται, ζη-
‡ arserit, detrimentum patietur:
num facies, ipse autem ‡ *seruabitur, ita verò* quasi per i-
μιωθήσεται, αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως δὲ ὡς διὰ πυ-
§ saluus erit, sic tamen
gnem. Nescitis quia templum Dei estis, & Spiritus
16 ρός. οὐκ οἴδατε ὅτι ναὸς θεοῦ ἐστε, καὶ τὸ πνεῦμα
Dei habitat in vobis? Si quis * templum Dei ‖ *corrum-*
* autem
17 τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ φθεί-
‖ violauerit,
pit, disperdet illum Deus. *Nam* templum ° Dei sanctum est,
° enim
ρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ θεός· ὁ γὰρ ναὸς τοῦ θεοῦ ἅγιός ἐστιν,
† *qui* estis vos. Nemo *semetipsum* seducat:
† quod
18 οἵτινες ἐστε ὑμεῖς. μηδεὶς ἑαυτὸν ἐξαπατάτω·
si quis videtur sapiens esse *in vobis,* in seculo hoc,
* inter vos,
εἴ τις δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ὑμῖν ἐν τῷ αἰῶνι τούτῳ,
stultus fiat, vt † *fiat* sapiens. *Nam* sapientia
‡ sit
19 μωρὸς γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός. ἡ γὰρ σοφία
§ enim
mundi huius, stultitia apud Deum est. Scri-
τοῦ κόσμου τούτου, μωρία παρὰ τῷ θεῷ ἐστι. γέ-
ptum est enim, * *Comprehendens* sapientes in a-
* Comprehendam
γραπται γάρ, ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πα-
stutia eorum. Et iterum, Dominus nouit
20 νουργίᾳ αὐτῶν. καὶ πάλιν, κύριος γινώσκει τοὺς
cogitationes sapientium, quoniam sunt vanæ.
διαλογισμοὺς τῶν σοφῶν, ὅτι εἰσὶ μάταιοι.
Itaque nemo glorietur in hominibus. Omnia
21 ὥστε μηδεὶς καυχάσθω ἐν ἀνθρώποις. πάντα
enim vestra sunt: Siue Paulus, siue Apollo,
22 γὰρ ὑμῶν ἐστιν, εἴτε Παῦλος, εἴτε Ἀπολλώς,
siue Cephas, siue mundus, siue vita, siue mors,
εἴτε Κηφᾶς, εἴτε κόσμος, εἴτε ζωή, εἴτε θάνατος,

‖enim

sive præsentia, sive futura: * omnia ‖ vestra sunt.
Εἴτε ὐνεςῶτα, εἴτε μέλλοντα· πάντα ὑμῶν ἐςίν.
Vos autem Christi: Christus autem Dei.
ὑμεῖς δὲ Χριςοῦ, Χριςὸς δὲ θεοῦ.

CAP. IIII. δ'.

Sic nos existimet homo, vt minis-
Οὕτως ἡμᾶς λογιζέσθω ἄνθρωπος, ὡς ὑπη-
*Hic iam
ρέτας Χριςοῦ καὶ οἰκονόμους μυςηρίων θεοῦ. ὧδε
reliquum, quæritur † *in* *dispensatoribus*, vt fidelis quis
† inter dispensatores, λοιπὸν, ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις, ἵνα πιςός τις
inueniatur. Mihi autē * *in minimum* est vt à vobis
* pro minimo
* εὑρίσκω
εὑρεθῶ. ἐμοὶ δὲ εἰς ἐλάχιςόν ἐςιν ἵνα ὑφ' ὑμῶν
diiudicer, aut ab humano die: sed ne-
ἀνακριθῶ, ἢ ὑπὸ ἀνθρωπίνης ἡμέρας· ἀλλ' ὐδὲ
que meipsum diiudico. Nihil enim mihi *ipsi* conscius
ἐμαυτὸν ἀνακρίνω. ὐδὲν γὰρ ἐμαυτῷ σύνοι-
sum: sed non in hoc iustificatus sum. † *Qui* diiudi-
δα· ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμαι. ὁ δὲ ἀνακρί-
‡ qui autē iudicat
* δικαιόω
cans me, Dominus est. Itaque ‡ *ne* ante tempus *quid* iudi-
‡ nolite
* iudicare:
νων μέ, κύριός ἐςιν. ὥςε μὴ πρὸ καιροῦ τι κρί-
care, quoadusq; veniat Dominus: qui & illuminabit abscon-
νετε, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυ-
dita tenebrarum, & manifestabit consilia cor-
πτὰ τοῦ σκότους, καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρ-
dium, & tunc laus erit vnicuique à
διῶν, καὶ τότε ὁ ἔπαινος γενήσεται ἑκάςῳ ἀπὸ τοῦ
Deo. Hæc autem, fratres, transfiguraui in
* μεταχη-
ματίζω
θεοῦ. ταῦτα δέ, ἀδελφοὶ, * μετεσχημάτισα εἰς
meipsum & Apollo propter vos: vt in nobis disca-
ἐμαυτὸν καὶ Ἀπολλῶ δι' ὑμᾶς· ἵνα ἐν ἡμῖν μάθη-
‖ quàm
tis, ne supra ‖ *quod* scriptum est, *sapere*: *vt* ne vnus
τε τὸ μὴ ὑπὲρ ὃ γέγραπται φρονεῖν· ἵνα μὴ εἷς
* pro alio
inflatur
* φυσιόω
super vnum inflemini aduersus alterum. Quis enim
ὑπὲρ τοῦ ἑνὸς * φυσιοῦσθε κατὰ τοῦ ἑτέρου. τίς γὰρ

σε δια-

te discernit? Quid autē habes quod nō accepisti? Si autē & ac-
σε διακρίνει; τί δὲ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ καὶ ἔ-
cepisti, qui gloriaris quasi non †accipiens? Iam sa- † accepe-
λαβες, τί καυχᾶσαι ὡς μὴ λαβών; ἤδη κε- ris?
turati estis iam *ditati estis, sine nobis ‡re- * κορέομαι
χορεσμένοι ἐστέ, ἤδη ἐπλουτήσατε, χωρὶς ἡμῶν ἐ- * diuites facti
gnatis: & vtinam *sanè* regneris, vt & ‡ regnatis
βασιλεύσατε· καὶ ὄφελόν γε ἐβασιλεύσατε, ἵνα καὶ
nos vobis ‡ *simul* regnemus. Puto enim quōd ‡ cum
ἡμεῖς ὑμῖν συμβασιλεύσωμεν. δοκῶ γάρ, ὁ
Deus nos Apostolos nouissimos *edidit tamquā *ostendit,
θεὸς ἡμᾶς τοὺς ἀποστόλους ἐσχάτους ἀπέδειξεν ὡς
mortis destinatos: quia spectaculum facti sumus mundo, &
ἐπιθανατίους· ὅτι θέατρον ἐγενήθημεν τῷ κόσμῳ καὶ
angelis, & hominibus. Nos stulti propter Chri-
10 ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις. ἡμεῖς μωροὶ διὰ Χρι-
stum, vos autem prudentes in Christo: nos infirmi,
στόν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν Χριστῷ· ἡμεῖς ἀσθενεῖς,
vos autem fortes: vos ‖ *gloriosi*, nos autē *ignominiosi*. ‖ nobiles,
ὑμεῖς δὲ ἰσχυροί· ὑμεῖς ἔνδοξοι, ἡμεῖς δὲ ἄτιμοι.
* ignobiles.
vsque in hanc horam & esurimus, & sitimus, &
11 ἄχρι τῆς ἄρτι ὥρας καὶ πεινῶμεν, καὶ διψῶμεν, καὶ
nudi sumus, & colaphis cædimur, & instabiles sumus.
γυμνητεύομεν, καὶ κολαφιζόμεθα, καὶ ἀστατοῦμεν,
Et laboramus, operantes *proprijs* manibus, con- † nostris
12 καὶ κοπιῶμεν, ἐργαζόμενοι ταῖς ἰδίαις χερσί· λοι- * maledi-
uitijs affecti, benedicimus: persequutionē ‡ patiēres, sustinemus, ‡ patimur,
δορούμενοι, εὐλογοῦμεν· διωκόμενοι, ἀνεχόμεθα·
& ‡ *Blasphemati*, obsecramus tamquam purga- ‡ Blaspheme-
13 βλασφημούμενοι, παρακαλοῦμεν· ὡς περικα-
menta * mundi facti sumus, omnium peripse- * huius
θάρματα τοῦ κόσμου ἐγενήθημεν, πάντων περίψη-
ma vsque adhuc. Non ‖ *pudore afficiens* vos scribo ‖ vt con-
14 μα ἕως ἄρτι. οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω
fundam
hæc: sed vt *natos meos charissimos moneo. * filios
ταῦτα, ἀλλ' ὡς τέκνα μου ἀγαπητὰ νουθετῶ.

† Nam

†Si enim decẽ millia pædagogorum habeatis in Christo.
ἐὰν γὰρ μυρίους παιδαγωγοὺς ἔχητε ἐν Χριστῷ,
sed non multos patres. *In enim Christo Iesu per
ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέρας. ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ
Euangelium ego vos genui. Rogo
τοῦ εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα. παρακαλῶ
‖ sicut & ergo vos, imitatores mei estote. ‖ †Propter hoc mi-
οὖν ὑμᾶς, μιμηταί μου γίνεσθε. διὰ τοῦτο ἐπεμ-
‡ Ideo ad si vobis Timotheum, qui est *natus meus ‖dilectus &
ψα ὑμῖν Τιμόθεον, ὅς ἐστί τέκνον μου ἀγαπητὸν καὶ
fidelis in Domino, qui vos commonefaciet vias meas
πιστὸν ἐν κυρίῳ, ὃς ὑμᾶς ἀναμνήσει τὰς ὁδούς μου
quæ ° in Christo †, sicut vbique in omni ec-
τὰς ἐν Χριστῷ, καθὼς πανταχοῦ ἐν παντὶ ἐκ-
clesia doceo. Tamquã non *venturo autem me ad
κλησίᾳ διδάσκω. ὡς μὴ ἐρχομένου δέ μου πρὸς
vos, ‖ inflati sunt quidam: Veniam autem citò
ὑμᾶς, ἐφυσιώθησάν τινες· ἐλεύσομαι δὲ ταχέως
ad vos, si Dominus voluerit: & cognoscam non
πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ γνώσομαι οὐ
§ eorum qui inflati sunt, sermonem §inflatorum, sed virtutem.
τὸν λόγον τῶν πεφυσιωμένων, ἀλλὰ τὴν δύναμιν.
° est Non enim in sermone * regnum Dei, sed in vir-
οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυ-
tute. Quid vultis? in virga veniam ad vos,
νάμει. τί θέλετε; ἐν ῥάβδῳ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς,
‖ & an in charitate, ‖spiritúque manſuetudinis?
ἢ ἐν ἀγάπῃ, πνεύματί τε πραΰτητος;

CAP. V. ε.

° inter vos Omnino auditur °in vobis fornicatio: & talis
ὅλως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορνεία, καὶ τοιαύτη
‡ inter Gẽ- fornicatio, qualis nec *in Gentibus nominatur: ita vt
πορνεία, ἥτις οὐδὲ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὀνομάζεται, ὥστε
† aliquis habeat. vxorem quendam patris †habere. Et vos infla-
γυναῖκά τινα τοῦ πατρὸς ἔχειν. καὶ ὑμεῖς πεφυσιω-
μένοι

ei estis: & non magis † *luxistis*, vt tolla- †luctum habuistis,
μᾶλλον ἐστε, καὶ οὐχὶ μᾶλλον * ἐπενθήσατε, ἵνα * ἆρ- * πενθέω
tur de medio vestrùm qui opus hoc fecit. Ego * ἐξαίρω
3 θῇ ἐκ μέσου ὑμῶν ὁ τοῦτο τὸ ἔργον τοῦτο ποιήσας. ἐγὼ
quidem vt absens corpore, præsens autem spiri-
μὲν γὰρ ὡς ἀπὼν τῷ σώματι, παρὼν δὲ τῷ πνεύματι
tu, iam iudicaui vt præsens, cum * sic hoc ope- * qui sic operatus
ἤδη κέκρικα ὡς παρὼν, τὸν οὕτω τοῦτο κατεργα- est,
ratum, In nomine Domini nostri Iesu
4 σάμενον, ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ ἐπὶ τοῦ
Christi, congregatis vobis & meo spiri-
χριστοῦ, * συναχθέντων ὑμῶν καὶ τοῦ ἐμοῦ πνεύματος * συναχθέν-
tu, cum virtute Domini nostri Iesu Christi, τος
σὺν τῇ δυνάμει τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ,
Tradere eiusmodi satanæ in inte-
5 παραδοῦναι τὸν τοιοῦτον τῷ σατανᾷ εἰς ὄλε-
ritum carnis, vt spiritus ‡ *seruetur* in die ‡ saluus sit
θρον τῆς σαρκὸς, ἵνα τὸ πνεῦμα σωθῇ ἐν τῇ ἡμέρᾳ
Domini § Iesu Christi. Non * *pulchra* gloriatio § nostri
6 τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ. οὐ καλὸν τὸ καύχημα
vestra. Nescitis quia modicum fermentū totam mas- * est bona
ὑμῶν. οὐκ οἴδατε ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύρα-
sam ‖ *fermentat?* Expurgate igitur vetus fer- ‖ corrumpit?
7 μα ζυμοῖ; ἐκκαθάρατε οὖν τὴν παλαιὰν ζύ-
mentum, vt sitis noua † *massa*, sicut estis azymi. Et- † conspersio
μην, ἵνα ἦτε νέον φύραμα, καθώς ἐστε ἄζυμοι. καὶ
enim Pascha nostrum *pro nobis* immolatus est, Christus.
γὰρ τὸ πάσχα ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν * ἐτύθη, χριστός. * θύω
Itaque epulemur, non in fermento veteri, ne-
8 ὥστε ἑορτάζωμεν, μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ, μη-
que in fermento malitiæ & nequitiæ, sed in azymis
δὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πονηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις
sinceritatis & veritatis. Scripsi vobis in
9 εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας. ἔγραψα ὑμῖν ἐν τῇ * commis-
epistola, Ne * *commiscari* fornicariis. Et non * συναναμίγνυσθαι
10 ἐπιστολῇ, μὴ * συναναμίγνυσθαι πόρνοις. καὶ οὐ μίγνυμι

‡ Vtique idolis seruientibus:

‡ *omnino* fornicariis mundi huius, aut auaris, aut rapacibus, aut ‡ *idololatris*: alioquin debuistis * *ex* mundo ‖ *exire*. Nunc autem scripsi vobis non commiscerei, si † *quis* frater nominatus, est ‡ idolis seruiens ‡ cum cibum sumere. ‖ de iis qui sunt † Nam ‡ qui sunt ‡ iudicabit. * ἐξαίρω

παντως τοις πορνοις του κοσμου τουτου, ἢ τοις πλεονεκταις, ἢ ἁρπαξιν, ἢ εἰδωλολατραις· ἐπει ὀφειλετε ἀρα ἐκ του κοσμου ἐξελθειν. νυνι δε ἐγραψα υμιν μη συναναμιγνυσθαι, ἐαν τις ἀδελφος ονομαζομενος ἢ πορνος, ἢ πλεονεκτης, ἢ εἰδωλολατρης, ἢ λοιδορος, ἢ μεθυσος, ἢ ἁρπαξ, τω τοιουτω μηδε συνεσθιειν. τι γαρ μοι και τους ἐξω κρινειν; nec * *comedere*. Quid enim mihi & *eos qui* foris iudicare? Nonne ‖ *eos* intus vos iudicatis? † Eos autem qui foris Deus ‡ *iudicat*. Et auferte malum ex vobis ipsis.

ου χι τους ἐσω υμεις κρινετε; τους δε ἐξω ὁ θεος κρινει. και ἐξαρειτε τον πονηρον ἐξ υμων αυτων.

CAP. VI. ϛ'.

* aduersus * iniquos, ‖ An † de mundo * qui de ‡ iudiceris? $ quanto magis secularia? Secularia * contemptibiles qui sunt ‖ constituite ad iudicandum. † vestram

Audet aliquis vestrum negotium habens * *ad* alterum, iudicari * apud * *iniustos*, & non apud sanctos? ‖ Nescitis quoniam sancti † *mundum* iudicabunt? Et si in vobis iudicabitur mundus, indigni estis * *iudicio* minimis ‡? Nescitis quoniam angelos iudicabimus? $ *nedum* *vitalia*? *Vitalia quidem* igitur iudicia si habueritis, * *nihili factos* in ecclesia illos ‖ *sedere facite*. Ad verecundiam † *vobis* λεγω.

Τολμα τις υμων πραγμα εχων προς τον ἑτερον κρινεσθαι ἐπι των ἀδικων, και ουχι ἐπι των ἁγιων; ουκ οιδατε οτι οι ἁγιοι τον κοσμον κρινουσι; και ει ἐν υμιν κρινεται ὁ κοσμος, ἀναξιοι ἐστε κριτηριων ἐλαχιστων; ουκ οιδατε οτι ἀγγελους κρινουμεν; μητι γε βιωτικα; βιωτικα μεν ουν κριτηρια ἐαν ἐχητε, τους ἐξουθενημενους ἐν τη ἐκκλησια τουτους καθιζετε. προς ἐντροπην υμιν

dico. Sic non est *in vobis sapiens ‡neque unus, qui pos- * inter vos
λεγω. οὕτως οὐκ ἔνι ἐν ὑμῖν σοφὸς οὐδὲ εἷς, ὃς δυνή- ‡ quisquã.
it arbitrare inter fratrem suum?
σεται διακρῖναι ἀνὰ μέσον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ;
Sed frater cum fratre ‡ iudicatur, & hoc ‡ iudicio
6 ἀλλὰ ἀδελφὸς μετ' ἀδελφὸν κρίνεται, καὶ τοῦτο contenditur
apud infideles. Iam quidē *ipsum* omnino delictum *vobis est, * in
ἐπὶ ἀπίστων. ἤδη μὲν οὖν ὅλως ἥττημα ὑμῖν ἐστιν, vos.
quod iudicia habetis ‖ *cum vobis ipsis. Propter quid* non magis ‖ inter vos.
ὅτι κρίματα ἔχετε μεθ' ἑαυτῶν. διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον Quare.
iniuriã accipitis? † *Propter quid* non magis * *damnum accipitis?* † Quare
ἀδικεῖσθε; διὰ τί οὐχὶ μᾶλλον ἀποστερεῖσθε. * fraudem
patimini?
Sed vos iniuriam facitis & ‡ *damno afficitis*, & hoc ‡ fraudatis:
8 ἀλλὰ ὑμεῖς ἀδικεῖτε καὶ ἀποστερεῖτε, καὶ τοῦτο
¶ *fratres?* An nescitis quia * *iniusti* regnum ¶ fratribus.
9 ἀδελφούς; ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι ἄδικοι βασιλείαν * iniqui.
Dei non possidebunt? ‖ *Ne errate.* Neque ‖ Nolite
θεοῦ οὐ * κληρονομήσουσι; μὴ πλανᾶσθε. οὔτε errare.
fornicarij, neque † *idololatræ*, Neque adulteri, neque * κληρονο-
μέω
10 πόρνοι, οὔτε εἰδωλολάτραι, οὔτε μοιχοί, οὔτε † idolis ser-
molles, neque masculorũ cõcubitores, neque fures, neque uientes.
μαλακοί, οὔτε ἀρσενοκοῖται, οὔτε κλέπται, οὔτε
auari, neque ebriosi, * *non conuiciatores, non* rapaces, * neque
πλεονέκται, οὔτε μέθυσοι, οὐ λοίδοροι, οὐχ ἁρπαγες, maledici,
regnum Dei *non* possidebunt. Et hæc neque
11 βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσι. καὶ ταῦτα
‡ *quidam eratis:* sed abluti estis, sed sanctificati estis, ‡ quidem
τινες ἦτε· ἀλλὰ ἀπελούσασθε, ἀλλὰ ἡγιάσθητε, fuistis?
sed iustificati estis in nomine Domini ¶ Iesu, & ¶ nostri
ἐδικαιώθητε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου ἰησοῦ, καὶ ° Christi.
in Spiritu Dei nostri. Omnia mihi licent,
12 ἐν τῷ πνεύματι τοῦ θεοῦ ἡμῶν. πάντα μοι ἔξεστιν,
sed non omnia * *conferunt.* Omnia mihi licent, sed *non* * expe-
ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει. πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐκ diunt,
ego ‖ redigar potestate *sub quoquam.* Escæ, ‖ nullius
13 ἐγὼ * ἐξουσιασθήσομαι ὑπό τινος. τὰ βρώματα * ἐξουσιά-
ζω

¶ autem ventri, & venter escis. at Deus ¶ τῇ κοιλίᾳ, & ἡ κοιλία τοῖς βρώμασιν. ὁ δὲ θεὸς καὶ hunc & has destruet. at corpus non ταύτην καὶ ταῦτα καταργήσει. τὸ δὲ σῶμα οὐ τῇ fornicationi, sed Domino, & Dominus corpo- πορνείᾳ, ἀλλὰ τῷ κυρίῳ, & ὁ κύριος τῷ σώμα- ¶ verò ri. At Deus ¶ & Dominum suscitauit, & nos suscitabit * ἐξεγείρει. ὁ δὲ θεὸς καὶ τὸν κύριον ἤγειρε, καὶ ἡμᾶς * ἐξεγερεῖ per virtutem suam. Nescitis quoniam διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ. Οὐκ οἴδατε ὅτι τὰ corpora vestra membra Christi sunt? Tollens ergo mem- σώματα ὑμῶν μέλη χριστοῦ ἐστιν; ἄρας οὖν τὰ μέ- ¶ Absit. bra Christi, faciam meretricis membra? ¶ Ne fiat. λη τοῦ χριστοῦ, ποιήσω πόρνης μέλη; μὴ γένοιτο. * qui ad- An nescitis quoniam * agglutinatus meretrici, unum hæret ἢ οὐκ οἴδατε ὅτι ὁ κολλώμενος τῇ πόρνῃ, ἓν ¶ efficitur? corpus est? Erunt enim, inquit, duo in carnem σῶμά ἐστιν; ἔσονται γάρ, φησίν, οἱ δύο εἰς σάρκα. † Qui autē adhæret vnam. † At agglutinatus Domino, vnus spiritus est. μίαν. ὁ δὲ κολλώμενος τῷ κυρίῳ, ἓν πνεῦμά ἐστι. Fugite fornicationem. Omne peccatum quodcumq; φεύγετε τὴν πορνείαν· πᾶν ἁμάρτημα ὃ ἐὰν * qui autē fecerit homo, extra corpus est. * At for- ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ σώματός ἐστιν· ὁ δὲ πορ- nicans, in proprium corpus peccat. An nesci- νεύων, εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρτάνει. ἢ οὐκ οἴ- ¶ membra vestra ¶ sunt tis quoniam † corpus vestrum, templū ¶ qui in vobis sancti δατε ὅτι τὸ σῶμα ὑμῶν, ναὸς τοῦ ἐν ὑμῖν ἁγίου Spiritus est, quem habetis à Deo, & non estis πνεύματός ἐστιν, οὗ ἔχετε ἀπὸ θεοῦ, καὶ οὐκ ἐστε vestri? Empti estis enim pretio *. Glorificate ita- * magno. ἑαυτῶν; ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς. δοξάσατε δὴ ¶ & portate Deum in corpore vestro, & in spiritu τὸν θεὸν ἐν τῷ σώματι ὑμῶν, καὶ ἐν τῷ πνεύματι vestro, quæ sunt Dei. ὑμῶν, ἅτινά ἐστι τοῦ θεοῦ.

CAP. VII. ζ.

Περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι, καλὸν ἀνθρώπῳ
De autē quibus scripsistis mihi, †*Pulchrum* homini
γυναικὸς μὴ ἅπτεσθαι. διὰ δὲ τὰς πορνείας ἕ-
mulierem non tangere. Propter autē *fornicationes* vnus-
καστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, καὶ ἑκάστη τὸν ἴ-
quisque suam vxorem habeat, & vnaquæque *prius*
διον ἀνδρα ἐχέτω. τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀ-
virum habeat. Vxori vir debitam
φειλομένην εὔνοιαν ἀποδιδότω, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυ-
benevolentiam reddat: similiter autē & vxor viro. Mulier *proprij* corporis non habet
νὴ τοῦ ἀνδρός. ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξου-
potestatem, sed vir. Similiter autem & vir *proprij* cor-
σιάζει, ἀλλ' ὁ ἀνήρ· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώ-
poris non habet potestatem, sed mulier. †*Ne fraudate*
ματος οὐκ ἐξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνή. μὴ ἀπο-
date alij alios, si non quid ex consensu ad
στερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μήτι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς
tempus, vt vacetis ieiunio & orationi:
καιρὸν, ἵνα *σχολάσητε τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ·
& iterum in idipsum *convenitis*, *vt* ne tentet
καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρχησθε, ἵνα μὴ πειράζη-
vos satanas propter incontinentiam vestram.
ῃ ὑμᾶς ὁ σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν ὑμῶν.
Hoc autē dico secūdùm indulgentiam, non secundùm im-
τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐ κατ' ἐπι-
perium. Volo enim omnes homines esse sicut
ταγήν. θέλω γὰρ πάντας ἀνθρώπους εἶναι ὡς καὶ
meipsum: sed vnusquisque proprium donum habet ex Deo,
ἐμαυτόν· ἀλλ' ἕκαστος ἴδιον χάρισμα ἔχει ἐκ θεοῦ,
*hic quidē sic, *ille* verò sic. Dico autem non nuptis
ὃς μὲν οὕτως, ὃς δὲ οὕτως. λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις
& viduis, bonum illis est, si *maneant sicut
καὶ ταῖς χήραις, καλὸν αὐτοῖς ἐστὶν ἐὰν *μείνωσιν ὡς

† bonū est
* fornicationem
* suum
† debitum
† Nolite
† aliter
* sic perg.
* μένω

& ego. ‖Si *verò* non se continent, nu-
bant: melius enim est nubere, quam vri.
† At matrimonio iunctis præcipio, non ego, sed
Dominus, Vxorem à viro non discedere.
* Si *verò* & discesserit, ‡ *maneat* *innupta*, aut viro
suo re-
concilietur. Et *virum* vxorem non * *dimittere*.
At cæteris ego dico, non Dominus, Si quis
frater vxorem habet infidelem, & hæc consentit
habitare cum illo, non dimittat illam Et mulier
si qua habet virum infidelem, & *ipse* consentit habitare
cum illa, non dimittat † *eum*. Sanctificatus est enim
vir infidelis * *in* *vxore*, & sanctificata est mu-
lier infidelis † *in* *viro*: alioquin ‡ *nati* vestri
immundi * *sunt*: nunc autem sancti sunt. ‖Si *verò* infidelis
discedit, discedat. non † seruituri subiectus est frater
aut soror in huiusmodi. in autem pace voca-
uit nos Deus. * *Quid* enim scis mulier, si virum
† *seruabis*? *aut quid* scis vir, si mulierem ‡ *seruabis*?

‖ Quod
* γαμέω καὶ γώ. Εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, * γαμησά-
τωσαν· κρεῖσσον γάρ ἐστι γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι.
† His autem
qui sunt Τοῖς δὲ γεγαμηκόσι παραγγέλλω, οὐκ ἐγώ, ἀλλ'
* χωρίζω ὁ κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ * χωρισθῆναι.
* Quòd ‡ manere innuptam, ‡ suo re-conciliari. Et vir * dimittat. Nam ‖ * ἀφίημι
ἐὰν δὲ καὶ χωρισθῇ, μενέτω ἄγαμος, ἢ τῷ ἀνδρὶ
καταλλαγήτω· καὶ ἄνδρα γυναῖκα μὴ * ἀφιέναι.
Τοῖς δὲ λοιποῖς ἐγὼ λέγω, οὐχ ὁ κύριος, Εἴ τις
ἀδελφὸς γυναῖκα ἔχει ἄπιστον, καὶ αὕτη συνευδοκεῖ
οἰκεῖν μετ' αὐτοῦ, μὴ ἀφιέτω αὐτόν. καὶ γυνὴ
‖ hic ἥτις ἔχει ἄνδρα ἄπιστον, καὶ οὗτος συνευδοκεῖ οἰκεῖν
† virum. μετ' αὐτῆς, μὴ ἀφιέτω † αὐτόν. * ἡγίασται γὰρ
* ἁγιάζω * per mu-
lierem fi-
delem, ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικί, καὶ ἡγίασται ἡ γυ-
‡ per virũ fidelem. ‡ filij * essent: ‖ Quòd † enim * δουλόω
νὴ ἡ ἄπιστος ἐν τῷ ἀνδρί· ἐπεὶ ἄρα τὰ τέκνα ὑμῶν
ἀκάθαρτά ἐστι· νῦν δὲ ἅγιά ἐστιν. Εἰ δὲ ὁ ἄπιστος
χωρίζεται, χωριζέσθω. οὐ * δεδούλωται ὁ ἀδελφὸς
ἢ ἡ ἀδελφὴ ἐν τοῖς τοιούτοις· ἐν δὲ εἰρήνῃ κέκλη-
* Vnde ‡ saluum facies? aut vnde † saluã fa-
cies? nisi κεν ἡμᾶς ὁ θεός. τί γὰρ οἶδας γύναι, εἰ τὸν ἄνδρα
σώσεις; ἢ τί οἶδας ἄνερ, εἰ τὴν γυναῖκα σώσεις;
Εἰ μὴ

si non vnicuique sicut * partitus est Deus, vnūquemq; sicut * diuisit
εἰ μὴ ἑκάστῳ ὡς ἐμέρισεν ὁ θεὸς, ἕκαστον ὡς Dominus
vocauit ‖ Dominus, ita ambulet: & sic in ‖ Deus,
κέκληκεν ὁ κύριος, οὕτω περιπατείτω· καὶ οὕτως ἐν
ecclesiis omnibus † constituo. Circumcisus † doceo.
ταῖς ἐκκλησίαις πάσαις διατάσσομαι. περιτε- * περιτέ-
cumcisus aliquis vocatus est? non adducat præputiū. In præ- μνω
τετμημένός τις ἐκλήθη; μὴ ἐπισπάσθω· ἐν ἀ-
putio aliquis vocatus est? non circumcidatur. Cir-
κροβυστίᾳ τις ἐκλήθη; μὴ περιτεμνέσθω. ἡ περι-
cumcisio nihil est, & præputium nihil est: sed
τομὴ οὐδέν ἐστι, καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδέν ἐστιν, ἀλλὰ
obseruatio mandatorum Dei. Vnusquisque in vocatione, qua
τήρησις ἐντολῶν θεοῦ. ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει, ᾗ
vocatus est, in ea permaneat. Seruus vocatus es?
ἐκλήθη, ἐν ταύτῃ μενέτω. δοῦλος ἐκλήθης;
non tibi sit curæ, sed si & potes liber fie-
μή σοι μελέτω· ἀλλ' εἰ καὶ δύνασαι ἐλεύθερος γενέ-
ri, magis vtere. * Nam in Domino vocatus ‡ * Qui enim
σθαι, μᾶλλον χρῆσαι. ὁ γὰρ ἐν κυρίῳ κληθεὶς ‡ est
seruus, liberti Domini est: similiter § & li- § qui
δοῦλος, ἀπελεύθερος κυρίου ἐστίν· ὁμοίως καὶ ὁ ἐλεύ-
ber vocatus *, seruus est Christi. Pretio empti * est
θερος κληθείς, δοῦλός ἐστι Χριστοῦ. τιμῆς ἠγορά-
estis: ‖ ne fiatis serui hominum. Vnusquisque in ‖ nolite
σθητε, μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων. ἕκαστος ἐν fieri
quo vocatus est, fratres, in hoc permaneat apud Deum.
ᾧ ἐκλήθη, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ μενέτω παρὰ θεῷ.
De autem virginibus præceptum Domini non habeo:
περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν κυρίου οὐκ ἔχω,
† sententiam autem do, tanquā misericordiā cōsequut⁹ à Domino fi- † cōsilium
γνώμην δὲ δίδωμι ὡς * ἠλεημένος ὑπὸ κυρίου πι- * ἐλεᾶσθαι
delis esse. Existimo ergo hoc ‡ pulchrum esse propter * vt fim. ‡ bonum
στὸς εἶναι. νομίζω οὖν τοῦτο καλὸν ὑπάρχειν διὰ
instantem necessitatem: quoniā ‡ pulchrum homini
τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην, ὅτι καλὸν ἀνθρώπῳ τὸ

¶ noli quęrere
* διόμαι
* λύω
¶ tamen
ℭ itaque
‖ breue est
* συστέλλω
§ qui habent
* qui flẽt,
† qui gaudent,
‖ qui emunt,
¶ qui vtũtur,
ℭ vtantur.
§ Qui sine vxore est, solicitus est
§ sunt,
* placeat
Deo. Qui autem cũ vxore est, solicitꝰ est quæ sunt
‖ & diuisus est.
* μερίζω
¶ cogitat
* sunt.
‖ Quæ autẽ nupta est, cogitat
‖ quæ sunt

ſic eſſe. Alligatus es vxori? *ne quære* ſolutionẽ. ἄνθρωπος ἐι; * δέδεσαι γυναικί; μὴ ζήτει λύσιν. ſolutus es ab vxore? *ne quære* vxorem. Si * λέλυσαι ἀπὸ γυναικός; μὴ ζήτει γυναῖκα. ἐὰν autẽ & acceperis vxorẽ, non peccaſti. Et ſi nupſerit vir- δὲ καὶ γήμῃς, οὐχ ἥμαρτες· καὶ ἐὰν γήμῃ ἡ παρθέ- go, non peccauit: tribulationẽ *verò* carnis habebunt huiuſ- νος, οὐχ ἥμαρτε· θλῖψιν δὲ τῇ σαρκὶ ἕξουσιν οἱ τοιοῦ- modi. Ego autẽ vobis parco. Hoc *autem* dico, fra- τοι. ἐγὼ δὲ ὑμῶν φείδομαι. τοῦτο δέ φημι, ἀδελ- tres, tempus * *contractum* reliquum eſt, vt & φοί, ὁ καιρὸς * συνεσταλμένος ἐστὶ τὸ λοιπόν ἐστιν, ἵνα καὶ § *habentes* vxores, tanquã non hãbentes ſint. Et οἱ ἔχοντες γυναῖκας, ὡς μὴ ἔχοντες ὦσι. καὶ οἱ * *flentes*, tamquã non flentes: & † *gaudentes*, tamquã κλαίοντες, ὡς μὴ κλαίοντες· καὶ οἱ χαίροντες, ὡς non gaudentes: & ‖ *ementes*, tamquã non poſſi- μὴ χαίροντες, καὶ οἱ ἀγοράζοντες, ὡς μὴ κατε- dentes: Et ¶ *vtentes* mundo hoc, tamquã χοντες· καὶ οἱ χρώμενοι τὸν κόσμον τοῦτον, ὡς non * *abutentes*. præterit enim figura mun- μὴ καταχρώμενοι. παράγει γὰρ τὸ σχῆμα τοῦ κό- di huius. Volo autem vos ſine ſolicitudine eſſe. μου τούτου. θέλω δὲ ὑμᾶς ἀμερίμνους εἶναι. ὁ § Qui ſine vxore eſt, ſolicitus eſt ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ κυρίου, πῶς ἀρέσῃ τῷ § ſunt, * placeat *Domino. At vxorem ducens curat quæ* mundi, κυρίῳ. ὁ δὲ γαμήσας μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, Deo. Qui autem cũ vxore eſt, ſolicitꝰ eſt quæ ſunt quomodo placeat vxori. ‖ *Diuiſa ſunt.* Et πῶς ἀρέσῃ τῇ γυναικί· * μεμέρισται. καὶ & diuiſus eſt. mulier & virgo innupta ¶ *curat* quæ ἡ γυνὴ καὶ ἡ παρθένος ἡ ἄγαμος μεριμνᾷ τὰ * μερίζω ¶ cogitat * ſunt. Domini *, vt ſit ſancta & corpore & ſpiri- τοῦ κυρίου, ἵνα ᾖ ἁγία καὶ σώματι καὶ πνεύματι· ‖ Quæ autẽ nupta eſt, cogitat ‖ quæ ſunt tu. ‡ *at nupta curat quæ* mundi, ἡ δὲ γαμήσασα μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέ-

quemodo placeat viro. †Hoc verò ad vestram † Porrò
πως ἀρέσῃ τῷ ἀνδρί. τοῦτο δὲ πρὸς τὸ ὑμῶν
vtilitatem dico, non vt laqueum vobis inii-
αὐτῶν συμφέρον λέγω, οὐχ ἵνα βρόχον ὑμῖν ἐπι-
ciam, sed ad *decens* & *bene adhærens*
βάλω, ἀλλὰ πρὸς τὸ εὐσχήμον καὶ εὐπάρεδρον
Domino *sine distractione*. Si autem quis ‡ *videatur*
τῷ κυρίῳ ἀπερισπάστως. Εἰ δέ τις ἀσχημο-
esse super virginem suam existimat, ‖ *si* sit super-
νεῖν ἐπὶ τὴν παρθένον αὐτοῦ νομίζει, ἐὰν ᾖ ὑπέρ-
adulta, & ita * *debet* fieri: quod vult fa-
ακμος, καὶ οὕτως ὀφείλει γίνεσθαι, ὃ θέλει ποιεῖ-
ciat: non peccat: ‖ *iungantur matrimonio*. Qui verò sta-
τω· οὐχ ἁμαρτάνει· γαμείτωσαν. ὃς δ' ἕστη-
tuit fumus in corde †, non habēs necessitatem, pote-
κεν ἑδραῖος ἐν τῇ καρδίᾳ, μὴ ἔχων ἀνάγκην, ἐξου-
statē autem *habet circa propriam voluntatem*, & hoc iudi-
σίαν δὲ ἔχει περὶ τοῦ ἰδίου θελήματος, καὶ τοῦτο κέ-
cauit in corde suo, seruare suam
κρικεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ τηρεῖν τὴν ἑαυτοῦ
virginem, benè facit. ‡ *Itaque* & matrimo-
παρθένον, καλῶς ποιεῖ. ὥστε καὶ ὁ ἐκγαμί-
nio ‡ *iungēs, pulchrè* facit: * *at non matrimonio iungens*, melius
ζων, καλῶς ποιεῖ. ὁ δὲ μὴ ἐκγαμίζων, κρεῖσσον
facit. Mulier alligata est legi ‖ *in quantum tempus* viuit
ποιεῖ. γυνὴ δέδεται νόμῳ ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ
vir eius: † si *verò* dormierit vir*, liberata
ὁ ἀνὴρ αὐτῆς· ἐὰν δὲ κοιμηθῇ ὁ ἀνὴρ, ἐλευθέρα
est cui vult ‡ *nubere*, tantùm in Domino:
ἐστὶν ᾧ θέλει γαμηθῆναι, μόνον ἐν κυρίῳ.
Beatior autem ‡ *est* si sic * *manear*, secundùm
μακαριωτέρα δέ ἐστιν ἐὰν οὕτω μείνῃ, κατὰ
‖ *meam sententiam*. Puto autem † & ego Spiritum
τὴν ἐμὴν γνώμην· δοκῶ δὲ κἀγὼ πνεῦμα
Dei * *habere*.
θεοῦ ἔχειν.

‡ id quod honestum est, & quod facultatem præbeat sine impedimēto Dominū obsecrandi.
‡ turpem se videri
‡ quod
* oportet
‖ si nubat: Nam qui statuit
† suo firmus,
* habēs suę voluntatis,
‡ Igitur & qui
‡ iungit virginem suam, benè
*& qui nō iungit
‖ quanto tempore
† quòd
* eius,
* κοιμάομαι
‡ nubat:
‡ erit
* permanserit,
‖ meū cōsilium.
† quòd
* habeam

CAP. VIII. ν'.

"iis quę sacrificatur,

De autem idolis "immolatis, scimus quia omnes

Περὶ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων, οἴδαμεν ὅτι πάντες

† verò

scientiam habemus. Scientia inflat, at charitas † ædi-

γνῶσιν ἔχομεν· ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκο-

‡ se

ficat. Si quē quis ‡existimat scire aliquid, nōdum quemquam

δομεῖ. εἴ δέ τις δοκεῖ ἐπίστασθαί τι, οὔπω ἔγνω

* cum scire.

cognouit quēadmodū oportet *nosse. Si autem quis diligit

οὐδενὶ καθὼς δεῖ γνῶναι. εἰ δέ τις ἀγαπᾷ

Deum hic cognitus est ab eo. De

τὸν θεόν, οὗτος ἔγνωσται ὑπ' αὐτοῦ. περὶ τῆς βρώ-

* γινώσκω

ea igitur escarum idolothytorum, scimus quia nihil ‡i-

σεως οὖν τῶν εἰδωλοθύτων, οἴδαμεν ὅτι οὐδὲν εἴ-

‡ est

dolum in mundo: & quòd nullus * Deus alter, ‡si non

δωλον ἐν κόσμῳ, καὶ ὅτι οὐδεὶς θεὸς ἕτερος, εἰ μὴ

vnus. ‡Etenim etsi sunt * dicti dij, siue in

‡ Nam * qui dicuntur

εἷς. καὶ γὰρ εἴπερ εἰσὶ λεγόμενοι θεοί, εἴτε ἐν

‖ siquidem

cælo, siue in terra, (‖ sicuti sunt dij multi,

οὐρανῷ, εἴτε ἐπὶ τῆς γῆς, (ὥσπερ εἰσὶ θεοὶ πολλοὶ,

† tamen

& domini multi,) † Sed nobis vnus Deus, Pater,

καὶ κύριοι πολλοί,) ἀλλ' ἡμῖν εἷς θεὸς ὁ πατήρ,

ex quo omnia, & nos in illum: & vnus Dominus Ie-

ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς εἰς αὐτόν· καὶ εἷς κύριος Ἰη-

sus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum.

σοῦς χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ.

* est

Sed non in omnibus *illa scientia. Quidā autem con-

ἀλλ' οὐκ ἐν πᾶσιν ἡ γνῶσις. τινὲς δὲ τῇ συνη-

‡ idolothytum

scientia idoli vsque nunc, quasi ‡idolo immolatum man-

θείᾳ τοῦ εἰδώλου ἕως ἄρτι ὡς εἰδωλόθυτον ἐ-

§ quū sit,

ducant: & conscientia ipsorum infirma ‡existens pol-

σθίουσι, καὶ ἡ συνείδησις αὐτῶν ἀσθενὴς οὖσα μο-

luitur. Esca autem nos non commendat Deo.

λύνεται. βρῶμα δὲ ἡμᾶς οὐ παραστήσει τῷ θεῷ·

* abundamus:

Neque enim si manducauerimus, *abundamus: neque si non

οὔτε γὰρ ἐὰν φάγωμεν, περισσεύομεν· οὔτε ἐὰν μὴ

φάγω-

manducauerimus, ‖ *deficimur.* Videte autem ne forte ‖ deficiamur.
φάγωμεν, * ὑστερούμεθα. βλέπετε δὲ μή πως * ὑστερέω
† *licentia* vestra hæc offendiculum fiat
ἡ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη προσκομμα γένηται τοῖς † licentia
infirmis. Si enim quis viderit *te habentem* scien- * eum qui habet
ἀσθενέσιν. ἐὰν γάρ τις ἴδῃ σε τὸν ἔχοντα γνῶ-
tiam, in idolio recumbentem, nonne conscientia
σιν, ἐν εἰδωλείῳ κατακείμενον, οὐχὶ ἡ συνείδησις
eius ‡ *infirma existentis*, ædificabitur ad i- ‡ quum sit infirma.
αὐτοῦ ἀσθενοῦς ὄντος οἰκοδομηθήσεται εἰς τὰ εἰ-
dolothyta mănducādum? Et peribit infirmus fra-
δωλόθυτα ἐσθίειν; καὶ ἀπολεῖται ὁ ἀσθενῶν ἀδελ-
ter in tua scientia, propter quē Christus mortuus est?
φὸς ἐν τῇ σῇ γνώσει, δι' ὃν Χριστὸς ἀπέθανεν;
Sic autem peccantes in fratres, & 12
οὕτω δὲ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ
percutientes eorum conscientiam infirmam, in
τύπτοντες αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν, εἰς
Christum peccatis. Quapropter si esca scan- 13
Χριστὸν ἁμαρτάνετε. διόπερ εἰ βρῶσις σκαν-
dalizat fratrem meum, non manducabo carnem in
δαλίζει τὸν ἀδελφόν μου, οὐ μὴ φάγω κρέας εἰς τὸν
æternum, *ut* ne fratrem meum scandalizem.
αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν μου σκανδαλίσω.

CAP. IX. θ'.

Non sum Apostolus? non sum liber? nōn 1
Οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος; οὐκ εἰμὶ ἐλεύθερος; οὐ-
ne Iesum Christum Dominum nostrum vidi? Non
χὶ Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν κύριον ἡμῶν ἑώρακα; οὐ τὸ * ὁράω
opus meum vos estis in Domino? * Si aliis non ‡ ne
ἔργον μου ὑμεῖς ἐστε ἐν κυρίῳ; εἰ ἄλλοις οὐκ * Et
sum Apostolus, ‖ *at certè* vobis sum. nam signa- ‖ sed tamen
εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλλά γε ὑμῖν εἰμί· ἡ γὰρ σφρα-
culum mei apostolatus vos estis in Domino. Mea 2
γὶς τῆς ἐμῆς ἀποστολῆς ὑμεῖς ἐστε ἐν κυρίῳ. ἡ ἐμὴ

defensio † *me inquirentibus*, hæc est: *Num*
† apud eos qui me interrogãt,
ἀπολογία τοῖς ἐμὲ ἀνακρίνουσιν, αὕτη ἐστί· μὴ
* Numquid non habemus potestatem manducandi & bibendi? ‡ *Num* non
οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ πιεῖν; μὴ οὐκ
§ mulierculam habemus potestatem sororem § *mulierem* circumducẽdi, sicut
ἔχομεν ἐξουσίαν ἀδελφὴν γυναῖκα περιάγειν, ὡς
& cæteri Apostoli, & fratres Domini,
καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ κυρίου,
& Cephas? Aut solus ego & Barnabas, non habe-
καὶ Κηφᾶς; ἢ μόνος ἐγὼ καὶ Βαρνάβας οὐκ ἔχο-
mus potestatem hoc *non* operandi? Quis militat
μεν ἐξουσίαν τοῦ μὴ ἐργάζεσθαι; τίς στρατεύεται
* suis * *propriis* stipendiis vnquam? Quis plantat vineam, &
ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ; τίς φυτεύει ἀμπελῶνα, καὶ
de fructu eius non edit? *Aut* quis pascit gre-
ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει; ἢ τίς ποιμαίνει ποί-
gem, & de lacte gregis nõ manducat?
μνην, καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει;
‖ Numquid ‖ *Num* secũdùm hominem hæc dico? *An* nonne &
μὴ κατ' ἄνθρωπον ταῦτα λέγω; ἢ οὐχὶ καὶ ὁ
lex hæc dicit? In enim lege Moysis scri-
νόμος ταῦτα λέγει; ἐν γὰρ τῷ Μωσέως νό-
† Nũquid de bobus ptum est: Nõ alligabis os boui trituranti. † *Num boum*
μῳ γέγραπται, οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα. μὴ τῶν βοῶν
* vtique ‡ Nam cura est Deo? An propter nos *omnino* dicit? ‡ *Propter nos*
μέλει τῷ θεῷ; ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; δι' ἡμᾶς
§ qui arat *enim* scripta sunt, quoniam in spe debet § *arans*
γὰρ ἐγράφη, ὅτι ἐπ' ἐλπίδι ὀφείλει ὁ ἀροτριῶν
* qui triturat, in spe fructus percipiendi, arare: & * *triturans* spei *sua* participari,
ἀροτριᾶν· καὶ ὁ ἀλοῶν τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ μετέχειν,
in spe. Si nos vobis spiritualia
ἐπ' ἐλπίδι. Εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ
‖ est seminauimus, magnum si nos vestra carnalia me-
* θερίζω ἐσπείραμεν, μέγα εἰ ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ θε-
tamus? Si alij potestatis vestræ participes sunt,
ρίσομεν; εἰ ἄλλοι τῆς ἐξουσίας ὑμῶν μετέχουσιν,
οὐ μᾶλ-

¶nõ potius nos? Sed non vſi ſumus poteſtate † quare
οὐ μᾶλλον ἡμεῖς; ἀλλ' οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ
hac: ſed omnia ſuſtinemus, vt nec *remorationem ali- *quod of-
ταύτῃ, ἀλλὰ πάντα στέγομεν, ἵνα μή τινα ἐγκοπὴν τι- fendicu-
quam demus Euangelio Chriſti. Neſcitis lum.
θῶμεν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ. οὐκ οἴδατε
quoniam ‡ſacra operantes, de ſacrario edunt? ‡ qui in ſa-
ὅτι οἱ τὰ ἱερὰ ἐργαζόμενοι, ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἐσθίουσιν; crario o-
§ altari *aſſidentes, alta- perantur,
οἱ τῷ θυσιαστηρίῳ παρεδρεύοντες, τῷ θυσιαστη- quæ ſunt
ri comparticipant? Ita & Dominus ordina- § & qui
ρίῳ συμμερίζονται; οὕτω καὶ ὁ κύριος διέτα- * deſer-
uit ‖ Euangelium annuncian tibus, de Euan- uiunt, cum
ξεν τοῖς τὸ εὐαγγέλιον καταγγέλλουσιν, ἐκ τοῦ εὐαγ- ‖ iis qui
gelio viuere. Ego autem nullo vſus ſum ho-
γελίου ζῆν. ἐγὼ δὲ οὐδενὶ *ἐχρησάμην τού- *χράομαι
rum: non ſcripſi autem hæc, vt ita fiant in
των. οὐκ ἔγραψα δὲ ταῦτα, ἵνα οὕτω γένηται ἐν
me: bonum †enim mihi magis mori, quàm *gloria- † eſt
ἐμοί· καλὸν γάρ μοι μᾶλλον ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καυ- *gloriam
tionem meam vt quis euacuet. ‡Si enim euangeliza- ‡ Nam etſi
χημά μου ἵνα τις κενώσῃ. ἐὰν γὰρ εὐαγγελίζω-
uero, non eſt mihi gloriatio. neceſſitas enim mihi in-
μαι, οὐκ ἔστι μοι καύχημα· ἀνάγκη γάρ μοι ἐπί-
cumbit: væ †autem mihi eſt, ſi non euangelizauero. Si § enim
κειται· οὐαὶ γάρ μοί ἐστιν, ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι. εἰ
enim volens hoc ago, mercedem habeo: ſi autẽ inuitus, diſ-
γὰρ ἑκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν ἔχω· εἰ δὲ ἄκων, οἰ- penſationem creditam *ſuſcepi. Quæ ergo mihi eſt merces? * mihi eſt.
κονομίαν πεπίστευμαι. τίς οὖν μού ἐστιν ὁ μισθός; ‖ mea?
Vt †euangelizans inſumptuoſum ponam Euange- † Euangelium prædicãs, ſine
ἵνα εὐαγγελιζόμενος ἀδάπανον θήσω τὸ εὐαγγέ- lium Chriſti, *ad non abutendum pote- ſumptu.
λιον τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ μὴ καταχρήσασθαι τῇ ἐξου- ſtate mea in Euangelio. * Liber enim exiſtens * vt non
σίᾳ μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ. ἐλεύθερος γὰρ ὢν ‖ ſum. abutar

ex omnibus, omnium meipsum seruum feci, vt
ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς
plures lucrifacerem. Et factus sum Iudæis
πλείονας κερδήσω. καὶ ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις
§ qui sunt tamquã Iudæus, vt Iudæos lucrarer: his § sub le-
ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω· τοῖς ὑπὸ νό-
* essem (quum ipse non essem sub lege) ‖ qui erant † lucrifacerem: iis qui sine lege erant, tamquam sine lege essem (quã sine lege Dei nõ essem: sed in lege essem Christi,) vt lucrifacerem eos qui sine lege erant. * lucrifacerem. ‡ omnes facerem saluos. Omnia § ij qui currunt * sed
μον, ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω· τοῖς
Exlegibus vt exlex, (non existens exlex Deo, sed in-
ἀνόμοις ὡς ἄνομος (μὴ ὢν ἄνομος θεῷ, ἀλλ' ἔννο-
lex Christo,) vt lucrifaciam exleges. Factus sum
μος χριστῷ) ἵνα κερδήσω ἀνόμους. ἐγενόμην
infirmis vt infirmus, vt infirmos *lucri-*
τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερ-
faciam. Omnibus factus sum omnia, vt † *omnino ali-*
δήσω· τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς
quos seruem. Hoc autem facio propter Euangelium, vt
σώσω. τοῦτο δὲ ποιῶ διὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἵνα
particeps eius efficiar. Nescitis quòd § in stadio *currentes*, omnes quidem currunt, *vnus vin-
συγκοινωνὸς αὐτοῦ γένωμαι. οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ
ἐν σταδίῳ τρέχοντες, πάντες μὲν τρέχουσιν, εἷς δὲ
accipit brauium? Sic currite vt compre-
λαμβάνει τὸ βραβεῖον; οὕτω τρέχετε ἵνα * κατα-
hendatis. Omnis autem ‖ *certans omnia con-*
λάβητε. πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγ-
tinens est: illi quidem igitur vt corruptibilem coro-
κρατεύεται· ἐκεῖνοι μὲν οὖν ἵνα φθαρτὸν στέφα-
nam accipiant: nos autem incorruptam. Ego igi-
νον λάβωσιν· ἡμεῖς δὲ ἄφθαρτον. ἐγὼ οὖν
tur sic curro, quasi non in incertum: sic pu-
οὕτω τρέχω, ὡς οὐκ ἀδήλως· οὕτω πυ-
gno, quasi non aërem verberans: Sed † *obtun-
κτεύω, ὡς οὐκ ἀέρα δέρων· ἀλλὰ ὑπωπιάζω
* qui aliis prædicauerim, do meum corpus & in seruitutem redigo: ne fortè * *aliis*
μου τὸ σῶμα καὶ δουλαγωγῶ, μή πως ἄλλοις
κηρύ-

prædicans, ipse reprobus efficiar.
κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος γένωμαι.

CAP. X. 1.

1 Οὐ θέλω γὰρ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, ὅτι οἱ πατέρες ἡμῶν πάντες ὑπὸ τὴν νεφέλην ἦσαν, καὶ πάντες διὰ τῆς θαλάσσης διῆλθον· 2 καὶ πάντες εἰς τὸν Μωσῆν ἐβαπτίσαντο ἐν τῇ νεφέλῃ, καὶ ἐν τῇ θαλάσσῃ· 3 καὶ πάντες τὸ αὐτὸ βρῶμα πνευματικὸν ἔφαγον· 4 καὶ πάντες τὸ αὐτὸ πόμα πνευματικὸν ἔπιον· ἔπινον γὰρ ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας· ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός. 5 ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν αὐτῶν εὐδόκησεν ὁ θεός· κατεστρώθησαν γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ. 6 ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν ἐγενήθησαν, εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡμᾶς ἐπιθυμητὰς κακῶν, καθὼς κἀκεῖνοι ἐπεθύμησαν. 7 μηδὲ εἰδωλολάτραι γίνεσθε, καθώς τινες αὐτῶν, ὡς γέγραπται, ἐκάθισεν ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πεῖν, καὶ ἀνέστησαν παίζειν. 8 μηδὲ πορνεύωμεν, καθώς τινες αὐτῶν ἐπόρνευσαν, καὶ ἔπεσον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ

Nolo *autem* vos ignorare, fratres, quoniam omnes patres nostri sub nubem fuerunt: & omnes *per* mare transierunt: Et omnes in Moysen baptizati sunt in nube & in mari: Et omnes eandem escam spiritalem mãducauerũt: Et omnes eundem potum spiritalem biberunt. (bibebant *enim* de spirituali *consequente eos* petra: *at* petra *autem* erat Christus.) Sed non in pluribus eorum *probauit* Deus: Prostrati sunt *enim* in deserto. Hæc autem nostri facta sunt, *ad non esse nos* concupiscentes malorum, sicut & illi concupierunt. Neque idololatræ efficiamini, sicut quidam *eorũ*, quẽadmodũ scriptum est, Sedit populus *ad edendum & bibendum*, & surrexerunt ludêre. Neque fornicemur, sicut quidam *eorum* fornicati sunt: & ceciderunt *in* vna die

* enim
* ἀγνοέω
‡ autem
‡ consequentes
* autem
‖ beneplacitum est Deo: nam
* κατα-
στρώννυμι
‡ in figura
* vt non simus
* ἐπιθυμέω
‡ ex ipsis
‡ manducare & bibere:
* ex ipsis
* πορνεύω

viginti tria millia. Neque tentemus
Εἰκοσιτρεῖς χιλιάδες. μηδὲ ἐκπειράζωμεν
Christum, sicut & quidam eorum tentauerunt, &
*πειράζω τὸν χριστὸν, καθὼς καί τινες αὐτῶν ἐπείρασαν, καὶ
‖ murmuraueritis, à serpentibus perierunt. Neque ‖ murmurate,
ὑπὸ τῶν ὄφεων ἀπώλοντο. μηδὲ γογγύζετε,
sicut & quidam eorum murmurauerunt, & perierunt
καθὼς καί τινες αὐτῶν ἐγόγγυσαν, καὶ ἀπώλοντο
† in figura ab exterminatore. Hæc autem omnia † *typi* contin-
ὑπὸ τοῦ ὀλοθρευτοῦ. ταῦτα δὲ πάντα τυπικῶς συνέ-
* correptionem gebant illis: scripta sunt autem ad *admonitionem* nostram
βαινεν ἐκείνοις· ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν,
in quos, fines seculorum deuenerunt. Itaque
* κατάντάω εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων * κατήντησεν. ὥστε
‡ existimans stare, videat ne cadat. Tentatio
‡ qui se existimat ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ. πειρασμὸς
‖ nisi vos non apprehendit, ‖ *si non* humana: fidelis autem
ὑμᾶς οὐκ εἴληφεν εἰ μὴ ἀνθρώπινος· πιστὸς δὲ
* est ‖ id * πειράζω Deus*, qui non patietur vos tentari, supra quod
ὁ θεός, ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς * πειρασθῆναι, ὑπὲρ ὃ
potestis: sed faciet cum tentatione etiam
δύνασθε, ἀλλὰ ποιήσει σὺν τῷ πειρασμῷ καὶ
† vt possis sustinere. Propter quod charissimi mihi *idolorum cultura. ‡ ipsi prouentum, † *ad posse vos sufferre.* Quapropter,
τὴν ἔκβασιν, τοῦ δύνασθαι ὑμᾶς ὑπενεγκεῖν. ὅθεν,
fratres mei dilecti, fugite ab *idola-
ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, φεύγετε ἀπὸ τῆς εἰδω-
latria. Vt prudentibus loquor: iudicate vos,
λολατρείας. ὡς φρονίμοις λέγω· κρίνατε ὑμεῖς
quod dico. Calix benedictionis cui benedicimus,
ὃ φημι. τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν,
‖ & panis nõne communicatio sanguinis Christi est? ‡ Panem quẽ
οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ χριστοῦ ἐστι; τὸν ἄρτον ὃν
* participatio ‖ Domini frangimus, nõne * *communio* corporis ‖ *Christi* est?
κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ ἐστιν;
Quoniã vnus panis, vnum corpus multi sumus:
ὅτι εἷς ἄρτος, ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν·

sem omnes † de vno pane participamus. † quidem

ⓐ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν.

Videte Israël secũdùm carnem: nonne * edentes * qui edũt

18 βλέπετε τὸν Ἰσραὴλ κατὰ σάρκα· οὐχὶ οἱ ἐσθίοντες hostias,

victimas, participes altaris sunt? Quid ergo

19 τὰς θυσίας, κοινωνοὶ τοῦ θυσιαστηρίου εἰσί; τί οὖν

dico? quod ‡ idolum quid est? aut quòd ‡ idolothytum quid ‡ idolis

φημί; ὅτι εἴδωλόν, τί ἐστιν; ἢ ὅτι εἰδωλόθυτον, τί immolatũ sit ali-

est? Sed quòd quæ immolãt Gentes, dæmoniis immolant, & quid,

20 ἐστιν; ἀλλ' ὅτι ἃ θύει τὰ ἔθνη, δαιμονίοις θύει, καὶ ‡ idolũ sit aliquid?

nõ Deo. Nolo autem vos * communicatores dæmoniorum fie- * socios

οὐ θεῷ. οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς κοινωνοὺς τῶν δαιμονίων γί-

ri. Non poteſtis calicem Domini bibere & ca-

21 νεσθαι. οὐ δύνασθε ποτήριον κυρίου πίνειν καὶ ποτή-

licem dæmoniorum: non poteſtis menſæ Domini

ριον δαιμονίων· οὐ δύνασθε τραπέζης κυρίου

participes eſſe, & menſæ dæmoniorum. An ‡ irrita- ‡ æmulã-

22 μετέχειν καὶ τραπέζης δαιμονίων. ἢ παραζη- mur

mus Dominum? Num fortiores illo ſumus? ‖ Nũquid

λοῦμεν τὸν κύριον; μὴ ἰσχυρότεροι αὐτοῦ ἐσμεν;

Omnia mihi licent, ſed non omnia † conferunt. † expe-

23 πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει. diunt.

Omnia mihi licent, ſed non omnia ædificant. Ne-

24 πάντα μοι ἔξεστιν, ἀλλ' οὐ πάντα οἰκοδομεῖ. μηδεὶς mo * ſuum quærat, ſed quod alterius quiſque. * quod eſt

τὸ ἑαυτοῦ ζητείτω, ἀλλὰ τὸ τοῦ ἑτέρου ἕκαστος.

Omne in macello ‡ venditum, manducate: ‡ quod ve-

25 πᾶν τὸ ἐν μακέλλῳ * πωλούμενον ἐσθίετε, nit

nihil interrogantes propter conſcientiam. Nam * πωλεῖται

26 μηδὲν ἀνακρίνοντες διὰ τὴν συνείδησιν. τοῦ γὰρ

Domini † terra, & plenitudo eius. Si verò quis ‡ eſt

27 κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς. Εἴ δέ τις

vocat vos infidelium, & vultis ire,

καλεῖ ὑμᾶς τῶν ἀπίστων, καὶ θέλετε πορεύεσθαι,

omne * appoſitum vobis manducate, nihil inter- * quod ap-

πᾶν τὸ παρατιθέμενον ὑμῖν ἐσθίετε, μηδὲν ἀνα- ponitur

¶ Nam mulier sine viro in Domino. † Sicut *enim* mulier de viro, ita & vir per mulierem: γυνὴ χωρὶς ἀνδρὸς ἐν κυρίῳ. ὥσπερ γὰρ ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ ἀνδρός, οὕτω καὶ ὁ ἀνὴρ διὰ τῆς γυναικός·

* autem ‡ Vosipsi ‡ deces ‡ dati sunt ‡ laudans ‡ ecclesiã, ‖ ex parte * Nam † & qui sunt

τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ. ἐν ὑμῖν αὐτοῖς κρίνατε· πρέπον ἐστὶ γυναῖκα ἀκατακάλυπτον τῷ θεῷ προσεύχεσθαι; οὐδὲ αὐτὴ ἡ φύσις διδάσκει ὑμᾶς ὅτι ἀνὴρ μὲν ἐὰν κομᾷ, ἀτιμία αὐτῷ ἐστιν· γυνὴ δὲ ἐὰν κομᾷ, δόξα αὐτῇ ἐστιν· ὅτι ἡ κόμη ἀντὶ περιβολαίου δέδοται αὐτῇ. εἰ δέ τις δοκεῖ φιλόνεικος εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ αἱ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ. τοῦτο δὲ παραγγέλλων οὐκ ἐπαινῶ, ὅτι οὐκ εἰς τὸ κρεῖττον ἀλλὰ εἰς τὸ ἧττον συνέρχεσθε. πρῶτον μὲν γὰρ συνερχομένων ὑμῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀκούω σχίσματα ἐν ὑμῖν ὑπάρχειν, καὶ μέρος τι πιστεύω. δεῖ γὰρ καὶ αἱρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι, ἵνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται ἐν ὑμῖν. συνερχομένων οὖν ὑμῶν

* iam ‡ fuam

ἐπὶ τὸ αὐτό, οὐκ ἔστι κυριακὸν δεῖπνον φαγεῖν. ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον δεῖπνον προλαμβάνει ἐν τῷ

†in edendo. Et *hic* quidē esurit, ‡hic autē ebrius est. §Non
† ad manducādum.
* alius
§ Nūquid
22 ἐν τῷ φαγεῖν, καὶ οὐκ ἔχετε οἰκίας εἰς τὸ ἐσθίειν καὶ πίνειν; ἢ τῆς
enim domos non habetis ad manducādum & bibendū? aut ecclesiam Dei contemnitis, & *pudefa-
* confundi-
ditis eos
qui nō ha-
bent?
* κατα-
φρονεῖτε
† Laudo
* ἐπαινέσω
ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας; τί ὑμῖν εἴπω; ἐπαινέσω
aitu nen *habentes*? Quid vobis dicam? † *Laudabo* vos in hoc? non laudo. Ego enim acce-
ὑμᾶς ἐν τούτῳ; οὐκ ἐπαινῶ. ἐγὼ γὰρ παρέλα-
23 pi à Domino quod & tradidi vobis, quoniā Do-
βον ἀπὸ τοῦ κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ κύ-
minus Iesus in nocte qua tradebatur, accepit pa-
ριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρ-
nem, Et gratias agens fregit, & dixit: Accipi-
τον, καὶ * εὐχαριστήσας ἔκλασε, καὶ εἶπε, λάβε-
* εὐχαρι-
στέω
te, manducate. hoc meum est corpus quod pro vobis
τε, φάγετε· τοῦτό μού ἐστι τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν
* &c
† frangitur: hoc facite in meam cōmemora-
† tradetur:
* κλώμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνη-
* κλάσθαι
tionē. Similiter & calicem * *post cœnasse.*
* postquā
cœnauit,
24 σιν. ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι,
dicens: Hic calix nouum testamentum est in
λέγων, τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν
meo sanguine. hoc facite, quotiescumque biberis, in
τῷ ἐμῷ αἵματι. τοῦτο ποιεῖτε ὁσάκις ἂν πίνητε, εἰς
meam cōmemorationem. Quotiescūq; enim māducabitis
τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν
panem hunc, & ‡ *poculum hoc* biberis, mor-
‡ calicem
ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνα-
tem Domini § *annunciatis*, *vsque quo* veniat.
§ annun-
ciabitis,
donec
τον τοῦ κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἔλθῃ.
Itaq; quicūq; māducauerit panem hunc, vel biberit cali-
ὥστε ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον, ἢ πίνῃ τὸ ποτή-
27 cem Domini indignè, reus erit corporis
ριον τοῦ κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος

& sanguinis Domini. Probet autem ho-
χ τ̃ αἵματος τ̃ κυρίου. δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρω-
† illo mo seipsum, & sic de pane * edat, & de
πος ἑαυτόν, καὶ οὕτως ἐκ τ̃ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τ̃
‖ Qui enim manducat & bibit calice bibat. ‖ *Nam edens & bibens* indigne,
ποτηρίου πινέτω. ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως,
indicium sibi *ipsi* manducat & bibit, non diiudicans cor-
κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶ-
* Ideo inter vos pus Domini. * *Propter hoc in vobis* multi infirmi
μα τ̃ κυρίου. διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἄῤῥωστοι
† Quòd & imbecilles, & dormiunt multi. † *Si enim* nosmetipsos
καὶ ἀρρωστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί. εἰ γὰρ ἑαυτοὺς
* Dum iudicabimur, diiudicaremus, non utique iudicaremur. * *Iudicati*
διεκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα. κρινόμενοι
‡ corripimur: autẽ, à Domino ‡ *erudimur*: vt non cum ‖ mun-
‖ hoc * παιδεύω do *condamnemur*. Itaque, fratres mei, * *consentien-*
*quũ conmenitis ‖ inuicem ter ad manducandum, | *alij alios* expectate. Si *quis*
ὑπὸ τ̃ κυρίου παιδευόμεθα, ἵνα μὴ σὺν τ̃ κό-
σμῳ κατακριθῶμεν. ὥστε, ἀδελφοί μου, συνερχό-
μενοι εἰς τὸ φαγεῖν, ἀλλήλους ἐκδέχεσθε. εἴ τις
domi quis esurit, *in domo* manducet: vt non in iudicium conue-
πεινᾷ, ἐν οἴκῳ ἐσθιέτω, ἵνα μὴ εἰς κρῖμα συνέρ-
† Cætera autem quum niatis. † *At reliqua vt* veneto, disponam.
χησθε. τὰ δὲ λοιπὰ ὡς ἂν ἔλθω, διατάξομαι.

CAP. XII. 16.

De autem spiritualibus, fratres, nolo
Περὶ δὲ τ̃ πνευματικ̃ν, ἀδελφοί, οὐ θέλω
‖ esse vos ignorare. Scitis quoniã quũ Gentes *essetis*, ad
ὑμᾶς ἀγνοεῖν. οἴδατε ὅτι ὅτε ἔθνη τε, πρὸς
‖ eunte. simulachra muta, prout ducebamini, † *abducti*.
τὰ εἴδωλα τὰ ἄφωνα, ὡς ἂν ἤγεσθε, ἀπαγόμενοι.
Ideo notum facio vobis, quòd nemo in spiritu Dei
διὸ γνωρίζω ὑμῖν ὅτι οὐδεὶς ἐν πνεύματι θεοῦ
loquens, dicit anathema Iesum. Et nemo potest
λαλῶν, λέγει ἀνάθεμα Ἰησοῦν. καὶ οὐδεὶς δύναται
εἰπεῖν,

dicere, ‖Dominum Iesum, si non in Spiritu sancto. ‖Dominum Iesus, nisi

εἰπεῖν, κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ.

*Divisiones verò gratiarum sunt: at idem ‖Spiri- * Diuisiones

διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσί, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦ- ‖ autem

tus. Et *divisiones* ministrationum sunt, & idem * divisiones

μα. καὶ διαιρέσεις διακονιῶν εἰσι, καὶ ὁ αὐτὸς * verò

Dominus. Et divisiones operationum sunt, at

κύριος. καὶ διαιρέσεις ἐνεργημάτων εἰσὶν, ὁ δὲ

idem † est Deus, * efficiens omnia in omnibus. Vni- * qui operatur

αὐτὸς ἐστὶ θεὸς ὁ ἐνεργῶν τὰ πάντα ἐν πᾶσιν. ἑ-

cuique autem datur manifestatio Spiritus ad

κάστῳ δὲ δίδοται ἡ φανέρωσις τοῦ πνεύματος πρὸς

vtilitatem. ‖Huic quidē *enim* per Spiritum da- ‖ Alij

τὸ συμφέρον. ᾧ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δί-

tur sermo sapientiæ: alij autem sermo scientiæ, secūdùm

δοται λόγος σοφίας, ἄλλῳ δὲ λόγος γνώσεως, κατὰ τὸ

eundem Spiritum: Alteri *autem* fides in eodem Spi-

αὐτὸ πνεῦμα· ἑτέρῳ δὲ πίστις, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύ-

ritu: alij *autem* ‖dona sanitatum, in * eodem ‖ gratia

ματι· ἄλλῳ δὲ χαρίσματα ἰαμάτων, ἐν τῷ αὐτῷ * vno

Spiritu: Alij *verò* operationes virtutum,

πνεύματι· ἄλλῳ δὲ ἐνεργήματα δυνάμεων,

alij *autem* propheria, alij *autem* discretiones spi-

ἄλλῳ δὲ προφητεία, ἄλλῳ δὲ διακρίσεις πνευ-

rituum, ‖alteri *verò* genera linguarum: alij *autē* interpre- ‖ alij

μάτων, ἑτέρῳ δὲ γένη γλωσσῶν· ἄλλῳ δὲ ἑρμη-

tatio * linguarum. Omnia autem hæc operatur vnus * sermonū

νεία γλωσσῶν. πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ τὸ ἓν

atque idem Spiritus, diuidens *priuatim* singulis prout

καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα, * διαιροῦν ἰδίᾳ ἑκάστῳ καθὼς * διαιρεῖ

vult. Sicut enim corpus vnum est, & mem-

βούλεται. καθάπερ γὰρ τὸ σῶμα ἓν ἐστι, καὶ μέ-

bra habet multa, omnia autem membra corporis

λη ἔχει πολλὰ, πάντα δὲ τὰ μέλη τοῦ σώματος τοῦ

† vnius multa existentia, vnum * est corpus, ita & Christus: † quū sint

ἑνὸς πολλὰ ὄντα, ἓν ἐστι σῶμα· οὕτω καὶ ὁ χριστός· * tamē sunt

Etenim in vno Spiritu nos omnes in vnum
καὶ γὰρ ἐν ἑνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάντες εἰς ἓν
Gentiles, corpus baptizati sumus, siue Iudæi, siue *Græci,
σῶμα ἐβαπτίσθημεν, εἴτε Ἰουδαῖοι, εἴτε Ἕλληνες,
vnò Spiritu siue serui, siue liberi: & omnes in †vnum Spiritum
εἴτε δοῦλοι, εἴτε ἐλεύθεροι· καὶ πάντες εἰς ἓν πνεῦμα
* Nam & tum potati sumus. *Etenim corpus non est vnũ mem-
ἐποτίσθημεν. καὶ γὰρ τὸ σῶμα οὐκ ἔστιν ἓν μέ-
brum, sed multa. Si dixerit pes, Quoniã non
λος, ἀλλὰ πολλά. ἐὰν εἴπῃ ὁ πούς, ὅτι οὐκ
§ ideo sum manus, non sum de corpore: num §ob hoc
εἰμὶ χεὶρ, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος· οὐ παρὰ τοῦτο
non est de corpore? Et si dixerit auris,
οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος; καὶ ἐὰν εἴπῃ τὸ οὖς,
Quoniã non sum oculus, non sum de corpore:
ὅτι οὐκ εἰμὶ ὀφθαλμός, οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ σώματος·
num *ob hoc non est de corpore? Si totum
οὐ παρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος; εἰ ὅλον τὸ
corpus oculus, vbi auditus? si totum audiens, vbi
σῶμα ὀφθαλμός, ποῦ ἡ ἀκοή; εἰ ὅλον ἀκοή, ποῦ ἡ
odoratus? Nunc autem Deus posuit membra, vnũquodq;
*τίθημι σωφρόσυνη νυνὶ δὲ ὁ θεὸς *ἔθετο τὰ μέλη, ἕν ἕκαστον
† Quòd eorum in corpore, sicut voluit. †si vnũ
*ἐθέλω, ἢ αὐτῶν ἐν τῷ σώματι, καθὼς *ἠθέλησεν. εἰ δὲ
ἐθελέω essent omnia vnũ membrũ, vbi corpus? Nũc autẽ mul-
τὰ τὰ πάντα ἓν μέλος, ποῦ τὸ σῶμα; νυνὶ δὲ πολ-
ta quidẽ membra, vnũ autẽ corpus. Non potest autem ocu-
λὰ μὲν μέλη, ἓν δὲ σῶμα. οὐ δύναται δὲ ὁ ὀφθαλ-
*Opera tua lus dicere manui, *Vsum tui non habeo: aut iterum
μὸς εἰπεῖν τῇ χειρὶ, χρείαν σου οὐκ ἔχω· ἢ πάλιν
non indi-geo: * Nõ estis mihi ne-cessarij. caput pedibus, †Vsum vestri non habeo: Sed
κεφαλὴ τοῖς ποσὶ, χρείαν ὑμῶν οὐκ ἔχω· ἀλλὰ
§ quæ vi-dentur multò magis §putata membra corporis
πολλῷ μᾶλλον τὰ δοκοῦντα μέλη τοῦ σώματος
infirmiora esse, necessariora sunt: Et quæ
ἀσθενέστερα ὑπάρχειν, ἀναγκαῖά ἐστι· καὶ ἃ
δοκοῦ-

putamus ignobiliora † esse corporis, his honorem abundantiorem *circumponimus: & ‡ inhonesta nostra honestatem abundantiorem habent. Ac honesta ‡ nostra, *non usum habent: sed Deus contemperauit corpus, ‖carenti abundantiorem *dans honorem: Vt non sit schisma in corpore, sed idipsum pro inuicem solicita sint membra: Et †sive patitur vnũ membrũ, compatiuntur omnia membra: †si quid siue gloriatur vnum membrũ, congaudent omnia membra: Vos autem estis corpus Christi, & membra *ex parte. Et quosdã quidẽ posuit Deus in ecclesia primùm Apostolos, secundò Prophetas, tertiò doctores, deinde virtutes, exinde ‡ dona curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum. ‡Num omnes Apostoli? *num omnes prophetæ? ‖num omnes doctores? *num omnes virtutes? †Num omnes *dona habent curationum? ‡num omnes linguis loquuntur? ‡num omnes

† membra

* circumdamus: ‡ quæ sunt

‡ autem * nullius egent:

* ευγκερασε ‖ei cui deerat, *tribuẽdo

† si quid

* de membro.

‡ gratias

‡ Nũquid

* nũquid, * gratiam

interpretantur? Æmulamini autem charismata me-
διερμηνεύσει; ζηλοῦτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ κρείττονα
* excellentiorem — lioria E sdhuc *superadditam excellentiam* viam vobis demonstro.
ταῦτα. Καὶ ἔτι καθ' ὑπερβολὴν ὁδὸν ὑμῖν δείκνυμι.

CAP. XIII. ιγ'.

Si linguis hominum loquar & ἘΑΝ ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν
‖ velut — angelorum, charitatem autem non habeã, factus sum ‖ ex so- ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠ-
nans, aut cymbalum tinniens. Et si habuero pro- χῶν, ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. καὶ ἐὰν ἔχω προ-
phetiam, & noverim mysteria omnia & omnem φητείαν, καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν
scientiam, & si habuero omnem fidem, ita vt mõ- τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε
* transferam, — tes * transferre, charitatem autẽ non habuero, nihil sum. ὄρη * μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδέν εἰμι.
† distribuero in cibos pauperum — Et si † insumã ædẽdo pauperes omnes facultates meas, καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου
* tradidero — & si * tradam corpus meum ‡ vt ardeam, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καυθήσωμαι,
‡ ita ‖ habuero, — charitatem autẽ nõ ‖ habeam, nihil * iuuor. Charitas ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. Ἡ ἀγάπη
= mihi prodest. — † longanimis est, benigna est: charitas nõ æmulatur, cha- μακροθυμεῖ, χρηστεύεται· ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, ἡ ἀ-
§ patiens — ritas non agit perperam, non inflatur. Non * indecorè agit, γάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ
* χρηστεύεται — non quærit † sua, non irritatur, non cogitat οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται
* est ambitiosa, — malum. Non gaudet super ‡ iniustitia, congaudet autem τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ
† quæ sunt — veritati: Omnia suffert, omnia credit, omnia spe- ἀληθείᾳ· πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλ-
‡ iniquitate: — rat, omnia sustinet. Charitas nunquam excidit, πίζει, πάντα ὑπομένει. Ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκ-
πίπτει·

cidit: siue *vero* prophetiæ ‡ *abolebuntur*, siue
πίς, εἴτε ὁ προφητεῖαι καταργηθήσον), εἴτε
lingue cessabunt, siue scientia * *abolebi-*
γλῶσσαι παυσονται, εἴτε γνῶσις καταργηθή-
tur. Ex parte |*vero* cognoscimus, & ex parte pro-
σεται. ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους προ-
pheramus. Quum autē venerit ‖ perfectum, *tunc* quod ‡ex
φητεύομεν. ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ
parte ‡ *abolebitur.* Quum essem ‡ *infans*, vt
μέρους καταργηθήσεται. ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς
‡ *infans* loquebar, vt ‡ *infans* sapiebam, vt ‡ *infans*
νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος
cogitabam. Quādo autē factus sum vir, * *aboleui* quæ
ἐλογιζόμην· ὅτε γέγονα ἀνήρ, κατήργηκα τὰ
| *infantia.* Videmus *enim* nunc per speculum in æ-
τοῦ νηπίου. βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰ-
nigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc
νίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· ἄρτι
cognosco ex parte, tunc autem cognoscam sicut
γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ * ἐπιγνώσομαι καθὼς
& cognitus sum. Nunc autē manent fides, spes, cha-
καὶ * ἐπεγνώσθην. νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀ-
ritas, tria hæc, maior autem horum † charitas.
γάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

‡ euacuabuntur
* destruetur.
* παύομαι
* καταργέω
‖ enim
‖ quod est
† est
‡ euacuabitur.
‡ paruulus
* φρονέω
* euacuaui
‖ erat paguuli.
* ἐπιγινώσκω

CAP. XIIII. ιδ'.

Sectamini charitatem, æmulamini *vero* spiritalia, magis autem vt prophetetis. ‡ *Nam loquens*
Διώκετε τὴν ἀγάπην, ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευματικά, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. ὁ γὰρ λαλῶν
lingua, non hominibus loquitur, sed Deo: ne-
γλώσσῃ, οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ, ἀλλὰ θεῷ· οὐ-
mo enim audit: spiritu autem loquitur mysteria. ‡ *At*
δεὶς γὰρ ἀκούει, πνεύματι δὲ λαλεῖ μυστήρια. ὁ δὲ
prophetans, hominibus loquitur *ædificationem & *
προφητεύων, ἀνθρώποις λαλεῖ οἰκοδομὴν καὶ

‡ Qui enim loquitur
‡ Nam qui prophetat,
* ad

exhortationem, & consolationem. ‖ Loquens lin-
παράκλησιν καὶ παραμυθίαν. ὁ λαλῶν γλώσ-
gua, seipsum ædificat: † at prophetans, eccle-
σῃ, ἑαυτὸν οἰκοδομεῖ· ὁ δὲ προφητεύων, ἐκκλη-
siam ædificat. Volo autem omnes vos loqui
σίαν οἰκοδομεῖ. θέλω δὲ πάντας ὑμᾶς λαλεῖν
linguis, magis autem vt prophetetis. Maior
γλώσσαις, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε. μείζων
enim prophetans, quàm loquens linguis: * præ-
γὰρ ὁ προφητεύων, ἢ ὁ λαλῶν γλώσσαις, ἐκτὸς
si non interpretetur, vt ecclesia ædificationem
εἰ μὴ διερμηνεύῃ, ἵνα ἡ ἐκκλησία οἰκοδομὴν
accipiat. Nunc autem, fratres, si venero ad vos
* λάβῃ. νυνὶ δέ, ἀδελφοί, ἐὰν ἔλθω πρὸς ὑμᾶς
linguis loquens, quid vobis prodero, ‖ si non vobis
γλώσσαις λαλῶν, τί ὑμᾶς ὠφελήσω, ἐὰν μὴ ὑμῖν
loquar aut in reuelatione, aut in scientia, aut in pro-
λαλήσω ἢ ἐν ἀποκαλύψει, ἢ ἐν γνώσει, ἢ ἐν προ-
phetia, aut in doctrina? Tamen † inanima vocem
φητείᾳ, ἢ ἐν διδαχῇ; ὅμως τὰ ἄψυχα φωνὴν
dantia, siue tibia, siue cithara, ‡ si distinctionem
διδόντα, εἴτε αὐλὸς, εἴτε κιθάρα, ἐὰν διαστολὴν
soni num nō dederint, quomodo scietur § id
τοῖς φθόγγοις μὴ δῶ, πῶς * γνωσθήσεται τὸ αὐ-
bia cantatum, aut citharizatum? Etenim si in-
λούμενον, ἢ τὸ κιθαριζόμενον; καὶ γὰρ ἐὰν ἄδη-
tam vocem tuba det, quis ‖ apparabitur ad
λον φωνὴν σάλπιγξ δῶ, τίς παρασκευάσεται
† nisi ma-
πόλεμον; οὕτω καὶ ὑμεῖς διὰ τῆς γλώσσης εὔ-
nifestum
‡ scietur id quod dicitur?
μὴ εὔσημον λόγον δῶτε, πῶς γνωσθήσεται τὸ
dictum? eritis enim in aëre loquentes.
λαλούμενον; ἔσεσθε γὰρ εἰς ἀέρα λαλοῦντες.
§ Tot, si contingerit, genera ‖ vocum sunt in † mundo
τοσαῦτα, εἰ * τύχοι, γένη φωνῶν ἐστιν ἐν κόσμῳ
καὶ

& nihil † *eorum mutum.* Si ergo nescierο † sine voce est.
πχὴ ϑδὲν αὐτῶν ἄφωνον. ἐὰν οὖν μὴ εἰδῶ τὴν
virtutem vocis, ero * *loquenti* barba- * ei cui loquor
δύναμιν τ̃ φωνῆς, ἐσομαι τῷ λαλοῦντι βάρβα-
rus: & ‡ *loquens in me* barbarus. Sic & vos, ‡ qui loquitur, mihi
12 ρος, καὶ ὁ λαλῶν, ἐν ἐμοὶ βάρβαρος. οὕτω καὶ ὑμεῖς,
quoniã æmulatores estis spirituum: ad ædifica-
ἐπὶ ζηλωταί ἐστε πνευμάτων, πρὸς τὴν οἰκοδο-
tionem ecclesiæ quærite vt abundetis.
μὴν τῆς ἐκκλησίας ζητεῖτε, ἵνα περισσεύητε.
‡ *Quapropter loquens* lingua, oret vt ‡ Et ideo qui loquitur
13 διὸ ὁ λαλῶν γλώσσῃ, προσευχέσθω ἵνα
interpretetur. * *Si enim* orem lingua, * Nam si
14 διερμηνεύῃ. ἐὰν γὰρ προσεύχωμαι γλώσσῃ, τὸ
spiritus meus orat: at mens mea † *infructuosa* est. † autem * sine fructu
πνεῦμά μου προσεύχεται, ὁ δὲ νοῦς μου ἄκαρπος ἐστί.
Quid ergo est Orabo spiritu, ora-
15 τί οὖν ἐστί; προσεύξομαι τῷ πνεύματι, προσεύ-
bo autem & mente: psallam spiritu, psallam verò
ξομαι δὲ καὶ τῷ νοΐ· ψαλῶ τῷ πνεύματι, ψαλῶ δὲ
& mente. Cæterùm si benedixeris spiritu,
16 καὶ τῷ νοΐ. ἐπεὶ ἐὰν εὐλογήσῃς τῷ πνεύματι, ὁ
† *implens* locum idiotæ, quomodo dicet, A- † qui supplet
ἀναπληρῶν (ϖ) τόπον τοῦ ἰδιώτου, πῶς ἐρεῖ τὸ ἀ-
men, super * *tua gratiarum actione? quandoquidē quid dicis* ne- * tuam benedictionem? quoniam quid
μὴν, ἐπὶ τῇ σῇ εὐχαριστίᾳ; ἐπεὶ τί λέγεις οὐκ
scit. ‡ Tu quidē *enim* bene gratias agis: sed al- dicas,
17 οἶδε. σὺ μὲν γὰρ καλῶς εὐχαριστεῖς· ἀλλ' ὁ ἕτε-
ter non ædificatur. Gratias ago Deo meo, ‡ Nam
18 ρος οὐκ οἰκοδομεῖται. εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου,
‡ *omnibus vobis magis linguis loquens.* Sed ‡ quod omnium vestrum lingua loquor.
19 πάντων ὑμῶν μᾶλλον γλώσσαις λαλῶν. ἀλλ'
in ecclesia volo quinque verba * *per intelligentiã meã* * sensu meo
ἐν ἐκκλησίᾳ θέλω πέντε λόγους διὰ τοῦ νοός μου
loqui, vt & alios instruam, quàm decē ‡ *millia ser-* ‡ millia verbor. m
λαλῆσαι, ἵνα καὶ ἄλλους * κατηχήσω, ἢ μυρίους λό- * καὶ ηχέω

[a] nolite mones in lingua. Fratres, [b] ne pueri efficiamini
γνες ἐν γλώσσῃ. ἀδελφοὶ, μὴ παιδία γίνεσθε
[†] parvuli sensibus: sed malitia [†] pueri estote: at sensi-
τῇ φρεσὶν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιάζετε, τῇ δὲ φρε-
[‡] autem bus [‡] perfecti estote. In lege scriptum est, Quoniã
σὶ τέλειοι γίνεσθε. ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται, ὅτι
in aliis linguis, & in labiis aliis loquar
ἐν ἑτερογλώσσοις καὶ ἐν χείλεσιν ἑτέροις λαλήσω
populo huic: & nec sic exaudient me,
τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ οὐδ' οὕτως εἰσακούσονταί μου,
dicit Dominus. Itaque linguæ in signum sunt,
λέγει κύριος. ὥστε αἱ γλῶσσαι εἰς σημεῖόν εἰσιν,
[§] Prophe- non fidelibus, sed infidelibus: [†] at prophe-
τίæ autem οὐ τοῖς πιστεύουσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις· ἡ δὲ προφη-
tia non infidelibus, sed fidelibus. Si
τεία οὐ τοῖς ἀπίστοις, ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν. ἐὰν
[‖] unum, ergo conueniat ecclesia vniuersa in ‖ idipsum, & om-
οὖν συνέλθῃ ἡ ἐκκλησία ὅλη ἐπὶ τὸ αὐτὸ, καὶ πάν-
nes linguis loquantur, intrent autem idiotæ
[*] εἰσέρχο- τες γλώσσαις λαλῶσιν, [*] εἰσέλθωσι δὲ ἰδιῶται
μαι aut infideles, [†] non dicent quòd insanitis? Si autem om-
[†] nónne ἢ ἄπιστοι, οὐκ ἐροῦσιν ὅτι μαίνεσθε; ἐὰν δὲ πάν-
nes propherent, intret autẽ quis infidelis vel-
τες προφητεύωσιν, εἰσέλθῃ δέ τις ἄπιστος ἢ
diota, conuincitur ab omnibus, diiudicatur ab
ἰδιώτης, ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων, ἀνακρίνεται ὑπὸ
omnibus: Et sic occulta cordis eius
πάντων, καὶ οὕτω τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτοῦ
manifesta fiunt: & ita cadens in faciem
φανερὰ γίνεται, καὶ οὕτω πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον
adoabit Deum, pronuncians quòd Deus ve-
[*] προσκυ- * προσκυνήσας τῷ θεῷ, ἀπαγγέλλων ὅτι ὁ θεὸς ὄν-
νέω τως ἐν ὑμῖν ἐστι. Τί οὖν ἐστιν, ἀδελφοί; ὅταν συ-
nenitis, vnusquisq; vestrûm psalmum habet, doctrinam habet,
νέρχησθε, ἕκαστος ὑμῶν ψαλμὸν ἔχει, διδαχὴν ἔχει
γλῶσ-

linguam habet, apocalypsin habet, interpretationē habet: omnia ad ædificationem fiant. Siue lin-
γλώσσαν ἔχῃ, ἀποκάλυψιν ἔχῃ, ἑρμηνείαν ἔχῃ. πάντα πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω. εἴτε γλώσ-
gua quis loquatur, secūdum duos aut ‡ *plurimùm* tres, & per ‡ vt plu-
σῃ τις λαλεῖ, κατὰ δύο ἢ τὸ πλεῖστον τρεῖς, καὶ ἀνὰ tum
partes, & vnus interpretetur. Si autē nō fuerit in-
μέρος, καὶ εἷς διερμηνευέτω. ἐὰν δὲ μὴ ᾖ διερ-
terpres, taceat in ecclesia: sibi ipsi autem loqua-
μηνευτής, σιγάτω ἐν ἐκκλησίᾳ ἑαυτῷ δὲ λαλείτω
tur & Deo. Prophetæ ‡ duo aut tres | *loquan-* ‡ autem
καὶ τῷ θεῷ. προφῆται δύο ἢ τρεῖς * λαλείτωσαν | dicant: &
tur, & alij* diiudicent † Si verò alij re- cæteri
καὶ οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν. ἐὰν δὲ ἄλλῳ * ἀπο- * λαλέω
uelatum fuerit sedenti, prior taceat Po- † Quòd
κεκαλυμμένον καθημένῳ, ὁ πρῶτος σιγάτω. δύ- * ἀποκα-
testis enim *per vnum* omnes † *singuli* prophetare: λύπτομαι
νασθε γὰρ καθ' ἕνα πάντες ἕκαστοι προφητεύειν, ‡ per sin-
vt omnes discant, & omnes † *consolatione affi-* gulos
ἵνα πάντες μανθάνωσι, καὶ πάντες παρακαλῶν- ‡ exhor-
ciantur. Et spiritus prophetarum, prophetis | *sub-* tentur.
ται. καὶ πνεύματα προφητῶν προφήταις ὑ- ‖ subiectæ
jiciuntur. Non enim est dissensionis Deus, sunt.
ποτάσσεται. οὐ γάρ ἐστιν ἀκαταστασίας ὁ θεός,
sed pacis: † vt in omnibus ecclesiis san- † sicut &
ἀλλὰ εἰρήνης, ὡς ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁ-
ctorum ‡. Mulieres *vestræ* in ecclesiis ta- ‡ doceo.
γίων. αἱ γυναῖκες ὑμῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγα-
ceant, non enim permittitur eis loqui, sed sub-
τωσαν. οὐ γὰρ * ἐπιτέτραπται αὐταῖς λαλεῖν, ἀλλ' ὑ- * ἐπιτρέ-
ditas esse, sicut & Lex dicit. Si autē quid πω
ποτάσσεσθαι, καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει. εἴ δέ τι
discere volunt, ‡ *in domo* *proprios* viros in- ‡ domi
μαθεῖν ἐθέλουσιν, ἐν οἴκῳ τοὺς ἰδίους ἄνδρας ἐπε- * μανθάνω
terrogent. Turpe enim est in ecclesia mulieri-
ρωτάτωσαν. αἰσχρὸν γάρ ἐστιν ἐν ἐκκλησίᾳ γυναι-

‖ processit? bus loqui. An à vobis verbum Dei ‖ exiit? aut
ξὶν λαλῆσαι. ἢ ἀφ' ὑμᾶς μόνους κατήντησεν; εἴ τις δοκεῖ προ-
* κατα- in vos solos peruenit? Si quis videtur pro-
ντάω pheta esse aut spiritualis, cognoscat quæ scri-
φήτης εἶναι ἢ πνευματικός, ἐπιγινωσκέτω ἃ γρά-
bo vobis, quia Domini sunt mandata. Si autē quis i-
φω ὑμῖν, ὅτι κυρίου εἰσὶν ἐντολαί. εἰ δέ τις ἀ-
† ignora- gnorat, † ignorat esto. Itaque, fratres mei, æmulamini
γνοεῖ, ἀγνοείτω. ὥστε, ἀδελφοί μου, ζηλοῦτε τὸ
‖ nolite prophetare: & loqui linguis ‖ ne prohibe-
προφητεύειν, καὶ τὸ λαλεῖν γλώσσαις μὴ * κωλύε-
* κωλύω te. Omnia ‖ decenter & secūdùm ordinem fiant
τε. πάντα εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω.

CAP. XV.

Notum facio autē vobis, fratres, Euangelium quod
ΓΝωρίζω δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὸ εὐαγγέλιον ὃ
‖ prædica- ‖ euangelizauí vobis, quod & accepistis, in quo &
* εὐαγ- statis. Per quod & † seruamini, quo sermone euangeli-
γελίζω εὐηγγελισάμην ὑμῖν, ὃ καὶ * παρελάβετε, ἐν ᾧ καὶ
† saluami- zarim vobis, si tenetis, nisi ‖ non frustrà cre-
ni, qua ra- στήκετε, δι' οὗ καὶ σώζεσθε, τίνι λόγῳ εὐηγγελι-
tione prædicauerim σάμην ὑμῖν, εἰ κατέχετε, ἐκτὸς εἰ μὴ εἰκῇ ἐπι-
didistis. Tradidi enim vobis in primis quod &
στεύσατε. παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις ὃ καὶ
accepi: quoniam Christus mortuus est pro pecca-
* παρα- * παρέλαβον, ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρ-
λαμβάνω tis nostris, secundùm scripturas. Et quia sepultus est, & quia
τιῶν ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφάς. καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι
resurrexit tertia die, secundùm scripturas. Et quia
ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, κατὰ τὰς γραφάς. καὶ ὅτι
‖ post hoc vndecim. ‖‖ quàm ‖ simul: visus est Cephæ, ‖ deinde duodecim. Deinde visus est ‖‖
ὤφθη Κηφᾷ, εἶτα τοῖς δώδεκα. ἔπειτα ὤφθη ἐ-
pra quingentis fratribus ‖ semel, ex quibus
πάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφάπαξ, ἐξ ὧν οἱ

πλείους

† *plures* manent vsque adhuc: quidã autẽ & dormie- † multi
πλείους μένουσιν ἕως ἄρτι, τινες δὲ καὶ ἐκοιμήθη- * κοιμῶν
runt. Deinde visus est Iacobo: deinde Aposto-
7 σαν. ἔπειτα ὤφθη Ἰακώβῳ, εἶτα τοῖς ἀποστό-
lis omnibus. Nouissimè autẽ omnium, tamquam ab-
8 λοις πᾶσιν. ἔσχατον δὲ πάντων, ὡσπερεὶ τῷ ἐκ-
ortiuo, visus est & mihi. Ego enim sum mini-
9 τρώματι, ὤφθη κἀμοί. ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ ἐλά-
mus Apostolorum, qui non sum * *sufficiens* vocari * dignus
χιστος τῶν ἀποστόλων, ὃς οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς καλεῖσθαι
Apostolus: quoniã persequutus sum ecclesiam Dei.
ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ.
Gratia autem Dei sum † quod sum: & gratia eius *quæ* in † id
10 χάριτι δὲ θεοῦ εἰμι ὅ εἰμι, καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἡ εἰς
me nõ ‡ *inanis facta est*, sed abundantius illis omni- ‡ vacua
ἐμὲ οὐ κενὴ ἐγενήθη, ἀλλὰ περισσότερον αὐτῶν πάν-
fuit:
bus laborauí: non ego autem, sed gratia Dei *quæ*
των ἐκοπίασα· οὐκ ἐγὼ δέ, ἀλλὰ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ ἡ
† *eum me.* Siue * *igitur* ego, siue illi: sic † mecum.
11 σὺν ἐμοί. εἴτε οὖν ἐγώ, εἴτε ἐκεῖνοι, οὕτω * enim
prædicamus, & sic credidistis. Si autẽ Christus
12 κηρύσσομεν, καὶ οὕτως ἐπιστεύσατε. εἰ δὲ χριστὸς
prædicatur quòd à mortuis resurrexit, quomodo dicunt
κηρύσσεται ὅτι ἐκ νεκρῶν * ἐγήγερται, πῶς λέγουσί * ἐγείρε-
quidam in vobis, quoniã resurrectio mortuorum non est? Si *ται*
13 τινες ἐν ὑμῖν, ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν; εἰ
autẽ resurrectio mortuorum non est, neque Christus resurre-
δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν, οὐδὲ χριστὸς ἐγήγερ-
xit. Si autẽ Christus non resurrexit, inanis ‖ *vtique* ‖ est ergo
14 ται. εἰ δὲ χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ
prædicatio nostra, inanis † autẽ & fides vestra. Inueni- † est
15 κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ καὶ ἡ πίστις ὑμῶν. εὑρισκό-
mur autem & nos falsi testes Dei, quoniã * te- * testimo-
stimonium dixi-
mus aduersus Deum
μεθα δὲ καὶ ἡμεῖς ψευδομάρτυρες τοῦ θεοῦ, ὅτι ἐμαρ-
stati sumus de Deo, quòd suscitauerit Christum: quem non * μαρτυ-
τυρήσαμεν κατὰ τοῦ θεοῦ ὅτι ἤγειρε τὸν χριστόν· ὃν οὐκ ῥεῖ

suscitauit, si *vtique* mortui non resurgunt. ‡Si
πήγερεν, εἴπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται. Εἰ γὰρ
enim mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit.
νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται.

‡Si *vero* Christus non resurrexit, vana * fides ve-
Εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑ-
stra: adhuc estis in peccatis vestris. †Nempe ⊕
μῶν, ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἄρα καὶ οἱ
dormientes in Christo perierunt. Si in
κοιμηθέντες ἐν Χριστῷ ἀπόλοντο. Εἰ ἐν τῇ
vita hac sperantes sumus in Christo tantùm, mi-
ζωῇ ταύτῃ ἠλπικότες ἐσμὲν ἐν Χριστῷ μόνον, ε-
serabiliores omnibus hominibus sumus. Nunc autē
λεεινότεροι πάντων ἀνθρώπων ἐσμέν. νυνὶ δὲ
Christus resurrexit à mortuis, primitiæ dormien-
Χριστὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμη-
tium *factus est*. Quoniā *enim* per hominem mors,
μένων ἐγένετο. ὅπερ γὰρ δι' ἀνθρώπου θάνατος,
& per hominem resurrectio mortuorum. ‡Sicut enim
καὶ δι' ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν. ὥσπερ γὰρ
in Adam omnes moriuntur, ita & in
ἐν τῷ Ἀδὰμ πάντες ἀποθνήσκουσιν, οὕτω καὶ ἐν
Christo omnes viuificabuntur. Vnusquis-
τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποιηθήσονται. ἕκα-
que autē in †*proprio* ordine, primitiæ Christus, dein-
στος δὲ ἐν τῷ ἰδίῳ τάγματι, ἀπαρχὴ Χριστός, ἔπει-
de ij qui * Christi *in adventu* eius. Deinde
τα οἱ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ. εἶτα τὸ
finis, quum tradiderit regnum Deo &
τέλος, ὅταν παραδιδῷ τὴν βασιλείαν τῷ θεῷ καὶ
Patri: quum †*aboleuerit* omnem principatum & *omnem*
πατρί· ὅταν καταργήσῃ πᾶσαν ἀρχὴν καὶ πᾶσαν
autem potestatem & virtutem. Oportet *enim* illum regna-
ἐξουσίαν καὶ δύναμιν. δεῖ γὰρ αὐτὸν βασι-
re, ‡*vsque quo* ponat omnes inimicos sub
λεύειν, ἄχρις οὗ θῇ πάντας τοὺς ἐχθροὺς ὑπο-
τοὺς πο-

§ *pedes suos.* * *Vltimus inimicus abolebitur*

§ pedibus eius.

26 τοὺ ποδας αὐτ̃. ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται

* Nouissima autem inimica

mors. Omnia enim subiecit sub § *pe-*

27 ὁ θάνατος. πάντα γὰρ * ὑπέταξεν ὑποκάτω τοὺ πο-

destruetur

dei eius. Quum autẽ dicat, *quòd* omnia subiecta sunt †,

§ pedibus

δας αὐτ̃. ὅταν δὲ εἴπῃ ὅτι πάντα ὑποτέτακται,

* ὑποδάτω

manifestũ quòd excepto illo subijciente ei omnia.

† ei: sine dubio, præter eũ qui subiecit

δῆλον ὅτι ἐκτὸς τοὺ ὑποτάξαντος αὐτῷ τὰ πάντα.

Quum autẽ subiecta fuerint illi omnia, tunc & ipse

28 ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς

filius *subijcietur* illi *subijcienti* sibi omnia,

* subiectus erit illi qui

ὁ υἱὸς ὑποταγήσετ̃ τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα,

subiecit

vt sit Deus omnia in omnibus. Alioquin quid fa-

29 ἵνα ᾖ ὁ θεὸς τὰ πάντα ἐν πᾶσι. ἐπεὶ τί ποιή-

cient † *baptizari* pro mortuis, si omnino mor-

‡ qui baptizantur

σουσιν οἱ βαπτιζόμενοι ὑπὲρ τ̃ νεκρῶν, εἰ ὅλως νε-

tui non resurgunt? ‡quid & baptizantur pro

§ vt

κροὶ οὐκ ἐγείρονται; ἵνα καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ τ̃ν

* *mortuis?* Quid & nos periclitamur ‖ *per omnem ho-*

* illis? vt ‖ omni hora? Quotidie

30 νεκρῶν; τί καὶ ἡμεῖς κινδυνεύομεν πᾶσαν ὥ-

ram? *Per diem* morior, per vestram

31 ραν; καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω, νὴ τὴν ὑμετέραν

† *gloriationem*, quã habeo in Christo Iesu Domino nostro.

† gloriam, fratres,

καύχησιν, ἣν ἔχω ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

Si (secũdum hominem) ad bestias pugnaui ‡ *in Ephe-*

‡ Ephesi, quid mihi

32 εἰ κατὰ ἄνθρωπον * ἐθηριομάχησα ἐν Ἐφέ-

so, quod mihi commodum, si mortui non resurgunt? mandu-

* θηριομαχέω

σῳ, τί μοι τὸ ὄφελος, εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται; φά-

cemus & bibamus, cras enim moriemur. § *Ne*

§ Nolite seduci.

γωμεν καὶ πίωμεν· αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν. μὴ

errate. Corrumpunt mores bonos colloquia mala.

πλανᾶσθε. φθείρουσιν ἤθη χρηστὰ ὁμιλίαι κακαί.

Euigilate ‖ *iuste*, & † *ne peccate.* ignoran-

‖ iuste, † nolite peccare.

ἐκνήψατε δικαίως, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε· ἀγνω-

tiam enim Dei quidam habent. ad § *pudorem* vobis lo-

§ reuerentiam

σίαν γὰρ θεοῦ τινες ἔχουσι· πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν λέ-

quor. Sed dicet aliquis, Quomodo resurgunt mortui?

γε. ἀλλ' ἐρεῖ τις, πῶς ἐγείρονται οἱ νεκροί, καὶ

‖ veniunt? quali autem corpore ‖ veniunt? Insipiens, tu quod seminas,

ποίῳ δὲ σώματι ἔρχονται; ἄφρον, σὺ ὃ σπείρεις,

‖ nisi prius non vivificatur, ‖ si non moriatur. Et quod semi-

οὐ ζῳοποιεῖται, ἐὰν μὴ ἀποθάνῃ. καὶ ὃ σπείρεις,

† quod futurum est

nas, non corpus † oriturum seminas, sed nu-

‖ ut puta.

ρεῖς, οὐ τὸ σῶμα τὸ γενησόμενον σπείρεις, ἀλλὰ γυ-

* τυχαίω

dum granum, ‖ si contigerit, tritici, aut alicuius cæterorum.

μνὸν κόκκον, εἰ * τύχοι, σίτου, ἢ τινος τῶν λοιπῶν.

‖ autem ‖ vult:

Ut Deus illi dat corpus, sicut ‖ vult,

ὁ δὲ θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶμα, καθὼς ἠθέλησε, καὶ

& vnicuique seminum proprium corpus. Non

καὶ ἑκάστῳ τῶν σπερμάτων τὸ ἴδιον σῶμα. οὐ πᾶσα

omnis caro, eadem caro, sed alia *quidem* homi-

πᾶσα σὰρξ, ἡ αὐτὴ σὰρξ, ἀλλὰ μὲν ἀνθρώ-

num, alia *autem* caro pecorum, alia *vero* piscium,

πων, ἄλλη δὲ σὰρξ κτηνῶν, ἄλλη δὲ ἰχθύων,

alia *autem* volucrum. Et corpora cælestia, &

ἄλλη δὲ πτηνῶν. καὶ σώματα ἐπουράνια, καὶ

corpora terrestria: sed alia quidem cæle-

σώματα ἐπίγεια· ἀλλ' ἑτέρα μὲν ἡ τῶν ἐπουρανίων

‖ claritas

stium gloria, alia autem terrestrium. Alia ‖ gloria

δόξα, ἑτέρα δὲ ἡ τῶν ἐπιγείων. ἄλλη δόξα

solis, & alia ‖ gloria lunæ, & alia ‖ gloria stellarum.

ἡλίου, καὶ ἄλλη δόξα σελήνης, καὶ ἄλλη δόξα ἀστέρων.

‖ claritate.

Stella enim a stella differt in ‖ gloria. Sic &

ἀστὴρ γὰρ ἀστέρος διαφέρει ἐν δόξῃ. οὕτω καὶ

resurrectio mortuorum, seminatur in corruptione,

ἡ ἀνάστασις τῶν νεκρῶν, σπείρεται ἐν φθορᾷ,

† surget

† *surgit* in incorruptione. Seminatur in ‖ ignobi-

‖ ignobilitate, surget

ἐγείρεται ἐν ἀφθαρσίᾳ. σπείρεται ἐν ἀτι-

nia, *exsurgit* in gloria. Seminatur in infirmi-

μίᾳ, ἐγείρεται ἐν δόξῃ· σπείρεται ἐν ἀσθε-

‖ surget

tate, ‖ *surgit* in virtute. Seminatur corpus

νείᾳ, ἐγείρεται ἐν δυνάμει. σπείρεται σῶμα

ψυχι-

animale, † *surgit* corpus spiritale. * est corpus * Sic
ψυχικὸν, ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν. ἔστι σῶμα
animale, & est *corpus* spiritale. † Ita & scri- † Sicque
ψυχικὸν, καὶ ἔστι σῶμα πνευματικόν. Οὕτω καὶ γέ-
ptum est: Factus est primus homo Adam in
γραπται, ἐγένετο ὁ πρῶτος ἄνθρωπος Ἀδὰμ εἰς
animam viuentem. nouissimus Adam in spiritum viui-
ψυχὴν ζῶσαν· ὁ ἔσχατος Ἀδὰμ εἰς πνεῦμα ζωο-
ficantem. Sed non prius ‡ spiritale, sed * ‡ quod est
ποιοῦν. ἀλλ' οὐ πρῶτον τὸ πνευματικὸν, ἀλλὰ τὸ * quod
animale, deinde † spiritale. Primus ho-
ψυχικὸν, ἔπειτα τὸ πνευματικόν. ὁ πρῶτος ἄν-
mo de terra, terrenus: secundus homo,
θρωπος ἐκ γῆς, χοϊκός· ὁ δεύτερος ἄνθρωπος, ὁ
Dominus de cœlo †. Qualis terrenus, tales & terre- † cœlestis.
κύριος ἐξ οὐρανοῦ. οἷος ὁ χοϊκὸς, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊ-
ni: & qualis cœlestis, tales & cœlestes.
κοί· καὶ οἷος ὁ ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι.
Et sicut portauimus imagineṁ terreni, por- * Igitur
καὶ καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φο-
temus & imagineṁ cœlestis. Hoc autẽ
ρέσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου. τοῦτο δέ
dico, fratres, quia caro & sanguis regnum Dei
φημι, ἀδελφοὶ, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν θεοῦ
iure hereditario possidere non possunt, neque corruptio incor-
* κληρονομῆσαι οὐ δύνανται, οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφ- * κληρονο-
ruptelã † iure hereditario possidet. Ecce mysterium vobis di- μέω
θαρσίαν κληρονομεῖ. ἰδοὺ μυστήριον ὑμῖν λέ- † possidebit.
co: Omnes quidem ‡ non *dormiemus*, omnes autem im- ‡ resurge-
γω· πάντες μὲν οὐ κοιμηθησόμεθα, πάντες δὲ ἀλ- mus: sed non
mutabimur. In momento, in ictu oculi, in * οὐ
λαγησόμεθα. ἐν ἀτόμῳ, ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἐν * ἀλλ' οὐ
nouissima tuba, (tuba canet enim) & mortui re- § Hiero. ve-
τῇ ἐσχάτῃ σάλπιγγι. σαλπίσει γὰρ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐγ- rsio atque a-
surgent incorrupti: & nos immutabimur. gnoscit.
θήσονται ἄφθαρτοι, καὶ ἡμεῖς * ἀλλαγησόμεθα. * ἀλλ' οὐ

Oportet enim corruptibile hoc induere incorru-
* ἐνδύω δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο * ἐνδύσασθαι ἀφθαρ-
ptionē: & mortale hoc induere immortalitatem.
σίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν.
Quum autem *corruptibile hoc induerit incorru-*
ὅταν δὲ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀφθαρ-
ptionem, & mortale hoc induerit immortalitatem, tunc
σίαν, καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσηται ἀθανασίαν, τότε
fiet sermo *ille scriptus: Absorpta est*
* καταπόθη γέγραμμένος, * κατεπόθη ὁ
‖ est mors in victoria. Vbi tuus, mors, stimulus? vbi
θάνατος εἰς νῖκος. ποῦ σου, θάνατε, τὸ κέντρον; ποῦ
† est mors tua, *sepulchrum*, victoria? At stimulus * mortis, pec-
σου ᾅδη, τὸ νῖκος; τὸ δὲ κέντρον τοῦ θανάτου, ἁ-
* autem ‖ est. vir- catum ‖: *at potentia* peccati, Lex. At
μαρτία· ἡ δὲ δύναμις τῆς ἁμαρτίας, ὁ νόμος. Τῷ δὲ
tus verò
§ autē gra- Deo † *gratia danti* nobis victoriam per Dominum
τιας τῷ διδόντι ἡμῖν τὸ νῖκος διὰ τοῦ κυρίου
dedit
nostrū Iesum Christum. Itaque, fratres mei dilecti,
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ὥστε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί,
* & stabiles estote, * immobiles: abundantes in
ἑδραῖοι γίνεσθε, ἀμετακίνητοι, περισσεύοντες ἐν
opere Domini semper, scientes quòd labor
τῷ ἔργῳ τοῦ κυρίου πάντοτε, εἰδότες ὅτι ὁ κόπος
vester non est inanis in Domino.
ὑμῶν οὐκ ἔστι κενὸς ἐν κυρίῳ.

CAP. XVI. ις'.

* collectis ‖ fiene De autem * *collecta* quæ in sanctos, sicut ordina-
Περὶ δὲ τῆς λογίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους, ὡσπερ διέτα-
ui ecclesiis Galatiæ, ita & vos
ξα ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας, οὕτω καὶ ὑμεῖς
‖ Sabbati facite. Per vnam ‖ *Sabbatorum* vnusquisq; vestrum
ποιήσατε. κατὰ μίαν σαββάτων ἕκαστος ὑμῶν
† ei bene placuerit: apud se reponat recondens, quòd † *bene fuerit*-
* τιθέτω παρ' ἑαυτῷ * τιθέτω θησαυρίζων, ὅ τι ἐὰν εὐοδω-

θῇ ἵνα

ferit: vt non quum venero, tunc collectæ fiant.
ταμίνα μὴ ὅταν ἔλθω, τότε λογίαι γίνωνται.
Q mautem adfuero, quos probaueritis per * præsens
3 ὅταν δὲ παραγένωμαι, οὓς ἐὰν δοκιμάσητε δι'
epistolas, hos mittam perferre gra-
ἐπιστολῶν, τούτους πέμψω ἀπενεγκεῖν τὴν χά-
tiam vestram in Hierusalem. ‡ Si verò fuerit dignum ‡ Quòd
4 ριν ὑμῶν εἰς Ἰερουσαλήμ. ἐὰν δὲ ἦ ἄξιον τοῦ
§ me proficisci, cum me profisciscentur. Ve- § vt & ego
πορεύεσθαι, σὺν ἐμοὶ πορεύσονται. ἐλεύ-
niam autem ad vos quum Macedoniam pertransiero. cam, mecũ ibunt.
σομαι δὲ πρὸς ὑμᾶς, ὅταν μακεδονίαν
*Macedoniam enim pertransibo. Apud vos autem for- * nam
6 μακεδονίαν γὰρ διέρχομαι. πρὸς ὑμᾶς δὲ τυ-
sitan manebo, vel etiam hyemabo: vt vos me
χὸν παραμενῶ, πρὸς καὶ παραχειμάσω, ἵνα ὑμεῖς με
deducatis, quocumque iero. Nolo enim
7 προπέμψητε, ὅ ἐὰν πορεύωμαι. οὐ θέλω γὰρ
vos modò in transitu videre, spero ‖ verò tempus ali- ‖ enim me
ὑμᾶς ἄρτι ἐν παρόδῳ ἰδεῖν, ἐλπίζω γὰρ χρόνον τι-
quod manere apud vos, si Dominus permiserit. aliquantulum temporis
να ἐπιμεῖναι πρὸς ὑμᾶς, ἐὰν ὁ κύριος ἐπιτρέπῃ.
Pe manebo autẽ † in Epheso vsque ad Pentecosten. † Ephesi
8 ἐπιμενῶ δὲ ἐν Ἐφέσῳ ἕως τῆς πεντηκοστῆς.
Ostium enim mihi apertum est magnum & * efficax, & * euidens
9 θύρα γάρ μοι * ἀνέῳγε μεγάλη καὶ ἐνεργὴς, καὶ * ἀνοίγω
aduersarij multi. Si autem venerit Timotheus, vi-
ἀντικείμενοι πολλοί. ἐὰν δὲ ἔλθῃ Τιμόθεος, βλέ-
10 dete vt sine timore sit apud vos. nam o-
πετε ἵνα ἀφόβως γένηται πρὸς ὑμᾶς. τὸ γὰρ ἔρ-
pus ‡ Domini operatur sicut & ego. Ne quis ergo ‡ enim
11 γον κυρίου ἐργάζεται ὡς κἀγώ. μή τις οὖν
illum ‡ nihili faciat. Deducite autem illum in pa- § spernat.
αὐτὸν * ἐξουθενήσῃ. προπέμψατε δὲ αὐτὸν ἐν εἰ-
* ἐξουθενήσῃ
ce, vt veniat ad me. expecto enim illum cum
ρήνῃ, ἵνα ἔλθῃ πρός με· ἐκδέχομαι γὰρ αὐτὸν μετὰ

fratribus. De autem Apollo frate, * vobis notum facio quoniam

τῶν ἀδελφῶν. περὶ δὲ ἀπολλὼ τοῦ ἀδελφοῦ,

multum rogaui eum, vt veniret ad vos

πολλὰ παρεκάλεσα αὐτὸν, ἵνα ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς

cum fratribus: & ‖ omnino non fuit voluntas

μετὰ τῶν ἀδελφῶν· καὶ πάντως οὐκ ἦν θέλημα

vt nunc veniret: veniet autem quum * opportunitatē habuerit.

ἵνα νῦν ἔλθῃ· ἐλεύσεται δὲ ὅταν * εὐκαιρήσῃ.

Vigilate, ‖ state in fide, viriliter age-

γρηγορεῖτε, στήκετε ἐν τῇ πίστει, ἀνδρίζε-

gite, ‖ fortificamini. Omnia vestra in charitate

σθε, κραταιοῦσθε. πάντα ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ

fiant. Obsecro autem vos, fratres, no-

γινέσθω. παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, οἶ-

‖ & Fortunati, quoniam sunt * sanctorū ordinauerunt * τάττω ‖ subditi estis eiusmodi,

δατε τὴν οἰκίαν στεφανᾶ, ὅτι ἐστὶν ἀπαρχὴ τῆς

Achaiæ, & in ministerium * sanctis * se

ἀχαΐας, καὶ εἰς διακονίαν τοῖς ἁγίοις ἔταξαν

ipsos: Vt & vos ‖ subijciamini tali-

ἑαυτούς· ἵνα καὶ ὑμεῖς ὑποτάσσησθε τοῖς τοιού-

bus: & omni cooperanti & laboranti.

τοις, καὶ παντὶ τῷ συνεργοῦντι καὶ κοπιῶντι.

Gaudeo autem in præsentia Stephanæ & For-

χαίρω δὲ ἐπὶ τῇ παρουσίᾳ στεφανᾶ καὶ φορ-

† id quod vobis deerat, ipsi ‖ & * ἀναπαύω ‖ Cognoscite ergo qui eiusmodi sunt.

τουνάτου καὶ ἀχαϊκοῦ, ὅτι τὸ ὑμῶν ὑστέρημα οὗτοι

tunati & Achaïci, quoniam † vestri defectionem ii

ἀνεπλήρωσαν. ἀνέπαυσαν γὰρ τὸ ἐμὸν πνεῦ-

supplenerunt. Refecerunt enim ‖ meum spiri-

μα καὶ τὸ ὑμῶν. ἐπιγινώσκετε οὖν τοὺς τοιούτους.

tum & vestrum. ‖ Agnoscite ergo tales.

Salutant vos ecclesiæ Asiæ.

ἀσπάζονται ὑμᾶς αἱ ἐκκλησίαι τῆς ἀσίας.

‖ domestica sua † apud quos & hospitor.

Salutant vos in Domino multum Aquila &

ἀσπάζονται ὑμᾶς ἐν κυρίῳ πολλὰ ἀκύλας καὶ

Priscilla, cum ‖ ea quæ in domo eorum ecclesia †.

πρίσκιλλα, σὺν τῇ κατ' οἶκον αὐτῶν ἐκκλησίᾳ.

ἀσπά-

Salutant vos fratres omnes. Salutate † *alij alios* in osculo sancto. Salutatio † *invicem*
ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀδελφοὶ πάντες. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἁγίῳ. ὁ ἀσπασμὸς
mea manu Pauli. Si quis non amat Dominum
τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου. εἴ τις οὐ φιλεῖ τὸν κύριον
Iesum Christum, sit anathema. ‡ Maran atha. Gra- * *nostrum*
Ἰησοῦν Χριστόν, ἤτω ἀνάθεμα. μαρὰν ἀθά. ἡ χά- ‡ *Dominus*
ria Domini ‡ Iesu Christi * *cum vobis.* Charitas *noster ve-*
ρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μεθ' ὑμῶν. ἡ ἀγάπη ‡ *nostri*
mea cum omnibus vobis in Christo Iesu. Amen. * *vobiscū,*
μου μετὰ πάντων ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ἀμήν.

Ad Corinthios prior scripta est à Philip-
Πρὸς Κορινθίους πρώτη ἐγράφη ἀπὸ Φιλίπ-
pis per Stephanam, & Fortunatum, &
πων διὰ Στεφανᾶ, καὶ Φορτουνάτου, καὶ
Achaïcum & Timotheum.
Ἀχαϊκοῦ καὶ Τιμοθέου.

AD CORINTHIOS EPISTOLA secunda.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

CAPVT PRIMVM. Κεφ. α.

PAVLVS Apostolus Iesu Christi, per
ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, διὰ
voluntatem Dei, & Timotheus frater,
θελήματος θεοῦ, καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς,

† quæ est Corinthi,

ecclesiæ Dei † *existenti in Corintho*, cum

τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ τῇ οὔσῃ ἐν κορίνθῳ, σὺν τοῖς

* qui sunt sanctis omnibus * *existentibus in tota* Achaïa: Gratia

ἁγίοις πᾶσι τοῖς οὖσιν ἐν ὅλῃ τῇ ἀχαΐᾳ. χάρις

vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Ie-

ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰη-

su Christo. Benedictus Deus & Pater Domini

σοῦ χριστοῦ. εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου

nostri Iesu Christi, pater misericordiarum, & Deus

ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῶν οἰκτιρμῶν, καὶ θεὸς

§ Qui consolatur

totius consolationis: § *Consolans* nos in

πάσης παρακλήσεως· ὁ παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ

§ vt possimus & ipsi

omni tribulatione nostra: § *ad posse nos con-*

πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν, εἰς τὸ δύνασθαι ἡμᾶς πα-

* sunt ‖ exhortationē, qua exhortamur &

solati eos qui * in omni pressura, per ‖ *consolatio-*

ρακαλεῖν τοὺς ἐν πάσῃ θλίψει, διὰ τῆς παρακλή-

nem, qua consolatione afficimur ipsi à Deo. Quoniā

σεως, ἧς παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ. ὅτι

sicut abundant passiones Christi in

καθὼς περισσεύει τὰ παθήματα τοῦ χριστοῦ εἰς

nobis, ita per Christum abundat & consolatio

ἡμᾶς, οὕτω διὰ χριστοῦ περισσεύει καὶ ἡ παράκλησις

† exhortatione,

nostra. Sive autem tribulamur, pro vestra † *con-*

ἡμῶν. εἴτε δὲ θλιβόμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν πα-

* quę operatur tolerantiam

solatione, & salute * *effecta in tole-*

ρακλήσεως καὶ σωτηρίας τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑπο-

rantia earundem passionum quas & nos patimur:

μονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν·

§ est pro vobis: § exhortamur, pro vestra exhortatione

Et spes nostra firma ‡ *super vos.* Sive § *con-*

καὶ ἐλπὶς ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν· εἴτε πα-

solatione afficimur, super vestra consolatione & sa-

ρακαλούμεθα, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως καὶ σω-

lute: scientes quòd sicut socij estis passio-

τηρίας· εἰδότες ὅτι ὥσπερ κοινωνοί ἐστε τῶν παθη-

* eritis

num, sic * & consolationis. Non enim volu-

μάτων, οὕτω καὶ τῆς παρακλήσεως. οὐ γὰρ θέλο-

μεν ὑ-

mus vos ignorare, fratres, de tribulatione nostra | facta *nobis* in Asia: quoniã †*secundum exuperantiam* grauati sumus supra virtutem: ita vt *perdutare* nos etiam viuere. Sed ipsi in nobismetipsis ‡ *decretum* mortis habuimus, vt non fidentes simus in nobisipsis, sed in Deo §*excitante* mortuos. Qui *ex tanta morte eripuit nos & eruit: in quem sperauimus quoniã & adhuc eripiet, coadiuuantibus & vobis pro nobis oratione, vt ex ‖ *multis* personis, † *illa* in *nos donatio* per multos gratiæ agantur pro *vobis* Nam gloriatio nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ, quòd in simplicitate & sinceritate Dei, ‡non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conuersati sumus in hoc mundo: abundantiùs autem ad vos. Non enim alia scribimus vobis, *nisi* quàm quæ §*legitis*, *aut & agnoscitis*. Spero autẽ quòd & vsque in finem *agnoscetis*. Sicut & ‖ *agnouistis* nos ex parte, quia gloriatio vestra sumus, sicut & vos nostra in die Domini nostri Iesu.

1 quæ est
† supra modum
* taderet
§ responsum
§ qui suscitat
* de tantis periculis
* ῥύομαι
‖ multarũ facierum
† eius quæ in nobis est donationis
* nobis.
‡ &
* ἀναγράφω
§ legistis & cognouistis.
* cognoscetis.
‖ cognouistis

ex parte, quia gloriatio vestra sumus, sicut
ἀπὸ μέρους, ὅτι καύχημα ὑμῶν ἐσμέν, καθάπερ
& vos nostra in die Domini nostri Ie-
καὶ ὑμεῖς ἡμῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰη-
sus Christi. Et hac confidentia vo-
σοῦ Χριστοῦ. καὶ ταύτῃ τῇ πεποιθήσει ἐβου-
* πείθω lui venire ad vos prius, vt secun-
λόμην πρὸς ὑμᾶς πρότερον, ἵνα δευτέ-
† transire dam gratiam haberetis: Et per vos † venire in Mace-
ραν χάριν ἔχητε, καὶ δι' ὑμῶν διελθεῖν εἰς Μακε-
donian, & iterum à Macedonia venire ad
δονίαν, καὶ πάλιν ἀπὸ Μακεδονίας ἐλθεῖν πρὸς
vos, & à vobis deduci in Iu-
* πρόπεμ- ὑμᾶς, καὶ ὑφ' ὑμῶν * προπεμφθῆναι εἰς τὴν Ἰου-
ψαι dæam. Hoc ergo * deliberans, numquid le-
* quū vo- δαίαν. τοῦτο οὖν βουλευόμενος, μή τι ἄρα τῇ ε-
luissem, ‡ cogito, uitate vsus sum? Aut quæ ‡ delibero, secundùm carnē
λαφείᾳ ἐχρησάμην; ἢ ἃ βουλεύομαι, κατὰ σάρκα
§ Est est, ‡ delibero, vt sit apud me § Etiam etiam, & non non?
βουλεύομαι, ἵνα ᾖ παρ' ἐμοὶ τὸ ναὶ ναί, καὶ τὸ οὒ οὔ;
*fuit apud Fidelis autem Deus, quia sermo noster qui * ad vos
πιστὸς δὲ ὁ θεός, ὅτι ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς
‖ est in illo Est, † enim " qui est * κηρύσσω ‡ fait est Siluanum. & Timotheum, non ‡ factus est Etiam & Non: sed
οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ. ὁ γὰρ τοῦ θεοῦ υἱὸς Ἰησοῦς
Christus in vobis per nos prædicatus, per me &
χριστὸς ὁ ἐν ὑμῖν δι' ἡμῶν * κηρυχθείς, δι' ἐμοῦ καὶ
Σιλουανοῦ καὶ Τιμοθέου, οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὔ ἀλλὰ
§ Est in illo fuit. * Etiã in eo factus est. Quotquot enim promissiones
ναὶ ἐν αὐτῷ γέγονεν. ὅσαι γὰρ ἐπαγγελίαι θεοῦ
* in eo ‖ Est: ideo & per ipsum, † nostram. Quia autem confirmat nos vobis-cum in Christo, & qui vnxit
Dei *, in illo ‖ Etiam, & in illo Amen, Deo
θεοῦ, ἐν αὐτῷ τὸ ναί, καὶ ἐν αὐτῷ τὸ ἀμήν, πρὸς δόξαν
ad gloriam † per nos. At confirmans vos nobis
δι' ἡμῶν. ὁ δὲ βεβαιῶν ὑμᾶς σὺν
in Christum, & vngens nos Deus:
ἡμῖν εἰς χριστόν, καὶ χρίσας ἡμᾶς θεός.

Qui & † *obsignans nos, & dans ar-* † signauit
22 ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς, καὶ δοὺς τὸν ἀρ- *rabonem* spiritus in cordibus nostris. nos, & dedit pignus
ραβῶνα τοῦ πνεύματος ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν.

Ego autem testem Deum inuoco in
23 Ἐγὼ δὲ μάρτυρα τὸν θεὸν ἐπικαλοῦμαι ἐπὶ meam animam, quòd parcens vobis non vltrà ve-
τὴν ἐμὴν ψυχήν, ὅτι φειδόμενος ὑμῶν οὐκέτι ἦλ- ni in Corinthum. Non quia dominamur vestræ
24 θον εἰς Κόρινθον. οὐχ ὅτι κυριεύομεν ὑμῶν τῆς fidei: sed *cooperatores sumus gaudij vestri. *adiutores
πίστεως, ἀλλὰ συνεργοί ἐσμεν τῆς χαρᾶς ὑμῶν. nam fide statis.
τῇ γὰρ πίστει ἑστήκατε.

CAP. II. β'.

*Iudicaui autē mihipsi hoc, non iterum in tristi- *Statui au-
1 Ἔκρινα δὲ ἐμαυτῷ τοῦτο, τὸ μὴ πάλιν ἐν λύ- tia ad vos † venire. Si enim ego contristo vos, tem hoc ipsum a-
2 πῃ πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν. Εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, pud me, ne † venirem.
& quis est ‡ *lætificans me, si non contristatus* ‡ qui me
3 καὶ τίς ἐστιν ὁ εὐφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπούμενος lætificet, nisi qui cō-
ex me? Et scripsi vobis hoc ipsum, vt * *ne ve-* tristatur
ἐξ ἐμοῦ; καὶ ἔγραψα ὑμῖν τοῦτο αὐτό, ἵνα μὴ ἐλ- * non quū
niens, tristitiam super tristitiā habeā, de quib' oportuerat me gau- venero,
θὼν λύπην σχῶ ἀφ' ὧν ἔδει με χαί- * ἔχω
dere, ‖ *confisus* in omnibus vobis, quia meum gau- ‖ cōfidens
ρειν, πεποιθὼς ἐπὶ πάντας ὑμᾶς, ὅτι ἡ ἐμὴ χα- dium, omnium vestrûm est. † Ex *enim* multa tribulatione † Nam
4 ρὰ πάντων ὑμῶν ἐστιν. ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως & angustia cordis scripsi vobis, per multas
καὶ συνοχῆς καρδίας ἔγραψα ὑμῖν, διὰ πολλῶν lacrymas: non vt contristemini, sed charitatem
δακρύων, οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην vt sciatis quam habeam abundantiùs in * *vos.* Si * vobis.
5 ἵνα γνῶτε ἣν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς. Εἰ

autē quis contristauit, non me contristauit: sed ex
parte, vt non onerem omnes vos. † Sufficiens tali obiurgatio hæc quæ ¶ a pluribus.
Ita vt econtrario magis * vos condonare &
consolemini: ne forte abundantiori tristitia
abſorbeatur ‖ talis. Ideo obsecro vos
† confirmare in illum charitatem. * In hoc enim &
scripsi, vt cognoscam † probationem vestram, si in om-
nia obedientes sitis. Cui autē aliquid condonastis, & ego. ¶ &
enim ego siquid condonaui, * cui condonaui, propter vos,
in ‖ facie Christi: Vt non † circumue-
niamur à satana: non enim eius * intelligentia i-
gnoramus. ‡ Veniens autē in Troadem § ad Euan-
gelium Christi, & * ostio mihi aperto in Do-
mino. Non habui ‖ relaxationem spiritui meo, † eo
quod non inuenerim Titum fratrem meum: sed * vale-
dicens eis, exij in Macedoniam. At
Deo ¶ gratia, semper § triumphanti nos in

* λυπέω
¶ Sufficit illi qui eiusmodi est, § sit
* donetis & consolemini:
‖ qui eiusmodi est. Propter quod
* κατανύσσω
† vt confirmetis
* Ideo
‡ experimentū vestrum, an in omnibus
§ nam
* quod
‖ persona
† circumueniamur
* cogitationes
‡ Quum veniſſem
§ propter
* ostium mihi apertum esset
‖ requiem
† eo quod non inuenerim
* valefaciēs eis, profectus sum
¶ autem
§ qui triūphat

Christo *: & odorem notitiæ suæ ‖ma-
τῷ χριστῷ, καὶ τὴν ὀσμὴν τῆς γνώσεως αὐτοῦ φα-
nifestantes per nos in omni loco. Quia Christi
15 νεροῦντι δι' ἡμῶν ἐν παντὶ τόπῳ. ὅτι χριστοῦ
†bona fragrantia sumus Deo, in *seruatis, & in
εὐωδία ἐσμὲν τῷ θεῷ ἐν τοῖς σῳζομένοις καὶ ἐν
‡pereuntibus. Hic quidem odor mortis in
16 τοῖς *ἀπολλυμένοις. οἷς μὲν ὀσμὴ θανάτου εἰς
mortem, ‖illis autem odor vitæ in vitam. Et ad
θάνατον, οἷς δὲ ὀσμὴ ζωῆς εἰς ζωήν. καὶ πρὸς
hæc quis *idoneus? Non enim sumus, sicut ‖reli-
17 ταῦτα τίς ἱκανός; οὐ γάρ ἐσμεν, ὡς οἱ λοι-
qui, *cauponantes* verbum Dei: sed vt ex
ποί, καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ὡς ἐξ
sinceritate, sed sicut ex Deo, coram Deo,
εἰλικρινείας, ἀλλ' ὡς ἐκ θεοῦ, κατενώπιον τοῦ θεοῦ,
in Christo loquimur.
ἐν χριστῷ λαλοῦμεν.

CAP. III. γ'.

Incipimus iterum nosmetipsos commendare? *si non
1 ΑΡχόμεθα πάλιν ἑαυτοὺς συνιστάνειν; εἰ μὴ
egemus, sicut quidam, commendatitiis epistolis ad
χρῄζομεν, ὡς τινες, συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς
2 vos, aut ex vobis *commendatitia*? Epistola nostra
ὑμᾶς, ἢ ἐξ ὑμῶν συστατικῶν; ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν
3 vos estis, scripta in cordibus nostris, †co-
ὑμεῖς ἐστε, ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, γι-
gnita & lecta ab omnibus homini-
νωσκομένη καὶ ἀναγινωσκομένη ὑπὸ πάντων ἀνθρώ-
bus: Manifestati quoniam estis epistola Christi, mi-
πων· φανερούμενοι ὅτι ἐστὲ ἐπιστολὴ χριστοῦ *διακονη-
nistrata à nobis, * inscripta non atramẽto, sed
θεῖσα ὑφ' ὑμῶν, ἐγγεγραμμένη οὐ μέλανι, ἀλλὰ
Spiritu Dei ‖ viuentis: non in tabulis lapideis, sed ‖ viui-
πνεύματι θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλαξὶ λιθίναις, ἀλλ'

* Iesu?
‖ manifestat
* φανερόω
† bonus odor
* iis qui salui fiũt, ‖ iis qui pereunt. Aliis
* ἀπόλλυμαι
‖ aliis
* tam
‖ plurimi, adulterantes
* aut nunquid
† quæ scitur & legitur
* διακονέω
* &

in tabulis cordis carnalibus. Fiduciam autem
ἐν πλαξὶ καρδίας σαρκίναις. πεποίθησιν δὲ
talem habemus per Christum ad Deum:
τοιαύτην ἔχομεν διὰ τοῦ χριστοῦ πρὸς τὸν θεόν.
Non quod sufficientes simus à nobis ipsis cogitare aliquid,
οὐχ ὅτι ἱκανοί ἐσμεν ἀφ' ἑαυτῶν λογίσασθαί τι,
quasi ex nobis ipsis, sed sufficientia nostra ex Deo:
ὡς ἐξ ἑαυτῶν, ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν ἐκ τοῦ θεοῦ.
Qui & idoneos fecit nos ministros noui testamen-
ὃς καὶ ἱκάνωσεν ἡμᾶς διακόνους καινῆς διαθή-
ti, non *litteræ, sed ‖spiritus: nam litera
κης, οὐ γράμματος, ἀλλὰ πνεύματος· τὸ μὲν γὰρ γράμ-
occidit, at spiritus †vivificat. ‡Si vero
μα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα ζωοποιεῖ. Εἰ δὲ
ministratio mortis in litteris §insculpta
διακονία τοῦ θανάτου ἐν γράμμασιν ἐντετυπω-
fuit in lapidibus, facta fuit in gloria, ita vt non *possint
μένη ἐν λίθοις, ἐγένετο ἐν δόξῃ, ὥστε μὴ δύασθαι
intueri filios Israël in faciem Moy-
ἀτενίσαι τοὺς υἱοὺς ἰσραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον μωϋ-
si, propter gloriam vultus eius ‖a-
σέως, διὰ τὴν δόξαν τοῦ προσώπου αὐτοῦ τὴν κα-
bolendam: Quomodo non magis ministratio
ταργουμένην. πῶς οὐχὶ μᾶλλον ἡ διακονία
spiritus erit in gloria? †Si enim ministerium
τοῦ πνεύματος ἔσται ἐν δόξῃ; Εἰ γὰρ ἡ διακονία
damnationis *gloria ‡, multò magis §abundabit
τῆς κατακρίσεως, δόξα, πολλῷ μᾶλλον περισσεύει
ministerium iustitiæ in gloria. *Etenim nō glo-
ἡ διακονία τῆς δικαιοσύνης ἐν δόξῃ. καὶ γὰρ οὐ δε-
rificatū est ‖illud glorificatum in hac parte, propter
δόξασται τὸ δεδοξασμένον ἐν τούτῳ τῷ μέρει, εἵνεκεν
excellentem gloriam. Si enim †abolen-
τῆς ὑπερβαλλούσης δόξης. Εἰ γὰρ τὸ καταργού-
dum, per gloriam, multò magis *manens in gloria.
μενον, διὰ δόξης, πολλῷ μᾶλλον τὸ μένον ἐν δόξῃ.
ἔχον-

§ est.
‖ litera, ‖ spiritus:
† enim * autem, ‡ Quod § deformata
* possent intendere filij
‖ quæ euacuantur.
† Nam si ministratio * in ‡ est, § abundat * Nam nec
* δοξάζω
‖ quod claruit
† quod euacuatur, est *quod manet, est

Habentes igitur talem ſpem, multa fidu-
12 ἔχοντες οὖν τοιαύτην ἐλπίδα, πολλῇ παῤῥησ-
cia vtimur. Et non ſicut Moyſes ponebat ve-
13 ίᾳ χρώμεθα. καὶ οὐ καθάπερ Μωϋσῆς ἐτίθει κά-
lamen ſuper faciem ſuam, † *ad non intue-*
λυμμα ἐπὶ τὸ πρόσωπον ἑαυτοῦ πρὸς τὸ μὴ ἀτενί-
ri filios Iſrael in * *finem aboli-*
σαι τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος τοῦ καταργου-
ri. Sed ‡ *obdurauerunt cogitationes* eorum. Vſque
14 μένου. ἀλλ' ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν. ἄχρι
enim ‖ *hodie* idipſum velamen in lectione
γὰρ τῆς σήμερον τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει
veteris teſtamenti manet non reuelatum,
τῆς παλαιᾶς διαθήκης μένει μὴ ἀνακαλυπτόμενον,
(quod in Chriſto * *aboletur.*) Sed vſque ‖ *hodie,*
15 ὅτι ἐν Χριστῷ καταργεῖται. ἀλλ' ἕως σήμερον,
quum legitur Moyſes, velamen ſuper
ἡνίκα ἂν ἀναγινώσκεται Μωϋσῆς, κάλυμμα ἐπὶ τὴν
cor eorum poſitum eſt. Quum autem cõuerſus fuerit
16 καρδίαν αὐτῶν κεῖται. ἡνίκα δ' ἂν ἐπιστρέψῃ
ad Dominum, *circum*auferetur velamen. At Do-
17 πρὸς κύριον, περιαιρεῖται τὸ κάλυμμα. ὁ δὲ κύ-
minus † Spiritus eſt. Vbi autem Spiritus Domini, ibi
ριος τὸ πνεῦμά ἐστιν· οὗ δὲ τὸ πνεῦμα κυρίου, ἐκεῖ
libertas. Nos verò omnes, reuelata
18 ἐλευθερία. ἡμεῖς δὲ πάντες, * ἀνακεκαλυμμένῳ
facie gloriam Domini ſpeculantes,
προσώπῳ τὴν δόξαν κυρίου κατοπτριζόμενοι,
*eandem imaginem transformamur à ‡ *gloria in*
τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα ἀπὸ δόξης εἰς
gloriam, tamquam à Domini Spiritu.
δόξαν, καθάπερ ἀπὸ κυρίου πνεύματος.

† vt non intenderent filij
* faciem eius quod euacuatur.
‡ obtuſi ſunt ſenſus
* πωρόω
‖ in hodiernum diem
* euacuatur.
‖ in hodiernum diem
† autem
* ἀναλύπτω
* in ‡ claritate in claritatem,

CAP. IIII. δ'.

*Propter hoc habentes adminiſtrationem hanc,
1 Διὰ τοῦτο ἔχοντες τὴν διακονίαν ταύτην,
* Ideo

§ iuxta quod

§ *prout* misericordiã cõsequuti sum", non deficimus. Sed
καθὼς ἠλεήθημεν, οὐκ ἐγκακοῦμεν. ἀλλ'
abdicamus occulta dedecoris, non ambu-
ἀπειπάμεθα τὰ κρυπτὰ τῆς αἰσχύνης, μὴ περιπα-
lantes in astutia, neque adulterantes verbum
τοῦντες ἐν πανουργίᾳ, μηδὲ δολοῦντες τὸν λόγον τοῦ
* in Dei, sed * manifestatione veritatis commendantes
θεοῦ, ἀλλὰ τῇ φανερώσει τῆς ἀληθείας συνιστῶντες
nosmetipsos ad omnem conscientiam hominum, co-
ἑαυτοὺς πρὸς πᾶσαν συνείδησιν ἀνθρώπων, ἐνώ-
§ Quòd si ram Deo. ‖ *Si autẽ &* est opertum Euan-
πιον τοῦ θεοῦ. Εἰ δὲ καὶ ἔστι κεκαλυμμένον τὸ εὐαγ-
etiam * καλύπτω gelium nostrum, in † *pereuntibus* est oper-
† iis qui pereunt γέλιόν ἡμῶν, ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις ἐστὶ κεκαλυμ-
tum: In quibus Deus seculi huius excæcauit
μένον, ἐν οἷς ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε
* vt non fulgeat mentes infidelium, * *ad non splendendum* eis
τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ αὐγάσαι αὐτοῖς
illuminationem Euangelij gloriæ Christi, qui
τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ χριστοῦ, ὅς
est imago Dei *inuisibilis*. Nõ enim nosmetipsos
ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου. οὐ γὰρ ἑαυτοὺς
‖ nostrum, prædicamus, sed Christum Iesum Dominum ‖, nosipsu
κηρύσσομεν, ἀλλὰ χριστὸν ἰησοῦν κύριον, ἑαυτοὺς
§ qui dixit autem seruos vestros per Iesum. Quoniam Deus § *dixit*
δὲ δούλους ὑμῶν διὰ ἰησοῦν. ὅτι ὁ θεὸς ὁ εἰπὼν
* ipse de tenebris lucem splẽdescere, * *qui* illuxit in cor-
* λάμπω ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, ὃς ἔλαμψεν ἐν ταῖς καρ-
‖ claritatis dibus nostris, ad illuminationem scientiæ ‖ *gloriæ*
δίαις ἡμῶν, πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης
Dei in facie Iesu Christi. Habemus autem
τοῦ θεοῦ ἐν προσώπῳ ἰησοῦ χριστοῦ. ἔχομεν δὲ τὸν
thesaurum istum in fictilibus vasis, vt subli-
θησαυρὸν τοῦτον ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν, ἵνα ἡ ὑπερ-
mitas virtutis sit Dei, & non ex nobis.
βολὴ τῆς δυνάμεως ᾖ τοῦ θεοῦ, καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν.

ἐν παν-

In † *omni* tribulati, sed non * *coarctati*:
ἐν παντὶ θλιβόμενοι, ἀλλ' οὐ * στενοχωρούμενοι·
Hæsitantes, sed non ‡ *prorsus hærentes*. Persecutio-
9 ἀπορούμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξαπορούμενοι· διωκόμε-
nē ‖ *pati* sed non * *deseres*: *dejecti*,
νοι, ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλειπόμενοι· καταβαλλόμενοι,
sed non ‖ *pereuntes*: Semper mortificationem
10 ἀλλ' οὐκ ἀπολλύμενοι· πάντοτε τὴν νέκρωσιν
Domini Iesu in corpore † circumferentes, vt
τοῦ κυρίου ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι περιφέροντες, ἵνα
& vita Iesu in * *corpore nostro* manifestetur.
καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἡμῶν φανερωθῇ.
Semper enim nos § *viuentes*, in mortem tra-
11 ἀεὶ γὰρ ἡμεῖς οἱ ζῶντες, εἰς θάνατον * παρα-
dimur propter Iesum, vt & vita Iesu manife-
διδόμεθα διὰ ἰησοῦν, ἵνα καὶ ἡ ζωὴ τοῦ ἰησοῦ φανε-
stetur in mortali carne nostra. § *Itaque quidem* mors
12 ρωθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡμῶν. ὥστε ὁ μὲν θάνατος
in nobis operatur, *at* vita * *in vobis*. Habentes
13 ἐν ἡμῖν ἐνεργεῖται, ἡ δὲ ζωὴ ἐν ὑμῖν. ἔχοντες
autem eundem spiritum fidei, ‖ *secundùm* scri-
δὲ τὸ αὐτὸ πνεῦμα τῆς πίστεως, κατὰ τὸ γεγραμμέ-
ptum, Credidi, † *ideo* loquutus sum: & nos credimus,
νον, ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα· καὶ ἡμεῖς πιστεύομεν,
* *ideo* & loquimur: Scientes quoniã qui suscitauit
διὸ καὶ λαλοῦμεν· εἰδότες ὅτι ὁ ἐγείρας τὸν
Dominum Iesum, & nos ‡ *per Iesum* suscitabit, & § *af-*
κύριον ἰησοῦν, καὶ ἡμᾶς διὰ ἰησοῦ ἐγερεῖ, καὶ πα-
sistet cum vobis. *Nam* omnia * *propter vos*, vt
15 ραστήσει σὺν ὑμῖν. τὰ γὰρ πάντα δι' ὑμᾶς, ἵνα
gratia abundans, ‖ *per multorum* gratiarum
ἡ χάρις πλεονάσασα διὰ τῶν πλειόνων τὴν εὐχα-
actionem, abunder in gloriam Dei. † *Ideo*
ριστίαν, περισσεύσῃ εἰς τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ. διὸ
non deficimus: sed * *si & ille extra* noster ho-
16 οὐκ * ἐνκακοῦμεν· ἀλλ' εἰ καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρω-

† omnibus tribulationem patimur, * angustiamur: Aporiamur, * στενοχωρίῳ ‡ destituimur: § patimur, * derelinquimur: dejicimur: ‖ perimus: † nostro corporibus nostris ‡ qui viuimus, * παραδίδομι § ergo * autem ‖ sicut est † propter quod ‡ cum Iesu § cõstituet vobiscum. * enim ‖ per multos in † Propter quod ‖ licet is qui foris est * ἐνκακέω

mo corrumpatur, *sed ille intus renouatur.* Id

πος διαφθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται ἡμέρα

& die. *Nam momentanea leuitas* tribu-

καὶ ἡμέρα. Τὸ γὰρ παραυτίκα ἐλαφρὸν τῆς θλί-

lationis nostræ, *secundum excellentiam in excellentiam*

ψεως ἡμῶν, καθ' ὑπερβολὴν εἰς ὑπερβολὴν

æternum pondus gloriæ operatur nobis, Non

αἰώνιον βάρος δόξης κατεργάζεται ἡμῖν, μὴ

contemplantibus nobis *conspecta*, sed non

σκοπούντων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα, ἀλλὰ τὰ μὴ

conspecta: Nam conspecta, temporalia,

βλεπόμενα· τὰ γὰρ βλεπόμενα, πρόσκαιρα, τὰ

non conspecta, æterna.

δὲ μὴ βλεπόμενα, αἰώνια.

CAP. V.

Scimus enim quoniam si terrestris nostra domus

Οἴδαμεν γὰρ ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ

tabernaculi dissoluatur, ædificationem ex Deo habemus, do-

σκήνους καταλυθῇ, οἰκοδομὴν ἐκ θεοῦ ἔχομεν, οἰκί-

mum non manufactam, æternam in cælis. Et

αν ἀχειροποίητον, αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ

enim in hoc ingemiscimus, habitationem nostram quæ de

γὰρ ἐν τούτῳ στενάζομεν, τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ ἐξ

cælo superindui cupientes. Si tamen

οὐρανοῦ ἐπενδύσασθαι ἐπιποθοῦντες. Εἴγε

& vestiti, non nudi inueniamur. Etenim

καὶ ἐνδυσάμενοι, οὐ γυμνοὶ εὑρεθησόμεθα. Καὶ γὰρ

existentes in tabernaculo, ingemiscimus grauati,

οἱ ὄντες ἐν τῷ σκήνει στενάζομεν βαρούμενοι, ἐφ'

quo nolumus exspoliari, sed superuestiri: vt

ᾧ οὐ θέλομεν ἐκδύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσασθαι, ἵνα

absorbeatur mortale à vita. Qui au-

καταποθῇ τὸ θνητὸν ὑπὸ τῆς ζωῆς. Ὁ δὲ κατερ-

tem nos in ipsum hoc, Deus, dan-

γασάμενος ἡμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, θεός, ὁ δοὺς

ἡμῖν

† tamen is qui est ‡ de die in diem. Id enim quod in præsenti est momentaneum & leue § supra modum in sublimitate * in ‖ quæ videntur, ¶ quæ nō videntur. Quæ enim videntur, sunt * quæ autē nō videntur, sunt ‡ huius habitationis § quòd * sed ‖ Nam & † est, * ἐπενδύω * Nam & qui sumus in hoc * εὑρίσκω ‡ eo quòd § quod est * Qui autē efficit ‖ qui dedit nobis pignus

nobis arrabonem Spiritus: † Confidentes † Audētes
ἡμῖν τ ἀῤῥαβῶνα τ πνεύματος. θαῤῥοῦντες
igitur semper, & scientes quoniam * aduena in * dum sumus
οὖν πάντοτε, καὶ εἰδότες ὅτι ἐνδημοῦντες ἐν τῷ
corpore, peregrinamur à Domino. (Per fidem
σώματι, ἐκδημοῦμεν ἀπὸ τ κυρίου. διὰ πίστεως
enim ambulamus, ‡ non per speciem.) ‡ Confidimus autem, ‡ & ‡ Audemus
γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἴδους. θαῤῥοῦμεν δέ, * θαῤῥοῦμεν
& * probamus magis peregrinari à corpo- * bonam volūtatem habemus
καὶ εὐδοκοῦμεν μᾶλλον * ἐκδημῆσαι ἐκ τ σώμα-
re, & ‖ habitatum ire ad Dominum. Ideo & con- * ἐκδημῆσαι
τος, καὶ ἐνδημῆσαι πρὸς τ κύριον. διὸ καὶ φι- ‖ præsentes esse
tendimus, sive † incolentes, sive * migran- † absentes, * præsentes placere
λοτιμούμεθα, εἴτε ἐνδημοῦντες, εἴτε ἐκδημοῦ-
tes, beneplacentes ei esse. Nam omnes ‡ nos illi.
ντες, εὐάρεστοι αὐτῷ εἶναι. τοὺς γὰρ πάντας ἡμᾶς ‡ enim
manifestari oportet ante tribunal Chri-
φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν τ βήματος τ χρι-
sti, vt referat vnusquisque propria corporis, ‡ sed ‡ prout
στ, ἵνα * κομίσηται ἕκαστος τὰ ἰδίου τ σώματος, πρὸς * κομίζω
quæ gessit, sive bonum, sive malum. Scien-
ἃ ἔπραξεν, εἴτε ἀγαθόν, εἴτε κακόν. εἰδό-
tes ergo timorem Domini, hominibus suademus,
τες οὖν τ φόβον τ κυρίου, ἀνθρώποις πείθομεν,
Deo autem manifesti sumus. spero autem & in con
θεῷ δὲ * πεφανερώμεθα. ἐλπίζω δὲ καὶ ἐν τ συνει- * φανερόω
scientiis vestris * manifestari. Non enim iterum nos- * manifestos nos
δήσεσιν ὑμῶν πεφανερῶσθαι. οὐ γὰρ πάλιν ἑαυ- esse.
ipsos commendamus vobis, sed occasionem ‖ dantes ‖ damus
τοὺς συνιστάνομεν ὑμῖν, ἀλλὰ ἀφορμὴν διδόντες
vobis † gloriationis, de nobis, vt habeatis ad * ipsos † gloriādi pro
ὑμῖν καυχήσεως, ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα ἔχητε πρὸς τοὺς * eos qui
in facie ‡ glorianter, & non § corde. Sive ‡ glorian-
ἐν προσώπῳ καυχωμένους, καὶ οὐ καρδίᾳ. εἴτε tur, § in
enim mēte excedimus, Deo: sive * prudenter agimus, vobis. *sobrij sumus, * σωφρονοῦμεν
γὰρ * ἐξέστημεν, θεῷ· εἴτε σωφρονοῦμεν ὑμῖν.

¶ enim
† vrget
° æstimãtes
‡ ergo
* ἀποθνήσκω
§ Christus.
vt & qui viuunt,
* ei qui
¶ mortuus est, & resurrexit.
† hoc
° Et
@ iam nonimus.
§ Si qua ergo
* παρέρχω
* autem
¶ qui nos reconciliauit
† dedit
* Quoniã quidem
* posuit
* δέομαι
§ Eum qui non nouerat

Nam charitas ¶ Christi † *cohibet* nos * *iudicantes*
ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ χριστοῦ συνέχει ἡμᾶς, κρίναντας
hoc, quoniã si vnus pro omnibus mortuus est, † *ergo*
τοῦτο, ὅτι εἰ εἷς ὑπὲρ πάντων * ἀπέθανεν, ἄρα οἱ
omnes mortui sunt. Et pro omnibus mortuus est,
πάντες ἀπέθανον. καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν,
vt viuentes non iam sibi*ipsis* viuant, sed * *ipsi* pro
ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ
ipsis ¶ *morti* & *exacto* Itaque nos ex
αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι. ὥστε ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ
† *nunc* neminẽ nouimus secũdum carnẽ. °Si *verò* & cognouimus
νῦν οὐδένα οἴδαμεν κατὰ σάρκα. εἰ δὲ καὶ ἐγνώκαμεν
@ secũdum carnem Christum, sed & nunc nõ † *amplius cognosci-*
κατὰ σάρκα χριστόν, ἀλλὰ καὶ νῦν οὐκέτι γινώσκο-
mus. §*Itaque si quis* in Christo, noua creatura, ve-
§ μεν. ὥστε εἴ τις ἐν χριστῷ, καινὴ κτίσις· τὰ ἀρ-
tera transierunt, ecce facta sunt omnia noua.
* παρήλθεν, ἰδοὺ γέγονε τὰ πάντα καινά.
At omnia * ex Deo, ¶ *reconciliante* nos
τὰ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ τοῦ καταλλάξαντος ἡμᾶς
sibi*ipsi* per *Iesum* Christum & † *dante* nobis ministe-
ἑαυτῷ διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ, καὶ δόντος ἡμῖν τὴν διακο-
* Quoniã quidem Deus erat in Chri-
νίαν τῆς καταλλαγῆς. ὡς ὅτι θεὸς ἦν ἐν χρι-
sto mundum reconcilians sibi*ipsi*, non reputans
στῷ κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ, μὴ λογιζόμενος
illis delicta ipsorum, & ‡ *ponens* in no-
αὐτοῖς τὰ παραπτώματα αὐτῶν, καὶ θέμενος ἐν ὑ-
bis verbum reconciliationis. Pro Christo ergo
μῖν τὸν λόγον τῆς καταλλαγῆς. ὑπὲρ χριστοῦ οὖν
legatione fungimur, rãquam Deo exhortante per nos.
πρεσβεύομεν, ὡς τοῦ θεοῦ παρακαλοῦντος δι' ἡμῶν.
Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo.
* δεόμεθα ὑπὲρ χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ θεῷ.
§ Eum qui ‡ *Non non cognoscentem* peccatum, pro nobis peccatum
τὸν μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν
ἐποίησεν

fecit, vt nos efficeremur iustitia Dei in ipso.
ἐποίησεν, ἵνα ἡμεῖς γενώμεθα δικαιοσύνη θεοῦ ἐν αὐτῷ.

CAP. VI.

Συνεργοῦντες δὲ καὶ παρακαλοῦμεν μὴ εἰς κε-
1 cuum gratiam Dei, * *recipere vos.* (Ait enim,
νὸν τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, * δέξασθε ὑμᾶς. λέγει γάρ,
2 Tempore accepto exaudiui te, & in die salu-
καιρῷ δεκτῷ * ἐπήκουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτη-
tis adiuui te.) Ecce nunc tempus acceptabi-
ρίας ἐβοήθησά σοι. ἰδοὺ νῦν καιρὸς εὐπρόσδεκ-
le, ecce nunc dies salutis. ‖ *Nullam in vl-*
τος, ἰδοὺ νῦν ἡμέρα σωτηρίας. μηδεμίαν ἐν μη-
3 *lo* dantes offensionem, vt non vituperetur mini-
δενὶ διδόντες προσκοπήν, ἵνα μὴ * μωμηθῇ ἡ διακο-
sterium†. Sed in omnibus * *constituentes* nosmetipsos sicut
νία. ἀλλ' ἐν παντὶ συνιστῶντες ἑαυτοὺς ὡς
4 Dei ‡ *ministri*, in patientia multa, in tribulationibus,
θεοῦ διάκονοι, ἐν ὑπομονῇ πολλῇ, ἐν θλίψεσιν,
in necessitatibus, in angustiis. In plagis, in
5 ἐν ἀνάγκαις, ἐν στενοχωρίαις. ἐν πληγαῖς, ἐν
§ *custodiis*, in seditionibus, in laboribus, in vigi-
φυλακαῖς, ἐν ἀκαταστασίαις, ἐν κόποις, ἐν ἀγρυ-
liis, in ieiuniis, In castitate, in scientia, in
6 πνίαις, ἐν νηστείαις, ἐν ἁγνότητι, ἐν γνώσει, ἐν
longanimitate, in * *benitate*, in Spiritu sancto, in
μακροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ἐν
charitate non ficta, In verbo veritatis, in virtu-
7 ἀγάπῃ ἀνυποκρίτῳ, ἐν λόγῳ ἀληθείας, ἐν δυνά-
te Dei, per arma iustitiæ ‖ dextris, ‖ à
μει θεοῦ· διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν
& † sinistris. Per gloriam & * *ignominiam*, per infa-
8 καὶ ἀριστερῶν. διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ δυσφη-
miam & bonam famam: vt seductores & veraces. Sicut ¶ i-
μίας καὶ εὐφημίας· ὡς πλάνοι καὶ ἀληθεῖς. ὡς ἀ-

* Cooperantes autem & exhortamur, ne in va- ° Adiuuãtes
cuum gratiam Dei, * recipere vos. (Ait enim, * recipiatis.
Tempore accepto exaudiui te, & in die salu- * δέχομαι
tis adiuui te.) Ecce nunc tempus acceptabi- * ἐπακούω
le, ecce nunc dies salutis. ‖ Nullam in vl- ‖ nemini
lo dantes offensionem, vt non vituperetur mini- vllam.
sterium†. Sed in omnibus * *constituentes* nosmetipsos sicut † nostrum:
Dei ‡ *ministri*, in patientia multa, in tribulationibus, * exhibeamus
in necessitatibus, in angustiis. In plagis, in ‡ minis-
§ *custodiis*, in seditionibus, in laboribus, in vigi- tros,
liis, in ieiuniis, In castitate, in scientia, in § carceribus.
longanimitate, in * *benitate*, in Spiritu sancto, in * suauitate,
charitate non ficta, In verbo veritatis, in virtu-
te Dei, per arma iustitiæ ‖ dextris, ‖ à
& † sinistris. Per gloriam & * *ignominiam*, per infa- * ignobilitatem,
miam & bonam famam: vt seductores & veraces. Sicut ¶ qui

gnoti, & cogniti: quasi morientes,
γνοούμενοι, καὶ ἐπιγινωσκόμενοι· ὡς ἀποθνήσκοντες,
& ecce viuimus: vt castigati, & non mortifi-
καὶ ἰδοὺ ζῶμεν· ὡς παιδευόμενοι, καὶ μὴ θανατού-
cati: Quasi tristes, semper autē gaudentes: sicut egen-
μενοι· ὡς λυπούμενοι, ἀεὶ δὲ χαίροντες· ὡς πτω-
tes, multos autem locupletantes: tamquam nihil habentes, &
χοὶ, πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες· ὡς μηδὲν ἔχοντες, καὶ
omnia possidentes. Os nostrum ‡ *apertum est* ad
πάντα κατέχοντες. Τὸ στόμα ἡμῶν ἀνέῳγε πρὸς
vos, * Corinthij: cor nostrum dilatatum est.
* ὁ πλατύνω
ὑμᾶς, Κορίνθιοι· ἡ καρδία ἡμῶν * πεπλάτυνται.
Non angustiamini in nobis, angustiamini autem in
* στενοχωρέω
δὲ * στενοχωρεῖσθε ἐν ἡμῖν, στενοχωρεῖσθε δὲ ἐν τοῖς
viscеribus vestris. *At* eandem ‖ *compensationem*,
‖ autem habentes remunerationem (tamquam filiis
σπλάγχνοις ὑμῶν. Τὴν δὲ αὐτὴν ἀντιμισθίαν,
(vt *natis*, dico:) dilatamini & vos. † Ne
† Nolite iugum ducere cum * cum iniquitate? aut quæ societas ‡ Christi
ὡς τέκνοις λέγω· πλατύνθητε καὶ ὑμεῖς. μὴ
fiatis alterо iugo sepulti infidelibus. Quæ enim participatio
γίνεσθε ἑτεροζυγοῦντες ἀπίστοις· τίς γὰρ μετοχὴ
iustitiæ *& iniquitati? quæ verò communio* luci ad
δικαιοσύνῃ καὶ ἀνομίᾳ; τίς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς
tenebras? Quæ autem conuentio ‡ *Christo* ad Be-
σκότος; τίς δὲ συμφώνησις Χριστῷ πρὸς Βε-
lial? aut quæ pars fideli cum infideli? Qui autē con-
λίαλ; ἢ τίς μερὶς πιστῷ μετ' ἀπίστου; τίς δὲ συγ-
sensus templo Dei cum idolis? Vos enim ‖ templum
κατάθεσις ναῷ θεοῦ μετ' εἰδώλων; ὑμεῖς γὰρ ναὸς
§ viui, Dei estis § *viuentis*, sicut dicit Deus, Quoniā inhabitabo in
θεοῦ ἐστε ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ θεὸς, ὅτι ἐνοικήσω ἐν
illis, & inambulabo: & ero illorum Deus, &
αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω· καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεὸς, καὶ
* Propter quod ‡ ἀφορίζω ipsi erunt mihi populus. * *Idco* exite de medio
αὐτοί ἔσονταί μοι λαός. διὸ ἐξέλθατε ἐκ μέσου
eorum, & separamini, dicit Dominus: & immundum
αὐτῶν, καὶ * ἀφορίσθητε, λέγει κύριος· καὶ ἀκαθάρτου
μὴ ἅ-

ne † attingite: & ego recipiam vos. Et e- † tetigeris
18 μὴ ἅπτεσθε· κἀγὼ εἰσδέξομαι ὑμᾶς. καὶ ἔσο- tis:
ro vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios
μαι ὑμῖν εἰς πατέρα, καὶ ὑμεῖς ἔσεσθέ μοι εἰς υἱοὺς
& filias, dicit Dominus omnipotens.
καὶ θυγατέρας, λέγει κύριος παντοκράτωρ.

CAP. VII. ζ'.

Has ergo habentes promissiones, * dilec- * charissi-
1 Ταύτας οὖν ἔχοντες τὰς ἐπαγγελίας, ἀγαπη- mi,
ti, mundemus nosipsos ab omni inquinamento
τοί, * καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ * καθαρί-
carnis & spiritus, perficientes sanctificationem ζω
σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἁγιωσύνην
in timore Dei. Capite nos. neminem * iniuria af- * læsimus:
2 ἐν φόβῳ θεοῦ. χωρήσατε ἡμᾶς. οὐδένα ἠδική- fecimus, neminem corrupimus, neminem † quare fra- † circum-
σαμεν, οὐδένα * ἐφθείραμεν, οὐδένα * ἐπλεονε- dauimus. Non ad condemnationem dico. prædi- * φθείρω
κτήσαμεν. οὐ πρὸς κατάκρισιν λέγω. προείρη- * πλεονεκ-
3 τήσαμεν
xi enim quòd in cordibus nostris estis ad commorien- τέω
κα γὰρ ὅτι ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐστε εἰς τὸ συναπο-
dum, & † cõuiuendum. Multa mihi fiducia * apud † ad
4 θανεῖν καὶ συζῆν. πολλή μοι παρρησία πρὸς * est
vos: multa mihi gloriatio pro vobis: reple-
ὑμᾶς, πολλή μοι καύχησις ὑπὲρ ὑμῶν· * πεπλή- * πληρόω
tus sum consolatione: superabundo gau-
ρωμαι τῇ παρακλήσει, ὑπερπερισσεύομαι τῇ χα-
dio in omni tribulatione nostra. ‖ Etenim venientibus no ‖ Nam &
5 ρᾷ ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει ἡμῶν. καὶ γὰρ ἐλθόντων ἡ- bis in Macedoniam, nullam habuit † relaxationem caro † requiem
μῶν εἰς μακεδονίαν, οὐδεμίαν ἔσχηκεν ἄνεσιν ἡ σὰρξ
nostra: sed * in omni tribulati: foris, pugnæ: in- * omnem
ἡμῶν, ἀλλ' ἐν παντὶ θλιβόμενοι· ἔξωθεν μάχαι, ἔ- tribulatio-
tus, timores. Sed ‡ consolans humiles, nem passi
6 σωθεν φόβοι. ἀλλ' ὁ παρακαλῶν τοὺς ταπεινοὺς, sumus: ‡ qui con-
solatus

consolatus est nos Deus in aduentu Titi.
παρεκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐν τῇ παρουσίᾳ τίτου.
Nō solùm autē in aduentu eius, sēd etiam in
οὐ μόνον δὲ ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ
consolatione qua consolatus est in vobis, referens
παρακλήσει ᾗ παρεκλήθη ἐφ' ὑμῖν, ἀναγγέλων
* παρακαλέομαι
nobis vestrum desiderium, vestrum fletum, ve-
ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἐπιπόθησιν, τὸν ὑμῶν ὀδυρμόν, τὸν ὑ-
‡ gaudere. strā æmulationē pro me: ita vt me magis ‡ gaudere.
μῶν ζῆλον ὑπὲρ ἐμοῦ, ὥστε με μᾶλλον χαρῆναι.
* me pœnitet: Quoniā si & contristaui vos in epistola, nō * pœnitet:
ὅτι εἰ καὶ ἐλύπησα ὑμᾶς ἐν τῇ ἐπιστολῇ, οὐ με-
‖ pœnitere, videns tudine duxor, si & ‖ pœnitudine ducar. intueor enim quòd
τα μέλομαι, εἰ καὶ μετεμελόμην βλέπω γὰρ ὅτι ἡ
epistola illa, si & ad horam, contristauit vos.
ἐπιστολὴ ἐκείνη, εἰ καὶ πρὸς ὥραν, ἐλύπησεν ὑμᾶς.
Nunc gaudeo, non quia contristati estis, sed quia cōtristati
νῦν χαίρω οὐχ ὅτι ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπή-
estis ad pœnitentiam. Contristati estis enim secūdùm Deū, vt
θητε εἰς μετάνοιαν. ἐλυπήθητε γὰρ κατὰ θεόν, ἵνα
‡ detrimē-tum patia-mini in nullo ‡ detrimēto affecti fueritis ex nobis. Nā tristitia secūdùm Deū
ἐν μηδενὶ ζημιωθῆτε ἐξ ἡμῶν. ἡ γὰρ κατὰ θεὸν
* ¶ Quæ e-nim ‡ est, ¶ stabilem tristitia ‡ pœnitentiam in salutem ‡ haud pœnitendam ad-
λύπη μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κα-
* seculi autē operatur: * at mundi tristitia mortem adopc-
τεργάζεται· ἡ δὲ τοῦ κόσμου λύπη θάνατον κατεργά-
ratur. Ecce enim hoc ipsum, secūdùm Deum contristari
ζεται. ἰδοὺ γὰρ αὐτὸ τοῦτο, τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι
‖ quātam in vobis operatur solicitudi-nem, ‖ quantum adoperatum sit in vobis studium, sed
ὑμᾶς, πόσην κατειργάσατο ἐν ὑμῖν σπουδήν, ἀλλὰ
defensionem, sed indignationem, sed timorem,
ἀπολογίαν, ἀλλὰ ἀγανάκτησιν, ἀλλὰ φόβον,
sed desiderium, sed æmulationem, sed vindi-
† omnibus exhibuisti vos in con-taminatos ἀλλὰ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ζῆλον, ἀλλὰ ἐκδίκη-
ctam in † omni conflictu vosipsos puros esse in
σιν. ἐν παντὶ συνεστήσατε ἑαυτοὺς ἁγνοὺς εἶ-
ναι
τῷ πρά-

negotio. *Nempe si & scripsi vobis, nō ‡causa* *Igitur
‡ propter
eū qui fe-
cit iniuriā,
nec ppter
eū qui pas-
sus est: sed
ad mani-
festādam
solic.tudi-
nē nostrā,
quam ha-
bemus pro
vobis
§ Ideo cō-
solati su-
mus. In
* nostra,
* χαίρω
‖ Et
† apud il-
lum.
* καυχάω
* κατα-
χύνομαι
* fuit
‡ vobis
§ omnibus
* quæ da-
ta est

ἕνεκεν τοῦ ἀδικήσαντος, οὐδὲ ἕνεκεν τοῦ ἀδικηθέντος,
sed causa manifestandi studium nostrum
ἀλλ' ἕνεκεν τοῦ φανερωθῆναι τὴν σπουδὴν ὑμῶν τὴν
de vobis ad vos coram Deo. §*Propter*
ὑπὲρ ὑμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. διὰ
hoc consolationem accepimus in consolatione **vestra:*
τοῦτο παρακεκλήμεθα ἐπὶ τῇ παρακλήσει ὑμῶν*
abundantius autem magis gauisi sumus super gaudio
περισσοτέρως δὲ μᾶλλον* ἐχάρημεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ
Titi, quia refectus est spiritus eius ab omni-
Τίτου, ὅτι ἀναπέπαυται τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ἀπὸ πάν-
bus vobis. ‖*Quia* si quid †*ei* de vobis gloria-
των ὑμῶν. ὅτι εἴ τι αὐτῷ ὑπὲρ ὑμῶν κεκαυ-
tus sum, non sum confusus: sed sicut omnia in veritate
χημαι, οὐ* ἐκαυχησάμην· ἀλλ' ὡς πάντα ἐν ἀληθείᾳ* κατα-
loquuti sumus vobis, ita & gloriatiō nostra quæ *ad
λελαλήκαμεν ὑμῖν, οὕτω καὶ ἡ καύχησις ἡμῶν ἡ ἐπὶ
Titum, veritas facta est: Et viscera eius
Τίτου, ἀλήθεια ἐγενήθη· καὶ τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ
abundantius in ‡*vos* sunt, reminiscentis
περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς ἐστιν, ἀναμιμνησκομένου τὴν
omnium vestrûm obedientiā, quomodo cū timore & tremore
πάντων ὑμῶν ὑπακοήν, ὡς μετὰ φόβου καὶ τρόμου
excepistis illum. Gaudeo quòd in §*omni* confidō in vobis.
ἐδέξασθε αὐτόν. χαίρω ὅτι ἐν παντὶ θαρρῶ ἐν ὑμῖν.

CAP. VIII. ι'.

Notā facimus autē vobis, fratres, gratiam Dei
1 Γνωρίζομεν δὲ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὴν χάριν τοῦ θεοῦ
*datam in ecclesiis Macedoniæ.
τὴν δεδομένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς μακεδονίας.
Quod in multo experimēto tribulationis abundantia
ὅτι ἐν πολλῇ δοκιμῇ θλίψεως ἡ περισσεία τῆς

¶ fuit: & altissima gaudij ipsorum ¶, & *secundùm profundum* paupertas eorum abun-
χαρᾶς αὐτῶν, καὶ ἡ κατὰ βάθους πτωχεία αὐτῶν ἐπε-
dauit in diuitias simplicitatis eorum.
ἐπλούτησεν εἰς τὸ πλοῦτον τῆς ἁπλότητος αὐτῶν.
†(testimonium illis reddo) *fuerunt: Quia secũdùm virtutem, † *(sestor)* & supra virtutem
ὅτι κατὰ δύναμιν, μαρτυρῶ, καὶ ὑπὲρ δύναμιν
voluntarij: Cum multa exhortatione obsecrantes
αὐθαίρετοι, μετὰ πολλῆς παρακλήσεως δεόμενοι
¶ quod fit nos gratiam, & communicationem ministerij ¶ *quæ* in
ἡμῶν, τὴν χάριν, καὶ τὴν κοινωνίαν τῆς διακονίας τὴν εἰς
sanctos, *suscipere nos.* Et non sicut speraui-
τοὺς ἁγίους, δέξασθαι ἡμᾶς. καὶ οὐ καθὼς ἠλπίσα-
§ deinde mus: sed semetipsos dederunt, primum Domino, § & nobis
μεν, ἀλλ' ἑαυτοὺς ἔδωκαν πρῶτον τ�ῳ κυρίῳ, καὶ ἡμῖν
*Ita vt rogaremus per voluntatem Dei: * *In adhortari nos*
διὰ θελήματος θεοῦ, εἰς τὸ παρακαλέσαι ἡμᾶς
Titum, vt quemadmodũ *ante* cœpit, ita & perficiat
Τίτον, ἵνα καθὼς προενήρξατο, οὕτω καὶ ἐπιτελέσῃ
¶ vobis etiam in ¶ *vos* & gratiam istam. Sed sicut
εἰς ὑμᾶς καὶ τὴν χάριν ταύτην. ἀλλ' ὡσπερ
† omnibus in † *omni* abundatis fide, & sermone, & scientia, &
ἐν παντὶ περισσεύετε πίστει, καὶ λόγῳ, καὶ γνώσει, καὶ
* solicitudine, insuper & charitate vestra in nos, ‡ quasi imperans § solicitudinem, * ingeniũ bonum omni * *studio*, & *illa ex vobis in nobis dilectione*, vt
πάσῃ σπουδῇ, καὶ τῇ ἐξ ὑμῶν ἐν ἡμῖν ἀγάπῃ, ἵνα
& in hac gratia abunderis. Nõ † *secundùm im-*
καὶ ἐν ταύτῃ τῇ χάριτι περισσεύητε. οὐ κατ' ἐ-
perium dico, sed per aliorum § *studium*,
πιταγὴν λέγω, ἀλλὰ διὰ τῆς ἑτέρων σπουδῆς,
etiam vestræ charitatis * *germanitatem* comprobans.
καὶ τὸ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης γνήσιον δοκιμάζων.
Scitis enim gratiam Domini nostri Iesu Chri-
γινώσκετε γὰρ τὴν χάριν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
¶ egenus factus est, quoniã propter vos ¶ *paupertatem subijt* diues *existens*, vt vos
στοῦ, ὅτι δι' ὑμᾶς ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν, ἵνα ὑμεῖς
† inopia diuites essetis illius † *paupertate ditesceretis.* Et * *sententiam* in
τῇ ἐκείνου πτωχείᾳ πλουτήσητε. καὶ γνώμην ἐν
* cõsilium τούτῳ

hoc do: hoc enim vobis † *conferre*: qui non so-
τοῦτο δίδωμι· τοῦτο γὰρ ὑμῖν συμφέρει, οἵτινες οὐ μό-
lùm facere, sed & velle *primùm* cœpistis
νον τὸ ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ θέλειν προεκρίξασθε
* *à superiori anno.* Nunc verò & ‡ *facere* perficite:
ἀπὸ πέρυσι. νυνὶ δὲ καὶ τὸ ποιῆσαι ἐπιτελέσατε,
vt quemadmodum § *promptitudo velle, ita &*
ὅπως καθάπερ ἡ προθυμία τοῦ θέλειν, οὕτω καὶ τὸ
perficere ex ipso habere. Si enim * *prōperitudo animi*
ἐπιτελεῖν ἐκ τοῦ ἔχειν. Εἰ γὰρ ἡ προθυμία
prius adsit, secūdùm id quod habet *quis,* ‖ *beneacceptus,* non
* προκεῖται, καθὸ ἐάν τις εὐπροσδεκτος, οὐ
secūdùm id q̄ nō habet. Nō enim vt aliis * remissio, vobis autē
καθὸ οὐκ ἔχει. οὐ γὰρ ἵνα ἄλλοις ἄνεσις, ὑμῖν δὲ
tribulatio: Sed ex æqualitate in † *hoc nunc* tempore ve-
θλῖψις· ἀλλ' ἐξ ἰσότητος ἐν τῷ νῦν καιρῷ τὸ ὑ-
stra abundantia *in* illorum * *defectum*, vt &
μῶν περίσσευμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα, ἵνα καὶ
illorum abundantia ‡ *fiat in vestrum defe-*
τὸ ἐκείνων περίσσευμα γένηται εἰς τὸ ὑμῶν ὑστέ-
ctum, vt fiat æqualitas: Sicut scriptum est:
ρημα· ὅπως γένηται ἰσότης· καθὼς γέγραπται,
Qui multum, non abundauit: & qui modicum, non mi-
ὁ τὸ πολύ, οὐκ ἐπλεόνασε· καὶ ὁ τὸ ὀλίγον, οὐκ * ἠ-
norauit. § *Gratia* autem Deo * *danti illud*
λαττόνησε. χάρις δὲ τῷ θεῷ τῷ δόντι τὴν
idem studium pro vobis in corde Titi:
αὐτὴν σπουδὴν ὑπὲρ ὑμῶν ἐν τῇ καρδίᾳ Τίτου·
Quoniam quidem exhortationem ‖ *excepit*: *studio-*
ὅτι τὴν μὲν παράκλησιν ἐδέξατο· σπουδαιό-
sior verò existens, ultroneus exijt ad vos.
τερος δὲ ὑπάρχων, αὐθαίρετος ἐξῆλθε πρὸς ὑμᾶς.
Simul misimus * *autem* cum illo fratrem, cuius
συνεπέμψαμεν δὲ μετ' αὐτοῦ τὸν ἀδελφόν, οὗ
laus † in Euangelio per omnes eccle-
ὁ ἔπαινος ἐν τῷ εὐαγγελίῳ διὰ πασῶν τῶν ἐκκλη-

† vtile est,
* ab priore
‡ facto
§ prōptus est animus volūtatis, ita sit & perficiendi ex eo quod habetis
* voluntas prompta est,
‖ accepta est,
* σπουδαιότερον
† præsenti
* inopiam suppleat:
‡ vestræ inopiæ sit supplemētum:
* ἐλαττονήσω
§ Gratias
* qui dedit eandem solicitudinem
‖ suscepit: sed quum solicitior esset, sua voluntate profectus est
* etiam
† est

* ordinatus

‡ comes peregrinationis nostrę, in hāc gratiam quæ mini stratur

§ desti natā voluntatē nostram.

* plenitudine

* μωμάω

‖ quæ mi nistratur

* Prouidemus enim bona

† Deo,

* cum

¶ solicitum esse: ¶ solicitiorem:

* qui est ‖ adiutor,

* gloriæ

† quæ est

* gloriæ pro

fias: Nō solùm autem, sed & * *suffragiō electus est* ab
σιῶν* ὐ μόνον ὃ, ἀλλὰ καὶ χειροτονηθεὶς ὑπὸ τῶν
ecclesiis, ‡ *comperegrinus noster cum gratia*
ἐκκλησιῶν, συνέκδημος ἡμῶν σὺν τῇ χάριτι
haec administrata à nobis ad *ipsius*
ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν πρὸς τὴν αὐτοῦ
Domini gloriam, & §*promptitudinē animi vestri.* De-
τοῦ κυρίου δόξαν, καὶ προθυμίαν ὑμῶν. στελ- 10
uitantes hoc, ne quis nos vituperet in * *exu-*
λόμενοι τοῦτο, μή τις ἡμᾶς μωμήσηται ἐν τῇ ἁ-
berantia hac ‖ *ministrata* à nobis. *Pro-* 11
δρότητι ταύτῃ τῇ διακονουμένῃ ὑφ' ἡμῶν. προ-
uidemus enim bona non solùm coram † *Deo*, sed etiam
νοούμενοι καλὰ οὐ μόνον ἐνώπιον κυρίου, ἀλλὰ καὶ
coram hominibus. *Simul* misimus autem * il-
ἐνώπιον ἀνθρώπων. συνεπέμψαμεν δὲ ἀ- 12
lis fratrem nostrum, quem probauimus in mul-
τοῖς τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, ὃν ἐδοκιμάσαμεν ἐν πολ-
tis sæpè ‡ *studiosum existimē*, nunc autē multo ¶ *stu-*
λοῖς πολλάκις σπουδαῖον ὄντα, νυνὶ δὲ πολὺ σπου-
diosiorem, confidentia multa *quæ* in vos. Sive
δαιότερον, πεποιθήσει πολλῇ τῇ εἰς ὑμᾶς. εἴτε 13
pro Tito, * socius meus & in vos ‖ *cooperator*,
ὑπὲρ Τίτου, κοινωνὸς ἐμὸς καὶ εἰς ὑμᾶς συνεργός·
* *gloriæ* sive fratres nostri, Apostoli ecclesiarum, * *gloria*
εἴτε ἀδελφοὶ ἡμῶν, ἀπόστολοι ἐκκλησιῶν, δόξα
† *quæ est* Christi. Ergo ostensionem † charitatis vestræ, & 14
Χριστοῦ. τὴν οὖν ἔνδειξιν τῆς ἀγάπης ὑμῶν, καὶ
* *gloriæ pro* nostræ * *gloriationis de* vobis, in illos osten-
τῆς ἡμῶν καυχήσεως ὑπὲρ ὑμῶν, εἰς αὐτοὺς ἐνδεί-
dite, in faciem ecclesiarum.
ξασθε, εἰς πρόσωπον τῶν ἐκκλησιῶν.

CAP. IX. θ'.

* *Nam* ‡ *quod fit*

* *De quidem enim* ministerio ‡ in sanctos,
ΠΕρὶ μὲν γὰρ τῆς διακονίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους,
περισ-

ex abundanti mihi est scribere vobis. Scio enim
2 περισσόν μοι ἐστὶ τὸ γράφειν ὑμῖν. οἶδα γὰρ τὴν
promptũ animũ vestrũ: *quem de vobis glorior *Ma-
προθυμίαν ὑμῶν, ἣν ὑπὲρ ὑμῶν καυχῶμαι μα-
cedonibus, Quòd Achaïa parata est *à superiori anno: &
κεδόσιν, ὅτι Ἀχαΐα παρεσκεύασται ἀπὸ πέρυσι· καὶ
ex vobis æmulatio prouocauit plurimos. Mi-
3 ὁ ἐξ ὑμῶν ζῆλος *ἠρέθισε τοὺς πλείονας. ἔπεμ-
si autem fratres, vt ne *gloriatio nostra
ψα δὲ τοὺς ἀδελφούς, ἵνα μὴ τὸ καύχημα ἡμῶν
de vobis, *inanis fiat in parte hac: vt (quēad-
τὸ ὑπὲρ ὑμῶν, κενωθῇ ἐν τῷ μέρει τούτῳ, ἵνα, καθὼς
modum dixi) parati sitis: Ne †forte si
4 ἔλεγον, παρεσκευασμένοι ἦτε· μήπως ἐὰν
venerint *cum me Macedones, & inuenerint vos im-
ἔλθωσι σὺν ἐμοὶ Μακεδόνες, καὶ εὕρωσιν ὑμᾶς ἀ-
paratos, erubescamus nos. (vt non
παρασκευάστους, *καταισχυνθῶμεν ἡμεῖς, ἵνα μὴ
dicamus vos) in substantia hac gloria-
λέγωμεν ὑμεῖς, ἐν τῇ ὑποστάσει ταύτῃ τῆς καυ-
tionis. Necessarium ergo existimaui roga-
5 χήσεως. ἀναγκαῖον οὖν ἡγησάμην παρακα-
re fratres, vt ‡præeant ad vos, & ‡peruenĭat
λέσαι τοὺς ἀδελφούς, ἵνα προέλθωσιν εἰς ὑμᾶς, καὶ
præparent §præannunciatam bene-
προκαταρτίσωσι τὴν προκατηγγελμένην εὐ-
dictionem *vestram*, hanc paratam esse, sic quasi bene-
λογίαν ὑμῶν, ταύτην ἑτοίμην εἶναι, οὕτως ὡς εὐ-
dictionem. & non quasi *exactionem. Hoc autem ¶, Se
6 λογίαν, καὶ μὴ ὡς πλεονεξίαν. τοῦτο δέ, ὁ σπεί-
rens parcè, parcè & metet: & *semi-
ρων φειδομένως, φειδομένως καὶ θερίσει· καὶ ὁ σπεί-
nans in benedictionibus, †in benedictionibus & metet.
ρων ἐπ' εὐλογίαις, ἐπ' εὐλογίαις καὶ θερίσει.
Vnusquisque prout *præoptat corde, non
7 ἕκαστος καθὼς προῄρηται τῇ καρδίᾳ, μὴ

‡ proquo
§apud Macedones.
Quoniam, &
* ab anno præterito: & vestra
* ἐρεθίζω
‖quod gloriamur
* euacuẽtur
† quum
*mecum
* καταισχύνομαι
‡ peruenĭat
§ repromissam.
¶ auaritiã.
‖ dico, Qui seminat
* qui seminat
† de
* destinauit animo

ex tristitia, aut ex necessitate. hilarem enim datorem dili-
ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης. ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγα-
† est git Deus. Potens † autem Deus omnem gratiam abū-
πᾶ ὁ θεός. δυνατὸς δὲ ὁ θεὸς πᾶσαν χάριν περ-
‡ vobis: dare facere in ‡ vos: vt in omnibus semper omnem
ισεῦσαι εἰς ὑμᾶς, ἵνα ἐν παντὶ πάντοτε πᾶσ
sufficientiam habentes, abundetis in omne opus
αὐτάρκειαν ἔχοντες, περισσεύητε εἰς πᾶν ἔργον
bonum: Sicut scriptum est: Dispersit, dedit
* σκορπί-ζω ἀγαθόν· καθὼς γέγραπται, * ἐσκόρπισεν, ἔδωκε
pauperibus: iustitia eius manet in * æternum.
* seculum seculi. τοῖς πένησιν· ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα.
‖ Qui autē administrat, ‖ At suppeditans semen seminanti, & pa-
ὁ δὲ ἐπιχορηγῶν σπέρμα τῷ σπείροντι, καὶ ἄρ-
* mandu-candum præstabit: & multiplicabit semē vestrū: & augebit incremēta frugum
nemad * escam suppeditet, & multiplicet sementem
τον εἰς βρῶσιν χορηγήσαι, καὶ * πληθύναι τὸν σπόρον
vestram, & augeat fructus genitos iustitiæ
ὑμῶν, καὶ * αὐξήσαι τὰ γενήματα τῆς δικαιοσύνης
vestræ:) † In omni ditati in omnem sim-
ὑμῶν. ἐν παντὶ πλουτιζόμενοι εἰς πᾶ ἁ-
plicitatem, quæ adoperatur per nos gratiarum a-
πλότητα, ἥτις κατεργάζεται δι' ἡμῶν εὐχαρι-
ctionem Deo. Quoniam ministerium * oblationis
στίαν τῷ θεῷ. ὅτι ἡ διακονία τῆς λειτουργίας
huius non solùm ‡ est adsupplens ino-
ταύτης οὐ μόνον ἐστὶ * προσαναπληροῦσα τὰ ὑστερή-
pias sanctorum: sed etiam ‡ redundans per mul-
ματα τῶν ἁγίων, ἀλλὰ καὶ περισσεύουσα διὰ πολ-
tas gratiarum actiones * Deo. Per probationem
λῶν εὐχαριστιῶν τῷ θεῷ. διὰ τῆς δοκιμῆς τῆς
ministerij huius glorificantes Deum in obe-
διακονίας ταύτης δοξάζοντες τὸν θεὸν ἐπὶ τῇ ὑποτα-
dientia confessionis vestræ in Euangelium Chri-
γῇ τῆς ὁμολογίας ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χρι-
sti, & simplicitate communicationis in illos, &
στοῦ, καὶ ἁπλότητι τῆς κοινωνίας εἰς αὐτοὺς, καὶ
εἰς πάν-

in omnes. Et † ipsorũ obsecratione pro vobis desi- † in

14 Εἰς πάντας, καὶ αὐτῶν δέησιν ὑπὲρ ὑμῶν ἐπι- derantium vos propter eminentem gra-

ποθούντων ὑμᾶς, διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν χά- tiam Dei in vobis. *Gratia autem* Deo super *Gratiã

15 ριν τοῦ θεοῦ ἐφ' ὑμῖν. χάρις τῷ θεῷ ἐπὶ τῇ inenarrabili eius dono.

ἀνεκδιηγήτῳ αὐτοῦ δωρεᾷ.

CAP. X. I.

Ipse autẽ ego Paulus obsecro vos per

1 Αὐτὸς δὲ ἐγὼ Παῦλος παρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς † *lenitatem & aequitatem* Christi: qui ‡ *secũdùm fa-* ‡ mansue-

πραΰτητος καὶ ἐπιεικείας τοῦ Χριστοῦ, ὃς κατὰ πρό- ciem quidem humilis * *in vobis*, absens autem cõfido in tudinem & modestiam

σωπον μὲν ταπεινὸς ἐν ὑμῖν, ἀπὼν δὲ θαρρῶ εἰς ‡ in * sum inter

‖ *vos.* Rogo autem, ne præsens † *confidens esse ea fi-* ‖ vobis.

2 ὑμᾶς. δέομαι δὲ τὸ μὴ παρὼν θαρρῆσαι τῇ πε- *ducia, qua cogito* audere in quosdam, * *exi-* † audeam per eam

ποιθήσει, ᾗ λογίζομαι τολμῆσαι ἐπί τινας τοὺς λο- *stimantes* nos tamquã secũdùm carnem ‡ *ambulantes.* confiden-

γιζομένους ἡμᾶς ὡς κατὰ σάρκα περιπατοῦντας. tiam qua existimor

In carne enim ambulantes, non secũdùm carnẽ mi- * θαρρέω

3 ἐν σαρκὶ γὰρ περιπατοῦντες, οὐ κατὰ σάρκα στρα- litamus. Nam arma militiæ nostræ nõ * qui arbi-

τευόμεθα. τὰ γὰρ ὅπλα τῆς στρατείας ἡμῶν οὐ trantur

4 σαρκικὰ ἀλλὰ δυνατὰ τῷ θεῷ πρὸς καθαίρεσιν carnalia ‡, sed potentia Deo, ad * *euersionem* ‡ ambule-

mus.

§ sunt:

* destru-

ctionem

‖ consilia

destruen-

tes,

* καθαιρέω

† altitudi-

nẽ extol-

lentem se

* sciẽtiam

* ἐπαίρω

‡ in capti-

uitatẽ re-

digentes

§ obsequiũ

*prompta

5 ὀχυρωμάτων, λογισμοὺς καθαιροῦντες, καὶ munitionum, ‖ *ratiocinationes euertentes*, Et

πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ omnẽ † *sublimitatem elatam* aduersus * *cognitionem*

θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν Dei, & ‡ *captiuantes* omnem intellectũ in

§ *obedientiam* Christi. Et in * *parato* habentes

6 ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ. καὶ ἐν ἑτοίμῳ ἔχοντες

vlcisci omnem inobedientiam, quum impleta fuerit
* ἐκδικῆσαι πᾶσαν παρακοὴν, ὅταν πληρωθῇ
‖ sunt videre. vestra obedientia. Quæ secundum faciem ‖ aspicitis? Si
ὑμῶν ἡ ὑπακοή. τὰ κατὰ πρόσωπον βλέπετε; εἴ
† se quis confidit sibi ipsi, Christi † esse, hoc cogitet
τις πέποιθεν ἑαυτῷ, χριστοῦ εἶναι, τοῦτο λογιζέσθω
* apud iterum à seipso, quia sicut ipse Christi ‡, ita &
πάλιν ἀφ' ἑαυτοῦ, ὅτι καθὼς αὐτὸς χριστοῦ, οὕτω καὶ
‡ Nam nos Christi. § Sigue enim & amplius aliquid * glo-
ἡμεῖς χριστοῦ. ἐάν τε γὰρ καὶ περισσότερόν τι καυ-
* καυχάομαι rier de auctoritate nostra, quam dedit Do-
χήσωμαι περὶ τῆς ἐξουσίας ἡμῶν, ἧς ἔδωκεν ὁ κύ-
‖ destructionem minus nobis in ædificationem, & non in ‖ euersionem
ριος ἡμῶν εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς καθαίρεσιν
† erubescã. vestram, non † pudefiam. Vt autem non * videar
* existimer ὑμῶν, οὐκ * αἰσχυνθήσομαι. ἵνα δὲ μὴ δόξω
tamquã terrere vos per epistolas. (Quoniam
ὡς ἂν ἐκφοβεῖν ὑμᾶς διὰ τῶν ἐπιστολῶν. ὅτι αἱ μὲν
§ inquiũt, quidem epistolæ, ‡ inquit, graues § & fortes, * at liber-
§ sunt ἐπιστολαί, φησι, βαρεῖαι καὶ ἰσχυραί, ἡ δὲ παρου-
* præsentia autem tas corporis infirma, & sermo ‖ nihili fa-
‖ contemptibilis) σία τοῦ σώματος ἀσθενὴς, καὶ ὁ λόγος * ἐξουθενημέ-
* ἐξουθενέω ctus.) Hoc cogitet † tales, quia quales sumus
† qui eiusmodi est, νος. τοῦτο λογιζέσθω ὁ τοιοῦτος, ὅτι οἷοί ἐσμεν τῷ
verbo per epistolas absentes, tales & præsentes
λόγῳ δι' ἐπιστολῶν ἀπόντες, τοιοῦτοι καὶ παρόντες
* in facto. ‖ opere. Nõ enim audemus inserere aut ‡ insera-
‖ compa- re nosipsos quibusdam, ‡ seipsos commendantibus: sed
rare * τολμάω § qui ναι ἑαυτούς τισι, τῶν ἑαυτοὺς συνιστανόντων· ἀλλὰ
* nobis nosmet- ipsis in * seipsis semetipsos metientes, & ‖ confe-
‖ compa- ἀλλὰ ἐν ἑαυτοῖς ἑαυτοὺς μετροῦντες, καὶ συγκρί-
rãtes nos metipsos nobis. † immen- sum νοντες ἑαυτοὺς ἑαυτοῖς, οὐ συνιοῦσιν. ἡμεῖς δὲ οὐκ
in † immensurata gloriabimur, * sed secundum men-
εἰς τὰ ἄμετρα καυχησόμεθα, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέ-
τρον

suram regulæ, quam † *partitus* est nobis Deus mẽsuram ‡ *pertingere* vsque & vos. Nõ enim quasi non pertin-
τὸν κανόνος οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ θεὸς μέτρου ἐ-
φικέσθαι ἄχρι καὶ ὑμῶν. οὐ γὰρ ὡς μὴ ἐφικνού-
gentes ad vos, superextendimus nosipsos. Vsq; ad enim
μενοι εἰς ὑμᾶς, ὑπερεκτείνομεν ἑαυτοὺς. ἄχρι γὰρ
& vos peruenimus in Euangelio Christi.
καὶ ὑμῶν ἐφθάσαμεν, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ,
Non in † *immensurata* gloriantes in alie
οὐκ εἰς τὰ ἀμέτρα καυχώμενοι ἐν ἀλλο-
nis laboribus: ſpem autem habentes, ‡ *augeſcente*
τρίοις κόποις, ἐλπίδα δὲ ἔχοντες, αὐξανομένης τῆς
fide veſtra, in vobis magnificari ſecundùm re-
πίστεως ὑμῶν, ἐν ὑμῖν μεγαλυνθῆναι κατὰ τὸν κα-
gulam noſtram in abundantiam. ‖ *In vlteriora*
νόνα ἡμῶν εἰς περισσείαν. εἰς τὰ ὑπερέκεινα
veſtri euangelizare: non in aliena regula, in
ὑμῶν εὐαγγελίσασθαι, οὐκ ἐν ἀλλοτρίῳ κανόνι εἰς
† *parata* gloriari. ‡ *At glorians*, in
τὰ ἕτοιμα καυχήσασθαι. ὁ δὲ καυχώμενος, ἐν
Domino glorietur. Non enim ſeipſum ‡ *commendans*, il-
κυρίῳ καυχάσθω. οὐ γὰρ ὁ ἑαυτὸν συνιστῶν, ἐκεῖ-
le eſt probatus, ſed quem § *Dominus* commendat.
νός ἐστι δόκιμος, ἀλλ' ὃν ὁ κύριος συνίστησιν.

CAP. XI. ιά.

OVtinam * *toleraretis* *meam* *paulisper* *inſipientiam*:
Ὄφελον * ἀνείχεσθέ μου μικρόν τι τῆς ἀφροσύνης·
ſed & ſupportate me. Æmulor enim vos æmula-
ἀλλὰ καὶ ἀνέχεσθέ μου. ζηλῶ γὰρ ὑμᾶς ζή-
tione Dei. Deſpondi enim vos vni viro, virginem
λῳ θεοῦ. ἡρμοσάμην γὰρ ὑμᾶς ἑνὶ ἀνδρὶ, παρθένον
caſtam ‖ *ſiſtere* Chriſto. Timeo autem ne
ἁγνὴν παραστῆσαι τῷ χριστῷ. φοβοῦμαι δὲ μὴ
forte ſicut ſerpens Euam ſeduxit *in* aſtutia
πως ὡς ὁ ὄφις Εὔαν ἐξηπάτησεν ἐν τῇ πανουργίᾳ

‡ menſus
‡ pertingendi
* μερίζω
* ἐφικνέομαι
‖ ad
† immenſum
‡ creſcentis fidei veſtræ,
* μεγαλύνω
‡ Etiam in illa quæ vltra vos ſunt
‖ iis quæ præparata ſunt
† Qui autẽ gloriatur, ‡ qui commendat, § Deus
* ſuſtineretis modicũ quid inſipientiæ meæ
* ἀνέχω
* ἁρμόζω
‖ exhibere

suа, ita corrumpantur † *mentes* *vestra*, à simplici-
αὐτῆ, ὡς φθαρῇ τὰ νοήματα ὑμῶν, ἀπὸ τῆς ἁπλό-
tate † *illa in* *Christum.* *Si quidem enim* *veniens*
τητος τῆς εἰς (τὸν) Χριστόν. Εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχόμενος
alium *Iesum* prædicat quem non prædicauimus, aut spiri-
ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν, ἢ πνεῦ-
tum alium accipitis quem non accepistis, aut euange-
μα ἕτερον λαμβάνετε ὃ οὐκ ἐλάβετε, ἢ εὐαγγέ-
lium aliud quod non recepistis, rectè † *tolerauerittis.*
λιον ἕτερον ὃ οὐκ ἐδέξασθε, καλῶς ἠνείχεσθε.
Existimo enim ‖ *nihilo* *inferiorem esse* *super* *valde*
λογίζομαι γὰρ μηδὲν * ὑστερηκέναι τῶν ὑπερλίαν
Apostolis. † *Si verò &* *rudis* sermone, sed nō
ἀποστόλων. Εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ, ἀλλ' οὐ
‡ *cognitione: sed* ‖ *in* *omni* manifestati ‖ *in* *omnibus*
τῇ γνώσει· ἀλλ' ἐν παντὶ φανερωθέντες ἐν πᾶσιν
in vos. Aut † peccatum feci, meipsum hu-
εἰς ὑμᾶς. ἢ ἁμαρτίαν ἐποίησα, ἐμαυτὸν τα-
milians, vt vos exaltemini? quoniam gratis Dei
πεινῶν ἵνα ὑμεῖς ὑψωθῆτε, ὅτι δωρεὰν τοῦ θεοῦ
‡ euange- Euangelium ‡ *euangeliz-uerim* vobis? Alias eccle-
* εὐαγγε- ἐυαγγέλιον ἐυηγγελισάμην ὑμῖν; ἄλλας ἐκκλη-
λίζω sias expoliaui, accipiens stipendium, ad vestrum
σίας ἐσύλησα, λαβὼν ὀψώνιον, πρὸς τὴν ὑμῶν
‖ quū es- ministerium. Et ‡ *presens* apud vos, & ‖ *egens*,
‖ egerem, διακονίαν. καὶ παρὼν πρὸς ὑμᾶς καὶ ὑστερηθείς,
nulli one- *non* *obtorpui* *cuiquam:* nam † *inopiam* *meam* sup-
rosus fui. οὐ κατενάρκησα οὐδενός· τὸ γὰρ ὑστέρημά μου * προσ-
† quod mi- pleuerunt fratres ‡ *venientes* à Macedo-
hi deerat, * προσα- ἀνεπλήρωσαν οἱ ἀδελφοὶ ἐλθόντες ἀπὸ Μακεδο-
νατπληρόω nia: & in ‖ *omni* *inoneroſum* vobis meipsum seruaui, &
‡ qui vene- νίας· καὶ ἐν παντὶ ἀβαρῆ ὑμῖν ἐμαυτὸν ἐτήρησα, καὶ
runt ‖ omnibus sine onere seruabo. Est veritas Christi in me: quoniam glo-
τηρήσω. ἔστιν ἀλήθεια Χριστοῦ ἐν ἐμοί, ὅτι ἡ καυ-
‖ infringe- xiatio hæc non ‖ *obturbabitur* in me in regionibus
χησις αὕτη οὐ φραγήσε(ται) εἰς ἐμὲ ἐν τοῖς κλίμα-
tur
τσι

Achaiæ. †*Propter quid?* quia non diligo vos? † Quare?

τῆς ἀχαΐας. διατί; ὅτι οὐκ ἀγαπῶ ὑμᾶς; ὁ
Deus scit. Quod autē facio, & faciam, vt amputem
θεὸς οἶδεν. ὃ δὲ ποιῶ, καὶ ποιήσω, ἵνα ἐκκόψω τὴν
occasionem **volentium* occasionem: vt in quo glo- * eorū quē volūt
ἀφορμὴν τῶν θελόντων ἀφορμήν, ἵνα ἐν ᾧ καυ-
riantur, inueniantur sicut & nos. Nam eiuſ-
χῶνται, εὑρεθῶσι καθὼς καὶ ἡμεῖς. οἱ γὰρ τοιοῦ-
modi pseudoapostoli, operarij ‡ *dolosi*, *transfor-* ‡ sunt subdoli, transfigurantes
τοι ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι, μετασχημα-
mati in Apostolos Christi. Et non mi- se
τιζόμενοι εἰς ἀποστόλους χριστοῦ. καὶ οὐ θαυ-
rum: ipse enim satanas ‡ *transformatur* in ‡ transfigurat se
μαστόν· αὐτὸς γὰρ ὁ σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς
angelum lucis. Nō *magnum ergo si & ministri* * est
ἄγγελον φωτός. οὐ μέγα οὖν εἰ καὶ οἱ διάκονοι
eius ‖ *transformantur* velut ministri iustitiæ: ‖ transfigurentur
αὐτοῦ μετασχηματίζονται ὡς διάκονοι δικαιοσύνης·
quorum finis erit secundùm opera ipsorum. Iterum di-
ὧν τὸ τέλος ἔσται κατὰ τὰ ἔργα αὐτῶν. πάλιν λέ-
co, (ne quis me putet insipientem esse. † *si verò non, etiam* † alioquin velut
γω, μή τίς με δόξῃ ἄφρονα εἶναι· εἰ δὲ μήγε, κἂν
vt insipientem accipite me, vt & ego modicum quid glo-
ὡς ἄφρονα δέξασθέ με, ἵνα κἀγὼ μικρόν τι καυ-
rier.) Quod loquor, nō loquor secūdùm * *Dominum*, sed * Deum,
χήσωμαι. ὃ λαλῶ, οὐ λαλῶ κατὰ κύριον, ἀλλ'
quasi in insipientia, in hac ‡ *præfidentia gloria-* ‡ substātia gloriæ.
ὡς ἐν ἀφροσύνῃ, ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυ-
tionis. Quoniam multi glorianturſecundùm car-
χήσεως. ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ τὴν σάρ-
nem, & ego gloriabor. Libenter enim ſuffertis
κα, καὶ αὐτοὶ καυχήσομαι. ἡδέως γὰρ ἀνέχεσθε τῶν
inſipientes, ‡ *prudentes exiſtentes.* *Toleratis* enim ſi quis ‡ quū ſitis
ἀφρόνων, φρόνιμοι ὄντες. ἀνέχεσθε γὰρ εἴ τις
ipſi ſapiē-
vos in ſeruitutem redigit, ſi quis deuorat, ſi quis ac- tes. Suſti-
ὑμᾶς καταδουλοῖ, εἴ τις κατεσθίει, εἴ τις λαμ-
netis

capit, si quis extollitur, si quis vos in faciem
Καὶ, εἴτις ἐπαίρεται, εἴτις ὑμᾶς εἰς πρόσωπον
*ignobilitatem. cædit. Secundùm *contumeliam dico: quasi quòd nos infirmi
δαρῇ. κατὰ ἀτιμίαν λέγω, ὡς ὅτι ἡμεῖς *ἠσθενήκαμεν
‖ in hac parte, fuerimus ‖. In quo verò quis audet, (in insipientia
ὑποστείλῃ. ἐν ᾧ δ' ἄν τις τολμᾷ, ἐν ἀφροσύνῃ
dico) audeo & ego. Hebræi sunt, & ego: Is-
λέγω, τολμῶ κἀγώ. ἑβραῖοί εἰσι, κἀγώ· ἰσ-
raëlitæ sunt, & ego: semen Abrahæ sunt, & e-
ραηλῖταί εἰσι, κἀγώ· σπέρμα ἀβραάμ εἰσι, κἀ-
†& ego (ut minus sapiēs dico) plus *plurimis, go. Ministri Christi sunt, †(desipiens loquor,)
γώ. διάκονοι χριστοῦ εἰσι, παραφρονῶν λαλῶ,
super ego: in laboribus *abundantius, in plagis
ὑπὲρ ἐγώ· ἐν κόποις περισσοτέρως, ἐν πληγαῖς
supra modum, in carceribus abundantiùs, in
ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περισσοτέρως, ἐν
mortibus frequenter. A Iudæis quinquies
θανάτοις πολλάκις. ὑπὸ ἰουδαίων πεντάκις
‖ minus quadragenas, ‖ *præter* vnam, accepi. Ter vir-
τεσσεράκοντα παρὰ μίαν ἔλαβον. τρὶς ἐρ-
gis cæsus sum: semel lapidatus sum, ter naufragium feci,
*ναυαγέω ραβδίσθην, ἅπαξ ἐλιθάσθην, τρὶς *ναυάγησα,
§ & * maris fui: In nocte & ‖ diem in profundo * *egi*. Itine-
νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα. ὁδοιπο-
ribus sæpè: periculis fluminum, periculis la-
ρίαις πολλάκις· κινδύνοις ποταμῶν, κινδύνοις λη-
tronum, periculis ex genere, periculis ex Gentibus, peri-
στῶν, κινδύνοις ἐκ γένους, κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κιν-
culis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis
δύνοις ἐν πόλει, κινδύνοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις
in mari, periculis in falsis fratribus: In
ἐν θαλάσσῃ, κινδύνοις ἐν ψευδαδέλφοις· ἐν
‖ labore ‖ *fatigatione* & æruumna, in vigiliis † *sæpè*, in
κόπῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις πολλάκις ἐν
*multis, fame & siti, in ieiuniis * *sæpe*, in frigore
λιμῷ καὶ δίψει, ἐν νηστείαις πολλάκις, ἐν ψύχει
καὶ γυ-

& nuditate. Præter illa † extrinsecus instan- † quæ sunt
28 καὶ γυμνότητι. χωρὶς τῶν παρεκτός, ἡ ἐπίστασίς μοι
tia mea † per diem, solicitudo omnium ec- † quotidiana
ἡ καθ' ἡμέραν, ἡ μέριμνα πασῶν τῶν ἐκ-
clesiarum. Quis infirmatur, & * non infirmor? quis scan- * ego
29 κλησιῶν. τίς ἀσθενεῖ, καὶ οὐκ ἀσθενῶ; τίς σκαν-
dalizatur, & non ego vror? Si gloriari
30 δαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυροῦμαι; Εἰ καυχᾶσθαι
oporter, quæ ‖ infirmitatis meæ gloriabor. Deus ‖ sunt
31 δεῖ, τὰ τῆς ἀσθενείας μου καυχήσομαι. ὁ θεὸς
& Pater Domini † Iesu Christi scit, *ille existēs bene- † nostri
καὶ πατὴρ τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ οἶδεν, ὁ ὢν εὐλο- * qui est
dictus in secula, quòd non mentior. ‡ In Da- ‡ Damasci
32 γητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας, ὅτι οὐ ψεύδομαι. ἐν Δα-
masco gētis præpositus Aretæ regis † præsidio te- † custodiebat
μασκῷ ὁ ἐθνάρχης Ἀρέτα τοῦ βασιλέως * ἐφρύ- * φρυρέω
nebat Damascenorum ciuitatem, *prehendere me volens. * vt me
ρει τὴν Δαμασκηνῶν πόλιν, πιάσαι με θέλων. comprehenderet
Et per fenestram in sporta demissus sum per
33 καὶ διὰ θυρίδος ἐν σαργάνῃ * ἐχαλάσθην διὰ τοῦ * χαλάζω
murum: & ‖ effugi manus eius. ‖ fic
τείχους, καὶ * ἐξέφυγον τὰς χεῖρας αὐτοῦ. * ἐκφεύγω

CAP. XII. ιβ'.

Gloriari * *fanè non confert mihi:* veniam ‖ *enim* ad * Si oportet (non
1 Καυχᾶσθαι δὴ οὐ συμφέρει μοι· ἐλεύσομαι γὰρ εἰς expedit quidem)
visiones & reuelationes Domini. Scio homi- ‖ autem
2 ὀπτασίας καὶ ἀποκαλύψεις κυρίου. οἶδα ἄνθρω-
nem in Christo ante annos quatuordecim, (siue in
πον ἐν Χριστῷ πρὸ ἐτῶν δεκατεσσάρων, εἴτε ἐν
corpore, nescio: siue extrà corpus, ne-
σώματι, οὐκ οἶδα· εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ
scio, Deus scit:) raptum huiusmodi vsq; ad ter-
οἶδα· ὁ θεὸς οἶδεν· * ἁρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρί- * ἁρπάζω
tium cælum. Et scio huiusmodi hominem, (siue
3 του οὐρανοῦ. καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, εἴτε

in corpore, siue extra corpus, nescio:
ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα· ὁ
Deus scit:) Quoniã raptus est in paradisum: &
θεὸς οἶδεν· ὅτι ἡρπάγη εἰς τὸν παράδεισον, καὶ
audiuit arcana verba, quæ non licet homini
ἤκουσεν ἀῤῥητα ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ
loqui. Pro huiusmodi gloriabor: pro
λαλῆσαι. ὑπὲρ τοῦ τοιούτου καυχήσομαι· ὑπὲρ
† nihil ‖ nisi autẽ meipso †non gloriabor, ‖si non in infirmitatibus
δὲ ἐμαυτοῦ οὐ καυχήσομαι, εἰ μὴ ἐν ταῖς ἀσθενείαις
‡ Nam & meis. ‡ Si enim voluero gloriari, non ero
μου. ἐὰν γὰρ θελήσω καυχήσασθαι, οὐκ ἔσομαι
insipiens: veritatem enim dicam. parco autẽ, ne quis in
ἄφρων· ἀλήθειαν γὰρ ἐρῶ. φείδομαι δὲ μή τις εἰς
¶ id * in me existimet supra ¶quod videt * me.aut audit aliquid ex
ἐμὲ λογίσηται ὑπὲρ ὃ βλέπει με, ἢ ἀκούει τι ἐξ
‖ ne magnitudo † extollat me, * carnis meæ, ‡ satanæ, me. Et ‖ excellentia reuelationum † ne
ἐμοῦ. καὶ τῇ ὑπερβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων ἵνα
ne efferar, datus est mihi stimulus *carnis
μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόθη μοι σκόλοψ τῇ σαρκί,
angelus ‡satan, vt me colaphizet, vt ne ef-
ἄγγελος σατανᾶ, ἵνα με κολαφίζῃ, ἵνα μὴ ὑπερ-
¶ Propter quod * διὰ τοῦτο ferar. ¶ Super hoc ter Dominum ro-
αίρωμαι. ὑπὲρ τούτου τρὶς τὸν κύριον παρε-
gaui, vt discederet à me. Et dixit mihi:
κάλεσα, ἵνα ἀποστῇ ἀπ' ἐμοῦ. καὶ εἴρηκέ μοι,
Sufficit tibi gratia mea. nam virtus *mea* in infir-
Ἀρκεῖσοί ἡ χάρις μου. ἡ γὰρ δύναμίς μου ἐν ἀ-
mitate perficitur. Libenter igitur *magis* gloria-
σθενείᾳ τελεῖται. ἥδιστα οὖν μᾶλλον καυχήσο-
bor in infirmitatibus meis, vt inhabitet in
μαι ἐν ταῖς ἀσθενείαις μου, ἵνα ἐπισκηνώσῃ ἐπ'
* Propter quod placeo mihi me virtus Christi. * *Ideo oblector* in infir-
ἐμὲ ἡ δύναμις τοῦ χριστοῦ. διὸ εὐδοκῶ ἐν ἀ-
mitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in persequutionib⁹.
σθενείαις, ἐν ὕβρεσιν, ἐν ἀνάγκαις, ἐν διωγμοῖς,
ἐν στε-

in angustiis pro Christo. Quum enim infirmor,
ἐν στενοχωρίαις· ὅταν γὰρ ἀσθενῶ,
tunc potens sum. Factus sum insipiens glo-
τότε δυνατός εἰμι. γέγονα ἄφρων καυχώ-
rians: vos me coëgistis. Ego enim debui a
μενος· ὑμεῖς με ἠναγκάσατε. ἐγὼ γὰρ ὤφειλον ὑφ'
vobis commendari: nihil enim † *inferior fui* *supra valde*
ὑμῶν συνίστασθαι· οὐδὲν γὰρ ὑστέρησα τῶν ὑπερλίαν
Apostolu, si & nihil sum. *Ipsa quidem signa*
ἀποστόλων, εἰ καὶ οὐδέν εἰμι. τὰ μὲν σημεῖα τοῦ
Apostoli effecta sunt in vobis in omni ‡ viole-
ἀποστόλου κατειργάσθη ἐν ὑμῖν ἐν πάσῃ ὑπο-
rantia, in signis & prodigiis & virtutibus. Quid
μονῇ, ἐν σημείοις τε καὶ τέρασι καὶ δυνάμεσι. τί
enim est ‡ *quod inferiores fuistis supra ceteras eccle-*
γάρ ἐστιν ὃ ἡττήθητε ὑπὲρ τὰς λοιπὰς ἐκκλη-
sias, si non quòd ipse ego non * *obtorpui* vobis? ‡ quod mi-
σίας, εἰ μὴ ὅτι αὐτὸς ἐγὼ οὐ κατενάρκησα ὑμῶν;
nùs habuistis præ cæteris ecclesiis, nisi
Donate mihi iniuriam hanc. Ecce ter-
τοῦτο ἀδικίαν ταύτην. ἰδοὺ τρί-
tio hoc ‖ *paratè habeo* venire ad vos: & non † *o-*
τον τοῦτο ἑτοίμως ἔχω ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ κα-
torpescam vobis. Non enim quæro vestra, sed
ταναρκήσω ὑμῶν. οὐ γὰρ ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ'
vos. Nō enim debent ‡ *nati* parentibus thesau-
ὑμᾶς. οὐ γὰρ ὀφείλει τὰ τέκνα τοῖς γονεῦσι θησαυ-
rizare, sed parentes ‡ *natis*. Ego autē libentis-
ρίζειν, ἀλλ' οἱ γονεῖς τοῖς τέκνοις. ἐγὼ δὲ ἥδι-
simè impendam, & * *expendar* pro
στα δαπανήσω, καὶ ἐκδαπανηθήσομαι ὑπὲρ τῶν
animabus vestris: ‖ *si & abundantiùs* vos diligens
ψυχῶν ὑμῶν· εἰ καὶ περισσοτέρως ὑμᾶς ἀγαπῶν,
minùs diligar. † Esto *verò*, ego non grauaui
ἧττον ἀγαπῶμαι. ἔστω δέ, ἐγὼ οὐ κατεβάρησα
vos: sed * *existens* astutus, dolo vos ce-
ὑμᾶς, ἀλλὰ ὑπάρχων πανοῦργος, δόλῳ ὑμᾶς ἔ-

† minùs fe-
ci ab iis q̃
sunt supra
modum A-
postoli tã
* ὑστέρη-
* tamen A-
postolatus
mei facta
sunt super
vos
‡ patientia,
* κατερ-
‡ quod mi-
nùs habui-
stis præ cæ-
teris eccle-
siis, nisi
* πλέονας
* grauaui
vos?
* κατα-
ναρκήσω
‡ paratus
sum
† crogra-
uis
* quæ sunt
‡ filij
‡ filiis.
*superim-
pendar e-
go ipse
‖ licet plus
† Sed
* quum es-
sem

§ Nũquid per

§ circumueni

* cum illo

‖ circumuenit

† nonne

* nonne

‡ olim

§ excusemus nos apud vos?

ꝑ autem

* quum venero,

‖ 2

† animositates,

ꝑ sint inter vos.

‡ quũ venero,

* πενθέω

§ ex iis qui peccauerunt,

* egerunt pœnitentiam.

§ Nũquid per ipsum § circumueni vos? Eodem spiritu non ambulauimus? non eisdem vestigiis? § Olim putatis quòd § vobis excusemur? Coram Deo in Christo loquimur: ꝑ autem omnia, charissimi, propter vestram ædificationem. Timeo enim ne forte * quum venero, non quales volo inueniam vos: & ego inueniar ‖ 2 vobis qualẽ nõ vultis. ne forte † animositates, æmulationes, † ira, dissensiones, detractiones, susurrationes, inflationes, seditiones, ‡ quæ inter vos sunt. Ne iterum ꝑ quũ venero, humiliet Deus meus apud vos, & lugeam multos ante * peccantium, & non * pœnitentiam egerunt super immunditia, & fornicatione, & impudicitia quam gesserunt.

Λέγον. μή τινα ὧν ἀπέσταλκα πρὸς ὑμᾶς, δι' αὐτοῦ ἐπλεονέκτησα ὑμᾶς; τῷ αὐτῷ πνεύματι οὐ περιεπατήσαμεν; οὐ τοῖς αὐτοῖς ἴχνεσι; πάλαι δοκεῖτε ὅτι ὑμῖν ἀπολογούμεθα; κατενώπιον τοῦ θεοῦ ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν. τὰ δὲ πάντα, ἀγαπητοί, ὑπὲρ τῆς ὑμῶν οἰκοδομῆς. φοβοῦμαι γὰρ μή πως ἐλθὼν οὐχ οἵους θέλω εὕρω ὑμᾶς, κἀγὼ εὑρεθῶ ὑμῖν οἷον οὐ θέλετε. μή πως ἔρις, ζῆλος, θυμοί, ἐριθίαι, καταλαλιαί, ψιθυρισμοί, φυσιώσεις, ἀκαταστασίαι. μὴ πάλιν ἐλθόντα με ταπεινώσῃ ὁ θεός μου πρὸς ὑμᾶς, καὶ πενθήσω πολλοὺς τῶν προημαρτηκότων, καὶ μὴ μετανοησάντων ἐπὶ τῇ ἀκαθαρσίᾳ, καὶ πορνείᾳ, καὶ ἀσελγείᾳ ᾗ ἔπραξαν.

CAP. XIII. ιγ'.

Ecce tertio hoc venio ad vos: In o-

Ἰδοὺ τρίτον τοῦτο ἔρχομαι πρὸς ὑμᾶς· ἐπὶ στό-

ματος

re duorum testium ‖ & trium stabit omne ‖ vel
μαρτύρων καὶ τριῶν σταθήσεται πᾶν
verbum. Prædixi & prædico, vt præsens
2 ῥῆμα. προείρηκα καὶ προλέγω, ὡς πάρων τὸ
secundò, & absens nunc † scribo antè peccan- † iis qui
δεύτερον, καὶ ἀπὼν νῦν γράφω τοῖς * προημ-
tibus, & cæteris omnibus, quoniam si venero in * προα-
πτηκόσι καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσιν, ὅτι ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ μαρτάνω
iterum, non parcam. * Quandoquidē experimentū quæritis ‡ * An
3 πάλιν, οὐ * φείσομαι. ἐπὶ δοκιμὴν ζητεῖτε eius qui
in me loquentis Christi, qui in ‡ vos non loquitur
τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος χριστοῦ, ὃς εἰς ὑμᾶς οὐκ Christus
infirmatur, sed potens est in vobis: * Etenim si cru- * φείδομαι
‡ vobis
4 ἀσθενεῖ, ἀλλὰ δυνατεῖ ἐν ὑμῖν· καὶ γὰρ εἰ * ἐ- * Nam &
cifixus est ex infirmitate, sed viuit ex virtute σταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῇ ἐκ δυνάμεως * σταυρόω
Dei. ‖ Etenim nos infirmi sumus in illo: sed viue- ‖ Nam
θεοῦ. καὶ γὰρ ἡμεῖς ἀσθενοῦμεν ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ ζήσο-
mus cum eo ex virtute Dei in † vos- † vobis.
μεθα σὺν αὐτῷ ἐκ δυνάμεως θεοῦ εἰς ὑμᾶς.
Vosmetipsos tentate si estis in fide: * vos- * ἀρᾶ
5 ἑαυτοὺς πειράζετε εἰ ἐστὲ ἐν τῇ πίστει, ἑαυ- ipsos probate. An non cognoscitis vosmetipsos, ‡ nisi
τοὺς δοκιμάζετε. ἢ οὐκ ἐπιγινώσκετε ἑαυτούς, quia Iesus Christus in vobis est? ‡ si non quid forte re-
ὅτι Ἰησοῦς χριστὸς ἐν ὑμῖν ἐστιν; εἰ μήτι ἀδόκι- probi estis. Spero autē quòd cognoscetis, quia nos non
6 μοί ἐστε. ἐλπίζω δὲ ὅτι γνώσεσθε, ὅτι ἡμεῖς οὐκ sumus reprobi. § Opto autem apud Deum * non § Oramus
7 ἐσμὲν ἀδόκιμοι. εὐχόμαι δὲ πρὸς τὸν θεὸν μὴ * vt nihil
facere vos malum quisquam: non vt nos probati mali facia-
ποιῆσαι ὑμᾶς κακὸν μηδέν, οὐχ ἵνα ἡμεῖς δόκιμοι tis
appareamus, sed vt vos ‖ pulchrum faciatis, nos ‖ quod ho-
φανῶμεν, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς τὸ καλὸν ποιῆτε, ἡμεῖς num est
autē vt reprobi simus. Non enim possumus aliquid ad-
8 δὲ ὡς ἀδόκιμοι ὦμεν. οὐ γὰρ δυνάμεθά τι κα-

uersus veritatem: sed pro veritate. Gau-
κατὰ τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. χαί- 9
†quoniam demus enim †*quum* nos infirmi simus, vos autem poten-
ρομεν γὰρ ὅταν ἡμεῖς ἀσθενῶμεν, ὑμεῖς δὲ δυνα-
‡oramus, tes estis. Hoc *verò* & ‡*optamus*, vestram consumma-
τοὶ ἦτε. τοῦτο δὲ καὶ εὐχόμεθα, τὴν ὑμῶν κατάρ-
‖ Ideo *tionem*. ‖ *Propter hoc* hæc absens scribo, vt pre-
τισιν. διὰ τοῦτο ταῦτα ἀπὼν γράφω, ἵνα πα- 10
§dariùs a- sens non §*secuerè vsar*, secundùm potestatem
ρὼν μὴ ἀποτόμως χρήσωμαι κατὰ τὴν ἐξουσίαν
quam dedit mihi Dominus in ædificationem, & non in
ἣν ἔδωκέ μοι ὁ κύριος εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ εἰς
*De cæte- destructionem. *Cæterùm*, fratres, gaudete, ‖*per-
καθαίρεσιν. λοιπὸν, ἀδελφοὶ, χαίρετε, *κατ- 11
ro, ‖perfecti *fiemini*, *consolationem habete*, idem sapite, pa-
αρτίζεσθε, παρακαλεῖσθε, τὸ αὐτὸ φρονεῖτε, εἰ-
estote, ex hortami- cem habete: & Deus dilectionis & pacis
ni, *καταρ- ρηνεύετε· καὶ ὁ θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης
τίζω †vobiscū erit †*cum vobis*. Salutate *alij alios in oscu-
‡ inuicem ἔσται μεθ' ὑμῶν. ἀσπάσασθε ἀλλήλους ἐν φιλήμ- 12
lo sancto. Salutant vos sancti omnes.
ματι ἁγίῳ. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἅγιοι πάντες.
§ nostri Gratia Domini ‡ Iesu Christi, & charitas
ἡ χάρις τοῦ κυρίου ‡Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη 13
§ sit Dei, & communicatio sancti spiritus § cum
τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ ἁγίου πνεύματος μετὰ
omnibus vobis. Amen.
πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Ad Corinthios secunda scripta fuit à Pau-
lo Philippis Macedoniæ, per Titum
& Lucam.

Πρὸς Κορινθίους δευτέρα ἐγράφη ἀπὸ Φι-
λίππων τῆς Μακεδονίας, διὰ Τίτου
καὶ Λουκᾶ.

H TOY

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD GALATAS
ΠΡΟΣ ΓΑΛΑΤΑΣ

Epistola.
Ἐπιστολή.

CAPVT PRIMVM. Κεφ. α'.

PAVLVS Apostolus (non ab ho-
1 ΑΥΛΟΣ ἀπόστολος οὐκ ἀπ' ἀν-
minibus, neque per hominem, sed
θρώπων, οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλὰ
per Iesum Christum, & Deum Patrem ipsum
διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ θεοῦ πατρὸς τοῦ
qui suscitauit eum à mortuis,) Et * qui * eum me * mecum
2 ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ sunt
omnes fratres, ecclesiis Galatiæ:
πάντες ἀδελφοὶ, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Γαλατίας.
Gratia vobis & pax à Deo Patre, & Do-
3 χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ κυ-
mino nostro Iesu Christo: Ipso qui dedit semetipsum pro
4 ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ δόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν
peccatis nostris, vt eriperet nos de præ-
ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ὅπως * ἐξέληται ἡμᾶς ἐκ τοῦ ἐνε- * ἐξαίρω
senti seculo nequam, secundùm voluntatem Dei &
στῶτος αἰῶνος πονηροῦ, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ καὶ
Patris nostri: Cui † gloria in secula seculo- † est
5 πατρὸς ἡμῶν· ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώ-
rum. Amen. Miror quòd ‡ ita citò transfe- * μετατί-
6 νων. ἀμήν. Θαυμάζω ὅτι οὕτω ταχέως μετα- θημι ‡ sic tam

§ gratiam Christi, in aliud

rimini ab eo qui vocauit vos in §gratia Chri-
Υθαυμάζω ὅτι οὕτως ταχέως μετατίθεσθε ἀπὸ τοῦ καλέσαντος ὑμᾶς ἐν χάριτι χρι-
sti, in alterum Euangelium: Quod non est aliud,
στοῦ, εἰς ἕτερον εὐαγγέλιον, ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο,

ψ nisi sunt aliqui qui vos cõturbãt, & volunt conuertere

*si non quidam sunt turbantes vos, & vo-
εἰ μή τινές εἰσιν οἱ ταράσσοντες ὑμᾶς, καὶ θέ-
lentes inuertere Euangelium Christi.
λοντες μεταστρέψαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χριστοῦ.

§ licet

Sed § & si nos, aut angelus de cælo euan-
ἀλλά καὶ ἐὰν ἡμεῖς ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ εὐαγ-

† quàm

gelizet vobis præter †quod euangelizauimus vobis, ana-
γελίζηται ὑμῖν παρ' ὃ εὐηγγελισάμεθα ὑμῖν, ἀνά-
thema sit. Sicut prædiximus, & nunc iterum
θεμα ἔστω. ὡς προείρηκαμεν, καὶ ἄρτι πάλιν

* προείρηκα

§ id

dico, Si quis vobis euangelizauerit præter †quod acce-
λέγω, εἴ τις ὑμῖν εὐαγγίζεται παρ' ὃ παρελά-

§ hominibus

pistis, anathema sit. Modo enim * homines sua-
βετε, ἀνάθεμα ἔστω. ἄρτι γὰρ ἀνθρώπους πεί-

* Deos?

deo, an * Deum? An quæro hominibus placere? Si enim
θω ἢ τὸν θεόν; ἢ ζητῶ ἀνθρώποις ἀρέσκειν; εἰ γὰρ
adhuc hominibus placerem, Christi seruus non es-
ἔτι ἀνθρώποις ἤρεσκον, χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἦ-

§ enim † quod est

sem. Notũ facio §autẽ vobis, fratres, Euangelium †
μην. γνωρίζω γὰρ ὑμῖν, ἀδελφοί, τὸ εὐαγγέλιον
euangelizatum à me, quia non est secundùm ho-
τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ ἔστι κατὰ ἄν-
minem. Neq; enim ego ab homine acce-
θρωπον. οὐδὲ γὰρ ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου παρέ-

§ didici:

pi illud, neque * edoctus sum: sed per reuela-
λαβον αὐτό, οὔτε ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι' ἀποκα-
tionem Iesu Christi. Audistis enim meam
λύψεως ἰησοῦ χριστοῦ. ἠκούσατε γὰρ τὴν ἐμὴν
conuersationem aliquando in Iudaismo, quoniã supra
ἀναστροφήν ποτε ἐν τῷ ἰουδαϊσμῷ, ὅτι καθ'
modum persequebar ecclesiam Dei, &
ὑπερβολὴν ἐδίωκον τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, καὶ

* ἐπορ-

§ *vastabam* illam: Et proficiebam in Iu- § expu-
14 *ἐπόρθουν αὐτήν. καὶ *προέκοπτον ἐν τῷ Ἰου- gnabam
daïsmo supra multos coætaneos *in gene- * προέκο-
δαϊσμῷ ὑπὲρ πολλοὺς συνηλικιώτας ἐν τῷ γέ- πτω
re meo, abundantiùs æmulator existens pa- * meos
νει μου, περισσοτέρως ζηλωτὴς ὑπάρχων τῶν πα-
ternarum mearum traditionum. Quùm autem ‖ *probauit* ‖ placuit ei
15 τρικῶν μου παραδόσεων. ὅτε δὲ εὐδόκησεν ὁ qui segre-
Deus ille *separans* me ex vtero matris meæ, & gauit
θεὸς ὁ ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρός μου, καὶ
† *vocans* per gratiam suam, ‡ *Reuelare* † vocauit
16 καλέσας διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἀποκαλύψαι ‡ Vt reue-
Filium suum in me, vt euangelizarem illum in laret
τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐν ἐμοί, ἵνα εὐαγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν
Gentibus, continuò non acquieui carni &
τοῖς ἔθνεσιν, εὐθέως οὐ προσανεθέμην σαρκὶ καὶ
sanguini. Neque veni *in* Hierosolymam ad
17 αἵματι. οὐδὲ ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα πρὸς § *illos ante me* Apostolos: sed abij in Ara- § antecessores meos
τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστόλους· ἀλλ᾽ ἀπῆλθον εἰς Ἀρα-
biam: & iterum reuersus sum *in* Damascum Dein-
18 βίαν, καὶ πάλιν ὑπέστρεψα εἰς Δαμασκόν. ἔπει-
de post annos tres veni *in* Hierosolymam vi-
τα μετὰ τρία ἔτη ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα ἱστο- * ἱστορέω
dere Petrum: & mansi apud eum * *dies* * diebus
ρῆσαι Κηφᾶν, καὶ ἐπέμεινα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας
quindecim. Alium autem Apostolorum *non* vi-
19 δεκαπέντε. ἕτερον δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶ- di (ſi *non* Iacobum fratrem Domini. Quæ autē ‖ neminē,
20 δον, εἰ μὴ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ κυρίου. ἃ δὲ nisi
scribo vobis, ecce coram Deo, quia non mentior.
γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, ὅτι οὐ ψεύδομαι.
Deinde veni in † *regiones* Syriæ, & † partes
21 ἔπειτα ἦλθον εἰς τὰ κλίματα τῆς Συρίας καὶ
Ciliciæ. Eram autem ignotus fa-
22 τῆς Κιλικίας. ἤμην δὲ ἀγνοούμενος τῷ προ-

‖ erant cie ecclesiis Iudææ, quæ sin Christo.
σώπῳ τ ἐκκλησίαις τῆς ἰδδαίας τ ἐν χεις τῳ.

‖ audiebant, * qui persequebatur ‖ expugnabat. † clarificabant.
Tantùm autē ‖ *audientes erant*, quoniam *persequens nos ali-
μόνον ὴ ἀκέοντες ἦσαν, ὅτι ὁ διώκων ἡμᾶς πο- 23
quādo, nunc euangelizat fidem quam aliquādo *vasta-
τέ, νῦν εὐαγγελίζεται τὴν πίστιν ἣν ποτε ἐπόρ-
bat. Et †*glorificabant* in me Deum.
θει. καὶ ἐδόξαζον ἐν ἐμοὶ τὸν θεόν. 24

CAP. II. β'.

Deinde post quatuordecim annos iterum ascendi
ΕΠειτα διὰ δεκατεσσάρων ἐτῶν πάλιν ἀνέβην 1
‖ assumpto in Hierosolymam cum Barnaba, ‖ *assu-
εἰς ἱεροσόλυμα μετὰ βαρνάβα, συμπαραλα-
mens & Titum.* Ascendi autē secūdùm reuelationem, &
βὼν καὶ τίτον. ἀνέβην δὲ κατὰ ἀποκάλυψιν, καὶ 2
‖ contuli cum * διατίθημι *iis qui videbantur aliquid esse: ‖ qui mecū erat quum esset Gentilis, compulsus † Sed * διαλείπω * ὑποτάσσω
‖ *exposui* illis Euangelium quod prædico in
* ἀνεθέμην αὐτοῖς τὸ εὐαγγέλιον ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς
Gentibus, seorsum autem *in pretio habitis: ne forte in vacuum
ἔθνεσι, κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσι, μή πως εἰς κενὸν
currerē, aut cucurrissem. Sed neque Titus ‖ *cum me, Gre-
τρέχω, ἢ ἔδραμον. ἀλλ' οὐδὲ τίτος ὁ σὺν ἐμοὶ, ἕλ- 3
cus existens*, coactus est circumcidi: †*Propter autē*
λην ὤν, * ἠναγκάσθη περιτμηθῆναι· διὰ δὲ 4
subintroductos falsos fratres, qui subintroie-
τοὺς παρείσακτους ψευδαδέλφους, οἵτινες παρεισῆλ-
runt explorare libertatem nostram quā habemus
θον κατασκοπῆσαι τὴν ἐλευθερίαν ἡμῶν ἣν ἔχομεν
in Christo Iesu, vt nos in seruitutem redigerent.
ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ἵνα ἡμᾶς καταδουλώσωνται.
Quibus neque ad horam cessimus subiectioni,
οἷς οὐδὲ πρὸς ὥραν * εἴξαμεν τῇ ὑποταγῇ, 5
‖ *eixw* vt veritas Euangelij permaneat apud vos.
ἵνα ἡ ἀλήθεια τοῦ εὐαγγελίου διαμείνῃ πρὸς ὑμᾶς.
‖ iis qui videbantur Ab autem ‖ *visis* esse aliquid (quales aliquādo
ἀπὸ δὲ τῶν δοκούντων εἶναί τι· ὁποῖοί ποτε 6
ἦσαν

fierint, nihil † mihi *differt*. *Faciem* Deus homi- † mea in-
ἦσαν οὐδέν μοι διαφέρει· πρόσωπον ὁ θεὸς ἀνθρώ- tereſt. Per-
nis non accipit) Mihi enim * *in pretio habiti*, nihil * qui vide-
που οὐ συλλαμβάνει. ἐμοὶ γὰρ οἱ δοκοῦντες, οὐδέν bantur eſſe
contulerunt Sed econtrà. † *videntes* quòd * quum vi-
7 προσανέθεντο. ἀλλὰ τοὐναντίον, ἰδόντες ὅτι diſſent
creditum eſt mihi Euangelium præputij, ſicut * *προσανα-*
πεπίστευμαι τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀκροβυστίας, καθὼς *τίθημι*
Petro circumciſionis. (* *Nam* operatus Petro in ‡ Qui e-
8 Πέτρῳ τῆς περιτομῆς. ὁ γὰρ ἐνεργήσας Πέτρῳ εἰς nim eſt
Apoſtolatum circumciſionis, operatus eſt & mihi * *in* * intra
ἀποστολὴν τῆς περιτομῆς, ἐνήργησε κἀμοὶ εἰς τὰ
Gentes.) Et ‖ *cognoſcentes* gratiam † *datam* mihi, Iaco- ‖ quum co-
9 ἔθνη. καὶ γνόντες τὴν χάριν τὴν δοθεῖσάν μοι, Ἰάκωβος gnouiſſent,
bus, & Cephas, & Ioannes, *illi viſi* columnæ eſſe, dex- † quæ data
Κηφᾶς, καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκοῦντες στῦλοι εἶναι, δε- eſt * qui vide-
tras dederunt mihi & Barnabæ ſocietatis: vt nos bantur
ξιὰς ἔδωκαν ἐμοὶ καὶ Βαρνάβᾳ κοινωνίας· ἵνα ἡμεῖς
in Gentes, ipſi autem in circumciſionem: Tantùm *autē* ‡ memores
10 εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν περιτομήν. μόνον δὲ eſſemus.
pauperum vt ‡ *meminiſſemus*. quod etiam § *ſtudui* § ſoliciſus
τῶν πτωχῶν ἵνα μνημονεύωμεν. ὃ καὶ ἐσπούδασα fui hoc
id ipſum facere. Quū autē veniſſet Petrus in Antio- * reprehē-
11 αὐτὸ ποιῆσαι. ὅτε δὲ ἦλθε Πέτρος εἰς Ἀντιό- ſibilis
chiam, in faciem ei reſtiti: quia * *notan-* ‖ Priùs e-
χειαν, κατὰ πρόσωπον αὐτῷ ἀντέστην· ὅτι κατεγνωσ- *dus* erat. ‖ *Ante enim venire quoſdam* à nim quàm
12 μένος ἦν. πρὸ τοῦ γὰρ ἐλθεῖν τινας ἀπὸ Ἰακώβου, venirent
cum Gentibus *ſimul* edebat: quū autē veniſſent, † *ſubduce-* quidem
μετὰ τῶν ἐθνῶν * συνήσθιεν· ὅτε δὲ ἦλθον, ὑπέ- † ſubtra-
bat & *ſeparabat* ſeipſum, timens eos * ex circum- hebat &
στελλεν καὶ ἀφώριζεν ἑαυτόν, φοβούμενος τοὺς ἐκ περι- ſegregabat
cisione. Et † *conſimulabant* ei & cæteri Iu- * *συνα-*
13 τομῆς· καὶ συνυπεκρίθησαν αὐτῷ καὶ οἱ λοιποὶ Ἰου- * qui erant
dæi: ita vt ‡ Barnabas * *ſimul abduceretur eorum ſimu-* ‡ ſimula-
δαῖοι, ὥστε Βαρνάβας * συναπήχθη αὐτῶν τῇ ὑπο- tioni eius
* *συνα-* conſenſe-
πάγω runt
§ &
* ducere-
tur ab eis
in illam ſi-
mulationē.

‖ recte ambularent * ὀρθοποδοῦσι † Cephæ

latsone. Sed quum vidissem quòd nō ‖ recto pede incederent ad
ἀλλ' ὅτε εἶδον ὅτι οὐκ * ὀρθοποδοῦσι πρὸς τὴν
veritatem Euangelij, dixi † Petro co-
ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου, εἶπον τῷ Πέτρῳ ἔμ-
‖ quum sis, ram omnibus: Si tu Iudæus * existens, gentiliter
προσθεν πάντων, εἰ σὺ Ἰουδαῖος ὑπάρχων, ἐθνικῶς
‖ quomodo viuis, & non Iudaicè: ‖ quid Gentes cogis Iudaï-
ζῇς καὶ οὐκ Ἰουδαϊκῶς, τί τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις Ἰουδαΐ-
zare? Nos natura Iudæi, & non ex Gentibus pec-
ζειν; ἡμεῖς φύσει Ἰουδαῖοι, καὶ οὐκ ἐξ ἐθνῶν ἁ-
§ autem catores. Scientes ‖ quòd nō iustificatur homo
μαρτωλοί. εἰδότες ὅτι οὐ δικαιοῦται ἄνθρωπος
‖ nisi ex operibus legis, ‖ & non per fidem Iesu Christi: &
ἐξ ἔργων νόμου, ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ
† Christo Iesu nos in † Christum Iesum credidimus: vt iustifica-
ἡμεῖς εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἐπιστεύσαμεν, ἵνα δικαιω-
remur ex fide Christi, & non ex operibus legis:
θῶμεν ἐκ πίστεως Χριστοῦ, καὶ οὐκ ἐξ ἔργων νόμου;
propter ¶ non iustificabitur ex operibus legis omnis caro.
διότι οὐ δικαιωθήσεται ἐξ ἔργων νόμου πᾶσα σὰρξ.
* Quòd ‖ inuenti fumus *Si verò quærentes iustificari in Christo, ‖ re-
Εἰ δὲ ζητοῦντες δικαιωθῆναι ἐν Χριστῷ, εὑ-
periamur & ipsi peccatores, numquid Christus pecca-
ρέθημεν καὶ αὐτοὶ ἁμαρτωλοί, ἆρα Χριστὸς ἁμαρ-
‖ est ? ti minister ¶? Absit. Si enim quæ destruxi
τίας διάκονος; μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ἃ κατέλυσα
hæc iterum ædifico, prævaricatorem meipsum con-
ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, παραβάτην ἐμαυτὸν συ-
stituo. Ego enim per legem legi mortuus sum, vt
νίστημι. ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου νόμῳ ἀπέθανον, ἵνα
‖ cruci. Deo viuam: Christo conerucifixus sum ‖. Viuo autē, non
θεῷ ζήσω, Χριστῷ συνεσταύρωμαι. ζῶ δὲ, οὐκ
† iam † amplius ego: viuit verò in me Christus: Quòd autē nūc viuo in
ἔτι ἐγώ, ζῇ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός. ὃ δὲ νῦν ζῶ ἐν
* qui dilexit carne, in fide viuo filij Dei, * diligen-
σαρκί, ἐν πίστει ζῶ τῇ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ ἀγαπήσαν-
τός με,

sit me, & ‡ *tradentis* semetipsum pro me. Non ‡ tradiderit.
21 ὡς με, καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. Οὐκ
abiicio gratiam Dei. Si enim per legem iusti-
ἀθετῶ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ. Εἰ γὰρ διὰ νόμου δικαιο-
tia, ergo Christus gratis mortuus est.
σύνη, ἄρα Χριστὸς δωρεὰν ἀπέθανεν.

CAP. III. γ'.

O insensati Galatæ, quis vos fascinauit veri-
1 Ὦ ἀνόητοι Γαλάται, τίς ὑμᾶς * ἐβάσκανε τῇ ἀλη-
tati non ‡ *obsequi, quibus ob* oculos Iesus Chri- * βασκαίνω
θείᾳ μὴ πείθεσθαι, οἷς κατ' ὀφθαλμοὺς ἐν ὑμῖν ‡ obedire, ante quo-
stus proscriptus est, in vobis crucifixus? Hoc rum
2 τοῦτο μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν, ἐξ ἔργων νόμου τὸ
solum volo discere à vobis: Ex operibus legis
πνεῦμα ἐλάβετε, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; οὕτω ‡ insen- ‡ stulti
Spiritum accepistis, an ex auditu fidei? Sic
3 ἀνόητοι ἐστε, † ἐναρξάμενοι πνεύματι, νῦν σαρκὶ ἐπιτε- † vt quum
fati estis, *incepti* spiritu, nunc carne cõsumme- coeperitis
λεῖσθε; * τοσαῦτα ἐπάθετε εἰκῇ; εἴ γε καὶ εἰκῇ. * ἐναρχω
mini? Tanta passi estis *frustrà? si modò & frustrà.* * sine causa? si tamẽ sine causa.
4 Ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ πνεῦμα, καὶ ἐνεργῶν Qui
Ille ergo ‡ *subministrans* vobis Spiritum, & ‡ *efficiens* ‡ tribuit
5 δυνάμεις ἐν ὑμῖν, ἐξ ἔργων νόμου ἢ ἐξ ἀκοῆς πί- ‡ operatur
virtutes in vobis: ex operibus legis, an ex auditu fi-
στεως; καθὼς Ἀβραὰμ ἐπίστευσε τῷ θεῷ, καὶ ἐλο- ‡ scriptum
dei? Sicut ‡, Abraham credidit Deo, & repu- ‡ est;
6 γίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. γινώσκετε ἄρα ὅτι
tatum est illi ad iustitiam. Cognoscite ergo quia
7 οἱ ἐκ πίστεως, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Ἀβραάμ. προϊ- † sunt;
qui ex fide †, ij sunt filij Abrahæ. Pro-
δοῦσα δὲ ἡ γραφὴ ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοῖ τὰ ἔθνη ὁ ‡ prænun-
videns autem Scriptura quia ex fide iustificat Gentes Deus, ‡ *prænunciauit* ciauit
Abrahæ, Quia bene- * εὐλογέω
θεὸς, προευηγγελίσατο τῷ Ἀβραὰμ ὅτι * ἐνευλο-

dicentur in te omnes Gentes. ‡ *Itaque qui ex*

γηθήσονται ἐν σοὶ πάντα τὰ ἔθνη. ὥστε οἱ ἐκ

fide, benedicentur cum fideli Abraham.

πίστεως εὐλογοῦνται σὺν τῷ πιστῷ Ἀβραάμ.

Quicũq; enim ex operibus legis sunt, sub ‖ *exsecrationis*

ὅσοι γὰρ ἐξ ἔργων νόμου εἰσὶν, ὑπὸ κατάραν

sunt. Scriptum est enim: † *Exsecrabilis* omnis qui non per-

εἰσί. γέγραπται γάρ, Ἐπικατάρατος πᾶς ὃς οὐκ ἐμ-

manserit in omnibus ‡ *scripta* in libro

μένει ἐν πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ

legis, § *ad faciendum* ea. Quoniã autẽ in lege ne-

νόμου, τοῦ ποιῆσαι αὐτά. ὅτι δὲ ἐν τῷ νόμῳ οὐδεὶς

mo iustificatur apud Deum, manifestũ ‖: quia iustus

δικαιοῦται παρὰ τῷ θεῷ δῆλον, ὅτι ὁ δίκαιος

ex fide viuet. At lex † non est ex fi-

ἐκ πίστεως ζήσεται. ὁ δὲ νόμος οὐκ ἔστιν ἐκ πί-

de: sed † *faciens* ea *homo* viuet in

στεως· ἀλλ' ὁ ποιήσας αὐτὰ ἄνθρωπος ζήσεται ἐν

illis. Christus nos redemit de ¶ *exsecratione*

αὐτοῖς. Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρας

legis, factus pro nobis ‖ *exsecratio*. (Scriptum est

τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα· γέγραπται

enim: † *Exsecrabilis* omnis ‡ *suspensus* in ligno)

γάρ, Ἐπικατάρατος πᾶς ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου.

Vt in § *Gentes* benedictio Abrahæ fieret

ἵνα εἰς τὰ ἔθνη ἡ εὐλογία τοῦ Ἀβραὰμ γένηται

in Christo Iesu, vt pollicitationem Spiritus

ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πνεύματος

‖ Fratres, accipiamus per fidem. ‖ (Secundum hominem dico)

λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως. Ἀδελφοί, κατὰ ἄνθρωπον λέγω,

† confirmatum ‡ spernit tamen hominis † *authenticatum* testamentum nemo ‡ *ab-*

ὅμως ἀνθρώπου κεκυρωμένην διαθήκην οὐδεὶς ἀ-

rogat, aut superordinat * Abrahæ dictæ

* ἐφίησι ἢ ἐπιδιατάσσεται. Τῷ δὲ Ἀβραὰμ ἐρρήθη-

sunt promissiones & semini eius. Non dicit,

σαν αἱ ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ σπέρματι αὐτοῦ. οὐ λέγει,

τοῖς

† Seminibus, quasi in multis: sed quasi in vno, Et
τοῖς σπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν· ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνός, Καὶ
semini *, qui est Christus. Hoc autem dico, testa-
17 τῷ σπέρματί σου, ὅς ἐστι Χριστός. Τοῦτο δὲ λέγω, διαθή-
mentum † ante authentisatum à Deo in Chri-
κην προκεκυρωμένην ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς Χρι-
stum, quæ post annos quadringentos & triginta facta §
στὸν, ὁ μετὰ ἔτη τετρακόσια καὶ τριάκοντα γεγονὼς
lex, non * irritat, ad abolendam promis-
νόμος οὐκ ἀκυροῖ, εἰς τὸ καταργῆσαι τὴν ἐπαγ-
sionem. ‖ Si enim ex lege hæreditas, nō †amplius
18 γελίαν. Εἰ γὰρ ἐκ νόμου ἡ κληρονομία, οὐκέτι
ex promissione. At Abrahæ * per repromissionē †gratis
ἐξ ἐπαγγελίας. Τῷ δὲ Ἀβραὰμ δι' ἐπαγγελίας κε-
ficatus est Deus. Quid igitur lex? § transgressionum
19 χάρισται ὁ Θεός. Τί οὖν ὁ νόμος; τῶν παραβάσεων
causa apposita est, * vsque quo veniret semen cui
χάριν προσετέθη, ἄχρις οὗ ἔλθῃ τὸ σπέρμα ᾧ
‖ promissum erat, ordinata per angelos in manu me-
ἐπήγγελται, διαταγεὶς δι' ἀγγέλων ἐν χειρὶ με-
diatoris. At mediator †, vnius non est: at Deus vnus
20 σίτου. Ὁ δὲ μεσίτης ἑνὸς οὐκ ἔστιν· ὁ δὲ Θεὸς εἷς
est. Ergo lex aduersus promissa Dei? Ab-
21 ἐστιν. Ὁ οὖν νόμος κατὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ Θεοῦ; μὴ
sit. Si enim data esset lex † potens viuifica-
γένοιτο. Εἰ γὰρ ἐδόθη νόμος ὁ δυνάμενος ζωοποιῆ-
re, verè ex lege esset iustitia. Sed
22 σαι, ὄντως ἐκ νόμου ἂν ἦν ἡ δικαιοσύνη. ἀλλὰ
concluſit scriptura omnia sub peccato, vt
συνέκλεισεν ἡ γραφὴ πάντα ὑπὸ ἁμαρτίαν, ἵνα
promissio ex fide Iesu Christi daretur cre-
ἡ ἐπαγγελία ἐκ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ δοθῇ τοῖς πι-
dentibus. § ante venire fidem, sub lege
23 στεύουσι. Πρὸ τοῦ δὲ ἐλθεῖν τὴν πίστιν, ὑπὸ νόμον
custodiebamur, concluſi in fu-
* ἐφρουρούμεθα, συγκεκλεισμένοι εἰς τὴν μέλ-

† Et
* tuo,
† confirmatum
§ est
* irritum facit ad euacuandam
‖ Nam
† iam
* autem
‡ donauit
* χαρίζω
§ Propter transgressiones
* donec
* ἕως οὗ
‖ promisit, † autem
§ quæ posset
* eam quæ reuelanda erat
* φρουρέω

euram fidem revelari. Itaque lex, pæ-
λευῆ πίστιν ἀποκαλυφθῆναι. ὥστε ὁ νόμος παι-
‖ Christo, dagogus noster fuit in ‖ Christum, vt ex fide
δαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς χριστόν, ἵνα ἐκ πίστεως
† At vbi iustificaremur. † Veniente autem fide, non amplius
δικαιωθῶμεν. ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως, οὐκέτι
non sub pædagogo sumus. Omnes * filij Dei estis
* enim ὑπὸ παιδαγωγὸν ἐσμέν. πάντες γὰρ υἱοὶ θεοῦ ἐστε
‖ Christo per fidem in Christo Iesu. Quicũq; enim in ‖ Chri-
διὰ τῆς πίστεως ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ὅσοι γὰρ εἰς χρι-
stum baptizati estis, Christum induistis. Non est
* ἐνδύω στὸν ἐβαπτίσθητε, χριστὸν * ἐνεδύσασθε. οὐκ ἔνι
Iudæus neq; Græcus: non est seruus neque liber, non
ἰουδαῖος οὐδὲ ἕλλην· οὐκ ἔνι δοῦλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ
‖ neque est masculus ‖ & fœmina. Omnes enim vos * vnus estis in
* vnum ἔνι ἄρσεν καὶ θῆλυ. πάντες γὰρ ὑμεῖς εἷς ἐστε ἐν
‖ vos Christo Iesu. Si autem ‖ Christi, ergo Abrahæ
χριστῷ ἰησοῦ. εἰ δὲ χριστοῦ, ἄρα τοῦ ἀβραὰμ
semen estis, & secundum promissionem hæredes.
σπέρμα ἐστέ, καὶ κατ' ἐπαγγελίαν κληρονόμοι.

CAP. IIII. δ'.

° quanto Dico autẽ, °ad quantum tempus hæres ‖ infans
tempore ‖ paruulus Λέγω δέ, ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ κληρονόμος νήπιός
† à ° quum sit: est, nihil differt † seruo, dominus omnium °existens
ἐστιν, οὐδὲν διαφέρει δούλου, κύριος πάντων ὤν,
‖ tutoribꝰ & actoribus est vsq; ad præfinitum tempus à Patre: ‖ paruuli, * seruientes. At
Sed ‖ tutores est & curatores, vsque
ἀλλὰ ὑπὸ ἐπιτρόπους ἐστὶ καὶ οἰκονόμους, ἄχρι τῆς
præfinitionem Patris. Ita & nos, quũ essemus
προθεσμίας τοῦ πατρός. οὕτω καὶ ἡμεῖς ὅτε ἦμεν
‖ infantes, sub elementis mundi eramus * seruientes addi-
νήπιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου ἦμεν δεδουλωμέ-
ti. Quum verò venit plenitudo temporis, emi-
νοι. ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπε-
sit Deus Filium suum, factum ex mulie-
στειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναι-
κός,

re, factum ſub lege: Vt eos qui ſub legem ‖ redi- ‖ erant
ἠς, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον * ἐξα- * ἐξαγο-
meret, vt adoptionẽ filiorum reciperemus. Quoniã ράζω
ρασῃ, ἵνα τὴν υἱοθεσίαν ἀπολάβωμεν. ὅτι
autẽ eſtis filij, miſit Deus Spiritum filij δέ ἐστε υἱοί, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ
ſui in corda veſtra, clamantem, Abba, Pa- αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν, κράζον, Ἀββᾶ, ὁ πα-
ter.) Itaq; nõ † amplius es ſeruus, ſed filius. * Si verò filius, † iam eſt
τήρ. ὥστε οὐκέτι εἶ δοῦλος, ἀλλὰ υἱός. εἰ δὲ υἱός, * Quòd
& hæres Dei per ‖ Chriſtum. Sed tunc quidẽ ‖ Deum.
καὶ κληρονόμος θεοῦ διὰ χριστοῦ. ἀλλὰ τότε μὲν
ignorantes Deum, ſeruiebatis ‖ nõ natura * exiſtẽtib' ‖ iis quĩ
οὐκ εἰδότες θεὸν, ἐδουλεύσατε τοῖς μὴ φύσει οὖσι * ſunt dij.
dijs. Nũc autẽ † cognoſcentes Deum, † magis autem cognoti ‖ quum co-
θεοῖς. νῦν δὲ γνόντες θεὸν, μᾶλλον δὲ γνωσθέντες gnouerit is
à Deo, quomodo conuertimini iterum ad infirma & † imò ſitis
ὑπὸ θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε πάλιν ἐπὶ τὰ ἀσθενῆ καὶ
egena elementa, quibus denuo deſuper ſeruire vul-
πτωχὰ στοιχεῖα, οἷς πάλιν ἄνωθεν δουλεύειν θέλε-
tis? Dies obſeruatis, & menſes, & tempora,
τε; ἡμέρας παρατηρεῖσθε, καὶ μῆνας, καὶ καιροὺς,
& annos. Timeo vos, ne forte * frustrà fati- * ſine cauſa
καὶ ἐνιαυτούς. φοβοῦμαι ὑμᾶς, μή πως εἰκῇ κε- laborauerim in vo-
gatus fuerim erga vos. Eſtote ſicut ego quia & ego bis,
κοπίακα εἰς ὑμᾶς. γίνεσθε ὡς ἐγὼ, ὅτι κἀγὼ
ſicut vos: fratres, obſecro vos. nihil † me iniuria af- † me læſiſti
ὡς ὑμεῖς, ἀδελφοί, δέομαι ὑμῶν. οὐδέν με ἠδική- ſtis.
feciſtis. Scitis autẽ quia per infirmitatem carnis euan-
σατε. οἴδατε δὲ ὅτι δι' ἀσθένειαν τῆς σαρκὸς εὐη-
gelizaui vobis ‖ priùs. Et * experimentum ‖ iam pri-
γγελισάμην ὑμῖν τὸ πρότερον. καὶ τὸν πειρασμὸν dem.
meũ in carne mea non ‖ pro nihilo habuiſtis, neque reſ- * tentatio-
μου τὸν ἐν τῇ σαρκί μου οὐκ ἐξουθενήσατε οὐδὲ ἐξε- nẽ meam
puiſtis: ſed ſicut angelum Dei excepiſtis me, ſicut ‖ ſpreuiſtis
πτύσατε, ἀλλ' ὡς ἄγγελον θεοῦ ἐδέξασθέ με, ὡς * ἐπτύσατε * ἐμπτύω

ficor autem rursus omni homini circumcidenti se,

εθμαι δὲ πάλιν πᾶνθρώπῳ περιτεμνομένῳ,

* universæ legis faciendæ. ‖ debitor ‖ ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν ὅλον τὸν νόμον ποιῆσαι. * κατ- 4
Evacuati * καταργέω ‖ à * ἐκπίπτω

quoniã debitor est * totam legem faciens. A- ‖ debitor ‖ ὅτι ὀφειλέτης ἐστὶν ὅλον τὸν νόμον ποιῆσαι. * κατ- 4
Evacuati * καταργέω ‖ à * ἐκπίπτω

bolisti estis à Christo, quisumque in lege institifica- τηργήθητε ἀπὸ τοῦ χριστοῦ, οἵτινες ἐν νόμῳ δικαιοῦ-
mini: ‖ gratia excidistis. Nos enim spiritu, σθε τῆς χάριτος ἐξεπέσατε. ἡμεῖς γὰρ πνεύματι 5
ex fide, spem iustitiæ expectamus, ἐκ πίστεως ἐλπίδα δικαιοσύνης ἀπεκδεχόμεθα.

‖ Nam ‖ In enim Christo Iesu neq; circũcisio aliquid valet, neq; præ- ἐν γὰρ χριστῷ ἰησοῦ οὔτε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀ- 6
* quæ operatur putium: sed fides * per charitatem efficax. κροβυστία, ἀλλὰ πίστις δι' ἀγάπης ἐνεργουμένη.

‖ bene † impedinit * ἀνακόπτω * obedire? ‖ Currebatis ‖ pulchrè, quis vos † intercidit veri- ἐτρέχετε καλῶς, τίς ὑμᾶς * ἐνέκοψε τῇ ἀλη- 7
tati non * suaderi? Persuasio non † ex vo- θείᾳ μὴ πείθεσθαι; ἡ πεισμονὴ οὐκ ἐκ τοῦ κα- 8
† est ex eo qui vocat cante vos. Modicum fermentũ totam massam λοῦντος ὑμᾶς. μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύραμα 9
‖ corrumpit. * vobis ‖ fermentat. Ego confido in * vos in Domino, quòd ni- ζυμοῖ. ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν κυρίῳ, ὅτι οὐ- 10
‖ qui autẽ conturbat † est ille. hil aliud sapietis: ‖ at conturbans vos portabit δὲν ἄλλο φρονήσετε. ὁ δὲ ταράσσων ὑμᾶς βαστάσ-
iudicium, quicumq; † fuerit. Ego autem, fratres, si circumci- τὸ κρῖμα, ὅστις ἂν ᾖ. ἐγὼ δέ, ἀδελφοί, εἰ περι- 11
* Ergo evacuatum sionẽ adhuc prędico, quid adhuc persequutionẽ patior? * Nempe abo- τομὴν ἔτι κηρύσσω, τί ἔτι διώκομαι; ἄρα κατήρ-
litum est scandalum crucis. Vtinam & abscin- γηται τὸ σκάνδαλον τοῦ σταυροῦ. ὄφελον καὶ ἀπο- 12
* qui vos conturbant. dantur * inquietantes vos. Vos enim in ἀποκόπτονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς. ὑμεῖς γὰρ ἐπ' 13
‖ libertatem ‖ libertate vocati estis, fratres: tantùm ne liber- ἐλευθερίᾳ ἐκλήθητε, ἀδελφοί· μόνον μὴ τὴν ἐλευ-
‖ detis carnis: tatem in occasionem ‖ carni: sed per cha- θερίαν εἰς ἀφορμὴν τῇ σαρκί, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀ-

γάπης

ritatem seruite * *alij aliter.* *Nam* omnis ‡ lex in * inuicem;
14 λατρευετε δι' ἀγάπης δουλεύετε ἀλλήλοις. ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν ‡ enim
uno sermone impletur, *in illo.* Diliges proxi-
ἑνὶ λόγῳ πεπλήρωται, ἐν τῷ, ἀγαπήσεις τὸν πλη-
mum tuum sicut teipsum. † *Si verò alij alios* mordetis * & † Quòd si
15 σίον σου ὡς σεαυτόν. εἰ δὲ ἀλλήλους δάκνετε καὶ inuicem
comeditis, videte ne ab inuicem consumami-
κατεσθίετε, βλέπετε μὴ ὑπ' ἀλλήλων ἀναλωθῆ-
ni. Dico autem, Spiritu ambulate, & * *concupis-* * desideria
16 τε. λέγω δέ, πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυ-
scentiam carnis non ‡ *perficiatis.* *Nam* caro ‡ concupis- ‡ perficie-
17 μίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε. ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυ- tis. ‡ enim
cit aduersus spiritum: *at* spiritus * aduersus car- * autem
μεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, τὸ δὲ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρ-
nem. hæc † *autem opponuntur* ‡ *alij aliis:* vt nō quæcumq; ‡ enim sibi
κός. ταῦτα γὰρ ἀντίκειται ἀλλήλοις, ἵνα μὴ ἃ ἂν inuicē ad-
vultis, illa faciatis. † Si *verò* spiritu ducimini, † Quòd
18 θέλητε, ταῦτα ποιῆτε. εἰ δὲ πνεύματι ἄγεσθε,
non estis * *ab* lege. Manifesta autē sunt opera * sub
19 οὐκ ἐστὲ ὑπὸ νόμον. φανερὰ δέ ἐστι τὰ ἔργα τῆς
carnis, quæ sunt, *adulterium*, fornicatio, *immunditia*,
σαρκός, ἅτινά ἐστι, μοιχεία, πορνεία, ἀκαθαρσία, ‡ *impuritas:* *Idololatria*, *veneficium*, inimicitiæ, ‡ immun-
20 ἀσέλγεια· εἰδωλολατρεία, φαρμακεία, ἔχθραι, ditia, im-
cōtētiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, sectæ: pudentia,
ἔριδες, ζῆλοι, θυμοὶ, ἐριθείαι, διχοστασίαι, αἱρέσεις luxuria, Idolorum
Inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & similia seruitus,
21 φθόνοι, φόνοι, μέθαι, κῶμοι, καὶ τὰ ὅμοια veneficia,
his. quæ ‡ *dico* vobis, sicut & prædixi, quoniā * ‡ prædico
τούτοις, ἃ προλέγω ὑμῖν, καθὼς καὶ προεῖπον, ὅτι οἱ * qui agūt
talia *agentes*, regnum Dei non ‡ *hæredi-* ‡ conse-
τὰ τοιαῦτα πράσσοντες βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρο- *tabunt.* quentur,
22 νομήσουσιν. ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματός ἐστιν ἀ- As fructus † Spiritus est, cha- † autem
ritas, gaudium, pax, longanimitas, benignitas,
γάπη, χαρά, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης,

* patientia, modestia, castitas: ‡ sunt

bonitas, fides, Mansuetudo, continentia: *Aduersus huiusmodi non est lex. Qui autem ‡ Christi,

ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια· κατὰ τῶν τοιούτων οὐκ ἔστι νόμος. (24) οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ,

‡ suam * vitiis,

carnem ‡ crucifixerunt cum * affectibus, & concupiscentiis. Si viuimus spiritu, spiritu & ambulemus. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi; ‖ alij alios prouocantes, † alij aliis inuidentes.

τὴν σάρκα ἐσταύρωσαν σὺν τοῖς παθήμασι, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις. (25) εἰ ζῶμεν πνεύματι, πνεύματι καὶ * στοιχῶμεν. (26) μὴ γινώμεθα κενόδοξοι, ἀλλήλους

* στοιχέω

‖ inuicem

προκαλούμενοι, ἀλλήλοις φθονοῦντες.

CAP. VI.

Fratres, si & præoccupatus fuerit homo in

ΑΔελφοί, ἐὰν καὶ * προλημφθῇ ἄνθρωπος ἔν

* præoccupo

aliquo delicto, vos spirituales instruite huiusmodi in spiritu lenitatis, considerans

τινι παραπτώματι, ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραότητος, σκοπῶν

‡ Alter alterius

teipsum, ne & tu tenteris. ‡ Alij aliorum onera portate: & sic adimplebitis legem Christi. ‡ Si enim videtur quis esse aliquid, * nihil existens, seipsum

σεαυτὸν μὴ καὶ σὺ πειρασθῇς. (2) ἀλλήλων τὰ βάρη

* ἀναπληρόω

βαστάζετε, καὶ οὕτως * ἀναπληρώσετε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ. (3) ‡ εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναί τι, μηδὲν ὤν, ἑαυτὸν

‡ Nam si existimans se

animo fallit. At opus ‖ suum probet vnusquisque: & † tunc in seipsum tantùm * gloriationem habebit, & non in ‡ alterum. Vnusquisq; enim ‡ proprium

φρεναπατᾷ. (4) τὸ δὲ ἔργον ἑαυτοῦ δοκιμαζέτω ἕκαστος· καὶ τότε εἰς ἑαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἕξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον. (5) ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον

‡ quū nihil sit, ipse se seducit. ‖ autem † sic in semetipso * gloriam ‡ altero. ‡ suum onus portabit. Communicet autem * instituus verbum instituenti, in omnibus bonis.

φορτίον βαστάσει. (6) κοινωνείτω δὲ ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον τῷ κατηχοῦντι, ἐν πᾶσιν ἀγαθοῖς.

‡ onus

* instituus

μὴ πλα-

† *Ne errate:* Deus non irridetur. * *Quod* enim
7 μὴ πλανᾶσθε· θεὸς οὐ μυκτηρίζεται. ὃ γὰρ ἐὰν
seminauerit homo, † *hoc* & metet. Quoniam ‡ *semi-*
8 σπείρῃ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ θερίσει. ὅτι ὁ σπείρων
nans in carnem suam, de carne* metet corru-
εἰς τὴν σάρκα ἑαυτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς θερίσει φθο-
ptionẽ. ‖ *At seminans* in spiritum, de spiritu
ράν· ὁ δὲ σπείρων εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ πνεύματος
metet viram æternam. † *At pulchrum* facientes, non
9 θερίσει ζωὴν αἰώνιον. τὸ δὲ καλὸν ποιοῦντες μὴ
* *segnescamus:* tempore enim ‡ *proprio* metemus non §e-
ἐκκακῶμεν· καιρῷ γὰρ ἰδίῳ θερίσομεν μὴ ἐκ-
languentes. *Nempe igitur* dum tempus habemus, opere-
10 λυόμενοι. ἄρα οὖν ὡς καιρὸν ἔχομεν, ἐργαζώ-
mur bonum ad omnes, maximè autem ad
μεθα τὸ ἀγαθὸν πρὸς πάντας, μάλιστα δὲ πρὸς
domesticos fidei. Videtè * *quàm longis* vobis
11 τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως. ἴδετε πηλίκοις ὑμῖν
literis scripsi mea manu. Quicumq; vo-
12 γράμμασιν ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί. ὅσοι θέ-
lunt ‖ *bonæ facie esse* in carne, hi cogunt
λουσιν εὐπροσωπῆσαι ἐν σαρκί, οὗτοι ἀναγκάζουσιν
vos circumcidi, tantùm vt † *ne crucis*
ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, μόνον ἵνα μὴ τῷ σταυρῷ τοῦ
Christi persecutionẽ patiãtur. Neq; enim * *circumcisi*
13 χριστοῦ διώκωνται. οὐδὲ γὰρ οἱ περιτετμημένοι
ipsi legem custodiunt: sed volunt vos cir-
αὐτοὶ νόμον φυλάσσουσιν· ἀλλὰ θέλουσιν ὑμᾶς περι-
cumcidi, vt in vestra carne glorientur.
τέμνεσθαι, ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ καυχήσωνται.
Mihi autem absit gloriari, ‡ *si non* in cruce
14 ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σταυρῷ
Domini nostri Iesu Christi, per quẽ mihi mundus cruci-
τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύ-
fixus est, & ego mundo. In enim Christo Iesu ne-
15 ρωται, κἀγὼ τῷ κόσμῳ. ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ οὔ-

† Nolite errare. * Quæ ‡ hæc § qui seminat * & ‖ Qui autẽ seminat † Bonum autem * deficiamus: ‡ suo § deficientes. Ergo * ἐκλύω * qualibus * non * qui circumcidunt ‡ nisi

que circũcisio aliquid valet, neque præputium, sed noua
τε περιτομή τι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινὴ
creatura. ‡ creatio. Et quicunque * regulæ hanc ordinatè ambulauerint,
* hanc regulam sequuti fuerint, κτίσις. καὶ ὅσοι τῷ κανόνι τούτῳ στοιχήσουσιν,
pax super illos, & misericordia, & super Israël
εἰρήνη ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸ Ἰσραὴλ
‡ De cætero, molestum Dei. ‡ Cæterùm, molestias mihi nemo exhibeat. Ego
θεοῦ. τοῦ λοιποῦ, κόπους μοι μηδεὶς παρεχέτω. ἐγὼ
enim stigmata Domini Iesu in corpore meo
γὰρ τὰ στίγματα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματί μου
porto. Gratia Domini nostri Iesu Christi
βαστάζω. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ
cum spiritu vestro, fratres. Amen.
μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν, ἀδελφοί. ἀμήν.

Ad Galatas scripta est à Roma.
Πρὸς Γαλάτας ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης.

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD EPHESIOS
ΠΡΟΣ ΕΦΕΣΙΟΥΣ
Epistola.
Ἐπιστολή.

CAPVT PRIMVM. Κεφ. α'.

PAVLVS Apostolus Iesu Christi
ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ
* omnibus qui sunt Ephesi. per voluntatem Dei, sanctis * existentibus in Epheso, & fidelibus in Christo Iesu. Gra-
διὰ θελήματος θεοῦ, τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖσιν
ἐν Ἐφέσῳ, καὶ πιστοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. χά-
ρις ὑ-

eia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino
εις υμιν χ̀ ειρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, ⁊ κυρίου
Iesu Christo. Benedictus Deus & Pater Do-
3 ἰησοῦ χριστοῦ. εὐλογητὸς ὁ θεὸς χ̀ πατὴρ τοῦ κυ-
mini nostri Iesu Christi, † *benedicens* nos in om- † qui be-
ρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ εὐλογήσας ἡμᾶς ἐν πά- nedixit
ni benedictione spirituali, in cœlestibus, in
σῃ εὐλογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις ἐν
Christo: Sicut elegit nos in ipso ante
4 χριστῷ· καθὼς * ἐξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ πρὸ * ἐκλέγω
constitutionem mundi, *esse nos sanctos & inculpatos* " vt esse-
καταβολῆς κόσμου, εἶ ἡμᾶς ἁγίους χ̀ ἀμώμους mus sancti
in conspectu eius in charitate. ‡ *Præfiniens* nos & immacu-
5 κατενώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ. προορίσας ἡμᾶς lati
in filiorũ adoptionẽ per Iesum Christum in ‡ Qui præ-
εἰς υἱοθεσίαν διὰ ἰησοῦ χριστοῦ εἰς αὐτὸν χ̀ τὴν destinauit
* *bonum affectum* voluntatis suæ, In laudem glo- ‡ ipsum
6 εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ, εἰς ἔπαινον δό- * propositum
riæ gratiæ suæ, in qua gratificauit nos in
ξης τῆς χάριτος αὐτοῦ, ἐν ᾗ ἐχαρίτωσεν ἡμᾶς ἐν
dilecto‖. In quo habemus redemptio- ‖ filio suo.
7 τῷ * ἠγαπημένῳ. ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρω- * ἀγαπάω
nem per sanguinem eius (remissionem pecca-
σιν διὰ τοῦ αἵματος αὐτοῦ, τὴν ἄφεσιν τῶν πα-
torum,) secundùm diuitias gratiæ eius: † *Quæ* † Quæ su-
8 πτωμάτων, κατὰ τὸ πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ perabũda-
abundauit in * *nos* in omni sapientia & pru- * nobis
ἐπερίσσευσεν εἰς ἡμᾶς ἐν πάσῃ σοφίᾳ χ̀ φρο-
dentia: ‡ *Notum faciens nobis mysterium* voluntа- ‡ vt notũ
9 νήσει γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστήριον τοῦ θελήμα- faceret no-
tis suæ, secundùm beneplacitum ‡ *suum*, quod proposuit in bis sacra-
τος αὐτοῦ κατὰ τὴν εὐδοκίαν αὐτοῦ, ἣν προέθετο ἐν mentum
* *si*, In dispensatione plenitudinis * eo,
10 αὐτῷ, εἰς οἰκονομίαν τοῦ πληρώματος τῶν
temporum, instaurare omnia in
καιρῶν * ἀνακεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν τῷ * ἀνακε-
φαλαιόω

‖ sunt Christo, quæ in cælis, & quæ in terra ‖ in
χεις ᾧ, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ἐν
† nos sorte vocati ipso. In quo etiam † *electi* sumus: prædestina-
αὐτῷ. ἐν ᾧ καὶ * ἐκληρώθημεν, προορισθέν- 11
* ἐκληρόω * eius qui operatur ti secundùm propositum *ipsius* omnia * *efficientis*, secundùm
τες κατὰ πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντος κατὰ
‡ Vt simus consilium voluntatis suæ: ‡ *Ad esse* nos
τὴν βουλὴν τοῦ θελήματος αὐτοῦ· εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς 12
§ qui speravimus * προηλπικότας in laudem gloriæ eius, ante § *sperantes*
εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ, τοὺς * προηλπικότας
in Christo: In quo & vos * *audientes*
ἐν τῷ χριστῷ· ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς ἀκούσαντες τὸν 13
* quũ audistis verbum veritatis, (Euangelium salutis ve-
λόγον τῆς ἀληθείας, τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας ὑ-
stræ:) in quo & credentes signati estis
* σφραγί- μῶν, ἐν ᾧ καὶ πιστεύσαντες * ἐσφραγίσθητε τῷ
ζω Spiritu promissionis sancto: Qui est ‖ ar-
‖ pignus πνεύματι τῆς ἐπαγγελίας τῷ ἁγίῳ· ὅς ἐστιν ἀρ- 14
rabo hæreditatis nostræ, in redemptionem
ραβὼν τῆς κληρονομίας ἡμῶν, εἰς ἀπολύτρωσιν τῆς
† acquisitionis, * Propterea † *assertionis*, in laudem gloriæ ipsius. * *Propter hoc*
περιποιήσεως, εἰς ἔπαινον τῆς δόξης αὐτοῦ. διὰ τοῦτο 15
‡ vestram quæ est & ego audiens ‡ *illam circa vos* fidem in Domino
κἀγὼ ἀκούσας τὴν καθ' ὑμᾶς πίστιν ἐν τῷ κυρίῳ
Iesu, & dilectionem in omnes san-
ἰησοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁ-
ctos, Non cesso gratias agens pro vobis, memoriã
γίους. οὐ παύομαι εὐχαριστῶν ὑπὲρ ὑμῶν, μνείαν 16
vestri, faciens in orationibus meis: Vt Deus
ὑμῶν ποιούμενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου· ἵνα ὁ θεὸς 17
Domini nostri Iesu Christi, pater gloriæ, det
τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῆς δόξης, δῴη
vobis spiritum sapientiæ & reuelationis, in agni-
ὑμῖν πνεῦμα σοφίας καὶ ἀποκαλύψεως, ἐν ἐπι-
tione eius: Illuminatos oculos
* φωτίζω γνώσει αὐτοῦ· * πεφωτισμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς 18
τῆς καρ-

cordis vestri, †*ad sciendum vos quæ est* †vt sciatis
τῆς καρδίας ὑμῶν, εἰς τὸ εἰδέναι ὑμᾶς τίς ἐστιν ἡ quæ sit
spes vocationis eius, & quæ diuitiæ glo-
ἐλπὶς τῆς κλήσεως αὐτοῦ, καὶ τίς ὁ πλοῦτος τῆς δό-
riæ hæreditatis eius in sanctis: Et quæ
19 ξης τῆς κληρονομίας αὐτοῦ ἐν τοῖς ἁγίοις. καὶ τί
*excellens magnitudo virtutis eius in *sit supere-
τὸ ὑπερβάλλον μέγεθος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ εἰς eminens
nos ‡*credentes* secundùm operationem poten- ‡qui cre-
ἡμᾶς τοὺς πιστεύοντας κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους dimus
tiæ virtutis eius, Quam operatus est in Chri-
20 τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. ἣν ἐνήργησεν ἐν τῷ Χρι-
sto, suscitans illum ex mortuis, & ‡*collocauit* ‡constituēs
στῷ, ἐγείρας αὐτὸν ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ καθίσας ad dexteram
in dextera sua in cælestibus, Supra
21 ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς ἐπουρανίοις, ὑπεράνω
omnem principatum, & potestatem & virtutem, & domi-
πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ δυνάμεως, καὶ κυ-
nationem, & omne nomen *nominatum non so- *quod no-
ριότητος, καὶ παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομένου οὐ μόνον lùm in minatur
in hoc seculo, sed etiam in futuro.
τῷ αἰῶνι τούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.
Et omnia subiecit sub ‡*pedes* eius: ‡pedibus
22 καὶ πάντα ὑπέταξεν ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ,
& ipsum dedit caput †*super omnia ec-* †supra o-
καὶ αὐτὸν ἔδωκε κεφαλὴν ὑπὲρ πάντα τῇ ἐκ- mnem ec-
clesia: Quæ est corpus ipsius, plenitudo *clesiam:
23 κλησίᾳ· ἥτις ἐστὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, τὸ πλήρωμα *eius, qui
omnia in omnibus ‡*adimplentis.* ‡adimple-
τὰ πάντα ἐν πᾶσι πληρουμένου. tur.

CAP. II. β'.

Et vos *existentes mortuos* delictis, & *quū esse-
1 ΚΑὶ ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς παραπτώμασι, καὶ tis mortui
peccatis ‡. In quibus aliquando ambulastis secūdùm ‡vestris,
2 τὰ ἁμαρτίαις, ἐν αἷς ποτε περιεπατήσατε κατὰ *vestra-
τὸν

seculum mundi huius, secũdùm principem pote-
τὸν αἰῶνα τοῦ κόσμου τούτου, κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξου-
* huius, statis pœnis *, spiritus ‖ nunc efficientis
‖ qui operatur in filios diffidentiæ
σίας τοῦ ἀέρος, τοῦ πνεύματος τοῦ νῦν ἐνεργοῦντος
in filiis † insuasibilitatis: In quibus & nos om-
ἐν τοῖς υἱοῖς τῆς ἀπειθείας· ἐν οἷς καὶ ἡμεῖς πάν-
nes conuersati sumus aliquando, in desideriis
τες ἀνεστράφημέν ποτε, ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς
† voluntatem carnis nostræ, facientes † voluntates carnis
σαρκὸς ἡμῶν, ποιοῦντες τὰ θελήματα τῆς σαρκὸς
‡ filij & cogitationum: & eramus ‡ nati natura iræ, sicut
καὶ τῶν διανοιῶν, καὶ ἦμεν τέκνα φύσει ὀργῆς, ὡς
§ autẽ, qui est & cæteri. At Deus § dives existens in misericordia,
καὶ οἱ λοιποί. ὁ δὲ θεὸς πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει,
§ nimiam propter ¶ multam charitatem suam quam dilexit
διὰ τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ ἣν ἠγάπησεν
*quũ essemus mortui peccatis, nos. Et *existentes nos mortuos offen-
ἡμᾶς, καὶ ὄντας ἡμᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώ-
sis, conuiuificauit ‖ Christo, † gratia estis ser-
μασι συνεζωοποίησε τῷ Χριστῷ· χάριτί ἐστε σε-
‖ nos † cuius ‡ saluati. uati. Et conresuscitauit, & consedere fecit in
σωσμένοι. καὶ συνήγειρε, καὶ συνεκάθισεν ἐν τοῖς
supercœlestibus in Christo Iesu: Vt ostenderet in
* ἐπερχομένοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα * ἐνδείξηται ἐν
seculis superuenientibus § eminentes
§ abundãtes
τοῖς αἰῶσι τοῖς ἐπερχομένοις τὸν ὑπερβάλλοντα
diuitias gratiæ suæ, in bonitate super nos
πλοῦτον τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐν χρηστότητι ἐφ' ἡμᾶς,
§ enim in Christo Iesu. Nam gratia § estis * seruati
* saluati
* σῴζω ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. τῇ γὰρ χάριτί ἐστε σεσωσμένοι
‖ enim est per fidem. (& hoc non ex vobis: Dei ‖ do-
διὰ τῆς πίστεως. καὶ τοῦτο οὐκ ἐξ ὑμῶν· θεοῦ τὸ δῶ-
num:) Non ex operibus: vt ne quis glorietur.
ρον· οὐκ ἐξ ἔργων, ἵνα μή τις καυχήσηται.
Ipsius enim sumus factura, creati in Chri-
* κτίζω αὐτοῦ γάρ ἐσμεν ποίημα, * κτισθέντες ἐν Χρι-
στῷ Ἰη-

sto Iesu in operibus bonis, quæ præparauit
ς ῷ ἰησοῦ ἐπὶ ἔργοις ἀγαθοῖς, οἷς προητοίμασεν ὁ
Deus, vt in illis ambulemus. † *Ideo memen-*
11 θεὸς, ἵνα ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν. διὸ μνημο-
sote quòd vos aliquando *Gentes in carne, ‡ di-*
νεύετε ὅτι ὑμεῖς ποτὲ τὰ ἔθνη ἐν σαρκὶ, (1) οἱ λεγό-
ti præputium § *à dicta circumcisione*
μενοι ἀκροβυστία ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτομῆς
in carne manu facta: Quia eratis in tempore il-
12 ἐν σαρκὶ χειροποιήτου· ὅτι ἦτε ἐν τῷ καιρῷ ἐκεί-
lo sine Christo, alienati à *republica*
νῳ χωρὶς χριστοῦ, * ἀπηλλοτριωμένοι τῆς πολιτείας
Israël. & hospites testamentorum, promissio-
τοῦ ἰσραὴλ, καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς ἐπαγ-
nis spem non habentes, & ‖ *absque* in mundo.
γελίας ἐλπίδα μὴ ἔχοντες, καὶ ἄθεοι ἐν τῷ κόσμῳ.
Nunc autem in Christo Iesu vos † aliquando *existentes* lon-
13 νυνὶ δὲ ἐν χριστῷ ἰησοῦ ὑμεῖς οἱ ποτὲ ὄντες μα-
gè, propè facti estis in sanguine Christi.
κρὰν, ἐγενήθητε ἐγγὺς ἐν τῷ αἵματι τοῦ χριστοῦ.
Ipse enim est pax nostra, * *faciens*
14 αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιήσας τὰ
vtraque vnum, & medium parietem maceriæ sol-
ἀμφότερα ἕν, καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύ-
uens, § *inimicitiam* in carne sua: Legem
15 σας, τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρκὶ αὐτοῦ, τὸν νόμον τῶν
mandatorum § *in dogmatis abolens*, vt duos
ἐντολῶν ἐν δόγμασι καταργήσας, ἵνα τοὺς δύο
condat in semetipso in vnum nouum hominem, faciens
κτίσῃ ἐν ἑαυτῷ εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον, ποιῶν
pacem: Et reconciliet am-
16 εἰρήνην· καὶ * ἀποκαταλλάξῃ τοὺς ἀμφο-
bos in vno corpore, Deo per crucem, inter-
τέρους ἐν ἑνὶ σώματι τῷ θεῷ διὰ τοῦ σταυροῦ, ἀπο-
ficiens * *inimicitiam* in semetipso. Et veniens euangeli-
17 κτείνας τὴν ἔχθραν ἐν ἑαυτῷ. καὶ ἐλθὼν εὐηγελί-

† Propter quod memores estote
* eratis
‡ qui dicebamini
§ ab ea quæ dicitur circumcisio
* conuersatione
* ἀπαλλοτριόω
‖ sine Deo hoc
† qui eratis
* qui fecit
§ inimicitias
§ decretis euacuans,
* ἀποκαταλλάττω
* inimicitias

fuistis, & pacem

zanit pacem vobis qui longè, & iis qui propè.

Quoniã per ipsum habemus accessum am-

Vo in vno Spiritu ad Patrem. Nempe

bo

ergo non iam estis hospites & aduenæ, sed † ciues

estis

sanctorum, & domestici Dei. Superædifi-

* ἐποικοδομέω

cati super *fundamento Apostolorum & Prophetarum,

*fundamẽtum

‡lapide

‡existente summo angulari ipso Iesu Christo: In quo om-

nis ædificatio ‡coagmentata crescit in templũ

‡constructa

sanctum in Domino: In quo & vos coædificamini

in habitaculum Dei in Spiritu *.

*sancto.

CAP. III.

‡rei

Huius ‡gratia ego Paulus vinctus Chri-

‡Gentibus. Si tamen

sti Iesu pro vobis †. *Si quidem* audistis dispensa-

† quæ est ‡vobis:

tionem gratiæ Dei † data mihi in *vos:

‡notũ factum est ‡sacramẽtum

Quoniã secũdum reuelationem *notificauit mihi ‡my-

* γνωρίζω

sterium: sicut *prius scripsi in breue:

(* suprà

‖ Prout

* ἀναγινώσκω

potestis legentes intelligere prudentiam mei

in mysterio Christi: Quod aliis generationib⁹

non agnitum est filiis hominum, sicuti nunc
οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, ὡς νῦν
revelatum est sanctis Apostolis eius & Pro-
ἀπεκαλύφθη τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προ-
phetis in Spiritu *sancto:* Esse Gentes cohæ-
φήταις ἐν πνεύματι ἁγίῳ, εἶναι τὰ ἔθνη συγκλη-
redes & concorporales, & comparticipes promis-
ρονόμα καὶ σύσσωμα, καὶ συμμέτοχα τῆς ἐπαγ-
sionis eius in Christo † per Euangelium: Cuius † Iesu
γελίας αὐτοῦ ἐν Χριστῷ, διὰ τοῦ εὐαγγελίου· οὗ
factus sum * minister secundùm donum gratiæ * ego
ἐγενόμην διάκονος κατὰ τὴν δωρεὰν τῆς χάριτος
Dei § *datum* mihi secundùm operationem vir- § quæ data
τοῦ θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς δυ-
tutis eius. Mihi minimo omnium
νάμεως αὐτοῦ. ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων
§ data est gratia hæc, In Gentibus euangelizare § sanctorum.
ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη, ἐν τοῖς ἔθνεσιν εὐαγγελίσασθαι
inuestigabiles diuitias Christi, Et illumi-
τὸ ἀνεξιχνίαστον πλοῦτον τοῦ χριστοῦ, καὶ φωτί-
nare omnes quæ * dispensatio ‖ *mysterij* abs- * sit ‖ sacramenti
σαι πάντας τίς ἡ οἰκονομία τοῦ μυστηρίου τοῦ * ἀπο-
conditi à seculis in Deo, * ἀποκρυ-
κεκρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν τῷ θεῷ, τῷ τὰ πάν- πτω
° omnia *condenti per Iesum Christum:* Vt innotesceret ° qui crea-
τα κτίσαντι διὰ ἰησοῦ χριστοῦ· ἵνα γνωρισθῇ uit
nunc principatibus & potestatibus, in *supercæle-*
νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρα-
stibus, per ecclesiam, multiformis sapientia
νίοις, διὰ τῆς ἐκκλησίας, ἡ πολυποίκιλος σοφία
Dei, Secùndùm †*propositum* seculorum, *quod fecit † præfini-
τοῦ θεοῦ, κατὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων, ἣν ἐποίησεν tionem * quam
in Christo Iesu Domino nostro: In quo habemus
ἐν χριστῷ ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν
fiduciam & accessum in confidentia,
παρρησίαν καὶ τὴν προσαγωγὴν ἐν πεποιθήσει,

per fidem eius. ‡Ideo pero §non ſegneſcere
διὰ τῆς πίστεως αὐτοῦ. διὸ αἰτοῦμαι μὴ ἐκκακεῖν
in tribulationibus meis pro vobis, quæ eſt gloria ve-
ἐν ταῖς θλίψεσί μου ὑπὲρ ὑμῶν, ἥτις ἐστὶ δόξα ὑ-
ſtra. Huius *gratia flecto genua mea ad
μῶν. τούτου χάριν κάμπτω τὰ γόνατά μου πρὸς
Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Ex quo
τὸν πατέρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐξ οὗ
omnis paternitas in cælis & in terra nominatur:
πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανοῖς καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται·
Vt det vobis ſecũdùm diuitias gloriæ ſuæ,
ἵνα δῷ ὑμῖν κατὰ τὸ πλοῦτος τῆς δόξης αὐτοῦ,
‖virtutem *κραταιῶσθαι δυνάμει κατὰ τὸ πνεῦμα αὐ-
ius in *interiorem hominem: Habitare Chri-
τοῦ εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον, κατοικῆσαι τὸν Χρι-
ſtum per fidem in cordibus veſtris, in cha-
στὸν διὰ τῆς πίστεως ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ἐν ἀ-
ritate radicati & fundati. Vt poſ-
γάπῃ ἐῤῥιζωμένοι καὶ τεθεμελιωμένοι. ἵνα ἐξι-
ſitis comprehendere cum omnibus ſanctis, quæ
σχύσητε καταλαβέσθαι σὺν πᾶσι τοῖς ἁγίοις τί τὸ
latitudo, & lõgitudo, & profunditas & ſublimitas, §Cogno-
πλάτος καὶ μῆκος καὶ βάθος καὶ ὕψος, γνῶ-
ſcereque excellentem ſognitionem charitatem
ναί τε τὴν ὑπερβάλλουσαν τῆς γνώσεως ἀγάπην
Chriſti: vt impleamini in omnem plenitudi-
τοῦ χριστοῦ ἵνα πληρωθῆτε εἰς πᾶν τὸ πλήρω-
nem Dei. *At potenti ſuper omnia face-
μα τοῦ θεοῦ. τῷ δὲ δυναμένῳ ὑπὲρ πάντα ποιῆ-
re ſuper *exabundanti, quæ petimus aut ‖mente cõcipimus,
σαι ὑπερεκπερισσοῦ, ὧν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν,
ſecũdùm virtutem *illam efficientem in nobis:
κατὰ τὴν δύναμιν τὴν ἐνεργουμένην ἐν ἡμῖν,
Ipſi gloria in eccleſia, †in Chriſto Ieſu, in
αὐτῷ ἡ δόξα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, εἰς

πάσας

Propter quod ne deficiatis
rei
virtutem
interiori homine
fit
& profũdum, ſcire etiã ſupereminentem ſcientiæ
Et autem qui potens eſt
abundãter quàm intelligimus,
quæ operatur,
&

omnes generationes seculi seculorum. Amen.
πάσας τὰς γενεὰς τοῦ αἰῶνος τῶν αἰώνων. ἀμήν.

CAP. IIII. δ'.

Obsecro itaque vos ego vinctus in Do-
1 Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ὁ δέσμιος ἐν κυ-
mino, digne *ambulare* vocatione qua vocati *vt ambu-
ρίῳ, ἀξίως περιπατῆσαι τῆς κλήσεως ἧς ἐκλή- letis
estis, Cum omni humilitate & manue-
2 θητε, μετὰ πάσης ταπεινοφροσύνης καὶ πραό-
tudine, cum ‡ *lenitate animi, sustinentes alij alios* in ‡ patiētia,
τητος, μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχόμενοι ἀλλήλων ἐν sustinētes inui-
charitate: § *Studentes* seruare vnitatem cem. § Soliciti
3 ἀγάπῃ· σπουδάζοντες τηρεῖν τὴν ἑνότητα τοῦ
spiritus in vinculo pacis. Vnū cor-
4 πνεύματος ἐν τῷ συνδέσμῳ τῆς εἰρήνης. ἓν σῶ-
pus & vnus spiritus: sicut & vocati estis in vna
μα καὶ ἓν πνεῦμα, καθὼς καὶ ἐκλήθητε ἐν μιᾷ
spe vocationis nostræ. Vnus Dominus, vna fi-
5 ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν. εἷς κύριος, μία πί-
des, vnum baptisma: Vnus Deus & Pater omnium, qui
6 στις, ἓν βάπτισμα, εἷς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, ὁ
*super omnes, & per omnia, & in omnibus †vobis. Vni * est
7 ἐπὶ πάντων, καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πᾶσιν ὑμῖν. ἑνὶ † nobis.
autē cuique nostrūm data est gratia secūdum mensuram
δὲ ἑκάστῳ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς
donationis Christi. *Ideo dicit: Ascendens in altum, *Propter
8 δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ. διὸ λέγει, ἀναβὰς εἰς ὕψος, quod
captiuam duxit captiuitatem: & dedit dona
* ᾐχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν, καὶ ἔδωκε δόματα * αἰχμα-
hominibus. Quod autē, ascēdit, quid est, † *si non quia* λωτεύω
9 τοῖς ἀνθρώποις. τὸ δὲ, ἀνέβη, τί ἐστιν, εἰ μὴ ὅτι † nisi
& descendit primùm in inferiores partes terræ?
καὶ κατέβη πρῶτον εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς; * Qui des-
10 *Ille *descendens*, ipse est & ‡ *ascendens* supra cendit
ὁ καταβὰς, αὐτός ἐστι καὶ ὁ ἀναβὰς ὑπεράνω ‡ qui ascē-
dit

omnes cælos, vt adimpleret omnia.

* πληρόω τὰ πάντων τὸ θεμανόν, ἵνα * πληρώσῃ τὰ πάντα. κγ

‖ quosdam * alios ipse dedit ‖ hos quidem Apostolos, * hos autem, Prophe-

αὐτὸς ἔδωκε τοὺς μὲν, ἀποστόλους· τοὺς δὲ, προφή-

‖ alios tas: ‖ hos verò Euangelistas, † hos autem pastores & do-

τας· τοὺς δὲ, εὐαγγελιστάς, τοὺς δὲ, ποιμένας καὶ δι-

† consummationem ctores, Ad † coagmentationem sanctorum,

δασκάλους, πρὸς τὸν καταρτισμὸν τῶν ἁγίων, ιβ

in opus ministerij, in ædificationem corporis

εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ

Christi: Donec occurramus omnes in

χριστοῦ. μέχρι καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς ιγ

vnitatem fidei & agnitionis filij

τὴν ἑνότητα τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ υἱοῦ

† ætatis Dei, in virum perfectum, in mensuram † staturæ

τοῦ θεοῦ, εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ

‖ iam ‖ parvuli plenitudinis Christi: Vt nō † amplius simus ‖ pue-

πληρώματος τοῦ χριστοῦ. ἵνα μηκέτι ὦμεν νη- ιδ

* circumferamur ri fluctuantes, & * circumferamur omni

πιοι, κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ

‖ nequitia vento doctrinæ, in ‖ alea homi-

ἀνέμῳ τῆς διδασκαλίας, ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώ-

† circumuentionem erroris: num, in astutia ad † insidias impostura,

πων, ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν μεθοδείαν τῆς πλάνης·

Veritatem facientes autē in charitate, crescamus in

ἀληθεύοντες δὲ ἐν ἀγάπῃ, αὐξήσωμεν εἰς ιε

‖ illo per † ipsum omnia, qui est caput, Christus. Ex

αὐτὸν τὰ πάντα, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλή, ὁ χριστός· ἐξ

quo totum corpus, connexum & com-

οὗ πᾶν τὸ σῶμα συναρμολογούμενον καὶ συμβι-

‖ iunctarum subministrationis ‖ mensuram pactum per omnem † commissuram suppeditationis, secundum

βαζόμενον διὰ πάσης ἁφῆς τῆς ἐπιχορηγίας, κατ'

‖ mensuram operationem in † mensura vniuscuiusque membri, au-

ἐνέργειαν ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἑκάστου μέρους, τὴν αὔ-

gmentum corporis facit, in ædificationem sui

ξησιν τοῦ σώματος ποιεῖται, εἰς οἰκοδομὴν ἑαυτοῦ

ἐν ἀγά-

in charitate. Hoc igitur dico & testificor in Do-
17 ἐν ἀγάπῃ. Τοῦτο οὖν λέγω καὶ μαρτύρομαι ἐν κυ-
mino, † nō amplius vos ambulare, sicut & reliqua
ρίῳ, μηκέτι ὑμᾶς περιπατεῖν, καθὼς καὶ τὰ λοιπὰ
Gentes ambulant, in vanitate ‡ mentis suæ. Obte-
18 ἔθνη περιπατεῖ, ἐν ματαιότητι τοῦ νοὸς αὐτῶν. * ἐσκο-
nebrati cogitatione, existentes alienati à
τισμένοι τῇ διανοίᾳ, ὄντες ἀπηλλοτριωμένοι τῆς
vita Dei, per ignorantiam ‖ existentem in illis, propter
ζωῆς τοῦ θεοῦ, διὰ τὴν ἄγνοιαν τὴν οὖσαν ἐν αὐτοῖς, διὰ
‖ obdurationem cordis ipsorum. Qui † dedo-
19 τὴν πώρωσιν τῆς καρδίας αὐτῶν. οἵτινες ἀπηλ-
lentes semetipsos tradiderunt impudicitiæ, in ope-
γηκότες ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῇ ἀσελγείᾳ, εἰς ἐρ-
rationem immunditiæ omnis, in ‡ excessu. Vos
20 γασίαν ἀκαθαρσίας πάσης ἐν πλεονεξίᾳ. ὑμεῖς
autē non ita didicistis Christum. Si tamē illum audi-
21 δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν Χριστόν. εἴ γε αὐτὸν ἠκού-
stis, & in ipso edocti estis, (sicut est veritas
σατε, καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθητε, καθώς ἐστιν ἀλήθεια
in Iesu.) Deponere vos secundùm pristinam
22 ἐν τῷ Ἰησοῦ. * ἀποθέσθαι ὑμᾶς κατὰ τὴν προτέραν
conuersationem veterem hominem § corruptum secūdum
ἀναστροφὴν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον τὸν φθειρόμενον κατὰ
desideria erroris. ‖ Renouari autem spi-
23 τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης. ἀνανεοῦσθαι δὲ τῷ πνεύ-
ritu mentis vestræ: Et † induere nouum ho-
24 ματι τοῦ νοὸς ὑμῶν καὶ ἐνδύσασθαι τὸν καινὸν ἄν-
minē, ‡ ipsum secūdùm Deū § creatum in iustitia, & sanctitate
θρωπον, τὸν κατὰ θεὸν κτισθέντα ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ὁσιό-
veritatis. ‖ Ideo deponentes mendaciū, loqui-
25 τητι τῆς ἀληθείας. διὸ ἀποθέμενοι τὸ ψεῦδος, λα-
mini veritatem, vnusquisq; cum proximo suo: quoniā
λεῖτε ἀλήθειαν, ἕκαστος μετὰ τοῦ πλησίον αὐτοῦ· ὅτι
sumus inuicem membra. Irascimini & † ne pecca-
26 ἐσμὲν ἀλλήλων μέλη. ὀργίζεσθε καὶ μὴ ἁμάρτα-

* vt iam nō ambuletis
‡ sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum,
* ἀκολίζω
* ἀπαλλοτριόω.
§ quæ est ‖ cæcitatē † desperātes,
‡ anaritiā
† induite
‡ qui § creatus est
‖ Propter quod
† nolite peccare.

ꝛc. Sol non occidat super ¶ iracundia ꝛc.
¶ iracūdiā vestram. νετε. ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑ-
Nolite dare ꝛc. *tra:* Neque detis locum diabolo. ¶ Furatus,
¶ Qui furabatur, μῶν· μηδὲ δίδοτε τόπον τῷ διαβόλῳ. ὁ κλέπτων μη
iam nō *amplius* furetur: magis autem laboret, | operans
¶operando μηκέτι κλεπτέτω· μᾶλλον δὲ κοπιάτω ἐργαζόμενος
†suis quod *bonum propr u* manibus †. vt habeat ¶ impertiri
bonū est: ¶ vnde tri- τὸ ἀγαθὸν τοῖς ἰδίαις χερσὶν, ἵνα ἔχῃ μεταδιδόναι τῷ
buat ne- *opus habenti.* Omnis sermo ¶ putris ex ore
cessitatem χρείαν ἔχοντι. πᾶς λόγος σαπρὸς ἐκ τοῦ στόματος
patienti. ¶ malus vestro non | *egrediatur:* sed si quis bonus ad
| procedat ὑμῶν μὴ ἐκπορευέσθω· ἀλλ' εἴ τις ἀγαθὸς πρὸς
†fidei, ædificationem † *vsus.* vt det gratiam audientibus.
οἰκοδομὴν τῆς χρείας, ἵνα δῷ χάριν τοῖς ἀκούουσι.
¶ nolite ꝛc. Et ¶ *ne contristate* spiritum sanctum Dei, in quo
καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ θεοῦ, ἐν ᾧ
signati estis in diem redemptionis. Omnis
*σφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως. πᾶσα
amaritudo, & *exsãdescẽtia,* & ira, ¶ & clamor, & blasphe-
¶ & indi- πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὀργὴ, καὶ κραυγὴ, καὶ βλασφη-
gnatio, mia tollatur à vobis, cum omni malitia. Esto-
*ἄρθω μία *ἀφ' ὑμῶν, σὺν πάσῃ κακίᾳ. γίνε-
¶ inuicem ste autē | *in alij alios* benigni, misericordes, *condonan-
σθε δὲ εἰς ἀλλήλους χρηστοὶ, εὔσπλαγχνοι, χαριζόμε-
¶ Deus in tes † *vobismetipsis,* sicut & ¶ *Christus condonauit* ¶ *nobis.*
Christo ¶ vobis. νοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἐχαρίσατο ἡμῖν.

CAP. V. ε'.

* filij cha- Estote ergo imitatores Dei, sicut * *nati dilecti.*
rissimi Γίνεσθε οὖν μιμηταὶ τοῦ θεοῦ, ὡς τέκνα ἀγαπητὰ.
Et ambulate in dilectione, sicut & Christus di-
καὶ περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἠ-
lexit nos: & tradidit semetipsum pro nobis
*ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ *παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν
*δόσιν oblationem & hostiam Deo, in odorem suauitatis.
προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ θεῷ, εἰς ὀσμὴν εὐωδίας.

πορνεία

Fornicatio autē & omnis immunditia, aut auaritia,

3 πορνεία δὲ, καὶ πᾶσα ἀκαθαρσία, ἢ πλεονεξία

nec nominetur in vobis, sicut decet sanctos:

μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν, καθὼς πρέπει ἁγίοις·

‖ Et obscœnitas, & stultiloquium, aut scurrilitas,

4 καὶ αἰσχρότης, καὶ μωρολογία, ἢ εὐτραπελία, τὰ

† non conuenientia: sed magis gratiarum actio. Hoc

5 οὐκ ἀνῆκεν· ἀλλὰ μᾶλλον εὐχαριστία. τοῦτο

enim ‡testis cognoscentes, quòd omnis fornicator, aut immundus,

γὰρ ἔστε γινώσκοντες, ὅτι πᾶς πόρνος, ἢ ἀκάθαρτος,

aut auarus, § (qui est idololatra,) non habet hæ-

ἢ πλεονέκτης, ὅς ἐστιν εἰδωλολάτρης, οὐκ ἔχει κλη-

reditatem in regno Christi & Dei. Ne-

6 ρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ τοῦ Χριστοῦ καὶ θεοῦ. μη-

mo vos seducat inanibus verbis. propter hæc enim

δεὶς ὑμᾶς ἀπατάτω κενοῖς λόγοις. διὰ ταῦτα γὰρ

venit ira Dei in filios diffidentiæ.

ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας.

‖ Ne ergo efficiamini participes eorum. Eratis enim ali-

7 μὴ οὖν γίνεσθε συμμέτοχοι αὐτῶν. ἦτε γάρ πο-

8 quādo tenebræ, nūc autē lux in Domino. Vt † nati lucis

τε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν κυρίῳ. ὡς τέκνα φωτὸς

ambulate. (Nam fructus ‡ Spiritus in omni

περιπατεῖτε. ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ πνεύματος ἐν πάσῃ

bonitate, & iustitia, & veritate:) Proban-

9 ἀγαθωσύνῃ καὶ δικαιοσύνῃ καὶ ἀληθείᾳ· δοκιμά-

tes quid sit beneplacitum † Domino. Et ‖ ne com-

10 ζοντες τί ἐστιν εὐάρεστον τῷ κυρίῳ. καὶ μὴ * συν-

municate operibus infructuosis tenebrarum, ma-

11 κοινωνεῖτε τοῖς ἔργοις τοῖς ἀκάρποις τοῦ σκότους, μᾶλ-

gis autē & redarguite. † Nam occultè facta ab

λον δὲ καὶ ἐλέγχετε. τὰ γὰρ κρυφῇ γινόμενα ὑπ' αὐ-

ipsis, turpe est & dicere. ‡ Ac omnia ‡ argu

12 τῶν, αἰσχρόν ἐστι καὶ λέγειν. τὰ δὲ πάντα ἐλεγχό-

ta, a lumine manifestantur, omne enim ‡ mani-

13 μενα, ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦται. πᾶν γὰρ τὸ φανε-

† Aut turpitudo, aut

† quæ ad rem non pertinent

‡ scitote, intelligetes,

‡ qui est idolorum seruus

‖ Nolite

† filij

‡ enim lucis, est

† Deo.

‖ nolite communicare

* συγκοινωνέω

† quę enim in occulto fiunt

‡ autē quę arguūtur,

‡ quod manifestatur,

festivum lumen est. ‖ Ideo dicit: Surge † dormiens, ρὸν μνῶν, φῶς ἐστί. διὸ λέγει, ἔγειραι ὁ καθεύδων, 14
& exurge à mortuis: & illuminabit te Christus. καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφαύσει σοι ὁ χριστός.
Videte itaq; quomodo ‖ accuratè ambuletis: non quasi βλέπετε οὖν πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε, μὴ ὡς 15
insipientes sed vt sapientes: Redimentes tem- ἄσοφοι, ἀλλ' ὡς σοφοί, * ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, 16
pus: quoniã dies mali sunt. † Propter hoc ne fia- ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραί εἰσι. διὰ τοῦτο μὴ γίνε- 17
tis imprudentes, sed intelligentes quæ ‡ voluntas Domini. σθε ἄφρονες, ἀλλὰ * συνιέντες τί τὸ θέλημα τοῦ κυρίου.
Et ‖ ne inebriemini vino, in quo est luxuria: sed Καὶ ‖ μὴ * μεθύσκεσθε οἴνῳ, ἐν ᾧ ἐστιν ἀσωτία, ἀλλὰ 18
implemini in Spiritu, Loquẽtes vobismetipsis ‡ psal- ‡ πληροῦσθε ἐν πνεύματι, λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλ- 19
mis, & hymnis, & canticis spiritalibus, cantantes & μοῖς, καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ᾄδοντες καὶ
‡ cordibus vestris psallentes in † corde vestro Domino: Gratias ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ κυρίῳ. εὐχαρι- 20
agentes semper pro omnibus in nomine Do- στοῦντες πάντοτε ὑπὲρ πάντων ἐν ὀνόματι τοῦ κυ-
mini nostri Iesu Christi, Deo & Patri: Sub- ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῷ θεῷ καὶ πατρί, ὑπο- 21
‡ inuicem iecti ‖ aly alis in timore Christi. Mulieres τασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ Χριστοῦ. αἱ γυναῖκες 22
† suis ‡ sint, † propriis viris * subditæ ‖ estote, sicut Domino: Quo- τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεσθε, ὡς τῷ κυρίῳ· ὅ- 23
niam vir est caput mulieris, sicut & Christus ca- τι ὁ ἀνήρ ἐστι κεφαλὴ τῆς γυναικὸς, ὡς καὶ ὁ χριστὸς κε-
‖ est put ecclesiæ. Et ipse est † seruator corporis. φαλὴ τῆς ἐκκλησίας. καὶ αὐτός ἐστι σωτὴρ τοῦ σώματος.
Sed sicut ecclesia subiecta est Christo, ἀλλ' ὡς ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ Χριστῷ, 24
‡ suis ita & mulieres † propriis viris in omnibus. οὕτω καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ἐν παντὶ.
οἱ ἄν-

Viri, diligite vxores vestras, sicut
25 οἱ ἄνδρες, ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ἑαυτῶν, καθὼς
& Christus dilexit ecclesiam, & seipsum tra-
καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησε τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἑαυτὸν παρέ-
didit pro ea. Vt illam sanctificaret, inundans † † eam
26 δωκεν ὑπὲρ αὐτῆς. ἵνα αὐτὴν ἁγιάσῃ, καθαρίσας
lauacro aquæ in verbo *: Vt exhiberet * vitæ:
27 τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος ἐν ῥήματι· ἵνα παραστήσῃ
ipsam sibi ipsi gloriosam ecclesiam, non habentē macu- † παρίστη-
αὐτὴν ἑαυτῷ ἔνδοξον τὴν ἐκκλησίαν, μὴ ἔχουσαν σπίλον
lam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi: sed vt sit sancta & μι
ἢ ῥυτίδα, ἢ τι τῶν τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ᾖ ἁγία καὶ
immaculata. Ita debent & viri diligere & &
28 ἄμωμος. οὕτως ὀφείλουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς
suas vxores, vt sua corpora. ¶ *Diligens* ¶ Qui dili-
ἑαυτῶν γυναῖκας, ὡς τὰ ἑαυτῶν σώματα. ὁ ἀγαπῶν
suam vxorem, seipsum diligit. Nemo enim vn-
29 τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα, ἑαυτὸν ἀγαπᾷ. οὐδεὶς γάρ πο-
quam suam carnem *odit: sed nutrit & fouet * odio ha-
τε τὴν ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλὰ ἐκτρέφει καὶ θάλπει
buit:
eam, sicut & ‖ *Dominus* ecclesiam. Quia mē- ‖ Christus
30 αὐτήν, καθὼς καὶ ὁ κύριος τὴν ἐκκλησίαν. ὅτι μέλη
bra sumus corporis eius, de carne eius, &
ἐσμὲν τοῦ σώματος αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ
de ossibus eius. Propter hoc relinquet ho
31 ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ. ἀντὶ τούτου * καταλείψει ἄνθρω- * κατα-
mo patrem suum & matrem †, & adhæ λείπω
πος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολλη- † suam,
rebit *ad vxorem suam*: & erunt *bi* duo in * vxori
θήσεται πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς
suæ.
carnem vnam. Sacramentum hoc magnum est. ego autē
32 σάρκα μίαν. τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν· ἐγὼ δὲ
dico in † *Christum*, & in ecclesiam. Verumtamē & † Christo,
33 λέγω εἰς Χριστὸν, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν. πλὴν καὶ
vos ¶ *per vnum*, vnusquisq; suam vxorem sic di ¶ singuli
ὑμεῖς οἱ καθ' ἕνα, ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα οὕτως ἀγα-

¶ autem ligat sicut seipsum. at vxor * vt timeat virum ‖.
¶ suum
σαπάω ὡς ἑαυτόν. ἡ δὲ γυνὴ ἵνα φοβῆται τὸν ἄνδρα.

CAP. VI. ς'.

‖ Filij, T *Nati, obedite parentibus vestris in Do- 1
Τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν ὑμῶν ἐν κυ-
mino: hoc enim est iustum. Honora patrem tuum & 2
ρίῳ· τοῦτο γάρ ἐστι δίκαιον. τίμα τὸν πατέρα σου καὶ
† tuam matrem †: (Quod est primum mandatum in promissione:) 3
τὴν μητέρα· ἥτις ἐστὶ πρώτη ἐντολὴ ἐν ἐπαγγελίᾳ·
* sit, Vt bene tibi * *fiat*, & ‖ *eris* longæuus super terram. 4
‖ sis ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἔσῃ μακροχρόνιος ἐπὶ τῆς γῆς.
‖ vos Et ‖ patres, * *ne ad iram prouocate natos* vestros:
*nolite ad iracũdiam prouocare filios
καὶ οἱ πατέρες, μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν·
sed educate illos in disciplina & correptione Domini.
ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ ἐν παιδείᾳ καὶ νουθεσίᾳ κυρίου.
‖ carnalibus, Serui, obedite dominis ‖ *secundùm carnem*, cum 5
οἱ δοῦλοι, ὑπακούετε τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα, μετὰ
timore & tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut
φόβου καὶ τρόμου, ἐν ἁπλότητι τῆς καρδίας ὑμῶν, ὡς
¶ ad oculũ seruientes, Christo: Nõ † *secũdum ocularem seruitutem*, quasi homini- 6
τῷ Χριστῷ, μὴ κατ' ὀφθαλμοδουλείαν ὡς ἀνθρω-
bus placentes: sed vt serui Christi, facientes
πάρεσκοι, ἀλλ' ὡς δοῦλοι τοῦ Χριστοῦ, ποιοῦντες τὸ
* bona vo- voluntatem Dei ex animo, Cum * *benevolentia* seruien- 7
θέλημα τοῦ θεοῦ ἐκ ψυχῆς. μετ' εὐνοίας δουλεύον-
tes sicut Domino, & non hominibus: Scientes quo- 8
τες ὡς τῷ κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀνθρώποις· εἰδότες ὅ-
‖ recipiet niã quodcunq; vnusquisq; fecerit bonum, hoc ‖ *reportabit*
τι ἐάν τι ἕκαστος ποιήσῃ ἀγαθόν, τοῦτο κομιεῖται
‖ vos à Domino, siue seruus, siue liber. Et ‖ 9
παρὰ κυρίου, εἴτε δοῦλος, εἴτε ἐλεύθερος. καὶ οἱ
* illis, domini, eadem facite * *ad eos*, remittentes
* ἀνίημι κύριοι, τὰ αὐτὰ ποιεῖτε πρὸς αὐτούς, * ἀνιέντες τὴν
minas: scientes quia & vester & illorum Dominus est 10
ἀπειλήν· εἰδότες ὅτι καὶ ὑμῶν καὶ αὐτῶν ὁ κύριός ἐστιν

ἐν οὐ-

in cælis, & personarum acceptio non est apud eum.
ἐν ὐρανοῖς, καὶ προσωπολημψία οὐκ ἔστι παρ' αὐτῷ.

10 Reliquum, fratres, mei, confortamini in Domino, ‖ De cæte-
τὸ λοιπόν, ἀδελφοί μου, ἐνδυναμοῦσθε ἐν κυρίῳ, ro
& in potentia virtutis eius. Induite
11 καὶ ἐν τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. * ἐνδύσασθε τὴν * ἐνδύω
†armaturam Dei, ad posse vos stare † vos
πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, πρὸς τὸ δύνασθαι ὑμᾶς στῆναι vt possi-
aduersus insidias diabuli. Quoniã non est no- tis
12 πρὸς τὰς μεθοδείας τοῦ διαβόλου. ὅτι οὐκ ἔστιν ἡ-
bis colluctatio aduersus sanguinẽ & carnem, sed aduersus
μῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς
‖principatus, aduersus potestates, aduersus mundi ‖ po- ‖ princi-
ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκρά- pes &
tores tenebrarum *seculi huius*, contra spirita- ‖ rectores
τορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου, πρὸς τὰ πνευμα- * harum
lia nequitiæ, in cælestibus. ‖ *Propter hoc ac-* ‖ Propter-
13 τικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. διὰ τοῦτο * ἀν- ea
cipite vniuersam armaturam Dei, vt possitis re- * ἀνάλαμ-
λάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ, ἵνα δυνηθῆτε ἀν- βάνω
sistere in die malo, & † *omnia* sem- † in omni-
τιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ, καὶ ἅπαντα κα- bus perfe-
ficientes stare. State ergo succincti cti
14 τεργασάμενοι στῆναι. στῆτε οὖν περιζωσάμενοι
lumbos vestros in veritate, & induti lo-
τὴν ὀσφὺν ὑμῶν ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν θω-
ricam iustitiæ, Et calceati pe-
15 ρακα τῆς δικαιοσύνης. καὶ * ὑποδησάμενοι τοὺς πό- * ὑποδέω
des in præparatione Euangelij pacis: In
16 δας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης. ἐπὶ
omnibus *assumentes* scutum fidei: in quo pos-
πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ δυνή-
sitis omnia tela * *illius nequam ignita* * nequissi-
σεσθε πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα * mi ignea
exting[u]ere. Et galeam † *salutaris* assumi- † salutis
17 σβέσαι. καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου δέξα- * σβεννύω.

te, & gladium spiritus. (quod est verbum Dei.)
δε, καὶ τ μάχαιραν τ πνεύματος, ὅ ἐστι ῥῆμα θεοῦ.
Per omnem orationem & obsecrationem oran-
διὰ πάσης προσευχῆς καὶ δεήσεως προσευχό- 18
tes in omni tempore, in spiritu: & in ipso hoc
μενοι ἐν παντὶ καιρῷ, ἐν πνεύματι, καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο
vigilantes in omni instantia, & obsecratione
* ἀγρυ- * ἀγρυπνοῦντες ἐν πάσῃ προσκαρτερήσει καὶ δεήσει
πνέω pro omnibus sanctis. Et pro me: vt mihi detur
περὶ πάντων τ ἁγίων. καὶ ὑπὲρ ἐμοῦ, ἵνα μοι δοθῇ 19
‖ cum sermo in apertione oris mei, ‖ in fiducia, notum
λόγος ἐν ἀνοίξει τ στόματός μου, ἐν παῤῥησίᾳ γνω-
facere mysterium Euangelij, Pro quo legatio-
ρίσαι τὸ μυστήριον τ εὐαγγελίου. ὑπὲρ οὗ πρεσ- 20
* ita ne fungor in catena: * vt in ipso ‖ liberè loquar, ut
‖ audeam, prout ‖ δεύω ἐν ἁλύσει· ἵνα ἐν αὐτῷ παῤῥησιάσωμαι, ὡς
oportet me loqui. Vt autem sciatis & vos quæ circa
δεῖ με λαλῆσαι. ἵνα δὲ εἰδῆτε καὶ ὑμεῖς τὰ κατ' 21
‖ sunt. me ‖, quid agam: omnia vobis nota facier Tychicus,
ἐμέ, τί πράσσω, πάντα ὑμῖν γνωρίσει Τυχικὸς
* charissi- * dilectus frater & fidelis minister in Domino:
mus ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ πιστὸς διάκονος ἐν κυρίῳ
‖ hoc Quem misi ad vos in ‖ illud ipsum, vt cogno-
ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῶ- 22
‖ sunt, scatis quæ circa nos ‖, & consolentur corda vestra.
τε τὰ περὶ ἡμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν.
Pax fratribus & charitas cum fide, à
εἰρήνη τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἀγάπη μετὰ πίστεως, ἀπὸ 23
Deo Patre, & Domino Iesu Christo. Gratia cum
θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. χάρις μετὰ 24
* qui dili- omnibus * diligentibus Dominum nostrum Iesum Chri-
guunt πάντων τ ἀγαπώντων τ κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χρι-
stum in incorruptione. Amen.
στὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ. ἀμήν.

Ad Ephesios scripta est à Roma per Tychicum.

Πρὸς Ἐφεσίους ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης διὰ Τυχικοῦ.

H TOY

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD PHILIPPENSES
ΠΡΟΣ ΦΙΛΙΠΠΗΣΙΟΥΣ

Epiſtola.
Ἐπιστολή.

CAPVT PRIMVM. Κεφ. α.

ΠΑΥΛΟΣ καὶ Τιμόθεος δοῦλοι Ἰησοῦ
PAVLVS & Timotheus ſervi Ieſu
Χριστοῦ, πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἐν Χριστῷ Ἰη-
Chriſti, omnibus ſanctis in Chriſto Ie-
σοῦ τοῖς οὖσιν ἐν Φιλίπποις, σὺν ἐπισκόποις καὶ
ſu *exiſtentibus in Philippis, cùm epiſcopis & *qui ſunt
διακόνοις, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ
†diaconis: Gratia vobis & pax à Deo †diaconi-
Πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εὐχαρι-
bus
Patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto. Gratias a-
στῶ τῷ θεῷ μου ἐπὶ πάσῃ τῇ μνείᾳ ὑμῶν, πάν-
go Deo meo in omni memoria veſtri, (Sem-
τοτε ἐν πάσῃ δεήσει μου ὑπὲρ πάντων ὑμῶν μετὰ
per in *omni precatione mea pro omnibus vobis cum *cunctis o-
rationibus
χαρᾶς τὴν δέησιν ποιούμενος, ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ
meis.
gaudio deprecationem faciens:) Super cõmunicatione
ὑμῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον, ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας
veſtra in ‡Euangelium, à prima die ‡Euãgelio
ἄχρι τοῦ νῦν. πεποιθὼς αὐτὸ τοῦτο, ὅτι ὁ ἐναρ-
vſque nunc. Confidens ipſum hoc, quia ‡ille in- ‡qui cœ-
pit
ξάμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθὸν, *ἐπιτελέσει ἄ-
*ὁπτες
χρι ἡμέρας Χριστοῦ Ἰησοῦ· καθώς ἐστι δίκαιον
que in diem Chriſti Ieſu: Sicut eſt iuſtum

* eo quòd habeam

mihi hoc sentire pro omnibus vobis, *propter hoc*
ἐμοὶ τοῦτο φρονεῖν ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, διὰ τὸ ἐ-
habere me in corde vos, in & vinculis meis,
χειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς, ἔν τε τοῖς δεσμοῖς μου,
& in defensione, & confirmatione Euange-
* βεβαιώσει καὶ ἐν τῇ ἀπολογίᾳ, καὶ βεβαιώσει τοῦ εὐαγγε-
‖ socios gaudij mei
λίου, συγκοινωνούς μου τῆς χάριτος πάντας ὑμᾶς
† esse.
†*existentes.* Testis enim mihi est Deus, quomodo cu-
ὄντας. μάρτυς γάρ μού ἐστιν ὁ θεός, ὡς ἐπι-
piam omnes vos in visceribus Iesu Chri-
ποθῶ πάντας ὑμᾶς ἐν σπλάγχνοις Ἰησοῦ Χρι-
sti. Et hoc oro, vt charitas vestra
στοῦ. καὶ τοῦτο προσεύχομαι, ἵνα ἡ ἀγάπη ὑμῶν
amplius magis ac magis abunder in scientia
ἔτι μᾶλλον καὶ μᾶλλον περισσεύῃ ἐν ἐπιγνώσει
* in & * omni sensu, † *Ad probandum vos*
καὶ πάσῃ αἰσθήσει, εἰς τὸ δοκιμάζειν ὑμᾶς τὰ
‡ Vt probetis potiora. *præstantia*, vt sitis sinceri. Et § *sine*
§ sine offensa
διαφέροντα, ἵνα ἦτε εἰλικρινεῖς, καὶ ἀπρόσ-
* fructu *fensi* in diem Christi, repleri * *fructi-*
* πλήρωμα κοποι εἰς ἡμέραν Χριστοῦ, * πεπληρωμένοι καρ-
bus iustitiæ *eorum quæ* per Iesum Christum, in gloriam
πὸν δικαιοσύνης τὴν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς δόξαν
& laudem Dei. Scire autem vos volo,
καὶ ἔπαινον θεοῦ. γινώσκειν δὲ ὑμᾶς βούλομαι,
‖ sunt.
fratres, quia quæ circa me ‖ magis ad profe-
ἀδελφοί, ὅτι τὰ κατ' ἐμὲ μᾶλλον εἰς προκο-
† Ita vt * ἔρχομαι
ctum Euangelij venerunt. † *Itaque* vin-
πὴν τοῦ εὐαγγελίου * ἐλήλυθεν. ὥστε τοὺς δεσ-
* fierent in omni
cula mea manifesta in Christo * *fieri in toto*
μούς μου φανερούς ἐν Χριστῷ γενέσθαι ἐν ὅλῳ
‡ in prætorio, & § cæteris omnibus: ‡ *Et*
‡ Vt
τῷ πραιτωρίῳ, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσι· καὶ τοὺς
* è fratribus
‖ confidentes in * πείθω
plures * *fratrum* in Domino, ‖ *fretos*
πλείονας τῶν ἀδελφῶν ἐν κυρίῳ, * πεποιθότας
τοῖς δεσ-

vinculis meis, abundantiùs † *audere impauidè* † auderẽt
τοῖς δεσμοῖς μου, περισσοτέρως τολμᾶν ἀφόβως sine timo-
Dei verbum loqui. Quidam quidẽ & propter inui- re
14 τοῦ θεοῦ λόγον λαλεῖν. τινὲς μὲν καὶ διὰ φθό-
diã & cõtentionẽ, quidã autẽ & propter bonã volũtatẽ Christũ
νον καὶ ἔριν, τινὲς δὲ καὶ δι' εὐδοκίαν τὸν χριστὸν
prædicant. * *Hi quidem* ex contentione Christum an- * Quidam
16 κηρύσσουσιν. οἱ μὲν ἐξ ἐριθείας τὸν χριστὸν κα- nuntiant non sincerè, existimãtes † *afflictionem affer-* † pressurã
τα γγέλλουσιν οὐχ ἁγνῶς, οἰόμενοι θλῖψιν ἐπιφέ- re vinculis meis. ‡ *Illi verò* ex charitate: scien- ‡ Quidam
17 ρειν τοῖς δεσμοῖς μου. οἱ δὲ ἐξ ἀγάπης, εἰδό-
tes quoniam in defensionem Euangelij positus sum.
τες ὅτι εἰς ἀπολογίαν τοῦ εὐαγγελίου κεῖμαι.
Quid enim? * *Attamen* omni modo, siue ‖ *spe-* * Dum
18 τί γάρ; πλὴν παντὶ τρόπῳ, εἴτε προφά- cie*,* siue † *veritate*, Christus * *annunciatur:* & ‖ per occa-
σει, εἴτε ἀληθείᾳ, χριστὸς καταγγέλλεται· καὶ sionem
in hoc gaudeo, sed & gaudebo. Scio enim † per veri-
19 ἐν τούτῳ χαίρω, ἀλλὰ καὶ χαρήσομαι. οἶδα γὰρ tatem
quia hoc mihi proueniet ad salutem, per * annun-
ὅτι τοῦτό μοι * ἀποβήσεται εἰς σωτηρίαν διὰ τῆς tietur:
ὑμῶν δεήσεως, καὶ ἐπιχορηγίας τοῦ πνεύματος * ἀποβαίνει
Iesu Christi, Secundùm expectationem &
20 Ἰησοῦ χριστοῦ, κατὰ τὴν ἀποκαραδοκίαν καὶ
spem meam, quia in nullo ‡ *pudefiam:* sed ‡ confun-
ἐλπίδα μου, ὅτι ἐν οὐδενὶ αἰσχυνθήσομαι, ἀλλ' dar
in omni fiducia, sicut semper, & nunc ma-
ἐν πάσῃ παρρησίᾳ, ὡς πάντοτε, καὶ νῦν * μεγα- * μεγα-
gnificabitur Christus in corpore meo, siue λύνθη
λυνθήσεται χριστὸς ἐν τῷ σώματί μου, εἴτε
per vitam, siue per mortem. Mihi enim viuere,
21 διὰ ζωῆς, εἴτε διὰ θανάτου. ἐμοὶ γὰρ τὸ ζῆν,
Christus: ‡ & mori lucrum. * Si verò viuere ‡ est
22 χριστὸς καὶ τὸ ἀποθανεῖν, κέρδος. εἰ δὲ τὸ ζῆν * Quod

‖ est, in carne, hoc mihi fructus operis, & quid eli-
† ignoro. gam †non cognosco. Coarctor autem è duobus:
desiderium habens ad dissolui, & cum Chri-
* malo sto esse. multo magis melius. At permane-
‡ autem re in carne, magis necessarium propter vos. Et
‡ confidens, hoc †confisus, scio quia manebo & vnà permanebo
omnibus vobis, ad vestrum profectum & gaudium
§ gratulatio fidei: Vt §gloriatio vestra abundet
* meũ aduentum in Christo Iesu in me, per *meam præsentiam
iterum ad vos. Tantùm dignè Euange-
‖ conuersamini lio Christi ‖gerite vos, vt siue †veniens &
† cùm venero, & videro videns vos, siue absens, audiam quæ de vobis,
* vnanimes, quia statis in vno spiritu, vno animo, collabo-
§ in nullo terreamini rantes fidei Euangelij Et ‖non ter-
* πτύρομαι ritti in vllo ab aduersariis. §quod
§ quæ illis est causa illis quidem est indicium perditionis, vobis autem salu-
tis: & hoc à Deo. Quia vobis donatum est
* χαρίζω pro Christo, non solùm * in eum †credere, sed
‖ credatis, ‖patì pro eo, idem certamen habentes quod

pro illo * *pati*, idem certamen habentes † vt etiam
quale vidistis in me, & nunc ‡ *audita in* me. patiamini,
οἷον εἴδετε ἐν ἐμοὶ, καὶ νῦν ἀκούετε ἐν ἐμοί. ‡ & § audistis de

CAP. II. β'.

Si qua ergo consolatio in Christo, si quod so-
1 Εἴ τις οὖν παράκλησις ἐν Χριστῷ, εἴ τι παρα-
latium charitatis, si qua * *communio* spiritus, si * societas
μύθιον ἀγάπης, εἴ τις κοινωνία πνεύματος, εἰ
qua viscera † & *miserationes*: Implete meum † miserá-
2 τινα σπλάγχνα καὶ οἰκτιρμοί· πληρώσατέ μου tionis:
gaudium, vt idem sapiatis, eandem chari-
τὴν χαρὰν, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε, τὴν αὐτὴν ἀγά-
tatem habentes, vnanimes, † *vnum* sentientes: Ni- † idipsum
3 πην ἔχοντες, σύμψυχοι, τὸ ἓν φρονοῦντες· μη-
hil per contentionē * *aut* inanem gloriam, sed ‡ *mode-* * neque per
δὲν κατ' ἐριθείαν ἢ κενοδοξίαν, ἀλλὰ τῇ ταπεινο- *stia alij alios* arbitrantes superiores sibi- ‡ in humi-
litate in-
φροσύνῃ ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπερέχοντας ἑαυ- uicem
ipsis: Non quæ sua ‡ singuli * *considerate*, *sed* & ‡ sunt
4 τῶν· μὴ τὰ ἑαυτῶν ἕκαστος σκοπεῖτε, ἀλλὰ καὶ τὰ * considerantes, sed
aliorum *vnusquisque*. Hoc enim *sentiatur* in vobis, ea quæ
5 ἑτέρων ἕκαστος. τοῦτο γὰρ φρονείσθω ἐν ὑμῖν ‖ sentire,
quod & in Christo Iesu: Qui in forma Dei † *exi-* † cū esset,
6 ὃ καὶ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ· ὃς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπαρ- *stens*, non * *pradam rapinam* arbitratus
χων, οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῷ· est esse se
Sed semetipsum exinaniuit, formam serui ac- æqualem,
7 ἀλλ' ἑαυτὸν * ἐκένωσε, μορφὴν δούλου λα- * κενόω
cipiens, in ‡ *similitudine* hominum factus, & ha- ‡ similitu-
βών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχή- dinem
bitu inuentus vt homo. Humiliauit semet-
8 ματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος. * ἐταπείνωσεν ἑαυ- * ταπει-
ipsum, factus obediens vsque ad mortem: mortem νόω
τὸν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου

autem, crucis. § *Ideo* & Deus illum *superexaltauit*, &

ξ, φανερ. διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ

donauit illi nomen * *super* omne nomen,

ἐχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα.

Vt in nomine Iesu omne genu flectatur, ca-

ἵνα ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κάμψῃ ε

lestium, & terrestrium, & infernorum, Et

πουρανίων καὶ ἐπιγείων, καὶ καταχθονίων, καὶ ι

omnis lingua confiteatur, quia Dominus Ie-

πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσηται, ὅτι κύριος Ἰη-

sus Christus, in gloriam § Dei Patris. Itaque, † di-

σοῦς χριστὸς, εἰς δόξαν θεοῦ πατρός. ὥστε, ἀγα- ιι

lecti mei (sicut) semper obedistis *mihi*, non

πητοί μου, καθὼς πάντοτε ὑπηκούσατέ μου, μὴ

in præsentia * *mea* tantùm, sed & nunc multò

ἐν τῇ παρουσίᾳ μου μόνον, ἀλλὰ καὶ νῦν πολλῷ

magis in absentia mea, cum metu & tre-

μᾶλλον ἐν τῇ ἀπουσίᾳ μου, μετὰ φόβου καὶ τρό-

more vestram *ipsorum* salutem ‖ operamini. Deus

μου τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν κατεργάζεσθε. ὁ θεὸς ιι

enim est ‡ *efficiens* in vobis & velle, &

γάρ ἐστιν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν καὶ τὸ θέλειν, καὶ τὸ

perficere, pro § *beneuolentia*. Omnia * facite

ἐνεργεῖν, ὑπὲρ τῆς εὐδοκίας. πάντα ποιεῖτε ιδ

sine ‖ *ira*, & † *disceptationibus*. Vt sitis * *irre-*

χωρὶς ὀργῆς, καὶ διαλογισμῶν. ἵνα γένησθε ε

prehensi, & simplices, filij Dei, ‡ *inculpati* in

μεμπτοι καὶ ἀκέραιοι, τέκνα θεοῦ, ἀμώμητα ἐν

medio nationis prauæ & peruersæ, § *in quibus*

μέσῳ γενεᾶς σκολιᾶς καὶ διεστραμμένης, ἐν οἷς

splendetis sicut luminaria in mundo: Verbum vitæ

φαίνεσθε ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ· λόγον ζωῆς ις

continentes, ad * *gloriationem mihi* in diem Christi,

ἐπέχοντες, εἰς καύχημά ἐμοὶ εἰς ἡμέραν χριστοῦ,

quia non in ‖ *vanum* cucurri, neque in † *vanum* laborani.

ὅτι οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον, οὐδὲ εἰς κενὸν ἐκοπίασα.

§ Propter quod

* quod est

‖ est

† charissimi

* mei

‡ qui operatur

§ bona voluntate.

* autem

‖ murmurationib⁹,

† hæsitationibus:

* sine querela,

‡ sine reprehensione

§ inter quos luceris

* gloriam meam.

‖ vacuum

† vacuum

* κεπιάω

Sed ſi & *libor ſuper oſſa & ſacrifi-* *immolor
17 ἀλλ' εἰ καὶ σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ καὶ λειτουρ- *cio* ſupra ſa-
crificium
γίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν, χαίρω καὶ συνχαίρω πᾶσιν fidei veſtræ, gaudeo & congratulor omnibus & obſe-
quium.
18 ὑμῖν· τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὑμεῖς χαίρετε καὶ συνχαί- vobis. Id autem ipſum & vos gaudete, & congratu-
lamini mihi. Spero autem in Domino Ieſu, Timotheum ‡ci- ‡ in
19 ρετέ μοι. Ἐλπίζω δὲ ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ, Τιμόθεον τα- to mittere ‖ *vobis*, vt & ego bono animo ſim, *cognoſcés ‖ ad vos.
χέως πέμψαι ὑμῖν, ἵνα κἀγὼ εὐψυχῶ, γνοὺς τὰ * cognitis
περὶ ὑμῶν. οὐδένα γὰρ ἔχω ἰσόψυχον, ὅστις γνη- quæ circa vos ‖. Neminem enim habeo †unanimem, qui *germa- ‖ ſunt
20 σίως τὰ περὶ ὑμῶν μεριμνήσει. οἱ γὰρ πάντες nè *ea quæ circa vos curaturus* ſit. Omnes † tam
21 τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ. enim *ea* quæ ‡ſua *ipſorũ* quærunt, nõ ea quæ † Chriſti Ieſu. * ſyncera affectione pro vobis ſolicitus
22 τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτοῦ γινώσκετε, ὅτι ὡς τῷ πα- * *At probationem* eius cognoſcite, quoniã ſicut pa- * μερι-
μνάω
23 τρὶ τέκνον, σὺν ἐμοὶ ἐδούλευσεν εἰς τὸ εὐαγγέ- tri filius, cum me ſeruiuit in ‡ *euange-* ‡ ſunt
§ ſunt
24 λιον. τοῦτον μὲν οὖν ἐλπίζω πέμψαι, ὡς ἂν ἀπί- *lium.* Hunc *quidem* igitur ſpero † mittere, vt vide- * Experi-
mentum autem
‖ euange-
lio
† me ad
25 δω τὰ περὶ ἐμέ, ἐξαυτῆς. πέποιθα δὲ ἐν κυ- vos ro ea quæ circa me, *ex ipſa*. Confido autem in Do- *ſunt, mox
26 ρίῳ, ὅτι καὶ αὐτὸς ταχέως ἐλεύσομαι. ἀναγ- mino, quoniam & ipſe citò veniam ‡. Neceſ- ‡ ad vos.
27 καῖον δὲ ἡγησάμην Ἐπαφρόδιτον τὸν ἀδελφόν, καὶ ſarium autẽ exiſtimaui, Epaphroditum fratrem, &
συνεργὸν, καὶ συστρατιώτην μου, ὑμῶν δὲ ἀπόστο- cooperatorem & commilitonem meum, veſtrũ autẽ apoſto- § neceſſi-
tatis meæ
28 λον, καὶ λειτουργὸν τῆς χρείας μου, πέμψαι πρὸς lum, & miniſtrum § *vſui mei*, mittere ad * quidem
deſidera-
bat
‖ erat, pro-
pterea
† illũ, in-
firmatum
29 ὑμᾶς. ἐπειδὴ ἐπιποθῶν ἦν πάντας ὑμᾶς, καὶ vos. Quoniam * *expetens* erat omnes vos, & mœſtus ‖, *eo* quòd audieratis † *quòd ægrotaſſet*. *Etenim*
30 ἀδημονῶν, διότι ἠκούσατε ὅτι ἠσθένησε. καὶ γὰρ Nam &

infirmatus est *proxime mortii, sed Deus e-
* ἠσθένησε παραπλήσιον θανάτῳ, ἀλλ' ὁ θεὸς αὐ-
ius miserus est: non eius autem solùm, verùm & mei,
τὸν ἠλέησεν· οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐμέ,
vt ne tristitiam super tristitiã haberem. Studiosius
ἵνα μὴ λύπην ἐπὶ λύπῃ σχῶ. σπουδαιοτέρως
ergo misi illum, vt *videntes eum, iterum, gau-
οὖν ἔπεμψα αὐτόν, ἵνα ἰδόντες αὐτὸν πάλιν, χα-
deatis, & ego sine tristitia sim. Excipite
ρῆτε, κἀγὼ ἀλυπότερος ὦ. προσδέχεσθε
itaque illum in Domino cum omni gaudio, &
οὖν αὐτὸν ἐν κυρίῳ μετὰ πάσης χαρᾶς, καὶ τοὺς
eiusmodi ‖ impretio habetote: Quoniã propter opus Chri-
τοιούτους ἐντίμους ἔχετε· ὅτι διὰ τὸ ἔργον τοῦ
sti vsque mortem accessit, †posthabens
† tradens
ἕως θανάτου ἤγγισε, παραβολευσάμενος
animam suam.
* id quod ex vobis deerat erga meum obsequium.
τῇ ψυχῇ, ἵνα ἀναπληρώσῃ τὸ ὑμῶν ὑστέρημα τῆς
quod ad me obsequij.
πρός με λειτουργίας.

CAP. III. γ'.

* De cætero.
* Reliquum, fratres mei, gaudete in Domino.
Τὸ λοιπόν, ἀδελφοί μου, χαίρετε ἐν κυρίῳ.
Eadem scribere vobis, mihi quidem non pigrum, vo-
Τὰ αὐτὰ γράφειν ὑμῖν, ἐμοὶ μὲν οὐκ ὀκνηρόν, ὑ-
bis autem † tutum. Videte canes, videte
μῖν δὲ ἀσφαλές. βλέπετε τοὺς κύνας, βλέπετε
malos operarios, videte concisionem.
τοὺς κακοὺς ἐργάτας, βλέπετε τὴν κατατομήν.
Nos enim sumus circuncisio, ‖ spiritu † Deo
ἡμεῖς γάρ ἐσμεν ἡ περιτομή, οἱ πνεύματι θεοῦ
* gloriamur
† seruientes, & *gloriantes in Christo Iesu, &
λατρεύοντες, καὶ καυχώμενοι ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ
‖ fiduciam habentes et habeam
non in carne ‖ confidentes: Et quanquã ego † habeã
οὐκ ἐν σαρκὶ πεποιθότες. καίπερ ἐγὼ ἔχων

πεποι-

confidentiam & in carne. si quis videtur alius confi-
πεποίθησιν καὶ ἐν σαρκί. ἐγὼ μᾶλλον. περιτομῇ ὀκταή-
dere in carne, ego magis. † Circumcisio octaui
5 μερος, ἐκ γένους Ἰσραήλ, φυλῆς Βενιαμίν, ἑ-
die, ex genere Israël, *tribus Beniamin, He-
βραῖος ἐξ Ἑβραίων, κατὰ νόμον Φαρισαῖος, κατὰ ζῆ-
braeus ex Hebræis, secundùm legē Pharisæus. Secūdùm zelum, persequens ecclesiam ‡, secundùm iustitiam quæ
6 λον, διώκων τὴν ἐκκλησίαν, κατὰ δικαιοσύνην τὴν
in lege *, factus irreprehensibilis. Sed quæ ‖ erant
ἐν νόμῳ γινόμενος ἄμεμπτος. ἀλλ' ἅτινα ἦν
7 mihi lucra, hæc arbitratus sum propter Christum † damnum,
μοι κέρδη, ταῦτα ἥγημαι διὰ τὸν Χριστὸν ζημίαν.
sed profectò & existimo omnia * damnum esse
8 ἀλλὰ μενοῦνγε καὶ ἡγοῦμαι πάντα ζημίαν εἶ-
propter † eminentiam cognitionis Christi Iesu Do-
ναι διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώσεως Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυ-
mini mei, propter quē omnia ‡ damnum subij, & arbitror
ρίου μου, δι' ὃν τὰ πάντα * ἐζημιώθην, καὶ ἡγοῦμαι
* stercora esse, vt Christum lucrifaciam, Et inueniar
9 σκύβαλα εἶναι, ἵνα Χριστὸν * κερδήσω. καὶ εὑρεθῶ
in illo non habens meam iustitiam quæ ex le-
ἐν αὐτῷ μὴ ἔχων ἐμὴν δικαιοσύνην τὴν ἐκ νό-
ge, sed illam quæ per fidem Christi, illam quæ ex Deo iu-
μου, ἀλλὰ τὴν διὰ πίστεως Χριστοῦ, τὴν ἐκ θεοῦ δι-
stitiam in fide: Ad cognoscendū illum, &
10 καιοσύνην ἐπὶ τῇ πίστει· τοῦ γνῶναι αὐτὸν, καὶ
virtutem resurrectionis eius, & * com-
τὴν δύναμιν τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν κοι-
munionem passionum illius, configuratus
νωνίαν τῶν παθημάτων αὐτοῦ, * συμμορφούμενος τῷ
morti eius: Si quomodo occurram ad
11 θανάτῳ αὐτοῦ· εἴ πως καταντήσω εἰς τὴν
resurrectionem ‡ mortuorum. Non quòd iā acceperim, aut
12 ἐξανάστασιν τῶν νεκρῶν. οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον, ἢ

† Circumcisus octaua die, ‡ de tribu ‖ æmulationem ‡ Dei, * est, conuersatus sine querela. ‖ fuerunt † detrimēta. Verumtamen * detrimētum ‡ eminentem scientiam ‖ detrimētum feci, * ζημιόω * vt * κερδαίνω ‖ est, † ex fide est * est iustitia ‡ societatem * συμμορφόω ‖ quæ est ex mortuis.

iam perfectus sim, sequor autem, si & comprehendam, in
ἤδη τετελείωμαι, διώκω δέ, εἰ καὶ καταλάβω, ἐφ'
quo & comprehensus sum à Domino Iesu Christo.
ᾧ καὶ κατελήφθην ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ Ἰησοῦ.
Fratres, ego meipsum non arbitror comprehen-
ἀδελφοί, ἐγὼ ἐμαυτὸν οὐ λογίζομαι κατειλη-
disse: vnũ autẽ, quæ quidẽ retrò * obliuiscens, ‖ in quæ
φέναι· ἓν δέ, τὰ μὲν ὀπίσω ἐπιλανθανόμενος, τοῖς
verò ante extentus. Ad † scopum perse-
δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος. κατὰ σκοπὸν διώ-
quor, ad brauium supernæ vocationis Dei in
κω, εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως τοῦ θεοῦ ἐν
Christo Iesu. Quotquot ergo perfecti ‡, hoc sentiamus:
Χριστῷ Ἰησοῦ. ὅσοι οὖν τέλειοι, τοῦτο φρονῶμεν·
& si quid aliter sapitis, & hoc Deus vobis reue-
καὶ εἴ τι ἑτέρως φρονεῖτε, καὶ τοῦτο ὁ θεὸς ὑμῖν ἀπο-
labit. Veruntamen ad quod peruenimus, ‡ eadem
καλύψει. πλὴν εἰς ὃ ἐφθάσαμεν, τῷ αὐτῷ
* incedere regula, ‖ idem † sapere. Imitatores mei
στοιχεῖν κανόνι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν. συμμιμηταί μου
estote, fratres, & obseruate * ita ambulan-
γίνεσθε ἀδελφοί, καὶ σκοπεῖτε τοὺς οὕτω περιπατοῦ-
tes sicut habetis ‡ exemplum nos. Multi enim am-
ντας καθὼς ἔχετε τύπον ἡμᾶς. πολλοὶ γὰρ περι-
bulant, quos sæpè dicebam vobis, (nunc autẽ & flens dico,) inimicos crucis Christi:
πατοῦσιν, οὓς πολλάκις ἔλεγον ὑμῖν, νῦν δὲ καὶ
κλαίων λέγω, τοὺς ἐχθροὺς τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ·
Quorum finis interitus, quorum Deus venter ‡, &
ὧν τὸ τέλος ἀπώλεια, ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία, καὶ
gloria in confusione ipsorũ, * illi terrena ‖ sapien-
ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχύνῃ αὐτῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦν-
tes. Nostra † enim conuersatio in cælis est,
τες. ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει,
* ex quo etiam Saluatorem expectamus Dominum Iesum Chri-
ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα κύριον Ἰησοῦν Χρι-

* καταλαμβάνω
* sunt
‖ ad ea verò quę sunt priora extendẽs meipsum.
† destinatum
* Quicunque
‡ sumus,
‖ in
* permaneamus
‖ vt †sapiamus.
‡ eos qui
‡ formam nostram.
‡ est,
* qui
‖ sapiunt.
† autem conuersatio
‡ nostrum

stum: Qui reformabit corpus humilitatis
21 σου· ος μετασχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως
nostræ, *ad esse illud* configuratum corpori
ἡμῶν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι
§ *gloriæ* suæ, secundum operationem * *posse*
τῆς δόξης αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ δύνασθαι
eum & subiicere sibi*ipsi* omnia.
αὐτὸν καὶ ὑποτάξαι ἑαυτῷ τὰ πάντα.

§ claritatis
* qua etiã possit

CAP. IIII. δ'.

Itaque, fratres mei ‖ *dilecti* & ‖ *exoptati*,
1 Ὥστε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ καὶ ἐπιπόθητοι,
gaudium & corona mea, sic state in Domino, † *di-*
χαρὰ καὶ στέφανός μου, οὕτω στήκετε ἐν κυρίῳ, ἀ-
lecti. Euhodiam rogo, & Syntychen
2 γαπητοί. Εὐοδίαν παρακαλῶ, καὶ Συντύχην
deprecor idipsum sapere in Domino. Etiam rogo
3 παρακαλῶ τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν κυρίῳ. Καὶ ἐρωτῶ
& te, ‖ *fortis* germane, † *epistolare* ea quæ
καί σε, σύζυγε γνήσιε, συλλαμβάνου αὐταῖς αἵτινες
in Euangelio § *simul certarunt mihi*, cum & Clemen-
ἐν τῷ εὐαγγελίῳ * συνήθλησάν μοι, μετὰ καὶ Κλήμε-
te, & cæteris * *cooperantibus* meis, quorum nomina ‖ in
τος, καὶ τῶν λοιπῶν συνεργῶν μου, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν
libro vitæ. Gaudete in Domino semper, ite-
4 βίβλῳ ζωῆς. Χαίρετε ἐν κυρίῳ πάντοτε, πά-
rum dico gaudete. Modestia v stra nota sit
5 λιν ἐρῶ, χαίρετε. Τὸ ἐπιεικὲς ὑμῶν * γνωσθήτω
omnibus hominibus. Dominus † *prope*. Nihil † sollici-
πᾶσιν ἀνθρώποις. ὁ κύριος ἐγγύς. μηδὲν μεριμ-
ti sitis, sed in omni oratione & obsecratione
6 νᾶτε, ἀλλ' ἐν παντὶ τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει
cum gratiarum actione, petitiones vestræ innotescant
μετὰ εὐχαριστίας τὰ αἰτήματα ὑμῶν γνωριζέσθω
apud Deum. Et pax Dei † *superans*
7 πρὸς τὸν θεόν. καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα

‖ charissimi
‖ desideratissimi.
* meum
† charissimi.

‖ compar
* adiuua illas
† mecum laborauerunt,
* *cooperantibus*
λέω
* adiutoribus
‖ sunt.

* γινώσκω
† enim. est.

§ quæ exuperat.

omnem sensum, custodiat corda vestra, & intel-
παν νοῦν, φρουρήσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ τὰ νοή-
ligentias vestras in Christo Iesu. *Reliquum, fra-
ματα ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Τὸ λοιπόν, ἀδελ-
tres, quæcunq; sunt vera, quæcunq; *honesta, quæcunq; iusta, quæ-
φοί, ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνά, ὅσα δίκαια, ὅ-
cunq; ‖pura, quæcunque amabilia, quæcunq; bonæ famæ, si qua
σα ἁγνά, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα εὔφημα, εἴ τις
virtus, & si qua laus †, hæc cogitate. Quæ &
ἀρετή, καὶ εἴ τις ἔπαινος, ταῦτα λογίζεσθε. ἃ καὶ
didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis
ἐμάθετε, καὶ παρελάβετε, καὶ ἠκούσατε, καὶ εἴδετε
in me, hæc agite, & Deus pacis
ἐν ἐμοί, ταῦτα πράσσετε, καὶ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης
* vobiscū. erit *cum vobis. Gauisus sum autē in Domino ‖ magnopere,
ἔσται μεθ' ὑμῶν. ἐχάρην δὲ ἐν κυρίῳ μεγάλως,
‖ vehemē-ter ‖ tandem quoniā ‖iam aliquando * reuiruistis pro me sentire,
§ restoruistis ὅτι ἤδη ποτὲ * ἀνεθάλετε τὸ ὑπὲρ ἐμοῦ φρονεῖν,
* ἀναθάλλω in quo & sentiebatis, ‖opportunitate carebatis autē. Nō †quòd propter
ἐφ' ᾧ καὶ ἐφρονεῖτε, * ἠκαιρεῖσθε δέ. οὐχ ὅτι καθ'
§ sicut occupatio-nis. penuriam dico: ego enim didi, in quibus sum, *contentus
ὑστέρησιν λέγω· ἐγὼ γὰρ ἔμαθον, ἐν οἷς εἰμι, αὐτάρ-
† quasi ipse esse. Scio & humiliari, scio & abundare:
* αὐταρκέω κης εἶναι. οἶδα καὶ ταπεινοῦσθαι, οἶδα καὶ περισσεύειν·
* sufficiens ‖ vbique (‖in omni & in omnibus institutus sum) & saturari, &
* μυέομαι ἐν παντὶ καὶ ἐν πᾶσι * μεμύημαι, καὶ χορτάζεσθαι, καὶ
esurire, & abundare, & penuriam pati. Omnia
πεινᾶν, καὶ περισσεύειν, καὶ ὑστερεῖσθαι. πάντα
§ qui con-fortat possum in eo † corroborante me Christo. Verumtamē
ἰσχύω ἐν τῷ * ἐνδυναμοῦντί με Χριστῷ. πλὴν
* ‖pulchrè * ἐνδυναμόω feciſtis communicantes meæ tribula-
καλῶς ἐποιήσατε συγκοινωνήσαντές μου τῇ θλί-
* bene tioni. Scitis autem & vos, Philippenses, quòd in
ψει. οἴδατε δὲ καὶ ὑμεῖς, Φιλιππήσιοι, ὅτι ἐν
‖profectus sum principio euangelij, quando ‖exij à Macedo-
ἀρχῇ τοῦ εὐαγγελίου, ὅτε ἐξῆλθον ἀπὸ Μακεδο-

νίας,

nia, nulla mihi eccleſia communicauit in ratio-
νίας, οὐδεμία μοι ἐκκλησία ἐκοινώνησεν εἰς λό-
nem †*dationis & acceptionis, ſi non* vos ſoli. Quia & † dati &
26 γον δόσεως καὶ λήψεως, εἰ μὴ ὑμεῖς μόνοι. ὅτι καὶ accepti, niſi
in Theſſalonica & ſemel & bis in vſum mihi *Theſſa-
ἐν θεσσαλονίκῃ καὶ ἅπαξ καὶ δὶς εἰς τὴν χρείαν μοι lonicam
miſiſtis. Non quia quæro †*donum*, ſed † datum.
27 ἐπέμψατε. οὐχ ὅτι ἐπιζητῶ τὸ δόμα, ἀλλὰ
requiro fructum abundantem in rationē ve-
ἐπιζητῶ τὸν καρπὸν τὸν πλεονάζοντα εἰς λόγον ὑ-
ſtram. †*Accepi* autem omnia. & abundo: repletus † Habeo]
28 μῶν. ἀπέχω δὲ πάντα, καὶ περισσεύω· πεπλήρω-
ſum * *accipiens* ab Epaphrodito *ea* quæ *à* *vobis*, * acceptis
μαι δεξάμενος παρὰ Ἐπαφροδίτου τὰ παρ' ὑμῶν, † miſiſtis,
odorem ſuauitatis, hoſtiam acceptam, *bene*placentem Deo.
ὀσμὴν εὐωδίας, θυσίαν δεκτὴν, εὐάρεστον τῷ θεῷ.
At Deus †meus impleat *omnem *vſum* veſtrū ſecūdùm † autem
29 ὁ δὲ θεός μου πληρώσει πᾶσαν χρείαν ὑμῶν κατὰ *omne de-
diuitias ſuas in gloria, in Chriſto Ieſu. *At* ſiderium
30 πλοῦτον αὐτοῦ ἐν δόξῃ, ἐν χριστῷ ἰησοῦ. τῷ δὲ
Deo †, & Patri noſtro gloria in ſecula ſeculo- † autem
θεῷ, καὶ πατρὶ ἡμῶν ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώ-
rum. Amen. Salutate omnem ſanctum in Chri-
31 νων. ἀμήν. ἀσπάσασθε πάντα ἅγιον ἐν χρι-
ſto Ieſu. Salutant vos qui ‖ *cum me* fra- ‖ mecum
32 στῷ ἰησοῦ. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοὶ ἀδελ- ſunt
tres. ſalutant vos omnes ſancti, maximè autē
φοί. ἀσπάζονται ὑμᾶς πάντες οἱ ἅγιοι, μάλιστα δὲ
qui de Cæſaris domo *. Gratia Domini ‖ Ieſu * ſunt.
33 οἱ ἐκ τῆς καίσαρος οἰκίας. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἰησοῦ ‖ noſtri
Chriſti cum † *omnibus vobis*. Amen. † ſpiritu
χριστοῦ μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν. veſtro

Ad Philippenſes ſcripta eſt à Roma

Πρὸς φιλιππησίους ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης

per Epaphroditum.

διὰ ἐπαφροδίτου.

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD COLOSSENSES
ΠΡΟΣ ΚΟΛΟΣΣΑΕΙΣ
Epistola.
Ἐπιστολή.

CAPVT PRIMVM. Κεφ. α'.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος ἰησοῦ χριστοῦ διὰ
PAVLVS Apostolus Iesu Christi per
θελήματος θεοῦ, καὶ τιμόθεος ὁ ἀδελ-
voluntatem Dei, & Timotheus fra-
φὸς, τοῖς ἐν κολοσσαῖς ἁγίοις καὶ πιστοῖς ἀδελ-
ter, Iis qui in Colossis sanctis & fidelibus fratri-
φοῖς ἐν χριστῷ. χάρις ὑμῖν, καὶ εἰρήνη ἀπὸ
bus in Christo. Gratia vobis, & pax a
θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐ-
Deo Patre nostro, & Domino Iesu Christo. gra-
χαριστοῦμεν τῷ θεῷ, καὶ πατρὶ τοῦ κυρίου ἡμῶν
tias agimus Deo, & Patri Domini nostri
Ἰησοῦ Χριστοῦ, πάντοτε περὶ ὑμῶν προσευχόμενοι,
Iesu Christi, semper pro vobis orantes,
ἀκούσαντες τὴν πίστιν ὑμῶν ἐν χριστῷ ἰησοῦ,
Audientes fidem vestram in Christo Iesu,
καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάντας τοὺς ἁγίους,
& dilectionem quam in omnes sanctos,
διὰ τὴν ἐλπίδα τὴν ἀποκειμένην ὑμῖν ἐν τοῖς
Propter spem reposítam vobis in
οὐρανοῖς, ἣν προηκούσατε ἐν τῷ λόγῳ τῆς ἀλη-
cœlis, quam præaudistis in verbo veri-
θείας

a Sunt
b Iesu
c quam habetis
d quæ reposita est

tatis Euangelij, *Peruenienti ad vos, * Quod
6 θείας τῦ ἀληθείᾳ, τῦ παρόντος εἰς ὑμᾶς, peruenit
ſicut & in vniuerſo mundo, | & † eſt fructi- | eſt,
καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ, καὶ ἔστι καρπο- † fructifi-
cat, & cre-
ſcit
fians, & creſcens, ſicut & in vobis,
φορέμενον, καὶ αὐξανόμενον, καθὼς καὶ ἐν ὑμῖν,
ex qua die audiſtis & cognouiſtis gra-
ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσατε καὶ * ἐπέγνωτε τὴν χά- * ἐπιγινώ-
σκω
riam Dei in veritate: Sicut didiciſtis ab
7 ριν τῦ θεῦ ἐν ἀληθείᾳ· καθὼς * ἐμάθετε ἀπὸ * μανθάνω
Epaphra dilecto conſeruo noſtro, qui eſt • chariſſi-
mo
Ἐπαφρᾶ τῦ ἀγαπητῦ συνδούλου ἡμῶν, ὅς ἐστι
fidelis pro vobis miniſter Chriſti ‡: Qui etiã ‡ de- ‡ Ieſu:
8 πιστὸς ὑπὲρ ὑμῶν διάκονος τῦ χριστῦ· ὁ καὶ δη- manifeſtauit
clarans nobis veſtram dilectionem in ſpiritu.
λώσας ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἀγάπην ἐν πνεύματι.
* Propter hoc & nos ex qua die audiuimus, * Ideo
9 Διὰ τῦτο καὶ ἡμεῖς ἀφ' ἧς ἡμέρας ἠκούσαμεν,
non ceſſamus pro vobis orantes, & po-
καὶ παυόμεθα ὑπὲρ ὑμῶν προσευχόμενοι, καὶ αἰ-
ſtulantes, vt impleamini agnitionem volun-
τούμενοι, ἵνα πληρωθῆτε τὴν ἐπίγνωσιν τῦ θελή-
tatis eius, in omni ſapientia & intellectu ſpiri-
ματος αὐτῦ, ἐν πάσῃ σοφίᾳ καὶ συνέσει πνευμα-
tali. | Ambulare vos dignè † Domino in ‖ Vrambu-
letis
10 τικῇ. περιπατῆσαι ὑμᾶς ἀξίως τῦ κυρίῳ εἰς † Deo per
omnia placentes,
omnem gratiam, in omni opere bono fructi-
πᾶσαν ἀρεσκείαν, ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ καρπο-
ficantes, & creſcentes in ſcientiam
φορῦντες, καὶ αὐξανόμενοι εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῦ
Dei. In omni * poteſtate corroborati ſecundùm ‖ virtutem
11 θεῦ. ἐν πάσῃ δυνάμει δυναμούμενοι κατὰ τὸ confortati
‡ vim gloriæ eius, in omni patientia & ‡ potentiã
κράτος τῆς δόξης αὐτῦ, εἰς πᾶσαν ὑπομονὴν καὶ claritatis.
longanimitate cum gaudio: Gratias agentes
12 μακροθυμίαν μετὰ χαρᾶς· εὐχαριστοῦντες τῷ

℣ qui dignos fecit

Deo, & Patri ℣ *illi idoneos facienti* nos in par-
θεῷ, καὶ πατρὶ τῷ ἱκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὸν με-
tem sortis sanctorum in lumine. Qui e-
τόχον τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί. ὃς ἐ-
* ῥύομαι
ripuit nos de potestate tenebrarum, & trans-
ρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, καὶ με-
tulit in regnum filii dilectionis
τέστησεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης
suæ: In quo habemus redemptionem, remissio-
αὐτοῦ· ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν, τὴν ἄφε-
nem peccatorum. Qui est imago Dei invi-
σιν τῶν ἁμαρτιῶν. ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀο-
sibilis, primogenitus omnis creaturæ: Quoniã in ipso
ράτου, πρωτότοκος πάσης κτίσεως· ὅτι ἐν αὐτῷ
condita sunt vniuersa *quæ* in cælis, & *quæ* in
ἐκτίσθη τὰ πάντα τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ
terra, visibilia & invisibilia, siue throni, si-
τῆς γῆς, τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι, εἴ-
ue dominationes, siue principatus, siue potestates:
τε κυριότητες, εἴτε ἀρχαὶ, εἴτε ἐξουσίαι· τὰ
* ipso omnia per ipsum & in * *ipsum* creata sunt: Et ipse
πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται· καὶ αὐτός
est ante omnes, & omnia in ipso constant:
ἐστι πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέστηκε·
Et ipse est caput corporis Eccle-
καὶ αὐτός ἐστιν ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλη-
siæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis:
σίας, ὅς ἐστιν ἀρχή, πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν·
vt sit in omnibus ipse primatum tenens. Quia in
ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων. ὅτι ἐν
ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare.
* ἐυδόκησεν αὐτὸν πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι·
Et per eum reconciliare omnia in ipsum,
καὶ δι' αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτόν,
pacificans per sanguinem crucis eius,
εἰρηνοποιήσας διὰ τοῦ αἵματος τοῦ σταυροῦ αὐτοῦ,
δι' αὐ-

per eum, ſiue quæ in † terra, ſiue quæ in cæ- † terris
δι' αὐτοῦ, εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε τὰ ἐν τοῖς οὐρα-
lis. Et vos aliquando §exiſtentes alienatos & * ſunt.
21 νοις. καὶ ὑμᾶς ποτε ὄντας ἀπηλλοτριωμένους καὶ † cum eſ-
inimicos mente, in operibus malis. ſetis alie-
ἐχθροὺς τῇ διανοίᾳ, ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς πονηροῖς, nati, & ini-
Nunc autem reconciliauit in corpore car- mici ſen-
22 νυνὶ δὲ ἀποκατήλλαξεν ἐν τῷ σώματι τῆς σαρ- ſu,
nis eius per mortem, §iſtere vos ſan- § exhibe-
κὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ θανάτου, παραστῆσαι ὑμᾶς ἁ- re
ctos, & immaculatos, & * inſulpatos coram * irrepre-
γίους, καὶ ἀμώμους, καὶ ἀνεγκλήτους κατενώπιον hēſibiles.
ipſo. Si tamen permanetis ‖fidei funda- ‖ in fide
23 αὐτοῦ. εἴ γε ἐπιμένετε τῇ πίστει τεθεμελιω-
ti & †firmi, & 'non tranſmoti à † ſtabiles,
μένοι καὶ ἑδραῖοι, καὶ μὴ * μετακινούμενοι ἀπὸ τῆς 'immobi-
les
ſpe, euangelij quod audiſtis, ‡ predica- * μεταιν-
ti in vniuerſa creatura quæ § ſub cælo, cuius ‡quod prę-
τοις ἐν πάσῃ τῇ κτίσει τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανόν, οὗ § eſt dicatū eſt
factus ſum ego Paulus miniſter. *Nunc gaudeo in * Qui
24 ἐγενόμην ἐγὼ παῦλος διάκονος. νῦν χαίρω ἐν
paſſionibus meis pro vobis, & ‖rurſus readim- ‖adimpleo
τοῖς παθήμασί μου ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ ἀνταναπλη- ea quæ de-
pleo defectiones afflictionum Chriſti in ſunt paſ-
ρῶ τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ ſionum
carne mea pro corpore eius, quod eſt ec-
σαρκί μου ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ, ὅ ἐστιν ἡ ἐκ-
cleſia. Cuius factus ſum ego miniſter ſecundùm
25 κλησία. ἧς ἐγενόμην ἐγὼ διάκονος κατὰ τὴν
diſpenſationem Dei † datam mihi in 'vos, † quæ da-
οἰκονομίαν τοῦ θεοῦ τὴν δοθεῖσάν μοι εἰς ὑμᾶς, ta eſt
* vobis, vt
implere verbum Dei. Myſterium impleam
26 πληρῶσαι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ. τὸ μυστήριον
‡illud abſconditum à ſeculis, & à ‡quod fuit
τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων, καὶ ἀπὸ

generationibus, nūc autē manifestatum est sanctis ✝ φανερόω
eius: Quibus voluit Deus ‡ notum facere *quæ* diui- ‡ notas
tias, ✝ sacramēti ✝ sacramē-
huius in Gentibus, ✝ quod est Christus, in vobis, spes gloriæ. ✝ quod
Quem nos annunciamus, * admonentes om- * corripiē-
nem hominem, & docentes in omni sapientia, vt ‡ exhibeamus omnem hominem in ‡ exhibea-
Christo Iesu. In quod & laboro * decertans mus
secundum operationem eius ‖ operatam in me in virtute. ‡ perfectū
* certando
‖ quam operatur

CAP. II. β'.

Volo enim vos scire, * quantum certamen habeam * qualem
pro vobis, & ‡ his qui ✝ in Laodicea, & quotquot non vi- ‡ pro ✝ sunt Lao-
derunt faciem meam in carne: Vt consolentur corda ipsorum ‡ compactorum dicię, & quicunque
in charitate, & in omnes diuitias plenitudinis intellectus, in agnitionem mysterij Dei, & Patris, & Christi *: In quo sunt om- * Iesu.

nes thesauri sapientiæ, & scientiæ absconditi. Hoc autem dico, vt nemo vos de-
τες οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας, καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι. Τοῦτο δὲ λέγω, ἵνα μή τις ὑμᾶς παρα-
4 cipiat in ‖ *suasibilitate* sermonum. †*Si enim & car-* ‖ sublimitate
λογίζηται ἐν πιθανολογίᾳ. Εἰ γὰρ καὶ τῇ σαρ- †Nam etsi
ne *absum*, sed spiritu vobiscum sum, gau-
κὶ ἀπὼν, ἀλλὰ τῷ πνεύματι σὺν ὑμῖν εἰμι, χαί- corpore absēs sum,
dens & videns vestrum ordinem, & firmamentum
ρων καὶ βλέπων ὑμῶν τὴν τάξιν, καὶ τὸ στερέωμα
5 eius quæ ‡ in §*Christum* fidei vestræ. Sicut ergo accepi- ‡ est §. Christo,
τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως ὑμῶν. Ὡς οὖν παρελά-
stis Christum Iesum Dominum, in ipso ambu-
βετε τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν τὸν κύριον, ἐν αὐτῷ περι-
late, Radicati & superædificati in
7 πατεῖτε. ἐρριζωμένοι καὶ ἐποικοδομούμενοι ἐν
ipso, & confirmati in fide, sicut ‖ *edocti* ‖ & didici-
αὐτῷ, καὶ βεβαιούμενοι ἐν τῇ πίστει, καθὼς ἐδιδά- stis,
estis, abundantes in † *ea* in gratiarum actione. † illo
χθητε, περισσεύοντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ.
Videte ne quis vos ‡ *sit* *abigens* per ‡ decipiat
8 Βλέπετε μή τις ὑμᾶς ἔσται ὁ συλαγωγῶν διὰ
philosophiam, & inanem fallaciam, secundùm tra-
τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης, κατὰ τὴν πα-
ditionem hominum, secundùm elementa mun-
ράδοσιν τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσ-
di, & non secūdùm Christum. Quia in ipso inhabitat
9 μου, καὶ οὐ κατὰ Χριστόν. ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ
omnis plenitudo § *deitatis* corporaliter. Et § diuini-
10 πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς. καὶ tatis
estis in illo repleti, qui est caput om-
ἐστὲ ἐν αὐτῷ πεπληρωμένοι, ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ πά-
nis principatus & potestatis: In quo & circunciſi
11 σης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας· ἐν ᾧ καὶ περιετμή- * ἀπέκ-
estis circunciſione non manu facta, in ‖ *exuione* δυσει
‖ expoliatione
θητε περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ, ἐν τῇ ἀπεκδύσει

corporis peccatorum carnis, in circum-
τ σώματος τῶ ἁμαρτιῶν τῆς σαρκὸς, ἐν τῇ περι-
cisione Christi: Consepulti ei in
τομῇ τῦ χριστῦ· συνταφέντες αὐτῷ ἐν τῷ
† resurrexistis baptismo, in quo & † *conexcitati estis* per fi-
βαπτίσματι, ἐν ᾧ καὶ συνηγέρθητε διὰ τῆς πί-
‡ qui sufficiauit dem operationis Dei ‡ *suscitantis* illum ‡ ex
§ à cum mortui essetis στεως τῆς ἐνεργείας τῦ θεῦ τῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ
mortuis. Et vos | *mortuos existentes* in de-
τῶν νεκρῶν. καὶ ὑμᾶς νεκροὺς ὄντας ἐν τοῖς πα-
lictis, & præputio carnis vestræ,
ραπτώμασι, καὶ τῇ ἀκροβυστίᾳ τῆς σαρκὸς ὑμῶν,
† vobis conviuificauit *vos* cum illo, condonans † no-
συνεζωοποίησεν ὑμᾶς σὺν αὐτῷ, χαρισάμενος ἡ-
§ quod erat *bis* omnia delicta, Delens ‡ *illud*
μῖν πάντα τὰ παραπτώματα. ἐξαλείψας τὸ
§ decreti, aduersus nos chirographum ‡ *edictum*, quod erat *subcō-*
καθ' ἡμῶν χειρόγραφον τοῖς δόγμασιν, ὃ ἦν ὑπε-
trarium nobis, & ipsum tulit de medio, affi-
* ἄρω & αἴρω ναντίον ἡμῖν, καὶ αὐτὸ ἦρκε ἐκ τῦ μέσου, προσηλώ-
‖ Et gens illud cruci: ‖ Expolians princi-
σας αὐτὸ τῷ σταυρῷ· ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρ-
† confide- ter, palam parus, & potestates traduxit † *in liberta-*
χὰς, καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδειγμάτισεν ἐν παρρη-
§ Nemo te, triumphans illos in seipso. § *Ne* ergo
σίᾳ, θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ. μὴ οὖν
quis vos iudicet in cibo, aut in potu, aut in par-
τις ὑμᾶς κρινέτω ἐν βρώσει, ἢ ἐν πόσει, ἢ ἐν μέ-
§ diei ‖ neome- te ‡ festi, aut ‖ *nouilunij*, aut sabbatorum: Quæ sunt umbra
ρει ἑορτῆς, ἢ νουμηνίας, ἢ σαββάτων· ἅ ἐστι σκιὰ
† autem futurorum, at corpus † Christi. Nemo
τῶν μελλόντων, τὸ δὲ σῶμα τῦ χριστῦ. μηδεὶς
vos seducat, volens in humili-
* καταβραβ- ὑμᾶς * καταβραβευέτω, θέλων ἐν ταπεινο-
εύω tate & religione angelorum, quæ non
φροσύνῃ καὶ θρησκείᾳ τῶν ἀγγέλων, ἃ μὴ
ἑωρα-

vidit † incedens, frustrà inflatus a
ἑώρακεν ἐμβατεύων, εἰκῇ φυσιούμενος ὑπὸ τοῦ † amictus lans,
sensu carnis suæ: Et non tenens ca-
19 νοὸς τῆς σαρκὸς αὐτοῦ· καὶ οὐ κρατῶν τὴν κεφα-
put, ex quo totum corpus per nexus & coniun-
λὴν, ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα διὰ τῶν ἁφῶν καὶ συνδέσ-
ctiones subministratum, & constructum, * augescit
μων ἐπιχορηγούμενον, καὶ συμβιβαζόμενον, αὔξει * crescit in
augmentum Dei. Si ergo mortui estis cum
20 τὴν αὔξησιν τοῦ θεοῦ. Εἰ οὖν ἀπεθάνετε σὺν
Christo, ab elementis ‡ mundi, quid ‡ tãquã ‡ huius
τῷ χριστῷ, ἀπὸ τῶν στοιχείων τοῦ κόσμου, τί ὡς ‡ adhuc
viuentes in mundo * dogmatizamini? Ne † tetigeris, ne * decernãtis?
21 ζῶντες ἐν κόσμῳ δογματίζεσθε; μὴ ἅψῃ, μὴ † tetigeritis,
† gustaueris, ne * contrectaueris: Quæ sunt omnia in ‡ corruptionem
22 γεύσῃ, μὴ θίγῃς· ἅ ἐστι πάντα εἰς φθορὰν τῇ † quæ gustaueritis
usu, secundùm præcepta & doctrinas * quæ contrectaueritis:
ἀποχρήσει, κατὰ τὰ ἐντάλματα καὶ διδασκαλίας ‡ interitũ
hominum: Quæ sunt rationẽ quidem habentia ipso
23 τῶν ἀνθρώπων· ἅτινά ἐστι λόγον μὲν ἔχοντα ‡ superstitione, & humilitate, & non ad parcendum corpori, * saturitatem
sapientiæ in ‡ voluntario cultu, & ‖ subuersione animi,
σοφίας ἐν ἐθελοθρησκείᾳ, καὶ ταπεινοφροσύνῃ, ‖ & subductione corporis, non in honore aliquo ad * explekαὶ ἀφειδίᾳ σώματος, οὐκ ἐν τιμῇ τινι πρὸς πλη- tionem carnis.
σμονὴν τῆς σαρκός.

CAP. III. γ'.

1 Si igitur consurrexistis * Christo, quæ ‡ sursum quæ- * cum
Εἰ οὖν συνηγέρθητε τῷ χριστῷ, τὰ ἄνω ζη- ‡ sunt
rite, vbi Christus est in dextera Dei sedens: * quæ sursum
τεῖτε, οὗ ὁ χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ καθήμενος· sapite
2 Quæ ‡ sursum sapite, non quæ super terram. Mortui ‖ sunt
τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς. ἀπε-
3 estis enim, & vita vestra est abscondita cum Chri-
θάνετε γάρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κεκρυμμένη ἐστὶ σὺν τῷ χρι-

sto in Deo. Cùm Christus apparuerit, vita
ς ὦ σὺν τῷ θεῷ. ὅταν ὁ χριστὸς φανερωθῇ, ἡ ζωὴ
† vestra, † *nostra*, tunc & vos cum ipso apparebitis in
ἡμῶν, τότε καὶ ὑμεῖς σὺν αὐτῷ φανερωθήσεσθε ἐν
* sunt gloria. Mortificate ergò membra vestra quæ * super
δόξῃ. νεκρώσατε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ὄντα ἐπὶ τῆς
‡ libidinē, terrā, fornicationem, immunditiam, ‡ *mollitiem*, concupiscentiā
γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρσίαν, πάθος, ἐπιθυμίαν
§ simulachrorum seruitus. malam, & auaritiam, quæ est § *idolo-*
κακὴν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἥτις ἐστὶν εἰδωλο-
latria: Propter quæ venit ira Dei in
λατρεία· δι' ἃ ἔρχεται ἡ ὀργὴ τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς
filios incredulitatis: In quibus & vos ambu-
υἱοὺς τῆς ἀπειθείας· ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς περιεπα-
lastis aliquando, cum viueretis in illis. Nunc autem
τήσατέ ποτε, ὅτε ἐζῆτε ἐν αὐτοῖς. νυνὶ δὲ
* indignationem, * deponite & vos omnia iram, * *excandescentiā*, ma-
* ἀπόθεσθε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα, ὀργὴν, θυμὸν, κα-
* ἀποτίθεσθε καὶ ἀποτίθεται litiam, blasphemiam, ‖ *turpiloquium* ex ore
κίαν, βλασφημίαν, αἰσχρολογίαν ἐκ τοῦ στόματος
‖ turpem sermonem de vestro. † *Ne mentimini in inuicem*, expo-
ὑμῶν. μὴ ψεύδεσθε εἰς ἀλλήλους, ἀπεκδυ-
† Nolite liantes * veterem hominem cum ac-
σάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον σὺν ταῖς πρά-
* vos ‡ induen- ctibus suis. Et ‡ *induite* nouum eum § re-
ξεσιν αὐτοῦ. καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον τὸν ἀνα-
res, § qui renouatur *nouatum* in agnitionem, secūdum imaginē eius qui crea-
καινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτί-
* Gentilis uit eum. Vbi non est * *Græcus* & Iudæus,
σαντος αὐτόν. ὅπου οὐκ ἔνι Ἕλλην καὶ Ἰουδαῖος,
‖ & circuncisio & præputium. Barbarus ‖, Scytha:
περιτομὴ καὶ ἀκροβυστία. βάρβαρος, Σκύθης
† & seruus, † liber: sed omnia & in omnibus Chri-
δοῦλος, ἐλεύθερος· ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ ἐν πᾶσι χρι-
§ vos stus. Induite § ergo, sicut electi Dei, sancti,
στός. ἐνδύσασθε οὖν, ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ θεοῦ, ἅγιοι
καὶ ἠ-

& dilecti viscera ‡ *miserationis*, benignita-
χὴ ἠγαπημένοι, σπλάγχνα οἰκτιρμοῦ, χρηστότη- ‡ misericordiæ,
tem, humilitatem, modestiam, ‡ *longanimi-*
τα, ταπεινοφροσύνην, πραότητα, μακροθυ- ‡ patientiam,
tatem: Supportantes **alterutri*, & *condonantes* vobis- **invicem,*
23 μίαν· ἀνεχόμενοι ἀλλήλων, καὶ χαριζόμενοι ἑαυ-
metipsis si quis adversus aliquem habet querelam: sicut &
τοῖς, ἐάν τις πρός τινα ἔχῃ μομφήν· καθὼς καὶ
‡ *Christus* condonavit †*nobis*, ita & vos. Super ‡ Dominus
24 ὁ Χριστὸς ἐχαρίσατο ὑμῖν, οὕτω καὶ ὑμεῖς. ἐπὶ † vobis,
omnia autem hæc, charitatem, quæ est vinculum **habete*,
πᾶσι δὲ τούτοις τὴν ἀγάπην, ἥτις ἐστὶ σύνδεσμος quod
perfectionis: Et pax ‡ *Dei* *supe-* ‡ Christi
25 τῆς τελειότητος· καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ θεοῦ βραβευέ- exultet
ret in cordibus vestris: in quam & vocati estis
τω ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν· εἰς ἣν καὶ ἐκλήθητε
in vno corpore, & grati estote. Verbum
26 ἐν ἑνὶ σώματι, καὶ εὐχάριστοι γίνεσθε. ὁ λόγος τοῦ
Christi *inhabitet* in vobis abundanter, in omni sa-
χριστοῦ ἐνοικείτω ἐν ὑμῖν πλουσίως, ἐν πάσῃ σο-
pientia, docentes & commonentes vosmetipsos, psal- **vosmet-*
φίᾳ, διδάσκοντες καὶ *νουθετοῦντες ἑαυτούς, ψαλ- *ipsos*
mis, & hymnis, & canticis spiritualibus, in gratia
μοῖς, καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ἐν χάριτι
cantantes in ‡ *corde vestro Domino.* Et omne ‡ cordibus
27 ᾄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ κυρίῳ. καὶ πᾶν vestris
quodcunque facitis, in verbo aut in opere, omnia in no- Deo.
ὅ, τι ἂν ποιῆτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ, πάντα ἐν ὀ-
mine Domini **Iesu*, gratias agentes Deo & pa- **Christi*
νόματι κυρίου Ἰησοῦ, εὐχαριστοῦντες τῷ θεῷ καὶ πα-
tri per ipsum. Mulieres, subditæ estote
28 τρὶ δι' αὐτοῦ. αἱ γυναῖκες, ὑποτάσσεσθε τοῖς
viris, sicut ‖ *conuenit* in Domino. Viri, ‖ oportet
29 ἀνδράσιν, ὡς ἀνῆκεν ἐν κυρίῳ. οἱ ἄνδρες, * ἀνῆκεν
diligite vxores, & † *ne amarulenti fitis* ad † nolite a-
ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας, καὶ μὴ πικραίνεσθε πρὸς maricsse

illas. Filij, obedite parentibus per
αὐτάς. τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονεῦσιν κατ᾽ 20
omnia: hoc enim est *bene*placitum in Domino. Pa-
πάντα· τοῦτο γάρ ἐστιν εὐάρεστον ἐν κυρίῳ. οἱ πα- 21
§ nolite ad indignationem pronocare
tres, §ne *irritate* filios vestros, vt non pusillo
τέρες, μὴ ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυ-
animo fiant. Serui, obedite per omnia
μῶσιν. οἱ δοῦλοι, ὑπακούετε κατὰ πάντα τοῖς 22
§ carnalibus * ad oculum seruientes
§ *secundùm carnē* dominis, non *in oculorum seruitio* quasi ho-
κατὰ σάρκα κυρίοις, μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλείαις ὡς ἀν-
minibus placentes, sed in simplicitate cordis, ti-
θρωπάρεσκοι, ἀλλ᾽ ἐν ἁπλότητι καρδίας, φο-
mentes Deum. Et *omne* quodcunque facitis, ex
βούμενοι τὸν θεόν. καὶ πᾶν ὅ, τι ἐὰν ποιῆτε, ἐκ 23
animo operamini, sicut Domino, & non ho-
ψυχῆς ἐργάζεσθε, ὡς τῷ κυρίῳ, καὶ οὐκ ἀν-
minibus: Scientes ‖ à Domino accipietis
θρώποις· εἰδότες ἀπὸ κυρίου ἀπολήψεσθε 24
‖ quòd
retributionem hæreditatis: *nam* Domino
τὴν ἀνταπόδοσιν τῆς κληρονομίας· τῷ γὰρ κυρίῳ
† seruite. Qui enim iniuriam facit, recipiet id
Christo † *seruitis.* At *iniuriam faciens reportabit* quod
Χριστῷ δουλεύετε. ὁ γὰρ ἀδικῶν * κομίσεται ὃ 25
iniquè gessit, & non est personarum acceptio ‡.
ἠδίκησε, καὶ οὐκ ἔστι προσωπολημψία.

* κομίζομαι
‡ apud Deum.

CAP. IIII. Δ'.

* quod est ‖ æquum.

OI κύριοι, τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα τοῖς δού- 1
Domini, *iustum & ‖ æquabilitatem* ser-
λοις παρέχετε, εἰδότες ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε κύ- 2
uis præstate, scientes quoniam & vos habetis Do-
§ cælo. ‖ instate,
minũ in §*cælo*. Orationi ‖ perdurate,
ριον ἐν οὐρανοῖς. τῇ προσευχῇ προσκαρτερεῖτε, 3
vigilantes in ea in gratiarũ actione: Orãn-
γρηγοροῦντες ἐν αὐτῇ ἐν εὐχαριστίᾳ· προσευχό- 4
tes simul & pro nobis, vt Deus aperiat nobis
μενοι ἅμα καὶ περὶ ἡμῶν, ἵνα ὁ θεὸς ἀνοίξῃ ἡμῖν
θύραν

ostium ſermonis, † *loqui* mysterium Christi, (propter † *ad loquẽ-*
θύραν τοῦ λόγου, λαλῆσαι τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, δι' *dum*
quod etiã vinctus sum:) Vt manifestem illud, vt oportet me * *ita*
4 ὃ καὶ δέδεμαι· ἵνα φανερώσω αὐτὸ, ὡς δεῖ με
loqui. In sapientia ambulate ad eos qui fo-
5 λαλῆσαι. ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς ἔξω, †
ris ‡, tempus redimentes. Sermo vester ‡ *sunt,*
6 τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμενοι. ὁ λόγος ὑμῶν
semper, in gratia, sale conditus §, *scire* quomodo § *sit, vt*
πάντοτε ἐν χάριτι, ἅλατι * ἠρτυμένος, εἰδέναι πῶς * *ἀρτύω*
oporteat vos vnicuique respondere. *Ea quæ* circa me*, * *sunt,*
7 δεῖ ὑμᾶς ἑνὶ ἑκάστῳ ἀποκρίνεσθαι. τὰ κατ' ἐμὲ
omnia nota faciet vobis Tychicus | *dilectus* fra- | *charissi-*
πάντα γνωρίσει ὑμῖν Τυχικὸς ὁ ἀγαπητὸς ἀδελ- *mus*
ter, & fidelis minister, & conseruus in Domino:
φὸς, καὶ πιστὸς διάκονος, καὶ σύνδουλος ἐν κυρίῳ·
8 Quem misi ad vos ad ipsum hoc, vt cognoscat
ὃν ἔπεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦτο, ἵνα γνῷ
ea quæ circa vos †, & consoletur corda vestra: † *sunt,*
τὰ περὶ ὑμῶν, καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρδίας ὑμῶν·
Cum Onesimo fideli & * *dilecto* fratre, * *charissi-*
9 σὺν Ὀνησίμῳ τῷ πιστῷ καὶ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ, *mo*
qui est ex vobis: omnia vobis nota facient quæ hic §. § *aguntur*
ὅς ἐστιν ἐξ ὑμῶν· πάντα ὑμῖν * γνωρίσουσι τὰ ὧδε.
Salutat vos Aristarchus concapti-
10 ἀσπάζεται ὑμᾶς Ἀρίσταρχος ὁ συναιχμάλω-
uus meus, & Marcus consobrinus Barnabæ, (de quo acce-
τός μου, καὶ Μᾶρκος ὁ ἀνεψιὸς Βαρνάβα, περὶ οὗ ἐλά-
pistis mandata: si venerit ad vos, excipite il-
βετε ἐντολάς· ἐὰν ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς, δέξασθε αὐ-
lum:) Et Iesus § *dictus* Iustus, * *existentes* ex cir- § *qui dici-*
11 τόν· καὶ Ἰησοῦς ὁ λεγόμενος Ἰοῦστος, οἱ ὄντες ἐκ περι- *tur*
cunciſione, hi soli † *cooperarij* in † *regnum* * *qui sunt*
τομῆς, οὗτοι μόνοι συνεργοὶ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ ‡ *sunt mei*
Dei, qui * *facti sunt* mihi § *solatium.* Salu- *adiutores*
12 θεοῦ, οἵτινες ἐγενήθησάν μοι παρηγορία. ἀσπά- † *regno*
* *fuerunt*
§ *solatio.*

¶ est * Iesu. tat vos Epaphras qui ex vobis, seruus Christi *
ζε) ὑμᾶς ἐπαφρᾶς ὁ ἐξ ὑμῶν, δοῦλος χριστοῦ,
¶ solicitus semper ¶ deprecans pro vobis in ora-
πάντοτε ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ ὑμῶν ἐν ταῖς προσ-
tionibus, vt stetis perfecti & pleni in
ταῖς, ἵνα στῆτε τέλειοι καὶ πεπληρωμένοι ἐν
† Testimoniū perhibeo * laborem ¶ pro ¶ sunt Laodiciæ, omni voluntate Dei. † Testor enim illi, quòd habet zelum multum pro vobis, & iis qui ¶ in Laodicea, & qui in Hierapoli. Saluat vos
παντὶ θελήματι τοῦ θεοῦ. μαρτυρῶ γὰρ αὐτῷ, 13
ὅτι ἔχει ζῆλον πολὺν ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν Λαο-
δικείᾳ, καὶ τῶν ἐν Ἱεραπόλει. ἀσπάζεται ὑμᾶς 14
* charissimus, Lucas medicus * dilectus, & Demas. Saluta-
Λουκᾶς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητὸς, καὶ Δημᾶς. ἀσπάσα- 15
¶ sunt Laodiciæ te illos qui ¶ in Laodicia fratres, & Nympham, &
σθε τοὺς ἐν Λαοδικείᾳ ἀδελφοὺς, καὶ Νυμφᾶν, καὶ
† est in domo illam quæ † per domum eius ecclesiam. Et cùm lecta
τὴν κατ' οἶκον αὐτοῦ ἐκκλησίαν. καὶ ὅταν ἀνα- 16
* hæc fuerit apud vos epistola, * facite vt & in
γνωσθῇ παρ' ὑμῖν ἡ ἐπιστολὴ, ποιήσατε ἵνα καὶ ἐν
¶ Laodicensium est, Laodicensium ecclesia legatur, & eã quæ † Lao-
τῇ Λαοδικέων ἐκκλησίᾳ ἀναγνωσθῇ, καὶ τὴν ἐκ Λαο-
dicia, vt & vos legatis. Et dicite Ar-
δικείας, ἵνα καὶ ὑμεῖς ἀναγνῶτε. καὶ εἴπατε Ἀρ- 17
chippo, Vide ministerium quod accepisti in Do-
χίππῳ, Βλέπε τὴν διακονίαν ἣν παρέλαβες ἐν κυ-
mino, vt illud impleas. Salutatio, mea
ρίῳ, ἵνα αὐτὴν πληροῖς. ὁ ἀσπασμὸς, τῇ ἐμῇ 18
manu Pauli. memores estote meorum vinculorum. gra-
χειρὶ Παύλου. μνημονεύετέ μου τῶν δεσμῶν. ἡ χά-
tia vobiscum. amen.
ρις μεθ' ὑμῶν. ἀμήν.

Ad Colossenses scripta est à Roma per
Πρὸς Κολοσσαεῖς ἐγράφη ἀπὸ Ρώμης διὰ
Tychicum & Onesimum.
Τυχικοῦ καὶ Ὀνησίμου.

H TOY

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD THESSALONICENSES
ΠΡΟΣ ΤΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ
Epiſtola prima.
Ἐπιστολὴ πρώτη.

CAPVT PRIMVM. Κεφ. α.

1 PAVLVS & Siluanus, & Timotheus, ecclesiæ Theſſalonicenſium in Deo patre, & Domino Ieſu Chriſto, gratia vobis, & pax à Deo patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto. Gratias agimus Deo ſemper pro
ΠΑΥΛΟΣ καὶ σιλουανὸς, καὶ τιμόθεος, τῇ ἐκκλησίᾳ θεσσαλονικέων ἐν θεῷ πατρὶ, καὶ κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ, χάρις ὑμῖν, καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ. Εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ πάντοτε περὶ

2 omnibus vobis, § *mentionem* veſtri facientes in orationibus noſtris, * *indeſinenter* memores
πάντων ὑμῶν, μνείαν ὑμῶν ποιούμενοι ἐπὶ τῶν προσευχῶν ἡμῶν, ἀδιαλείπτως μνημονεύοντες

3 veſtri operis fideι‖. & laboris † charitatis, & ſuſtinentiæ ſpei Domini noſtri Ieſu Chriſti, ante Deum, & patrem noſtrum.
ὑμῶν τοῦ ἔργου τῆς πίστεως, καὶ τοῦ κόπου τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς ὑπομονῆς τῆς ἐλπίδος τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ, ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ, καὶ πατρὸς ἡμῶν.

4 Scientes, fratres dilecti à Deo,
Εἰδότες, ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ θεοῦ, τὴν

§ memoriam.
* ſine intermiſſione.
‖ veſtræ.
† &
* ἀγαπάω.

electionem vestram: Quia Euangelium nostrum non
ἐκλογὴν ὑμῶν· ὅτι τὸ εὐαγγέλιον ἡμῶν οὐκ ἐγ-
fuit ad vos in sermone tantùm, sed & in vir-
ἐγήνηθη εἰς ὑμᾶς ἐν λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν δυ-
* vel ni-tudine tute, & in Spiritu sancto, & in *plena persuasione
νάμει, καὶ ἐν πνεύματι ἁγίῳ, καὶ ἐν πληροφορίᾳ
‡ fuerimus multa, sicut scitis quales ‡ *facti simus* in vobis propter
* γίνομαι πολλῇ, καθὼς οἴδατε οἷοι ἐγενήθημεν ἐν ὑμῖν δι'
vos. Et vos imitatores nostri facti estis, & Do-
ὑμᾶς. καὶ ὑμεῖς μιμηταὶ ἡμῶν ἐγενήθητε, καὶ τοῦ κυ-
mini, excipientes verbum in tribulatione multa, cum
ρίου, δεξάμενοι τὸν λόγον ἐν θλίψει πολλῇ, μετὰ
§ Ita vt facti sitis forma * in gaudio Spiritus sancti: §*Vt fieri vos exem-*
χαρᾶς πνεύματος ἁγίου· ὥστε γενέσθαι ὑμᾶς τύ-
plaria omnibus credentibus in Macedonia, & *
πους πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν ἐν τῇ μακεδονίᾳ, καὶ τῇ
‖ diffamatus est Achaïa. A vobis enim ‖ *personuit* sermo Domini,
ἀχαΐᾳ. ἀφ' ὑμῶν γὰρ ἐξήχηται ὁ λόγος τοῦ κυρίου
non solùm in Macedonia & in Achaïa, sed
οὐ μόνον ἐν τῇ μακεδονίᾳ καὶ ἐν τῇ ἀχαΐᾳ, ἀλλὰ
§ est & in omni loco fides vestra quæ † ad Deum,
καὶ ἐν παντὶ τόπῳ ἡ πίστις ὑμῶν ἡ πρὸς τὸν θεὸν
* profecta est. ita vt nō sit ne-cesse * *exire, vt non opus nos habere* loqui quicquā.
ἐξελήλυθεν, ὥστε μὴ χρείαν ἡμᾶς ἔχειν λαλεῖν τι.
Ipsi enim de nobis annuntiant qualem introi-
αὐτοὶ γὰρ περὶ ἡμῶν ἀπαγγέλλουσιν ὁποίαν εἴσο-
* ἐξέρχομαι tum habuerimus ad vos, & quomodo conuersi estis ad
δον ἔσχομεν πρὸς ὑμᾶς, καὶ πῶς ἐπεστρέψατε πρὸς
§ à simulachris, Deum § *ab idolis*, seruire Deo viuo &
τὸν θεὸν ἀπὸ τῶν εἰδώλων, δουλεύειν θεῷ ζῶντι καὶ
vero, Et expectare filium eius de cæ-
ἀληθινῷ, καὶ ἀναμένειν τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐκ τῶν οὐρα-
§ qui eripuit * ῥύομαι lis, (quem suscitauit ex mortuis) Iesum. ¶ *liberantem*
νῶν, ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, Ἰησοῦν τὸν ῥυόμενον
nos ab ira ventura.
ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῆς ἐρχομένης.

β'. Au-

CAP. II. β'.

Ipſi enim ſcitis fratres, introitum noſtrum * Nam

1 Αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ἀδελφοὶ, τὴν εἴσοδον ἡμῶν

qui ad vos, quia non † *vanus factus eſt.* Sed an- † inanis

2 τὴν πρὸς ὑμᾶς, ὅτι οὐ κενὴ γέγονεν· ἀλλὰ προ- fuit.

te paſſi & contumeliis affecti (ſicut ſcitis) in Phi-

παθόντες καὶ ὑβρισθέντες, καθὼς οἴδατε, ἐν Φι-

lippis, * *libertate vſi ſumus* in Deo noſtro, * fiduciam habuimus

λίπποις, * ἐπαρρησιασάμεθα ἐν τῷ θεῷ ἡμῶν, * παῤῥη-

loqui ad vos Euangelium Dei in σιάζω

λαλῆσαι πρὸς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ ἐν

† *multo* certamine. Nam exhortatio § noſtra non * *ex* § multa ſol-

3 πολλῷ ἀγῶνι. ἡ γὰρ παράκλησις ἡμῶν οὐκ ἐκ licitudine.

impoſtura, neque † *ex* immunditia, neque in dolo: § enim

πλάνης, οὐδὲ ἐξ ἀκαθαρσίας, οὐδὲ ἐν δόλῳ. * de erro-

re

Sed ſicut probati ſumus à Deo ‖ de

4 ἀλλὰ καθὼς δεδοκιμάσμεθα ὑπὸ τοῦ θεοῦ

† *credi* Euangelium, ita loquimur, non quaſi † vt crede-

πιστευθῆναι τὸ εὐαγγέλιον, οὕτω λαλοῦμεν, οὐχ ὡς retur

hominibus placentes, ſed Deo * *pro-* * qui pro-

ἀνθρώποις ἀρέσκοντες, ἀλλὰ τῷ θεῷ τῷ δοκι- *bat*

banti corda noſtra. Neq; enim aliquãdo in

5 μάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν. οὔτε γάρ ποτε ἐν

ſermone adulationis † *facti ſumus*, ſicut ſcitis, ne- † fuimus,

λόγῳ κολακείας ἐγενήθημεν, καθὼς οἴδατε, οὔ- que in § *prætextu* auaritiæ: Deus teſtis *. Nec § occaſio-

6 τε ἐν προφάσει πλεονεξίας· θεὸς μάρτυς· οὔτε ne

quærentes ‖ *ex* hominibus gloriam, neque à vobis, * eſt.

ζητοῦντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν, οὔτε ἀφ' ὑμῶν, ‖ ab

neque ab aliis: † *Valentes in onere* eſſe vt † Cùm poſ-

7 οὔτε ἀπ' ἄλλων. δυνάμενοι ἐν βάρει εἶναι ὡς ſemus vo-

Chriſti apoſtoli, ſed facti ſumus * lenes in medio * paruuli

Χριστοῦ ἀπόστολοι, ἀλλ' ἐγενήθημεν ἤπιοι ἐν μέσῳ

veſtrûm, tanquã ſi nutrix foueat § ſuos *ſeipſius* filios:

ὑμῶν· ὡς ἂν τροφὸς θάλπῃ τὰ ἑαυτῆς τέκνα·

Ita * cupidi vestri cupiebamus tra-
οὕτως * ἱμειρόμενοι ὑμῶν, εὐδοκοῦμεν μετα-
dere vobis non solùm Euangelium Dei, sed
δοῦναι ὑμῖν οὐ μόνον τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ
etiam nostras ipsorum animas, quoniam † chari nobis fa-
καὶ τὰς ἑαυτῶν ψυχάς, διότι ἀγαπητοὶ ἡμῖν γε-
cti estis. Memores estis enim, fratres, laboris
νήσθε. μνημονεύετε γάρ, ἀδελφοί, τὸν κόπον
nostri, & fatigationis: nocte enim & die operan-
ἡμῶν, καὶ τὸν μόχθον· νυκτὸς γὰρ καὶ ἡμέρας ἐργαζό-
tes, * ad non supergrauare quempiam vestrùm, prædi-
μενοι, πρὸς τὸ μή τινα ὑμῶν ἐπι-
cauimus in ‖ vos Euangelium Dei. Vos
βαρῆσαί τινα ὑμῶν, ἐκη-
testes †, & Deus, vt sanctè, & iustè, & * insul-
ρύξαμεν εἰς ὑμᾶς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ. ὑμεῖς
patè vobis ‡ credentibus facti fuimus. Sicut
μάρτυρες, καὶ ὁ θεὸς, ὡς ὁσίως, καὶ δικαίως, καὶ ἀμέμ-
scitis § quomodo vnumquemq; vestrùm (sicut pater filios
πτως ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενήθημεν· καθάπερ
suos:) * Hortantes vos, & conso-
οἴδατε ὡς ἕνα ἕκαστον ὑμῶν, ὡς πατὴρ τέκνα
lantes, ‖ & testari, ad ambulare
ἑαυτοῦ * παρακαλοῦντες ὑμᾶς, καὶ * παραμυ-
vos dignè Deo † vocante vos in
θούμενοι, καὶ μαρτυρόμενοι, εἰς τὸ περιπατῆσαι
suum ipsius regnum & gloriam. * Propter hoc & nos
ὑμᾶς ἀξίως τοῦ θεοῦ τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς εἰς τὴν
gratias agimus Deo ‡ indefinenter, quoniam § acci-
ἑαυτοῦ βασιλείαν καὶ δόξαν. διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς
pientes verbum auditus à nobis, Dei, * excepi-
εὐχαριστοῦμεν τῷ θεῷ ἀδιαλείπτως, ὅτι παρα-
stis non verbum ‖ hominum, sed (sicut est ve-
λαβόντες λόγον ἀκοῆς παρ' ἡμῶν, τοῦ θεοῦ, ἐδέξα-
rè,) verbum Dei, qui † & operatur in vobis * cre-
σθε οὐ λόγον ἀνθρώπων, ἀλλὰ καθώς ἐστιν ἀλη-
dentibus.
θῶς, λόγον θεοῦ, ὃς καὶ ἐνεργεῖται ἐν ὑμῖν τοῖς πι-
στεύουσιν.

¶ desiderantes vos, cupidè volebamus
* ἱμείρομαι
‖ chariſſimi
¶ ne quem grauaremus
‖ vobis
† estis, quàm
* sine querela
‡ qui credidistis, adfuimus.
§ qualiter
* Deprecantes
* παραμυθέομαι
‖ testificari sumus, vt ambularetis
† qui vocauit
* Ideo
‡ sine intermissione,
§ cũ accepissetis
* accepistis illud
† vt
* qui credidistis,

dentibus, Vos enim imitatores facti eſtis, fra-
14 ϕευσιν, ὑμεῖς γὰρ μιμηταὶ ἐγενήθητε, ἀδελ-
tres, eccleſiarum Dei ‡ *exiſtentium* in Iu- ‡ quæ ſunt
φοὶ, τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ θεοῦ τῶν οὐσῶν ἐν τῇ ἰου-
dæa, in Chriſto Ieſu, quia eadem paſſi eſtis & *
δαίᾳ, ἐν χριστῷ ἰησοῦ, ὅτι τὰ αὐτὰ ἐπάθετε καὶ * πάχω
vos à ‡ *propriis* contribulibus, ſicut & ‡ veſtris
ὑμεῖς ὑπὸ τῶν ἰδίων συμφυλετῶν, καθὼς καὶ
ipſi à Iudæis, * Et Dominum ‖ *occiden-* * Qui
15 αὐτοὶ ὑπὸ τῶν ἰουδαίων, τῶν καὶ τὸν κύριον ἀποκτει- ‖ occide-
tibus Ieſum & *proprios* propheras, & nos runt
νάντων ἰησοῦν, καὶ τοὺς ἰδίους προφήτας, καὶ ἡμᾶς
† *perſequentibus*, & Deo non *placentibus*, & omnibus † perſecuti
ἐκδιωξάντων, καὶ θεῷ μὴ ἀρεσκόντων, καὶ πᾶσιν sunt
hominibus ‡ *aduerſariis*: *Prohibentibus* nos * placent, ‡ aduerſan-
16 ἀνθρώποις ἐναντίων· κωλυόντων ἡμᾶς τοῖς tur, Prohi-
Gentibus loqui vt § *ſeruentur*, ad *implendum* bentes
ἔθνεσι λαλῆσαι ἵνα σωθῶσιν, εἰς τὸ ἀναπληρῶσαι § ſaluæ
ſua peccata ſemper: prænenit * *autẽ ſuper il-* fiant, vt
αὐτῶν τὰς ἁμαρτίας πάντοτε· ἔφθασε δὲ ἐπ' αὐ- impleant
los ira ‖ in finem. Nos autem, fratres, † *or-* * enim
17 τοὺς ἡ ὀργὴ εἰς τέλος. ἡμεῖς δέ, ἀδελφοί, ἀπορ- ‖ Dei vſq;
bati à vobis ad tempus horæ, aſ- † deſolati
φανισθέντες ἀφ' ὑμῶν πρὸς καιρὸν ὥρας, προ-
pectu, non corde, abundantiùs * *ſtudurmus* * feſtinauí-
σώπῳ, οὐ καρδίᾳ, περισσοτέρως ἐσπουδάσαμεν τὸ mus
faciem veſtram videre ‡ *in* multo deſiderio. § *Idco* ‡ cum
18 πρόσωπον ὑμῶν ἰδεῖν ἐν πολλῇ ἐπιθυμίᾳ. διὸ § Quoniam
volumus venire ad vos, (ego quidem Paulus, & *
ἠθελήσαμεν ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, ἐγὼ μὲν παῦλος, καὶ
ſemel & * *bis*, & *intercidit* nos Satanas. Quæ * iterum,
19 ἅπαξ καὶ δίς, καὶ ἐνέκοψεν ἡμᾶς ὁ σατανᾶς. τίς ſed impe-
‖ enim noſtra ſpes aut gaudium, aut corona † *gloriationis*? diuit
γὰρ ἡμῶν ἐλπὶς, ἢ χαρὰ, ἢ στέφανος καυχήσεως; ‖ eſt
aut nonne & vos ante Dominum noſtrum Ieſum † gloriæ
οὐχὶ καὶ ὑμεῖς ἔμπροσθεν τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ

Christum *, in eius aduentu? Vos enim estis
χεισοῦ, ἐν τῇ αὐτοῦ παρουσίᾳ; ὑμεῖς γάρ ἐστε
gloria nostra, & gaudium.
ἡ δόξα ἡμῶν, καὶ χαρά.

* estis,

CAP. III. γ'.

Propter quod placuit nobis remanere * κατα λαμβάνω † solis:

*Ideo nō amplius sustinētes, †bene visum est nobis re-
Διὸ μηκέτι στέγοντες, εὐδοκήσαμεν * καταλειφθῆναι
linqui in Athenis †soli: Et misimus
λειφθῆναι ἐν Ἀθήναις μόνοι· καὶ ἐπέμψαμεν
Timotheum fratrem nostrum, & ministrum Dei, &
Τιμόθεον τὸν ἀδελφὸν ἡμῶν, καὶ διάκονον τοῦ θεοῦ, καὶ
cooperantem nostrum in Euangelio Christi, ad
συνεργὸν ἡμῶν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ χριστοῦ, εἰς τὸ
confirmandos *exhortãdos pro

§ confirmandos *exhortãdos pro

§ stabilire vos, & *exhortari vos de fi-
στηρίξαι ὑμᾶς, καὶ παρακαλέσαι ὑμᾶς περὶ τῆς πί-
de vestra: ‖ Neminem commoueri in tribulatio-
στεως ὑμῶν· τὸ μηδένα σαίνεσθαι ἐν ταῖς θλίψε-
nibus istis. ipsi enim scitis, quòd in hoc positi su-
σι ταύταις, αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, ὅτι εἰς τοῦτο * κείμε-
mus. †Etenim cùm apud vos essemus, prædicebamus vo-
θα. καὶ γὰρ ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦμεν, προελέγομεν ὑ-
bis, *quòd futuri essemus afflicti, sicut & factum est, &

‖ Vt nemo moueatur

* κείμαι

† Nam &

* passuros nos tribulationes, & ea

μῖν, ὅτι μέλλομεν θλίβεσθαι, καθὼς καὶ ἐγένετο καὶ
scitis. Propter †hoc & ego non amplius sustinens, mi-
οἴδατε. διὰ τοῦτο κἀγὼ μηκέτι στέγων, ἔπεμ-
si, ad §cognoscere fidem vestram, ne forte tenta-
ψα, εἰς τὸ γνῶναι τὴν πίστιν ὑμῶν, μή πως ἐπεί-
uerit vos *tentans, & in vanum fiat
ρασεν ὑμᾶς ὁ πειράζων, καὶ εἰς κενὸν γένηται ὁ
labor noster. ‖ Nuper autē veniente Timotheo ad nos
κόπος ἡμῶν. ἄρτι δὲ ἐλθόντος Τιμοθέου πρὸς ἡμᾶς
à vobis, & annuntiante nobis fidem &
ἀφ' ὑμῶν, καὶ εὐαγγελισαμένου ἡμῖν τὴν πίστιν καὶ τὴν
charitatem vestram, & quia habetis memoriā nostri bonam
ἀγάπην ὑμῶν, καὶ ὅτι ἔχετε μνείαν ἡμῶν ἀγαθὴν

§ cognoscendam

* is qui tēptat, & inanis

‖ Nunc

παντο-

ſemper, deſiderantes nos videre, ſicut & *
παντοτε, * ὀρεγόμενοι ἡμᾶς ἰδεῖν, καθάπερ καὶ * ὄντες
nos vos: * *Propter hoc* conſolati ſumus, fratres, θεῷ
ἡμεῖς ὑμᾶς· ἐφ' ὑμῖν, ἀδελφοὶ, † quoque
in vobis, in omni tribulatione, & neceſſitate noſtra, ‡ Ideo
ἐπὶ πάσῃ τῇ θλίψει, καὶ ἀνάγκῃ ἡμῶν,
per veſtram fidem. Quoniam nunc vivimus, ſi vos
διὰ τῆς ὑμῶν πίστεως. ὅτι νῦν ζῶμεν, ἐὰν ὑμεῖς
ſtatis in Domino. Quam enim gratiarum actionē poſſu-
στήκετε ἐν κυρίῳ. τίνα γὰρ εὐχαριστίαν δυνά-
mus Deo retribuere pro vobis, in omni
μεθα τῷ θεῷ ἀνταποδοῦναι περὶ ὑμῶν, ἐπὶ πάσῃ
gaudio quo gaudemus propter vos ante Deum
τῇ χαρᾷ ᾗ χαίρομεν δι' ὑμᾶς ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ
noſtrum: Nocte ac die ‡ *per exuberantiam* ‡ abundā-
ἡμῶν· νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπὲρ ἐκπερισσοῦ tius
orantes § *ad videndum* veſtram faciem, & * comple- § vt videa-
δεόμενοι εἰς τὸ ἰδεῖν ὑμῶν τὸ πρόσωπον, καὶ καταρ- mus
re *defectiones* fidei veſtræ? Ipſe autem * cōplea-
τίσαι τὰ ὑστερήματα τῆς πίστεως ὑμῶν; αὐτὸς δὲ mꝰ ea quæ
Deus, & pater noſter, & Dominus noſter Ieſus Chri- deſunt
ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ ἡμῶν, καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς χρι-
ſtus dirigat viam noſtram ad vos. Vos
στὸς * κατευθύναι τὴν ὁδὸν ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς. ὑμᾶς * κατευ-
autē Dominus multiplicet, & abundare faciat ‖ *charita-* θύνω
ὁ δὲ κύριος πλεονάσαι, καὶ περισσεύσαι τῇ ἀγά- ‖ charita-
te in invicem, & in omnes, quemadmodum & tem
πῃ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας, καθάπερ καὶ
nos in † *vos*: Ad * *confirmare* veſtra cor- † vobis: * confir-
ἡμεῖς εἰς ὑμᾶς· εἰς τὸ στηρίξαι ὑμῶν τὰς καρ- manda
da ‡ *inculpata* in ſanctitate, ante Deum ‡ ſine que-
δίας ἀμέμπτους ἐν ἁγιωσύνῃ, ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ rela.
& patrem noſtrum, in adventu Domini noſtri
καὶ πατρὸς ἡμῶν, ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ieſu Chriſti cum omnibus ſanctis eius. amen.
Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων τῶν ἁγίων αὐτοῦ.

CAP. IIII. δ'.

* De cætero
* ἐρωτάω
§ vt

Τὸ λοιπὸν οὖν, ἀδελφοὶ, * ἐρωτῶμεν ὑμᾶς, καὶ
obsecramus in Domino Iesu, §quemadmodũ accepi-
παρακαλοῦμεν ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ, καθὼς παρελάβε-
stis à nobis quomodo oporteat vos ambulare, & pla-
τε παρ' ἡμῶν τὸ πῶς δεῖ ὑμᾶς περιπατεῖν, καὶ ἀ-
*sic & ambuleris
cere Deo, * vt abundetis magis. Scitis enim
ρέσκειν θεῷ, ἵνα περισσεύητε μᾶλλον. οἴδατε γὰρ
§ dederim
quæ præcepta §dederimus vobis per Dominum Ie-
τίνας παραγγελίας ἐδώκαμεν ὑμῖν διὰ τοῦ κυρίου Ἰη-
sum. Hæc enim est voluntas Dei sanctificatio
σοῦ. τοῦτο γάρ ἐστι θέλημα τοῦ θεοῦ, ὁ ἁγιασμὸς
† vt abstineatis
vestra: † *abstinere* vos à fornicatione: * *Sci-*
* Vt sciat vnusquisque
re vnumquemque vestrũm suum *ipsius* vas possidere in san-
ὑμῶν· ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς πορνείας· εἰδέ-
ctificatione, & honore: Non in passione desiderij, si-
ναι ἕκαστον ὑμῶν τὸ ἑαυτοῦ σκεῦος κτᾶσθαι ἐν ἁ-
cut & Gentes ‡ *nescientes* Deum. ‡ *Non*
γιασμῷ καὶ τιμῇ· μὴ ἐν πάθει ἐπιθυμίας, κα-
opprimere, & circumuenire in negotio
‡que ignorant
§ Et ne quis supergrediatur, neque circumueniat
καὶ τὰ ἔθνη τὰ μὴ εἰδότα τὸν θεόν. τὸ μὴ
fratrem suum, quoniam vindex * Dominus de
* est
ὑπερβαίνειν, καὶ πλεονεκτεῖν ἐν τῷ πράγματι
omnibus his, sicut & prædiximus vobis, &
τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, διότι ἔκδικος κύριος περὶ
perteſtificati sumus. Nõ enim vocauit nos Deus
πάντων τούτων, καθὼς καὶ προείπαμεν ὑμῖν καὶ
‖ immundiciam
in ‖ *impuritate*, sed in † *sanctificatione*. Itaque
διεμαρτυράμεθα. οὐ γὰρ ἐκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς
† sanctificationem
* qui hæc sperauit,
‡ spernit,
* ἀθετέω
§ qui etiã dedit
ἐπὶ ἀκαθαρσίᾳ, ἀλλ' ἐν ἁγιασμῷ. τοιγαροῦν ὁ
* *reijciens* non hominem * *reijcit*, sed Deum,
ἀθετῶν, οὐκ ἄνθρωπον ἀθετεῖ, ἀλλὰ τὸν θεὸν,
§ *& dantem* spiritum suum sanctum in nobis.
τὸν καὶ δόντα τὸ πνεῦμα αὐτοῦ τὸ ἅγιον εἰς ἡμᾶς.

περὶ δὲ

De autem charitate fraternitatis non * *opus habetis* scribe-
ωεὶ δὲ τῆς φιλαδελφίας οὐ χρείαν ἔχετε γρά-
re vobis: ipsi enim vos à Deo † *docti estis*, ad *dili-*
φειν ὑμῖν· αὐτοὶ γὰρ ὑμεῖς θεοδίδακτοί ἐστε εἰς τὸ ἀ-
gendum alij alios. Etenim facitis illud in om-
γαπᾶν ἀλλήλους. καὶ γὰρ ποιεῖτε αὐτὸ εἰς πάν-
nes fratres *qui* in vniuersa Macedonia. ro-
τας τοὺς ἀδελφοὺς τοὺς ἐν ὅλῃ τῇ μακεδονίᾳ. πα-
gamus autem vos, fratres, † *abundare* magis,
ρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοί, περισσεύειν μᾶλλον,
Et * *considere quietè agere, & agere pro-*
καὶ φιλοτιμεῖσθαι ἡσυχάζειν, καὶ πράσσειν τὰ ἴ-
pria, & operari proprijs manibus vestris, sicut
δια, καὶ ἐργάζεσθαι ταῖς ἰδίαις χερσὶν ὑμῶν, καθὼς
vobis ‡ *annunciauimus.* Vt ambuletis hone-
ὑμῖν παρηγείλαμεν· ἵνα περιπατῆτε εὐσχημο-
ste ad eos qui foris, § & nullius * *opus habeatis.*
νως πρὸς τοὺς ἔξω, καὶ μηδενὸς χρείαν ἔχητε.
Non volumus autem vos ignorare, fratres, de
Οὐ θέλομεν δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν, ἀδελφοί, περὶ τῶν
dormientibus, vt non contristemini, sicut & ‖ *reli-*
* κεκοιμημένων, ἵνα μὴ λυπῆσθε, καθὼς καὶ οἱ λοι-
qui non † *habentes* spem. Si enim credimus quòd
ποὶ οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. Εἰ γὰρ πιστεύομεν ὅτι
Iesus mortuus est, & resurrexit: ita & Deus
Ἰησοῦς * ἀπέθανε, καὶ ἀνέστη· οὕτω καὶ ὁ θεὸς τοὺς
* *dormientes* per Iesum, ‡ *aget* cum eo. Hoc
* κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ, ἄξει σὺν αὐτῷ. τοῦτο
enim vobis dicimus in verbo Domini, quia nos ‡ *viuen-*
γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶν-
tes, relicti in aduentum Do-
τες, οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ κυ-
mini, non præueniemus * *dormientes.* Quoniã
ρίου, οὐ μὴ * φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας. ὅτι
ipse Dominus in iussu, ‖ in voce archan-
αὐτὸς ὁ κύριος ἐν κελεύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγ-

* necesse habemus
‖ didiciſtis, vt diligatis inuicem.
† vt abundetis
* operam detis vt quieti ſitis, & vt veſtrum negotium agatis, & operemini
‡ præcepimus. Et § ſunt, * aliquid deſideretis. Nolumus
‖ cæteri qui
* κοιμάομαι
† habent
* ἀποθνήσκω
* eos qui dormierunt
‡ adducet
§ qui viuimus, qui reſidui ſumus
* eos qui dormierunt.
* φθάνω
‖ &

geli, & in tuba Dei descendet de cælo,
γῆς, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον,
† qui sunt * primi. & mortui † in Christo, resurgent * primùm.
ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι, ἅμα
‡ qui viuimus, qui relinquimur Deinde nos ‡ viuentes, reliqui, simul
σὺν αὐτοῖς ἁρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν
cum illis rapiemur in nubibus § in obuiam Christo cursum Domini in aera, & sic semper
τοῦ κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτω πάντοτε
cum Domino erimus. Itaque consolamini * alijs
σὺν κυρίῳ ἐσόμεθα. ὥστε παρακαλεῖτε ἀλλήλους
in verbis istis.
ἐν τοῖς λόγοις τούτοις.

CAP. V. ε'.

De autem temporibus & momentis, fratres, non
Περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ τῶν καιρῶν, ἀδελφοί, οὐ
‖ indigetis vt scribamus *opus habetis* vobis *scribi*. Ipsi enim diligen-
χρείαν ἔχετε ὑμῖν γράφεσθαι. αὐτοὶ γὰρ ἀκρι-
ter scitis, quia dies Domini sicut fur in no-
βῶς οἴδατε, ὅτι ἡμέρα κυρίου ὡς κλέπτης ἐν νυ-
† veniet. cte, ita † *venit*. Cùm enim dixerint, Pax
κτὶ, οὕτως ἔρχεται. ὅταν γὰρ λέγωσιν, Εἰρήνη
* superue-niet & securitas, tunc repentinus eis * *imminet* inte-
καὶ ἀσφάλεια, τότε αἰφνίδιος αὐτοῖς ἐφίσταται ὄλε-
ritus, sicut dolor in vtero habenti: & non
θρος, ὥσπερ ἡ ὠδὶν τῇ ἐν γαστρὶ ἐχούσῃ· καὶ οὐ μὴ
effugient. Vos autem, fratres, non estis in tene-
ἐκφύγωσιν. ὑμεῖς δέ, ἀδελφοί, οὐκ ἐστὲ ἐν σκό-
‖ illa bris, vt dies ‡ vos tanquam fur comprehendat.
τει, ἵνα ἡ ἡμέρα ὑμᾶς ὡς κλέπτης καταλάβῃ.
§ enim Omnes § vos filij lucis estis, & filij diei:
πάντες ὑμεῖς υἱοὶ φωτός ἐστε, καὶ υἱοὶ ἡμέρας·
non sumus noctis, neque tenebrarum. Nempe igitur
οὐκ ἐσμὲν νυκτὸς, οὐδὲ σκότους. ἄρα οὖν
μὴ κα-

non dormiamus ſicut & † *reliqui*, ſed vigile- † cæteri,
μὴ καθεύδωμεν ὡς καὶ οἱ λοιποὶ, ἀλλὰ γρηγορῶ-
mus, & ſobrij ſimus. * *Nam dormientes*, nocte dor- * Qui enim
μεν, καὶ νήφωμεν. οἱ γὰρ καθεύδοντες, νυκτὸς κα- dormiunt,
miunt: & ‡ *inebriati*, nocte ebrij ſunt. ‡ qui ebrij
θεύδουσι· καὶ οἱ * μεθυσκόμενοι, νυκτὸς μεθύουσιν. ſunt.
Nos autem ‡ diei *exiſtentes filij*, ſobrij ſimus, indu- * μεθύσκω
ἡμεῖς δὲ ἡμέρας ὄντες υἱοὶ, νήφωμεν, ἐνδυσά- ‡ qui ſum
ti * *thoracem* fidei, & charitatis, & ga- * loricam
μενοι θώρακα πίστεως, καὶ ἀγάπης, καὶ περικεφα-
leam, ſpem ſalutis. Quoniam non poſuit nos
λαίαν, ἐλπίδα σωτηρίας. ὅτι οὐκ ἔθετο ἡμᾶς
Deus in iram, ſed in ‖ *aſſertionem* ſalutis ‖ acquiſi-
ὁ θεὸς εἰς ὀργὴν, ἀλλ' εἰς περιποίησιν σωτηρίας tionem
per Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum, * *Mor-* * Qui mor-
διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἀποθα- tuus eſt
tuum pro nobis, vt ſiue vigilemus, ſiue
νόντος ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα εἴτε γρηγορῶμεν, εἴτε
dormiamus, ſimul cum illo vinamus. † *Ideo* con- † Propter
καθεύδωμεν, ἅμα σὺν αὐτῷ ζήσωμεν. διὸ πα- quod
ſolamini * *alij alios*, & ædificate ‡ *vnus vnum*, * innicem,
ρακαλεῖτε ἀλλήλους, καὶ οἰκοδομεῖτε εἷς τὸν ἕνα, ‡ alterutrum,
ſicut & facitis. Rogamus autem vos, fra-
καθὼς καὶ ποιεῖτε. ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελ-
tres, ‡ *neſſe laborantes in vobis*, & præſi- ‡ vt noueritis eos q̃
φοὶ, εἰδέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῖν, καὶ προϊ- laborãt inter vos, &
dentes vobis in Domino, & * *admonentes* vos. præſunt
στα μένους ὑμῶν ἐν κυρίῳ, καὶ νουθετοῦντας ὑμᾶς. * monent
‖ Et *habere* illos * *ſuper exabundanti* in chari- ‖ Vt habeatis
καὶ ἡγεῖσθαι αὐτοὺς ὑπερεκπερισσοῦ ἐν ἀγά- * abundãtius
tate, propter opus illorum. pacem habete † in *vobiſipſis*. † cum eis
πῃ, διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν. Εἰρηνεύετε ἐν ἑαυτοῖς.
Rogamus autem vos, fratres, * *monete* * corripite
παρακαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, νουθετεῖτε inquietos,
inordinatos, conſolamini puſillanimes,
τοὺς ἀτάκτους, παραμυθεῖσθε τοὺς ὀλιγοψύχους,

‡ suscipite ‡ *sustinete* infirmos, § *longanimes* estote ad
§ patientes ἀντέχεσθε τῶν ἀσθενῶν, μακροθυμεῖτε πρὸς
omnes. Videte. ne quis malum pro malo alicui
πάντας. ὁρᾶτε μή τις κακὸν ἀντὶ κακοῦ τινι
* quod est reddat: sed semper * bonum sectamini, & in
ἀποδῷ· ἀλλὰ πάντοτε τὸ ἀγαθὸν διώκετε, καὶ εἰς
inuicem, & in omnes. Semper gaudete.
ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας. πάντοτε χαίρετε.
* Sine intermissione ‖ omnibus * est * *Indesinenter* orate. In † *omni* gratias
ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε. ἐν παντὶ εὐχα-
agite: hæc * enim voluntas Dei in Christo Iesu in
ριστεῖτε· τοῦτο γὰρ θέλημα θεοῦ ἐν χριστῷ ἰησοῦ εἰς
* omnibus vobis. * *vos.* † Spiritum * *ne extinguite.* Prophe-
ὑμᾶς. τὸ πνεῦμα μὴ σβέννυτε. προφη-
* nolite extinguere. * nolite spernere, § autem probare quod est * vos.
τείας μὴ ἐξουθενεῖτε. πάντα δοκιμάζοντες,
bonum tenere. Ab omni specie, ma-
τὸ καλὸν κατέχετε. ἀπὸ παντὸς εἴδους πονη-
la abstinete *. Ipse autem Deus pacis sanctifi-
ροῦ ἀπέχεσθε. αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἁγιά-
‖ per omnia: vt * sine querela cet vos ‖ *omnino perfectos:* & integer vester spiri-
σαι ὑμᾶς ὁλοτελεῖς· καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν τὸ πνεῦ-
tus, & anima, & corpus * *inculpati* in
μα, καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπτως ἐν τῇ
aduentu Domini nostri Iesu Christi seruetur.
παρουσίᾳ τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ τηρηθείη.
† est qui vocauit Fidelis † *ille vocans* vos, qui etiam faciet *illum*
πιστὸς ὁ καλῶν ὑμᾶς, ὃς καὶ ποιήσει τὴν ἐλπίδα
vestram suam. Fratres, orate pro
ὑμῶν βεβαίαν. ἀδελφοὶ, προσεύχεσθε περὶ
nobis. Salutate fratres omnes in
ἡμῶν. ἀσπάσασθε τοὺς ἀδελφοὺς πάντας ἐν
* per ‡ vt legatur epistola hæc * ἀσπάζεσθαι
osculo sancto. Adiuro vobis * Dominum, ‡ *vt*
φιλήματι ἁγίῳ. ὁρκίζω ὑμᾶς τὸν κύριον, ἀνα-
legi epistolam omnibus sanctis fratri-
γνωσθῆναι τὴν ἐπιστολὴν πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἀδελ-
φοῖς

bus. Gratia Domini nostri Iesu Christi
28 φοῖς. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ
vobiscum Amen.
μετ' ὑμῶν. ἀμήν.

Ad Thessalonicenses prima scripta est ab
Πρὸς θεσσαλονικεῖς πρώτη ἐγράφη ἀπὸ
Athenis.
ἀθηνῶν.

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD THESSALONICENSES
ΠΡΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΕΙΣ

Epistola secunda.
Ἐπιστολὴ δευτέρα.

CAPVT PRIMVM. Κεφ. α'.

ΠΑΥΛΟΣ καὶ σιλουανὸς, καὶ τιμόθεος,
PAVLVS & Siluanus, & Timotheus,
τῇ ἐκκλησίᾳ θεσσαλονικέων ἐν θεῷ
eccle-siæ Thessalonicensium in Deo
πατρὶ ἡμῶν, καὶ κυρίῳ ἰησοῦ χριστῷ, χάρις ὑ-
patre nostro, & Domino Iesu Christo: Gratia vo-
μῖν, καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυ-
bis, & pax à Deo patre nostro, & Do-
ρίου ἰησοῦ χριστοῦ. εὐχαριστεῖν ὀφείλομεν τῷ
mino Iesu Christo. Gratias agere debemus
θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἀδελφοὶ, καθὼς ἄ-
Deo semper pro vobis, fratres, ita vt di-
ξιόν ἐστιν, ὅτι ὑπεραυξάνει ἡ πίστις ὑμῶν, καὶ
gnum est, quoniam † *superaugescit* fides vestra, & † supercrescit

abundat charitas vniuscuiusque omnium vestrum
πλεονάζῃ ἡ ἀγάπη ἑνὸς ἑκάστου πάντων ὑμῶν
* ἐπὶ in inuicem. * Vt ‖ nos ipsos in vobis * glo-
εἰς ἀλλήλους. ὥστε ἡμᾶς αὐτοὺς ἐν ὑμῖν καυ-
riari in ecclesiis Dei, pro
χᾶσθαι ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ τῆς
patientia vestra, & fide in omnibus persecutio-
ὑπομονῆς ὑμῶν, καὶ πίστεως ἐν πᾶσι τοῖς διωγ-
nibus vestris, & tribulationibus quas sustinetis:
μοῖς ὑμῶν, καὶ ταῖς θλίψεσιν αἷς ἀνέχεσθε.
† In exem- † *Indicium certum* iusti iudicij Dei, * ad
plum ἔνδειγμα τῆς δικαίας κρίσεως τοῦ θεοῦ, εἰς
* vt digni *dignos censeri vos* regno Dei,
habeamini τὸ καταξιωθῆναι ὑμᾶς τῆς βασιλείας τοῦ θεοῦ,
‡ tamẽ est pro quo & patimini. Si *quidem* iustum apud Deum
ὑπὲρ ἧς καὶ πάσχετε. εἴπερ δίκαιον παρὰ θεῷ
§ iis qui retribuere § *tribulantibus* vos tribulationem:
tribulant * ἀνταποδοῦναι τοῖς θλίβουσιν ὑμᾶς θλῖψιν
*ἀνταπο- Et vobis * *tribulatis relaxationem cum nobis*, in
δίδωμι καὶ ὑμῖν τοῖς θλιβομένοις ἄνεσιν μεθ' ἡμῶν, ἐν
* qui tri- reuelatione Domini Iesu *Christi* de cz-
bulamini requiem- τῇ ἀποκαλύψει τοῦ κυρίου ἰησοῦ χριστοῦ ἀπ' οὐρα-
nobiscum ‖ flamma ignis, lo cum angelis virtutis eius, in ig-
νοῦ μετ' ἀγγέλων δυνάμεως αὐτοῦ, ἐν πυ-
* iis qui nõ *gni flamma*, dantis vindictam * *non scientibus*
ρὶ φλογὸς, διδόντος ἐκδίκησιν τοῖς μὴ εἰδόσι
† qui non Deum, & † *non obedientibus* Euangelio
θεὸν, καὶ τοῖς μὴ ὑπακούουσι τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ
* in interi- Domini nostri Iesu Christi. Qui pœnas in-
tu æternas dabunt κυρίου ἡμῶν ἰησοῦ χριστοῦ. οἵτινες δίκην τί-
ent, exitium aeternum, à facie Do-
σουσιν, ὄλεθρον αἰώνιον, ἀπὸ προσώπου τοῦ κυ-
‡ virtutis mini, & à gloria ‡ *fortitudinis* eius:
ρίου, καὶ ἀπὸ τῆς δόξης τῆς ἰσχύος αὐτοῦ. ὅταν
* venerit glorificari in sanctis suis, &
ἔλθῃ ἐνδοξασθῆναι ἐν τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, καὶ

* θαυμα-

admirabilis fieri in omnibus † *credentibus*, quia credi- † qui cre-
*θαυμασθῆναι ἐν πᾶσι τοῖς πιστεύσασιν, ὅτι ἐπι- diderunt
tum eſt teſtimonium noſtrũ ſuper vos in die * θαυμά-
στεύθη τὸ μαρτύριον ἡμῶν ἐφ' ὑμᾶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ζω.
illo. In quod etiam oramus ſemper pro
ἐκείνῃ. εἰς ὃ καὶ προσευχόμεθα πάντοτε περὶ
vobis, vt vos dignetur vocatione Deus noſter, & * ſua
ὑμῶν, ἵνα ὑμᾶς ἀξιώσῃ τῆς κλήσεως ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ
impleat omnem *bonam* voluntatem bonitatis, & o-
πληρώσῃ πᾶσαν εὐδοκίαν ἀγαθωσύνης, καὶ ἔρ-
pus fidei in virtute. Vt † *glorificetur* † clarifice-
γον πίστεως ἐν δυνάμει. ὅπως * ἐνδοξασθῇ τὸ tur
12 nomen Domini noſtri Ieſu Chriſti in vobis, & * ἐνδοξα-
ὄνομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν ὑμῖν, καὶ ζω
vos in illo, ſecundùm gratiam Dei noſtri, &
ὑμεῖς ἐν αὐτῷ, κατὰ τὴν χάριν τοῦ θεοῦ ἡμῶν, καὶ
Domini Ieſu Chriſti.
κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

CAP. II. β'.

Rogamus autem vos, fratres, per aduen-
1 Ἐρωτῶμεν δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, ὑπὲρ τῆς παρου-
tum Domini noſtri Ieſu Chriſti, & noſtræ congre-
σίας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡμῶν ἐπισυ-
gationis in ipſum, † *Ad* non cirò * di- † Vt
2 ναγωγῆς ἐπ' αὐτὸν, εἰς τὸ μὴ ταχέως * σα- * moueamini
mouere vos à ‖ ſenſu, neque † *turbari*, * σαλευθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ νοὸς, μήτε θροεῖσθαι, μη
neque per ſpiritum, neque per ſermonem, neque per ‖ veſtro
μήτε διὰ πνεύματος, μήτε διὰ λόγου, μήτε δι' † terreamini
epiſtolam tanquã per nos *, quaſi *quod* inſter dies * miſſam.
ἐπιστολῆς ὡς δι' ἡμῶν, ὡς ὅτι ἐνέστηκεν ἡ ἡμέρα † Domini.
† *Chriſti.* Ne quis vos ſeducat † *ſecundùm vl-* ‖ vllo mo-
τοῦ Χριστοῦ. μή τις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ κατὰ μη- *lum modum.* quoniã *ſi *non* venerit diſceſſio pri- * ἐξαπα-
δένα τρόπον. ὅτι ἐὰν μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποστασία πρῶ- τάω
* niſi

mùm, & reuelatus fuerit homo peccati,
τον, καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἀνθρωπος τῆς ἁμαρτίας,
ὁ υἱὸς τῆς ἀπωλείας. ὁ ἀντικείμενος, καὶ ὑπερ-
filius perditionis. Ille oppositus, & e-
αιρόμενος ἐπὶ πάντα λεγόμενον θεὸν ἢ σέβασμα,
latus suprà omnem dictum Deum aut numen,
ὥστε αὐτὸν εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ ὡς θεὸν καθίσαι, ἀπο-
ita vt eum in templum Dei tanquàm Deum sedere, ostē-
δεικνύντα ἑαυτὸν ὅτι ἔστι θεός. οὐ μνημονεύετε,
dentem seipsum quòd sit Deus. Non meministis,
ὅτι ἔτι ὢν πρὸς ὑμᾶς, ταῦτα ἔλεγον ὑμῖν;
quòd adhuc existēs apud vos, hæc dicebam vobis?
Et nunc obstaculum scitis, ad reuela-
καὶ νῦν τὸ κατέχον οἴδατε, εἰς τὸ ἀποκαλυφ-
ri eum in suo ipsius tempore. (Nam myste-
θῆναι αὐτὸν ἐν τῷ ἑαυτοῦ καιρῷ. τὸ γὰρ μυστή-
rium iam operatur iniquitatis, solùm tenus
ριον ἤδη ἐνεργεῖται τῆς ἀνομίας, μόνον ὁ κατέχων
nunc, donec e medio fiat. Et tunc reue-
ἄρτι, ἕως ἐκ μέσου γένηται. καὶ τότε ἀποκα-
labitur ille exlex, quem Dominus interficiet
λυφθήσεται ὁ ἄνομος, ὃν ὁ κύριος ἀναλώσει τῷ
spiritu oris sui, & destruet illu-
πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ, καὶ καταργήσει τῇ ἐπι-
stratione aduentus sui: Cuius est aduen-
φανείᾳ τῆς παρουσίας αὐτοῦ. οὗ ἐστιν ἡ παρου-
tus secundùm operationem satanæ, in omne virtu-
σία κατ' ἐνέργειαν τοῦ σατανᾶ, ἐν πάσῃ δυνά-
te, & signis, & prodigiis mendacij. Et in om-
μει, καὶ σημείοις καὶ τέρασι ψεύδους. καὶ ἐν πά-
ni deceptione iniustitiæ in pereuntibus, pro
σῃ ἀπάτῃ τῆς ἀδικίας ἐν τοῖς ἀπολλυμένοις, ἀνθ'
quibus charitatem veritatis non receperunt, ad
ὧν τὴν ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐδέξαντο εἰς τὸ
seruari ipsos. Et propter hoc mittet illis
σωθῆναι αὐτούς. καὶ διὰ τοῦτο πέμψει αὐτοῖς
ὁ θεὸς

‖ Qui aduersatur & extollitur
† omne quod dicitur Deus, aut quod colitur:
* in templo Dei sedeat, ostēdens se tāquam
‡ Num retinetis,
§ scùm essem
* quid detineat
‖ vt reueletur
† tantùm vt qui tenet
* teneat
‡ de
§ iniquus, * Iesus
‖ eum,
§ mendacibus:
* seductione iniquitatis iis qui pereunt, eò quòd
‡ vt salui fierent. Ideo

Deus operationem § *impoſturæ*, *ad credendum eos*
ὁ θεὸς ἐνέργειαν πλάνης, εἰς τὸ πιστεῦσαι αὐτοὺς τῷ
mendacio: Vt iudicentur omnes * non ‖ *credentes*
ψεύδει· ἵνα * κριθῶσι πάντες (4) οἱ μὴ πι-
veritati, ſed † *beneplacitum habentes in*
στεύσαντες τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' εὐδοκήσαντες ἐν τῇ
iniuſtitia. No. autem debemus gratias agere
ἀδικίᾳ. ἡμεῖς δὲ ὀφείλομεν εὐχαριστεῖν τῷ
Deo ſemper pro vobis, fratres dilecti
θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν, ἀδελφοὶ ἠγαπημένοι
a * *Domino*, quòd elegerit vos Deus ‡ *ab ini-*
ὑπὸ κυρίου, ὅτι * εἵλετο ὑμᾶς ὁ θεὸς ἀπ' ἀρ-
tio in ſalutem in ſanctificatione Spiritus, &
χῆς εἰς σωτηρίαν ἐν ἁγιασμῷ πνεύματος, καὶ
fide veritatis: In § *quod* vocauit vos per
πίστει ἀληθείας· εἰς ὃ ἐκάλεσεν ὑμᾶς διὰ τοῦ
euangelium noſtrum, in * *aſſertionem* gloriæ Do-
εὐαγγελίου ἡμῶν, εἰς περιποίησιν δόξης τοῦ κυ-
mini noſtri Ieſu Chriſti. ‖ *Itaque, ergo, fratres,*
ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἄρα οὖν, ἀδελφοί,
ſtate, & tenete traditiones quas † *edo-*
στήκετε, καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις ἃς * ἐδι-
Si eſtis, ſiue per ſermonem, per ſiue epiſtolam no-
δάχθητε, εἴτε διὰ λόγου, εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡ-
ſtram. Ipſe autem Dominus noſter Ieſus Chriſtus, &
μῶν. Αὐτὸς δὲ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ
Deus, & Pater noſter * *dilexit* nos, &
ὁ θεὸς, καὶ πατὴρ ἡμῶν ὁ ἀγαπήσας ἡμᾶς, καὶ
‡ *dare* conſolationem æternam, & ſpem bo-
δοὺς παράκλησιν αἰωνίαν, καὶ ἐλπίδα ἀγα-
nam in gratia: Exhortetur veſtra cor-
θὴν ἐν χάριτι παρακαλέσαι ὑμῶν τὰς καρ-
da, & confirmet *vos* in omni ſermone, &
δίας, καὶ * στηρίξαι ὑμᾶς ἐν παντὶ λόγῳ, καὶ
opere bono.
ἔργῳ ἀγαθῷ.

§ erroris, vt credant
* qui
‖ credidérunt
* χρίνω
† cōſenſérunt iniquitati.
* Deo
‡ primitias
* αἵρεσιν
§ quam &
* acquiſitionem
‖ Itaque
† didiciſtis.
* διδάσκομαι
* qui dilexit
‡ dedit
* ſtabilire

CAP. III. γ'.

* De cæte-ro,

* *Quod reliquum*, orate, fratres, pro nobis,

Τὸ λοιπὸν, προσεύχεσθε, ἀδελφοὶ, περὶ ἡμῶν,

ut sermo † Domini curra- & * *glorificetur*, sicut

ἵνα ὁ λόγος τοῦ κυρίου τρέχῃ καὶ δοξάζηται, καθὼς

& apud vos: Et ut liberemur ab importu-

* ῥύομαι ‖ est

καὶ πρὸς ὑμᾶς· καὶ ἵνα ῥυσθῶμεν ἀπὸ τῶν ἀτο-

nis & malis hominibus. non enim omnium fi-

πων καὶ πονηρῶν ἀνθρώπων. οὐ γὰρ πάντων ἡ πί-

des. Fidelis autem est Dominus, qui confirmabit vos, &

στις. πιστὸς δέ ἐστιν ὁ κύριος, ὃς στηρίξει ὑμᾶς, καὶ

custodiet à malo. Confidimus autem in Do-

φυλάξει ἀπὸ τοῦ πονηροῦ. πεποίθαμεν δὲ ἐν κυ-

† de vobis, minor † *super vos*, quoniā quæ * *denunciamus vobis*, &

* præcipi-mus ‡ autem

ρίῳ ἐφ' ὑμᾶς, ὅτι ἃ παραγγέλλομεν ὑμῖν, καὶ

facitis, & facietis. ‡ Ac Dominus † diri-

ποιεῖτε, καὶ ποιήσετε. ὁ δὲ κύριος κατευθύ-

gat vestra corda in charitatem

ναι ὑμῶν τὰς καρδίας εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ

‖ patientia Dei, & † *in expectationem* Christi. De-

θεοῦ, καὶ εἰς τὴν ὑπομονὴν τοῦ χριστοῦ. πα-

nuntiamus autem vobis, fratres, in nomine

ραγγέλλομεν δὲ ὑμῖν, ἀδελφοὶ, ἐν ὀνόματι

* vt sub-trahatis Domini nostri Iesu Christi, * *subduci* vos

τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, στέλλεσθαι ὑμᾶς

ab omni fratre inordinatè ambulante,

ἀπὸ παντὸς ἀδελφοῦ ἀτάκτως περιπατοῦντος,

& non secundùm traditionem, quam acceperunt

καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν, ἣν παρέλαβον

à nobis. Ipsi enim scitis, quēadmodū oportreatimi-

* μιμέομαι ‖ inquieti † inter vos.

ἀφ' ἡμῶν. αὐτοὶ γὰρ οἴδατε, πῶς δεῖ * μι-

tari nos quoniam non ‡ *inordinati* fuimus † *in vobis*.

μεῖσθαι ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἠτακτήσαμεν ἐν ὑμῖν.

* ἀτακτέω Neque gratis panem manducauimus ab aliquo,

οὐδὲ δωρεὰν ἄρτον ἐφάγομεν παρά τινος,

ἀλλ'

ſed in labore & †fatigatione noctem & diem ope- † in
δη ἐν κόπῳ καὶ μόχθῳ νύκτα καὶ ἡμέραν ἐργα-
rantes, * ad non aggrauare quenquam veſtrûm. * ne quem
ζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐπιβαρῆσαί τινα ὑμῶν. veſtrũ gra-
uaremus.
Non ‡ quia non § habemus ꝓteſtatem, ſed vt noſmetipſos ‡ quaſi
οὐχ ὅτι οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν, ἀλλ' ἵνα ἑαυτοὺς § habuerimus
formam daremus vobis ad imitandum nos. *Et- * Nam &
τύπον δῶμεν ὑμῖν εἰς τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς. καὶ
enim cùm eſſemus apud vos, hoc denuntiabamus
γὰρ ὅτε ἦμεν πρὸς ὑμᾶς, τοῦτο παρηγγέλλομεν
vobis quoniam ſi quis non vult operari, nec man-
ὑμῖν, ὅτι εἴ τις οὐ θέλει ἐργάζεσθαι, μηδὲ ἐ-
ducet. ‖ Audimus enim quoſdam ambulantes ‖ Audiui-
11 σθιέτω. ἀκούομεν γάρ τινας περιπατοῦντας mus
† in vobis inordinatè, nihil operantes, ſed † inter vos
ἐν ὑμῖν ἀτάκτως, μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ inquietè,
circumagentes. Ijs eiuſmodi denuntia- * curiosè
12 περιεργαζομένους. τοῖς δὲ τοιούτοις παραγγέλ- mus, & obſecramus § per Dominum noſtrum Ie- agentes.
λομεν καὶ παρακαλοῦμεν ἐν κυρίῳ ἡμῶν Ἰη- Iis autem
ſum Chriſtum, vt cum § quietè operantes, ſuum qui ſunt
Χριστῷ, ἵνα μετ' ἡσυχίας ἐργαζόμενοι τὸν ἑαυτῶν ‡ in Do-
ipſorum panem manducent. Vos autem, fratres, mino Ieſu
13 ἄρτον ἐσθίωσιν. ὑμεῖς δέ, ἀδελφοί, Chriſto
* ne ſegneſcatis benefacientes. ‖ Si verò quis non § filentio
14 μὴ ἐγκακήσητε καλοποιοῦντες. εἰ δέ τις οὐχ * nolite
† auſcultat verbo noſtro, per epiſtolam, deficere
ὑπακούει τῷ λόγῳ ἡμῶν, διὰ τῆς ἐπιστολῆς, ‖ Quòd
hunc notate, & ne commiſceamini * il- † obedit
τοῦτον * σημειοῦσθε, καὶ μὴ συναναμίγνυσθαι αὐ- * cum illo
li, vt ‡ pudeſiat: Et § ne vt inimicum * ducite, * σημειόω
15 τῷ, ἵνα ἐντραπῇ· καὶ μὴ ὡς ἐχθρὸν ἡγεῖσθε, ‡ confun-
ſed § admonete vt fratrem. Ipſe autem Dominus daretur.
16 ἀλλὰ νουθετεῖτε ὡς ἀδελφόν. αὐτὸς δὲ ὁ κύριος § nolite
pacis det vobis pacem † per omne quaſi
τῆς εἰρήνης δῴη ὑμῖν τὴν εἰρήνην διὰ παντὸς *exiſtima-
re,
‖ corripite
† ſ mpi-
ternam

in omni *modo: Dominus ‡ cum omnibus vobis.
ἐν παντὶ τρόπῳ. ὁ κύριος μετὰ πάντων ὑμῶν.

‡ loco. ‡ sit.

Salutatio mea manu Pauli, quod est si-
ὁ ἀσπασμὸς τῇ ἐμῇ χειρὶ Παύλου, ὅ ἐστι ση-
gnum in omni epistola, ita scribo. Gra-
μεῖον ἐν πάσῃ ἐπιστολῇ. οὕτω γράφω. ἡ χά-
tia Domini nostri Iesu Christi, cum omnibus vo-
ρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων ὑ-
bis. amen.
μῶν. ἀμήν.

Ad Thessalonicenses secunda scripta est
Πρὸς Θεσσαλονικεῖς δευτέρα ἐγράφη
ab Athenis.
ἀπὸ Ἀθηνῶν.

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD TIMOTHEVM
ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ
Epistola prima.
Ἐπιστολὴ πρώτη.

CAPVT PRIMVM. Κεφ. α.

PAVLVS Apostolus Iesu Christi
ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ
‡ imperiū secūdum *ordinationem Dei patris, & saluato-
κατ' ἐπιταγὴν θεοῦ πατρὸς, καὶ σωτῆ-
ris nostri ‡ Iesu Christi, spei nostræ: Timo-
ρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν. Τιμο-
‡ 84
‡ dilecto theo ‡ germano filio in fide: gratia, misericordia, * pax
θεῷ γνησίῳ τέκνῳ ἐν πίστει· χάρις, ἔλεος, εἰρήνη
ἀπὸ

à Deo Patre *nostro*, & Christo Iesu Do-
ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ χριστοῦ ἰησοῦ τοῦ κυ-
mino nostro. Sicut rogaui te §*remane-*
3 ἐλπίδος ἡμῶν. καθὼς παρεκάλεσά σε προσμεῖ-
re in Epheso, profiscisens in Macedoniam, vt
ναι ἐν ἐφέσῳ, πορευόμενος εἰς μακεδονίαν, ἵνα
denuntiares quibusdã **non* aliter ‖*docere*: Ne-
4 παραγγείλῃς τισὶ μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν μη-
que †*attendere* fabulis, & genealogiis intermi-
δὲ προσέχειν μύθοις, καὶ γενεαλογίαις ἀπεράν-
natis, quæ quæstiones præstant mágis, quàm ædifica-
τοις, αἵτινες ζητήσεις παρέχουσι μᾶλλον ἢ οἰκοδο-
tionem Dei, quæ in fide. *At* finis ‖ præce-
5 μίαν θεοῦ, τὴν ἐν πίστει. τὸ δὲ τέλος τῆς παραγ-
pti est charitas de puro corde, &
γελίας ἐστὶν ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας, καὶ
conscientia bona, & fide non ficta:
συνειδήσεως ἀγαθῆς, καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου·
§2 *nonũ* quidam aberrantes, conuersi sunt in
6 ὧν τινες *ἀστοχήσαντες, *ἐξετράπησαν εἰς
vaniloquium, Volentes esse legisdoctores,
7 ματαιολογίαν, θέλοντες εἶναι νομοδιδάσκαλοι,
non intelligentes neque quæ **dicunt*, neque de quibus
μὴ νοοῦντες μήτε ἃ λέγουσι, μήτε περὶ τίνων
affirmant. Scimus autem quia bona lex ‖,
8 διαβεβαιοῦνται. οἴδαμεν δὲ ὅτι καλὸς ὁ νόμος,
si quis ea legitimè vtatur: Sciens hoc, quia
9 ἐάν τις αὐτῷ νομίμως χρῆται· εἰδὼς τοῦτο, ὅτι
iusto lex non est posita, †*exlegibus vero* & non subditis,
δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται, ἀνόμοις δὲ καὶ ἀνυποτάκτοις,
impiis & peccatoribus, sceleratis & contaminatis,
ἀσεβέσι καὶ ἁμαρτωλοῖς, ἀνοσίοις καὶ βεβήλοις,
patricidis & matricidis, homicidis,
πατρολῴαις καὶ μητρολῴαις, ἀνδροφόνοις,
Fornicariis, masculorũ contubernoribus, plagiariis,
πόρνοις, ἀρσενοκοίταις, ἀνδραποδισταῖς,

§ vt remaneres Epheſi, cùm irem.
* ne
‖ docerēt:
† intenderent
* eſt
‖ autem
§ A quibus
* ἀστοχέω
* ἐπιστρέφω
* loquuntur.
‖ eſt.
* διαβεβαιοῦται
βαίως
† ſed iniuſtis

mendacibus, periuris. & si quid aliud sanæ
ψεύσταις, ἐπιόρκοις, καὶ εἴ τι ἕτερον τῇ ὑγιαινούσῃ
† Quæ est doctrinæ aduersatur: *Secundùm Euangelium*
διδασκαλίᾳ ἀντίκειται· κατὰ τὸ εὐαγγέλιον
gloriæ beati Dei, quod † *creditus sum ego.*
τῆς δόξης τοῦ μακαρίου θεοῦ, ὃ ἐπιστεύθην ἐγώ.
† Creditum est mihi Gratias ago ei qui confortauit
Et gratiam habeo roboranti me Christo †
καὶ χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με Χριστῷ
Iesu Domino nostro, quia fidelem me existimauit, ponens
Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ὅτι πιστόν με ἡγήσατο, θέμενος
in * *ministerium*, Eum priùs ‖ *existentem blasphe-*
εἰς διακονίαν, τὸ πρότερον ὄντα βλάσφη-
* ministerio, Qui ‖ blasphemus fuit & persecutor, & contumeliosus. * ὑβρίζομαι * ἀγνοέω † quæ est
mum, & persecutorem, & contumeliosum: sed misericordiã cõ-
μον, καὶ διώκτην, καὶ ὑβριστήν, ἀλλ' ἠλεή-
secutᵃ sum, quia ignorans feci in incredulitate. Super-
θην, ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ. ὑπερ-
abundauit autem gratia Domini nostri cum fide
επλεόνασε δὲ ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν μετὰ πίστεως
& dilectione † *illa* in Christo Iesu. Fidelis ser-
καὶ ἀγάπης τῆς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. πιστὸς ὁ λό-
mo, & omni acceptione dignus, quia Christus Iesus
γος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος, ὅτι χριστὸς Ἰησοῦς
* saluos facere, venit in hunc mundum peccatores *seruare*, quorũ
ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν
† ideo primus sum ego. Sed † *propter hoc* misericordiã cõ-
πρῶτός εἰμι ἐγώ. ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλεή-
secutᵃ sum, vt in me primò ostenderet Iesus Chri-
θην, ἵνα ἐν ἐμοὶ πρώτῳ ἐνδείξηται Ἰησοῦς Χρι-
‖ patientiam, stus omnem ‖ *longanimitatem*, ad informatio-
στὸς πᾶσαν μακροθυμίαν, πρὸς ὑποτύπω-
* eorũ qui credituri sunt illi nem * *futurorum credere in illo* in vitam æter-
σιν τῶν μελλόντων πιστεύειν ἐπ' αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώ-
nam. *Ipsi* autem regi seculorum immortali, inui-
νιον. τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν αἰώνων ἀφθάρτῳ, ἀο-
§ & sibili, soli *sapienti*. Deo honor, § gloria in secula
ράτῳ, μόνῳ σοφῷ θεῷ τιμὴ, δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰώ-

seculorum. amen. Hoc præceptum
18 τῶν αἰώνων. ἀμήν. Παραθήκην τὴν παραγγελίαν
commendo tibi, fili Timothee, secundùm præce-
παρατίθεμαί σοι, τέκνον Τιμόθεε, κατὰ τὰς προ-
dentes in te prophetias, vt milites in il-
γούσας ἐπὶ σὲ προφητείας, ἵνα στρατεύῃ ἐν αὐ-
lis †*pulchram* militiam: Habens fidem & bo- † bonam
19 ταῖς τὴν καλὴν στρατείαν· ἔχων πίστιν καὶ ἀγα-
nam conscientiam: quam quidam repellentes, circa
θὴν συνείδησιν· ἣν τινες ἀπωσάμενοι, περὶ τὴν
fidem naufragauerunt. *Quorum* est Hymenæus & Ale- * Ex qui-
20 πίστιν ἐναυάγησαν. ὧν ἐστὶν Ὑμέναιος καὶ Ἀλέ- bus
xander, quos tradidi Satanæ, vt dis-
ξανδρος, οὓς παρέδωκα τῷ σατανᾷ, ἵνα *παι- *παιδεύ-
cant non blasphemare. θῶσι μὴ βλασφημεῖν. μαι

CAP. II. β'.

*Adhortor igitur primùm omnium, fieri * Obsecra
1 Παρακαλῶ οὖν πρῶτον πάντων, ποιεῖσθαι
obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones
δεήσεις, προσευχάς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας
pro omnibus hominibus: Pro regibus,
2 ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων· ὑπὲρ βασιλέων,
& omnibus ‡ in sublimitate *existentibus*, vt quietam ‡ qui sunt
καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων, ἵνα ἤρεμον
& tranquillam vitam *degamus* in omni pietate & *agamus
καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ
‖ *honestate*: Hoc enim †*pulchrum* & acceptum co- ‖ castitate
3 σεμνότητι· τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώ- † bonum
ram saluatore nostro Deo: Qui omnes homi-
4 πιον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ· ὃς πάντας ἀνθρώ- *saluos fie-
nes vult *seruari*, & ad agnitionem veritatis ri,
πους θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας
venire. Vnus enim Deus, vnus & mediator Dei &
5 ἐλθεῖν. εἷς γὰρ θεός, εἷς καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ

hominum, homo Christus Iesus: ‡ Dan
ἀνθρώπων, ἄνθρωπος χριστὸς ἰησοῦς· ὁ δοὺς ‡ Qui dedit
semetipsum redemptionē pro omnibus, *testimonium ‡ cuius
ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων, τὸ μαρτύριον
tēporibus ‡propriis. In quod positus sum ego prædicator & ‡ suis confirmatum est:
τοῖς ἰδίοις καιροῖς· εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κήρυξ καὶ ἀ-
postolus. (veritatem dico in Christo, non men-
πόστολος· ἀλήθειαν λέγω ἐν χριστῷ, οὐ ψεύδο-
tior:) doctor Gentium in fide & veritate.
μαι· διδάσκαλος ἐθνῶν ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ.
Volo ergo orare viros in
Βούλομαι οὖν προσεύχεσθαι τοὺς ἄνδρας ἐν
omni loco, leuantes puras manus, sine
πάντι τόπῳ, *ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας, χωρὶς * ἐπαίρω
ira & disceptatione. Similiter & mu-
ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ. ὡσαύτως καὶ τὰς γυ- ‡ sobrietate ornantes
lieres in habitu ornato, cum verecundia & ‡ mo-
ναῖκας ἐν καταστολῇ κοσμίῳ, μετ' αἰδοῦς καὶ σω- † tortis crinibus,
destia ornare seipsas, non in † tortis crinibus,
φροσύνης κοσμεῖν ἑαυτάς, μὴ ἐν πλέγμασιν, argento, aut auro, aut margaritis, vel veste
ἀργυρίῳ, ἢ χρυσῷ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ pretiosa; Sed quod decet mulieres, promit-
πολυτελεῖ· ἀλλ' ὃ πρέπει γυναιξὶν ἐπαγγελ- tentes pietatem per opera bona. Mulier
λομέναις θεοσέβειαν δι' ἔργων ἀγαθῶν. γυνὴ ‡ enim
in silentio discat, *in omni subiectione.
ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω ἐν πάσῃ ὑποταγῇ. ‡ dominari in virum * αὐθεντεῖν
Mulieri autem docere non permitto, neque *auctori-
γυναικὶ δὲ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ αὐ- * αὐθεντέω tatem usurpare viri, sed esse in silentio. Adam enim
θεντεῖν ἀνδρός, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ. ἀδὰμ γὰρ * πλάσσω primus formatus est, deinde Heua. Et Adam non
πρῶτος * ἐπλάσθη, εἶτα εὕα. καὶ ἀδὰμ οὐκ ‡ autem * prævaricatione
ἠπατήθη, ἡ δὲ γυνὴ ἐξαπατηθεῖσα ἐν παραβάσει * ἔκστασις
γέγο-

fuit: Saluabitur autem per filiorum generationem, si
κ γέγονε· σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας, ἐὰν
‖ manserint in fide, & dilectione, & sanctificatione ‖ permanserint
μείνωσιν ἐν πίστει, καὶ ἀγάπῃ, καὶ ἁγιασμῷ
cum † modestia. † sobrietate.
μετὰ σωφροσύνης.

CAP. III. γ'.

Fidelis sermo. si quis episcopatum * *desiderat, pul-*
Πιστὸς ὁ λόγος· Εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, κα- *chrum opus* desiderat. Oportet ergo episcopum irrepre-
λοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ. δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνε- hensibilem esse, vnius vxoris virum, *vigilantem*,
πίλημπτον εἶναι, μιᾶς γυναικὸς ἀνδρα, νηφάλεον, sobrium, * ornatum, † hospitalem, doctorem, Non * *prudentem*,
σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδακτικόν, μὴ † *pudicum*,
vinolentum, non percussorem, *non turpis lucri cupidum*, sed
πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ, ἀλλ' § *non litigiosum, nō cupidum*,
modestum, § *nō pugnantem, non cupidum argenti.* *Propriæ* domui
ἐπιεικῆ, ἄμαχον, ἀφιλάργυρον. τοῦ ἰδίου οἴκου * *subditos*
bene præpositum, filios habentem *in* * *subiectione*
καλῶς προϊστάμενον, τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ
cum omni castitate. Si autem quis ‖ *propriæ* domui ‖ *suæ*
μετὰ πάσης σεμνότητος. Εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου
præesse † *non nouit*, quomodo ecclesiæ Dei * *su-* † *nescit*
προστῆναι οὐκ οἶδε, πῶς ἐκκλησίας θεοῦ ἐπι- * *diligentiam habebit?*
ram gerat? Non § *nuper insitum: vt non inaniter inflatus*, in
μελήσεται; μὴ νεόφυτον, ἵνα μὴ τυφωθεὶς εἰς * *ἐπιμελείαν*
iudicium incidat diaboli. Oportet autē illum § *neophytum, ne in superbiam elatus*
κρίμα ἐμπέσῃ τοῦ διαβόλου. δεῖ δὲ καὶ αὐτὸν § *sunt*
& testimonium bonum habere ab iis qui † foris, vt non
μαρτυρίαν καλὴν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ἵνα μὴ
in opprobrium incidat, & laqueum diaboli.
εἰς ὀνειδισμὸν * ἐμπέσῃ, καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου. * *ἐμπίπτῃ*
Diaconos similiter pudicos, non bilingues,
διακόνους ὡσαύτως σεμνούς, μὴ διλόγους,

non vino multo deditos, non turpe lucrū sectātes,
μὴ οἴνῳ πολλῷ προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδεῖς,
Habentes mysterium fidei in pura
ἔχοντας τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ
conscientia: Et hi autem probentur primùm,
συνειδήσει. καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον,
* & sic ‖ nullum crimē habentes, ‡ pudicas, * detrahētes, # qui § suis præsint & suis * Qui enim ‖ ministrauerint ‡ acquirent, * fiduciam ‖ est § me ¶ te ‖ sacramētum, quod manifestatum ‡ iustificatum * apparuit ‖ prædicatum § creditum * assumptū * ἀναμφίβολος
* deinde ministrent, ‖ insulpati existentes. Mulieres similiter ‡ honestas, non * calumniosas, sobrias, fideles in omnibus. Diaconi sint vnius vxoris
εἶτα * διακονείτωσαν ἀνέγκλητοι ὄντες. γυναῖκας
* διαβόλους
ὡσαύτως σεμνάς, μὴ διαβόλους, νηφαλίους,
πιστὰς ἐν πᾶσι. διάκονοι ἔστωσαν μιᾶς γυναικὸς
viri, ‡ filiis bene § præsidentes, & propriis
ἄνδρες, τέκνων καλῶς προϊστάμενοι, καὶ τῶν ἰδίων
domibus. * Nam bene ‖ ministrantes, gradum
οἴκων. οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες, βαθμὸν
sibi ipsis bonum ‡ acquirunt, & multam * libertatem
ἑαυτοῖς καλὸν περιποιοῦνται, καὶ πολλὴν παρρησίαν
in fide quæ ¶ in Christo Iesu. Hæc tibi scribo,
ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ταῦτά σοι γράφω,
sperans § venire ad te citò. Si autem tardauero, vt scias quomodo oporteat ¶ in domo Dei conuersari,
ἐλπίζων ἐλθεῖν πρός σε τάχιον. ἐὰν δὲ βραδύνω,
ἵνα εἰδῇς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ θεοῦ ἀναστρέφεσθαι,
quæ est ecclesia Dei viui, columna & firmamentum veritatis. Et manifestè
ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία θεοῦ ζῶντος, στῦλος καὶ
ἑδραίωμα τῆς ἀληθείας. καὶ ὁμολογουμένως
magnum est pietatis ‖ mysterium, Deus manifestatus
μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον, θεὸς ἐφανερώθη
est in carne, ‡ iustificatus est in spiritu, * visus est angelis,
ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, ὤφθη ἀγγέλοις,
prædicatus est in Gentibus, § creditus est in mundo, * receptus est in gloria.
ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν, ἐπιστεύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν δόξῃ.

CAP. IIII. Ν.

Ac Spiritus *diserte* dicit, quia in nouissimis tẽpo-
1 Τὸ δὲ πνεῦμα ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑστέροις καιρ-
ribus †*deicient* quidam *fide, attenden-
οῖς *ἀποστήσονταί τινες τῆς πίστεως, προσέχον-
tes spiritibus ‡*deceptionis*, & doctrinis dæmo-
τες πνεύμασι πλάνης, καὶ διδασκαλίαις δαιμο-
niorum: In hypocrisi §*falsa* loquentium, *cauteriatam
νίων ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων, *κεκαυτη-
habentium ‖*propriam* conscientiam. Prohibentium
3 ριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν. κωλυόντων
nubere, abstinere †cibis, quos Deus creauit
γαμεῖν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ θεὸς ἔκτισεν
ad *acceptionem* cum gratiarum actione fidelibus, &
εἰς μετάλημψιν μετ' εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς, καὶ
‡*cognoscentibus* veritatem. Quia omnis creatura Dei
4 ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν. ὅτι πᾶν κτίσμα θεοῦ
bona §, & nihil reiiciendum, *cum gratiarũ actione
καλὸν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον, μετ' εὐχαριστίας
‖*sumptum*: Sanctificatur enim per verbum Dei,
5 λαμβανόμενον· ἁγιάζεται γὰρ διὰ λόγου θεοῦ
& orationem. Hæc †*subijciens* fratri-
καὶ ἐντεύξεως. ταῦτα ὑποτιθέμενος τοῖς ἀδελ-
bus, bonus eris minister Iesu Christi, enu-
φοῖς, καλὸς ἔσῃ διάκονος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐντρε-
tritus verbis fidei, & bonæ
φόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως, καὶ τῆς καλῆς
doctrinæ, quam assecutus es. At *pro-
7 διδασκαλίας, ἣ παρηκολούθηκας· τοὺς δὲ βε-
phanas & aniles fabulas †*reijce*: exerce
βήλους καὶ γραώδεις μύθους παραιτοῦ. γύμναζε
autem teipsum ad pietatem: Nam corpora-
8 δὲ σεαυτὸν πρὸς εὐσέβειαν· ἡ γὰρ σωματι-
lis exercitatio ad modicum est vtilis, at
κὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος, ἡ δὲ

† autem manifestè
† discedẽs
* à
* ἀφίστημι
‡ erroris,
§ mendacium
* & ‖ suam
* καυτηριάζω
† à
* percipiẽdum
‡ iis qui cognouerunt
§ est, * quod
‖ percipitur
† proponens
* Ineptas autem
* βέβηλος
† deuita;

§ autem — pietas § ad omnia vtilis est, prōmis-
εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμός ἐστιν, ἐπαγ-
* est — sionem habens vitæ quæ * nunc, & futuræ.
γελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν, καὶ τῆς μελλούσης.
Fidelis sermo, & omni acceptione dignus.
πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος. 9
‖ maledicimur, — In hoc enim & laboramus, & ‖ *probris afficimur*,
Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ κοπιῶμεν, καὶ ὀνειδιζόμεθα, 10
† Deum viuum, — quia speramus in † *Deo viuente*, qui est saluator om-
ὅτι ἠλπίκαμεν ἐπὶ θεῷ ζῶντι, ὅς ἐστι σωτὴρ πάν-
* Præcipe — nium hominum, maximè fidelium. * *Annun-*
των ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν. παράγγελ- 11
§ adoleſcẽtiam — *cia* hæc, & doce. Nemo tuam ‖ *iuuentutem*
λε ταῦτα, καὶ δίδασκε. μηδείς σου τῆς νεότητος 12
contemnat, sed exemplum esto fidelium in ver-
καταφρονείτω, ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν πιστῶν ἐν λό-
bo, in conuersatione, in charitate, *in spiritu*, in
γῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν
fide, in castitate. Dum venio, attende
πίστει, ἐν ἁγνείᾳ. ἕως ἔρχομαι πρόσεχε τῇ 13
§ lectioni, exhortationi, doctrinæ.
ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ.
§ Noli negligere gratiã quæ in te est, & quæ data est — § *Ne neglige illud in te donum, quod datum est tibi*
μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοι 14
per prophetiam, cum impositione manuum
διὰ προφητείας, μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ
presbyterij. Hæc meditare, in his esto,
πρεσβυτερίου. ταῦτα μελέτα, ἐν τούτοις ἴσθι, 15
vt tuus profectus manifestus sit in omnibus. Attẽ-
ἵνα σου ἡ προκοπὴ φανερὰ ᾖ ἐν πᾶσιν. ἐπέ- 16
* insta in — de tibiipsi, & doctrinæ: * *perstite* illis.
χε σεαυτῷ, καὶ τῇ διδασκαλίᾳ· ἐπίμενε αὐτοῖς.
‖ saluum facies, † eos qui audiunt — hoc enim faciens, & teipsum ‖ *seruabis*, & † *au-*
τοῦτο γὰρ ποιῶν, καὶ σεαυτὸν σώσεις, καὶ τοὺς ἀκ- *dientes* te.
κούοντάς σου.

ε. Πρεσ-

CAP. V. ε'.

Seniorem ne increpáueris, sed * *hortare* ° obsecrá.

1 Πρεσβυτέρῳ μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ παρακάλει ὡς πατέρα, νεωτέρους ὡς ἀδελφούς,

vt patrem, iuuenes vt fratres: * *Seniores* * Anus

2 πρεσβυτέρας ὡς μητέρας, νεωτέρας ὡς ἀδελφὰς, ἐν

mulieres vt matres, iuuenculas vt sorores, in

3 πάσῃ ἁγνείᾳ. Χήρας τίμα, τὰς ὄντως χήρας.

omni castitate. Viduas honora, ‡ *illas* verè § *viduas.* ‡ quæ sunt § viduæ

4 Εἰ δέ τις χήρα τέκνα, ἢ ἐκγόνα ἔχει, μανθα-

Si autem qua vidua filios, aut nepotes habet, dis-

νέτωσαν πρῶτον τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν, καὶ ἀμοι-

cant primùm * *propriam* domum *bene* regere, & mutuam * suam

βὰς ἀποδιδόναι τοῖς προγόνοις· τοῦτο γάρ ἐστι κα-

vicem reddere parentibus: hoc enim est *pul-*

λὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ‖ Ἡ δὲ ὄντως

chrum & acceptum coram Deo. ‖ *At* verè ‖ Quæ autem est

5 χήρα καὶ μεμονωμένη, ἤλπικεν ἐπὶ τὸν θεὸν,

vidua, & † *sola relicta*, sperauit in Deum, † desolata

καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσι καὶ ταῖς προσευ-

& instat obsecrationibus, & orationi- * μένει

χαῖς νυκτὸς καὶ ἡμέρας. ἡ δὲ σπαταλῶσα, ζῶσα

bus nocte & die. * *At deliciosa*, vi- * Nam quæ in deliciis

6 τέθνηκε. καὶ ταῦτα παράγγελλε, ἵνα ἀνε-

uens mortua est. Et ‡ *has* annuntia, vt irrepre- ‡ hoc præcipe

7 πίλημπτοι ὦσιν. Εἰ δέ τις τῶν ἰδίων, καὶ μάλιστα

hensibiles sint. Si autem quis ‡ *proprius*, & maximè § suorum,

8 τῶν οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἤρνηται, καὶ ἔστιν

* *domesticos* non ‖ *prospicit*, fidem negauit, & est * domesticorum

ἀπίστου χείρων. Χήρα καταλεγέσθω μὴ ἔλατ-

infideli deterior. Vidua eligatur non mi- ‖ curã habet,

9 τονα ἐτῶν ἑξήκοντα, γεγονυῖα ἑνὸς ἀνδρὸς γυνὴ,

nùs annorum sexaginta, quæ fuerit vnius viri vxor: * ἀρτίομαι

10 ἐν ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμένη, εἰ ἐτεκνο-

In operibus bonis testimonium habens, si filios e- * τεκνο-

τρόφησεν,

ducauit, si hospitio recepit, si sanctorum pedes la-
ἔθρεψεν, εἰ ἐξενοδόχησεν, εἰ ἁγίων πόδας ε-
† tribulationẽ patientibus subministrauit,
νιψεν, εἰ θλιβομένοις ἐπήρκεσεν, εἰ παντὶ ἔργῳ
uit, si † *afflictis* *sufficit*, si omne opus
bonum subsecuta est. Adolescẽtio res autem viduas
ἀγαθῷ ἐπηκολούθησε. νεωτέρας δὲ χήρας ‖
* deuita: ‡ luxuriæ fuerint in Christo.
παραιτοῦ· ὅταν γὰρ καταστρηνιάσωσι τοῦ χριστοῦ,
* *recusa:* cùm enim ‡ *lasciuierint aduersus Christum,*
nubere volunt. Habentes damnationem, quia
γαμεῖν θέλουσιν. ἔχουσαι κρῖμα, ὅτι τὴν ‖
§ irritam fecerunt.
primam fidem § *abiecerunt.* Simul autem & otiosæ
* ἀθετέω
πρώτην πίστιν * ἠθέτησαν. ἅμα δὲ καὶ ἀργαὶ ‖
* circuire
discunt * *circumeuntes* domos: non solùm autẽ
μανθάνουσι περιερχόμεναι τὰς οἰκίας· οὐ μόνον δὲ
‖ verbosæ,
otiosæ, sed & § *nugaces*, & curiosæ, loquen-
ἀργαί, ἀλλὰ καὶ φλύαροι, καὶ περίεργοι, λαλοῦ-
† oportet
tes quæ non † *decentia.* Volo ergo iuniores vi-
σαι τὰ μὴ δέοντα. βούλομαι οὖν νεωτέρας χή- ‖
* matres familias esse,
duas nubere, filios procreare, * *domum administrare*, nullam
ρας γαμεῖν, τεκνογονεῖν, οἰκοδεσποτεῖν, μηδεμίαν
occasionem dare aduersario maledicti gra-
ἀφορμὴν διδόναι τῷ ἀντικειμένῳ λοιδορίας χά-
tia. Iam enim quædam conuersæ sunt retro Sa-
ριν. ἤδη γάρ τινες ἐξετράπησαν ὀπίσω τοῦ σα- ‖
‡ subministrat
tanam. Si quis fidelis *aut qua fidelis* habet viduas, ‡ *suffi-*
* ἐπαρκέω
τανᾶ. εἴ τις πιστὸς ἢ πιστὴ ἔχει χήρας, * ἐπαρ-
ciat illis, & non grauetur ecclesia, vt
κείτω αὐταῖς, καὶ μὴ βαρείσθω ἡ ἐκκλησία, ἵνα
§ iis quæ sunt * viduæ,
§ verè * *vidua* sufficiat. ‖ Bene † *pre-*
τὰς ὄντως χήρας ἐπαρκέσῃ. οἱ καλῶς προε- ‖
‖ Qui † præsunt
sidentes presbyteri, duplici honore digni habeantur,
στῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν,
‡ qui laborant
maximè * *laborantes* in verbo & doctrina.
μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ.
§ infræna, bis
Dicit enim scriptura: Boui triturãti non § *ligabis* os.
λέγει γὰρ ἡ γραφή, βοῒ ἀλοῶντα οὐ φιμώσεις
καὶ, ἄ-

& , Dignus † operarius mercede sua. Aduersus † est

19 καὶ, ἄξιος ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ. κατὰ

presbyterum accusationem * ne assipito, præter- * noli re-

πρεσβυτέρου κατηγορίαν μὴ παραδέχου, ἐκτὸς cipere, ni-

si sub quam in duobus aut tribus testibus. Pec-

20 εἰ μὴ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων. τοὺς ἁμαρ-

cantes, coram omnibus argue, vt & cæteri

τάνοντας, ἐνώπιον πάντων ἔλεγχε, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ

timorem habeant. Obtestor coram Deo,

21 φόβον ἔχωσι. διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ,

& Domino Iesu Christo, & electis angelis,

καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων,

vt hæc custodias sine præiudicio, nihil

ἵνα ταῦτα φυλάξῃς χωρὶς προκρίματος, μηδὲν

faciens † secundùm inclinationem. Manus citò ne- † in aliam

21 ποιῶν κατὰ πρόσκλισιν. χεῖρας ταχέως μη- partem declinan-

mini imposueris, neque cõmunicaueris peccatis alienis. do.

δενὶ ἐπιτίθει, μηδὲ κοινώνει ἁμαρτίαις ἀλλοτρίαις·

teipsum castum custodi. ‡ Ne amplius aquam bibito, sed ‡ Noli ad-

σεαυτὸν ἁγνὸν τήρει. μηκέτι ὑδροποτεῖ, ἀλλὰ huc bibe-

23 οἴνῳ ὀλίγῳ χρῶ διὰ τὸν στόμαχόν σου, καὶ τὰς πυ- re,

quentes tuas infirmitates. Quorundam hominum pec-

24 κνάς σου ἀσθενείας. τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁ-

cata manifesta sunt, præcedentia ad iudi-

μαρτίαι πρόδηλοί εἰσι, προάγουσαι εἰς κρί-

cium, quo'dã autẽ & subsequuntur. Similiter &

25 σιν, τισὶ δὲ καὶ ἐπακολουθοῦσιν. ὡσαύτως καὶ

* pulchra opera manifesta sunt, & ea quæ aliter † habent * bona fa-

τὰ καλὰ ἔργα πρόδηλά ἐστι, καὶ τὰ ἄλλως ἔχοντα cta † se ha-

bent,

κρυβῆναι οὐ δύναται. * κρύπτομαι καὶ κρύβομαι

Cap. VI. ς'.

1 Quicunq; sunt sub iugo serui, * proprios do- * suos

Ὅσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δοῦλοι, τοὺς ἰδίους δε-

minos omni honore dignos arbitrentur, † *vt non*
* ἡγέομαι πάσης τιμῆς ἀξίους * ἡγείσθωσαν, ἵνα μὴ τὸ
nomen *Dei, & doctrina blasphemetur.*
ὄνομα τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ διδασκαλία βλασφημῆται.
‡ *At* fideles ¶ *habentes* dominos, non con-
(Ϛ) οἱ πιστοὺς ἔχοντες δεσπότας, μὴ * κατα-
‡ Qui autem habent
* καταφρονέω
temnant, quia fratres sunt, sed magis
φρονείτωσαν, ὅτι ἀδελφοί εἰσιν, ἀλλὰ μᾶλλον
seruiant, quia fideles sunt, & dilecti, qui
δουλευέτωσαν, ὅτι πιστοί εἰσι, καὶ ἀγαπητοὶ, (Ϛ)
illius beneficij * *participantes*. hæc do-
* participes sunt
τῆς εὐεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι. ταῦτα δί-
ce, & exhortare. Si quis aliter do-
δασκε καὶ παρακάλει. Εἴ τις ἑτεροδιδασκα-
cet, & non ¶ *accedit* sanis sermonibus
¶ acquiescit
λεῖ, καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσι λόγοις τοῖς
Domini nostri Iesu Christi, & ei quæ secundùm pieta-
τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῇ κατ' εὐσε-
tem † doctrinæ, * *Turget*, nihil sci-
† est
* Superbus est,
βείαν διδασκαλίᾳ, * τετύφωται, μηδὲν ἐπι-
ens, sed languens circa quæstiones & verborum
* τυφόομαι
στάμενος, ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογομα-
pugnas, ex quibus ‡ *nascitur inuidia, contentio,* blasphemiæ,
‡ oriuntur inuidiæ, contentiones,
χίας, ἐξ ὧν γίνεται φθόνος, ἔρις, βλασφημίαι,
suspiciones malæ, ¶ *Peruersæ exercitationes* cor-
¶ Conflictationes
ὑπόνοιαι πονηραί, διαπαρατριβαὶ * διεφ-
ruptorum hominum mentem, & * *priuato-*
* διαφθείρω
θαρμένων ἀνθρώπων (Ϙ) νοῦν, καὶ ἀπεστερημέ-
* qui priuati sunt
rum* veritate, existimantium quæstum esse
* ἀποστερέω
νων τῆς ἀληθείας, νομιζόντων πορισμὸν εἶ) τὴν
pietatem: *abscede ab huiusmodi.* Est autē
εὐσέβειαν· ἀφίστασο ἀπὸ τῶν τοιούτων. ἔστι δὲ
‡ Sufficientia.
quæstus magnus, pietas cum ‡ *sua sorte probatione.*
πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετ' αὐταρκείας.
† hunc * haud dubie
Nihil enim intulimus in † mundum, *manifestum*
οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς (Ϙ) κόσμον, δῆ-
λον ὅ-

fessum quia nec auferre quid possumus. Haben-
8 λον δὲ διατροφὰς καὶ σκεπασθησόμεθα. οἱ δὲ
tes autem alimenta, & ‡ *tegumenta*, his con- ‡ quibus tegamur,
θέλοντες πλουτεῖν, ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ
tenti simus. ‡ *At volentes ditescere*, in- ‡ Nam qui volunt di-
9 παγίδα καὶ ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους καὶ βλαβερὰς, αἵτινες
cidunt in tentationem, & laqueum *, & desi- * diaboli,
derias multas inutiles & nocivas, quæ
βυθίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν.
mergunt homines in interitum, & per-
10 ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ
ditionem. Radix enim omnium malorum est
φιλαργυρία, ἧς τινες ὀρεγόμενοι * ἀπεπλανήθησαν
pecuniæ cupiditas, quam quidam appetentes, *aberrave-* * ἀποπλανάω
ἀπὸ τῆς πίστεως, καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν
runt à fide, & seipsos ‖ *transfixerunt* ‖ inseruerunt
ὀδύναις πολλαῖς. σὺ δὲ ὦ ἄνθρωπε τοῦ θεοῦ,
doloribus multis. Tu autem ô homo Dei,
11 ταῦτα φεῦγε· δίωκε δὲ δικαιοσύνην, εὐσέβειαν,
hæc fuge: sectare verò iustitiam, pietatem,
πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονὴν, πραότητα. ἀγω-
12 νίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως· ἐπιλαβοῦ τῆς
fidem, charitatem, patientiam, mansuetudinem. Cer- † bonum
ta † *pulchrum* certamen fidei, apprehende
αἰωνίου ζωῆς, εἰς ἣν ἐκλήθης, καὶ ὡμολόγησας
æternam vitam, in quam * vocatus es, & confessus es * & καλέομαι
† *pulchram* confessionem coram multis testi † bonam
τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύ-
bus. Præcipio tibi coram Deo ‡ *vivi-* ‡ qui vivi-
13 ρων. παραγγέλλω σοι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ τοῦ ζωο-
ficante omnia, & Christo Iesu * *se-* * qui testi-
ποιοῦντος τὰ πάντα, καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ μαρτυ-
stato coram Pontio Pilato ‖ *pulchram* confessio- sub. ‖ bonam
ρήσαντος ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολο-

†Vt serues * sine macula, ‡ aduentū

nem. † *Seruare te* mandatum * *immaculatum, irre-*
γίαν. τηρῆσαί σε τὴν ἐντολὴν ἄσπιλον, ἀνε-
prehensibile, vsque in ‡ *apparitionem* Domini no-
πίλημπτον, μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ κυρίου ἡ-
§ Quem * suis
stri Iesu Christi: § *Quam* tēporibus *propriis* ostendet
μῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ἣν καιροῖς ἰδίοις δείξει ὁ
beatus & solus potens, rex
μακάριος καὶ μόνος δυνάστης, ὁ βασιλεὺς τῶν
‖ regum,
regnantium, & Dominus dominantium,
βασιλευόντων, καὶ κύριος τῶν κυριευόντων,
† Qui * habet ‡ & § inhabitat * sed ‖ & impe-rium
† *Solus habens* immortalitatem, ‡ *lucem* §*habitans* inacces-
ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρό-
*sibilem quam vidit nullus hominum, * nec videre*
σιτον· ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν
potest: cui honor, ‖ *robur* sempiternum. Amen.
δύναται· ᾧ τιμὴ, κράτος αἰώνιον. ἀμήν.
† huius seculi,
Diuitibus † *in nunc seculo,* præcipe
τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, τυφλοῦ
‡ incerto diuitia-rum. § viuo (qui præstat
non sublimè *sapere, neque* sperare *in* ‡ *diuitiarum*
μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἠλπικέναι ἐπὶ πλούτου
incertitudine, sed in Deo *illo* § *viuente, (præben-*
ἀδηλότητι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ ζῶντι, τῷ παρέ-
† fruendū,
te nobis abundè omnia ad † *refocillationem,)*
χοντι ἡμῖν πλουσίως πάντα εἰς ἀπόλαυσιν,
‡ diuites fieri § facilè tribuere, communi-care. The-sau rizare ‖ bonum
Bene agere, ‡ *diuitescere* in operibus bonis, § *bene-*
ἀγαθοεργεῖν, πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς, εὐμε-
partibiles esse, communicabiles, Thesaurizantes
ταδότους εἶναι, κοινωνικούς, ἀποθησαυρίζοντας
sibi ‖ *fundamentum pulchrum* in futurum, vt apprehen-
ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον, ἵνα ἐπιλά-
† veram
dant † *aeternam* vitam. O Timothee, depositum
βωνται τῆς αἰωνίου ζωῆς. Ὦ Τιμόθεε, τὴν παραθή-
‡ nouitates § falsi nominis
custodi, deuitans prophanas ‡ *inanitates* vocum, & oppositiones *illius falso* nominatæ scientiæ:
κην φύλαξον, ἐκτρεπόμενος τὰς βεβήλους κε-
νοφωνίας, καὶ ἀντιθέσεις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως·
ἣν τι-

Quam quidam † *profitentes*, circa fidem † promittentes
21 ἣν τινες ἐπαγγελλόμενοι, περὶ τὴν πίστιν
* *aberrauerunt* Gratia tecum. Amen. * exciderunt
*ἀστόχησαν. ἡ χάρις μετὰ σοῦ. ἀμήν. * ἀστοχέω

Ad Timotheum prior scripta est à Laodi-
Πρὸς Τιμόθεον πρώτη ἐγράφη ἀπὸ Λαοδι-
cia, quæ est metropolis Phrygiæ
κείας, ἥτις ἐστὶ μητρόπολις Φρυγίας
Pacatianæ.
τῆς πακατιάνης.

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD TIMOTHEVM
ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ
secunda Epistola.
δευτέρα ἐπιστολή.

CAPVT PRIMVM. Κεφ. α'.

PAVLVS Apostolus Iesu Chri-
1 ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χρι-
sti per voluntatem Dei, secundum pro-
στοῦ διὰ θελήματος θεοῦ, κατ' ἐπα-
missionem vitæ quæ in Christo Iesu: § est
γγελίαν ζωῆς τὴν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
Timotheo § *dilecto* filio, gratia, misericordia, pax § charissi-
2 Τιμοθέῳ ἀγαπητῷ τέκνῳ, χάρις, ἔλεος, εἰρήνη mo
à Deo Patre, & Christo Iesu Domino nostro.
ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.
*Gratiam habeo Deo, cui seruio à progenitoribus * Gratias
3 χάριν ἔχω τῷ θεῷ, ᾧ λατρεύω ἀπὸ προγόνων ago

§ quòd sine intermissione habeam tui

in pura conscientia, ‖ *vt inintermissam habeo de*
ἐν καθαρᾷ συνειδήσει, ὡς ἀδιάλειπτον ἔχω τὴν περὶ
re memoriam in orationibus meis, nocte & die.
σου μνείαν ἐν ταῖς δεήσεσί μου, νυκτὸς καὶ ἡμέρας.
Desiderans te videre, memor tuarum lachrymarum,
* μνημονεύω
ἐπιποθῶν σε ἰδεῖν, * μεμνημένος σου τῶν δακρύων,
vt gaudio implear: Recordationem accipiens eius quæ
ἵνα χαρᾶς πλησθῶ· ὑπόμνησιν λαμβάνων τῆς
† est * ficta ‡ & * συνοικέω
† in te non * *ficta* fidei, quæ ‡ *inhabitauit* primùm
ἐν σοὶ ἀνυποκρίτου πίστεως, ἥτις * ᾠκησε πρῶτον
in auia tua Loide, & matre, tua Eunice:
ἐν τῇ μάμμῃ σου Λωΐδι, καὶ τῇ μητρί σου Εὐνείκῃ·
§ certus *admoneo * πείθω
§ *persuasus* sum autẽ quòd & in te. Propter quã causam * *rursus*
* πέπεισμαι δὲ ὅτι καὶ ἐν σοί. δι' ἣν αἰτίαν ἀνα-
meminisse facio te ‖ *resuscitare donum* Dei, † *quod*
μιμνήσκω σε ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ὃ
§ vt resuscites gratiam † quæ
est in te per impositionem manuũ mearum. Nõ
ἐστὶν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου. οὐ
enim dédit nobis Deus spiritum timoris, sed viri-
γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς πνεῦμα δειλίας, ἀλλὰ δυ-
* Noli itaque erubescere
ναμέως, καὶ ἀγάπης καὶ σωφρονισμοῦ. μὴ οὖν
erubuerit testimonium Domini nostri, ne-
* ἐπαισχυνθῇς τὸ μαρτύριον τοῦ κυρίου ἡμῶν, μη-
§ collabora
δὲ ἐμὲ τὸν δέσμιον αὐτοῦ· ἀλλὰ συνκακοπάθησον
§ Qui liberauit
Euangelio secundùm virtutem Dei: § *Seruantũ*
τῷ εὐαγγελίῳ κατ' δύναμιν θεοῦ· τοῦ σώσαντος
‖ vocauit * sua
nos, & ‖ *vocantũ* vocatione * sancta, nõ secũdùm ope-
ἡμᾶς, καὶ καλέσαντος κλήσει ἁγίᾳ, οὐ κατὰ τὰ ἔρ-
‖ suum
ra nostra, sed secũdùm ‖ *propriũ* propositum & gratiam
† quæ data est * Manifestata est ‡ illuminationem § * φανερόω
γα ἡμῶν, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν πρόθεσιν καὶ χάριν τὴν
† *datam* nobis in Christo Iesu ante tempora secularia:
δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰωνίων·
* *Manifestatam* autem nunc per † *apparitionem* sal-
* φανερωθεῖσαν δὲ νῦν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σω-

τῆρος

uatoris noſtri Ieſu Chriſti, ¶ *deſtruemis* quidem ¶ qui de-
τῆς ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, καταργήσαντος μὲν τὸν ſtruxit
mortem, * *illuminante* autem vitam & incorruptionem per * illumi-
θάνατον, * φωτίσαντος δὲ ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν διὰ nauit
Euangelium: In quod poſitus ſum ego prædicator & a- * φωτίζω
11 τοῦ εὐαγγελίου. εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κήρυξ καὶ ἀ-
poſtolus, & magiſter Gentium. Ob quam cauſam
12 πόστολος, καὶ διδάσκαλος ἐθνῶν. δι' ἣν αἰτίαν καὶ
etiam hæc patior, ſed non confundor: ſcio
ταῦτα πάσχω, ἀλλ' οὐκ ἐπαισχύνομαι· οἶδα
enim cui credidi, & ‡ *perſuaſus* ſum quia potens eſt ‡ certus
γὰρ ᾧ πεπίστευκα, καὶ πέπεισμαι ὅτι δυνατός ἐστι
depoſitum meum ſeruare in il-
τὴν παραθήκην μου φυλάξαι εἰς ἐκεί-
lum diem. † *Exemplar* habe ſano- † Formam
13 νην τὴν ἡμέραν. ὑποτύπωσιν ἔχε ὑγιαινόν-
rum verborum, quæ à me audiſti, in fide &
των λόγων, ὧν παρ' ἐμοῦ ἤκουσας, ἐν πίστει καὶ
* dilectione *quæ* in Chriſto Ieſu. ‡ *Pulchrum* depo- * in
14 ἀγάπῃ τῇ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. τὴν καλὴν παραθή- ‡ Bonum
ſitum cuſtodi per ſpiritum ſanctum ¶ *inha-* ¶ qui habi-
κην φύλαξον διὰ πνεύματος ἁγίου τοῦ ἐνοι- *bitantem* in nobis. Scis hoc, quòd * *auerſati* * auerſi
15 κοῦντος ἐν ἡμῖν. οἶδας τοῦτο, ὅτι ἀπέστρεψάν-
ſunt † me omnes qui † in Aſia, * *quorum* eſt Phygellus ‖ à
σάν με πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὧν ἐστι Φύγελλος † ſunt
& Hermogenes. Det miſericordiam Dominus One- * ex qui-
16 καὶ Ἑρμογένης. δῴη ἔλεος ὁ κύριος τῷ Ὀνησι- bus
phori domui, quia ſæpe me refrigerauit, &
φόρου οἴκῳ, ὅτι πολλάκις με ἀνέψυξε, καὶ τὴν
catenam meam non erubuit: Sed ‡ *factus* ‡ cùm Ro-
17 ἅλυσίν μου οὐκ ἐπῃσχύνθη. ἀλλὰ γενόμενος mā veniſ-
in Roma, *ſtudioſiùs* quæſiuit me, & inuenit: ſet, ſolici-
ἐν ῥώμῃ, σπουδαιοτέρως ἐζήτησέ με, καὶ εὗρε·
tè
Det illi Dominus inuenire miſericordiã à Domino
18 δῴη αὐτῷ ὁ κύριος εὑρεῖν ἔλεος παρὰ κυρίου

§ quanta Epheſi

ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ. καὶ ὅσα ἐν Ἐφέσῳ διηκόνησε, βέλτιον σὺ γινώσκεις.

in illa die. & §quæcunq; in Epheſo miniſtrauit, meliùs tu noſti.

CAP. II. β'.

* ἐνδυναμόω * eſt

Σὺ οὖν, τέκνον μου, * ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ ἃ ἤκουσας παρ' ἐμοῦ διὰ πολλῶν μαρτύρων, ταῦτα παράθου πιστοῖς ἀνθρώποις, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται καὶ ἑτέρους διδάξαι.

Tu ergo, fili mi, confortare in gratia quæ * in Chriſto Ieſu. Et quæ audiſti à me per multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.

‖ Labora † bonus

‖ *Tu igitur malum patere* ſicut † *pulcher* miles

σὺ οὖν κακοπάθησον ὡς καλὸς στρατιώτης Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι αὐτὸν ἀρέσῃ. ἐὰν δὲ καὶ * ἀθλῇ τις, οὐ * στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ. τὸν κοπιῶντα γεωργὸν δεῖ πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμβάνειν. νόει ἃ λέγω· δώσει γάρ σοι ὁ κύριος σύνεσιν

‡ Deo, implicat ſe ſecularibus § ei cui ſe probauit * Nam & qui certat in agone, * ἀθλέω * στεφανόω ‖ niſi † de fructibus ‡ dabit

Ieſu Chriſti. Nemo militans ‡ *implicatur* vitæ negotiis, vt § *deligenti milites* placeat. * *Si autem & certet quis*, non coronatur, ‖ *ſi non* legitimè certauerit. Laborantem agricolam oportet primùm † *fructus* percipere. Intelligè quæ dico: ‡ *det* enim tibi Dominus intellectũ

§ Dominũ ‖ reſurrexiſſe à † laboro ‡ malè operans: ‡ alligatũ. Ideo

ἐν πᾶσι. μνημόνευε Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν, ἐκ σπέρματος Δαβίδ, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου. ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν, ὡς κακοῦργος· ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ θεοῦ οὐ δέδεται.

in omnibus. Memor eſto § Ieſum Chriſtum ‖ *excitatum* ex mortuis, ex ſemine Dauid, ſecundùm Euangelium meum. In quo † *malum patior* vſque ad vincula, quaſi ‡ *maleficus*: ſed verbum Dei non eſt § *vinctum*.

διὰ τοῦ-

Propter hoc omnia sustineo propter electos,

10 διὰ τοῦτο πάντα ὑπομένω διὰ τοὺς ἐκλεκτούς,
vt & ipsi salutem consequantur quæ in Christo Iesu.
ἵνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας τύχωσι τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ,
cum gloria *æterna*. Fidelis sermo: ‡ si *enim* com-
11 μετὰ δόξης αἰωνίου. πιστὸς ὁ λόγος· εἰ γὰρ συναπεθάνομεν,
mortui sumus, & conuiuemus: Si ‡ *toleramus*, &
12 συζήσομεν· εἰ ὑπομένομεν, καὶ
conregnabimus: si negauerimus, & ille ne-
συνβασιλεύσομεν· εἰ ἀρνούμεθα, κἀκεῖνος ἀρ-
gabit nos. Si * *infidelimus*, ille fidelis
13 νήσεται ἡμᾶς. εἰ ἀπιστοῦμεν, ἐκεῖνος πιστὸς
permanet: negare seipsum non potest. Hæc
14 μένει· ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν οὐ δύναται. ταῦτα
commone, testificans coram Do-
ὑπομίμνησκε διαμαρτυρόμενος ἐνώπιον τοῦ κυ-
mino | *non* contendere verbis: ad nihil † vtile *, ad
ρίου. μὴ λογομαχεῖν· ἐπὶ οὐδὲν χρήσιμον, ἐπὶ
subuersionem audientium. ‡ *Stude* teip-
15 καταστροφῇ τῶν ἀκουόντων. σπούδασον σεαυ-
sum probabilem exhibere Deo, operarium incon-
τὸν δόκιμον παραστῆσαι τῷ θεῷ, ἐργάτην ἀνε-
fusibilem, rectè ‡ *secantem* verbum veritatis.
παίσχυντον, ὀρθοτομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.
* *At* prophanas *vanas voces cohibe, ad*
16 τὰς δὲ βεβήλους κενοφωνίας περίϊστασο· ἐπὶ
plus enim procedent impietatis. Et sermo
17 πλεῖον γὰρ προκόψουσιν ἀσεβείας. καὶ ὁ λόγος
eorum vt | *gangræna* pastum *habebit, quorum* est Hymenæus
αὐτῶν ὡς γάγγραινα νομὴν ἕξει, ὧν ἐστιν Ὑμέναιος
& Philetus. † *Qui circa veritatem aberrauerunt*, dicentes resurrectionem iam esse factam, & * *subuertunt* quorundam fidem. ‡ *Tamen* firmum funda-
18 καὶ Φίλητος. οἵτινες περὶ τὴν ἀλήθειαν ἠστόχησαν,
λέγοντες τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγενῆσθαι, καὶ ἀνα-
19 τρέπουσι τινῶν πίστιν. ὁ μέντοι στερεὸς θεμέ-

† est
* cœlesti.
‡ nam
* συναποθνήσκω
‡ sustinebimus,
* non credimus
‡ noli
† enim
* est, nisi
‡ Solicitè cura
‡ tractantem
* Prophana autem & inaniloquia deuita: multùm enim proficient ad impietatem,
‖ cacer serper, ex quibus
† A veritate excidérunt,
* ἀσοχέω
* subuertérunt
‡ Sed

mentum Dei stat, habens signaculum hoc: λιος ϑ θῦ ες ηκεν, εχων τὴν σφραγῖδα ταύτην·

§ qui sunt * ἀφίστημι — Cognouit Dominus § *existentes* eius. &, Discedat ab ἐγνω κύριος τοὺς ὄντας αὐτοῦ. καὶ, * ἀποστήτω ἀπὸ

* iniquitate — * *iniustitia* omnis ‖ *nominans* nomen Domini. In ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα κυρίου. ἐν

‖ qui nominat — magna autem domo non iunt solùm vasa aurea & μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ οὐκ ἔστι μόνον σκεύη χρυσᾶ καὶ

† fictilia, — argentea, sed & lignea & † *testacea:* & quædã quidẽ ἀργυρᾶ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα καὶ ὀστράκινα· καὶ ἃ μὲν

* contumeliam. — in honorem, quædã autẽ in * *dedecus.* Si ergo quis e- εἰς τιμὴν, ἃ δὲ εἰς ἀτιμίαν. ἐὰν οὖν τις ἐκ-

mundauerit seipsum ab istis, erit vas in ho- καθάρῃ ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσται σκεῦος εἰς τι-

norem, sanctificatum, & *bene* vtile domino, ad μὴν, ἡγιασμένον, καὶ εὔχρηστον τῷ δεσπότῃ, εἰς

omne opus bonum paratum. At iuue- πᾶν ἔργον ἀγαθὸν * ἡτοιμασμένον. τὰς δὲ νεω-

* ἑτοιμάζω — nilia § desideria fuge: sectare verò iustitiam, τερικὰς ἐπιθυμίας φεῦγε· δίωκε δὲ δικαιοσύνην,

§ autem — fidem, charitatem, ¶ pacem cum * *inuocanti-* πίστιν, ἀγάπην, εἰρήνην μετὰ τῶν ἐπικαλουμέ-

¶ & * iis qui inuocant — *bus* Dominum de puro corde. At νων τὸν κύριον ἐκ καθαρᾶς καρδίας. τὰς δὲ

‖ autem — stultas ‖ & † *inerudiras* quæstiones ‡ *reiice*, sciens μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις * παράιτου, εἰδὼς

† sine disciplina — quia generant § *pugnas.* Seruum autẽ Domini nõ oportet ‖ pu- ὅτι γεννῶσι μάχας. δοῦλον δὲ κυρίου οὐ δεῖ μά-

‡ deuita, * παράιτεομαι — *gnare*, sed manuetum esse ad omnes, doci- χεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδα-

§ lites. ‖ litigare, † patientẽ, cum modestia corripientem eos qui resistunt veritati, ¶ cognoscẽdam veritatem, — bilem, † *mala tolerantem*, *In lenitate erudientem* κτικὸν, ἀνεξίκακον, ἐν πραΰτητι παιδεύοντα

contrapositos, nequando det illis Deus τοὺς ἀντιδιατιθεμένους, μήποτε δῷ αὐτοῖς ὁ θεὸς

pœnitentiam ad ‡ *agnitionem veritatis*, Et resi- μετάνοιαν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ ἀνανή-

φωσιν

piscant à diaboli §*laqueo*, *captiui de-* §laqueis,à
φωσιν ἐκ τῆς τοῦ διαβόλου παγίδος, ἐζωγρη- *tenti ab ipso* ad ipsius voluntatem. quo capti-
μένοι ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα. ui tenen-
tur

CAP. III. γ'.

Hoc autem scito, quòd in nouissimis diebus in-
1 Τοῦτο δὲ γίνωσκε, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις *ἐνίστημι
stabunt tempora periculosa. ‖Erunt *enim* homi- ‖Et
nes seipsos amantes, *pecuniæ* cupidi, elati, super-
2 ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρω- ποι φίλαυτοι, φιλάργυροι, ἀλαζόνες, ὑπερήφα-
bi, blesphemi, parentibus †*immorigeri*, ingrati, scele- †non obe-
dientes.
νοι, βλάσφημοι, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀχάριστοι, ἀνό-
ti, sine affectione, sine ‡*fœdere*, *calumniatores*, incõtinentes, ‡pace,cri-
minato-
3 σιοι, ἀστοργοι, ἄσπονδοι, διάβολοι, ἀκρατεῖς, res,
immites, §*bonum non amantes*, Proditores, ‖*præcipi-* §sine be-
nignitate
4 ἀνήμεροι, ἀφιλάγαθοι, προδόται, προπε- ‖proterui,
tumidi,
τεῖς, *τετυφωμένοι, φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλό- *τυφόω †
Dei. Habentes †*formam* pietatis, *at* virtu- †speciem
quidem
5 θεοι. ἔχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύνα- tem ‡ eius abnegantes: & hos §*auerfare*: Ex ‡autem
§deuita:
6 μιν αὐτῆς *ἠρνημένοι· ἐκ τούτοις ἀποτρέπου· ἐκ *ἀρνέω
his enim sunt ‖*irrepentes in* domos, & ‖qui pene-
trant
τούτων γάρ εἰσιν οἱ ἐνδύνοντες εἰς τὰς οἰκίας, καὶ captiuas †*ducentes* mulierculas oneratas pec- †ducunt
αἰχμαλωτίζοντες γυναικάρια σεσωρευμένα ἁ- catis, ‡*actas* desideriis variis, Sem- ‡quæ du-
cuntur
7 μαρτίαις, ἀγόμενα ἐπιθυμίαις ποικίλαις, πάν- per discentes, & nunquam ad scientiam veri-
τοτε μανθάνοντα, καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀλη- tatis §*venire* valentes. Quemadmodũ autẽ Iannes & §perue-
nientes,
8 θείας ἐλθεῖν δυνάμενα. ὃν τρόπον δὲ Ἰάννης καὶ ‖Iambres restiterunt Moysi, ita & hi resi- ‖Mambres
Ἰαμβρῆς ἀντέστησαν Μωϋσεῖ, οὕτως καὶ οὗτοι ἀνθ-

sunt veritati, homines corrupti

* κατα-φθείρω

σανται τῇ διανοίᾳ ἄνθρωποι * κατεφθαρμένοι (ω)
mentem, reprobi circa fidem. Sed non profi-

προκόπτω, ἀδόκιμοι περὶ τὴν πίστιν. οὐ γὰρ προ-
cient † *ad plurimum: nam amentia* eorum manifesta e-

† ultrà: insipientia enim ‡ fuit.

κόψουσιν ἐπὶ πλεῖον· ἡ γὰρ ἄνοια αὐτῶν ἔκδηλος ἔ-
rit omnibus, sicut & illorum ‡ *facta est.* Tu autē

σται πᾶσιν, ὡς καὶ ἐκείνων ἐγένετο. Σὺ δὲ (ιν)
assecutus es meam doctrinam, institutionem,

* διδασκαλία

παρηκολούθησάς μου τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ ἀγωγῇ,
propositam, fidem, longanimitatem, dilectio-

τῇ προθέσει, τῇ πίστει, τῇ μακροθυμίᾳ, τῇ ἀγά-
nem, patientiam, Persecutiones, passio-

πῃ, τῇ ὑπομονῇ, τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμα- (ιι)
nes, qualia mihi facta sunt † *in Antiochia, in Iconio, in Ly-*

§ Antiochiæ, Iconii,

σιν, οἷά μοι ἐγένετο ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, ἐν Λυ-
stris, quales persecutiones sustinui: & ex omnibus

‖ qui volunt

στροις, οἵους διωγμοὺς ὑπήνεγκα· καὶ ἐκ πάντων
me eripuit Dominus. Et omnes *autem* ‖ *volentes*

με ἐρρύσατο ὁ κύριος. καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες (ιιι)
piè vivere in Christo Iesu, persecutionem patientur.

* διώκω

εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, * διωχθήσονται.
Mali autem homines, & seductores, proficient

πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι, καὶ γόητες, προκόψουσιν (ιιιι)

† errantes, in errorem mittentes

ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι. σὺ
† *seducentes & seducti.* Tu

§ ab infantia

δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες, καὶ ἐπιστώθης, εἰδὼς
vero persiste in iis quæ didicisti, & credita sunt tibi, sciens

παρὰ τίνος ἔμαθες, καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ ἱε- (ιιιιι)
à quo didiceris, Et quia § *à puero* sa-

§ quæ possunt

ρὰ γράμματα οἶδας, τὰ δυνάμενά σε σοφίσαι
cras literas novisti, § *potentes te* ‖ *sapientē reddere*

‖ instruere

† quæ est

εἰς σωτηρίαν διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.
ad salutem, per fidem † *illam* in Christo Iesu.

‡ est

Omnis scriptura divinitus inspirata, & utilis ‡ ad (ιϛ)

πᾶσα γραφὴ θεόπνευστος, καὶ ὠφέλιμος πρὸς
docen-

† doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad erudiendum, ad arguendũ, ad corrigendum, ad erudiendum,

διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς ἐπανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ,

17 ἵνα perfectus sit Dei homo, ad omne opus bonum * condituſ. * instructus. *ἐξαρτύομαι

ἄρτιος ᾖ ὁ τοῦ θεοῦ ἄνθρωπος, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν * ἐξηρτισμένος.

CAP. IIII. δ'.

Teſtificor igitur ego coram Deo, &

1 Διαμαρτύρομαι οὖν ἐγὼ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, καὶ Domino noſtro Ieſu Chriſto, ‡ futuro iudicare vi- ‡ qui iudicaturus eſt

κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας uos & mortuos † feſtinatum apparitionem ipſius, & † & per aduentum

καὶ νεκροὺς κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, καὶ τὴν regnum eius: Prædica verbum, in-

2 βασιλείαν αὐτοῦ· κήρυξον τὸν λόγον, ἐπίſta * tempeſtiuè, intempeſtiuè: argue, increpa, * opportunè, importunè: patientia

στηθι εὐκαίρως, ἀκαίρως· ἔλεγξον, ἐπιτίμησον, obſecra in omni ‖ longanimitate, & doctri-

παρακάλεσον ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ, καὶ διδα- na. Erit enim tempus, cùm ſanam doctri-

3 χῇ. ἔσται γὰρ καιρὸς, ὅτε τῆς ὑγιαινούσης διδασ- nam non ſuſtinebunt, ſed † ſecundùm deſide- † ad

καλίας οὐκ * ἀνέξονται, ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐπιθυ- ria * propria ſibiipſis coaceruabunt magi- * ἀνέχομαι

μίας τὰς ἰδίας ἑαυτοῖς ἐπισωρεύσουσι διδασκά- ſtros, prurientes ‡ auditum. Et à quidem ‡ auribus,

4 λους * κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν, καὶ ἀπὸ μὲν τῆς * κνήθομαι veritate auditum auertent, ad autem

ἀληθείας τὴν ἀκοὴν ἀποστρέψουσιν, ἐπὶ δὲ τοὺς fabulas conuertentur. Tu verò vigila in omni-

5 μύθους ἐκτραπήσονται. σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶ- bus, § mala patere, opus fac Euangeliſtæ, § labora,

σι, κακοπάθησον, ἔργον ποίησον εὐαγγελιστοῦ,

ministerium suum *implesum reddite, Ego enim
τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον. ἐγὼ γὰρ
iam delibor, & tempus meæ resolutionis
ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως
instat. Certamen † pulchrum certaui,
ἐφέστηκε. τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγώνισμαι,
cursum consummaui, fidem seruaui.
τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα.
† Reliquum, reposita est mihi iustitiæ coro-
λοιπόν, ἀπόκειταί μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφα-
na, quam reddet mihi Dominus in illa die,
νος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ,
iustus iudex. non solùm autem mihi, sed & omni-
ὁ δίκαιος κριτής. οὐ μόνον δὲ ἐμοὶ, ἀλλὰ καὶ πᾶ-
bus diligentibus apparitionem eius.
σι τοῖς ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ.
‡ Festina ‡ Studè venire ad me citò. De-
σπούδασον ἐλθεῖν πρός με ταχέως. Δη-
mas enim me reliquit, diligens § nunc
μᾶς γάρ με ἐγκατέλιπεν, ἀγαπήσας νῦν
seculum, & abiit in Thessalonicam, Cres-
αἰῶνα, καὶ ἐπορεύθη εἰς Θεσσαλονίκην, Κρίσ-
cens in Galatiam, Titus in Dalmatiam.
κης εἰς Γαλατίαν, Τίτος εἰς Δαλματίαν.
Lucas est solus mecum. Marcum * assu-
Λουκᾶς ἐστι μόνος μετ' ἐμοῦ. Μᾶρκον ἀναλα-
mens, adduc cum teipso: est enim mihi vtilis
βὼν, ἄγαγε μετὰ σεαυτοῦ· ἔστι γάρ μοι εὔχρηστος
in ministerium. Tychicum autem misi in E-
εἰς διακονίαν. Τυχικὸν δὲ ἀπέστειλα εἰς Ἔ-
phesum. Penulam quam reliqui in Troade
φεσον. τὸν φελόνην ὃν ἀπέλιπον ἐν Τρῳάδι
apud Carpum, veniens affer, & libros,
παρὰ Κάρπῳ, ἐρχόμενος φέρε, καὶ τὰ βιβλία
maximè † membranas. Alexander æra-
μάλιστα τὰς μεμβράνας. Ἀλέξανδρος ὁ χαλ-

χεὺς

rius multa mihi mala ostendit. reddet illi
κεις πολλά μοι κακὰ ἐνεδείξατο. ἀποδῴη αὐτῷ
Dominus secundùm opera eius: Quem & tu *obser- * deuita
15 ὁ κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ· ὃν καὶ σὺ φυλάσ-
ua: valdè enim restitit nostris verbis.
σου· λίαν γὰρ ἀντέστη τοῖς ἡμετέροις λόγοις.
In prima mea defensione nemo mihi ad-
16 Ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπολογίᾳ οὐδείς μοι συμ-
fuit, sed omnes me dereliquerunt:
παρεγένετο, ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον·
non illis imputetur: At Dominus ‡mihi asti- ‡ autem
17 μὴ αὐτοῖς *λογισθείη. ὁ δὲ κύριός μοι παρέ- * λογίζο-
tit, & conforrauit me. vt per me prædica- μαι
στη, καὶ ἐνεδυνάμωσέ με, ἵνα δι' ἐμοῦ τὸ κήρυγ-
tio ‡ *plenè percipiatur*, & audiant omnes Gen- ‡ impleatur,
μα πληροφορηθῇ, καὶ ἀκούσῃ πάντα τὰ ἔθ-
tes: & *ereptus sum de ore leonis. ‡Et e- * liberatus
18 νη· καὶ ἐρρύσθην ἐκ στόματος λέοντος. καὶ ῥύ- ‡ Liberauit
ripiet me Dominus ab omni opere malo, & * ῥύσεται
σεταί με ὁ κύριος ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ, καὶ
†seruabit in regnum suum cæleste. † saluum
σώσει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον.
faciet
cui gloria in secula seculorum. Amen.
ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.
Salutа Priscillam & Aquilam, & Onesi-
19 Ἄσπασαι Πρίσκιλλαν καὶ Ἀκύλαν, καὶ Ὀνησι-
phori domum. Erastus remansit *in Corintho: Tro- * Corinthi
20 φόρου οἶκον. Ἔραστος ἔμεινεν ἐν Κορίνθῳ· Τρό-
phimum autē reliqui ‡ *in Mileto* infirmum. Fe- ‡ Miletō
21 φιμον δὲ ἀπέλιπον ἐν Μιλήτῳ ἀσθενοῦντα. σπού-
stina ante hyemem venire. Salutant te Eubu-
δασον πρὸ χειμῶνος ἐλθεῖν. ἀσπάζεταί σε Εὐβού-
lus, & Pudens, & Linus, & Claudia, & fra-
λος, καὶ Πούδης, καὶ Λῖνος, καὶ Κλαυδία, καὶ οἱ ἀδελφ-
tres omnes. Dominus Iesus Christus cum spi-
φοὶ πάντες. ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τοῦ πνεύ-

ritu tuo. gratia vobiscum. Amen.

ματός σου. ἡ χάρις μετ' ὑμῶν. ἀμήν.

Ad Timotheum secunda, Ephesiorum Ecclesiæ

Πρὸς τιμόθεον δευτέρα, τ ἐφεσίων ἐκκλησίας

primùm Episcopum ordinatum, scripta est à

πρώτου ἐπισκοπον χειροτονηθεῖσα, ἐγράφη ἀπὸ

Roma, cùm ex secundo sisteretur Pau-

ρώμης, ὅτε ἐκ δευτέρου παρέστη παῦ-

lus Cæsari Neroni.

λος τῷ καίσαρι νέρωνι.

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD TITVM
ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ

Epistola.

ἐπιστολή.

CAPVT PRIMVM. Κεφ. α'.

PAVLVS seruus Dei, Apostolus autē

ΠΑΥΛΟΣ δοῦλος θεοῦ, ἀπόστολος δὲ

Iesu Christi, secūdùm fidem electorum Dei,

ἰησοῦ χριστοῦ, κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν θεοῦ,

& agnitionem veritatis quæ *secūdùm pie-

καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας τῆς κατ' εὐ-

tatem. In spem vitæ æternæ, quam promi-

σέβειαν, ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου, ἣν ἐπηγ-

sit ‡ *expers mendacij* Deus, ante tempora secularia.

γείλατο ὁ ἀψευδὴς θεὸς πρὸ χρόνων αἰωνίων.

Manifestauit autem tēporibus ‡ *propria* verbum suum,

ἐφανέρωσε δὲ καιροῖς ἰδίοις τὸν λόγον αὐτοῦ,

ἐν κη-

* al. est

‡ qui non mentitur

‡ sibi

in prædicatione † *quam creditam habeo* ego secundùm præceptum
ἐν κηρύγματι ὃ ἐπιστεύθην ἐγὼ κατ' ἐπιταγὴν
saluatoris nostri Dei Tito * *germano* filio secun-
4 τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ. Τίτῳ γνησίῳ τέκνῳ κα-
dùm cõmunem fidem, gratia, *misericordia*, ‡ pax à Deo
τὰ κοινὴν πίστιν, χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ
patre, & *Domino* Iesu Christo saluatore nostro.
πατρὸς, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν.
Huius § gratia reliqui te * *in Creta*, vt
5 τούτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν Κρήτῃ, ἵνα τὰ
‡ *reliqua* corrigas, & constituas per † *ciui-*
λείποντα ἐπιδιορθώσῃ, καὶ καταστήσῃς κατὰ πό-
tatem presbyteros, sicut * ego tibi ‡ *mandaui*. Si
6 λιν πρεσβυτέρους, ὡς ἐγώ σοι διεταξάμην. Εἴ
quis est § *inculpatus*, vnius vxoris vir, filios
τίς ἐστιν ἀνέγκλητος, μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ, τέκνα
habens fideles, non in accusatione luxuriæ, aut non sub-
ἔχων πιστὰ, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας, ἢ ἀνυπο-
ditos. Oportet enim episcopum * *inculpatum* es-
7 τακτα. Δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶ-
se, sicut Dei dispensatorem, non ‖ *arrogantem*, non iracundum,
ναι, ὡς θεοῦ οἰκονόμον, μὴ αὐθάδη, μὴ ὀργίλον,
non vinolentum, non percussorem, non turpis lucri cupidum:
μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ
Sed hospitalem, † *boni amantem*, sobrium, iu-
8 ἀλλὰ φιλόξενον, φιλάγαθον, σώφρονα, δί-
stum, sanctum, continentem: * *Tenacem sui* qui secundùm
9 καιον, ὅσιον, ἐγκρατῆ· ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ
doctrinam ‡ *fidelis sermonis*, vt potens sit &
τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ
exhortari in doctrina sana,
παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαινούσῃ,
§ & *contradicentes* arguere. Sunt enim mul-
10 καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν. Εἰσὶ γὰρ πολ-
ti * & inobedientes, vaniloqui, & ‡ *mentium deceptores*,
λοὶ καὶ ἀνυπότακτοι, ματαιολόγοι, καὶ φρεναπα-

† quæ credita est mihi
* dilecto
‡ & pax
§ tui
* Cretæ
‖ ea quæ desunt
† ciuitates
* disposui.
‡ & mandaui
§ sine crimine,
* sine crimine
‖ superbũ.
† benignũ
* Amplectentem
‡ est, fidelem sermonem,
§ eos qui contradicunt
* etiam
‖ seductores,

† qui sunt de * redarguit.

res, maximè † illi ex circumcisione: Quos oportet * con-
ταις, μάλιστα ⸂οἱ⸃ ἐκ περιτομῆς· οὓς δεῖ ἐπι-

‖ obturare: qui vniuersas domos subuertunt, do-
στομίζειν· οἵτινες ὅλους οἴκους ἀνατρέπουσι, διδά-
ctrinæ quæ non oportet, turpis lucri gratia. Dixit
σκοντες ἃ μὴ δεῖ, αἰσχροῦ κέρδους χάριν. Εἶπέ ‖
quidã ex illis proprius ipsorum propheta, Cretenses semper
τις ἐξ αὐτῶν ἴδιος αὐτῶν προφήτης, Κρῆτες ἀεὶ
mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri. Testi-
ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί. ἡ μαρ- ‖
monium hoc est verum. ob quam causam increpa il-
τυρία αὕτη ἐστὶν ἀληθής· δι' ἣν αἰτίαν ἔλεγχε αὐ-

§ durè, los † *prætiè*, vt sani sint in fide: Non
τοὺς ἀποτόμως, ἵνα ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίστει· μὴ
intendentes Iudaïcis fabulis, & mandatis ho-
προσέχοντες ἰουδαϊκοῖς μύθοις, καὶ ἐντολαῖς ἀν-

§ se à veritate.

minum auersantium † *veritatem*. Omnia
θρώπων ἀποστρεφομένων τὴν ἀλήθειαν. πάντα ‖

* coinquinatis autem ‖ est † inquinatæ

quidem munda mundis: * *at polluris* & infidelibus nihil ‖ mundum, sed † *polluta* sunt eorum
μὲν καθαρὰ τοῖς καθαροῖς· τοῖς δὲ μεμιασμένοις καὶ
& mens & conscientia. Deum confitentur * nos-
ἀπίστοις οὐδὲν καθαρόν, ἀλλὰ * μεμίανται αὐτῶν
se

* μιαίνω

§ factis autem § cùm sint * ἀρνέω

se, † *at operibus* negant, § abominati *existentes*, &
καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ συνείδησις. θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέ- ‖
incredibiles, & ad omne opus bonum reprobi.
ναι, τοῖς δὲ ἔργοις * ἀρνοῦνται, βδελυκτοὶ ὄντες καὶ
ἀπειθεῖς, καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι.

CAP. II. β'.

Tu autẽ loquere quæ decent sanam doctri-
Σὺ δὲ λάλει ἃ πρέπει τῇ ὑγιαινούσῃ διδασ- ‖

§ vt sobrij sint, pudici, § sani in

nam: Senes † *sobrios esse*, honestos, pru-
καλίᾳ· πρεσβύτας νηφαλίους εἶναι, σεμνούς, σω- ‖
dentes, § *sanæ* fide, * dilectione,
φρονας, ὑγιαίνοντας τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ

ὑπο-

patientia. Anus similiter in habi-
3 ὑπομονῇ. πρεσβύτιδας ὡσαύτως ἐν καταστή-
tu ‖*sancte decentes*, non †*calumniatrices*, non vino multo ‖ sancto, †criminatrices,
ματι ἱεροπρεπεῖς, μὴ διαβόλους, μὴ οἴνῳ πολλῷ
seruientes, bene docentes: Vt prudentiam
4 *δεδουλωμένας, καλοδιδασκάλους· ἵνα σωφρο- * δουλόω
doceant adolescentulas, *virorum amantes esse, filiorum amantes.* * vt viros
νίζωσι τὰς νέας, φιλάνδρους εἶναι, φιλοτέκνους, suos amẽt, filios suos
‡Sobrias, castas, §*domi manentes*, *bonas*, subdi- diligant.
5 σώφρονας, ἁγνάς, οἰκουργούς, ἀγαθάς, ὑποτασ- § Prudentes,
tas *propriis viris, vt non verbum Dei ‡ domus
σομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ curam habentes, benignas, * suis
blasphemetur. Iuuenes similiter hor-
6 βλασφημῆται. τοὺς νεωτέρους ὡσαύτως πα-
tare ‖*temperantes esse. Circa omnia* teipsum †*præ-* ‖ vt sobrij sint.
7 ρακάλει σωφρονεῖν· περὶ πάντα σεαυτὸν παρέ-
bens exemplum *pulchrorum* operum, in doctrina, † præbe
bonorum
8 χόμενος τύπον καλῶν ἔργων, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ,
‡*integritatem*, *grauitatem*, *incorruptibilitatem*, Verbum sa- ‡ in integritate, in grauitate.
ἀδιαφθορίαν, σεμνότητα, ἀφθαρσίαν, λόγον ὑ-
num, irreprehensibile, vt is qui ex aduerso §*erubescat*, § est, ve-
γιῆ, ἀκατάγνωστον, ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπῇ, reatur,
nihil habens de nobis dicere malum Seruos *pro- * suis
9 μηδὲν ἔχων περὶ ἡμῶν λέγειν φαῦλον. δούλους ἰ-
priis dominis §*subiici*, in omnibus *beneplacentes* § subditos esse,
δίοις δεσπόταις ὑποτάσσεσθαι, ἐν πᾶσιν εὐαρέστους
esse, non contradicentes, non fraudantes: sed
10 εἶναι, μὴ ἀντιλέγοντας, μὴ νοσφιζομένους· ἀλλὰ
fidem †*omnem* ostendentes bonam, vt do- † in omnibus
πίστιν πᾶσαν ἐνδεικνυμένους ἀγαθήν, ἵνα τὴν διδασ-
ctrinam saluatoris nostri Dei ornent in omnibus.
καλίαν τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ κοσμῶσιν ἐν πᾶσιν.
Apparuit enim gratia Dei, *saluifera omnibus ho- * saluatoris nostri
11 ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀν-
minibus, Erudiens nos, vt abnegantes
12 θρώποις, παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν

‖ seculária impietatem, & ‖ mundana desideria, sobriè,
ἀσέβειαν, καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως,
‖ hoc & iustè, & piè viuamus in ‖ nunc seculo,
καὶ δικαίως, καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι,
* aduen- Expectantes beatam spem, & * appari-
tum. προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφα-
tionem gloriæ magni Dei, & saluatoris nostri Iesu
νείαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου θεοῦ, καὶ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ
Christi: Qui dedit semetipsum pro nobis, vt redi-
Χριστοῦ. ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώ-
meret nos ab omni iniquitate, & mundaret sibi
σηται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας, καὶ καθαρίσῃ ἑαυ-
‖ acceptabilem sectatorem bonorum ipsi populum ‖ peculiarem, zelatorem pulchrorum operum.
τῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων.
Hæc loquere, & exhortare, & argue cum om-
Ταῦτα λάλει, καὶ παρακάλει, καὶ ἔλεγχε μετὰ πά-
ni imperio. nemo te contemnat.
σης ἐπιταγῆς. μηδείς σου καταφρονείτω.

CAP. III. γ'.

* subditos esse, Admone illos principatibus & potestatibus * subdi-
Ὑπομίμνησκε αὐτοὺς ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑπο-
† dicto obedire. ταγῆναι, † obtemperare, ad omne opus bonum
τάσσεσθαι, πειθάρχειν, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν
‖ non litigiosos, paratos esse. Neminem blasphemare, ‖ à pugna alienos
ἑτοίμους εἶναι. μηδένα βλασφημεῖν, ἀμάχους
‖ sed esse, ‖ modestos, omnem ostendentes mansuetudinem
εἶναι, ἐπιεικεῖς, πᾶσαν ἐνδεικνυμένους πραότητα
ad omnes homines. Eramus enim aliquando &
πρὸς πάντας ἀνθρώπους. ἦμεν γάρ ποτε καὶ
nos insipientes, incredduli, errantes, seruientes
ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, δουλεύοντες
desideriis, & voluptatibus variis, in malitia & inui-
ἐπιθυμίαις, καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις, ἐν κακίᾳ καὶ φθό-
‖ inuicem. dia agentes, odibiles, odientes ‖ aly alios.
νῳ διάγοντες, στυγητοὶ, μισοῦντες ἀλλήλους.

οτε

Cùm autem benignitas & humanitas apparuit
4 ὅτε δὲ ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία * ἐπεφάνη
saluatoris nostri Dei. Non ex operibus † quæ in insti-
τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιο-
5 tia, quæ fecimus nos, sed secundùm suam miseri-
σύνῃ, ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔ-
cordiam † seruauit nos, per lauacrum regenera-tionis, & * saluos fe-
λεον ἔσωσεν ἡμᾶς, διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ cit
renouationis Spiritus sancti, Quem effudit in
6 ἀνακαινώσεως πνεύματος ἁγίου, οὗ * ἐξέχεεν ἐφ'
nos abundè, per Iesum Christum saluatorem no-
ἡμᾶς πλουσίως, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡ-
strum: Vt iustificati ipsius gratia, hære-
7 μῶν· ἵνα δικαιωθέντες τῇ ἐκείνου χάριτι, κληρο-
des simus secundùm spem vitæ æternæ. Fidelis
8 νόμοι γενώμεθα κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου. πιστὸς ὁ
sermo ‡: & de his volo te confirmare, vt ‡ est:
λόγος· καὶ περὶ τούτων βούλομαί σε διαβεβαιοῦσθαι, ἵνα
curent § pulchris operibus * præstare credenti
§ bonis * præesse
φροντίζωσι καλῶν ἔργων * προΐστασθαι οἱ πεπιστευ-
Deo. hæc sunt § pulchra & vtilia ho-qui cre-
κότες θεῷ. ταῦτά ἐστι τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀν- dunt
minibus. Stultas autem quæstiones, & genealogias, & * προΐσ-
θρώποις. μωρὰς δὲ ζητήσεις, καὶ γενεαλογίας, καὶ μι
9 ἔριδας, καὶ μάχας νομικὰς περιΐστασο· εἰσὶ γὰρ ἀνωφε- ‖ bona
cõtentiones, & pugnas † legales exhibe. sunt enim inuti- † legis de-
les, & vanæ. Hæreticum hominem post vnam & uita:
10 λεις, καὶ ματαιοι. αἱρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ
secundam * admonitionem deuita: Sciens quia subuersus est * correc-
11 δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ· εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται tionem
* huiusmodi, & § peccat, existens sponte condemnatus. Cùm † qui est
12 ὁ τοιοῦτος, καὶ ἁμαρτάνει ὢν αὐτοκατάκριτος. ὅταν § delin-
mittam Artemam ad te, aut Tychicum, festina ve- quit, cùm
πέμψω Ἀρτεμᾶν πρός σε, ἢ Τυχικόν, σπούδασον ἐλ- sit proprio iudicio
nire ad me in Nicopolim: ibi enim statui hyema-
θεῖν πρός με εἰς Νικόπολιν· ἐκεῖ γὰρ κέκρικα παρα-

ze. Zenam legisperitum, & Apollo solicitè
μάσαν. ζηναῦν τὸν νομικὸν, καὶ ἀπολλὼ σπουδαίως
præmitte, vt nihil illis desit. Dis-
[a] μαθάνω προπεμψον, ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπῃ. * μανθανέ-
[a] bonis cant autẽ & nostri * pulchra operibus ‖ præstare ad
‖ præesse ωσιν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι καλῶν ἔργων προΐστασθαι εἰς τὰς
necessarios vsus, vt non sint infructuosi. Salu-
ἀναγκαίας χρείας, ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι. ἀσπά-
[?] sunt tant te qui cum me † omnes. saluta * aman-
[*] eos qui amant ζονταί σε οἱ μετ' ἐμοῦ πάντες. ἄσπασαι τοὺς φιλοῦν-
[*] Dei tes nos in fide. gratia ‡ eum omnibus vobis. amen.
τας ἡμᾶς ἐν πίστει. ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν.

Ad Titum Cretensium ecclesiæ primum episco-
Πρὸς Τίτον τῆς Κρητῶν ἐκκλησίας πρῶτον ἐπίσκο-
pum ordinatum, scripta est à Nicopo-
πον χειροτονηθέντα, ἐγράφη ἀπὸ Νικοπό-
li Macedoniæ.
λεως τῆς μακεδονίας.

SANCTI PAVLI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD PHILEMONEM
ΠΡΟΣ ΦΙΛΗΜΟΝΑ

Epistola.
Ἐπιστολή.

CAPVT VNICVM.

ΠΑΥΛΟΣ δέσμιος χριστοῦ ἰησοῦ, καὶ
PAVLVS vinctus Christi Iesu, &
Timotheus frater, Philemoni di-
τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς, φιλήμονι τῷ ἀγα-
πητῷ,

Ieſto, & § *cooperanti* noſtro: Et Apphiæ * *dilectæ*, & Archippo commilitoni noſtro, & illi quę
2 πιστῷ, καὶ συνεργῷ ἡμῶν· καὶ ἀπφίᾳ τῇ ἀγαπητῇ, καὶ Ἀρχίππῳ τῷ συστρατιώτῃ ἡμῶν, καὶ τῇ
† *apud domum tuam* eccleſiæ: Gratia vobis, & pax
3 κατ' οἶκόν σου ἐκκλησίᾳ· χάρις ὑμῖν, καὶ εἰρήνη
à Deo patre noſtro, & Domino Ieſu Chriſto. Gra-
4 ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εὐ-
tias ago Deo meo, ſemper memoriam tui fa-
χαριστῶ τῷ θεῷ μου, πάντοτε μνείαν σου ποιού-
ciens in orationibus meis: Audiens tuam
5 μενος ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου· ἀκούων σου τὴν
charitatem, & fidem, quam habes † *ad Dominum Ie-*
ἀγάπην, καὶ τὴν πίστιν, ἣν ἔχεις πρὸς τὸν κύριον Ἰη-
ſum, & in omnes ſanctos: Vt communi-
6 σοῦν, καὶ εἰς πάντας τοὺς ἁγίους· ὅπως ἡ κοινω-
catio fidei tuæ * *efficax* fiat in agnitione
νία τῆς πίστεώς σου ἐνεργὴς γένηται ἐν ἐπιγνώσει
omnis operis boni † *in vobis in* § *Chriſtum Ieſum*.
παντὸς ἔργου ἀγαθοῦ τοῦ ἐν ὑμῖν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν.
Gaudium enim *habemus multum*, & conſolationem in
7 χαρὰν γὰρ ἔσχομεν πολλὴν, καὶ παράκλησιν ἐπὶ
charitate tua, quia viſcera ſanctorum requie-
τῇ ἀγάπῃ σου, ὅτι τὰ σπλάγχνα τῶν ἁγίων ἀναπε-
uerunt per te, frater. § *Ideo* multam in Chriſto
8 παύται διὰ σοῦ, ἀδελφέ. διὸ πολλὴν ἐν Χριστῷ
† *libertatem* habens * *imperare* tibi § *decens*: Propter
9 παρρησίαν ἔχων ἐπιτάσσειν σοι τὸ ἀνῆκον. διὰ τὴν
charitatem magis obſecro, § talis *exiſtens*, vt
ἀγάπην μᾶλλον παρακαλῶ, τοιοῦτος ὢν, ὡς
Paulus ſenex, nunc autẽ & vinctus Ieſu Chri-
Παῦλος πρεσβύτης, νυνὶ δὲ καὶ δέσμιος Ἰησοῦ Χρι-
ſti. Obſecro te pro meo filio, q̃ ein ge-
10 στοῦ. παρακαλῶ σε περὶ τοῦ ἐμοῦ, τέκνου, ὃν ἐγέν-
nui in vinculis meis, * *Oneſimum*: ‖ *Illum* aliquando
11 νησα ἐν τοῖς δεσμοῖς μου, Ὀνήσιμον· τὸν ποτὲ

* *dilectæ*: § adiutrici * ſorori chariſſimæ. § in domo tua eſt † in Domino Ieſu * euidens § quod eſt § Chriſto Ieſu. * magnum habui * *dilectorum* ¶ Propter quod ¶ fiduciam * imperãdi † quod ad rem pertinet: § cùm ſit * Oneſimo: ‖ qui

† inutilis fuit, * & ‖ vtilis: ‡ tibi ☆ vt ¶ mecum

tibi † *inutilem*, ‖ nunc autem ‡ tibi & mihi ☆ *vtilem*: Quem
σοι ἀχρηστον, νυνὶ δέ σοι καὶ ἐμοὶ εὐχρηστον· ὃν 12
remitto ‡. tu autem illum, * *id est* mea viscera
ἀνέπεμψα. σὺ δὲ αὐτὸν, τοῦτ' ἔστι τὰ ἐμὰ σπλάγ-
suscipe, suscipe: Quem ego volueram ¶ *apud*
χνα, πρόσλαβοῦ· ὃν ἐγὼ ἐβουλόμην πρὸς 13
meipsum detinere, vt pro te ministraret mihi in
ἐμαυτὸν κατέχειν, ἵνα ὑπὲρ σοῦ μοι διακονῇ ἐν τοῖς
vinculis Euangelij: Sine autem † *tua sententia*
δεσμοῖς τοῦ εὐαγγελίου· χωρὶς δὲ τῆς σῆς γνώμης 14
nihil volui facere, vt ne velut *secundum necessi-*
οὐδὲν ἠθέλησα ποιῆσαι, ἵνα μὴ ὡς κατὰ ἀνάγ-
tatem bonum tuum esset, sed ‡ *secundùm spontaneum*. Forsi-
κην τὸ ἀγαθόν σου ᾖ, ἀλλὰ κατὰ ἑκούσιον. Τάχα 15
tan enim ‡ *propter hoc* discessit ad horam *, vt æter-
γὰρ διὰ τοῦτο * ἐχωρίσθη πρὸς ὥραν, ἵνα αἰώ-
num illum reciperes: Non iam vt seruum, sed ‡ *su-*
νιον αὐτὸν ἀπέχῃς· οὐκέτι ὡς δοῦλον, ἀλλ' ὑπὲρ 16
pra quam seruum. frattem † *dilectum*, maximè mihi, quan-
δοῦλον, ἀδελφὸν ἀγαπητὸν, μάλιστα ἐμοὶ, πό-
to autem magis tibi, & in carne, & in Domino? Si
σῳ δὲ μᾶλλόν σοι, καὶ ἐν σαρκὶ, καὶ ἐν κυρίῳ; Εἰ 17
ergo me habes * *communionem*, suscipe illum sicut me.
οὖν ἐμὲ ἔχεις κοινωνὸν, πρόσλαβοῦ αὐτὸν ὡς ἐμέ.
Si autem aliquid nocuit tibi, aut debet, hoc mihi impu-
Εἰ δέ τι ἠδίκησέ σε, ἢ ὀφείλει, τοῦτο ἐμοὶ ἐλλο- 18
ta. Ego Paulus scripsi mea manu: ego
γᾶ. ἐγὼ Παῦλος ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρί· ἐγὼ 19
‡ reddam: * *dependam*: vt non dicam tibi, quòd & teipsum mihi
ἀποτίσω· ἵνα μὴ λέγω σοι, ὅτι καὶ σεαυτόν μοι
addebes. Ita, frater: Ego te fru-
προσοφείλεις. ναί, ἀδελφέ· ἐγώ σου * ὀνί- 20
* ὄνημι ar in Domino: refice mea viscera
μην ἐν κυρίῳ· ἀνάπαυσόν μου τὰ σπλάγχνα
‡ Confidēs in Domino. ‡ *Confisus assultationi tuæ* scripsi tibi,
ἐν κυρίῳ. πεποιθὼς τῇ ὑπακοῇ σου ἔγραψά σοι, 21
obediēti-a tua
εἰδὼς

sciens quoniã & super ſquod dico, facies. Simul autẽ & † id
22 Εἰδὼς ὅτι καὶ ὑπὲρ ὃ λέγω, ποιήσεις. ἅμα δὲ καὶ
para mihi hoſpitium: ‡ſpero enim quod per ora- ‡ nam
ἑτοίμαζέ μοι ξενίαν· ἐλπίζω γὰρ ὅτι διὰ τῶν προσ-
tiones veſtras ‡ donabor vobis. Salutant ‡ donari
23 ευχῶν ὑμῶν χαρισθήσομαι ὑμῖν. ἀσπάζονται
te Epaphras concaptivus meus in Chriſto Ieſu. * χαρίζε-
σε Ἐπαφρᾶς ὁ συναιχμάλωτός μου ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. μαι
Marcus, Ariſtarchus, Demas, ‡ Lucas, * cooperantes ‡ & * adiutores
24 Μᾶρκος, Ἀρίσταρχος, Δημᾶς, Λουκᾶς, οἱ συνεργοί
mei. Gratia Domini noſtri Ieſu Chriſti cum
25 μου. ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ
ſpiritu veſtro. Amen.
πνεύματος ὑμῶν. ἀμήν.

Ad Philemonem ſcripta eſt à Roma per
Πρὸς Φιλήμονα ἐγράφη ἀπὸ Ῥώμης διὰ
Oneſimum ſervum.
Ὀνησίμου οἰκέτου.

SANCTI PAVLI
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ
AD HEBRÆOS
ΠΡΟΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ

Epiſtola.
Ἐπιστολή.

CAPVT PRIMVM. Κεφ. α'.

MVLTIFARIAM * & *multimode* * multifariam
1 ΠΟΛΥΜΕΡΩΣ καὶ πολυτρόπως modis
olim Deus ‡ locutus patribus ‡ loquens
πάλαι ὁ θεὸς λαλήσας τοῖς πατράσιν

¶ Nouissimè in Prophetis, ¶ *In vltimis* diebus
ἐν τοῖς προφήταις, ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν
† cōstituit istis locutus est nobis in filio, quem † *posuit* hæredem
τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῷ, ὃν ἔθηκε κληρονόμον
vniuersorū, per quem & secula fecit: Qui
μον πάντων, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν· ὃς
* cùm sit ‡ figura *existens* splendor gloriæ, & ‡ *character*
ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτὴρ τῆς
substantiæ eius, portánique omnia ver-
ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥη-
bo virtutis suæ, *per seipsum* purgationem
ματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, δι' ἑαυτοῦ καθαρισμὸν
§ sedet ad dexteram faciens peccatorum *nostrorum*, § *sedit in dex-*
ποιησάμενος τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἐκάθισεν ἐν δε-
tera chroni maiestatis in excelsis:
ξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν ὑψηλοῖς·
* melior Tanto * *præstantior* effectus angelis, quantò
τοσούτῳ κρείττων γενόμενος τῶν ἀγγέλων, ὅσῳ
differentius præ illis hæreditauit
* κληρονομέω * διαφορώτερον παρ' αὐτοὺς * κεκληρονόμηκεν
nomen. Cui enim dixit aliquando angelorum, Filius meus
ὄνομα. τίνι γὰρ εἶπέ ποτε τῶν ἀγγέλων, υἱός μου
es tu, ego hodie genui te? & rursum, Ego
* γεννάω εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον * γεγέννηκά σε; καὶ πάλιν, ἐγὼ
ero illi in patrem, & ipse erit mihi in filium?
ἔσομαι αὐτῷ εἰς πατέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς υἱόν;
¶ Et ¶ Cùm *autem* iterum introducit primogenitum in
ὅταν δὲ πάλιν εἰσαγάγῃ τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν
† orbem terræ. † *habitatam*, dicit, Et adorent eum om-
οἰκουμένην, λέγει, καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῷ πάν-
nes angeli Dei. Et ad quidem angelos di-
τες ἄγγελοι θεοῦ. καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέ-
‡ Qui facit cit, * *Faciens* angelos suos spiritus, &
γει, ὁ ποιῶν τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ πνεύματα, καὶ τοὺς
ministros suos, ignis flammam. Ad autem
λειτουργοὺς αὐτοῦ πυρὸς φλόγα. πρὸς δὲ τὸν υἱόν,

filium, thronus tuus, Deus, in ſeculum ſeculi:
υἱόν, ὁ θρόνος σου, ὁ θεὸς, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος·
virga § rectitudinis virga regni tui.
ῥάβδος εὐθύτητος ἡ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου.
Dilexiſti iuſtitiam, & odiſti iniquitatem:
9 ἠγάπησας δικαιοσύνην, καὶ ἐμίσησας ἀνομίαν·
§ propter hoc vnxit te Deus, Deus tuus *oleum exultationis
διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε ὁ θεὸς, ὁ θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως
§ propterea * oleo
præ participibus tuis. Et, Tu † per
παρὰ τοὺς μετόχους σου. καὶ, σὺ κατ' * χρίω
10 principia, Domine, terram fundaſti, & opera
ἀρχὰς, κύριε, τὴν γῆν ἐθεμελίωσας, καὶ ἔργα τῶν
† in principio.
manuum tuarum ſunt cæli. Ipſi peribunt,
11 χειρῶν σου εἰσὶν οἱ οὐρανοί. αὐτοὶ ἀπολοῦνται,
tu autem † permanes: & omnes vt veſtimentum vetera-
σὺ δὲ διαμένεις· καὶ πάντες ὡς ἱμάτιον παλαιω-
† permanebis: * περιβόλαιον
ſcent: Et velut amictum * implicabis eos,
θήσονται. καὶ ὡσεὶ περιβόλαιον * ἑλίξεις αὐτούς,
12 * mutabis
& mutabuntur: tu autem § ipſe es, & anni tui
* ἐλίξεις § idem
non deficient. Ad quem autem angelorum
13 οὐκ ἐκλείψουσι. πρὸς τίνα δὲ τῶν ἀγγέλων
dixit aliquando, Sede à dextris meis, quoadvſque ponam
εἴρηκέ ποτε, κάθου ἐκ δεξιῶν μου, ἕως ἂν θῶ * ἐχθρούς
inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum?
σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου;
Nonne omnes ſunt adminiſtratorij ſpiritus, in
14 οὐχὶ πάντες εἰσὶ λειτουργικὰ πνεύματα, εἰς
miniſterium miſſi propter § futuros § eos qui hæreditatē capient ſalutis?
διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας
hæreditare ſalutem?
κληρονομεῖν σωτηρίαν;

CAP. II. β'.

Propter * hoc oportet abundantiùs nos § adhibere
2 Διὰ τοῦτο δεῖ περισσοτέρως ἡμᾶς προσέχειν
* ea † ea quæ audiuimꝰ, obſeruare

audiuis, ne * quando pereffluamus. Si enim

τοῖς ἀκουσθεῖσι, μή ποτε * παρρυῶμεν. Εἰ γὰρ

‖ ille per angelos † dictus, sermo factus est firmus, &

ὁ δι' ἀγγέλων λαληθεὶς, λόγος ἐγένετο βέβαιος, καὶ

omnis * transgressio, & inobedientia accepit iustam merce-

πᾶσα παράβασις, καὶ παρακοὴ ἔλαβεν ἔνδικον μι-

dis retributionem: Quomodo nos effugiemus, ‡ tan-

σθαποδοσίαν· πῶς ἡμεῖς ἐκφευξόμεθα, τηλι-

tam § negligentes salutem? quæ * initium ‖ ac-

καύτης ἀμελήσαντες σωτηρίας; ἥτις ἀρχὴν λα-

cipiens enarrari per Dominum, ab † audientibus

βοῦσα λαλεῖσθαι διὰ τοῦ κυρίου, ὑπὸ τῶν ἀκουσάν-

in nos confirmata est: Contestan-

των εἰς ἡμᾶς * ἐβεβαιώθη· συνεπιμαρτυροῦν-

te Deo signifique & portentis, & variis vir-

τος τοῦ θεοῦ σημείοις τε καὶ τέρασι, καὶ ποικίλαις δυ-

tutibus, & Spiritus sancti distributionibus, secundùm

νάμεσι, καὶ πνεύματος ἁγίου μερισμοῖς, κατὰ τὴν

° Deus or- suam voluntatem. Non enim angelis subiecit * ha-

αὐτοῦ θέλησιν. Οὐ γὰρ ἀγγέλοις ὑπέταξε τὴν οἰ-

§ quo bitaram futuram, de ‡ qua loquimur. Te-

κουμένην τὴν μέλλουσαν, περὶ ἧς λαλοῦμεν. Διε-

§ in quodā loco status est autem ¶ alicubi quis, dicens, Quid est homo,

μαρτύρατο δέ που τις, λέγων, Τί ἐστιν ἄνθρωπος,

quòd memores eius, aut filius hominis, quoniam visi-

* μνημο- ὅτι * μιμνήσκῃ αὐτοῦ, ἢ υἱὸς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπισκέ-

νεύω * paulo minus ab * ἐλαττόω angelis: gloria & honore coronasti eum, &

πῃ αὐτόν; * ἠλάττωσας αὐτὸν βραχύ τι παρ' ἀγγέλους· δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας αὐτόν, καὶ

constituisti eum super opera manuum tuarum:

κατέστησας αὐτὸν ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου.

Omnia subiecisti sub pedibus eius. in

πάντα ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν ποδῶν αὐτοῦ. ἐν

§ eo quod sub- ‖ eniendo † subiecisse ei omnia, nihil dimisit ei

τῷ γὰρ ὑποτάξαι αὐτῷ τὰ πάντα, οὐδὲν ἀφῆκεν αὐτῷ

ἀνυ-

non subiectum. nunc autē necdum videmus eī omnia
αὐτοπαντον. νεῶ ὃ ὅπω ὁρῶμεν αὐτῷ τὰ πάντα
subiecta. Eum autē † *breue quid præ angelis minoratum*, videmus Iesum, propter pas-
ὑποτεταγμένα. τὸν δὲ βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένον, βλέπομεν Ἰησοῦν, διὰ τὸ πά-
sionem mortis, gloria & honore coronatum,
θημα τοῦ θανάτου, δόξῃ καὶ τιμῇ ἐστεφανωμένον,
vt gratia Dei pro omnibus gustaret mor-
ὅπως χάριτι θεοῦ ὑπὲρ παντὸς * γεύσηται θανά-
tem. Decebat enim eū, propter quem omnia, & per quē
του. ἔπρεπε γὰρ αὐτῷ, δι' ὃν τὰ πάντα, καὶ δι' οὗ
omnia, * multos filios in gloriam † *adducentem*,
τὰ πάντα, πολλοὺς υἱοὺς εἰς δόξαν ἀγαγόντα, τὸν
auctorem salutis eorum, per § *passiones*
ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας αὐτῶν, διὰ παθημάτων
consummare. Qui enim * *sanctificans & sanctificati*
τελειῶσαι. ὅ τε γὰρ ἁγιάζων καὶ οἱ ἁγιαζόμε-
ni, ex vno omnes. propter quam causam non confundi-
νοι, ἐξ ἑνὸς πάντες. δι' ἣν αἰτίαν οὐκ ἐπαισχύνε-
tur fratres eos vocare, Dicens, *Annuntiabo*
ται ἀδελφοὺς αὐτοὺς καλεῖν, λέγων, ἀπαγγελῶ
nomen tuum fratribus meis, in medio eccle-
τὸ ὄνομά σου τοῖς ἀδελφοῖς μου, ἐν μέσῳ ἐκκλη-
siæ laudabo te. Et iterum, Ego ero fidens
σίας ὑμνήσω σε. καὶ πάλιν, ἐγὼ ἔσομαι πεποιθὼς
in eum. & iterum, Ecce ego & pueri ‖, quos mihi ‖ mei,
ἐπ' αὐτῷ. καὶ πάλιν, ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδία, ἃ μοι
dedit Deus. Quia ergo pueri communicaue-
ἔδωκεν ὁ θεός. ἐπεὶ οὖν τὰ παιδία κεκοινώνη-
runt carni & sanguini, & ipse *consimiliter* partici-
κε σαρκὸς καὶ αἵματος, καὶ αὐτὸς παραπλησίως με-
pauit eisdem: vt per mortem † *aboleret*
τέσχε τῶν αὐτῶν, ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσῃ τὸν
robur habentem mortis, id est, diabolum:
τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τοῦτ' ἔστι, τὸν διάβολον.

* qui
† adduxerat,
§ passionē

* sanctificar, & qui sanctificātur,

† qui modico quam angeli minoratus est,

† destrueret eum qui habebat imperium

° eos qui
* ἀπαλλάττω
¶ totam vitam
§ Nusquã

Et liberaret *hos quicunque timore mortis
καὶ *ἀπαλλάξῃ τούτους ὅσοι φόβῳ θανάτου
per ¶ omnem vitam obnoxij erant seruituti. §Nõ enim
διὰ παντὸς τῆς ζωῆς ἔνοχοι ἦσαν δουλείας. οὐ γὰρ
videlicet angelos apprehendit, sed se-
δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρ-
men Abrahæ apprehendit. Vnde debuit
ματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται. ὅθεν ὤφειλε
per omnia fratribus similari, vt miseri-
κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι, ἵνα ἐλεή-
cors fieret, & fidelis Pontifex *ea qua* ad Deum,
μων γένηται, καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν θεὸν,
*vt repropitiaret delicta
§ eo
*ad expiandum peccata populi. In ¶quo
εἰς τὸ *ἱλάσκεσθαι τὰς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ. ἐν ᾧ
† & § potẽs est & eis qui tentantur
γὰρ πέπονθεν αὐτὸς *πειρασθείς, δύναται τοῖς πει-
* πειράζω
tatus auxiliari.
ραζομένοις βοηθῆσαι.

CAP. III. γ'.

OVnde, fratres sancti, vocationis *supercœlestis*
Ὅθεν, ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου
participes, considerate apostolum & pontificem
μέτοχοι, κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα
confessionis nostræ Iesum *Christum*, §*Fidelem existentem*
τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, πιστὸν ὄντα τῷ
§Qui fidelis est ei qui fecit
facienti illum, sicut & Moyses in omni domo e-
ποιήσαντι αὐτόν, ὡς καὶ Μωϋσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐ-
ius. Amplioris enim gloriæ iste præ Moyse dignus
τοῦ. πλείονος γὰρ δόξης οὗτος παρὰ Μωϋσῆν ἠ-
est habitus, quanto ampliorem honorem habet domus
ξίωται, καθ' ὅσον πλείονα τιμὴν ἔχει τοῦ οἴκου ὁ
* qui fabricauit
¶ fabricatur
§ qui autẽ creauit
* *construens* illam. Omnis namq; domus ¶ *construi-*
κατασκευάσας αὐτόν. πᾶς γὰρ οἶκος κατασκευά-
tur ab aliquo † *ac* omnia * *construens*,
ζεται ὑπό τινος. ὁ δὲ τὰ πάντα κατασκευάσας,
θεός.

Deus. ‖ Et Moyses quidē fidelis ‡in tota domo eius, ‡ est.
5 θεος. χ μωυσης μ πιστος ν ολω τω οικω αυτ, ‡ erat
famulus, in testimonium *dicendorum. *eorū quę
ως θεραπων, ις μρτυριον τ λαλητησομνων. dicenda erant:
Christus verò tāquā filius in domo sua, ‖ cuius domus su- ‖ quæ
6 χς ως υς δ τ οικον αυτ, ο οικος σ- mus nos, si fiduciam & †gloriationem † gloriam
μεν ημεις, εαν βεβαιαν τ παρρησιαν χ το καυχημα
spei vsque ad finem firmam retineamus.
της ελπιδος μεχρι τελους βεβαιαν κατασχωμεν.
Idco sicut dicit spiritus sanctus, Hodie * Quapro-
7 διο καθως λεγει το πνευμα το αγιον, σημερον pter
si vocem eius audieritis, ‖ Ne obdura- ‖ Nolite
8 εαν της φωνης αυτ ακουσητε, μη σκληρυνη- re obdurare
te corda vestra sicut in exacerbatione,
τε τας καρδιας υμων, ως ν τω παραπικρασμω,
secundùm diem tentationis in deserto,
κτ την ημεραν τ πειρασμ ν τη ερημω,
Vbi tentauerunt me patres vestri, probauc-
9 ου επειρασαν με (4) πατερες υμων, εδοκιμα-
runt me, & viderunt opera mea quadraginta annis.
σαν με, κ ειδον τα εργα μου τεσσαρακοντα ετη.
* Idcò infensus fui generationi huic, & dixi, * Propter
10 διο προσωχθισα τη γενεα εκεινη, κ ειπα, quod
Semper errant corde: ipsi autē non cognouerūt
αει * πλανωνται τη καρδια· αυτοι δ ουκ εγνωσαν * πλανάσθε
vias meas. * Vt iuraui in ira mea, Si * Quibus
11 τας οδους μου. ως ωμοσα ν τη οργη μου, ει
introibunt in requiem meam. Vi-
12 εισελευσονται εις την καταπαυσιν μου. βλε- dete, fratres, ‖ quando erit in aliquo vestrūm cor ‖ fortè sit
πετε, αδελφοι, μηποτε εσται εν τινι υμων καρδια malum, incredulitatis, †in discedere à Deo vi- † discedē-
πονηρα, απιστιας, ν τ αποστηναι απο θ ζων- uo. Sed adhortamini vosmetipsos per *vnumquemque * singulos
13 τος. αλλα παρακαλειτε εαυτους καθ εκαστην dies, donec

diem, *vsque quo* hodie cognominatur: vt non
ἡμέραν, ἀχρις οὗ τὸ σήμερον καλεῖται· ἵνα μὴ
‡ fallacia obduretur quis ex vobis † *deceptione* peccati.
σκληρυνθῇ τις ἐξ ὑμῶν ἀπάτῃ τῆς ἁμαρτίας.
‡ tamen Participes enim effecti sumus Christi. si ‡ *modò*
μέτοχοι γὰρ γεγόναμεν τοῦ Χριστοῦ, ἐάν περ τὴν
* eius initium substantiæ * vsque ad finem firmum
ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως μέχρι τέλους βεβαίαν
¶ Dum dicitur, retineamus: ¶ *In dicit*, Hodie si
κατάσχωμεν, ἐν τῷ λέγεσθαι, σήμερον ἐὰν τῆς ¶
† nolite obdurare vocem eius audieritis, † *ne obdurate* cor-
φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρ-
* illa da vestra, quēadmodū in * exacerbatione. Quidam
δίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ παραπικρασμῷ. τινὲς (16)
‡ vniuersi qui profecti sunt enim audientes exacerbauerunt, sed non ‡ *omnes*
γὰρ ἀκούσαντες παρεπίκραναν, ἀλλ' οὐ πάντες (4)
egressi ex Ægypto per Moysen. Quibus autē
ἐξελθόντες ἐξ Αἰγύπτου διὰ Μωϋσέως. τίσι δὲ (17)
§ illis qui peccauerunt, * cadauera prostrata sunt infensus est quadraginta annis? nonne ¶ *peccanti-*
προσώχθισε τεσσαράκοντα ἔτη; οὐχὶ τοῖς ἁμαρτή-
bus, quorum * *corpora ceciderunt* in deserto? Quibus autē
σασιν, ὧν τὰ κῶλα ἔπεσον ἐν τῇ ἐρήμῳ; τίσι δὲ (18)
iurauit non introire in requiem
* ὠμόσε μὴ εἰσελεύσεσθαι εἰς τὴν κατάπαυσιν
¶ nisi illis qui increduli fuerunt? ipsius, ¶ *si non incredulis?* Et videmus quia
αὐτοῦ, εἰ μὴ τοῖς ἀπειθήσασι; καὶ βλέπομεν ὅτι (19)
non potuerunt introire propter incredulitatem.
* δύναμαι οὐκ * ἠδυνήθησεν εἰσελθεῖν δι' ἀπιστίαν.

CAP. IIII. δ'.

° fortè Timeamus ergo ne °*quandoque* relicta
* φοβέωμαι Φοβηθῶμεν * οὖν μήποτε καταλειπομένης (1)
pollicitatione introeundi in requiem ex-
‡ deesse & nobis nūtiatum sit, ‡ ὑπαγγελίας εἰσελθεῖν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐ-
i*, existimetur aliquis ex vobis † *defici*. Etenim *sumus*
τοῦ, δόκῃ τις ἐξ ὑμῶν ὑστερηκέναι. καὶ γάρ ἐσμεν (2)

ἠυγ-

euangelizati, quemadmodum & † *illi*. sed non pro- † illis.
ἠυηγγελισμένοι, καθάπερ κἀκεῖνοι· ἀλλ' οὐκ ὠφέ-
fuit sermo auditus illis, non admi-
λησεν ὁ λόγος τῆς ἀκοῆς ἐκείνους, μὴ * συγκεκερα- * συγκε-
stis fidei † *audientibus*. Ingrediemur enim ράνημε-
μένους τῇ πίστει τοῖς ἀκούσασιν. Εἰσερχόμεθα γὰρ ‡ ex iis quę
3 εἰς τὴν κατάπαυσιν οἱ πιστεύσαντες, καθὼς εἴρη- audierunt.
in requiem, ‡ *credentes*, quemadmodum di- ‡ qui cre-
κεν, Ὡς ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου, Εἰ εἰσελεύσονται didimus,
xit, Sicut iurauí in ira mea, si introibunt
εἰς τὴν κατάπαυσίν μου· καίτοι τῶν ἔργων ἀπὸ κα- § ab insti-
in requiem meam: & quidem operibus § *à fun-* tutione
ταβολῆς κόσμου γενηθέντων. Εἴρηκε γάρ που *datione* mundi † *genitis*. Dixit enim *alicubi* † perfectis.
4 περὶ τῆς ἑβδόμης οὕτω, Καὶ κατέπαυσεν ὁ θεὸς ἐν ‡ in quodã
de § septima sic, Et requieuit Deus *in* § die
τῇ ἡμέρᾳ τῇ ἑβδόμῃ ἀπὸ πάντων τῶν ἔργων αὐτοῦ·
die septima ab omnibus operibus suis.
Et in isto rursum, Si introibunt in
5 καὶ ἐν τούτῳ πάλιν Εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν
requiem meam. Quoniam ergo supereſt quosdam
6 κατάπαυσίν μου. Ἐπεὶ οὖν ἀπολείπεται τινας
introire in illam, & ‖ *ipsi prius annuntiatione* ‖ ij quib⁹
εἰσελθεῖν εἰς αὐτὴν, καὶ οἱ πρότερον εὐαγγελι- prioribus
monit. non introierunt propter incredulitatẽ. Iterum quẽ- annuntia-
7 σθέντες οὐκ εἰσῆλθον δι' ἀπείθειαν· πάλιν τι- tum est
dam terminat diem, hodie, in Dauid, † *dicens*. Post † dicendo,
να ὁρίζει ἡμέραν, σήμερον, ἐν Δαυὶδ λέγων, μετὰ
tantum † *tempus*, sicut § dictum est, Hodie si vo- § tempo-
τοσοῦτον χρόνον, καθὼς εἴρηται, σήμερον ἐὰν τῆς φω- ris,
cem eius audieritis, ‖ *ne obdurare* corda § suprà
νῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρύνητε τὰς καρδίας ‖ nolite
vestra. † Si *enim* eis Iesus requiem præstitisset, ‡ *nõ vtiq;* obdurare
8 ὑμῶν. Εἰ γὰρ αὐτοῖς Ἰησοῦς κατέπαυσεν, οὐκ ἂν † Nam ‡ nũquam
de alia loqueretur post § *hæc* die. Itaque re- § hæc
9 περὶ ἄλλης ἐλάλει μετὰ ταῦτα ἡμέρας. ἄρα ἀπο-

linquitur sabbatismus populo Dei. Nam
λείπε) σαββατισμὸς τῷ λαῷ τῷ θεῷ. ὁ γὰρ 10
ingressus in requiem eius, etiam ipse re-
εἰσελθὼν εἰς τὴν κατάπαυσιν αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς κατέ-
quieuit ab operibus suis, sicut a propriis
παυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὥσπερ ἀπὸ τῶν ἰδίων ὁ
Deus. Studeamus ergo ingredi in illam
θεός. σπουδάσωμεν οὖν εἰσελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν 11
requiem, vt ne in idipsum quis exemplum
κατάπαυσιν, ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ τις ὑποδείγματι
incidat incredulitatis. Viuus enim sermo Dei, &
πέσῃ τῆς ἀπειθείας. ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, καὶ 12
efficax, & penetrabilior super omnem gladium
ἐνεργὴς, καὶ τομώτερος ὑπὲρ πᾶσαν μάχαιραν
anceps, & pertingens vsque ad diuisionem animæ
δίστομον, καὶ διϊκνούμενος ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε
ac spiritus, compagum quoq; ac medullarum, & discretor
καὶ πνεύματος, ἁρμῶν τε καὶ μυελῶν, καὶ κριτικὸς
cogitationum & intentionem cordis. Et non est
ἐνθυμήσεων καὶ ἐννοιῶν καρδίας. καὶ οὐκ ἔστιν 13
vlla creatura inuisibilis in cõspectu eius: omnia autem nuda &
κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ· πάντα δὲ γυμνὰ καὶ
aperta oculis eius, ad quem
τετραχηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ, πρὸς ὃν
nobis sermo. Habentes ergo pontificem magnum
ἡμῖν ὁ λόγος. ἔχοντες οὖν ἀρχιερέα μέγαν 14
penetrantem cælos, Iesum filium Dei,
διεληλυθότα τοὺς οὐρανούς, Ἰησοῦν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ,
teneamus confessionem. Non enim habemus pontifi-
κρατῶμεν τῆς ὁμολογίας. οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιε- 15
cem non potentem compati infirmitatibus
ρέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις
nostris: tentatum autem per omnia iuxta similitudinem
ἡμῶν, πεπειρασμένον δὲ κατὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα
absque peccato. Adeamus ergo cum fi-
χωρὶς ἁμαρτίας. προσερχώμεθα οὖν μετὰ παρ- 16
ρησίας

Qui enim est
suis
Festinemus
cst
omni gladio ancipiti,
vlla
sunt
qui penetrauit
qui
possit
pro similitudine

ducia *throno* gratiæ, vt *accipiamus* miseri- *ad thronum
cordiam & gratiam inueniamus in *oportunum auxilium.* ‖ cõsequamur
λεον, καὶ χάριν εὑρωμεν εἰς εὐκαιρον βοήθειαν. *auxilio oportuno.

CAP. V.

1 Omnis namq; pontifex ex hominibus as-
ΠΑς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβα- sumptus, pro hominibus constituitur *ea quæ ‖ ad
νόμενος, ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς *in iis, ‖ sunt
Deum, vt offerat donáque & *victimas pro ‖ sacrificia
τὸν θεὸν, ἵνα προσφέρῃ δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ
peccatis. *Mensuratè pati potens ignoran- ‖ Qui condolere possit iis qui
2 ἁμαρτιῶν. μετριοπαθεῖν δυνάμενος τοῖς ἀ- tibus & errantibus, quoniam & ipse circundatus ignorãt & errant,
γνοοῦσι καὶ *πλανωμένοις, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περίκει- *πλανάω
est infirmitatem. Et propter *hanc debet, quemadmodũ *ea
3 ται ἀσθένειαν. καὶ διὰ ταύτην ὀφείλει καθὼς
pro populo, ita etiam pro semetipso offerre pro
περὶ τοῦ λαοῦ, οὕτω καὶ περὶ ἑαυτοῦ προσφέρειν ὑπὲρ
peccatis. ‖ Et non sibi ipsi quisquam sumit ho- ‖ Nec
4 ἁμαρτιῶν. καὶ οὐχ ἑαυτῷ τις λαμβάνει τὴν τι-
norem, sed *vocatus à Deo, tanquam *qui vocatur
μὴν, ἀλλὰ καλούμενος ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καθάπερ
& Aaron. Sic & Christus nõ semetipsum *glorifi- *clarificauit, vt põtifex fieret,
5 καὶ ὁ ἀαρών. οὕτω καὶ ὁ χριστὸς οὐχ ἑαυτὸν ἐδό- ficauit fieri pontificem, sed ‖ locutus ad ‖ qui est
ξασε γενηθῆναι ἀρχιερέα, ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς
cum, Filius meus es tu, ego hodie genui te.
αὐτὸν, υἱός μου εἶ σὺ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε. *γεννάω
6 Quemadmodũ & in alio *dicit, Tu *sacerdos in
καθὼς καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει, σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν *locum *ea
æternum, secundùm ordinem Melchisedec. Qui in
7 αἰῶνα, κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ. ὃς ἐν ταῖς
diebus carnis suæ, precésque & supplicationes
ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας

‖que
† eum qui possit salvum facere

‡ est
‖ sua
† quidem cum esset
*εἰσακούω
*μανθάνω

‖ ad † *potentem seruare* illum à morte, cum
πρὸς τὸν δυνάμενον σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου, μετὰ
clamore valido, & lachrymis offerens, &
κραυγῆς ἰσχυρᾶς, καὶ δακρύων προσενέγκας, καὶ
exauditus ‡ pro ‖ reuerentia. Et † *quamuis*
*εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας. καίπερ
exiſtẽs filius, didicit ex iis quæ passus est, obedientiam:
ὢν υἱός, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε τὴν ὑπακοήν·
Et consummatus, factus est obtemperantibus sibi
καὶ τελειωθεὶς, ἐγένετο τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῷ
omnibus causa salutis æternæ: Appella-
πᾶσιν αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου· προσαγορευ-
tus à Deo pontifex iuxta ordinem Melchi-
θεὶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν μελχι-

‡ grandis
‖ inter-pretabilis ad dicendum
† imbecilles:
‡ ad audiẽdum:
‖ cum deberetis:
† indigetis vt doceamini
‡ sint
‖ exordij sermonum
† quibus
‡ sit
‖ qui est

σεδέκ. περὶ οὗ πολὺς ἡμῖν ὁ λόγος, καὶ δυσερ-
sine interpretatu dicere, quoniam † *segnes* facti estis ‡ *auribus*.
μήνευτος λέγειν, ἐπεὶ νωθροὶ γεγόνατε ταῖς ἀκοαῖς.
Etenim ‖ *debentes* esse magistri propter tem-
καὶ γὰρ ὀφείλοντες εἶναι διδάσκαλοι διὰ τὸν χρό-
pus, rursum † *opus habetis* ad *docendum* vos quæ ‡
νον, πάλιν χρείαν ἔχετε τοῦ διδάσκειν ὑμᾶς τινὰ
elementa ‖ *initij oraculorum* Dei, & fa-
τὰ στοιχεῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λογίων τοῦ θεοῦ, καὶ γε-
cti estis † opus ‡ *habentes* lacte, & non solido
γόνατε χρείαν ἔχοντες γάλακτος, καὶ οὐ στερεᾶς
cibo. Omnis enim ‖ particeps lactis, ex-
τροφῆς. πᾶς γὰρ ὁ μετέχων γάλακτος, ἄπει-
pers †sermonis iustitiæ: ‡ *infans* enim est. Perfectorum
ρος λόγου δικαιοσύνης· νήπιος γάρ ἐστι. τελείων
autem est solidus cibus, ‖ *per habitum* sen-
δέ ἐστιν ἡ στερεὰ τροφή, τῶν διὰ τὴν ἕξιν τὰ αἰσθη-
† habent sus exercitatos † *habentium* ad discretio-
*γυμνάζω τήρια *γεγυμνασμένα ἐχόντων πρὸς διάκρι-
nem bonique ac mali.
σιν καλοῦ τε καὶ κακοῦ.

ς'. Δ10

CAP. VI.

*Ideo intermittentes ‡ *initij* Christi sermonem, * Quapro-

1 Διὸ ἀφέντες τ̃ τ̃ης ἀρχ̃ης τ̃ο χρις̃ο λόγον, pter

ad perfectionem feramur, non rursum fanda- ‡ inchoa-

ἐπὶ τὴν τελειότητα φερώμεθα, μὴ πάλιν θεμέ- tionis

mentum facientes pœnitentiæ à mortuis ope-

λιον καταβαλλόμενοι μετανοίας ἀπὸ νεκρ̃ων ἔρ-

ribus, & fidei ad Deum, Baptismatum doctrinæ,

2 γων, καὶ πίστεως ἐπὶ θεὸν, βαπτισμ̃ν διδαχ̃ης,

impositionis quoq; manuum, †resurrectionisque mortuorum, & † ac

ἐπιθέσεώς τε χειρ̃ν, ἀναστάσεώς τε νεκρ̃ν, καὶ

iudicij æterni. Et hoc faciemus, si quidem

3 κρίματ̃ος αἰωνίου. καὶ τ̃ο τοῦτο ποιήσομεν, ἐὰν γ̃ε

permiserit Deus. Impossibile enim * semel ‡ il- * est eos

4 ἐπιτρέπῃ ὁ θεός. ἀδύνατον γὰρ τοὺς ἅπαξ φω- qui

lustratos, gustantesque donum cæ- ‡ sunt illu-

τισθέντας, * γευσαμένους τε τ̃ης δωρεᾶς τ̃ης ἐπου- minati, gu-

stauerunt

leste, & participes ‡ *factos* Spiritus sancti, etiam

ρανίου, καὶ μετόχους γενηθέντας πνεύματος ἁγίου, * γεύομαι

‡ facti sunt

Et * *pulchrum gustantes* Dei verbum, virtutes- * gustaue-

5 καλὸν γευσαμένους θεο̃ ῥῆμα, δυνάμεις rũt nihilo-

que ‖ *futuri* seculi: Et †*prolapsos*, rur- minus bo-

6 τε μέλλοντος αἰῶνος. καὶ παραπεσόντας, πά- num. ‖ venturi

sus renouari ad pœnitentiam, rursum crucifigentes † prolapsi

λιν ἀνακαινίζειν εἰς μετάνοιαν, ἀνασταυροῦντας sunt,

sibimetipsis filium Dei, & ostentui habentes.

ἑαυτοῖς τ̃ον τ̃ο θεο̃, καὶ παραδειγματίζοντας.

Terra enim bibens super se sæpè vénien-

7 γ̃η γὰρ ἡ πιοῦσα τ̃ον ἐπ' αὐτ̃ης πολλάκις ἐρχο-

tem imbrem, & generans herbam opportunam il-

μενον ὑετὸν, καὶ τίκτουσα βοτάνην εὔθετον ἐκεί- * à quibus

nis * *per quos* colitur, accipit bene- * γεωργεῖ-

ται

νοις δι' οὓς καὶ * γεωργεῖται, μεταλαμβάνει εὐ- dictionem à Deo. Proferens autem spinas

8 λογίας ἀπὸ τ̃ο θεο̃. ἐκφέρουσα δὲ ἀκάνθας

ac tribulos, reproba ‖, & ‖ *maledictioni* proxima: cui

‖ est, ‖ maledicto

χαὶ τριβόλους, ἀδόκιμος, χαὶ χατάρας ἐγγὺς ἧς

* consummatio

* *finem* in combustionem. Confidimus autem de vo-

οὗ τέλος εἰς χαῦσιν. πεπείσμεθα δὲ περὶ ὑ-

‖ dilectissimi, † vicinio-ra * tamen si

bis, ‖ *dilecti*, meliora, & † *proxima* salu-

μῶν, ἀγαπητοὶ, τὰ χρείττονα χαὶ ἐχόμενα σωτη-

ρίας, εἰ χαὶ οὕτω λαλοῦμεν. οὐ γὰρ ἄδιχος ὁ

‖ vt obliuiscatur ‖ nomine

Deus, † *obliuisci* operis vestri, & *laboris*

θεὸς, ἐπιλαθέσθαι τοῦ ἔργου ὑμῶν, χαὶ τοῦ χόπου

dilectionis quam ostendistis in † *nomen* ipsius,

τῆς ἀγάπης ἧς ἐνεδείξασθε εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ,

*ministratis.

οἵτινες διαχονήσαντες τοῖς ἁγίοις, χαὶ διαχονοῦντες.

‖ eandem

Cupimus autem vnumquemq; vestrum ‖ *idem* o-

ἐπιθυμοῦμεν δὲ ἕχαστον ὑμῶν τὴν αὐτὴν ἐν-

† solicitudinem,

stentare † *studium*, ad expletionem

δείχνυσθαι σπουδὴν πρὸς τὴν πληροφορίαν

spei vsque in finem. Vt non segnes efficia-

τῆς ἐλπίδος ἄχρι τέλους. ἵνα μὴ νωθροὶ γέ-

* verùm, ‡ eorũ qui fide & patiẽtia hæreditabũt

mini, imitatores ‡ *autẽ illorũ per fidem & longanimitatem*

σθε, μιμηταὶ δὲ τῶν διὰ πίστεως χαὶ μαχροθυμίας

hæreditantium promissiones. Namq; A-

χληρονομούντων τὰς ἐπαγγελίας. τῷ γὰρ Ἀ-

‖ promittens

brahæ ‖ *pollicitus* Deus, quoniã *per* nemi-

βραὰμ ἐπαγγειλάμενος ὁ θεὸς, ἐπεὶ χατ' οὐδε-

* per quẽ, ‖ iuraret, * ὀμνυμι, † Nisi

nem habuit * maiorem ‖ *iurare*, iurauit per semetipsum,

νὸς εἶχε μείζονος ὀμόσαι, * ὤμοσε χαθ' ἑαυτοῦ,

Dicens, † *Certè* benedicens benedicam te, & multi-

λέγων, † μὴν εὐλογῶν εὐλογήσω σε, χαὶ πλη-

plicans multiplicabo te. Et sic longanimiter ferens,

θυνῶν πληθυνῶ σε. χαὶ οὕτω μαχροθυμήσας

adeptus est repromissionem. Homines *quidem* enim

* ὀμνυω * Illi ‡ eorum

ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελίας. ἄνθρωποι μὲν γὰρ

per maiorem * iurant, & omnis † *ipsis* controuer-

χατὰ τοῦ μείζονος ὀμνύουσι, χαὶ πάσης αὐτοῖς ἀντιλο-

γίας

sia finis, ad confirmationem, ‡iuramentum. In quo a- ‡ est
17 γιας ὡρας, εἰς βεβαίωσιν, ὁ ὅρκος. ἐν ᾧ πε-
bundantius volens Deus ostendere hæ-
ριοτερον βουλόμενος ὁ θεὸς ἐπιδεῖξαι τοῖς κλη-
redibus pollicitationis immobilitatem consilij
ρονόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀμετάθετον τῆς βουλῆς
sui, * *interuenit iuramento:* Vt per duas * interpo-
18 αὐτοῦ, ἐμεσίτευσεν ὅρκῳ· ἵνα διὰ δύο πρα- suit iusiu-
res immobiles, *in* quibus impossibile ‖ mentiri randum:
γμάτων ἀμεταθέτων, ἐν οἷς ἀδύνατον ψεύσασθαι ‖ est
Deum, † *forte* *consolationem* habeamus * *confugien-* † fortissi-
θεόν, ἰσχυρὰν παράκλησιν ἔχωμεν οἱ καταφυγόν- mum solā-
tes *obtinere* propositam spem. Quā sicut tium.
19 τες κρατῆσαι τῆς προκειμένης ἐλπίδος. ἣν ὡς * qui con-
ancoram habemus animæ tutámque ac fir- fugim⁹ ad
ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς ἀσφαλῆ τε καὶ βε- tenendam
mam, & * *ingredientem* ad ‡ *interius* ve- ‡ incedēn-
βαίαν, καὶ εἰσερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ κα- tem vsque
laminis. Vbi præcursor pro no- ‡ interio-
20 ταπετάσματος. ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡ- ra
bis introiuit Iesus, secundùm ordinem Melchisedec
μῶν εἰσῆλθεν Ἰησοῦς, κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδὲκ
pontifex factus in æternum.
ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τὸν αἰῶνα.

CAP. VII. ζ'.

1 OVτος γὰρ ὁ μελχισεδὲκ, βασιλεὺς σαλήμ, ἱε- Hic enim Melchisedec, rex Salem, sa-
ρεὺς τοῦ θεοῦ τοῦ ὑψίστου, ὁ συναντήσας ἀβραὰμ cerdos Dei summi, * *occurrens* *Abrahæ* * qui ob-
ὑποστρέφοντι ἀπὸ τῆς κοπῆς τῶν βασιλέων, καὶ εὐ- regresso à cæde regum, & ‖ *be-* viauit
λογήσας αὐτὸν, ᾧ καὶ δεκάτην ἀπὸ πάντων ἐ- *nedixerat* ei Cui & decimas † *ab* *omnibus par-* * συναν-
μέρισεν ἀβραάμ. πρῶτον μὲν ἑρμηνευόμενο- *situs est* Abraham primùm quidem * *interpretatur* τάω.
‖ benedi-
xit
† omnium
diuisit
* μερίζω
* qui inter-
pretatur

rex iustitiæ, deinde autem & rex Sa-
βασιλεὺς δικαιοσύνης, ἔπειτα δὲ καὶ βασιλεὺς σα-
lem, quod est, rex pacis: Sine patre, sine ma-
λὴμ, ὅ ἐστι, βασιλεὺς εἰρήνης· ἀπάτωρ, ἀμή-
tre, sine genealogia, neque initium dierum, neque
τωρ, ἀγενεαλόγητος, μήτε ἀρχὴν ἡμερῶν, μήτε
vitæ finem habens. assimilatus autem filio
ζωῆς τέλος ἔχων· ἀφωμοιωμένος δὲ τῷ υἱῷ τοῦ
Dei, manet sacerdos in perpetuum. Intuemini autē
θεοῦ, μένει ἱερεὺς εἰς τὸ διηνεκές. * θεωρεῖτε δὲ
quantus hic, ‡cui & decimas Abraham dedit ‡ex
πηλίκος οὗτος, ᾧ καὶ δεκάτην ἀβραὰμ ἔδωκεν ἐκ
manubiis ille patriarcha. Et illi quidē de filiis
τῶν ἀκροθινίων ὁ πατριάρχης. καὶ οἱ μὲν ἐκ τῶν υἱῶν
Leui sacerdotium accipientes, mandatum habent
λευὶ τὴν ἱερατείαν λαμβάνοντες, ἐντολὴν ἔχουσιν
* *decimare populum* secundùm legem, id est, ‖ fra-
ἀποδεκατοῦν τὸν λαὸν κατὰ τὸν νόμον, τουτέστι, τοὺς ἀ-
tres suos, quamquam † egressos ex lumbo
δελφοὺς αὐτῶν, καίπερ * ἐξεληλυθότας ἐκ τῆς ὀσφύος
Abrahæ. *Ille autem non genealogizatus ex eis,
ἀβραάμ, ὁ δὲ μὴ γενεαλογούμενος ἐξ αὐτῶν, §
‡ *decimauit* Abraham, & § *habentem re-*
δεδεκάτωκε τὸν ἀβραάμ, καὶ τὸν ἔχοντα τὰς ἐ-
promissiones benedixit. Sine autem *omni contradi-
παγγελίας εὐλόγηκε. χωρὶς δὲ πάσης ἀντιλο-
ctione, ‖ minus à † *præstantiore* benedicitur.
γίας, τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος εὐλογεῖται.
Et hîc quidem decimas morientes homi-
καὶ ὧδε μὲν δεκάτας ἀποθνήσκοντες ἄνθρω-§
nes accipiunt: ibi autem *testatione dictus, quia viuit.
ποι λαμβάνουσιν· ἐκεῖ δὲ μαρτυρούμενος, ὅτι ζῇ.
Et, (v. ‡*verbum dicere,*) per Abraham, & Leui § deci-
καὶ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, διὰ ἀβραὰμ, καὶ λευὶ ὁ δεκα-
mas * *accipiens* decimatus est. Adhuc enim in ‖ *lumbo*
τας λαμβάνων * δεδεκάτωται. ἔτι γὰρ ἐν τῇ ὀσφύι
τοῦ πα-

* ἐν ᾧ ὅτι καὶ τοῦ ἀβραὰμ πρωτεύμνη.
‡ sit, § de præcipuis
* decimas sumere à populo
‖ à fratribus suis, † & ipsi exierint de lumbis
* ἐξέρχομαι
*Cuius autē generatio nō annumeratur in
‡ decimas sumpsit ab
§ hunc qui habebat
* vlla
‖ quod est
† meliore
* contestatur,
‡ ita dictū sit)
§ qui
* accepit
‖ lumbis
* δεκατόω

patris erat, quando obuiauit ei Melchisedec.

τ παγς μ̃ ὖν, ὅτε σωλείωσεν αὐτῷ ὁ μελχισεδέκ.

Si *quidem* ergo consummatio per Leuiticum sacerdo-

11 Εἰ μ̃ ὖν τελείωσις διὰ τ λευιτικῆς ἱερωσύ- tium erat, (populus enim sub ipso legem accepit) quid adhuc

νης ἦν, ὁ λαὸς γὰρ ἐπ' αὐτῇ νενομοθέτηλο τίς ἔτι

† *opus* secundùm ordinem Melchisedec, alium surge- † necessa-

χρεία κ τ τὴν τάξιν μελχισεδέκ, ἕτερον ἀνίσα- re sacerdotem, & nõ secundùm ordinem Aaron dici?

σθαι ἱερέα, καὶ ὐ κ τὴν τάξιν ἀαρὼν λέγεσθαι; Translato enim sacerdotio, * *ex necessitate* * necesse

12 μεταθεμένης γὰρ τ ἱερωσύνης, ἐξ ἀνάγκης est vt

& legis translatio ‡ *fit.* In § *quem* enim dicun- ‡ fiat.

13 καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται. ἐφ' ὃν γὰρ λέγε- § quo

tur hæc, * *tribus alterius participi fuit,* de qua nul- * de alia

ται ταῦτα, φυλῆς ἑτέρας μετέσχηκεν, ἀφ' ἧς ὐ- tribu est,

dus ‖ *attendat altari.* Manife- ‖ altario

14 δεὶς * προσέσχηκε τῷ θυσιαστηρίῳ. πρόδη- prçsto fuit.

* προσέ-

στũ γὰρ ὅτι ἐξ ἰούδα * ἀνατέτραπται ὁ κύριος ἡμῶν, χω

† est in quam tribum nihil de * sacerdotio Moyses locu- * ἀναλέλ-

εἰς ἣν φυλὴν οὐδὲν περὶ ἱερωσύνης μωϋσῆς ἐλά- λω

* sacerdo- tus est. Et amplius adhuc manifestum est, si tibus

15 λησε. καὶ περισσότερον ἔτι κατάδηλόν ἐστιν, εἰ

secundùm similitudinem Melchisedec exurgat sacerdos a-

κατ' τ ὁμοιότητα μελχισεδὲκ ἀνίσταται ἱερεὺς ἕ- lius: Qui nõ secundùm legem mandati carnalis factus

16 τερος· ὃς οὐ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκίνης γέγο- est, sed secundùm virtutem vitæ insolubilis. Con-

17 νεν, ἀλλὰ κ τὴν δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου. μαρ- testatur enim, Quoniã tu ‡ sacerdos in æternum secundùm ‡ es

τυρεῖ γάρ, ὅτι σὺ ἱερεὺς εἰς τ αἰῶνα κατὰ τὴν ordinem Melchisedec. § *Abrogatio* quidem *enim* fit § Repro-

18 τάξιν μελχισεδέκ. ἀθέτησις μὲν γὰρ γίνεται batio

præcedentis mandati, propter eius infirmitatem &

προαγούσης ἐντολῆς, διὰ τὸ αὐτῆς ἀσθενὲς καὶ

* ad perfectū adduxit
* τελειόω

inutilitatem. Nihil enim *perfecit lex: intro-
ἀνωφελές. οὐδὲν γὰρ *ἐτελείωσεν ὁ νόμος, ἐπ-

ductio verò melioris spei, per quam proximamus
σαγωγὴ δὲ κρείττονος ἐλπίδος, δι' ἧς ἐγγίζομεν τῷ

‖ ad Deū. † quantū est
‖ Deo. † quatenus

Et † quatenus non sine iureiurando: (hi
θεῷ. καὶ καθ' ὅσον οὐ χωρὶς ὁρκωμοσίας (ἐκεῖ-

* alij

quidem enim sine iureiurando sunt sacerdotes facti:
νοι μὲν γὰρ χωρὶς ὁρκωμοσίας εἰσὶν ἱερεῖς γεγονότες·

‡ eum qui dixit

Hic autē cum iureiurando, per ‡dicentem ad
ὁ δὲ μετ' ὁρκωμοσίας, διὰ τοῦ λέγοντος πρὸς

§ pœnitebit eum: * μεταμελήσομαι * es

illum, Iuravit Dominus, & non §pœnitentia ducetur: tu
αὐτόν, ὤμοσε κύριος, καὶ οὐ μεταμεληθήσεται, σὺ

*sacerdos in æternum, *secundùm ordinem Melchisedec.)*

ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ.

‖ melioris

In tantum ‖præstantioris testamenti factus est Iē-
κατὰ τοσοῦτον κρείττονος διαθήκης γέγονεν Ἰη-

† alij

sus Et †illiquidem plures sunt fa-
σοῦς. καὶ οἱ μὲν πλείονές εἰσι γεγονό-

* idcirco quòd ‡ prohiberentur ‡ eo quòd maneat

cti sacerdotes, *propter mortem ‡prohiberi permanere.
τες ἱερεῖς, διὰ τὸ θανάτῳ κωλύεσθαι παραμένειν·

Hic autē, §propter manere eum in æternum, sempi-
ὁ δέ, διὰ τὸ μένειν αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀπα-

ternum habet sacerdotium. Vnde & saluare
ράβατον ἔχει τὴν ἱερωσύνην. ὅθεν καὶ σώζειν

in perpetuum potest accedentes
εἰς τὸ παντελὲς δύναται τοὺς προσερχομένους

* semet ‖ ad Deū: † nobis. * vt nobis esset

per *ipsum ‖Deo: semper viuens ad interpel-
δι' αὐτοῦ τῷ θεῷ· πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγ-

landū pro †eis. Talis enim *nobis decebat* pontifi-
χάνειν αὐτοῖς. τοιοῦτος γὰρ ἡμῖν ἔπρεπεν ἀρχιε-

ex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à
ρεύς, ὅσιος, ἄκακος, ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ

peccatoribus, & excelsior cœlis fa-
τῶν ἁμαρτωλῶν, καὶ ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν γε-

ctus: Qui non habet quotidie necessitatem (quemad-
νόμενος· ὃς οὐκ ἔχει καθ' ἡμέραν ἀνάγκην, ὡσ-

ὡσ οἱ

modum sacerdotes) prius pro ‡ *proprijs pec-* ‡ suis delictis
ὡς οἱ ἀρχιερεῖς, πρότερον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἁ- *catis* hostias offerre, deinde ‡ populi. hoc ‡ pro
μαρτιῶν θυσίας ἀναφέρειν, ἔπειτα τοῦ τοῦ λαοῦ τοῦτο enim fecit semel, ‡*seipsum* * *offerendo.* Lex * offerendo.
28 γὰρ ποιήσας ἐφάπαξ, ἑαυτὸν ἀνενέγκας. ὁ νόμος enim homines constituit ‖ *pontifices,* habentes infir- ‖ sacerdotes
γὰρ ἀνθρώπους καθίστησιν ἀρχιερεῖς, ἔχοντας ἀ- mitatem: sermo autem iurisiurandi † *eius quod* post le- † qui est
σθένειαν· ὁ λόγος δὲ τῆς ὁρκωμοσίας τῆς μετὰ τὸν νό- gem, filium in æternum perfectum.
μον, υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα * τετελειωμένον. * τελειόω.

CAP. VIII. η'.

Capitulum autem super * *dictis,* Talem habe- * ea quæ dicuntur,
1 ΚΕφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγομένοις, τοιοῦτον ἔχο- mus pontificem, qui consedit in dextera sedis
μεν ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θρόνου τῆς magnitudinis in cælis: Sanctorum mi-
μεγαλωσύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς· τῶν ἁγίων λει- nister, & tabernaculi veri, quod fixit Do-
τουργὸς, καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀληθινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ κύ- * πηγνύω minus, & non homo. Omnis enim pontifex καὶ πήγνυμι
2 ριος, καὶ οὐκ ἄνθρωπος. πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ad offerendum munera que & hostias constituitur:
εἰς τὸ προσφέρειν δῶρά τε καὶ θυσίας καθίσταται· vnde necesse * habere aliquid & hunc quod offerat.
ὅθεν ἀναγκαῖον ἔχειν τι καὶ τοῦτον ὃ προσενέγκῃ. * est

Si † *quidem enim* esset super terra, nec *vtiq;* esset sacerdos, ‡ *exi-* † ergo
3 Εἰ μὲν γὰρ ἐπὶ γῆς, οὐδ' ἂν ἦν ἱερεύς, ὄν- ‡ cùm essent qui
stentibus sacerdotibus *offerentibus* secundùm legem offerrent
των τῶν ἱερέων τῶν προσφερόντων κατὰ (Ϟ) νόμον * respon-
munera: Qui exemplari & vmbræ de- sum est Moysi,
4 τὰ δῶρα· οἵτινες ὑποδείγματι καὶ σκιᾷ λα- cùm consummaret
seruiunt cælestium: sicut * *responso edoctus est* * χρημα-
τίζουσι τῶν ἐπουρανίων· καθὼς κεχρημάτισται τίζομαι

Moyses, futurus absoluere tabernaculum, Vide (inquit, ‖ facies omnia secundùm exemplar † ostensum tibi in monte. Nunc autem * excellentius sortitus est ministerium, quanto ‡ melioris est testamenti mediator, quod in melioribus repromissionibus sancitum est.

‖ facito
† quod est
* δίαφορωτέρας
* melius
‡ &

§ Si enim prius illud * esset inculpabile, non vtique secundi inquireretur locus: Vituperans enim eos, dicit, Ecce dies venient, dicit Dominus, & consummabo super domum Israel, & super domum Iuda testamentum nouum: Nō secundùm testamentum quod feci patribus eorum in die ‖ apprehendenti me manum eorum, † educere illos de terra Ægypti: quoniā ipsi non permanserunt in testamento meo, & ego neglexi eos, dicit Dominus. Quia hoc * testamentum quod disponam domui Israel post dies illos, dicit Dominus, ‡ Dans leges meas in mentem eorum, & in corde eorum superscribam eas: & ero eis

§ Nam
* culpa vacasset
‖ illa qua apprehendi
† vt educerem,
* ἀμελέω
* est
‡ Dando

in Deum,

in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. Et non
εἰς θεὸν, καὶ αὐτοί ἔσονταί μοι εἰς λαόν. καὶ οὐ μὴ
† *docebunt* vnusquisque *sinem* *suum, & vnusquis- † docebit
διδάξωσιν ἕκαστος τὸν πολίτην αὐτοῦ, καὶ ἕκα- * proximũ
que fratrem suum, dicens, Cognosce Dominum:
στος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, λέγων, γνῶθι τὸν κύριον·
quoniã omnes scient me, à † *paruo eorum* vsque ad ‡ minore
ὅτι πάντες εἰδήσουσί με, ἀπὸ μικροῦ αὐτῶν ἕως
‡ *magnum* eorum: Quia propitius ero * *iniustitiis* ‡ maiorẽ
μεγάλου αὐτῶν· ὅτι ἵλεως ἔσομαι ταῖς ἀδικίαις * iniquitatibus
eorum, & peccatorum eorum, & *iniquitatum eo-*
αὐτῶν, καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐ-
rum non memorabor † *adhuc.* * *In* † *dicere* nouum, ‖ iam
τῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι. ἐν τῷ λέγειν καινὴν, * Dicendo
veterauit prius. † *at antiquatum* & autem
πεπαλαίωκε τὴν πρώτην. τὸ δὲ παλαιούμενον καὶ † quod au-
tẽ antiqua-
senescens, prope * *euanescentiam.* tur & sene-
γηράσκον, ἐγγὺς ἀφανισμοῦ. scit
* παλαιόω
* interitũ
est.

CAP. IX. θ'.

EHabuit quidẽ *ergo* & prius *tabernaculum* iustificationes
Εἶχε μὲν οὖν καὶ ἡ πρώτη σκηνὴ δικαιώματα
culturæ, ‡ *illúdq;* sanctum ‡ *mundanum.* Tabernaculũ enim * *ap-* ‡ & ‡ seculare
λατρείας, τό τε ἅγιον κοσμικόν. σκηνὴ γὰρ κα- * factum
paratum est primum, in quo ‖ candelabra, & men-
τεσκευάσθη ἡ πρώτη, ἐν ᾗ τε λυχνία, καὶ ἡ τρά- * κατασ-
sa, & propositio panum, quæ dicitur Sancta. ‖ erant
πεζα, καὶ ἡ πρόθεσις τῶν ἄρτων, ἥτις λέγεται ἅγια.
Post autem secundum velamentum, tabernaculum,
μετὰ δὲ τὸ δεύτερον καταπέτασμα, σκηνὴ, ἡ
* *dictum* Sancta sanctorum. Aureum habens thuri- * quod dicitur
bulum, & arcam testamenti, circun-
λεγομένη ἅγια ἁγίων. χρυσοῦν ἔχουσα θυμια-
tectam † *vndique* auro, in qua vrna au- * περικα-
τήριον, καὶ τὴν κιβωτὸν τῆς διαθήκης * περικε- λύπτω
λυμμένην πανταχόθεν χρυσίῳ, ἐν ᾗ στάμνος χρυ- † ex omni
parte

* quæ fŏ- rea, habens manna, & virga Aaron *germi-
ducerat, σῆ, ἐχοῦσα τὸ μάννα, καὶ ἡ ῥάβδος ἀαρὼν ἡ βλα- nata, & tabulæ testamenti. Super
στήσασα, & αἱ πλάκες τ διαθήκης. ὑπερά νω
‡ que ‡autẽ eam ¶Cherubim gloriæ, obumbrantia propi-
¶ erant δὲ αὐτῆς χερουβὶμ δόξης, κατασκιάζοντα τὸ ἱλα-
* singula. tiatorium. de quibus non est modò dicendum per *partes.
στήριον. περὶ ὧν οὐκ ἔστι νῦν λέγειν κατὰ μέρος.

His verò ita compositis, in quidem
τούτων οὕτω κατεσκευασμένων, εἰς μὲν τὴν
priori tabernaculo semper introibant sacerdotes,
πρώτην σκηνὴν διὰ παντὸς εἰσιασιν οἱ ἱερεῖς,
‖ sacrificiorum officia ‖ cultus consummantes. In autem secun-
τὰς λατρείας ἐπιτελοῦντες. εἰς δὲ τὴν δευτέ-
do, semel in anno solus pontifex, non sine
ραν, ἅπαξ τ ἐνιαυτ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς, οὐ χωρὶς
* sua sanguine, quem offert pro *suis ipsius & populi
αἵματος, ὃ προσφέρει ὑπὲρ ἑαυτ καὶ τ τ λαῦ
† ignorã- tia: † ignorantiis. Hoc significante Spiritu
ἀγνοημάτων. τοῦτο δηλοῦντος τ πνεύματος
sancto, nondum propalatam esse sanctorum
* φανέρωσθαι τὴν τ ἁγίων viam, adhuc priore tabernaculo habente statum. Quæ
ὁδὸν, ἔτι τὴν πρώτην σκηνὴν ἔχουσης στάσιν. ἥτις
* est tẽporis instantis, parabola in hoc tempus præsens, iuxta
παραβολὴ εἰς τὸν καιρὸν τὸν ἐνεστηκότα, καθ'
‡ quam ‡quod muneráque & hostiæ offeruntur, ¶non *potes-
¶ quæ * possunt οὐ δυνάμενα κατὰ συνείδησιν τελειῶσαι λατρεύοντα,
‖ perfectũ facere seruientem: ‖ perficere cultorem:
* in Solummodo in cibis & *potibus, & variis
μόνον ἐπὶ βρώμασι καὶ πόμασι, καὶ διαφόροις
baptismatibus, & iustitiis carnis, vsque ad tem-
βαπτισμοῖς, καὶ δικαιώμασι σαρκὸς, μέχρι καιρ
† assistens pus correctionis impositis. Christus autem †ad-
οῦ διορθώσεως ἐπικείμενα. χριστὸς δὲ παρα-
γενόμε-

uenient pontifex futurorum bonorum, per
γομένων ἀρχιερεὺς τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, διὰ
* maius & perfectius tabernaculum, non manu- * amplius
τῆς μείζονος καὶ τελειοτέρας σκηνῆς, οὐ χειρο-
factum, id est, non huius creationis. Neque
ποιήτου, τοῦτ' ἔστιν, οὐ ταύτης τῆς κτίσεως. οὐδὲ
per sanguinem hircorum, † & vitulorum, ‡ per autē propriū san- † aut
δι' αἵματος τράγων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ ἰδίου αἵ- ‡ sed
guinem introiuit semel in Sancta, * aternam * æterna
ματος εἰσῆλθεν ἐφάπαξ εἰς τὰ ἅγια, αἰωνίαν redēptio-
redemptionem inueniens. Si enim sanguis tauro- ne inuen-
λύτρωσιν * εὑρόμενος. εἰ γὰρ τὸ αἷμα ταύ- ta.
rum & hircorum, & cinis vitulæ ‡ aspergens ‖ aspersus, * ἐυρίσκω
ρων καὶ τράγων, καὶ σποδὸς δαμάλεως * ῥαντίζουσα * ῥαντίζω
inquinatos, sanctificat ad carnis
τοὺς κεκοινωμένους, ἁγιάζει πρὸς τὴν τῆς σαρκὸς
emundationem: Quanto magis sanguis Chri-
καθαρότητα. πόσῳ μᾶλλον τὸ αἷμα τοῦ Χρι-
sti, qui per Spiritum * aternum semetipsum obtu- * sanctum
στοῦ, ὃς διὰ πνεύματος αἰωνίου ἑαυτὸν προσήνεγ-
lit † inculpatum Deo, * purgabit conscientiam no- † imma-
κεν ἄμωμον τῷ θεῷ, καθαριεῖ τὴν συνείδησιν ἡμῶν culatum
stram à mortuis operibus, ad seruiendum Deo viuen- * emunda-
ἀπὸ νεκρῶν ἔργων, εἰς τὸ λατρεύειν θεῷ ζῶντι; bit
ti? ‡ Et propter hoc testamenti noui mediator est, ‡ ideo
καὶ διὰ τοῦτο διαθήκης καινῆς μεσίτης ἐστίν,
vt morte intercedente, in redemptionem earū quæ
ὅπως θανάτου γενομένου, εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν
‡ sub priori testamento * transgressionum, repromis- ‡ erant
ἐπὶ τῇ πρώτῃ διαθήκῃ παραβάσεων, τὴν ἐπαγ- * præuarī-
sionem accipiant ‖ vocati, æternæ hæredita- ‖ qui sunt
γελίαν λάβωσιν οἱ κεκλημένοι, τῆς αἰωνίου κληρονο-
tis. Vbi enim testamentum, * mortem necesse † est * est, mors
μίας. ὅπου γὰρ διαθήκη, θάνατον ἀνάγκη φέ- † est, in-
ri testatoris. Testamentum enim in mor- tercedat
ρεσθαι τοῦ διαθεμένου. διαθήκη γὰρ ἐπὶ νε-

* confirmatũ eſt: alioquin nondum ‡ qui teſtatus eſt § quidem * Lecto * ἐγκαινίζω ‖ legis

tuis *ratum, quandoquidẽ nunquam valet dum viuit ‡ teſ-
κεῖς βεβαία, ἐπεὶ μήποτε ἰσχύει ὅτε ζῇ ὁ δια- 17
ſtator. Vnde nec primum, § ſine ſanguine
θέμενος. ὅθεν οὐδὲ ἡ πρώτη, χωρὶς αἵματος 18
dedicatum eſt. * Expoſito enim omni manda-
ἐγκεκαίνισται. λαληθείσης γὰρ πάσης ἐντο- 19
to ſecundùm legem à Moyſe vniuerſo populo, acci-
λῆς κατὰ νόμον ὑπὸ Μωυσέως παντὶ τῷ λαῷ, λα-
piens ſanguinem vitulorum & hircorum cum aqua,
βὼν τὸ αἷμα τῶν μόσχων καὶ τράγων μετὰ ὕδατος,
& lana coccinea, & hyſſopo, ipſum quoque librum,
καὶ ἐρίου κοκκίνου, καὶ ὑσσώπου, αὐτό τε τὸ βιβλίον
& omnem populum aſperſit, Dicens, Hic
καὶ πάντα τὸν λαὸν ἐράντισε, λέγων, τοῦτο τὸ 20
ſanguis teſtamenti, quod mandauit ad vos
αἷμα τῆς διαθήκης, ἧς ἐνετείλατο πρὸς ὑμᾶς
Deus. Etiam tabernaculum autem, & omnia
ὁ θεός. καὶ τὴν σκηνὴν δὲ, καὶ πάντα τὰ 21
vaſa miniſterij, ſanguine ſimiliter aſper-
σκεύη τῆς λειτουργίας, τῷ αἵματι ὁμοίως ἐρρα-
ſit. Et penè in ſanguine omnia mundantur
νισε. καὶ σχεδὸν ἐν αἵματι πάντα καθαρίζε- 22
ſecundùm legem, & ſine ſanguinis effuſione non
κατὰ τὸν νόμον, καὶ χωρὶς αἱματεκχυσίας οὐ
* eſt, fit remiſſio. Neceſſe ergo *ipſa* quidem exempla-
γίνεται ἄφεσις. ἀνάγκη οὖν τὰ μὲν ὑποδείγμα- 23
‡ cæleſtiũ, ria †eorũ quæ in cælis, his mundari, ipſa
τα τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, τούτοις καθαρίζεσθαι, αὐτὰ
* quàm autem cæleſtia, melioribus hoſtiis * præ iſtis.
δὲ τὰ ἐπουράνια κρείττοσι θυσίαις παρὰ ταύτας.
‖ Ieſus, Non enim in manufacta ſancta intrauit ‡ Chri-
οὐ γὰρ εἰς χειροποίητα ἅγια εἰσῆλθεν ὁ Χρι- 24
ſtus, exemplaria verorum, ſed in ipſum, cælum,
στός, ἀντίτυπα τῶν ἀληθινῶν, ἀλλ' εἰς αὐτὸν τὸν οὐρανὸν,
§ vt * appareat Nunc * apparere vultui Dei pro
νῦν ἐμφανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ θεοῦ ὑπὲρ
ἡμῶν.

nobis. Neque vt sæpè offerat semetipsum,
25 ημῶν. οὐδ' ἵνα πολλάκις προσφέρῃ ἑαυτὸν,
quemadmodũ pontifex intrat in Sancta per
ὥσπερ ὁ ἀρχιερεὺς εἰσέρχεται εἰς τὰ ἅγια κατ'
singulos annos in sanguine alieno: Alioquin oportebat eũ
ἐνιαυτὸν ἐν αἵματι ἀλλοτρίῳ. ἐπεὶ ἔδει αὐτὸν
ficquenter pati † à constitutione mundi: nunc autẽ † ab ori-
πολλάκις παθεῖν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· νυνὶ δὲ
gine
semel in consummatione seculorum, ad destitutionem pec-
ἅπαξ ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων, εἰς ἀθέτησιν ἁ-
cati, per hostiam suam apparuit. Et
27 μαρτίας, διὰ τῆς θυσίας αὐτοῦ πεφανέρωται. καὶ * quemad-
quemadmodũ statutum est hominibus semel mo-
καθ' ὅσον ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀπο-
ri, post autẽ hoc, iudicium. Sic & Christus se-
28 θανεῖν, μετὰ δὲ τοῦτο κρίσις. οὕτω καὶ ὁ χριστὸς ἀ-
mel oblatus *, ad multorum † tollenda pecca- * est
πax προσενεχθεὶς, εἰς τὸ πολλῶν ἀνενεγκεῖν ἁμαρ- † exhau-
ta, ex secundo sine peccato † videbitur ‡ appare-
τίας, ἐκ δευτέρου χωρὶς ἁμαρτίας ὀφθήσεται bit
se expectantibus, in salutem.
τοῖς αὐτὸν ἀπεκδεχομένοις, εἰς σωτηρίαν.

CAP. X. 1.

Vmbrã enim habens lex futurorum bonorum,
1 Σκιὰν γὰρ ἔχων ὁ νόμος τῶν μελλόντων ἀγαθῶν,
non ipsam imaginem rerum, per
οὐκ αὐτὴν τὴν εἰκόνα τῶν πραγμάτων, κατ'
singulos annos eisdẽ ipsis hostiis quas offerunt * in- * indefi-
ἐνιαυτὸν ταῖς αὐταῖς θυσίαις ἃς προσφέρουσιν εἰς nenter
assiduum, nunquam potest accedẽ-
τὸ διηνεκὲς, οὐδέποτε δύναται τοὺς προσερχομέ-
tes † perficere: Alioquin vtique cessassent * obla- † perfectos
2 νους τελειῶσαι· ἐπεὶ οὐκ ἂν ἐπαύσαντο προσφερό- facere
ta, propter nullam † habere vltrà conscientiam * pecca- * offerri; ideo quòd
μεναι, διὰ τὸ μηδεμίαν ἔχειν ἔτι συνείδησιν ἁμαρ- thaberent
* peccatis

‡ mundati: *eorum* cultores, semel ‡ *mundatos*:

λαὸν τὸν λελατρευόντας, ἅπαξ κεκαθαρμένους·

Sed in ipsis recõmemoratio peccatorum per singulos

ἀλλ' ἐν αὐταῖς ἀνάμνησις ἁμαρτιῶν κατ' ἐνιαυ-

annos‡. Impossibile enim*, *sanguinem* taurorũ & hircorum

‡ sit. * est, sanguine ‡ auferri

τον· ἀδύνατον γὰρ, αἷμα ταύρων καὶ τράγων

‡ *auferre* peccata. Ideo ingrediens *in*

ἀφαιρεῖν ἁμαρτίας. διὸ εἰσερχόμενος εἰς τὸν

mundum, dicit, Hostiam & oblationem † *non voluisti*,

κόσμον, λέγει, θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας,

corpus autem aptasti mihi: Holocautomata &

* καταρτίζω pro peccato † tibi placuerunt. σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι· ὁλοκαυτώματα καὶ

† *approbasti*. Tunc dixi,

περὶ ἁμαρτίας οὐκ εὐδόκησας. τότε εἶπον,

Ecce venio, (in capite libri scriptum est de me)

ἰδοὺ ἥκω, ἐν κεφαλίδι βιβλίου γέγραπταί περί ἐμοῦ,

‡ vt faciã *ad faciendum*, Deus, voluntatem tuam. Superius

τοῦ ποιῆσαι, ὁ θεός, τὸ θέλημά σου. ἀνώτερον

‡ hostias, & oblationes, dicens. Quia ‡ *hostiam, & oblationem*, & holocauto-

λέγων, ὅτι θυσίαν, καὶ προσφορὰν, καὶ ὁλοκαυτώ-

mata, & pro peccato noluisti, nec

ματα, καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἠθέλησας, οὐδὲ

‡ placita sunt tibi ‡ *approbasti*, (quæ secundùm legem offeruntur:

εὐδόκησας, αἵτινες κατὰ νόμον προσφέρουσι·

* vt faciã, Tunc dixi, Ecce venio, * *ad faciendum*, Deus mi,

τότε εἴρηκεν, ἰδοὺ ἥκω τοῦ ποιῆσαι, ὁ θεός μου,

‖ sequens voluntatem tuam: auferet primùm, vt ‖ *secun-*

τὸ θέλημά σου· ἀναιρεῖ τὸ πρῶτον, ἵνα τὸ δεύτε-

dum statuat. In qua voluntate sanctificati sumus,

* ἁγιάζω ρον στήσῃ. ἐν ᾧ θελήματι ἡγιασμένοι ἐσμὲν,

per oblationem corporis Iesu Christi

διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος Ἰησοῦ Χριστοῦ

‡ praesto est semel. Et omnis quidem sacerdos ‡ *astat* quo-

ἐφάπαξ. καὶ πᾶς μὲν ἱερεὺς ἕστηκε καθ' ἡ-

tidie ministrans, & eaidem sæpè

μέραν λειτουργῶν, καὶ τὰς αὐτὰς πολλάκις,

προσ-

offerens hostias, quæ nunquam possunt
προσφέρων θυσίας, αἵτινες οὐδέποτε δύνανται
auferre peccata. Hic autem vnam pro pecca-
12 περιελεῖν ἁμαρτίας. αὐτὸς δὲ μίαν ὑπὲρ ἁμαρ-
tis offerens hostiam, in sempiternum †se-
τίας προσενέγκας θυσίαν, εἰς τὸ διηνεκὲς ἐκά- † sedet
dit in dextera Dei: * Reliquum expectans, * De cæte-
13 θισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ· τὸ λοιπὸν ἐκδεχόμενος, ro,
donec ponantur inimici eius scabellum pedum
ἕως * τεθῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν * τίθημι
eius. Vna enim oblatione consummauit in
14 αὐτοῦ. μιᾷ γὰρ προσφορᾷ τετελείωκεν εἰς τὸ
sempiternum sanctificatos. Contestatur autē ‡no- ‡ nos
15 διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζομένους. μαρτυρεῖ δὲ ἡ-
bis & Spiritus sanctus: $ post enim prædixis- $ Postquā
μῖν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· μετὰ γὰρ τὸ προειρηκέ- enim di-
se, Hoc * testamentū quod ‖ pariser ad il- * autem
16 ναι, αὕτη ἡ διαθήκη ἣν * διαθήσομαι πρὸς αὐ- ‖ testabor
los post dies illos, dicit Dominus, dans * διατίθη-
τοὺς μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας, λέγει κύριος, δοὺς μι
leges meas in cordibus eorum, & in mentibus
νόμους μου ἐπὶ καρδίας αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τὰς διανοίας
eorum superscribam eas: Et peccatorum eorum,
17 αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτούς· καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν,
& iniquitatum eorum * nō recordabor amplius. Vbi autē * iam
18 καὶ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μνησθῶ ἔτι. οὗ δὲ
remissio horum, non iam † oblatio pro pecca- † est
τούτων ἄφεσις, οὐκέτι προσφορὰ περὶ ἁμαρ-
to. Habentes itaque, fratres, * libertatem in * fiduciam
19 τίας. ἔχοντες οὖν, ἀδελφοί, παρρησίαν εἰς τὴν
introitum sanctorum in sanguine ‡ Iesu, Quam ‡ ini- ‡ Christi
20 εἴσοδον τῶν ἁγίων ἐν τῷ αἵματι ἰησοῦ, ἣν ἐνε- $ nouam
tiauit nobis viam * recentem & viuentem per
καίνισεν ἡμῖν ὁδὸν προσφατον καὶ ζῶσαν διὰ τοῦ
velamen, id est, carnem suam, Et
21 καταπετάσματος, τοῦτ' ἔστι, τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ

sacerdotē magnum super domum Dei. Accedamus cum vero corde in plenitudine fi-
ἱερέα μέγαν ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ θεοῦ, προσερχώ-
dei, aspersi corda à conscientia
μεθα μετ' ἀληθινῆς καρδίας ἐν πληροφορίᾳ πί-
mala, & abluti corpus aqua munda,
στεως, ἐῤῥαντισμένοι τὰς καρδίας ἀπὸ συνειδήσεως
Teneamus confessionem spei *indeclinabilē: (fi-
πονηρᾶς, καὶ λελουσμένοι τὸ σῶμα ὕδατι καθαρῷ,
delis enim ‖ *pollicitus*) Et consideremus *al-
κατέχωμεν τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐλπίδος ἀκλινῆ· πι-
ter in prouocationem charitatis, & bonorū operum:
στὸς γὰρ ὁ ἐπαγγειλάμενος, καὶ κατανοῶμεν ἀλ-
Non deserentes collectionem nostram
λήλους εἰς παροξυσμὸν ἀγάπης καὶ καλῶν ἔργων·
ipsorum, sicut † *mos* quibusdā, sed * *adhortantes*: &
μὴ ἐγκαταλείποντες τὴν ἐπισυναγωγὴν ἑαυ-
tanto magis quanto videritis appropinquantem
τῶν, καθὼς ἔθος τισίν, ἀλλὰ παρακαλοῦντες· καὶ
diem. ‖ *Vltro* enim peccantibus nobis post
τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ βλέπετε ἐγγίζουσαν τὴν
‖ *acceptam* notitiam veritatis, non iam pro
ἡμέραν. ἑκουσίως γὰρ ἁμαρτανόντων ἡμῶν μετὰ
peccatis relinquitur hostia. Terribilis autē quædā
τὸ λαβεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας, οὐκέτι περὶ
expectatio iudicij, & ignis æmulatio, * *deuorare* *qua
ἁμαρτιῶν ἀπολείπεται θυσία. φοβερά δέ τις
aduersarios. Irritam faciens quis legem Moy-
ἐκδοχὴ κρίσεως, καὶ πῦρ ζῆλος, ἐσθίειν μέλλον-
si, *sine* ‖ *miserationibus in* duobus vel tribus testi-
τος τοὺς ὑπεναντίους. ἀθετήσας τις νόμον Μωυ-
bus moritur: Quantò * *putatis* † *deteriora* *digni*
σέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυ-
iudicabitur supplicio filium Dei * *conculcauerit*,
σιν ἀποθνήσκει· πόσῳ δοκεῖτε χείρονος ἀξιω-
καὶ τὸ

* nostræ

‖ est qui repromisit)

ℓ inuicem

† consuetudinis est

* consolantes

‖ Voluntariè

§ acceptā

* quæ sūmpturæ est

‖ vlla miseratione

ℓ magis

† deteriora mereri supplicia, qui

* ἀξιόω

‡ conculcauerit

& sanguinem testamenti † communem ducens, in † pollutũ
καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, ἐν duxerit,
quo sanctificatus est, & * spiritum gratiæ ‡ contumelia afficiens? * ἡγέομαι
ᾧ ἁγιάσθη, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας; * Spiritui
Scimus enim ‖ dicentem, Mihi * vltio, ego ‡ contumeliã fecerit?
οἴδαμεν γὰρ τὸν εἰπόντα, ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ‖ qui dixit,
30 ἀνταποδώσω, λέγει κύριος. καὶ πάλιν, κύριος κρι- * vindictã
retribuam, dicit Dominus, & iterum, ¶ Dominus iudi- ¶ Quia
νεῖ τὸν λαὸν αὐτοῦ. φοβερὸν τὸ ἐμπεσεῖν εἰς
cabit populum suum. Horrendum *, incidere in * est
31 χεῖρας θεοῦ ζῶντος. ἀναμιμνήσκεσθε δὲ τὰς
manus Dei viuentis. Rememoramini autem
32 πρώτας ἡμέρας, ἐν αἷς φωτισθέντες, πολλὴν pristinos dies, in quibus illuminati, † multum † magnum
ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων. τοῦτο μέν, certamen sustinuistis passionum. * Hoc quidẽ, * Et in alterum
33 ὀνειδισμοῖς τε καὶ θλίψεσι ‖ θεατριζόμενοι· τοῦτο opprobriisque & tribulationibus ‡ in theatrum productis hoc ‡ spectaculũ facti: in altero
δέ, κοινωνοὶ τῶν οὕτως ἀναστρεφομένων γενηθέντες. autẽ, ‡ communicantes taliter conuersantium effecti. * θεατρίζω
‡ socij
* Etenim vinculis meis compassi estis, & * Nam & vinctis
34 καὶ γὰρ τοῖς δεσμοῖς μου ‖ συνεπαθήσατε, καὶ * συμπά-
rapinam ‖ subsistentium vestrorum cum gaudio ‖ σχω
suscepistis, cognoscentes * habere vobismetipsis † praestan- * vos † meliorẽ
τιορεσδέξασθε, γινώσκοντες ἔχειν ἑαυτοῖς κρείτ- tiorem substantiam in cælis, & manentem. * Ne * Nolite amittere
35 τονα ὑπαρξιν ἐν οὐρανοῖς, καὶ μένουσαν. μὴ
abijcite itaque ‡ fiduciam vestram, quæ habet ‡ confidẽtiam
ἀποβάλητε οὖν τὴν παῤῥησίαν ὑμῶν, ἥτις ἔχει
remunerationem magnam. ‡ Patientia enim habe- ‡ Patiẽtia enim vobis necessaria est,
36 μισθαποδοσίαν μεγάλην. ὑπομονὴ γὰρ ἔχε- tis opus, vt voluntatem Dei facientes, re- * modicũ
τε χρείαν, ἵνα τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ποιήσαντες, κο- portetis promissionem. Adhuc enim * paruum quan- aliquantulumque qui est vẽturus.
37 μίσησθε τὴν ἐπαγγελίαν. ἔτι γὰρ μικρὸν ὅ-

eum quantum, veniens veniet, & non tardabit. Ὁ σὸν ὅσον, ὁ ἐρχόμενος ἥξει, καὶ οὐ χρονιεῖ. ὁ δὲ

§ autem meus * vivit: quòd †placebit animæ meæ ‡ filij

δίκαιός μου ἐκ πίστεως ζήσεται· καὶ ἐὰν ὑποστείληται, §iustus ex fide *viuet: & si subtráxerit se, non †*bene gauder anima mea in eo.* Nos autem non

οὐκ εὐδοκεῖ ἡ ψυχή μου ἐν αὐτῷ. ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς εἰς ἀπώλειαν, ἀλλὰ πίστεως εἰς sumus subtractionis in perditionem, sed fidei in

περιποίησιν ψυχῆς.

CAP. XI. ια'.

Est autem fides, sperandarum substantia, re-

ΕΣτι δὲ πίστις, ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πρᾶγ- rum argumentum non ‡*conspectarum:* In hac enim

§apparentium.

μάτων ἔλεγχος οὐ βλεπομένων· ἐν ταύτῃ γὰρ testimoniũ consecuti sunt senes. Fide, intelligimꝰ

ἐμαρτυρήθησαν οἱ πρεσβύτεροι. πίστει νοοῦμεν

‡aptata *vt ex invisibilibus §fierent.

κατηρτίσθαι τοὺς αἰῶνας ῥήματι θεοῦ, εἰς τὸ μὴ *ex apparentibus* visibilia §*facta esse.* Fi-

ἐκ φαινομένων τὰ βλεπόμενα γεγονέναι. πί- de, plurimum hostiam Abel *præ Cain, obtulit

*quàm

στει πλείονα θυσίαν Ἄβελ παρὰ Κάϊν προσήνεγκε †testimoniũ perhibente

Deo, per quã testimoniũ cõsecutus †*testante* est esse iustus, †re-

τῷ θεῷ, δι' ἧς ἐμαρτυρήθη εἶναι δίκαιος, μαρ- *in* muneribus eius Deo. & per

τυροῦντος ἐπὶ τοῖς δώροις αὐτοῦ τῷ θεῷ, καὶ δι' illam *mortuus, adhuc loquitur. Fide Henoch

*defunctus,

αὐτῆς ἀποθανὼν, ἔτι λαλεῖται. πίστει Ἐνὼχ transtulit est §*ad non videndum* mortem, & non inuenie-

‡ ne videret

*μετατέθη τοῦ μὴ ἰδεῖν θάνατον, καὶ οὐχ εὑρί- batur: quia transtulit illum Deus. ante enim

*μετατέθη

σκετο διότι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ θεός. πρὸ γὰρ τῆς translationem *eius* testimonium habuit *beneplacuisse

*εὐαρεστέομαι

μεταθέσεως αὐτοῦ μεμαρτύρηται *εὐηρεστηκέναι τῷ θεῷ.

Deo. Sine autem fide impossibile § *beneplacere**: credere enim oportet accedantem *Deo*, quia est, & inquirentibus se remunerator fit. Fide, † *divinitus monitus* Noë de † *non dum visis*, ‖ *reverentiae* aptauit arcam in salutem domus suæ, per quam damnauit mundum, & eius quæ per fidem * iustitiæ, ‡ factus est hæres. Fide, § *vocatus* Abraham obediuit, * *exiens* in locum quē ‖ *futurus erat accepturus erat* in hæreditatem. & exiit, nesciens quò iret. Fide, demoratus est *Abraham* in terram repromissionis, tanquam * alienam, in † *tabernaculis* habitans cum Isaac & Iacob cohæredibus repromissionis eiusdem. Expectabat enim fundamenta habentem ciuitatē, cuius artifex & conditor Deus. Fide, & ipsa Sara sterilis existens, virtutem in conceptionem seminis accepit, etiam præter tempus ætatis *peperit*: quoniam fidelem credidit, qui repromiserat. Quapropter

§ est * Deo‖ ad Deū. † non- * responsis accepto † iis quæ adhuc non videbantur, * ἐυλαβήθεις † ἐβεβήμασε * est † institutus § quī vocatur * exire ‖ accepturus erat in * † casulis

lem * existimauit promittentem. Ideo & ab vno
σον ηγησατο τ ἐπαγγειλαμενον. διο καὶ ἀφ ἑνος κ
* credidit eū esse qui repromiserat. Propter quod ‡ hoc ‖ in * est ‖ orum
orti sunt, (& ‡ hoc emortuo:) tanquam sy-
ἐγεννηθησαν, καθως τα ἀστρα τ οὐρανου τω πληθει, καὶ ὡσει ἡ ἀμμος ἡ παρα
dera cæli ‡ multitudine, & sicut arena quæ * ad ‖ labium maris, innumerabilis. Iuxta
το χειλος της θαλασσης τ ἀναριθμητος. κατα
fidem * mortui sunt illi omnes, non † accipientes
πιστιν ἀπεθανον οὗτοι παντες, μη λαβοντες τας
* defuncti † acceptis repromissionibus
repromissiones: sed à longè eas aspicientes, &
ἐπαγγελιας, ἀλλα πορρωθεν αὐτας ἰδοντες, καὶ
salutantes, & confitentes, quia hospites &
ἀσπασαμενοι, καὶ ὁμολογησαντες ὅτι ξενοι καὶ
peregrini sunt super terram. *Nam huiusmodi
παρεπιδημοι εἰσιν ἐπι τ�ης γ�ης. οἱ γαρ τοιαυτα
*Qui enim hæc dicūt, significant se ‡ inquirere.
dicentes, ostendunt palam quòd patriam † inqui-
λεγοντες, ἐμφανιζουσιν ὅτι πατριδα ἐπιζη-
runt. Et si quidem ipsius meminissent de qua
τουσι. καὶ εἰ μεν ἐκεινης ἐμνημονευον ἀφ ης
exierant, habebant vtiq; tempus reuertendi. Nunc autē
ἐξηλθον, εἰχον ἂν καιρον ἀνακαμψαι. νυνι δε
meliorem appetunt; id est cælestem. ideo non
κρειττονος ὀρεγονται, τουτεστιν ἐπουρανιου. διο οὐκ
‡ erubuit eos Deus, Deus *inuocari*
ἐπαισχυνεται αὐτους ὁ θεος, θεος ἐπικαλεισθαι
‡ confunditur
eorum: parauit enim illis ciuitatem. Fide, ob-
αὐτων· ἡτοιμασε γαρ αὐτοις πολιν. πιστει προσ-
tulit Abraham Isaac, * tentatus: & ‖ vnigenitum offerebat † ille
ενηνοχεν Ἀβρααμ τ Ἰσαακ, πειραζομενος καὶ τ
* cùm tentaretur: ‖ qui † susceperat:
μονογενη προσεφερεν ὁ τας ἐπαγγελιας ἀναδεξα-
promissiones: (Ad quem dictum est, Quia in Isaac vocā-
μενος· πρὸς ὃν ἐλαληθη, ὅτι ἐν Ἰσαακ * κληθη
bitur tibi semen.) Arbitrans, quia & à mor-
* κληθησεται σοι σπερμα. λογισαμενος, ὅτι καὶ ἐκ νε-
νεκρων

tuis suscitare potens † Deus: vnde eum & in pa- † est
παραβολὴν ἐκομίσατο. πίστει καὶ περὶ μελλόντων εὐ-
rabolam accepit. Fide * de futuris, be- * &
20 λογησεν Ἰσαὰκ τὸν Ἰακὼβ καὶ τὸν Ἠσαῦ. πίστει Ἰα-
nedixit Isaac Iacob, & Esau. Fide Ia- * nomine
21 κὼβ ἀποθνήσκων, ἕκαστον τῶν υἱῶν Ἰωσὴφ εὐλόγη-
cob moriens, † vnumquemque filiorum Ioseph benedi- † singulos
σε, καὶ προσεκύνησεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου
xit, & adorauit ‡ super summitatem virgæ ‡ fastigium
αὐτοῦ. πίστει Ἰωσὴφ τελευτῶν, περὶ τῆς ἐξόδου τῶν * sua. Fide Ioseph | finiens, de † egressione * eius.
22 υἱῶν Ἰσραὴλ ἐμνημόνευσε, καὶ περὶ τῶν ὀστέων αὐτοῦ | moriens,
mandauit. Fide Moyses natus, occultatus est † profe-
23 ἐνετείλατο. πίστει Μωϋσῆς γεννηθεὶς * κρύβη ctione
‡ trimestre à parentibus suis, eo quòd vidissent ele- ‡ mensibus
γμηνον ὑπὸ τῶν πατέρων αὐτοῦ, διότι εἶδον ἀ- tribus
στεῖον τὸ παιδίον, καὶ οὐκ ἐφοβήθησαν τὸ διάταγμα
gantem infantem, & non timuerunt edictum
τοῦ βασιλέως. πίστει Μωϋσῆς μέγας γενόμενος,
regis. Fide Moyses grandis factus,
24 ἠρνήσατο λέγεσθαι υἱὸς θυγατρὸς Φαραώ, μᾶλ-
negauit ‡ dici filius filiæ Pharaonis: Ma- ‡ se esse fi-
25 λον ἑλόμενος συγκακουχεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ, lium
quàm * temporarium habere peccati | emolumentum: Ma- * tempo-
26 ἢ πρόσκαιρον ἔχειν ἁμαρτίας ἀπόλαυσιν· μεί- ralis
iores diuitias æstimans † illis Ægypti thesau- | iucundi-
ζονα πλοῦτον ἡγησάμενος τῶν Αἰγύπτου θησαυ- tatem,
ρῶν, τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ Χριστοῦ· ἀπέβλεπε γὰρ εἰς τὴν † thesauro
remunerationem. Fide, reliquit Ægyptum, non Ægyptio-
27 μισθαποδοσίαν. πίστει κατέλιπεν Αἴγυπτον, μὴ rum,
veritus animositatem regis: illum enim inuisibilem
φοβηθεὶς τὸν θυμὸν τοῦ βασιλέως· τὸν γὰρ ἀόρατον

ὡς ὁρῶν ἀοράτως ἐπέμεινε. πίστει πεποίηκε τὸ πάσχα, καὶ
tanquã videns *fortiter sustinuit. Fide, ‖ fecit Pascha,
τὴν προσχυσιν τοῦ αἵματος, ἵνα μὴ ὁ ὀλεθρεύων
& effusionem sanguinis, ne § ille perimens
τὰ πρωτότοκα θίγῃ αὐτῶν. πίστει διέβησαν τὴν
primogenita, tangeret eos. Fide, transierunt per
ἐρυθρὰν θάλασσαν ὡς διὰ ξηρᾶς, ἧς πεῖραν λα-
rubrum mare tanquam per aridam*, cuius experientiã assu-
βόντες οἱ Αἰγύπτιοι, κατεπόθησαν. πίστει τὰ
mentes Ægyptij, ‖ absorpti sunt. Fide,
τείχη Ἰερειχὼ ἔπεσε, κυκλωθέντα ἐπὶ ἑπτὰ
muri Iericho corruerunt, † circuiti per septem
ἡμέρας. πίστει Ῥαὰβ ἡ πόρνη οὐ συναπώλετο
dies. Fide, Rahab meretrix non periit cum
τοῖς ἀπειθήσασι, δεξαμένη τοὺς κατασκόπους
incredulis, excipiens exploratores
μετ' εἰρήνης. καὶ τί ἔτι λέγω; ἐπιλείψει γάρ
cum pace. Et quid adhuc *dicam? deficiet enim
με διηγούμενον ὁ χρόνος, περὶ Γεδεών, Βαράκ
me perenarrantem tempus, de Gedeon, Barác-
τε, καὶ Σαμψών, καὶ Ἰεφθαέ, Δαβίδ τε, καὶ Σα-
que, & Samson, & Iephte, Dauidque, & Sa-
μουήλ, καὶ τῶν προφητῶν· οἱ διὰ πίστεως κα-
muel, & prophetis: Qui per fidem de-
τηγωνίσαντο βασιλείας, εἰργάσαντο δικαιοσύνην,
uicerunt regna, operati sunt iustitiam,
ἐπέτυχον ἐπαγγελιῶν, ἔφραξαν στόματα λεόν-
adepti sunt repromissiones, obturauerunt ora leo-
των, ἔσβεσαν δύναμιν πυρός, ἔφυγον στόματα
num, Extinxerunt * vim ignis, § effugerunt ora
μαχαίρας, ἐνεδυναμώθησαν ἀπὸ ἀσθενείας,
gladij, conualuerunt de infirmitate,
ἐγένηθησαν ἰσχυροὶ ἐν πολέμῳ, παρεμβολὰς
facti sunt fortes in bello, castra
ἔκλιναν ἀλλοτρίων. ἔλαβον γυναῖκες ἐξ ἀνα-
verterunt exterorum: Acceperunt mulieres de resur-
στάσεως

* sustinuit, § celebrauit § qui vastabat primitiua
* terram: quod experti ‖ deuorati
† circuitu dierum * κυκλόω
* dicam?
* impetum § effugauerunt aciem

rectione mortuos suos: alij autem distenti
σάσεως τοὺς νεκροὺς αὐτῶν· ἄλλοι δὲ ἐτυμπανί- * τυμπα-
sunt, non suscipientes redemptionem, vt νίζω
σθησαν, οὐ προσδεξάμενοι τὴν ἀπολύτρωσιν, ἵνα
melioren resurrectionem *manciscerentur. Alij verò ‖ in- * inueni-
κρείττονος ἀναστάσεως τύχωσιν. ἕτεροι δὲ ἐμ- rent.
dibriorum & flagellorum experientiam acceperunt, etiam autem ‖ ludibria
παιγμῶν καὶ μάστιγων πεῖραν ἔλαβον, ἔτι δὲ & verbera
vinculorum & custodiæ. Lapidati sunt, secti experti, im-
δεσμῶν καὶ φυλακῆς. ἐλιθάσθησαν, ἐπρίσθη- super & vincula &
sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui carceres.
σαν, ἐπειράσθησαν, ἐν φόνῳ μαχαίρας ἀπέθα-
sunt, circuierunt in †ouillis, in caprinis pelli- † melotis,
νον, περιῆλθον ἐν μηλωταῖς, ἐν αἰγείοις δέρμα-
bus, egentes, afflicti, *male habiti. *angustia-
σιν, ὑστερούμενοι, θλιβόμενοι, κακουχούμενοι. ti.
Quibus non erat dignus mundus, in solitudinibus er-
ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ κόσμος, ἐν ἐρημίαις πλα- ‖ in
rantes, & montibus, & speluncis, & cauernis
νώμενοι, καὶ ὄρεσι, καὶ σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὀπαῖς τῆς terræ. Et hi omnes testimonio ‖ probati per ‖ fidei
γῆς. καὶ οὗτοι πάντες μαρτυρηθέντες διὰ τῆς πί- dem, non *reportarunt repromissionem. Deo * accepe-
στεως οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν. τοῦ θεοῦ runt
pro nobis melius aliquid prouidente, vt non
περὶ ἡμῶν κρεῖττόν τι προβλεψαμένου, ἵνα μὴ
sine nobis consummarentur.
χωρὶς ἡμῶν τελειωθῶσι.

CAP. XII. ιβ'.

Ideóque & nos tantam habentes ‖ circumia- ‖ impositam
Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἔχοντες περικεί- centem nobis nubem testium, pondus deponentes
μενον ἡμῖν νέφος μαρτύρων, ὄγκον ἀποθέμενοι omne, & circunstans ‖ peccatum, per patien- ‖ nos
πάντα, καὶ τὴν εὐπερίστατον ἁμαρτίαν, δι' ὑπομο-

† ad

tiam curramus † propositum nobis certamen: Aspi-
νης τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα. ἀφο- 2
cientes in illum fidei auctorem & cōsumma-
ρῶντες εἰς (τὸν) τῆς πίστεως ἀρχηγὸν καὶ τελειω-
torem Iesum, qui pro proposito sibi gau-
τὴν Ἰησοῦν, ὃς ἀντὶ τῆς προκειμένης αὐτῷ χα-
dio, sustinuit crucem, confusione contempta;
ρᾶς, ὑπέμεινε σταυρόν, αἰσχύνης καταφρονήσας,
* atque § sedis ¶ sedet.
in dexteraque ‡ throni Dei ¶ sedit. Reco-
ἐν δεξιᾷ τε τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ κεκάθικεν. ἀνα- 3
* enim ¶ sustinuit † aduersum
gitate * ergo talem ¶ sustinentem. ἀ
λογίσασθε γὰρ τὸν τοιαύτην ὑπομεμενηκότα. ὑπὸ
peccatoribus † in semetipsum contradictionem, vt ne
τῶν ἁμαρτωλῶν εἰς αὐτὸν ἀντιλογίαν, ἵνα μὴ
fatigemini animis vestris deficientes. Non-
κάμητε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν * ἐκλυόμενοι. οὔ- 4
* ἐκλύομαι † enim
dum † vsque ad sanguinem restitistis, aduersus
πω μέχρις αἵματος ἀντικατέστητε, πρὸς τὴν
peccatum repugnantes. Et obliti estis
ἁμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι. καὶ ἐκλέλησθε τῆς 5
‡ consolationis, § loquitur, dicens: * noli negligere ¶ fatigeris † dum § argueris.
‡ exhortationis, quæ vobis tanquā filiis § differitur, Fili
παρακλήσεως, ἥτις ὑμῖν ὡς υἱοῖς διαλέγεται, υἱέ
mi, * ne parui pende disciplinam Domini, neque ¶ fatiscas † ab
μου, μὴ ὀλιγώρει παιδείας κυρίου, μηδὲ ἐκλύου ὑπ'
eo ‡ arguitus. Quem enim diligit Dominus, ca-
αὐτοῦ ἐλεγχόμενος. ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος, παι- 6
stigat: flagellat autem omnem filium quem recipit.
δεύει· μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται.
§ In disciplina perseuerate.
§ Si disciplinam sustinetis, tanquam filiis vobis offert
Εἰ παιδείαν ὑπομένετε, ὡς υἱοῖς ὑμῖν προσφέ- 7
se Deus. quis enim est filius, quē non corripit pa-
ρεται ὁ θεός. τίς γάρ ἐστιν υἱὸς, ὃν οὐ παιδεύει πα-
* Quòd ¶ extra † disciplinam, § ergo adulteri
* Si autem ¶ absque estis † disciplina, cuius participes
τήρ; εἰ δὲ χωρίς ἐστε παιδείας, ἧς μέτοχοι 8
facti sunt omnes, ‡ vtique nothi estis, & non filij.
γεγόνασι πάντες, ἄρα νόθοι ἐστὲ, καὶ οὐχ υἱοί.

Εἶτα

Deinde *ipsos* quidem carnis nostræ patres habui-
ε Εἶτα τοὺς μὲν τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας εἴχο-
mus † *castigatores*, & reuerebamur *: *non* multò ma- † eruditores,
μεν παιδευτὰς, καὶ ἐνετρεπόμεθα· οὐ πολλῷ μᾶλ- gis obtemperabimus Patri spiritum, * eos: num
λον ὑποταγησόμεθα τῷ πατρὶ τῶν πνευμάτων, καὶ * ἐντρέπω
& viuemus? ‡ Illi quidem *enim* § *ad pauces dies*, ‡ Et
10 ζήσομεν; οἱ μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγας ἡμέρας, § in tẽpore paucorũ dierum,
secundum * *visum ipsis*, *castigabant*: hic autẽ ad ‖ *com-* * voluntatẽ suam e-
πρὸς τὸ δοκοῦν αὐτοῖς, ἐπαίδευον· ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμ- *modum*, *ad* *recipiendam* sanctificationem eius. rudiebant nos:
φέρον, εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ. ‖ id quod
Omnis autem disciplina † *ad* quidem * *præsens* nõ videtur vtile est in
11 πᾶσα δὲ παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν οὐ δοκεῖ recipiendo
gaudij esse, sed mœroris: postea autem fructum † *pa-* † in
χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ λύπης· ὕστερον δὲ καρπὸν εἰ- * præsenti
cificum per eam exercitatis red- ‡ pacatissimum
ρηνικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γεγυμνασμένοις ἀποδί-
det iustitiæ. § *Ideo* remissas ma- § Propter
12 δωσι δικαιοσύνης. διὸ τὰς παρειμένας χεῖ- quod
nus, & soluta genua erigite:
ρας, καὶ τὰ * παραλελυμένα γόνατα * ἀνορθώσατε· * παραλύω
Et gressus rectos facite pedibus vestris, vt * ἀνορθόω
13 καὶ τροχιὰς ὀρθὰς ποιήσατε τοῖς ποσὶν ὑμῶν, ἵνα
non * *claudum* *abducatur*, sanetur autem magis. Pa- * claudi-
14 μὴ τὸ χωλὸν ἐκτραπῇ, ἰαθῇ δὲ μᾶλλον. Εἰ- cans quis
cem sequimini cum omnibus, & sanctimoniam, qua erret,
ρήνην διώκετε μετὰ πάντων, καὶ τὸν ἁγιασμὸν, οὗ
sine nemo videbit ‡ *Dominum*. Contemplan- ‡ Deum:
15 χωρὶς οὐδεὶς ὄψεται τὸν Κύριον. ἐπισκοποῦν-
tes ne quis † *deficiat* à *gratia* Dei ne qua † desit gra-
τες μή τις ὑστερῶν ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ· μή τις tiæ
radix amaritudinis sursum germinans impediat, & per il-
ῥίζα πικρίας ἄνω φύουσα ἐνοχλῇ, καὶ διὰ τού-
lum inquinentur multi. Ne quis fornicator aut propha-
16 του μιανθῶσι πολλοί· μή τις πόρνος ἢ βέβη-

nus: vt Esau: qui propter escam vnam vendidit
* ἀποδίδωμι * primogenita sua. ‡ Scitè enim quoniã & postea
* primitiua ‡ Scitote
§ cupiens § volens hæreditare benedictionem, reproba-
* ἀποδοκιμάζω ‡ ἐλλω κληρονομῆσαι τὴν εὐλογίαν, * ἀπεδοκι-
mus est: pœnitentiæ enim locum non inuenit, quanquã cum
μάσθη μετανοίας γὰρ τόπον οὐχ εὗρε, καίπερ μετὰ
* inquisis- lachrymis * exquirens eam. Nõ enim accel-
ser δακρύων ἐκζητήσας αὐτήν. οὐ γὰρ προσελη-
§ ad † accen- sistis tractabilem montem, & † incensum i-
sibilem, λύθατε * ψηλαφωμένῳ ὄρει, καὶ κεκαυμένῳ πυ-
* ψηλα- gnẽ, & turbinem, & caliginem, & procellam, Et tu-
φάω * qui au- bæ sonum, & vocem verborum, quam * audientes, depre-
dierũt, ex- cusauerũt se, ne fierent eis verbum. Non por-
ἠχῷ, καὶ φωνῇ ῥημάτων, ἧς οἱ ἀκούσαντες παρη-
τησαντο μὴ προστεθῆναι αὐτοῖς λόγον. οὐκ ἔ-
§ quod di- tabant enim ‡ imperatum, Et si bestia tetigerit
φερον γὰρ τὸ διαστελλόμενον, κἂν θηρίον θίγῃ τοῦ
montem, lapidabitur. Et, (ita terribile
* λιθοβο- erat § apparens, Moyses dixit: Exterritus
λέω § quod vi- ὄρους, * λιθοβοληθήσεται. καὶ, οὕτω φοβερὸν
debatur fum, & tremebundus,) Sed accessistis
ἦν τὸ φανταζόμενον, Μωυσῆς εἶπεν, ἔκφοβός
* ad Sion mõtẽ, & ciuitatem Dei viuentis, Hierusalem cæ-
εἰμι, καὶ ἔντρομος, ἀλλὰ προσεληλύθατε
§ multorũ millium ‡ myriadum angelorum frequentiam. Et
σιὼν ὄρει, καὶ πόλει θεοῦ ζῶντος, ἰερουσαλὴμ ἐ-
† primitiuorum * qui conscripti sunt ecclesiam † primogenitorum in cœlis * conscripto-
πουρανίῳ, καὶ μυριάσιν ἀγγέλων πανηγύρει. καὶ
ἐκκλησίᾳ πρωτοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπογεγραμ-
rum, & iudicem Deum omnium, & spiritus iu-
μένων, καὶ κριτῇ θεῷ πάντων, καὶ πνεύμασι δι-
storum perfectorum, Et testamenti noui mediatorẽ
καίων τετελειωμένων, καὶ διαθήκης νέας μεσίτῃ

in Ch̃o,

Iesum, & ‡ *sanguinem aspersionis* præstantius loquentem
ἰησοῦ, καὶ αἵματι ῥαντισμοῦ κρεῖττον λαλοῦντι
§ *pro* Abel. Videte ne recusetis
παρὰ τὸν ἄβελ. βλέπετε μὴ παραιτήσησθε τὸν
loquentem: si enim illi non effugerunt, *illum* super
λαλοῦντα· εἰ γὰρ ἐκεῖνοι οὐκ ἐξέφυγον, τὸν ἐπὶ
terram recusantes ‖ *negotium agentem:* multò ma-
γῆς παραιτησάμενοι χρηματίζοντα, πολλῷ μᾶλ-
gis nos, † *illum* de cœlis *auersati:* Cuius
λον ἡμεῖς, οἱ τὸν ἀπ' οὐρανῶν ἀποστρεφόμενοι· οὗ
vox terram mouit tunc, nunc autem ‡ *denuntia-*
ἡ φωνὴ τὴν γῆν ἐσάλευσε τότε, νῦν δὲ ἐπήγγελ-
uit, dicens, Adhuc semel ego * *moueo* non solùm terram,
ται, λέγων, ἔτι ἅπαξ ἐγὼ σείω οὐ μόνον τὴν γῆν,
sed & cœlum. ‖ *Illud autē*, Adhuc semel, declarat
ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν. τὸ δέ, ἔτι ἅπαξ, δηλοῖ τῶν
mobilium translationem, tanquam factorum,
σαλευομένων τὴν μετάθεσιν, ὡς πεποιημένων,
vt maneant † *non mobilia.* Itaque regnum
ἵνα μείνῃ τὰ μὴ σαλευόμενα. διὸ βασιλείαν
immobile suscipientes, habeamus gratiam,
ἀσάλευτον παραλαμβάνοντες, ἔχωμεν χάριν,
per quam seruiamus * *gratè* Deo cum reue-
δι' ἧς λατρεύωμεν εὐαρέστως τῷ θεῷ μετ' αἰ-
rentia & ‡ *religione.* Etenim Deus noster ignis con-
δοῦς καὶ εὐλαβείας. καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν πῦρ κα-
sumens §.
τανάλισκον.

* in vobis.
‡ Et
§ nolite obliuisci:
* placuerunt
‖ receptis angelis
* eam quæ
‖ loquebatur,
† qui
‡ loquentē nobis, auertimus:
‡ repromittit,
* ἐπαγγέλλομαι
§ &
* mouebo
‖ Quod dicit
† ea quæ sunt immobilia.
* placentes
‡ metu.
§ ob.

CAP. XIII. ιγ'.

Charitas fraternitatis maneat *. ‡ Hospitalitatem §*us*
Ἡ φιλαδελφία μενέτω. τῆς φιλοξενίας μὴ
obliuiscimini: per hanc enim *latuerunt* quidā, hospi-
ἐπιλανθάνεσθε· διὰ ταύτης γὰρ ἔλαθόν τινες, ξε-
tio ‖ *excipientes angelos.* Memores sit vincto-
νίσαντες ἀγγέλους. μιμνήσκεσθε τῶν δεσ-

† & laborantium, rum, tanquam simul vincti: † *multò prestantium*,
μίων, ὡς συνδεδεμένοι· τῶν κακουχουμένων,
* morantes tanquã & ipsi *existentes* in corpore. Honorabile connubiũ
ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐν σώματι. τίμιος ὁ γάμος
‡ thorus in omnibus, & † *oubile immaculatum*: fornicatores † *autẽ* & adul-
ἐν πᾶσι, καὶ ἡ κοίτη ἀμίαντος· πόρνους γὰρ καὶ μοι-
§ enim teros iudicabit Deus. * *Pecuniæ non appetens mos*: con-
*Sint mores sine auaritia: χους κρινεῖ ὁ θεός. ἀφιλάργυρος ὁ τρόπος· ἀρ-
tenti præsentibus. ipse enim dixit, Non te
κούμενοι τοῖς παροῦσιν. αὐτὸς γὰρ εἴρηκεν, οὐ μή σε
‖ confidẽter dicamus, deseram, neque te derelinquam. Ita vt ‖ *son-*
* *ἀτίμως* ἀνῶ, οὐδ' οὐ μή σε ἐγκαταλίπω. ὥστε θαρ-
fidentes nos dicere, Dominus mihi adiutor, & non
ροῦντας ἡμᾶς λέγειν, κύριος ἐμοὶ βοηθός, καὶ οὐ
timebo quid faciat mihi homo. Me-
* φοβέομαι * φοβηθήσομαι τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος. μνη-
† præpositorum mentote † *ducum* vestrorum, qui locuti sunt
μονεύετε τῶν ἡγουμένων ὑμῶν, οἵτινες ἐλάλησαν
vobis verbum Dei, quorum intuentes exi-
ὑμῖν τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ὧν ἀναθεωροῦντες τὴν ἔκ-
tum conuersationis, imitamini fidem.
* μιμέ- βασιν τῆς ἀναστροφῆς, * μιμεῖσθε τὴν πίστιν.
σθαι Iesus Christus heri & hodie ipse, &
Ἰησοῦς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς, καὶ
in secula. Doctrinis variis, & pere-
εἰς τοὺς αἰῶνας. διδαχαῖς ποικίλαις καὶ ξέ-
* nolite abduci: optimum grinis *ne circumferamini. pulchrum* enim gratia stabili-
νοις μὴ περιφέρεσθε. καλὸν γὰρ χάριτι βεβαιοῦ-
est ‡ quæ § profuerũt ambulantibus in eis. * ὠφελέω
σθαι τὴν καρδίαν, οὐ βρώμασιν, ἐν οἷς οὐκ ὠ-
adiuti ambulantes. Habemus al-
φελήθησαν οἱ περιπατήσαντες. ἔχομεν θυ-
tare, de quo edere non habent potestatem
σιαστήριον, ἐξ οὗ φαγεῖν οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν
* qui deseruiunt. tabernaculo * *seruientes.* Quorũ enim infertur
οἱ τῇ σκηνῇ λατρεύοντες. ὧν γὰρ εἰσφέρε-

ζώων

animalium sanguis pro peccato in Sancta per
ζώων τὸ αἷμα περὶ ἁμαρτίας εἰς τὰ ἅγια διὰ τοῦ
pontificem, horum corpora cremantur extra
ἀρχιερέως, τούτων τὰ σώματα καίονται ἔξω τῆς
castra. † *Ideo* & Iesus, vt sanctificaret per *suum
† Propter
12 παρεμβολῆς. διὸ καὶ Ἰησοῦς, ἵνα ἁγιάσῃ διὰ τοῦ ἰδίου
quod
* suum.
prium sanguinem populum extra portam passus est. Igitur
αἵματος τὸν λαὸν, ἔξω τῆς πύλης ἔπαθε. τοίνυν
13 exeamus ad eum extra castra, im-
ἐξερχώμεθα πρὸς αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμβολῆς τὸν ὀ-
properium eius portantes. Non enim habemus hic
14 νειδισμὸν αὐτοῦ φέροντες. οὐ γὰρ ἔχομεν ὧδε
manentem civitatem, sed futuram inquirimus.
μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν.
Per ipsum ergo offeramus hostiam laudis ‡ *per
‡ semper
15 δι' αὐτοῦ οὖν ἀναφέρωμεν θυσίαν αἰνέσεως διὰ
omne* Deo, id est, fructum labiorum confi-
παντὸς τῷ θεῷ, τοῦτ' ἔστι, καρπὸν χειλέων ὁμολο-
tentium nomini eius. ‖ *Et* beneficentiæ ‖ & *aurem*
16 γούντων τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. τῆς δὲ εὐποιΐας καὶ
cõmunionis * *ne obliuiscimini.* talibus enim hostiis
* nõlite obliuisci.
κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε. τοιαύταις γὰρ θυσίαις
† *benè placet sibi* Deus. Obedite † *ducibus* ve-
‖ promeretur
17 εὐαρεστεῖται ὁ θεός. πείθεσθε τοῖς ἡγουμένοις ὑ-
† præpositis
* eis.
stris, & subiacete*: ipsi enim pernigilant pro
μῶν, καὶ * ὑπείκετε· αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν ὑπὲρ τῶν
* ὑπείκω
animabus vestris quasi rationem reddituri, vt cum gan-
ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λόγον ἀποδώσοντες· ἵνα μετὰ χαρᾶς
dio hoc faciant, & non gementes: ‡ *inutile* enim
‡ non ex-
pedit
τοῦτο ποιῶσι, καὶ μὴ στενάζοντες· ἀλυσιτελὲς γὰρ
vobis hoc. Orate pro nobis. confidi-
18 ὑμῖν τοῦτο. προσεύχεσθε περὶ ἡμῶν. πεποίθα-
mus enim quia ‡ *pulchram* conscientiam habemus, in omnib⁹ * *pul*
‡ bonam
* bene
μεν γὰρ ὅτι καλὴν συνείδησιν ἔχομεν, ἐν πᾶσι κα-
chrè volentes conuersari. Amplius autem
19 λῶς θέλοντες ἀναστρέφεσθαι. περισσοτέρως δὲ

‖ vos, † quò * ἀποκατάστημι * autem ‡ qui eduxit

deprecor ‖. hoc facere, † *ut* celerius resti-
παρακαλῶ, τοῦτο ποιῆσαι, ἵνα τάχιον * ἀποκατα-
tuar vobis. At Deus pacis, ‡ *reducens*
σταθῶ ὑμῖν. ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης, ὁ ἀναγαγὼν 20
de mortuis pastorem ouium magnum, in
ἐκ νεκρῶν τὸν ποιμένα τῶν προβάτων τὸν μέγαν, ἐν
sanguine testamenti æterni, Dominum nostrum Iesum
αἵματι διαθήκης αἰωνίου, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν
Christum. Aptet vos in omni *opere* bo-
Χριστὸν, καταρτίσαι ὑμᾶς ἐν παντὶ ἔργῳ ἀγα- 21
‡ vt faciatis no, ‡ *ad faciendum* voluntatem eius: faciens in vobis
θῷ, εἰς τὸ ποιῆσαι τὸ θέλημα αὐτοῦ· ποιῶν ἐν ὑμῖν
* quod placeat *beneplacitum* coram se, per Iesum Christum: cui
τὸ εὐάρεστον ἐνώπιον αὐτοῦ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. ᾧ
‖ est ‖ gloria in secula seculorum. Amen. Ro-
δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. παρα- 22
† vt sufferatis go autem vos, fratres, † *sufferte* verbum so-
καλῶ δὲ ὑμᾶς, ἀδελφοὶ, ἀνέχεσθε τοῦ λόγου τῆς πα-
* perpaucis latij: etenim * *per breuia* misi vobis.
ρακλήσεως· καὶ γὰρ διὰ βραχέων ἐπέστειλα ὑμῖν.
‡ nostrum ‡ dimissum, Cognoscite fratrem ‡ Timotheum ‡ *absolu-*
γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν Τιμόθεον ἀπολελυμέ- 23
tum, cum quo (si celerius venerit) videbo vos.
νον, μεθ' οὗ, ἐὰν τάχιον ἔρχηται, ὄψομαι ὑμᾶς.
* præpositos Salutate omnes * *duces* vestros, &
ἀσπάσασθε πάντας τοὺς ἡγουμένους ὑμῶν, καὶ 24
omnes sanctos. salutant vos *illi* de
πάντας τοὺς ἁγίους. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀπὸ τῆς
‖ fratres. Italia ‖. Gratia cum omnibus vobis. Amen.
Ἰταλίας. ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. ἀμήν. 25

Ad Hebræos scripta est ab Italia
Πρὸς Ἑβραίους ἐγράφη ἀπὸ τῆς Ἰταλίας
per Timotheum.
διὰ Τιμοθέου.

H TOY

SANCTI IACOBI
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΑΚΩΒΟΥ
EPISTOLA
ΕΠΙΣΤΟΛΗ
catholica.
καθολικὴ.

CAPVT PRIMVM. Κεφ. α'.

1 IACOBVS Dei & Domini *Iesu *nostri
ΙΑΚΩΒΟΣ θεοῦ καὶ κυρίου Ἰησοῦ
Christi seruus, *illis* duodecim tribubus ‡ ‡quæ sunt
Χριστοῦ δοῦλος, ταῖς δώδεκα φυλαῖς
in dispersione, § *gaudere.* Omne gaudium § salutem
2 ταῖς ἐν τῇ διασπορᾷ, χαίρειν. πᾶσαν χαρὰν
† *ducite*, fratres mei, cùm *tentationibus* in- † existimate,
ἡγήσασθε, ἀδελφοί μου, ὅταν πειρασμοῖς * περι- *in tentationes,
cideritis ‡ *variis:* Scientes quòd proba- * περιπίπτω
3 ἐπέσητε ποικίλοις· γινώσκοντες ὅτι τὸ δοκίμιον
tio vestræ fidei *adoperatur* patien- ‡ varias:
μιον ὑμῶν τῆς πίστεως κατεργάζεται ὑπομο-
tiam. At patientia † opus perfectum habeat, vt sitis § autem
4 νήν. ἡ δὲ ὑπομονὴ ἔργον τέλειον ἐχέτω, ἵνα ἦτε
perfecti & integri, in nullo deficientes.
τέλειοι καὶ ὁλόκληροι, ἐν μηδενὶ λειπόμενοι.
Si autem quis vestrûm * *destituitur* sapientia, postulet * indiget
5 Εἰ δέ τις ὑμῶν λείπεται σοφίας, αἰτείτω
à ‖ *dante* Deo omnibus † *simpliciter*, & non * *im-* ‖ qui dat
παρὰ τοῦ διδόντος θεοῦ πᾶσιν ἁπλῶς, καὶ οὐ ὀνει- † affluenter,
properante, & dabitur ei. Postulet autem in * improperat;
6 δίζοντος, καὶ δοθήσεται αὐτῷ. αἰτείτω δὲ ἐν

fide, nihil ‡ *discrepans:* nam *discre-*
πίστει, μηδὲν διακρινόμενος. ὁ γὰρ διακρινό-
pans similis est fluctui maris ‡ *vento* agitato, &
μενος ἔοικε κλύδωνι θαλάσσης ἀνεμιζομένῳ, καὶ
circumlato. Non ergo æstimet homo il-
ῥιπιζομένῳ. μὴ γὰρ οἰέσθω ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖ-
le quòd accipiat aliquid à Dominо. Vir du-
νος ὅτι * λήψεταί τι παρὰ τοῦ κυρίου. ἀνὴρ δί-
plex animo, inconstans * in omnibus viis suis.
ψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ.
Glorietur autem frater humilis in ‖ *sublimitate*
καυχάσθω δὲ ὁ ἀδελφὸς ὁ ταπεινὸς ἐν τῷ ὑ-
† autem *sua:* At dives † in humilitate sua:
ψει αὐτοῦ· ὁ δὲ πλούσιος ἐν τῇ ταπεινώσει αὐτοῦ
quoniâ sicut flos fœni transibit. Exortus est
ὅτι ὡς ἄνθος χόρτου * παρελεύσεται. ἀνέτειλεν
enim sol cum ardore, & aruit fœ-
γὰρ ὁ ἥλιος σὺν τῷ καύσωνι, καὶ * ἐξήρανε τὸν χόρ-
num, & flos eius decidit, & decor
τον, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέπεσε, καὶ ἡ εὐπρέπεια τοῦ
vultus eius deperiit: ita & dives
προσώπου αὐτοῦ ἀπώλετο. οὕτω καὶ ὁ πλούσιος
in itineribus suis marcescet. Bea-
ἐν ταῖς πορείαις αὐτοῦ * μαρανθήσεται. μα-
tus vir qui suffert tentationem, quoniâ probatus
κάριος ἀνὴρ ὃς ὑπομένει πειρασμόν, ὅτι δόκι-
cùm fuerit factus, accipiet coronam vitæ, quam
μος γενόμενος, λήψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς, ὃν
repromisit ‡ *Dominus* diligentibus se.
ἐπηγγείλατο ὁ κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν.
Nemo ‡ *tentatus* dicat, quoniam à Deo
μηδεὶς πειραζόμενος λεγέτω, ὅτι ἀπὸ θεοῦ
* *tentor:* nam Deus ‖ *intentator* est malorum, ten-
πειράζομαι· ὁ γὰρ θεὸς ἀπείραστός ἐστι κακῶν, πει-
tat autem ipse neminem. Vnusquisq; verò tentatur, à
ράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. ἕκαστος δὲ πειράζεται, ὑπὸ
τῆς ἰ-

† *propria* concupiscentia abstractus & illectus. † sua

τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελκόμενος καὶ δελεαζόμενος.

Deinde concupiscentia * *concipiens*, parit pecca- * cũ conce-

15 εἶτα ἡ ἐπιθυμία * συλλαβοῦσα, τίκτει ἁμαρ- peris

tum: *at* peccatum † consummatum, generat mor- * συλλαμ-

τίαν· ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνα- βάω

tem § *Ne errate*, fratres mei * *dilecti*. Om- † verò cũm

16 τον. μὴ πλανᾶσθε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί. πᾶ- fuerit

17 ne datum ‖ *bonum*, & omne donum perfectum, † *supernè* § Nolite i-

σα δόσις ἀγαθὴ, καὶ πᾶν δώρημα τέλειον, ἄνωθέν taque er-

est, descendens à Patre luminum, apud rare,

ἐστι, καταβαῖνον ἀπὸ τοῦ πατρὸς τῶν φώτων, παρ * dilectis-

quẽ non est transmutatio, * *aut* vicissitudinis obumbratio. simi.

ᾧ οὐκ ἔνι παραλλαγὴ, ἢ τροπῆς ἀποσκίασμα. ‖ optimũ,

† *Volens* genuit nos verbo veritatis, § *ad* † Volun-

18 βουληθεὶς ἀπεκύησεν ἡμᾶς λόγῳ ἀληθείας, εἰς tariè

§ vt simus

εἶναι *nos* initium aliquod eius * *creaturæ*- * creaturę.

τοῦ εἶναι ἡμᾶς ἀπαρχήν τινα τῶν αὐτοῦ κτισμά- *tum*. ‖ *Itaque*, fratres mei † *dilecti*, sit omnis ho- ‖ Scitis,

19 των. ὥστε, ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, ἔστω πᾶς ἄν- † dilectissi-

mo velox ad audiendum, tardus * ad lo- * autem

θρωπος ταχὺς εἰς τὸ ἀκοῦσαι, βραδὺς εἰς τὸ λα- quendum, § tardus ad iram. Ira enim viri in- § &

20 λῆσαι, βραδὺς εἰς ὀργήν. ὀργὴ γὰρ ἀνδρὸς δι- stitiam Dei non † operatur. § *Ideo* abiicien- § Propter

21 καιοσύνην θεοῦ οὐκ ἐργάζεται. διὸ ἀποθέμε- tes omnem * *sordem*, & abundantiam malitiæ, in quod

νοι πᾶσαν ῥυπαρίαν, καὶ περισσείαν κακίας, ἐν * immun-

mansuetudine suscipite insitum verbum, ‖ po- diriam,

δυνάμενον σῶσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν. γίνεσθε δὲ ποιη- ‖ quod po-

tens saluare animas vestras. Estote autem facto- test

22 ταὶ λόγου, καὶ μὴ μόνον ἀκροαταὶ, παραλογιζόμενοι res verbi, & non tantùm auditores, fallentes

ἑαυτούς. ὅτι εἴ τις ἀκροατὴς λόγου ἐστὶ, καὶ οὐ vosmetipsos. Quia si quis auditor verbi est, & non

23

† cõparabitur

factor, hic † *similis est* viro consideranti vultum nativitatis suæ in speculo. Considerauit enim
ποιητης, ουτος εοικεν ανδρι κατανοουντι το προσωπον της γενεσεως αυτου εν εσοπτρω. κατενοησε γαρ 14
seipsum, & abiit, & statim oblitus est qualis fuerit. *At perspiciens* in legem † *perfectam illam*
εαυτον, και απηλυθε, και ευθεως επελαθετο οποιος ην. ο δε παρακυψας εις νομον τελειον τον 15
* Qui autē perspexerit † perfectæ ‡ permanserit in ea * obliuiosus

libertatis, & ‡ *permanens*, *hic* non auditor * *obliuionis* factus, sed factor operis,
της ελευθεριας, και παραμεινας, ουτος ουκ ακροατης επιλησμονης γενομενος, αλλα ποιητης εργου,
hic beatus in facto suo erit. Si quis
ουτος μακαριος εν τη ποιησει αυτου εσται. ει τις 16
‖ autē putat se religiosum

videtur religiosus esse in vobis, non refrænans
δοκει θρησκος ειναι εν υμιν, μη χαλιναγωγων
linguam suam, sed seducens cor suum, huius
γλωσσαν αυτου, αλλα απατων καρδιαν αυτου, τουτου
† est

vana † religio. Religio munda,
ματαιος η θρησκεια. θρησκεια καθαρα, 17
& immaculata apud Deum & Patrem, hæc est,
και αμιαντος παρα τω θεω και πατρι αυτη εστιν,
Visitare pupillos & viduas in tribulatione
επισκεπτεσθαι ορφανους και χηρας εν τη θλιψει
* & ‡ ab hoc seculo

eorum, *immaculatū seipsum custodire † *à mundo.*
αυτων, ασπιλον εαυτον τηρειν απο του κοσμου.

CAP. II. β'.

* nolite ‡ habere

A Fratres mei, *ne* in personarum acceptione ‡ *habere*
Αδελφοι μου, μη εν προσωπολημψιαις εχετε 1
fidem Domini nostri Iesu Christi gloriæ.
την πιστιν του κυριου ημων Ιησου Χριστου της δοξης.
§ &

Si § enim introierit in conuentum vestrum vir
εαν γαρ εισελθη εις συναγωγην υμων ανηρ 2
aureum habens annulum in veste candida, introierit autē
χρυσοδακτυλιος εν εσθητι λαμπρα, εισελθη δε
και πτω-

& pauper in ſordido habitu. Et intendatis

3 καὶ ἐπιβλέψητε ἐπὶ τὸν φοροῦντα τὴν ἐσθῆτα τὴν λαμπρὰν, καὶ εἴπητε αὐτῷ, σὺ κάθου ὧδε καλῶς· καὶ τῷ πτωχῷ εἴπητε, σὺ στῆθι ἐκεῖ, ἢ κάθου ὧδε ὑπὸ τὸ ὑποπόδιόν μου· οὐ διεκρίθητε ἐν ἑαυτοῖς, καὶ ἐγένεσθε κριταὶ διαλογισμῶν πονηρῶν; ἀκούσατε,

5 ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, οὐχ ὁ θεὸς ἐξελέξατο τοὺς πτωχοὺς τοῦ κόσμου τούτου πλουσίους ἐν πίστει, καὶ κληρονόμους τῆς βασιλείας ἧς ἐπηγγείλατο τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν; ὑμεῖς δὲ ἠτιμάσατε τὸν πτωχόν. οὐχ οἱ πλούσιοι καταδυναστεύουσιν ὑμῶν, καὶ

7 αὐτοὶ ἕλκουσιν ὑμᾶς εἰς κριτήρια; οὐκ αὐτοὶ βλασφημοῦσι τὸ καλὸν ὄνομα τὸ ἐπικληθὲν ἐφ' ὑμᾶς; εἰ μέντοι νόμον τελεῖτε βασιλικὸν, κατὰ τὴν

8 γραφὴν, ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν, καλῶς ποιεῖτε. εἰ δὲ προσωπολημπτεῖτε, ἁμαρτίαν ἐργάζεσθε, ἐλεγχόμενοι ὑπὸ τοῦ νόμου ὡς παραβάται.

10 ὅστις γὰρ ὅλον τὸν νόμον τηρήσῃ, πταίσῃ δὲ

3 & pauper in ſordido habitu. Et intendatis in * ferentem veſtem ſplendidam, & dixeritis ei, Tu ſede hic † pulchrè: & pauperi dicatis, Tu ſta illic, aut ſede hic ſub ſcabello *meo*: Et non diiudicatis ‡ in vobiſipſis, & facti eſtis iudices § diſceptationum malarum? Audite, fratres mei * dilecti, nonne Deus elegit pauperes ‖ mundi huius diuites in fide, & hæredes regni quod repromiſit † diligentibus ſe? Vos autem exhonoraſtis pauperem. nonne diuites per potentiam opprimunt vos, & ipſi trahunt vos ad iudicia? Nonne ipſi blaſphemant * pulchrum nomen ‡ inuocatum ſuper vos? Si tamen legem perficitis regalem, ſecundùm ſcripturam, Diliges proximum tuũ ſicut teipſum, § pulchrè facitis. Si autem perſonam accipitis, peccatum operamini, redarguti à lege quaſi tranſgreſſores. Quicunq; * enim totam legem ſeruauerit, offendat autẽ

* eum qui indutus eſt veſte præclara,
‖ benè
† autem
* καθήμενος
* pedum meorum,
‡ apud vosmetipſos,
§ cogitationũ iniquarum?
* dilectiſſimi,
* ἐκλέγω
‖ in hoc mundo
† Deus
* bonum
‡ quod eſt
§ bene
* autem

10 in uno. Qui enim totam legem ſeruauerit, offendat autem

§ Qui † dixit, * quòd

in vno, factus est omnium reus. ‖ *Ille* enim † *dixit*, Non
ἐν ἑνί, γέγονε πάντων ἔνοχος. ὁ γὰρ εἰπών, μὴ
mœchaberis, * dixit &, Non occides. * si autē nō mœchaberis,
μοιχεύσῃς, εἶπε καί, μὴ φονεύσῃς. εἰ δὲ οὐ μοιχεύσῃς,
occides autem, factus es transgressor legis. Sic
φονεύσῃς δέ, γέγονας παραβάτης νόμου. οὕτω
loquimini, & sic facite, sicut per legem libertatis
λαλεῖτε, καὶ οὕτω ποιεῖτε, ὡς διὰ νόμου ἐλευθερίας

§ incipiētes enim * illi qui ‖ fecit † superexaltat autem * proderit, ‡ se § nunquid poterit

† *futuri* iudicarj. *Nam* iudicium ‡ sine misericordia
μέλλοντες κρίνεσθαι. ἡ γὰρ κρίσις ἀνίλεως τῷ
*nōn ‖ *faciēti* misericordiam: † *contra gloriatur* misericordia iudi-
μὴ ποιήσαντι ἔλεον· κατακαυχᾶται ἔλεος κρί-
cium. Quid *illud vtile*, fratres mei, si fidem di-
σεως. τί τὸ ὄφελος, ἀδελφοί μου, ἐὰν πίστιν λέ-
car † quis habere, opera autē nō habeat? § *non potest* fides
γῃ τις ἔχειν, ἔργα δὲ μὴ ἔχῃ; μὴ δύναται ἡ πίστις
saluare eum? Si autem frater aut soror nudi
σῶσαι αὐτόν; ἐὰν δὲ ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὴ γυμνοὶ
* indigeāt. sint, & * *destituti fuerint* quotidiano vi-
ὑπάρχωσι, καὶ λειπόμενοι ὦσι τῆς ἐφημέρου τρο-
ctu: Dicat autē aliquis illis ex vobis, Ite in
φῆς· εἴπῃ δέ τις αὐτοῖς ἐξ ὑμῶν, ὑπάγετε ἐν
pace, calefacimini, & saturamini: nō dederitis autē
εἰρήνῃ, θερμαίνεσθε, καὶ χορτάζεσθε· μὴ δῶτε δὲ

‖ sunt † proderit?

eis *ea* quæ necessaria ‖ corporis, quid † *illud vtile*?
αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια τοῦ σώματος, τί τὸ ὄφελος;
Sic & fides, si non opera habeat, mortua est
οὕτω καὶ ἡ πίστις, ἐὰν μὴ ἔργα ἔχῃ, νεκρά ἐστι
* in semetipsa. *secundum scriptam.* Sed dicet quis, Tu fidem habes, & ego
καθ' ἑαυτήν. ἀλλ' ἐρεῖ τις, σὺ πίστιν ἔχεις, κἀγὼ
‡ fine operibus. * χωρὶς τῶν ἔργων, opera habeo. ostende mihi fidem tuam ‡ *ex ope-*
ἔργα ἔχω. δεῖξόν μοι τὴν πίστιν σου * ἐκ τῶν ἔρ-
ribus tuis, & ego ostendam tibi ex operibus *meis* fi-
γων σου, κἀγώ σοι δείξω ἐκ τῶν ἔργων μου τὴν πί-
§ bene dem meam. Tu credis quoniam Deus vnus est? § *pulchrè*
στίν μου. σὺ πιστεύεις ὅτι ὁ θεὸς εἷς ἐστι; καλῶς
ποιεῖς.

facis: & dæmones credunt, & contremiſcunt.

ποιεῖς· καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι, καὶ * φρίσσουσι. * φρίττω

Vis autem ſcire, ô homo inanis, quoniã fides ſi-

20 θέλεις δὲ γνῶναι, ὦ ἄνθρωπε κενέ, ὅτι ἡ πίστις χω- † otioſa

ne operibus † mortua eſt? Abraham pater no-

21 ρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστιν; Ἀβραὰμ ὁ πατὴρ ἡ-

ſter nonne ex operibus iuſtificatus eſt, offerens Iſaac

μῶν οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ἀνενέγκας Ἰσαὰκ τὸν

filium ſuum ſuper altare? Vides quoniam

22 υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον; βλέπεις ὅτι ἡ

fides cooperabatur operibus illius, & ex operibus fi-

πίστις συνήργει τοῖς ἔργοις αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ἔργων ἡ πί-

des conſummata eſt? Et ſuppleta eſt ſcriptura, di-

23 στις ἐτελειώθη; καὶ * ἐπληρώθη ἡ γραφὴ ἡ λέ- * πληρόω

cens, Credidit *autem* Abraham Deo & reputatũ eſt μαι

γουσα, Ἐπίστευσε δὲ Ἀβραὰμ τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη

illi ad iuſtitiam, & amicus Dei appellatus eſt. Vi-

24 αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην, καὶ φίλος θεοῦ ἐκλήθη. ὁ-

detis igitur, quoniã ex operibus iuſtificatur homo, &

ρᾶτε τοίνυν, ὅτι ἐξ ἔργων δικαιοῦται ἄνθρωπος, καὶ

non ex fide tantùm? Similiter autẽ & Raab mere-

25 οὐκ ἐκ πίστεως μόνον; ὁμοίως δὲ καὶ Ῥαὰβ ἡ πόρ-

trix, nõne ex operibus iuſtificata eſt, ſuſcipiens nun-

νη οὐκ ἐξ ἔργων ἐδικαιώθη, ὑποδεξαμένη τοὺς ἀγ-

tios, & alia via eiiciens? Sicut enim

26 γέλους, καὶ ἑτέρᾳ ὁδῷ ἐκβαλοῦσα; ὥσπερ γὰρ

corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita &

τὸ σῶμα χωρὶς πνεύματος νεκρόν ἐστιν, οὕτω καὶ ἡ

fides ſine operibus mortua eſt.

πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστι.

CAP. III. γ'.

Ne multi magiſtri ‡ fiatis, fratres ο Nolite

1 Μὴ πολλοὶ διδάσκαλοι γίνεσθε, ἀδελφοί plures

mei, ſcientes quoniam maius iudicium * *capiemus.* Mul- ‡ fieri

μου, εἰδότες ὅτι μεῖζον κρῖμα ληψόμεθα. πολ- * ſumitis. In multis

2 λοὶ γὰρ

in multis enim offendimus omnes. si quis in verbo nō offendit,

λθ. γὰρ πάμπολλα πταίομεν ἅπαντες. εἴ τις ἐν λόγῳ οὐ πταίει,

£ est hic perfectus ‡ vir, § *potens* freno circumducere & to-

§ potest etiam

οὗτος τέλειος ἀνὴρ, δυνατὸς * χαλιναγωγῆσαι καὶ ὅ-

* χαλιναγωγέω

lum corpus. *Ecce* equis frena in

λον τὸ σῶμα. ἴδε τῶν ἵππων τοὺς χαλινοὺς εἰς τὰ

* Si autem ‖ consentiendum

ora mittimus ad ¶ *obediendum* ipsos nobis etiā

στόματα βάλλομεν πρὸς τὸ πείθεσθαι αὐτοὺς ἡμῖν, καὶ

† ferimus.

omne corpus illorum circum † *agimus.* Ecce &

ὅλον τὸ σῶμα αὐτῶν μετάγομεν. ἰδοὺ καὶ τὰ

* cùm magnæ sint

naues *tantæ existentes,* & à validis ventis

πλοῖα τηλικαῦτα ὄντα, καὶ ὑπὸ σκληρῶν ἀνέμων

‡ minentur, § autem

‡ *impulsæ,* circunferuntur § à modico gubernaculo, v-

ἐλαυνόμενα, μετάγεται ὑπὸ ἐλαχίστου πηδαλίου, ὅ-

bi impetus dirigentis voluerit. Ita &

που ἂν ἡ ὁρμὴ τοῦ εὐθύνοντος βούληται. οὕτω καὶ ἡ

* modicū quidem

lingua * *paruum* membrum est, & magna ‖ *gloriatur.* Ecce

γλῶσσα μικρὸν μέλος ἐστὶ, καὶ μεγάλα αὐχεῖ. ἰδοὺ

‖ exaltat.

† quantus

† *exiguus* ignis * *quantam materiam* incendit. Et lingua

* quàm magnam syluam

ὀλίγον πῦρ ἡλίκην ὕλην ἀνάπτει. καὶ ἡ γλῶσσα

ignis ‡, *mundus* iniquitatis. *ita* lingua con-

‡ est, vniuersitas

πῦρ, ὁ κόσμος τῆς ἀδικίας. οὕτως ἡ γλῶσσα κα-

§ quæ maculat

stituitur in membris nostris, § *maculans* totum

θίσταται ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, ἡ σπιλοῦσα ὅλον τὸ

* inflāmat ‖ nostræ

corpus, & * *inflammans* rotam nativitatis ‖, &

σῶμα, καὶ φλογίζουσα τὸν τροχὸν τῆς γενέσεως, καὶ

inflammata à gehenna. Omnis enim natu-

φλογιζομένη ὑπὸ τῆς γεέννης. πᾶσα γὰρ φύ-

† & * cæterorū domātur.

ra bestiarúmque & volucrum, † serpentiúmque & * *mari-*

σις θηρίων τε καὶ πετεινῶν, ἑρπετῶν τε καὶ ἐνα-

§ sunt à

norum domatur, & domita § *est* natura

λίων δαμάζεται, καὶ δεδάμασται τῇ φύσει τῇ

§ autem

humana. *At* linguam § nullus potest

ἀνθρωπίνῃ. τὴν δὲ γλῶσσαν οὐδεὶς δύναται

* inquietum

hominum domare: * *incoercibile* malúm: plena

ἀνθρώπων δαμάσαι· ἀκατάσχετον κακόν· μεστὴ

ἰοῦ θα-

veneno mortifero. In ipsa benedicimus Deum,
ἰοδηλητηφόρον. ἐν αὐτῇ εὐλογοῦμεν τὸν θεὸν,
& Patrem, & in ipsa maledicimus homi-
καὶ πατέρα, καὶ ἐν αὐτῇ καταρώμεθα τοὺς ἀνθρώ-
nes ‖ illos ad † similitudinem Dei *factos. Ex ‖ qui
10 πους τοὺς καθ' ὁμοίωσιν θεοῦ γεγονότας. ἐκ τοῦ † imagi-
ipso ore procedit benedictio, & maledictio. non *facti sunt.
αὐτοῦ στόματος ἐξέρχεται εὐλογία, καὶ κατάρα. οὐ
oportet, fratres mei dilecti, haec ita fieri.
χρή, ἀδελφοί μου ἀγαπητοὶ, ταῦτα οὕτω γίνεσθαι.
Nunquid fons de eodem foramine emanat ‡ dul- ‡ dulcem
μήτι ἡ πηγὴ ἐκ τῆς αὐτῆς ὀπῆς βρύει τὸ γλυ- & amarā
ce, & amarum? Nunquid potest, fratres mei, ficus aquam?
12 κὺ, καὶ τὸ πικρόν; μὴ δύναται, ἀδελφοί μου, συκῆ
§ olivas facere, aut vitis ficus? sic *nullus § vuas
ἐλαίας ποιῆσαι, ἢ ἄμπελος σῦκα; οὕτως οὐδεμία * neque
fons salsam & dulcem ‖ facere aquam. Si quis sa- ‖ potest
13 πηγὴ ἁλυκὸν καὶ γλυκὺ ποιῆσαι ὕδωρ. εἴ τις σο- facere
piens, & † peritus in vobis, ostendat ex *pulchra † disciplinatus inter vos?
φὸς, καὶ ἐπιστήμων ἐν ὑμῖν, δειξάτω ἐκ τῆς καλῆς * bona
conversatione † opera sua in mansuetudine sapientiæ. * δείκνυ-
ἀναστροφῆς τὰ ἔργα αὐτοῦ ἐν πραΰτητι σοφίας. μι
§ Si autē zelum amarum habetis, & *contentionem in cor- † operationem suam
14 Εἰ δὲ ζῆλον πικρὸν ἔχετε, καὶ ἐριθείαν ἐν τῇ καρ- § Quòd
de vestro: ne gloriamini & mentimini aduersus * contentiones sunt in cordibus vestris: nolite gloriari & mendaces esse
δίᾳ ὑμῶν, μὴ κατακαυχᾶσθε καὶ ψεύδεσθε κατὰ τῆς enim
veritatem: Non est ‖ ista sapientia deorsum des- † diabolica.
15 ἀληθείας· οὐκ ἔστιν αὕτη ἡ σοφία ἄνωθεν καταβαί- * contentio, vbi inconstantia, & omne opus praui. Quæ deorsum est
cendens: sed terrena, animalis, † daemoniaca. Vbi
16 νουσα, ἀλλὰ ἐπίγειος, ψυχική, δαιμονιώδης. ὅπου
enim zelus & *irritatio, ibi tumultuatio, & omnis
γὰρ ζῆλος καὶ ἐριθία, ἐκεῖ ἀκαταστασία καὶ πᾶν
prava actio. Illa autem superne sapientia, pri-
17 φαῦλον πρᾶγμα. ἡ δὲ ἄνωθεν σοφία, πρῶ-
mùm quidē pudica est: deinde pacifica, modesta, bene suadi-
τον μὲν ἁγνή ἐστιν, ἔπειτα εἰρηνική, ἐπιεικὴς, εὐπει-

bonis cõsentiens, & sine simulatione

bilis, plena misericordia & fructibus bonis, non diiudicãs, & non simulata. Fructus autem iustitiæ, in pace seminatur facientibus pacem.

θὴς, μὴ ἐλέους, καὶ καρπῶν ἀγαθῶν, ἀδιάκριτος, καὶ ἀνυπόκριτος. καρπὸς δὲ τῆς δικαιοσύνης, ἐν εἰρήνῃ σπείρεται τοῖς ποιοῦσιν εἰρήνην.

CAP. IIII.

lites, Nonne concupiscentiis quæ militant

Vnde bella & pugnæ in vobis? Non hinc, ex voluptatibus vestris militantibus in membris vestris? Concupiscitis, & non habetis: occiditis, & zelatis, & non potestis adipisci. litigatis & belligeratis: & non habetis, propter non petere vos. petitis, & non accipitis, eo quòd malè petatis: vt in voluptatibus vestris insumatis. Adulteri & adulteræ, nescitis quia amicitia mundi inimica Dei est? Quicunq; ergo voluerit amicus esse mundi, inimicus Dei constituitur. An putatis quia inaniter Scriptura dicit, Ad inuidiam concupiscit spiritus qui habitat in nobis? Maiorem autẽ dat gratiam. Ideo dicit, Dominus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.

Πόθεν πόλεμοι καὶ μάχαι ἐν ὑμῖν, οὐκ ἐντεῦθεν; ἐκ τῶν ἡδονῶν ὑμῶν τῶν στρατευομένων ἐν τοῖς μέλεσιν ὑμῶν; ἐπιθυμεῖτε, καὶ οὐκ ἔχετε· φονεύετε καὶ ζηλοῦτε, καὶ οὐ δύνασθε ἐπιτυχεῖν· μάχεσθε καὶ πολεμεῖτε· καὶ οὐκ ἔχετε, διὰ τὸ μὴ αἰτεῖσθαι ὑμᾶς. αἰτεῖτε, καὶ οὐ λαμβάνετε, διότι κακῶς αἰτεῖσθε, ἵνα ἐν ταῖς ἡδοναῖς ὑμῶν δαπανήσητε. μοιχοὶ καὶ μοιχίδες, οὐκ οἴδατε ὅτι ἡ φιλία τοῦ κόσμου ἔχθρα τοῦ θεοῦ ἐστιν; ὃς ἂν οὖν βουληθῇ φίλος εἶναι τοῦ κόσμου, ἐχθρὸς τοῦ θεοῦ καθίσταται. ἢ δοκεῖτε ὅτι κενῶς ἡ γραφὴ λέγει, πρὸς φθόνον ἐπιποθεῖ τὸ πνεῦμα ὃ κατῴκισεν ἐν ἡμῖν; μείζονα δὲ δίδωσι χάριν. διὸ λέγει, ὑπερηφάνοις ἀντιτάσσεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν.

ὑπο-

Subditi estote ergo Deo: resistite † diabolo, † autem
ὑποτάγητε οὖν τῷ θεῷ· ἀντίστητε δὲ τῷ διαβόλῳ,
& fugiet à vobis. Appropinquate Deo, & appro-
8 καὶ φεύξεται ἀφ' ὑμῶν. ἐγγίσατε τῷ θεῷ. καὶ ἐγ-
pinquabit vobis. Emundate manus, peccatores: & purifi-
γιεῖ ὑμῖν. καθαρίσατε χεῖρας, ἁμαρτωλοί, καὶ ἁγνίσατε
cate corda, duplices animo. ‡ *Affligimini*, & lu-
καρδίας, δίψυχοι. ταλαιπωρήσατε καὶ πενθή- ‡ Miseri estote,
9 σατε καὶ κλαύσατε. ὁ γέλως ὑμῶν εἰς πένθος με- * ταλαιπορέω
gete, & plorate: risus vester in luctum con-
τατραπήτω, καὶ ἡ χαρὰ εἰς κατήφειαν. ταπει- * πενθέω
uertatur, & gaudium in mœrorem. Humi-
10 νώθητε ἐνώπιον τοῦ κυρίου, καὶ ὑψώσει ὑμᾶς. μὴ ‖ Nolite
liamini in conspectu Domini, & exaltabit vos. ‖ detrahere
11 καταλαλεῖτε ἀλλήλων, ἀδελφοί. ὁ καταλαλῶν ἀ- alterutrũ,
contraloquimini alij aliu, fratres †. *Contraloquens fra-* † mei. Qui
δελφοῦ, καὶ κρίνων τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, καταλαλεῖ νό- *tri, & iudicans* fratrem suum, ‡ *contraloquitur* le- detrahit
μου, καὶ κρίνει νόμον. εἰ δὲ νόμον κρίνεις, οὐκ εἶ ποιητὴς *gi*, & iudicat legem. Si autem legem iudicas, nõ es factor
νόμου, ἀλλὰ κριτής. εἷς ἐστιν ὁ νομοθέτης ὁ δυνά- ‖ enim
legis, sed iudex. Vnus est ‖ *ille* legislator † *po* † & iudex,
12 μενος σῶσαι καὶ ἀπολέσαι. σὺ δὲ τίς εἶ ὃς κρίνεις τὸν *tens seruare* & perdere. Tu autẽ quis es qui iudicas
ἕτερον; ἄγε νῦν οἱ λέγοντες, σήμερον καὶ αὔριον ‖ qui dici-
13 εἰς τήνδε τὴν πόλιν, καὶ ποιήσομεν ἐκεῖ tis,
‡ annum *vnum*, & mercabimur, & ‖ *lucrabimur*: ‡ quidem
ἐνιαυτὸν ἕνα, καὶ ἐμπορευσόμεθα, καὶ κερδήσομεν· ‖ lucrũ fa-
ciemus.
14 οἵτινες οὐκ ἐπίστασθε τὸ τῆς αὔριον. ποία γὰρ ἡ ζωὴ Qui ignoratis † *illud crastini*. Quæ enim vita † quid erit
ὑμῶν; ἀτμὶς γάρ ἐστε ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, in crastino.
15 ἔπειτα δὲ καὶ ἀφανιζομένη. ἀντὶ τοῦ λέγειν ὑμᾶς, ἐὰν ‡ extermi-
deinceps *vero* & ‡ *euanescens* Pro ‖ *dicere vos*, Si nabitur
‖ cor di-
catis.

† si Dominus voluerit, & † vixerimus, & faciemus hoc aut
ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ ζήσωμεν, καὶ ποιήσωμεν τοῦτο ἢ
‖ exultatis illud. Nunc autē ‖ *gloriamini* in superbiis vestris:
ἐκεῖνο· νῦν δὲ καυχᾶσθε ἐν ταῖς ἀλαζονείαις ὑμῶν· 16
‖ exultatio Omnis ‖ *gloriatio* talis maligna est. Scienti igitur
πᾶσα καύχησις τοιαύτη πονηρά ἐστιν. εἰδότι οὖν
bonum facere, & non facienti, peccatum illi est.
καλὸν ποιεῖν, καὶ μὴ ποιοῦντι, ἁμαρτία αὐτῷ ἐστιν.

CAP. V. ε'.

* Agite *Age* nunc diuites, plorate, vlulantes in
Ἄγε νῦν οἱ πλούσιοι, κλαύσατε ὀλολύζοντες ἐπὶ 1
† quæ ad- miseriis vestris † *supernenturis*. Diuitiæ
ταῖς ταλαιπωρίαις ὑμῶν ταῖς ἐπερχομέναις. ὁ πλοῦτος
uenient vobis. vestræ putrefactæ sunt: & vestimenta vestra à tineis comesta *facta*
ὑμῶν σέσηπε, καὶ τὰ ἱμάτια ὑμῶν σητόβρωτα γέγο- 2
sunt. Aurum vestrum & argentum æruginauit: & ærugo
*) καλιόω- νεν. ὁ χρυσὸς ὑμῶν καὶ ὁ ἄργυρος κατίωται, καὶ ὁ ἰὸς 3
μαι eorum in testimonium vobis erit, & manducabit car-
αὐτῶν εἰς μαρτύριον ὑμῖν ἔσται, καὶ φάγεται τὰς σάρ-
‡ vobis irā nes vestras sicut ignis. Thesaurizastis ‡ *in nouissimis die-*
κας ὑμῶν ὡς πῦρ. ἐθησαυρίσατε ἐν ἐσχάταις ἡμέ-
‖ qui mes- bus. Ecce merces operariorum ‖ *messentium*
suerunt ραις. ἰδοὺ ὁ μισθὸς τῶν ἐργατῶν τῶν ἀμησάντων τὰς 4
†quę frau- regiones vestras, † *intercepta* à vobis, clamat: &
data est χώρας ὑμῶν, ὁ * ἀπεστερημένος ἀφ' ὑμῶν, κράζει· καὶ
* ἀποστερέω clamores ‡ *messentium* in aures Domini sabaoth ‖ *in-*
‡ eorum ‖ introi- αἱ βοαὶ τῶν θερισάντων εἰς τὰ ὦτα κυρίου σαβαὼθ εἰσ- 5
nit. Epulati *troierunt*. *Delitiati* estis super terram, & † *lasciui-*
*εἰσέρχο- μαι ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐσπαταλήσα-
† in luxu- *stis*: enutristis corda vestra *vt* in die
σατε· ἐθρέψατε τὰς καρδίας ὑμῶν ὡς ἐν ἡμέρᾳ
‡ Adduxi- occisionis. † *Condemnastis*. occidistis iustum: ‖ non
stis & ‖ & σφαγῆς. κατεδικάσατε, ἐφονεύσατε τὸν δίκαιον· οὐκ 6
resistit vobis. Patientes estote igitur, fratres,
* μακρο- ἀντιτάσσεται ὑμῖν. * μακροθυμήσατε οὖν, ἀδελφοί, 7
θυμέω ἕως τῆς

vsque ad aduentum Domini. Ecce, agricola expectat
ἕως τ πρ ̄ σοδας τ καρπ ̄ ν τ ̃ γ ̃ς, μακροθυμ ̃ν ἐπ' αὐτ ̃,
pretiosum fructum terræ: patienter ferens *in eum*,
τ τίμιον καρπὸν τ ̃ς γ ̃ς, μακροθυμῶν ἐπ' αὐτῷ,
donec accipiat *pluuiam* † *matutinam & serotinam*. Patien-
ἕως ἂν λάβῃ ὑετὸν πρώϊμον καὶ ὄψιμον. μακρο-
teseſtote & vos: ‡ confirmate corda veſtra, quo-
θυμήσατε καὶ ὑμεῖς, στηρίξατε τὰς καρδίας ὑμῶν, ὅ-
niam aduentus Domini ‖ *appropinquauit. Ne ingemiſcite*
τι ἡ παρουσία τ κυρ ̃ ου ἤγγικε. μὴ στενάζετε
aduerſus alij alios, fratres, vt non iudicemini Ecce, iu-
κατ' ἀλλήλων, ἀδελφοί, ἵνα μὴ κριθῆτε. ἰδοὺ κρι-
dex ante † *fores ſtetit*. Exemplum accipite
τὴς πρὸ τ ̃ θυρ ̃ν ἕστηκεν. ὑπόδειγμα λάβετε
fratres *mei*, ‡ *malorum perpeſſionis*, & patientiæ,
ἀδελφοί μου, τ κακοπαθείας, καὶ τ μακροθυμίας,
Prophetas, qui locuti ſunt ‖ nomine Domini.
τοὺς προφήτας, οἳ ἐλάλησαν τῷ ὀνόματι κυρίου.
Ecce beatificamus † *tolerantes*. *Toleran-*
ἰδοὺ μακαρίζομεν τοὺς ὑπομείναντας. τ ὑπομο-
tiam Iob audiſtis: & finem Domini vidiſtis, quoniã *val-*
νὴν Ἰὼβ ἠκούσατε, καὶ τὸ τέλος κυρίου εἴδετε, ὅτι πο-
de miſericors eſt ‖ & miſerator. Antè omnia autẽ, ‖ Dominus
λύσπλαγχνός ἐστι καὶ οἰκτίρμων. πρὸ πάντων δέ,
fratres mei, † *ne iurate*, neque ‡ cælum, neque
ἀδελφοί μου, μὴ ὀμνύετε, μήτε τ ὐρανὸν, μήτε τὴν
terram, neq; aliud quodcunq; iuramẽtũ. Sit autẽ ‖ *veſtrũ illud Etiã*,
γῆν, μήτε ἄλλον τινὰ ὅρκον· ἤτω δὲ ὑμῶν τὸ ναί,
etiam: & illud nõ, nõ: vt non † *in hypocriſin* decidatis. Tri-
καὶ τὸ οὔ, οὒ ἵνα μὴ εἰς ὑπόκρισιν πέσητε. κα-
ſtatur aliquis ‡ *in vobis*: oret. Æquo animo eſt *quis?*
κοπαθεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσευχέσθω. εὐθυμεῖ τις; ψ
pſallat. Infirmatur quis in vobis? ‖ *aduocet*
ἀσθενεῖ τις ἐν ὑμῖν; προσκαλεσάσθω
presbyteros eccleſiæ: & orent
τοὺς πρεσβυτέρους τ ̃ ἐκκλησίας, καὶ προσευξάσθωσ

† temporaneam & ſerotinam. ‡ & ‖ appropinquabit. Nolite ingemiſcere in alterũtrum. † ianuam aſſiſtit. ‡ laboris ‖ in † eos qui ſuſtinuerunt. Sufferentiam ‖ Dominus † Nolite ‡ per * ὀμνύω ‖ ſermo veſter, Eſt, eſt, † ſub iudicio ‡ veſtrũmẽ ‖ inducat

super eum, vngentes eum oleo in nomine
ὅτ αὐτὸν, ἀλείψαντες αὐτὸν ἔλαιῳ ἐν τῷ ὀνόματι τ
† saluabit infirmum & alleuabit ‡ in peccatis sit ¶ ergo alterutrum peccata vestra: † inuicem, vt saluemini. ‡ enim ¶ assidua. † similis
Domini. Et oratio fidei † seruabit laborantem, &
κυρίου. καὶ ἡ εὐχὴ τῆς πίστεως σώσει τὸν κάμνοντα, καὶ
eriget eum Dominus: & si ‡ peccata fuerit perpetrauit,
ἐγερεῖ αὐτὸν ὁ κύριος· καὶ ἂν ἁμαρτίας ᾖ πεποιηκώς,
remittentur ei. Confitemini ¶ alij aliis
ἀφεθήσεται αὐτῷ. ἐξομολογεῖσθε οὖν ἀλλήλοις τὰ
offensiones: & orate pro † alij aliis, vt
παραπτώματα, καὶ εὔχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων, ὅπως
sanemini. multum ‡ valet deprecatio iusti ¶ efficax.
ἰαθῆτε. πολὺ ἰσχύει δέησις δικαίου ἐνεργουμένη.
Elias homo erat † similiter passibilis nobis: & oratione
Ἠλίας ἄνθρωπος ἦν ὁμοιοπαθὴς ἡμῖν, καὶ προσευχῇ
‡ vt non plueret * βρέχω
orauit ‡ ad non pluendum, & non pluit super
προσηύξατο τοῦ μὴ * βρέξαι, καὶ οὐκ ἔβρεξεν ἐπὶ
terram annos tres & menses sex. Et rursum
τῆς γῆς ἐνιαυτοὺς τρεῖς καὶ μῆνας ἕξ. καὶ πάλιν
orauit: & cœlum pluuiam dedit, & terra
προσηύξατο, καὶ ὁ οὐρανὸς ὑετὸν ἔδωκε, καὶ ἡ γῆ
* προσεύχομαι ¶ germinauit dedit † mei, ‡ ex
ἐβλάστησε τὸν καρπὸν αὐτῆς. ἀδελφοί, ἐάν τις
fructum suum. Fratres †, si quis
‡ in vobis errauerit à veritate, & conuerterit
ἐν ὑμῖν πλανηθῇ ἀπὸ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπιστρέψῃ
¶ Scire debet quoniam qui conuerti fecerit.
quis eum: ¶ Sciat quòd ille conuertens peccato-
τις αὐτόν, γινωσκέτω ὅτι ὁ ἐπιστρέψας ἁμαρ-
† seruabit eius.
torem ab errore viæ suæ, † seruabit animam à
τωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ, σώσει ψυχὴν ἐκ
morte, & operiet multitudinem peccatorum.
θανάτου, καὶ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν.

Finis sancti Iacobi catholicæ
Τέλος τῆς τοῦ ἁγίου ἰακώβου καθολικῆς
Epistolæ.
ἐπιστολῆς.

H TOY

SANCTI PETRI
ΗΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ
CATHOLICA PRIOR
ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΠΡΩΤΗ
Epistola.
Ἐπιστολή.

CAPVT PRIMVM. Κεφ. α'.

1 ΠΕΤΡΟΣ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐκλεκτοῖς παρεπιδήμοις διασπορᾶς
PETRVS Apostolus Iesu Christi, electis aduenis dilperſionis
Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ, & Bi-
Πόντου, Γαλατίας, Καππαδοκίας, Ἀσίας, καὶ Βι-
thyniæ, Secundùm † *præuotionem* Dei Patris, in *ſan-* † præſciē-
2 θυνίας, κατὰ πρόγνωσιν θεοῦ πατρὸς ἐν ἁ- * *ſanctifi-*
tiam
ctificatione Spiritus, in obedientiam & aſperſio-cationem
γιασμῷ πνεύματος, εἰς ὑπακοὴν καὶ ῥαντι-
nem ſanguinis Iesu Christi. Gratia vobis & pax
σμὸν αἵματος Ἰησοῦ Χριστοῦ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη
multiplicetur. Benedictus Deus, & Pater
3 * πληθυνθείη. Εὐλογητὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ * πληθύνω
Domini noſtri Iesu Christi, qui ſecūdùm ‡ *multā* ſuam miſeri- ‡ magnam
κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ κατὰ τὸ πολὺ αὐτοῦ ἔ-
cordiam § *regenerans* nos in ſpem viuam, per § regene-
λεος ἀναγεννήσας ἡμᾶς εἰς ἐλπίδα ζῶσαν δι' rauit
resurrectionem Iesu Christi ex mortuis, In hære-
4 ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ νεκρῶν, εἰς κλη-
ditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarceſci-
ρονομίαν ἄφθαρτον καὶ ἀμίαντον, καὶ ἀμάραν-

* vobis, Qui
* τηρέω
‖ custodimini
* φρουρέω
† exultabitis
* oportet contristari)
* λυπέω
‖ sit
‖ quod
* probatur
* εὑρίσκω
‖ cum videritis,
‖ quoque creditis,
* ἀνέκλειπτος
† futura in atque scrutati sunt Prophetæ: qui de illa in vos
* ἐξερευνάω
‖ prophetauerunt
* δηλόω
‖ præuntians eas quæ in Christo sunt
*posteriores

bilem, conseruatam in cælis in *vos, In
τον, τετηρημένην ἐν οὐρανοῖς εἰς ὑμᾶς, τοὺς ἐν 5
virtute Dei, ‖ custoditos, per fidem, in
δυνάμει θεοῦ, *φρουρουμένους διὰ πίστεως, εἰς
salutem paratam reuelari in tempore no-
σωτηρίαν ἑτοίμην ἀποκαλυφθῆναι ἐν καιρῷ ἐ-
uissimo. In quo † exultabitis modicum nunc, (si *opus
σχάτῳ. ἐν ᾧ ἀγαλλιᾶσθε ὀλίγον ἄρτι, εἰ δέον 6
est) ‖ tristati in variis tentationibus: Vt
ἐστὶ, *λυπηθέντες ἐν ποικίλοις πειρασμοῖς· ἵνα 7
probatio vestræ fidei multò pretiosior ‖
τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως πολὺ τιμιώτερον
auro ‖ illo perdito, per ignem verò *explora-
χρυσίου τοῦ ἀπολλυμένου, διὰ πυρὸς δὲ δοκιμαζο-
to, inueniatur in laudem & honorem & gloriam, in
μένου, *εὑρεθῇ εἰς ἔπαινον καὶ τιμὴν καὶ δόξαν, ἐν
reuelatione Iesu Christi. Quem non *videntes di-
ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὃν οὐκ εἰδότες ἀ- 8
ligitis: in quem nunc non videntes †, credentes autē,
γαπᾶτε, εἰς ὃν ἄρτι μὴ ὁρῶντες, πιστεύοντες δὲ,
exultatis lætitia inenarrabili & glorificata.
ἀγαλλιᾶσθε χαρᾷ ἀνεκλαλήτῳ καὶ δεδοξασμένῃ,
Reportantes finem fidei vestræ, salu-
κομιζόμενοι τὸ τέλος τῆς πίστεως ὑμῶν, σωτη- 9
tem animarum. De qua salute exquisierunt
* ἐκζήτησιν ψυχῶν. περὶ ἧς σωτηρίας *ἐξεζήτησαν 10
† futura in atque scrutati sunt Prophetæ: qui de illa in vos
* ἐξερευνάω
‖ prophetauerunt
* δηλόω
‖ præuntians eas quæ in Christo sunt
*posteriores
gratia ‖ prophetantes. Scrutantes in
καὶ ἐξηρεύνησαν προφῆται οἱ περὶ τῆς εἰς ὑμᾶς
quod vel quale tempus significaret in eis Spiritus
χάριτος προφητεύσαντες. ἐραυνῶντες εἰς 11
Christi, ‖ præsignificans illas in Christum pas-
τίνα ἢ ποῖον καιρὸν *ἐδήλου τὸ ἐν αὐτοῖς πνεῦμα
siones, & *posteà has glorias: Quibus reue-
Χριστοῦ, προμαρτυρόμενον τὰ εἰς Χριστὸν πα-
latum
θήματα, καὶ τὰς μετὰ ταῦτα δόξας· οἷς ἀπε- 12
καλύ-

latum est quia non sibimetipsis, vobis autē ministrabant ea,
καλύφθη ὅτι οὐχ ἑαυτοῖς, ὑμῖν δὲ διηκόνουν αὐτά, * ἀνακοπτόμενα
quæ nunc nunciata sunt vobis, per eos ‖ euangelizantes
ἃ νῦν ἀνηγγέλη ὑμῖν διὰ τῶν εὐαγγελισαμένων
vobis in Spiritu sancto misso de cæ-
ὑμᾶς ἐν πνεύματι ἁγίῳ ἀποσταλέντι ἀπ' οὐρα-
lo, in † quæ desiderant angeli prospicere.
νοῦ, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι.

* Ideo succincti lumbos mentis, * propter
13 Διὸ ἀναζωσάμενοι τὰς ὀσφύας τῆς διανοίας quod
vestræ, sobrij, perfectè sperate in eam ‖ la-
νήφοντες, τελείως ἐλπίσατε ἐπὶ τὴν φερο- ‖ quæ offertur
tam vobis gratiam in reuelatione Iesu Christi,
μένην ὑμῖν χάριν ἐν ἀποκαλύψει Ἰησοῦ Χριστοῦ,
Quasi filij obedientiæ, non configurati illis
14 ὡς τέκνα ὑπακοῆς, μὴ συσχηματιζόμενοι ταῖς
§ prius in ignorantia vestra cupiditatibus: Sed § priori-
15 πρότερον ἐν τῇ ἀγνοίᾳ ὑμῶν ἐπιθυμίαις· ἀλλὰ bus ignorantiæ
secundùm eũ * vocantem vos, Sanctum, & ipsi sancti in om- vestræ de-
κατὰ τὸν καλέσαντα ὑμᾶς ἅγιον, καὶ αὐτοὶ ἅγιοι ἐν πα- siderijs: * qui vo-
ni conuersatione ‖ fiatis: Quoniam scriptum est, san- cauit
16 σῃ ἀναστροφῇ γένησθε· διότι γέγραπται, ἅ- ‖ sitis
cti eritis, quoniã ego sanctus sum. Et si Patrem
17 γιοι γένεσθε, ὅτι ἐγὼ ἅγιός εἰμι. καὶ εἰ πατέρα
inuocatis eũ † sine acceptione personarum iudicantem † qui iudi-
κικάζετε τὸν ἀπροσωπολήπτως κρίνοντα cat
secundùm vnius cuiusq; opus, in timore § commorationis ve- ‖ incolatus
κατὰ τὸ ἑκάστου ἔργον, ἐν φόβῳ τῆς παροικίας ὑ- stræ tempus vestri tem-
conuersamini: Scientes quòd non pore
18 μῶν χρόνον ἀναστράφητε· εἰδότες ὅτι οὐ
corruptibilibus argento vel auro redempti estis de
φθαρτοῖς ἀργυρίῳ ἢ χρυσίῳ ἐλυτρώθητε ἐκ * λυτρώτου
vana vestra conuersatione § paterna traditione accepta, § paternæ
τῆς ματαίας ὑμῶν ἀναστροφῆς πατροπαραδότου, traditio-
nis:
Sed pretioso sanguine quasi agni immaculati & incõta-
19 ἀλλὰ τιμίῳ αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπί-

minari Christi, Præcogniti quidem ante constitutio-
λου, χειρός, προεγνωσμένου μὲν πρὸ καταβο-
nem mundi, manifestati autem in nouissimis tempo-
λῆς κόσμου, φανερωθέντος δὲ ἐπ' ἐσχάτων τῶν χρό-
ribus propter vos: * Per ipsum credentes in Deum
νων δι' ὑμᾶς, τοὺς δι' αὐτοῦ πιστεύοντας εἰς θεὸν
illum suscitantem eum à mortuis, & gloriam † ei dan-
τὸν ἐγείραντα αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ δόξαν αὐτῷ δόν-
tem, vt fidem vestram & spem esset in Deum.
τα, ὥστε τὴν πίστιν ὑμῶν καὶ ἐλπίδα εἶναι εἰς θεόν.
Animas vestras castificantes in obedientia
τὰς ψυχὰς ὑμῶν ἡγνικότες ἐν τῇ ὑπακοῇ
‡ veritatis per Spiritum in fraternum amorem
τῆς ἀληθείας διὰ πνεύματος εἰς φιλαδελφίαν
non simulatum, ex puro corde ¶ alij alios dili-
ἀνυπόκριτον, ἐκ καθαρᾶς καρδίας ἀλλή-
gite * impensè, Renati non ex
λους ἀγα-
πήσατε ἐκτενῶς, ἀναγεγεννημένοι οὐκ ἐκ
semine corruptibili, sed incorruptibili, per verbum Dei
σπορᾶς φθαρτῆς, ἀλλὰ ἀφθάρτου, διὰ λόγου θεοῦ
viui & permanentis in æternum. Quia omnis
ζῶντος καὶ μένοντος εἰς τὸν αἰῶνα. διότι πᾶσα
caro vt fœnum, & omnis gloria ‖ hominis vt flos
σὰρξ ὡς χόρτος, καὶ πᾶσα δόξα ἀνθρώπου ὡς ἄνθος
fœni. exaruit fœnum, & flos eius deci-
χόρτου. * ἐξηράνθη ὁ χόρτος, καὶ τὸ ἄνθος αὐτοῦ ἐξέ-
dit: ‡ at verbum ¶ Domini manet in æternum. Hoc
πεσεν· τὸ δὲ ῥῆμα κυρίου μένει εἰς τὸν αἰῶνα. τοῦτο
autem est verbum † euangelizatum in § vos.
δέ ἐστι τὸ ῥῆμα τὸ εὐαγγελισθὲν εἰς ὑμᾶς.

CAP. II. β'.

Deponentes igitur omnem malitiam, & omnem do-
Ἀποθέμενοι οὖν πᾶσαν κακίαν, καὶ πάντα δό-
lum, & simulationes, & inuidias, & omnes ‖ obloca-
λον, καὶ ὑποκρίσεις, καὶ φθόνους, καὶ πάσας καταλα-
λιάς,

* Qui fideles estis † Deo qui suscitauit: † dedit ei, vt fides vestra & spes esset in Deo.

¶ charitatis, in fraternitatis amore simplici, inuicem: * attentiùs,

‖ eius tanquam

* ξηρὸς ἐγένετο † autem

§ quod est autem est verbum † euangelizatum in § vobis.

‖ detractiones,

sionis, Sicut modò geniti infantes, † rationale, sin-
2 λαλιας, ὡς ἀρτιγέννητα βρέφη, τὸ λογικὸν, ἀ- † rationa-
dolo lac concupiscite: vt in eo * augea- biles, &
δολον γάλα * ἐπιποθήσατε, ἵνα ἐν αὐτῷ * αὐξη- * crescatis
mini. ‡ Siquidem gustastis quoniã ‖ benignus ille Dominus. in salutẽ.
3 θῆτε. Εἰ ἄρα ἐγεύσασθε ὅτι χρηστὸς ὁ κύριος. * ἐπιποθέω
Ad quem accedentes, lapidem vivum, ab * αὐξάνω
4 πρὸς ὃν προσερχόμενοι, λίθον ζῶντα, ὑπὸ ‡ Si tamen
hominibus quidem reprobatum, à autem Deo * dulcis
ἀνθρώπων μὲν ἀποδεδοκιμασμένον, παρὰ δὲ θεῷ est
electum, * honorabilem: Et ipsi tanquã lapides vivi * & hone-
5 ἐκλεκτὸν, ἔντιμον. καὶ αὐτοὶ ὡς λίθοι ζῶντες rificatum:
superædificamini domus spiritualis, sacerdotium san-
οἰκοδομεῖσθε οἶκος πνευματικὸς, ἱεράτευμα ἅ-
ctum, offerre hostias spirituales, bene accepta-
γιον, ἀνενέγκαι θυσίας πνευματικὰς, εὐπροσδέ-
biles Deo per Iesum Christum. Propter ‖ cõtinetur
6 κτους τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. διότι περιέχει in Scriptura: Ecce pono in Sion lapidem summũ an-
ἐν τῇ γραφῇ, ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιὼν λίθον ἀκρογω- gularem, electum, pretiosum: & ‖ credens in eo,
νιαῖον, ἐκλεκτὸν, ἔντιμον· καὶ ὁ πιστεύων ἐπ' αὐτῷ, ‖ qui cre-
non pudefiet. Vobis igitur honor cre- dideritin
7 οὐ μὴ * καταισχυνθῇ. ὑμῖν οὖν ἡ τιμὴ τοῖς πι- eum, non
dentibus. nõ credentibus autẽ, lapis quem reprobauerunt confunde-
πεύουσιν· ἀπιστοῦσι δὲ, λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ tur. * κατα-
ædificantes, hic factus est in caput anguli: καίνυμι
οἰκοδομοῦντες, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας,
et lapis offensionis, & petra scanda-
8 καὶ λίθος προσκόμματος, καὶ πέτρα σκανδά- li: † qui offendunt verbo, * incredulí, in † his
λου· οἱ προσκόπτουσι τῷ λόγῳ, ἀπειθοῦντες, εἰς * nec cre-
quod & positi sunt. Vos autem genus electum, re- dunt
9 ὃ καὶ ἐτέθησαν. ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτὸν, βα-
gale sacerdotium, gens sancta, populus † in vendi- † acquisi-
σίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περι- tionis,

¶ qui vocauit
* ἐξαγγέλλω
* Dei,
* ἐλεέω
¶ Charissimi,
† vos
‡ vos à
§ inter Gentes bonam
‖ eo quòd detractant de vobis tanquam de
§ vos considerantes,
* Deum:
¶ præcellentis
† ducibus, tanquam ab eo
* bonorũ:
‡ vt
§ obmutescere faciatis
* φιμόω

rationem, vt virtutes annuntietis eius § de tenebris vos *vocantis* in admirabile suum lumen. Qui aliquãdo nõ populus*, nũc autẽ populus Dei, qui nõ cõsecuti misericordiã, nũc autẽ misericordiam consecuti.

¶ *Dilecti*, obsecro †tanquam aduenas, & peregrinos, abstinere § carnalibus desideriis, quæ militant aduersus animam. Conuersationem vestram habentes *honestam in Gentibus*, vt in ‡*quo obloquuntur vobis*, vt malefactoribus, ex bonis operibus § *inspicientes*, glorificent Deum in die visitationis. Subiecti estote igitur omni humanæ creaturæ, propter *Dominum*: siue regi, quasi ¶ *superhabenti*. Siue †*præsidibus*, vt per eum missis, ad vindictam *quidem* malefactorum, laudem verò *benefactorum*: Quia sic est voluntas Dei, * benefacientes § *capistrare* imprudentium hominum ignorantiam: Quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitiæ libertatis,

tem, sed sicut serui Dei. Omnes hono-
17 εἶναι, ἀλλ' ὡς δοῦλοι τοῦ θεοῦ. πάντας τιμή-
rate. Fraternitatem diligite. Deum ti-
σατε. τὴν ἀδελφότητα ἀγαπᾶτε. τὸν θεὸν φο-
mete. Regem honorificate. Serui, sub-
18 βεῖσθε. τὸν βασιλέα τιμᾶτε. Οἰκέται, ὑπο-
diti* in omni timore dominis, non tan- * estote
ταγήσονται ἐν παντὶ φόβῳ τοῖς δεσπόταις, οὐ μό-
tum bonis & † aequis, sed etiam † pra- ‖ modestis
† disciplis
νον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκο-
vis. Hoc enim gratia, si propter conscientiam Dei Hæc est
19 λιοῖς. τοῦτο γὰρ χάρις, εἰ διὰ συνείδησιν θεοῦ
* sustineat quis tristitias, patiens iniustè. Quæ
20 ὑποφέρει τις λύπας, πάσχων ἀδίκως. ποῖον
enim † laus, si peccantes, & colaphizati ‖ gloria,
γὰρ κλέος, εἰ ἁμαρτάνοντες, καὶ κολαφιζόμενοι
sustinetis? Sed si bene facientes, ‖ & patien- ‖ patiētes
ὑπομένετε; ἀλλ' εἰ ἀγαθοποιοῦντες, καὶ πάσχον-
tes sustineris, * hoc gratia apud Deum. In hoc * hæc est
21 τες ὑπομένετε, τοῦτο χάρις παρὰ θεῷ. εἰς τοῦτο
enim vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis,
γὰρ ἐκλήθητε, ὅτι καὶ χριστὸς ἔπαθεν ὑπὲρ ἡμῶν,
vobis relinquens exemplum, vt sequa-
ὑμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμόν, ἵνα ἐπακολου-
mini vestigia eius: Qui peccatum non
22 θήσητε τοῖς ἴχνεσιν αὐτοῦ. ὃς ἁμαρτίαν οὐκ
fecit, nec inuentus est dolus in ore eius.
ἐποίησεν, οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ.
Qui ‖ conuitiis affectus non contra conuitiabatur: patiens, ‖ cùm male-
23 ὃς λοιδορούμενος οὐκ ἀντελοιδόρει, πάσχων, dicerentur, non
non minabatur: tradebat autem iudicanti † iustè. maledicebat: cùm
οὐκ ἠπείλει, παρεδίδου δὲ τῷ κρίνοντι δικαίως. patereтur, non com-
Qui peccata nostra ipse pertulit in minabatur:
24 ὃς τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν αὐτὸς ἀνήνεγκεν ἐν τῷ † se iniustè.
corpore suo super lignum: vt peccati
σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ξύλον· ἵνα ταῖς ἁμαρτίαις

mortui, iustitiæ viuamus. cuius *vi-
ἀποθανόντες, τῇ δικαιοσύνῃ ζήσωμεν· οὗ τῷ μώ-
bice eius sanati estis: Eratis enim sicut oues
λωπι ἰάθητε· ἦτε γὰρ ὡς πρόβατα
errantes: sed conuersi estis nunc ad pa-
πλανώμενα· ἀλλ' ἐπεστράφητε νῦν ἐπὶ τὸν ποι-
storem & episcopum animarum †nostrarum.
μένα καὶ ἐπίσκοπον τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

CAP. III. γ'.

Similiter † mulieres, subditæ *pro-
Ὁμοίως αἱ γυναῖκες, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδί-
priis viris, vt & si qui non ‡credunt verbo,
οις ἀνδράσιν, ἵνα καὶ εἴ τινες ἀπειθοῦσι τῷ λό-
per mulierum conuersationem sine verbo
γῳ, διὰ τῆς τῶν γυναικῶν ἀναστροφῆς ἄνευ λόγου
lucrifiant. *Aspicientes illam in timore
κερδηθήσονται· ἐποπτεύσαντες τὴν ἐν φόβῳ
castam conuersationem vestram. Quarum sit non extrin-
ἁγνὴν ἀναστροφὴν ὑμῶν. ὧν ἔστω οὐχ ὁ ἔξω-
secus †implicationis capillorum, & circumpositionis aureorum, aut
θεν ἐμπλοκῆς τριχῶν, καὶ περιθέσεως χρυσίων, ἢ
indumenti vestimentorum *ornatus. Sed ‡ille abscondituS
ἐνδύσεως ἱματίων κόσμος· ἀλλ' ὁ κρυπτὸς τῆς
cordis homo, in incorruptibilitate §lenis
καρδίας ἄνθρωπος, ἐν τῷ ἀφθάρτῳ τοῦ πραέως
& quieti spiritus: qui est in conspectu Dei *pre-
καὶ ἡσυχίου πνεύματος, ὅ ἐστιν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ πο-
tiosus. Sic enim aliquando & *ille* sanctæ mulie-
λυτελές. οὕτω γάρ ποτε καὶ αἱ ἅγιαι γυναῖ-
res sperantes in ‖*Deum*, ornabant se-
κες αἱ ἐλπίζουσαι ἐπὶ θεὸν, ἐκόσμουν ἑαυ-
ipsas, subiectæ proprijs viris.
τὰς, ὑποτασσόμεναι τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν.
Sicut Sara obediebat Abrahæ, dominum eum
ὡς Σάρρα ὑπήκουεν τῷ Ἀβραάμ, κύριον αὐτὸν
καλῶν-

† & sint suis
‡ credunt
§ Considerantes
‖ sanctam
† capillatura, aut circundatio auri,
* cultus:
§ qui est
‖ modesti
¶ locuples.
‖ Deo,
* κοσμέω

vocans: cuius *facti* estis † *nati*, benefacientes, & † filiæ,
καλοῦσα· ἧς ἐγενήθητε τέκνα, ἀγαθοποιοῦσαι καὶ
non timentes vllam * *consternationē animi.* Viri * perturbationem
μὴ φοβούμεναι μηδεμίαν πτόησιν. Οἱ ἄνδρες
similiter, cohabitantes secundùm ‡ *cognitionē* quasi infirmiori ‡ scientiã,
ὁμοίως, συνοικοῦντες κατὰ γνῶσιν, ὡς ἀσθενεστέρῳ
§ *vasi* muliebri * *tribuentes* honorem, tanquã & § vasculo
σκεύει τῷ γυναικείῳ ἀπονέμοντες τιμὴν, ὡς καὶ * impartientes
| *cohæredes* gratiæ † *vitæ: ad non in* | cohæredibus
συγκληρονόμοι χάριτος ζωῆς, εἰς τὸ μὴ ἐγκό- † vitæ: vt non impediantur
rerdi orationes † *vestras.* *At finē,*
κόπτεσθαι τὰς προσευχὰς ὑμῶν. τὸ δὲ τέλος, † vestræ.
omnes vnanimes, compatientes, fraternitatis amatores, In fine autem,
πάντες ὁμόφρονες, συμπαθεῖς, φιλάδελφοι,
misericordes, * humiles. Non reddentes * modesti.
εὔσπλαγχνοι, φιλόφρονες. μὴ ἀποδιδόντες
malum pro malo, ‡ *aut conuitium pro conuitio: con-* ‡ nec maledictum
κακὸν ἀντὶ κακοῦ, ἢ λοιδορίαν ἀντὶ λοιδορίας· τοῦ- pro maledicto: sed
trarium verò, benedicentes: *scientes* quia in hoc vocati econtrario,
ναντίον δέ, εὐλογοῦντες· εἰδότες ὅτι εἰς τοῦτο ἐκλη- § Nam vo- § Qui enim vult
estis, vt benedictionē hæreditate possideatis. lens
θητε, ἵνα εὐλογίαν κληρονομήσητε. ὁ γὰρ θέ-
vitam diligere, & videre dies bonos,
λων ζωὴν ἀγαπᾶν, καὶ ἰδεῖν ἡμέρας ἀγαθὰς,
coerceat linguam suam à malo, & la-
παυσάτω τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ ἀπὸ κακοῦ, καὶ χεί- *eius ne loquantur
bia * *sua, non loqui* dolum. Declinet
λη αὐτοῦ, τοῦ μὴ λαλῆσαι δόλον. ἐκκλινάτω
à malo, & faciat bonum: inquirat pa-
ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιησάτω ἀγαθόν· ζητησάτω εἰ-
cem, & sequatur eam. Quia oculi Domini
ρήνην, καὶ διωξάτω αὐτήν. ὅτι ὀφθαλμοὶ κυρίου * Τὸ ἐξολοθρεύσαι αὐτοὺς ἐκ γῆς.
super iustos, & aures eius in preces eorum: Vul-
ἐπὶ δικαίους, καὶ ὦτα αὐτοῦ εἰς δέησιν αὐτῶν· πρόσ-
tus autem Domini super facientes mala. Et quis
ωπον δὲ κυρίου ἐπὶ ποιοῦντας κακά *. καὶ τίς ad exterminandum eis è terra.

ὁ κακώσων ὑμᾶς, ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ μιμηταὶ γένησθε; Sed si & patimini propter iustitiam, beati. Timorem eorum ne timueritis, neque conturbemini: Dominum autem Deum sanctificate in cordibus vestris. parati verò semper ad apologiam omni poscenti vos rationem de in vobis spe: Cum modestia & timore, conscientiam habentes bonam, vt in eo quod obloquuntur vobis vt malefactoribus, pudefiant illi calumniantes vestram bonam in Christo conuersationem. Melius enim benefacientes, (si velit voluntas Dei) pati, quàm malè facientes, Quia & Christus semel pro peccatis nostris passus est, iustus pro iniustis: vt nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, vinificatus autem spiritu. In quo & illis in custodia spiritibus profectus prædicauit: In reduliis aliquando, quando expectabat patientiã Dei in diebus Noe cùm fabricaretur

ὑμᾶς, ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ μιμηταὶ γένησθε; ‖ est qui vobis noceat, * æmulatores † quid * autem * παράτω ‡ Christũ ‡ satisfactionem * ea quæ est ‖ Sed * detrahũt vobis confundantur qui calumniantur † est * vt ‡ nostris ‡ mortificatos * vinificatos *Latina huius loci lectio incorrupta prior est* ‖ his qui in carcere erãt spiritus veniens * Qui incredulí fuerant † expectabant * patientiã ‡ cùm fabricaretur

ὁ κακώσων ὑμᾶς, ἐὰν τοῦ ἀγαθοῦ μιμηταὶ γένησθε; Sed si & patimini propter iustitiam, beati. Timorem eorum ne timueritis, neque conturbemini: Dominum autem Deum sanctificate in cordibus vestris. parati verò semper ad apologiam omni poscenti vos rationem de in vobis spe: Cum modestia & timore, conscientiam habentes bonam, vt in eo quod obloquuntur vobis vt malefactoribus, pudefiant illi calumniantes vestram bonam in Christo conuersationem. Melius enim benefacientes, (si velit voluntas Dei) pati, quàm malè facientes, Quia & Christus semel pro peccatis passus est, iustus pro iniustis: vt nos offerret Deo, mortificatus quidem carne, vinificatus autem spiritu. In quo & illis in custodia spiritibus profectus prædicauit: In reduliis aliquando, quando expectabat patientiã Dei in diebus Noe

paucæ * arca: in quam paucæ, (id est
σκύλαξ ὀκτὼ ψυχαὶ διεσώθησαν δι' ὕδατος. ὃ καὶ ὑμᾶς
octo) animæ ‡ *seruatæ* sunt per aquam. *Cui correſpõdens
exemplar nunc & nos *ſaluat* baptiſma: non carnis
τοῦτο νῦν καὶ ἡμᾶς σώζει βάπτισμα, οὐ σαρκὸς
depoſitio *ſordis*, ſed conſcientiæ bonæ in-
ἀπόθεσις ῥύπου, ἀλλὰ συνειδήσεως ἀγαθῆς ἐ-
terrogatio in Deum, per reſurrectionem Ieſu Chri-
περώτημα εἰς θεόν, δι' ἀναστάσεως Ἰησοῦ Χρι-
ſti: Qui eſt in dextera Dei, † profectus in cæ-
στοῦ, ὃς ἐστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ πορευθεὶς εἰς οὐ-
lum, ſubiectis ſibi angelis, & poteſtatibus,
ρανὸν, ὑποταγέντων αὐτῷ ἀγγέλων καὶ ἐξουσιῶν
& virtutibus.
καὶ δυνάμεων.

‡ ſalnæ fa-
ctæ
* Quod ſi-
milis for-
mæ
‡ ſaluos fe-
cit
* ſordium,

† degluties
mortẽ, vt
vitæ æter-
næ hæredes effice-
remur,

CAP. IIII. Δ'.

Chriſto igitur paſſo ‡ *pro nobis* carne, & vos,
eadem cogitatione armamini, quia * paſſus in
carne, ‡ *deſiſtit* *peccato*: *In non amplius*
hominum deſideriis, ſed voluntati Dei ‡
reliquum in carne * *viuere tempus*. *Suffiſiens*
enim *vobis* præteritum tempus ‖ *vitæ* voluntatem
Gentium * *operari*, *inexcolentes* *in proter-
uitis*, *cupiditatibus*, vinolentiis, comeſſationibus, pota-
tionibus, †& * *nefariis* *idololatriis*, In quo

‡ in

* qui eſt

‡ deſiit à
peccatis, vt
iam non
‡ quod eſt

* viuat tẽ-
poris, Suf-
ficit
‖ ad
* conſuma-
mandam,
his q̃ am-
bulauerũt
in luxu-
riis, deſi-
deriis,
† ebrieta-
tibus,
* illicitis
idolorum
cultibus.

§ admirãtur. § *peregrinamur*, non concurrentibus vobis in eandem
ξενίζονται, μὴ συντρεχόντων ὑμῶν εἰς τὴν αὐτὴν
luxuriæ confusionem, blasphemantes. Qui
τῆς ἀσωτίας ἀνάχυσιν, βλασφημοῦντες. οἳ
§ qui paratus est reddent rationem ei § *parato* *habenti* iudicare vi-
ἀποδώσουσι λόγον τῷ ἑτοίμως ἔχοντι κρῖναι ζῶν-
* Propter uos & mortuos. * *In* hoc enim & mortuis euan-
τας καὶ νεκρούς. Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ νεκροῖς εὐηγ-
‖ in gelizatum est, vt iudicentur quidẽ secundùm homines ‖ car-
* κρίνωνται ελίσθη, ἵνα * κριθῶσι μὲν κατὰ ἀνθρώπους σαρ-
° in me, viuant autẽ secũdùm Deum ° spiritu. Omnium autem
κὶ, ζῶσι δὲ κατὰ θεὸν πνεύματι. πάντων δὲ τὸ
finis appropinquauit. Prudẽtes estote itaque, & vigilate in
τέλος ἤγγικε. σωφρονήσατε οὖν, καὶ νήψατε εἰς
† orationibus. † *orationes*, Ante omnia autẽ *illam in vos*-
τὰς προσευχάς. πρὸ πάντων δὲ τὴν εἰς ἑαυ-
* mutuam in vobismetipsis ‖ continuã *ipsos* charitatem § *propensam* habentes: quia charitas ope-
τοὺς ἀγάπην ἐκτενῆ ἔχοντες, ὅτι ἡ ἀγάπη καλύ-
riet multitudinem peccatorum. Hospitales in inui-
πτει πλῆθος ἁμαρτιῶν. φιλόξενοι εἰς ἀλλή-
§ murmuratione cem, sine § *murmurationibus*. Vnusquisque sicut accepit
λους, ἀνὰ γογγυσμῶν. ἕκαστος καθὼς ἔλαβε
* gratiã, in alterutrũ illã administrantes, sicut boni ‖ multiformis
* *donum*, *in* *seipsos* *illud* *ministrantes*, *vt* *pulchri*
χάρισμα, εἰς ἑαυτοὺς αὐτὸ διακονοῦντες, ὡς καλοὶ
dispensatores ‖ *varia* gratiæ Dei. Si quis loquitur,
οἰκονόμοι ποικίλης χάριτος θεοῦ. Εἴ τις λαλεῖ,
° quasi sermones † quam administrat * honorificetur § Charissimi, nolite peregrinari in feruore qui ad tentationẽ vobis fit, quasi noui aliquid cõtingat
° *vt eloquia* Dei: si quis ministrat, tanquã ex virtute, † *quam*
ὡς λόγια θεοῦ· Εἴ τις διακονεῖ, ὡς ἐξ ἰσχύος, ὡς
suppeditat Deus, vt in omnibus * *glorificetur* Deus per
χορηγεῖ ὁ θεός, ἵνα ἐν πᾶσι δοξάζηται ὁ θεὸς διὰ
Iesum Christum: cui est gloria & imperium in
Ἰησοῦ χριστοῦ· ᾧ ἐστιν ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς
secula seculorum. Amen. § *Dilecti*, *ne* *peregrinamini* *illa* *in* *vobis* *ignitione* *ad* *experimentum*
αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. ἀγαπητοί, μὴ ξε-
νίζεσθε τῇ ἐν ὑμῖν πυρώσει πρὸς πειρασμὸν
ὑμῖν

vobis facta, sicut peregrino vobis contingente: Sed
ὑμῖν γινομένη, ὡς ξένου ὑμῖν συμβαίνοντος. ἀλλὰ
† sicut communicantes Christi passionibus, gaude-
καθὸ κοινωνεῖτε τοῖς τοῦ χριστοῦ παθήμασι, χαίρε-
† communicantes
te: vt & in reuelatione gloriæ eius gaudea-
τε ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀποκαλύψει τῆς δόξης αὐτοῦ χαρῆ-
tis exultantes. Si * probris afficimini in nomine
* exprobramini
τε ἀγαλλιώμενοι. εἰ ὀνειδίζεσθε ἐν ὀνόματι
14 Christi, beati ‡: quoniã quod ‡ gloriæ & *ille Dei
‡ eritis
χριστοῦ, μακάριοι· ὅτι τὸ τῆς δόξης καὶ τὸ τοῦ θεοῦ
‡ est honoris,
Spiritus, super vos | requieuit. secundùm quidem eos
* virtutis, & qui est eius
πνεῦμα ἐφ' ὑμᾶς ἀναπέπαυται. κατὰ μὲν αὐτοὺς
| requiescet. Nemo
blasphematur, secundùm autem vos glorificatur. Non
15 βλασφημεῖται, κατὰ δὲ ὑμᾶς δοξάζεται. μὴ
autem enim quis vestrûm patiatur quasi homicida, aut fur, aut
γάρ τις ὑμῶν πασχέτω ὡς φονεὺς, ἢ κλέπτης, ἢ
maleficus, aut vt alienorum † explorator. Si autem vt
† appetitor
κακοποιὸς, ἢ ὡς ἀλλοτριοεπίσκοπος. εἰ δὲ ὡς
16 Christianus, non * pudefiat: glorificet autem Deum
* erubescat
χριστιανὸς, μὴ αἰσχυνέσθω· δοξαζέτω δὲ τὸν θεὸν
in ‡ parte hac. Quoniam tempus ¶ insipi-
‡ isto nomine
17 ἐν τῷ μέρει τούτῳ. ὅτι ὁ καιρὸς τοῦ ἄρξασθαι
¶ est vt incipiat
iudicium à domo Dei. Si autem primum
τὸ κρῖμα ἀπὸ τοῦ οἴκου τοῦ θεοῦ. εἰ δὲ πρῶτον
a nobis, quis finis * impersuasorum
* eorum qui non credunt
ἀφ' ἡμῶν, τί τὸ τέλος τῶν ἀπειθούντων τῷ τοῦ
Dei euangelio? Et si iustus vix | sal-
| saluabitur,
18 θεοῦ εὐαγγελίῳ; καὶ εἰ ὁ δίκαιος μόλις σω-
uatur, impius & peccator vbi † parebit?
† parebūt?
ζεται, ὁ ἀσεβὴς καὶ ἁμαρτωλὸς ποῦ φανεῖται;
Itaque & * patientes secundùm voluntatem Dei,
* hi qui patiuntur
19 ὥστε καὶ οἱ πάσχοντες κατὰ τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ,
vt fideli creatori commendent animas
πιστῷ κτίστῃ παρατιθέσθωσαν τὰς ψυχὰς
suas in ‡ beneficentia.
§ beneficiis.
ἑαυτῶν ἐν ἀγαθοποιΐᾳ.

CAP. V. ε'.

* Seniores ergo qui sunt ‡ cõsenior

*Presbyteros illos in vobis obsecro. ve ‡ com-

Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ ὡς συμ- 1

presbyter, & testis Christi passio-

πρεσβύτερος, καὶ μάρτυς τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημά-

† eius quæ in futuro reuelanda est

num, qui & † futuræ reuelari gloriæ communi-

των, ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινω-

caror: Pascite * illum in vobis gregem Dei, † pro-

νός, ποιμάνατε τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον τοῦ θεοῦ, ἐπι- 2

* qui est ‡ prouidē-

tes † secũdum Deum

*spicientes non coactè, sed spontaneè † neque

σκοποῦντες μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἑκουσίως· μηδὲ

* voluntariè:

turpis lucri gratia, sed * prompto animo: Neque vt do-

αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως· μηδ' ὡς κα- 3

‡ in § formæ

minantes ‡ cleris, sed § exemplaria facti

τακυριεύοντες τῶν κλήρων· ἀλλὰ τύποι γινόμενοι τοῦ

* ex animo, ‖ cum apparuerit princeps † percipietis

gregis *. Et ‖ apparente illo principe pastorum,

ποιμνίου. καὶ φανερωθέντος τοῦ ἀρχιποίμενος, 4

† reportabitis

immarcessibilem gloriæ coronam.

κομιεῖσθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον.

Similiter * iuniores. subditi estote senioribus. Om-

Ὁμοίως νεώτεροι, ὑποτάγητε πρεσβυτέροις. πάν- 5

* adolescentes, ‡ inuicem

nes autē ‡ alij alijs subditi, humilitatem animi

τες δὲ ἀλλήλοις ὑποτασσόμενοι, τὴν ταπεινοφροσύνην

insinuate, quia Deus superbis resi-

ἐγκομβώσασθε, ὅτι ὁ θεὸς ὑπερηφάνοις ἀντιτάσ-

stit, humilibus autem dat gratiam. Humiliami-

* ταπεινόομαι

σεται, ταπεινοῖς δὲ δίδωσι χάριν. * ταπεινώθη- 6

ni igitur sub § potentem manum

§ potenti manu

Dei, vt vos

τε οὖν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ θεοῦ, ἵνα ὑμᾶς

* visitationis:

exaltet in tempore: * Omnem solicitudinem vestram

ὑψώσῃ ἐν καιρῷ· πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν

proiicientes in eum: quoniā ipsi cura est de vobis.

* ἐπιρίπτω

* ἐπιρίψαντες ἐπ' αὐτόν· ὅτι αὐτῷ μέλει περὶ ὑμῶν. 7

Sobrij estote, ‖ vigilate: † aduersarius vester dia-

‖ & § quia

νήψατε, γρηγορήσατε· ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διά- 8

bolus,

bolus, tanquam leo rugiens, * *ambulas* quærens quem * circuit,
ϛολος, ὡς λέων ὠρυόμενος, περιπατεῖ ζητῶν τίνα
deuoret. Cui resistite † *firmi* fide: scientes † fortes in
9 καταπίῃ. ᾧ ἀντίστητε στερεοὶ τῇ πίστει, εἰδότες
§ *eadem* *passionum* *illi* in mundo vestræ frater- § eandem
τὰ αὐτὰ τῶν παθημάτων τῇ ἐν κόσμῳ ὑμῶν ἀδελφό- passionem
nitati * *implent.* At Deus | omnis gratiæ ei quæ est
10 τητι ἐπιτελεῖσθαι. ὁ δὲ θεὸς πάσης χάριτος * fieri.
† *vocans* *vos* in æternam suam gloriam in † qui vo-
ὁ καλέσας ὑμᾶς εἰς τὴν αἰώνιον αὐτοῦ δόξαν ἐν cauit nos
Christo Iesu modicum passos, ipse * *perficiat* *perficiet,
χριστῷ ἰησοῦ, ὀλίγον παθόντας, αὐτὸς * καταρτίσαι confirma-
vos, *confirmet*, *roboret*, *fundet*. Ipsi bit, solida-
11 ὑμᾶς, στηρίξαι, * σθενῶσαι, θεμελιώσαι. αὐτῷ ἡ bitque.
gloria, & imperium in * καταρ-
δόξα, καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, τίζομαι
Amen. Per Siluanum vobis fidelem fratrem, * σθενέω
12 ἀμήν. διὰ σιλουανοῦ ὑμῖν τοῦ πιστοῦ ἀδελφοῦ,
(vt arbitror) † *per pauca* scripsi: obsecrans † breuiter
ὡς λογίζομαι, δι' ὀλίγων ἔγραψα, παρακαλῶν
& contestans hanc esse veram gratiam Dei
καὶ ἐπιμαρτυρῶν ταύτην εἶναι ἀληθῆ χάριν τοῦ θεοῦ
in quam statis. Salutat vos † in Ba- § ecclesia,
13 εἰς ἣν ἔστητε. ἀσπάζεται ὑμᾶς ἡ ἐν βα- quæ est
bylone coelecta, & Marcus filius meus. Salu-
14 βυλῶνι συνεκλεκτὴ, καὶ μᾶρκος ὁ υἱός μου. ἀσπά-
tate * *alij alios* in osculo | *charitatis*. Pax * inuicem
σασθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγάπης. Εἰρήνη | sancto.
vobis omnibus † in Christo Iesu. Amen. Gratia
ὑμῖν πᾶσι τοῖς ἐν χριστῷ ἰησοῦ. ἀμήν. † qui estis

Finis sancti Petri priorū
ΤΕΛΟΣ τῆς τοῦ ἁγίου πέτρου πρώτης
epistolæ
ἐπιστολῆς.

SANCTI PETRI
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΕΤΡΟΥ
CATHOLICA SECVNDA
ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΔΕΥΤΕΡΑ
Epistola.
Ἐπιστολή.

CAPVT PRIMVM. Κεφ. α.

SIMON Petrus seruus & Apostolus
ΣΙΜΩΝ πέτρος δοῦλος καὶ ἀπόστολος
Iesu Christi. his * æquè pretiosam nobis sorti-
Ἰησοῦ χριστοῦ, τοῖς ἰσότιμον ἡμῖν λαχοῦσι
* qui coæqua. ē nobiscū sortiti sunt
bus fidem in iustitia Dei nostri & saluatoris
πίστιν ἐν δικαιοσύνῃ τοῦ θεοῦ ἡμῶν καὶ σωτῆρος
Iesu Christi. Gratia vobis & pax adim-
Ἰησοῦ χριστοῦ. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη πλη-
pleatur in cognitione Dei, & Christi Iesu
θυνθείη ἐν ἐπιγνώσει τοῦ θεοῦ, καὶ χριστοῦ Ἰησοῦ
Domini nostri: Quomodo omnia nobis diuinæ vir-
τοῦ κυρίου ἡμῶν, ὡς πάντα ἡμῖν τῆς θείας δυ-
* quæ donata sunt, * δωρέομαι
tutis suæ ad vitam & pietatem * do-
νάμεως αὐτοῦ τὰ πρὸς ζωὴν καὶ εὐσέβειαν * δεδω-
nata, per cognitionem ‡ vocantis nos
ρημένης, διὰ τῆς ἐπιγνώσεως τοῦ καλέσαντος ἡμᾶς
per gloriam & virtutem: Per ‡ quæ pretiosa nobis &
διὰ δόξης καὶ ἀρετῆς· δι' ὧν τὰ τίμια ἡμῖν καὶ
maxima promissa * donata sunt: vt per
μέγιστα ἐπαγγέλματα δεδώρηται, ἵνα διὰ
hæc efficiamini diuinæ consortes naturæ, fugientes
τούτων γένησθε θείας κοινωνοὶ φύσεως, ἀποφυγόν-
‡ illa in mundo † in cupiditate corruptionis.
τες τῆς ἐν κόσμῳ ἐν ἐπιθυμίᾳ φθορᾶς.
καὶ αὐ-
‡ qui vocauit nos propria gloria & virtute: § quem * donauit: ‖ eius, quæ est † cōcupiscētiæ corruptionē. Vos autem curā omnē subinferētes

Et hoc ipsum autem studium omne adhinfe-

5 καὶ αὐτὸ τοῦτο δὲ σπουδὴν πᾶσαν παρεισενέγ-
rentes subministrate in fide vestra virtu-
κατες *, ἐπιχορηγήσατε ἐν τῇ πίστει ὑμῶν τὴν ἀρε-
tem, in autem virtute † cognitionem. In autem * cogni-
τὴν, ἐν δὲ τῇ ἀρετῇ τὴν γνῶσιν. ἐν δὲ τῇ γνώ-
tione temperantiam, in autem † temperantiæ tolerantiam,
σει τὴν ἐγκράτειαν, ἐν δὲ τῇ ἐγκρατείᾳ τὴν ὑπο-
in autem § tolerantiæ pietatem. In autē pietate
7 μονὴν, ἐν δὲ τῇ ὑπομονῇ τὴν εὐσέβειαν. ἐν δὲ
amorem fraternitatis, in autem amore
τῇ εὐσεβείᾳ τὴν φιλαδελφίαν, ἐν δὲ τῇ φι-
fraternitatis charitatem. Hæc enim † vobis adsi-
8 λαδελφίᾳ τὴν ἀγάπην. ταῦτα γὰρ ὑμῖν ὑπάρ-
stentia & exuberantia, non † otiosos nec sine fru-
χοντα καὶ πλεονάζοντα, οὐκ ἀργοὺς οὐδὲ ἀκάρ-
ctu * constituent in Domini nostri Iesu Chri-
πους καθίστησιν εἰς τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χρι-
sti cognitionem. Cui enim non † adsunt hæc, cæcus
9 στοῦ ἐπίγνωσιν. ᾧ γὰρ μὴ πάρεστι ταῦτα, τυφλός
est, § non procul cernens, oblivionem accipiens purgationis
ἐστι, μυωπάζων, λήθην λαβὼν τοῦ καθαρισμοῦ
veterum suorum delictorum. Ideo magis, fra-
10 τῶν πάλαι αὐτοῦ ἁμαρτιῶν. διὸ μᾶλλον, ἀδελ-
tres, † sudete firmam vestram vocationem &
φοὶ, σπουδάσατε * βεβαίαν ὑμῶν τὴν κλῆσιν καὶ
electionem † facere. Hæc enim facientes, non
ἐκλογὴν ποιεῖσθαι. ταῦτα γὰρ ποιοῦντες οὐ μὴ
* impingetis aliquando. Sic enim abunde submini-
11 πταίσητέ ποτε. οὕτω γὰρ πλουσίως ἐπιχορη-
strabitur vobis introitus in æternum re-
γηθήσεται ὑμῖν ἡ εἴσοδος εἰς τὴν αἰώνιον βασι-
gnum Domini nostri Iesu Christi. § Ideo non ne-
12 λείαν τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ. διὸ οὐκ ἀ-
gligam semper vos commonere de his, * quam-
μελήσω ἀεὶ ὑμᾶς ὑπομιμνήσκειν περὶ τούτων, καί-

† si vobiscū adsint, & superent, † vacuos * vos § præstò § & manu tentans, * Quapropter ‖ satagite vt per bona opera certam * Ita δὲ * impingetis § Propter quod incipiam * & quidem

uis scientes, & confirmatos ‖ in præsenti veri-
ὡς εἰδότας, καὶ *βεβαιουμένους ἐν τῇ παρούσῃ ἀλη-
tate. Iustum autem arbitror, †ad quantum sum in hoc
θείᾳ. δίκαιον δὲ ἡγοῦμαι, ἐφ' ὅσον εἰμὶ ἐν τούτῳ
tabernaculo, per ſuſcitare vos in commonitione:
τῷ σκηνώματι, διεγείρειν ὑμᾶς ἐν ὑπομνήσει,
*Certus *Sciens quod velox eſt depoſitio tabernaculi
εἰδὼς ὅτι ταχινή ἐστιν ἡ ἀπόθεσις τοῦ σκηνώ-
‖ ſecúdum quod mei, †ſicut & Dominus noſter Ieſus Chri-
ματός μου, καθὼς καὶ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς χρι-
ſtus ſignificauit mihi. ‖Studebo autem & *ſingulatim ha-
στὸς ἐδήλωσέ μοι. σπουδάσω δὲ καὶ ἑκάστοτε ἔ-
bere vos poſt meum ‖exitum horum memo-
χειν ὑμᾶς μετὰ τὴν ἐμὴν ἔξοδον τοῦ τούτων μνή-
riam. †facere. Non enim *ſophiſticatas fabulas
μην ποιεῖσθαι. οὐ γὰρ *σεσοφισμένοις μύθοις
ſecuti, notam fecimus vobis Do-
ἐξακολουθήσαντες ἐγνωρίσαμεν ὑμῖν τὴν τοῦ κυ-
mini noſtri Ieſu Chriſti virtutem & præſentiam: ſed
ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ δύναμιν καὶ παρουσίαν, ἀλλ'
ſpeculatores facti illius magnitudinis.
ἐποπται γενηθέντες τῆς ἐκείνου μεγαλειότητος.
Acceptens enim à Deo Patre honorem & gloriam:
λαβὼν γὰρ παρὰ θεοῦ πατρὸς τιμὴν καὶ δόξαν,
‖delapſa ad eum *εἰσενεχθείσης αὐτῷ τοιᾶσδε ὑπὸ τῆς μεγα-
voce †delata ei huiuſcemodi à magni-
φωνῆς *ἐνεχθείσης αὐτῷ τοιᾶσδε ὑπὸ τῆς μεγα-
fica gloria, Hic eſt Filius meus dilectus,
λοπρεποῦς δόξης, Οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός,
‖quo mihi cõplacui: ipſum audite, in ‖quem ego beneplacui. Et hanc vocem
εἰς ὃν ἐγὼ εὐδόκησα. καὶ ταύτην τὴν φωνὴν
nos audiuimus de cælo allatam, cum ipſo
*φέρω ἡμεῖς ἠκούσαμεν ἐξ οὐρανοῦ *ἐνεχθεῖσαν, σὺν αὐτῷ
*cùm eſſemus *exiſtentes in monte ſancto. Et habemus firmio-
*ὄντες ἐν τῷ ὄρει τῷ ἁγίῳ. καὶ ἔχομεν βεβαιό-
rem propheticum ſermonem: cui bene facitis
τερον τὸν προφητικὸν λόγον· ᾧ καλῶς ποιεῖτε
προσέ-

attendentes, quasi lucernæ ‖ *apparenti* in caligino- ‖ lucenti
προσέχοντες, ὡς λύχνῳ φαίνοντι ἐν αὐχμη-
so loco, † *vsque quò* dies eluceſcat, & luci- † donec
ρῷ τόπῳ, ἕως οὗ ἡ ἡμέρα * διαυγάσῃ, καὶ φωσφό- * διαυγά-
fer oriatur in cordibus veſtris. Hoc ζω
20 ρος * ἀνατείλῃ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. τοῦτο * ἀνατέλ-
primùm * *cognoſcentes*, quòd omnis prophetia ſcriptu- λω
προῶτον γινώσκοντες, ὅτι πᾶσα προφητεία γρα- * intelli-
ræ propria interpretatione non fit. Non enim volun- gentes
21 φῆς, ἰδίας ἐπιλύσεως οὐ γίνεται. οὐ γὰρ θελή-
tate † *hominis* allata eſt aliquando prophetia, ſed † humana
ματι ἀνθρώπου ἠνέχθη ποτὲ προφητεία, ἀλλ'
à Spiritu ſancto ‖ *acti*, locuti ſunt ſan- ‖ inſpira-
ὑπὸ πνεύματος ἁγίου φερόμενοι ἐλάλησαν ἅ- ti,
cti Dei homines.
γιοι θεοῦ ἄνθρωποι.

CAP. II. β'.

Fuerunt verò & pſeudoprophetæ in populo:
ΕΓένοντο δὲ καὶ ψευδοπροφῆται ἐν τῷ λαῷ,
ſicut & in vobis erunt * *falſi doctores*: qui * magiſtri
ὡς καὶ ἐν ὑμῖν ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι οἵτινες mendaces:
‖ *adintroducent* ſectas perditionis, & † *illum mercatum* ‖ ſuperduc-
παρεισάξουσιν αἱρέσεις ἀπωλείας, καὶ τὸν ἀγορά- centes
σαντα αὐτοὺς δεσπότην ἀρνούμενοι, ἐπάγοντες † eum qui emit
ſibipſis celerem perditionem. Et multi ſe- * ἀσφαλίζω
ἑαυτοῖς ταχινὴν ἀπώλειαν. καὶ πολλοὶ ἐξακο- * ſuperduce-
quentur eorum luxurias: per quos via ntes
λουθήσουσιν αὐτῶν ταῖς ἀσελγείαις, δι' οὓς ἡ ὁδὸς τῆς
veritatis blaſphemabitur: Et in auari-
ἀληθείας βλασφημηθήσεται· καὶ ἐν πλεονε-
tia fictis verbis † *vos* negotiabuntur. quibus † de vobis
ξίᾳ πλαστοῖς λόγοις ὑμᾶς ἐμπορεύσονται. οἷς τὸ
iudicium ‖ *ex* olim non ceſſat, & perditio eo- ‖ iam
κρῖμα ἔκπαλαι οὐκ ἀργεῖ, καὶ ἡ ἀπώλεια αὐ-

rum non dormitat. Si enim Deus angelis peccan-
τῶν οὐ νυστάζει. Εἰ γὰρ ὁ θεὸς ἀγγέλων ἁμαρτη-
tibus non pepercit, sed *tenebris caliginis detrudēs in tar-
σάντων οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρ-
tarum tradidit in iudicium †seruandos:
τάρωσας παρέδωκεν εἰς κρίσιν τηρουμένους·
Et originali mundo non pepercit, sed octa-
καὶ ἀρχαίου κόσμου οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὄγ-
num Noe, iustitiæ præconem custodiuit, di-
δοον Νῶε, δικαιοσύνης κήρυκα ἐφύλαξε, κατα-
luuium mundo impiorum inducens: Et ciuitates
κλυσμὸν κόσμῳ ἀσεβῶν ἐπάξας· καὶ πόλεις
Sodomorum & †Gomorrhæ in cinerem redigens, euersione
Σοδόμων καὶ Γομόρρας τεφρώσας κατασκαφῇ
damnauit, exemplum *futurorum impiè agere po-
κατέκρινεν, ὑπόδειγμα μελλόντων ἀσεβεῖν τι-
nens. Et iustum Lot §fatigatum à
θείς· καὶ δίκαιον Λὼτ καταπονούμενον ὑπὸ
nefandorum §in luxuria conuersatione, e-
τῆς τῶν ἀθέσμων ἐν ἀσελγείᾳ ἀναστροφῆς, ἐῤ-
ripuit. Aspectu enim & auditu *ille iustus ha-
ῥύσατο. βλέμματι γὰρ καὶ ἀκοῇ ὁ δίκαιος ἐγ-
bitans ‖in ipsis diem ex die animam
κατοικῶν ἐν αὐτοῖς, ἡμέραν ἐξ ἡμέρας ψυχὴν
iustam iniquis operibus †cruciabat. Nouit Do-
δικαίαν ἀνόμοις ἔργοις ἐβασάνιζεν. οἶδε κύ-
minus pios de *tentationibus eripere, iniquos
ριος εὐσεβεῖς ἐκ πειρασμῶν ῥύεσθαι, ἀδίκους
ve.o in diem iudicij cruciandos reseruare.
δὲ εἰς ἡμέραν κρίσεως κολαζομένους τηρεῖν.
‖Magis ‖Maximè autem eos qui post carnem in concupis-
μάλιστα δὲ τοὺς ὀπίσω σαρκὸς ἐν ἐπιθυ-
§que con-temnant, cētia immunditiæ ambulantes, & dominationes §im-
μίᾳ μιασμοῦ πορευομένους, καὶ κυριότητος κα-
*sectas nō meruēt introducere temerarios, audaces, sibi placentes, *dignitates
ταφρονητάς. τολμηταί, αὐθάδεις, δόξας
οὐ τρέ-

non horrent, blasphemantes. Vbi angeli, fortitudine & virtute maiores †*existentes*, non portant aduersum † cùm sint
ιε δὲ τρέμουσι, βλασφημοῦντες. ὅπου ἄγγελοι ἰσχύϊ καὶ δυνάμει μείζονες ὄντες,
le à Domino *blasphemum* iudicium. Hi verò * *execra-*
12 αὐτῶν κρίσιν βλάσφημον φέρουσιν. οὗτοι δέ, *bile*
velut irrationabilia ‡*animãtia naturalia facta* in captionem & pecora, ‡ *naturaliter*
ὡς ἄλογα ζῶα φυσικὰ γεγεννημένα εἰς ἅλωσιν
& § *corruptionẽ*, in his quæ ignorant, blasphemantes, in § *pernicie*,
καὶ φθοράν, ἐν οἷς ἀγνοοῦσι βλασφημοῦντες, ἐν
corruptione sua * *adeò ut imputetur*, *Reportan-* * *peribũt*,
13 τῇ φθορᾷ αὐτῶν καὶ κομιοῦμενοι *tes* mercedem iniustitiæ: voluptatem existimantes ‖ *illas in* ‖ *diei*
μισθὸν ἀδικίας, ἡδονὴν ἡγούμενοι τὴν ἐν
die delicias, * *labes* & macalæ, ‡ *luxuriantes* * *coinquinationis*
ἡμέρᾳ τρυφήν, σπίλοι καὶ μῶμοι, ἐντρυφῶν- ‡ *deliciis*
tes in § *deceptionibus suis*, *epulantes vo-* *affluentes*,
τες ἐν ταῖς ἀπάταις αὐτῶν, συνευωχούμενοι ὑ- § *conuiuiis*
bu. Oculos habentes plenos adulterij, *suis vobiscum*
μῖν, ὀφθαλμοὺς ἔχοντες μεστοὺς μοιχαλίδος,
& * *insessabiles peccati*, *inescantes* ani- * *incessabilis delicti*, *pellicientes*
καὶ ἀκατάπαυστους ἁμαρτίας, δελεάζοντες ψυ- *mas* instabiles, cor exercitatum ‖ *auaritia* ‖ *in*
χὰς ἀστηρίκτους, καρδίαν γεγυμνασμένην πλεο- *habentes*, maledictionis † *natiui*: Derelinquen- † *filij*,
14 νεξίας ἔχοντες, κατάρας τέκνα· καταλιπόν- *tes* rectam viam, errauerunt, *secu-*
τες εὐθεῖαν ὁδὸν, ἐπλανήθησαν ἐξακολου- *ti* viam Balaam † *filium* Bosor, qui mercedẽ † *ex*
θήσαντες τῇ ὁδῷ τοῦ Βαλαὰμ τοῦ Βοσόρ, ὃς μισθὸν
iniquitatis amauit: Correptionẽ verò habuit *propriæ trãs-* * *suæ vesaniæ.*
16 ἀδικίας ἠγάπησεν· ἔλεγξιν δὲ ἔσχεν ἰδίας πα- *gressionis legu.* subiugale mutum ‖, in hominis ‖ *animal*,
ρανομίας. ὑποζύγιον ἄφωνον, ἐν ἀνθρώπου *vocẽ* § *loquentem*, prohibuit Prophe- § *loquens*,
φωνῇ φθεγξάμενον, ἐκώλυσε τὸν τῆς προφη-

tæ insipientiam. Hi sunt fontes sine aqua,
του Θεοφεγγίαν. Οὗτοί εἰσι πηγαὶ ἄυδρο, ιγ
* & ‖ turbinibus † reseruatur: * nebulæ à ‖ turbine exagitatæ: quibus cali-
νεφέλαι ὑπὸ λαίλαπος ἐλαυνόμεναι, οἷς ὁ ζό-
go tenebrarum in æternum † reseruata fuit. Super-
φος τοῦ σκότους εἰς αἰῶνα τετήρηται. ὑπερ- ιδ
* pelliciũt ba enim vanitatis loquentes * inescant
ὄγκα γὰρ ματαιότητος φθεγγόμενοι δελεάζουσιν
‖ luxuriæ, in ‖ fide in carnis, ‖ luxurie, illos parum
ἐν ἐπιθυμίαις σαρκὸς, ἀσελγείαις, τοὺς ὀλίγον
cos ‖ pau- lum ‖ effugiunt, qui † conuersantur, aufugientes illos in errore † versatos,
ἀποφυγόντας τοὺς ἐν πλάνῃ ἀναστρεφομένους,
Libertatem illis promittentes, ipsi serui
ἐλευθερίαν αὐτοῖς ἐπαγγελόμενοι, αὐτοὶ δοῦλοι ιθ
* cùm sint ‖ à quo † huius & seruus est. Si enim re- fugientes coinquinationes ‖ nostri * existentes corruptionis ‖ cui enim quis superatus est, † huic
ὑπάρχοντες τῆς φθορᾶς. ᾧ γάρ τις ἥττηται, τούτῳ
& seruus factus est. Nam aufugientes inquinamen-
κὴ δεδούλωται. εἰ γὰρ ἀποφυγόντες τὰ μιάσμα- κ
ta mundi in cognitione Domini * & saluatoris Ie-
τα τοῦ κόσμου ἐν ἐπιγνώσει τοῦ κυρίου κὴ σωτῆρος Ἰη-
su Christi, his verò rursus implicati superan-
σοῦ Χριστοῦ, τούτοις δὲ πάλιν ἐμπλακέντες ἡττῶν-
tur: facta sunt eis postetiora deteriora prioribus.
ται, γέγονεν αὐτοῖς τὰ ἔσχατα χείρονα τῶν πρώτων.
‖ cognoscere Melius enim erat illis non ‖ agnouisse viam
κρεῖττον γὰρ ἦν αὐτοῖς μὴ ἐπεγνωκέναι τὴν ὁδὸν
iustitiæ, quàm ‖ agnoscentibus reuerti ex
τῆς δικαιοσύνης, ἢ ἐπιγνοῦσιν ὑπιστρέψαι ἐκ τῆς
‖ post agnitionem retrorsum cõuerti ab eo quod illis traditum est * enim ‖ suum tradito eis sancto mandato. Conti-
παραδοθείσης αὐτοῖς ἁγίας ἐντολῆς. συμβέ-
git * autem eis illud veri prouerbij, Canis re-
βηκε δ' αὐτοῖς τὸ τῆς ἀληθοῦς παροιμίας, κύων ἐπι-
uersus ad ‖ proprium vomitum: &, sus lota,
στρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἔξέραμα· καὶ, ὗς λουσαμένη
in volutabrum luti.
εἰς κύλισιν βορβόρου.

CAP. III. γ'.

1 Hanc * iam, dilecti, secundam vobis scribo epistolam, in quibus excito vestram in admonitione sinceram mentem: † Meminisse illorum prædictorum verborum à sanctis Prophetis, & Apostolorum vestrorum * mandati, Domini & Salvatoris: Hoc primùm scientes, quòd venient in † novissimo dierum irrisores, iuxta proprias concupiscentias ipsorum ambulantes, & dicentes: Vbi est promissio ‡ adventus eius? ex quo enim patres dormierunt, omnia sic * perma-nent ab initio ‖ creationis. Latet enim eos hoc volentes, quòd cæli erant † iam olim, & terra, de aqua & per aquam consistens, Dei verbo: Per quæ ille tunc mundus aqua inundatus periit. At nunc cæli & terra, ‡ eo ipsius verbo repositi sunt, igni reservati in diem iudicij & perditionis impiorum hominum.

1 Ἀυτὴν ἤδη, ἀγαπητοὶ, δευτέραν ὑμῖν γράφω ἐπιστολὴν, ἐν αἷς διεγείρω ὑμῶν ἐν ὑπομνήσει τὴν εἰλικρινῆ διάνοιαν, * μνησθῆναι τῶν προειρημένων ῥημάτων ὑπὸ τῶν ἁγίων προφητῶν, καὶ * μιᾶς ἐντολῆς τῶν ἀποστόλων ὑμῶν τοῦ κυρίου καὶ σωτῆρος· τοῦτο πρῶτον γινώσκοντες, ὅτι ἐλεύσονται 3 ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ἐμπαῖκται κατὰ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας αὐτῶν πορευόμενοι, καὶ λέγοντες, 4 Ποῦ ἐστιν ἡ ἐπαγγελία τῆς παρουσίας αὐτοῦ; ἀφ' ἧς γὰρ οἱ πατέρες * ἐκοιμήθησαν, πάντα οὕτω διαμένει ἀπ' ἀρχῆς κτίσεως. λανθάνει γὰρ αὐτοὺς 5 τοῦτο θέλοντας, ὅτι οὐρανοὶ ἦσαν ἔκπαλαι, καὶ γῆ, ἐξ ὕδατος καὶ δι' ὕδατος συνεστῶσα, τῷ τοῦ θεοῦ 6 λόγῳ· δι' ὧν ὁ τότε κόσμος ὕδατι * κατακλυσθεὶς ἀπώλετο. 7 οἱ δὲ νῦν οὐρανοὶ καὶ ἡ γῆ, τῷ αὐτοῦ λόγῳ * τεθησαυρισμένοι εἰσὶ, πυρὶ τηρούμενοι εἰς ἡμέραν κρίσεως καὶ ἀπωλείας τῶν ἀσε-

† Vt memores sitis eorũ quæ prædixi

* μιμνήσκω

* præceptorum

* nouissimis diebus in deceptione illusores,

‡ aut

* perseverant

* κοιμάω

‖ creaturæ.

† priùs,

* κατακλύζω

‡ eadem

* θησαυρίζομαι

rum hominum. Vnū uerò hoc non lateat uos,
Ϛαν ανθρωπων. εν δε τοῦτο μη λαθετω υμας,

§ chariſſimi,
§ *dilecti*, quia vnus dies apud Dominū ſicut mille
αγαπητοι, οτι μια ημερα παρα κυριω ως χιλια
anni, & mille anni, ſicut vnus dies. Non tardat
ετη, και χιλια ετη, ως μια ημερα. ου βραδυνει
* ſuam, ‖ exiſtimant: † propter vos, nolens aliquos
Dominus promiſſionem *, ſicut quidam ‖ *tarditatem*
ο κυριος της επαγγελιας, ως τινες βραδυτητα
ducunt: ſed patienter agit † *in nos, non vo-*
ηγουται· αλλα μακροθυμει εις ημας, μη βου-
lens vllos perire, ſed omnes ad pœni-
λομενος τινας απολεσθαι, αλλα παντας εις με-
° reuerti. Aduenient
tentiam * *tendere*. *Veniet* autem dies Domini vt
τανοιαν χωρησαι. ηξει δε ημερα κυριου ως
§ magno impetu tranſibunt. ‖ calore * καυσουμενα
fur *in nocte*, in quo cæli § *ſtridenter pra-*
κλεπτης εν νυκτι, εν η οι ουρανοι ροιζηδον παρε-
teribunt: elementa verò ‖ *æſtuantia* ſoluentur:
* autem † ſunt ° Cùm, † hæc omnia diſſoluenda ſint,
λυσονται, στοιχεια δε καυσουμενα λυθησονται,
& terra * & quæ in ipſa † opera exurentur. ° Hîs
και γη και τα εν αυτη εργα κατακαυσεται. τουτων
igitur † *omnibus ſolutis*, quales oportet eſſe
ουν παντων λυομενων, ποταποις δει υπαρχειν
vos in ſanctis conuerſationibus & pietatibus,
υμας εν αγιαις αναστροφαις και ευσεβειαις,
° in * προσδοκαω § Domini
Expectantes & properantes °aduentum ¶
* προσδοκωντας και σπευδοντας την παρουσιαν
‖ *Dei* diei, per quem cæli ardentes ſol-
της του θεου ημερας, δι ην ουρανοι πυρουμενοι λυ-
§ ignis ardore tabeſcent?
uentur, & elementa § *æſtuantia liqueſcent?*
θησονται, και στοιχεια καυσουμενα τακησεται;
Nouos verò cælos & terram nouam ſecundùm ipſius
καινους δε ουρανους και γην καινην κατα το αυτου
* promiſſa
* *promiſſum* expectamus, in quibus iuſtitia
επαγγελμα προσδοκωμεν, εν οις δικαιοσυνη
¶ Propter quod, chariſſimi.
habitat. ¶ *Idèo, dilecti*, hæc expectan-
κατοικει. διο, αγαπητοι, ταυτα προσδοκω-

tes, † *studete*, immaculati & inuiolati ei in- † *satagite*
τες, σπουδάσατε ἀσπιλοι & ἀμώμητοι αὐτῷ εὑ-
uenire in pace: Et Domini nostri
15 ρεθῆναι ἐν εἰρήνῃ, καὶ τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν
longanimitatem, salutem arbitremini, sicut & * *dilectus* * *charissimus*
μακροθυμίαν, σωτηρίαν ἡγεῖσθε, καθὼς καὶ ὁ ἀ-
frater noster Paulus secundùm si-
γαπητὸς ἡμῶν ἀδελφὸς παῦλος κατὰ τὴν αὐ-
bi data sapientiam scripsit vobis: Sicut & in
16 τῷ δοθεῖσαν σοφίαν ἔγραψεν ὑμῖν, ὡς καὶ ἐν
omnibus epistolis loquens in eis de
πάσαις ταῖς ἐπιστολαῖς λαλῶν ἐν αὐταῖς περὶ
his, in quibus sunt difficilia intellectu quædã, quæ indo-
τούτων, ἐν οἷς ἐστί δυσνόητά τινα, ἃ οἱ ἀμα-
cti & instabiles ‡ *detorquent*, sicut & cæteras ‡ *depra-*
θεῖς καὶ ἀστήρικτοι στρεβλοῦσιν, ὡς καὶ τὰς λοιπὰς *uant.*
scripturas, ad § *propriam* ipsorum perditionem. § *suam*
γραφὰς, πρὸς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀπώλειαν.
Vos igitur, * *dilecti*, *præcognoscentes* cu- * *fratres*,
17 ὑμεῖς οὖν, ἀγαπητοὶ, προγινώσκοντες φυ- *præscien-*
tes
λάσσεσθε, ἵνα μὴ τῇ τῶν ‖ ἀθέσμων πλάνῃ συν- ‖ *infipien-*
tiam
απαχθέντες ἐκπέσητε τοῦ ἰδίου στηριγμοῦ. † *à*
Crescite verò in gratia & * cognitione Domini no- * *in*
18 αὐξάνετε δὲ ἐν χάριτι καὶ γνώσει τοῦ κυρίου ἡ-
stri & salvatoris Iesu Christi. Ipsi gloria & nunc ‡ *&*
μῶν καὶ σωτῆρος ἰησοῦ χριστοῦ. αὐτῷ ἡ δόξα καὶ νῦν
in diem æternitatis. Amen.
εἰς ἡμέραν αἰῶνος. ἀμήν.

Finis sancti Petri secundæ
Τέλος τῆς τοῦ ἁγίου πέτρου δευτέρας
epistolæ.
ἐπιστολῆς.

SANCTI IOANNIS
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ
CATHOLICA PRIMA
ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΠΡΩΤΗ
Epistola.
Ἐπιστολή.

CAPVT PRIMVM. Κεφ. α'.

QVOD * erat ab initio, quod audiuimus, quod
Ο ΗΝ ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ
vidimus oculis nostris,
Ο * ἑωρακαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν,
quod † spectauimus, & manus nostræ
ὃ ἐθεασάμεθα, καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν
contrectauerunt de verbo vitæ, Et vita
ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς, καὶ ἡ ζωὴ
manifestata est: & vidimus, & testamur, &
ἐφανερώθη· καὶ ἑωράκαμεν, καὶ μαρτυροῦμεν, καὶ
annuntiamus vobis illam vitam illam æternam, quæ
ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν τὴν ζωὴν τὸν αἰώνιον, ἥτις
erat apud Patrem, & apparuit nobis: Quod
ἦν πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν. ὃ
vidimus, & audiuimus annuntiamus vobis,
ἑωράκαμεν, καὶ ἀκηκόαμεν ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν,
vt & vos † communionem habeatis cum nobis: & * com-
ἵνα καὶ ὑμεῖς κοινωνίαν ἔχητε μεθ' ἡμῶν· καὶ ἡ κοι-
munio verò nostra | cum Patre & cum Filio
νωνία δὲ ἡ ἡμετέρα μετὰ τοῦ πατρὸς καὶ μετὰ τοῦ υἱοῦ
eius Iesu Christo. Et hæc scribimus vobis,
αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ ταῦτα γράφομεν ὑμῖν,
vt † gaudium nostrũ sit plenum. Et est hæc
ἵνα ἡ χαρὰ ἡμῶν ᾖ πεπληρωμένη. καὶ ἔστιν αὕτη

ἡ ἐπαγ-

* fuit
* ὁράω
† perspeximus
* ψηλαφάω
† societatem
* societas
| sit
† gaudeatis, &
* vestrum

annuntiatio quam audiuimus ab eo, & annun-
ἡ ἐπαγγελία ἣν ἀκηκόαμεν ἀπ' αὐτοῦ, καὶ ἀνα-
tiamus vobis, Quoniã Deus lux est, & tenebræ in
γγέλλομεν ὑμῖν, ὅτι ὁ θεὸς φῶς ἐστι, καὶ σκοτία ἐν
eo non sunt vllæ. Si dixerimus quoniã ‡com- ‡ societa-
αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία. ἐὰν εἴπωμεν ὅτι κοι- tem
munionem habemus cum eo, & in tenebris ambu-
νωνίαν ἔχομεν μετ' αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ σκότει περιπα-
lamus, mentimur, & non facimus veritatem:
τῶμεν, ψευδόμεθα, καὶ οὐ ποιοῦμεν τὴν ἀλήθειαν·
Si autem in luce ambulamus, sicut ipse est ‡ &
7 ἐὰν δὲ ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶμεν, ὡς αὐτός ἐστιν
in luce *communionem habemus ‖ cum alij alia: Et * societa-
ἐν τῷ φωτί, κοινωνίαν ἔχομεν μετ' ἀλλήλων· καὶ τὸ tem
sanguis Iesu Christi filij eius emundat nos ‖ ad inui-
αἷμα Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καθαρίζει ἡμᾶς cem:
ab omni peccato. Si dixerimus quoniã pecca-
8 ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας. ἐὰν εἴπωμεν ὅτι ἁμαρ- tum non habemus, † nosipsos
τίαν οὐκ ἔχομεν, ἑαυτοὺς πλανῶμεν, καὶ ἡ ἀλήθεια seducimus: & veritas † ipsi nos
οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν. ἐὰν ὁμολογῶμεν τὰς ἁμαρ- * ὁμολο-
9 τίας ἡμῶν, πιστός ἐστι καὶ δίκαιος ἵνα * ἀφῇ ἡμῖν τὰς * ἀφίημι
peccata *, & emundet nos ab omni iniquitate. * nostra,
ἁμαρτίας, καὶ καθαρίσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας.
Si dixerimus quoniam non peccauimus, mendacem
10 ἐὰν εἴπωμεν ὅτι οὐκ * ἡμαρτήκαμεν, ψεύστην * ἁμαρτά-
facimus eum: & verbum eius non est in nobis. νω
ποιοῦμεν αὐτόν, καὶ ὁ λόγος αὐτοῦ οὐκ ἔστιν ἐν ἡμῖν.

CAP. II. β'.

TFilioli mei, hæc scribo vobis, vt non pec-
1 Τεκνία μου, ταῦτα γράφω ὑμῖν, ἵνα μὴ ἁ-
cetis: ‡Et si quis peccauerit, aduocatum habemus ‡ Sed
μάρτητε· καὶ ἐάν τις ἁμάρτῃ, παράκλητον ἔχομεν

apud Patrem, Iesum Christum iustum: Et ipse
πρὸς τὸν πατέρα, Ἰησοῦν Χριστὸν δίκαιον. καὶ αὐτὸς
propitiatio est pro peccatis nostris: non pro
ἱλασμός ἐστι περὶ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν δὲ περὶ τῶν
nostris autem tantùm, sed etiam pro totius mundi.
ἡμετέρων δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ ὅλου τοῦ κόσμου.
Et in hoc scimus quoniam cognouimus eum,
καὶ ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐγνώκαμεν αὐτὸν,
‖Qui dicit si mandata eius obseruemus. ‖ *Dicens.* No-
ἐὰν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν. ὁ λέγων, ἔγνω-
‖ custodit ui eum, & mandata eius non *seruans*, mendax
κα αὐτὸν, καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ μὴ τηρῶν, ψεύστης
est, & in hoc veritas non est. Qui autem
ἐστὶ, καὶ ἐν τούτῳ ἡ ἀλήθεια οὐκ ἔστιν. ὃς δ' ἂν
‖ seruat eius verbum, verè in hoc charitas
τηρῇ αὐτοῦ τὸν λόγον, ἀληθῶς ἐν τούτῳ ἡ ἀγάπη τοῦ
Dei perfecta est: in hoc *cognoscimus* quoniã in i-
θεοῦ τετελείωται· ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐν αὐ-
‖Qui dicit ipso sumus. ‖ *Dicens* in ipso manere, debet, sic-
τῷ ἐσμεν. ὁ λέγων ἐν αὐτῷ μένειν, ὀφείλει, καθ-
‖ ut ille ambulauit, & ipsa ita ambu-
ὼς ἐκεῖνος περιεπάτησε, καὶ αὐτὸς οὕτως περι-
‖ Charissimi, lare. † *Fratres*, non mandatum nouum scribo
πατεῖν. † ἀδελφοὶ, οὐκ ἐντολὴν καινὴν γράφω
vobis, sed mandatum vetus, quod habuistis ab ini-
ὑμῖν, ἀλλ' ἐντολὴν παλαιὰν, ἣν εἴχετε ἀπ' ἀρ-
tio. Mandatum vetus est verbum quod audistis
χῆς. ἡ ἐντολὴ ἡ παλαιά ἐστιν ὁ λόγος ὃν ἠκούσατε
ab initio Iterum mandatum nouum scribo
ἀπ' ἀρχῆς. πάλιν ἐντολὴν καινὴν γράφω
‖ vobis, quod est verum in ipso, & in vobis: quia tenebræ
ὑμῖν, ὅ ἐστιν ἀληθὲς ἐν αὐτῷ, καὶ ἐν ὑμῖν, ὅτι ἡ σκοτία
* transierunt, * *transeunt* & lumen verum iam lucet. ‖ Di-
‖ Qui dicit cens: in lucem esse, & fratrem suum ‖ odio habet,
ὑπάγει, καὶ τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν ἤδη φαίνει. ὁ λέγων
‖ odit, ἐν τῷ φωτὶ εἶναι, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶν,
ἐν τῇ

11 tenebris est vsque adhuc: † *Diligens* fra- † Qui dilig-
ὁ ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν ἕως ἄρτι· ὁ ἀγαπῶν τὸν ἀδελφὸ- gir,
trem suum, in lumine manet: & scandalum in
τὸν αὐτοῦ, ἐν τῷ φωτὶ μένει, καὶ σκάνδαλον ἐν
eo non est. *Verùm odio habens* fratrem suum, in * Qui autē
11 αὐτῷ οὐκ ἔστιν. ὁ δὲ μισῶν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἐν odit
tenebris est, & in tenebris ambulat: & ne-
τῇ σκοτίᾳ ἐστὶ, καὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ περιπατεῖ, καὶ οὐκ
scit quo eat: quia tenebræ obcæcauerunt eius
οἶδεν ποῦ ὑπάγει, ὅτι ἡ σκοτία ἐτύφλωσε τοὺς αὐτοῦ
oculos. Scribo vobis, filioli, quoniã remittuntur
12 ὀφθαλμούς. γράφω ὑμῖν, τεκνία, ὅτι ἀφέωνται
vobi peccata propter nomen eius. Scribo
13 ὑμῖν αἱ ἁμαρτίαι διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ. γράφω
vobis, patres, quoniã cognouistis eum ‡ ab initio. Scri- ‡ qui est
ὑμῖν, πατέρες, ὅτι ἐγνώκατε τὸν ἀπ' ἀρχῆς. γράφω
bo vobis, adolescentes: quoniam vicistis malignum:
ὑμῖν, νεανίσκοι, ὅτι * νενικήκατε τὸν πονηρόν. * νικάω
Scribo vobis, infantes: quoniam cognouistis Pa-
14 γράφω ὑμῖν, παιδία, ὅτι ἐγνώκατε (W) τὸν πα-
trem. § *Scripsi*, vobis, * *adolescentes*: quoniã fortes estis, & § Scribo
τέρα. ἔγραψα ὑμῖν, νεανίσκοι, ὅτι ἰσχυροί ἐστε, καὶ * iuuenes,
verbum Dei in vobis manet, & vicistis *illum* ma-
ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐν ὑμῖν μένει, καὶ νενικήκατε (W) τὸ-
lignum. ‖ *Nolite diligere* mundum, neque ea quæ in ‖ Nolite
15 πονηρόν. μὴ ἀγαπᾶτε (W) κόσμον, μηδὲ τὰ ἐν diligere
mundo † S. quis diligit mundum, non est † sunt
τῷ κόσμῳ. ἐάν τις ἀγαπᾷ τὸν κόσμον, οὐκ ἔστιν ἡ
charitas Patris in eo: Quoniã omne *illud* in * quod est
ἀγάπη τοῦ πατρὸς ἐν αὐτῷ· ὅτι πᾶν τὸ ἐν τῷ
mundo, concupiscentia carnis ‡, & concupiscentia ‡ est,
κόσμῳ, ἡ ἐπιθυμία τῆς σαρκὸς, καὶ ἡ ἐπιθυμία τῶν
oculorum, & superbia vitæ § non est ex § quæ
ὀφθαλμῶν, καὶ ἡ ἀλαζονεία τοῦ βίου οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ
Patre sed ex mundo est: Et mundus
πατρὸς, ἀλλ' ἐκ τοῦ κόσμου ἐστί. καὶ ὁ κόσμος

transit, & concupiscentia eius. *Verum faciens vo-
* Qui autē facit
luntatem Dei, manet in æternum. ‖ Pueruli, nouissi-
‖ Filioli,
ma hora est: & sicut audistis quia antichristus
venit, & nunc antichristi multi facti sunt: vnde
scimus quia nouissima hora est. Ex nobis † exie-
† prodierunt:
runt: sed non erant ex nobis: * si enim fuissent ex nobis,
* nam si
permansissent vtiq; cum nobis: sed vt manifesti sint,
* μένω
quoniã non sunt omnes ex nobis. ‡ Et vos vnctionem
‡ Sed
habetis à Sancto, & nostis omnia. Non scri-
pſi vobis, § quòd non nostis veritatem, sed * quòd nos-
§ quasi ignorantibus
tis eam: & quoniã omne mendacium ex veritate
*quasi sciẽtibus
non est. Quis est mendax, ‖ si non negans
‖ nisi is qui nega
quoniã Iesus non est Christus? Hic est antichri-
stus, ille † negans Patrem & Filium. Omnis
† qui negat
negans Filium, nec Patrem habet: Vos
* ὁ ὁμολογῶν τὸν υἱὸν, καὶ τὸν πατέρα ἔχει.
igitur quod audistis ab initio, in vobis permaneat: si in
vobis * mãserit quod ab initio audistis, & vos in
Filio & in Patre manebitis. Et hæc est repro-
* permanserit

missio, quam ipse pollicitus est nobis, *illam* vitam æter-
ναν ζωὴν ἣν αὐτὸς ἐπηγγείλατο ἡμῖν, τὴν ζωὴν τὴν αἰω-
nam. Hæc scripsi vobis de †*illa* *seducentibus* ‡ his qui
26 νιον. Ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν περὶ τῶν πλανόντων seducunt
vos. Et vos vnctionem quã accepistis ab eo,
27 ὑμᾶς. καὶ ὑμεῖς τὸ χρῖσμα ὃ ἐλάβετε ἀπ' αὐτοῦ,
in vobis §*manet*, & non *opus* habetis vt aliquis doceat § manent.
* necesse
ἐν ὑμῖν μένει, καὶ οὐ χρείαν ἔχετε ἵνα τις διδάσκῃ
vos: sed sicut ‖*ipsa* vnctio docet vos de ‖ eius
ὑμᾶς· ἀλλ' ὡς τὸ αὐτὸ χρῖσμα διδάσκει ὑμᾶς περὶ
omnibus, & †*vera* est, & non est mendacium Et sicut † verum
πάντων, καὶ ἀλήθές ἐστι, καὶ οὐκ ἔστι ψεῦδος. καθὼς
docuit vos, manete in eo. Et nunc, filioli,
28 ἐδίδαξεν ὑμᾶς, μένετε ἐν αὐτῷ. καὶ νῦν, τεκνία,
manete in eo: vt cùm apparuerit, habeamus fi-
μένετε ἐν αὐτῷ· ἵνα ὅταν * φανερωθῇ, ἔχωμεν παρ- * φανερόω
duciam, & non *pudeſiamus* ab eo, in aduentu * confun-
damur
ρησίαν, καὶ μὴ αἰσχυνθῶμεν ἀπ' αὐτοῦ, ἐν τῇ παρουσίᾳ
eius. Si scitis quoniam iustus est, scitote quoniã
29 αὐτοῦ. ἐὰν εἰδῆτε ὅτι δίκαιός ἐστι, γινώσκετε ὅτι
‡omnis §*faciens* iustitiam, ex ipso natus est. ‡ &
§ qui facit
πᾶς ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, ἐξ αὐτοῦ γεγέννηται.

CAP. III. γ'.

1 IDete qualem charitatem dedit nobis Pa-
ΙΔετε ποταπὴν ἀγάπην δέδωκεν ἡμῖν ὁ πα-
ter, vt *nati* Dei *vocemur*. Propter hoc mundus * filij
* nomine-
τήρ, ἵνα τέκνα θεοῦ * κληθῶμεν. διὰ τοῦτο ὁ κόσμος mur & si-
mus.
non nouit nos, quia non nouit eum. ‖*Dilecti*, * κληθέομεν
2 οὐ γινώσκει ἡμᾶς, ὅτι οὐκ ἔγνω αὐτόν. ἀγαπητοί, ‖ Chariſſi-
mi,
νῦν τέκνα θεοῦ ἐσμεν, καὶ οὔπω ἐφανερώθη τί ἐσό- * γινόσκω
† filij
μεθα. οἴδαμεν δὲ ὅτι ἐὰν φανερωθῇ, ὅμοιοι αὐτῷ * cùm
erimus: quoniã videbimus eum sicuti est. Et omnis
ἐσόμεθα· ὅτι ὀψόμεθα αὐτὸν καθώς ἐστι. καὶ πᾶς

§ qui habet

* habens spem hanc in eo, sanctificat se. ὁ ἔχων τὴν ἐλπίδα ταύτην ἐπ' αὐτῷ, ἁγνίζει ἑαυ-

§ & * qui facit

ipsum, sicut § ille sanctus est. Omnis * faciens τὸν, καθὼς ἐκεῖνος ἁγνός ἐστι. πᾶς ὁ ποιῶν τὴν

‖ iniquitatem

peccatum, & ‖ transgressionem legis facit: & peccatum ἁμαρτίαν, καὶ τὴν ἀνομίαν ποιεῖ· καὶ ἡ ἁμαρτία

† iniquitas,

est † transgressio legis. Et scitis quia ille appa- ἐστὶν ἡ ἀνομία. καὶ οἴδατε ὅτι ἐκεῖνος ἐφανε-

ruit, vt peccata nostra tolleret: & peccatum ρώθη, ἵνα τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἄρῃ, καὶ ἁμαρτία

* qui manet

in eo non est. Omnis * in eo manens, non ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστι. πᾶς ὁ ἐν αὐτῷ μένων, οὐχ

* & ‖ qui peccat,

peccat. * omnis ‖ peccans, non vidit eum, ἁμαρτάνει· πᾶς ὁ ἁμαρτάνων, οὐχ ἑώρακεν αὐτὸν,

nec cognouit eum. Filioli, nemo seducat οὐδὲ ἔγνωκεν αὐτόν. τεκνία, μηδεὶς πλανάτω

§ Qui facit

vos. § Faciens iustitiam, iustus est, sic- ὑμᾶς. ὁ ποιῶν τὴν δικαιοσύνην, δίκαιός ἐστιν, κα-

* & ‖ Qui facit.

ut * ille iustus est. ‖ Faciens peccatum, θὼς ἐκεῖνος δίκαιός ἐστιν. ὁ ποιῶν τὴν ἁμαρτίαν,

ex diabolo est: quoniam ab initio diabolus ἐκ τοῦ διαβόλου ἐστίν· ὅτι ἀπ' ἀρχῆς ὁ διάβολος

peccat. In hoc apparuit Filius Dei, vt dissol- ἁμαρτάνει. εἰς τοῦτο ἐφανερώθη ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ἵνα λύ-

† qui est

uat opera diaboli. Omnis † natus ex σῃ τὰ ἔργα τοῦ διαβόλου. πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ

Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo τοῦ θεοῦ, ἁμαρτίαν οὐ ποιεῖ· ὅτι σπέρμα αὐτοῦ ἐν αὐτῷ

manet: & non potest peccare, quoniam ex Deo μένει· καὶ οὐ δύναται ἁμαρτάνειν, ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ

* filij

natus est. In hoc manifesti sunt * nati γεγέννηται. ἐν τούτῳ φανερά ἐστι τὰ τέκνα τοῦ

§ qui non est iustus

Dei, & * nati diaboli. Omnis § non faciens θεοῦ, καὶ τὰ τέκνα τοῦ διαβόλου. πᾶς ὁ μὴ ποιῶν

* qui non diligit

iustitiam, non est ex Deo, & * non diligens δικαιοσύνην, οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ μὴ ἀγαπῶν

τὸν ἀ-

fratrem suum. Quoniã hæc est annuntiatio,
11 (Ν) ἀδελφὸν αὐτοῦ. ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγγελία
quam audistis ab initio, vt † diligamus alij a- † diligatis alternatim.
ἣν ἠκούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλή-
lios. Non sicut Cain * ex maligno erat: & oc- * qui
12 λους. οὐ καθὼς Κάϊν ἐκ τοῦ πονηροῦ ἦν, καὶ ἔσ-
cidit fratrem suum. Et ‡ gratia cuius occi- ‡ propter quid
φαξε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ. καὶ χάριν τίνος ἔσφα-
dit eum? Quoniam opera eius maligna erant: quæ autem
ξεν αὐτόν; ὅτι τὰ ἔργα αὐτοῦ πονηρὰ ἦν, τὰ δὲ τοῦ
fratris eius iusta. ‡ Ne admiremini, fra- ‡ Nolite
13 ἀδελφοῦ αὐτοῦ δίκαια. μὴ θαυμάζετε, ἀδελ-
tres mei, si odit vos mundus. Nos sci- mirari,
14 φοί μου, εἰ μισεῖ ὑμᾶς ὁ κόσμος. ἡμεῖς οἴδα-
mus quoniam translati sumus de morte ad
μεν ὅτι μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τὴν
vitam, quoniam diligimus fratres. * Non dili- * Qui non
ζωήν, ὅτι ἀγαπῶμεν τοὺς ἀδελφούς. ὁ μὴ ἀγα-
gens fratrem, manet in morte. Omnis diligit
15 πῶν τὸν ἀδελφόν, μένει ἐν τῷ θανάτῳ. πᾶς ὁ
| odio habens fratrem suum, homicida est. Et | qui odit
μισῶν (Ν) ἀδελφὸν αὐτοῦ, ἀνθρωποκτόνος ἐστί. καὶ
scitis quoniam omnis homicida non habet vitam
οἴδατε ὅτι πᾶς ἀνθρωποκτόνος οὐκ ἔχει ζωὴν
æternam in se manentem. In hoc cognouí-
16 αἰώνιον ἐν αὐτῷ μένουσαν. ἐν τούτῳ ἐγνώκα-
mus charitatem Dei, quoniam ille pro nobis
μεν τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ, ὅτι ἐκεῖνος ὑπὲρ ἡμῶν
animam suam posuit: & nos debemus
τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἔθηκε· καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν
pro fratribus animas ponere. Qui verò
17 ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν τὰς ψυχὰς θεῖναι. ὃς δ'
habuerit † victum mundi, & viderit fratrem † substan-
ἂν ἔχῃ τὸν βίον τοῦ κόσμου, καὶ θεωρῇ (Ν) ἀδελφὸν
suum * opus habentem, & clauserit viscera * necesse
αὐτοῦ χρείαν ἔχοντα, καὶ κλείσῃ τὰ σπλάγχνα habere

sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in
αὐτῷ ἀπ' αὐτοῦ, πῶς ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ μένει
eo? Filioli mei, non diligamus verbo, ne-
αὐτοῦ; τεκνία μου, μὴ ἀγαπῶμεν λόγῳ, μη- 18
que lingua, sed opere & veritate. Et in
δὲ τῇ γλώσσῃ· ἀλλ' ἔργῳ καὶ ἀληθείᾳ. καὶ ἐν 19
hoc cognoscimus quoniam ex veritate sumus, &
τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐκ τῆς ἀληθείας ἐσμέν, καὶ
¶ in cōspe- ctu eius ¶ *ante eum* suadebimus corda nostra.
ἔμπροσθεν αὐτοῦ πείσομεν τὰς καρδίας ἡμῶν.
¶ nostrum, Quoniam si reprehenderit nos cor ¶, *quod ma-*
ὅτι ἐὰν καταγινώσκῃ ἡμῶν ἡ καρδία, ὅτι μεί- 20
ior est Deus corde nostro, & novit om-
ζων ἐστὶν ὁ θεὸς τῆς καρδίας ἡμῶν, καὶ γινώσκει πάν-
* Charissi- mi, nia. * *Dilecti*, si cor nostrum non reprehen-
τα. ἀγαπητοί, ἐὰν ἡ καρδία ἡμῶν μὴ καταγι- 21
derit nos, fiduciam habemus ad Deum.
νώσκῃ ἡμῶν, παρρησίαν ἔχομεν πρὸς τὸν θεόν.
Et quicquid petierimus, accipiemus ab eo: quo-
καὶ ὃ ἐὰν αἰτῶμεν, λαμβάνομεν ἀπ' αὐτοῦ, ὅ- 22
¶ ea quæ sint mniam mandata eius custodimus: & ¶ placita co-
τι τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηροῦμεν, καὶ τὰ ἀρεστὰ ἐνω-
ram eo facimus. Et hoc est mandatum e-
πιον αὐτοῦ ποιοῦμεν. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολὴ αὐ- 23
† in nomi- ne ius, Vt credamus † *nomini* Filij eius Iesu
τοῦ, ἵνα πιστεύσωμεν τῷ ὀνόματι τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ
* alter-utrum. Christi: & diligamus * *alij alios*, sicut dedit
Χριστοῦ, καὶ ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, καθὼς ἔδωκεν
¶ nobis, ¶ qui ser- uat mandatum ¶. Et ¶ *seruans* mandata eius, in il-
ἐντολὴν ἡμῖν. καὶ ὁ τηρῶν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ, ἐν αὐ- 24
lo manet, & ipse in eo *manet*. & in hoc sci-
τῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν αὐτῷ μένει. καὶ ἐν τούτῳ γινώ-
mus quoniam manet in nobis, de Spiritu quem
σκομεν ὅτι μένει ἐν ἡμῖν, ἐκ τοῦ πνεύματος οὗ
dedit nobis.
ἔδωκεν ἡμῖν.

Ag-

CAP. IIII. δ'.

1 Ἀγαπητοὶ, μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύετε· ἀλλὰ δοκιμάζετε τὰ πνεύματα, εἰ ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστιν· ὅτι πολλοὶ ψευδοπροφῆται ἐξεληλύθασιν εἰς τὸν κόσμον. 2 ἐν τούτῳ γινώσκεται τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ. πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστι· 3 καὶ πᾶν πνεῦμα ὃ μὴ ὁμολογεῖ τὸν Ἰησοῦν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ θεοῦ οὐκ ἔστι· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ τοῦ ἀντιχρίστου· ὃ ἀκηκόατε ὅτι ἔρχεται, καὶ νῦν ἐν τῷ κόσμῳ ἐστὶν ἤδη. 4 ὑμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστε, τεκνία, καὶ νενικήκατε αὐτούς· ὅτι μείζων ἐστὶν ὁ ἐν ὑμῖν, ἢ ὁ ἐν τῷ κόσμῳ. 5 αὐτοὶ ἐκ τοῦ κόσμου εἰσί· διὰ τοῦτο ἐκ τοῦ κόσμου λαλοῦσι, καὶ ὁ κόσμος αὐτῶν ἀκούει. 6 ἡμεῖς ἐκ τοῦ θεοῦ ἐσμεν· ὁ γινώσκων τὸν θεὸν, ἀκούει ἡμῶν· ὃς οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ θεοῦ, οὐκ ἀκούει ἡμῶν. ἐκ τούτου γινώσκομεν τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης. 7 ἀγαπητοὶ, ἀ-

1 *Dilecti, ne omni spiritui credite: sed probate spiritus, si ex Deo sint: quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum. 2 In hoc cognoscitur spiritus Dei. Omnis spiritus qui confitetur Iesum Christum in carne veniſſe, ex Deo est: 3 Et omnis spiritus qui *non confitetur* Iesum *Christum in carne venientem*, ex Deo non est: & hic est ‖*antichristi*: de quo audistis, quoniam venit: & nunc in mundo est iam. 4 Vos ex Deo estis, filioli, & vicistis †*eos*. quoniam maior est qui in vobis, quã qui in mundo. 5 Ipsi de mundo sunt: ‡*propter hoc* de mundo loquuntur, & mundus eos audit. 6 Nos ex Deo sumus. §*Cognoscens* Deum, audit nos: qui non est ex Deo, non audit nos. *Ex hoc cognoscimus Spiritum veritatis, & spiritum erroris. 7 ‖*Dilecti*, di-

* Charissimi, nolite credere

* ἐξέρχομαι

† eum. * est,

‡ ideo

§ Qui novit

* in

‖ Charissimi.

† nos inuicem, ligamus † *alij alios*, quia charitas ex Deo est: Et
γαπῶμεν ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη ἐκ τοῦ θεοῦ ἐστί, καὶ
* qui diligit, omnis * *diligens* ex Deo natus est, & cognoscit
πᾶς ὁ ἀγαπῶν ἐκ τοῦ θεοῦ γεγέννηται, καὶ γινώσκει
‡ diligit, Deum. Qui non ‡ *diligens*, non nouit Deum: quoniã
τὸν θεόν. ὁ μὴ ἀγαπῶν, οὐκ ἔγνω τὸν θεόν· ὅτι ὁ
Deus charitas est. In hoc apparuit chari-
θεὸς ἀγάπη ἐστίν. ἐν τούτῳ ἐφανερώθη ἡ ἀγά-
tas Dei in nobis, quoniam Filium suum vnigenitum
πη τοῦ θεοῦ ἐν ἡμῖν, ὅτι τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ
misit Deus in mundum, vt viuamus per
ἀπέσταλκεν ὁ θεὸς εἰς τὸν κόσμον, ἵνα ζήσωμεν δι'
§ quasi eum. In hoc est charitas, non § *quòd* nos di-
αὐτοῦ. ἐν τούτῳ ἐστὶν ἡ ἀγάπη, οὐχ ὅτι ἡμεῖς ἠ-
lexerimus Deum, sed quoniam ipse dilexit
γαπήσαμεν τὸν θεόν, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ἠγάπησεν
nos: & misit Filium suum propitiationem pro
ἡμᾶς, καὶ ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἱλασμὸν περὶ τῶν
* Charissimi, peccatis nostris. * *Dilecti*, si sic Deus di-
ἁμαρτιῶν ἡμῶν. ἀγαπητοί, εἰ οὕτως ὁ θεὸς ἠ-
‖ alterutrum lexit nos, & nos debemus ‖ *alij alios* di-
γάπησεν ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν ἀλλήλους ἀ-
ligere. Deum nemo vnquam vidit: Si
* θεάομαι γαπᾶν. θεὸν οὐδεὶς πώποτε * τεθέαται· ἐὰν
† inuicem, diligamus † *alij alios*, Deus in nobis manet: & cha-
ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὁ θεὸς ἐν ἡμῖν μένει, καὶ ἡ ἀ-
ritas eius perfecta est in nobis. In hoc
γάπη αὐτοῦ τετελειωμένη ἐστὶν ἐν ἡμῖν. ἐν τούτῳ
cognoscimus quoniam in eo manemus, & ipse in no-
γινώσκομεν ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν, καὶ αὐτὸς ἐν ἡ-
bis: quoniam de spiritu suo dedit nobis.
μῖν, ὅτι ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡμῖν.
Et nos vidimus, & testificamur quoniam
καὶ ἡμεῖς τεθεάμεθα, καὶ μαρτυροῦμεν ὅτι ὁ
‡ suum Pater misit Filium Saluatorem mundi.
πατὴρ ἀπέσταλκε τὸν υἱὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου.

ος αν

Quisquis cõfessus fuerit quoniã Iesus est Filius Dei,
ος αν ομολογηση οτι ιησους εστιν ο υιος του θεου ο
Deus in eo manet, & ipse in Deo. Et nos
θεος εν αυτω μενει και αυτος εν τω θεω. και ημεις
cognouimus, & credidimus †*charitatem* quam habet
εγνωκαμεν και πεπιστευκαμεν την αγαπην ην εχει ο
Deus in nobis, Deus charitas est: & *manens in chari-
θεος εν ημιν, ο θεος αγαπη εστι· και ο μενων εν τη α-
tate, in Deo manet, & Deus in eo *manet*. In
γαπη, εν τω θεω μενει, και ο θεος εν αυτω μενει. εν
hoc perfecta est charitas cum nobis, vt fidu-
τουτω τετελειωται η αγαπη μεθ ημων, ινα παρρη-
ciam habeamus in die iudicij: quia sicut
σιαν εχωμεν εν τη ημερα της κρισεως, οτι καθως
ille est, & nos sumus in mundo hoc.
εκεινος εστι, και ημεις εσμεν εν τω κοσμω τουτω.
Timor non est in charitate, sed perfecta cha-
φοβος ουκ εστιν εν τη αγαπη, αλλ η τελεια α-
ritas foras mittit timorem: quoniam timor ‡*punitionem* ha-
γαπη εξω βαλλει τον φοβον· οτι ο φοβος κολασιν ε-
bet. ‡*ac timens* non perfectus est in charitate.
χει. ο δε φοβουμενος ου τετελειωται εν τη αγαπη.
Nos *diligimus eum, quoniã ‖*ipse* prior dile-
ημεις αγαπωμεν αυτον, οτι αυτος πρωτος ηγα-
xit nos. Si quis dixerit, Quoniã diligo Deum,
πησεν ημας. εαν τις ειπη, οτι αγαπω τον θεον,
& fratrem suum oderit, mendax est. †*Nam non
και τον αδελφον αυτου μισηι, ψευστης εστιν. ο γαρ μη
diligens* fratrem suum quem *vidit, Deum quẽ
αγαπων τον αδελφον αυτου ον εωρακε, τον θεον ον
non vidit, quomodo potest diligere? Et hoc
ου εωρακε, πως δυναται αγαπαν; και ταυτην
mandatum habemus ‡*ab eo, vt diligens
την εντολην εχομεν απ αυτου, ινα ο αγαπων τον
Deum, diligat & fratrem suum.
θεον, αγαπα και τον αδελφον αυτου.

manet †*charitatem* *qui manet* ‡*pœnam* ‡*qui autẽ timet* *ergo diligamus ‖Deus* †*Qui enim non diligit* *videt, ‡à Deo vt qui diligit*

Cap. v. ε'.

Omnis *credens quoniam Iesus est Christus, ex
Deo natus est. Et omnis ‡diligens genitorem
diligit & *genitum ex eo. In hoc
cognoscimus quoniam diligimus natos Dei, cùm
Deum ‖diligimus, & mandata eius †seruamus.
Hæc enim est charitas Dei, vt mandata
eius custodiamus: & mandata eius grauia non
sunt. Quoniã omne *natum ex Deo, vincit
mundum. & hæc est victoria, ‡vincens mundum,
fides nostra. Quis est ‡vincens mundum*, ſi non
*credens quoniam Iesus est Filius Dei? Hic est ille
‖venit per aquam & sanguinem, Iesus ille Christus, non in
aqua solùm, sed in aqua & sanguine. Et
Spiritus est †ille testans, quoniam *Spiritus est
veritas. Quoniã tres sunt ‡illi testantes in
cœlo, Pater, & Verbum, & sanctus Spiritus. &‡
tres in vnum sunt. Et tres sunt ‡illi testan-

*qui credit
‡ qui diligit eũ qui genuit, *γενάω
* eum qui natus est
‖ diligamus, † faciamus
* quod est
‡ quæ vincit
‡ qui vincit
* nisi qui credit
‖ qui venit
† qui testificatur
* Christus
‡ qui testimonium dant
‡ hi
*qui testimonium dant

Πᾶς ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ Χριστός, ἐκ τοῦ
θεοῦ γεγέννηται· καὶ πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὸν γεννήσαντα,
ἀγαπᾷ καὶ τὸν γεγεννημένον ἐξ αὐτοῦ. ἐν τούτῳ
γινώσκομεν ὅτι ἀγαπῶμεν τὰ τέκνα τοῦ θεοῦ, ὅταν
τὸν θεὸν ἀγαπῶμεν καὶ τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ τηρῶμεν.
αὕτη γάρ ἐστιν ἡ ἀγάπη τοῦ θεοῦ, ἵνα τὰς ἐντολὰς
αὐτοῦ τηρῶμεν· καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ
εἰσίν. ὅτι πᾶν τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ θεοῦ, νικᾷ
τὸν κόσμον. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ νίκη ἡ νικήσασα τὸν κόσμον,
ἡ πίστις ἡμῶν. τίς ἐστιν ὁ νικῶν τὸν κόσμον, εἰ μὴ ὁ
πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; οὗτός ἐστιν ὁ
ἐλθὼν δι' ὕδατος καὶ αἵματος, Ἰησοῦς ὁ Χριστός· οὐκ ἐν
τῷ ὕδατι μόνον, ἀλλ' ἐν τῷ ὕδατι καὶ τῷ αἵματι· καὶ τὸ
πνεῦμά ἐστι τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ πνεῦμά ἐστιν ἡ
ἀλήθεια. ὅτι τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες ἐν τῷ
οὐρανῷ, ὁ πατήρ, καὶ ὁ λόγος, καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα· καὶ
οἱ τρεῖς ἓν εἰσι. καὶ τρεῖς εἰσιν οἱ μαρτυ-

ρουντες

in terra, Spiritus, & aquâ, & san-
ες εἰσὶν οἱ ἐν τῇ γῇ, τὸ πνεῦμα, καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τὸ αἷ-
guis. ‖ Si testimonium hominum accipi- ‖ & hi tres,
9 μα. Εἰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀνθρώπων λαμβάνο- unũ sunt.
mus, testimonium Dei maius est: quoniam hoc
μεν, ἡ μαρτυρία τοῦ θεοῦ μείζων ἐστίν· ὅτι αὕτη
est testimonium Dei, † *quod* testificatus est de † q maius
ἐστὶν ἡ μαρτυρία τοῦ θεοῦ, ὅτι μεμαρτύρηκε περὶ eſt, quo-
Filio suo. * *Credens* in filium Dei, habet * μαρτυ-
10 τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, ἔχει τὴν ρέω
testimonium ‡ in se: ‡ *Non credens* *Deo*, menda- * Qui cre-
μαρτυρίαν ἐν αὐτῷ· ὁ μὴ πιστεύων τῷ θεῷ, ψεύ- dit
cem * *facit* eum: quia non credidit in testi- ‡ Dei
στην πεποίηκεν αὐτὸν· ὅτι οὐ πεπίστευκεν εἰς τὴν μαρ- ‡ Qui non
monium quod testificatus est Deus de filio suo. credit Fi-
τυρίαν ἣν μεμαρτύρηκεν ὁ θεὸς περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. lio
* facit
Et hoc est testimonium. Quoniã vitam æternam de-
11 καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία, ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔ-
dit nobis Deus. Et hæc vita, in Filio eius
δωκεν ἡμῖν ὁ θεὸς, καὶ αὕτη ἡ ζωὴ ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ
est. ‖ *Habens* Filium, habet vitam: † *non habens* ‡ Qui ha-
12 ἐστίν. ὁ ἔχων τὸν υἱὸν, ἔχει τὴν ζωήν· ὁ μὴ ἔχων τοῦ bet
Filium Dei, vitam non habet. Hæc *scripsi* † qui non
13 υἱοῦ τοῦ θεοῦ, τὴν ζωὴν οὐκ ἔχει. ταῦτα ἔγραψα habet
vobis ‡ *credentibus* *in nomen* Filij Dei, vt * scribo
ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, ἵνα ‡ qui cre-
sciatis quoniam vitam æternam habetis, & vt *credatis* ditis in no-
εἰδῆτε ὅτι ζωὴν αἰώνιον ἔχετε, καὶ ἵνα πιστεύητε mine
in nomen *Filij* *Dei*. Et hæc est fi-
14 εἰς τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ. καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ παρ-
ducia quam habemus ad eum. Quia ‡ *si quid* petierimus ‡ quodcũ-
ρησία ἣν ἔχομεν πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἐάν τι αἰτώμεθα que
secundùm voluntatem eius, audit nos. Et si sci-
15 κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, ἀκούει ἡμῶν. καὶ ἐὰν οἴ-
mus quia audit nos, quicquid petierimus, scimus
δαμεν ὅτι ἀκούει ἡμῶν, ὃ ἐὰν αἰτώμεθα, οἴδαμεν

quoniã habemus petitiones quas postulauimus ab

* αἰτέω ὅτι ἔχομεν τὰ αἰτήματα ἃ ἠτήκαμεν τὸν παρ'

* Qui scit eo. * *Si quis viderit* fratrem suum ‖ peccare

‖ peccare αὐτοῦ. ἐάν τις ἴδῃ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἁμαρτά- 16

† petat & dabitur vita *rem* peccatum non ad mortem, † *petet*, & νοντα ἁμαρτίαν μὴ πρὸς θάνατον, αἰτήσει καὶ *dabit* ei *vitam*, peccantibus non ad

δώσει αὐτῷ ζωήν, τοῖς ἁμαρτάνουσι μὴ πρὸς mortem. Est peccatum ad mortem, non pro il-

θάνατον. ἔστιν ἁμαρτία πρὸς θάνατον, οὐ περὶ ἐκεί-

* petat: & dabitur vita * ἐρωτάω νης λέγω ἵνα ἐρωτήσῃ. πᾶσα ἀδικία ἁμαρ- 17 lo dico vt roget *. Omnis iniquitas peccatum est: & est peccatum *non* ad mortem. Sci-

τία ἐστί· καὶ ἔστιν ἁμαρτία οὐ πρὸς θάνατον. οἴδα- 18

‡ quis, mus quia omnis ‡ natus ex Deo, non pec-

μεν ὅτι πᾶς ὁ γεγεννημένος ἐκ τοῦ θεοῦ, οὐχ ἁμαρ-

§ generatio Dei * eum cat: sed § *ille genitus ex Deo* conseruat *se ipsum*, & *ille* τάνει· ἀλλ' ὁ γεννηθεὶς ἐκ τοῦ θεοῦ τηρεῖ ἑαυτόν, καὶ ὁ

malignus non tangit eum. Scimus quoniam ex Deo πονηρὸς οὐχ ἅπτεται αὐτοῦ. οἴδαμεν ὅτι ἐκ τοῦ θεοῦ 19

sumus: & mundus totus in maligno positus est. ἐσμέν, καὶ ὁ κόσμος ὅλος ἐν τῷ πονηρῷ κεῖται.

‖ Et ‖ Scimus *autem* quoniã Filius Dei venit, & dedit nobis οἴδαμεν δὲ ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἥκει, καὶ δέδωκεν ἡμῖν 20

† sensum, ‡ simus † *mentem*, vt cognoscamus verum Deum: & ‡ *simus* διάνοιαν, ἵνα γινώσκωμεν τὸν ἀληθινὸν θεόν· καὶ ἐσμὲν

in vero, *in* Filio eius *Iesu Christo*. Hic ἐν τῷ ἀληθινῷ, ἐν τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χριστῷ. οὗτος

‡ Filioli, est verus Deus, & vita æterna. ‡ *Nati*, ἐστιν ὁ ἀληθινὸς θεὸς, καὶ ζωὴ αἰώνιος. τεκνία, 21

§ à simulachris custodite vos *ipsos* § *ab idolis*. Amen. φυλάξατε ἑαυτοὺς ἀπὸ τῶν εἰδώλων. ἀμήν.

FINIS.

ΤΕΛΟΣ.

Η ΤΟΥ

SANCTI IOANNIS
ΗΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ
CATHOLICA SECVNDA
ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΔΕΥΤΕΡΑ
Epistola.
Ἐπιστολή.

Caput Vnicum.

1 ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ ἐκλεκτῇ κυρίᾳ, καὶ τοῖς τέκνοις αὐτῆς, οὓς ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀληθείᾳ, καὶ οὐκ ἐγὼ μόνος, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ ἐγνωκότες τὴν ἀλήθειαν, διὰ τὴν ἀλήθειαν τὴν μένουσαν ἐν ἡμῖν, καὶ μεθ' ἡμῶν ἔσται εἰς τὸν αἰῶνα. ἔσται μεθ' ὑμῶν χάρις, ἔλεος, εἰρήνη, ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ παρὰ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ πατρὸς, ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἀγάπῃ.

4 Ἐχάρην λίαν ὅτι εὕρηκα ἐκ τῶν τέκνων σου περιπατοῦντας ἐν ἀληθείᾳ, καθὼς ἐντολὴν ἐλάβομεν παρὰ τοῦ πατρός.

5 Καὶ νῦν ἐρωτῶ σε κυρία, οὐχ ὡς ἐντολὴν γράφων σοι καινὴν, ἀλλὰ ἣν

1 ¶ Senior

¶ qui cognouerunt

† quæ permanet

2

3

4 * filiis

5

‡ alterutrum, habuimus ab initio: vt diligamus ‡ *alij alios.*
ἔχομεν ἀπ' ἀρχῆς ἵνα ἀγαπῶμεν ἀλλήλους.
Et hæc est charitas, vt ambulemus secundum
καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ ἀγάπη, ἵνα περιπατῶμεν κατὰ 6
§ enim mandata eius. Hoc est § mandatū, quēadmodū au-
τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ. αὕτη ἐστὶν ἡ ἐντολή, καθὼς ἠ-
distis ab initio, vt in eo ambuletis.
κούσατε ἀπ' ἀρχῆς, ἵνα ἐν αὐτῇ περιπατῆτε.
* exierunt Quoniam multi seductores, *ingressi sunt* in mundum,
ὅτι πολλοὶ πλάνοι ἐξῆλθον εἰς τὸν κόσμον, 7
‖ qui non confitentur † venisse in carnem
‖ *non confitentes* Iesum Christum † *qui venit in*
οἱ μὴ ὁμολογοῦντες Ἰησοῦν Χριστὸν ἐρχόμενον ἐν
carne. hic est seductor & antichristus. Vi-
σαρκί. οὗτός ἐστιν ὁ πλάνος καὶ ὁ ἀντίχριστος. βλέ- 8
* perdatis dete vosmetipsos, vt ne * *perdamus* quæ operati
πετε ἑαυτούς, ἵνα μὴ ἀπολέσωμεν ἃ εἰργασά-
§ estis § *sumus pulchra:* sed § mercedem plenam * *accipiamus.*
§ vt * accipiatis. μεθα καλά, ἀλλὰ μισθὸν πλήρη ἀπολάβωμεν.
Omnis ‖ *transgrediens* & non † *manens* in doctri-
‖ qui recedit. † permanet
πᾶς ὁ προάγων καὶ μὴ μένων ἐν τῇ διδα- 9
* Qui permanet
χῇ τοῦ Χριστοῦ, θεὸν οὐκ ἔχει· ὁ μένων ἐν τῇ διδαχῇ
Christi, hic & Patrem & Filium habet.
τοῦ Χριστοῦ, οὗτος καὶ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν ἔχει.
Si quis venit ad vos, & hanc do-
§ nolite recipere
εἴ τις ἔρχεται πρὸς ὑμᾶς, καὶ ταύτην τὴν δι- 10
§ nec Aue ctrinam non affert, † *ne recipite* eum in domum:
δαχὴν οὐ φέρει, μὴ λαμβάνετε αὐτὸν εἰς οἰκίαν,
§ *& gaudere ei ne dixeritis. Nam dicens illi*
* Ecce prædixi vobis vt in die Domini nō confundamini.
καὶ χαίρειν αὐτῷ μὴ λέγετε. ὁ γὰρ λέγων αὐτῷ 11
Gaudere, communicat operibus eius malignis. *
χαίρειν, κοινωνεῖ τοῖς ἔργοις αὐτοῦ τοῖς πονηροῖς.
Plura habens vobis scribere. nolui
* βούλομαι ‖ enim me per chartam & atramentum. *sed* spero ‖ *venire* ad
πολλὰ ἔχων ὑμῖν γράφειν, οὐκ * ἐβουλήθην διὰ 12
futurum apud
χάρτου καὶ μέλανος· ἐλπίζω γὰρ γενέσθαι πρὸς
ὑμᾶς,

vos, & os ad os loqui: vt gaudium
ὑμᾶς, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλῆσαι, ἵνα ἡ χαρὰ
vestrũ sit plenum. Salutant te † *nati* † natî
13 ὑμῶν ᾖ πεπληρωμένη. ἀσπάζεταί σε τὰ τέκνα
sororis tuæ Electæ. Amen.
τῆς ἀδελφῆς σου τῆς ἐκλεκτῆς. ἀμήν.

SANCTI IOANNIS
ΗΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ
CATHOLICA TERTIA
ΚΑΘΟΛΙΚΗ ΤΡΙΤΗ
Epistola.
Ἐπιστολή.

CAPVT VNICVM.

1 ‡ PRESBYTER Gaio ‡ Senior,
ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ Γαΐῳ τῷ
§ *dilecto*, quem ego diligo in veri- § charissi-
ἀγαπητῷ, ὃν ἐγὼ ἀγαπῶ ἐν ἀλη- mo,
tate. * *Dilecte*, de omnibus ‖ o- * Charissi-
2 θείᾳ. ἀγαπητέ, περὶ πάντων εὐ- me, ‖ ora-
pio te prosperè *agere* & valere, sicut prosperè agit tionem facio
χομαί σε * εὐοδοῦσθαι καὶ ὑγιαίνειν, καθὼς εὐοδοῦταί * ἐυοδόω
tua anima. Gauisus sum *enim* valdè venientibus fratribus,
3 σου ἡ ψυχή. ἐχάρην γὰρ λίαν ἐρχομένων ἀδελφῶν, * testimo-
& * *testantibus* tuæ veritati, sicut tu in veri- niũ perhi-
ἐμαρτυρούντων σου τῇ ἀληθείᾳ, καθὼς σὺ ἐν ἀλη- bentibus
tate ambulas. ‡ Maius horum nõ habeo § gau- ‡ Maiorem
4 θείᾳ περιπατεῖς. μείζοτέραν τούτων οὐκ ἔχω χα- § gratiam,
dium, vt audiam meos * *natos* in veritate ‖ *ambu-* quàm
ρὰν, ἵνα ἀκούω τὰ ἐμὰ τέκνα ἐν ἀληθείᾳ περιπα- * filios
‖ ambula-
re. Charis-
sime, fide-
liter

lantes. Dilecte, fidele facis quicquid operaris in
* ἐργάζῃ τοῦτο. ἀγαπητε, πιστον ποιεις ὁ ἐαν ἐργασῃ εἰς
† hoc fratres, & † in peregrinos: Qui * testati
* testimoniū reddiderunt τοὺς ἀδελφους, καὶ εἰς τοὺς ξενους, οἱ ἐμαρτυρησαν
* μαρτυρέω juxta tuæ charitati in conspectu ecclesiæ, quos bene-
σου σου τῃ ἀγαπῃ ἐνωπιον ἐκκλησιας. οὓς καλως
facies deducens digne Deo. Pro enim
ποιησεις προπεμψας ἀξιως τοῦ θεοῦ. ὑπερ γαρ
‖ profecti sunt, nomine eius ‖ exierunt, nihil accipientes
τοῦ ὀνοματος αὐτου ἐξηλθον, μηδεν λαμβανοντες
à Gentibus. Nos ergo debemus suscipere
ἀπο τῶν ἐθνων. ἡμεις οὖν ὀφειλομεν ἀπολαμ- 8
§ veritatis. pere huiusmodi, vt cooperatores simus § veri-
βανειν τους τοιουτους, ἱνα συνεργοι γινωμεθα τῃ ἀλη-
* Scripsissem fortasse ‖ is qui amat † in eis. * commoneam * ὑπομιμνησκω ‡ in § quasi nō ei ista sufficiant, * ἀρκουμαι * eos qui suscipiunt, ‖ Charissime, noli imitari † quod est * Qui benefacit ‡ qui malè facit § testimonium redditur * sed ‖ testimoniū perhibemus
tati. * Scripsi ecclesiæ: sed ‖ amans primatum
θεια. ἐγραψα τῃ ἐκκλησια· ἀλλ' ὁ φιλοπρωτ- 9
gerere † ipsorum Diotrephes, non recipit nos.
ευων αὐτων διοτρεφης οὐκ ἐπιδεχεται ἡμας.
Propter hoc si venero, * submonebo eius opera quæ
διὰ τοῦτο ἐαν ἐλθω, ὑπομνησω αὐτου τα ἐργα ἃ 10
facit, verbis malignis garriens ‡ nos. & § non con-
ποιει, λογοις πονηροις φλυαρων ἡμας. καὶ μη * ἀρ-
tentus in hm, neque ipse suscipit,
κουμενος ἐπι τουτοις, οὔτε αὐτος ἐπιδεχεται τους
fratres, & * volentes prohibet, & de
ἀδελφους, καὶ τους βουλομενους κωλυει, καὶ ἐκ τῆς
ecclesia eiicit. ‖ Dilecte, ne imitare
ἐκκλησιας ἐκβαλλει. ἀγαπητε, μη μιμου τὸ 11
malum, sed † bonum. * Benefaciens ex Deo
κακον, ἀλλα τὸ ἀγαθον. ὁ ἀγαθοποιων ἐκ τοῦ θεοῦ
est: ‡ malefaciens non vidit Deum. Deme-
ἐστιν· ὁ κακοποιων οὐχ ἑωρακε τὸν θεον. δημη- 12
trio § testatum est ab omnibus, & ab ip-
τριῳ μεμαρτυρηται ὑπο παντων, καὶ ὑπ' αὐ-
psa veritate: * & nos ‖ autem testamur,
της τῆς ἀληθειας· καὶ ἡμεις δε μαρτυρουμεν
καὶ οἶ-

& nostis quoniam testimonium nostrum verum est.

καὶ οἴδατε ὅτι ἡ μαρτυρία ἡμῶν ἀληθής ἐστι.

12 Multa habui † scribere, sed * non volo per atra- † tibi
mentum & calamum tibi scribere. Spero autem * nolui

πολλὰ εἶχον γράφειν, ἀλλ' οὐ θέλω διὰ μέλανος καὶ καλάμου σοι γράψαι. ἐλπίζω δὲ

14 protinus videre te: & os ad os loquemur. Pax

ταχέως ἰδεῖν σε, καὶ στόμα πρὸς στόμα λαλήσομεν. εἰρήνη

15 tibi. Salutant te amici. Saluta amicos, ‡ per nomen. ‡ nominatim

σοι. ἀσπάζονταί σε οἱ φίλοι. ἀσπάζου τοὺς φίλους κατ' ὄνομα.

FINIS.

ΤΕΛΟΣ.

SANCTI IVDÆ
Η ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΙΟΥΔΑ
CATHOLICA
ΚΑΘΟΛΙΚΗ
Epistola.
ἐπιστολή.

CAPVT VNICVM.

1 IVDAS Christi Iesu seruus, fra- ‖ qui sunt,
ΙΟΥΔΑΣ Ἰησοῦ Χριστοῦ δοῦλος, ἀδελφὸς ‖

ter autem Iacobi, his † in Deo Patre * sanctificatis, & Iesu Christo ‡ seruatis, vocatis: ‡ conseruatis, &

δὲ Ἰακώβου, τοῖς ἐν θεῷ πατρὶ ἡγιασμένοις, καὶ Ἰησοῦ Χριστῷ τετηρημένοις, κλητοῖς:

catis: Misericordia vobis,& pax, & charitas adim-

*πληθύνω τοῖς ἔλεος ὑμῖν καὶ εἰρήνη καὶ ἀγάπη πλη- 2

§Charissimi, pleatur. §*Dilecti*, omnem solicitudinem fa

θυνθείη. ἀγαπητοί, πᾶσαν σπουδὴν ποιού- 3

* scribendi ciens *scribere* vobis de communi §salute,

‖ vestra † necesse μενος γράφειν ὑμῖν περὶ τῆς κοινῆς σωτηρίας,

†*necessitatem* habui scribere vobis: deprecans super-

ἀνάγκην ἔσχον γράψαι ὑμῖν, παρακαλῶν ἐπα-

certari semel traditæ sanctis fi-

γωνίζεσθαι τῇ ἅπαξ παραδοθείσῃ τοῖς ἁγίοις πί-

dei. *Subrepserunt enim quidam homines (ἐσ-

στει. *παρεισέδυσαν γάρ τινες ἄνθρωποι οἱ πά- 4

* subintroierunt § qui sunt * παρεισδύω

lim præscripti in hoc iudicium,) im-

λαι προγεγραμμένοι εἰς τοῦτο τὸ κρῖμα, ἀσε-

pij. Dei nostri gratiam transferentes in

βεῖς, τὴν τοῦ θεοῦ ἡμῶν χάριν μετατιθέντες εἰς

§dominatorem & luxuriam, & solum *Deum* & §*herum*, Do-

ἀσέλγειαν, καὶ τὸν μόνον θεὸν καὶ δεσπότην τὸν κύ-

minum nostrum Iesum Christum negantes, Commo-

ριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀρνούμενοι. Ὑπομ- 5

nere autem vos volo, scientes *vos* semel

νῆσαι δὲ ὑμᾶς βούλομαι, εἰδότας ὑμᾶς ἅπαξ

* *hoc*, quoniam *Dominus* populum de terra Ægypti saluans,

τοῦτο, ὅτι ὁ κύριος λαὸν ἐκ γῆς Αἰγύπτου σώσας,

secundò † *non credentes* perdidit.

τὸ δεύτερον τοὺς μὴ πιστεύσαντας ἀπώλεσεν.

Angelósque * *non seruantes suum*

ἀγγέλους τε τοὺς μὴ τηρήσαντας τὴν ἑαυτῶν 6

principium, *sed relinquentes proprium* domicilium,

ἀρχήν, ἀλλὰ ἀπολιπόντας τὸ ἴδιον οἰκητήριον,

in iudicium magni diei, vinculis æternis

εἰς κρίσιν μεγάλης ἡμέρας, δεσμοῖς ἀϊδίοις

sub caligine *m* reseruauit. Sicut Sodoma, & Go-

ὑπὸ ζόφον τετήρηκεν. ὡς Σόδομα, καὶ Γο- 7

§finitimæ * similiter mortha, & §*illa circa eas* ciuitates, * *similem hu-*

μορρα, καὶ αἱ περὶ αὐτὰς πόλεις, τὸν ὁμοιον τρόπον

τούτοις

modum exfornicatæ, & abeuntes post
τρόπον * ἐκπορνεύσασαι, καὶ ἀπελθοῦσαι ὀπίσω * ἐκπορ-
carnem alteram, * propositæ sunt exemplum, ignis νεύω
σαρκὸς ἑτέρας, πρόκεινται δεῖγμα, πυρὸς * factæ
æterni pœnam sustinentes. Similiter atqui &
8 αἰωνίου δίκην ὑπέχουσαι. ὁμοίως μέντοι καὶ
hi somnii, carnem quidem maculant, do-
οὗτοι ἐνυπνιαζόμενοι, σάρκα μὲν μιαίνουσι, κυ-
minationē autē spernunt: ‖ dignitates autem blasphemant. ‖ maiesta-
ριότητα δὲ ἀθετοῦσι, δόξας δὲ βλασφημοῦσιν. tem
† At Michael archangelus, cum dia- † Cùm
9 ὁ δὲ Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος, ὅτε τῷ Διά-
bolo ‡ dimicans, disceptaret de Moy- ‡ disputant, altercaretur
βολῳ διακρινόμενος διελέγετο περὶ τοῦ Μωϋ-
si corpore, non est ausus iudicium infer-
σέως σώματος, οὐκ ἐτόλμησε κρίσιν ἐπενεγ-
re blasphemiæ: sed dixit, § increpet te § Imperet
κεῖν βλασφημίας· ἀλλ' εἶπεν, ἐπιτιμήσαι σοι tibi
Dominus. Hi autē quæcunq; quidē ignorant, blas-
10 κύριος. οὗτοι δὲ ὅσα μὲν οὐκ οἴδασι, βλασ-
phemant: quæcūq; autē naturaliter tāquā irrationalia animalia ‖ muta
φημοῦσιν· ὅσα δὲ φυσικῶς ὡς τὰ ἄλογα ζῶα
norunt, in his corrumpuntur. Væ il-
11 ἐπίστανται, ἐν τούτοις φθείρονται. οὐαὶ αὐ-
lis, quia † via Cain ‡ ingressi sunt, & † in
τοῖς, ὅτι τῇ ὁδῷ τοῦ Κάϊν ἐπορεύθησαν, καὶ τῇ
errore Balaam mercede effusi sunt, & § § in
πλάνῃ τοῦ Βαλαὰμ μισθοῦ * ἐξεχύθησαν, καὶ * ἐκχέω
contradictione Core perierunt. Hi sunt:
12 τῇ ἀντιλογίᾳ τοῦ Κορὲ ἀπώλοντο. οὗτοί εἰσιν
in ‖ agapis vestris maculæ, conjuian- ‖ epulis
ἐν ταῖς ἀγάπαις ὑμῶν σπιλάδες, συνευωχού-
tes vobis, sine timore semetipsos pascentes: nu-
μενοι ὑμῖν, ἀφόβως ἑαυτοὺς ποιμαίνοντες· νε-
bes sine aqua, † à ventis circumlatæ, † quæ cir-
φέλαι ἄνυδροι, ὑπὸ ἀνέμων παραφερόμεναι, cumferun-
tur

‡ autumnales,

arbores ‡ emarcidæ, infructuosæ, bis mor-
δένδρα φθινοπωρινά, ἄκαρπα, δὶς ἀποθα-
tuæ, eradicatæ, Fluctus feri ma-
νόντα, ἐκριζωθέντα. κύματα ἄγρια θα-
ris, despumantes ‡ sua ipsorum dedecora, stel-
λάσσης, ἐπαφρίζοντα τὰς ἑαυτῶν αἰσχύνας, ἀστέ-
læ errantes: quibus ‖ caligo tenebrarum in æter-
ρες πλανῆται· οἷς ὁ ζόφος τοῦ σκότους εἰς αἰῶ-
num seruata est. Prophetauit autem & ‡ his
να τετήρηται. προεφήτευσε δὲ καὶ τούτοις
septimus ab Adam, Enoch, dicens: Ecce venit
ἕβδομος ἀπὸ Ἀδάμ, Ἐνὼχ, λέγων, ἰδοὺ ἦλθε
Dominus in sanctis millibus suis, Facere
κύριος ἐν ἁγίαις μυριάσιν αὐτοῦ, ποιῆσαι
‖ iudicium contra omnes, & redarguere omnes
κρίσιν κατὰ πάντων, καὶ ἐλέγξαι πάντας τοὺς
impios eorum, de omnibus operibus impietatis
ἀσεβεῖς αὐτῶν, περὶ πάντων τῶν ἔργων ἀσεβείας
eorum quibus impiè egerunt: & de omnibus du-
αὐτῶν ὧν ἠσέβησαν, καὶ περὶ πάντων τῶν σκλη-
ris quæ locuti sunt contra eum, peccatores im-
ρῶν ὧν ἐλάλησαν κατ' αὐτοῦ, ἁμαρτωλοὶ ἀσε-
pij. Hi sunt murmuratores, querulosi, secundùm
βεῖς. οὗτοί εἰσι γογγυσταί, μεμψίμοιροι, κατὰ
desideria sua ambulantes, & os
τὰς ἐπιθυμίας αὐτῶν πορευόμενοι, καὶ τὸ στόμα
§ superba, eorum loquitur § præsumida, mirantes perso-
αὐτῶν λαλεῖ ὑπέρογκα, θαυμάζοντες πρόσω-
nas ‖ utilitatis gratia. Vos autem, † dilecti, memo-
πα ὠφελείας χάριν. ὑμεῖς δέ, ἀγαπητοί, μνή-
res estote verborum ‡ prædictorum ab
σθητε τῶν ῥημάτων τῶν * προειρημένων ὑπὸ τῶν
* προεῖπον Apostolis Domini nostri Iesu Christi, Qui di-
ἀποστόλων τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι
§ venient cebant vobis, Quoniã in nouissimo tempore § erunt il-
ἔλεγον ὑμῖν, ὅτι ἐπ' ἐσχάτου χρόνου ἔσονται ἐμ-
παῖκται

lusores, secundùm desideria sua ipsorum ambu-
πάντας, κατὰ τὰς ἐπιθυμίας ἑαυτῶν πορευό-
lantes † impietatum. Hi sunt * segregan-
μενοι τῶν ἀσεβειῶν. οὗτοί εἰσιν οἱ ἀποδιορί-
tes, animales, Spiritum non habentes. Vos
ζοντες, ψυχικοί, πνεῦμα μὴ ἔχοντες. ὑμεῖς
autem, ‡ dilecti, sanctissimæ nostræ fidei superædi-
δέ, ἀγαπητοί, τῇ ἁγιωτάτῃ ὑμῶν πίστει ἐποικο-
ficantes vosmetipsos, in Spiritu sancto o-
δομοῦντες ἑαυτούς, ἐν πνεύματι ἁγίῳ προσευ-
rantes, Vosmetipsos in dilectione Dei seruate,
χόμενοι, ἑαυτοὺς ἐν ἀγάπῃ θεοῦ τηρήσατε,
expectantes misericordiam Domini nostri Iesu
προσδεχόμενοι τὸ ἔλεος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Christi, in vitam æternam: Et hos quidē §miserémi-
Χριστοῦ, εἰς ζωὴν αἰώνιον· καὶ οὓς μὲν ἐλεεῖ-
ni diiudicantes. Hos verò in timore saluate, de
τε διακρινόμενοι. οὓς δὲ ἐν φόβῳ σώζετε, ἐκ
igne rapientes, * odientes & eam ‖ à car-
τοῦ πυρὸς ἁρπάζοντες, μισοῦντες καὶ ἀπὸ τοῦ σαρ-
ne maculatam tunicam. † de potenti cu-
κὸς ἐσπιλωμένον χιτῶνα. τῷ δὲ δυναμένῳ φυ-
stodire eos sine peccato, & constituere ante conspectū
λάξαι ἀπταίστους, καὶ στῆσαι κατενώπιον
gloriæ suæ * exultatores in exultatione ¶. So-
τῆς δόξης αὐτοῦ ἀμώμους ἐν ἀγαλλιάσει, μό-
li sapienti Deo saluatori nostro * gloria & magnifi-
νῳ σοφῷ θεῷ σωτῆρι ἡμῶν δόξα καὶ μεγαλω-
centia, ‖ robur & auctoritas, & nunc & in om-
σύνη, κράτος καὶ ἐξουσία, καὶ νῦν καὶ εἰς πάν-
nia secula ¶. Amen.
τας τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

FINIS.

ΤΕΛΟΣ.

Sff

ſin impietatibus
*qui segregãt ſemetipſos,
‡ chariſſimi,
§arguite iudicatos. Illos
*Aliis autem miſereminiſ
‖ quæ carnalis eſt
† Ei autem qui potens eſt vos cõſeruare
*immaculatos
¶ in aduẽtu Domini noſtri Ieſu Chriſti.
* δια Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν
*per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.
‖ imperiũ & poteſtas
*πρὸ παντὸς αἰῶνος,
ante omnẽ ſeculum
¶ ſeculorũ.

REVELATIO
ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ
SANCTI APOSTO-
ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΠΟΣΤΟ-
LI ET EVANGELI-
ΛΟΥ ΚΑΙ ΕΥΑΓΓΕΛΙ-
stæ Ioannis Theo-
σοῦ Ἰωάννου τοῦ θεο-
logi.
λόγου.

Caput Primum. Κεφ. α΄.

* Apocalypsis

† palàm facere

* δείκνυμι

‡ citò:

1 ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ Ἰησοῦ Χρι-
* REVELATIO Iesu Chri-
sti, quam dedit illi Deus, † *indicare*
στοῦ, ἣν ἔδωκεν αὐτῷ ὁ θεὸς, * δεῖξαι
seruis suis quæ oportet fieri ‡ *in*
τοῖς δούλοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν
celeritate: & significauit, mittens per angelum
* σημάναντα διὰ τοῦ ἀγγέλου
† testimo- suum seruo suo Ioanni. Qui † *testatus est*
niũ perhi- buit verbo
αὐτοῦ τῷ δούλῳ αὐτοῦ Ἰωάννῃ. 2 ὃς ἐμαρτύρησε
verbum Dei, & testimonium Iesu Chri-
τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν μαρτυρίαν Ἰησοῦ Χρι-
sti, quæcunque vidit, *& quæ sunt, & quæ oportet fie-*
στοῦ, ὅσα εἶδε, καὶ τὰ ὄντα εἶδοι, καὶ ἃ δεῖ γενέ-
* qui legit & audit
σθαι μετὰ ταῦτα. 3 μακάριος ὁ ἀναγινώσκων,
καὶ οἱ

& audientes verba prophetiæ ‡, & ‡ huius
καὶ οἱ ἀκούοντες τοὺς λόγους τῆς προφητείας, καὶ
‡ seruantes ea quæ in ea scripta *: Nam tem- ‡ seruat
τηροῦντες τὰ ἐν αὐτῇ γεγραμμένα· ὁ γὰρ καιρὸς * sunt.
pus ‖ prope. Ioannes septem ecclesiis quæ † ‖ enim est
4 ἐγγύς ἐστι. Ἰωάννης ταῖς ἑπτὰ ἐκκλησίαις ταῖς † sunt
in Asia, Gratia vobis & pax ab eo qui est,
ἐν τῇ Ἀσίᾳ, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ ὁ ὢν,
& qui erat, & qui venturus *, & à septem spiri- * est,
καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, καὶ ἀπὸ τῶν ἑπτὰ πνευ-
tibus, qui sunt in conspectu throni eius, Et à
5 μάτων, ἃ ἐστὶν ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ, καὶ ἀπὸ
Iesu Christo, ‡ille testis fidelis, ille primogenitus ‡ qui est
Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ μάρτυς ὁ πιστός, ὁ πρωτότοκος
‡ ex mortuis, & princeps regum terræ: ‡ mortuo-
ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ὁ ἄρχων τῶν βασιλέων τῆς γῆς. rum,
*ille diligenti nos, & ‖ lauanti nos à * qui dile-
τῷ ἀγαπήσαντι ἡμᾶς, καὶ λούσαντι ἡμᾶς ἀπὸ τῶν xit
‖ lauit
peccatis nostris in sanguine suo: Et fe-
6 ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ· καὶ ἐποίη-
cit nos regnum & sacerdotes Deo & Patri
σεν ἡμᾶς βασιλείαν καὶ ἱερεῖς τῷ θεῷ καὶ πατρὶ
suo: ipsi gloria & † robur in secula † imperiū
αὐτοῦ· αὐτῷ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας
seculorum. Amen. Ecce venit cum nubi-
7 τῶν αἰώνων. ἀμήν. ἰδοὺ ἔρχεται μετὰ τῶν νεφε-
bus: & videbit eum omnis oculus, & qui
λῶν, καὶ * ὄψεται αὐτὸν πᾶς ὀφθαλμός, καὶ οἵτινες * ἐπόμπευσαν
eum ‖ transfixerunt: Et plangent ‡ super eum omnes † pupugē-
αὐτὸν ἐξεκέντησαν· καὶ κόψονται ἐπ' αὐτὸν πᾶσαι runt.
‡ se
tribus terræ: etiam, amen. Ego sum * α * ἀλλεγ-
8 αἱ φυλαὶ τῆς γῆς· ναί, ἀμήν. ἐγώ εἰμι τὸ Α πάω
& ω ‖ dicit Dominus Deus, qui est, & qui erat, & qui ve- * alpha
καὶ τὸ Ω, λέγει ὁ κύριος ὁ θεός, ὁ ὢν καὶ ὁ ἦν καὶ ὁ ἐρ- ‖ principiū
turus †, ille omnipotens. Ego Iohannes fra- & finis,
9 χόμενος, ὁ παντοκράτωρ. ἐγὼ ἰωάννης ὁ ἀδελ- † est,

ter vester & ‡ *communicans* in tribulatione & regno,
Φος υμων και κοινωνος εν τη θλιψει και βασιλεια
& ‡ *tolerantia* in Christo Iesu, fui in
και υπομονη εν χριστω ιησου, εγενομην εν τη
insula * *vocata* Patmos, propter verbum Dei,
νησω τη καλουμενη πατμω, δια τον λογον του θεου,
& *propter* testimonium Iesu Christi. ‖ *Factus*
και δια την μαρτυριαν ιησου χριστου. εγενο-
sum in spiritu in dominica die, & au-
μην εν πνευματι εν τη κυριακη ημερα, και ηκ-
diui vocem post me magnam tanquam tu-
ουσα φωνην οπισω μου μεγαλην ως σαλπιγ-
bæ, Dicentis: Quod vides scribe in † li-
γος, λεγουσης, ο βλεπεις γραψον εις βι-
brum: & mitte septem ecclesiis, ‡ *in*
βλιον, και πεμψον ταις επτα εκκλησιαις, εις
Ephesum, & *in Smyrnam*, & *in Pergamum*, & *in*
εφεσον, και εις σμυρναν, και εις περγαμον, και εις
Thyatiram, & *in Sardeis*, & *in Philadel-*
θυατειρα, και εις σαρδεις, και εις φιλαδελ-
phiam, & *in Laodiciam*. Et *ibi* conuersus sum
φειαν, και εις λαοδικειαν. και επεστρεψα
‡ *videre* vocem quæ loquebatur cum me, &
βλεπειν την φωνην ητις ελαλει μετ' εμου. και
conuersus * vidi septem candelabra aurea: Et
επιστρεψας ειδον επτα λυχνιας χρυσας, και
in medio septem candelabrorū * similē Filio homi-
εν μεσω των επτα λυχνιων ομοιον υιω ανθρω-
nis, ‖ *indutum talari*, & præcinctum
που, * ενδεδυμενον ποδηρη, και περιεζωσμενον
ad mamillas zona aurea. † Caput
προς τοις μαστοις ζωνην χρυσην. η δε κεφαλη
eius & capilli ‡ candidi, tanquam lana alba §, tanquā
αυτου και αι τριχες λευκαι, ωσει εριον λευκον, ως
nix. & oculi eius velut flamma ignis.
χιων. και οι οφθαλμοι αυτου ως φλοξ πυρος.

και οι

‖ Fui
† libro:
‡ quæ sunt in Asia, Epheso, & Smyrnę, & Pergamo, & Thyatirę, & Sardis, & Philadelphiæ, & Laodiciæ.
‡ vt viderem
* aureorū
‖ vestitum podere, * ἐνδύομαι
† autem
‡ erant
§ &

Et pedes eius similes † *chalcolibano*, sicut in
καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ, ὡς ἐν
camino ‡ *igniti*: & vox illius tanquam vox
καμίνῳ * πεπυρωμένοι· καὶ ἡ φωνὴ αὐτοῦ ὡς φωνὴ
aquarum multarum. Et § *habens* in dextera sua
ὑδάτων πολλῶν. καὶ ἔχων ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ
manu stellas septem: & de ore eius gla-
ἀστέρας ἑπτά. καὶ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ ῥομ-
dius ‖ *anceps acutus exiens*: & facies
φαία δίστομος ὀξεῖα ἐκπορευομένη· καὶ ἡ ὄψις
eius sicut sol lucet in virtute sua.
αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος φαίνει ἐν τῇ δυνάμει αὐτοῦ.

Et cùm vidissem eum, cecidi ad pedes
καὶ ὅτε εἶδον αὐτόν, ἔπεσα πρὸς τοὺς πόδας
eius tanquã mortuus. Et *imposuit* dexteram suam *ma-*
αὐτοῦ ὡς νεκρός. καὶ ἐπέθηκε τὴν δεξιὰν αὐτοῦ χεῖ-
num super me, dicens: † *Ne time*: ego sum pri-
ρα ἐπ' ἐμέ, λέγων, μὴ φοβοῦ· ἐγώ εἰμι ὁ πρῶ-
mus & nouissimus, Et ‡ *viuens*: & *factus sum* mortuus,
τος καὶ ὁ ἔσχατος, καὶ ὁ ζῶν· καὶ ἐγενόμην νεκρός,
& ecce viuens sum in secula seculorum, *a-*
καὶ ἰδοὺ ζῶν εἰμι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. *ά-*
men. & habeo claues mortis & inferni.
μήν. καὶ ἔχω τὰς κλεῖς τοῦ θανάτου καὶ τοῦ ἅδου.

Scribe ergo quæ vidisti, & quæ sunt, & quę ‡ *futurũ est*
γράψον οὖν ἃ εἶδες, καὶ ἃ εἰσι, καὶ ἃ μέλλ-
fieri post hæc. ‖ *Mysterium* septem stel-
ει γενέσθαι μετὰ ταῦτα. τὸ μυστήριον τῶν ἑπτὰ ἀ-
larum quas vidisti in dexrera mea, & septem
στέρων ὧν εἶδες ἐπὶ τῆς δεξιᾶς μου, καὶ τὰς ἑπτὰ
candelabra aurea: septem stellæ, angeli
λυχνίας τὰς χρυσᾶς· οἱ ἑπτὰ ἀστέρες, ἄγγελοι τῶν
septem ecclesiarum sunt: & septem candelabra *quæ*
ἑπτὰ ἐκκλησιῶν εἰσι· καὶ αἱ ἑπτὰ λυχνίαι ἃς
vidisti, septem ecclesiæ sunt.
εἶδες, ἑπτὰ ἐκκλησίαι εἰσί.

† taurichal-
co.
‡ ardenti.
* πυρόω
§ habebat
‖ vtraque
parte acu-
tus exibat.
† Noli ti-
mere.
‡ viuus: & fui
§ oportet
‖ Sacramẽ-
tum.

Cap. II. β'.

Τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐκκλησίας ἐν Ἐφέσῳ γράψον· τάδε λέγει ὁ κρατῶν τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας ἐν τῇ δεξιᾷ αὐτοῦ, ὁ περιπατῶν ἐν μέσῳ τῶν ἑπτὰ λυχνιῶν τῶν χρυσῶν. οἶδα τὰ ἔργα σου, καὶ τὸν κόπον σου καὶ τὴν ὑπομονήν σου, καὶ ὅτι οὐ δύνῃ βαστάσαι κακούς, καὶ ἐπείρασας τοὺς λέγοντας ἑαυτοὺς ἀποστόλους εἶναι, καὶ οὐκ εἰσίν, καὶ εὗρες αὐτοὺς ψευδεῖς, καὶ ὑπομονὴν ἔχεις καὶ ἐβάστασας διὰ τὸ ὄνομά μου, καὶ οὐ κεκοπίακες. ἀλλὰ ἔχω κατὰ σοῦ ὅτι τὴν ἀγάπην σου τὴν πρώτην ἀφῆκες. μνημόνευε οὖν πόθεν πέπτωκας, καὶ μετανόησον, καὶ τὰ πρῶτα ἔργα ποίησον· εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι ταχύ, καὶ κινήσω τὴν λυχνίαν σου ἐκ τοῦ τόπου αὐτῆς, ἐὰν μὴ μετανοήσῃς. ἀλλὰ τοῦτο ἔχεις, ὅτι μισεῖς τὰ ἔργα τῶν Νικολαϊτῶν, ἃ κἀγὼ μισῶ. ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις· τῷ νικῶντι δώσω φαγεῖν ἐκ

1 Et Ephesi quitenet 2 qui ambulat 3 patientiam 4 eos qui dicunt 5 patientiã habes & sustinuisti 6 * κοπιάω 7 pauca 8 Sin 9 nisi 10 facta 11 Qui habet

1 *Angelo ecclesiæ †in Epheso scribe: Hæc dicit †tenens septem stellas in dextera sua, ‡ambulans in medio septem candelabrorum aureorum. Scio opera tua, & laborem, & ‡patientiam tuam: & quia non potes sustinere malos: & tentasti ‖dicentes seipsos Apostolos esse, & non sunt: & inuenisti eos mendaces: Et †portasti, & patientiam habes propter nomen meum, & non defecisti. Sed habeo aduersum te, quòd charitatem tuam illam primam reliquisti. Memoreſto itaque vnde excideris: & age pœnitentiam, & prima opera fac: ‖Si autem non, venio tibi citò, & mouebo candelabrum tuũ de loco suo, †si non pœnitentiam egeris. Sed hoc habes, quia odisti ‡opera Nicolaitarum, quæ & ego odi. ‖Habens aurem, audiat quid Spiritus dicat ecclesiis: = Vincenti dabo edere

re de ligno vitæ, quod est in *medio*
γειν ἐν τῷ ξύλου τῆς ζωῆς, ὅ ἐστιν ἐν μέσῳ τοῦ
† *Paradisi* Dei mei. Et angelo *in*
8 παραδείσου τοῦ θεοῦ μου. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν
‡ *Smyrna* ecclesiæ scribe: Hæc dicit pri-
σμύρνῃ ἐκκλησίας γράψον· τάδε λέγει ὁ πρῶ-
mus & nouissimus, qui fuit mortuus, & vixit.
τος καὶ ὁ ἔσχατος, ὃς ἐγένετο νεκρός, καὶ ἔζησεν.
Scio *tua opera*, & tribulationē ‖, & pauper-
9 οἶδά σου τὰ ἔργα καὶ τὴν θλῖψιν, καὶ τὴν πτω-
tatem ‖, sed dives es: & ‡ *blasphe-*
χείαν, ἀλλὰ πλούσιος εἶ· καὶ τὴν βλασφη-
miam dicentium Iudæos esse *ipsos*, & non
μίαν τῶν λεγόντων ἰουδαίους εἶ(ναι) ἑαυτοὺς, καὶ οὐκ
sunt: sed ‖ synagoga satanæ. Nihil
10 εἰσίν, ἀλλὰ συναγωγὴ τοῦ σατανᾶ. μηδὲν
† timeas quæ † *futurus es pati*: Ecce *iam* ‖ *futurus est* † *iacere*
φόβου ἃ μέλλεις πάσχειν· ἰδοὺ μέλλει βαλεῖν ὁ
diabolus † ex vobis in ‡ *custodiam*, vt tentemi-
διάβολος ἐξ ὑμῶν εἰς φυλακὴν, ἵνα πειρασθῆ-
ni. & habebitis tribulationē diebus decem: esto fidelis vs-
τε. καὶ ἕξετε θλῖψιν ἡμερῶν δέκα· γίνου πιστὸς ἄ-
que ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.
χρι θανάτου, καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς.
‖ *Habens* aurem, audiat quid Spiritus dicat
11 ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει τοῖς
ecclesiis: † *Vincens*, non lædetur à mor-
ἐκκλησίαις· ὁ νικῶν, οὐ μὴ ἀδικηθῇ ἐκ τοῦ θανά-
te secunda. Et angelo *illius in* ‡ *Per-*
12 του τοῦ δευτέρου. καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν περ-
gamo ecclesiæ scribe: Hæc dicit ‖ *habens*
γάμῳ ἐκκλησίας γράψον· τάδε λέγει ὁ ἔχων τὴν
romph. m. † *ancipitem* acutam: Scio *ope-*
13 ῥομφαίαν τὴν δίστομον τὴν ὀξεῖαν· οἶδα τὰ ἔρ-
ra tua, & vbi habitas, vbi ‡ *thronus*
γα σου, καὶ ποῦ κατοικεῖς, ὅπου ὁ θρόνος τοῦ σα-

† Paradiso

‡ Smyrnæ

‖ tuam

‡ blasphemaris ab his qui se dicunt

‖ sunt

† horum
‡ passurus es
‖ missurus est
† aliquos
‡ carcerem

‖ Qui habet

† Qui vicerit.
* ἀδικηθῇ

‡ Pergami

‖ qui habet

† ex v...
o...

‡ sedes est

tanæ: & tenes nomen meum, & non negasti
τὴν πίστιν μου, καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐν αἷς Ἀντίπας ὁ
fidem meam, & in diebus *in quibus* Antipas
μάρτυς μου ὁ πιστός, ὃς ἀπεκτάνθη παρ' ὑμῖν, ὅ-
testis meus fidelis, qui occisus est apud vos, u-
που ὁ σατανᾶς κατοικεῖ. ἀλλ' ἔχω κατὰ σοῦ
bi satanas habitat. Sed habeo aduersus te
ὀλίγα, ὅτι ἔχεις ἐκεῖ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν
pauca, quia habes illic tenentes doctrinam
Βαλαάμ, ὃς ἐδίδασκε τῷ Βαλὰκ βαλεῖν σκάν-
Balaam, qui docebat Balac mittere scan-
δαλον ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραήλ, φαγεῖν εἰδω-
dalum coram filiis Israel, edere *ido-*
λόθυτα, καὶ πορνεῦσαι. οὕτως ἔχεις καὶ σὺ κρα-
lothyta, & fornicari. Ita habes & tu te-
τοῦντας τὴν διδαχὴν Νικολαϊτῶν. ὁμοίως
nentes doctrinam Nicolaitarum. Similiter
μετανόησον. εἰ δὲ μή, ἔρχομαί σοι ταχύ, καὶ πο-
pœnitentiam age. Si *vero non*, veniam tibi citò, & pu-
λεμήσω μετ' αὐτῶν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ στόματός
gnabo cum illis in gladio oris
μου. Ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ Πνεῦμα λέ-
mei. *Habens* autem, audiat quid Spiritus di-
γει ταῖς ἐκκλησίαις· τῷ νικῶντι δώσω αὐτῷ φα-
cat ecclesiis: Vincenti dabo *ei ede-*
γεῖν ἀπὸ τοῦ μάννα τοῦ κεκρυμμένου, καὶ δώσω αὐ-
re, de manna *abscondito*, & dabo il-
τῷ ψῆφον λευκήν, καὶ ἐπὶ τὴν ψῆφον ὄνομα
li calculum candidum, & in calculo nomen
καινὸν γεγραμμένον, ὃ οὐδεὶς ἔγνω, εἰ μὴ ὁ λαμ-
nouum scriptum, quod nemo scit, *si non* ac-
βάνων. Καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν Θυατείροις ἐκ-
cipiens. Et angelo illius *in Thyatiris* ec-
κλησίας γράψον· Τάδε λέγει ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, ὁ ἔχων
clesiæ scribe: Hæc dicit Filius Dei, *habens*
τοὺς ὀφ-

ἀφίω & illis — quòd minùs — Qui habet — absconditum. — κρύπτω — nisi qui accipit — Thyatiris — qui habet

oculos *suos* tanquam flammam ignis, & pe-
τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὡς φλόγα πυρός, καὶ οἱ πο-
des eius similes † *chalcolibano:* Noui tua ope- † aurichal-
19 δες αὐτοῦ ὅμοιοι χαλκολιβάνῳ· οἶδά σου τὰ ἔρ- co,
ra, & charitatem, & fidem, & mini- * tuam,
γα, καὶ τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν πίστιν, καὶ τὴν διακο-
sterium, & patientiam tuam, & opera tua
νίαν, καὶ τὴν ὑπομονήν σου, καὶ τὰ ἔργα σου τὰ
nouissima plura prioribus. Sed habeo aduersus
20 ἔσχατα πλείονα τῶν πρώτων. ἀλλ' ἔχω κατὰ
te * quia permittis mulierem *tuam* Iezabel, quæ * pauca,
σοῦ, ὅτι ἀφεῖς τὴν γυναῖκά σου τὴν Ἰεζάβελ, ἡ
dicit seipsam propheten, ‡ & *docet*, & *sedu-* ‡ docere,
λέγουσα ἑαυτὴν προφῆτιν, καὶ διδάσκει, καὶ πλα- & seducere
cet meos seruos, fornicari, & manducare * i- * de idolothytis.
νᾶ τοὺς ἐμοὺς δούλους, πορνεῦσαι, καὶ φαγεῖν εἰ-
dolothyta. Et dedi illi tempus vt pœniten-
21 δωλόθυτα. καὶ ἔδωκα αὐτῇ χρόνον ἵνα μετα-
tiã ageret, & non vult pœnitere à fornicatione
νοήσῃ, καὶ οὐ θέλει μετανοῆσαι ἐκ τῆς πορνείας
sua. Ecce mitto eam in lectum, &
22 αὐτῆς. ἰδοὺ βάλλω αὐτὴν εἰς κλίνην, καὶ τοὺς
‖ mœchantes cum ea, in † *afflictionem magnam*, ‖ qui mœ-
μοιχεύοντας μετ' αὐτῆς εἰς θλῖψιν μεγάλην, chantur
si non pœnitentiam egerint ab † tribula-
23 ἐὰν μὴ μετανοήσωσιν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῆς. καὶ tione ma-
xima erũt,
filios eius interficiam in mortem: & sci-
τὰ τέκνα αὐτῆς ἀποκτενῶ ἐν θανάτῳ· καὶ γνῶ-
ent omnes ecclesiæ, quia ego sum scru-
σονται πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι, ὅτι ἐγώ εἰμι ὁ ἐρευ- * ἐρευνῶν
tans renes & corda: & dabo *vobis* vnicuiq; secun- * vestrũm
νῶν νεφροὺς καὶ καρδίας· καὶ δώσω ὑμῖν ἑκάστῳ κα-
dùm opera † *vestra*. Vobis autẽ dico, cæteris ‡ sua.
24 τὰ ἔργα ὑμῶν. ὑμῖν δὲ λέγω, τοῖς λοιποῖς τοῖς
‡ *in Thyatira*, Quicunq; non habent doctrinam hanc, ‡ qui Thya-
ἐν Θυατείροις, ὅσοι οὐκ ἔχουσι τὴν διδαχὴν ταύτην, tiræ estis

* altitudinem

qui non cognouerunt *profunda Satanæ, quēadmodū di-
οἵτινες οὐκ ἔγνωσαν τὰ βαθέα τοῦ σατανᾶ, ὡς λέ-
cunt: non mittam ſuper vos aliud pondus. Tamen
γουσιν· οὐ βαλῶ ἐφ' ὑμᾶς ἄλλο βάρος. πλὴν 25
‖ id quod habetis, tenete donec veniam. Et † vin-
‖ ὃ ἔχετε, κρατήσατε ἄχρις οὗ ἂν * ἥξω. καὶ ὁ νι- 26
cens, & cuſtodiens vſque in finem opera mea, dabo
κῶν, καὶ ὁ τηρῶν ἄχρι τέλους τὰ ἔργα μου, δώσω
‡ reget illi poteſtatem ſuper Gentes Et * paſcet
αὐτῷ ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν ἐθνῶν. καὶ ποιμανεῖ
‡ & eas in virga ferrea, ‡ tanquam § vaſa figuli
αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ, ὡς τὰ σκεύη τὰ κεραμι-
lia confringentur: Sicut & ego accepi
κὰ συντρίβεται· ὡς κἀγὼ εἴληφα 28
à Patre meo. & dabo illi ſtellam
παρὰ τοῦ πατρός μου· καὶ δώσω αὐτῷ τὸν ἀστέρα τὸν
* Qui habet maturinam. * *Habens* autem, audiat quid Spiritus
πρωϊνόν. ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα 29
dicat eccleſiis.
λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.

CAP. III. γ'.

Et angelo *illius in* Sardis eccleſiæ
ΚΑὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν σάρδεσιν ἐκκλησίας 1
‖ qui habet ſcribe: Hæc dicit ‖ *habens* ſeptem ſpiritus
γράψον· τάδε λέγει ὁ ἔχων τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ
Dei, & ſeptem ſtellas, Scio tua opera, quia no-
θεοῦ, καὶ τοὺς ἑπτὰ ἀστέρας· οἶδά σου τὰ ἔργα, ὅτι ὄνο-
men habes quòd viuas, & mortuus es. Eſto vigi-
μα ἔχεις ὅτι ζῇς, καὶ νεκρὸς εἶ. γίνου γρηγο- 2
† moritu- lans, & confirma cætera quæ † *futurus eras obycere.*
ra erant
* μέλλεις ρῶν, καὶ στήριξον τὰ λοιπὰ ἃ ἔμελλες ἀποθνήσκειν·
ἀποθανεῖν. nō enim * *inueni* tua opera plena co-
* inuenio οὐ γὰρ εὕρηκά σου τὰ ἔργα πεπληρωμένα ἐνώ-
‡ Memen- ram Deo meo. ‡ *Memento* ergo § *quomodo* acceperis,
tare habe
§ qualiter πιον τοῦ θεοῦ μου. μνημόνευε οὖν πῶς εἴληφας 3
καὶ τη-

& audieris: & serua, & pœnitentiam age. si ergo non
καὶ ἤκουσας, καὶ τήρει, καὶ μετανόησον. ἐὰν οὖν μὴ
vigilaueris, veniam ad te tanquam fur, & nescies
γρηγορήσῃς, ἥξω ὡς κλέπτης, καὶ οὐ μὴ γνῷς
qua hora veniam ad te. Sed pauca habes no-
4 ποίαν ὥραν ἥξω ἐπί σε. ἀλλ' ὀλίγα ἔχεις ὀνό-
mina in Sardis, *que non inquinauerunt vesti- * qui
ματα ἐν σάρδεσιν, ἃ οὐκ ἐμόλυναν τὰ ἱμά- * μολύνω
menta sua, & ambulabunt mecum in al-
τια αὐτῶν, καὶ περιπατήσουσι μετ' ἐμοῦ ἐν λευ-
bis, quia digni sunt. ‖ *Vincens, hic* vestie- ‖ Qui vi-
5 κοῖς, ὅτι ἄξιοί εἰσιν. ὁ νικῶν, οὗτος περιβαλεῖ- cerit, hic
tur *in* vestimentis albis, & non delebo
ται ἐν ἱματίοις λευκοῖς, καὶ οὐ μὴ * ἐξαλείψω τὸ * ἐξαλεί-
nomen eius de libro vitæ, & confitebor φω
ὄνομα αὐτοῦ ἐκ τῆς βίβλου τῆς ζωῆς, καὶ ὁμολογήσω
nomen eius coram Patre meo, & coram
τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ πατρός μου, καὶ ἐνώπιον
angelis eius. † *Habens* aurem, audiat quid † Qui ha-
6 τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ. ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ bet
Spiritus dicat ecclesiis. Et ange-
7 πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις. καὶ τῷ ἀγγέ-
lo *illius in* * *Philadelphia* ecclesiæ scribe: Hæc * Philadel-
λῳ τῆς ἐν φιλαδελφίᾳ ἐκκλησίας γράψον· τάδε phiæ
dicit Sanctus, ‡ Verus, § *habens* clauem Da- ‡ &
λέγει ὁ ἅγιος, ὁ ἀληθινὸς ὁ ἔχων τὴν κλεῖδα τοῦ Δα- § qui ha-
uid, * *aperiens*, & nemo *claudet eam*, † *non* bet
ὶδ, ὁ ἀνοίγων, καὶ οὐδεὶς κλείσει αὐτήν, ὁ μὴ ὁ * qui aperit
aperiens: & nemo aperiet. Scio tua opera. ec- † claudit
8 ἀνοίγων, καὶ οὐδεὶς ἀνοίξει. οἶδά σου τὰ ἔργα. ἰ-
ce dedi coram te ostium apertum, quod
δοὺ δέδωκα ἐνώπιόν σου θύραν ἀνεῳγμένην, ἣν
nemo potest claudere illud: quia * *parvam* habes * modicam
οὐδεὶς δύναται κλεῖσαι αὐτήν· ὅτι μικρὰν ἔχεις
virtutem, & seruasti meum verbum, & non
δύναμιν, καὶ ἐτήρησάς μου τὸν λόγον, καὶ οὐκ

negasti nomen meum. Ecce dabo de syna-
ἠρνήσω τὸ ὄνομά μου. ἰδὺ δίδωμι ἐκ τῆ συνα-
goga Satanæ, ‡ dicentium ipsos Iudæos
γωγῆς τῦ σατανᾶ, τῶν λεγόντων ἑαυτοὺς ἰουδαίους
esse, & non sunt, sed mentiuntur. ecce fa-
εἶναι, καὶ οὐκ εἰσὶν, ἀλλὰ ψεύδονται. ἰδὺ ποιή-
ciam illos, vt veniant, & adorent an-
σω αὐτοὺς, ἵνα ἥξωσι, καὶ προσκυνήσωσιν ἐνώ-
te pedes tuos, & ‡ sciant quia * dilexi te.
πιον τῶν ποδῶν σου, καὶ γνῶσιν ὅτι ἠγάπησά σε.
Quoniam seruasti verbum patientiæ meæ,
ὅτι ἐτήρησας τὸν λόγον τῆς ὑπομονῆς μου,
& ego te seruabo ab hora tentationis ‖ fu-
κἀγώ σε τηρήσω ἐκ τῆ ὥρας τῦ πειρασμῦ τῦ μέλ-
turæ venire in habitatam vniuersam, ten-
λούσης ἔρχεσθαι ἐπὶ τῆς οἰκουμένης ὅλης, πει-
tare habitantes in terra. † Venio
ράσαι τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς. ἔρχομαι
citò: tene, quod habes, vt nemo accipiat co-
ταχύ· κράτει ὃ ἔχεις, ἵνα μηδεὶς λάβῃ τὸν στέ-
ronam tuam. * Vincens, faciam illum columnam in
φανόν σου. ὁ νικῶν, ποιήσω αὐτὸν στῦλον ἐν τῷ
templo Dei mei, & foras non egredietur amplius: &
ναῷ τῦ θεῦ μου, καὶ ἔξω οὐ μὴ ἐξέλθῃ ἔτι· καὶ
scribam super eum nomen Dei mei, & no-
γράψω ἐπ' αὐτὸν τὸ ὄνομα τῦ θεῦ μου, καὶ τὸ ὄνο-
men ciuitatis Dei mei nouæ Hierusa-
μα τῆς πόλεως τῦ θεῦ μου τῆς καινῆς ἱερουσα-
lem, quæ descendit de cælo à Deo
λὴμ, ἡ καταβαίνει ἐκ τῦ οὐρανῦ ἀπὸ τῦ θεῦ
meo, & nomen meum nouum. ‡ Habens aurē,
μου, καὶ τὸ ὄνομά μου τὸ καινόν. ὁ ἔχων οὖς
audiat quid Spiritus dicat ecclesiis.
ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει ταῖς ἐκκλησίαις.
Et angelo illius in ‡ Laodicia ecclesiæ
καὶ τῷ ἀγγέλῳ τῆς ἐν λαοδικείᾳ ἐκκλησίας
γρά-

qui dicunt
scient
ego
quæ ventura est in orbem vniuersum
Ecce
Qui vicerit,
Qui habet
Laodiciæ

scribe: Hæc dicit Amen, testis fidelis, &
γεάφον· τάδε λέγει ὁ ἀμὴν, ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς, καὶ
verus, † principium creaturæ Dei. Scio tua † qui est
15 ἀληθινὸς, ἡ ἀρχὴ τῆς κτίσεως τοῦ θεοῦ. οἶδά σου
opera, quia neque frigidus es, neque calidus. vtinam
τὰ ἔργα, ὅτι οὔτε ψυχρὸς εἶ, οὔτε ζεστός. ὄφελόν
frigidus esses, aut calidus. * Sic quia tepidus es, * Sed
16 ψυχρὸς ἦς, ἢ ζεστός. οὕτως ὅτι χλιαρὸς εἶ,
& nec calidus, nec frigidus, † futurus sum te euomere ex † incipiam
καὶ οὐ ζεστὸς, οὐδὲ ψυχρὸς, μέλλω σε ἐμέσαι ἐκ τοῦ
ore meo: Quia dicis, ‡ Diues sum, & ‡ Quòd
17 στόματός μου· ὅτι λέγεις, πλούσιός εἰμι, καὶ
locupletatus sum, & nullius * opus habeo: & ne- * egeo,
πεπλούτηκα, καὶ οὐδενὸς χρείαν ἔχω· καὶ οὐκ οἶ- * πλυτέω
scis quia tu es ‖ærumnosus, & miserabilis, & pau- ‖ miser,
δας ὅτι σὺ εἶ ὁ ταλαίπωρος, καὶ ἐλεεινὸς, καὶ πτω-
per, & cæcus, & nudus. Suadeo tibi
18 χὸς, καὶ τυφλὸς, καὶ γυμνός. συμβουλεύω σοι
emere aurum à me ignitum * exa- * proba-
ἀγοράσαι χρυσίον παρ' ἐμοῦ πεπυρωμένον ἐκ
igni, vt locuples fias: & vestimentis albis, vt in-
πυρὸς, ἵνα πλουτήσῃς· καὶ ἱμάτια λευκὰ, ἵνα περι-
duaris: † ne appareat confusio nuditatis tuæ: † vt non
βάλῃ, καὶ μὴ φανερωθῇ ἡ αἰσχύνη τῆς γυμνότητός σου·
& collyrio inunge ad oculos tuos, vt
καὶ κολλούριον ἔγχρισον τοῖς ὀφθαλμοῖς σου, ἵνα
videas. Ego quoscunque amo, arguo & ca-
19 βλέπῃς. ἐγὼ ὅσους ἐὰν φιλῶ, ἐλέγχω καὶ παι-
stigo. æmulare ergo, & pœnitentiam age. Ecce
20 δεύω. ζηλωσον οὖν, καὶ μετανόησον. ἰδοὺ
sto ad ostium, & pulso. si quis audierit
ἕστηκα ἐπὶ τὴν θύραν, καὶ κρούω. ἐάν τις ἀκούσῃ
vocem meam, & aperuerit ianuam, & intra-
τῆς φωνῆς μου, καὶ ἀνοίξῃ τὴν θύραν, καὶ εἰσελεύ-
bo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse
σομαι πρὸς αὐτὸν, καὶ δειπνήσω μετ' αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς

mecum. * *Vincenti*, dabo ei sedere me-
* Qui vicerit

μετ' ἐμοῦ. ὁ νικῶν, δώσω αὐτῷ * καθίσαι μετ' ἐ-
cum in throno meo, sicut & ego vici, & sedi cum Patre meo in throno e-
μοῦ ἐν τῷ θρόνῳ μου, ὡς κἀγὼ ἐνίκησα, καὶ
* sedis
* ἐκάθισα μετὰ τοῦ πατρός μου ἐν τῷ θρόνῳ αὐ-
‡ Qui habet
ius. ‡ *Habens* aurem, audiat quid Spiritus dicat
τοῦ. ὁ ἔχων οὖς, ἀκουσάτω τί τὸ πνεῦμα λέγει
ecclesiis.
ταῖς ἐκκλησίαις.

Cap. IIII.

Post hæc vidi, & ecce ostium apertum
Μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ θύρα ἀνεῳγμένη
in cælo: & vox prima quam audiui tanquã
ἐν τῷ οὐρανῷ· καὶ ἡ φωνὴ ἡ πρώτη ἣν ἤκουσα ὡς
tubæ loquentis cum me, dicens, Ascen-
σάλπιγγος λαλούσης μετ' ἐμοῦ, λέγουσα, ἀνά-
de huc, & ostendã tibi quæ oportet fieri post hæc.
βα ὧδε, καὶ δείξω σοι ἃ δεῖ γενέσθαι μετὰ ταῦτα.
‡ fui
* sedes posita
‖ sedem
Et statim ‡ *factus sum* in spiritu: & ecce *throno
καὶ εὐθέως ἐγενόμην ἐν πνεύματι· καὶ ἰδοὺ θρό-
nus* erat *positus* in cælo, & supra ‖ *thronum* se-
νος ἐκεῖτο ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἐπὶ τὸν θρόνον κα-
dens,
* Et qui sedebat
† lapidis iaspidis, & sardij:
* erat
‡ sedis
§ visioni
smaragdinæ.
* sedis sedilia
* Similis aspectu, † *lapidi iaspidi*, &
θήμενος, ὅμοιος ὁράσει, λίθῳ ἰάσπιδι, καὶ
sardio: & iris* in circuitu ‖ *throni* similis § *aspe-*
σαρδίῳ· καὶ ἶρις κυκλόθεν τοῦ θρόνου ὁμοία ὁρά-
ctui smaragdino. Et in circuitu * *throni*, *thro-*
σει σμαραγδίνῳ. καὶ κυκλόθεν τοῦ θρόνου θρό-
ni viginti quatuor: & super thronos vidi
νους εἰκοσιτέσσαρες· καὶ ἐπὶ τοὺς θρόνους εἶδον
viginti quatuor seniores sedentes,
τοὺς εἰκοσιτέσσαρας πρεσβυτέρους καθημένους,
‖ amicti
circum ‖ *amictos* in vestimentis albis: & in
περιβεβλημένους ἐν ἱματίοις λευκοῖς· καὶ ἐπὶ
τὰς κε-

capitibus eorum *corenas aureas. Et de
στας κεφαλας αὐτῶν στεφάνους χρυσους. καὶ ἐκ τοῦ
throno †procedunt fulgura, & voces, &
θρόνου ἐκπορεύονται ἀστραπαὶ, καὶ φωναὶ, καὶ
tonitrua: & septem lampades ignis ardentes
βρονταὶ· καὶ ἑπτὰ λαμπάδες πυρὸς καιόμεναι
ante thronum eius, quæ sunt septem spiri-
ἐνώπιον τοῦ θρόνου αὐτοῦ, αἵ εἰσιν τὰ ἑπτὰ πνεύμα-
tus Dei. Et in conspectu throni tanquam mare
6 τα τοῦ θεοῦ. καὶ ἐνώπιον τοῦ θρόνου ὡς θάλασσα
vitreum, simile crystallo: & in medio *thro-
ὑαλίνη, ὁμοία κρυστάλλῳ· καὶ ἐν μέσῳ τοῦ θρό-
ni, & ‡ circuitu †throni quatuor animalia plena
νου, καὶ κύκλῳ τοῦ θρόνου τέσσαρα ζῶα γέμοντα
oculis ante & retrò. Et animal
7 ὀφθαλμῶν ἔμπροσθεν καὶ ὀπισθεν. καὶ τὸ ζῶον
primum simile leoni: & secundum animal si-
τὸ πρῶτον ὅμοιον λέοντι, καὶ τὸ δεύτερον ζῶον ὅ-
mile vitulo: & tertium animal, habens faciem
μοιον μόσχῳ, καὶ τὸ τρίτον ζῶον ἔχον τὸ πρόσωπον
quasi *homo: & quartum animal, simile aquilæ
ὡς ἄνθρωπος, καὶ τὸ τέταρτον ζῶον ὅμοιον ἀετῷ
volanti. Et quatuor animalia, ‖ vnũ secundũ vnũ eo-
* πετωμένῳ. καὶ τέσσαρα ζῶα, ἓν καθ' ἓν αὐ-
8 rum habebãt singula alas *sex in circuitu, & intus
τῶν ἔχον ἀνὰ πτέρυγας ἓξ κυκλόθεν, καὶ ἔσωθεν
plena sunt oculis, & requiem non †habent
γέμουσιν ὀφθαλμῶν, καὶ ἀνάπαυσιν οὐκ ἔχουσιν
die ac nocte, dicentia, Sanctus, sanctus, sanctus,
ἡμέρας καὶ νυκτὸς, λέγοντα, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος,
sanctus, sanctus, sanctus, sanctus, sanctus, sanctus, Do-
ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος, κύ-
minus Deus omnipotens, qui erat, & *existens, & qui
ριος ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ἦν, καὶ ὁ ὤν, καὶ ὁ
‡ venturus. Et cùm †dederint illa animalia gloriam, &
ἐρχόμενος. καὶ ὅταν δώσ‡ τὰ ζῶα δόξαν καὶ

* coronæ aureæ
†procedebant
* sedis
‡ in
† sedis
‖ singula
* πτέρυγας
ἓξ πτέρυγας
* senas
† habebãt
* quiẽs
‡ est.
† darent

honorem & *gratiarum actionem* sedenti super thro-
num, viuenti in secula seculorum: ‖ *Pro-*
cidebant vigintiquatuor seniores ante
sedentem in throno, & *adorabunt*
viuentem in secula seculorum: & † *mittent*
coronas suas ante thronum, dicentes:
Dignus es Domine & Deus noster, *sanctus*, acci-
pere gloriam, & honorem, & virtutem:
quia tu creasti omnia, & propter voluntatem tuã
erunt *sunt*, & creata sunt.

Cap. v. ε'.

Et vidi in dexteram sedentis supra
thronum librum scriptum intus & foris,
*ob*signatum figillis septem. Et vi-
di angelum fortem prædicantem voce magna, Quis
* dignus aperire librum, & soluere figna-
cula eius? Et nemo poterat ‖ in cæ-
lo, neque in terra, neque subtus terram

aperire librum, neque respicere illum. Et ego
4 αὐοῖξαι τὸ βιβλίον, οὐδὲ βλέπειν αὐτό. καὶ ἐγὼ
flebam multum, quoniam nemo dignus inuentus est aperire
ἔκλαιον πολύ, ὅτι οὐδεὶς ἄξιος εὑρέθη αὐοῖξαι
& *legere* librum, neque respicere eum. Et
καὶ ἀναγνῶναι τὸ βιβλίον, οὔτε βλέπειν αὐτό. καὶ
vnus de senioribus †*dixit* mihi, Ne fleueris: ec- † dixit
εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων λέγει μοι, μὴ κλαῖε, ἰ-
ce vicit leo, *ille* de tribu Iuda, ra-
δοὺ ἐνίκησεν ὁ λέων, ὁ ἐκ τῆς φυλῆς Ἰούδα, ἡ ῥί-
dix Dauid, aperire librum, & * septem * ſoluere
ζα Δαυίδ, ἀνοῖξαι τὸ βιβλίον, καὶ τὰς ἑπτὰ
signacula eius. Et vidi, & ecce in medio
6 σφραγῖδας αὐτοῦ. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἐν μέσῳ
throni & quatuor animalium, & in medio
τοῦ θρόνου καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ ἐν μέσῳ
seniorum, agnum stantem tanquam occi-
τῶν πρεσβυτέρων, ἀρνίον ἑστηκὸς ὡς ἐσφαγ-
sum, habentem cornua septem, & oculos septem,
μένον, ἔχον κέρατα ἑπτὰ, καὶ ὀφθαλμοὺς ἑπτὰ,
qui sunt septem spiritus Dei, miſ-
αἵ εἰσι τὰ ἑπτὰ πνεύματα τοῦ θεοῦ, ἀπεσταλ-
si in omnem terram: Et venit, & ac-
7 μένα εἰς πᾶσαν τὴν γῆν· καὶ ἦλθε, καὶ εἴ-
cepit de dextera sedentis in throno
ληφε ἐκ τῆς δεξιᾶς τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου
librum. Et cùm ‡*accepiſſet* librum, qua- ‡ aperuiſ-
8 βιβλίον. καὶ ὅτε ἔλαβε τὸ βιβλίον, τὰ τέσσα- ſet
tuor animalia, & viginti quatuor seniores cecide-
ρα ζῶα, καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπε-
runt coram Agno, habentes ‡ *vnuſquiſque* citharas, & ‡ ſinguli
σον ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, ἔχοντες ἕκαστος κιθάρας, &
phialas aureas plenas odoramentorum, quæ sunt
φιάλας χρυσᾶς γεμούσας θυμιαμάτων, αἵ εἰσιν
orationes sanctorum. Et * *canunt* canticum * cantabãt
αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων. καὶ ᾄδουσιν ᾠδὴν

‖Domine nouum, dicentes: Dignus es ‖accipere librum, & κυριε, λεγοντες, αξιος ει λαβειν το βιβλιον, και aperire signacula eius: quoniam occisus es, & ανοιξαι τας σφραγιδας αυτου· οτι εσφαγης, και redemisti Deo nos in sanguine tuo, ex om- ηγορασας τω θεω ημας εν τω αιματι σου, εκ παni tribu, & lingua, & populo, & †gente. σης φυλης και γλωσσης, και λαου και εθνους.

*nos Et fecisti *ipsos Deo nostro ‡reges & ‡regnum και εποιησας αυτους τω θεω ημων βασιλεις και 10
‖regnabi- sacerdotes, & ‖regnabunt super terram. Et vi- ιερεις, και βασιλευσουσιν επι της γης. και ειδον, 11
di, & audiui *vt* vocem angelorum multorum in cir- και ηκουσα ως φωνην αγγελων πολλων κυcuitu throni, & animalium, & senio- κλω του θρονου, και των ζωων, και των πρεσβυτεrum: & erat numerus eorum, *myriades myria- ρων· και ην ο αριθμος αυτων, μυριαδες μυριαdum, & *chiliades chiliadum: Dicentes vo- δων, και χιλιαδες χιλιαδων, λεγοντες φω- 12
‖qui est ce magna, Dignus est Agnus‖ occi- νη μεγαλη, αξιον εστι το αρνιον το εσφαγμενdiuinitatem, sus, accipere virtutem, & †diuitias, & sapien- ον, λαβειν την δυναμιν, και πλουτον, και σοtiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedi- φιαν, και ισχυν, και τιμην, και δοξαν, και ευλοctionem. Et omnem creaturam, quæ est in cælo, γιαν. και παν κτισμα, ο εστιν εν τω ουρανω, 13
& super terram, & sub terra, & in και επι της γης, και υποκατω της γης, και επι
‖eis mari quæ sunt, & ea quæ in *eis*, omnes au- της θαλασσης α εστι, και τα εν αυτοις, παντας ηdiui dicentes, Sedenti in throno, & κουσα λεγοντας, τω καθημενω επι τω θρονω, και Agno, benedictio, & honor, & gloria, & τω αρνιω, η ευλογια, και η τιμη, και η δοξα, και το

κρατος

‡ robur in secula seculorum. Amen. Et ‡ potestas
14 κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν. καὶ
quatuor animalia ‡ dicentia, Amen. & * se- ‡ dicebãt,
τὰ τέσσαρα ζῶα λέγοντα τὸ ἀμήν. καὶ οἱ πρεσ- * viginti
niores ceciderunt ‖, & adorauerunt. * quatuor
βύτεροι ἔπεσον, καὶ προσεκύνησαν. ‖ in facies suas
* viuentem in secula seculorum.

CAP. VI. ς'.

* προσκυνέω

Et vidi quòd aperuisset Agnus vnum de septem
1 ΚΑΙ εἶδον ὅτι ἤνοιξε τὸ ἀρνίον μίαν ἐκ τῶν ἑπτὰ
sigillis, & audiui vnum de quatuor animalibus,
σφραγίδων, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων
dicens, tanquam † vox tonitrui, Veni*. Et vidi, † vocem.
λέγοντος, ὡς φωνὴ βροντῆς, ἔρχου. καὶ εἶδον, * & vide.
& ecce equus albus, & ‡ sedens super il- ‡ qui sedebat
2 καὶ ἰδοὺ ἵππος λευκός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐ-
lum ¶ habens arcum: & data est ei corona, & exi- ¶ habebat
τὸν ἔχων τόξον, καὶ ἐδόθη αὐτῷ στέφανος, καὶ ἐξῆλ-
it vincens, & vt vincerer. Et cùm aperuisset
θε νικῶν, καὶ ἵνα * νικήσῃ. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν * vincam
3 δευτέραν σφραγῖδα, ἤκουσα τοῦ δευτέρου ζῴου
secundum sigillum, audiui secundum animal * & vide.
dicens, Veni*. Et exiuit alius equus
4 λέγοντος, ἔρχου. καὶ ἐξῆλθεν ἄλλος ἵππος
rufus, & ‡ sedenti super illum, datum est ei ‡ qui sedebat
πυρρός, καὶ τῷ καθημένῳ ἐπ' αὐτὸν ἐδόθη αὐτῷ
† sumere pacem de terra, vt ‡ alij alios † vt sumeret &
λαβεῖν τὴν εἰρήνην ἐκ τῆς γῆς, ἵνα ἀλλήλους ‡ inuicem se
interficiant, & datus est ei gladius magnus.
σφάξωσι, καὶ ἐδόθη αὐτῷ μάχαιρα μεγάλη.
Et cùm aperuisset sigillum tertium,
5 καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν τρίτην,
audiui tertium animal dicens, Veni ς. vi- ς & vide.
ἤκουσα τοῦ τρίτου ζῴου λέγοντος, ἔρχου καὶ βλέ-
di, & ecce equus niger, & * sedens super * qui sedebat
πον, καὶ ἰδοὺ ἵππος μέλας, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ'

habebat illum ‖ *habens* ſtateram in manu ſua. Et audiui
αὐτὸν ἔχων ζυγὸν ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ. καὶ ἤκουσα
tanquam † vocem in medio quatuor animalium, dicentem,
φωνὴν ἐν μέσῳ τῶν τεσσάρων ζώων λέγουσαν,
Bilibris * *Chœnix* tritici denario, & tres *chœnices* hordei
‡ bilibres χοῖνιξ σίτου δηναρίου, καὶ τρεῖς χοίνικες κριθῆς
denario: & oleum & vinum ne læſe
δηναρίου· καὶ τὸ ἔλαιον καὶ τὸν οἶνον μὴ * ἀδικήσῃς.
ris. Et cùm aperuiſſet quartum ſigil-
καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν τετάρτην σφραγῖδα
lum, audiui vocem quarti animalis, dicentis,
ἤκουσα φωνὴν τοῦ τετάρτου ζώου λέγοντος,
§ & vide. Veni. § Et *vidi*, & ecce equus pallidus, &
ἔρχου. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἵππος χλωρός, καὶ ὁ
* qui ſede- * *ſedens* ſuper eum, nomen illi, Mors:
bat καθήμενος ἐπάνω αὐτοῦ ὄνομα αὐτῷ, θάνατος·
‖ eum: & Infernus ſequebatur ‖ *eum*, ea: & data eſt illi
καὶ ὁ ᾅδης ἠκολούθει μετ' αὐτοῦ· καὶ ἐδόθη αὐτοῖς
† quatuor poteſtas ſuper † *quartam partem* terræ, interficere *in*
ἐξουσία ἐπὶ τὸ τέταρτον τῆς γῆς, ἀποκτεῖναι ἐν
gladio, & *in* fame, & *in* morte, & *ſub*
ῥομφαίᾳ καὶ ἐν λιμῷ καὶ ἐν θανάτῳ, καὶ ὑπὸ
beſtiis terræ. Et cùm aperuiſſet quin-
τῶν θηρίων τῆς γῆς. καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν πέμ-
tum ſigillum, vidi ſubtus alta-
πτην σφραγῖδα, εἶδον ὑποκάτω τὸ θυσιαστη-
re animas *hominum* interfectorum
ρίου τὰς ψυχὰς τῶν ἐσφαγμένων
propter verbum Dei, & propter teſtimonium
διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ διὰ τὴν μαρτυρίαν ἣν
Agni quod habebant. Et clamabant voce magna,
εἶχον. καὶ ἔκραξαν φωνῇ μεγάλῃ,
dicentes, Viquequò Domine ſanctus & ve-
λέγοντες, ἕως πότε ὁ δεσπότης ὁ ἅγιος καὶ ἀλη-
§ non rus, non iudicas & vindicas ſanguinem noſtrum, de
θινὸς, οὐ κρίνεις καὶ ἐκδικεῖς τὸ αἷμα ἡμῶν, ἐκ
τῶν κα-

† *habitantibus* in terra? Et **datum est* il-
21 τῶν κατοικούντων ἐπὶ τῆς γῆς; καὶ ἐδόθη αὐ-
lis, vt requiescerent adhuc tempus, ‡ donec com-
τοῖς, ἵνα ἀναπαύσωνται ἔτι χρόνον, ἕως οὗ πλη-
pleantur & conserui eorum, & fratres eo-
ρωθῶσι καὶ οἱ σύνδουλοι αὐτῶν, καὶ οἱ ἀδελφοὶ αὐ-
rum. § *futuri trucidari* sicut & illi. Et
12 τῶν, οἱ μέλλοντες ἀποκτείνεσθαι ὡς καὶ αὐτοί. καὶ
vidi, & cùm aperuisset sigillum sextum,
εἶδον, ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἕκτην,
& *terræmotus magnus factus est, & sol niger factus
καὶ σεισμὸς μέγας ἐγένετο, καὶ ὁ ἥλιος μέλας ἐγέ-
est tanquam saccus cilicinus, & luna ‖ facta est sicut
νετο ὡς σάκκος τρίχινος, καὶ ἡ σελήνη ἐγένετο ὡς
sanguis. Et stellæ † *cœli* ceciderunt * *in*
13 αἷμα. καὶ οἱ ἀστέρες τοῦ οὐρανοῦ ἔπεσον εἰς τὴν
terram, sicut ficus emittit grossos suos, ‡ à
γῆν, ὡς συκῆ βάλλει τοὺς ὀλύνθους αὐτῆς, ὑπὸ
magno vento § *mota.* Et cœlum re-
14 μεγάλου ἀνέμου σειομένη. καὶ ὁ οὐρανὸς ἀ-
cessit sicut liber inuolutus, & omnis mons
πεχωρίσθη ὡς βιβλίον ἑλισσόμενον, καὶ πᾶν ὄρος
& *insulæ de locis suis motæ sunt. Et
15 καὶ νῆσος ἐκ τῶν τόπων αὐτῶν ἐκινήθησαν. καὶ οἱ
reges terræ, & ‖ *magnates*, & tribuni,
βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ οἱ μεγιστᾶνες, καὶ οἱ χιλίαρχοι,
& diuites, & fortes, & omnis seruus, &
καὶ οἱ πλούσιοι, καὶ οἱ ἰσχυροὶ, καὶ πᾶς δοῦλος, καὶ
omnis liber abscondérunt seipsos in † *spelæa*,
πᾶς ἐλεύθερος ἔκρυψαν ἑαυτοὺς εἰς τὰ σπήλαια,
& in * *petras montium.* Et dicunt
16 καὶ εἰς τὰς πέτρας τῶν ὀρέων. καὶ λέγουσι τοῖς
montibus & petris, Cadite super nos, & ab-
ὄρεσι καὶ ταῖς πέτραις, πέσετε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ κρύ-
scondite nos à facie sedentis super
ψατε ἡμᾶς ἀπὸ προσώπου τοῦ καθημένου ἐπὶ

† iis qui habitant
*datæ sunt illis singulæ stolæ albæ: & dictum est
‡ modicũ,
§ qui interficiendi sunt
* ecce
‖ tota
† de cælo
* super
‡ cùm
* σπόχωρίζομαι
* insulæ
* κινέω
‖ principes,
† spelũcis,
* petris

throno̱m, & ab ira Agni. Quoniã
τῦ θρόνυ, καὶ ἀπὸ τῆς ὀργῆς τῦ ἀρνίυ. ὅτι ἦ
ipſorum: venit dies magnus iræ ſuæ: & quis
ἦλθεν ἡ ἡμέρα ἡ μεγάλη τῆς ὀργῆς αὐτῦ· καὶ τίς
poterit ſtare?
δύναται σταθῆναι;

Cap. VII. ζ.

Et poſt hæc vidi quatuor angelos
Καὶ μετὰ τᾶῦτα εἶδον τέσσαρας ἀγγέλους
ſtantes ſuper quatuor angulos terræ, te-
ἑστῶτας ἐπὶ τὰς τέσσαρας γωνίας τῆς γῆς, κρα-
‖ ſtarent nentes quatuor ventos terræ, ne ‖ flarent
τοῦντας τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τῆς γῆς, ἵνα μὴ πνέῃ
ventus ſuper terram, neque ſuper mare, ne-
ἄνεμος ἐπὶ τῆς γῆς, μήτε ἐπὶ τῆς θαλάσσης, μή-
* in vilam que *ſuper omnem* arborem. Et vidi alterum angelum
τε ἐπὶ πᾶν δένδρον. καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον
aſcendentem ab ortu ſolis, habentem ſi-
ἀναβαίνοντα ἀπὸ ἀνατολῆς ἡλίυ, ἔχοντα σφρα-
gnum Dei viui: & clamauit voce magna
† κράζω γῖδα θεοῦ ζῶντος· καὶ ἔκραξε φωνῇ μεγάλῃ
quatuor angelis, quibus datum eſt ‖ in noce-
τοῖς τέσσαρσιν ἀγγέλοις, οἷς ἐδόθη αὐτοῖς ἀδικῆ-
‖ Nolite re terræ & mari. Dicens: ‖ Ne no-
σαι τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν. λέγων, μὴ ἀ-
‖ & ceſte terræ, † neque mari, neque
δικήσητε τὴν γῆν, μήτε τὴν θάλασσαν, μήτε τὰ
arboribus, quoadusque ſignemus ſeruos Dei
δένδρα, ἄχρις οὗ σφραγίσωμεν τοὺς δούλους τοῦ θεοῦ
noſtri in frontibus eorum. Et audiui
ἡμῶν ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ ἤκουσα τὸν
numerum ſignatorum, centum & quadra-
ἀριθμὸν τῶν ἐσφραγισμένων, ἑκατὸν καὶ τεσσερά-
ginta quatuor millia ſignati, ex
κοντα τέσσαρες χιλιάδες ἐσφραγισμένοι, ἐκ
πάσης

omni tribu filiorum Iſrael. Ex tribu Iuda,
5 πάσης φυλῆς υἱῶν Ισραήλ. ἐκ φυλῆς Ἰούδα,
duodecim millia ſignati: ex tribu Ru-
δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι, ἐκ φυλῆς Ρου-
ben, duodecim millia *: ex tribu Gad, duodecim
βὶμ, δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Γάδ, δώδεκα
millia ‡: Ex tribu Aſer, duodecim millia ‡: ‡ ſignati:
6 χιλιάδες· ἐκ φυλῆς Ἀσὴρ, δώδεκα χιλιάδες,
ex tribu Nephthalim, duodecim millia ‡: ex tri-
ἐκ φυλῆς Νεφθαλείμ, δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυ-
bu Manaſſe, duodecim millia ‡: Ex tribu Sy-
7 λῆς Μανασσῆ, δώδεκα χιλιάδες· ἐκ φυλῆς Συ-
meon, duodecim millia ‡: ex tribu Leui, duode- ‡ ſignati
μεὼν, δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Λευὶ, δώδε-
cim millia ‡: ex tribu Iſachar, duodecim mil-
κα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς Ἰσαχὰρ, δώδεκα χιλιά-
lia ‡: Ex tribu Zabulon, duodecim millia ‡: ‡ ſignati
8 δες· ἐκ φυλῆς Ζαβουλὼν, δώδεκα χιλιάδες,
ex tribu Ioſeph, duodecim millia ‡: ex tribu
ἐκ φυλῆς Ἰωσὴφ, δώδεκα χιλιάδες, ἐκ φυλῆς
Beniamin, duodecim millia ſignati.
Βενιαμὶν, δώδεκα χιλιάδες ἐσφραγισμένοι.
Poſt hæc vidi, & *eccè* turba *multa*, quam dinu- † turbam
9 Μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἰδοὺ ὄχλος πολὺς, ὃν ἀριθ- magnam
merare nemo poterat, ex † *omni gente*, & tri- † omnibus
μῆσαι οὐδεὶς ἐδύνατο, ἐκ παντὸς ἔθνους, καὶ φυ- gentibus,
bubus, & populis, & linguis, ſtantes ante
λῶν, καὶ λαῶν, καὶ γλωσσῶν, ἑστῶτες ἐνώπιον τοῦ
thronum, & in conſpectu Agni, *circumamicti* ſto-
θρόνου, καὶ ἐνώπιον τοῦ Ἀρνίου, περιβεβλημένοι στο-
lis albis, & palmæ in manibus eorum: Et
10 λὰς λευκὰς, καὶ φοίνικες ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν· καὶ
clamabant voce magna, dicentes, Salus
κράζουσι φωνῇ μεγάλῃ, λέγοντες, Ἡ σωτηρία
Deo noſtro, *ſedenti* ſuper thronum, & † qui ſedet
τῷ Θεῷ ἡμῶν, τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ, καὶ τῷ

Agno. Et omnes angeli ſtabant in cir-
* ἵστημι ἀρνίῳ. καὶ πάντες οἱ ἄγγελοι * εἱστήκεσαν κύ- 11
cuitu throni, & ſeniorum, & quatuor
κλῳ τοῦ θρόνου, καὶ τῶν πρεσβυτέρων, καὶ τῶν τεσσάρων
animaliũ. & ceciderunt in conſpectu throni in fa-
ζώων, καὶ ἔπεσον ἐνώπιον τοῦ θρόνου ἐπὶ τὰ πρό-
cies ſuas, & adorauerunt Deum, Dicen-
σωπα αὐτῶν, καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ, λέγον- 12
§ claritas, tes, Amen. Benedictio, & § gloria, & ſapientia, &
τες, ἀμήν. ἡ εὐλογία, καὶ ἡ δόξα, καὶ ἡ σοφία, καὶ ἡ
gratiarum actio, & honor, & virtus, & fortitudo
εὐχαριστία, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ ἰσχὺς τῷ
Deo noſtro in ſecula ſeculorum. Amen.
θεῷ ἡμῶν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.
§ & dixit Et reſpondit vnus ex ſenioribus, § di-
* ἀποκρί- καὶ * ἀπεκρίθη εἷς ἐκ τῶν πρεσβυτέρων, λέ- 13
νομαι cens mihi, Hi * circumamicti ſtolis al-
* qui ſunt γων μοι, οὗτοι οἱ περιβεβλημένοι τὰς στολὰς λευ-
bis, qui ſunt? & vnde venerunt? Et dixi illi,
κὰς, τίνες εἰσὶ, καὶ πόθεν ἦλθον; καὶ εἶπον αὐτῷ, 14
‖ qui ve- Domine mi, Tu ſcis, & dixit mihi: Hi ſunt ‖ ve-
nerunt κύριέ μου, σὺ οἶδας, καὶ εἶπέ μοι, οὗτοί εἰσιν οἱ ἐρ-
nientes de tribulatione magna, & lauc-
* πλύνω χόμενοι ἐκ τῆς θλίψεως τῆς μεγάλης, καὶ * ἔπλυ-
runt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in
ναν τὰς στολὰς αὐτῶν, καὶ ἐλεύκαναν αὐτὰς ἐν τῷ
† Ideo ſanguine Agni. † Propter hoc ſunt ante
αἵματι τοῦ ἀρνίου. διὰ τοῦτό εἰσιν ἐνώπιον τοῦ 15
thronum Dei, & ſeruiunt ei die ac
θρόνου τοῦ θεοῦ, καὶ λατρεύουσιν αὐτῷ ἡμέρας καὶ
* qui ſedet nocte in templo eius: & * ſedens in
νυκτὸς ἐν τῷ ναῷ αὐτοῦ· καὶ ὁ καθήμενος ἐπὶ
throno habitabit ſuper illos. Non eſu-
τοῦ θρόνου σκηνώσει ἐπ' αὐτούς. οὐ πεινάσου- 16
rient amplius, neque ſitient amplius, neque cadet
σιν ἔτι, οὐδὲ διψήσουσιν ἔτι, οὐδὲ μὴ πέσῃ
ἐπ' αὐ-

super illos sol, neque † omnis æstus: Quoniam † vllus
17 ἐπ' αὐτοὺς ὁ ἥλιος, οὐδὲ πᾶν καῦμα· ὅτι τὸ
Agnus qui * per medium throni, ‡ pascet illos, * est in me-
ἀρνίον τὸ ἀνὰ μέσον τοῦ θρόνου ποιμανεῖ αὐτοὺς, dio
& deducet eos ad vitæ fontes aquarum: & ‡ teget
καὶ ὁδηγήσει αὐτοὺς ἐπὶ ζωῆς πηγὰς ὑδάτων· καὶ
abstergetque Deus omnem lachrymam ab ocu-
ἐξαλείψει ὁ θεὸς πᾶν δάκρυον ἐκ τῶν ὀφθαλ-
lis eorum.
μῶν αὐτῶν.

CAP. VIII. η'.

Et cùm aperuisset sigillum septimum,
1 Καὶ ὅτε ἤνοιξε τὴν σφραγῖδα τὴν ἑβδόμην,
factum est silentium in cœlo quasi media hora. Et vi-
2 ἐγένετο σιγὴ ἐν τῷ οὐρανῷ ὡς ἡμιώριον. καὶ εἶ-
di septem angelos, qui in conspectu Dei † ste- ‡ stantes
δον τοὺς ἑπτὰ ἀγγέλους, οἵτινες ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἑστή-
terunt: & datæ sunt illis septem tubæ. Et
3 κασι· καὶ ἐδόθησαν αὐτοῖς ἑπτὰ σάλπιγγες. καὶ
alius angelus venit, & stetit * ad alta- * ante
ἄλλος ἄγγελος ἦλθε, καὶ ἐστάθη ἐπὶ τοῦ θυσιαστη-
re, habens thuribulum aureum, & data sunt illi in-
ρίου ἔχων λιβανωτὸν χρυσοῦν, καὶ ἐδόθη αὐτῷ θυ-
censa multa, vt daret ‖ orationibus ‖ de
μιάματα πολλά, ἵνα δώσῃ ταῖς προσευχαῖς τῶν
sanctorum omnium super altare aureum
ἁγίων πάντων ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον τὸ χρυσοῦν
quod † ante thronum *. Et ascendit fumus † est
4 τὸ ἐνώπιον τοῦ θρόνου. καὶ ἀνέβη ὁ καπνὸς τῶν * Dei.
incensorum ‡ orationibus sanctorum de ma- ‡ de
θυμιαμάτων ταῖς προσευχαῖς τῶν ἁγίων, ἐκ χει-
nu angeli, coram Deo. Et accepit
5 ρὸς τοῦ ἀγγέλου, ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. καὶ εἴληφεν ὁ
angelus thuribulum, & impleuit illud de
ἄγγελος τὸν λιβανωτὸν, καὶ ἐγέμισεν αὐτὸν ἐκ τοῦ

igne altaris, & misit in terram: & πυρὸς τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν· καὶ
factæ sunt voces, & tonitrua & fulgura, & terræ- ἐγένοντο φωναὶ, καὶ βρονταὶ, καὶ ἀστραπαὶ, καὶ σεισ-
motus §. Et septem angeli * *habentes* septem μὸς. καὶ οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι οἱ ἔχοντες τὰς ἑπτὰ 6
tubas, præparauerunt seipsos vt ‖ *classerent.* Et σάλπιγγας, ἡτοίμασαν ἑαυτοὺς ἵνα σαλπίσωσι. καὶ ?
primus † *clanxit*, & facta est grando: & ignis, ὁ πρῶτος ἐσάλπισε, καὶ ἐγένετο χάλαζα, καὶ πῦρ
mixta *in* sanguine, & * *missa sunt* in terram. μεμιγμένα ἐν αἵματι, καὶ ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν·
& tertia pars terræ combusta est, ‡& omne fœnum viri- καὶ τὸ τρίτον τῆς γῆς κατεκάη, καὶ πᾶς χόρτος χλω-
de combustum est. Et secundus angelus ‖ *clan-* ρὸς κατεκάη. 8 καὶ ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐσάλ-
sit, & tanquã mons magnus * *incensus* missus est in πισε, καὶ ὡς ὄρος μέγα καιόμενον ἐβλήθη εἰς τὴν
mare: & facta est tertia pars maris san- θάλασσαν· καὶ ἐγένετο τὸ τρίτον τῆς θαλάσσης αἷ-
guis: Et mortua est tertia pars ‖ *creaturarum* in μα· 9 καὶ ἀπέθανε τὸ τρίτον τῶν κτισμάτων τῶν ἐν τῇ
mari, † *habentia* animas, & tertia pars nauium θαλάσσῃ, τὰ ἔχοντα ψυχὰς, καὶ τὸ τρίτον τῶν πλοίων
* *perierunt.* Et tertius angelus ‖ *clan-* διεφθάρησαν. 10 καὶ ὁ τρίτος ἄγγελος ἐσάλ-
sit, & cecidit de cælo stella magna ‖ *in-* πισε, καὶ ἔπεσεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀστὴρ μέγας καιό-
censa tanquam * *lampas*, & cecidit in tertiam partem μενος ὡς λαμπὰς, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ τρίτον τῶν
fluminum, & in fontes aquarum. Et ποταμῶν, καὶ ἐπὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων. 11 καὶ
nomen stellæ dicitur Absinthium: & facta est τὸ ὄνομα τοῦ ἀστέρος λέγεται ὁ ἄψινθος· καὶ ἐγένετο
tertia pars aquarum in Absinthium, & multi τὸ τρίτον τῶν ὑδάτων εἰς ἄψινθον, καὶ πολλοὶ τῶν

ἀνθρώ-

§ magnus.
* qui habebant
‖ tuba carerent.
† angelus tuba cecinit:
* missum est
‡ & tertia pars arborũ concremata est.
‖ tuba cecinit,
* κατακαιόμενον
* igne ardens,
‖ creaturæ
‖ eorũ quæ habebant
* interiit.
‖ tuba cecinit:
* λαμπὰς
Gardens
* lucida.

hominum mortui sunt de aquis, quia amarae fa-
ἀνθρώπων ἀπέθανον ἐκ τῶν ὑδάτων, ὅτι ἐπικράν- * ἐπικράν-
ctae sunt. Et quartus angelus ‖ *clanxit*, & percussa ῥοματα
θη. 12 Καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἐπλή- ‖ tuba ce-
est tertia pars solis, & tertia pars Lunae, & cinit:
γη τὸ τρίτον τοῦ ἡλίου, καὶ τὸ τρίτον τῆς σελήνης, καὶ τὸ * πλήττω
tertia pars stellarum, ita vt obscuraretur tertia pars eorum, &
τρίτον τῶν ἀστέρων, ἵνα σκοτισθῇ τὸ τρίτον αὐτῶν, καὶ
† *diei* non luceret *tertiam partem ipsius*, & *nox* si- † diei
ἡ ἡμέρα μὴ φαίνῃ τὸ τρίτον αὐτῆς, καὶ ἡ νὺξ ο- * pars ter-
militer. Et vidi, & audiui ‡ *vnam aquilam volantem* tia, & no-
13 μοίως. Καὶ εἶδον, καὶ ἤκουσα ἑνὸς ἀετοῦ πετωμένου ctis
in medio caeli, § *dicentem* voce magna ter, ‡ vocem
ἐν μεσουρανήματι, λέγοντος φωνῇ μεγάλῃ τρίς, vnius a-
Vae, vae, vae habitantibus in terra, de quilae vo-
οὐαί, οὐαί, οὐαὶ τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐκ τῶν lantis per
caeteris vocibus *tubae* trium angelorum medium
λοιπῶν φωνῶν τῆς σάλπιγγος τῶν τριῶν ἀγγέλων § dicentis
* *futurorum* *clangere.*
τῶν μελλόντων σαλπίζειν. *qui erant tuba can-turi.

CAP. IX. θ'.

Et quintus angelus * *clanxit*: & vidi stel- * tuba ce-
1 ΚΑὶ ὁ πέμπτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ εἶδον ἀστέ- cinit:
lam de caelo ‖ *delapsam* in terram, & data ‖ cecidisse
ρα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεπτωκότα εἰς τὴν γῆν, καὶ ἐδό-
est ei clauis putei abyssi. Et
2 θη αὐτῷ ἡ κλεὶς τοῦ φρέατος τῆς ἀβύσσου. καὶ
aperuit puteum abyssi, & ascendit fumus
ἤνοιξε τὸ φρέαρ τῆς ἀβύσσου, καὶ ἀνέβη καπνὸς
† *ex puteo* sicut fumus fornacis * *ardentis*, & † putei
ἐκ τοῦ φρέατος ὡς καπνὸς καμίνου μεγάλης, καὶ * magnae
obscuratus est sol & aër de fumo pu-
ἐσκοτίσθη ὁ ἥλιος καὶ ὁ ἀὴρ ἐκ τοῦ καπνοῦ τοῦ φρέα- tei. Et de
3 τος. καὶ ἐκ τοῦ καπνοῦ ἐξῆλθον ἀκρίδες εἰς § putei

terrâm, & data est illis potestas. sicut habent
τὴν γῆν, καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἐξουσία, ὡς ἔχουσιν
§ præceptum — potestatem scorpiones terræ. Et § *dictum* est illis,
ἐξουσίαν οἱ σκορπιοὶ τῆς γῆς. καὶ ἐρρέθη αὐταῖς,*
ne læderent fœnum terræ, neque omne viri-
ἵνα μὴ ἀδικήσωσι τὸν χόρτον τῆς γῆς, οὐδὲ πᾶν χλω-
* tantùm — de, neq; omnem arborem, nisi homines *so-
ρὸν, οὐδὲ πᾶν δένδρον, εἰ μὴ τοὺς ἀνθρώπους μό-
los, qui non habent signum Dei
νους οἵτινες οὐκ ἔχουσι τὴν σφραγῖδα τοῦ θεοῦ
in frontibus suis. Et datum est illis
ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ ἐδόθη αὐταῖς ἵνα
ne occiderent eos, sed vt cruciarent
μὴ ἀποκτείνωσιν αὐτοὺς, ἀλλ' ἵνα βασανίσωσι
mensibus quinque: & cruciatus eorum, vt cru-
μῆνας πέντε· καὶ ὁ βασανισμὸς αὐτῶν ὡς βα-
ciatus scorpij, cùm percutit hominem.
σανισμὸς σκορπίου, ὅταν παίξῃ ἄνθρωπον.
Et in diebus illis quærent ho-
καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις ζητήσουσιν (ℓ) οἱ ἄν-
mines mortem, & non inuenient eam: &
θρωποι τὸν θάνατον, καὶ οὐ μὴ εὑρήσουσιν αὐτὸν· καὶ
desiderabunt mori, & fugiet ab eis
ἐπιθυμήσουσιν ἀποθανεῖν, καὶ φεύξεται ἀπ' αὐτῶν
mors. Et similitudines locustarum, si-
ὁ θάνατος. καὶ τὰ ὁμοιώματα τῶν ἀκρίδων ὅ-
‖ paratis — miles equis ‖ *parata* in prælium: & super
* ἑτοιμά- — μοια ἵπποις ἡτοιμασμέναις εἰς πόλεμον· καὶ ἐπὶ
ζουσι — capita earum tanquã coronæ † *aureæ*, &
† similes — τὰς κεφαλὰς αὐτῶν ὡς στέφανοι ὅμοιοι χρυσοῖ, καὶ τὰ
auro — facies earum velut facies hominum: Et
πρόσωπα αὐτῶν ὡς πρόσωπα ἀνθρώπων· καὶ
habebant capillos sicut capillos mulierum: & dentes
εἶχον τρίχας ὡς τρίχας γυναικῶν· καὶ οἱ ὀδόντες
‡ loricas — earum sicut leonum erant: Et habebant * *thoraces*
αὐτῶν ὡς λεόντων ἦσαν· καὶ εἶχον θώρακας
ὡς θώ-

Sicut *thoraces* †*ferreos*: & vox alarum ea- † ferreas
ὡς θώρακας σιδηροῦς· καὶ ἡ φωνὴ τῶν πτερύγων αὐ-
rum sicut vox curruum equorum multorum currentium
τῶν ὡς φωνὴ ἁρμάτων ἵππων πολλῶν τρεχόντων
in bellum: Et habebant caudas similes *scor- * scorpio-
εἰς πόλεμον· καὶ ἔχουσιν οὐρὰς ὁμοίας σκορ- num: & aculei erant
pio, & aculeos: & in caudis † *suis* potestatem † earum &
πίοις, καὶ κέντρα· καὶ ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν ἐξουσίαν potestas
habent ad laedendum homines mensibus quinque. earum no-
ἔχουσι τοῦ ἀδικῆσαι τοὺς ἀνθρώπους μῆνας πέντε. cere ho-
minibus
† *Habentes* regem super se angelum a- † Et habe-
11 ἔχουσιν βασιλέα ἐφ' αὐτῶν τὸν ἄγγελον τῆς ἀ- bant
byssi, * nomen ei Hebraïcè, Abaddon, † in autem * cui
βύσσου, ὄνομα αὐτῷ Ἑβραϊστὶ, Ἀβαδδών, ἐν δὲ τῇ † Græcè
Græca nomen habet, Apollyon. † Væ vnum † Latinè
12 Ἑλληνικῇ ὄνομα ἔχει, Ἀπολλύων. Οὐαὶ μία habēs no-
mē Exter-
abiit, * ecce veniunt adhuc duo væ post hæc. minans.
ἀπῆλθεν, ἰδοὺ ἔρχεται ἔτι δύο οὐαὶ μετὰ ταῦτα. * &
Et sextus angelus † *clangit*, & audiui † tuba ca-
13 καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐσάλπισε, καὶ ἤκουσα cinit:
vocem vnam ex quatuor cornibus alta-
φωνὴν μίαν ἐκ τῶν τεσσάρων κεράτων τοῦ θυσια-
ris aurei quod † *coram* Deo, Dicentem † est ante
14 στηρίου τοῦ χρυσοῦ τοῦ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, λέγουσαν oculos
sexto angelo, * *Habens* tubam, solue Dei.
τῷ ἕκτῳ ἀγγέλῳ, ὁ ἔχων τὴν σάλπιγγα. λύσον τοὺς * qui ha-
quatuor angelos † *alligatos* in flu- bebat
τέσσαρας ἀγγέλους τοὺς δεδεμένους ἐπὶ τῷ πο- † qui alli-
gati sunt
mine magno Euphrate. Et soluti sunt
15 ταμῷ τῷ μεγάλῳ Εὐφράτῃ. καὶ ἐλύθησαν οἱ
quatuor angeli † parati in horam, † qui erant
τέσσαρες ἄγγελοι οἱ ἡτοιμασμένοι εἰς τὴν ὥραν, * & diem,
& mensem, & annum, vt occiderent tertiã partẽ * & † equestris
καὶ μῆνα, καὶ ἐνιαυτὸν, ἵνα ἀποκτείνωσι τὸ τρίτον exercitus
hominum. Et numerus † *exerci-* vicies mil-
16 τῶν ἀνθρώπων. καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατευμά- lies dena millia, &

vnum equi, myriades myriadum. audiui
τῶν τῦ ἵππου, μυριάδες μυριάδων. καὶ ἤκουσα τὸν
numerum eorum. Et ita vidi equos in
ἀριθμὸν αὐτῶν. καὶ οὕτως εἶδον τοὺς ἵππους ἐν τῇ 17
visione, & *sedentes* super eos *habentes*
ὁράσει, καὶ τοὺς καθημένους ἐπ' αὐτῶν ἔχοντας
loricas igneas, & hyacinthinas, & sulphureas. &
θώρακας πυρίνους καὶ ὑακινθίνους καὶ θειώδεις. καὶ αἱ
capita equorū tanquā capita leonum: & de
κεφαλαὶ τῶν ἵππων ὡς κεφαλαὶ λεόντων· καὶ ἐκ
oribus eorum procedit ignis, & fumus,
τῶν στομάτων αὐτῶν ἐκπορεύεται πῦρ, καὶ καπνὸς,
& sulphur. A tribus plagis his oc-
καὶ θεῖον. ἀπὸ τῶν τριῶν πληγῶν τούτων ἀπεκ- 18
cisa est tertia pars hominum, de igne, &
τάνθη τὸ τρίτον τῶν ἀνθρώπων, ἐκ τοῦ πυρὸς, καὶ
fumo, & sulphure *procedente* ex o-
τοῦ καπνοῦ, καὶ τοῦ θείου τοῦ ἐκπορευομένου ἐκ τῶν στο-
ribus ipsorum. Nam potestas equorum in
μάτων αὐτῶν. ἡ γὰρ ἐξουσία τῶν ἵππων ἐν τῷ 19
ore eorum est, & in caudis eorum nam cau-
στόματι αὐτῶν ἐστι, καὶ ἐν ταῖς οὐραῖς αὐτῶν. αἱ γὰρ οὐ-
dæ eorum similes serpentibus habentes capita, & in
ραὶ αὐτῶν ὅμοιαι ὄφεσιν, ἔχουσαι κεφαλὰς, καὶ ἐν
his nocent. Et cæteri *hominum*
αὐταῖς ἀδικοῦσι. καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἀνθρώπων 20
qui non occisi sunt in plagis his,
οἳ οὐκ ἀπεκτάνθησαν ἐν ταῖς πληγαῖς ταύταις,
neque pœnitentiā egerunt de operibus manuum suarum,
οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων τῶν χειρῶν αὐτῶν,
vt non adorent dæmonia, & si-
ἵνα μὴ προσκυνήσωσι τὰ δαιμόνια, καὶ τὰ εἴ-
mulachra aurea, & argentea, & ærea,
δωλα τὰ χρυσᾶ, καὶ τὰ ἀργυρᾶ, καὶ τὰ χαλκᾶ,
& lapidea, & lignea, quæ neque videre pos-
καὶ τὰ λίθινα, καὶ τὰ ξύλινα, ἃ οὔτε βλέπειν δύνα-
sunt,
ται, οὔ-

sunt, neque audire, neque ambulare.
11 ται, ὅτε ἀκούσῃ, ὅτε περιπατεῖν. καὶ οὐ μετε-
Et non egerunt pœnitentiã ab homicidiis suis, neque à ve-
νόησαν ἐκ τῶν φόνων αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῶν φαρ-
neficiis suis, neque à fornicatione sua, neque
μακιῶν αὐτῶν, οὔτε ἐκ τῆς πορνείας αὐτῶν, οὔτε
à furtis suis.
ἐκ τῶν κλεμμάτων αὐτῶν.

Cap. X. 1.

Et vidi *angelum fortem descendentem de *aliunde
1 Καὶ εἶδον ἄγγελον ἰσχυρὸν καταβαίνοντα ἐκ τοῦ
cœlo, amictum nube: & iris in
οὐρανοῦ, περιβεβλημένον νεφέλην· καὶ ἡ ἶρις ἐπὶ τῆς
capite eius, & facies eius *vt sol, *erat
κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ὁ ἥλιος,
& pedes eius tanquã columnæ ignis. Et habebat in
2 καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ ὡς στῦλοι πυρός. καὶ εἶχεν ἐν
manu sua libellum apertum: & po-
τῇ χειρὶ αὐτοῦ βιβλαρίδιον *ἠνεῳγμένον· καὶ ἔθη- *ἀνοῖγω
suit pedem suum dextrum super mare,
κε τὸν πόδα αὐτοῦ τὸν δεξιὸν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, τὸν
& sinistrum ‡ super terram. Et clamauit voce ma- ‡ autem
3 δὲ εὐώνυμον ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἔκραξε φωνῇ με-
gna, quemadmodũ †leo rugit. & cùm clamasset lo- † cùm
γάλῃ, ὡσπερ λέων μυκᾶται. καὶ ὅτε ἔκραξεν, ἐ-
cuta sunt septem tonitrua suas *ipsorum* voces,
λάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταὶ τὰς ἑαυτῶν φωνάς.
Et cùm locuta fuissent septem tonitrua *, *futurus eram* * voces
4 καὶ ὅτε ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταί, ἔμελλον suas, ego scripturus
scribere: & audiui vocem de cœlo, dicen- eram:
γράφειν· καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, λέγου- ‖ mihi,
σαν, σφράγισον ἃ ἐλάλησαν αἱ ἑπτὰ βρονταί, καὶ † noli ea
† *post haec scribis.* Et angelus, quem vidi scribere.
* μὴ ταῦ- 5 μὴ ταῦτα γράφῃς. καὶ ὁ ἄγγελος, ὃν εἶδον τα γρά-
ψῃς.

stantem super mare & super terram, leuauit
ἑστῶτα ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, ἦρε τὴν
manum suam *dexteram* ad cælum, Et iu-
χεῖρα αὐτοῦ τὴν δεξιὰν εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ ὤ-
* per viuentem — rauit *in viuente* in secula seculorum,
μοσεν ἐν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων,
qui creauit cælum & ea quæ in eo, & terram
ὃς ἔκτισε τὸν οὐρανὸν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ, καὶ τὴν γῆν
‡ sunt & ea quæ *sunt* in ea, & mare & ea quæ in eo:
καὶ τὰ ἐν αὐτῇ, καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τὰ ἐν αὐτῇ·
quia tempus non amplius erit. Sed in die-
ὅτι χρόνος οὐκ ἔτι ἔσται. ἀλλὰ ἐν ταῖς ἡμέ- 7
§ cœperit tuba canere. bus vocis septimi angeli, cùm § *futurus*
ραις τῆς φωνῆς τοῦ ἑβδόμου ἀγγέλου, ὅταν μέλ-
* sicut *eris clangere*, consummabitur mysterium D.i. * *quod*
λῃ σαλπίζειν, τελεσθήσεται τὸ μυστήριον τοῦ θεοῦ, ὡ
‖ per euangelizauit ‖ seruos suos Prophe-
ἐυηγγέλισατο τοὺς ἑαυτοῦ δούλους τοὺς προφή-
† vocem tas. Et *vox quem* audiui † de cælo, lo-
τας. καὶ ἡ φωνὴ ἣν ἤκουσα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, πά-
* loquentē mecum & dicentem, rum * *loquens cum me, & dicens*, Vade ‡ acci-
λιν λαλοῦσα μετ' ἐμοῦ, καὶ λέγουσα, ὕπαγε, λάβε
pe librum aperturn § *in* manu
τὸ βιβλιδάριον τὸ ἠνεῳγμένον ἐν τῇ χειρὶ τοῦ
angeli stantis super mare, &
τοῦ ἀγγέλου † ἑστῶτος ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ
super terram. Et abij ad angelum,
ἐπὶ τῆς γῆς. καὶ ἀπῆλθον πρὸς τὸν ἄγγελον,
* vt daret dicens ei, * Da mihi librum. & dixit
λέγων αὐτῷ, δός μοι τὸ βιβλιδάριον. καὶ λέγει
‖ librum, mihi, Accipe ‖, & deuora illum. & faciet amaricari tuum
μοι, λάβε, καὶ κατάφαγε αὐτό. καὶ πικρανεῖ σου
ventrem, sed in ore tuo erit dul-
τὴν κοιλίαν, ἀλλ' ἐν τῷ στόματί σου ἔσται γλυ-
ce tanquam mel. Et accepi librum de
κὺ ὡς μέλι. καὶ ἔλαβον τὸ βιβλιδάριον ἐκ

τῆς χ.

manu angeli, & deuoraui illum: & erat in
τῆς χειρὸς τ ἀγγέλου, καὶ κατέφαγον αὐτό· καὶ ἦν ἐν
ore meo tanquam mel dulce. & cùm deuorassem
τῷ στόματί μου ὡς μέλι γλυκύ. καὶ ὅτε ἔφαγον
eum, amaricatus est venter meus. Et dixit mihi, Oportet
αὐτό, καὶ ἐπικράνθη ἡ κοιλία μου. καὶ λέγει μοι, δεῖ
te iterum prophetizare in populis, & in Gentibus,
σε πάλιν προφητεῦσαι ἐπὶ λαοῖς, καὶ ἔθνεσι,
& linguis, & regibus multis.
καὶ γλώσσαις, καὶ βασιλεῦσι πολλοῖς.

CAP. XI. ια'.

Et datus est mihi calamus similis virgæ, &
1 Καὶ ἐδόθη μοι κάλαμος ὅμοιος ῥάβδῳ, καὶ
† astitit angelus, dicens, Surge, & metire
εἱστήκει ὁ ἄγγελος, λέγων, ἔγειραι, καὶ μέτρησον
templum Dei, & altare, & ado-
τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, καὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ τοὺς προσκυ-
rantes in eo. Et atrium quod foris
νοῦντας ἐν αὐτῷ. καὶ τὴν αὐλὴν τὴν ἔξωθεν τοῦ
2 templum, eiice foras: & ne illud metiaris, quoniam
ναοῦ, ἔκβαλε ἔξωθεν, καὶ μὴ αὐτὴν μετρήσῃς, ὅτι
datum est Gentibus: & ciuitatem sanctam calcabunt
ἐδόθη τοῖς ἔθνεσι· καὶ τὴν πόλιν τὴν ἁγίαν πατήσουσι
mensibus quadraginta duobus. Et dabo duobus
μῆνας τεσσαράκοντα δύο. καὶ δώσω τοῖς δυσὶ
3 testibus meis, & prophetabunt diebus mille
μάρτυσί μου, καὶ προφητεύσουσιν ἡμέρας χιλίας
ducentis sexaginta, amicti saccis.
διακοσίας ἑξήκοντα, περιβεβλημένοι σάκκους.
Hi sunt duæ oliuæ, & duo candelabra
4 οὗτοί εἰσιν αἱ δύο ἐλαῖαι, καὶ αἱ δύο λυχνίαι αἱ
in conspectu Domini terræ stantes. Et si quis eis
5 ἐνώπιον τοῦ κυρίου τῆς γῆς ἑστῶσαι. καὶ εἴ τις αὐτοὺς
voluerit nocere, ignis ‡ egreditur de ore
θέλῃ ἀδικῆσαι, πῦρ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ στόματος

† dictum est, mihi
* ἐγείρω
‡ autem
§ exibit

eorum, & * *devorat* inimicos eorum, & si quis
αὐτῶν, καὶ κατεσθίει τοὺς ἐχθροὺς αὐτῶν. καὶ εἴ τις
eos voluerit lædere, sic oportet eum occi-
αὐτοὺς θέλῃ ἀδικῆσαι, οὕτω δεῖ αὐτὸν ἀποκτα-
di. Hi habent potestatem ‖ *claudere* cæ-
νθῆναι. οὗτοι ἔχουσιν ἐξουσίαν κλεῖσαι τὸν οὐρα-
lum, ne *pluuia* pluat diebus prophe-
νὸν, ἵνα μὴ ὑετὸς βρέχῃ τὰς ἡμέρας τῆς προφη-
tiæ illorum: & potestatem habent super aquas
τείας αὐτῶν· καὶ ἐξουσίαν ἔχουσιν ἐπὶ τῶν ὑδάτων
† *conuertere* eas in sanguinem, & percutere terram in
στρέφειν αὐτὰ εἰς αἷμα, καὶ πατάξαι τὴν γῆν ἐν
omni plaga, quotiescunque voluerint. Et cùm
πάσῃ πληγῇ, ὁσάκις ἐὰν θελήσωσι. καὶ ὅταν
* *quæ ascēdit* finierint testimonium suum, bestia * *ascen-*
τελέσωσι τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν, τὸ θηρίον τὸ ἀναβαί-
‖ *aduersus eos* *dens* de abysso, faciet ‖ *cum eis* bellum, &
νον ἐκ τῆς ἀβύσσου ποιήσει μετ' αὐτῶν πόλεμον, καὶ
‖ *corpora* vincet illos, & occidet eos. Et ‖ *cadauera*
νικήσει αὐτοὺς, καὶ ἀποκτενεῖ αὐτούς. καὶ τὰ πτώμα-
* *iacebunt* ‖ *plateis* ta eorum * in ‖ *platea* ciuitatis ma-
τα αὐτῶν ἐπὶ τῆς πλατείας τῆς πόλεως τῆς με-
gnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma & Æ-
γάλης, ἥτις καλεῖται πνευματικῶς σόδομα καὶ αἴ-
gyptus, vbi & Dominus eorum crucifixus est. Et
γυπτος, ὅπου καὶ ὁ κύριος αὐτῶν ἐσταυρώθη. καὶ
‖ *videbũt* † *vident* de populis, & tribubus, & linguis,
βλέπουσιν ἐκ τῶν λαῶν, καὶ φυλῶν, καὶ γλωσσῶν,
* *corpora* & Gentibus, * *cadauera* eorum ‖ dies tres ‖ dimidium:
‖ per ‖ & * *corpora* καὶ ἐθνῶν, τὰ πτώματα αὐτῶν ἡμέρας τρεῖς ἥμισυ·
‖ monumentis. & * *cadauera* eorum non sinent poni
καὶ τὰ πτώματα αὐτῶν οὐκ ἀφήσουσι τεθῆναι
† inhabitãtes terram. in ‖ *monumentum*. Et † *habitantes in terra*
εἰς μνῆμα. καὶ οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ τῆς γῆς
* ἐυφραί- gaudebunt super illos, & iocundabuntur, & mune-
νονται ἐπ' αὐτοῖς, καὶ εὐφρανθήσονται, καὶ δῶ-
ρα πέμ-

ra mittent *alij alia*, quoniam hi duo prophetæ
ἐφ᾽ τῆς γῆς. 11 καὶ μετὰ τὰς τρεῖς ἡμέρας καὶ ἥμισυ πνεῦμα ζωῆς ἐκ τοῦ
cruciauerunt † habitantes super terram. Et post tres dies & dimidium, spiritus vitæ à
θεοῦ εἰσῆλθεν ἐν αὐτοῖς, καὶ ἔστησαν ἐπὶ τοὺς πόδας αὐτῶν, καὶ φόβος μέγας ἔπεσεν ἐπὶ τοὺς
Deo intrauit in eos, & steterunt super pedes suos, & timor magnus cecidit super
θεωροῦντας αὐτούς. 12 καὶ ἤκουσαν φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ οὐρανοῦ λεγούσης αὐτοῖς, ἀνάβατε ὧδε· καὶ ἀνέβησαν
§ spectantes eos. Et * audiui vocem magnam de cælo, dicentem eis: Ascendite huc: & ascenderunt
ἐν τῷ νεφέλῃ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐθεώρησαν αὐτοὺς οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν. 13 καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ὥρᾳ
in cælum in nube: & viderunt illos inimici eorum. Et in illa hora
ἐγένετο σεισμὸς μέγας, καὶ τὸ δέκατον τῆς πόλεως ἔπεσε, καὶ ἀπεκτάνθησαν ἐν τῷ σεισμῷ ὀνόματα
factus est terræmotus magnus, & decima pars ciuitatis cecidit: & occisa sunt in terræmotu nomina
ἀνθρώπων χιλιάδες ἑπτά, καὶ οἱ λοιποὶ ἔμφοβοι
hominum millia septem, & reliqui ‡ terrori facti sunt, & dederunt gloriam Deo cæli.
ἐγένοντο, καὶ ἔδωκαν δόξαν τῷ θεῷ τοῦ οὐρανοῦ.
Væ secundum abiit, † væ tertium ecce
14 ἡ οὐαὶ ἡ δευτέρα ἀπῆλθεν, ἡ οὐαὶ ἡ τρίτη ἰδοὺ
venit citò. Et septimus angelus * clangebat: & factæ sunt voces
15 ἔρχεται ταχύ. καὶ ὁ ἕβδομος ἀγγελος ἐσάλπισε· καὶ ἐγένοντο φωναὶ μεγάλαι ἐν τῷ οὐρανῷ,
magnæ in cælo, dicentes, Factum est regnum huius mundi, Domini
λέγουσαι, ἐγένετο ἡ βασιλεία τοῦ κόσμου τοῦ κυρίου
nostri, & Christi eius; & regnabit in
ἡμῶν, καὶ τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ, καὶ βασιλεύσει εἰς τοὺς

‡ amen. secula seculorum ‡ Et viginti quatuor se- 16
αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσ-
‡ qui * sedent ‖ sedibus niores ‡ in conspectu Dei * *sedentes* in ‖ *thro-*
βύτεροι οἱ ἐνώπιον τοῦ θεοῦ καθήμενοι ἐπὶ τοὺς θρό-
nis suis, ɔ cidérunt in facies suas, &
νους αὐτῶν, ἔπεσον ἐπὶ τὰ πρόσωπα αὐτῶν, καὶ
adorauerunt Deum, Dicentes, Gratias agi-
προσεκύνησαν τῷ θεῷ, λέγοντες, Εὐχαριστοῦ- 17
† es, mus tibi, Domine Deus omnipotens, qui † *existis*, & qui
μέν σοι, κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ὁ ὢν, καὶ ὁ
* eras, * *erat*, & qui venturus ‡, quia accepisti virtutem tuam
‡ es, ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος, ὅτι εἴληφας τὴν δύναμίν σου
magnam, & regnasti. Et Gentes
τὴν μεγάλην, καὶ ἐβασίλευσας. καὶ τὰ ἔθνη 18
iratæ sunt, & aduenit ira tua, & tempus mor-
* ὠργίσθησαν, καὶ ἦλθεν ἡ ὀργή σου, καὶ ὁ καιρὸς τῶν νε-
* ὀργίζο- μαι tuorum, iudicari, & reddere mercedem ser-
κρῶν, κριθῆναι, καὶ δοῦναι τὸν μισθὸν τοῖς δού-
uis tuis prophetis, & sanctis, & ti-
λοις σου τοῖς προφήταις, καὶ τοῖς ἁγίοις, καὶ τοῖς φο-
‡ pusillis, mentibus nomen tuum, ‡ *paruis* & ma-
βουμένοις τὸ ὄνομά σου, τοῖς μικροῖς καὶ τοῖς μεγά-
*exterminandi eos qui corrumperunt
gnis, & * *perdere corrumpentes* terram.
λοις, καὶ διαφθεῖραι τοὺς διαφθείροντας τὴν γῆν.
Et apertum est templum Dei in cœlo, & visa
* ὀπτάνομαι ‖ eius καὶ ἠνοίγη ὁ ναὸς τοῦ θεοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ * ὤφθη 19
est arca testamenti † *Domini* in templo
ἡ κιβωτὸς τῆς διαθήκης αὐτοῦ ἐν τῷ ναῷ
† terræmotus, eius, & facta sunt fulgura, & voces, & † *toni-*
αὐτοῦ, καὶ ἐγένοντο ἀστραπαὶ, καὶ φωναὶ, καὶ βρον-
trua & grando magna.
ταὶ, καὶ χάλαζα μεγάλη.

Cap. XII. ιβ'.

* apparuit Et signum magnum * *visum est* in cœlo: Mulier
ΚΑὶ σημεῖον μέγα ὤφθη ἐν τῷ οὐρανῷ· γυνὴ
περι-

circumamicta sole, & luna sub
περιβεβλημένη τὸν ἥλιον, καὶ ἡ σελήνη ὑποκάτω
pedibus eius: & in capite eius coro-
τῶν ποδῶν αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς στέφα-
ra stellarum duodecim. Et in vtero habens † cla-
2 νος ἀστέρων δώδεκα. καὶ ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐ- † clamat
mabat doloribus partus detenta, & cruciatu parere. parturiēs,
κραζεν ὠδίνουσα, καὶ βασανιζομένη τεκεῖν. & cruciatur vt pa-
riat
Et visum est aliud signum in cælo, & ecce
3 καὶ ὤφθη ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ, καὶ ἰδοὺ
draco magnus rufus, habens capita septem, &
δράκων μέγας πυρρός, ἔχων κεφαλὰς ἑπτὰ, καὶ
cornua decem: & in capitibus eius septem
κέρατα δέκα· καὶ ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ ἑπτὰ
diademata. Et cauda eius trahebat tertiã partẽ
4 διαδήματα. καὶ ἡ οὐρὰ αὐτοῦ σύρει τὸ τρίτον
stellarum cæli, & misit eas in
τῶν ἀστέρων τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν
terram: & draco sterit ante mulierem
γῆν· καὶ ὁ δράκων ἕστηκεν ἐνώπιον τῆς γυναικὸς
* futuram parere, vt cùm peperisset filium * quæ erat
τῆς μελλούσης τεκεῖν, ἵνα ὅταν τέκῃ τὸ τέκνον paritura,
† suum. devoraret. Et peperit filium masculum, qui † eius
5 αὐτῆς, καταφάγῃ. καὶ ἔτεκεν υἱὸν ἄρρενα, ὃς * τέκω
‡ futurus erat pascere omnes Gentes in virga fer- ‡ recturus
μέλλει ποιμαίνειν πάντα τὰ ἔθνη ἐν ῥάβδῳ σιδη-
rea: & raptus est filius eius ad Deum, &
ρᾶ· καὶ * ἡρπάγη τὸ τέκνον αὐτῆς πρὸς τὸν θεὸν, καὶ * ἁρπάζω
ad thronum eius. Et mulier fugit in
πρὸς τὸν θρόνον αὐτοῦ. καὶ ἡ γυνὴ ἔφυγεν εἰς
solitudinem, vbi * habet ibi locum paratum à * habebat
τὴν ἔρημον, ὅπου ἔχει ἐκεῖ τόπον ἡτοιμασμένον ἀπὸ
Deo, vt ibi pascant eam diebus mil-
τοῦ θεοῦ, ἵνα ἐκεῖ ἐκτρέφωσιν αὐτὴν ἡμέρας χι-
le ducentis sexaginta. Et factum est prælium † magnum
7 λίας διακοσίας ἑξήκοντα. καὶ ἐγένετο πόλεμος

in cælo: Michael & angeli eius † *præliabantur*
ἐν τῷ οὐρανῷ· ὁ Μιχαὴλ καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ τοῦ πο-
lieri cum dracone, & draco pugna-
λεμῆσαι μετὰ τοῦ Δράκοντος, καὶ ὁ Δράκων ἐπολε-
bat, & angeli eius. Et non * *valuit*, neque lo-
μησε, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ. καὶ οὐκ ἴσχυσεν, οὐδὲ τό-
cus inuentus est ‡ *ei* amplius in cælo. Et proiectus est
πος εὑρέθη αὐτοῖς ἔτι ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ἐβλήθη ὁ
draco ille magnus, serpens antiquus, § *vocatus*
Δράκων ὁ μέγας, ὁ ὄφις ὁ ἀρχαῖος, ὁ καλούμενος
diabolus & satanas, * *seducens* *habitatam*
Διάβολος καὶ ὁ Σατανᾶς, ὁ πλανῶν τὴν οἰκουμένην
vniuersam, proiectus est in terram, & angeli eius
ὅλην, ἐβλήθη εἰς τὴν γῆν, καὶ οἱ ἄγγελοι αὐτοῦ
cum illo ‖ *proiecti* sunt. Et audiui vocem ma-
μετ' αὐτοῦ ἐβλήθησαν. καὶ ἤκουσα φωνὴν με-
gnam in cælo, dicentem, Nunc facta est sa-
γάλην ἐν τῷ οὐρανῷ, λέγουσαν, Ἄρτι ἐγένετο ἡ σω-
lus, & virtus, & regnum Dei nostri,
τηρία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ ἡμῶν,
& potestas Christi eius: quia proiectus est
καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ χριστοῦ αὐτοῦ. ὅτι * κατεβλήθη ὁ
* *accusans* il-
κατήγορος τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν, ὁ κατηγορῶν αὐ-
los ante conspectum Dei nostri die ac nocte. Et
τῶν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ ἡμῶν ἡμέρας καὶ νυκτός. καὶ
ipsi vicerunt eum propter sanguinem Agni, & propter
αὐτοὶ ἐνίκησαν αὐτὸν διὰ τὸ αἷμα τοῦ ἀρνίου, καὶ διὰ
verbum testimonij sui: & non dilexerunt
τὸν λόγον τῆς μαρτυρίας αὐτῶν· καὶ οὐκ ἠγάπησαν
† *animam suam* vsque ad mortem. * *Propter hoc* læ-
τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἄχρι θανάτου. διὰ τοῦτο εὐ-
tamini cæli, & in eis ‡ *habitantes*.
φραίνεσθε οὐρανοὶ, καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς σκηνοῦντες.
Væ terræ, & mari: quia descendit diabo-
οὐαὶ τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλασσαν· ὅτι κατέβη ὁ διάβο-
λος πρὸς

lus ad vos, habens § *animum magnum*, sciens quòd mo- § irã ma-
λος πρὸς ὑμᾶς, ἔχων θυμὸν μέγαν, εἰδὼς ὅτι ὀ- gnam,
dicum tempus habet. Et * *cùm* vidit draco quòd * postquã
η λίγον καιρὸν ἔχει. καὶ ὅτε εἶδεν ὁ δράκων ὅτι
proiectus esset in terram, persecutus est mulierem, quæ pe-
ἐβλήθη εἰς γῆν, ἐδίωξε τὴν γυναῖκα, ἥτις ἔ- * τίκτω
perit masculum. Et datæ sunt mulieri duæ
14 τεκε (W) ἄρρενα. καὶ ἐδόθησαν τῇ γυναικὶ δύο
alæ aquilæ magnæ, vt volaret in
πτέρυγες τοῦ ἀετοῦ τοῦ μεγάλου, ἵνα πέτηται εἰς
desertum in locum suum, vbi alitur
τὴν ἔρημον εἰς τὸν τόπον αὐτῆς, ὅπως τρέφηται
illic tempus, & tempora, & dimidium temporis, à fa- ‖ per
ἐκεῖ καιρὸν, καὶ καιροὺς, καὶ ἥμισυ καιροῦ, ἀπὸ προ-
cie serpentis. Et emisit serpens ex ore
15 σώπου τοῦ ὄφεως. καὶ ἔβαλεν ὁ ὄφις ἐκ τοῦ στόματος
suo post mulierem, aquam tanquã flumen, vt
αὐτοῦ ὀπίσω τῆς γυναικὸς, ὕδωρ ὡς ποταμὸν, ἵνα
eam * flumine † *latam* faceret. Fit adiu- * a
16 αὐτὴν ποταμοφόρητον ποιήσῃ. καὶ ἐβοήθη- † tram
uit terra mulierem, & aperuit terra os
σεν ἡ γῆ τῇ γυναικὶ, καὶ ἤνοιξεν ἡ γῆ τὸ στόμα
suum, & absorbuit flumen quod misit
αὐτῆς, καὶ κατέπιε (W) ποταμὸν ὃν ἔβαλεν ὁ * καὶ ἀπὸ-
draco de ore suo. Et iratus est ver
17 δράκων ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ. καὶ ὠργίσθη
draco in mulierem, & abiit face-
ὁ δράκων ἐπὶ τῇ γυναικὶ, καὶ ἀπῆλθε ποιῆ-
re prælium cum reliquis * *feminis* e- * de semi-
σαι πόλεμον μετὰ τῶν λοιπῶν τοῦ σπέρματος αὐ- ne
ius, § *custodientibus* mandata Dei, & haben- § qui cu-
τῆς, τῶν τηρούντων τὰς ἐντολὰς τοῦ θεοῦ, καὶ ἐχόν- stodiunt
tibus testimonium § *Iesu*. Et stetit supra § Christi.
18 των τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἰησοῦ. καὶ ἐστάθη ἐπὶ
arenam maris.
τὴν ἄμμον τῆς θαλάσσης.

Cap. XIII. ιγ'.

Et vidi de mari bestiam ascenden-

Καὶ εἶδον ἐκ τῆς θαλάσσης θηρίον ἀναβαί-

tem, habentē cornua decem, & capita septem, & super

νον, ἔχον κέρατα δέκα, καὶ κεφαλὰς ἑπτὰ, καὶ ἐπὶ

cornua eius decem diademata, & super ca-

τῶν κεράτων αὐτοῦ δέκα διαδήματα, καὶ ἐπὶ τὰς κε-

pita eius nomina blasphemiæ. Et be-

φαλὰς αὐτοῦ ὀνόματα βλασφημίας. καὶ τὸ θη-

stia quam vidi, erat similis pardo, & pedes eius

ρίον ὃ εἶδον, ἦν ὅμοιον πάρδαλει, καὶ οἱ πόδες αὐτοῦ

sicut vrsi, & os eius sicut os leonis. &

ὡς ἄρκτου, καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ ὡς στόμα λέοντος. καὶ

dedit illi draco virtutem suam, &

ἔδωκεν αὐτῷ ὁ δράκων τὴν δύναμιν αὐτοῦ, καὶ τὸν

* vidi *thronum suum*, & potestatem magnam. Et * vnum

θρόνον αὐτοῦ, καὶ ἐξουσίαν μεγάλην. καὶ μίαν

‖ occisum de capitibus suis quasi ‖ *cæsum* in mor-

ἐκ τῶν κεφαλῶν αὐτοῦ ὡσεὶ ἐσφαγμένην εἰς θά-

tem: & plaga mortis eius curata est:

νατον· καὶ ἡ πληγὴ τοῦ θανάτου αὐτοῦ ἐθεραπεύθη·

& admirata est vniuersa terra post bestiam: & ado-

καὶ ἐθαυμάσθη ὅλη ἡ γῆ ὀπίσω τοῦ θηρίου· καὶ προσε-

rauerunt draconem, qui dedit potestatem

κύνησαν τῷ δράκοντι τῷ * δεδωκότι τὴν ἐξουσίαν τῷ

* δίδωμι bestiæ. Et adorauerunt bestiam, dicentes,

θηρίῳ. καὶ προσεκύνησαν τὸ θηρίον, λέγοντες,

† poterit Quis similis bestiæ? & quis † *potens* pugna-

τίς ὅμοιος τῷ θηρίῳ; καὶ τίς δύναται πολεμῆ-

re cum ea? & datum est ei os loquens ma-

σαι μετ' αὐτοῦ; καὶ ἐδόθη αὐτῷ στόμα λαλοῦν μέ-

† blasphe- gna. & † *blasphemiam*. Et data est ei potestas

γαλα, καὶ βλασφημίαν. καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία

mias, bellum facere menses quadraginta duos.

πόλεμον ποιῆσαι μῆνας τεσσαράκοντα δύο.

καὶ ἤνοι-

Et aperuit os suum in † *blasphemiam* † blasphemias
6 καὶ ἤνοιξε τὸ στόμα αὐτοῦ εἰς βλασφημίαν
ad Deum, blasphemare nomen eius, & tabernaculum eius, & * in cælo † *habitan*
πρὸς τὸν θεόν, βλασφημῆσαι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, καὶ τὴν σκηνὴν αὐτοῦ, καὶ τοὺς ἐν τῷ οὐρανῷ σκηνοῦν- * eos qui † habitãt
tes. Et datum est illi facere bellum cum
τας. καὶ ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τῶν
7 sanctis, & vincere eos. & data est illi potestas
ἁγίων, καὶ νικῆσαι αὐτούς. καὶ ἐδόθη αὐτῷ ἐξουσία
in omnem tribum, ‡ & linguam, & gentem. Et
ἐπὶ πᾶσαν φυλὴν, καὶ γλῶσσαν, καὶ ἔθνος. καὶ ‡ & popu-
8 * *adorabunt* eum omnes | *habitantes* * adora-
προσκυνήσουσιν αὐτὸν πάντες οἱ κατοικοῦντες lum,
super terram, quorũ nõ † *scriptum est nomen* in li- | qui inha-
ἐπὶ τῆς γῆς, ὧν οὐ γέγραπται τὸ ὄνομα ἐν τῷ βι- bitant
bro vitæ Agni * *mactati, à fun-* † sunt scri-
βλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ ἀρνίου τοῦ ἐσφαγμένου, ἀπὸ κα- pta nomi-
datione mundi. Si quis habet aurem, audiat. na
9 ταβολῆς κόσμου. Εἴ τις ἔχει οὖς, ἀκουσάτω. * qui occi-
‡ *Si quis habet* captiuitatem ‡, vadit: * *si quis* in sus est ab
10 Εἴ τις εἰς αἰχμαλωσίαν, ὑπάγει· εἴ τις ἐν origine.
gladio occiderit, oportet eum *in* gladio oc- ‡ Qui in
μαχαίρᾳ ἀποκτανεῖ, δεῖ αὐτὸν ἐν μαχαίρᾳ ἀπο- ‡ duxerit,
cidi. hic est patientia, & fides san- in captiui-
κτανθῆναι. ὧδε ἐστὶν ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ πίστις τῶν ἁ- tatem.
ctorum. Et vidi aliam bestiam ascendentem de * qui
11 γίων. καὶ εἶδον ἄλλο θηρίον ἀναβαῖνον ἐκ τῆς
terra, & habebat cornua duo, similia § *agno*, & loquebatur § agni,
γῆς, καὶ εἶχε κέρατα δύο ὅμοια ἀρνίῳ, καὶ ἐλάλει
sicut draco. Et potestatem prioris be-
12 ὡς δράκων. καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ πρώτου θη- stiæ omnem † *facit* in conspectu eius, & fecit terram † faciebat
εἰς πᾶσαν ποιεῖ ἐνώπιον αὐτοῦ, καὶ ποιεῖ τὴν γῆν & in ea habitantes, * *vt adorent* * adorare
καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας, ἵνα προσκυνήσουσι

bestiam primam, cuius curata est plaga
† Θεραπεύω mortis eius. Et ‡ *fecit* signa magna,
‡ fecit τὸ θανάτου αὐτοῦ. καὶ ποιεῖ σημεῖα μεγάλα, 13
‡ vt etiam faceret ‡ & ignem, *vt* de cælo * *descenderet* in terram,
* descendere καὶ πῦρ, ἵνα καὶ τὸν οὐρανὸν καταβαίνειν ποιεῖ εἰς τὴν γῆν,
in conspectu hominum. Et seducit *meos*
ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων. καὶ πλανᾷ τοὺς ἐμοὺς 14
habitantes in terra, propter signa, quæ
τοὺς κατοικοῦντας ἐπὶ τῆς γῆς, διὰ τὰ σημεῖα, ἃ
data sunt illi facere in conspectu bestiæ, dicens
ἐδόθη αὐτῷ ποιῆσαι ἐνώπιον τοῦ θηρίου, λέγων
‖ vt faciãt habitantibus in terra, ‖ *facere* imaginem
τοῖς κατοικοῦσιν ἐπὶ τῆς γῆς, ποιῆσαι εἰκόνα τῷ
† habet bestiæ, quæ † *habuit* plagam gladij, &
θηρίῳ, ὃ ἔχει τὴν πληγὴν τῆς μαχαίρας, καὶ
¦ vt daret vixit. Et datum est illi ¦ spiritum *dare* ima-
ἔζησε. καὶ ἐδόθη αὐτῷ πνεῦμα δοῦναι τῇ εἰ- 15
gini bestiæ, & vt loquatur imago bestiæ, &
κόνι τοῦ θηρίου, καὶ ἵνα λαλήσῃ ἡ εἰκὼν τοῦ θηρίου, καὶ
§ faciat vt § *facit non adorantes* imaginem be-
ποιεῖ ὅσοι μὴ προσκυνήσωσιν τῇ εἰκόνι τοῦ θη-
stiæ, *vt* occidantur. Et § *facit* omnes
ρίου, ἵνα ἀποκτανθῶσι. καὶ ποιεῖ πάντας τοὺς 16
* pusillos, * *paruos*, & magnos, & diuites, &
μικροὺς καὶ τοὺς μεγάλους, καὶ τοὺς πλουσίους, καὶ
‖ habere pauperes, & liberos, & seruos, ‖ *vt*
† characterem τοὺς πτωχοὺς, καὶ τοὺς ἐλευθέρους καὶ τοὺς δούλους, ἵνα
‡ sua *dent illis characterem* in manu † *eorum*
δῶσιν αὐτοῖς χάραγμα ἐπὶ τῆς χειρὸς αὐτῶν τῆς
* suis. dextera, aut in frontibus * *eorum*. Et ne
δεξιᾶς, ἢ ἐπὶ τῶν μετώπων αὐτῶν. καὶ ἵνα μή 17
§ nisi qui habent quis possit emere aut vendere, § *qui non habent*
τις δύνηται ἀγοράσαι ἢ πωλῆσαι, εἰ μὴ ὁ ἔχων
characterem, aut nomen bestiæ, aut numerum
τὸ χάραγμα, ἢ τὸ ὄνομα τοῦ θηρίου, ἢ τὸν ἀριθμὸν
τοῦ ὀνό-

nominis eius. Hic sapientia est. § habens
τ̃ ὀνόματος αὐτ̃. ὧδε ἡ σοφία ἐστίν. ὁ ἔχων
§ qui habet intellectum,
montem, computet numerum bestiæ. nume-
νοεῖν, * ψηφισάτω τὸν ἀριθμὸν τοῦ θηρίου. ἀριθ-
* ψηφίζομαι.
rus enim hominis est, & numerus eius est sex-
μὸς γὰρ ἀνθρώπου ἐστί, καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτ̃ ἐστὶν ἑξα-
centi sexaginta sex.
κόσιοι ἑξήκοντα ἕξ.

CAP. XIIII. ιδ'.

Et vidi, & ecce Agnus * stans supra montem * stabat
1 ΚΑὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ ἀρνίον ἑστηκὸς ἐπὶ τὸ ὄρος
Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor
σιὼν, καὶ μετ' αὐτ̃ ἑκατὸν τεσσαρακοντα τέσσαρες
millia, habentes nomen eius & nomen
χιλιάδες, ἔχουσαι τὸ ὄνομα αὐτ̃ καὶ τὸ ὄνομα τ̃
Patris eius scriptum in frontibus
πατρὸς αὐτ̃ γεγραμμένον ἐπὶ τῶν μετώπων
suis. Et audiui vocem de cælo, tanquam vo-
2 αὐτῶν. καὶ ἤκουσα φωνὴν ἐκ τ̃ οὐρανοῦ ὡς φω-
cem aquarum multarum, & tanquã vocem tonitrui ma-
νὴν ὑδάτων πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῆς με-
gni: & * vox quam audiui, sicut citharœdorum ci- * vocem
γάλης, καὶ ἡ φωνὴ ἣν ἤκουσα, ὡς κιθαρῳδῶν κι-
tharizantium in citharis suis: Et cantabant
3 θαριζόντων ἐν ταῖς κιθάραις αὐτῶν. καὶ ᾄδου-
canticum nouum ante † thronum, & ante § quasi
† sedem
σιν ᾠδὴν καινὴν ἐνώπιον τ̃ θρόνου, καὶ ἐνώπιον
quatuor animalia, & seniores: & ne-
τῶν τεσσάρων ζώων, καὶ τῶν πρεσβυτέρων· καὶ οὐ-
mo poterat discere canticum, nisi illa cen-
δεὶς ἐδύνατο μαθεῖν τὴν ᾠδὴν, εἰ μὴ αἱ ἑκατὸν
tum quadraginta quatuor millia, * em- * qui sunt
τὸν τεσσαρακοντα τέσσαρες χιλιάδες, αἱ ἠγο-
pti de terra. Hi sunt qui cum mulieri-
ρασμένοι ἀπὸ τ̃ γ̃ς. οὗτοί εἰσιν οἱ μετὰ γυναι-

bus non sunt coinquinati: virgines enim sunt. hi
χοῖς οὐκ ἐμολύνθησαν· παρθένοι γάρ εἰσιν. οὗτοι
Sequuntur † sunt sequentes Agnum: quocunque enim
εἰσὶν οἱ ἀκολουθοῦντες τῷ ἀρνίῳ· ὅπου γὰρ ἂν
ierit: hi à Iesu empti sunt ex ho-
*ἀγοράζωσυπάγῃ οὗτοι ἠγοράσθησαν ἀπὸ τῶν ἀν-
minibus primitiæ Deo & Agno. Et in
θρώπων ἀπαρχὴ τῷ θεῷ καὶ τῷ ἀρνίῳ. καὶ ἐν τῷ
ore eorum non est inuētum mendacium: sine macula enim
στόματι αὐτῶν οὐχ εὑρέθη ψεῦδος· ἄμωμοι γάρ
Sunt † sunt. Et vidi alterum angelum volantem * in me-
εἰσι. καὶ εἶδον ἄλλον ἄγγελον πετώμενον ἐν με-
dio cæli, habentem euangelium æternum, ‡ euange-
‡ vt euāgelizaret sœcuranimali, ἔχοντα εὐαγγέλιον αἰώνιον, εὐαγγε-
lizare tedentibus super terram, & super omnē
λίσασθαι τοὺς καθημένους ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ πᾶν
gentem, & tribum, & linguam, & populum, Dicens
ἔθνος, καὶ φυλὴν καὶ γλῶσσαν, καὶ λαόν, λέγων
† Dominum, * φοβέομαι * honorē in voce magna, Timete † Deum, & date illi
ἐν φωνῇ μεγάλῃ, * φοβήθητε θεόν, καὶ δότε αὐτῷ
* gloriam, quia venit hora iudicij eius: & * adorate
δόξαν, ὅτι ἦλθεν ἡ ὥρα τῆς κρίσεως αὐτοῦ· καὶ
eum qui fecit cælum, & terram,
προσκυνήσατε τῷ ποιήσαντι τὸν οὐρανὸν, καὶ τὴν γῆν,
§ & omnia quæ in eis sunt, & mare §, & fontes aquarum. Et alius
καὶ τὴν θάλασσαν, καὶ πηγὰς ὑδάτων. καὶ ἄλλος
angelus secundus secutus est, dicens, Cecidit ce-
ἄγγελος δεύτερος ἠκολούθησε, λέγων, ἔπεσεν ἔ-
§ quæ ♃ cidit Babylon illa magna: § ex vino iræ
πεσε Βαβυλὼν ἡ μεγάλη· ἐκ τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς
fornicationis suæ potauit omnes gentes. Et alius
πορνείας αὐτῆς πεπότικε πάντα τὰ ἔθνη. καὶ ἄλλος
angelus tertius secutus est illos, dicens in voce
ἄγγελος τρίτος ἠκολούθησεν αὐτοῖς, λέγων ἐν φωνῇ
magna, Si quis adorauerit bestiam, & imaginem
μεγάλῃ, εἴ τις προσκυνεῖ τὸ θηρίον, καὶ τὴν εἰκόνα
αὐτοῦ,

eius, & acceperit characterem in fronte
αὐτ, καὶ λαμβάνῃ χάραγμα ἐπὶ τ μετώπου
sua, aut in manu sua: Et hic bibet
10 αὐτ, ἢ ἐπὶ τ χεῖρα αὐτ· καὶ αὐτ πίεται
de vino iræ Dei, † *mixto* me-
ἐκ τ οἴνου τ θυμ τ θεῦ, τ * κεκερασμένου ἀ-
10 in *poculo* iræ ipsius, & cru-
κράτου ἐν τῷ ποτηρίῳ τῆς ὀργῆς αὐτ, καὶ * βα-
ciabitur in igne & sulphure in conspectu sanctorum * ἐβασα-
σανισθήσεται ἐν πυρὶ καὶ θείῳ ἐνώπιον τῶν ἁγίων ζομαι
angelorum, & ante conspectum Agni. Et fumus
11 ἀγγέλων, καὶ ἐνώπιον τ ἀρνίου. καὶ ὁ καπνὸς
‡ *cruciamus* eorum in secula seculorum § *ascen-*
τ βασανισμ αὐτῶν εἰς αἰῶνας αἰώνων ἀναβαί-
dit, & non habent requiem die ac nocte
νει, & οὐκ ἔχουσιν ἀνάπαυσιν ἡμέρας καὶ νυκτὸς οἱ
* *adorantes* bestiam, & imaginem eius:
προσκυνοῦντες τὸ θηρίον, καὶ τ εἰκόνα αὐτ,
& si quis acceperit characterem nominis
καὶ εἴ τις λαμβάνει τὸ χάραγμα τ ὀνόματ
eius: Hic patientia sanctorum est: | *hic est*
12 αὐτ. ὧδε ὑπομονὴ τῶν ἁγίων ἐστίν· ὧδε οἱ τη-
stodientes mandata Dei, & fidem Ie-
ροῦντες τὰς ἐντολὰς τ θεῦ, καὶ τὴν πίστιν τ Ἰη-
su. Et audiui vocem de cælo, dicentem
13 σ. καὶ ἤκουσα φωνῆς ἐκ τ οὐρανοῦ, λεγούσης
mihi, Scribe, Beati mortui, * in Domino † mo-
μοι, γράψον, μακάριοι οἱ νεκροὶ, οἱ ἐν κυρίῳ ἀπο-
rientes. amodò * dicit *etiam* Spiritus, vt re-
θνήσκοντες. ἀπάρτι λέγει τὸ πνεῦμα, ἵνα ἀνα-
quiescant à laboribus suis: *ar* opera § il-
παύσωνται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν· τὰ δὲ ἔργα αὐ-
lorum sequuntur * *suis ipsis.* Et vidi, & ecce | nu-
14 τῶν ἀκολουθεῖ μετ' αὐτῶν. καὶ εἶδον, καὶ ἰδοὺ νε-
bes alba, & super nubem * *sedens similis*
φέλη λευκὴ, & ἐπὶ τὴν νεφέλην καθήμενος ὅμοιος

† quod mix
tum est
* κεράνυ-
μι
* calice
* ἐβασα-
ζομαι
* tormen-
torum
§ ascendet,
nec
* qui ado-
rauerunt
† qui custo-
diunt
† moriũ-
tur.
* iam
§ enim
* illos
| nubem
candidam
* sedentem
similem

† habentem

Filio hominis, † *habens* in capite ſuo co-
ιῷ ἀνθρώπου, ἔχων ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ στε-
ronam auream, & in manu ſua falcem acu-
φανον χρυσῆν, καὶ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ δρέπανον ὀ-
tam. Et alius angelus exiuit de templo, cla-
ξύ. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ, κρα- 15

‡ ad ſedẽtem

mans *in* voce magna ‡ *ſedenti* ſuper nu-
ζων ἐν φωνῇ μεγάλῃ τῷ καθημένῳ ἐπὶ τῆς νε-
bem: Mitte falcem tuam, & mete, quia ve-
φέλης· πέμψον τὸ δρέπανόν σου, καὶ θέρισον, ὅτι ἐξη-

§ vt metatur

nit, hora § *metendi*: quoniam aruit meſſis
νεν, ἡ ὥρα τοῦ θερίσαι· ὅτι ἐξηράνθη ὁ θερισμὸς

‖ qui ſedebat

terræ. Et miſit ‖ *ſedens* ſuper nu-
τῆς γῆς. καὶ ἔβαλεν ὁ καθήμενος ἐπὶ τὸν νε- 16
bem, falcem ſuam in terram, & demeſſa
φέλην, τὸ δρέπανον αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ * ἐθερί-

* θερίζω

eſt terra. Et alius angelus exiuit de templo
σθη ἡ γῆ. καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ 17

ℓ eſt

quod in cælo, habens & ipſe falcem acutam.
τοῦ ἐν τῷ οὐρανῷ, ἔχων καὶ αὐτὸς δρέπανον ὀξύ.
Et alius angelus exiuit de alta-
καὶ ἄλλος ἄγγελος ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ θυσιαστη- 18

† qui habebat

ri, † *habens* poteſtatem ſupra ignem, & clamauit ‡ *clamo-*
ρίου, ἔχων ἐξουσίαν ἐπὶ τοῦ πυρός, καὶ ἐφώνησε κραυ-

‡ voce magna ad cũ qui habebat

re magno habenti falcem acutam, dicens,
γῇ μεγάλῃ τῷ ἔχοντι τὸ δρέπανον τὸ ὀξύ, λέγων,
Mitte tuam falcem acutam, & vindemia
πέμψον σου τὸ δρέπανον τὸ ὀξύ, καὶ τρύγησον τοὺς
botros vineæ terræ: quoniã maturæ ſunt

ℓ ἀκμάζω

βότρυας τῆς ἀμπέλου τῆς γῆς· ὅτι * ἤκμασαν αἱ
vuæ eius. Et miſit angelus fal-
σταφυλαὶ αὐτῆς. καὶ ἔβαλεν ὁ ἄγγελος τὸ δρέ- 19

§ acutam

cem ſuam § in terram, & vindemiauit vi-

* τρυγάω

πανον αὐτοῦ εἰς τὴν γῆν, καὶ * ἐτρύγησε τὴν ἄμ-
neam terræ, & miſit in lacum iræ
πελον τῆς γῆς, καὶ ἔβαλεν εἰς τὸν ληνὸν τοῦ θυμοῦ
τοῦ θεοῦ

Dei magnum. Et calcatus est lacus
τοῦ θεοῦ τοῦ μεγάλου. καὶ ἐπατήθη ὁ λάκκος * τῶν μι-
extra ciuitatem, & exiuit sanguis de γαν.
ἔξωθεν τῆς πόλεως, καὶ ἐξῆλθεν αἷμα ἐκ τοῦ * πατέ-
lacu vsque ad frenos equorum ‖ à stadiis μαι
λάκκου ἄχρι τῶν χαλινῶν τῶν ἵππων ἀπὸ σταδίων ‖ per sta-
mille * sexcentis. dia
χιλίων ἑξακοσίων. * sexcenta.

CAP. XV. ιε'.

Et vidi aliud signum in cælo magnum
1 Καὶ εἶδον ἄλλο σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ μέγα
& mirabile, angelos septem, habentes plagas
καὶ θαυμαστόν, ἀγγέλους ἑπτὰ, ἔχοντας πληγὰς
septem nouissimas: quoniã in illis consummata est i-
ἑπτὰς ἐσχάτας· ὅτι ἐν αὐταῖς ἐτελέσθη ὁ θυ-
ra Dei. Et vidi tanquam mare vitreum i-
2 μὸς τοῦ θεοῦ. καὶ εἶδον ὡς θάλασσαν ὑαλίνην πυ-
gne mistum, & † *vincentes ex bestia*, † eos qui
ρὶ μεμιγμένην, καὶ τοὺς νικῶντας ἐκ τοῦ θηρίου, vicerunt
& *ex imagine* eius, & ‡ *ex numero* no bestiam &
καὶ ἐκ τῆς εἰκόνος αὐτοῦ, καὶ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ ὀνό- imaginem
minis eius, stantes super mare vi- * μίγνυμι
ματος αὐτοῦ, ἑστῶτας ἐπὶ τὴν θάλασσαν τὴν ὑαλί- ‡ numeram.
treum, habentes citharas Dei. Et § *cantant* can- § cantan-
3 νην, ἔχοντας κιθάρας τοῦ θεοῦ. καὶ ᾄδουσι τὴν ᾠ- tes
δὴν Μωϋσέως τοῦ δούλου τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν ᾠδὴν τοῦ
Agni, dicentes, Magna & mirabilia ‖ opera ‖ sunt
ἀρνίου, λέγοντες, μεγάλα καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα
tua, Domine Deus omnipotens: iustæ & ve-
σου, κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ· δίκαιαι καὶ ἀλη-
ræ viæ tuæ, rex † *gentium*. Quis non † seculo-
4 θιναὶ αἱ ὁδοί σου, ὁ βασιλεὺς τῶν ἐθνῶν. τίς οὐ μὴ rum.
timebit te, Domine, & ‡ *glorificabit* nomen tuũ? quia solus § magnifi-
φοβηθῇ σε, κύριε, καὶ δοξάσῃ τὸ ὄνομά σου; ὅτι μόνος cabit

§ pius

§ *sanctus es: quoniam omnes gentes venient & ado-*
ἅγιος εἶ· ὅτι πάντα τὰ ἔθνη ἥξουσι καὶ προσκυ-
rabunt in conspectu tuo, quoniam iudicia tua mani-
νήσουσιν ἐνώπιόν σου, ὅτι τὰ δικαιώματά σου ἐφα-
‖ ecce *festa sunt. Et post hæc vidi, & apertum est*
νερώθησαν. καὶ μετὰ ταῦτα εἶδον, καὶ ἠνοίγη ὁ
templum tabernaculi testimonij in cælo.
ναὸς τῆς σκηνῆς τοῦ μαρτυρίου ἐν τῷ οὐρανῷ.
Et exierunt septem angeli, habentes
καὶ ἐξῆλθον οἱ ἑπτὰ ἄγγελοι οἱ ἔχοντες τὰς
‖ templo, *septem plagas, de* ‖ *cælo, qui erant* vesti-
ἑπτὰ πληγὰς, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οἱ ἦσαν ἐνδεδυ-
† lapide mundo & candido, * θωρακόω καὶ θωρακίζω
† *linum, & purum, & splendidum, & præ-*
μένοι λίνον, καθαρὸν, καὶ λαμπρὸν, καὶ περι-
cincti circa pectora zonis aureis. Et unũ
ζωσμένοι πρὸς τοῖς στήθεσι ζώνας χρυσᾶς. καὶ ἓν
de quatuor animalibus dedit septem ange-
ἐκ τῶν τεσσάρων ζώων ἔδωκε τοῖς ἑπτὰ ἀγγέ-
lis septem phialas aureas, plenas iracundiæ
λοις ἑπτὰ φιάλας χρυσᾶς, γεμούσας τοῦ θυμοῦ τοῦ
Dei viventis in secula seculorum.
θεοῦ τοῦ ζῶντος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
§ à maiestate ‖ ἐκ *gloria*
Et impletum est templum fumo
καὶ * ἐγεμίσθη ὁ ναὸς καπνοῦ ἐκ τῆς δόξης τοῦ
Dei, & de virtute eius: & nemo po-
θεοῦ, καὶ ἐκ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ· καὶ οὐδεὶς ἠδύ-
terat introire in templum, donec consummarentur
νατο εἰσελθεῖν εἰς τὸν ναὸν, ἄχρι τελεσθῶσιν αἱ
§ septem *septem plagæ* § *angelorum.*
ἑπτὰ πληγαὶ τῶν ἀγγέλων.

Cap. XVI. ις'.

Et audiui vocem magnam de templo, di-
Καὶ ἤκουσα φωνῆς μεγάλης ἐκ τοῦ ναοῦ, λε-
centem septem angelis, Ite, effundite
γούσης τοῖς ἑπτὰ ἀγγέλοις, ὑπάγετε, ἐκχέατε
‖ ἐκχέω
τὰς

† phialas iræ Dei in terrâm. Et † & septem

τὰς φιάλας τοῦ θυμοῦ τοῦ θεοῦ εἰς τὴν γῆν. καὶ

2 abiit primus, & effudit phialam suam in

ἀπῆλθεν ὁ πρῶτος, καὶ ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ

terram: & factum est vulnus *malum & malignum* in * sœuum & pessimum

τὴν γῆν· καὶ ἐγένετο ἕλκος κακὸν καὶ πονηρὸν εἰς

homines ‡ *habentes* characterem be- ‡ qui habebant

τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ἔχοντας τὸ χάραγμα τοῦ θη-

stiæ, & § *adorantes* imaginem eius. Et § in eos q̃ adorauerunt

3 ρίου, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ. καὶ

secundus angelus effudit phialam suam in

ὁ δεύτερος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς

mare: & factus est sanguis tanquã mortui, & om-

τὴν θάλασσαν· καὶ ἐγένετο αἷμα ὡς νεκροῦ, καὶ πᾶ-

nis anima viuens, mortua est in mari. Et

4 σα ψυχὴ ζωῆς ἀπέθανεν ἐν τῇ θαλάσσῃ. καὶ

tertius *angelus* effudit phialam suam * *in* * super

ὁ τρίτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς

flumina & fontes aquarum: & factus

τοὺς ποταμοὺς καὶ τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων, καὶ ἐγένε-

est sanguis. Et audiui *angelum* aquarum di-

5 το αἷμα. καὶ ἤκουσα τοῦ ἀγγέλου τῶν ὑδάτων λέ-

centem, Iustus es § qui *eras*, & qui *erat*, sanctus, quia § Domine,

γοντος, δίκαιος εἶ, ὁ ὤν, καὶ ὁ ἦν, ὁ ὅσιος, ὅτι † es, * eras,

haec iudicasti. Quia sanguinẽ sanctorum & prophe-

6 ταῦτα ἔκρινας. ὅτι αἷμα ἁγίων καὶ προφη-

tarum effuderunt, & sanguinem eis dedisti bibere: digni ‡ Et enim

τῶν ἐξέχεαν, καὶ αἷμα αὐτοῖς ἔδωκας πιεῖν· ἄξιοί

sunt. Et audiui de altari, dicentem,

7 εἰσί. καὶ ἤκουσα τοῦ θυσιαστηρίου λέγοντος,

Etiã Domine Deus omnipotens, veræ & iu-

ναὶ κύριε ὁ θεὸς ὁ παντοκράτωρ, ἀληθιναὶ καὶ δί-

sta iudicia tua. Et quartus angelus effu-

8 καιαι αἱ κρίσεις σου. καὶ ὁ τέταρτος ἄγγελος ἐξέ-

dit phialam suam in solem: & datum est ei

χεε τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ τὸν ἥλιον· καὶ ἐδόθη αὐτῷ

§ & * καυματίζω

æstu affligere homines § *in* igni. Et
καυματίσαι τοὺς ἀνθρώπους ἐν πυρί. καὶ
æstuauerunt homines æstu magno,
ἐκαυματίσθησαν ⟨δ⟩ ἄνθρωποι καῦμα μέγα,
& blasphemauerunt homines nomen Dei
καὶ ἐβλασφήμησαν οἱ ἄνθρωποι τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ
habentis potestatem super plagas has:
τοῦ ἔχοντος τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τὰς πληγὰς ταύτας·

* nec que ‖ vt darent

* καὶ οὐ μετενόησαν δοῦναι αὐτῷ δόξαν. καὶ ὁ
* *& nō* egerunt pœnitentiam ‖ *dare* illi gloriam. Et
quintus angelus effudit
πέμπτος ἄγγελος ἐξέχεε
phialam suam super
τὴν φιάλην αὐτοῦ ἐπὶ
† sedem

† τὸν θρόνον τοῦ θηρίου· καὶ ἐγένετο ἡ βασιλεία αὐτοῦ
† *thronum* bestiæ: & factum est regnum eius
* commanducauerũt * σκοτόω

* ἐσκοτωμένη, καὶ ἐμασῶντο τὰς γλώσσας αὐτῶν
* *mandebant* linguas suas.
‡ præ dolore, § præ doloribus

‡ ἐκ τοῦ πόνου. καὶ ἐβλασφήμησαν τὸν θεὸν τοῦ
‡ *ex labore:* Et blasphemauerunt Deum
cæli § *ex laboribus suis*, & ex vulneribus
οὐρανοῦ ἐκ τῶν πόνων αὐτῶν, καὶ ἐκ τῶν ἑλκῶν
suis, & non egerunt pœnitentiã ex operibus suis.
αὐτῶν, καὶ οὐ μετενόησαν ἐκ τῶν ἔργων αὐτῶν.
Et sextus angelus effudit phialam suam
καὶ ὁ ἕκτος ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ
* siccauit aquam

ἐπὶ τὸν ποταμὸν τὸν μέγαν Εὐφράτην· καὶ ἐξη-
* *exsiccata est aqua* eius, vt præparetur via
ἐράνθη τὸ ὕδωρ αὐτοῦ, ἵνα ἑτοιμασθῇ ἡ ὁδὸς τῶν
‖ regibus

‖ βασιλέων τῶν ἀπὸ ἀνατολῆς ἡλίου. καὶ εἶ-
‖ *regum* ab ortu solis. Et vi-
di de ore draconis, & de o-
δον ἐκ τοῦ στόματος τοῦ δράκοντος, καὶ ἐκ τοῦ στό-
re bestiæ, & de ore pseudo-
ματος τοῦ θηρίου, καὶ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ ψευδο-
† exire * in modũ ranarum.

† προφήτου πνεύματα τρία ἀκάθαρτα ὡς βα-
prophetæ † spiritus tres immundos * vt ra-

τράχους

ne. Sunt enim ſpiritus dæmoniorum facien-
14 τερατοι. Εἰσὶ γὰρ πνεύματα δαιμόνων ποιοῦν-
tes ſigna, ‡ *quæ* procedunt ad reges ‡ &
τα σημεῖα, ἃ ἐκπορεύεται ἐπὶ τοὺς βασιλεῖς τῆς
‡ *habitatæ* totius: congregare illos in præ- ‡ terræ
οἰκουμένης ὅλης, συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς τὸ πο-
lium * *diei illius magnæ.* Dei * ad diem
λεμον τῆς ἡμέρας ἐκείνης τῆς μεγάλης τοῦ θεοῦ magnum
omnipotentis. Ecce venio ſicut fur:
15 τοῦ παντοκράτορος. Ἰδοὺ ἔρχομαι ὡς κλέπτης·
beatus ‖ *vigilans, & cuſtodiens* veſtimenta ſua, ‖ qui vigi-
μακάριος ὁ γρηγορῶν καὶ τηρῶν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, lat, & cu-
ſtodit
ne nudus ambulet, & videant turpitu-
ἵνα μὴ γυμνὸς περιπατῇ, καὶ βλέπωσι τὴν ἀσχημο-
dinem eius. Et congregauit illos in locum † *illū* † qui vo-
16 σύνην αὐτοῦ. καὶ συνήγαγεν αὐτοὺς εἰς τὸν τόπον τὸν catur
vocatum Hebraïce Armagedon. Et ſeptimus
17 καλούμενον ἑβραϊστὶ Ἁρμαγεδών. καὶ ὁ ἕβδομος
angelus effudit phialam ſuam in aërem: &
ἄγγελος ἐξέχεε τὴν φιάλην αὐτοῦ εἰς τὸν ἀέρα· καὶ
exiuit vox magna de templo *cœli*, à
ἐξῆλθε φωνὴ μεγάλη ἀπὸ τοῦ ναοῦ τοῦ οὐρανοῦ, ἀπὸ
throno, dicens. Factum eſt. Et facta ſunt fulgu-
18 τοῦ θρόνου, λέγουσα, γέγονε. καὶ ἐγένοντο ἀστρα-
ra, & tonitrua, & voces, & terræmotus factus eſt ma-
παὶ, καὶ βρονταὶ, καὶ φωναὶ, καὶ σεισμὸς ἐγένετο μέ-
gnus, qualis * *non factus eſt* ex quo homines ‡ *facti ſunt* * nunquam
γας, οἷος οὐκ ἐγένετο ἀφ' οὗ οἱ ἄνθρωποι ἐγένοντο fuit
‡ fuerunt
ſuper terram, talis terræmotus ſic magnus. Et fe-
ἐπὶ τῆς γῆς, τηλικοῦτος σεισμὸς οὕτω μέγας. καὶ ἐ-
19 cta eſt ciuitas magna in tres partes, & ciui-
γένετο ἡ πόλις ἡ μεγάλη εἰς τρία μέρη, καὶ αἱ πό-
tates Gentium ceciderunt: & Babylon magna venit
λεις τῶν ἐθνῶν ἔπεσον· καὶ Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἐ- * μνόσυνα
in memoriam ante Deum, dare illi ‡ *poculum* ‡ calicem
μνήσθη ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, δοῦναι αὐτῇ τὸ ποτήριον

vini indignationis iræ eius. Et omnis insula
τὸ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς αὐτοῦ. καὶ πᾶσα νῆσος
fugit, & montes non sunt inuenti. Et grando ma-
ἔφυγε, καὶ ὄρη οὐχ εὑρέθησαν. καὶ χάλαζα με-
[a] talentum gna sicut [a] *talentaria* descendit de cælo
γάλη ὡς ταλαντιαία καταβαίνει ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
in homines, & blasphemauerunt homi-
ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἐβλασφήμησαν οἱ ἄνθρω-
[b] propter plagam [b] *ex plaga* grandinis; quoniam ma-
ποι τὸν θεὸν ἐκ τῆς πληγῆς τῆς χαλάζης· ὅτι με-
[c] facta [c] *plaga eius* vehementer.
γάλη ἐστὶν ἡ πληγὴ αὐτῆς σφόδρα.

Cap. XVII. ιζ'.

[d] qui habebant Et venit vnus de septem angelis [d] *haben-*
Καὶ ἦλθεν εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων τῶν ἐχόν-
tibus, septem phialas, & locutus est mecum, di-
των τὰς ἑπτὰ φιάλας, καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ, λέ-
cens, Veni, ostendam tibi damnationem meretricis ma-
γων, δεῦρο, δείξω σοι τὸ κρίμα τῆς πόρνης τῆς με-
[e] quæ sedet gnæ, [e] *sedentis* super aquas multas:
γάλης, τῆς καθημένης ἐπὶ τῶν ὑδάτων τῶν πολλῶν·
Cum qua fornicati sunt reges terræ, & inebria-
[f] μεθύομαι μεθ' ἧς ἐπόρνευσαν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ [f] ἐμεθύ-
[g] qui inhabitant σθησαν οἱ κατοικοῦντες τὴν γῆν ἐκ τοῦ οἴνου τῆς
[h] prostitutionis [g] *habitantes* terram de vino [h] *fornicationis eius.* Et abstulit me in desertum in
πορνείας αὐτῆς. καὶ ἀπήνεγκέ με εἰς ἔρημον ἐν
spiritu: & vidi mulierem sedentem super be-
πνεύματι· καὶ εἶδον γυναῖκα καθημένην ἐπὶ θη-
stiam coccineam, plenam nominibus blasphemiæ, haben-
ρίον κόκκινον, γέμον ὀνομάτων βλασφημίας, ἔ-
tem capita septem & cornua decem. Et mulier
χον κεφαλὰς ἑπτὰ, καὶ κέρατα δέκα. καὶ ἡ γυνὴ ἦν
[i] erat circumdata [i] purpura: & coccino: [k] inaura-
[k] & περιβεβλημένη πορφύραν καὶ κόκκινον, κεχρυσω-
μένη

ta auro, & lapide pretioso, & margaritis, habens aureum poculum in manu sua, plenum
μὴν χρυσῷ, καὶ λίθῳ τιμίῳ, καὶ μαργαρίταις, ἔχουσα χρυσοῦν ποτήριον ἐν τῇ χειρὶ αὐτῆς, γέμον
† *abominationibus, & immunda fornicationis * sue.*
βδελυγμάτων, καὶ τὰ ἀκάθαρτα τῆς πορνείας αὐτῆς.
Et in fronte eius nomen scri-
καὶ ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῆς ὄνομα γεγραμ-
ptum, Mysterium, Babylon magna, mater
μένον, μυστήριον, Βαβυλὼν ἡ μεγάλη ἡ μήτηρ
fornicationum & abominationum terræ. Et vi-
τῶν πορνῶν καὶ τῶν βδελυγμάτων τῆς γῆς. καὶ εἶ-
di mulierem ebriam de sanguine san-
δον τὴν γυναῖκα μεθύουσαν ἐκ τοῦ αἵματος τῶν ἁ-
ctorum, & de sanguine martyrum Iesu, & mira-
γίων, καὶ ἐκ τοῦ αἵματος τῶν μαρτύρων Ἰησοῦ, καὶ ἐθαύ-
tus sum † *videns* illam, admirationem magnam. Et dixit mihi
μασα ἰδὼν αὐτὴν θαῦμα μέγα. καὶ εἶπέ μοι
‡ cùm viderem
angelus, Quare miraris? ego tibi dicam ‖ *my-*
ὁ ἄγγελος, Διατί ἐθαύμασας; ἐγώ σοι ἐρῶ τὸ μυ-
‡ sacramentum
sterium mulieris, & bestiæ * *portantis*
στήριον τῆς γυναικὸς, καὶ τοῦ θηρίου τοῦ βαστάζοντος
* quę portat
eam, ‖ *habentis* septem capita, & decem
αὐτὴν, τοῦ ἔχοντος τὰς ἑπτὰ κεφαλὰς, καὶ τὰ δέκα
‖ quę habet
cornua. Bestia quam vidisti, † *erat*, & non est, & † fuit,
κέρατα. τὸ θηρίον ὃ εἶδες, ἦν, καὶ οὐκ ἔστι, καὶ
* *futura est ascendere* de abysso, & in interitum
μέλλει ἀναβαίνειν ἐκ τῆς ἀβύσσου, καὶ εἰς ἀπώλειαν
* ascensura est
‡ *abire*: & mirabuntur ‡ *habitantes super*
ὑπάγει· καὶ θαυμασθήσονται οἱ κατοικοῦντες ἐπὶ
‡ ibit: ‡ inhabitantes
terram, (quorū non sunt scripta nomina in li-
τῆς γῆς, ὧν οὐ γέγραπται τὰ ὀνόματα ἐπὶ τὸ βι-
bro vitæ à constitutione mundi) viden-
βλίον τῆς ζωῆς ἀπὸ καταβολῆς κόσμου, βλεπόν-
tes bestiam, quæ erat, & non est, & *aderit.*
τες τὸ θηρίον, ὅτι ἦν, καὶ οὐκ ἔστι, καὶ παρέσται.

* Hic sensus | *habens* sapientiam: septem capita,
ὧδε ὁ νοῦς ὁ ἔχων σοφίαν· αἱ ἑπτὰ κεφαλαὶ,
septem montes sunt, † *ubi* mulier sedet *super eos*,
ἑπτὰ ὄρη εἰσὶν, ὅπου ἡ γυνὴ κάθηται ἐπ' αὐτῶν,
& reges septem sunt. Quinque ceciderunt,
καὶ βασιλεῖς ἑπτά εἰσιν. οἱ πέντε ἔπεσον, ὁ
* & vnus est, ‡ alius nondum venit: & cùm venerit, ‡ *paululū*
εἷς ἔστιν, ὁ ἄλλος οὔπω ἦλθε· καὶ ὅταν ἔλθῃ, ὀλίγον
illum oportet manere. Et bestia quæ erat, & non est,
αὐτὸν δεῖ μεῖναι. καὶ τὸ θηρίον ὃ ἦν, καὶ οὐκ ἔστι,
§ ipsa octaua & § *ipse octauus* est, & de septem est, & in
καὶ αὐτὸς ὄγδοός ἐστι, καὶ ἐκ τῶν ἑπτά ἐστι, καὶ εἰς
interitum vadit. Et decem cornua quæ vidisti,
ἀπώλειαν ὑπάγει. καὶ τὰ δέκα κέρατα ἃ εἶδες,
decem reges sunt, qui regnum nondum ac-
δέκα βασιλεῖς εἰσιν, οἵτινες βασιλείαν οὔπω ἔ-
ceperunt, sed potestatem tanquam reges vnam horam
λαβον, ἀλλ' ἐξουσίαν ὡς βασιλεῖς μίαν ὥραν
* post be- accipient * *cum bestia*. Hi vnum consilium
stiam. λαμβάνουσι μετὰ τοῦ θηρίου. οὗτοι μίαν γνώμην
habent, & virtutem & potestatem suam be-
ἔχουσι, καὶ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν τῷ θη-
stiæ tradent. Hi cum Agno pugnabunt.
ρίῳ δίδασιν. οὗτοι μετὰ τοῦ ἀρνίου πολεμήσουσι,
& Agnus vincet illos: quoniam Dominus dominorū est,
καὶ τὸ ἀρνίον νικήσει αὐτούς· ὅτι κύριος κυρίων ἐστὶ,
‖ sunt, & rex regum: & qui cum illo ‖, vocati,
καὶ βασιλεὺς βασιλέων· καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ κλητοὶ,
& electi, & fideles. Et dixit mihi, A-
καὶ ἐκλεκτοὶ, καὶ πιστοί. καὶ λέγει μοι, τὰ ὕδατα
quæ quas vidisti, vbi meretrix sedet, populi & *turbæ*
τὰ ἃ εἶδες οὗ ἡ πόρνη κάθηται, λαοὶ καὶ ὄχλοι
sunt: & gentes, & linguæ. Et decem cornua
εἰσὶ, καὶ ἔθνη, καὶ γλῶσσαι. καὶ τὰ δέκα κέρατα
† in quæ vidisti † & bestia, hi odient fornicariam,
ἃ εἶδες, καὶ τὸ θηρίον, οὗτοι μισήσουσι τὴν πόρνην,
καὶ πρη-

& desolatam facient illam, & nudam
καὶ ἠρημωμένην ποιήσουσιν αὐτὴν, καὶ γυμνὴν
facient illam, & carnes eius manducabunt, & ipsam concremabunt in igni. Nam
ποιήσουσιν αὐτὴν, καὶ τὰς σάρκας αὐτῆς φάγον-
ται, καὶ αὐτὴν κατακαύσουσιν ἐν πυρί. ὁ γὰρ
Deus dedit in corda eorum † facere
θεὸς ἔδωκεν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν ποιῆσαι τὴν
sententiam eius, & facere sententiam unam, & dare
γνώμην αὐτοῦ, καὶ ποιῆσαι γνώμην μίαν, καὶ δοῦ-
regnum suum bestiæ, donec consummentur verba Dei. Et mulier quam vidi-
ναι τὴν βασιλείαν αὐτῶν τῷ θηρίῳ, ἄχρι τελε-
σθήσονται οἱ λόγοι τοῦ θεοῦ. καὶ ἡ γυνὴ ἣν εἶ-
sti, est ciuitas magna, ‡ habens regnum
δες, ἔστιν ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἡ ἔχουσα βασιλείαν
super reges terræ.
ἐπὶ τῶν βασιλέων τῆς γῆς.

† enim
† vt faciat quod placitum est illi, vt dent

‡ quæ habet

CAP. XVIII. in.

Et post hæc vidi alium angelum descendentem de cælo, habentem potestatem magnam: &
1 ΚΑὶ μετὰ ταῦτα εἶδον ἄλλον ἄγγελον καταβαί-
νοντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, ἔχοντα ἐξουσίαν μεγάλην· καὶ
& terra illuminata est à gloria eius. Et exclamauit in * forti voce, dicens, Cecidit, cecidit Baby-
2 ἡ γῆ ἐφωτίσθη ἐκ τῆς δόξης αὐτοῦ. καὶ ἔκρα-
ξεν ἐν ἰσχυρᾷ φωνῇ, λέγων, ἔπεσεν ἔπεσε Βαβυ-
lon magna, & facta est habitatio dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi,
λὼν ἡ μεγάλη, καὶ ἐγένετο κατοικητήριον δαιμο-
νίων, καὶ φυλακὴ παντὸς πνεύματος ἀκαθάρτου,
& custodia omnis volucris immundæ, & odibilis. Quia de ira vino fornicationis
καὶ φυλακὴ παντὸς ὀρνέου ἀκαθάρτου, καὶ μεμι-
σημένου. ὅτι ἐκ τοῦ θυμοῦ τοῦ οἴνου τῆς πορνείας

* fortitudine,

eius biberunt omnes gentes, & reges
ποτίζω αὐτῆς * πεπότικε πάντα τὰ ἔθνη, καὶ οἱ βασιλεῖς
terræ cum illa fornicati sunt, & mercatores
τῆς γῆς μετ' αὐτῆς ἐπορνεύσαν, καὶ ⓐ ἔμποροι τῆς
terræ de virtute deliciarum eius diuites
γῆς ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ στρήνους αὐτῆς ἐπλούτησαν.
facti sunt. Et audiui aliam vocem de cœlo
καὶ ἤκουσα ἄλλην φωνὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ
10. dicentem, Exite de illa populus meus, ne
λέγουσαν, Ἐξέλθατε ἐξ αὐτῆς ὁ λαός μου, ἵνα μὴ
§ participes fitis delictorum
‖ communicetis peccatis eius, & de
συγκοινωνήσητε ταῖς ἁμαρτίαις αὐτῆς, καὶ ἐκ τῶν
plagis eius. † vt non accipiatis. Quoniam ad-
† peruenerunt
πληγῶν αὐτῆς, ἵνα μὴ λάβητε. ὅτι ἐκολλήθησαν
haserunt eius peccata, vsque cœlum, & ‡
αἱ ἁμαρτίαι αὐτῆς ἄχρι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ
‡ iniquitatum
ἐμνημόνευσεν αὐτῆς ὁ θεὸς τὰ ἀδικήματα αὐτῆς.
Reddite illi sicut & ipsa reddidit vobis,
Ἀπόδοτε αὐτῇ ὡς καὶ αὐτὴ ἀπέδωκεν ὑμῖν,
& duplicate ei duplicia secundùm opera eius.
καὶ διπλώσατε αὐτῇ διπλᾶ κατὰ τὰ ἔργα αὐτῆς.
in poculo quo miscuit, miscete illi
§ χεράννυμι
ἐν τῷ ποτηρίῳ ᾧ * ἐκέρασεν, κεράσατε αὐτῇ
duplum. § Quanta glorificauit seipsam & in deli-
§ Quàtum
διπλοῦν. ὅσα ἐδόξασεν ἑαυτὴν καὶ ἐστρη-
ciis fuit, tantum date illi * cruciatum: quia in
* tormentum & luctum:
νίασεν, τοσοῦτον δότε αὐτῇ βασανισμὸν καὶ πένθος. ὅτι ἐν
corde suo dicit, Quia sedeo regi-
τῇ καρδίᾳ αὐτῆς λέγει, ὅτι κάθημαι βασίλισ-
na, & vidua non sum, & luctum non videbo.
σα, καὶ χήρα οὐκ εἰμί, καὶ πένθος οὐ μὴ ἴδω.
§ Ideo
‖ Propter hoc in vna die venient plagæ
διὰ τοῦτο ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἥξουσιν αἱ πληγαὶ
eius mors, & luctus, & fames, & in
αὐτῆς, θάνατος, καὶ πένθος, καὶ λιμὸς, καὶ ἐν

πυρὶ

igne comburetur: quia fortis † Dominus Deus † est
πυρὶ καταναλισκήσεται· ὅτι ἰσχυρὸς κύριος ὁ θεὸς
* iudicans illam. Et flebunt, & plangent * qui iudicabit
9 ὁ κρίνας αὐτήν. καὶ * κλαύσονται, καὶ κόψονται * κλαίω
$ super illam reges terræ, $ cum illa $ se
ἐπ' αὐτὴν οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς, οἱ μετ' αὐτῆς $ qui
* fornicantes, & luxuriantes, cùm viderint *fornicati
πορνεύσαντες καὶ * τρυφήσαντες, ὅταν βλέπωσι sunt, & in
fumum incendij eius: A lon- delitijs vixerunt,
10 τὸν καπνὸν τῆς πυρώσεως αὐτῆς. ἀπὸ μακρόθεν * τρυφάω
gè stantes propter timorem | cruciatus eius, | tormentorum
ἑστηκότες διὰ τὸν φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς,
dicentes, Væ væ ciuitas illa magna Babylon,
λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη Βαβυλών,
ciuitas illa fortis: quoniam vna hora venit iudicium tuum.
ἡ πόλις ἡ ἰσχυρά· ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἦλθεν ἡ κρίσις σου.
Et † mercatores terræ * plorant & lugent † negotiatores
31 καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς κλαίουσι καὶ πενθοῦσιν * flebunt, & lugebunt
super illam: quoniam merces eorum nemo $ emit
ἐπ' αὐτῇ ὅτι τὸν γόμον αὐτῶν οὐδεὶς ἀγοράζει $ emet
amplius: Merces auri, & argenti, & lapidis
32 οὐκέτι· γόμον χρυσοῦ, καὶ ἀργύρου, καὶ λίθου
pretioſi, & margaritę, & byſſi, & purpurę, &
τιμίου, καὶ μαργαρίτου, καὶ βυσσου, καὶ πορφύρας, καὶ
ſerici, & coccini: & omne lignum thymum, & $ omne $ omnia
σηρικοῦ, καὶ κοκκίνου· καὶ πᾶν ξύλον θύινον, καὶ πᾶν vaſa eboris, & omnia vaſa de
vas eburneum, & omne vas ex ligno lapide
σκεῦος ἐλεφάντινον, καὶ πᾶν σκεῦος ἐκ ξύλου
pretioſo, & * ære, & ferro, & marmo- * ęramento,
τιμιωτάτου, καὶ χαλκοῦ, καὶ σιδήρου, καὶ μαρμά- | odoramẽtorum,
33 ρου, καὶ κινάμωμον, καὶ θυμιάματα, καὶ μύ- & vnguenti, & thuris, & vini,
ρον, καὶ λίβανον, καὶ οἶνον, καὶ ἔλαιον, καὶ σεμίδαλιν, & olei, & ſimilę, &
& triticum, & iumenta, & oues: & equorum, & tritici, & iumentorum, & ouium,
καὶ σῖτον, καὶ κτήνη, καὶ πρόβατα· καὶ ἵππων, καὶ

† animarum rhedarum, & mancipiorum, & † *animas* hominum.

ραίδων, καὶ σωμάτων, καὶ ψυχὰς ἀνθρώπων.

Et poma desiderij animæ tuæ

14 καὶ ἡ ὀπώρα τῆς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς σου

discesserunt à te, & omnia pinguia & splendida

ἀπῆλθεν ἀπὸ σοῦ, καὶ πάντα τὰ λιπαρὰ καὶ τὰ

* inueniēt iam. * lamprà perierunt à te, & nō amplius non *inuenient* illa

λαμπρὰ ἀπώλετο ἀπὸ σοῦ, καὶ οὐκέτι οὐ μὴ εὑ-

‡ qui sunt *mercatores* horum ‡ *diuites* facti, ab ea à longè stabunt propter

ρήσεις αὐτά. οἱ ἔμποροι τούτων οἱ πλουτήσαν-

15 τες ἀπ' αὐτῆς ἀπὸ μακρόθεν στήσονται διὰ

§ tormentorum timorem § *cruciatus* eius, flentes, ac lugentes:

φόβον τοῦ βασανισμοῦ αὐτῆς, κλαίοντες καὶ πεν-

Et dicentes, Væ, væ ciuitas illa ma-

θοῦντες· καὶ λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ με-

16 * quę erat gna * *circumamicta* byſſo, & purpura, &

γάλη ἡ περιβεβλημένη βύσσινον καὶ πορφυροῦν καὶ

‖ erat coccino, & deaurata ‖ *in* auro & lapide pretioſo, & margaritis:

κόκκινον, καὶ κεχρυσωμένη ἐν χρυσῷ καὶ λίθῳ τιμίῳ

† destituta & margaritis: Quoniā vna hora † *deserta* sunt tan-

* ἠρημώθη καὶ μαργαρίταις· ὅτι μιᾷ ὥρᾳ * ἠρημώθη τοσοῦ-

17 ‡ qui tę: diuitię: & ‡ omnis gubernator, & omnis in

τος πλοῦτος· καὶ πᾶς κυβερνήτης, καὶ πᾶς ὁ ἐπὶ

§ lacum nauigat, § qui in mari *nauibus nauigans*, & nautę, & ‡ *quotquot* ma-

τὸν τόπον πλοίων πλέων, καὶ ναῦται, καὶ ὅσοι τὴν θά-

re operantur, à longè steterunt,

λασσαν ἐργάζονται, ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν,

* locum Et clamauerunt: videntes * *fumum* incen-

18 καὶ ἔκραζον βλέποντες τὸν καπνὸν τῆς πυρώ-

dij eius, dicentes, Quę similis ciuitati huic ma-

σεως αὐτῆς, λέγοντες, τίς ὁμοία τῇ πόλει τῇ με-

gnę? Et miserunt puluerem super capita

γάλῃ; καὶ ἔβαλον χοῦν ἐπὶ τὰς κεφαλὰς

19 sua, & clamauerunt flentes, & lugentes, &

αὐτῶν, καὶ ἔκραζον κλαίοντες καὶ πενθοῦντες, καὶ

λέγον-

dicentes, Vę vę ciuitas illa magna, in qua diuites fa-
λέγοντες, οὐαὶ οὐαὶ ἡ πόλις ἡ μεγάλη, ἐν ᾗ ἐπλου-
cti sunt omnes ‖ *habentes* naues in mari ‖ qui habe-
τησαν πάντες οἱ ἔχοντες τὰ πλοῖα ἐν τῇ θαλάσσῃ
bant
de † *pretio* eius: quoniã vna hora desolata est. † pretiis
ἐκ τῆς τιμιότητος αὐτῆς· ὅτι μιᾷ ὥρᾳ ἠρημώθη.
Exulta super eam cęlum, & sancti, &
20 εὐφραίνου ἐπ' αὐτῇ οὐρανέ, καὶ οἱ ἅγιοι, καὶ ⓐ
Apostoli, & Prophetę: quoniam iudicauit Deus
ἀπόστολοι, καὶ οἱ προφῆται· ὅτι ἔκρινεν ὁ θεὸς τὸ
iudicium vestrum de illa. Et sustulit vnus ange-
21 κρῖμα ὑμῶν ἐξ αὐτῆς. καὶ ἦρεν εἷς ἄγγε-
lus fortis lapidem quasi molarē magnum, & misit in
λος ἰσχυρὸς λίθον ὡς μύλινον μέγαν, καὶ ἔβαλεν εἰς
mare, dicens, *Sic impetu mit- * Hoc
τὴν θάλασσαν, λέγων, οὕτως ὁρμήματι βλη-
tetur Babylon illa magna ciuitas, & non
θήσεται Βαβυλὼν ἡ μεγάλη πόλις, καὶ οὐ μὴ
inuenietur *amplius*. Et vox citharœdorum, & musicorum, ‡ vltrà iã
22 εὑρεθῇ ἔτι. καὶ φωνὴ κιθαρῳδῶν, καὶ μουσικῶν,
& tibiã canentium, & § *clangentium* non audietur in § tuba
καὶ αὐλητῶν, καὶ σαλπιστῶν οὐ μὴ ἀκουσθῇ ἐν
te amplius: & omnis artifex omnis artis non inue-
σοὶ ἔτι· καὶ πᾶς τεχνίτης πάσης τέχνης οὐ μὴ εὑ-
nietur in te amplius: & vox molę non audietur
ρεθῇ ἐν σοὶ ἔτι· καὶ φωνὴ μύλου οὐ μὴ ἀκουσθῇ
in te amplius. Et lux lucernę non lucebit in te
23 ἐν σοὶ ἔτι. καὶ φῶς λύχνου οὐ μὴ φανῇ ἐν σοὶ
amplius: & vox sponsi & sponsę non audie-
ἔτι· καὶ φωνὴ νυμφίου καὶ νύμφης οὐ μὴ ἀκου-
tur in te adhuc: quia mercatores tui erant * *magna-* * principes
σθῇ ἐν σοὶ ἔτι· ὅτι ⓐ ἔμποροί σου ἦσαν οἱ μεγι-
res terrę, quia in * *veneficio* tuo erra- * venefi-
στᾶνες τῆς γῆς, ὅτι ἐν τῇ φαρμακείᾳ σου * ἐπλα- ciis tuis
uerunt omnes gentes: Et in ea ‖ *sanguines* * πλανῶ
24 νήθησαν πάντα τὰ ἔθνη· καὶ ἐν αὐτῇ αἵματα ‖ sanguis

prophetarum & sanctorum inuentus est, & omnium
προφητῶν καὶ ἁγίων εὑρέθη, καὶ πάντων τῶν
†qui interfecti sunt — † *mactatorum* in terra.
ἐσφαγμένων ἐπὶ τῆς γῆς.

Cap. xix. ιθ'.

*turbarum multarum — Et post hæc audiui quasi vocem *turbæ mul-
Καὶ μετὰ ταῦτα ἤκουσα ὡς φωνὴν ὄχλου πολ-
tæ magnam in cœlo, dicentium, Alleluia.
λοῦ μεγάλην ἐν τῷ οὐρανῷ, λεγόντων, ἀλληλουϊα.
* Laus, ‡ Deo nostro est. — *Salus, & virtus, & gloria ‡ Dei nostri.
ἡ σωτηρία, καὶ ἡ δύναμις, καὶ ἡ δόξα τοῦ θεοῦ ἡμῶν.
§ sunt — Quia vera & iusta iudicia ‡ eius, quia iudica-
ὅτι ἀληθιναὶ καὶ δικαιαι αἱ κρίσεις αὐτοῦ, ὅτι ἔκρι-
*de meretrice magna. — uit *meretricem magnam*, quæ corrupit
νε τὴν πόρνην τὴν μεγάλην, ἥτις * διέφθειρε τὴν
* διαφθείρω — terram in ‖*fornicatione* sua, & vindicauit sanguinem
‖ prostitutione — seruorum suorum de † *manu* eius. Et ite-
† manibus — τῶν δούλων αὐτοῦ ἐκ χειρὸς αὐτῆς. καὶ δεύτε-
*dixerunt; — rum *dixit*, Alleluia: & fumus eius ascen-
ρον εἰρηκεν, ἀλληλουϊα· καὶ ὁ καπνὸς αὐτῆς ἀνα-
dit in secula seculorum. Et ceciderunt
βαίνει εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ ἔπεσον
seniores vigintiquatuor, & qua-
(4) οἱ πρεσβύτεροι οἱ εἰκοσιτέσσαρες, καὶ τὰ τέσ-
tuor animalia, & adorauerunt Deum sedē-
σαρα ζῶα, καὶ προσεκύνησαν τῷ θεῷ τῷ καθη-
tem super thronum, dicentes, Amen alleluia.
μένῳ ἐπὶ τῷ θρόνῳ, λέγοντες, ἀμήν· ἀλληλουϊα.
‡ Laudem dicite Deo nostro — Et vox de throno exiuit, dicens, ‡ Lau-
* αἰνέω — καὶ φωνὴ ἐκ τοῦ θρόνου ἐξῆλθε, λέγουσα, * αἰ-
§ qui timetis. — *date Deum nostrum* omnes serui eius, & § ti-
* pusilli — νεῖτε τὸν θεὸν ἡμῶν πάντες οἱ δοῦλοι αὐτοῦ, καὶ οἱ φο-
*menres eum, *parui* & magni. Et audiui
βούμενοι αὐτὸν, οἱ μικροὶ καὶ οἱ μεγάλοι. καὶ ἤκουσα
ὡς φω-

quasi vocem turbæ †*multæ*, & sicut vocem aquarum
ὡς φωνὴν ὄχλου πολλοῦ, καὶ ὡς φωνὴν ὑδάτων
multarum, & sicut vocem tonitruorum *fortium*, dicentium,
πολλῶν, καὶ ὡς φωνὴν βροντῶν ἰσχυρῶν, λεγόντων,
Alleluia: quoniam regnauit Dominus Deus noster
ἀλληλουϊά· ὅτι ἐβασίλευσε κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν ὁ
omnipotens. Gaudeamus & exultemus,
7 παντοκράτωρ. χαίρωμεν καὶ *ἀγαλλιῶμεν, καὶ
& demus gloriam ei, quia venerunt nuptiæ
δῶμεν τὴν δόξαν αὐτῷ, ὅτι ἦλθεν ὁ γάμος τοῦ
Agni, & vxor eius præparauit *seipsam*. Et da-
8 ἀρνίου, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἡτοίμασεν ἑαυτήν. καὶ ἐ-
tum est illi vt ‡ *amictaretur* byssino splendenti
δόθη αὐτῇ ἵνα περιβάληται βύσσινον λαμπρὸν
& candido. *nam* byssinum ¶, iustificationes san-
καθαρόν· τὸ γὰρ βύσσινον, τὰ δικαιώματα τῶν ἁ-
ctorum sunt. Et *dixit mihi, Scribe, Beati ‖ illi
9 γίων ἐστί. καὶ λέγει μοι, γράψον, μακάριοι οἱ
ad cœnam nuptiarum Agni vocati ¶ & dicit
εἰς τὸ δεῖπνον τοῦ γάμου τοῦ ἀρνίου κεκλημένοι. καὶ
mihi. Hæc verba vera sunt Dei.
λέγει μοι, οὗτοι οἱ λόγοι ἀληθινοί εἰσι τοῦ θεοῦ.
Et cecidi ante pedes eius ‡ *ad-*
10 καὶ ἔπεσον ἔμπροσθεν τῶν ποδῶν αὐτοῦ προσ-
orare eum: & dicit mihi, Vide ne ¶. conseruus
κυνῆσαι αὐτῷ· καὶ λέγει μοι, ὅρα μή· σύνδουλός
tuus sum, & fratrum tuorum habentium testimo-
σου εἰμὶ, καὶ τῶν ἀδελφῶν σου τῶν ἐχόντων τὴν μαρ-
monium Iesu: Deum adora: *nam* testi-
τυρίαν Ἰησοῦ· τῷ θεῷ προσκύνησον· ἡ γὰρ μαρτυ-
monium * Iesu, est spiritus prophetiæ.
ρία τοῦ Ἰησοῦ ἐστὶ τὸ πνεῦμα τῆς προφητείας.
Et vidi cœlum apertum: & ecce equus
11 καὶ εἶδον τὸν οὐρανὸν ἀνεῳγμένον, καὶ ἰδοὺ ἵππος
albus, & ‖ *sedens* super eum † *vocatus* Fi-
λευκός, καὶ ὁ καθήμενος ἐπ' αὐτὸν καλούμενος πι-

† magnæ, i
* magnorum
* ἀγαλλιάομαι
‡ cooperiat se
¶ enim,
* dixit
‖ qui
* sunt,
‡ vt adorarem
¶ feceris:
* enim
‖ qui sedebat
† vocabatur

* cum ‡ pugnat. § autem * sicut

δεῖος & Verax, & * in iustitia iudicat & ‡ belligerat. § Oculi autem eius * flamma ignis, & in

μέν. οἱ δὲ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ φλὸξ πυρός, καὶ ἐπὶ τὴν

capite eius diademata multa: habens nomi-

κεφαλὴν αὐτοῦ διαδήματα πολλά· ἔχων ὄνομα

na scripta, & nomen scriptum, quod ne-

γεγραμμένον, καὶ ὄνομα γεγραμμένον, ὃ οὐ-

§ vestitus erat veste aspersa

δεὶς οἶδεν εἰ μὴ αὐτός. καὶ περιβεβλημένος ἱ-

† circumindutus vestimentum tinctum sanguine: & vocatur nomen

μάτιον βεβαμμένον αἵματι· καὶ κέκληται τὸ ὄνομα

eius, Verbum Dei. Et exercitus qui

αὐτοῦ, ὁ λόγος τοῦ θεοῦ. καὶ τὰ στρατεύματα τὰ

† sunt

ἐν τῷ οὐρανῷ ἠκολούθει αὐτῷ ἐπὶ ἵπποις λευκοῖς,

* vestiti ‡ & * induti byssino albo ‡ mundo. Et de

* ἐνδεδυμένοι βύσσινον λευκὸν καθαρόν. καὶ ἐκ

* ἐνδύομαι § ex vtraque parte

τοῦ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύεται ῥομφαία δίστομος,

acutus, vt in ipso percutiat Gentes: & ipse

ὀξεῖα, ἵνα ἐν αὐτῇ πατάξῃ τὰ ἔθνη· καὶ αὐτὸς

* reget * pascet eas in virga ferrea: & ipse cal-

ποιμανεῖ αὐτοὺς ἐν ῥάβδῳ σιδηρᾷ· καὶ αὐτὸς πα-

§ torcular cat § lacum vini furoris iræ Dei

τεῖ τὴν ληνὸν τοῦ οἴνου τοῦ θυμοῦ τῆς ὀργῆς τοῦ θεοῦ

omnipotentis. Et habet in vestimento &

τοῦ παντοκράτορος. καὶ ἔχει ἐπὶ τὸ ἱμάτιον καὶ

in femore suo nomen scriptum, Rex

ἐπὶ τὸν μηρὸν αὐτοῦ ὄνομα γεγραμμένον, Βασιλεὺς

† dominationum regum, & Dominus † dominorum. Et vidi vnum

βασιλέων, καὶ κύριος κυρίων. καὶ εἶδον ἕνα

angelum stantem in sole, & clamauit voce ma-

ἄγγελον ἑστῶτα ἐν τῷ ἡλίῳ, καὶ ἔκραξε φωνῇ με-

* quæ volabant per medium * volantibus in

γάλῃ, λέγων πᾶσι τοῖς ὀρνέοις τοῖς πετωμένοις ἐν

μεσου-

medio cæli, Venite ‡ congregamini ad cœ- ‡ &
μεσουρανήματι, δεῦτε * συνάχθητε εἰς τὸ δεῖ- * συνάγω
nam magnam Dei: Vt manducetis carnes re-
18 πνον τὸ μέγα τοῦ θεοῦ· ἵνα φάγητε σάρκας βα-
gum, & carnes tribunorum, & carnes fortium,
σιλέων, καὶ σάρκας χιλιάρχων, καὶ σάρκας ἰσχυρῶν,
& carnes equorum, & sedentium in ipsis, &
καὶ σάρκας ἵππων, καὶ τῶν καθημένων ἐπ' αὐτῶν, καὶ
carnes omnium, liberorúmque & seruorum, § *parvorúm* § & pusil-
σάρκας πάντων, ἐλευθέρων τε καὶ δούλων, μικρῶν lorum
que & magnorum. Et vidi bestiam, &
19 τε καὶ μεγάλων. καὶ εἶδον τὸ θηρίον, καὶ τοὺς
reges terræ, & exercitus eorum con-
βασιλεῖς τῆς γῆς, καὶ τὰ στρατεύματα αὐτῶν συν- * *ad faciẽ-*
gregatos * *facere* prælium cum ‖ *sedente* in *dum*
ηγμένα ποιῆσαι πόλεμον μετὰ τοῦ καθημένου ἐπὶ ‖ illo qui
equo, & cum exercitu eius. Et sedebat
20 τοῦ ἵππου, καὶ μετὰ τοῦ στρατεύματος αὐτοῦ. καὶ
apprehensa est bestia, & cum ea pseudopro-
*ἐπιάσθη τὸ θηρίον, καὶ μετ' αὐτοῦ ὁ ψευδοπρο- * πιάομαι
pheta qui fecit signa coram ipso, *in* quib'
φήτης ὁ ποιήσας τὰ σημεῖα ἐνώπιον αὐτοῦ, ἐν οἷς
seduxit † *accipientes* characterem be- † eos qui
ἐπλάνησε τοὺς λαβόντας τὸ χάραγμα τοῦ θη- accepe-
stiæ, & * *adorantes* imaginem eius. vi- runt
ρίου, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας τῇ εἰκόνι αὐτοῦ. ζῶν- * qui ado-
ui missi sunt hi duo in stagnum ignis rauerunt
τες * ἐβλήθησαν οἱ δύο εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρὸς * βάλλομαι
‡ *ardens in sulphure.* Et cæteri occisi ‡ ardentis
21 τὴν καιομένην ἐν θείῳ. καὶ οἱ λοιποὶ ἀπεκτά- & sulphu-
sunt in gladio sedentis super equum, ris.
θησαν ἐν τῇ ῥομφαίᾳ τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ ἵππου, § qui pro-
§ *procedente* de ore ipsius: & omnes cedit
τῇ ἐκπορευομένῃ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ· καὶ πάντα τὰ
aues saturatæ sunt *ex* carnibus eorum.
ὄρνεα ἐχορτάσθησαν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτῶν.

Cap. xx. κ'.

Καὶ εἶδον ἄγγελον καταβαίνοντα ἐκ τοῦ οὐ-
ρανοῦ, ἔχοντα τὴν κλεῖδα τῆς ἀβύσσου, καὶ ἅλυσιν με-
γάλην ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτοῦ. καὶ ἐκράτησε τὸν
δράκοντα, τὸν ὄφιν τὸν ἀρχαῖον, ὅς ἐστι διάβολος καὶ
σατανᾶς, καὶ ἔδησεν αὐτὸν χίλια ἔτη. καὶ ἔβαλεν αὐτὸν εἰς
τὴν ἄβυσσον, καὶ ἔκλεισε, καὶ ἐσφράγισεν ἐπάνω
αὐτοῦ, ἵνα μὴ πλανᾷ ἔτι τὰ ἔθνη, ἄχρι τελεσθῇ
τὰ χίλια ἔτη· καὶ μετὰ ταῦτα δεῖ αὐτὸν λυθῆναι
μικρὸν χρόνον. καὶ εἶδον θρόνους, καὶ ἐκά-
θισαν ἐπ' αὐτούς, καὶ κρίμα ἐδόθη αὐτοῖς· καὶ τὰς ψυ-
χὰς τῶν πεπελεκισμένων διὰ τὴν μαρτυρίαν
Ἰησοῦ, καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, καὶ οἵτινες οὐ προσ-
εκύνησαν τὸ θηρίον, οὐδὲ τὴν εἰκόνα αὐτοῦ, καὶ
οὐκ ἔλαβον τὸ χάραγμα ἐπὶ τὸ μέτωπον αὐτῶν,
καὶ ἐπὶ τὴν χεῖρα αὐτῶν· καὶ ἔζησαν, καὶ ἐβασίλευ-
σαν μετὰ τοῦ Χριστοῦ χίλια ἔτη. καὶ οἱ λοιποὶ
τῶν νε-

10 Et vidi angelum descendentem de cœlo, habentem clauem abyssi, & catenam magnam in manu sua. Et apprehendit draconem, serpentem antiquum, qui est diabolus & satanas, *seducens habitatorem totam*, & ligauit eum *mille annos. Et misit eum in abyssum, & clausit, & signauit super illum, vt non seducat amplius gentes, donec cōsummētur mille anni: & post hæc oportet illum solui *parum tempus.* Et vidi †*thronos*, & sederunt super *eos*, & iudicium datum est illis: & animas ‖ *securi percussorum* propter testimonium Iesu, & propter verbum Dei, & qui non adorauerunt bestiam, neque imaginem eius, ‖ non acceperunt characterem * in ‖ *frontem suam*, & *in manum suam*: & vixerunt, & regnauerunt cum Christo mille annis. Et cæteri

* per

* λύω

‖ modico tempore.

† sedes

* eas,

‖ decollatorum

* πελεκίζω

‖ nec

* eius

‖ frontibus aut in manibus suis

τῶν νε-

mortuorum non vixerunt donec cõsummentur mille
τῶν νεκρῶν οὐκ ἔζησαν ἄχρι τελεσθῇ τὰ χίλια
anni. hæc † *illa* resurrectio prima. Beatus & † est
ἔτη. αὕτη ἡ ἀνάστασις ἡ πρώτη. μακάριος καὶ
sanctus, * *habens* partem in resurrectione prima: * qui ha-
ἅγιος, ὁ ἔχων μέρος ἐν τῇ ἀναστάσει τῇ πρώτῃ· bet
in his secunda mors non habet potestatem
ἐπὶ τούτων ὁ δεύτερος θάνατος οὐκ ἔχει ἐξουσίαν·
sed erunt sacerdotes Dei, & Christi, & re-
ἀλλ' ἔσονται ἱερεῖς τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦ χριστοῦ, καὶ βασι-
gnabunt cum illo mille annis. Et cùm cõsummati
λεύσουσι μετ' αὐτοῦ χίλια ἔτη. καὶ ὅταν τελε-
fuerint mille anni, soluetur Satanas de
σθῇ τὰ χίλια ἔτη, λυθήσεται ὁ σατανᾶς ἐκ τῆς
carcere suo: & exibit ‖ *seduxere* Gentes ‖ & sedu-
φυλακῆς αὐτοῦ· καὶ ἐξελεύσεται πλανῆσαι τὰ ἔθνη cet
quæ sunt quatuor * *angulis* terræ, Gog & ‡ sunt su-
τὰ ἐν ταῖς τέσσαρσι γωνίαις τῆς γῆς, τὸν γὼγ καὶ τὸν per * angulo.
Magog, ‖ *congregare* eos in prælium: quorum ‖ & cõgre-
μαγὼγ, συναγαγεῖν αὐτοὺς εἰς τὸν πόλεμον· ὧν ὁ gabit
numerus † sicut arena maris. Et ascen- † est
ἀριθμὸς ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης. καὶ ἀνέ-
derunt super latitudinem terræ, & circuierunt
βησαν ἐπὶ τὸ πλάτος τῆς γῆς, καὶ ἐκύκλωσαν τὴν
castra sanctorum, & ciuitatem di-
παρεμβολὴν τῶν ἁγίων, καὶ τὴν πόλιν τὴν ἠγα-
lectam. Et descendit ignis de cælo à
πημένην. καὶ κατέβη πῦρ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ
Deo, & deuorauit eos. Et diabolus
τοῦ θεοῦ, καὶ κατέφαγεν αὐτούς. καὶ ὁ διάβολος ὁ
* *seducens* eos, missus est in stagnum i- * qui sedu-
πλανῶν αὐτοὺς ἐβλήθη εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυ- cebat
gnis & sulphuris, vbi & bestia & pseudopropha-
ρὸς καὶ θείου, ὅπου καὶ τὸ θηρίον καὶ ὁ ψευδοπροφή-
ta, & cruciabuntur die ac nocte in
της, καὶ βασανισθήσονται ἡμέρας καὶ νυκτὸς εἰς

secula seculorum. Et vidi thronum ma-
τοῦ αἰῶνας τῶν αἰώνων. καὶ εἶδον θρόνον μέ- u
gnum candidum, & sedentem super eum, cuius à
γαν λευκὸν, καὶ τὸν καθήμενον ἐπ' αὐτόν, οὗ ἀπὸ
conspectu fugit cælum & terra, & locus
* φεύγω προσώπου ἔφυγεν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, καὶ τόπος
non est inuentus eis. Et vidi mortuos,
οὐχ εὑρέθη αὐτοῖς. καὶ εἶδον τοὺς νεκροὺς, τοὺς μι-
† pusillos magnos, & † parvos stantes in conspectu
κροὺς καὶ τοὺς μεγάλους ἑστῶτας ἐνώπιον τοῦ
throni, & libri aperti sunt: & alius liber
θρόνου, καὶ βιβλία ἠνεῴχθησαν· καὶ ἄλλο βιβλίον
apertus est, qui est vitæ: & iudicati sunt mortui
ἠνεῴχθη, ὅ ἐστι τῆς ζωῆς· καὶ ἐκρίθησαν οἱ νεκροὶ
§ his quæ ex § scripta in libris, secundùm
ἐκ τῶν γεγραμμένων ἐν τοῖς βιβλίοις, κατὰ τὰ
scripta erant * erant opera ipsorum. Et dedit mare eos qui * in eo
ἔργα αὐτῶν. καὶ ἔδωκεν ἡ θάλασσα τοὺς ἐν αὐτῇ
§ suos qui mortuos, & mors & infernus dederunt § suos ipsos
νεκροὺς, καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἔδωκαν τοὺς ἑαυ-
in ipsis erant † iudicatū est de singulis
τῶν νεκροὺς· καὶ ἐκρίθησαν ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα
suos mortuos: & † iudicati sunt unusquisque secundùm opera
αὐτῶν. καὶ ὁ θάνατος καὶ ὁ ᾅδης ἐβλήθησαν εἰς τὴν
ipsorum. Et mors & infernus missi sunt in
stagnum ignis: hæc est mors se-
λίμνην τοῦ πυρός. οὗτός ἐστιν ὁ θάνατος ὁ δεύ-
‡ quæ cunda, stagnum ignis. Et ‡ si quis non inuentus est
τερος ἡ λίμνη τοῦ πυρός. καὶ εἴ τις οὐχ εὑρέθη
in libro vitæ scriptus, missus est
ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς γεγραμμένος, ἐβλήθη
in stagnum ignis.
εἰς τὴν λίμνην τοῦ πυρός.

Cap. XXI. κα'.

Et vidi cælum nouum, & terram nouam: nam
Καὶ εἶδον οὐρανὸν καινὸν, καὶ γῆν καινήν· ὁ γὰρ
πρῶ-

primum & cælum, & prima terra abiit, & ma- & enim
re non est iam. Et & ciuitatem sanctam & ego Ioá-
a λαὸς αὐτοῦ ἔσονται, καὶ αὐτὸς ὁ θεὸς
erit cum eis. Et absterget † omnem lachrymam ‖ eorum
4 ἔσται μετ' αὐτῶν. καὶ ἐξαλείψει πᾶν δάκρυον † Deus
ab oculis eorum, & mors non erit
ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν, καὶ ὁ θάνατος οὐκ ἔσται
vltrà, neque luctus, neque clamor, neque dolor *non* e-
ἔτι, οὔτε πένθος, οὔτε κραυγή, οὔτε πόνος οὐκ ἔσ-
rit vltrà, quia prima abierunt. Et dixit * *qui sedebat*
5 ται ἔτι, ὅτι τὰ πρῶτα ἀπῆλθον. καὶ εἶπεν ὁ κα-
dens in throno, Ecce noua facio omnia,
θήμενος ἐπὶ τῷ θρόνῳ, ἰδοὺ καινὰ ποιῶ πάντα,
& & *dicit* mihi, Scribe: quia hæc verba vera & & dixit
καὶ λέγει μοι, γράψον· ὅτι οὗτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ
& *fidelia* sunt. Et dixit mihi, * *Factus* sum α & ω, & fidelissi-
ma
6 πιστοί εἰσι. καὶ εἶπέ μοι, γέγονα τὸ Α καὶ τὸ Ω, * Factum
initium & finis: Ego sitienti dabo de est: ego
ἀρχὴ καὶ τέλος· ἐγὼ τῷ διψῶντι δώσω ἐκ τῆς
fonte aquæ vitæ gratis. † *Vincens* ‖ Qui vi-
7 πηγῆς τοῦ ὕδατος τῆς ζωῆς δωρεάν. ὁ νικῶν cerit
possidebit hæc, & ero illi Deus, & &
κληρονομήσει ταῦτα, καὶ ἔσομαι αὐτῷ θεὸς, καὶ

autem, ille erit mihi filius. Ac timidis †, & incredulis, &
αὐτὸς ἔσται μοι υἱός. τοῖς δὲ δειλοῖς, καὶ ἀπίστοις, καὶ
* execratis, * *pessimis, & abominandis*, & homicidis, &
ἐναρατωλοῖς, καὶ ἐθνικοῖς μιγνυμένοις, καὶ φονεῦσι, καὶ
fornicatoribus, & venenicis, & idololatris,
πόρνοις, καὶ φαρμακοῖς, καὶ εἰδωλολάτραις,
& omnibus mendacibus, pars illorum ‡ in sta-
καὶ πᾶσι τοῖς ψευδέσι, ὁ μέρος αὐτῶν ἐν τῇ λί-
gno ardenti igne & sulphure, quod est mor-
μνῃ τῇ καιομένῃ πυρὶ καὶ θείῳ, ὅ ἐστιν ὁ θάνατος
secundus. Et venit unus de septem ange-
ὁ δεύτερος. καὶ ἦλθεν εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέ-
lis habentibus septem phialas plenas
λων τῶν ἐχόντων τὰς ἑπτὰ φιάλας γεμούσας τῶν
septem plagis novissimis, & locutus est mecum,
ἑπτὰ πληγῶν τῶν ἐσχάτων, καὶ ἐλάλησε μετ' ἐμοῦ,
§ & dicens, Veni, § ostendam tibi uxorem, spon-
λέγων, δεῦρο, δείξω σοι τὴν γυναῖκα, τὴν νύμ-
sam Agni. Et sustulit me in spiri-
* ἀνήνεγκέ φην τὸν ἀρνίου. καὶ * ἀπήνεγκέ με ἐν πνεύμα- 10
tu in montem magnum & altum, & ostendit mihi civi-
τι εἰς ὄρος μέγα καὶ ὑψηλόν, καὶ ἔδειξέ μοι τὴν πό-
tatem magnam sanctam Hierusalem descenden-
λιν τὴν μεγάλην ἁγίαν ἱερουσαλὴμ καταβαί-
* claritatem tem de cœlo à Deo: Habentem * glo-
νουσαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἀπὸ τοῦ θεοῦ. ἔχουσαν τὴν δό-
‖ & † pretiosi lapidi riam Dei: ‖ lumen eius simile lapidi † *pretiosissi-*
ξαν τοῦ θεοῦ· ὁ φωστὴρ αὐτῆς ὅμοιος λίθῳ τιμιωτά-
* iaspidis, *mo*, tanquã lapidi * *iaspidi crystalizanti: habentem mu-*
τῳ, ὡς λίθῳ ἰάσπιδι κρυσταλλίζοντι· ἔχουσαν τεῖ-
rum magnum & altum: Habentem portas duode-
χος μέγα καὶ ὑψηλόν· ἔχουσαν πυλῶνας δώδε- 15
cim, & in portis angelos duodecim, &
κα, καὶ ἐπὶ τοῖς πυλῶσιν ἀγγέλους δώδεκα, καὶ
‡ nomina nomina inscripta, quæ sunt ‡ duodecim
ὀνόματα ἐπιγεγραμμένα, ἅ ἐστι τῶν δώδεκα
φυλῶν

tribuum filiorum Israel. Ab † *orientibus* por- † oriente
13 φυλῶν τῶν υἱῶν Ισραηλ. ἀπὸ ἀνατολῶν πυ-
tæ tres, & ab Aquilone portæ tres, & ab
λῶνες τρεῖς, καὶ ἀπὸ βορρᾶ πυλῶνες τρεῖς, καὶ ἀπὸ
Austro portæ tres, & ab * *occasibus* portæ * occasu.
νότου πυλῶνες τρεῖς, καὶ ἀπὸ δυσμῶν πυλῶνες
tres. Et murus ciuitatis habens fundamẽta duo-
14 τρεῖς. καὶ ὁ τεῖχος τῆς πόλεως ἔχων θεμελίους δώ-
decim, & in ipsis duodecim nomina duodecim
δεκα, καὶ ἐπ' αὐτῶν δώδεκα ὀνόματα τῶν δώδεκα
Apostolorum Agni. Et § *loquens* ‖ *eum* qui lo- § qui lo-
15 ἀποστόλων τοῦ ἀρνίου. καὶ ὁ λαλῶν μετ' ἐμοῦ quebatur
habebat mensuram § *calamum auream*, vt metiretur § arundi-
ἔιχε μέτρον κάλαμον χρυσοῦν, ἵνα * μετρήσῃ τὴν neam au-
ciuitatẽ, & portas eius *. Et ciuitas ‖ *quæ* * μετρέω rea.
16 πόλιν καὶ τοὺς πυλῶνας αὐτῆς. καὶ ἡ πόλις τε- * & murũ
drangularis sita est, & longitudo eius † quanta * lati- ‖ in quadro
τράγωνος κεῖται, καὶ τὸ μῆκος αὐτῆς ὅσον τὸ πλά- posita
tudo: & mensus est ciuitatem § *calamo* ad stadia † tanta est
τος· καὶ ἐμέτρησε τὴν πόλιν τῷ καλάμῳ ἐπὶ σταδίους & § de arun-
duodecim § *millium duodecim*: longitudo, & lati- dine per
δώδεκα χιλιάδων. δώδεκα· τὸ μῆκος, καὶ τὸ πλά- § millia: &
tudo, & altitudo eius æqualia sunt. Et mensus est
17 τος, καὶ τὸ ὕψος αὐτῆς ἴσα ἐστί. καὶ ἐμέτρησε τὸ
murum eius centum quadraginta quatuor cubi-
τεῖχος αὐτῆς ἑκατὸν τεσσαράκοντα τεσσάρων πη-
torum, mensura hominis, quæ est angeli. Et erat
18 χῶν, μέτρον ἀνθρώπου, ὅ ἐστιν ἀγγέλου. καὶ ἦν ὁ
structura muri eius * *iaspis*: & ciuitas * ex lapide
ἐνδόμησις τοῦ τείχους αὐτῆς ἴασπις· καὶ ἡ πόλις iaspide:
aurum mundum, simile vitro mundo. Et ipsa vero
19 χρυσίον καθαρὸν, ὁμοιον ὑάλῳ καθαρῷ. καὶ οἱ
fundamenta muri ciuitatis, omni lapide pretioso
θεμέλιοι τοῦ τείχους τῆς πόλεως παντὶ λίθῳ τιμίῳ
ornata: fundamentum primum, iaspis:
κεκοσμημένοι· ὁ θεμέλιος ὁ πρῶτος, ἴασπις· ὁ

secundum; sapphirus: tertium, chalcedonius: quar-
δεύτερος, σάπφειρος· ὁ τρίτος, χαλκηδών· ὁ τέ-
tum, smaragdus: Quintum, sardonyx:
ταρτος, σμάραγδος· ὁ πέμπτος, σαρδόνυξ· 20
sextum, sardius: septimum, chrysolithus: octauum,
ὁ ἕκτος, σάρδιος· ὁ ἕβδομος, χρυσόλιθος· ὁ ὄγδοος,
beryllus: nonum, topazius: decimum, chryso-
βήρυλλος· ὁ ἔνατος, τοπάζιον· ὁ δέκατος, χρυσό-
prasus: vndecimum, hyacinthus: duodecimum, a-
πρασος· ὁ ἑνδέκατος, ὑάκινθος· ὁ δωδέκατος, ἀ-
methystus. Et duodecim portæ, duodecim
μέθυστος. καὶ οἱ δώδεκα πυλῶνες, δώδεκα 21

‖ sunt, per margaritæ, vnaquæque portarum erat ex
singulas: & singulę μαργαρῖται, ἀνὰ εἷς ἕκαστος τῶν πυλώνων ἦν ἐξ
portę, erãt ex singulis margaritis. vna margarita: & platea ciuitatis au-
ἑνὸς μαργαρίτου· καὶ ἡ πλατεῖα τῆς πόλεως χρυ-
rum mundum, tanquam vitrum perlucidum. Et templum non
σίον καθαρόν, ὡς ὕαλος διαυγής. καὶ ναὸν οὐκ 22

† enim vidi in ea: nam Dominus † Deus omnipo-
εἶδον ἐν αὐτῇ· ὁ γὰρ κύριος ὁ θεὸς ὁ παντοκρά-
tens, templum illius est, & Agnus. Et ciuitas non
τωρ, ναὸς αὐτῆς ἐστί, καὶ τὸ ἀρνίον. καὶ ἡ πόλις οὐ 23

‖ eget * opus habet sole, neque luna, vt luceant
χρείαν ἔχει τοῦ ἡλίου, οὐδὲ τῆς σελήνης, ἵνα φαίνωσιν
‡ claritas in ea: nam ‡ gloria Dei illuminauit eam, &
ἐν αὐτῇ· ἡ γὰρ δόξα τοῦ θεοῦ ἐφώτισεν αὐτήν, καὶ
§ eſt lucerna eius † Agnus. Et ambulabunt
ὁ λύχνος αὐτῆς τὸ ἀρνίον. καὶ περιπατήσουσι 24

* in lumine Gentes * per lumen eius: & reges terræ
τὰ ἔθνη διὰ τοῦ φωτὸς αὐτῆς· καὶ οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς
‖ suam afferent gloriam & honorem suum in illam.
φέρουσι τὴν δόξαν καὶ τιμὴν αὐτῶν εἰς αὐτήν.

‡ per diem. Et portæ eius non claudentur † die:
* κλεισθῶσιν καὶ οἱ πυλῶνες αὐτῆς οὐ μὴ κλεισθῶσιν ἡμέρας· 25

nox enim non erit illic. Et afferent gloriam
νὺξ γὰρ οὐκ ἔσται ἐκεῖ. καὶ οἴσουσι τὴν δόξαν 26

καὶ τὴν

& honorem Gentium in illam. Et non
καὶ τὴν τιμὴν τῶν ἐθνῶν εἰς αὐτήν. καὶ οὐ μὴ
intrabit in eam * *omne commune*, & faciens abo- * aliquid
εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν πᾶν κοινὸν, καὶ ποιῶν βδέ- coinquinatum, aut
mination & mendacium, ‡ *si non* scripti in ‡ nisi qui
λυγμα καὶ ψεῦδος, εἰ μὴ οἱ γεγραμμένοι ἐν τῷ funt
libro vitæ Agni.
βιβλίῳ τῆς ζωῆς τοῦ Ἀρνίου.

CAP. XXII. κβ'.

Et ostendit mihi fluuium *purum* aquæ
1 Καὶ ἔδειξέ μοι ποταμὸν καθαρὸν ὕδατος
vitæ, splendidum tanquam crystallum, procedentem
ζωῆς, λαμπρὸν ὡς κρύσταλλον, ἐκπορευόμενον
de ‡ *throno* Dei, & Agni. In medio ‡ sede
2 ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ Ἀρνίου. ἐν μέσῳ τῆς
plateæ eius, & * fluminis, *hinc* & * ex vtra-
πλατείας αὐτῆς καὶ τοῦ ποταμοῦ, ἐντεῦθεν καὶ que parte
hinc lignum vitæ, ‡ *faciens* fructus duodecim, ‖ afferens
ἐντεῦθεν ξύλον ζωῆς, ποιοῦν καρποὺς δώδεκα,
per † *menses* *vnumquemque* reddens fructum suum: & † menses
κατὰ μῆνα ἕκαστον ἀποδιδοὺς τὸν καρπὸν αὐτοῦ· καὶ singulos
folia ligni ad sanitatem Gentium.
τὰ φύλλα τοῦ ξύλου εἰς θεραπείαν τῶν ἐθνῶν.
Et omne maledictum non erit * *illius* & * amplius
3 καὶ πᾶν κατάθεμα οὐκ ἔσται ἔτι· καὶ ὁ
‡ *thronus* Dei & Agni in illa erunt: & ser- ‡ sedes
θρόνος τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ Ἀρνίου ἐν αὐτῇ ἔσται, καὶ οἱ δοῦ-
ui eius seruient illi. Et videbunt fa-
4 λοι αὐτοῦ λατρεύσουσιν αὐτῷ. καὶ ὄψονται τὸ πρόσ-
ciem eius: & nomen eius in frontibus
ωπον αὐτοῦ, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐπὶ τῶν μετώπων
eorum. Et nox non erit ‡ *illic*, & *opus* non * ha- ‡ vltrà,
5 αὐτῶν. καὶ νὺξ οὐκ ἔσται ἐκεῖ, καὶ χρείαν οὐκ ἔ- * egebunt
bent *lucerna*, & lumine solis: quoniã Dominus Deus illu- lumine lu-
χουσι λύχνου, οὐδὲ φωτὸς ἡλίου· ὅτι κύριος ὁ θεὸς φω- cernæ, neque
* φωτίζει

minabit illos: & regnabunt in secula
πεῖ ὠδῆς· καὶ βασιλεύσουσιν εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
seculorum. ¶ dixit mihi. Hæc verba † fidelia & ve-
αἰώνων. καὶ λέγει μοι, ὅτοι οἱ λόγοι πιστοὶ καὶ ἀλη-
¶ dixit † fidelissima sunt
ra: & Dominus Deus spirituum pro-
θινοί· καὶ κύριος ὁ θεὸς τῶν πνευμάτων τῶν προ-
phetarum misit angelum suum ostendere ser-
φητῶν ἀπέστειλε τὸν ἄγγελον αὐτοῦ * δεῖξαι τοῖς δού-
* δείκνυμι
uis suis quæ oportet fieri * in celeritate. Et ve-
λοις αὐτοῦ ἃ δεῖ γενέσθαι ἐν τάχει. ἰδοὺ ἔρχο-
* citò. Et
nio velociter: beatus † custodiens verba pro-
μαι ταχύ· μακάριος ὁ τηρῶν τοὺς λόγους τῆς προ-
† qui custodit
phetiæ libri huius. Et ego Ioannes ¶ au-
φητείας τοῦ βιβλίου τούτου. κἀγὼ Ἰωάννης ὁ ἀ-
¶ qui audi-
diens & videns hæc: & postquàm audissem & vidis-
κούων καὶ βλέπων ταῦτα· καὶ ὅτε ἤκουσα καὶ ἔβλε-
vi, & vidi
sem, cecidi * adorare ante pe-
ψα, ἔπεσον προσκυνῆσαι ἔμπροσθεν τῶν πο-
* vt adorarem
des angeli, † ostendentis mihi hæc. Et
δῶν τοῦ ἀγγέλου τοῦ δεικνύοντός μοι ταῦτα. καὶ
¶ qui ostendebat
† dixit mihi, Vide ne * feceris: ¶ enim
λέγει μοι, ὅρα μή· σύνδουλός σου εἰμὶ, καὶ τῶν
† dixit
* feceris:
¶ enim
fratrum tuorum prophetarum, ¶ servantium
ἀδελφῶν σου τῶν προφητῶν, τῶν τηρούντων
¶ & eorum qui servant
verba * libri huius, Deum ado-
τοὺς λόγους τοῦ βιβλίου τούτου, τῷ θεῷ προσκύνη-
* prophetiæ
ra. Et dicit mihi, Ne signaveris verba
σον. καὶ λέγει μοι, μὴ σφραγίσῃς τοὺς λόγους τῆς
prophetiæ libri huius: quia tempus ¶ propè
προφητείας τοῦ βιβλίου τούτου· ὁ καιρὸς ἐγγύς
¶ enim
† Qui nocet est. † Nocens noceat adhuc, & * sordidus
ἐστιν. ὁ ἀδικῶν ἀδικησάτω ἔτι, καὶ ὁ ῥυπαρὸς
sordescat adhuc, & ¶ iustus ¶ iustitiam
ῥυπαρευθήτω ἔτι· καὶ ὁ δίκαιος δικαιοσύνην
faciat adhuc, & sanctus sanctificetur adhuc.
ποιησάτω ἔτι, καὶ ὁ ἅγιος ἁγιασθήτω ἔτι.
† Qui nocet
* qui in sordibus est,
¶ qui est
¶ iustificetur

ἰδοὺ ἔρ-

Ecce venio citò, & merces mea † cum me, † mecum
12 ἰδοὺ ἔρχομαι ταχύ, καὶ ὁ μισθός μου μετ' ἐμοῦ, est,
reddere vnicuique * vt opus erit eius. Ego * secùndùm
13 ἀποδοῦναι ἑκάστῳ ὡς τὸ ἔργον ἐστὶν αὐτοῦ. ἐγώ opera sua,
α & ω. principium & finis, primus & † sum.
τὸ Α καὶ τὸ Ω, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος, ὁ πρῶτος καὶ ὁ
nouissimus. Beati § *facientes mandata* § qui la-
14 ἔσχατος. μακάριοι οἱ ποιοῦντες τὰς ἐντο- uant sto-
ta eius, vt sit potestas eorum in ligno las suas:
7 λὰς αὐτοῦ, ἵνα ἔσται ἡ ἐξουσία αὐτῶν ἐπὶ τὸ ξύλον
vitæ, & * *porta* intrent in ciui- * per por-
τῆς ζωῆς, καὶ τοῖς πυλῶσιν εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πό- tas
tatem. Foris canes, & venefici, & ‖ *fornica-* ‖ impudi-
15 λιν. ἔξω οἱ κύνες, καὶ οἱ φαρμακοὶ, καὶ οἱ πορ- *tores*, & homicidæ, & † *idololatræ*, & omnis † idolis
νοι, καὶ οἱ φονεῖς, καὶ οἱ εἰδωλολάτραι, καὶ πᾶς seruientes
* *amans & faciens* mendacium. Ego Iesus misi * qui amat
16 φιλῶν καὶ ποιῶν ψεῦδος. ἐγὼ Ἰησοῦς ἔπεμψα & facit
angelum meum testificari vobis hæc in
9 τὸν ἄγγελόν μου μαρτυρῆσαι ὑμῖν ταῦτα ἐπὶ ταῖς
ecclesiis. Ego sum radix & genus Da-
ἐκκλησίαις. ἐγώ εἰμι ἡ ῥίζα καὶ τὸ γένος τοῦ Δα-
uid, stella splendida § matutina. Et § &
17 βὶδ, ὁ ἀστὴρ ὁ λαμπρὸς ὁ πρωϊνός. καὶ τὸ
Spiritus & sponsa dicunt, Veni. & ¶ *audiens* ¶ qui au-
πνεῦμα καὶ ἡ νύμφη λέγουσιν, ἔρχου. καὶ ὁ ἀκούων dit,
dicat, Veni. & * *sitiens* veniat, ‖ *volens* ac * qui sitit
10 εἰπάτω, ἔρχου. καὶ ὁ διψῶν ἐρχέσθω, ὁ θέλων λα- ‖ & qui
cipiat aquam vitæ gratis. Contestor † *ego* om- vult
18 βέτω ὕδωρ ζωῆς δωρεάν. μαρτυρῶ ἐγὼ παντὶ † enim
ni audienti verba prophetiæ li-
τῷ ἀκούοντι τοὺς λόγους τῆς προφητείας τοῦ βι-
bri huius: Si quis apposuerit ad hæc, apponet
βλίου τούτου· ἐάν τις ἐπιτιθῇ ἐπ' αὐτά, ἐπιθήσ
super illum Deus *septem* plagas scri-
19 ει ἐπ' αὐτὸν ὁ θεὸς τὰς ἑπτὰ πληγὰς τὰς γεγραμ-

ptas in libro isto. Et si quis *abstulerit* de verbis libri prophetiæ
μιδὸς ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. καὶ ἐάν τις ἀφέλῃ ἀπὸ τῶν λόγων τοῦ βιβλίου τῆς προφητείας
huius, auferet Deus partem eius de
ταύτης, ἀφέλει ὁ θεὸς τὸ μέρος αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ
ligno vitæ, & de ciuitate sancta,
ξύλου τῆς ζωῆς, καὶ ἐκ τῆς πόλεως τῆς ἁγίας, τῶν
scripta in libro isto. Dicit *testi-
γεγραμμένων ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. λέγει ὁ μαρ-
stans hæc. etiam venio citò. amen. *etiam, ve-*
τυρῶν ταῦτα. ναί ἔρχομαι ταχύ. ἀμήν. ναί, ἔρ-
ni Domine Iesu. Gratia Domini Iesu Christi
χου κύριε Ἰησοῦ. ἡ χάρις τοῦ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ
cum omnibus sanctis. Amen.
μετὰ πάντων τῶν ἁγίων. ἀμήν.

FINIS.

ΤΕΛΟΣ.

NOVVM

NOVVM *hoc Testamentum Græcum cum interpretatione Latina de verbo reddita*, BENED. ARIAS MONTANVS *doctor Theologiæ, atq; ad id operis à Philippo* II. *Hispaniarum Rege legatus, singulis ad vnguem examinatis, quidquid in hoc opere Christianæ Reip. exhibetur, approbauit. Datum Antuerpiæ Calend. Decemb. Anno à Christo nato* CIↃ IↃ LXXI.

B. ARIAS MONTANVS.

HANC Noui Testamenti Latinam interpretationem quam ad Græci idiomatis rationem, & proprietatem expendit, atq; inter Græci contextus lineas describendam curauit D. Bened. Arias Montanus Hispalensis, Philippi II. Catholici Regis legatus, nos infrascripti Theologi, quibus ex eiusdem Regis mandato à Louanienſi Academia id muneris commissum fuerat, examinauimus: & ad Græci contextus phrases faciliùs percipiendas, Latinámq; editionem vulgatam multis in locis illustrandam, vtilem iudicauimus. Actum Louanij VIII. Calend. April. Anno CIↃ. IↃ. LXXI.

Augustinus Hunnæus S. Theol. Doctor & Professor Regius. Cornelius Reyneri Goudanus S. Theolog. ordinarius Professor. Ioannes VVilhelm. Harlemius S. Theologiæ Licentiatus.

Hoc Novum Testamentum
emit Nannes Pessmeier
me filium Joannem Jonnellum emtum
Ruzellæ a Domino Barbe Dupastor
meo præceptore anno Domini Nostrum
1666

Jonnell